322353

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: Dr ILLYEFALVI I. LAJOS

A SZÉKESFŐVÁROS KÖZIGAZGATÁSA AZ 1934. ÉVBEN

78. KÖTET 2. SZÁM

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALA

Ára 5 pengő

Stat. O. 997/78.

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: Dr ILLYEFALVI I. LAJOS

A SZÉKESFŐVÁROS KÖZIGAZGATÁSA AZ 1934. ÉVBEN

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS HÁZINYOMDÁJA

309353

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1937. év 2168 sz.

Budapest székesfőváros házinyomdája 1937 — 6986 — Felelős nyomdavezető: Kurfürst István vezérigazgató.

TARTALOM

Általános igazgatás.

1. Törvényhatósági élet.

Oldal

Törvényhatósági élet ... 3
Személyi változások a törvényhatóságban ... 19
Előléptetések ... 19
Tisztviselői nyugdíjazások ... 20
Halálozások ... 20

2. Szervezeti ügyek.

A törvényhatósági bizottság közgyülésének ügyrendjéről szóló szabályrendelet módosítása ... 20
A XI. kerületi elöljáróság felállítása ... 21
Ügyosztályi ügykörök módosítása ... 21
A székesfővárosi műszaki közigazgatás egyszerűsítésének előkészítése ... 23

3. Személyzeti ügyek.

A közigazgatási alkalmazottak szabadságának szabályozása 22
Hétvégi üdülés ... 23
Az ellátásukon felül keresettel bíró közszolgálati nyugdíjasok és özvegyek ellátásának korlátozása ... 23
Az ellátásban részesülő közigazgatási, közkórházi és közoktatási alkalmazottak, valamint az ilyen volt alkalmazottak özvegyei lakáspénzének újabb szabályozása ... 30
Kezelési szaktanfolyam ... 36
Idegennyelvű tanfolyamok ... 37
Altisztek ruházati járandóságának újabb megállapítása ... 37
A hadirokkantak és hadigondozottak ellátásáról szóló törvény végrehajtása ... 39
A hadigondozottak előnyben részesítése állami vagy önkormányzati alkalmazásnál ... 45
A MABI-nál bejelentett alkalmazottak megbetegedése esetén követendő eljárás ... 45
Ügynökök által eszközölt megrendelésgyüjtések eltiltása ... 46
Hadirokkantak soronkivüli fogadása a hivatalokban ... 46
A hivatalos órák újabb szabályozása ... 46
A hivatalos órák pontos betartása ... 47
A fővárosi alkalmazottak bevonása a népmüvelési munkába 47
A székesfővárosi alkalmazottak segítőalapja ... 48
A munkabérek kifizetésére szolgáló hetijegyzékek körül követendő eljárás ... 51

4. Vallás- és kegyúri ügyek.

A budapesti hitfelekezetek segélyezése ... 54
Rendkivüli hitfelekezeti segélyek ... 54

5. A kerületi elöljáróságok működése.

Oldal

A kerületi elöljáróságok működése általában ... 55
A kerületi elöljárók értekezlete ... 55
A kerületi elöljáróságok közegészségügyi és állategészségügyi munkássága ... 56
A kerületi műszaki szolgálat ... 56
A kerületi választmányok ... 56
Egyesületi ügyek ... 56
Gyermekvédelem ... 56
Közjótékonyság ... 57

6. Illetőségi és katonai ügyek.

Illetőségi ügyek ... 57
Állampolgársági ügyek ... 57
Külföldiek nyilvántartása ... 57
Katonai beszállásolás ... 58

Községi háztartás és városgazdaság.

1. Községi háztartás.

Háztartási helyzet ... 61
A székesfőváros 1934. évi gazdálkodásának pénzügyi ellenőrzése ... 61
A fővárosi törvényt módosító novella szanáló rendelkezései 64
A novella újabb rendelkezései a székesfővárosi számszékről 66
Felterjesztések a fővárosi lakosság adóterheinek csökkentése érdekében ... 67
Új vásárpénztári intézmény létesítése ... 68
A gyümölcsöző pénzkészletek elhelyezésére alkalmas pénzintézetek kijelölése ... 70

2. Adók.

Közterhek ... 71
Ínségjárulék ... 71
Forgalmi adó ... 71
Házadómentesség ... 71
Gabonajegy (boletta) ... 71
Fogyasztási adó ... 71
Városi ingatlanvagyonátruházási illeték ... 71
Adóigazgatás ... 71
Adókezelés ... 72
Adóbevételek ... 72
A városi ingatlanvagyonátruházási illeték módosítása ... 74
Jogegységi döntés a felemelt városi ingatlanvagyonátruházási illeték ügyében ... 75
Az ebadóról szóló szabályrendelet végrehajtása ... 76
A községi fogyasztási adótételek változása ... 77
A községi szeszfogyasztási adópótlék adótételeinek újabb megállapítása ... 78
A ferencvárosi helyikikötőbe érkezett szállítmányok vámja 78

AKADÉMIAI KÖNYVTÁR

3. Egyéb községi jövedelmek. Oldal

A járdafoglalási díjak megállapítása az 1934. évre 79

4. A főváros kölcsönei.

Az 1930. évi függőkölcsönök meghosszabbítása 83

5. A főváros költségvetése és zárószámadása.

A községi háztartás 1934. évi költségvetése és zárószámadása 85
A községi háztartás keretében kezelt intézmények 97
A beruházókölcsönök pénzforgalma és álladéka 98
Forgótőkehitel 101
Vagyonmérleg 101
Közkórházi alap 102
Megszűnt üzemek 103
Községi műszerüzem 103
Községi gyógyszerüzem 104
Kátrányozó és bitumenező telep 104
Autobuszüzem 105
Budai hegypálya 106
Az üzemek zárószámadásai 106
Az üzemek vagyona 107
A részvénytársaság alakjában működő üzemek zárószámadásai 108
Székesfővárosi számszék 108
A számvevőség 109

6. Tiszti ügyészség 110

7. Városgazdaság.

Bérleti szerződések és megállapodások nyilvántartása és ellenőrzése 112
A székesfőváros hivatalai és egyéb intézményei részére beszerzendő villamos izzólámpák minőségi vizsgálata . 114
A VII. ker. elöljáróság elhelyezése céljából szükséges épület megvásárlása 115
Az új XI. kerületi elöljáróság épületének átalakítása..... 117
A Városi Színház bérbeadása 117
Országgyűlési képviselőválasztásoknak a székesfővárost terhelő költsége 119
Központi és kerületi pénztárak forgalma 119
Anyagszertár 120
Központi garázs 120
Házinyomda 120
A házinyomda cimfestőműhelyének megszüntetése 120
Fővárosi Közlöny 121
Hirdető Vállalat 121
Erdő- és mezőgazdaság 122
Erdőgazdaság 122
Mezőrendészet 124
Székesfővárosi kertészet 124

Városépítés és közmunkák.

1. Városrendezés, szabályozás és tűzrendészet.

Városrendezési ügyek 127
A Tabán szabályozási tervének megállapítása 129
A városfejlesztési programm megállapítására kiküldött külön bizottság működése 143
Magánépítési ügyek 151
Telekpolitikai ügyek 152
Telekszabályozások 153
A teleknyilvántartás 154
Utak építése és karbantartása 154
Útügyi Intézet 155
Főcsatornák építése 156
Mellékcsatornák építése 157
Csatornázási és burkolási járulékok 157
A főváros geológiai felvétele és monográfiája 157
Árvízvédelem 158

Oldal

Hegyivizek és belsővizek elleni védőmunkák 158
Dunai rakpartok 158
Hidak, támfalak és lépcsők 158
Parkok és ültetvények 158
Tűzrendészet 159

2. A főváros közművei.

Székesfővárosi Vízművek 161
Megújítási és beruházási munkálatok 164
A tartalékalagutak 168
Székesfővárosi Gázművek 170
Általános igazgatási költségek 179
Személyzeti ügyek 179
Termelési költségek 181
Városi Irodák 183
Gázszerelési Tárgyak Műszaki Telepe 189
Csőhálózat 191
Fővárosi intézmények, intézetek, üzemek és alkalmazottak tüzelőanyagellátása 195
Közvilágítás és városi épületek gázfogyasztása 197
Közvilágítás fenntartása 198
Gázfogyasztás és értékesítés 198
Melléktermékek értékesítése 203
Gázmérők és bérleti gázberendezési tárgyak kölcsöndija .. 211
Szolgáltatás a székesfőváros részére 213
Elektromos Művek 213
A fogyasztók hátrálékos tartozásainak alakulása 215
Közvilágítás 216
Új beszerzések és beruházások 218

Közegészségügy.

1. A főváros közegészségügyi intézményei.

Közkórházak 221
A közkórházi orvosi, gazdasági és egyéb személyzet létszámának megállapítása 221
Szent Rókus-kórház 226
Új Szent János-közkórház 226
Szent István-közkórház 226
Tiszti főorvosi hivatal 226

2. A közegészségügyi igazgatás egyéb szervei.

Tüdőbeteggondozó intézetek 231
Székesfővárosi Közegészségügyi és Bakteriológiai Intézet . 232
Fertőtlenítő Intézet 233
Köztemetők 236

3. Köztisztaság.

Köztisztasági Hivatal 236

4. Budapest székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai.

A székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai 239
A Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló télikertjében létesítendő uszoda építése 241
A Rácfürdő (Szent Imre-gyógyfürdő) megvásárlása 242

Közgazdaság.

Ipari közigazgatás 251
Az ipari közigazgatás könnyebbítése 253
Az alkalmi fényképészek működésének megrendszabályozása 254
A termelői borkimérések ügye 254
A gáz- és villanyszerelési munkálatokhoz megkívánt szakképzettség szabályozása 254
A kifőzőipar munkakörének megállapítása 255

Oldal

Az I. 3. sz. és XII. 1. sz. kéményseprő munkakerületek határainak módosítása ... 255
Borravaló-kérdés ... 255
A tüzelőszerszállítmányok ellenőrzése ... 256
Távbeszélő tarifa leszállítása ... 256
A ferencvárosi kikötő vámmentessége ... 256
Járdák elfoglalásánál követendő egységes eljárás ... 258
A gyárak és veszélyes üzemek ellenőrzése ... 258
A sütőipari éjjeli munkatilalom ellenőrzése ... 259
A székesfőváros területén kiadható házalási engedélyek ... 259
A zsibárusipar gyakorlásáról szóló 490/1897. kgy. számú szabályrendelet módosítása ... 261
A zsibáruvásártelep használatáról szóló 625/1898. kgy. sz. szabályrendelet módosítása ... 266
Az ószeresipar gyakorlásáról szóló 511/1921., 669/1930. kgy. számú szabályrendelet módosítása ... 276
A hadigondozottak részére biztosított kedvezmények ... 280
A népművészeti beccsel bíró háziipari textilmunkák utcai árusítása ... 280
A közszállítások ügye ... 281
A tüzifa forgalmának megkötöttsége ... 283
Bankszerű fedezetnélküli kisipari és kiskereskedelmi hitelakció ... 284
A budapesti élelmiszerüzletek zárórája ... 284
A hadigondozott utcai árusok árusítási ideje ... 286
Kihágási ügyek ... 286
Ipartestületek ... 288
Ipartársulatok ... 289
Dunapartok ... 290
A dunai rakodópartok használati díja ... 291
Hordójelző Hivatal ... 291
Nemzetközi Vásár ... 292
Kisipari Hitelintézet ... 305
Községi Takarékpénztár ... 306
Idegenforgalom ... 309
Az 1934. évi idegenforgalom az utolsó évek idegenforgalmi eredményeinek tükrében ... 314
Az 1934. év idegenforgalmi eseményei ... 317
Az Idegenforgalmi Hivatal munkássága az 1934. évben ... 325
Budapesti Idegenforgalmi Iroda Bécsben ... 328

Közlekedés.

Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság ... 333
Forgalom ... 335
Viteldíjszabás ... 337
A hálózat fejlesztése ... 337
Trolleybusz ... 338
Felsővezeték. Kábelhálózat ... 339
Áramellátás ... 339
Beruházások ... 341
Magasépítés ... 341
Járműfenntartás ... 342
Anyaggazdálkodás ... 343
Megállóhelyek száma ... 345
Az átlagos ülőhelyszám alakulása ... 345
Forgalmat zavaró körülmények ... 346
Balesetek ... 347
Hirdetésügy ... 348
Talált tárgyak ... 348
Tűzvédelem ... 349
Anyagvizsgálati laboratórium ... 349
Az alkalmazottak létszáma ... 349
Nyugdíjügy ... 350
Jóléti intézkedések ... 350
Karácsonyi gyermekfelruházás ... 352
Tüzelőszerellátás ... 352
Egyenruhaellátás ... 352
Az alkalmazottak gondozása ... 354
Munkástovábbképzőtanfolyam ... 355
Leventeegyesület ... 355
Orvosi vizsgálatok és a személyzet megbetegedései ... 355

Oldal

Pszichotechnikai vizsgáztatás, felvétel, kiképzés és oktatás 356
Öregségi és rokkantsági biztosítás ... 356
Autobusz ... 356
Autobuszforgalom ... 357
A belső-égésű motorokkal felszerelt járművek garazsirozása és fenntartása ... 359
Az autobuszüzem forgalma, viszonylatok szerint ... 361
Az autobuszüzem járműállománya ... 361
Az autobuszüzem személyzeti viszonyai ... 362
Balesetek ... 362
A Svábhegyi Fogaskerekű Vasút ... 363
A Budai Hegypálya ... 364
Pénzügyi eredmények. Bevételek ... 364
Kiadások ... 366
A BSzKRt kezelése alatt álló vasúti üzemek ... 369
Ferenc József Földalatti Villamos Vasúti Rt. ... 369
Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Rt. 369
Budapest-Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasúti Rt. . 369
A székesfővárosi Autobuszüzemnek a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. üzemkezelésébe való átadása 370
A Budai Hegypályának a BSzKRt üzemkezelésébe való átadása ... 375
Budapesti Helyiérdekű Vasutak ... 379
Utasszám ... 379
Az utasok és a lakosság számaránya ... 380
Személy- és vonójárművek ... 382
A személyszállítási bevételek ... 382
Teherszállítás ... 385
A vasút összbevétele ... 386
Személyzeti létszám ... 386
Alkalmazottak ... 386
Energiagazdálkodás ... 386
Járművek kihasználása ... 387
Balesetek ... 387
A Helyi Érdekű Vasutak autobuszforgalma ... 390
A géperejűbérkocsik számának felemelése és ezzel kapcsolatban a gépjárművel közterületen üzött bérkocsi- (autotaxi-) ipar gyakorlása tárgyában alkotott szabályrendelet egyes rendelkezéseinek módosítása ... 392

Közművelődés.

1. A főváros iskolaügye általában.

A községi iskolák száma és a tanulólétszám ... 397
Iskolaépületek száma ... 398
Iskolaépítési programm ... 398
Iskolaátcsoportosítások, megszüntetések, új létesítések ... 400
Közoktatási alkalmazottak különmunkái ... 402
A székesfővárosi községi iskolákban fizetendő díjak ... 404
A székesfővárosi községi iskolákban fizetendő felvételi díjak és tandíjak összegszerű megállapítása ... 406
A székesfővárosi diákszállók rendtartási és pénzkezelési szabályutasítása ... 409
Az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal ... 411
Testnevelés ... 412
Cserkészet ... 412
Diákszállók ... 414
Tanulmányi kirándulások ... 414
Ifjusági előadások ... 414

2. A főváros iskolaügye iskolanemek szerint.

Kisdedóvodák ... 415
Elemi iskolák ... 415
A székesfővárosi elemi népiskolák helyi tananyagbeosztása és utasítása ... 416
Az új rendszerű folyóírás az elemi iskolában ... 417
Erdei és szabadlevegős elemi iskolák ... 417
A kislétszámú osztályok ... 417
Gyógypedagógiai intézmények ... 418

Oldal

Továbbképző (ismétlő) népiskolák ... 418
Iparostanonciskolák ... 418
Iparrajziskola ... 419
Kereskedőtanonciskolák ... 419
Polgári iskolák ... 420
Reáliskolák és leányközépiskolák ... 421
Felsőkereskedelmi iskolák ... 421
Kereskedelmi szaktanfolyamok ... 421
Nőipariskolák ... 421
Női gazdasági és háztartási iskola ... 421
Kertészképző iskola ... 422
Felső mezőgazdasági iskola ... 422
Ének- és zeneoktatás ... 423
Pedagógiai Szeminárium ... 423
A Pedagógiai Szeminárium tanfolyamára való kijelölés módozatai ... 424
A Fővárosi Pedagógiai Könyvtár ... 424

3. Iskolai gyermekvédelem.

A napköziotthonok ... 426
Tanoncotthonok ... 427
Tankönyvakció ... 427
Iskolaorvosi intézmény ... 429
Iskolaorvosok kötelező elfoglaltsága ... 430
Az iskolaegészségügyi és gyermekvédelmi szolgálatra vonatkozó rendelkezések ... 430
Iskolanővéri intézmény ... 433

4. A közoktatásügy szolgálatában álló intézmény.

A székesfővárosi községi tanszerbeszerző, tanszernyilvántartó és tanszerjavító intézet ... 434

5. Iskolánkívüli Népművelési Bizottság.

A Bizottság életében történt nevezetesebb mozzanatok ... 436
Népművelési és közműveltségi előadások ... 439
Műsoros délutánok, műsoros esték ... 440
Analfabétatanfolyamok ... 441
Alapismeretterjesztő tanfolyamok ... 442
Népművelési telepek ... 443
Népművelési tanfolyamok ... 445
Közműveltségi tanfolyamok ... 446
Művészeti és kedélyképző tanfolyamok ... 446
Gyakorlati tanfolyamok ... 447
Nőnevelési tanfolyamok ... 448
Szabadegyetem ... 451
Gyermekek részére való szórakoztatások, mesedélutánok ... 453
Tanulmányi kirándulások ... 453
Népművelési hangversenyek ... 454
Irodalmi esték ... 455
Tudományos filmelőadások ... 455
Műkedvelői előadások ... 455
Alkalmi ünnepélyek ... 455
Színházi előadások ... 456
Népkönyvtárak ... 456
Népház, kultúrház ... 456
Népművelési előadók ... 457
Összefoglalás ... 457

6. Tudományos intézetek.

Statisztikai Hivatal ... 459
Fővárosi Könyvtár ... 460
Aquincumi Múzeum ... 461
Történeti Múzeum ... 461
Halászbástyai Kőemléktár ... 462
Székesfővárosi Levéltár ... 462

7. Művészeti ügyek.

Művészetpártolás ... 465
Székesfővárosi Képtár ... 469

8. Székesfővárosi Állat- és Növénykert ... 470

Oldal

Közélelmezés.

A közélelmezés általában ... 475
A székesfőváros ferencvárosi kikötője ... 476
Vásárigazgatás, nyilt élelmiszerpiacok ... 478
Vásárcsarnokok ... 478
Szarvasmarhaközvágóhíd és vásár ... 479
Sertésközvágóhíd és vásár ... 484
Lóvásár ... 489
Községi Élelmiszerárusító Üzem ... 489
Községi Lóhúsüzem ... 490
Állategészségügyi telep ... 492
A székesfőváros javadalmi intézősége ... 493
Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet ... 494

Szociális ügyek.

A főváros szociális lakáspolitikája és lakásügyi intézmények 497
A hajléktalan családok elhelyezésének kérdése. Szükséglakásügyek ... 499
Városszéli telep ... 502
Családi kertbérletek ... 503
Fővá osi munkákhoz budapesti munkások alkalmazása ... 504
Katonai szolgálatból visszatérő munkások továbbalkalmazása ... 505
Statisztikai adatok szolgáltatása a székesfővárosnál alkalmazott munkásokról és azok béreiről ... 505
Éjjeli menedékhelyek ... 506
Népszálló ... 513
V. kerületi Népház ... 513
Városházi Étkező ... 514
A jótékony egyesületek ellenőrzése ... 514
A polgármesteri IX. ügyosztály által nyilvántartott szociális és jótékonycélú alapítványok statisztikája ... 515
A székesfőváros szegénysorsú beteg lakosai gyógykezelésére ingyen gyógyfürdőjegyek osztása ... 515
Székesfővárosi jogvédő iroda szegények részére ... 516
A fővárosi népfürdők és Dunafürdők ... 516
Dunai életmentés ... 517

Közjótékonyság.

Az inségenyhítő tevékenység 1934. évi végrehajtási utasítása 521
A munkakészség igazolása ellenében nyujtott segélyezés rendszerének bevezetése ... 523
Anya-, csecsemő- és kisdedvédelem ... 526
Az emésztőszervi megbetegedések elleni küzdelem ... 529
Anyák, csecsemők és kisdedek közjótékonysági segélyezése 530
Vándorcsecsemőkelengye ... 531
Budapest székesfőváros tejosztó tevékenysége ... 531
Székesfővárosi bölcsődék és napközi otthonok ... 532
Gyermekvédelem ... 534
Iskolásgyermekek támogatása ... 537
Felnőtt inségesek hatósági támogatása ... 539
Gyermek- és felnőttétkeztetési akció összefoglaló ismertetése 544
Árvaházak, gyermekotthonok ... 554
Gyermeküdültetés ... 560
Szeretetotthonok ... 562
Kis szeretetotthonok ... 565
Családi gondozás ... 566
A természetbeni segélyezések költségei ... 566

Gyámügyi közigazgatás.

Ügyforgalom, ügykezelés ... 571
Gyámi nyilvántartás ... 572
A racionalizálás ügye és az ügykezelésre vonatkozó általános intézkedések ... 572
Általános jellegű és elvi jelentőségű rendeletek, határozatok 582
A gyámi pénzek kezelése ... 597
A gyermekvédelmi osztály működése ... 599
A gyámsági ügy reformja ... 607

ÁLTALÁNOS IGAZGATÁS

1. Törvényhatósági élet.

Törvényhatósági élet. Az 1934. esztendő igen mélyreható változásokat hozott a székesfőváros életében. A mozgalmas esztendőnek legjelentékenyebb eseményei a Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. törvénycikk egyes rendelkezéseinek módosításáról alkotott 1934. évi XII. törvénycikk életbeléptetése; a székesfőváros közigazgatásának, háztartásának és üzemi gazdálkodásának a törvény 27. §-a alapján való rendezése, az úgynevezett szanálás és végül a szanálási rendelettel kapcsolatban a legjelentősebb személyi változások.

Az 1934. évi XII. törvénycikk lényeges szervezeti változásokat hozott. Ilyenek többek között: a főpolgármester kinevezése, a törvényhatósági tanács megszüntetése, a polgármester hatáskörének kiterjesztése, a székesfővárosi számszék szervezetének kiépítése, az üzemek kérdésének újból való szabályozása.

A törvényhatósági tanács megszűnésével hatáskörét a törvény a törvényhatósági bizottság és a polgármester közt osztja meg.

Általában mindaz, ami a törvényhatóság kormányzatára vonatkozik a törvényhatósági tanács hatásköréből a törvényhatósági bizottság hatáskörébe kerül, a konkrét közigazgatási ügyeket pedig a főváros autonómia első tisztviselője, a polgármester tisztviselői felelősség mellett intézi.

A fővárosi törvény módosítása ellen hosszú és erőteljes politikai harc folyt, úgy a törvényhatósági bizottságban, mint a parlamentben. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága 1934. évi január hó 24-én tartott rendkívüli közgyűléséből tiltakozó felirattal fordult a kormányhoz a javaslattal szemben.

Az 1934. évi XII. törvénycikk 1934. évi június hó 2-án életbe lépett. Ezzel egyidejűleg a m. kir. belügyminiszter Budapest székesfőváros közigazgatásának, háztartásának és üzemi gazdálkodásának az 1934. évi XII. t.-c. 27. §-a alapján való rendezése tárgyában 128.300/1934. B. M. sz. alatt leiratot intézett a székesfőváros közönségéhez:

A Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930:XVIII. törvénycikk egyes rendelkezéseinek módosításáról alkotott 1934: XII. t.-c. 27. §-ában kapott felhatalmazás alapján a székesfőváros költségvetése egyensúlyának biztosítása, a székesfőváros háztartásában és üzemi gazdálkodásában a teherviselő közönség érdekében fokozott takarékosság érvényesítése, végül a székesfőváros közigazgatása célszerű és gazdaságos működésének biztosítása céljából készített tervezetet idemellékelve Méltóságodnak megküldöm.

Felhívom Méltóságod figyelmét arra, hogy a törvény a tervezet végrehajtásának legvégső határidejeként állapít meg két évet: nyomatékosan kérem azonban, szíveskedjék mindent elkövetni, hogy a tervezet végrehajtása lehetőleg gyors ütemben történjék és hogy az mennél rövidebb idő alatt befejeztessék.

Felhivom Méltóságod figyelmét arra is, hogy a fentebb hivatkozott törvényszakasz (2) bekezdése szerint a tervezet végrehajtásával kapcsolatban — a közigazgatási bizottság kivételével — a törvényhatóság bármely hatósága helyett intezkedhetik: intézkedési joga van tehát olyan ügyekben is, amelyek a törvényhatósági bizottság szabályrendeletalkotási jogkörébe tartoznak. Méltóságod eljárása, illetőleg intézkedése azonban törvénnyel vagy miniszteri rendelettel nem ellenkezhetik.

Végül felkérem Méltóságodat, szíveskedjék intézkedni aziránt, hogy a székesfőváros törvényhatósági bizottsága a fentebb hivatkozott törvényszakasz (4) bekezdésében említett ellenőrzőbizottságot a legközelebbi közgyűlésében alakitsa meg.

Melléklet a 128.300/1934. B. M. sz. rendelethez.

Tervezet

Budapest székesfőváros közigazgatásának, háztartásának és üzemi gazdálkodásának az 1934 : XII. t.-c. 27. §-ában előírt rendezéséről.

I.

A főpolgármester az 1934 : XII. t.-c. 27. §-ának (2) bekezdésében említett időtartamon belül, a lehető legrövidebb idő alatt gondoskodik arról :

a) *hogy a székesfőváros költségvetésében mutatkozó hiány megszűnjék és ezzel kapcsolatban a székesfőváros háztartásának egészséges és tartós alapokon nyugvó egyensúlya biztositassék,*

b) *hogy a teherviselő közönség érdekében a székesfőváros háztartásában és üzemi gazdálkodásában fokozott takarékosság érvényesüljön és*

c) *hogy a székesfőváros közigazgatásának vitele a célszerüség és gazdaságosság követelményeinek megfeleljen.*

II.

A főpolgármester az I. alatt meghatározott célok mielőbbi elérése végett az alább felsorolt intézkedéseket foganatositja.

A)

1. A kiadások csökkentése céljából abban az esetben, ha a költségvetés végrehajtása során akár a bevételek, akár pedig a kiadások szempontjából szándékolt intézkedés — megitélése szerint — nincs összhangban az I. alatt említett célokkal, a szándékolt intézkedés foganatositását felfüggeszti, foganatositásának módját és mértékét megállapitja vagy a foganatositását megtiltja.

2. A székesfőváros közigazgatásának egész menetét az ügyintézés módjának lehető egyszerüsitése, esetleg különböző szervek összevonása útján úgy szabályozza, hogy a tennivalók ellátása a közönség érdekét a legmegfelelőbben szolgáló gyors, pontos és gazdaságos igazgatás elvének megfeleljen és a székesfőváros közönségének teherbiróképességével összhangban álljon.

3. A dologi kiadások apasztása céljából a székesfőváros közigazgatásában a részletekre kiterjedően megvizsgálja, hogy az egyes kiadások mennyiben szükségesek és indo-

koltak és hogy a közigazgatás feladatai nem valósíthatók-e meg kevesebb kiadással. A vizsgálat eredményéhez képest minden olyan intézkedést megtenni köteles, amely a dologi kiadások csökkentésére szolgál.

4. A székesfőváros központi és kerületi igazgatásánál minden szakra nézve megállapítja a tisztviselők és egyéb alkalmazottak új létszámát; állásokat átszervez vagy megszüntet. Ehhez képest minden szakon megállapítja, hogy hány és milyen minőségű állásra, illetőleg alkalmazásra van szükség, továbbá, hogy az egyes szakokon belül az állások az egyes fizetési osztályok (csoportok) között milyen arány szerint oszlanak meg. Az új létszámot úgy kell megállapítani, hogy a tennivalók pontos és okszerű ellátása biztosíttassék; figyelemmel kell lenni egyúttal a székesfőváros közönségének teherbíróképességére is.

5. A létszámrendezéssel kapcsolatban megállapítja a 4. pontban említett tisztviselők és egyéb alkalmazottak illetményeit és újra szabályozza ezeknek a tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak összes mellékjárandóságait (pótilletményeket, pótlékokat, munkadíjakat, eljárási díjakat, üzemi vagy más jutalékokat és bármilyen más elnevezés alatt pénzben vagy természetben megállapított járandóságokat stb.) is, valamint a székesfővárosi nyugdíjasok és kegydíjasok ellátását. A mellékjárandóságok rendezésével kapcsolatban gondoskodik a különféle eljárási díjak olyan szabályozásáról, hogy azok a székesfőváros háztartása javára számoltassanak el. Ennek a szabályozásnak keretében kell meg állapítani, hogy a bevételezett díjak terhére lehet-e és milyen mértékben díjazásban részesíteni az eljáró tisztviselők és egyéb alkalmazottakat.

B)

6. Az 1—5. pont alatti rendelkezéseket megfelelően alkalmazza a székesfőváros intézeteinél, közintézményeinél, közműveinél és üzemeinél is. Az idevonatkozó intézkedések körében a közönség érdekeinek gondos mérlegelésével döntenie kell az üzemek gazdasági tevékenységének korlátozása vagy az üzemek összevonása kérdésében is. A nem közérdekű és nem gazdaságos üzemeket megszünteti.

7. A 4600/1933. M. E. számú rendelet 23. §-ának első bekezdésében megjelölt társaságok, vállalatok, üzemek vagy intézetek tekintetében a kiadások csökkentésére és működésüknek gzdaságosabbá tételére vonatkozó javaslatot az idézett rendelet 23. §-ának második bekezdése értelmében haladéktalanul elkészíti, azt a Felügyelő Hatósághoz juttatja és az idézett rendelet 23. §-ának negyedik és ötödik bekezdésén alapuló intézkedéseket végrehajtja.

8. Gondoskodik arról, hogy a kereskedelmi társaság alakjában működő üzemek üzletvitele is megfeleljen az I. alatt meghatározott céloknak.

9. Az intézetek, közintézmények, közművek létesítéséért és használatáért, valamint az üzemek szolgáltatásaiért szedhető járulékokat, illetőleg díjakat az I. alatt említett célok érdekében, valamint a közönség terheinek arányosítása céljából és amennyiben az I. alatti rendelkezések megengedik, a terhek lehető csökkentése érdekében is — a közgazdasági érdekek szem előtt tartása mellett — újból megállapítja.

10. Felülvizsgálja a Budapest Székesfőváros Vásárpénztár Részvénytársaság felszámolás alatt levő budapesti bejegyzett cég felszámolásának vitelét és ezzel kapcsolatban a szükséghez képest intézkedik.

C)

11. A községi alap, intézetek, közintézmények, közművek vagy üzemek terhére elhatározott beruházások foganatosítását felfüggesztheti és a foganatosítást meg is tilthatja abban az esetben, ha a beruházás — megítélése szerint — az I. alatt említett célokkal nincs összhangban.

12. A székesfőváros javára szedhető közszolgáltatásokat (önálló városi közszolgáltatásokat, illetékeket, vámokat, helypénzeket, díjakat) — a közigazgatási érdekek szem előtt tartása mellett — újból megállapítja, ha ez az I. alatt említett célok elérése vagy a közönség terheinek arányosítása érdekében szükséges, vagy ha ezt — amennyiben az I. alatti rendelkezések megengedik — a terhek csökkentése teszi kívánatossá.

Ugyanezen napon jelent meg az eddigi főpolgármester felmentése és az új főpolgármester kinevezése. A belügyminiszter vonatkozó 2777., illetőleg 2779. eln. számú két leirata így szól:

A Kormányzó Úr Ő főméltósága az 1934. évi június hó 2-án kelt legfelsőbb elhatározásával — előterjesztésemre — dr. Huszár Aladárt, Budapest székesfőváros főpolgármesterét, saját kérelmére felmenti és egyúttal megengedni méltóztatott, hogy részére odaadó és buzgó szolgálatáért újbóli elismerése tudtul adassék.

A Kormányzó Úr Ő főméltósága az 1934. évi június hó 2-án kelt legfelsőbb elhatározásával — előterjesztésemre — Borvendég Ferencet, Budapest székesfőváros alpolgármesterét, Budapest székesfőváros főpolgármesterévé kinevezni méltóztatott.

A székesfőváros volt főpolgármestere az alábbi búcsúiratot intézte a törvényhatósági bizottsághoz:

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság! Amidőn elhagyom Budapest székesfőváros főpolgármesteri székét, mélységesen meghatva veszek búcsút a törvényhatósági bizottságtól s annak minden egyes tagjától.

Hálásan köszönöm azt a megértő támogatást, amelyben hivatali működésem alatt a törvényhatósági bizottságnak úgyszólván egész egyeteme részesíteni méltóztatott. Az a mély és rendületlen meggyőződés, amely lényemet az autonómia gondolatához fűzi, büszkévé tesz engem, hogy az ország legelső autonomikus testületének élén állhattam és vele együtt a nemzet javára és a főváros felvirágzása s népének üdvére munkálkodhattam. Becsületes, komoly, céltudatos munka színhelye volt a törvényhatósági bizottság s különösen arra vagyok büszke, hogy vezetésem alatt minden személyeskedéstől tartózkodva, nagy problémákat érintő, komoly vitákban merült ki a törvényhatóság munkálkodása.

Hitem és meggyőződésem, hogy a nemzeti géniusznak az autonómiában csúcsosodó nagyszerű megnyilatkozása nem élte túl magát és hivatva van a jövőben is arra, hogy lendületet és erőt adjon a közéletnek.

Az a nagy szeretet, amely engem a székesfővároshoz fűz, nem szakad meg azzal, hogy eltávozom a székesfőváros éléről, mert életem végéig felemelő érzés lesz számomra, hogy volt idő, amikor tettekkel is szolgálhattam a főváros érdekeit.

Mint Budapest székesfőváros utolsó választott főpolgármestere hálásan köszönöm a velem szemben megnyilvánult bizalmat és Isten áldását kérem további munkásságukra.

Ezt a búcsúiratot a június hó 6-án tartott rendkívüli közgyűlésen olvasták fel. Ezután dr. Sipőcz Jenő polgármester, elnök az alábbi szavakkal emlékezett meg a távozó főpolgármesterről:

Mélyen t. Közgyűlés! Vitéz dr. Huszár Aladár úr főpolgármesteri állásából történt felmentése és búcsúiratának felolvasása alkalmából indíttatva érzem magam, hogy úgy a székesfőváros közönsége, mint a tisztviselői és alkalmazotti kar nevében megemlékezzem a távozó főpolgármester úr nagy érdemeiről. Rövid ideig állott a székesfőváros élén, de azalatt megörökítette nevét a főváros évkönyveiben lelkes munkásságával és jellemének egyéb kiválóságaival. Úgy érzem, bensőséges elismeréssel kell adóznunk neki azért a fáradhatatlan tevékenységéért, amellyel a székesfőváros érdekeit szolgálta és a megértés, az önzetlen közszolgálat szellemét hirdette.

Búcsúiratában az elismerés legszebb szavaival emelte ki a törvényhatóság magas nívójú, a főváros szeretetétől áthatott működését, ugyanazzal az elismeréssel és tisztelettel mondhatunk mi is búcsút neki távozása alkalmából.

Nemes szellemű egyénisége egyesítette magában a magyar ember, a hazaszerető, öntudatos polgár és a kötelességteljesítésben kiváló köztisztviselő erényeit és értékes tulajdonságait, amelyekkel nemcsak a közgyűlési pártok tiszteletét érdemelte ki, hanem az egész lakosság szeretetét szerezte meg. Azt hiszem, mindnyájunk nevében szólok, amikor azt javasolom, hogy vitéz Huszár Aladárnak a székesfőváros érdekében kifejtett lelkes munkásságát jegyzőkönyvileg örökítsük meg és emlékét a magunk számára tiszteletben tartsuk meg. Javasolom, méltóztassék erről a távozó főpolgármester urat jegyzőkönyvi kivonaton értesíteni.«

Ugyanezen a közgyűlésen történt meg *Borvendég* Ferenc, Budapest székesfőváros főpolgármesterének beiktatása.

A főpolgármestert dr. *Sipőcz* Jenő polgármester így üdvözölte:

Méltóságos Főpolgármester Úr! Mélyen t. Közgyűlés! Hivatali állásomnál fogva nekem jut az a megtisztelő feladat, hogy Méltóságodat, mint a székesfővárosnak a Kormányzó Úr Ő főméltósága által kinevezett főpolgármesterét, — miután a törvényben előírt esküt a közgyűlés színe előtt letette és állását elfoglalta — üdvözöljem.

Ez a mai ünnepélyes aktus a hagyománnyal szemben, alkotmányos szempontból, két irányban mutat eltérést. Nevezetesen ez az első eset, hogy a törvény rendelése folytán ennek a magas állásnak a betöltése a törvényhatóság közreműködése nélkül történt meg. A másik az, hogy a főpolgármester, ugyancsak a törvény rendelése folytán — bár átmeneti időre — olyan rendkívüli feladat- és hatáskört kap, amely az önkormányzati szervek eddigi feladat- és hatáskörét erősen érinti.

Ha az önkormányzat ősi szellemétől telített, áthatott törvényhatóság mégis változatlan tisztelettel üdvözli Méltóságodat új állásában: ez az érzés egyrészt abból a tiszteletből fakad, amellyel a törvényhatóság a törvény előtt meghajol, de fakad másrészt abból a tiszteletből, amelyet Méltóságodnak kiváló képességekben gazdag egyénisége és eredményekben dús, hosszú közszolgálati multja Méltóságod részére biztosítanak.

A székesfőváros közönsége nem felejti el azokat a szolgálatokat, amelyeket kiváló egyéniségek hosszú és önzetlen munkával a székesfőváros részére teljesítenek.

A székesfőváros közönsége nem felejti el, hogy Méltóságodnak igen nagy része van abban, hogy a főváros nagy üzemei a háború alatt és a háborút követő gazdasági válságok

sorozatában nemcsak le nem romlottak, hanem céltudatos beruházások által európai viszonylatban is a legmagasabb színvonalra emelkedtek.

És a székesfőváros közönsége nem felejti el Méltóságodnak a fővárosi pénzügyek biztonságának megóvása terén kifejtett fáradozását. Méltóságod alpolgármesterré választása és a pénzügyek felügyeletével, ellenőrzésével való megbízatása abba az évbe esik, amikor a pénzügyi és gazdasági világválság hazánkba is betört és úgy az országban, mint a székesfővárosban gazdasági és pénzügyi téren egyaránt komoly bajokat és zavarokat okozott. Hogy a székesfővárosban ezek a bajok katasztrófává nem súlyosbodtak és hogy a székesfőváros a folytonos rázkódtatásokkal és rohamokkal szemben is helyt tudott állni, az a törvényhatóság bölcs előrelátásának és a végrehajtásban igen nagy részben Méltóságod erélyének, határozottságának és szaktudásának köszönhető.

Méltóságos Főpolgármester Úr! De ha a törvényhatóság nem felejt, úgy érezzük, hogy Méltóságod sem fog felejteni. Méltóságod nem fogja elfelejteni ifjú- és férfikorának azokat a legszebb éveit, amelyeket az önkormányzat légkörében, mindenkor közbecsüléstől övezve, eltöltött és nem fogja elfelejteni azt a bizalmat, amely személye és működése iránt a törvényhatóság részéről olyan sokszor és olyan szépen megnyilvánult.

Méltóságos Főpolgármester Úr! A jövőt nem ismerjük. Méltóságodra rendkívül nagy felelősségel járó reálpolitikának a végrehajtása vár. De mi, akik Méltóságodat ismerjük, joggal feltételezhetjük, hogy a feladatoknak a végrehajtásánál nemes eszmények: a hazának és a székesfővárosnak a szeretete, a kisemberek védelme, a székesfőváros sok teherrel küzdő lakossága terheinek enyhítése, a fővárosi alkalmazottak és tisztviselők jogos érdekeinek védelme, nagy kulturális és szociális intézményeinknek az értékelése és a közélet tiszta szolgálata fogja vezérelni. És minthogy a t. közgyűlés ugyanezektől a fenkölt eszményektől van áthatva, kétségtelen, hogy Méltóságod a változott körülmények között is megtalálja a békés együttmunkálkodás útját és módját úgy a törvényhatósággal mint mindazokkal, akik a székesfővárost szeretik, akik a székesfővárosért komolyan hajlandók és akarnak dolgozni, akik közé magamat és a vezetésem alatt álló tisztviselői kart is méltán számíthatom.

Méltóságos Főpolgármester Úr! Mélyen tisztelt Közgyűlés! Csonka-Magyarország súlyos válsággal küzd. Tele vagyunk bajokkal és ezeket a bajokat meg kell látni, ezeket a bajokat orvosolni kell. De mindezen bajok ellenére nem szabad lemondanunk a fejlődés reményéről, nem szabad lemondanunk egy jobb jövő lehetőségéről és a virágzás feltételeiről. Amikor Méltóságod nagy útra indul, kísérje az én hő óhajom, hogy jóhiszemű szándékai váljanak valóra és segítsék elő a remélt fejlődést és a jövő virágzást.

Az üdvözlés után *Borvendég* Ferenc főpolgármes ter-elnök a következőkben válaszolt:

»Méltóságos Polgármester Úr! Mélyen t. Közgyűlés! Amidőn a Kormányzó Úr Ő főméltóságának legmagasabb elhatározása alapján és a magyar királyi kormány bizalmából ezt a széket elfoglalom, az első szó a mélységes hódolat és tisztelet szava Ő főméltósága vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója felé és a hálás köszönet kifejezése a magyar királyi kormánynak, amiért bizalmával az én szerény személyemet tüntette ki.

Hálásan köszönöm a polgármester úrnak is főpolgármesterré történt kinevezésem alkalmából hozzám intézett szíves üdvözlő szavait. A polgármester úr az én érdemeimet túlon-túl méltatta. A főváros adminisztrációjának egyik legfontosabb ügykörét: a köz-

üzemek felelősségteljes vezetését a forradalmi idők után több, mint tíz éven át a polgármester úr bizalmából láttam el és a polgármester úr hathatós támogatásának köszönhetem jórészben azt a kitüntetést is, hogy a mélyen tisztelt közgyűlés engem három évvel ezelőtt az alpolgármesteri állással tisztelt meg.

Ilyen előzmények után most, amikor még felelősségteljesebb s a polgárság érdekei szempontjából még fontosabb állásba jutottam, bizton remélhetem, hogy a polgármester úr a bizalmát és támogatását a jövőben sem fogja tőlem megvonni s jövőbeli munkámnak egyik megnyugtató alapja lesz az a bizalom és segítség, amit a polgármester úrtól és a polgármester úron keresztül volt kartársaimtól és az egész tisztviselői kartól várok és remélek.

Mélyen t. Közgyűlés! Az én feladatom az eddigi főpolgármesteri feladattól eltérően két irányú. Egyfelől be kell töltenem azt a hatáskört, amelyet az 1930. évi XVIII. és az 1934. évi XII. t.-c. a főpolgármester részére állandó feladatul megszab, másfelől meg kell oldanom az 1934. évi XII. t.-c. 27. szakaszában, illetőleg ezen szakasz alapján kibocsátott tervezetben részletesen megállapított feladatokat is.

A főpolgármesteri állandó hatáskör tekintetében az 1934. évi XII. t.-c. az 1930. évi XVIII. t.-c. rendelkezéseitől eltérő rendelkezéseket alig tartalmaz, s egyébként is ez az állandó főpolgármesteri hatáskör a törvényhatóság eddigi működése alatt annyira ismeretessé vált a törvényhatósági bizottság minden egyes tagja előtt, hogy azt hiszem, erről bővebben nyilatkozni nem is szükséges.

Amiről beszélnem kell, az inkább talán az az irányelv, amelyhez főpolgármesteri működésem során szigorúan ragaszkodni óhajtok és azok az elgondolások, amelyek a tervezet végrehajtásában vezetni fognak.

A törvény által megállapított hatáskörömben pártatlanul, személyekre való tekintet nélkül igyekszem eljárni. Nem fog befolyásolni barátság, szimpátia vagy antipátia. Jól tudom a gyakorlati életből, hogy a törvény ridegségét sokszor enyhíteni kell s a szívet is meg kell szólaltatni, ezért a magasabb államérdekek és a főváros érdekeinek sérelme nélkül a méltányossági szempontokra is figyelemmel leszek ott, ahol a méltányosság gyakorlása helyénvaló s ahol ezt a törvény keretei megengedik.

Az igazságot keresem s akarom szolgálni. Tiszteletben fogom tartani az autonómia jogait, hiszen magam is az autonómia tisztviselői közül választattam ki s az autonómia falai közt nőttem fel. Vigyázni fogok, hogy senkinek jogait ne csorbítsam, de viszont őrködni fogok a felett is, hogy a főpolgármesternek a törvényben megállapított jogköre se szenvedjen sérelmet.

Azt hiszem, hogy a jogok kölcsönös tiszteletbentartása egyik biztosítéka az intézkedésre és igazgatásra hivatott szervek eredményes működésének.

Az ellenséges, gyanusításokkal tele, túlfűtött légkörben végzett munkán nincs Isten áldása. Sohasem volt nagyobb szükség a harmonikus együttműködésre, mint most, amikor ez a szegény, megcsonkított ország létéért küzd, s amikor úgy a közületek, mint a magángazdaságok nem is a fejlődésért, hanem egyelőre a mindennapi létért folytatnak súlyos harcot és küzdelmet.

Meg vagyok győződve arról, hogy a törvényhatósági bizottság minden egyes tagja ebbeli minőségében, mint a köz önzetlen harcosa kívánja szolgálni a főváros közönségének, az összességnek az érdekeit. Én magam közel 37 évet töltöttem el a főváros szolgálatában s az utolsó években, amikor vezető állásba kerültem, magánéletem alig volt,

az elveszett a hivatalban, elveszett abban a törekvésben, hogy minden, amit teszek, a főváros érdekeinek legjobban megfeleljen.

Elgondolásaim helyességéről igyekeztem mindenkit meggyőzni és beismerem, hogy mint harcos természet azokért sokszor küzdelmet is folytattam, sőt egyes esetekben erős kritikákban is volt részem. De ha álláspontom talán nem is egyezett mindig a törvényhatósági bizottság egyes tagjainak vagy pártjainak tiszteletreméltó indokokból eredő álláspontjával, egy bizonyos: álláspontom meggyőződésből fakadt, szándékom becsületes volt, azt pedig, hogy nekem vagy az ellenkezőknek volt-e igazuk, talán nem is a jelen, hanem a jövő fogja megmutatni.

Most adott helyzettel állunk szemben valamennyien. Először is tény az, hogy egy új fővárosi törvény fekszik előttünk, amely a törvényhatósági bizottságnak egész működését új alapokra fekteti. Továbbá tény az is, hogy itt van az új törvény alapján kibocsátott tervezet, amely a főpolgármester részére kivételes jogkört biztosít. Új munkához kell tehát kezdenünk. Zárjuk le tehát a multat és együttesen keressük azt, miképen lehetne legeredményesebben a főváros lakosságának, de az egész országnak az érdekeit is szolgálni; keressük, mikép lehet kivezetni a fővárost a bajból, a pénzügyi nehézségekből, amelyek megvannak; miképen lehet munkát adni a munkátlanoknak s miképen lehet letörölni a szenvedők könnyeit.

Bennem megvan ehhez az akarat, az energia sem hiányzik, ahhoz azonban, hogy munkálkodásom eredményes legyen, a törvényhatósági bizottság minden egyes tagjának és az egész tisztviselői karnak a támogatására van szükségem. Erre a közös és békés munkára nyujtom kezemet mindazoknak, akik velem ezen az úton együtt akarnak haladni.

Szigorú, de igazságos bírája kívánok lenni a főváros összes alkalmazottainak. Szeretnék olyan tisztviselői kart felnevelve látni, — mégpedig nemcsak a vezető pozíciókban, hanem még a legkisebb helyeken is — akiket nyugodtan lehet a küzdők sorába állítani akkor is, ha a viszonyok talán még nyomasztóbbakká válnak, a megoldásra váró feladatokhoz még nehezebb és küzdelmesebb munkára lesz szükség.

Ügyelni fogok arra, hogy a hatáskörömbe tartozó kinevezéseknél vagy azoknak az állásoknak a betöltésénél, amelyekre törvényszerű befolyásom van, az újból hangsúlyozott méltányosság mellett csak a hivatali rátermettség legyen a döntő, nem pedig olyan külső befolyás, aminek háttere politikai, vagy egyéb szolgálat jutalmazása.

A tisztviselőknél csak a becsületesen teljesített munkát ismerem el az előmenetel alapjának s annak is híve vagyok, hogy a normális teljesítménynél nagyobb vagy értékesebb munka külön elbírálást és megbecsülést érdemel.

Ezeket az elveket vallom a munkásoknál is s mindenki, a legkisebb beosztású alkalmazott is, — akinek teljesítménye az összmunka szempontjából szintén fontos — ha kötelességét teljesítette, megbecsülésben kell, hogy részesüljön.

A politikai pártállástól függetlenül még egyet követelek meg a főváros minden alkalmazottjától: a hazafias érzést és a hazafias magatartást. Annak az alkalmazottnak, aki ellensége nemzetének, nem lehet helye a főváros szolgálatában.

Másik kötelességemet — amint már említettem — az 1934. évi XII. törvénycikk 27. §-a szabja meg, aminek teljesítése érdekében a belügyminiszter úr által kibocsátott tervezet széleskörű intézkedések foganatosítására jogosít fel.

Ezek a feladatok s az ezek eléréséhez szükséges intézkedések tekintetében most még programmot adni alig lehet. Tulajdonképen általános programmal az idézett törvény

27. §-ának első bekezdése szolgál. Részletes programmot pedig az ez alapon kibocsátott tervezet tartalmaz. Részletes programm helyett ma még csak elgondolásaimat visszatükröző általános jellegű kijelentéseket tehetek.

Az egész országnak, de a fővárosnak a pénzügyi helyzete is nehéz. A gazdasági és pénzügyi bajokból való kibontakozásnak jelei alig mutatkoznak s mindezek ellenére a korlátolt pénzügyi lehetőségek mellett is a fővárosnak biztosítania kell azon feladatok teljesítését, amelyek a szervezett társadalmi rendnek, a törvényhatósági életnek, egy világváros életének velejárói. Fenn kell tartani a szorosan vett adminisztrációt, a kulturális és szociális intézményeket és berendezéseket és sértetlenül meg kell óvni azokat az értékeket is, amelyek a fővárosnak jövedelmező vagyonát alkotják, s amelyek elhanyagolása jóformán helyrehozhatatlan károkat okozhat.

Minthogy a bevételek a polgárság csökkent teherbíróképessége miatt alig emelhetők, elsősorban a józan, észszerű takarékosságot kell segítségül hívni és úgy a főváros adminisztrációjában, mint üzemi gazdálkodásában azt az elvet kell alkalmazni és szigorúan keresztül is vinni: minél kisebb költséggel minél több eredményt elérni.

S ha ez az okszerű gazdálkodás a hiányokat eltünteti vagy feleslegeket is eredményezne átmenetileg, az utóbbi esetben kerülhet eldöntésre az a kérdés: vajjon a polgárság terhei könnyíttessenek-e avagy a jelentkező átmeneti feleslegek hasznos munkát nyujtó beruházásokra fordíttassanak-e.

Az egyes tervezett intézkedések végrehajtása bizonyos tervszerűség mellett is csak egymásután történhetik meg, mert azok pénzügyi eredménye kihatással van az azokat szükségszerűen követő elhatározásokra.

Elsősorban a dologi kiadásoknak a szigorú takarékosság követelményei szerint való csökkentését vettem tervbe. A személyzeti illetmények újabb szabályozására és megállapítására vonatkozó rendelkezések a szükséges mértékben ezt követőleg fokozatosan csak akkor következnének be, ha a dologi kiadásokban elért megtakarítások kellő pénzügyi eredményt nem biztosítanának.

Tudom, hogy talán egy ember munkaerejét meghaladó feladatra vállalkoztam, de vállalkoztam mégis azért, mert hosszú közszolgálatom alatt a főváros igazgatásában és gazdálkodásában szerzett ismereteket és tapasztalatokat új feladatkörömben értékesíthetem és helyzetemet ez mindenesetre lényegesen könnyíteni fogja. De vállalkoztam azért is, mert meg vagyok győződve arról, hogy a törvényhatósági bizottsággal, illetőleg az általa választott 17-es ellenőrző bizottsággal való harmonikus együttműködésben és a tisztviselői kar támogatásában is részem lesz.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Nem állást kerestem. Nekem nagyon tiszteletreméltó állásom volt a törvényhatóság megtisztelő bizalmából. A polgármester úrnak iránt am megnyilvánult bizalma pedig még ezen állásban is nekem különleges feladatot osztott ki: azt, hogy a súlyos viszonyok között — mint ahogyan a polgármester úr is megemlítette — a főváros pénzügyei helyzetét igyekeztem épségben és sértetlenül megóvni.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! A törvényben a főpolgármester részére megállapított rendes, valamint az előbb említett rendkívüli feladatkörben is csak adminisztratív tennivalók ellátására vállalkoztam. Vállalkoztam arra, hogy főpolgármesteri működésem, főkép annak kivételes hatalmat biztosító tartama alatt a főváros polgársága összességének érdekében, legjobb tudásom szerint, mindennemű befolyástól és politikától mentesen megoldom azokat a feladatokat, amelyeket a törvény tőlem megkíván.

Ilyen értelemben való munkálkodásomra kérem a jó Isten segítségét s azt hiszem, ebben a munkában a törvényhatósági bizottságnak minden egyes tagjával s mindazokkal találkozni fogok, akik a közérdeket épen olyan önzetlenül kívánják szolgálni, mint ahogyan én szolgálni kívánom.«

Borvendég Ferenc főpolgármesterré való kinevezése folytán megüresedett alpolgármesteri állást június hó 27-én a törvényhatósági bizottság közgyűlése *Szendy* Károly tanácsnokkal töltötte be, akit ezen állásába az október hó 3-án tartott rendkívüli közgyűlésen iktattak be.

Az események gyorsan követték egymást, november 20-án *Borvendég* Ferenc főpolgármester meghalt.

A törvényhatósági bizottság november 21-i közgyűlésén dr. *Sipőcz* Jenő polgármester, elnök az alábbi szavakkal emlékezett meg a főpolgármester elhúnytáról:

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Mély megilletődéssel jelentettük tegnap a tisztelt közgyűlésnek, hogy Budapest székesfőváros főpolgármestere, Borvendég Ferenc, hosszas szenvedés után elhúnyt.

A gyászeset megdöbbentette az egész közvéleményt, mindenütt nagy részvétet keltett, de főképen azokat sujtotta le, akik közelebbről ismerték az elhúnyt főpolgármester kiváló személyét és a fővárosi életben szerzett nagy érdemeit.

Borvendég Ferenc élete és pályája teljesen összenőtt a főváros életével és közigazgatásának nagyarányú fejlődésével. Mindenkor mintaképe volt a szorgalmas, fáradhatatlan, minden idejét és munkabírását a hivatalnak szentelő tisztviselőknek, akinek úgyszólván magánélete alig volt. A hivatalban, a városi ügyek intézésében telt el közel négy évtizedre terjedő pályája. Másfél évtizeden át vezető állásban dolgozott olyan fontos ügyosztályokban, amelyek a közigazgatás eszközeivel a székesfőváros gazdasági erejét nagyban növelték és a magyar világváros hatalmas közüzemeit építették ki. A székesfőváros közönsége nem fogja elfelejteni, hogy neki nagy része van abban, hogy az üzemek a háborút követő válságok sorozatában nemcsak nem romlottak le, hanem a céltudatos beruházások által európai viszonylatban is a legmagasabb színvonalra emelkedtek. Páratlan munkabírása és körültekintő vezetése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a főváros vagyoni helyzete a mai súlyos viszonyok ellenére is emelkedett.

Ezek az érdemei, amelyek közismertek voltak, irányították feléje a m. kir. kormány bizalmát, amely főpolgármesteri tisztében új nagy feladattal bízta meg.

A megboldogult a köztisztviselői pályán megszokott odaadással és fáradhatatlan szorgalommal fogott hozzá a nagy feladathoz, de a sok munkától legyengült szervezete nem bírta el az új feladat súlyos terheit, amelyek megőrölték testi erejét és a tegnapi napon kioltották életét; úgyszólván a munkaasztalnál dőlt ki az élők sorából, mint a harcos a maga őrhelyén. A puritán gondolkodású, nemes szándékú, nagyérdemű férfiú emlékét kegyelettel fogja megőrizni a székesfőváros, mely a hála és elismerés virágait hinti ravatalára.

Javasolom, méltóztassék őt, mint a főváros halottját eltemetni.

Emlékét örökítsük meg a mai ülésünk jegyzőkönyvében és méltóztassék engem felhatalmazni, hogy a gyászoló családnak a székesfőváros törvényhatósági bizottsága nevében a részvétet kifejezhessem.

Egyben bejelentem, hogy az elhúnyt arcképének a közgyűlési terem részére való megfestése ügyében az intézkedéseket meg fogom tenni.

A temetés folyó hó 23-án (pénteken) délelőtt 10 órakor lesz az erzsébetvárosi plébániatemplomból, a főváros által adományozott díszsírhelyre.

November 24-én történt az új főpolgármester: dr. *Sipőcz* Jenő kinevezése. A november 28-i rendkívüli közgyűlésen iktatták be az új főpolgármestert, kit *Liber* Endre helyettes polgármester az alábbi beszéddel üdvözölt:

Méltóságos Főpolgármester Úr! A Kormányzó Úr Ő főméltósága Méltóságodat Budapest székesfőváros főpolgármesterévé nevezte ki. Méltóságod a mai napon a törvényhatósági bizottság közgyűlésének színe előtt a törvényben előírt esküt letette és ezzel a főpolgármesteri állást elfoglalta.

Az új fővárosi törvény értelmében a székesfőváros főpolgármestere a magas kormány elhatározásából kerül tisztébe, de midőn Méltóságod foglalja el helyét s székesfőváros törvényhatósága élén, magával viszi a közgyűlés elnöki székébe a székesfőváros autonómiájának lelkét, tizenöt évi együttműködés eltörölhetetlen, irányt szabó benyomásait, tizenöt évi közös munka szorosan és tartósan egybeforrasztó kötelékét.

Ebben a pillanatban az új törvény szava mögött a régi törvény szelleme is betelik, s amikor a törvényhatóság véleménykülönbség nélkül nyilvánítja örömét Méltóságod főpolgármesterré való kinevezésén, egyúttal annak az érzésének is kifejezést ad, hogy a legmagasabb döntés azt helyezte a törvényhatóság élére, akit a törvényhatóság maga is a maga vezetőjéül kiválasztott.

Budapest székesfőváros törvényhatósága háromszor tett hitet Méltóságod mellett, háromszor választotta meg a törvényhatóság első tisztviselőjévé — s ezzel a háromszoros állásfoglalásával már elmondotta, mennyire értékeli Méltóságodat. Most Méltóságodat a legmagasabb elhatározás új munkahelyre állítja, de úgy érzem, csak a munkakör külsőségei mások, a cél, a szándék, a feladat egy és így a mult biztosíték nekünk arra, hogy a véghezvitel is csupán az eddigi műnek eredményekben gazdag folytatása lesz.

Közel egy féléve avattuk Budapest kinevezett, rendkívüli hatáskörrel felruházott főpolgármesterét, akit azóta munkás életének igazi tisztelői mély szomorúsággal kísértek sírjához. Méltóságod ezen az avatáson azt mondotta: »Minden bajok ellenére sem szabad lemondanunk a fejlődés reményéről, egy jobb jövő lehetőségéről és a virágzás feltételeiről.«

Ezek a szavak programmot jelentenek és a Gondviselés úgy akarta, hogy ezt a programmot elsőnek maga Méltóságod valósítsa meg. Ehhez a munkájához a törvényhatósági bizottság benső együttérzéssel, tevékeny támogatással, a legteljesebb odaadással járul hozzá.

Méltóságos Főpolgármester Úr! Budapest székesfőváros törvényhatósága a régi szeretettel, másfél évtizeden át egyre erősödő megbecsüléssel köszönti Önt, midőn új tisztét elfoglalja. Ismerjük Méltóságodat és Méltóságod is jól ismeri ennek a törvényhatóságnak a munkakészségét és megértő támogatását. Ez felment engem minden további mondanivalótól, csupán még egy gondolattal kívánom ezt megtoldani.

Méltóságod állapította meg azt, hogy Budapestet úgy kell kormányozni, mintha nem a megcsonkított Magyarországnak, hanem a régi, dicső, egységes, Nagy-Magyarországnak volna a fővárosa. Dolgoznunk kell, dolgozzunk érte, hogy mielőbb azzá legyen.

Budapest székesfőváros útját ezentúl Méltóságod fogja irányítani. A Mindenható segítse Méltóságodat ezen az úton és én hiszem, hogy minden igaz magyar út oda vezet.

Az üdvözlés után dr. *Sipőcz* Jenő főpolgármester a következőkben válaszolt:

Méltóságos Alpolgármester Úr! Mélyen tisztelt Közgyűlés! Mikor mint főpolgármester a mélyen tisztelt törvényhatóságnak mély tisztelettel bemutatkozom, legelsősorban is mélységes hódolattal hajlok meg Magyarország Főméltóságú Kormányzója előtt, aki magas elhatározásával engem erre a díszes polcra felemelt és itt a közgyűlés színe előtt mondok Ő főméltóságának ezért a tényéért hálás köszönetet.

De hálásan köszönöm a magyar királyi kormánynak is azt, hogy e nehéz időkben bizalma felém fordult, amikor Ő főméltósága elé kinevezésre felterjesztett. Végül hálásan köszönöm az én kiváló munkatársaimnak, Liber Endre alpolgármester úrnak igaz és régi barátságból fakadó, meleg, kedves szavait, amelyekkel engem üdvözölni szíves volt.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Amikor a főpolgármesteri széket elfoglalom, a legkülönbözőbb érzések tusakodnak, viaskodnak lelkemben. Mély meghatottság fog el, mert hiszen a főpolgármesteri beköszöntőt megelőzi a polgármesteri búcsúzás. Mély meghatottsággal búcsúzom nem a törvényhatóságtól, mert hiszen — hála Istennek — annak munkájában továbbra is részt vehetek, hanem búcsúzom megrendült lélekkel a polgármesteri széktől, a polgármesteri állástól.

Budapest polgármesterének az állása az én szememben valami igen, igen nagy. A törvény szerint első tisztviselője a törvényhatóságnak, de valójában ennél sokkal több: a törvényhatóság bizalmán keresztül a főváros egész népe bizalmának letéteményese, az önkormányzat kikristályosodása.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Én ezt a gyönyörű szép állást háromszor, három cikluson keresztül kaptam ajándékba a főváros népétől. Érzem, olyan kitüntetés ez, amely csak igen keveseknek jut osztályrészül.

Ezt a szép, gyönyörű állást — Önök tudják — nem hivalkodóan, hanem mély áhítattal töltöttem be. 15 év alatt sok búban, de örömben is volt részem. Rengeteg szenvedést láttam és mindezt szívem mélyéig átéreztem, de átéltem a fejlődésnek, haladásnak, sikernek és eredménynek az örömét is.

Tisztelt Közgyűlés! Amikor most mély meghatottsággal búcsúzom a polgármesteri széktől, a polgármesteri állástól, hálatelt szívvel köszönöm meg a t. törvényhatóságnak a belém helyezett bizalmat, útmutatást, irányítást, amit kaptam és azt az egyre fokozódó rokonszenvet, szeretetet, amelyet a törvényhatóság részéről élveztem.

Ha elhagyom ezt a politikai változásoktól független, nyugodt megalapozású állást, ahol még tetemes ideig dolgozhattam volna, ha engedtem a magas helyről jövő megtisztelő kívánságnak és felhívásnak, — egyéni érdekeimet is háttérbe szorítva — és elvállaltam ezt az állást, akkor méltóztassanak meggyőződve lenni arról, hogy erre nekem nagy hazafiúi érzésből eredő okom van. Az volt az érzésem, hogy adott körülmények közepette akkor szolgálom hazámat és fővárosomat, akkor teszek eleget kötelességemnek hazámmal és fővárosommal szemben, ha ezt a nehéz, felelősségteljes állást elvállalom.

Mióta a nagy összeomlás után nemzetünk új életre ébredt, hatalmas, nagy újjáépítő munka indult meg. Nekünk át kell alakítanunk intézményeinket a kor kívánalmaihoz és igényeihez képest. Minden területen nagy, újjáépítő munka folyik. Azt mondhatnám, hogy ez a terület az egész nagy magyar élet. Ebben a munkában résztvesz a nemzet, a főváros. De épen azért, mert a munka különböző területeken, különböző síkokon folyik, nagyon természetes, hogy a munkák összhangolására feltétlen szükség van. Mint polgármester mindig szót emeltem és síkraszálltam, — talán azt mondhatnám — merészen síkraszálltam

a főváros érdekei mellett, ugyanakkor azonban sohasem tévesztettem szem elől a nemzet nagy érdekeit. Állásomban mindkettő összehangolásával igyekeztem ezt szolgálni. De kétségtelen, hogy a főpolgármesteri állás közjogi természete olyan, hogy ezt a nagy összehangoló munkát hatályosabban tudja szolgálni. Hiszen ezt már a törvény is előírja, illetve kifejezi és a főpolgármester legfontosabb kötelességévé épen ezt az összehangoló munkát teszi. Ezt állapítja meg a főpolgármester rendes hatáskörében. Ha a törvény a rendkívüli hatáskörre vonatkozóan ezt nem mondja, úgy érzem, hogy a dolgok természete és logikája követeli ezt az összehangolást.

A rendes hatáskörben feladatom az lesz, hogy a kormány munkaprogrammját és a főváros munkaterveit összeegyeztessem. A m. kir. kormány a történelmi Magyarország ősi, szent hagyományai alapján áll, a keresztény nemzeti gondolatot vallja magáénak. De ez csak az alap. Ezen az alapon és ennek szellemében akarja a magyar jövőt felépíteni, józan, minden szélsőségtől mentes reformpolitikával. Olyan célkitűzés ez, amely az enyémmel teljesen egy, teljesen rokon, úgyhogy elveimből semmit sem voltam kénytelen feláldozni, amikor a főpolgármesteri állást elfoglaltam.

Azt fogom feladatomnak tekinteni, hogy figyeljem a kormányzat munkáját és igyekezzem a kormány munkaprogrammjában a főváros jogos, komoly, méltányos anyagi és erkölcsi érdekeit érvényre juttatni. Ezzel szemben azonban arra is fogok ügyelni, hogy a főváros munkaterve is szerves módon beilleszthető legyen a m. kir. kormány nagy munkaprogrammjába.

Annyi megértést tapasztaltam a m. kir. kormány és különösen annak nagyra hivatott elnöke, vezére részéről, hogy érzem, nem lesz kilátástalan a munkám s a siker reményével foglalom el ezt az állást.

A rendkívüli hatáskör a főváros pénzügyi helyzetének megnyugtató rendezését foglalja magában. A törvény és a belügyminiszter rendelete határozottan és élesen domborítja ki a pénzügyi szempontokat, a gazdaságosság szigorú, komoly, következetes keresztülvitelét és a polgárság terheinek lehető enyhítését is. Ez az egyik szempont. De természetesen e mellett nem lehet elhanyagolni egyéb szempontokat, a kultúra, különösen pedig a szociális igazság szempontjait sem, mert az elesetteket, szegényeket, inségeseket nekünk a jövőben is változatlanul kell támogatnunk. Nagy, átfogó programmra van szükség, ha mi a főváros pénzügyi helyzetét szilárd alapokra akarjuk helyezni. Kétségtelenül át kell alakítanunk közigazgatási és üzemi berendezéseinket, mégpedig olyan módon, hogy azok a legteljesebb kapacitással álljanak a közönség rendelkezésére, hogy ezt a legnagyobb hatásfokot minél kevesebb kiadással és áldozattal lehessen elérni. Nagy tervre van szükség, de kérem a közvéleményt, ne hangolja le az, ha ezek a tervek szinte mozaikszerűen fognak jelentkezni. Nem az a fontos, hogy ezeket a mozaikköveket ki készíti, hiszen ezek más és más műhelyekben is készülhetnek. A fontos az, hogy ezek a mozaikkövek nagy, szabályos terv részletei legyenek. Ezek a kövek, ezek a tervek szabályosan összeilleszthessenek és ebből a főváros jövő épületének gyönyörű, tiszta, új képe domborodjék ki.

A főpolgármester hatásköre rendkívüli, kivételes. Amikor azonban ezt az állást elfoglalom, nem a kivételes és rendkívüli hatalom után kapok. Minden rendkívüli hatalom rendkívüli felelősséggel jár és én mélyen átérzem a vállalt felelősséget. Ez a hatalom egyéni is, de kijelentem, hogy a fővárost nem fogom egyéni kísérletezések játékának kitenni, csak mély meggondolás alapján akarok cselekedni. Ez a hatáskör rendkívüli, de nem kizárólagos. Nem zárja el a törvényhatóságot attól, hogy maga is a pénzügyek rendezésének kérdésében a maga terveit elő ne adja és meg ne valósítsa. Hogy a főváros törvény-

hatósága milyen kötelességérzettel fogja fel hivatását, azt legjobban épen a hétfői közgyűlés bizonyítja, ahol a jövő évi költségvetésben mutatkozó hiány kiküszöbölésére átfogó javaslatot fogadott el. A törvény nemcsak nem zárja ki, hanem határozottan előírja — és ezt alkotmánybiztosítéknak tekintem — a törvényhatósággal való együttműködés kötelezettségét, hiszen a 17-es bizottság létesítése épen erre a törvényhozási szempontra vezethető vissza.

Lojális felek között könnyű a megértés. Kizártnak tartom azt, hogy lojális felek között előfordulhasson, hogy valaki tervet, gondolatot vet fel és a másik oldalon csak azért utasítják el, mert nem ott vetették fel az eszmét. Ez nem volna méltó egyik félhez sem. A főváros pénzügyeinek rendezését nem lehet presztizskérdésnek áldozatává tenni. Minden vonalon az összhangot keresem. Az összhangot keresem a m. kir. kormány és a törvényhatóság között, de rendkívüli nagy súlyt helyezek arra, hogy ez az összhang meglegyen a közgyűlés termében is. Minden párt tartsa fenn elvi állásfoglalását és világnézetét, amellyel a választók ide küldték, — ez nagyon természetes — de a főváros pártjai tudjanak egyesülni a főváros komoly és áldozatteljes szeretetében. Ez hagyománya a közgyűlésnek és kérem, méltóztassék fenntartani ezt a hagyományt. A magam részéről ezt a legnagyobb szeretettel támogatni fogom. Nagy súlyt helyezek a tistviselői és alkalmazotti kar támogatására is és a magam részéről igérem, hogy változatlan szeretettel fogom ügyüket felkarolni.

Mélyen t. Közgyűlés! Ha nagy munkát akarunk, ha azt akarjuk, hogy ezen az Isten áldása legyen, akkor szükséges, hogy mi egy ütemben, összevágóan dolgozzunk. Az az elvem, hogy minden energiát összefogjak, még a legkisebbet is, mert ha sok kis energiát összefogunk, abból hatalmas eredő támadhat. Azt kérem, hogy mindenki azon a helyen, amelyre állíttatott, teljes erővel, száz százalékig és teljes felelősséggel teljesítse a maga kötelességét és feladatát; teljesítse minden egyéb, még pártszempontokon felül is tiszta igazsággal és tiszta méltányossággal. Fojtott légkörben, fülledt levegőben nem tudunk dolgozni, tiszta légkörre van szükség. Tiszta közéletet, tiszta közigazgatást akarok. Minden tiszta embert és ügyet támogatok, de gyanus emberek és ügyek nem számíthatnak pártfogásomra, azokra az igazság pallosával fogok lesujtani.

Ezek azok a nagy szempontok, amelyek alapján a főpolgármesteri állást elvállaltam. Engem nem ennek az állásnak a dísze vonzott és egyáltalában nem bántanak hatalmi ambiciók. Hivatásnak tartom azt a feladatot, amelyre vállalkoztam és ez a hivatás megnőtt előttem, rendkívül megerősödött bennem, amikor azt láttam, hogy a gyülöletnek újból és újból feltámadó hulláma még mindig ostromolja szegény, ártatlan hazánkat. Azt hiszem, ebben a pillanatban minden magyar embernek össze kell fognia a magas, szent cél érdekében.

Tiszta lélekkel jövök ide. Idehozom minden erőmet, energiámat és egy becsületes munkában eltöltött mult minden erkölcsi értékét is. Tiszta lélekkel állok itt és ha valaki belenéz lelkembe, odavetítve látja szegény Csonka-Magyarországunk képét. Mivel magam is vallásos ember vagyok és sokszor nézek bele lelkembe, ott látom függni bensőmben ezt a szomorú képet. Nekem ez állandó figyelmeztetés arra, hogy hazám és fővárosom érdekében annyi erővel dolgozzam, amennyit az Isten adott és addig, ameddig számomra ez kiméretett. Így akarok én dolgozni, ebben a szellemben. Ebben az ünnepélyes percben ehhez kérem a Mindenható segedelmét és a mélyen t. törvényhatóság szerető és jóindulatú támogatását.

A december 7-i rendkívüli közgyűlésen az üresedésben levő polgármesteri állásra *Szendy* Károly alpolgármestert választotta meg a törvényhatósági bizottság.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése az elmult esztendőben is sűrűn foglalkozott a főváros lakosságát közelről érintő gazdasági kérdésekkel.

Így a közgyűlés és a közigazgatási bizottság ismételten felterjesztéssel fordult a kormányhoz, amelyekben könnyítéseket kért az adózás terén a városi lakosság részére.

Rendkívüli ülésen foglalkozott a közgyűlés a közüzemi szolgáltatások és a közlekedési tarifák leszállításával, valamint a tej, burgonya és tűzifa drágaságával; az ínségsegélynek munkával való megváltása ügyével.

Az 1931. év folyamán bekövetkezett és azóta is állandóan érezhető gazdasági válság odavezetett, hogy a székesfőváros 1934. évi költségvetését már nem lehetett deficitmentesen elkészíteni. A 10 millió pengős deficit mellett az volt a cél, hogy a főváros háztartási helyzete ezen hiányon túlmenőleg további hanyatlást ne szenvedjen, továbbá, hogy a háztartási hiány a lehető minimumra csökkentessék.

E kettős szempont figyelembevételével a székesfőváros 1934. évi gazdálkodásnak pénzügyi ellenőrzését a polgármester, miként a multban, úgy ezúttal is ismételten külön rendeletben szabályozta és a költségvetés tételeinek felhasználása tekintetében határt szabott.

E végből az elmult évhez hasonlóan 10%-kal zárolta a székesfővárosnak a legszigorúbb takarékossági szempontok figyelembevételével összeállított költségvetési tételeit. A költségvetést jóváhagyó belügyminiszteri leirat a költségvetési tételeknek 10%-kal való zárolását tudomásul vette és a pénzügyi ellenőrzés tekintetében még azt is kikötötte, hogy a költségvetési előirányzatok minden egyes tételét lehetőleg csak 12 havi részletekben szabad felhasználni, továbbá kikötötte azt is, hogy utalványozni csak a tényleges rendelkezésre álló bevételek erejéig lehet.

Ilyen szigorú takarékosság mellett úgy az autonómia, mint a főváros vezetősége és tisztviselői kara csak fokozott munka és áldozatok árán tudta a közigazgatás zavartalanságát biztosítani és a rábízott kulturális és anyagi értékeket megőrizni. Megtettek azonban a maguk részéről mindent, hogy a megkívánt áldozatok ne menjenek a kereskedelem és ipar jogos igényeinek, a főváros kulturális értékeinek és világvárosi jellegének rovására.

A főváros anyagi erejéhez mérten elsősorban közmunkák megindításával kívánt munkanélküliségen enyhíteni és a gazdasági válságot elviselhetővé tenni. A törvényhatóság ezért a Tabán újjáépítését sürgette. Nagyobb közmunkákat jelentettek a vízművek bővítési munkálatai és az ínségmunka keretében végrehajtott út- és csatornaépítések.

A közgyűlés a munkanélküliség által fokozott ínség enyhítésére 250.000 pengő karácsonyi segélyt engedélyezett.

Felterjesztéssel fordult a közgyűlés a kormányhoz a 40 órás munkahét törvénybeiktatása érdekében.

Tiltakozott a fővárosi tisztviselők és közüzemi alkalmazottak és munkások minden további fizetésleszállítása és bércsökkentése ellen.

A Vízművek beruházóprogrammjával kapcsolatban a közgyűlés hozzájárult az új budai vízmű építéséhez szükséges szigetmonostori koronauradalmi birtoknak 861.000 pengőért való megvételéhez.

A VII. kerületi elöljáróság hivatalainak elhelyezése céljaira a VII. ker., Csengery-utca 11. számú háznak 380.000 pengőért való megvásárlásához ugyancsak hozzájárult a közgyűlés.

A Tabán rendezésével és kiépítésével kapcsolatban, de a székesfőváros fürdőpolitikájának érdekében is a közgyűlés a Szent Imre (Rácz-) fürdőnek 1,800.000 pengőért való megvásárlását határozta el.

Tárgyalta a közgyűlés a székesfőváros törvényhatósági bizottsága közgyűlésének ügyrendjéről szóló szabályrendeletet és azt az 1934. évi XII. törvénycikk rendelkezéseinek megfelelően módosította.

A székesfőváros 1935. évi költségvetésének tárgyalása során a közgyűlés elfogadva dr. *Wolff* Károly bizottsági tag javaslatát s a mintegy 10 millió pengő deficittel bíró költségvetéstervezetből azokat a kiadási tételeket, amelyek szigorúan vett beruházó jellegűek a költségvetés tervezetéből kiemelte és elhatározta, hogy fedezetükről egy újabban felveendő beruházási kölcsön keretében külön fog gondoskodni. Ilyképen deficitmentes költségvetést állapított meg és azt így terjesztette fel a m. kir. kormányhoz.

A június hó 18-i rendkívüli közgyűlés hódolattal emlékezett meg a kormányzó úr Ő főméltósága hatvanhatodik születésnapjáról.

A november hó 15-én tartott közgyűlésen ünnepelte a törvényhatóság a Kormányzó Úr Ő főméltósága fővárosba való bevonulásának 15. évfordulóját. Dr. *Sipőcz* Jenő polgármester-elnök ebből az alkalomból a következő szavakat intézte a közgyűléshez:

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Most van 15. évfordulója annak a napnak, hogy nagybányai Horthy Miklós fővezér a Nemzeti Hadsereg élén bevonult a magyar fővárosba. Ez a nap a feltámadás napját jelenti a mai nemzedék emlékezetében. Az ezeréves nemzet nem ért meg a viharos, vészes századok folyamán olyan gyászos, sötét napokat, mint amilyeneken átment a világháború szörnyű megpróbáltatásai után a kommunizmus idején, majd amikor a román csapatok szabad prédája lett védtelen országunk és nemzeti önérzetünket vérig sértve, megszállva tartották Szent István birodalmának büszke fővárosát. Ekkor is úgy történt, mint a hőskölteményekben, hogy jött egy férfiú, akit a Gondviselés küldött a magyar nemzet számára és az a férfiú megfordította a magyar sorsot, új életet öntött az elalélt nemzettestbe, a feltámadás husvéti zászlaját tüzte ki az ország romjai felett. Ez a férfiú, a legendás hírű otrantói hős volt, a magyar katonai erényeknek, a nemes magyar jellemnek élő megtestesítője, kinek hősi akarata és emberi bölcsesége megkereste és megtalálta a nemzet számára a jobb jövőbe vezető utat. A fővezérből az ország alkotmányosan megválasztott kormányzója lett és az a hadsereg, amelynek élén egykor bevonult a fővárosba, a nemzet életének tartó oszlopa, az ország fennmaradásának és jövőjének záloga lett! Ő főméltósága bölcs kormányzásának köszönhetjük, hogy ez a feldúlt ország a rend, a nyugalom és a béke hazája; a Nemzeti Hadseregnek köszönhetjük, hogy a hősök nemzete állami létének és honvédő erejének biztos tudatában élhet. Annak idején könnyes szemmel, szívből jövő fohásszal fogadtuk a fővárosba bevonuló maroknyi lelkes csapatot, most pedig ugyanolyan lélekkel mondunk köszönetet a Gondviselésnek, hogy Horthy Miklóst adta nekünk és általa visszaadta ősi alkotmányunkat és nemzeti függetlenségünket.

A hála és a hódolat szent érzése egyesít mindnyájunkat pártkülönbség nélkül az évfordulón azzal a szent fogadással lelkünk mélyén, hogy mindnyájan igyekszünk a nemzet

ügyét Magyarország Kormányzójának bölcs vezetése mellett igaz hittel, önzetlen hazaszeretettel szolgálni. A felszabadított magyar főváros, az új magyar élet nemzeti Budapestje most nemzeti színben ünnepli felszabadítóját; minden budapesti polgár és annak hivatott képviselete, a törvényhatósági bizottság mély hódolattal köszönti a Kormányzó Urat és a Nemzeti Hadsereget az évfordulón, amikor az Isten áldását kéri rájuk. Éljen vitéz nagybányai Horthy Miklós Kormányzó Úr Ő főméltósága!

Kérem a tisztelt közgyűlés felhatalmazását arra, hogy a törvényhatósági bizottság tiszteletteljes szerencsekívánatait Ő főméltósága előtt megfelelő formában kifejezhessem.

Megválasztotta a közgyűlés a munkásügyi bizottság és az összeférhetetlenségi bizottság tagjait; az 1934. évi XII. törvénycikk 27. §-ának 4. bekezdése alapján alakítandó ellenőrzőbizottság, az említett törvény 5. §. 1. bekezdése alapján újjáalakítandó állandó szakbizottságok, továbbá a szóbanforgó törvény 21. §. 1. bekezdés alapján alakítandó üzemi választmányok tagjait. Az 1930. évi XVIII. t.-c. 12. §-a alapján újjáalakítandó igazolóválasztmány és az újjáalakítandó közigazgatási bizottság tagjait a közgyűlés ugyancsak megválasztotta.

Joanovich Pál elhúnyta folytán megüresedett igazolóválasztmányi elnöki tisztségre a főpolgármester dr. *Csilléry* András bizottsági tagot nevezte ki.

Személyi változások a törvényhatóságban. Az elmult év folyamán *Ilovszky* János, dr. *Rassay* Károly és dr. *Várkonyi* Kálmán törvényhatósági bizottsági tagságukról lemondottak.

Örökös bizottsági taggá megválasztották *Ilovszky* János bizottsági tagot.

Rendes tagokul behívattak *Wolf* István, dr. *Balkányi* Kálmán, dr. *Wenczell* Árpád és *Tarr* Béla soron lévő póttagok.

Előléptetések. A kerületi elüljárók értekezlete a nyugalomba vonult *Szente* Miklós tanácsnok helyett dr. *Duday* Alajost választotta meg elnöknek.

A polgármester a február hó 26-án kelt 30.400/1934—I. sz. rendeletével dr. *Goszleth* Ernő tanácsi főjegyzőt a IV. kerületi elüljáróság, dr. *Schmaderer* Oszkár tanácsi főjegyzőt az I. kerületi elüljáróság, dr. *Haidekker* János tanácsi főjegyzőt a III. kerületi elüljáróság, dr. *Rosta* János h. tanácsi főjegyzőt április hó 1-től a polgármesteri VIII. (Közélelmezési) ügyosztály, november hó 1-től *Battlay* Imre tanácsi főjegyzőt a IX. kerületi elöljáróság vezetésével megbízta.

A főpolgármester április hó 1-től számított érvénnyel dr. *Felkai* Ferenc, dr. *Morvay* Endre, dr. báró *Babarczy* István, dr. *Farkas* Ákos és dr. *Thordai* Lajos tanácsi főjegyzőket az üresedésben levő tanácsnoki állásokra behelyettesítette.

Ezzel egyidejűleg megtörténtek az üresedésben levő tanácsi főjegyzői, tanácsjegyzői, fogalmazói, segédfogalmazói, ezt követőleg pedig a műszaki főtanácsosi, tanácsosi, főmérnöki, mérnöki, segédmérnöki, műszaki főfelügyelői, felügyelői, főtiszti, tiszti, közélelmezési főtanácsosi, tanácsosi, főfelügyelői, felügyelői, tiszti, számvevőségi főszámtanácsosi, számtanácsosi, főtiszti, tiszti, adóhivatali főszámtanácsosi, számtanácsosi, tiszti, állat- és növénykerti aligazgatói, főpénztárosi, pénztárosi, pénztári tiszti, főkönyvtárosi, könyvtárosi, segédkönyvtárosi, múzeumi tiszti, kórházi felügyelői, segédhivatali főigazgatói, igazgatói, kezelőfőtiszti, kezelőtiszti és kezelőnői állásokra a behelyettesítések.

A törvényhatósági bizottság október hó 24-én tartott közgyűlésén tanácsnokká dr. *Thordai* Lajos, dr. *Felkai* Ferenc, dr. *Morvay* Endre, dr. báró *Babarczy* István és dr. *Farkas* Ákos h. tanácsnokokat választotta meg.

Tisztviselői nyugdíjazások. Nyugalomba vonultak az év folyamán *Szente* Miklós, dr. *Guth* Ferenc, dr. *Tatár* Béla, *Vajna* Ede, *Muzsikó* István és dr. *Gömöry* Albert tanácsnokok.

Halálozások. Sok veszteség érte a törvényhatóságot több aktív és volt tagjának az elhúnytával. Így mély megilletődéssel emlékezett meg *Borvendég* Ferenc főpolgármester elhúnytáról. Közel négy évtizedes fővárosi pályájából, másfélévtizeden át vezetőállásban dolgozott és ő alatta épültek ki és emelkedtek a legmagasabb színvonalra a közüzemek.

Ugyancsak az őszinte részvét érzését váltotta ki *Popelka* Béla, *Joanovich* Pál, *Szigeti* János, *Fóthi* Vilmos, *Kiss* Menyhért és *Tauffer* Vilmos elhúnyta. Emléküket a közgyűlés jegyzőkönyvében örökítette meg.

A főváros szolgálatonkívüli tisztviselői karából is többeket elragadott a halál. *Buzay* Károly ny. tanácsnok, *Krencsey* Géza műszaki főtanácsos, *Rózsavölgyi* Antal ny. kerületi elüjáró, *Matuska* Alajos ny. alpolgármester és *Bódy* Tivadar ny. polgármester távoztak el az élők sorából. Tehetségüket, munkájukat hazafias lelkesedéssel szentelték fővárosunknak. Példaadó emléküket hálás kegyelettel őrzi a főváros tisztviselői kara.

2. Szervezeti ügyek.

A törvényhatósági bizottság közgyűlésének ügyrendjéről szóló szabályrendelet módosítása. A 379/1933. kgy. számú közgyűlési határozattal a törvényhatósági bizottság közgyűlése ügyrendjéről szóló szabályrendelet szövegét megállapította. Ezt a szabályrendeletet a m. kir. belügyminiszter felülvizsgálván, a következő 126.027/1934—V. számú leiratot intézte a székesfőváros közönségéhez:

Törvényhatósági bizottsága az 1933. évi december hó 20-án és folytatólag tartott közgyűlésében 379/1933. kgy. szám alatt hozott határozatával a 71.850/1932. számú rendeletem folytán módosította a törvényhatósági bizottság közgyűlésének ügyrendjéről szóló szabályrendeletet.

Minthogy a szabályrendelet egyes rendelkezései az időközben hatálybalépett 1934 : XII. t.-c. következtében módosulnak, felhívom a székesfőváros közönségét, hogy a szabályrendeletet az idézett törvény rendelkezéseinek megfelelően dolgozza át és azután a szabályrendelet két példányát, a jóváhagyási záradék reávezetése végett hozzám terjessze fel.

Az 1934. évi XII. t.-c. 26. §-a értelmében a polgármesternek olyan ügyekben hozott határozata ellen, amelyeket nem törvény vagy miniszteri rendelet utalt a polgármester vagy a tanács hatáskörébe, valamint olyan ügyekben, amelyeket jövőre szabályrendelet fog a polgármester hatáskörébe utalni, a törvényhatósági bizottsághoz lehet fellebbezni. A törvényhatósági bizottság a hozzá fellebbezett ügyek elbírálására saját kebeléből albizottságokat alakít. Ezeknek az albizottságoknak a szervezetét a törvényhatósági bizottság szabályrendeletben állapítja meg.

Az előbb említett belügyminiszteri leirat értelmében a törvényhatósági bizottság közgyűlésének ügyrendjéről szóló szabályrendeletet módosítani kellett és egyúttal

szabályrendeleti intézkedéssel meg kellett határozni a törvényhatósági bizottság fellebbezési albizottságainak szervezetét.

Erre való figyelemmel, miután a szabályrendeletek számának szaporítása a lehetőséghez képest kerülendő, legcélszerűbb megoldásnak látszott, ha a törvényhatósági bizottság közgyűlésének ügyrendjéről szóló szabályrendelet módosítása során a törvényhatósági bizottság fellebbezési albizottságainak szervezete ugyanezen szabályrendelet keretén belül nyer rendezést. Ehhez képest az 1934. évi XII. t.-c. életbelépése következtében a törvényhatósági bizottság közgyűlésének ügyrendjéről szóló szabályrendelet 1., 2., 5., 7., 12., 14., 15., 17., 18., 25., 33., 34., 35., 38., 39., 40., 51., 55., 60. és 69. szakaszainak szövegét módosítani, a szabályrendelet 72. szakaszát teljesen elhagyni, a szabályrendeletet a fellebbezési albizottságokról szóló új tizedik fejezettel (új 81—88. §-okkal) kiegészíteni és egy új szakasszal, amely a fellebbezési albizottságok határozataira és azok kiadmányaira vonatkozik, bővítve módosítani kellett.

A XI. kerületi elöljáróság felállítása. Az 1930. évi XVIII. t.-c. 3. §-ának rendelkezése értelmében felállították a XI. kerületi elöljáróságot. Az új kerületi elöljáróság 1934. március 1-én kezdte meg működését XI. Verpeléti-út 3. sz. alatt.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése az új XI. közigazgatási kerületet »Szent Imre város«-nak nevezte el.

Ügyosztályi ügykörök módosítása. A polgármester az 1930. évi XVIII. t.-c. 49. §-ában biztosított jogánál fogva a köztisztasági hivatalt a személyzeti ügyek kivételével a polgármesteri II. ügyosztály ügyköréből a polgármesteri X. ügyosztály hatáskörébe utalta át.

1934. évi április hó 7-én lépett életbe *a kerületi választmányokról* szóló szabályrendelet. A m. kir. belügyminiszter jóváhagyta a székesfővárosi alkalmazottaknak öregség és rokkantság esetére való ellátásáról szóló szabályrendeletet.

A polgármester rendezte *a »kerületi elöljáró«* cím használatát, kimondván, hogy a jövőben a »kerületi elöljáró« meghatározást kell használni, mert az 1930. évi XVIII. t.-c. rendelkezéseiből kétséget kizáróan megállapítható, hogy az önkormányzati közigazgatás kerületi hatósága már nem a kerületi elöljáróság, hanem a kerületi elöljáró, mint egyéni hatóság, tekintet nélkül arra, hogy milyen fogalmazói karbeli állást tölt be.

A közigazgatási alkalmazottak státusrendezésével kapcsolatban a polgármester a 204.600/1934—I. sz. rendeletével felhívta a polgármesteri ügyosztályok és hivatalok vezetőit, hogy a hozzájuk tartozó alkalmazotti szakokra vonatkozó javaslataikat terjesszék elő.

A polgármester a 195.700/1934—I. sz. rendeletével *a központi személyzeti nyilvántartó* átszervezését rendelte el. Az összes polgármesteri ügyosztályok, kerületi elöljáróságok, tiszti ügyészség, tiszti főorvosi hivatal, árvaszék, központi számvevőség és központi adóhivatal az ott szolgálatot teljesítő minden egyes alkalmazottról személyi adatszolgáltató lapot voltak kötelesek kitölteni.

A 200.045/1934—I. sz. rendeletével intézkedett a polgármester *a határidős ügydarabok soronkívüli iktatása és szerelése iránt.* Elrendelte, hogy mindazokat az ügyiratokat, amelyek határidőhöz kötött intézkedésre vagy a székesfővárosi közigazgatás valamely szerve részéről gyakorolható jogorvoslat benyujtásának módozataira vonatkozólag közlést és adatokat tartalmaznak, úgy a polgármesteri központi segédhivatal,

valamint a székesfőváros egyéb hatóságainak és hivatalainak kezelési irodái a beérkezés napján, soronkívül iktatni kötelesek.

Ugyancsak elrendelte, hogy a polgármesteri központi segédhivatal és a fentemlített kezelési irodák vezetői a soronkívül iktatott ügydarabokat a vonatkozó előiratokkal még az iktatás napján az illetékes hivatali főnöknek mutassák be.

A polgármester az 1934. évi december hó 15-én kelt 209.100/1934—I. számú rendeletével *az 1935. évi ügyiratkezelést szabályozta.* A polgármesteri központi segédhivatal 1935. évi január hó 1-től kezdődően az egyes ügyosztályok előrelátható ügyirat mennyisége alapján megállapított kontingentált számrendszer szerint fog iktatni a polgármesteri I., II., valamint az V—XV. ügyosztályok számára. A polgármesteri III. ügyosztály ügyiratkezelése kísérletképen függetleníttetik a polgármesteri központi segédhivatal ügyiratkezelési rendszerétől olymódon, hogy a hatáskörébe tartozó ügyiratokat kezelési irodája útján maga iktatja, mutatózza és számsorozza, ugyanígy az eddigi gyakorlatnak megfelelően a polgármesteri IV. ügyosztály önállóan iktat és kezel.

A székesfővárosi műszaki közigazgatás egyszerűsítésének előkészítése. A székesfővárosi közigazgatás egyszerűsítésének előkészítésével megbízott dr. *Felkai* Ferenc tanácsi főjegyző a racionalizálás munkájának keretében a székesfőváros műszaki közigazgatásával is foglalkozott oly célból, hogy az a közönség indokolt kívánságának figyelembevételével a közérdekek megóvása mellett az élet körülményeinek megfelelően egyszerűsíttessék.

Munkájában úgy a központi, mint a kerületi műszaki közigazgatást egységesen vette vizsgálat alá és vizsgálata kiterjesztetett:

a) a műszaki közigazgatás jelenlegi menetéről összegyüjtendő pontos adatfelvételre (hatáskörök és munkakörök megoszlására, a központi és kerületi közigazgatás közötti kapcsolatra, ügyek intézésére, az ügyiratok, számlák kezelésére, nyilvántartására, ellenőrzésére stb.);

b) javaslatokra, amelyek a székesfőváros műszaki közigazgatásának egyszerűsítésére és észszerűsítésére irányulnak;

c) a javaslatok keresztülvitelének módozataira.

3. Személyzeti ügyek.

A közigazgatási alkalmazottak szabadságának szabályozása. A közigazgatási alkalmazottak évi rendes szabadságát a polgármester a következőképen szabályozta:

Az ideiglenes hivatalnokok, ideiglenes gyakornokok, havidíjas, havijegyzékes hivatalnokok közül azoknak, akiknek szolgálati idejük egy évnél rövidebb, rendes szabadság nem engedélyezhető. Akiknek egy évnél hosszabb szolgálati idejük van 2 heti szabadság, akiknek pedig kifogástalan és több, mint 10 évi szolgálati idejük van, 3 heti szabadság engedélyezhető. Ugyancsak 3 heti szabadság engedélyezhető a fent megjelölt minőségben alkalmazottak közül azoknak is, akiknek egy évnél hosszabb szolgálati idejük van, de teljes főiskolai képesítéssel rendelkeznek és olyan szakon teljesítenek szolgálatot, amely szakon az általuk bírt főiskolai képesítés megkívántatik.

Az ideiglenes és végleges altisztek közül azoknak, akiknek szolgálati ideje 1 évnél rövidebb, szabadság nem engedélyezhető. Akiknek egy évnél hosszabb szolgálati idejük van 2 heti szabadság, akiknek pedig kifogástalan és több, mint 20 évi szolgálati idejük van, kivételesen 3 heti szabadság engedélyezhető.

Hétvégi üdülés. A polgármester a hétvégi üdülés előnyeiben a székesfőváros tiszti és altiszti személyzetét is részesíteni óhajtotta és ezért a munkaidőt 1934. évi április hó 28-tól október hó 31-ig bezárólag általában olymódon szabályozta, hogy a szombati, valamint az ünnepelőtti hétköznapokon délután 2 óra helyett déli 12 órakor végződjék a hivatalos munkaidő.

Az ellátásukon felül keresettel bíró közszolgálati nyugdíjasok és özvegyek ellátásának korlátozása. A közszolgálati alkalmazottak nyugdíjszerű ellátását az 1934. évi I. törvénycikk újból szabályozta. Ez a törvény a közszolgálati alkalmazottak kettős ellátottságának az úgynevezett álláshalmozásoknak a megszüntetése iránt is intézkedett. Ennek alapján a m. kir. kormány 1620/1934. M. E. számú rendeletével az ellátásokon felül keresettel bíró közszolgálati nyugdíjasok stb. és özvegyek ellátását is korlátozta.

A polgármester ebben az ügyben 33.073/1934. sz. alatt az alábbi rendeletet bocsátotta ki:

A m. kir. minisztérium a közszolgálati alkalmazottaknak és a honvédség tagjainak, valamint mindezek hozzátartozóinak ellátását szabályozó rendelkezések módosításáról szóló 1934. évi I. t.-c. 3. §-ának (11) bekezdésében foglalt rendelkezés alapján az ellátásukon felül keresettel bíró közszolgálati nyugdíjasok, honvéd, határőr, folyamőr és csendőr egyének, továbbá a felsorolt csoportokhoz tartozó ellátásukon felül keresettel bíró özvegyek ellátásának korlátozásánál követendő eljárás ügyében 1620/1934. M. E. szám alatt rendeletet bocsátott ki. Ennek a rendeletnek 1—5. §-ai a következő rendelkezéseket tartalmazzák:

1. §.

A jelen rendelet hatálya alá tartoznak az ellátásban részesülő következő alkalmazottak:

a) állami alkalmazottak,

b) honvéd, határőr, folyamőr és csendőr egyének, valamint a m. kir. rendőrség őrszemélyzete,

c) az államvasúti, állami vas-, acél- és gépgyári, valamint állami kőszénbányászati alkalmazottak,

d) a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál, a kormány kezelése alatt álló közalapoknál és közalapítványoknál, valamint a kormány kezelése alatt álló közalapokból és közalapítványokból fenntartott intézeteknél alkalmazottak,

e) az Országos Gazdasági Munkáspénztár, az Országos Társadalombiztosító Intézet és a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének alkalmazottai,

f) a törvényhatóságok, megyei városok, községek, közigazgatási, tanügyi, közkórházi stb. alkalmazottai,

g) a nem állami tanszemélyzet országos nyugdíjintézetének kötelékébe tartozó alkalmazottak,

h) az állammal az ellátás szempontjából viszonosságban álló intézmények (nyugdíjintézetek, nyugdíjalapok, nyugdíjpénztárak stb.) kötelékébe tartozó alkalmazottak,

i) az *a)—h)* pontok alá tartozó alkalmazottaknak ellátásban részesülő özvegyei.

2. §.

(1) Ha a jelen rendelet hatálya alá tartozó nyugdíjasnak (nyugállományú egyénnek, özvegynek) az ellátásán (nyugdíján, nyugbérén, özvegyi nyugdíján) felül az alább meghatározott forrásból származó és a jelen rendeletben meghatározott mértéket meghaladó keresete van, ellátását részben vagy egészben be kell szüntetni.

(2) Az ellátás korlátozása szempontjából a nyugdíjasnak (nyugállományú egyénnek, özvegynek) személyes tevékenységéből származó azt a bármilyen elnevezés alatt neki juttatott és bármilyen összegű állandó vagy esetenkinti keresetét kell figyelembe venni, amely

a) az államnál vagy az állammal az ellátás szempontjából viszonosságban álló intézménynél, továbbá az állam vagy az említett intézmények által kezelt vagy fenntartott üzemnél, gazdaságnál, vállalatnál, intézetnél stb. fennálló bármilyen szolgálati viszonyából vagy bármilyen megbízásából származik,

b) az olyan részvénytársaságnál, szövetkezetnél, korlátolt felelősségű társaságnál vagy más vállalatnál, intézetnél, intézménynél, közműnél, gazdaságnál, közérdekű testületnél, egyesületnél stb. szolgálati jogviszony alapján vagy bármilyen megbízásból teljesített személyes tevékenységből származik, amelynél az állam vagy a közalapítványi kir. ügyigazgatóság által jogszabály alapján képviselt alapítvány vagy az önkormányzat érdekeltsége az alaptőkében (üzletrésztőkében) ennek 30%-át eléri vagy a bármely címen nyujtott támogatás (szubvenció, segély, szavatosság stb.) a kereset évében vagy az azt megelőző három év valamelyikében az évi 100.000 pengőt eléri.

(3) A (2) bekezdésben említett személyes tevékenységből származó keresetnek nem tekinthetők : az összegszerűen igazolt tényleges költségek megtérítése, a betegség, haláleset vagy súlyos anyagi hatású más esemény folytán nyujtott segélyek, az országgyűlés tagjait e minőségükben megillető járandóságok.

(4) Vitás esetekben azt, hogy valamely keresetet a jelen rendelet határozmányai szempontjából figyelembe kell-e venni, az illetékes miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg állapítja meg.

(5) A (2) bekezdés *b)* pontjában említett támogatásnak kell tekinteni

a) azt, ha az állam (alapítvány) vagy az önkormányzat adóstársi jogviszony, kezesség, kamatbiztosítás vagy szavatosság stb. alapján a (2) bekezdés *b)* pontjában említett részvénytársaságért stb. a nyugdíjas keresetének évében vagy az azt megelőző három év valamelyikében évi 100.000 pengőt elérő kötelezettséget vállalt, tekintet nélkül arra, hogy ebből a kötelezettségvállalásból kifolyóan a fizetési kötelezettség az említett időtartamon belül esedékessé vált-e vagy sem.

b) azt, ha a (2) bekezdés *b)* pontjában említett részvénytársaságnak stb. az államnal (alapítvánnyal) vagy az önkormányzattal szemben — vételár kivételével — magánjogi jogcímen alapuló tartozása van és ha e tartozás a nyugdíjas keresetének évében vagy az azt megelőző három év valamelyikében az évi 100.000 pengőt eléri; nem tekinthető ilyen tartozásnak tőkének betétkönyvre vagy folyószámlára, átmeneti gyümölcsöztetés céljából való elhelyezése,

c) azt, ha az állam (alapítványi) vagy önkormányzat a (2) bekezdés *b)* pontjában említett részvénytársaság stb. alaptőkéje, vagy üzletrésztőkéje leszállításának lehetővé tétele céljából részvényeit vagy üzletrészeit a nyugdíjas keresetének évében vagy az azt megelőző három év valamelyikében visszaadta, ha a visszaadott részvények vagy üzletrészek névértéke a 100.000 pengőt eléri,

d) azt, ha a (2) bekezdés *b)* pontjában említett részvénytársaság stb. az államtól (alapítványtól) vagy az önkormányzattól a nyugdíjas keresetének évében vagy az azt megelőző három év valamelyikében legalább 100.000 pengő pénzbeli segélyt (szubvenciót) kapott.

(6) Az államnak (alapítványnak) vagy az önkormányzatnak a jelen szakasz (2) bekezdésének *b)* pontjában meghatározott érdekeltsége az olyan részvénytársaságnál vagy szövetkezetnél is fennáll, amely a jelen szakaszban meghatározott jogviszonyban nem közvetlenül az államnal (alapítvánnyal) vagy az önkormányzattal áll, hanem olyan részvénytársasággal (szövetkezettel stb.), amely a jogviszonyba az állam (alapítvány) vagy az önkormányzat megbízásából lépett és az állam (alapítvány) vagy az önkormányzat közvetlenül az utóbb említett részvénytársasággal (szövetkezettel stb.) áll jogviszonyban.

(7) Az állam (alapítvány) vagy az önkormányzat érdekeltsége akkor is fennáll, ha az (5) bekezdés *a)—d)* pontjaiban meghatározott érdekeltség külön-külön nem is, de együttvéve eléri az ott meghatározott összeget.

(8) Az (5) bekezdés *a)* és *b)* pontjában meghatározott érdekeltség mértékének megállapításában a kölcsönösen fennálló kötelezettségek egyenlege irányadó.

3. §.

(1) A jelen rendelet hatálya alá tartozó olyan nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy), akinek az ellátásán (nyugdíján, nyugbérén, özvegyi nyugdíján) felül a jelen rendelet 2. §-ában meghatározott forrásból származó bármilyen összegű állandó vagy esetenkinti keresete van, köteles ezt az ellátását számfejtő hivatalnak bejelenteni.

(2) A jelen rendelet 2. §-ában említett kereset esetén a bejelentésben fel kell tüntetni:

a) a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy) nevét,

b) a nyugdíjas (nyugállományú egyén) utoljára viselt állását, özvegyeknél a férjnek utoljára viselt állását,

c) a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy) lakáscímét,

d) azt a törzskönyvi vagy nyilvántartási számot és jelet, amely alatt az ellátást számfejtő hivatal az illetőt nyilvántartja,

e) annál a nyugdíjasnál (nyugállományú egyénnél), akit a létszámcsökkentés következtében vontak szabályszerű elbánás alá, azt, hogy saját kérelmére vagy hivatalból helyezték őt a létszámcsökkentési állományba.

(3) Az állandó keresetet a keresethez jutástól számított tizenöt napon belül, az állandó keresetnek emelkedését vagy csökkenését vagy megszűnését a változás bekövetkezésétől számított tizenöt napon belül kell bejelenteni.

(4) Nem állandó kereset esetén az egy évi keresmény összegét a következő naptári év január havának 15. napjáig kell bejelenteni.

(5) Ha a nyugdíjasnak (nyugállományú egyénnek, özvegynek) az állandó keresetén felül nem állandó keresete is van, az előbbit a (3) bekezdésben, az utóbbit a (4) bekezdésben megjelölt időpontban köteles bejelenteni.

(6) Az a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy), akinek az 1934. évi március hó 1-én a jelen rendelet 2. §-ában meghatározott forrásból származó állandó keresete van, köteles ezt az ellátást számfejtő hivatalnak legkésőbb 1934. évi március hó 15-éig a jelen szakasz (1) és (2) bekezdésében foglaltak szerint bejelenteni. Az 1934. évi március hó 1-ig kapott esetenkinti kereseteket nem kell bejelenteni.

(7) Az a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy), aki a bejelentést elmulasztotta, vagy azt nem a (3), (4), (5), illetőleg (6) bekezdésben meghatározott időpontokban teszi meg, vagy aki valótlan adatokat jelentett be, — amennyiben az őt meg nem illető ellátást, illetőleg ellátási részösszeget felveszi — ezért vagyoni felelősséggel tartozik. Ezekben az esetekben a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy) által jogosulatlanul felvett ellátást, illetőleg ellátási részösszeget nem lehet jóhiszeműen felvett ellátásnak tekinteni. Az ellátásnak részleges beszüntetése esetén a nem jóhiszeműen felvett ellátási részösszegeket térítményként elő kell írni s azt az ellátásnak továbbra is kifizetendő másik részéből le kell vonni. Az ellátásnak teljes beszüntetése esetén a nem jóhiszeműen felvett ellátási összeget közadók módjára kell behajtani.

4. §.

(1) A jelen rendelet hatálya alá tartozó nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy) az ellátását számfejtő hivatalnak ugyancsak bejelenteni köteles azt,

a) hogy az államtól vagy az önkormányzattól (törvényhatóságtól, megyei várostól, községtől) olyan hasznothajtó jogosítványa vagy engedélye (kizárólagos dohányárusítási, korlátlan italmérési, mozgókép-színházi, osztálysorsjáték elárusítási engedély, kövezetvám-, hídvámszedés, gyógyszertári jogosítvány stb.) van, amelynek adományozása, illetve megtagadása a hatóságnak szabad mérlegelésétől függő joga,

b) hogy az *a)* pontban említett jogosítvány vagy engedély hasznosításával kapcsolatos munkakörben való alkalmazásából kifolyólag keresete van.

(2) A bejelentést az *a)* pontban említett jogosítvány vagy engedélyhez jutástól számított tizenöt napon belül, a *b)* pontban említett kereset esetén az alkalmazásba lépéstől tizenöt napon belül kell megtenni. A *b)* pontban említett forrásból eredő nem állandó kereset esetén az előző naptári évi keresmény teljes (bruttó) összegét, a kereset forrásainak megjelölése mellett, a következő naptári év január havának 15. napjáig kell bejelenteni.

(3) Az a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy), akinek az 1934. évi március hó 1-én a fenti *a)* pontban említett jogosítványa vagy engedélye van, valamint az, akinek a fenti *b)* pontban említett forrásból származó állandó keresete van, köteles ezt legkésőbb 1934. évi március hó 15-éig az ellátását számfejtő hivatalnak bejelenteni. Az 1934. évi március hó 1-ig kapott esetenkinti kereseteket nem kell bejelenteni.

(4) Az a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy), aki a bejelentést elmulasztotta, vagy azt nem a (2) és (3) bekezdésben meghatározott időpontban teszi meg, vagy aki valótlan adatokat jelentett be, — amennyiben az őt meg nem illető ellátási részösszeget felveszi — ezért vagyoni felelősséggel tartozik. Ezekben az esetekben a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy) által jogosulatlanul felvett ellátási részösszeget nem lehet jóhiszeműen felvett ellátásnak tekinteni. Az ilyen ellátási részösszeget térítményként elő kell írni és azt a nyugdíjnak (özvegyi nyugdíjnak) továbbra is kifizetendő részéből le kell vonni.

5. §.

(1) A jelen rendelet 2. §-a (2) bekezdésének *a)* és *b)* pontjában említett olyan munkaadó, valamint a 4. § (1) bekezdésének *a)* pontjában említett jogosítvány vagy engedély olyan birtokosa vagy olyan gyakorlója, akitől a jelen rendelet hatálya alá tartozó nyugdíjasnak vagy özvegynek keresete van, köteles ezt a körülményt a nyugdíjas vagy özvegy ellátását számfejtő hivatalnál bejelenteni.

(2) A bejelentésben fel kell tüntetni:

a) a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy) nevét,

b) a nyugdíjas (nyugállományú egyén) utoljára viselt állását, özvegyeknél a férj utoljára viselt állását,

c) a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy) lakcímét,

d) a munkaadó (hatóság, hivatal, üzem, vállalat, részvénytársaság, szövetkezet stb.) címét és székhelyét, a nyugdíjasnak (nyugállományú egyénnek, özvegynek) a munkaadóhoz való szolgálati viszonyát (állás, megbízatás, szerződéses, tiszteletdíjas alkalmazás, igazgatósági, választmányi, felügyelőbizottsági tagság stb.), állandó kereset esetén a kereset esedékessége szerint annak évi, negyedévi vagy havi teljes (bruttó) összegét, nem állandó kereset esetén az előző naptári évi nem állandó keresmény teljes (bruttó) összegét.

(3) A jelen rendelet 2. §-a (2) bekezdésének *b)* pontjában említett munkaadó (részvénytársaság, szövetkezet stb.) a fenti (2) bekezdésben foglaltakon kívül bejelenteni köteles azt is, hogy nála az államnak (a közalapítványi kir. ügyigazgatóság által jogszabály alapján képviselt alapítványnak) vagy az önkormányzatnak a jelen rendelet 2. §-a (2) bekezdésének *b)* pontjában említett melyik érdekeltsége áll fenn, valamint azt is, hogy a bármilyen címen nyujtott és a 2. § (5) és (6) bekezdésében meghatározott támogatások közül melyik címen és a nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy) keresetének évében az azt megelőző három évben mikor részesült 100.000 pengőt elérő támogatásban.

(4) A munkaadók bejelentéseiket a jelen rendelet 3. §-ának (3), (4), (5) és (6) bekezdésében foglaltaknak megfelelően és az ott meghatározott időpontban kötelesek megtenni.

(5) A jelen rendelet hatálya alá tartozó nyugdíjast (nyugállományú egyént, özvegyet) foglalkoztató munkaadó (részvénytársaság, szövetkezet stb.) a 2. § (2) bekezdésének *b)* pontjában, illetőleg (5) és (6) bekezdésében meghatározott érdekeltség megszűnését, a megszűnéstől számított tizenöt napon belül, a nála foglalkoztatott nyugdíjas (nyugállományú egyén, özvegy) ellátását számfejtő hivatalnak bejelenteni köteles.

(6) A 2. § (2) bekezdésének *b)* pontjában felsorolt intézmény (részvénytársaság, szövetkezet stb.) vezetője vagy annak megbízottja, ha a jelen szakaszban említett bejelentéseket elmulasztja vagy tudva valótlan adatokat jelent be — amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik — kihágást követ el és 200 pengőig terjedő pénzbüntetéssel büntethető.

(7) A kihágás miatt az eljárás a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozik.

Az említett 1620/1934. M. E. számú rendeletnek a székesfőváros hivatalainál, intézeteinél, intézményeinél, iskoláinál, üzemeinél és a rendelet 2. §-a értelmében a székesfőváros érdekeltségének tekintendő vállalat, intézet stb.-nél szolgálatot teljesítő, a rendelet hatálya alá tartozó alkalmazottakra való végrehajtása céljából a következőket rendelem :

1. Felhívom a székesfőváros összes hivatalai, intézetei, intézményei, iskolái és üzemei vezetőit,

a) vizsgálják meg, hogy ügykörükkel kapcsolatban melyek azok az intézmények, amelyek az említett rendelet 2. §-a értelmében a székesfőváros által kezelt vagy fenntartott intézménynek, a székesfőváros érdekeltségét képező részvénytársaságnak, szövetkezetnek stb.-nek tekinthetők,

b) figyelmeztessék ezeket írásban az említett kormányrendelet értelmében reájuk háruló bejelentési kötelezettségekre,

c) és ennek megtörténtéről az említett intézmények, érdekeltségek stb. felsorolásával és annak a megjelölésével, hogy a rendeletben említett melyik érdekeltség áll fenn, hozzám 8 nap alatt tegyenek jelentést. A jelentést 2 példányban kell elkészíteni és annak egy példányát a polgármesteri I. (elnöki) ügyosztály kezelő irodájához (IV., Központi városháza, I. emelet 114. szám), másik példányát pedig a polgármesteri VII. ügyosztály kezelő irodájához (IV., Központi városháza, II. emelet 217. szám) kell közvetlenül az iktató elkerülésével benyujtani. *Nemleges* jelentést is kell tenni.

2. Felhívom a székesfőváros összes hivatalai, intézetei stb. vezetőit,

a) vizsgálják meg, hogy ügykörükkel kapcsolatban kik azok, akik a székesfővárostól az említett kormányrendelet 4. §-a (1) bekezdésének *a)* pontjában megjelölt hasznothajtó jogosítvánnyal vagy engedéllyel bírnak,

b) figyelmeztessék ezeket írásban az említett kormányrendelet értelmében reájuk háruló bejelentési kötelezettségekre

c) és ennek megtörténtéről a jogosítvánnyal vagy engedéllyel bírók felsorolásával és annak a megjelölésével, hogy az illető milyen jogosítvánnyal vagy engedéllyel bír, hozzám 8 nap alatt tegyenek jelentést. A jelentést két példányban kell elkészíteni és annak egy példányát a polgármesteri I. (elnöki) ügyosztály kezelő irodájához (IV., Központi városháza, I. emelet 114. szám), másik példányát pedig a polgármesteri VII. (közoktatási) ügyosztály kezelő irodájához (IV., Központi városháza, II. emelet, 217. szám) kell *közvetelenül* az iktató elkerülésével benyujtani. *Nemleges* jelentést is kell tenni.

3. Felhívom a székesfőváros összes hivatalai, intézményei, intézetei, iskolái, üzemei stb. vezetőit, hogy jelen rendeletemet a vezetésük alá tartozó hivatal, intézmény, üzem stb. *összes* alkalmazottaival *haladéktalanul* közöljék és őket a bejelentési kötelezett ségükre figyelmeztessék. Ennek a közlésnek a megtörténtét az alkalmazott aláírásával ismertessék el és ezt az elismerést tanusító jegyzéket őrizzék meg.

4. Felhívom a székesfőváros összes hivatalai, intézetei, intézményei, üzemei stb. vezetőit, hogy a vezetésük alatt álló hivatal stb. *összes, bárminemű* szolgálati viszonyban álló alkalmazottaitól kívánjanak be írásbeli nyilatkozatot arra vonatkozólag, hogy a székesfővárostól, illetőleg annak a vezetésük alatt álló intézményétől stb., a jelenlegi szolgálati viszonyuk alapján kapott javadalmazásukon kívül a rendelet 1. és 2. §-ában felsorolt hatóságoktól, intézményektől stb., *élveznek-e valamilyen ellátást* (nyugdíjat, özvegyi díjat, kegydíjat stb.) *vagy nem.* Azok az alkalmazottak, akik ellátást élveznek, kötelesek bejelenteni azt is, hogy milyen címen élvezik ezt az ellátást és azt melyik számfejtő hivatal számfejti. Ezt a bevallást, illetőleg összeírást azokra az alkalmazottakra nézve, akiknek a fizetését a központi számvevőség I. vagy VII. ügyosztály számfejti, az említett számvevőségi ügyosztályok által az 1934. évi március havi fizetési lajstrommal egyidejűleg rendelkezésre bocsátott nyomtatványokon kell eszközölni. *Ennek a bevallásnak* (összeírásnak) *az eredménye és az esetleg rendelkezésre álló egyéb adatok alapján a hivatal,* intézet, üzem stb. *vezetője* (illetőleg azoknál az alkalmazottaknál, akiknek fizetését a központi számvevőség I. vagy VII. ügyosztálya számfejti, a központi számvevőség I. vagy VII. ügyosztálya) *köteles az érdekelt alkalmazott ellátását számfejtő hivatalhoz az 1620/1934. M. E. számú rendelet 5. §-ában megjelölt bejelentést megtenni.*

Az állandó keresetet a keresethez jutáshoz számított 15 napon belül, az állandó keresetnek emelkedését vagy csökkentését vagy megszűnését a változás bekövetkezésétől számított 15 napon belül kell bejelenteni.

Állandó kereset esetén az egyévi keresmény összegét a következő naptári év január havának 15. napjáig kell bejelenteni.

Ha a nyugdíjasnak (nyugállományú egyénnek, özvegynek) az állandó keresetén felül nem állandó keresete is van, az előbbit az állandó keresetre, az utóbbit a nem állandó keresetre megjelölt időpontban kell bejelenteni. *Azokra a nyugdíjasokra* (nyugállományú egyénekre, özvegyekre), *akiknek 1934. évi március hó 1-én állandó keresetük van, a bejelentést az ellátást számfejtő hivatalhoz legkésőbb 1934. évi március hó 15-éig kell megtenni.* Az 1934. évi március hó 1-éig kapott esetenkinti kereseteket nem kell bejelenteni.

Azokra az alkalmazottakra nézve, akik a székesfővárosnak közigazgatási, közkórházi vagy közoktatási nyugdíjasai, ezeket a bejelentéseket a megfelelő időpontban a központi számvevőség I., illetve VII. ügyosztályához kell eljuttatni.

5. Felhívom a központi számvevőség I. és VII. ügyosztályát, hogy a székesfőváros nyugdíjasait terhelő és az 1934. évi március hó 1-e és 15-e között esedékes bejelentések megkönnyítése végett a nyugdíjasok (nyugállományú egyének, özvegyek stb.) részére bocsássanak bejelentés céljaira szolgáló nyomtatványt rendelkezésre. Megjegyzem azonban, hogy az ilyen nyomtatványnak rendelkezésre bocsátása kizárólag a bejelentések megkönnyítését célozza és semmiben sem érinti az érdekeltek bejelentési kötelezettségét. Amennyiben tehát a székesfővárostól ellátást élvező alkalmazott ilyen nyomtatványt nem kapna vagy nem kellő időben kapna, ez a bejelentésnek a kellő határidőben és módon való megtétele alól nem mentesíti.

6. Felhívom végül a központi számvevőséget, hogy az ellátások korlátozása ügyében az 1620/1934. M. E. számú rendelet 6—16. §-aiban foglalt rendelkezések értelmében járjon el.

Az ellátásban részesülő közigazgatási, közkórházi és közoktatási alkalmazottak, valamint az ilyen volt alkalmazottak özvegyei lakáspénzének újabb szabályozása. A m. kir. minisztérium a közszolgálati alkalmazottaknak és a honvédség tagjainak, valamint mindezek hozzátartozóinak ellátását szabályozó rendelkezések módosításáról alkotott 1934. évi I. t.-c. 14. §-ának (3) bekezdésében foglalt utasítás alapján az e törvény 4. és 8. §-ának a lakáspénzek megállapítására vonatkozó rendelkezései végrehajtása tárgyában 1630/1934. M. E. szám alatt rendeletet bocsátott ki, amely rendelet a törvényhatóságok, így tehát Budapest székesfőváros törvényhatóságának közigazgatási, közkórházi és közoktatási alkalmazottaira is kiterjed.

Az említett törvénycikkben és a kormányrendeletben foglaltaknak a székesfővárostól ellátást élvező közigazgatási, közkórházi és közoktatási nyugdíjasokra és özvegyekre való alkalmazása iránt a polgármester a következőkben intézkedett:

»1. Az ellátásban részesülő és a hatályban levő jogszabályok szerint lakáspénzre igényjogosult nyugdíjasnak és özvegynek járó lakáspénzt a nyugalomba helyezett, illetőleg az elhalt alkalmazott által a tényleges szolgálatban utoljára viselt állás (fizetési osztály, csoport, fokozat stb.) szerint és a csatolt kimutatásokban foglaltaknak megfelelően kell megállapítani.

2. Az így megállapított lakáspénz nem változhatik abból kifolyólag, hogy az ellátásban részesülő nyugdíjas vagy özvegy állandó lakását más városba (községbe) helyezi át.

3. Az ellátásban részesülő és az érvényben levő jogszabályok szerint lakáspénzre igényjogosult közigazgatási, közkórházi és közoktatási alkalmazottak lakáspénzét annak a lakáspénznek alapulvételével kell megállapítani, amely a háromnál kevesebb családi pótlékban részesülő tényleges szolgálatban álló alkalmazottat az 1930. évi 54. kgy., illetőleg 403. kgy. számú közgyűlési határozat szerint az 1931. évi augusztusi lakbérnegyedre abban az állásban (fizetési osztály stb.) megillette, amely állásból (fizetési osztályból stb.) az érdekelt alkalmazott nyugalomba helyeztetett.

4. A lakáspénzt 1934. évi május hó 1-től kezdve azoknál az alkalmazottaknál,

a) akiket 15 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idővel helyeztek nyugalomba, a 3. pont szerint alapul veendő lakáspénzösszegnek 55%-ában,

b) akiket 15 évi vagy ennél több, de 25 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idő után helyeztek nyugalomba, a 3. pont szerint alapul veendő lakáspénzösszegnek 70%-ában,

c) akiket 25 évi vagy ennél több, de 35 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idővel helyeztek nyugalomba, a 3. pont szerint alapul veendő lakáspénzösszegnek 80%-ában,

d) akiket 35 évi vagy ennél több beszámítható szolgálati idő után helyeztek nyugalomba vagy akik bármely címen a nyugdíj megállapításánál alapul szolgáló beszámítható javadalmazás teljes összegével felérő nyugdíjban részesülnek, a 3. pont szerint alapul veendő lakáspénzösszegnek 90%-ában kell megállapítani.

5. A lakáspénz megállapításánál kizárólag a fentiekben meghatározott beszámítható szolgálati időt kell alapul venni. A nyugalomba helyezett alkalmazottnak életkora, valamint munka- és keresetképességének foka tehát nem jöhet figyelembe.

6. Az ellátásban részesülő és az érvényben levő szabályok szerint lakáspénzre igényjogosult özvegy lakáspénzét — tekintet nélkül az elhalt férj beszámítható szolgálati idejére — 1934. évi május hó 1-től kezdve annak a lakáspénznek 50%-ában

kell megállapítani és utalványozni, amely a háromnál kevesebb családi pótlékban részesülő tényleges szolgálatban álló alkalmazottat az 54/1930. kgy., illetőleg 403/1930. kgy. számú közgyűlési határozat szerint az 1931. évi augusztusi lakbérévnegyedre abban az állásban (fizetési osztályban stb.) megillette, amelyben a tényleges szolgálatban elhalt férj elhalálozásának időpontjában tartozott, illetőleg amely állás (fizetési osztály stb.) után a nyugdíjazott állapotban elhalt férj lakáspénzben részesült.

7. A férjétől törvényesen elvált és ellátásban részesülő nő 1934. évi május hó 1-től kezdve az özvegy részére a 6. pont szerint járó lakáspénz felére tarthat igényt. Ha a férj után özvegy és ellátásra igényjogosult elvált nő (nők) marad hátra, az özvegy és az elvált nő (nők) az özvegyi nyugdíj megosztásának arányában az özvegy részére járó lakáspénzen osztozik. Az elvált és ellátásban részesülő olyan nő részére, aki eddig lakáspénzben nem részesül, a lakáspénzt hivatalból kell folyósítani, még pedig legkorábban 1934. évi május hó 1-től kezdve.

8. A lakáspénzigény keletkezésére, változására és megszűnésére vonatkozó jogszabályok továbbra is érvényben maradnak.

9. Az ellátásban részesülő alkalmazott részére járó lakáspénzt az ellátás folyósítására való igény beálltának napját követő lakbérévnegyedtől kezdődőleg előzetes havi részletekben kell folyósítani. Ha az ellátás folyósítására az igény a lakbérévnegyed első napján nyilik meg, a lakáspénzt ennek a lakbérévnegyednek első napjától kezdve kell előzetes havi részletekben folyósítani.

10. Ha az alkalmazott állásából kifolyólag tényleges szolgálatának tartama alatt természetben kapott lakást és nyugalomba helyezésének időpontjában ilyen lakásban lakott, részére a természetbeni lakásból kiköltözése napjától kezdve annak a lakbérnegyedévnek a végéig, amelyben a tényleges szolgálat alól felmentették (szolgálati viszonyát megszüntették), annak a lakáspénznek aránylagos részét (egy napra egyharmincadrészt számítva) kell folyósítani, amely az ilyen alkalmazottat a tényleges szolgálat alatt utoljára megillette volna abban az esetben, ha nem lakott volna természetbeni lakásban. Ha a nyugdíjas a természetbeni lakásból annak a lakbérévnegyednek a letelte után költözik ki, amelyben a tényleges szolgálat alól felmentették (szolgálati viszonyát megszüntették), részére a kiköltözése napjától kezdve annak a lakbérévnegyednek a végéig, amelyben a természetbeni lakásából kiköltözött, a nyugdíjast megillető lakáspénznek aránylagos részét kell fizetni.

11. Az alkalmazott vagy a nyugdíjas özvegye részére a férj halálát követő lakbérévnegyed végéig folytatólagosan ki kell fizetni azt a lakáspénzt, amely az elhalt részére ez alatt az idő alatt járna abban az esetben, ha még életben volna. Ha az alkalmazott után az özvegyen kívül ellátásra igényjogosult elvált nő, esetleg nők vagy a szülőtlen árvával egyenlőnek tekintendő árvák is maradtak hátra, az ezen bekezdés szerint folyósítandó lakáspénznek $^3/_5$ részét az özvegy kapja, a fennmaradó $^2/_5$ részen pedig az említett nők és a szülőtlen árvával egyenlőnek tekintendő árvák egyenlő mértékben osztoznak. Ha az alkalmazottnak özvegye nincsen és utána ellátásra igényjogosult elvált nő, esetleg nők vagy a szülőtlen árvával egyenlőnek tekintendő árvák vagy az említett nők és az említett árvák is maradtak hátra, az ezen pont szerint fizetendő lakáspénzen az említettek egyenlő mértékben osztoznak.

12. Az ellátásra igényjogosult özvegy (elvált nő vagy nők) részére járó özvegyi lakáspénzt a férj halálát követő második lakbérévnegyedtől kezdődőleg kell előzetes havi részletekben folyósítani.

13. Ha az alkalmazott állásából kifolyólag tényleges szolgálatának tartama alatt természetben kapott lakást és a tényleges szolgálatának tartama alatt bekövetkezett elhalálozásának időpontjában ilyen lakásban lakott, az özvegye részére a természetbeni lakásból kiköltözése napjától kezdve az elhalálozás napját követő lakbérévnegyed végéig — figyelemmel a 11. pontban foglaltakra — annak a lakáspénznek aránylagos részét (egy napra egyharmincad részt számítva) kell folyósítani, amely az elhalt alkalmazottat a tényleges szolgálat tartama alatt utóljára megillette volna abban az esetben, ha nem lakott volna természetbeni lakásban. Ha az özvegy a természetbeni lakásból a férje elhalálozásának napját követő lakbérévnegyed letelte után költözik ki, a kiköltözése napjától kezdve annak a lakbérévnegyednek a végéig, amelyben a természetbeni lakásból kiköltözött, az özvegyet megillető lakáspénznek aránylagos részét kell fizetni, figyelemmel a 11. pontban foglaltakra.

14. A lakáspénz havi összegének a 3—7. pont szerinti megállapításánál a pengőn felüli fillérösszegeket kerek 10 fillérekben kell megállapítani olyképen, hogy a 6 fillérnél kisebb összegeket figyelmen kívül kell hagyni.

15. Ha az alkalmazott vagy özvegy (elvált nő) 1934. évi május hó 1-ét megelőző időben már ellátásban részesült, illetőleg az ellátásra igénye az említett időpontot megelőzőleg nyílt meg, a lakáspénzt az előbbiekben tett rendelkezéseknek megfelelően kell megállapítani és pedig, ha már ellátásban részesült, a szerint az állás (fizetési osztály stb.) szerint, amely szerint a lakáspénz 1934. év május hó 1-ét megelőzőleg volt megállapítva.

16. Az olyan nyugdíjasnak vagy olyan özvegynek (elvált nőnek), aki engedélyt nyert arra, hogy ellátását külföldön tartózkodásának ideje alatt is megtarthassa — tekintet nélkül külföldi tartózkodásának helyére — csak a csatolt kimutatásban a külföldön tartózkodók részére megszabott lakáspénzre van igénye.

17. Ha a külföldön tartózkodó nyugdíjas vagy özvegy (elvált nő) Magyarország területére visszaköltözik és hitelt érdemlően igazolja, hogy itt állandóan letelepedett, kérelmére a lakáspénzt a kérelem előterjesztését követő lakbérévnegyed első napjától kezdve ismét annak a lakáspénznek az összegében kell megállapítani, amelyre igénye lett volna akkor, ha nem tartózkodott volna külföldön.

18. Az ellátásban részesülő alkalmazott (nőalkalmazott) vagy özvegy (elvált nő) csak egy jogcímen kaphat lakáspénzt. Ha az alkalmazottnak (nőalkalmazottnak) vagy az özvegynek (elvált nőnek) többféle jogcímen van lakáspénzre igénye, részére csak a magasabb összegű lakáspénzt lehet fizetni s a kisebb összegű lakáspénz fizetését be kell szüntetni.

19. Ha a nyugdíjasnak a vele közös háztartásban élő és tényleges szolgálatban álló vagy nyugdíjas házastársa is részesül a székesfővárostól (a székesfőváros bármely intézményétől, üzemétől, részvénytársasági formában működő intézetétől stb.), az államtól vagy az ellátás szempontjából a székesfővárossal, illetőleg az állammal viszonosságban álló intézménytől (nyugdíjintézettől stb.) lakáspénzben (lakbérben, természetbeni lakásban), a részükre járó, illetőleg megállapítható lakáspénzek közül csak a magasabb összegű lakáspénzt lehet teljes összegében kifizetni, a kisebb összegű lakáspénznek pedig csak 50 százaléka jár. Természetbeni lakás esetén a lakáspénzben részesülő házastárs lakáspénzét kell a kisebb összegű lakáspénzre (lakbérre) igényjogosult házastársát megillető lakáspénznek (lakbérnek) 50 százalékával csökkenteni.

20. Az ellátásban részesülő oly alkalmazott (nőalkalmazott) vagy özvegy (elvált nő), aki többféle jogcímen részesült lakáspénzben, továbbá az oly nyugdíjas, akinek a vele közös háztartásban élő és tényleges szolgálatban álló vagy nyugdíjas házastársa is részesül a székesfővárostól (a székesfőváros bármely intézményétől, üzemétől, részvénytársasági formában működő intézetétől stb.), az államtól vagy a székesfővárossal, illetőleg az állammal az ellátás szempontjából viszonosságban álló intézménytől (nyugdíjintézettől stb.) lakáspénzben, (lakbérben, természetbeni lakásban), köteles ezt a körülményt — amennyiben a 18. illetőleg 19. pontban elrendelt megszüntetés, illetőleg csökkentés ezideig még nem hajtatott végre — az ellátást számfejtő hivatalnak bejelenteni. A bejelentést — a különböző jogcímen élvezett lakáspénzösszegek feltüntetése mellett — 1934. évi március hó 5-éig, egyébként pedig az említett körülmények bekövetkezésétől számított 15 nap alatt kell megtenni. Ha az alkalmazott (nőalkalmazott), nyugdíjas vagy az özvegy (elvált nő) ezt a bejelentést elmulasztja, az általa vagy a házastársa által felvett lakáspénzek közül a kisebb összegű lakáspénzt vagy lakáspénzhányadot jóhiszeműen felvett ellátásnak tekinteni nem lehet. Az ilyen alkalmazott, nyugdíjas vagy özvegy (elvált nő) által jogalap nélkül felvett lakáspénzt vagy lakáspénzhányadot térítményként elő kell írni és azt az ellátásból le kell vonni.

21. Az ellátást számfejtő hivatal a 20. pontban említett bejelentés vétele után a 18. és 19. pontban foglaltaknak megfelelően haladéktalanul intézkedik, egyben a szükséges intézkedések megtétele végett megkeresi a 19. pontban említett azt a hatóságot, hivatalt vagy intézményt, (nyugdíjintézetet stb.), amelynek terhére az alkalmazott, nyugdíjas vagy özvegy (elvált nő) más jogcímen lakáspénzben részesül.

22. A havi előzetes részletekben kifizetésre kerülő lakáspénz után az alkalmazottak kereseti adóját, az 1930 : XLVII. t.-c. 6. §-a alapján fizetendő külön adót és a rokkantellátási adót olyképen kell megállapítani, hogy minden lakbérévnegyed első hónapjában az illető negyedévre, vagyis három hónapra járó lakáspénz összege után kell az adóösszeget az egyéb ellátásoktól elkülönítetten megállapítani és az ilyen módon kiszámított kereseti adónak, külön adónak és rokkantellátási adónak egy-egy harmadát kell a lakáspénznek havonkint kifizetésre kerülő összegéből levonni.

23. Az említett adó kegyharmadának megállapításánál fennmaradó részfilléreket teljes fillérekre kell kikerekíteni és pedig olyképen, hogy a félfillérnél kisebb összeget el kell hagyni, a félfillért meghaladó összeget pedig teljes fillérre kell kiegészíteni.

24. A tényleges szolgálatban három havi készpénzjárandóságra igényjogosult hozzátartozók nélkül elhalt alkalmazott vagy ilyen hozzátartozók nélkül elhalt nyugdíjas vagy özvegy lakáspénzét (lakbérét) annak a lakbérévnegyednek végével kell beszüntetni, amelyben az elhalálozás bekövetkezett. Az elhalálozás folytán a lakbérévnegyed második és harmadik vagy csak harmadik hónapjára eső lakáspénzt az illetékes hagyatéki bírósághoz kell átutalni.

25. A hatályban levő jogszabályok szerint három havi készpénzjárandóságra igényjogosult hozzátartozók hátrahagyásával vagy ilyen hozzátartozók hátrahagyása nélkül a lakbérévnegyed első, illetőleg második hónapjában elhalt tényleges alkalmazott, nyugdíjas vagy özvegy bíróilag letiltott vagy szabályszerűen engedményezett lakáspénzét a hitelezőnek (végrehajtatónak, engedményesnek) a lakbérévnegyed hátralevő második és harmadik, illetőleg harmadik hónapjára folytatólag ki kell fizetni.

Kimutatás az ellátásban részesülő közigazgatási és közkórházi alkalmazottakat, illetőleg özvegyeiket 1934. évi május hó 1-étől kezdve megillető lakáspénzekről.

Fizetési osztály és fok	35 év v. több szolgálat 90%		25 év v. több szolgálat 80%		15 év v. több szolgálat 70%		15 évnél kevesebb szolgálat 55%		Özvegyek (50%)	
	¼ évi	Havi	¼ évi	Havi	¼ évi	Havi	¼ évi	Havi	¼ évi	Havi
Végleges tisztviselők:										
I—II.	664·70	**214·90**	573·—	**191·—**	501·30	**167·10**	393·90	**131·30**	358·20	**119·40**
III.	594·90	**198·30**	528·90	**176·30**	462·60	**154·20**	363·60	**121·20**	330·60	**110·20**
IV.	515·40	**181·80**	484·80	**161·60**	424·20	**141·40**	333·30	**111·10**	303·—	**101·—**
V.	471·—	**157·—**	418·50	**139·50**	366·30	**122·10**	287·70	**95·90**	261·60	**87·20**
VI.	421·50	**140·50**	374·70	**124·90**	327·60	**109·20**	257·40	**85·80**	234·—	**78·—**
VII.	346·80	**115·60**	308·40	**102·80**	269·70	**89·90**	212·10	**70·70**	192·60	**64·20**
VIII—IX.	272·70	**90·90**	242·40	**80·80**	212·10	**70·70**	166·50	**55·50**	151·50	**50·50**
X.	198·30	**66·10**	176·10	**58·70**	154·20	**51·40**	121·20	**40·40**	110·10	**36·70**
XI.	173·40	**57·80**	154·20	**51·40**	135·—	**45·—**	105·90	**35·30**	96·30	**32·10**
Id. hiv.:										
I—V.	148·80	**49·60**	132·30	**44·10**	115·50	**38·50**	90·90	**30·30**	82·50	**27·50**
VI—X.	129·—	**43·—**	114·60	**38·20**	100·20	**33·40**	78·90	**26·30**	71·70	**23·90**
Szülésznők	129·—	**43·—**	114·60	**38·20**	100·20	**33·40**	78·90	**26·30**	71·70	**23·90**
Tűzoltók:										
1—6	168·60	**56·20**	149·70	**49·90**	131·10	**43·70**	102·90	**34·30**	93·60	**31·20**
7—9	148·80	**49·60**	132·30	**44·10**	115·50	**38·50**	90·90	**30·30**	82·50	**27·50**
10—11	138·90	**46·30**	123·30	**41·10**	108·—	**36·—**	84·90	**28·30**	77·10	**25·70**
Altisztek:										
1—4	129·—	**43·—**	114·60	**38·20**	100·20	**33·40**	78·90	**26·30**	71·70	**23·90**
5—8	108·90	**36·30**	96·90	**32·30**	84·60	**28·20**	66·60	**22·20**	60·60	**20·20**
9—12	89·10	**29·70**	79·20	**26·40**	69·30	**23·10**	54·30	**18·10**	49·50	**16·50**

Kimutatás az ellátásban részesülő közigazgatási és közkórházi alkalmazottakat, illetőleg özvegyeiket 1934. évi május hó 1-étől kezdve engedéllyel külföldi tartózkodásuk alatt megillető lakáspénzekről.

Fizetési osztály és fok	35. év v. több szolgálat 90%		25 év v. több szolgálat 80%		15 év v. több szolgálat 70%		15 év v. kevesebb szolgálat 55%		Özvegyek (50%)	
	¼ évi	Havi	¼ évi	Havi	¼ évi	Havi	¼ évi	Havi	¼ évi	Havi
Végleges tisztviselők:										
I—II.	386·70	**128·90**	343·80	**114·60**	300·90	**100·30**	236·40	**78·80**	214·80	**71·60**
III.	356·70	**118·90**	317·10	**105·70**	277·50	**92·50**	218·10	**72·70**	198·30	**66·10**
IV.	327·—	**109·—**	290·70	**96·90**	254·40	**84·80**	199·80	**66·60**	181·80	**60·60**
V.	282·60	**94·20**	251·10	**83·70**	219·90	**73·30**	172·80	**57·60**	156·90	**52·30**
VI.	252·90	**84·30**	224·70	**74·90**	196·80	**65·60**	154·50	**51·50**	140·40	**46·80**
VII.	208·20	**69·40**	185·10	**61·70**	161·70	**53·90**	127·20	**42·40**	115·50	**38·50**
VIII—IX.	163·50	**54·50**	145·50	**48·50**	127·20	**42·40**	99·90	**33·30**	90·90	**30·30**
X.	118·80	**39·60**	105·60	**35·20**	92·40	**30·80**	72·60	**24·20**	66·—	**22·—**
XI.	103·80	**34·60**	92·40	**30·80**	80·70	**26·90**	63·60	**21·20**	57·60	**19·20**
Id. hiv.:										
I—V.	89·10	**29·70**	79·20	**26·40**	69·30	**23·10**	54·30	**18·10**	49·50	**16·50**
VI—X.	77·10	**25·70**	68·70	**22·90**	60·—	**20·—**	47·10	**15·70**	42·90	**14·30**
Szülésznők	77·10	**25·70**	68·70	**22·90**	60·—	**20·—**	47·10	**15·70**	42·90	**14·30**
Tűzoltók:										
1—6.	101·10	**33·70**	89·70	**29·90**	78·60	**26·20**	61·80	**20·60**	56·10	**18·70**
7—9.	89·10	**29·70**	79·20	**26·40**	69·30	**23·10**	54·30	**18·10**	49·50	**16·50**
10—11.	83·10	**27·70**	74·10	**24·70**	64·80	**21·60**	50·70	**16·90**	46·20	**15·40**
Altisztek:										
1—4.	77·10	**25·70**	68·70	**22·90**	60·—	**20·—**	47·10	**15·70**	42·90	**14·30**
5—8.	65·10	**21·70**	57·90	**19·30**	50·70	**16·90**	39·90	**13·30**	36·30	**12·10**
9—12.	53·40	**17·80**	47·70	**15·90**	41·70	**13·90**	32·70	**10·90**	29·70	**9·90**

Kimutatás a székesfővárosi közoktatási nyugdíjasokat 1934. évi május hó 1-étől kezdve megillető lakáspénzekről.

A 411/1926. és az 1601/1927. kgy. sz. határozatok alapján ellátott nyugdíjasoknál és özvegyeknél az						Belföldön tartózkodó nyugdíjasoknál, illetőleg özvegyeknél										Engedéllyel külföldön tartózkodó nyugdíjasoknál, ill. özvegyeknél									
I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	35 évi vagy több szolgálattal (90%)		25 évi vagy több szolgálattal (80%)		15 évi vagy több szolgálattal (70%)		15 évnél kevesebb szolgálattal (55%)		Özvegyek (50%)		35 évi vagy több szolgálattal (90%)		25 évi vagy több szolgálattal (80%)		15 évi vagy több szolgálattal (70%)		15 évnél kevesebb szolgálattal (55%)		Özvegyek (50%)	
az 1602/1924. kgy. sz. hat. alapján ellátott nyugdíjasoknál és árváknál az																									
I. és VII.	II. és VIII.	—	III., IV. és V.	VI.	IX.	bérévnegyedre	egy hónapra	bérévnegyedre	egy hónapra	bérévnegyedre	egy hónapra	bérévnegyedre	egy hónapra	bérévnegyedre	egy hónapra	bérévnegyedre	egy hónapra	bérévnegyedre	egy hónapra	bérévnegyedre	egy hónapra	bérévnegyedre	egy hónapra	bérévnegyedre	egy hónapra
fizetési csoport alábbi fizetési osztályaiban és fokozataiban																									
—	—	—	—	—	A/1—4.	89·10	29·70	79·20	26·40	69·30	23·10	54·30	18·10	—	—	53·40	17·80	47·70	15·90	41·70	13·90	32·70	10·90	—	—
—	—	—	—	—	A/5—8.	108·90	36·30	96·90	32·30	84·60	28·20	66·60	22·20	—	—	65·10	21·70	57·90	19·30	50·70	16·90	39·90	13·30	—	—
A/1—3.	A/1.	—	—	—	—	148·80	49·60	132·30	44·10	115·50	38·50	90·90	30·30	82·50	27·50	89·10	29·70	79·20	26·40	69·30	23·10	54·30	18·10	49·50	16·50
A/4., 5.	A/2—4.	A/1—3.	A/1.	—	—	173·40	57·80	154·20	51·40	135·—	45·—	105·90	35·30	96·30	32·10	103·80	34·60	92·40	30·80	80·70	26·90	63·60	21·20	57·60	19·20
A/6—9.	A/5., 6.	A/4., 5.	A/2—4.	A/2., 3.	—	198·30	66·10	176·10	58·70	154·20	51·40	121·20	40·40	110·10	36·70	118·80	39·60	105·60	35·20	92·40	30·80	72·60	24·20	66·—	22·—
B/1—3.	A/7—9.	A/6—8.	A/5—7.	A/4—6.	—	272·70	90·90	242·40	80·80	212·10	70·70	166·50	55·50	151·50	50·50	163·50	54·50	145·50	48·50	127·20	42·40	99·90	33·30	90·90	30·30
—	A/10., B/1—3., C/1., 2.	A/9., 10., B/1—3., C/1., 2.	A/8—10., B/1.	A/7—9.	—	346·80	115·60	308·40	102·80	269·70	89·90	212·10	70·70	192·60	64·20	208·20	69·40	185·10	61·70	161·70	53·90	127·20	42·40	115·50	38·50
—	—	—	B/2., 3., C/1., 2.	A/10., B/1—3.	—	421·50	140·50	374·70	124·90	327·60	109·20	257·40	85·80	234·—	78·—	252·90	84·30	224·70	74·90	196·80	65·60	154·50	51·50	140·40	46·80
—	—	—	—	C/1., 2.	—	471·—	157·—	418·50	139·50	366·30	122·10	287·70	95·90	261·60	87·20	282·60	94·20	251·10	83·70	219·90	73·30	172·80	57·60	156·90	52·30

26. Az elhalt tényleges alkalmazott vagy nyugdíjas lakáspénzére vezetett bírói letiltás hatálya, illetőleg az elhalt tényleges alkalmazott vagy nyugdíjas által a lakáspénzének lekötésével közokiratban vállalt fizetési kötelezettség nem terjed ki arra a lakáspénzre, illetőleg arra az özvegyi lakáspénzre, amely a hátrahagyott és három havi készpénzjárandóságra igényjogosult hozzátartozókat az elhalálozást követő lakbérévnegyedre, illetőleg az özvegyet az elhalálozást követő második lakbérévnegyedtől kezdve a jelen rendelet, valamint az érvényben levő jogszabályok szerint megilleti.

27. Az elhalt özvegy lakáspénzére vezetett bírói letiltás hatálya, illetőleg az elhalt özvegy által a 26. pont szerint vállalt fizetésikötelezettség nem terjed ki arra a lakáspénzre, amely a hátrahagyott és három havi készpénzjárandóságra igényjogosult szülőtlen vagy ezzel egy tekintet alá eső árvákat az elhalálozást követő lakbérévnegyedre az érvényben levő jogszabályok szerint megilleti.

28. Ha a tényleges közszolgálati alkalmazott vagy nyugdíjas özvegye még férje életében lakóháznak vagy lakásnak a *saját részére is* építése vagy megvétele végett közokiratban vagy az 1930 : XLI. t.-c. 11. §-ának (1) bekezdésében körülírt módon jövőbeli lakáspénzét engedményezte vagy elzálogosította és ezt a lekötést a számfejtőhivatal feljegyezte, az özvegy részére járó lakáspénzt vagy annak lekötött részét a férj elhalálozását követő lakbérévnegyedtől kezdve továbbra is a hitelezőnek kell fizetni.

29. Ha az Országos Lakásépítési Hitelszövetkezet által folyósított és a férj részéről az 1931. évi XXXIV. t.-c. 4. §-ának (1) bekezdése értelmében lakbérilletménynek lekötésével biztosított kölcsönből eredő tartozások teljesítéséért a feleség is kötelezettséget vállalt, a férj elhalálozása esetén a feleségnek járó özvegyi lakáspénz a követelés biztosítására a törvény erejénél fogva van lekötve. Ennélfogva az özvegy részére járó lakáspénzt vagy annak lekötött részét a férj elhalálozását követő lakbérévnegyedtől kezdve továbbra is az Országos Lakásépítési Hitelszövetkezetnek kell kifizetni.

30. A teljesen árvákat megillető lakáspénzre vonatkozólag a jelen rendeletemben az özvegyek lakáspénzére megszabott rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

Kezelési szaktanfolyam. A kezelési szakon működő tisztviselők továbbképzése érdekében a tisztviselők körülbelül 50 főből álló csoportokra osztva vettek részt a tanfolyamon. A tanfolyam 3 hétig tartott és két részből állott: elméleti és gyakorlati irányú előadásokból.

Az első két héten összesen 12 órán át a csoportok a következő tárgykörökből tartott előadásokat hallgatták:

a közigazgatás alapfogalmai,
statisztikai tudnivalók országos és fővárosi vonatkozásban,
a fővárosra vonatkozó jogszabályok,
a főváros központi igazgatása,
a főváros kerületi igazgatása (2 óra),
a főváros számviteli igazgatása,
a főváros műszaki igazgatása,
a főváros szociális igazgatása,

a főváros gyámügyi igazgatása,
Budapest és a budapesti közigazgatás története,
a tisztviselők jogai és kötelességei, mint befejező előadás.

Az elméleti oktatás tartama alatt az egyes csoportok minden második napon 2 órán át hallgatták az előadásokat, mégpedig az egyik napon 4—6 óráig, a másik napon 6—8 óráig.

Az elméleti oktatás után a tanfolyam hallgatói gyakorlati oktatásban is részesültek az alább általánosságban felsorolt tárgykörökből:

a segédhivatali szolgálat jelentősége, célja, ügyiratkezelés, iktatás, előszámozás, az ügyiratok felszerelése, a helyes mutatózás, az idegenszámsorkönyv helyes vezetése, takarékosság és célszerűség az ügyiratok másolásánál, az ügyiratok kiadása, a kézbesítés a központban és a kerületekben, irattározás, határidős ügyiratok kezelése, a hivatali napló, bélyegkezelés, a használatban levő nyomtatványok, a tudakozó iroda feladata, rövid jelentések fogalmazása stb.

A tanfolyam teljesen díjtalan volt és az előadásokon nemcsak a behívott, hanem más szakhoz tartozó fővárosi tisztviselők is résztvehettek.

Az elméleti oktatás előadói a következő főtisztviselők voltak: dr. *Spannberger* Alajos tanácsnok, dr. *Schüler* Dezső tanácsnok, dr. *Csorna* Kálmán árvaszéki elnök, dr. *Illyefalvi* I. Lajos statisztikai hivatali igazgató, dr. *Gárdonyi* Albert főlevéltáros, *Sebő* Béla főszámvevő, *Bánóczy* Béla műszaki tanácsos, dr. *Ölveczky* Dezső t. alügyész, dr. *Flaxmayer* József tanácsjegyző.

Idegennyelvű tanfolyamok. A közigazgatási tiszti alkalmazottak részére rendszeresített idegennyelvű tanfolyamok szeptember hó közepén újból megkezdődtek és pedig az angol nyelvből három, a francia nyelvből kettő, az olasz nyelvből pedig egy párhuzamos tanfolyam a kezdők és haladók részére.

A francianyelvből az oktatást Armand *Manteau* és Maxim *Beaufort*, az angolnyelvből Leonard E. *Bressey*, Charles *Biddle* és dr. *Lipthay* Pál, az olasznyelvből pedig *Gallerani* E. Bonaventura előadótanárok látták el.

A tanfolyamok 1933. évi szeptember hó 15-étől 1934. évi június hó 15-éig tartattak. Az előadások a rendes hivatalos órákon kívül eső délutáni és esti órákban voltak hetenkint két napon és időtartamuk minden alkalommal egy és fél óra volt.

A tanítás eredményessége érdekében egy tanfolyamon legfeljebb 12 jelentkező vett részt. Aki a jelentkezők közül — hivatalos akadályoztatást kivéve — három tanítási napot elmulasztott, azt a tanfolyamról törölte a főváros.

A tanfolyamok ingyenesek voltak, a taneszközökről azonban a részvevők saját költségükön tartoztak gondoskodni.

Altisztek ruházati járandóságának újabb megállapítása. Miután az 1934. évi költségvetésben előirányzott kiadási tételeknek 10%-át zárolni kellett, továbbá a dologi kiadásokra felvett hitelösszegek felhasználásánál a 10%-os megtakarításon felül megtakarításokat kell elérni, ezért a polgármester az egyenruházott altisztek, takarítónők, óvodai dajkák, temetőőrök, erdő-, mező- és sétányőrök, sírások, javadalmi intézőségi pénzbeszedők és ellenőrök ruházati járandóságát a következőkben szabályozta.

1. *Kinevezett végleges férfi altisztek ruhajárandósága.* Kétévenkint nyári ruha, (zubbony és nadrág) mákosszürke színű cérnázott pamutvászonból, kétévenkint téliruha (zubbony és nadrág) sötétkék szálirányított (strich) posztóból, négyévenkint rövid köpeny szerecsenyszürke posztóból, évenkint sapka és évenkint 1 pár cipő. A téliruha esedékessége, illetve kiszolgáltatása alkalmával az I. osztályú altiszteknek 6 darab rangjelző csillag (rozetta), a II. osztályú altiszteknek 4 darab csillag, a III. osztályú altiszteknek pedig 2 darab csillag és 1—1 darab nyakszegély jár.

Kapusok, laktanyákba és a Bakteriológiai intézetbe beosztott altisztek rövid köpeny helyett négyévenkint hosszú köpenyt kapnak.

Egészségőrök, a vágóhidakhoz, vásárcsarnokokhoz, zsibárus tőzsdecsarnokhoz beosztott altisztek, temetőőrök, vízvezetéki zárcsapfelügyelők, valamint a kizárólag *kültelki kézbesítéssel foglalkozó* és ennek folytán külön pótlékot élvező *altisztek* rövid köpeny helyett háromévenkint egy hosszú köpenyt kapnak.

Gátőrök, útkaparók, kőtéri őrök, sétányőrök, javadalmi intézőségi pénzbeszedők és ellenőrök, sírások, erdő- és mezőőrök háromévenkint rövid kabátot kapnak.

A dunaparti felügyelőséghez beosztott altisztek négyévenkint csuklyával ellátott hosszú köpenyt kapnak.

A főpolgármesteri, polgármesteri és alpolgármesteri hivatalokba, továbbá a fővárosi főtisztviselők (az I—III. fizetési osztályon belül) személyes szolgálatára rendelt, valamint a *közgyűlési teremben szolgálatot teljesítő altisztek* és a városházi kapusok nyári ruhája sötétkék kamgarn szövetből készül. Temetőőrök és sírások minden negyedik évben vászonruha helyett egy öltöny (zubbony, nadrág) sötétkék kamgarn szövetből készült egyenruhát kapnak.

Gátőrök és útkaparók sapka helyett évenkint egy kalapot kapnak.

Vízvezetéki zárcsapfelügyelők, sírások, erdő- és mezőőrök téliruhát évenkint kapnak. Az erdő-, mező- és sétányőrök nyári ruhája zöld vadászvászonból, téli ruhája olivzöld posztóból készül.

A vízvezetéki zárcsapfelügyelők az évenkint esedékes téli ruhán kívül háromévenkint még egy öltözet bélelt ruhát is kapnak.

Az altisztek lábbeli járandósága, mint már fentebb megállapíttatott, évenkint egy pár cipő.

Kivételt képeznek a kizárólag kézbesítési munka ellátására beosztott altisztek, akik az évi egy pár cipőn felül évenkint még egy cipőjavítást is kapnak, továbbá a gátőrök, útkaparók, kőtéri őrök, vízvezetéki zárcsapfelügyelők, sírások és temetőőrök, akik az évi egy pár cipőn kívül három évenkint egy pár csizmát és háromévenkint egy csizmafejelést kapnak. A csizmafejelés az új csizma kiszolgáltatásának évétől számított második évben esedékes. Az erdő- és mezőőrök pedig az egy pár cipőn felül még évenkint egy pár bakancsot is kapnak.

2. *Az ideiglenes férfialtisztek* minden év szeptember 15-ig betöltött egy évi, megszakításnélküli kifogástalan szolgálat után évenkint egy darab sapkát és egy pár cipőt kapnak, minden év március 15-ig betöltött háromévi megszakítás nélküli kifogástalan szolgálat után kétévenkint még egy öltöny nyári ruhát (zubbony és nadrág), minden év szeptember 15-ig betöltött háromévi megszakítás nélküli kifogástalan szolgálat után pedig két évenkint még egy öltözet téli ruhát (zubbony, nadrág) és négy évenkint egy rövid kabátot kapnak, tekintet nélkül beosztási helyükre.

A napibéres altisztek betöltött egy évi kifogástalan szolgálat után évenkint egy pár cipőt és egy darab sapkát kapnak.

3. *Női alkalmazottak.* Végleges altisztnők és dajkák kétévenkint egy bluzra és szoknyára szükséges téli ruhaanyagot (barchend), két évenkint egy blúzra és szoknyára szükséges nyári ruhaanyagot (karton), négyévenkint egy darab nagykendőt, évenkint egy pár cipőt és mind a téli, mind a nyári ruhaanyag kiosztása alkalmával ruhavarratási költség megtérítése fejében egyenkint 2 pengő készpénzt kapnak.

Az ideiglenes altisztnők és ideiglenes dajkák. Minden év szeptember 15-ig betöltött egyévi megszakítás nélküli kifogástalan szolgálat után évenkint egy pár cipőt, minden év március 15-ig betöltött háromévi megszakítás nélküli, kifogástalan szolgálat után két évenkint egy blúzra és szoknyára szükséges nyári ruhaanyagot (karton), minden év szeptember 15-ig betöltött három évi megszakítás nélküli kifogástalan szolgálat után pedig két évenkint még egy blúzra és szoknyára szükséges téli ruhaanyagot (barchend), továbbá négyévenkint egy téli nagykendőt kapnak. Mind a téli, mind a nyári ruhaanyag kiosztása alkalmával ruhavarratási költség megtérítése fejében egyenkint 2 pengő készpénzt kapnak.

A napibéres takarítónők és napibéres dajkák egy évi betöltött megszakítás nélküli kifogástalan szolgálat után évenkint egy pár cipőt kapnak.

A hadirokkantak és hadigondozottak ellátásáról szóló törvény végrehajtása.

A *polgármester* március hó 2-án 26.308/1934. szám alatt a következő rendeletet adta ki:

A m. kir. honvédelmi miniszter 9300/1933. H. M. eln. szám alatt kiadta a hadirokkantak és más hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. t.-c. végrehajtási utasítását.

Ezen végrehajtási utasítás fontos feladatokat és teendőket utal a kerületi elöljáróságok, valamint az azok keretében megalakítandó hadigondozó bizottságok hatáskörébe, azonban úgy a hadirokkanttörvény, mint annak végrehajtási utasítása érinti az összes polgármesteri ügyosztályok ügyköreit, illetve az összes fővárosi hivatalokat, intézményeket és üzemeket is.

A polgármesteri I. ügyosztály jelentéséből tudomásul veszem, hogy a kerületi elöljárók értekezlete már foglalkozott a hadirokkant-törvénnyel, valamint annak végrehajtási utasításával és megtárgyalta azokat az intézkedéseket, amelyek azoknak a gyakorlati életbe való átvitelére szükségesek. Az ezzel kapcsolatban hozzám előterjesztett javaslatok alapján a kerületi elöljáróságok ezirányú munkájának egyöntetűvé tétele céljából a következőképen rendelkezem.

Felhívom az I—XI. kerületi elöljáróságok vezetőit, hogy az 1933. évi VII. t.-c., valamint annak végrehajtási utasítását a maguk hatáskörében, a kerületi elöljárók értekezletében történő letárgyalás alapján hajtsák végre.

A) Különösen legyenek figyelemmel a végrehajtási utasításban előírt *határidőkre,* amelyek főleg a következők:

a hadirokkant-törvény: 22. §-ának (1)—(3) bekezdése,

a végrehajtási utasítás: 14., 16., 57., 84., 155., 185., 191., 200., 203., 210., 258. és 260. §§-ai.

A végrehajtási utasításban előírt határidőknek a főváros területén lakó hadirokkantak és hadigondozottak által való betartására a polgármesteri I. ügyosztály, valamint az elöljárói értekezlet javaslata alapján külön *hirdetményben* hívom fel a főváros érdekelt közönsége figyelmét.

Felhívom az I—XI. kerületi elöljáró urakat, hogy a fenti határidőket a törvény, illetőleg a végrehajtási utasítás értelmében minden körülmények között tartsák be.

B) Felhívom a kerületi elöljáró urak figyelmét arra, hogy a hadirokkant-törvénynek, illetőleg a végrehajtási utasításnak egyes §§-ai főleg a következő elöljárósági munkaköröket érintik:

1. A hadirokkant-törvény 20. §-ának (1) bekezdése, illetőleg a végrehajtási utasítás 155. §-a alapján 1934. évi március hó 31-ig a székesfőváros minden közigazgatási kerületében az eddigi »igénymegállapító bizottság«-ot meg kell szüntetni és helyette egy-egy *hadigondozó bizottságot* kell alakítani. Ezeket a hadigondozó bizottságokat minden elöljáró úr saját hatáskörében alakítsa meg a törvény és a végrehajtási utasítás rendelkezései szerint. A hadigondozó bizottságra a hadirokkant-törvény és a végrehajtási utasítás következő §§-ai vonatkoznak:

a) a hadirokkant-törvény: 7. § (4), (5) bekezdése; 12. § (1—8) bekezdése; 20. § (1—5) bekezdése; 21. § (1—10) bekezdése;

b) a végrehajtási utasítás: 14., 16., 21., 24., 25., 29., 38., 41., 44., 45., 47., 51., 56., 57., 69., 84., 92., 94., 106., 108., 114., 120., 121., 129., 136., 147., 151., 156., 157., 158., 159., 160., 161., 162., 164., 165., 166., 167—173., 191., 192., 209. §§-ai.

2. *A nyilvántartó hatóság* munkáját a kerületi elöljáróságok tartoznak ellátni és a nyilvántartó hatóságra a hadirokkant-törvény, illetőleg a végrehajtási utasítás következő §§-ai vonatkoznak:

a) a hadirokkant-törvény: 22. § (1—3) bekezdése,

b) a végrehajtási utasítás: 14., 24., 25., 28., 30., 33., 34., 35., 36., 37., 41., 47., 51., 53., 54., 55., 56., 57., 65., 68., 70., 71., 72., 73., 81., 86., 88., 89., 100., 101., 102., 103., 104., 106., 107., 109., 114., 129., 133., 136., 138., 139., 141., 142., 151., 152., 177., 178., 179., 180., 181—184., 185., 192., 210., 262. §§-ai.

3. A kerületi elöljáróságoknál működő *hatósági orvosokra* a hadirokkant-törvény és a végrehajtási utasítás következő §§-ai vonatkoznak:

a) a hadirokkant-törvény: 12. § (1—8) bekezdése,

b) a végrehajtási utasítás: 55., 99., 100., 101., 105., 106., 107., 114., 141. §§-ai.

4. *A kerületi elöljáróságok más munkaköreire* feladatokat hárítanak a hadirokkant-törvény, illetőleg a végrehajtási utasítás következő §§-ai:

a) a hadirokkant-törvény: 20. § (1—3), a 25. § (6—8), a 26. § (1—8), a 30. § (5—10) bekezdései;

b) a végrehajtási utasítás: 51., 57., 97., 104., 119., 120., 155., 160., 193., 194., 196., 197., 198., 199., 200., 203., 209., 214., 215., 216., 229., 230., 231., 240., 258., 259., 262. §§-ai.

5. Csupán *az I. kerületi elöljáróságra* vonatkozólag tartalmaznak rendelkezéseket a végrehajtási utasítás 123. és 125. §§-ai.

6. A kerületi elöljáróságok részére a végrehajtási utasítás 152., 179., 181—184. §§-ai különböző *nyomtatványokat* írnak elő. Felhívom dr. *Duday Alajos tanácsnok urat*, mint a kerületi elöljárók értekezletének elnökét, hogy az összes elöljáróságok részére

szükséges fenti nyomtatványok beszerzésére, illetőleg egyöntetű megrendelése céljából terjesszen hozzám javaslatot, a nyomtatvány-mintáknak és a szükséges mennyiségnek pontos megjelölésével.

7. Felhívom *az I—XI. kerületi elöljáró urakat* arra is, hogy az elöljáróságok gyakorlati munkájában, valamint a nyilvántartások kezelésében az *egyöntetűséget* a kerületi elöljárók értekezlete útján biztosítsa és gondoskodjék arról, hogy az elöljáróságok hadirokkant ügykörének előadói szükség esetén esetleg együttes megbeszéléseken, szóbelileg is megkapják az utasításokat, amelyek alkalmasak az elöljáróságok munkájának egyöntetűvétételére, valamint arra, hogy a hadirokkant-törvény és a végrehajtási utasítás rendelkezéseit a főváros fennakadás nélkül és minden kerületben azonos alapelvek szerint hajthassa végre.

A kerületi elöljáróságokon kívül azonban a hadirokkant-törvény és annak végrehajtási utasítása más fővárosi hivatalokra és intézményekre is hárít teendőket. Ezek a hivatalok a következők:

1. *A polgármesteri IV. ügyosztályra* vonatkoznak különösen a hadirokkant-törvény 26. § (6—8) bekezdései, valamint a végrehajtási utasítás: 193., 214., 215., 216. §§-ai.

2. *A polgármesteri V. ügyosztályra* vonatkoznak különösen a törvény végrehajtási utasításának 258., 259. §§-ai.

3. *A polgármesteri VI. ügyosztályra* vonatkoznak különösen a hadirokkant-törvény: 26. § (1—9) bekezdései és a végrehajtási utasítás: 67., 202., 213., 214—216., 240. §§-ai.

4. *A polgármesteri VII. ügyosztályra* vonatkozik különösen a hadirokkant-törvény 28. § (1) bekezdése.

5. *A polgármesteri VIII. ügyosztályra* vonatkoznak különösen a hadirokkant-törvény 27. § (1—2), a 30. § (5—10) bekezdései és a végrehajtási utasítás 219., 220., 221. §§-ai.

6. *A polgármesteri IX. ügyosztályra* vonatkoznak különösen a hadirokkant-törvény 12. § (1—8), a 26. § (6—8), a 27. § (1—2) bekezdései és a végrehajtási utasítás: 99., 104., 119., 202., 203., 213—216., 219., 220., 221. §§-ai.

7. *A polgármesteri X. ügyosztályra* vonatkoznak különösen a hadirokkant-törvény 10. § (3), a 12. § (1—8), a 27. § (1—2) bekezdései és a végrehajtási utasítás: 90., 99., 102., 103., 104., 219., 220., 221. §§-ai.

8. *A polgármesteri XV. ügyosztályra* vonatkoznak különösen a hadirokkant-törvény 30. § (5—10) bekezdései és a végrehajtási utasítás: 193., 194., 196., 200., 223., 229., 230., 231., 258., 259., 260., 261. §§-ai.

9. *A székesfővárosi árvaszékre* vonatkoznak különösen a hadirokkant-törvény: 7. § (4) bekezdése és a végrehajtási utasítás: 28., 55., 56., 143., 151. §§-ai.

10. *A tisztifőorvos úrra* vonatkoznak különösen a hadirokkant-törvény 12. § (1—8) bekezdései és a végrehajtási utasítás: 99., 100., 101., 102., 103., 104., 105., 106., 107., 114. §§-ai.

11. *A központi adószámviteli hivatalra* vonatkoznak különösen a végrehajtási utasítás 67., 240. §§-ai.

Felhívom a felsorolt polgármesteri ügyosztályok, illetőleg hivatalok vezetőit, hogy a fenti rendelkezések végrehajtásáról saját hatáskörükben gondoskodjanak.

A hadirokkant-törvény, illetőleg annak végrehajtási utasítása az alább felsorolt §§-ban rendelkeznek *a hadirokkantak, illetőleg a hadigondozottak alkalmazására* vonatkozóan:

a) a hadirokkant-törvény: 27. § (1—3), (6—8), (10—13) bekezdései,

b) a végrehajtási utasítás: 204—208., 219., 220., 221., 227., 228., 241. §§-ai.

A hadirokkant-törvénynek, illetőleg a végrehajtási utasításnak ezen §§-ban lefektetett rendelkezései szerint egyes állások teljesen a hadirokkantak, illetőleg a hadigondozottaknak vannak fenntartva és abból a szempontból a fent felsorolt §§ főleg a *polgármesteri I., II., VIII., IX., X., XI. és XIV. ügyosztályokat érdeklik.*

A polgármesteri I. ügyosztályra vonatkozik főleg a hadirokkant-törvény 27. § (12—13) bekezdése.

A hadirokkant-törvény 27. § (3) bekezdése a következőket mondja: »A legalább húsz munkást állandóan foglalkoztató iparüzemek és iparvállalatok — ideértve az állami és önkormányzati iparüzemeket és iparvállalatokat is — továbbá az osztálysorsjegyeknek legalább tíz alkalmazottat állandóan foglalkoztató főelárusítói, végül az állami támogatásban részesülő és legalább húsz alkalmazottat állandóan foglalkoztató kereskedelmi társaságok mindaddig, míg alkalmas jelentkező van, az új felvételeknél az újonnan felvett alkalmazottaknak és munkásoknak 10%-áig hadirokkantakat, hadiözvegyeket, illetőleg hadiárvákat kötelesek alkalmazni«.

Felhívom *a főváros összes hivatalainak, intézményeinek és üzemeinek vezetőit* arra, hogy a hadirokkant-törvény ezen §-ának, valamint a végrehajtási utasítás 228. §-ának rendelkezéseit *feltétlenül tartsák be*, miután az annak betartását elmulasztókkal szemben a törvény 27. §-ának (6—8) bekezdései pénzbírságot helyeznek kilátásba.

Miután a törvény végrehajtási utasításának 270., 271. §§-ai ezidőszerint a »Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetségé«-t (HONSz) ismerik el a hadirokkantak és hadigondozottak hivatalos, egyedüli érdekképviseletének, felhívom *az összes hivatalok, intézmények és üzemek vezetőit*, hogy ezeknél az alkalmazásoknál a HONSz ajánlatait lehetőleg vegyék figyelembe.

Felhívom *az összes polgármesteri ügyosztályok vezetőit, főleg pedig a polgármesteri XII. ügyosztály vezetőjét*, hogy saját hatáskörükben is ellenőrizzék azt, hogy a főváros intézményei és üzemei a fenti rendelkezéseimet miképen tartották be.

Amennyiben azt tapasztalnám, hogy a főváros hivatalai, intézményei és üzemei ezen rendelkezésemet nem tartanák be, úgy szükség esetén a törvény rendelkezéseinek keresztülvitelét hatásosabb eszközökkel fogom elrendelni és ellenőriztetni.

A hadirokkant-törvény 27. §-ának (2) bekezdése és a végrehajtási utasítás 222. §-a a hosszabb időre terjedő nagyobb közszállításokat elnyerő vállalatokat és vállalkozókat is kötelezi arra, hogy bizonyos állásokat hadirokkantakkal töltsenek be.

Felhívom *mindazokat a hivatalokat, intézményeket és üzemeket, amelyek közszállításokat adnak ki*, hogy a törvény, illetőleg a végrehajtási utasítás ezen rendelkezésének betartására a közszállításokat elnyerő vállalatokat, illetőleg vállalkozókat figyelmeztessék.

A hadirokkant-törvény 27. §-ának (3) bekezdése szerint a legalább 20 munkást állandóan foglalkoztató iparüzemek és iparvállalatok és az állami támogatásban

részesülő és legalább 20 alkalmazottat állandóan foglalkoztató kereskedelmi társaságok is az új alkalmazásoknál az újonnan felvett alkalmazottaknak és munkásoknak 10%-áig hadirokkantakat, hadiözvegyeket, illetőleg hadiárvákat kötelesek alkalmazni.

A végrehajtási utasítás 238. §-a a hatóságok és hatósági közegek kötelességévé teszi, hogy a honvédelmi miniszter úrnak tegyenek jelentést arról, ha tudomásukra jut, hogy valamely vállalat, üzem, vagy más jogi személy avagy természetes személy a hadirokkant-törvény 27. §-a (2—5) bekezdésében meghatározott kötelezettséget, vagy a hadirokkant-törvény 27. § (9) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján kiadott egyéb rendeletekben megszabott kötelezettségeket megszegi vagy kijátssza avagy annak megszegésében vagy kijátszásában közreműködik.

Felhívom tehát a főváros összes polgármesteri ügyosztályainak és hivatalainak vezetőit, hogy a hadirokkant-törvény és a végrehajtási utasítás ezen rendelkezéseit kísérjék állandóan figyelemmel és szükség esetén fenti kötelezettségüknek tegyenek eleget olymódon, hogy ezekről a megállapításaikról hozzám tegyenek jelentést.

A hadirokkant-törvény 30. §-ának (1—4) bekezdései szerint, valamint a végrehajtási utasítás 257. §-a szerint a hadirokkantakat a közszállításoknál és üzemi szállításoknál előnyben kell részesíteni.

Felhívom *az összes fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek vezetőit, hogy a közszállításoknál, illetőleg a megrendelések kiadásánál* a törvény, illetőleg a végrehajtási utasítás ezen rendelkezéseit mindenkor tartsák be.

A végrehajtási utasítás 211. §-a alapján *felhívom az összes hivatalok, intézmények és üzemek vezetőinek figyelmét* arra, hogy: »a hatóságok előtt a hadirokkantak — amennyiben személyes megjelenésük szükséges — kérelmeiket a hivatalos fogadási idő alatt soronkívül terjeszthetik elő«.

Végül *felhívom az összes fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek vezetőinek figyelmét* arra is, hogy a végrehajtási utasítás 270. §-a alapján az összes hatóságok kötelesek előmozdítani a »Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetségé«-nek (HONSz) a hadigondozottak érdekében kifejtett alapszabályszerű működését, illetőleg a Szövetséget, annak helyi csoportjait és fiókjait a szükséghez képest erkölcsi támogatásban részesíteni és odahatni, hogy az mindaddig, amíg megfelelően működik, a társadalom részéről megértő támogatásban részesüljön.

Ezzel kapcsolatban a polgármester a következő hirdetményt tette közzé:

»*A hadirokkantak és más hadigondozottak ellátásáról szóló újabb jogszabályokra való tekintettel közhírré teszem a következőket:*

1. Budapest székesfőváros minden közigazgatási kerületében a kerületi elöljáróság vezetője az eddigi igénymegállapító bizottságok helyébe hadigondozó bizottságokat alakít, amelyek a kerületi elöljáróságok épületében működnek.

Minden Budapesten lakó hadigondozott nyilvántartó hatósága a lakása szerint illetékes kerületi elöljáróság.

2. 1934. évi március hó 31-ig kötelesek jelentkezni mindazok a járadékmegváltásban részesült, tehát végkielégített hadirokkantak, hadiözvegyek, akik a hadirokkant-törvényben biztosított előnyökben és kedvezményekben részesülni kívánnak. A jelentkezés írásban

vagy szóval történhetik annál a kerületi elöljáróságnál, ahol legutoljára nyilvántartásban voltak, vagy pedig a lakóhelyük szerinti kerületi hadigondozó bizottságnál.

3. Ugyancsak 1934. évi március hó 31-ig kötelesek jelentkezni mindazok a járadékellátás nélküli hadigondozottak, — akik továbbra is használni óhajtják a hadirokkant, hadiözvegy, illetve hadiárva címet, — a lakásuk szerint illetékes kerületi hadigondozó bizottságnál, amely a beadott kérelem alapján a címhasználat jogosultságának kérdését újból tárgyalás alá veszi.

4. 1934. évi március hó 31-ig kötelesek beszerezni fényképes hadigondozási igazolványukat a kereskedelmi és ipari kedvezmények, illetőleg jogosítványok hadigondozott birtokosai és igénylői (utcai árusok stb.) a lakásuk szerint illetékes nyilvántartó hatóságtól. Folyó évi május hó 1-től kezdődően ugyanis a hatósági ellenőrző közegek előtt jogosultságukat és személyazonosságukat csakis ilyen előírásos arcképes igazolvánnyal igazolhatják.

5. 1934. évi június hó 30-ig a lakásuk szerint illetékes kerületi hadigondozó bizottságnál kérhetik ellátási igényük megállapítását, ha eddig ellátásban még nem részesülnének,

a) *azok az özvegyek, akiknek férjük még a háborúban szerzett betegség vagy sérülés következtében meghalt és akikkel a hadiszolgálat megszűnését követő egy éven túl, de két éven belül kötötték házasságukat,*

b) *olyan volt szolgálatonkívüli viszonybeli tisztek, volt csendőrök és volt méneskariak, akik utóbb nem a hivatásos állományban szolgálva megrokkantak,*

c) *végül: a háború alatt megrokkant olyan személyek, akik utóbb hivatásos állományban is szolgáltak, de onnan ellátás nélkül bocsáttattak el.*

6. 1934. évi március hó 31-ig azok a cégek vagy iparűző magánszemélyek, amelyek, illetőleg akik a hadigondozotti minőségre utaló cégszöveget vagy megjelölést használnak, kötelesek ezt a körülményt közvetlenül a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz bejelenteni. Ezen a határidőn túl csak az használhat ilyen cégszöveget vagy megjelölést, aki a kereskedelmi miniszter úrtól erre új engedélyt kap.

Az erre vonatkozó részletes utasításokat a végrehajtási utasítás 194—201. §§-ai tartalmazzák.

7. Ugyancsak 1934. évi március hó 31-ig kötelesek a székesfőváros polgármesterénél (IV., Központi városháza, Károly-király-úti rész, polgármesteri IV. ügyosztály segédhivatala) írásban bejelenteni és igazolni elnevezésüknek jogosultságát mindazok az egyesületek, szövetségek, pártok, intézetek, intézmények és ipartársulatok, amelyek címükben hadigondozási feladatok teljesítésére vagy tagjainak hadigondozotti minőségére utalnak.

Az erre vonatkozó részletes utasításokat a végrehajtási utasítás 193. és 203. §§-ai tartalmazzák.

A végrehajtási utasítás 193. és 270. §§-ai értelmében a hadigondozottak társadalmi és gazdasági érdekeinek védelmére ezidőszerint a »Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetsége« (HONSz) a hivatalosan elismert egyedüli érdekképviselet.

8. A hadigondozottak lakásváltoztatásukat az eddigi szokástól eltérően kötelesek ezután nemcsak a Központi Illetmény Hivatalnál, hanem az elköltözés és az új lakásuk szerinti nyilvántartó hatóságnál is (a kerületi elöljáróságnál) szóval vagy írásban bejelenteni.

A hadigondozottak előnyben részesítése állami· vagy önkormányzati alkalmazásnál. Az 1933 : VII. t.-c. 27. §-ának (11) bekezdése értelmében állami, vagy önkormányzati alkalmazásnál egyenlő feltételek esetében a hadigondozottakat más pályázókkal szemben előnyben kell részesíteni.

A fentidézett törvényes rendelkezés végrehajtásával kapcsolatosan felmerült konkrét esetekből kifolyólag a honvédelmi miniszter kifogás tárgyává tette, hogy a hatóságok az alkalmazási helyek betöltésénél sokszor a törvény szellemével és tételes rendelkezéseivel ellentétesen járnak el.

A hatóságok a honvédelmi miniszter szerint különösképen két körülményt hagynak figyelmen kívül :

1. azt, hogy olyan munkakörben, mely nagyobb testi és szellemi igénybevételt nem jelent, minő például a mezőőri állás, a hadirokkantakat még az átlagosnál is nagyobb számban volnának kötelesek kenyérhez juttatni ;

2. azt, hogy a pályázók vagyoni, kereseti és egyéb személyi viszonyainak vizsgálatánál a rokkantjáradékot az 1933 : VII. t.-c. 26. §-a (6) bekezdése értelmében számításon kívül kell hagyni. Nem lehet ugyanis egy hadirokkantat kizárni az alkalmazásból — ha a munkakört egyébként ellátni képes — csak azért, mert van nála erősebb testi vagy szellemi képességű pályázó is, vagy azért, mert keresete a rokkantjáradékkal együtt meghaladja a többi pályázók átlagos keresetét.

Minthogy a hadirokkantak és más hadigondozottak megfelelő elhelyezkedésének biztosításához igen jelentős kormányzati érdek fűződik, nyomatékosan felhívattak az érdekelt hivatalok arra, hogy a fenthivatkozott törvényes rendelkezést, a 9300/1933. H. M. eln. sz. végrehajtási utasítás 1. pontjában foglaltakra is figyelemmel, a jövőben fegyelmi felelősség terhe mellett a legszigorúbban tartsák be.

A MABI-nál bejelentett alkalmazottak megbetegedése esetén követendő eljárás. A polgármester március hó 21-én 40.321/1934—I. szám alatt kiadott rendeletében elrendelte, hogy ott, ahol a MABI-nál bejelentésre kötelezett alkalmazottak teljesítenek szolgálatot, ezek esetleges megbetegedése esetén, részükre az eddig szokásos munkaadói igazolvány mellett a központi nyomtatványraktárból erre a célra igényelhető igazolványt is állítsanak ki.

E külön igazolványban a beteg neve, születési helye és éve, foglalkozása, a kilépés napja és mikor dolgozott utoljára rovatokat tölti ki a hivatalfőnök, illetve iskolaigazgató és azt aláírásával és a hivatalos bélyegzővel hitelesíti.

Az alkalmazott köteles az így kiállított igazolványt a Központi Munkásnyilvántartó Hivatalnak bemutatni, ahol a további rovatokat (munkábalépés napja, bérosztály stb.) kitöltik és szintén aláírva és lebélyegezve hitelesítik.

Ezzel egyidejűleg nyomatékosan felhívta a polgármester a hivatalfőnököket és iskolaigazgatókat, hogy úgy az OTI-nál, mint a MABI-nál bejelentésre kötelezett alkamazottak kilépését 24 órán belül a szabályszerű nyomtatvány felhasználásával jelentsék a Központi Munkásnyilvántartó Hivatalnak. Egyúttal a helytelenül kiállított igazolványokból és a késedelmes kijelentésekből a székesfővárosra háramló esetleges károsodásért az illető hivatalfőnököt, illetőleg iskolaigazgatót vagyonilag tette felelőssé.

Ügynökök által eszközölt megrendelésgyüjtések eltiltása. A polgármester március hó 24-én kelt 48.199/1934—I. számú rendeletével közölte a m. kir. belügyminiszternek március hó 13-án 125.805/1934. B. M. szám alatt kelt következő körrendeletét:

»Az 1931. évi 82.596. B. M. szám alatt kiadott körrendeletemmel az önkormányzati testületek hivatalaiban, intézményeiben stb. ügynökök által eszközölt megrendelés-gyüjtés eltiltásáról az alkalmazottak érdekében, rendelkeztem. E körrendeletem kiegészítéseképen felhívom polgármester urat, hogy jövőben a törvényhatóság hivatalaiban, intézményeiben, üzemeiben és vállalataiban minden megrendelés-gyüjtést, a megrendelés-gyüjtő személyére és a megrendelés-gyüjtés tárgyára való tekintet nélkül, tiltson el.«

Hadirokkantak soronkívüli fogadása a hivatalokban. Az 1933 : VII. t.-c. végrehajtásáról szóló 9300/1933. H. M. eln. számú rendelet 211. pontja értelmében a hadirokkantak a hatóságok előtt — amennyiben személyes megjelenésük szükséges — kérelmeiket a hivatalos fogadási idő alatt soronkívül terjeszthetik elő.

Abból a célból, hogy a hadirokkantak számára ezen rendelkezés által biztosítani kívánt előny a gyakorlati életben is érvényesüljön, a polgármester felhívta az összes székesfővárosi hivatalok, intézmények, intézetek és üzemek vezetőit, hogy hivatali működésükben a fentemlített rendelkezést állandóan tartsák szem előtt és ahhoz mindenkor alkalmazkodjanak. Intézkedjenek továbbá az iránt is, hogy mindazokban a hivatali helyiségekben, ahol nagyobb ügyfélforgalom bonyolódik le, a hadirokkantak ezen előnye a hivatali helyiségek ajtóira kifüggesztett táblákon hozassék a várakozó közönség tudomására.

A hivatalos órák újabb szabályozása. A polgármester 61.001/1934—I. szám alatt figyelemmel arra, hogy a rendkívüli viszonyok következtében a székesfőváros közönsége a főváros alkalmazottainak munkaerejét fokozottabb mértékben veszi igénybe, a székesfőváros tiszti és altiszti személyzetének munkaidejét 1934. évi április hó 28-tól szeptember hó 16-ig bezárólag általában olymódon szabályozta, hogy a szombati, valamint az ünnep előtti hétköznapokon délután két óra helyett déli 12 órakor végződjék a hivatalos munkaidő, a következő hivatalokban és intézményeknél:

1. a polgármesteri I—XV. ügyosztályoknál — ideértve a főpolgármesteri és polgármesteri hivatalokat is,

2. a következő önálló központi hivataloknál: a székesfővárosi árvaszéknél, a központi számvevőségnél, a tiszti ügyészségnél, a tiszti ügyészségnél, a tiszti főorvosi hivatalnál az alább megjelölt kivétellel,

3. a polgármesteri ügyosztályokhoz tartozó következő hivataloknál: a központi adószámviteli hivatal, központi pénztár, levéltár, központi segédhivatal, tudakozó iroda, városházi gondnoki hivatal, vegyészeti intézet, az alább megjelölt kivétellel,

4. az I—XI. kerületi elöljáróságnál,

5. a polgármesteri ügyosztályokhoz tartozó hivatalok közül a következőknél: a Fővárosi Alkalmazottak Segítőalapjánál, a Statisztikai Hivatalnál, az Anyagszertárnál és a Gazdasági Hivatalnál.

A központi, valamint a kerületi számvevőség, továbbá a központi és kerületi pénztárak hétvégi munkaidejét akként állapítom meg, hogy a pénztárak az ünnep előtti napokon déli 12 órakor zárjanak. A számvevőségeknél pedig a hivatali szolgálat befejezésének időpontja a fennálló szabályok figyelembevételével ehhez igazodjék.

A kerületi elöljárósági szolgálatban a személyzet a hivatalvezetők kijelölése alapján a kedvezményes napokon déli 12 órától 2 óráig ügyeletet köteles tartani az alábbi beosztás szerint:

Az elöljáróságon kell tartózkodnia egy kiadmányozási joggal bíró tisztviselőnek, egy tiszti orvosnak, egy fogalmazási, egy mérnöki, egy számvevőségi és egy kezelő hivatalnoknak, illetve tisztviselőnek és egy altisztnek.

Az anyakönyvi hivatalok személyzetének felerésze a hétvégi szünet ideje alatt ügyeletes szolgálatot teljesíteni tartozik.

Felhatalmazta a hivatalok és intézmények vezetőit, hogy abban az esetben, ha a szolgálati érdek megkívánja, vagy ha rendkívüli szükség esetén el nem kerülhető, a személyzet egyes tagjait, — esetleg az egész személyzetet is — a hétvégi szünet tartama alatt szolgálatra berendelhessék.

Ez a rendelet a vasár- illetve ünnepnapi inspekciós szolgálatra vonatkozó rendelkezéseket nem érintette.

A hivatalos órák pontos betartása. A polgármester f. évi szeptember hó 24-én 148.694/1934—I. szám alatt a következő rendeletet adta ki:

Legutóbb az 52.188/1931. és 61.001/1934. számú polgármesteri rendeletekkel figyelmeztette a polgármester a székesfőváros hivatalaiban, intézményeinél és üzemeinél működő tiszti és altiszti személyzetet, hogy a hivatalos órákat pontosan tartsa be.

Az utóbbi időben azonban az alkalmazottak ezeknek a rendelkezéseimnek nem mindenkor tettek eleget, már pedig a mai nehéz viszonyok mellett, amikor a székesfőváros közigazgatására állandóan több és több feladat hárul, feltétlenül szükséges, hogy az alkalmazottak munkaereje teljesen kihasználtassék. Ezért 148.694/1934—I. számú rendeletével újból felhívta a polgármester a székesfőváros összes alkalmazottait, hogy a hivatalos órákat pontosan tartsa be, a hivatalok, intézetek és üzemek vezetőit pedig, hogy a hivatalos órák betartását ellenőrízze és a rendelet ellen vétő alkalmazottak nevét 24 órán belül az elnöki ügyosztály útján jelentse be.

A fővárosi alkalmazottak bevonása a népművelési munkába. A Népművelődési Bizottság az 1934/1935. tanévben is tovább építette ismeretterjesztő előadásait, különböző fokú tanfolyamait, népművelési telepeit, a Szabad Egyetemet stb. A székesfővárosi zenekar és számos kíváló művész közreműködésével a pesti Vigadóban ismét megindította népszerű hangversenyét, továbbá a múzeumok, képtárak, tudományos intézetek, nevezetes épületek és történelmi emlékek ismertetése céljából állandóan szakvezetéses tanulmányi kirándulásokat vezetett.

A Népművelési Bizottság sokirányú tanító, nevelő és nemes szórakozást nyujtó tevékenységében minden képzettségű alkalmazott megtalálja művelődési és szórakozási lehetőségeit. Mivel a főváros igen nagy súlyt helyezett arra, hogy a fővárosi alkalmazottak kulturális gondozása terén a fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek a súlyos gazdasági viszonyok között példát mutassanak a társadalomnak, a polgármester újból elrendelte, hogy

1. a Népművelési Bizottság havi munkatervének annyi példányszámára fizessenek elő, amennyi elégséges ahhoz, hogy minden alkalmazott a fent vázolt munkák részleteiről tudomást szerezhessen;

2. a fővárosi üzemek és intézmények egyfelől az írástudatlan alkalmazottakat hathatósan buzdítsák a bizottság által felállított ingyenes analfabéta és alapismeret-terjesztő tanfolyamok látogatására, másfelől a bizottság közbenjöttével az üzemen belül munkástovábbképző tanfolyamokat állítsanak fel;

3. hangversenybérletek váltásával tegyék lehetővé, hogy az alkalmazottak szabad idejüket nemes szórakozással tölthessék;

4. a fővárosi üzemek és intézmények keretében létesült egyesületek előadásait, tanfolyamait, műsoros estjeit, műkedvelő előadásait és minden egyéb népművelő jellegű munkájuk programmját a munka megkezdése előtt legalább két héttel a Népművelési Bizottságnak jóváhagyás végett mutassák be;

5. általában pedig a Népművelési Bizottsággal állandó és szorosabb kapcsolatot tartsanak fenn a hivatalok és intézmények.

A Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapja. Budapest székesfőváros törvényhatósága 969/1928. és az ezt módosító 162/1931. kgy. számú határozatával megalkotta a »Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapját.«

A Segítőalap abban különbözik a többi betegbiztosító intézettől, hogy nem tartozik szorosan véve az 1927. évi XXI. t.-c. rendelkezései alá. Tagjai ezidőszerint ugyanis csak azok a végleges székesfővárosi alkalmazottak (üzemiek egyelőre nem), akik fizetésüket betegségük idejére is megkapják s így a kötelező betegségi biztosítás alá nem tartoznak. Részben e miatt, részben pedig azért, mert a kitűzött célja jóval messzebb terjed a betegsegélyző pénztáraknak kitűzött céljától, sokkal több feladatot vesz magára és old is meg.

Működési köre tulajdonképen három részre oszlik:

1. A szorosabb értelemben vett betegség esetén való ellátás.

2. Az alkalmazottakról egyéb szociális intézmények útján való gondoskodás.

3. Az alkalmazottak 6 hónapi fizetésükig terjedő legfeljebb 3 évi lejáratú személyi hiteligényeinek kielégítése.

Betegség esetén nyujtja általában mindazokat a kedvezményeket, amelyeket minden más betegsegélyző intézet is nyujt, vagyis az orvosi és gyógyszer, gyógyászati segédeszközökkel való ellátást, fogászati kezelést, betegszállítást, kórházi és tüdőszanatóriumi ápolást. Ezenfelül születés és halálozás esetén segélyt is ad.

Az orvosi ellátás kérdése a szabad orvosválasztás elve alapján a háziorvos rendszerrel van megoldva. A kezelőorvosok a tagok által befizetett s a székesfőváros ugyanolyan összeget kitevő összjárulékának 20%-át kapják tiszteletdíjul. A szakorvosi kezelés is a szabad orvosválasztás alapján történik. A tagok szakorvost az alap központi főorvosának engedélye alapján vehetnek igénybe. Az engedélyezett kezelés költségeire a tagok és családtagok visszatérítés címén segélyben részesülnek.

A gyógyszer, gyógyászati segédeszközök igénybevételénél a tagok a szolgáltatás árának 20%-át fizetik, míg a többi 80%-ot az alap téríti meg. Kórházi ápolást ezidőszerint a székesfőváros közkórházaiban közös kórteremben nyujt az alap. Jogában van azonban mindenkinek bármely nyilvános jellegű kórházat, szanatóriumot igénybevenni s ez esetben a tag indokolt esetekben térítést kap a székesfővárosi kórházakban megállapított közös kórtermi díjak erejéig. A betegszállítás a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesülettel történt szerződés alapján történik.

A születési segély fizetési osztályok szerint 80 pengőtől 160 pengőig terjed. Az anyasági segély pedig mindenkinek az egy havi törzsfizetése. Ha férj és feleség egyaránt fővárosi alkalmazottak, a születési és anyasági segély mindkettő után jár, ikerszülés esetén pedig az összes járandóságok kétszerese.

A temetési segély a tag elhalálozása esetén a legutoljára élvezett egy havi törzsfizetés kétszerese, családtagok elhalálozásánál pedig az egy havi törzsfizetés.

Gondoskodik a Segítőalap tagjainak *gyógyüdültetéséről és üdültetéséről.* A gyógyüdültetés a Segítőalappal szerződéses viszonyban álló gyógyfürdőhelyeken történik.

Az 1934. évben Balatonfüred, Hévíz, Harkány, Parád gyógyfürdőkkel volt megállapodása a Segítőalapnak.

A nem kimondottan beteg tisztviselő tagok részére Balatonkenesén nyugateurópai kényelemmel és kultúrával felszerelt üdülőtelep áll rendelkezésre. Az üdülőtelep 50 katasztrális holdon parkozott területen fekszik, két szállodája van, amelyek központi fűtéssel, hideg-melegvízszolgáltatással vannak ellátva. Az ezer méter hosszú strandon strandkabinok, sporttelep, kikötő és modern játszótér van elhelyezve. A férőhelyek teljes kihasználása esetén 500 személy szállásolható el a telepen. Az üdülőtelepet főszezonban elsősorban a székesfővárosi alkalmazottak veszik igénybe rendkívül mérsékelt árért, elő- és utószezonban azonban idegenek is látogatják a telepet.

Az üdülőhely vendégforgalma az 1934. évben 3545 vendég volt 31.101 penziónappal.

Az altisztek teljesen hasonló jellegű *üdülőteleppel* rendelkeznek Balatonszabadin.

E 2200 □-öles fenyves, árnyas területen egy 30 szobából álló pavillon, étkező helyiség, telepfelügyelőlakás, kuglizó, gyermekjátszótér szolgálja az altisztek és családtagjaik kényelmét.

Az altisztek részére oly alacsony összegben van megállapítva az ellátási díj, hogy azt a legszerényebb fizetésű altiszt is fedezni képes. A ráfizetést a Segítőalap egyéb bevételeiből fedezi.

Végül a Segítőalap a fővárosi alkalmazottak hiteligényeinek kielégítésére legfeljebb 3 év alatt visszafizetendő *személyi kölcsönt nyujt.* E célra saját tőkéit használja fel. A saját tőkéiből a költségvetésben megállapított keretek között az alkalmazottak egy—hat havi illetményének megfelelő kölcsönt ad.

A Segítőalap működésére vonatkozó fontosabb adatok a következők:

Bevételek:	Pengő
2×2%-os járulékbevétel	1,616.813·27
Kamatjövedelem	75.573·04
A Segítőalap tagjainak hozzájárulása a gyógyászati segédeszközök, különleges gyógymódok, szakvizsgálatok, gyógyüdültetés költségeihez	90.916·33
Egyéb juttatások a székesfőváros részéről (1% levonás, hatósági díjak 10%-a)	143.330·53
Összjövedelem	**1,926.633·17**

Kiadások.

	Pengő	A járulékjövedelem százalékában kifejezve
1. Orvosi költségek:		
Kezelőorvosok tiszteletdíja	323.362·65	
Szakorvosok tiszteletdíja	165.997·97	
Fogorvosok illetménye	43.133·—	
Kórházi orvosi költségek és szakorvosi vizsgálatok költségei	136.644·31	
Összesen	**669.137·93**	41·39
2. Kórházi ápolás költségei:		
Kórházi ápolás	289.089·58	
Tüdőszanatóriumi ápolás	34.463·43	
Gyógyüdültetés	45.143·01	
Betegszállítás	3.721·10	
Összesen	**372.417·12**	23·03
3. Gyógyszerellátás költségei	412.454·41	25·51
4. Különleges gyógymódok	25.229·92	
Gyógyászati segédeszközök költsége	48.534·13	
Összesen	**73.764·05**	4·56
5. Szülési segélyek	38.531·—	
Anyasági «	58.723·—	
Temetési «	106.117·78	
Összesen	**203.371·78**	12·58
6. A fogorvosi rendelő fenntartása, a balatonkenesei és balatonszabadi üdülőhelyek fenntartása és fejlesztése és az üzemvitelével kapcsolatos költségek	137.614·65	8·51
És pedig:		
fogorvosi rendelő	28.923·44	
külön hitel	77.297·13	
költség	23.016·75	
orvosi tanács	1.674·23	
közlöny	6.703·10	
7. A Segítőalapot terhelő személyi kiadások (a fogorvosok fizetése nélkül)	43.380·09	2·68

A Segítőalap taglétszáma	15.234
A Segítőalap taglétszáma családtagokkal kb.	30.000
A kezelőorvosok száma	2.009
A kifizetett gyógyszervények darabszáma	308.376
A Segítőalap tagjain végzett szakorvosi kezelések száma	39.368
Szakvizsgálatra és kezelésre adott utalványok száma	20.798
Különleges gyógymódok igénybevételére adott utalványok száma	23.026
Gyógyászati segédeszközök igénybevételére adott utalványok száma	7.286
Az ellenőrzőorvosi rendelő betegforgalma	54.175
A fogorvosi rendelő betegforgalma	38.409
A kórházi ápolási napok száma	39.916
A gyógyüdültetésre beutaltak száma	360
A tüdőszanatóriumi beutaltak száma	88
Az év folyamán kiutalt kölcsönök száma	1.599

Az év végén 2950 kölcsön volt kiadva 1,030.237·95 pengő összegben.

A Segítőalap a székesfővárosi alkalmazottak autonóm intézménye, azonban az ügyvitel személyi és dologi költségeit a székesfőváros fedezi. Az alap központi ügyvitelét ezidőszerint 27 tisztviselő látja el.

A Segítőalap ügyeit a székesfőváros közgyűlése, a polgármester, az alap intéző-bizottsága és végül az igazgató intézi.

Legfontosabb szerve az Intézőbizottság, amely 12 tagból áll és elnöke a polgármester által kijelölt alpolgármester, tagjai: 6 törvényhatósági bizottsági tag és az alkalmazottak hivatalos egyesületei által delegált 6 tag.

Szavazati joggal nem bíró tagjai továbbá a polgármester I. (elnöki) ügyosztály vezetője, a tiszti főorvos vagy helyettese, a Segítőalap igazgatója és a Segítőalap központi főorvosa.

A Segítőalap adminisztrációjának lebonyolítására a székesfőváros külön hivatalt állított fel, amelynek hivatali helyisége IV., Calvin-tér 2—3. szám alatt van.

A munkabérek kifizetésére szolgáló hetijegyzékek körül követendő eljárás. A községi háztartás hitelei terhére utalványozott munkabérek kifizetésére szolgáló hetijegyzékek körül követendő eljárást az 1915. évi szeptember jó 14-én kelt 93.521/VI. számú, az 1928. április 26-án kelt 48.159/VI. számú tanácsi határozat szabályozta.

Az utóbb említett tanácsi határozat értelmében a hetijegyzékek érvényesítés céljából a szerdai kifizetéseknél az előző hét szombatjának déli 12 óráig nyujtandók be a számvevőséghez. Ezen rendelkezés ellenére a hetijegyzékek nagyrésze csak hétfőn kedden, sőt szerdán, a kifizetés napján érkezett a számvevőséghez.

Minthogy a hetijegyzékeknek ezen késedelmes benyujtása következtében a hetijegyzékek érvényesítése és kifizetése körül késedelem állhat elő, felhívta a polgármester a községi háztartás keretébe tartozó összes hivatalok és intézetek vezetőit, hogy a hetijegyzékeket a fentemlített tanácsi határozat rendelkezéseinek megfelelő időben nyujtsák be a számvevőséghez.

Felhívta továbbá a számvevőséget, hogy amennyiben ezen rendelkezés ellenére valamely hivatal vagy intézmény a fentemlített hetijegyzékeket még is késedelmesen nyujtaná be, megtorló eljárás megindítása végett tegyenek jelentést.

A munkabérek kifizetését szabályozó és fent említett rendelkezések egyébként a következők:

1. A hetijegyzékek kiállításának érvényben levő módja és alakja megmarad, a hetijegyzékek kiállítói azonban kötelesek azokat a hetijegyzékeiket, amelyek eddig több számvevőségi ügyosztály pénztári számfejtése alá tartoztak, a számviteli ügybeosztás szem előtt tartásával, a pénztári számfejtést teljesítő számvevőségi ügyosztályok szerint felbontani.

2. A hetijegyzékek kiállítói kötelesek a szükséges igazolásokat és az ügyosztály-vezető tanácsnoki aláírásokat — amely utóbbiak az ezentúl megszűnő előzetes alpolgármesteri aláírásokat pótolják — akként beszerezni, hogy a hetijegyzékeket legkésőbb szerdán déli 12 óráig közvetlenül a számvevőség érvényesítő ügyosztályába benyujthassák. Ugyanekkor kell a vonatkozó hivatalos nyugtatványokat is benyujtani, amelyekre a pénzfelvételre szóló esetleges meghatalmazás előzetesen rávezetendő és aláírással, valamint a hivatalos pecséttel ellátandó.

3. A számvevőség érvényesítő ügyosztálya a benyujtott hetijegyzékeket egyik számviteli képesítéssel bíró és a közigazgatási számfejtésben teljesen járatos alkalmazottja által az 1. pontban körülírt felbontás helyessége és a 2. pontban körülírt igazolások szempontjából futólagos vizsgálat alá véteti és rendbentalálás esetén azokról a bemutatás sorrendjében egytől folytatva következő számokat adat a hetijegyzék benyujtójának és ugyanazt a számot a pénztárt illető hetijegyzékpéldányra ragasztja, amint ez a fizetési lajstromok bemutatásánál történik; ellenkező esetben pedig megjegyzéseinek szóbeli közlésével a hetijegyzék kiállítójának visszaküldi, hogy az a közöltek alapján újabb hetijegyzéket állítson ki és azt legkésőbb csütörtök déli 12 óráig mutassa be, amelyről azután számot kap.

4. A számvevőség érvényesítő ügyosztálya a beterjesztett hetijegyzékeket közigazgatási számfejtés alá veszi, ennek elvégzése után a pénztári számfejtésre illetékes számvevőségi ügyosztályok szerint csoportosítja, az egy-egy számvevőségi ügyosztályba tartozó összes hetijegyzékekről két-két példányban összesítő kimutatást készít, melyek egyikét utalványozásra alkalmas módon előkészítve a pénztárt illető hetijegyzékekhez, másikát a központi munkásnyilvántartót illető hetijegyzékekhez csatolja és ezeket az összesítő kimutatásokat a hozzájuk tartozó hetijegyzékekkel és nyugtatványokkal legkésőbb péntek déli 12 óráig a számvevőség kezelőosztályába juttatja.

5. A számvevőség kezelőosztálya a hozzá juttatott és a pénztári számfejtésre illetékes számvevőségi ügyosztályok szerint csoportosított hetijegyzékek összesítő kimutatásának a pénztárt illető példányát alpolgármesteri utalványozó aláírás alá bocsátja, aki ezt az aláírást még aznap (péntek) déli 1 óráig teljesíti.

Mivel a hetijegyzékek összesítő kimutatása a pénztári számfejtésre illetékes számvevőségi ügyosztályok szerint tagozódik és így nem lehet tekintettel az alpolgármesteri csoportbeosztásra, az utalványozó aláírást a csoportbeosztástól függetlenül bármelyik alpolgármester, vagy utalványozási joggal felruházott helyettese végezheti.

6. Az alpolgármesteri utalványozó aláírással ellátott összesítő kimutatást a számvevőség kezelőosztálya az aláírást teljesítő alpolgármestertől átveszi és a hozzátartozó összes hetijegyzékekkel és nyugtatványokkal, valamint a munkásnyilvántartót illető összesítő kimutatással és az ehhez tartozó hetijegyzékekkel pénteken déli 1 órakor a pénztári számfejtésre illetékes számvevőségi ügyosztályba juttatja.

7. A pénztári számfejtés teljesítésére illetékes számvevőségi ügyosztályok az ekként kézhezvett összesítő kimutatásnak alpolgármesteri aláírással ellátott példányát összesített utalványként kezelik, szabályszerűen előírják, a csatolt hivatalos nyugtatványokat számfejtik és ennek megtörténte után az összesítő kimutatásnak alpolgármesteri aláírással el nem látott példányát a hozzá tartozó hetijegyzékkel a központi munkásnyilvántartóba juttatják, amely az átvételt a pénztárnak szóló példányon igazolja, ezeket a példányokat pedig a hozzájuk tartozó hetijegyzékekkel és a számfejtett nyugtatványokkal együtt legkésőbb szombat reggel 10 óráig a központi pénztárba továbbítják.

8. A központi pénztár a számvevőségi számfejtés alapján naplózza az egyes részösszegeket, a 3. pont szerint kiszolgáltatott szám alapján kikeresi a vonatkozó hetijegyzéket és a számfejtett nyugtatványt, szabályszerű módon teljesíti a fizetést és ez alkalommal a pénz fölvevőjének egyúttal kiadja a vonatkozó hetijegyzéket.

9. Az átvett hetijegyzéket a teljesített fizetések igazolásával ellátva 3 nap alatt kell a központi pénztárnak bemutatni, amely ezeket a vonatkozó nyugtatványhoz csatolja.

Ha a pénztártól átvett valamelyik hetijegyzéket a megállapított határidő alatt nem szolgáltatnák vissza, a pénztár a következő hétről kiállított hetijegyzéket nem fizeti ki és ennek minden következményeiért az illető hetijegyzék kiállítója viseli a felelősséget.

Miután a tanács az 1928. évi január hó 26-án a székesfőváros üzemeinél és intézményinél a heti bérfizetési nap egységes megállapítása ügyében kelt 3677/1928—XII. számú határozatával akképen rendelkezett, hogy a főváros összes üzemei és intézményei az év 13. hetétől kezdődően a heti bérfizetést egyöntetűen, szerdán délután a munkaidő befejezése után teljesítsék, ennélfogva a tanács a hetijegyzéken való utalványozás körül követendő eljárás tárgyában kiadott szabályutasításnak fentebb idézett rendelkezéseit akként módosította, hogy a szabályutasításban említett határidőket három hétköznappal kitolta.

Ehhez képest a tanács az idézett szabályutasítás 2. pontjában megállapított szerdai határnapot szombati, — a 3. pont szerinti csütörtöki határidőt hétfői, — a 4., 5. és 6. pontban előírt pénteki határidőt keddi, — végül a 7. pontban meghatározott határidőt szerdai napban állapította meg.

4. Vallás- és kegyúri ügyek.

Az elmult esztendőben a székesfőváros, mint kegyúr tovább folytatta azokat a templomfenntartási és restaurálási munkákat, melyek elkerülhetetlenül szükségesek voltak ahhoz, hogy a nagyrészben műemléki értékkel bíró épületek állaga sérelmet ne szenvedjen. Az elmult év folyamán két nagyjelentőségű munkát készíttetett elő. Legelsősorban elkészültek a Budavári Koronázó Mátyás-templom toronysisakjának kicserélésére vonatkozó részletes tervek, melyek alapján a Budavári Koronázó Mátyás-templom restaurálása kezdetét vette. Természetesen ez a legkíválóbb műemlékünk különös gondosságot igényel, úgyhogy a restaurálási munkálatok már a nagy költségre való tekintettel is csak több évre felosztva lesznek végrehajthatók.

Nemkevésbbé nagyjelentőségű a belvárosi főplébániatemplom restaurálásának kérdése. Ennek a templomnak a restaurálásánál azonban egyéb körülmények is befolyást gyakorolnak. A templomrestaurálás megkezdése előtt két fontos körülményt kell tisztázni, mégpedig először az Erzsébet-hídi közlekedéssel kapcsolatban a templom elhelyezésének kérdését; másodszor a legújabb kutatások folyamán feltárt értékes építészeti felfedezések figyelembevételével, a tulajdonképeni restaurálás kérdését kell előzetesen fixirozni. Mind a két irányban az előkészítő tárgyalások megindultak, egyrészt a főváros illetékes hatóságai előtt, másrészt a Közmunkák Tanácsánál és a Műemlékek Országos Bizottságánál.

A belvárosi főplébániatemplom restaurálása, valamint az ezzel kapcsolatos rendezési munkálatok költségei előreláthatóan többszázezer pengőbe fognak kerülni, így ezeknek a munkáknak a költségeit is többévre felosztva lehet csak biztosítani.

Az elmult év folyamán elvégzett egyéb újítási munkák közül megemlítésre méltó a Rózsák-terén levő görög katolikus plébániatemplomban a régi és fából készült

főoltárnak márvány oltárral történt kicserélése. Az új oltár művészi kiképzésével szépen illeszkedik bele a templom ugyancsak új belső artisztikus kiképzésébe. A templom ugyancsak újonnan készült belső festése *Beszédes* Ottó és *Takács* István festőművészek értékes alkotása.

Ugyancsak megemlítésre méltó a Hermina-úti kápolna kifestése. A festés ornamentális részét *Beszédes* Ottó, a figurális részt pedig *Kontuly* Béla festőművész készítette. Mindketten maradandó értékű munkát végeztek.

A Budapest-Külsőferencvárosi r. kat. egyházközség anyagi hozzájárulásával az év folyamán megindult a külsőferencvárosi (Ecseri-úti) plébániatemplomnak *Muzsinszky Nagy* Endre festőművész tervei szerint való kifestése. Ez a munka többévre felosztva kerül kivitelre, úgyhogy a templom belső festése előreláthatóan 1937-ben fog befejezést nyerni.

A mult év folyamán készült el a Szent Imre herceg-úti kápolna belső festése is, melynek művészi munkáját *Megyeri Mayer* Antal festőművész, képzőművészeti főiskolai tanár végezte kíváló ízléssel és műérzékkel.

A budapesti hitfelekezetek segélyezése. Amíg a főváros, mint kegyúr a róm. kat. egyház szükségleteit nagyrészben közvetlenül fedezi, addig a Budapesten levő hitfelekezeteket az 1868. évi LIII. t.-c. rendelkezése alapján segélyezésben részesíti. Ezen törvényszakasz értelmében, amennyiben a közület valamely felekezetet segélyez, úgy a segélyezésben az összes ottlevő felekezetek megfelelő arányban részesítendők. A budapesti hitfelekezetek 1934. évi rendes évi hitfelekezeti segélyét a közgyűlés a következő összegekben állapította meg:

Budai ág. h. ev. egyháznak	4.500 P
Kelenföldi ág. h. ev. egyháznak	2.700 «
III. ker. (óbudai) ág. h. ev. egyháznak	3.150 «
Pesti magyar ág. h. ev. egyháznak	13.500 «
Fasori ág. h. ev. egyháznak	11.250 «
Pesti német ág. h. ev. egyháznak	2.700 «
Kőbányai ág. h. ev. egyháznak	2.250 «
Pesti tót ág. h. egyháznak	1.350 «
A budapesti ref. egyházmegyének	107.800 «
Budai gör. kel. szerb egyháznak	900 «
Pesti gör. kel. szerb egyháznak	900 «
Budapest és környéke gör. kel. román egyháznak	900 «
Unitárius egyháznak	2.250 «
A budapesti izr. hitfelekezeteknek	94.500 «
Jezsuita-rendnek	1.800 «
Budapesti közp. Oltáregyesületnek	2.160 «
Csörsz-utcai kis káp. egyesületnek	2.700 «
Mohamedán lelkészi tennivalók ellátásáért	540 «

Rendkívüli hitfelekezeti segélyek. A székesfőváros hitelének emelkedése nemcsak a róm. kat. egyházra rótt kötelezettséget abban az irányban, hogy a lelki szükséglet kielégítésére új templomokat emeljen, hanem a székesfőváros kegyurasága alá nem tartozó egyházak és hitfelekezetek is az intenzív pasztorációs munka megkönnyítésére új templomok felépítését vették tervbe. Minthogy a kegyuraság alá nem tartozó egyházak és hitfelekezetek a templomépítkezésekkel járó költségeket

saját erejükből teljes egészében fedezni nem tudták, kéréssel fordultak a fővároshoz, hogy a templomépítkezéseket megfelelő segéllyel tegye lehetővé.

A közgyűlés méltányolva az egyházak kérését, a költségvetésben rendkívüli hitfelekezeti segélyek címén

a Református egyház részére	60.000 P-t
az Evangélikus Egyház részére	26.500 «
az Izr. Hitfelekezet részére	11.700 «
az Unitárius Egyház részére	4.500 «
a Manreza lelkigyakorlatos ház építkezési költségeihez való hozzájárulásra	8.000 «
a Református Egyházművészeti kiállításra, valamint a Reformáció Emlékünnepe rendezési költségeihez való hozzájárulás	8.000 «
a XXV. jubiláris országos katolikus nagygyűlés költségeihez való hozzájárulásra	8.000 «
kisebb segélyekre összesen	25.000 «

engedélyezett.

5. A kerületi elöljáróságok működése.

A kerületi elöljáróságok működése általában. A kerületi elöljáróságok a hatáskörükbe tartozó ügyeket az 1893. évi XXXIII. t.-c. és a kerületi elöljárósági »Szolgálati Utasítás« értelmében intézték az 1933. és 1934. esztendőben is.

A munkaszaporodás minden téren általános volt, mégis a szegénysegélyezési ügyekben és a különböző hatósági, különösen a szegénységi bizonyítványok intézésében jelentkezik a legérezhetőbben. Mindkettő az általános gazdasági helyzet romlásával áll szoros összefüggésben. Az évek tapasztalatai alapján nyilvánvaló, hogy mindaddig, amíg a gazdasági helyzet lényegesen meg nem javul, ezekben az ügyekben jobbrafordulás nem várható.

A kerületi elöljárók az adminisztráció tetemes munkáját az elmult két esztendőben is csak a szellemi szükségmunkára felvett kisegítő munkaerők foglalkoztatásával bírták ellátni, mert a csökkentett hivatali személyzet még túlmunkával sem lett volna képes a felmerült teendőket ellátni.

A kerületi elöljárók értekezlete. A kerületi elöljárók az 1933. és 1934. években is rendszeresen megtartották értekezleteiket, 1933-ban Szente Miklós III. kerületi elöljáró, 1934-ben pedig dr. Duday Alajos tanácsnok XI. kerületi elöljáró elnöklete mellett. Az 1933 évben 12 értekezleten foglalkoztak a kerületekben elintézés alá kerülő ügyek egyöntetű elintézésének a módozataival. Munkájuk kiemelkedő pontjai voltak a hivatalos eljárások alkalmával szedhető díjak és költségek tárgyában készített előterjesztés, az állategészségügyről hozott 1928. évi XIX. t.-c. és végrehajtási utasítása, az elhanyagolt állapotú házak kényszertatarozásának az elrendelése, a hagyatéktárgyalásoknál alkalmazott becsüsök igénybevétele, a száz pengőn aluli követelések behajtása tárgyában kelt egyöntetű intézkedési módok megbeszélése. Több ízben foglalkoztak a kerületi elöljárók a szegénységi bizonyítványok kiadásainak módozataival is. A gyermekvédelmi ügyekben a kiskorúak községi illetőségének megállapítása, a gyermekmenhelyből való kiadatásuk ügye került többször megvitatás alá. Foglal-

koztak továbbá kéményseprési ügyekkel, kihágási, pénzbüntetési és elzárási kérdésekkel stb.

Az 1934. év folyamán gyakorlati összeállítást készítettek a kerületi gyermekvédelmi előadók részére, amit értekezleti jegyzőkönyvük mellékleteként közreadtak. Megállapították a tűzoltó-főparancsnoksággal egyetértésben a mozgóképszínházakra vonatkozó állandó jellegű tűzrendészeti kikötéseket, az engedélynélküli vagy az engedélytől eltérő építkezés során teendő építésrendőri intézkedéseket, foglalkoztak a hadirokkantak és más hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. t.-c. és végrehajtási utasítása, a 9300/933. H. M. sz. körrendelet rendelkezéseivel s a teendőket jegyzőkönyvükben közreadták. Megtették észrevételeiket az 1893. évi XXXIII. t.-c. módosítása tárgyában készülő új törvény tervezetére, tárgyalták a munkakészség igazolása ellenében nyujtott segélyezés rendszeréről készített előterjesztést, az átalakítási adókedvezménnyel kapcsolatos bejelentéseket, kiadták az ebben az ügyben szükséges nyomtatványokat, valamint az elöljárói cím használata tárgyában kiadott 173.800/934.—I. sz. polgármesteri rendelet módosítása tárgyában előterjesztést tettek.

A kerületi előljáróságok közegészségügyi és állategészségügyi munkássága. A székesfőváros területén az 1933 és 1934. évben komoly járványos megbetegedés nem fordult elő, s így erélyesebb közegészségügyi intézkedés szüksége nem merült fel.

Az állategészségügy terén említésre méltó esemény az állategészségügy rendezéséről alkotott 1928. évi XIX. t.-c. és az erről kiadott végrehajtási utasítás életbeléptetése. Az állategészségügy egyébként a normális keretek között mozgott, s a kerületi állatorvosok zavartalanul végezték azokat az intézkedéseket, melyeket az állategészségügy terén törvény, miniszteri rendelet, vagy polgármesteri rendelkezés rótt rájuk.

A kerületi műszaki szolgálat. A kerületi műszaki szolgálatban az újabban engedélyezett adókedvezményekkel fellendült építkezések ellenőrzése adott több munkát, amelyet a kerületi mérnöki kar minden kerületben nagy igyekezettel, szakértelemmel, késedelem nélkül látott el. Egyebekben a mérnöki kar ellátta a kerületi műszaki ellenőrzést is, megtartotta az előírt vizsgálatokat, megtette az előírt jelentéseket s részt vett a különböző hatósági ellenőrzésekben.

A kerületi választmányok. A kerületi választmányok az 1933. és 1934. évben nem folytatták működésüket. A tagok kinevezésére még nem került sor, valamint nem történt még meg a kerületeknek az új fővárosi törvény intézkedései szerint való szétválasztása sem.

Egyesületi ügyek. Az egyes kerületek területén levő egyesületeknek alapszabály szerinti működésének az ellenőrzését a kerületek rendszeresen látták el. Az egyesületek működése ellen nem merült fel lényegesebb észrevétel, azok működése és vagyonkezelése minden tekintetben megfelelő volt.

Gyermekvédelem. A m. kir. állami gyermekmenhelyek és a Stefánia anya és csecsemővédő egyesület támogatásával a kerületi elöljárók folytatták a gyermekvédelem terén már az előző években is jól bevált rendszerüket s a beutalások és a menhelyi segélyek kiutalásának megszigorítása folytán minden arra rászoruló anya gyermekét sikerült menhelyi gondozásba venni.

Közjótékonyság. Az állandóan szaporodó munkanélküliség, valamint az a körülmény, hogy az arra a célra szolgáló költségvetési hitelösszeg is évről-évre csökkenő összegben áll a kerületi elöljárók rendelkezésére, okozza azt, hogy a szegények segélyezésével a kerületi elöljáróknak mindig több és több nehézséggel kell megküzdeniök. A kerületi elöljárók hivatalában állandóan nagy tömegek jelentkeznek segélyezésért, s a kerületi elöljárók sokszor a lehetőség határain túlmenően is igyekeznek a rászorulókon segíteni. Mindig gondos kivizsgálás előzi meg azonban ezeket a segélyezéseket, mert csak így lehet elkerülni, hogy illetéktelenek és rá nem szorulók is segélyben részesüljenek.

6. Illetőségi és katonai ügyek.

Illetőségi ügyek. Az 1898. évi XXI. t.-c.-ben foglalt rendelkezések értelmében a közellátásra szoruló egyén segélyezésével felmerült költség a támogatott egyén illetőségi községét terhelte. A segélyt nyujtó község részéről az illetőségi község megállapítása iránt hivatalból lefolytatott tárgyalások a közsegélyre szorulók nagy száma miatt a fővárosra tetemes terhet jelentettek, mert az ügyek tekintélyes részében hosszadalmas, gyakran évekig elhúzódó tárgyalást igényelt az érdekelt község megállapítása. Számos esetben csak a m. kir. közigazgatási bíróság döntésének igénybevételével volt, az anyagi követelmények elhárítása érdekében az elismeréssel szemben minden rendelkezésre álló eszközzel védekező illetőségi község megállapítható.

E lényeges munkamegterhelés apasztását volna hivatva biztosítani a m. kir. minisztériumnak 1931. évi 6000/M. E. számú rendelete, amely a vonatkozó korábbi jogállapotot olymódon változtatta meg, hogy a közellátásra szoruló egyén anyagi támogatására hivatott tartózkodási hely községe a segélynyujtással felmerült költségeit nem a segélyezettnek az 1886. évi XXII. t.-c. szövevényes illetőségi szabályai alapján kinyomozandó illetőségi községétől igényelheti, hanem azon községtől, amelyben a segélyezett a segélyezést közvetlenül megelőző öt évből három évig vagy ezen körülménynek meg nem állapíthatása esetében leghosszabb ideig lakott.

A rendelet életbelépte óta a székesfővárosra vonatkozóan szerzett tapasztalat azt mutatja, hogy amily mértékben csökkent a hivatalból tárgyalt illetőségi ügyek száma, oly mértékben jelentkezik a hosszadalmasság és nehézkesség, a segélyezési költségek viselésére kötelezett lakóhely megállapítására irányuló eljárásban is.

Állampolgársági ügyek. Ez évben is számosan kérelmezték az 1922. évi XVII. t.-c. alapján visszahonosításukat oly székesfővárosi lakosok, akik a trianoni békeszerződéseket becikkelyező 1921. évi XXXIII. t.-c. rendelkezései következtében s mert a magyar állampolgárságuk fenntartása iránt bejelentést nem tettek, magyar állampolgárságukat elvesztették. A m. kir. belügyminiszter által kiadott honosítási és visszahonosítási okiratok alapján 1559 egyén tett honossági esküt.

Külföldiek nyilvántartása. A székesfőváros területén való lakhatásra a külföldinek korábban (1903 : V. t.-c.) az engedélyt a székesfőváros volt tanácsa, utóbb a polgármester adhatta meg.

Ezen hatáskört az 1930. évi XXVIII. t.-c. a m. kir. belügyminiszterre ruházta, aki ezen jogkört a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság útján gyakorolja.

Katonai beszállásolás. Az egyenkinti és a közös katonai beszállásolás megváltása céljából a katonai igazgatásnak a törvényben megszabott térítés (bér) ellenében használatra átengedett laktanyák igénybevétele tekintetében az 1934. évben sem történt változás.

A Mária Terézia-laktanya Liliom-utca felé eső szárnyát továbbra is a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium bérli a Horthy Miklós-kollégium (főiskolai internátus) céljaira, a többi laktanyát pedig a teljes egészében a m. kir. honvédigazgatás használja. A használatukért fizetett évi bér sem változott.

Az átvonuló honvéd tisztek (havidíjasok) elszállásolását a főváros most is a Mária-utcai és Ferenc József lovassági laktanyai tiszti szálláshelyek fenntartásával teljesíti s csak magasrangú törzstisztek részére utal ki szállodában szállást.

A nyári fegyvergyakorlatok alkalmával több honvédcsapat igénylésére újra szolgáltatott a főváros előfogatokat a 2007/eln. 20—1927. számú honvédelmi miniszteri körrendelet alapján.

KÖZSÉGI HÁZTARTÁS ÉS VÁROSGAZDASÁG

1. Községi háztartás.

Háztartási helyzet. A székesfőváros 1934. évi gazdálkodása a valóságban kedvezőbben alakult, mint ahogy a költségvetésben előirányozták. A költségvetés szerint ugyanis 10 millió pengő deficittel kellett számolni, de a zárószámadásban a mérleg már kedvezőbben alakult. A zárószámadás szerint már több volt a bevétel, mint a kiadás. A kiadásokat tehát a tényleges költségvetési bevételekből lehetett fedezni.

Az eredmény ilyen kedvező alakulásában azonban része volt annak is, hogy a zárószámadás ezúttal az előző évekből származó tételeket is tartalmazott. Így az 1933. évi zárószámadásokat megállapító 159/1934. kgy. számú közgyűlési határozat alapján a bevétel magában foglalja azt a 15,425.570·24 pengőt, amit a községi háztartás feleslegeiből még 1928. és 1929. években a községi háztartás beruházási célokra igénybevett és amit a kölcsönpénzekből a községi háztartásnak ebben az évben visszatérítettek. A kiadás pedig magábanfoglalja a Vásárpénztár 9,265.798 pengő veszteségét, ami szintén ebben az évben kerül elszámolásra. De ezektől a tételektől eltekintve is, a tényleges bevételek meghaladták a kiadásokat.

Ezt az eredményt azonban csak a legmesszebbmenő takarékosság alkalmazásával lehetett elérni. A polgármester a dologi kiadásokra előirányzott hitel jórészét 10%-kal zárolta, amely zárolt összegeket ennélfogva nem lehetett felhasználni. Így szigorú gazdálkodással sikerült elérni, hogy a költségvetésben még 10 millióval előirányzott hiány a zárószámadásban 2,161.311 pengőre csökkent a valóságban.

A főváros háztartásában az 1934. évben is tehát deficit mutatkozott, mert azok az okok, amelyek folytán a főváros gazdálkodásában 1930. óta a hiány állandósult, nem szüntek meg. A világválság óta a főváros háztartásának is állandóan deficittel kellett küzdenie. A háztartási helyzet alakulását legjobban a zárószámadási eredmények szemléltetik. 1929-ben még 26.058 pengő felesleg volt. A következő években már állandóan hiánnyal találkozunk. 1930-ban 617.814 pengő, 1931-ben 1,754.212 pengő, 1932-ben 2,118.655 pengő, 1933-ban 1,856.279 pengő, 1934-ben pedig 2,161.311 pengő a zárószámadási hiány. Ezek a deficitek mutatják a nehézségeket, amelyekkel a gazdasági válság éveiben a székesfőváros háztartása kénytelen volt megküzdeni.

A székesfőváros 1934. évi gazdálkodásának pénzügyi ellenőrzése. A székesfőváros pénzügyi egyensúlya érdekében az 1934. évben is szükséges volt a költségvetés, valamint a kölcsönpénzek terhére a megállapított munkaprogramm végrehajtásának

pénzügyi ellenőrzését tovább is fenntartani. A polgármester ezért 13.634/1934—VI. sz. rendeletével az ellenőrzését újból szabályozta. A főbb rendelkezések a következők voltak :

Minden olyan előterjesztést, amely a költségvetésben előirányzott bevételeknek csökkenését vagy díjszabások, bérek stb. leszállítását foglalja magában, csakis a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály meghallgatása után szabad tárgyalás alá bocsátani.

A költségvetésben előirányzott kiadási tételeknek 10 százalékát zárolni kell. Ez az összeg biztosíték a bevételeknek esetleg bekövetkező csökkenésével szemben s ezért az év folyamán fölhasználásra sem kerülhet. Az előirányzott kiadási tételek felhasználását tehát már a költségvetési év megkezdésekor ennek megfelelően kell beosztani.

A költségvetésbe felvett hiteleket általában 12 havi egyenlő részletben szabad felhasználni, feltéve, hogy törvény, miniszteri rendelet, szabályrendelet, közgyűlési vagy törvényhatósági tanácsi határozat, polgármesteri rendelet vagy magánjogi szerződés másként nem rendelkezik.

A költségvetésbe felvett hitelek felhasználását illetően az egyes kiadási tételek szövegét szorosan kell magyarázni s a hiteleket nem lehet oly célra felhasználni, amely a kiadási tételek szövegének kiterjesztő magyarázata folytán volna csak lehetséges.

A költségvetésbe felvett dologi kiadásokra, főleg a berendezési és felszerelési tárgyakra (bútor, kályha, ágynemű, eszközök, tanszerek, könyvek), a ruházatra (altiszti, szolgálati, intézeti ruha, cipő stb.) és a fogyasztási anyagokra (víz, gáz, tüzelőanyag, élelmezési cikkek, olaj, benzin stb.) felvett hitelösszegek felhasználása csakis a legszükségesebb keretek között történhet és ezek felhasználásánál főleg arra kell törekedni, hogy a 10%-os megtakarításon kívül még lehessen megtakarításokat elérni. Azért a költségvetési hitelek felhasználására már az év elején tervet kell készíteni és szükség esetében akár a fogyasztás rendjének (adagolás, beosztás stb.) megváltoztatásával is igyekezni kell megtakarítást elérni.

Azokat a kiadási tételeket, amelyeket külön megjelölt bevételi forrásból (kisajátítási célokra, a fővárosi pénzalap jutalékára, Újpest város területhasználati díjrészesedésére, az Óbudai- és Boráros-téri hidak építési költségeihez való hozzájárulásra, tandíjkezelési jutalékra, hatósági ínségenyhítő tevékenységre felvett összegek) kell fedezni, csak a tényleg befolyó összegek erejéig szabad felhasználni s csak akkor, amikor a fedezeti alapul szolgáló bevételek már befolytak.

A hitelek felhasználása az illetékes csoportvezető alpolgármester irányítása mellett a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály közbenjöttével történik. Ehhez képest az összes megrendeléseket, pénzbeli vagy egyéb anyagi kötelezettséget, utalványt magábafoglaló polgármesteri határozatot, szűkebbkörű árlejtésre vagy versenytárgyalás kiírására vonatkozó tárgyiratot a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztállyal kell ellenjegyeztetni. Az említett ügydarabokat csak az ellenjegyzés megtörténte után szabad polgármesteri, illetve alpolgármesteri aláírásra küldeni, kiadni és közölni s a számvevőség csakis ilyen ellenjegyzéssel ellátott ügydarabokat jegyezhet fel. Ha a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály a hozzájuttatott fentemlített ügyiratok alapján a kért hitel felhasználását pénzügyi szempontból megengedhetőnek nem

tartja s ebből véleményeltérés származik, az ügyet végleges döntés végett az alpolgármester elé kell terjeszteni.

Minden olyan esetben, amidőn póthitel engedélyezésének szüksége merül fel, még az előzetes tárgyalások kezdeményezését megelőzően a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály véleményét kell kikérni s a tárgyalásokat csak abban az esetben szabad megindítani, ha a pénzügyi osztály a fedezet szempontjából nem tesz észrevételt. A polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály esetleges észrevételei esetén az alpolgármester döntését kell kérni.

A megrendelőlevélbe vagy a vállalatbaadásról szóló polgármesteri határozatba kell venni, hogy a főváros a számlákat a központi számvevőségnél való benyujtástól számított 30. napon, a kereseteket pedig 8. napon fogja kifizetni. Az említett határidőt a számvevőség kezelőosztálya a számla (keresetkimutatás) beiktatása alkalmával a számlára (keresetre) feljegyzi. Az 1000 pengőn alul a 30, illetve 8 napos kifizetési határidő egyáltalán nem vonatkozik. Ezek az említett határidő előtt is fizethetők. A tőzsdei szokások szerint kötött ügyleteknél a kifizetés napjának megállapítása az e tekintetben fennálló üzleti szakások szerint is történhetik. Ezt a körülményt azonban a megrendelő a megrendelőlevélen igazolni tartozik a fizetési határidő feltüntetésével. A székesfőváros üzemeinek számláin a kifizetés napját nem kell feltüntetni, hanem ezeket megfelelő felülvizsgálat, érvényesítés, előírás és számfejtés után a központi pénztárhoz kell továbbítani. Vitás esetben a kifizetés napját a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály határozza meg.

A kerületi elöljáróságok hatáskörébe utalt hitelek felhasználásánál is ezeket a rendelkezéseket kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy ezeknél a megrendeléseknél vagy utalványoknál a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály ellenjegyzése nem szükséges.

A rendeletben megállapított korlátozások nem vonatkoznak:

a) a tisztviselők, hivatalnokok, egyéb alkalmazottak fizetésére, lakáspénzére,

b) az érvényben lévő szabályrendeletek értelmében járó pótlékokra (családi-, hadi stb. pótlék), szabályrendelet értelmében esedékes rendes előlépésekkel egybekötött magasabb illetményekre,

c) közjogi szolgáltatásokra, adókra, illetékekre, illetékegyenértékekre, az államrendőrség költségeihez való hozzájárulásra, betegségi és baleseti járulékokra, ingyengyógyszerről szóló számlákra,

d) magánjogi szerződés alapján esedékes kiadásokra. Idetartoznak: a kölcsönök szolgálata, a házbérek, a biztosítási díjak, jogerős egyezség vagy bírói ítéletek alapján járó összegek,

e) mindazon esetekben, amidőn az ingó- és ingatlanvagyon előre nem látható véletlenből előálló megrongálódása folytán a késedelem veszéllyel járna, a javítási munkák elrendelése iránt felhatalmazás nélkül is, haladéktalanul intézkedni kell. Amennyiben azonban az elrendelt munkáknak a végösszege az 500 pengőt meghaladja, az illetékes csoportvezető alpolgármester utólagos hozzájárulását is ki kell kérni.

A felsorolt kiadásokat, ha azokat a költségvetés előirányozza, korlátozás nélkül lehet folyosítani.

A fővárosi törvényt módosító novella szanáló rendelkezései. 1934. június 2-án jelent meg az országos törvénytárban a Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930 : XVIII. t.-c. egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló új törvény : az 1934 : XII. t.-c. Ez a törvény fontos pénzügyi rendelkezéseket is tartalmaz, minthogy az volt egyik célja, hogy a főváros pénzügyeinek szanálása érdekében megfelelő intézkedéseket léptessen érvénybe. A törvény idevágó fontosabb rendelkezései a következők :

A törvény 27. §-a felhatalmazása alapján »a belügyminiszter abból a célból, hogy a székesfőváros költségvetésének egyensúlya biztosíttassék, hogy a teherviselő közönség érdekében a székesfőváros háztartásában és üzemi gazdálkodásában fokozott takarékosság érvényesíttessék és végül, hogy a székesfőváros közigazgatásának vitele célszerűen és a gazdaságosság követelményeinek megfelelően szabályoztassék,« tervezetet bocsát ki. A tervezetet a főpolgármester hajtja végre, tekintet nélkül arra, hogy a szükséges intézkedés, a közigazgatási bizottságot kivéve, a törvényhatóság bármelyik szervének hatáskörébe tartozik. Így a főpolgármester a szanálás végrehajtása során a törvényhatósági bizottság hatáskörében is eljárhat. De ebben az esetben a tervbevett intézkedést a törvényhatósági bizottság által e célra alakított ellenőrzőbizottságnak köteles bemutatni. A főpolgármester ezzel a szanálás végrehajtása érdekében, átmenetien, kivételes hatáskört kapott, amely azonban a szanálás befejezésével megszűnik. A szanálást a törvény értelmében legkésőbb két év alatt, vagyis 1936. június 2-ig kell végrehajtani.

A főpolgármester, amikor a szanálás során a törvényhatósági bizottság hatáskörében jár el, a tervbevett intézkedéseit a törvényhatósági bizottság tagjaiból alakult ellenőrzőbizottságnak köteles előzetesen bemutatni. Ez a bizottság 17 tagból áll ; elnökét és ennek helyettesét a tagjai köréből választja. Tagjai törvényhatósági bizottsági tagok, akiket erre a közgyűlés megválasztott. Az ellenőrzőbizottság zárt ülésen tárgyal ; üléséről csak a bizottság elnöke adhat közlést.

Az ellenőrzőbizottság hatásköre kizáróan arra terjed ki, hogy a főpolgármester tervbevett intézkedéseinek helyességét és célszerűségét vizsgálja és azokra vonatkozóan véleményét nyilvánítja. A bizottság a főpolgármestertől ezekre az intézkedésekre, valamint általában a tervezetre vonatkozóan felvilágosításokat kérhet és figyelmeztetheti a főpolgármestert a tervezet végrehajtása során tapasztalt hiányokra. De ezenfelül a tervezet végrehajtása körében a belügyminiszternek is tehet javaslatokat és ennek kapcsán a tervezet egyes rendelkezéseinek a megváltoztatását is kérheti. A bizottság határozata azonban nem akadályozhatja meg azt, hogy a főpolgármester a tervbevett rendelkezéseket életbeléptethesse vagy a szükségeseknek ítélt intézkedéseket megtegye.

A tervezet végrehajtásának ideje alatt a törvényhatósági bizottság nem tárgyalhat olyan ügyeket, amelyek a tervezettel vagy az annak alapján tett rendelkezésekkel kapcsolatban vannak Azt, hogy valamely kérdés a tervezettel vagy az annak alapján tett rendelkezésekkel kapcsolatban áll-e vagy sem, a főpolgármester állapítja meg. A költségvetés megállapítása azonban a szanálás ideje alatt is változatlanul a törvényhatósági bizottság hatáskörében marad.

A belügyminiszter a főpolgármester kivételes jogkörének megszünte után jelentést köteles tenni az országgyűlésnek a tervezet végrehajtásáról.

Az idézett törvényben kapott felhatalmazás alapján a m. kir. belügyminiszter 1934. június 2-án a 128.300/1934. B. M. számú rendeletében kiadta a törvényben megállapított szanálási tervezetet. Ebben a tervezetben a belügyminiszter részletesebben felsorolja azokat az intézkedéseket, amelyeket kivételes hatáskörben a főpolgármesternek kell megtenni. Az intézkedéseknek első csoportja a községi háztartásra, a második csoportja az üzemekre, a harmadik csoportja pedig a beruházásokra és a közszolgáltatásokra vonatkozik.

A tervezet értelmében a főpolgármester a törvényben meghatározott szanálási célok mielőbbi elérése végett a következő intézkedéseket foganatosítja:

I. Ha valamely tervbevett intézkedés a főpolgármester megítélése szerint nincs összhangban a szanálási célokkal, akkor az intézkedést felfüggeszti, az intézkedés módját és mértékét megállapítja vagy az intézkedés végrehajtását megtiltja.

A székesfőváros közigazgatásának egész menetét az ügyintézés módjának lehető egyszerűsítése útján úgy szabályozza, hogy a gyors, pontos és gazdaságos igazgatás elvének megfeleljen és a székesfőváros közönségének teherbíróképességével összhangban álljon.

A dologi kiadások apasztása céljából a székesfőváros közigazgatásában a részletekre kiterjedően megvizsgálja, hogy az egyes kiadások mennyiben szükségesek és indokoltak és hogy a közigazgatás feladatai nem valósíthatók-e meg kevesebb kiadással? A vizsgálat eredményéhez képest a főpolgármester köteles minden olyan intézkedést megtenni, amely a dologi kiadások csökkentésére szolgál.

A székesfőváros központi és kerületi igazgatásánál minden szakon megállapítja a tisztviselők és egyéb alkalmazottak új létszámát; állásokat átszervez vagy megszüntet. Ehhez képest minden szakon megállapítja, hogy hány és milyen minőségű állásra, alkalmazásra van szükség, továbbá, hogy az egyes szakokon belül az állások az egyes fizetési osztályok (csoportok) között milyen arány szerint oszlanak meg. Az új létszámot úgy kell megállapítani, hogy a tennivalók pontos és okszerű ellátása biztosíttassék; figyelemmel kell lenni továbbá a székesfőváros közönségének teherbíróképességére is.

A létszámrendezéssel kapcsolatban a főpolgármester megállapítja a tisztviselők és egyéb alkalmazottak illetményeit és újra szabályozza ezeknek a tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak összes mellékjárandóságait (pótilletményeket, pótlékokat, munkadíjakat, eljárási díjakat, üzemi vagy más jutalékokat és bármilyen más elnevezés alatt pénzben vagy természetben megállapított járandóságokat stb.,) valamint a székesfővárosi nyugdíjasok és kegydíjasok ellátását. A mellékjárandóság rendezésével kapcsolatban gondoskodik a különféle eljárási díjak olyan szabályozásáról, hogy azok a székesfőváros háztartása javára számoltassanak el. Ennek a szabályozásnak keretében kell megállapítani, hogy a bevételezett díjak terhére lehet-e és milyen mértékben lehet díjazásban részesíteni az eljáró tisztviselőket és egyéb alkalmazottakat.

II. A felsorolt rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a székesfőváros intézeteinél, közintézményeinél, közműveinél és üzemeinél is. Az idevonatkozó intézkedések körében, a közönség érdekeinek pontos mérlegelésével, dönteni kell az üzemek gazdasági tevékenységének korlátozása vagy az üzemek összevonása kérdésében is. A nem közérdekű és nem gazdaságos üzemeket a főpolgármester megszüntetheti.

A 4.600/1933. M. E. sz. rendeletben megjelölt társaságok, vállalatok, üzemek vagy intézetek személyzetére, a kiadások csökkentésére és működésüknek gazdaságosabbá tételére vonatkozó javaslatokat a főpolgármester haladéktalanul elkészíti és a Közérdekeltségekre Felügyelő Hatósághoz juttatja.

A főpolgármester gondoskodik arról, hogy a kereskedelmi társaság alakjában működő üzemek üzletvitele is megfeleljen a törvényben meghatározott szanálási céloknak.

A közintézmények és üzemek szolgáltatásáért szedhető járulékokat, díjakat a közgazdasági érdekek szem előtt tartása mellett a főpolgármester újból megállapítja és amennyiben a szanálás érdekei megengedik, a terhek lehető csökkentése érdekében esetleg le is szállítja.

Felülvizsgálja a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár felszámolásának vitelét és ezzel kapcsolatban a szükséghez képest intézkedik.

III. A községi alap, intézetek, közintézmények, közművek vagy üzemek terhére elhatározott beruházások végrehajtását a főpolgármester felfüggesztheti és a végrehajtást meg is tilthatja abban az esetben, ha a beruházások megítélése szerint a szanálási célokkal nincsenek összhangban.

A székesfőváros javára szedhető közszolgáltatásokat (önálló városi közszolgáltatásokat, illetékeket, vámokat, helypénzeket, díjakat) a főpolgármester a közgazdasági érdekek szem előtt tartása mellett újból állapítja meg, ha ez a szanálási célok elérése vagy a közönség terheinek arányosítása érdekében szükségesnek mutatkozik.

Ezek a tervezetben foglalt fontosabb rendelkezések, amelyek a főpolgármesternek irányadóul szolgálnak a törvényben elrendelt szanálás végrehajtásánál.

A novella újabb rendelkezései a székesfővárosi számszékről. A székesfővárosi számszéket az új fővárosi törvény: az 1930. évi XVIII. t.-c. létesítette. E szerint a székesfőváros vagyonának, gazdálkodásának és számvitelének ellenőrzését a székesfővárosi számszék teljesíti, amelynek élén a számszéki igazgató áll. A számszék ellenőrzi a számvevőség és a pénztár működését és ellenőrzése kiterjed a vagyonkezelés és számvitel szabályszerűsége szempontjából a székesfőváros közigazgatásának minden ágára, az alapok és alapítványok, valamint az üzemek minden jövedelmének és vagyonának kezelésére is.

Ezeket a rendelkezéseket kiegészíti az 1934. évi XII. t.-c. 11. §-a. E törvényes rendelkezés értelmében a számszéki igazgató az általa végzett vizsgálatokról negyedévenkint jelentést tesz a főpolgármester útján a belügyminiszternek. Sürgős intézkedés szüksége esetében ezenkívül is kell jelentést tenni. A jelentést a számszéki igazgató másolatban egyidejűen mindig megküldi a polgármesternek is, aki azt véleménynyilvánítás végett a pénzügyi szakbizottság elé terjeszti. A számszék ellenőrző vizsgálatairól szóló jelentések tehát így az autonómia elé is kerülnek.

A pénzügyi szakbizottság a jelentést zárt ülésben tárgyalja. Aki a zárt ülés tárgyalásának anyagát bármely módon egészben vagy részben közzéteszi, amennyiben a cselekmény súlyosabb büntetőrendelkezés alá nem esik, vétséget követ el és 3 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

A számszéki igazgató a negyedévi jelentéseken felül a zárószámadással kapcsolatban évi jelentést is készít az általa végzett vizsgálatokról és ezt a jelentést a záró-

számadással együtt a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé kell terjeszteni. Amíg a negyedévi jelentések tehát a pénzügyi szakbizottság zárt ülése elé kerülnek, addig a számszéki igazgató évi jelentését a törvényhatósági bizottság közgyűlése nyilvánosan tárgyalja.

Az 1934. évi XII. t.-c. ezenkívül a székesfővárosi számszék személyzetének összeállítására vonatkozóan tartalmaz rendelkezéseket. A törvény 12. §-a értelmében a számszéki igazgató feladatkörének ellátásához szükséges személyzetet jogi, műszaki, könyvvizsgálói és részben számvevőségi képesítéssel rendelkező egyénekből kell összeállítani, úgyhogy a számszéki igazgató részére a székesfőváros gazdálkodása minden ágának megvizsgálására elegendő szakértő álljon rendelkezésre. A számszék szervezetét, szolgálati eljárását és tisztviselők szolgálati viszonyait a pénzügyminiszterrel egyetértően a belügyminiszter állapítja meg. A számszék személyzete a székesfővárosi tisztviselőktől elkülönített létszámot alkot. Ezt a létszámot és ennek az egyes fizetési osztályok közötti megoszlását, a polgármester meghallgatásával, a pénzügyminiszterrel egyetértően, a belügyminiszter rendelettel állapítja meg. A számszéki igazgatót és személyzetét a belügyminiszter nevezi ki; velük szemben a szabályszerű elbánás alá vonás joga is a belügyminisztert illeti meg.

A számszéki igazgatót és személyzetét a székesfővárosi tisztviselőkre megállapított fizetési osztályba kell sorozni és részükre az azonos fizetési osztályokba sorozott székesfővárosi állásoknak megfelelő járandóságokat kell megállapítani. A számszéki igazgató a tanácsnokokkal egyenlő fizetési osztályba, a többi tisztviselő pedig fokozatosan alacsonyabb fizetési osztályba tartozik. A járandóságokat és a székesfővárosi nyugdíjszabályrendelet szerint járó ellátási díjakat, valamint a számszék dologi kiadásait a székesfőváros viseli.

A számszék feladatkörének ellátásához szükséges irodai, továbbá altiszti és szolgaszemélyzetet — a polgármester meghallgatásával — a főpolgármester rendeli ki. A beosztás tartama alatt ezzel a személyzettel kizáróan a számszéki igazgató rendelkezik.

Az új törvény főképen abban tér el az eredeti rendelkezésektől, hogy a számszéki igazgató szakszemélyzetét nem a főpolgármester, hanem a belügyminiszter nevezi ki. Az irodai és az altiszti személyzet kirendelése azonban továbbra is a főpolgármester hatáskörében marad.

A számszékre vonatkozó rendelkezéseket a novella 28. §-a értelmében a belügyminiszter lépteti életbe. Az életbeléptetés azonban eddig nem történt meg. Nem jelent meg az a miniszteri rendelet sem, amely a számszék szervezetét, szolgálati eljárását és a tisztviselők szolgálati viszonyait állapítja meg. Ennek szabályozását ugyanis az idézett törvény a belügyminiszter hatáskörébe utalta.

Felterjesztések a fővárosi lakosság adóterheinek csökkentése érdekében. A törvényhatóság az 1934. évben is ismételten felterjesztéssel fordult a kormányhoz és könnyítéseket kért az adózás terén a városi lakosság részére. A közgyűlés több felterjesztésében rámutatott a főváros lakosságának nehéz gazdasági helyzetére. A főváros lakossága a gazdasági válság idején is annyi adót fizet összesen, mint 1930-ban, jóllehet a keresete, jövedelme nagyon megcsappant. A főváros lakosságának válságos helyzetében azért a törvényhatóság a kormányhoz fordult segítségért. Rámutatott arra, hogy az állami és városi költségvetések végeredményben csak úgy rendezhetők,

ha az adózó polgárok teherviselőképessége nagyobb lesz. Rámutatott a felterjesztés arra, hogy ebben az irányban eddig semmi sem történt, sőt a városi lakosság közterhei évről-évre súlyosabbak lettek annak révén is, hogy a mezőgazdaság felsegítésének terhei is túlnyomórészt a városi lakosság elgyengült vállaira kerültek. A székesfőváros örömmel fogadta a mezőgazdák felsegítését, mert tudatában volt annak, hogy az ország közgazdasági helyzete elsősorban a mezőgazdaságon keresztül javítható. A városi lakosság leromlásának mélypontján azonban arra kérte a kormányt, hogy tegye gondos vizsgálat tárgyává a városi lakosság számottevő részének munkanélküliségét, az ipari és kereskedőosztály széles rétegei körében a kereseti viszonyoknak a létminimum alá süllyedését, az értelmiségi osztály szerfölött kritikus helyzetét és tegyen a törvényhozásnak sürgős javaslatokat a városi lakosság gazdasági helyzetének felsegítése és közterheinek enyhítése érdekében.

Hasonló értelemben több felterjesztést intézett a közigazgatási bizottság is a kormányhoz.

Új vásárpénztári intézmény létesítése. A székesfőváros, valamint a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank és a Magyar Ipari és Kereskedelmi Bank Rt. között a 728/1893. és 1247/1893. kgy. sz. határozatok alapján a marhavásártéren létesítendő vásárpénztár tárgyában 1896. december 30.-án szerződés jött létre. Ebben a szerződésben a székesfőváros hozzájárult ahhoz, hogy a pénzintézetek a szerződéssel nyert jogot az e célra alapított részvénytársaság: a Budapesti Marhavásártéri Vásárpénztár Rt. útján gyakorolják.

A Budapesti Marhavásártéri Vásárpénztár Rt. működése ellen csakhamar panaszok hangzottak el. Ezeknek a panaszoknak lényege az volt, hogy a Budapesti Marhavásártéri Vásárpénztár Rt. működése a budapesti piacra áremelő hatással van, hogy rendeltetésével ellenkezően a budapesti piac kárára működik, hogy a felektől, illetéktelen díjakat szed és hogy anyagi ereje folytán az ár alakulásának illetéktelenül irányt szab.

Ezek a panaszok azt eredményezték, hogy a törvényhatósági bizottság 1905. szeptember 1-én az 1056/1905. kgy. sz. határozatával elhatározta, hogy a Budapesti Marhavásártéri Vásárpénztár Rt. működésének megvizsgálására bizottságot küld ki. Ez a bizottság a panaszokat alaposaknak találta. Ennek az volt a következménye, hogy a székesfőváros törvényhatósági bizottsága 1907. június 3-án az 1167/1907. kgy. sz. határozatával elhatározta, hogy a szerződés lejárta után új pályázatot nem hirdet, hanem a vásárpénztári intézmény részére részvénytársaságot létesít.

A jóváhagyott közgyűlési határozat folytán a Budapesti Állatvásárpénztár Rt. az 1907. decemberében megalakult. A megalakulást a székesfőváros törvényhatósági bizottsága tudomásul vette, egyben a székesfőváros és a Budapesti Állatvásárpénztár Rt. között a vásárpénztári intézmény fenntartása és kezelése, továbbá ennek az intézménynek a sertésvásártéren való életbeléptetése, fenntartása és kezelése tárgyában kötendő szerződéshez hozzájárult.

A székesfőváros és az 1920. óta Budapesti Takarék- és Vásárpénztár Rt. cégszöveg mellett működő társaság, 1926-ban a szerződésüket meghosszabbították. 1929-ben a Budapesti Takarék- és Vásárpénztár Rt. cégszöveget »Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Részvénytársaság« cégszövegre változtatta.

1932-ben a székesfőváros törvényhatósági bizottsága 220/1932. kgy. szám alatt hozott határozatával többek között elhatározta, hogy a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Részvénytársaságot megszünteti és a megszüntetés keresztülvitelét a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Részvénytársaságra bízta. A közgyűlés elhatározta egyúttal, hogy a székesfőváros tulajdonában lévő és a Vásárpénztár által kibocsátott 389.749 darab, egyenkint 10 pengő névértékű, névre szóló részvény tulajdonjogát átruházza a Községi Takarékpénztárra, aminek ellenében a felszámolás eredményeként jelentkező tiszta vagyonnak a részvényekre eső részét a takarékpénztár csak akkor fogja megtéríteni, amikor a Vásárpénztárt a cégjegyzékből törlik.

Ezt a közgyűlési határozatot a m. kir. belügyminiszter jóváhagyta, mire a Vásárpénztárnak 1932. december 12. napján tartott közgyűlése az 1931. üzletévre vonatkozó mérleget (zárszámadást) megállapította, a részvénytársaságnak feloszlását és a feloszlásnak felszámolás útján való keresztülvitelét elhatározta.

A polgármester azután a Vásárpénztár ügyét a székesfőváros törvényhatósági bizottsága elé kívánta terjeszteni. Az előterjesztést először a törvényhatósági tanács tárgyalta, amely akként döntött, hogy a Vásárpénztár ügyvitelét a felszámolók által tett jelentés alapulvétele mellett az e célra kiküldött tanácstagok útján megvizsgálja. A kiküldött tanácstagok — dr. Bródy Ernő, dr. Csilléry András, Friedrich István, dr. Glücksthal Samu, dr. Láng Lajos, dr. Lázár Ferenc, Nagy Ferenc, Payr Hugó és dr. Révész Mihály — 1933. szeptember 26-án megtették a jelentésüket. Ezt a jelentést a törvényhatósági tanács tárgyalva, felkérte a polgármester urat arra, hogy a kiküldött tanácstagok jelentésére nyilatkozzék.

A polgármester erre a 95.225/1933—VI. sz. alatt részletes előterjesztést tett, amit a törvényhatósági tanács tárgyalván, a kiküldött tanácstagok jelentését — a Vásárpénztár alvállalata: a Budapesti Húskereskedelmi Rt. csődnyitására vonatkozó indítvány kivételével — elfogadta, egyben kimondotta, hogy ezzel az indítvánnyal és a 95.225/1933—VI. számú előterjesztésben foglalt határozati javaslattal a következő ülésen fog foglalkozni.

A következő ülésen a törvényhatósági tanács felkérte a polgármestert arra, hogy a Húskereskedelmi, valamint gróf Zichy Aladár és társai között az adony-alsócikolai uradalom tekintetében fennálló haszonbérleti jogviszonynak megszüntetése céljából tárgyalásokat folytasson és hogy az előterjesztésben foglalt határozati javaslatot tegye különösen a székesfőváros közélelmezése szempontjából elhangzottak szem előtt tartása mellett újabb megfontolás tárgyává és ennek eredményéhez képest tegyen újabb előterjesztést.

Erre a polgármester az adony-alsócikolai uradalom bérletének megszüntetésére tett előterjesztést, amit a törvényhatósági tanács pártoló javaslata alapján a 384/1933. kgy. sz. határozatával a törvényhatósági bizottság közgyűlése is elfogadott. E jóváhagyott közgyűlési határozat folytán a Húskereskedelmi, valamint gróf Zichy Aladár és társai között az adony-alsócikolai uradalom tekintetében fennálló haszonbérleti jogviszony 1933. december 1-ével megszűnt.

Az új vásárpénztári insézmény létesítése céljából ezek után az erre vonatkozó szerződés és azt kiegészítő díjszabás megállapítása vált szükségessé. A polgármester 64.812/1935—VI. sz. előterjesztésére a közgyűlés felhatalmazta a polgármestert,

hogy abban az esetben, ha a székesfőváros közönsége és a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. felszámolás alatt, budapesti bej. cég között fennálló jogviszony megszűnik, a vásárpénztári intézménynek a székesfővárosi marha- és sertésvásártereken való fenntartása tárgyában a székefőváros közönsége nevében a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. budapesti bej. cég által erre a célra legalább 500.000 pengő alaptőkével alapítandó részvénytársasággal a bemutatott szerződéstervezetnek és díjszabásnak megfelelő szerződést kössön.

A gyümölcsöző pénzkészletek elhelyezésére alkalmas pénzintézetek kijelölése. A törvényhatósági tanács a polgármester előterjesztésére az 1934. évre a székesfőváros és a gyámpénztár, alapok, alapítványok, önálló vagyonkezelésű intézetek, közintézmények és üzemek pénzkészletének elhelyezésére alkalmas pénzintézetekül a következőket jelölte ki:

A Pénzintézeti Központ első kúriájába tartozó pénzintézetek:

Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. korlátlan összegben.
Angol-Magyar Bank Rt. korlátlan összegben.
Belvárosi Takarékpénztár Rt. korlátlan összegben.
Hazai Bank Rt. korlátlan összegben.
Magyar Általános Hitelbank korlátlan összegben.
Magyar Általános Takarékpénztár Rt. korlátlan összegben.
Magyar Földhitelintézet korlátlan összegben.
Magyar Leszámítoló- és Pénzváltó Bank korlátlan összegben.
Magyar-Olasz Bank Rt. korlátlan összegben.
Magyar Országos Központi Takarékpénztár korlátlan összegben.
az 1896. évi XXIII. t.-c. alapján alakult Országos Központi Hitelszövetkezet korlátlan összegben.
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület korlátlan összegben.
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank korlátlan összegben.
Wiener Bank-Verein magyarországi fióktelepe korlátlan összegben.

A Pénzintézeti Központ második kúriájába tartozó pénzintézetek:

«Hermes» Magyar Általános Váltóüzlet	5,260.000 P	erejéig
Magyar Általános Ingatlanbank Rt.	6,660.000 «	«
Magyar-Cseh Iparbank Rt.	5,248.005 «	«
Magyar Jelzáloghitelbank	5,104.000 «	«

A Pénzintézeti Központ harmadik kúriájába tartozó pénzintézetek:

Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt.	Saját intézet	
Budai Általános Takarékpénztár	173.288 P	erejéig
Fabank Rt.	1,032.500 «	«
Kereskedők és Iparosok Hitelintézete Rt.	90.321 «	«
Kőbányai Takarékpénztár Rt.	347.462 «	«
Központi Leszámítoló Bank Rt.	355.000 «	«
Magyar Mezőgazdasági Hitelintézet Rt.	210.505 «	«
Magyar Tisztviselők Takarékpénztára Rt.	644.058 «	«
Nemzeti Takarékpénztár és Bank Rt.	602.500 «	«
Törekvés Takarékpénztár Rt.	361.718 «	«

2. Adók.

Közterhek. Az állami és községi közszolgáltatásoknak és járulékainak kivetési kulcsa az 1934. év folyamán általában nem változott.

Ínségjárulék. Az ínségjárulék kivetését a kormány az 1000/1934. B. M. számú rendeletben változatlan mértékben engedélyezte. A jövedelemadó után 20%, a társulati adó után 20% és a kereseti adónál alapulvett kereset után 2% ínségjárulékot lehetett a főváros javára kivetni.

Forgalmi adó. Az általános forgalmi adózás terén folytatódtak azok a rendelkezések, amelyek a forgalmiadót adóváltsággá változtatták át. 1934. július 1-én lépett életbe az építési anyagokra és kőipari termékekre, továbbá az állati és növényi eredetű nyers anyagokra és erdőgazdasági termékekre a forgalmi adóváltság. Ennélfogva eme áruk után is a termelés helyén vagy külföldi árunál, a behozatalkor, egyösszegben kell a rendeletben megállapított forgalmi adót leróni. A főváros részesedése a forgalmi adóból így tovább csökkent, minthogy a vidéken gyártott vagy az országba behozott áruk után a főváros nem részesedik.

Házadómentesség. A m. kir. pénzügyminiszter az 1929. évi XXXIX. t.-c. 3. §-ában nyert felhatalmazás alapján az 1937. június végéig lakható állapotba helyezett házakra újabb rendkívüli házadómentességet engedélyezett. Ez a rendelet az állami adóra, a községi pótadóra és a rendkívüli pótlékra 15 évi teljes, azontúl pedig további 15 évi 75%-os vagy 50%-os mentességet adott a szerint, hogy a ház a város melyik részében, a szabályozási vonaltól, az utca szintjétől eltérő vagy nem eltérő helyen, lebontott épület helyére vagy üres telekre épült. Megjelent az új tatarozási kedvezmény is. Az 1934. évi 167.000 P. M. sz. rendelet a házak átalakításával kapcsolatos adókedvezményeket az 1935. év végéig meghosszabbította olyképen, hogy az átalakítási költségek felének (bizonyos esetekben 40%-ának) megfelelő összeget a házadóból, rendkívüli pótlékból és községi pótadóból 5 év alatt lehet levonni.

Gabonajegy (boletta). Az 1934. évi 5600 M. E. sz. rendelet a gabonajegyet (boletta) 1934. június 1-étől kezdő hatállyal megszüntette.

Fogyasztási adó. A 131.823/1934.—VI. számú polgármesteri rendelet a vadfogyasztási adó átalányösszegét az eddigi évi 10 pengő helyett 12 pengőben állapította meg.

Városi ingatlanvagyonátruházási illeték. Az 1934. évi 11.150. M. E. sz. rendelet a haszonélvezeti jog után a városi ingatlanvagyonátruházási illetéket megszüntette. Ennek az intézkedésnek következtében a főváros elesett a haszonélvezeti jog után eddig szedett illetéktől. Ez a rendelet egyúttal olyképen intézkedett, hogy 1935. január 1-től kezdve a városi ingatlanvagyonátruházási illetéket is az állam szabja ki és a városi illeték kezeléséért a székesfőváros térítést tartozik az államkincstárnak fizetni.

Adóigazgatás. A m. kir. pénzügyminisztérium 164.500/1933. számú körrendelete értelmében az 500 pengőig terjedő köztartozás hátrahagyásával ismeretlen helyre távozott hátralékosokat körözni kell. Ez olyan módon történt, hogy a Fővárosi Közlönyben megjelent kimutatásokban felsorolták az ismeretlen helyre távozott adóhátralékosokat.

Adókezelés. Az 1934. évi 175.249. P. M. sz. rendelet a székesfőváros adókerületi beosztását 1934. január 1-ével megváltoztatta. Ehhez képest a kerületi adószámviteli osztályok adóterületi beosztása is megváltozott; egyes adókerületek kisebbedtek, mások nagyobbodtak.

Adóbevételek. Az 1934. évi adóbevételek az 1933. éviekkel szemben a következő eltéréseket mutatják.

1. Állami adókban, rendkívüli pótlékban, kereskedelmi és iparkamarai illetékben, valamint mezőgazdasági kamarai illetékben a bevétel:

az 1934. évben tőkében	89,600.281·26 P	
kamatban	1,003.697·08 «	90,603.978·34 P
az 1933. évben		96,142.904·26 «
az 1934. évben kevesebb		5,538.925·92 P-vel,

az adóalapok csökkenése következtében.

2. Községi pótadóban a bevétel:

az 1934. évben tőkében	17,894.402·10 P	
kamatban	212.376·81 «	18,106.778·91 P
az 1933. évben		19,640.119·31 «
az 1934. évben kevesebb		1,533.340·40 Pvel,-

mert az adóalap csökkent.

3. Általános (%-os) kereseti adóban a bevétel:

az 1934. évben tőkében	5,947.270·37 P	
kamatban	63.992·82 «	6,011.263·19 P
az 1933. évben		5,746.972·54 «
az 1934. évben több		264.290·65 P-vel,

mert a hátralékos tartozások fokozottabb mértékben folytak be.

4. Házbérkrajcárban befolyt:

az 1934. évben tőkében	7,148.016·64 P	
kamatban	81.989·03 «	7,230.005·67 P
az 1933. évben		8,036.210·93 «
az 1934. évben kevesebb		806.205·26 P-vel,

az adóalap csökkenése folytán.

5. Szemétfuvarozási illetékben befolyt:

az 1934. évben tőkében	3,521.958·18 P	
kamatban	40.409·37 «	3,562.367·55 P
az 1933. évben		3,995.185·85 «
az 1934. évben kevesebb		432.818·30 P-vel,

mert az illeték alapja kisebb volt.

6. Útadóban befolyt:

az 1934. évben tőkében	762.279·38 P	
kamatban	8.728·32 «	771.007·70 P
az 1933. évben		853.568·71 «
az 1934. évben kevesebb		82.561·01 P-vel,

mert az utadó alapját képező általános kereseti-, ház- és társulati adók kivetési eredménye kisebb volt.

7. Egyházi adóban a bevétel:

az 1934. évben tőkében	598.580·44 P	
kamatban	2.538·67 «	601.119·11 P
az 1933. évben		540.405·90 «
az 1934. évben több		60.714·21 P-vel,

mert a folyó évtől kezdődően a budapesti református egyházmegye egyházi adója is együttes kezelésbe került.

8. Országos gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárt illető munkaadói hozzájárulási díjban a bevétel:

az 1934. évben tőkében	1.292·33 P
1933. « «	939·03 «
az 1934. évben több	353·30 P-vel,

mert az év folyamán több gazdasági cselédet jelentettek be.

9. Italmérési illetékben a bevétel:

az 1934. évben tőkében	621.088·16 P	
kamatban	6.359·73 «	627.447·89 P
az 1933. évben		613.505·63 «
az 1934. évben több		13.942·26 P-vel,

mert az előző évi hátrálékok fokozottabb mértékben folytak be.

10. Az alkalmazottak kereseti adójában a bevétel:

az 1934. évben tőkében és bírságban	7,875.483·93 P	
késedelemért járó adópótlékban ..	63.849·98 «	7,939.333·91 P
az 1933. évben		8,020.326·24 «
az 1934. évben kevesebb		80.992·33 P-vel,

a munkabércsökkentések folytán.

11. Az alkalmazottak kereseti adója után járó rokkantellátási adóban a bevétel:

az 1934. évben tőkében	665.744·84 P	
kamatban	4.445·74 «	670.190·58 P
az 1933. évben		578.179·22 «
az 1934. évben több		92.011·36 P-vel,

mert az 1390/1933. M. E. sz. kormányrendelet a rokkantellátási adó kulcsát 1933. március hó 1-étől kétszeresére emelte.

12. Különadóban (a szolgálati illetmények után) a bevétel:

az 1934. évben tőkében	13,533.615·80 P	
kamatban	80.205·68 «	13,613.821·48 P
az 1933. évben		13,242·463·30 «
az 1934. évben több		371.358·18 P-vel,

mert az alkalmazottak kereseti adója után kivetett különadó kulcsát 1933. március hó 1-étől kezdődőleg 25%-kal emelte az 1390/1933. M. E. sz. kormányrendelet.

13. Fogyasztási adóban a bevétel:

az 1934. évben tőkében	11,558.122·69 P	
kamatban	33.030·69 «	11,591.153·38 P
az 1933. évben		11,255.156·47 «
az 1934. évben több		335.996·91 P-vel,

a bor- és húsfogyasztás emelkedése következtében.

14. Városi vámban a bevétel:

az 1934. évben tőkében	3,753.981·03 P	
kamatban	141.321·33 «	3,895.302·36 P
az 1933. évben		3,876.780·51 «
az 1934. évben több		18.521·85 P-vel,

a MÁV által a főváros részére beszedett, de késedelmesen beszolgáltatott városi vám késedelmi kamatainak részbeni kiegyenlítése folytán.

15. A vámvonalakon beszedett közlekedési adóban a bevétel:

az 1934. évben	1.532·56 P
1933. «	1.647·91 «
az 1934. évben kevesebb	115·35 P-vel,

a forgalom csökkenése következtében.

16. Adóbehajtási illetékben a bevétel:

az 1934. évben	400.151·48 P
1933. «	494.801·94 «
az 1934. évben kevesebb	94.650·46 P-vel,

mert az illeték alapja kisebb volt.

A városi ingatlanvagyonátruházási illeték módosítása. A városi ingatlanvagyonátruházási illeték az államháztartás egyensúlyának biztosításáról szóló 1931 : XXVI. t.-c. 4. §-ában és legutóbb az 1934 : XV. t.-c.-kel meghosszabbított felhatalmazás alapján kiadott két kormányrendelet következtében több irányban módosult. Ez a két rendelet : a 11.150/1934. M. E. és a 8900/1934. M. E. számú rendelet.

A 11.150/1934. M. E. számú kormányrendelet értelmében a városi ingatlanvagyonátruházási illetékről készített szabályrendeletben ki kell mondani, hogy amelyik esetben a város területén lévő ingatlan tulajdonjogának átszállása vagy átruházása után az állami ingatlanvagyonátruházási illetéket pénzben kell fizetni, az átszállás vagy átruházás egyúttal városi illeték alá is esik. Ha ellenben a tulajdonjog átszállása után az állami illetéket bélyeggel kell leróni, valamint az ingatlan haszonélvezetének vagy használati szorgalmi jogának átszállása vagy átruházása esetében városi illetéket fizetni nem kell. Ennek következtében a székesfőváros elesett az ingatlan haszonélvezeti jogának átszállása vagy átruházása esetében az ingatlanvagyonátruházási illetéktől, amelyet eddig részére a szabályrendelet biztosított.

Az illeték kulcsát a szabályrendelet 0·5 vagy 1 vagy 1·5%-ban állapíthatja meg. Azok a törvényes rendelkezések azonban, amelyek szerint a székesfőváros az így megállapítható illetéken felül ideiglenesen 1·25%-os városi ingatlanvagyonátruházási illetéket szedhet, érintetlenül maradnak. Egyebekben a szabályrendeletnek azt a rendelkezést kell tartalmaznia, hogy a városi illetéknek anyagi és alaki jogi, valamint büntetőjogi szabályai mindenkor azonosak az állami ingatlanvagyonátruházási illetékre nézve hatályban lévő jogszabályokkal, úgyhogy a városi illeték mindenkor követi az állami illeték sorsát. Különösen nem szabad a városi ingatlanvagyonátruházási illetéket csupán a városi lakosság egyes osztályainak tulajdonában lévő vagy a város egyes részein lévő ingatlanokra vagy az ingatlanok egyes nemeire korlátozni.

Az ingatlannak élők közti visszterhes átruházása esetében a jogügylet bejelentésére kitűzött határidőn belül a szerződésben kitüntetett vételár vagy becsérték után az állami illetéken fölül a városi ingatlanvagyonátruházási illetéket is be kell fizetni.

A szabályrendeletet ezeknek a rendelkezéseknek megfelelően egy év alatt módosítani kell.

A városi ingatlanvagyonátruházási illetéket az állami illeték kiszabására hivatott hatóság az állami illetékkel együtt azzal azonos módon szabja ki és kezeli tovább. Az együttesen kezelt tartozásokra részletekben való fizetéseket az előírt állami illeték és városi illeték közötti arány szem előtt tartásával meg kell osztani és a városi illetékre eső részeket a város javára kell átutalni. Az átutalás, időszakonkint összegyüjtve, az állami kezelés költsége fejében megállapított hányad levonásával történik.

Ez a rendelet 1935. január 1-én lépett életbe, ennélfogva ettől kezdve a városi ingatlanvagyonátruházási illetéket az állami hatóság, az állami illetékkel együtt veti ki és a székesfőváros az illeték kezeléséért az államkincstárnak térítést tartozik fizetni. A kezelési költséget a 189.000/1934. P. M. sz. rendelet a befolyt illeték 5%-ában állapította meg.

A másik módosítás a 8900/1934. M. E. számú kormányrendelet, az illetékkövetelés törvényes elsőségére vonatkozik. Az 1920. évi XXXIV. t.-c. 23. §-a értelmében, ha az ingatlant terhelő vagyonátruházási illetéket a kivetési jog keletkezésétől számított 2 év alatt bejegyzik a telekkönyvbe, akkor az illetéket 5 évig törvényes elsőbbség illeti meg. Két évig az ingatlanvagyonátruházási illeték, valamint kamata a magánjogi követeléseket telekkönyvi bejegyzés nélkül is megelőzi. Ezt a törvényes rendelkezést a 8900/1934. M. E. sz. kormányrendelet olyképen módosította, hogy a törvényes elsőség nemcsak 5 évig, hanem *korlátlan ideig* marad fenn. Ennek a rendelkezésnek részben visszaható ereje is van, amennyiben ha az említett 5 éves határidő 1934. évben telt le, akkor is az illeték elsősége korlátlan ideig marad érvényben.

Új rendelkezés még, hogy az árverési vételár felosztásánál a törvényes elsőség csak egy illetékre vehető igénybe. A pénzügyi hatóságtól függ, hogy melyik illetékre kívánja az elsőséget. A többi törvényes elsőséggel bíró illeték csak az illeték telekkönyvi bejegyzésének vagy az illeték alapjául szolgáló vagyonátruházás rangsorában elégíthető ki.

Jogegységi döntés a felemelt városi ingatlanvagyonátruházási illeték ügyében. A közigazgatási bíróság a 214. számú jogegységi megállapodással elvi döntést hozott abban a vitatott kérdésben, vajjon jogában áll-e a székesfővárosnak 1931. július 1-étől kezdően felemelt városi vagyonátruházási illetéket szedni?

Az 1931. évi XIII. t.-c. 7. §-a felhatalmazta ugyanis a belügyminiszter, hogy a pénzügyminiszterrel egyetértve megengedhesse a székesfővárosnak, hogy a városi vagyonátruházási illeték kulcsát 1·25%-kal felemelje. Erre azért volt szükség, mert a törvény a Boráros-téri és az Óbudai Dunahidak építéséhez a székesfővárost évi 2 millió pengő hozzájárulásra kötelezte.

A székesfőváros törvényhatósági bizottsága ennek alapján 1931. májusában a 100/1931. kgy. számú határozatával a városi ingatlanvagyonátruházási illetéket 1·5%-ról 2·75%-ra 1931. július 1-ével kezdődő hatállyal fölemelte. A kormányhatóság ezt a közgyűlési határozatot jóváhagyta, mire a székesfőváros a közgyűlési határozatot 1932. januárjában a Fővárosi Közlönyben kihirdette. Ezek alapján a székesfőváros az ingatlanvagyonátruházási illeték kivetésénél a felemelt kulcsot nemcsak a szabályrendelet kihirdetését követő 15. naptól, hanem már 1931. július 1-től kezdve alkal-

mazta. Így merült fel annak szüksége, hogy a közigazgatási bíróság döntse el, hogy a székesfőváros mely időponttól kezdve jogosult a felemelt illeték szedésére.

Ezt a vitás kérdést a jogegységi tanács döntötte el. A tanács megállapította, hogy a szóbanlévő közgyűlési határozat csak a kihirdetést követő 15. napon, tehát 1932. február 6-án lépett életbe. Ezzel azonban a kérdést még nem lehet eldönteni. Az 1931. évi XIII. t.-c. 7. §-a ugyanis a székesfővárost arra jogosította, hogy a törvényben előírt hozzájárulási kötelezettségének a törvényben szabályozott »teljesítési ideje alatt« az illeték kulcsát felemelje. A törvényben szabályozott teljesítési idő pedig 1931. július 1-ével kezdődik és tart mindaddig, amíg a létesítendő két új állami Dunahíd építési költségei teljesen kiegyenlítve nincsenek. Vagyis a törvény, amikor az említett kötelezettség »teljesítési ideje alatt« való illetékkulcs felemelésének engedélyezésére adott felhatalmazást, megjelölte azt a kezdő és végső időpontot is, amelyek között a felemelt illetékkulcsot alkalmazni lehet.

A szabályrendeletet kiegészítő közgyűlési határozat ennélfogva nem törvényellenes, hanem épen a törvény rendelkezését követte akkor, amikor a magasabb illetékkulcs szedésének kezdőpontját 1931. július 1. napjában határozta meg.

Az ebadóról szóló szabályrendelet végrehajtása. Az ebadó kezelése tekintetében nem minden közigazgatási kerület követett egységes gyakorlatot. Azért addig is, amíg az ebadó ügyében újabb szabályrendelet készül, a 690/1927. kgy. sz. szabályrendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtása ügyében a polgármester 67.984/1935. sz. a. végrehajtási utasítást adott ki.

A végrehajtási utasítás főképen az ebek adó szempontjából fontos minősítése tekintetében tartalmaz új intézkedéseket. E szerint az ebek minősítését az ebadóról szóló 690/1927. kgy. sz. szabályrendelet 4. §-ában foglaltak szem előtt tartásával a kerületi állatorvos állapítja meg.

Ha az ebtartó (ebbirtokos) az ebét haszoncélra tartott ebnek vagy telivér ebtenyésztés vagy vadászat céljára tartott fajtiszta ebnek jelenti be, a bejelentés csak akkor fogadható el, ha a bejelentő a bejelentett körülményt a kerületi állatorvos előtt hiteltérdemlően igazolja.

Kivételesen — ha az eset körülményei ezt indokolják — haszoncélra tartott ebnek lehet minősíteni:

a) azokat a 6 hetes kort elért ebeket, amelyek valamely állatkereskedőnek, kutyafürdő vagy nyíróintézet tulajdonosának vagy kizárólag eladás céljából ebtenyésztéssel foglalkozó más olyan iparosnak, kereskedőnek birtokában vagy gondozásában vannak, akik az említett foglalkozások űzésére jogosító iparigazolvánnyal, iparengedéllyel rendelkeznek;

b) azokat az ebeket, amelyek valamely mutatványos, művész (artista) birtokában vannak, feltéve, ha az illető ebtartó (ebbirtokos) ezeket az ebeket valóban és kizárólag mutatványok céljára használja és hitelérdemlően igazolja, hogy az eb erre a célra valóban alkalmas, továbbá azt is igazolja, hogy a kenyerét kizáróan ebmutatványokkal keresi. Ennek igazolására azonban az artista egyesületek által kiállított igazolvány magában véve nem elegendő, hanem az említett körülmények fennforgását a rendőrhatóság által, a kedvezményes adótételért folyamodó artista részére kiállított mutatványengedéllyel kell igazolni. Kétség esetén a fentiek igazolására a kerületi elöljáró saját hatáskörében hivatalos vizsgálatot folytathat le.

Telivér ebtenyésztésre vagy vadászat céljára tartott eb bejelentése esetén az ebtartótól (ebbirtokostól) az illetékes kerületi állatorvos minden évben az ebvizsgálat alkalmával az eb eredeti pedigréjét tartozik bekívánni s elsőízben történt bemutatás alkalmával a kerületi állatorvos az illetékes kerületi elöljáró hivatalos pecsétjével lebélyegzi és sajátkezű aláírásával láttamozza. A kerületi állatorvos az igazolólapot az ebtartó (ebbirtokos) részére ugyanakkor kiállítja. Ehhez képest az ebtartónak (az eb birtokosának) a törzskönyvezés és tisztafajúság igazolására jogosultnak elismert egyesületektől, illetőleg intézetektől minden évben külön igazolványt beszereznie nem kell, mert a jövőben annak igazolását, hogy az eb tulajdonosa által felmutatott pedigré, az adózás céljából bejelentett ebről állíttatott ki, az illetékes kerületi állatorvosok végzik.

A kerületi állatorvos a fentebb említett körülményeken kívül tartozik a nála igazolás céljából jelentkezőt megkérdezni, vajjon az előző évről szóló adójegy (ebvédjegy, ebbárca) megvan-e? Tartozik továbbá figyelmeztetni az adózót, hogy az előző évi adójegyet (ebvédjegyet, ebbárcát) az újabb adójegy kiszolgáltatása előtt a kerületi pénztárnál beszolgáltatni tartozik. Köteles továbbá a kerületi állatorvos azokat az ebtartókat (ebbirtokosokat), akik a fentieknek eleget tenni nem tudnak, figyelmeztetni a jogkövetkezményekre s velük szemben a szabályrendelet 7. §-ában foglaltak szerint eljárni. Különös figyelemmel kell lenni arra, hogy az az ebtartó, akinek ebe az adóév folyamán, de még március 31-e előtt elhullott, kiirtatott vagy elveszett, az ebére megállapított adótételnek csupán a felét tartozik megfizetni. Általában a kerületi állatorvos az ebvizsgálat és az azzal kapcsolatos teendők ellátása során tartozik az összes körülményeket megállapítani s az ebtartót (ebbirtokost) az ebadó kivetése céljából csupán akkor küldheti a kerületi számvevőséghez, ha az ebadó kivetéséhez szükséges fentemlített adatok és körülmények tisztázva vannak s vitás körülmények nem maradtak fenn.

A kerületi állatorvos által minősített ebek után járó s minőségüknek megfelelő (690/1927. kgy. sz. szabályrendelet 4. §. 1. bek.) adót, a kerületi számvevőség veti ki.

A kerületi pénztár a kerületi számvevőség előzetes számfejtése alapján az ebadót bevételezi s egyúttal az előző évi adójegyet (ebbárcát, ebvédjegyet) bevonja s az új adójegyet (ebvédjegyet, ebbárcát) kiszolgáltatja.

Azok ellen az ebtartók (ebbirtokosok) ellen, akik kihágást követnek el, a kihágási eljárást haladéktalanul meg kell indítani. Minthogy pedig a 100.000/1932. F. M. rendelet 120. §-ának 1. bekezdése értelmében »minden ebet, melyre az adókötelezettség fennáll, birtokosa az illető adóévre érvényes védjeggyel köteles ellátni«, melynek elmulasztása a rendelet 574. §-ának 52. pontja értelmében kihágás, ennélfogva a kerületi elöljáró azok ellen az ebtartók (ebbirtokosok) ellen, akik az adójegyet (ebvédjegyet, ebbárcát) legkésőbb május hó 1-ig nem váltják ki, a kihágási eljárást minden esetben megindítani kötelesek.

A községi fogyasztási adótételek változása. A pénzügyminiszter a 147.834/1934. P. M. számú rendeletében a városok és községek által szedhető bor- és húsfogyasztási adók legmagasabb tételeit módosította. A pénzügyminiszternek eme rendelete alapján a polgármester 71.481/1934—VI. P. M. sz. alatt 1934. május 1-től kezdve a következő fogyasztási adótételeket újból állapította meg:

a pulyka után darabonkint 34 fillér (addig volt 16 fillér);
a csirke és tyúk után darabonkint 11 fillér (addig volt 7 fillér);
a baromfi feldarabolt részei után kilogrammonkint 14 fillér (addig volt 7 fillér);
rák után darabonkint 68 fillér (addig volt 50 fillér);
a város területén leölt minden sertés (ideértve a malacokat is) után élősúly szerint 100 kilogrammonkint 5·80 pengő.

Az adótételek felemelése következményeképen a visszatérítendő adó összege is változott. Így 1934. május 1-től kezdve a székesfőváros vágóhídjain leölt és kiszállított minden kilogramm vágott súly borjú és vágómarha után 5·8 fillért, malac és sertés, úgyszintén zsír és szalonna után 6·6 fillért kell visszatéríteni.

A községi szeszfogyasztási adópótlék adótételeinek újabb megállapítása. A m. kir. pénzügyminiszter a 16.453/1933. számú rendeletével a szeszfogyasztási adó és kincstári részesedés összegét hlf-kint összesen kettő (2) aranypengőre felemelte. A községi szeszfogyasztási adópótlék, az 1923. évi 121.100. számú utasítás szerint, az állami adóhoz igazodik és pedig a szeszadó és kincstári szeszeladási árrészesedés együttes összegének 10 vagy 8%-a.

Az állami adó változásához képest ennélfogva a polgármester a 38.137/1934—VI. számú rendeletével a községi fogyasztási adópótlék tételeit is újból állapította meg. E szerint 1934. április 1-étől kezdve 1. az olyan szeszes italok és folyadékok után, melyeknek alkoholtartalma a közönséges 100 fokú szeszmérővel megállapítható, hlf-kint 20 aranyfillér; 2. az olyan szeszes italok és folyadékok után pedig, melyeknek alkoholtartalma a közönséges 100 fokú szeszmérővel meg nem állapítható, literenkint 16 aranyfillér községi fogyasztási adópótlékot kell fizetni.

A ferencvárosi helyikikötőbe érkezett szállítmányok vámja. A székesfőváros nagy anyagi áldozattal megépítette a IX. ker., Csepel-rakparton, a soroksári Dunaág legészakibb részén levő ferencvárosi helyikikötőt, amelyet — bár már évek óta áll a dunai szállítmányozás rendelkezésére — mégis a legminimálisabb mértékben vesz a közönség igénybe. Az érdeklődés hiányának legfőbb okát abban lehet keresni, hogy a ferencvárosi helyikikötő a hozzá közelfekvő, de ezidőszerint még a főváros területén kívül levő csepeli vámmentes kikötővel szemben városi vám szempontjából hátrányos helyzetben van. Nevezetesen a csepeli kikötőbe az áruk vámmentesen érkeznek s csak abban az esetben kell utánuk a vámdíjjegyzék II. Részében a tengelyen szállított árukra megállapított díjtételű városi vámot fizetni, ha azokat a székesfőváros területére szállítják. Ezzel ellentétben a főváros területén a ferencvárosi helyikikötőbe érkező áruk városi vámkötelezetten érkezvén, utánuk a vámdíjjegyzék I. Részében megállapított magasabb díjtételű városi vámot kell a kikötéskor lefizetni.

A vámdíjjegyzék I. Részében megállapított díjtételek és az I. Rész díjtételei közötti különbség, valamint annak folytán, hogy a ferencvárosi helyikikötőbe érkezett minden áru után, tehát az után is, amelyet kirakás után idegen határba visznek is ki, városi vámot kell fizetni, a ferencvárosi helyikikötő forgalmassá nem tehető mindaddig, amíg a ferencvárosi helyikikötő városi vám szempontjából a csepeli vámmentes kikötővel egyenlő elbánásban nem részesül.

A kérdés csak szabályrendeletmódosítással volt megoldható, azért a polgármester 62.085/1934—VI. szám alatt a következő határozati javaslatot terjesztette elő:

»A közgyűlés a polgármester előterjesztésére és a törvényhatósági tanács javaslatára a városi vámokról szóló 127/1899. kgy. számú közgyűlési határozatot részben módosítja és ehhez képest kimondja, hogy mindazok az áruk, amelyek vasúton vagy hajón a ferencvárosi helyikikötő körülhatárolt területére érkeznek, a városi vám egyidejű lefizetése nélkül, de a városi vám fizetésének kötelezettsége mellett raktároztatnak be.

Nem kell városi vámot beszedni azok után az áruk után, amelyeket közvetlenül innen vasúton vagy hajón idegen határba szállítanak.

Be kell szedni azoknak az áruknak a városi vámját, amelyeket a ferencvárosi helyikikötő körülkerített területéről a főváros területére szállítanak ki és ugyancsak be kell szedni azoknak az áruknak a városi vámját is, amelyeket innen a főváros utain, tengelyen szállítanak idegen határba.

Ha az árukat a ferencvárosi helyikikötőből vasúton vagy a városi vámok beszedésével megbízott hajózási társaságok hajóin szállítják a főváros területére, az esedékes városi vámot a szállítási vállalatok, ha más úszóműveken szállítják, a dunaparti adóhivatali kirendeltségek, ha pedig tengelyen szállítják, úgy az elszállítással egyidejűleg a ferencvárosi helyikikötő vezetősége szedi be.

A városi vámköteles áruk vámdíját minden esetben a vámdíjjegyzék I. Rész szerint métermázsánkint kell beszedni.

A ferencvárosi helyikikötőben teljes városi vámmentességgel betárolt azok az áruk, amelyeket a székesfőváros területéről vagy a székesfőváros területén keresztül idegen határból tengelyen szállítottak be, a székesfőváros területére való visszaszállításukkor vámmentesek; amennyiben pedig a visszaszállítás vasúton vagy hajón történik és a szállítási vállalat vagy a dunaparti adóhivatali kirendeltség a városi vámot illetéktelenül mégis beszedné, úgy az érdekelt félnek igénye van az illetéktelenül beszedett vám visszatérítésére. Ezt az igényt a vám beszedésétől számított 6 hónapon belül lehet érvényesíteni, de csak abban az esetben, ha a vámmentességet a ferencvárosi helyikikötő vezetősége úgy a feladóvevényen, mint a szállítólevélen igazolja. Az ily visszatérítési igényeket, ha a kérdéses szállítmány után a városi vámot a szállítási vállalat szedte be, az illető szállítási vállalatnál, ha pedig a dunaparti adókirendeltség szedte be, a székesfőváros polgármesterénél kell érvényesíteni.

Ezt a közgyűlési határozatot a székesfőváros polgármestere hajtja végre.

Minthogy ez a határozat az 1930 : XVIII. t.-c. 42. §-ának 1. bekezdése *c)* pontja szerint minősülő intézkedést tartalmaz, azt az idézett törvény 93. §-ának 1. bekezdése rendelkezéséhez képest kormányhatósági jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszter úrhoz fel kell terjeszteni.

Tekintettel azokra a nagyfontosságú közgazdasági érdekekre, amelyek a ferencvárosi kikötő mielőbbi eredményes működésének lehetővételéhez fűződnek, kimondja a közgyűlés, hogy e jelen határozatát a kormányhatóság utólagos jóváhagyásának reményében azonnal életbelépteti és végrehajtásával a székesfőváros polgármesterét egyidejűleg felhatalmazza.«

A törvényhatósági tanács a polgármesternek ezt a javaslatát pártolóan terjesztette a közgyűlés elé.

3. Egyéb községi jövedelmek.

A járdafoglalási díjak megállapítása az 1934. évre. A törvényhatósági tanács a polgármester előterjesztésére a kávéházak, vendéglők, cukrászdák és egyéb üzletek által elfoglalt és használt gyalogjárók területhasználati díjait illetően az 1933. évi február hó 23-án hozott 166/1933. tvht. sz. határozatba foglalt rendelkezéseket az 1934. évre változatlanul fenntartotta.

Ezek szerint az 1934. évben a következő díjosztályok voltak érvényben:

I. osztály	7·— P	VII. osztály	3·— P
II. «	6·— «	VIII. «	2·50 «
III. «	5·— «	IX. «	2·10 «
IV. «	4·50 «	X. «	1·80 «
V. «	4·10 «	XI. «	1·20 «
VI. «	3·50 «	XII. «	1·— «

Az ilykép megállapított díjakról az 1934. évre még 10 (tíz) % engedmény jár.

Ezekben a díjosztályokban a székesfőváros egyes kerületeiben a gyalogjárókat a következőképen osztotta be a törvényhatósági tanács.

Az I. kerületben:

A Roham-utca páratlan számú oldalát a Kisztina-körút és Pauler-utca között az I. díjosztályba (7 pengő).

A Roham-utca páros számú oldalát a Krisztina-körút és Pauler-utca között a II. díjosztályba (6 pengő).

A Krisztina-teret, a Szent Gellért-teret, a Mészáros-utcát a Krisztina-tér és Koronaőr-utca között, a Krisztina-körutat és az Alagut-utca és a Roham-utca között a III. díjosztályba (5 pengő).

Az Alagút-, Pauler-, Attila-utcát, a Várkert-rakpartot, a Horthy Miklós-utat, a Szent Gellért-tér és a Horthy Miklós-körtér között a Döbrentei-utcát és teret, a Szebeny Antal-teret és a Krisztina-körútat az V. díjosztályba (4·10 pengő).

A Vár egész területét a Bástyafalon belül és a Svábhegyi Fogaskerekű Vasút Svábhegyi állomásának közvetlen környékét a VI. díjosztályba (3·50 pengő).

A Horthy Miklós-utat a körtértől kifelé s a Budafoki-utat a VII. díjosztályba (3 pengő).

A II. kerületben:

a Clark Ádám-teret és a Margithíd közvetlen környékét az V. díjosztályba (4·10 pengő).

Az Ybl Miklós- és Pálffy-teret, a Markovics Iván-, Fő-, Lánchíd-, a Zsigmond-utcát, Margit-körutat, Margit-rakpartot és a Széna-teret, valamint az ezekből kiágazó utcákat, ha az üzletnek a felsorolt útvonalakon vagy tereken homlokzata van, a VI. díjosztályba (3·50 pengő).

Minden egyéb útvonalat a VIII. díjosztályba (2·50 pengő).

A III. kerületben:

A Lajos- és Zsigmond utcát és a Bécsi utat a VII. díjosztályba (3 pengő).

Minden egyéb utat a belső területen a Bogdáni-úti töltésig a IX. díjosztályba (1·20 pengő)

Minden egyéb útvonalat a XII. díjosztályba (1 pengő).

A IV. kerületben:

A Petőfi-teret, a Ferenciek-terét, az Eskü utat, az Eskü- és Apponyi teret, a Petőfi- és Kossuth Lajos-utcát és a Ferenc József-rakpartot az Irányi-utcáig a I. díjosztályba (7 pengő).

A Ferenc József-rakpartot az Irányi-utcától a Fővám-térig és minden egyéb útvonalat a II. díjosztályba (6 pengő).

Az V. kerületben:

A Vörösmarty-, Vigadó-, Berlini-, Szabadság- és Kossuth Lajos teret, a Lipót körutat és a Ferenc József- és a Széchenyi-rakpartot az I. díjosztályba (7 pengő).

AKADÉMIAI KÖNYVTÁRA

Az Alkotmány-, Aulich-, Perczel Mór-, Báthory- és Hold-utcák, Deák Ferenc-, Erzsébet-, József- és Ferenc József-teret és a Vilmos császár-utat a II. díjosztályba (6 pengő),

A Nádor-, Sas-, Bálvány-, Nagykorona- és Váci-utcát a III. díjosztályba (5 pengő).

Minden egyéb útvonalat az V. díjosztályba (4·50 pengő).

A VI. kerületben:

A Teréz-körutat, az Oktogont és az Andrássy-utat az Oktogonig az I. díjosztályba (7 pengő).

Az Andrássy-utat az Oktogontól végig és a Vilmos császár-utat a II. díjosztályba (6 pengő).

A Király-utcát a III. díjosztályba (5 pengő).

A Teréz-körutat és a Vilmos császár-út között lévő utcákat, a Váci-utat az V. díjosztályba (4·10 pengő).

A Teréz-körutat és Aréna-út között lévő utcákat és az Aréna-utat a VI. díjosztályba (3·50 pengő).

Minden egyéb útvonalat a VII. díjosztályba (3 pengő).

A VII. kerületben:

A Rákóczi-utat az Erzsébet-körútig és az Erzsébet-körutat az I. díjosztályba (7 pengő).

A Károly király-utat, a Rákóczi-utat az Erzsébet-körúton túl és a Baross-teret a II. díjosztályba (6 pengő),

A Király-utcát a III. díjosztályba (5 pengő),

A Dohány-utcát az V. díjosztályba (4·10 pengő).

A Rottenbiller-utcát, a Thököly-utat az Aréna-útig, az Aréna-utat és a Damjanich-utcát a VI. díjosztályba (3·50 pengő).

A Dob-utcát és az István-utat a VII. díjosztályba (3 pengő).

Minden egyéb útvonalat az Aréna-úton belül és az Aréna-úton kívül a VII. díjosztályba (3 pengő).

A VIII. kerületben:

A Rákóczi-utat a József-körútig és a József-körutat az I. díjosztályba (7 pengő).

A Múzeum-körutat, a Rákóczi-utat a József-körúton túl, az Üllői-utat a József-körútig és a Baross teret a II. díjosztályba 6 pengő).

Az Üllői-utat a József-körúton túl, a Népszínház-utcát a IV. díjosztályba (4·50 pengő).

A Baross-utcát a József-körútig az V. díjosztályba (4·10 pengő).

A Baross-utcát a József-körúton túl a VII. díjosztályba (3 pengő).

Minden egyéb útvonalat a József-körúton kívül a VII. díjosztályba (3 pengő).

A IX. kerületben:

A Vámház-körutat, a Fővámteret, a Calvin-teret, a Ferenc-körutat, az Üllői-utat a Ferenc-körútig, a Boráros teret a II. díjosztályba (6 pengő).

Az Üllői utat a Ferenc-körúttól a gróf Haller-utcáig a IV. díjosztályba (4·50 pengő).

A Vásárcsarnok körül a Közraktár-utcát, a Csarnok-teret, a Gönczy Pál-utcát, Imre- és Ráday-utcát, az V. díjosztályba (4·10 pengő).

A Mester- és gróf Haller-utcát és a Soroksári-utat a gróf Haller-utcáig a VII. díjosztályba (3 pengő).

Minden egyéb útvonalat a gróf Haller-utcán belül a VIII. díjosztályba (2·50 pengő).

Minden egyéb útvonalat a gróf Haller-utcán kívül a IX. díjosztályba (2·10 pengő).

A X. kerületben:

A belső Jászberényi-úti és Füzér-utcai sarokterületet az V. díjosztályba (4·10 pengő).

A belső Jászberényi-utat és az azon levő sarokterületeteket a VIII. díjosztályba (2·50 pengő).

Minden egyéb útvonalat a X. díjosztályba (1·80 pengő).

Olyan üzleteknél, amelyeknél az elfoglalt járdaterület egy része magasabb, a másik része egy alacsonyabb díjosztályba tartozik, az egész elfoglalt terület után a magasabb díjszabást kell alkalmazni. A kerületi elöljárók 2000 pengőnél magasabb összegben kiszabott díjaknak befizetését három előzetes részletben is engedélyezhetik.

Az engedélyért folyamodók kötelesek az engedélydíj lefizetésével egyidejűleg az esetleg majd megrongált gyalogjárdák helyreállítására biztosítékot is letenni és pedig:

aszfaltburkolatoknál 10 folyóméteren alul 28 pengőt, 10 folyóméteren felül minden megkezdett 5 folyóméterért 12 pengőt;

kő- és egyéb burkolatoknál: 10 folyóméteren alul 16 pengőt, 10 folyóméteren felül minden megkezdett 10 folyóméterért 12 pengőt.

Az engedélyidő lejárta után az engedélyes használatában volt és esetleg megrongált gyalogjárdát a kerületi elöljárók hatóságai jogosultak és kötelesek a letett biztosíték terhére azonnal helyreállítani és a biztosítéknak fennmaradó részét vagy pedig, ha a gyalogjárdáknak helyreállítására nem volna szükség, az egész biztosítékot az engedélyesnek visszautalni.

A járdafoglalási díjaknak az 1935. évre vonatkozó és a változó gazdasági viszonyoknak megfelelő megállapítása érdekében a törvényhatósági tanács felhívta egyúttal a kerületi elöljárókat, hogy a főváros anyagi érdekeinek és egyúttal a közönség gazdasági helyzetének állandó figyelemmel tartása mellett 1934. december hó 15-ig tegyenek jelentést a következő kérdésekre:

1. A gyalogjárók elfoglalásáért járó díjakból mekkora bevételt írtak elő, mennyi folyt be valóban és van-e hátrálék az 1934. évben?

2. Az elmult 1933. évi bevétellel szemben emelkedés vagy csökkenés mutatkozik-e a bevételnél?

3. Mutatkozik-e az üzletek forgalmában és különösen az azok körébe tartozó árucikkek árában oly jelenség, amely megokolttá tenné a díjszabásnak a megváltoztatását?

4. Az utcai járdáknak kávéházak, vendéglők, cukrászdák és más üzletek által való elfoglalása és használása tárgyában alkotott 602/1898. kgy. sz. szab. rend. szerint a díjakat 3 évre kell megállapítani. Ettől eltérően célszerű-e a járdafoglalási díjakat továbbra is évenkint megállapítani?

5. Minthogy a díjak a háború előtti díjaknak 45%-ára szállíttattak le, javasolható-e a díjak felemelése?

4. A főváros kölcsönei.

Az 1930. évi függőkölcsönök meghosszabbítása. A közgyűlés a 381/1933. kgy. számú határozatával felhatalmazta a polgármestert arra, hogy az 1930. évi függőkölcsönöket a lejáratok alkalmával megújíthassa és a megújításra vonatkozólag a székesfőváros közönsége nevében megállapodást létesítsen. Ezt a közgyűlési határozatot a m. kir. belügyminiszter a következő feltételekkel hagyta jóvá: 1. a felhatalmazás legfeljebb 1 évre, tehát 1934. december 31-ig terjedhet, 2. a felhatalmazás alapján tehető meghosszabbítás mindenkor csak a pénzügyminiszter jóváhagyásával történhetik. A polgármesternek tehát minden egyes meghosszabbítás alkalmával a pénzügyminiszter képviselőjének véleményét ki kell kérni és a prolongációs megállapodást a szokásos 3 hónapra is csak a pénzügyminiszter hozzájárulásával eszközölheti, 3. amennyiben a függőkölcsönt 1934. évi december hó 31-én túl kellene meghosszabbítani, úgy a törvényhatósági bizottságnak e felől kellő időben újból kell határoznia.

A polgármester a közgyűlési határozat alapján a függőkölcsönöket három hónapról három hónapra meghosszabbította a következő feltételek mellett:

Az 1933. szeptember—októbertől 1933. december és 1934. januárig.

Magyar Általános Hitelbank	$	190.000·—	6%
	fr. frc.	10,208.000·—	6%
Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank	fr. frc.	1,239.900·—	6¾%
	sv. frc.	1,500.000·—	6%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület	fr. frc.	6,635.200·—	6¾%
	sv. frc.	1,026.500·—	6¾%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	£	177.366,,8,,9	6¾%
Angol-Magyar Bank	sv. frc.	7,729.500·—	6%
	£	160.846,,7,,5	5%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár	$	2,660.000·—	6½%
	£	250.000,,—,,—	6%

1933. december és 1934. januártól 1934. március—áprilisig.

Magyar Általános Hitelbank	$	190.000·—	6%
	fr. frc.	10,208.000·—	6%
Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank	fr. frc.	1,239.900·—	6⅝%
	sv. frc.	1,500.000·—	6%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület	£	124.246,,7,,—	6⅝%
	sv. frc.	275.000·—	6⅝%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	sv. frc.	2,926.051·19	6⅝%
Angol-Magyar Bank	sv. frc.	7,729.500·—	6%
	£	151.791,,16,,5	5%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár (folyószámlahitel)	$	2,360.000·—	6½%
	R. M.	814.800·—	6½%
	£	250.000,,—,,—	6%

Az 1934. március—áprilistól 1934. június—júliusig.

Magyar Általános Hitelbank	$	190.000·—	6%
	fr. frc.	10,208.000·—	6%
Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank	fr. frc.	1,239.900·—	6⅝%
	sv. frc.	1,500.000·—	6%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület	£	124.246,,7,,—	6⅝%
	sv. frc.	275.000·—	6⅝%

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	sv. frc.	2,926.051·19	6⅝%
Angol-Magyar Bank	sv. frc.	7,729.500·—	6%
	£	161.970,,—,,—	5%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár (folyószámlahitel)	$	2,360.000·—	6½%
	R. M.	814.800·—	6½%
	£	250.000·—	6%

Az 1934. június—júliustól 1934. szeptember—októberig.

Magyar Általános Hitelbank	$	190.000·—	5½%
	fr. frc.	10,208.000·—	5½%
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank	fr. frc.	1,239.900·—	6½%
	sv. frc.	1,500.000·—	5½%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület	£	124.246,,7,,—	6½%
	sv. frc.	275.000·—	6½%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	sv. frc.	2,926.051·19	6⅝%
Angol-Magyar Bank	sv. frc.	7.729.500·—	5½%
	£	166.035,,—,,—	5%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár (folyószámlahitel)	$	2,091.000·—	5½%
	R. M.	750.000·—	5½%
	£	250.000,,—,,—	5½%
	pengő	1,013.413·40	5½%

Az 1934. szeptember—októbertől 1934. december—1935. januárig.

Magyar Általános Hitelbank	$	190.000·—	5½%
	fr. frc.	10,208.000·—	5½%
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank	fr. frc.	1,239.900·—	6½%
	sv. frc.	1,500.000·—	5½%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület	£	124.246·—	6½%
	sv. frc.	275.000·—	6½%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	sv. frc.	2,926.051·19	6⅝%
Angol-Magyar Bank	sv. frc.	7,729.500·—	5½%
	£	171.321,,—,,—	5%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár (folyószámlahitel)	$	2,091.000·—	5½%
	R. M.	750.000·—	5½%
	£	250.000,,—,,—	5½%
	pengő	1,013.413·40	5½%

A felsorolt összegek — a folyószámla kivételével — a kiadott váltók névértékét tüntetik fel, amely névérték azonos a fennálló fővárosi tartozás névértékével. Kivétel az Angol-Magyar Banknál szereplő angol fonttartozás.

Az Angol-Magyar Bank által nyujtott hitel ugyanis 10,317.228 svájci frank. Ennek ellenére az előző összeállításban az Angol-Magyar Banknál csupán 7,729.500 svájci frank s ezenfelül egy minden újítási időszakban változó angol font összeg szerepel. Ennek oka az, hogy a pénzintézet által nyujtott 10,317.228 svájci frankból 7,729.500 svájci frankról svájci frankra szóló, míg 2,587.728 svájci frankról a mindenkori átszámítási árfolyamnak megfelelő angol fontra szóló váltókat kellett adni, mert a hitelnek ez a része angol piacon nyert elhelyezést. A változó angol font összegek azonban a fővárosnak sem előnyére, sem hátrányára nem szolgálnak, mert a főváros tartozása változatlanul svájci frankban áll fenn.

A függő kölcsönöket általában változatlan feltételek mellett lehetett meghosszabbítani. Csupán a Pesti Hazai Első Takarékpénztár ajánlata változott, amely

felett a közgyűlésnek kellett határoznia. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület ajánlata ugyanis azt az új feltételt tartalmazta, amely szerint a takarékpénztárnak jogában áll az angol fontban fennálló követelését pengőre átalakítani.

A 381/1933. számú közgyűlési határozat felhatalmazta a polgármestert arra, hogy ha a hitelező pénzintézet más pénznemre óhajtaná átalakítani követelését, mint amilyen pénznemre ez a kötelezettség szól, úgy a hitelező pénzintézet kívánságának a polgármester eleget tehet, feltéve, hogy az eltérés az egyik pénznemről a másik pénznemre olyan árfolyam alapulvétele mellett történik, amely árfolyam megfelel a mindenkori paritásnak. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület az 1,026.500 svájci frank és 6,635.200 francia frank követelését az 1933. december 21-i újítás alkalmával 124.246·7 angol fontra és 275.000 svájci frankra alakította át. Az átalakítás idején az angol fontrészlet (1933. évi december 21-i deviza középárfolyammal 1 angol font = 18·93 pengő) pengő ellenértéke 2,351.983·41 pengő volt. Időközben az angol font esett és az 1934. november hó 19-i devizaközépárfolyamon (£ 1=17·20 pengő) 2,137.037·22 pengőt tett ki, minekfolytán a főváros javára 214.946·19 pengő árfolyamkülönbözet mutatkozik, ha a követelést pengőre alakítják.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület ajánlati feltételében azt kérte, hogy ez az árfolyamkülönbözet a székesfőváros és a pénzintézet között osztassék meg olyként, hogy a különbözet fele egyesség folytán a pénzintézet javára, fele pedig a székesfőváros javára essék.

Az ajánlatnak előnye abban állott, hogy ha a kölcsön pengőben áll fenn, az angol fontnak esetleges emelkedése a székesfővárost többé nem érinti. Hátránya viszont az, hogy a főváros az 1934. december 21-ig mutatkozó árfolyamkülönbözet felét a pénzintézet részére visszabocsátani tartozik. De minthogy a külföldi valutákkal kapcsolatban fennálló további rizikó kiküszöbölése a főváros érdekében áll, a polgármester a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület ajánlatának elfogadását javasolta.

A közgyűlés az 1930. évi függőkölcsönök ügyében tett intézkedéseket ezek után tudomásul vette és felhatalmazta a polgármestert, hogy a függőkölcsönöket a lejáratok alkalmával megújíthassa. Ez a felhatalmazás azonban csupán arra az időre szól, amíg a külföldi fizetési eszközök forgalma Magyarországon korlátozva van, de legfeljebb 1937. december 31-ig. Felhatalmazta továbbá a közgyűlés a polgármestert, hogy a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesületnek azt az ajánlatát, hogy az angol fontban fennálló 124.246·7 összegű követelését pengőre kívánja átalakítani, a már ismertetett feltételek mellett elfogadja. Az aranypengőre történt áttérés után így a kölcsön véglegesen aranypengőtartozássá vált s erről más pénznemre áttérni többé nem lehet.

5. A főváros költségvetése és zárószámadása.

A községi háztartás 1934. évi költségvetése és zárószámadása. A világválság óta a főváros bevételei állandóan csökkennek. Így jelentősen csökkentek a székesfőváros 1934. évi költségvetésében előirányzott bevételek is. A gazdasági depresszió a főváros háztartásában is szükségképen éreztette hatását. Az 1930. évi költségvetésben még 208·7 millió pengő volt az előirányzott bevétel, 1934-ben pedig 146·6 millió pengő. A bevételek rövid idő alatt tehát mintegy 30%-kal csökkentek.

A bevételek ilyen nagyarányú visszaesésével számolva kellett hozzáfogni az 1934. évi költségvetés összeállításához. A bevételek fokozására nem lehetett gondolni, mert a súlyos gazdasági viszonyok között a főváros lakosságát jobban megterhelni, a községi adókat, az üzemi közszolgáltatásokat emelni nem lehetett. Ennélfogva a kiadásokat kellett a csökkenő bevételekhez visszaszorítani.

A polgármester már a költségelőirányzat összeállításakor a kiadások csökkentésére adott utasítást. Felhívta a polgármesteri ügyosztályokat és a kerületi elöljáróságokat, hogy a kiadások előirányzásánál a legnagyobb körültekintéssel járjanak el és igyekezzenek takarékossággal, a szükségletek megszorításával a kiadásokat csökkenteni. Egyúttal elrendelte azt is, hogy amelyik kiadási tételt az 1933. évre zároltak, azt csak a 10%-kal csökkentett összegben szabad az 1934. évre előirányozni.

Mindezeket szem előtt tartva, a szükségletek elbírálásánál a legszigorúbb mértéket kellett alkalmazni. Úgyszólván csak azokat a kiadásokat lehetett előirányozni, amelyek a szigorúan vett közigazgatási feladatok ellátásához, a meglevő szociális, kulturális és közegészségügyi intézmények további fenntartásához és a jogszerűen vállalt kötelezettségek teljesítéséhez elengedhetetlenül szükségesek. Ezeket a kiadásokat is a legszűkebb mértékre kellett szorítani. Beruházások ennélfogva alig találhatók a költségvetésben, úgyhogy ezekről a szükségletekről csak költségvetésen kívül lehet gondoskodni.

A kiadásokat azonban már nem lehetett a bevételek visszaesése arányában szűkíteni, mert amennyire a kiadásokat csökkenteni lehetett, az már megtörtént. A főváros költségvetésének lefaragása ugyanis már 1931-ben kezdődött. Akkor a kiadásokat 5%-kal kellett mérsékelni. Az 1932. évi költségvetés összeállításánál ismét 5%-os redukciót kellett végrehajtani. Ezenfelül a törvényhatósági tanácsból kiküldött takarékossági bizottság, majd az országos takarékossági bizottság is a lehetőség szerint szűkítette a költségvetést. Ezt követően, az 1933. évi költségvetésben 10%-kal, az 1934. évi költségelőirányzatban pedig újabb 10%-kal kellett a nem rögzített kiadási tételeket csökkenteni. Ez azt jelenti, hogy azokat a kiadási tételeket, amelyeket csökkenteni lehetett, 1930. óta 39·31%-kal csökkentették. A költségvetés végösszegben természetesen nem csökkenhetett ilyen mértékben, mert a kiadások jórésze rögzített tételekből áll, amelyeket ilyen módon leszállítani nem lehet. A költségvetés végösszege azonban így is 1930. óta 25%-kal csökkent.

A költségvetés ennyi megszorítása után a kiadások további csökkentése már nem vezetett a kívánt eredményre. A kiadásokat — bár elkerülhetetlen újabb szükségletek és kiadási többletek is felmerültek — végeredményben jelentősen leszállították. Az 1933. évi költségvetés 163·4 millió pengő kiadása az 1934. évre 156·6 millió pengőre csökkent. De a bevételek 16·8 millió pengővel csökkentek, így a kiadásokat is ugyanilyen összeggel kellett volna csökkenteni, hogy a költségvetés egyensúlyban legyen. Ezt a bevételi kiesést azonban nem lehetett már a kiadások visszaszorításával kiegyensúlyozni. A költségelőirányzatban ennélfogva csaknem 10 millió pengő hiány mutatkozott. Ez volt hosszú évek után a főváros első deficites költségvetése.

A deficit a bevételek nagyarányú visszaesése folytán mutatkozott. A deficit okait keresve, azonban megállapította a törvényhatósági tanács, hogy a bevételek csökkenését a gazdasági depresszión kívül még az állami adózás terén végrehajtott újabb rendelkezések és egyes kormányintézkedések is fokozták. Az 1930. év óta végrehajtott adóemelések (szükségadók, adópótlékok) maguk is csökkentő hatással

voltak a községi adóbevételekre azáltal, hogy az újabb adók a lakosság adófizetőképességét gyöngítették. De egyes kormányintézkedések közvetlenül is csökkentették a községi jövedelmeket. Ilyenek voltak elsősorban a forgalmi adózás terén tett intézkedések.

A fázisrendszer bevezetése és sorozatos kiterjesztése következtében a főváros sokat veszített a forgalmi adórészesedésből. Ezenkívül az állam a liszt forgalmi adóját teljesen állami kezelésbe vonta, úgyhogy a liszt forgalmi adójából a főváros egyáltalában nem részesedik. A forgalom általános visszaesésén kívül ezek az intézkedések magyarázzák, hogy a főváros forgalmi adórészesedése miért esett vissza 1930. óta 14 millióról 5·4 millió pengőre.

Csökkentette a főváros bevételét a kormány még a borfogyasztási adó leszállításával is. A fővárost e téren évi 3 millió pengő bevételi veszteség érte. Legutóbb pedig a városi bélyegilletéket vonta meg a kormány a fővárostól, úgyhogy a 77.448/-1933. B. M. sz. miniszteri leirat szerint 1934. január 1-től kezdődően a főváros olyan beadványok és kiadmányok után, amelyeken állami okmánybélyeget kell leróni, hatósági díjat nem szedhet.

A főváros adóbevételei ezekben az években visszaestek, az állam bevételei viszont ugyanakkor emelkedtek. 1930-ban 95·8 millió, 1931-ben 116 millió, 1932-ben 122 millió pengő volt az állam adóbevétele Budapesten. Ugyanez a helyzet a forgalmi adórészesedésnél is: a főváros részesedése csökkent, az állam forgalmi adóbevétele pedig emelkedett. 1930-ban 36·2 millió, 1931-ben 33·5 millió, 1932-ben 40·7 millió pengő volt az állam forgalmi adóbevétele Budapesten.

Maga a kormány is számolt azzal, hogy az elmaradt forgalmi adórészesedésért a községeket és városokat kárpótolni lesz kénytelen. A felemelt forgalmi adó harmadik százalékából ugyanis a községek nem részesülnek rendszeresen. A forgalmi adó 3%-ra történt felemelésekor a 4800/1931. M. E. sz. rendelet 10. §-ában a kormány úgy intézkedett, hogy a forgalmi adó harmadik százalékának részesedési hányadát egy közös alapba gyüjti, amiből a pénzügyminiszter az elmaradt részesedésért a városokat és községeket kárpótolni fogja. A fővárosban befolyt forgalmi adóból ilyenmódon 1931-ben, amikor a rendelet életbelépett, 489.972 pengő, 1932-ben 2,766.388 pengő, 1933-ban pedig augusztus végéig, amikor a költségvetés készült, 1,271.383 pengő, összesen tehát 4·5 millió pengő gyűlt egybe, ami az év végéig előreláthatóan meghaladja az 5 millió pengőt. Azért a polgármester azt javasolta, hogy a közgyűlés arra kérje felterjesztésben a pénzügyminisztert, hogy a rendeletben említett alapból a fővárost az elmaradt forgalmi adórészesedésért 5 millió pengővel kárpótolja.

A 10 millió pengővel előirányzott deficit fele ilyenmódon fedezhető lett volna; a még fedezetlenül maradó hiányt pedig hitelműveletteI kellett volna a polgármester javaslata értelmében fedezni. A törvényhatósági tanács azonban ennél tovább ment és 12 millió pengő kárpótlást kért a kormánytól. Indokolta ezt, hogy a deficit voltaképen 12 millió pengőt tett ki, mert az 1932. évi hiányt nem irányozta elő a költségvetési tervezet, amit pedig az 1930: XVIII. t.-c. értelmében kiadásként kellett volna előirányozni. Ezt a hiányt is számításba véve, a deficit 12 millió pengőre emelkedik.

A törvényhatósági tanács rámutatott határozatában arra, hogy a székesfőváros költségvetésének egyensúlyát a gazdasági helyzeten kívül főleg az rontotta meg, hogy a régi kincstári adónemek bevételei, amelyek törvényesen pótlékolhatók, állandóan csökkennek. Az emelkedő új adónemek pedig, mint amilyen a szükségadó és a

rendkívüli pótlék, községi adóval nem pótlékolhatók. De megrontotta a főváros költségvetési egyensúlyát még az is, hogy a főváros forgalmi adórészesedése az alaptörvény intenciói ellenére állandóan kisebb lett, ami az 1933. évben önmagában 9 millió pengő bevételi csökkenést jelentett. Hozzájárul még az is, hogy a borfogyasztási adó felének eltörlése további 3 millió pengő bevételi kevesbletet okozott.

A törvényhatósági tanács javaslatához a közgyűlés is hozzájárult, azért arra kérte a kormányt, hogy az adóbevételek megoszlása vétessék sürgősen revízió alá, a törvényes rendezésig pedig kártalaníttassék a főváros a forgalmi adó és a borfogyasztási adóbevételek csökkenéséért az 1934. évre 12 millió pengővel.

Az 1934. évi költségvetésben a bevételek és a kiadások egyaránt csökkentek. Az adóbevétel 7·4 millió pengővel lett kevesebb, mert egyre kisebb a forgalom, a fogyasztás, kevesebb a kereset, a jövedelem, amihez az adók igazodnak. A legnagyobb visszaesés a forgalmi adórészesedésnél, a kereseti adónál és a községi pótadónál mutatkozott, de a többi adó előirányzata is csökkent.

A kiadások az 1933. évhez képest 6·8 millió pengővel csökkentek. A kiadások általában csaknem mindenütt kisebb összeggel lettek előirányozva ; a csökkenthető tételeket 10%-kal leszállították.

A szükségletek megszorítása és a szigorú takarékosság folytán beruházások az 1934. évi költségvetésben alig találhatók, úgyhogy ezekről a szükségletekről (Tabán szabályozása, üzemi beruházások stb.) a törvényhatóság megállapítása szerint költségvetésen kívül kell gondoskodni. Nem jutott fedezet a közkórházi alapnál az állammal kötött megállapodás folytán mutatkozó hiány törlesztésére sem, amit pedig az eredeti terv szerint évenkint részletekben kívántak volna fedezni. Az 1933. évi költségvetés irányozta elő az első 2 millió pengő részletet, 1934. évre azonban már nem lehetett a törlesztést beállítani, mert a hiány még nagyobb lett volna. A törlesztés folytatását így el kellett halasztani.

Új tételként jelentkezett az 1934. évi költségvetésben a háború előtt felvett külföldi kölcsönök törlesztése. Az 1910., 1911. és 1914. évi külföldi kölcsönök után az osztendei egyezmény értelmében eddig csak kamatot kellett fizetni, 1934. évtől kezdve azonban a tőke törlesztése is esedékes. A törlesztés ellenére is azonban az előirányzat ezúttal nem emelkedett, mert a fontot és a dollárt, értékcsökkenésük folytán, a tavalyinál jóval alacsonyabb árfolyamon lehetett számításba venni.

A rendes kiadásokon felül 4·2 millió pengő rendkívüli kiadás volt a költségvetés, ben előirányozva. Az elöljárósági kirendeltségek létesítésére 50.000 pengő, a balparti szivattyútelepi nyomócső meghosszabbítására (III. részletként) 250.000 pengő- különböző telekszerzésekre 578.195 pengő, a dunai hidak építésére 2 millió pengő, iskolaépítésekre 410.000 pengő, a népligeti iskolai sporttelep létesítésére (III. részletként) 60.000 pengő, a szellemi szükségmunkákra 558.000 pengő, az új Szent János-közkórházban házitelefon létesítésére 51.000 pengő, a Rudas-fürdő kazánházának pótlására 150.000 pengő, kisebb építkezési, átalakítási és egyéb munkákra 105.200 pengő volt a rendkívüli előirányzat.

A költségvetés-tervezetet a törvényhatósági tanács és a közgyűlés némi kisebb változtatással elfogadta. A közgyűlés a községi háztartás költségvetését 156,700.299 pengő kiadással 146,686.950 pengő bevétellel és ehhez képest 10,013.349 pengő hiánnyal állapította meg.

A közgyűlés ezenkívül a Székesfővárosi Alkalmazottak Segítőalapjának költségvetését 2,089.459 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel tudomásul vette ;

a községi háztartás keretében kezelt intézmények költségvetését a költségvetési részletek összesítése után 6,351.374 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel állapította meg ;

az önálló vagyonkezelésű intézmények költségvetését az egyes intézményekre vonatkozó részletek összefoglalásaként jelentkező 109,044.292 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel állapította meg ;

a részvénytársaságok költségvetéseit pedig a vállalatokra vonatkozó részletezések végeredményeként 50,583.061 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel elfogadta.

A háztartási egyensúly biztosítása érdekében a közgyűlés 1934. évre a községi pótadó kulcsát változatlanul 50%-ban állapította meg és a községi pótadó kivetése alapjául szolgáló állami adókat 39,520.000 pengővel vette számításba ; továbbá a szabadfoglalkozást űzők általános kereseti adójának kulcsát változatlanul 5%-ban ; a házbérkrajcár kulcsát változatlanul 3%-ban ; a szemétfuvarozási illeték kulcsát változatlanul 1½%-ban állapította meg.

Hasonlóképen változatlanok maradtak az üzemi közszolgáltatások árai is. A víz egységára köbméterenkint továbbra is 18 fillér, a gáz köbmétere változatlanul 20 fillér, az elektromos áram általános eladási ára pedig hektowattóránkint változatlanul 5·4 fillér.

A közkórházak közös kórtermeiben ápoltak ápolási díját a közgyűlés napi 5 pengő 80 fillérben állapította meg.

Felkérte a közgyűlés a m. kir. pénzügyminisztert, hogy a kormányintézkedések folytán elmaradt adóbevételekért a fővárost 12 millió pengővel kárpótolja ; továbbá azt kérte a kormánytól felterjesztésében, hogy az idegenforgalmi és tűzoltási járulékok szedését 1934-ben is változatlanul engedélyezze.

Mindezeknek figyelembevételével az 1934. évi költségvetés, a költségvetési címek szerint részletezve, a következőképen alakult. (L. a következő oldalakon.)

A belügyminiszter felülvizsgálván a költségvetést, 1934. március 26-án 126.200. 1934.—V. sz. leiratával értesítette a székesfőváros közönségét, hogy a költségvetésre vonatkozó elhatározását később külön fogja közölni. Addig is azonban fölhatalmazást adott a közszolgáltatásoknak, valamint az intézetek és üzemek használatáért megállapított díjaknak változatlan beszedésére, a kiadásokra nézve pedig kikötötte, hogy azokat egyenlőre csak az 1933. évi költségvetésben felvett címeken és csak az 1934. évi költségvetésben előirányzott összegek erejéig szabad utalványozni, de ezt is csak akkor, ha az ehhez szükséges bevétel tényleg rendelkezésre áll. Egyben, utalással a székesfőváros 1934. évi gazdálkodásának pénzügyi ellenőrzése tárgyában 13.634/1934. —VI. sz. alatt kiadott polgármesteri rendeletre, kikötötte még a belügyminiszter, hogy a költségvetésbe felvett hiteleket a költségvetés végleges jóváhagyásáig általában csak 12 havi egyenlő részletben szabad felhasználni, nehogy az átmeneti időben egyes hitelek kimeríttessenek és ezzel a kormányhatóság befejezett tények elé állíttassék.

Ezt követően a költségvetés az 1930. évi XVIII. t.-c. 95. §-a értelmében 1934. április 1-ével változatlanul hatályba lépett, minthogy a költségvetés felett a belügyminiszter március 31-ig nem határozott. Erről a belügyminiszter 1934. április 28-án a székesfőváros közönségét külön is értesitette.

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
I. FEJEZET.							
Igazgatás.							
Közigazg. alkalmazottak.	14,060.972	182.664	—	14,243.636	570.732	—	570.732
Élelmezési, eljárási és. különmunkadíjak	152.144	106.100	—	258.244	106.800	—	106.800
Közlekedési költségek ...	42.723	222.785	—	265.508	—	—	—
Segélyek és jutalmak ...	140.000	85.500	—	225.500	—	—	—
Nyugdijasok	7,221.431	—	—	7,221.431	365.000	—	365.000
Kegyuraság	714.884	346.316	—	1,061.200	41.238	—	41.238
Felekezeti segélyek	—	405.850	—	405.850	—	—	—
Irodai szükségletek	65.551	1,601.841	—	1,667.392	28.664	—	28.664
Vegyesek	3.600	519.365	50.000	572.965	—	—	—
II. FEJEZET.							
Út- és csatornaépítés.							
Utak épitése és karbantartása	268.847	5,038.460	—	5,307.307	1,058.006	—	1,058.006
Közcsatornák	124.847	2,511.500	250.000	2,886.347	1,105.000	—	1,105.000
Köztisztasági szolgálat ..	688.307	6,872.744	—	7,561.051	239.775	—	239.775
Kertészet, sétányok és fasorok	55.100	1,593.100	—	1,648.200	35.311	—	35.311
Anyagvizsgálóintézet	43.044	83.110	—	126.154	50.000	—	50.000
Vegyesek	—	221.501	—	221.501	17.000	—	17.000
III. FEJEZET.							
Városrendezés.							
Városépités	18.121	338.100	—	356.221	—	—	—
Rétek és szántóföldek ..	—	32.722	—	32.722	186.000	—	186.000
Üres telkek	—	12.914	—	12.914	291.000	—	291.000
Ingatlanok szerzése és elidegenítése	3.240	50.920	578.195	632.355	192.865	120.000	312.865
Vegyesek	—	24.894	—	24.894	307.300	—	307.300
IV. FEJEZET.							
Közjogi szolgáltatások.							
Katonai szolgáltatások ..	43.363	414.042	—	457.405	508.941	—	508.941
Vegyesek	14.307	3,082.020	—	3,096.327	141.500	—	141.500

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
V. FEJEZET.							
Közlekedés.							
Közterületek használata	794	50.000	—	50.794	1,627.690	—	1,627.690
Vegyesek	—	52.000	8.100	60.100	4.195	—	4.195
VI. FEJEZET.							
Pénzügy.							
Háztartási készlet	—	—	—	—	—	—	—
Községi közszolgáltatások	1,483.553	974.633	—	2,458.186	76,369.320	—	76,369.320
Közadók és közadók módjára beszedendő követelések behajtása	—	328.300	—	328.300	550.000	—	550.000
Értékpapírok és folyószámlák	—	2,303.073	—	2,303.073	572.582	—	572.582
Községi üzemek hozzájárulása a községi háztartáshoz	—	3,404.405	—	3,404.405	22,008.737	—	22,008.737
Kölcsönök törlesztőszolgálata	—	18,422.661	—	18,422.661	—	—	—
Vegyesek	—	122.800	2,000.000	2,122.800	36.000	—	36.000
VII. FEJEZET.							
Közoktatás.							
a) *Törvényes kötelezettség alapján fentartott iskolák:*							
Kisdedóvók	1,116.209	327.124	—	1,443.333	1.308	—	1.308
Elemi népiskolák	8,297.420	1,809.494	—	10,106.914	106.595	—	106.595
Polgári iskolák	4,534.821	906.453	—	5,441.274	340.538	—	340.538
Továbbképző népiskolák	111.653	32.253	—	143.906	7.200	—	7.200
Iparostanonciskolák	1,135.319	154.811	—	1,290.130	23.000	—	23.000
Kereskedőtanonciskolák	99.230	3.897	—	103.127	987	—	987
b) *Törvényes kötelezettség nélkül fentartott iskolák:*							
Reáliskolák	333.553	107.708	—	441.261	104.207	—	104.207
Leányközépiskolák	512.659	77.727	—	590.386	232.790	—	232.790
Felső kereskedelmi iskolák	1,237.152	312.176	—	1,549.328	363.368	—	363.368
Kereskedelmi szaktanfolyamok	118.347	9.657	—	128.004	27.806	—	27.806

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
Községi iparrajziskola ...	302.977	299.691	—	602.668	122.984	—	122.984
Pedagógiai szeminárium .	102.953	60.567	—	163.520	—	—	—
Kertészeti és gazdasági iskolák és gazdasági gyakorlótelepek	100.281	215.711	—	315.992	148.892	—	148.892
Nőipariskolák	204.941	16.954	—	221.895	8.813	—	8.813
Felsőbb zeneiskola és zenetanfolyamok	370.502	19.460	—	389.962	108.459	—	108.459
Internátussal egybekötött gyógypedagógiai munkaiskolák	116.078	95.593	—	211.671	48.342	—	48.342
c) *Egyéb közoktatási intézmények és szükségletek:*							
Iskolaköteleseket, kereskedő- és iparostanoncokat nyilvántartó hivatal	208.715	5.726	—	214.441	—	—	—
Tanszerkészítőműhely és tanítási szerek leltározási osztálya	50.828	31.326	—	82.154	—	—	—
Iskolai gyermekvédelem .	1,753.242	327.534	—	2,080.776	32.820	—	32.820
Nyugdíjasok	4,497.665	—	—	4,497.665	234.000	—	234.000
Hitoktatási segélyek	1,167.614	—	—	1,167.614	12.500	—	12.500
Vegyesek	498.611	465.839	470.000	1,434.450	87.000	—	87.000
VIII. FEJEZET. **Közélelmezés.**							
Vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézet	271.324	159.538	—	430.862	431.100	—	431.100
Marhaközvágóhíd és vásár	336.877	700.574	—	1,037.451	1,772.786	—	1,772.786
Sertésközvágóhíd és vásár	283.681	724.840	—	1,008.521	2,059.120	—	2,059.120
Vásárcsarnokok	463.768	1,463.037	—	1,926.805	2,735.000	—	2,735.000
Állategészségügyi telep ..	41.885	323.897	—	365.782	315.490	—	315.490
Helypénzek	92.756	55.691	—	148.447	400.000	—	400.000
Vásárdíjak	14.000	481.041	29.000	524.041	972.845	—	972.845
Ferencvárosi kikötő	15.756	17.000	4.000	36.756	42.000	—	42.000
Vegyesek	—	5.000	—	5.000	15.361	—	15.361
IX. FEJEZET. **Közjótékonyság és szociálpolitika**							
Szeretetotthonok	108.374	1,425.497	5.100	1,538.971	858.443	—	858.443
Közsegélyre szorultak ellátása	—	610.522	—	610.522	10	—	10
Hatósági inségenyhítő tevékenység	61.688	8,905.000	588.000	9,554.688	7,115.000	—	7,115.000
Hajléktalanok menhelye	17.313	98.422	—	115.735	223	—	223
Árvaházak	105.623	432.261	—	537.884	76.521	—	76.521
Anya-, csecsemő- és gyermekvédelem	180.105	1,277.371	—	1,457.476	242.458	—	242.458

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
Lakásügyi intézmények..	219.681	1,772.084	—	1,991.765	5,504.267	—	5,504.267
Kisajátított házak	8.134	511.117	—	519.251	519.251	—	519.251
Népszálló	78.572	159.197	—	237.769	164.687	—	164.687
Népotthonok	12.945	89.053	—	101.998	—	—	—
Városházi étkező	6.625	310.752	—	317.377	317.377	—	317.377
Népfürdők	53.966	128.881	—	182.847	103.428	—	103.428
Vegyesek	—	687.515	—	687.515	540	—	540
X. FEJEZET.							
Közegészség és köztisztaság.							
Közkórházak	3,952.818	8,024.758	51.000	12,028.576	10,322.283	—	10,322.283
Közegészségügyi és bakteriológiai intézet	81.075	50.875	—	131.950	—	—	—
Fertőtlenítő intézetek ...	340.850	216.993	—	557.843	33.100	—	33.100
Egészségügyi gondozó intézetek	301.500	173.154	—	474.654	—	—	—
Köztemetők	301.246	953.491	—	1,254.737	1,631.000	—	1,631.000
Vegyesek	—	158.787	—	158.787	—	—	—
XI. FEJEZET.							
Városgazdaság.							
Vigadók, kioszkok és különálló vendéglőhelyiségek	10.765	133.920	—	144.685	273.295	—	273.295
Idegenforgalmi hivatal ..	67.275	466.916	3.000	537.191	—	—	—
Erdőgazdaság	61.287	88.489	40.000	189.776	77.480	—	77.480
Mezőrendészet	76.752	48.490	—	125.242	800	—	800
Hivatali épületek és helyiségek	254.120	1,154.580	8.000	1,416.700	396.088	—	396.088
Állat- és növénykert	183.410	540.441	—	723.851	449.266	—	449.266
Vegyesek	9.720	564.954	150.000	724.674	274.507	—	274.507
XIV. FEJEZET.							
Közművelődés és tűzrendészet.							
Tűzoltóság és tűzrendészet	1,783.270	621.048	—	2,404.318	74.495	—	74.495
Iskolánkívüli népművelés	19.034	627.500	—	646.534	—	—	—
Fővárosi nyilvános könyvtár	399.454	285.970	8.000	693.424	44.750	—	44.750
Múzeumok	33.898	80.225	—	114.123	10.578	—	10.578
Színházak	5.455	337.088	—	342.543	106.500	—	106.500
Művészet	2.880	180.458	—	183.338	166	—	166
Vegyesek	—	205.518	—	205.518	179.767	—	179.767
XV. FEJEZET.							
Közraktárak	2.310	—	—	2.310	4.100	—	4.100
Zsibárustelep és ószeres tőzsdecsarnok	43.897	56.297	—	100.194	161.428	—	161.428
Árumintakiállítási csarnok	72	7.380	—	7.452	1.000	—	1.000
Dunapartok	31.759	5.160	—	36.919	284.305	—	284.305
Hordójelzőhivatal	28.113	16.100	—	44.213	23.070	—	23.070
Vegyesek	4.000	53.370	—	57.370	147.800	—	147.800
Összesen	**62,383.631**	**90,074.273**	**4,242.395**	**156,700.299**	**146,566.950**	**120.000**	**146,686.950**

A költségvetési hiteleket befolyásolták még az évközben külön közgyűlési határozatokkal engedélyezett hitelek. A közgyűlés így a költségvetésen kívül összesen 18,024.272 pengő kiadást engedélyezett. Ezek között a jelentősebb tételek a következők:

a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. felszámolásával kapcsolatban a 384/1933. kgy. sz. alatt vállalt kötelezettség fedezésére	5,535.000 P
a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. üzleti veszteségének fedezésére az 1931. és 1932. években a kölcsönpénzekből átmenően kiadott összeg megtérítésére	3,730.798 «
az 1930. évi függőkölcsön kamat- és költségszükségletére a költségvetésben átfutó tételként engedélyezett 2,745.404 P helyett	2,217.501 «
a kórházi központi műszer- és anyagraktár szükségleteire a költségvetésben átfutó tételként engedélyezett 1,420.000 P helyett	1,322.091 «
a hatósági ínségenyhítő tevékenység céljára	960.900 «
a székesfővárosi egyesített fürdő- és forrásüzemek előirányzaton felüli hiányának fedezésére	831.266 «
a kórházi központi gyógyáruraktár szükségleteire a költségvetésben átfutó tételként engedélyezett 1,050.000 P helyett	767.531 «
a BSzKRt. autobuszüzemi beruházásainak megtérítésére	585.429 «
a VII. ker., Csengery-utca 11. sz. ház vételára	415.000 «
közoktatási beruházásokra	351.696 «
a Budapest Sport Egyesület kölcsöntartozásának törlesztő részleteire és kamatára	271.239 «
városszabályozási célokra kisajátított ingatlanok vételára	118.635 «
a községi lóhúsüzem 1934. évi hiányának fedezésére	92.336 «
a községi háztartás keretében kezelt intézmények 1934. évi kezelési hiányának fedezésére	84.416 «
a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alapba befizetett sertésértékesítési hozzájárulásra	64.741 «
a Budai Hegypálya tatarozási költségeinek megtérítésére	59.342 «

A költségvetésen kívül fölmerült kiadásokat a közgyűlés részben (14,863.545 pengő) bevételi többletek terhére engedélyezte, így e változások figyelembevételével az engedélyezett kiadás (156,700.299+14,863.545) = 171,563.844 pengő, bevétel (146,686.950+14,863.545) = 161,550.495 pengő volt. Ezzel szemben a zárószámadásban előírt kiadás 161,100.766·38 pengő, a bevétel pedig 172,800.424·14 pengő. Az előírás az engedélyezett hitelekkel szemben így a kiadásoknál 10,463.077·62 pengővel, a bevételeknél 11,249.929·14 pengővel tehát kedvezőbben alakult a zárószámadásban.

Ezeknek az adatoknak helyes megítélése szempontjából azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy az előző évekből származó tételeket is tartalmaznak. A bevételi előírás ugyanis magában foglalja a 159/1934. kgy. számú határozat értelmében azt a 15,425.570·24 pengőt, amelyet a kölcsönpénzek, mint a községi háztartás feleslegeiből még az 1928. és 1929. években átmenetien igénybevett összeget, a községi háztartásnak ebben az évben térítettek vissza. A kiadások között szerepel pedig a vásárpénztár vesztesége, vagyis az a 9,265.798 pengő, mely kiadásnak a fedezetét az idézett közgyűlési határozat az említett 15,425.570·24 fillérnyi bevétel terhére engedélyezte és amely szintén csak ebben az évben került elszámolásra.

Ezeknek figyelembevételével:

az engedélyezett kiadás (171,563.844—9,265.798=)	162,298.046·— P
a bevétel pedig (161,550.495—9,265.798=)	152,284.697·— «
a kiadási előírás (161,100.766—9,265.798=)	151,834.968·38 «
a bevételi előírás (172,800.424·14—15,425.570·26=)	157,374.853·90 «

úgyhogy ezekkel a hitelekkel szemben a szoros értelemben vett 1934. évi előírás a zárószámadások szerint kedvezőbb a kiadásoknál 10,463.077·62 pengővel, a bevételeknél 5,090.156·90 pengővel.

A kiadások kedvezőbb alakulása ezúttal is — mint az előző években — a polgármester takarékossági rendszabályaira vezethető vissza. A polgármester számolva azzal, hogy az előirányzott bevételek az 1934. évben sem fognak az előirányzott összegekben befolyni, a háztartás pénzügyi egyensúlya érdekében a 13.634/1934.—VI. pm. sz. rendeletével intézkedett, hogy az előirányzott kiadási tételek 10%-a a rendeletben felsorolt kivételekkel zároltassék és meghagyta, hogy a zárolt összeget, amely a bevételek esetleges csökkenésével szemben biztosítékul szolgál, az év folyamán felhasználni nem szabad.

Elrendelte a polgármester, hogy a költségvetésbe felvett hiteleket általában csak 12 havi egyenlő részletben szabad felhasználni, feltéve, hogy törvény, miniszteri rendelet, szabályrendelet, közgyűlési vagy törvényhatósági tanácsi határozat, polgármesteri rendelet vagy magánjogi szerződés másként nem rendelkezik; elrendelte továbbá, hogy a hitelek felhasználásánál a költségvetésbe felvett kiadások, tételek szövegét szorosan kell magyarázni s hogy ennélfogva olyan kiadást, melynek teljesítése csak a szöveg kiterjesztő magyarázata esetén volna lehetséges, teljesíteni nem szabad.

Utasította a polgármester a hivatalokat, hogy a hitelek felhasználásánál főként arra ügyeljenek, hogy a dologi kiadásokra, különösen pedig a berendezési és felszerelési tárgyakra, a ruházatra, valamint a fogyasztási anyagokra felvett hitelek csak a legszükségesebb mértékben használtassanak fel, hogy ilymódon a zárolt 10%-on felül még további megtakarítás legyen elérhető.

Végül elrendelte a polgármester, hogy azokat a kiadási tételeket, melyeket a költségvetés szerint valamely külön megjelölt bevételi forrásból kell fedezni, csak a tényleg befolyó összegek erejéig szabad felhasználni és csak akkor, amikor a fedezeti alapul szolgáló bevétel már befolyt.

Egyidejűleg intézkedett a polgármester a gazdálkodás beható pénzügyi ellenőrzése iránt is, amennyiben elrendelte, hogy minden megrendelést és minden olyan polgármesteri határozatot, mely pénzbeli vagy egyéb anyagi kötelezettséget, megrendelést vagy utalványt foglal magában, végül a szűkebbkörű árlejtésre vagy versenytárgyalás kiírására vonatkozó tárgyiratokat összeghatárra való tekintet nélkül, még a polgármesteri, illetve alpolgármesteri aláírásra bocsátás és kiadás előtt ellenjegyeztetni kell a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztállyal s hogy a számvevőség csak az ilyen, ellenjegyzéssel ellátott ügydarabokat jegyezheti fel.

Ezekkel az intézkedésekkel a főpolgármester is egyetértett; az 1934. évi XII. t.-c. 27. §-ában biztosított kivételes jogkörében azonban kikötötte, hogy a költségvetés egyes tételeire vonatkozó zárolás feloldását, úgyszintén a költségvetésben beruházásokra felvett rendkívüli hitelekre vonatkozó döntést magának tartja fenn, majd később közölte, hogy ezekkel a fenntartásokkal nem kíván élni. Ezeknek az intézkedéseknek eredménye az a megtakarítás, mely az 1934. év végén a dologi kiadásoknál jelentkezett. Ez a megtakarítás a dologi kiadásokra engedélyezett 94·44 millió pengős hitelnek 10·09%-a (9·53 millió pengő).

E mellett a kiadások nemcsak az engedélyezett hitelekhez viszonyítva, hanem az előző évek kiadásaival szemben is csökkentek. Ez a csökkenés 1930. óta a dologi kiadásoknál 28·62 millió pengőt (25·21%-ot), a személyi kiadásoknál pedig 14·26 millió pengőt (18·89%-ot) tett ki.

Ugyanezen idő alatt a bevételek (előírás szerint) 43·22 millió pengővel (21·55%-kal) csökkentek. Az adóbevételek közül többek között csökkent a községi pótadó hozama 8·34 millióval (27·39%-kal), a forgalmi adóból való részesedés 8·19 millióval (64·79%-kal), a kereseti adóból származó bevétel 5·99 millióval (28·25%-kal), a házbérkrajcár hozama 1·96 millióval (21·23%-kal), a községi fogyasztási adóé 1·50 millió (12·08%-kal), a közlekedési adóé 1·05 millióval (18·42%-kal), a vigalmi adóé 0·63 millióval (43·15%-kal).

A kiadások 1934. évi kezdő hátralékát: 22,105.606·26 pengőt, összehasonlítva az 1934. év végén fennálló hátralékkal: 29,071.412·50 pengővel, a hátrálék 6,965.806·24 pengővel növekedett.

A bevételeknek 1934. évi kezdő hátralékát: 59,399.430·47 pengőt összehasonlítva az 1934. év végén fennálló hátralékkal: 67,043.750·19 pengővel, a növekvés 7,644.319·72 pengő.

A lerovást, vagyis a tényleges kiadásokat és bevételeket tekintve, az engedélyezett hitelekkel szemben a zárószámadási eredmény a következő:

Rendes bevételek	147,808.055·57 P
Rendkívüli bevételek (a 159/1934. kgy. sz. határozat alapján a kölcsönpénzekből visszatérített 15,425.570·24 P-vel együtt)	17,348.048·85 «
Összes bevétel	**165,156.104·42** P
Rendes kiadások	145,945.736·57 P
Rendkívüli kiadások	7,981.217·55 «
Összes kiadás	**153,926.954·12** P
Tehát lerovás szerint a bevétel több	11,229.150·30 P-vel.
Az 1933. év végén a költségvetésszerű kezelés pénzhiánya	10,696.621·40 P
Ezt csökkenti az 1934. évi bevételi többlet	11,229.150·30 «
A költségvetésszerű kezelés pénzkészlete az 1934. év végén	**532.528·90** P

A számadási év végén jelentkező pénztári maradványt és ennélfogva az esetleges pénztári hiányt is az 1930. évi XVIII. t.-c. 75. §-a értelmében mindenkor a következő év költségvetésében kell — mint fedezeti tételt, illetve mint kiadást — előirányozni. E rendelkezést kiegészíti az 1907. évi 550. kgy. sz. és 45.424/1907—III. belügym. sz. a. jóváhagyott szabályutasítás, mely szerint a pénzmérleg eredményének megállapításánál az év végén jelentkező cselekvő és szenvedő hátrálékokat is figyelembe kell venni.

Ezeknek a rendelkezéseknek alapulvételével az 1934. évi *pénzmérleg* eredményének levezetése a következő:

Cselekvő tételek:

1. Rendes és rendkívüli bevételek hátráléka		67,043.750·19 P
Levonva ebből ennek a hátráléknak az 1930—1934. évi kezdőhátrálékok átlagát meghaladó részét		18,128.411·57 P-t
Marad		**48,915.338·62** P
2. A költségvetésszerű kezelés készlete az 1934. év végén		532.528·90 P
Összesen		**49,447.867·52** P

Szenvedő tételek:

1. Rendes és rendkívüli kiadások hátráléka ..	29,071.412·50 P	
2. Fenntartott hitelek	2,058.252·— «	31,129.664·50 P
Marad felesleg		**18,318.203·02** P
Levonva ebből:		
a) a tőkeforgalmi és az átfutó kezelésben kimutatott cselekvő hátralékok közül azokat, amelyeknek kiegyenlítése a községi háztartásra hárul:		
1. a közkórházi alap naplószerű túlkiadásának fedezésére adott előleget	17,951.095·50 P-t	
2. A pénzintézeteknél folyószámlára elhelyezett összegből kétes követelésnek minősített	457.662·— «	
3. a székesfővárosi iskoláknak hadikórházakká való átalakítására és helyreállítására előlegezett	45.757·43 «	
b) az ipari Munkaszervező Intézet alaptőkéjére az 1933. évi 176. kgy. számú határozat alapján jegyzett 2,250.000 P-ből még nem fedezett	2,025.000·— «	20,479.514·93 P
Marad, mint az 1936. évi költségvetésben kiadási előirányzás útján megtérítendő hiány		2,161.311·91 P

A községi háztartás keretében kezelt intézmények. A törvényhatósági bizottság közgyűlése ezeknek az intézményeknek kiadásait és bevételeit egyformán 6,351.374 pengőben állapította meg. Ezzel szemben az előírás a zárószámadásban a kiadásoknál és a bevételeknél is 5,224.928·68 pengőt tett ki. E szerint az eredmény a kiadásoknál kedvezőbb, a bevételeknél kedvezőtlenebb 1,126.445·32 pengővel.

A nyers előírási eredmények szerint üzletévét a házinyomda felesleggel, az anyagszertár és a gazdasági hivatal hiánnyal zárta. A házinyomda feleslege 337.926·93 pengő, az anyagszertár hiánya 19.302·37 pengő, a gazdasági hivatal hiánya 65.926·99 pengő. Az említett felesleg a községi háztartást illeti, a hiányok pedig a községi háztartást terhelik.

Lerovás szerint az intézmények költségvetésszerű kiadásai 5,409.822·67 pengőt, bevételei 5,148.047·67 pengőt tettek ki.

A kiadás tehát több volt 261.775·11 pengővel. Ehhez hozzáadva az 1933. évi kezelési hiányt, 111.837·59 pengőt, az intézmények költségvetésszerű kezelésének hiánya az 1934. év végén 373.612·70 pengő, mely az intézmények cselekvő és szenvedő hátrálékainak különbözete.

A beruházókölcsönök pénzforgalma és álladéka. A beruházókölcsönök álladékváltozása a következő:

A kölcsön megnevezése	Álladék az 1934. év elején		Bevétel az 1934. évben		Összesen		Kiadás az 1934. évben		Álladék (hiány) az 1934. év végén	
	P	f	P	f	P	f	P	f	P	f
1927. évi 20 millió dolláros kölcsön	7,891.172	56	14.230	28	7,905.402	84	16,149.891	87	8,244.489	03
1930. évi függőkölcsön ..	19,163.768	13	3,730.798	—	22,894.566	13	—	—	22,894.566	13
M. A. B. I. kölcsön	468.058	48	—	—	468.058	48	340.461	26	127.597	22
Összesen	**27,522.999**	**17**	**3,745.028**	**28**	**31,268.027**	**45**	**16,490.353**	**13**	**14,777.674**	**32**

Az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön terhére az 1934. évben kiadott 16,149.891·87 pengőből 724.321·63 pengő az 1927. évi beruházóprogramm folytatólagos megvalósítására, 15,425.570·24 pengő pedig a községi háztartás részéről az 1928. és 1929. években a beruházóprogramm kibővítésére átmenetileg átengedett azonos összegnek az 1934. évi 159. kgy. sz. határozat alapján történt visszafizetésére használtatott fel.

Az 1927. évi beruházóprogramm megvalósításaként felépült eddig:

az I. ker., Budaörsi-út és Csend-u. sarkán 5 pavillonban 134 lakás és 10 üzlethelyiség ..... 2,281.264·21 P költséggel,
az I. « Lenke-út 89—95. sz. alatt 3 épületben 266 lakás és 10 üzlethelyiség ..... 1,666.923·28 « «
az I. « Németvölgyi-úton 3 pavillonban 178 lakás, 9 műhely és 7 üzlethelyiség ..... 2,151.777·01 « «
a III. « Raktár-, Hunor- és Veder-utcában 5 épületben 283 lakás
a és 7 üzlethelyiség ..... 1,791.527·39 « «
III. « Bécsi-út 88—92. sz. alatt 5 épületben 469 lakás és 34 üzlethelyiség ..... 5,569.942·86 « «
az V. « Váci-út és Mura-u. sarkán (Váci-út 170. sz.) 3 pavillonban 252 lakás és 20 üzlethelyiség ..... 2,165.212·— « «
az V. « Kárpát-utca 13—15. sz. alatt 3 épületben 187 lakás és 8 üzlethelyiség ..... 1,188.368·95 « «
a VI. « Váci-út és Gyöngyösi-út sarkán 3 pavillonban 261 lakás 2,784.973·82 « «
a VI. « Váci-út és Faludi-u. sarkán (Váci-út 159—162. sz.) 2 épületben 200 lakás ..... 1,242.948·46 « «
a VII. « Gyarmat-utca 45—47. sz. alatt 2 épületben 184 lakás és 10 üzlethelyiség ..... 1,200.898·53 « «
a VII. « Újvidék (Róna)-utca 5. sz. alatt 1 épületben 77 lakás . 1,135.381·25 « «
a VIII. « Rozgonyi-utca 4—6. sz. alatt 1 épületben 78 lakás és 8 üzlethelyiség ..... 613.701·24 « «
a VIII. « Kisfaludy-utca 40. sz. alatt 1 épületben 36 lakás ..... 601.242·58 « «
a IX. « Mester-utca és Dandár-utca sarkán (Mester-u. 33—35. sz.) 1 épületben 62 lakás és 6 üzlethelyiség ..... 1,548.164·65 « «
a IX. « Mester-utca 37—39. sz. alatt 2 épületben 107 lakás és 9 üzlethelyiség ..... 1,422.035·89 « «
a IX. « Gróf Haller-utca 8—18. sz. alatt 4 épületben 321 lakás és 28 üzlethelyiség ..... 2,262.956·41 « «
a X. « Simor-utca és Villám-utca sarkán (Simor-utca 43—45. sz.) 2 épületben 96 lakás és 6 üzlethelyiség ..... 2,098.691·79 « «

a X. ker., Üllői-út és Zágrábi-út sarkán 2 épületben 101 lakás és 20 üzlethelyiség ..... 1,266.403·01 P költséggel,
a X. « Maglódi-út 10. sz. alatt 2 épületben 122 lakás és 8 üzlethelyiség ..... 824.636·34 « «
a X. « Kolozsvári-út 39. sz. alatt 1 épületben 94 lakás és 6 üzlethelyiség ..... 642.073·27 « «
a X. « Üllői-út 120—122. sz. alatt 4 épületben 232 lakás és 14 üzlethelyiség ..... 1,488.882·64 « «
a X. « Kerepesi-út 118. sz. alatt 1 épületben 79 lakás ..... 490.814·63 « «
végül 300 szükséglakás ..... 1,134.922·34 « «

Lakásépítés céljára megszereztettek a következő telkek:

az I. ker., Németvölgyi-út 8260. új hrsz. a. 2109·6□-öl ..... 77.633·28 P-ért,
az I. « Fery Oszkár-utca, Németvölgyi-út és Böszörményi-út között 8258. új hrsz. a. 6778·7□-öl ..... 284.705·40 «
az I. « Villányi- és Lenke-út között 4467., 4469., 4489., 4491. új hrsz. a. 30.437□-öl ..... 1,469.326·07 «
az I. « Horthy Miklós- és Fehérvári-út sarkán 4443—7. új hrsz. a. 1277·50 □-öl ..... 225.547·20 «
a III. « Bécsi-út 14729. új hrsz. és 16179/1. új hrsz. a. 7962·60 □-öl 242.063·04 «
az V. « Kárpát-, Zápolya- és Garam-utcák között 25504. új hrsz. a. 4397 □-öl ..... 298.996·— «
a VI. « Váci-út 26075. új hrsz. a. 1588·40 □-öl ..... 76.243·20 «
a VII. « Róna-utca 2369. régi hrsz. a. 2533·60 □-öl..... 76.008·— «
a VII. « Ajtósi Dürer-sor és Hungária-körút sarkán 31667. új hrsz. a. 968 □-öl ..... 100.672·— «
a VII. « Gyarmat- és Telep-utcák között 2363., 2364/2—8., 2365., 2368/43—6. régi hrsz. a. 2253·40 □-öl ..... 81.122·40 «
a VIII. « Kisfaludy-utca 36386. új hrsz. a. 464·98 □-öl ..... 98.297·— «
a IX. « Gróf Haller-, Vaskapu- és Dandár-u. között fekvő 37926—37. új hrsz. a. 3369·57 □-öl ..... 301.405·39 «
a X. « Kerepesi-út és Vezér-utca sarkán 39252 új hrsz. a. 600 □-öl 14.400·— «

Elvégeztettek a következő beruházások:

1. Közművek fejlesztése:

Elektromos Művek gépészeti berendezésének kiegészítése ..... 20,000.000·— P
Vízművek rekonstrukciós munkái ..... 12,432.377·62 «
Vízművek különböző beruházásai ..... 1,034.869·75 «

2. Közlekedési beruházások:

Autobuszüzem fejlesztése ..... 11,867.978·77 P

3. Fürdőügyi beruházások:

Széchenyi-gyógyfürdőben uszoda létesítése ..... 4,383.485·76 P
Szent Gellért-gyógyfürdőben termáluszoda építése ..... 828.427·55 «
Szent Gellért-szállóra emeletráépítés ..... 695.406·78 «
Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló kibővítése céljára megszerzett I. ker., Mányoki-út 2. sz. ingatlan vételára ..... 98.700·— «

4. Közélelmezési beruházások:

Új élelmiszernagyvásártelep létesítése ..... 7,862.764·85 P
Marha- és sertésvágóhíd és vásár beruházásai ..... 5,147.655·53 «
Piacok rendezése ..... 2,882.951·06 «

5. Különböző beruházások:

Központi szivattyútelep iszapkamrája és szűrőberendezésének átalakítása	280.800·— P
Központi szivattyútelep III. és IV. sz. gépegységének kicserélése	146.000·— «
A köztisztasági hivatal részére megszerzett II. ker., 13756. hrsz. ingatlan vételára	24.000·— «
Az Erzsébet-szegényház II. sz. fiókintézetére emeletráépítés	136.000·— «
Az állandó kiállítási terület céljára megvásárolt I. ker., Budafoki-úti 4137—8. hrsz. Krámer-féle ingatlan vételára	253.380·20 «
Az Állat- és Növénykert területén munkáslakóház és több kisebb gazdasági épület létesítése	176.800·— «
Laktanyaépületek tatarozása	385.467·25 «
A Műcsarnok épületének javítása	92.059·05 «

A beruházóprogramm végösszegét a törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1927. évi 402. kgy. számú határozattal 107,800.000 pengőben állapította meg. Ezt követőleg a közgyűlés az 1927. évi 943. kgy. számú határozattal az Autobuszüzem fejlesztési programmjának kibővítésére pótlólag 8,400.000 pengőt, majd az 1928. évi 1502. kgy. számú határozattal az I., Németvölgyi-úti bérházcsoport III. számú pavillonjának építési költségeire 530.182 pengőt, végül az 1920. évi 510. kgy. számú határozattal a Szent Gellért-gyógyfürdő termáluszodájának építési költségeire 44.000 pengőt, tehát összesen 8,974.182 pengőt engedélyezett, miáltal a programm végösszege 116,774.182 pengőre emelkedett.

E programm végrehajtására fedezetül az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön 101,475.440·02 pengőnyi ellenértéke és az ennek kiegészítésére a községi háztartás feleslegeiből az 1928. és 1929. években átmenetileg átengedett 15,425.570·24 pengő szolgált. Ezt az átmenetileg átengedett összeget a kölcsönpénzek a 159/1934. kgy. sz. határozat alapján a községi háztartásnak az 1934. évben visszatérítették, mert az 1089/1930. kgy. sz. határozat a beruházóprogramm befejezéséhez szükséges összeg fedezetéül az 1930. évi függőkölcsön egy részét jelölte ki. Az 1930. évi függőkölcsönből ilymódon fedezett összeg az 1934. év végén 8,244.489·03 pengőt tett ki.

Az 1930. évi függőkölcsönt a székesfőváros az Elektromos Művek, a Vízművek és a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. céljaira, illetve az 1927. évi beruházóprogramm befejezésére vette fel az 1089/1930. kgy. sz. határozat alapján. A 6,800.000 dollárt és 250.000 font sterlinget kitevő függőkölcsön befolyt ellenértéke 45,689.037 pengő volt. Ebből 8,244.489·03 pengő az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön keretében került felhasználásra, a fennmaradó összeg terhére pedig az év végéig 22,794.471·37 pengő kiadás merült fel, mely az Elektromos Művek és a Vízművek beruházásain kívül (21,990.871·37 pengő) magában foglalja a függőkölcsön törlesztésére az 1933. évben felhasznált 803.600 pengőt is. Ezek szerint a függőkölcsön ellenértékéből az év végével 14.650.077·10 pengő állott rendelkezésre, ezt azonban terheli még a Vízművek folyamatban levő beruházásaira és rekonstrukciós munkálataira a részletes számadás szerint még szükséges 9,719.788·51 pengő, valamint a Szent Imre-gyógyfürdő megvásárlására az 1934. évi 162. kgy. számú határozattal engedélyezett 1,989.000 pengő, tehát összesen 11,708.788·51 pengő, úgyhogy a rendelkezésre álló készlet tulajdonképen 2,941.288·59 pengő.

A Magánalkalmazottak Biztosító Intézetétől az 1932. évi 338. kgy. sz. határozat alapján az 1933. évben felvett 1,000.000 pengős törlesztőkölcsönt a székesfőváros

az 1932. évi 364. kgy. sz. határozat értelmében a városszéli telep létesítésére fordította. Ezt a kölcsönt 1933. július 1-től 10 félévi 100.000 aranypengős részletekben évi 5% kamattal kell törleszteni. A kölcsönből az 1934. év végéig programmszerűen 872.402·78 pengő használtatott fel.

Forgótőkehitel. A székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése a 82.071/1931—IV. számú belügyminiszteri leirattal jóváhagyott 205/1931. kgy. számú határozatával a községi háztartás forgótőkeszükségletének kielégítésére a felmerülő szükséglethez mért részletekben igénybevehető 20 millió pengős kölcsön felvételét engedélyezte. Az ezen engedély alapján a szükséghez mérten igénybevett kölcsönből a székesfőváros tartozása 1934. évi december hó 31-én 13,500.000 pengőt tett ki.

Vagyonmérleg. Az 1930. évi XVIII. t.-c. 69. §-a szerint a székesfőváros mindennemű vagyonát legalább minden öt évben újra kell leltározni és felbecsülni s a cselekvő és szenvedő állapot egybevetése után mutatkozó tiszta cselekvő vagy szenvedő vagyont a leltárban (vagyonmérlegben) fel kell tüntetni.

E szerint

Vagyon	1.332,808.162·93 P
Teher	437,612.502·17 «
Tiszta vagyon az 1934. év végén	**895.195,660·76 P**
Összehasonlítva az 1933. évi tiszta vagyon összegével	857,431.049·28 «
A tiszta vagyonnövekedés az 1934. évben	**37,764.611·48 P**

Ez a tiszta vagyonnövekedés a következőkben részletezett változások eredménye:

I. Változások a vagyonnál.

Növekedés:

1. Ingatlanok	13.730·— P
2. Bútorok és felszerelési tárgyak (Egyes intézményeknek a községi háztartás keretébe történt beolvasztása és a leltárak kiegészítése következtében.)	1,613.324·29 «
3. Anyagok, készítmények, termesztmények	321.457·84 «
4. Vasútüzemi és egyéb közlekedési beruházások (Emelkedett az Autobuszüzem ide áthozott vagyonával. Az emelkedést csak részben ellensúlyozta a közúti vasútüzemi beruházásokból avulás címén leírt 1%.)	13,668.430·44 «
5. Cselekvő tőkék (Növekedett az önálló vagyonkezelésű intézmények tőkéinek a 87.592/1934—XII. pm. sz. határozat alapján történt rendezése következtében. A növekedést azonban a B. Sz. K. Rt-nak használatra átadott Autobuszüzem tartozásának az üzemviteli szerződés értelmében való megszűnése csökkentette.)	9,087.235·84 «
6. Pénzkészlet	492.060·88 «
Növekedés a vagyonnál	**25,196.239·29 P**

Apadás:

1. Haszonvételi jogok	670·— P	
2. Bevételi hátrálékok (a tőkeforgalmi hátrálékok nélkül)	4,171.161·75 «	4,171.831·75 P
Marad vagyonnövekedés		**21,024.407·54** P

II. Változások a tehernél.

Növekedés:

1. Kiadási hátrálékok (a tőkeforgalmi hátrálékok nélkül)		8,543.725·87 P

Apadás:

1. Adósság (Csökkent a külföldi valuták árfolyamának esése és a tőketörlesztések következtében.)	9,538.645·68 P	
2. Egyéb tehertételek (Kevesebb, mert a bevételi hátrálékokból várható törlés kisebb az 1933. évinél, az öregségi és rokkantsági munkaadói járulék ügye a 163.579. 1934—I. pm. sz. a. rendeztetett és mert a Vásárpénztár Rt. felszámolásával kapcsolatban vállalt kötelezettség a községi háztartás kiadásai között került elszámolásra.)	15,677.662·88 «	
3. Kétes követelések (A kétes követelés fejében ingatlanokat kapott a főváros a 190.224/1934—III. pm. sz. a.)	25.779·25 «	
4. Fenntartott hitel	41.842·— «	25,283.929·81 «
Marad teherapadás		**16,740.203·94** P

III. Változások a tiszta vagyonnál.

Vagyonnövekedés	21,024.407·54 P
Teherapadás	16,740.203·94 «
Az 1934. év végén jelentkező tiszta vagyonnövekedés	**37,764.611·48** P

Közkórházi alap. Az önálló közkórházi alap megszüntetését a törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1932. évi költségvetés megállapítása tárgyában 300/1931. kgy. szám alatt hozott határozatával mondotta ki. Egyben elhatározta a közgyűlés, hogy a közkórházak kiadásait és bevételeit a jövőben a községi háztartásban irányozza elő. Ez ellen az előirányzás ellen a népjóléti és munkaügyi miniszter az 1933. április 29-én 83.885/1931.—II. sz. alatt kelt leiratában nem tett észrevételt, de nem járult hozzá a közkórházi alap megszüntetéséhez, mert megállapítása szerint a közkórházi alap önálló vagyonnal és jövedelemmel rendelkezik s ezeknek a községi háztartásba való beolvasztását nem tartja kívánatosnak.

A miniszter ennél a megállapításánál azonban figyelmen kívül hagyta azt, hogy a székesfőváros, illetve a közkórházi alap az ápolási díjakra nézve a m. kir. kormánnyal az 1931. évben, 12 évre kötött megállapodás értelmében elesett az annakidején 16 millió pengőre becsült, de ma már 18 millió pengőre tehető ápolási díj köve-

telésétől. Erről a követeléséről a közkórházi alap az államkincstárral szemben lemondott. A közkórházi alap azonban ezt az összeget a községi háztartásnak megtéríteni tartozik, mégpedig most már a nélkül, hogy ezt az összeget az államkincstártól megkapná. Ezeket a kórházi költségeket meg kell téríteni a községi háztartás részére, mert ezeket a községi háztartás a közkórházi alapnak előlegezte.

Az elengedett ápolási díjakat így a közkórházi alap vagyonmérlegébe tehertételként beállítva, vagyonhiány fog a közkórházi alapnál mutatkozni, minthogy a teher nagyobb most már, mint a vagyon. A közkórházi alap 1931. év végén kimutatott vagyona 14,795.772 pengő 24 fillér, az államkincstárnak elengedett ápolási díj pedig 18 millió pengő körül van. Ennélfogva ezt a terhet figyelembevéve, az alap mérlegében mintegy 3 millió pengő vagyonhiány mutatkozik.

Az alap megszüntetésével tehát nem kerül át tiszta vagyon a községi háztartásba. A községi háztartás a közkórházi alap ingó- és ingatlanvagyonát olyan tehertételekkel veszi át, amely terhek jóval meghaladják az átvett vagyon értékét. Nem áll fenn tehát az az ok, ami miatt a kormányhatóság nem járult hozzá a közkórházi alap megszüntetéséhez.

A kormányhatóság jóváhagyása hiányában azonban az alap megszüntetését eddig nem lehetett végrehajtani. A jóváhagyásig az alap kereteit — mint felszámolási keretet — fenn kell tartani, annak ellenére, hogy az alap ingatlan- és ingóvagyona a 300/1931. kgy. sz. határozat értelmében a községi háztartásnak már 1932. január 1-ével átadatott. A közgyűlés ilyen körülmények közt felterjesztéssel fordult a belügyminiszterhez és újból kérte a kórházi alap megszüntetéséhez a kormányhatóság jóváhagyását.

Megszűnt üzemek. A műszerüzemnek, a gyógyszerüzemnek, a kátrányozó és bitumenező telepnek önálló vagyonkezelése az 1934. év folyamán megszűnt, az autobuszüzemet és a budai hegypályát pedig a törvényhatóság a Beszkárt üzemkezelésébe adta át.

Községi műszerüzem. Ezt az üzemet a székesfőváros a közkórházainak és egyéb egészségügyi intézményeinek műszerekkel, orvosi segédeszközökkel, kötözőszerekkel, fehérneművel, bútorokkal és gazdasági cikkekkel való ellátása érdekében az 1913. évi 146.990. számú tanácsi határozattal állította föl.

Működését az 1914. évben kezdette meg, számadásai ebben az évben még a közkórházi alap, 1915. január 1-től azonban már a községi háztartás keretében szerepeltek. A törvényhatósági bizottság közgyűlésének 1918. évi 1106. kgy. sz. határozata értelmében az üzemvitel 1919. január 1-től fogva a községi háztartásból kihasítva, elkülönített vagyonkezelés mellett önállósult. Ugyanezen közgyűlési határozat 6,341.809·63 korona 5%-os forgótőkét engedélyezett az üzem részére, ezt az 1922. évi 823. kgy. sz. határozat 15 millió, majd az 1923. évi 112. kgy. sz. határozat 30 millió, az 1923. évi 1132. kgy. sz. határozat 50 millió, az 1923. évi 1570. kgy. sz. határozat pedig 2120 millió koronára emelte föl. Ezeket a forgótőkéket az üzem az 1924. év folyamán a községi háztartásnak visszafizette.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1933. évi 48. kgy. számú határozatával a műszerüzem üzemi jellegét megszüntette és az üzemet közigazgatási intézményként működő kórházi anyagraktárra szervezte át. Ezt a határozatot az 1933. évi 79.484. számú belügyminiszteri leirat hagyta jóvá. Ehhez képest az 1933. évi 204.479/X.

számú polgármesteri rendelet a műszerüzem önálló vagyonkezelését 1933. december 31-ével megszüntette és az intézményt »Kórházi központi műszer- és anyagraktár« címmel a községi háztartás keretében működő intézmények közé sorozta. A rendelet értelmében az üzemi kezelés felszámolását az 1934. év végéig be kellett fejezni.

A felszámolás megtörtént. Az üzem ingatlan és ingóvagyona, valamint a megváltott rész erejéig árukészlete is a községi háztartás vagyonába olvadt, az üzem 60.000 pengős beruházási tartalékát teljes összegében beszolgáltatta, egyéb vagyonrészeire pedig a számadási év végéig 236.425·36 pengőt teljesített. Befizette az üzem az 1933. évi 43.854·55 pengő üzleti feleslegét, beszolgáltatta végül az öregségi és rokkantsági tartalékát, mely az 1934. év végéig számított kamatokkal együtt 56.408·26 pengő volt.

Községi gyógyszerüzem. A gyógyszerüzem az 1919. március 1-én községi kezelésbe vett közkórházi gyógyszertárakból és az ezeket ellátó központi gyógyszerraktárból keletkezett. Ezeknek berendezését, felszerelését és gyógyszeranyagát a székesfőváros az 1921. évi 1083. kgy. számú határozata alapján 1921. október 1-én 2,994.126·95 koronáért váltotta meg.

A községi műszerüzem és anyagraktár 1920. évi eredményének megállapítása tárgyában hozott 1922. évi 127. kgy. számú határozat kimondotta a községi gyógyszerüzemnek vagyoni elkülönítését 1922. évi január hó 1-ével, úgy azonban, hogy az továbbra is a műszerüzem keretében működjék, egyben a gyógyszerüzem részére a kölcsönpénzekből 8 millió korona, az 1923. évi 119. és 1131. kgy. sz. határozatok pedig 32 millió korona 6%-os forgótőkét engedélyeztek. Ezt a forgótőkét a gyógyszerüzem az 1923. év folyamán a községi háztartásnak visszafizette.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1933. évi 48. kgy. számú határozatával a gyógyszerüzem üzemi jellegét megszüntette és az üzemet közigazgatási intézményként működő gyógyáruraktárrá szervezte át. Ezt a határozatot az 1933. évi 79.484. számú belügyminiszteri leirat hagyta jóvá. Ehhez képest az 1933. évi 204.479/X. számú polgármesteri rendelet a gyógyszerüzem önálló vagyonkezelését 1933. december 31-ével megszüntette és az intézményt Kórházi központi gyógyáruraktár és közkórházi gyógyszertárak« címmel a községi háztartás keretében működő intézmények közé sorozta. A rendelet értelmében az üzemi kezelés felszámolását az 1934. év végéig be kellett fejezni.

A felszámolás megtörtént. Az üzem ingatlan és ingóvagyona, valamint árukészlete a községi háztartás vagyonába olvadt, a követeléseit az üzem behajtotta, hitelezőit kielégítette, egyéb vagyonrészeit pedig a községi háztartás javára beszolgáltatta. Ezek szerint a felszámolás a községi háztartás javára összesen 966.351·30 pengő rendkívüli bevételt eredményezett.

Kátrányozó és bitumenező telep. A törvényhatósági bizottság közgyűlésének 1923. évi 690. kgy. sz. határozata kimondotta, hogy az addig a községi háztartás keretében működő kátrányozó és bitumenező telepet innen kihasítja és önálló vagyonkezelésű üzemként vezeti tovább. Kimondotta még ez a határozat, hogy az üzem a községi háztartásnak a beruházások értéke fejében 1,682.425 koronával tartozik, az átadott fogyasztási anyagkészlet 3,887.126 korona értékét a községi háztartásnak megtéríteni köteles, számadásait pedig a kereskedelmi kettős könyvvitel szabályai szerint kell vezetnie.

Az üzemkezelés ellátása céljából az 1923. évi 1056. és az 1924. évi 1219. kgy. számú határozatok alapján a kölcsönpénzek pénzkészletéből 175 millió korona forgótőkét kapott, amelyből az 1925. évben 20 millió koronát, az 1928. évben pedig 12.400 pengőt visszafizetett.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1933. évi 48. kgy. számú határozatával a kátrányozó és bitumenező telepnek intézményként való kezelését határozta el. Ezzel a határozattal a telep üzemi jellege megszűnt. A közgyűlési határozatot az 1933. évi 79.484. számú belügyminiszteri leirat jóváhagyta. Ehhez képest az 1934. évi 5161/III. számú polgármesteri határozat az üzem önálló vagyonkezelését 1933. december 31-ével megszüntette és az intézményt a községi háztartás keretében működő intézmények közé sorozta.

A határozat értelmében az üzemi kezelés felszámolása az 1933. évi vagyonmérleg alapján megtörtént. A telep ingatlan-, ingóvagyona és anyagkészlete a községi háztartás vagyonába olvadt, az adósok 96.558·71 pengő tartozása és a hitelezők 112.496·06 pengő követelése kezdő hátralékként a községi háztartás költségvetésszerű kezelésébe vétetett át és ennek kereteiben kerül lebonyolításra, egyéb vagyonrészeit pedig a telep a községi háztartás javára szolgáltatta be. Ezek szerint a felszámolás a községi háztartás javára összesen 415.937·40 pengő rendkívüli bevételt eredményezett.

Autobuszüzem. A székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése 1913. évi 1489. kgy. sz. alatt elhatározta, hogy a fennálló lófogatú társaskocsiközlekedés megszüntetésével a gépüzemre tér át és az üzlet gyakorlásának kizárólagos jogát magának tartja fenn. Egyben utasította a tanácsot, hogy az életbeléptetendő üzem berendezésére, úgy a szükséges gépkocsik szállítása, mint az üzemvitelnek esetleges vállalatbaadása iránt szükségesnek mutatkozó előmunkálatokat végezze el. A tanács az 1915. évi 14.699/V. tsz. határozatával néhány ismertebb típusú autobusznak üzembehelyezésével próbajáratokat rendezett be. Ezeket azonban 1917. április 10-ével a háborús benzin- és gumihiány következtében be kellett szüntetni.

A székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése 1917. évi 1087. kgy. sz. határozatával kimondotta, hogy Budapest székesfőváros közönsége, mint a Székesfővárosi Közlekedési Vállalat Részvénytársaságnak 1914. július 1-e óta kizárólagos részvényese, a részvénytársaságot felszámolás útján megszünteti és a társaskocsi vállalatot a székesfőváros háztartásában, mint elkülönített vagyonkezelésű üzemet vezeti tovább.

Az újabb autobuszforgalom 1921. szeptember 24-én indult meg. Az autobuszüzem üzlet- és számvitele az 1921. év végéig a Székesfővárosi Közlekedési Vállalat Rt. keretében, illetve annak számadásában szerepelt. Az 1923. évi 87.293/V. tsz. határozat értelmében az üzem önállósult. Az autobuszüzem bevezetésével kapcsolatban az 1916. évi 80 millió koronás kölcsön terhére 1,179.550·49 korona kiadás merült fel, melyet az üzem a községi háztartásnak az 1932. évben megtérített.

Az 1929. évi 891. kgy. számú határozat az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsönből 12,200.000 pengőt engedélyezett az üzem fejlesztésére, amiből az üzem az 1933. év végéig 11,882.113·45 pengőt vett igénybe. Ez az összeg a kölcsön kibocsátási árfolyamán számítva 13,571.627·15 pengő.

A törvényhatósági bizottság, midőn az 1922. évi 1722. kgy. sz. határozattal a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. megalakítását határozta el, egyben állást

foglalt a főváros közlekedési üzemeinek egységes üzemkezelése mellett, a törvényhatósági tanács pedig 1932. évi 6. tvh. tsz. alatt hozott határozatával a főváros közlekedési vállalatainak egységesítését határozta el. Ennek értelmében az 1932. évi 51.176/V. számú polgármesteri határozat 1932. július 1-ével az autobuszüzemet a Beszkárt üzemkezelésébe adta át azzal, hogy azt további intézkedésig a főváros számlájára kezelje.

Az autobuszüzem költségelőirányzata annak feltételezésével, hogy az üzemkezelési szerződést a számadási év alatt megkötik, már a Beszkárt költségvetésének keretében szerepelt. Az üzemviteli szerződést azonban a törvényhatósági bizottság csak az 1934. évi 393. kgy. számú határozatával kötötte meg. Ennek értelmében a főváros az autobuszüzemet a hozzátartozó összes ingatlanokkal, forgalmi eszközökkel és az összes berendezésekkel 1934. január 1. napjától számított 80 esztendei időtartamra a Beszkárt kezelésébe adta át. A részvénytársaság a szerződés tartama alatt tartozik az autobuszüzemet állandóan üzemben tartani és a szerződés lejártakor az átadott vagyont üzemképes állapotban visszaszármaztatni. Az üzemvitelből eredő összes kötelezettségek a részvénytársaságra hárulnak, viszont az átadott vagyon után sem tőketörlesztési, sem kamatszolgáltatási kötelezettség nem terheli. Az üzem esetleges tiszta nyereségét 1950. évig az üzem fejlesztésére kell fordítani, 1951. évtől a főváros részesedést kívánhat. A részvénytársaságnak az autobuszüzem vagyonát a kezelésre átadott többi fővárosi vagyontól elkülönítve kell kezelnie.

Budai hegypálya. A budai hegypálya üzemviteli szerződését a törvényhatósági bizottság 1934. évi 392. kgy. számú határozatával kötötte meg. Ennek értelmében a főváros a hegypályát 1933. január 1. napjától számított 81 évi időtartamra a Beszkárt üzemkezelésébe adta. A részvénytársaság tartozik a szerződés tartama alatt a hegypályát üzemben tartani és a szerződés lejártakor az átadott vagyont üzemképes állapotban visszaszármaztatni. Az üzemvitelből eredő összes kötelezettségek a részvénytársaságra hárulnak, viszont az átvett anyag- és pénzkészletért megtérítéssel nem tartozik. A részvénytársaság a hegypálya üzemét a villamos vasutakkal közös elszámolás mellett vezeti.

Az üzemek zárószámadásai. Az üzemek 1934. évi gazdálkodásának eredményeiről — szembeállítva azokat a költségvetéseikkel — a következő összefoglalás ad tájékozást.

1934. évi kiadás		A költségvetésnél kedvezőbb kedvezőtlenebb	Az intézmény megnevezése	1934. évi bevétel		A költségvetésnél kedvezőbb kedvezőtlenebb	1934. évi felesleg hiány		A költségvetésnél kedvezőbb kedvezőtlenebb
költségvetés szerint	zárószámadás szerint			költségvetés szerint	zárószámadás szerint		költségvetés szerint	zárószámadás szerint	
p e n g i				p e n g ő					
36,649.054	37,498.707·51	849.653·51	Elektromos Művek	41,559.500	43,889.595·56	2,330.095·56	4,910.446	6,390.888·05	1,480.442·05
31,603.979	32,687.168·92	1,083.189·92	Gázművek	32,532.482	33,615.671·92	1,083.189·92	928.503	928.503·—	—
10,909.177	11,566.976·99	657.799·99	Vízművek	11,384.008	12,287.473·68	903.465·68	474.831	720.496·69	245.665·69
3,383.706	3,608.504·93	224.798·93	Budapest székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai	3,046.540	2,440.073·06	603.486·94	337.166	1,168.431·87	831.265·87
11,895.661	12,646.084·62	750.423·62	Községi élelmiszerárusítóüzem ...	12,012.362	12,652.576·85	640.214·85	116.701	6.492·23	110.208·77
2,914.986	2,261.065·40	653.920·60	Községi kenyérgyár	3,026.000	2,331.762·95	694.237·05	111.014	70.697·55	40.316·45
2,454.346	1,532.491·63	921.854·37	Községi lóhúsüzem	2,477.834	1,440.156·10	1,037.677·90	23.488	92.335·53	115.823·53
635.000	757.166·03	122.166·03	Hirdető vállalat .	670.000	812.593·05	142.593·05	35.000	55.427·02	20.427·02
1,933.400	1,817.705·63	115.694·37	Községi temetkezési intézet ...	1,998.400	1,850.125·15	148.274·85	65.000	32.419·52	32.580·48
102,379.309	104,375.871·66	1,996.562·66	Összesen	108,707.126	111,320.028·32	2,612.902·32	6,327.817	6,944.156·66	616.339·66

Ebben a kimutatásban feltüntetett üzleti feleslegek a törvényes rendelkezések értelmében a községi háztartást illetik, viszont a hiányok megtérítése a háztartást terheli.

Az üzemi szolgáltatások 1934. évi eredményei a következők:

az önálló vagyonkezelésű intézmények a számadási évben üzleti felesleg címén	8,204.924·06 Pt
tőketörlesztés és kamat címén	13,129.163·32 «
természetbeni szolgáltatásokban pedig	2,864.003·58 «
összesen	**24,198.090·96** Pt
juttattak a községi háztartásnak. Ebből a gyógyfürdők és gyógyforrások, valamint a lóhúsüzem	1,260.767·40 «
együttes veszteségét leszámítva, az üzemek hozzájárulása a 22,559.501 pengő előirányzattal szemben tisztán	**22,937.323·56** Pt

jelent a községi háztartás javára (az üzemek tiszta hozadéka az 1933. évben 25,977.374·89 pengő volt.)

Az itt kimutatott hozadékon felül a hirdetővállalat közterülethasználati díj címén 180.000 pengőt, a temetkezési intézet pedig ingyenes temetések szolgáltatásával 18.328 pengőt szolgáltatott a községi háztartás javára.

Az üzemek vagyona. Az 1933. évi 231.828/XII. és az 1934. évi 87.592/XII. pm. számú rendeletek alapján az 1934. évben egységes elvek szerint újra felbecsülték az üzemekben fekvő vagyont.

Az üzemi vagyonnak és az üzemekben fekvő székesfővárosi tőkének a vagyonbecslés folytán bekövetkezett változásait az alábbi összefoglalás szemlélteti.

Megnevezés	Az átértékelés előtt		
	beruházott vagyon	értékcsökkenési tartalékok és leírások	nettó vagyonérték
	pengő		
Elektromos Művek	217,884.954·92	88,522.879·36	129,362.075·56
Gázművek	90,745.663·05	23,236.055·92	67,509.607·13
Vízművek	47,851.844·28	3,890.770·91	43,961.073·37
Gyógyfürdők és gyógyforrások	23,204.097·36	2,837.730·53	20,366.366·83
Községi élelmiszerárusító üzem	1,564.908·18	398.600·—	1,166.308·18
Községi kenyérgyár	879.388·12	304.842·21	574.545·91
Községi lóhúsüzem	395.947·66	212.992·61	182.955·05
Hirdető vállalat	744.492·19	354.390·—	390.102·19
Községi temetkezési intézet	547.923·34	231.785·14	316.138·20
Összesen	**383,819.219·10**	**119,990.046·68**	**263,829.172·42**

Megnevezés	Az átértékelés után		
	beruházott vagyon	leírások	netto vagyonérték
	pengő		
Elektromos Művek	201,230.120·03	80,625.887·24	120,604.232·79
Gázművek	107,351.251·13	53,569.719·—	53,781.532·13
Vízművek	66,831.719·29	28,672.269·27	38,159.450·02
Gyógyfürdők és gyógyforrások	16,750.989·—	4,433.605·97	12,317.383·03
Községi élelmiszerárusító üzem	1,666.561·76	653.383·20	1,013.178·56
Községi kenyérgyár	1,556.440·—	1,016.399·07	540.040·93
Községi lóhúsüzem	578.079·33	395.124·28	182.955·05
Hirdető vállalat	627.973·84	348.680·79	279.293·05
Községi temetkezési intézet	630.387·90	283.410·98	346.976·92
Összesen	**397,223.522·28**	**169,998.479·80**	**227,225.042·48**

Megnevezés	A székesfőváros tőkéje		
	1933. év végén	1934. évi csökkenés gyarapodás	1934. év végén
	pengő		
Elektromos Művek	123,239.498·33	**8,757.842·77**	114,481.655·56
Gázművek	72,040.857·20	**13,728.075·—**	58,312.782·20
Vízművek	49,502.866·88	**5,801.623·35**	43,701.243·53
Gyógyfürdők és gyógyforrások	19,979.966·41	**8,048.983·80**	11,930.982·61
Községi élelmiszerárusító üzem	476.746·29	**153.129·62**	323.616·67
Községi kenyérgyár	775.913·13	**34.504·98**	741.408·15
Községi lóhúsüzem	203.174·13	—	203.174·13
Hirdető vállalat	743.568·34	**110.809·14**	632.759·20
Községi temetkezési intézet	243.366·74	30.838·72	274.205·46
Összesen	**267,205.957·45**	**36,604.129·94**	**230,601.827·51**

A becslés eredménye szerint tehát a vagyonérték csökkent. A csökkenést elsősorban az üzemeknek az előző évekből eredő értékcsökkenési tartalékai, valamint az 1934. évi értékleírások fedezték. Ezek elégtelensége esetében a különbözetet a székesfőváros terhére számolták el.

A részvénytársaság alakjában működő üzemek zárószámadásai. A részvénytársaságok 1934. évi gazdálkodásának eredményeiről szembeállítva azokat a költségvetéseikkel — a következő összefoglalás tájékoztat.

1934. évi kiadás		A költségvetésnél kedvezőbb kedvezőtlenebb	A részvénytársaság megnevezése	1934. évi bevétel		A költségvetésnél kedvezőbb kedvezőtlenebb	1934. évi fölösleg hiány		A költségvetésnél kedvezőbb kedvezőtlenebb
költségvetés szerint	zárószámadás szerint			költségvetés szerint	zárószámadás szerint		költségvetés szerint	zárószámadás szerint	
pengő				pengő					
47,109.453	54,040.169·95	**6,930.716·95**	Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.	47,267.000	54,040.169·95	6,773.169·95	157.547	—	**157.547·—**
2,008.495	2,254.399·95	**245.904·95**	Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.	2,230.000	2,342.777·63	112.777·63	221.505	88.377·68	**133.127·32**
364.300	924.800·48	**560.500·48**	Budapest Kisipari Hitelintézet Rt.	409.000	946.941·31	537.941·31	44.700	22.140·83	**22.559·17**
677.061	514.485·53	162.575·47	Magyar Sertéshizlaló és Húsipari Rt.	677.061	497.028·15	**180.032·85**	—	**17.457·38**	**17.457·38**
50,159.309	57,733.855·91	**7,574.546·91**	Összesen	50,583.061	57,826.917·04	7,243.856·04	423.752	93.061·18	**330.690·87**

A Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. felszámolása a számadási év alatt is folyamatban volt, a Budapest Gyöngyösvárosi Szénbánya Rt felszámolása pedig befejezést nyert, csak a zárógyűlést kell még megtartani.

Székesfővárosi számszék. A székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. egyes rendelkezéseit módosító 1934. évi XII. t.-c. 11. §-ában foglalt rendelkezésnek megfelelően a székesfővárosi számszék 1934. év folyamán 28 hivatalban, a községi háztartás keretében elszámolt 38 intézményben, 6 önálló vagyonkezelésű, 1 részvénytársasági formában működő üzemben és 1 alapszerűen kezelt önálló intézményben, vagyis összesen 74 hivatalban illetve intézményben tartott általános vizsgálatot. Ezenkívül 18 önálló vagyonkezelésű üzemben 3 alapszerűen kezelt intézményben és 22 részvénytársaságnál folytatott le mérlegvizsgálatot, továbbá 53 hivatal, illetve intézmény évi számadásai anyagát vizsgálta felül, 15

bérlemény kezelését vizsgálta meg, végül részben önállóan, részben pedig a székesfőváros főszámvevőjével együttesen 61 rovásoló és 83 leltári és anyagszámadási vizsgálattal egybekötött rendes pénztári vizsgálatot tartott.

Törvényes kötelezettségéből folyóan (T. 78. §. (2)) felügyeleti hatáskörben résztvett a székesfővárosi zárószámadás és vagyonmérleg ellkészítésében, ami a központi számvevőség és az I—X. kerületi elöljáróság anyagának ugyancsak helyszíni vizsgálatával volt kapcsolatos.

Az év folyamán havonta feldolgozta és jelentés alakjában ismertette az üzemek havi eredményszámadásait, élénk figyelemmel kísérte a központi és kerületi pénztárak havi lerovási kimutatásait és különösen a központi hitelnyilvántartó és utalványozási jegyzékek anyagát.

Vizsgálatai során egyrészt állandóan ellenőrizte, hogy a törvényes rendelkezéseket, szabályrendeleteket és utasításokat a székesfőváros hatóságai, intézményei, és üzemei betartják-e, másrészt, hogy a magángazdálkodással versenyezhető üzemeket és vállalatokat a magángazdaság érdekeivel összeegyeztethető módon, gazdaságosan, de árszabályozó hivatásuknak megfelelően vezetik-e.

Ellenőrző vizsgálatainál egyben a székesfőváros hivatalainak, üzemeinek, vállalatainak és intézményeinek szervezetére, úgyszintén közérdekű takarékos működésére is figyelemmel volt.

A közigazgatási ágazatok viszgálatánál ügyelt különösen az érvénybenlevő szabályrendeletek pontos betartására, továbbá az utalványozási jog szabályszerű gyakorlására, a fűtési és világítási szükségletek s egyéb anyagok szabályszerű és gazdaságos beszerzésére, valamint felhasználására, a leltárak és anyagszámadások pontos vezetésére és az egyenruházati kérdésnek mikénti kezelésére.

Pénztári vizsgálatai során figyelemmel kísérte a számszék, vajjon a pénztárak működésükben az előírt szabályoknak eleget tesznek-e és hogy a pénztári berendezések biztonsági szempontból a mai kor követelményeinek megfelelnek-e.

A számvevőség. A székesfőváros számvevőségének hivatása: a székesfővárosi közvagyon és közjövedelem, valamint a fővárosi alapok és alapítványok kezelése, nyilvántartása és számvitele, a főváros háztartásának állandó ellenőrzése és a zárószámadások készítése.

A számvevőségnek ez az ellenőrző működése kiterjed a székesfőváros összes önálló vagyonkezelési intézményére és üzemére, illetve ezek számadásainak felülvizsgálatára is. Ugyancsak a számvevőség ügykörébe tartozik egyes községi közszolgáltatások számvitele.

A számvevőség ügymenetében az 1934. év folyamán két említésreméltó változás történt: a közkórházak mellé rendelt számvevőségi kirendeltségek felállítása, ezzel egyidejűleg a központi számvevőség X/a (kórházi) ügyosztályának megszüntetése és a székesfővárosi alkalmazottak betegségi és baleseti, öregségi és rokkantsági ügyeivel foglalkozó számvevőségi ügyosztály felállítása.

A kórházi gyógydíjak felszámításával kapcsolatos teendőket a polgármester 34.734/1930—I. sz. alatt kiadott rendeletével megszüntetett tanácsi X. ügyosztály kórházi alosztályától 1930. év márciusában vette át a központi számvevőség erre a célra a főszámvevő által megszervezett és felállított X/a ügyosztálya.

Egyidőre — a hátrálékok feldolgozásáig — célszerűnek mutatkozott a központi kezelés fenntartása, azonban már ekkor tervbe vétetett a gyógydíjak eredményesebb behajtása érdekében az önálló számvevőségi kirendeltségek szervezése az egyes kórházcsoportokhoz.

A gyógyköltségek biztosítása és behajtása ugyanis a központosított rendszer szerint csak késedelmesen történhetett meg és sok esetben e miatt az ápolási költség behajthatatlanná vált. Ezért a polgármester 205.124/1933—X. sz. alatt kiadott rendeletével úgy intézkedett, hogy a székesfőváros közkórházaiban ápolt betegek után felmerülő ápolási költségek felszámítását, nyilvántartását és behajtását 1934. január hó 1-től kezdődően a központi számvevőség kirendeltségei önállóan teljesítsék. Elrendelte egyidejűleg a számvevőség X/a ügyosztályának megszüntetését is. Az itt levő személyzet ennélfogva a vonatkozó iratokkal együtt az egyes kórházcsoportokhoz, úgymint: a Szent Rókus-, Szent István-, Szent János- és Szent László-közkórházak mellé felállított számvevőségi kirendeltséghez nyert beosztást. Ennek a decentralizált rendszernek előnyei különösen abban nyilvánulnak, hogy a számvevőségi kirendeltségeknek a beteggel és a kórházi személyzettel közvetlen kapcsolatuk van, a betegfelvétel alkalmával az adatszerzés tehát pontosabban történhetik. Megkönnyíti ez továbbá a kórházi értesítők pontos és gyors letárgyalását, a fizető betegek ápolási díjainak előzetes befizetésére pedig az eddiginél nagyobb gondot lehet fordítani.

A másik fontosabb esemény a székesfővárosi alkalmazottak betegségi és baleseti, öregségi és rokkantsági ügyeivel foglalkozó számvevőségi ügyosztály felállítása.

A székesfőváros törvényhatósága 116/931. számú kgy. határozatával gondoskodott a főváros alkalmazottainak öregség, rokkantság, hozzátartozóiknak özvegység és árvaság esetére az 1928 : XL. t.-c.-nek megfelelően való ellátásáról.

6. Tiszti ügyészség.

Tiszti ügyészség. *A székesfőváros aktív közigazgatási, gyámi és gyámpénztári perei.* A székesfőváros által harmadik személyek ellen a tiszti ügyészség útján indított — 1934. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1934. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — közigazgatási, gyámi és gyámpénztári perek száma 1508 volt. Ezeknek az aktív pereknek a polgári perrendtartásról szóló 1911 : I. t.-c. 6. §-a és az 5100/1931. M. E. számú rendelet 45. §-a alapján számított perértéke 2,103.107·96 pengőt tett ki.

Az aktív perek közül *befejezést nyert* 1084 darab 1,318.340 pengő 76 fillér perértékű aktív per, *folyamatban van* 300 darab 283.844 pengő 15 fillér perértékű aktív per, a keresetlevél kézbesíthetetlensége, időközi teljesítés, utasítás, az ellenérdekű fél elhalálozása vagy ismeretlen helyen tartózkodása, a tájékoztatás (információ) és a bizonyítási eljárás eredménye közötti eltérés és a kereseti követelés behajthatatlansága miatt pedig *szünetel* 124 darab 500.923 pengő 05 fillér perértékű aktív per.

Az 1084 darab 1,318.340·76 pengő perértékű befejezett aktív per közül befejezést nyert *kedvező ítélettel* 948 darab 1,031.786·22 pengő perértékű aktív per, *kedvezőtlen ítélettel* 10 darab 3625·49 pengő perértékű aktív per, a székesfőváros követelésével azonos összeg erejéig kötött *egyességgel* 107 darab 269.912·17 pengő perértékű aktív per, a székesfőváros követelésétől eltérő összeg erejéig kötött egyességgel 3 darab

641·30 pengő perértékű aktív per, elállás vagy szünetelés folytán beállott *permegszűnés* (1911 : I. t.-c. 186., 446. és 475. §§ — 1925 : VIII. t.-c. 15. §) *következtében* pedig 16 darab 12.375·58 pengő perértékű aktív per.

A fentiek szerint a 2,103.107·96 pengő perértékű aktív per közül 49·1% kedvező ítélettel, 0·2% kedvezőtlen ítélettel, 12·9% egyességgel, 0·6% pedig permegszűnés következtében nyert befejezést, míg 13·4% folyamatban maradt, 23·8% pedig szünetel.

A székesfőváros passzív közigazgatási, gyámi és gyámpénztári perei. A harmadik személyek által a székesfőváros ellen indított — 1934. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1934. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett és a tiszti ügyészség által vitt — közigazgatási, gyámi és gyámpénztári perek száma 356 volt.

Ezeknek a passzív pereknek a polgári perrendtartásról szóló 1911 : I. t.-c. 6. §-a és az 5100/1931. M. E. számú rendelet 45. §-a alapján számított perértéke 6,853.881·05 pengőt tett ki.

Ezen passzív perek közül *befejezést nyert* 152 darab 973.326·47 pengő perértékű passzív per, *folyamatban van* 139 darab 5,371.063·53 pengő perértékű passzív per, *szünetel* pedig 65 darab 509.491·05 pengő perértékű passzív per.

A 152 darab 973.326·47 pengő perértékű befelezett passzív per közül befejezést nyert *kedvező ítélettel* 62 darab 522.090·40 pengő perértékű passzív per, *kedvezőtlen ítélettel* 39 darab 232.671 pengő perértékű passzív per, *egyességgel* 18 darab 164.372·24 pengő perértékű passzív per, elállás vagy szünetelés folytán beállott *permegszűnés* (1911 : I. t.-c. 186., 446. és 475. §§., 1925 : VIII. t.-c. 15. §.) *következtében* pedig 33 darab 54.192·83 pengő perértékű passzív per.

Más szóval a 6,853.881·05 pengő perértékű passzív per közül 7·6% kedvező ítélettel, 3·4% kedvezőtlen ítélettel 2·4% egyességgel, 0·8% pedig permegszűnés következtében nyert befejezést, míg 78·4% folyamatban maradt, 7·4% pedig szünetel.

A székesfőváros aktív pereiben hozott jogerős kedvezőtlen ítéletek és létesített egyességek folytán a székesfővárosra az 1934. évben háramlott megterhelés. A székesfőváros által harmadik személyek ellen indított — 1934. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1934. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — 1508 darab 2,103.107·96 pengő perértékű közigazgatási gyámi és gyámpénztári per közül 10 darab 3625·49 pengő perértékű aktív per nyert a székesfővárosra nézve *jogerős kedvezőtlen ítélettel befejezést.*

Ezen 10 darab 3625·49 pengő perértékű aktív perből a székesfővárosra az 1934. évben 401·10 pengőt kitevő megterhelés hárult.

Ez a — 401·10 pengőt kitevő — *megterhelés a székesfőváros aktív perei 2,103.107·95 pengőt kitevő perértékének 0·02%-a.*

A székesfőváros által harmadik személyek ellen a tiszti ügyészség útján indított — 1934. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ezen időponttól 1934. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — közigazgatási, gyámi és gyámpénztári per közül 110 darab 270.553·47 pengő perértékű aktív per nyert *egyességgel* befejezést.

Ezen 110 darab 270.553·47 pengő perértékű aktív per közül megterhelés a székesfővárosra *csak* 3 darab 641·30 pengő perértékű *perből hárult. Ez a megterhelés az 1934. évben 66·20 pengőt tett ki. Ez a megterhelés a székesfőváros aktív perei 2,103.107·96 pengőt kitevő perértékének 0·003%-a.*

A székesfőváros passzív pereiben hozott jogerős kedvezőtlen ítéletek és létesített egyességek folytán a székesfővárosra az 1934. évben háramlott megterhelés. A harmadik személyek által a székesfőváros ellen indított és a tiszti ügyészség által vitt — 1934. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1934. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — 356 darab 6,853.881·05 pengő perértékű közigazgatási, gyámi és gyámpénztári per közül 39 darab 232.671 pengő perértékű passzív per nyert a székesfővárosra nézve *jogerősen kedvezőtlen ítélettel* befejezést.

Ezen 39 darab 232.671 pengő perértékű passzív perből a székesfővárosra az 1934. évben havonta összesen 233·79 pengőt kitevő életjáradékok figyelmen kívül hagyása mellett *33.806·80 pengőt kitevő megterhelés hárult.*

Ez a megterhelés a székesfőváros passzív perei 6.853.881·05 pengőt kitevő per értékének 0·4%-a.

A harmadik személyek által a székesfőváros ellen indított és a tiszti ügyészség által vitt — 1934. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1934. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — 356 darab 6,853.881·05 pengő perértékű közigazgatási, gyámi és gyámpénztári per közül 18 darab 164.372·24 pengő perértékű passzív per nyert *egyességgel befejezést.*

Ezen 18 darab 164·372·24 pengő perértékű passzív perből az 1934. évben a székesfővárosra 39.331·80 pengő fillért kitevő megterhelés hárult.

Ez a megterhelés a *székesfőváros passzív perei 6,853.881·05 pengőt kitevő perértékének 0·6%-a.*

A székesfőváros által kisajátított ingatlanok kártalanítási árának bírói úton való megállapítása iránt folyamatba tett eljárások. A székesfőváros által kisajátított ingatlanok kártalanítási árának bírói úton való megállapítása iránt a tiszti ügyészség útján indított — 1934. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1934. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — eljárások száma 10. Ezen eljárások közül befejezést nyert egyességgel 3 eljárás, míg 7 eljárás folyamatban maradt. A befejezett 3 eljárásban kisajátítási kártalanítási árként a kisajátítást szenvedők követelnek 8975 pengőt, a székesfőváros felajánlott 3043·60 pengőt, a bírói határozat előtt létrejött egyesség pedig tartalmaz 4688·20 pengőt.

A székesfőváros terhére kisajátított ingatlanok kártalanítási árának bírói úton való megállapítása iránt folyamatba tett eljárások. A székesfőváros terhére kisajátított ingatlanok kártalanítási árának bírói úton való megállapítása iránt indított — 1934. évi január hó 1. napján folyamatban volt és ettől az időponttól 1934. évi december hó 31. napjáig folyamatba tett — eljárás *nem* volt.

A székesfőváros kisajátítási kártalanítási eljárásaiból a székesfővárosra háramlott megterhelés. A székesfőváros a fentebb említett 3 kisajátítási eljárás során összesen 4688·20 pengőt kitevő kisajátítási kártalanítási árért ingatlanokat szerzett.

7. Városgazdaság.

Bérleti szerződések és megállapodások nyilvántartása és ellenőrzése. A polgármesteri ügyosztályok, valamint az összes fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek a bérleti szerződéseket és megállapodásokat egyes esetekben saját maguk kötötték meg, máskor viszont kikérték a törvényhatósági tanács vagy a polgármester hozzájárulását. A szerződések és megállapodások megkötése azonban nem történt mindig

egységes irányelvek szerint, aminek oka főleg abban keresendő, hogy a bérleti szerződések és megállapodások ügye központilag együttesen nyilvántartva és irányítva nem volt.

Ilymódon előadódtak olyan esetek, hogy egyes szerződésekben vagy megállapodásokban a főváros az általános bérviszonyoknak meg nem felelő terheket vállalt magára s a szerződések és megállapodások sem voltak minden esetben úgy megkötve, hogy esetleg per esetén a főváros érdekei megvédhetők lettek volna.

Megállapítható volt, hogy a főváros egyes hivatalai, intézményei és üzemei gyakran béreltek helyiségeket magánosoktól olyan fővárosi ingatlanok közelében, amelyeket a főváros magánbérletbeadás útján igyekezett hasznosítani. Azonban a főváros gyakran sokkal kisebb bérösszeget kapott a magánosoknak bérbeadott saját ingatlanaiért, mint amennyit fizetett az általa bérelt helyiségekért, sőt kénytelen volt gyakran peres eljárást is indítani, hogy bérleményeiért a bérleti szerződésben, vagy megállapodásban megállapított összegeket megkaphassa.

Megállapítható volt az is, hogy két, három, esetleg több fővárosi hivatal, intézmény és üzem ugyanazon utcában, egymáshoz igen közel bérelt különböző helyiségeket és ezekért olyan árat fizetett, amelyért néhány évi törlesztés mellett esetleg bármelyik ingatlant meg is lehetett volna vásárolni.

Mindezen okok folytán a polgármester elrendelte a főváros összes hivatalai, intézményei és üzemei által bérelt helyiségek és ingatlanok, valamint az ezekre vonatkozó bérleti szerződések és megállapodások központi nyilvántartását.

Az ehhez a nyilvántartáshoz szükséges adatok összegyüjtését, azok alapján a nyilvántartás elkészítését, valamint továbbvezetését és az egész nyilvántartó kezelését a polgármesteri XI. ügyosztály hatáskörébe utalta.

Ilymódon a polgármesteri XI. ügyosztálynak a főváros összes hivatalai, intézményei és üzemei által kötött bérleti szerződések rendelkezésére fognak állni. Épen ezért utasította a polgármesteri XI. ügyosztályt a bérleti szerződések nyilvántartásának olymódon való elkészítésére és pontos továbbvezetésére, hogy abból mindenkor megállapítható legyen, hogy a főváros összes hivatalai, intézményei és üzemei hol, milyen célra és milyen feltételek mellett bérelnek helyiségeket vagy ingatlanokat. A nyilvántartással párhuzamosan pedig a bérleményekre vonatkozó összes bérleti szerződések vagy megállapodások másolatait is állandóan pontosan gyüjtenie és kezelnie kell.

Utasította továbbá a polgármesteri XI. ügyosztályt, hogy a nyilvántartás elkészítésével és a bérleti szerződések, valamint a megállapodások másolatainak beérkezésével egyidejűleg vizsgálja felül a megkötött szerződéseket és megállapodásokat a következő szempontok szerint:

Vajjon a főváros által vállalt bérleti feltételek megfelelnek-e a mindenkori gazdasági és helyi viszonyoknak; a szerződések esetleges per esetén a főváros érdekei szempontjából megfelelően vannak-e elkészítve; vajjon a berletek igénybevételénél minden esetben szükséges-e a fővárosnak külön szerződést kötni és nem volna-e elegendő a bérleti feltételeket csupán a lakbérleti szabályrendelet alapján megállapítani.

Amennyiben bármikor megállapítja azt, hogy valamilyen bérletért a főváros nagyobb bérösszeget fizet, mint amely bérösszeg az általános gazdasági és helyi viszonyoknak megfelel, azonnal hívja fel a bérleszállítási eljárás megindítására annak a hivatalnak, intézménynek vagy üzemnek figyelmét, amelyik a bérleti szerződést vagy meg-

állapodást megkötötte. Amennyiben pedig úgy látja, hogy ez a felhívás nem vezet eredményre, az esetben a további intézkedések megtétele céljából tegyen azonnal jelentést.

Utasította a polgármester a XI. ügyosztályt, hogy a bérleti szerződéseknek, vagy megállapodásoknak ilyen szempontból történő felülvizsgálását a székesfőváros tiszti ügyészségével együttesen végezze el, azonban valahányszor a bérleti szerződést, vagy megállapodást valamelyik polgármesteri ügyosztály vagy annak hatáskörébe tartozó intézmény vagy üzem kötötte, természetesen vonja be a felülvizsgálatba az illető polgármesteri ügyosztály vezetőjét is. Az önálló vagyonkezelésű intézmények bérleti ügyeinek felülvizsgálatába pedig vonja be mindenkor a polgármesteri XII. ügyosztályt.

Felhívta a polgármester a XI. ügyosztályt, hogy a bérleti szerződések és megállapodások felülvizsgálata alkalmából tegye vizsgálat tárgyává azt is, hogy a fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek által magánosoktól bérelt helyiségek vagy ingatlanok helyett nem volna-e előnyösebben igénybevehető valamilyen, a főváros tulajdonában lévő épület vagy ingatlan. Ennél a vizsgálatnál terjessze ki figyelmét a fővárosra nézve bármilyen szempontból nem előnyös (kis bérösszeg, rossz fizetés) bérleti szerződésekkel vagy megállapodásokkal hasznosított bérletek felbontási lehetőségeire is. Az erre vonatkozó előzetes tárgyalásokat tegye azonnal folyamatba és azok eredményéről tegyen jelentést.

Tegye ugyancsak vizsgálat tárgyává azt is, hogy a főváros hivatalai, intézményei és üzemei hol bérelnek egymás közvetlen közelében huzamosabb időre, külön-külön bérleti szerződések alapján olyan helyiségeket vagy ingatlanokat, amely bérletek helyett előnyösebb volna a bérleti összegek amortizációs felhasználásával a szóbanforgó hivatalok, intézmények és üzemek elhelyezésének céljára akár új épületet építeni, akár egy meglévőt megvásárolni.

Utasította a polgármester a XI. ügyosztályt arra is, hogy a jövőben kötendő bérleti szerződésekre és megállapodásokra vonatkozóan a tiszti ügyészség közbenjöttével készítsen pontos utasításokat magában foglaló javaslatot, amely tüzetesen és félre nem érthető módon szabályozza a fennálló jogszabályok alapján a szerződéskötéseknél követendő eljárást.

A jövőben pedig, valahányszor bérleti szerződéskötés vagy megállapodás alkalmával a fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek vezetői szerződéstervezeteiket vagy megállapodásaikat a polgármesteri XI. ügyosztályhoz hozzájárulás végett bemutatják, az ügyosztály kötelességévé tétetett, hogy ezeket a tervezeteket ne csak alaki, hanem a célszerűség és gazdaságosság szempontjai szerint érdemben is vizsgálja felül.

A székesfőváros hivatalai és egyéb intézményei részére beszerzendő villamos izzólámpák minőségi vizsgálata. A hazai készítésű izzólámpák gyártását eddig különféle külföldi szabadalmak védték, melyek alapján a licentia birtokában levő gyárak, tulajdonképen azonban csak egy gyár az »Egyesült izzólámpa gyár r.-t.« az izzólámpákat egységes minőségben készítette. Az említett szabadalmak egy része a közelmultban lejárt s több új kisebb gyár is alakult, melyek a kialakuló szabadverseny következtében gyártmányaikat az eddiginél alacsonyabb árakon hozzák forgalomba.

Az izzólámpák elbírálásánál azonban nem egyedül és nem elsősorban a lámpa ára a döntő, hanem az, hogy az izzólámpa élettartama folyamán mekkorának adódik

ki az általa termelt összfényáram egy lumenjének költsége (figyelembevéve a lámpa egész élettartama alatt kibocsátott fényáramot, fogyasztott elektromos áramot és a lámpa árát). Figyelembe kell venni továbbá azt a körülményt is, hogy a lámpákra kivetett adónak a fogyasztóközönségre való legegyszerűbb áthárítása áremelés nélkül, az élettartam szándékos leszállításával is igen könnyen elérhető.

Minthogy a fővárosnak az izzólámpák beszerzése évente tetemes kiadást okoz (évente körülbelül 5500 db az iskolák, 9500 db a kórházak és más hasonló intézmények részére, körülbelül 32.000 pengő árban) s arra kell törekednie, hogy azokat a legelőnyösebb árakon és az egységes elvek szem előtt tartása mellett szerezze be, szükségessé vált az izzólámpák beszerzéséhez szigorúbb »Részletes vállalati feltételek« készítése, melyben egyúttal az izzólámpák átvétel előtti egységes minőségi vizsgálata is szabályozva van.

A polgármesteri XIII. ügyosztály e tárgyban részletes »feltétel«-tervezetet készített, melyet a polgármester elfogadott, jóváhagyott és a nevezett ügyosztály javaslatára az izzólámpák beszerzése ügyében a következőképen intézkedett.

A székesfőváros mindama hivatalai és egyéb intézményei, melyek a minőségi vizsgálathoz szükséges eszközökkel rendelkeznek, a főváros részére a jövőben beszerzett minden nagyobb mennyiségű villamos izzólámpaszállítmány átvételét csak e »feltételek« alapján eszközöljék.

Ugyanígy utasította a polgármesteri XIII. ügyosztályt is, hogy az iskolák, kórházak és saját kezelésben álló egyéb épületek részére központosan a Műszerüzem útján beszerzett izzólámpák átvételénél mindazokban az esetekben, midőn a »Részletes feltételek«-ben előírt minőségi vizsgálat szüksége felmerül, azt a nevezett ügyosztály maga teljesítse, tekintve, hogy a mérésekhez és vizsgálatokhoz szükséges műszerekkel felszerelt laboratórium áll rendelkezésre.

A VII. ker. elöljáróság elhelyezése céljából szükséges épület megvásárlása. A törvényhatósági tanács a mult év november hó 27-én tartott ülésében 925/1933. th. tan. szám alatt elhatározta, hogy a VII. ker., elöljáróság elhelyezése céljaira bérelt VII. ker., Csengery-utca 11. sz. ház bérletét nem hosszabbítja meg, hanem a kérdéses helyiségeket egy évig szerződés nélkül fogja használni.

Az elöljáróság végleges elhelyezésének kérdésében a főváros elsősorban megállapította azokat az igényeket és követelményeket, amelyeket az újabb és most már végleges megoldásnak okvetlenül ki kell elégítenie, szem előtt tartva a pénzügyi szempontokat, melyek szintén nem hagyhatók figyelmen kívül.

A régi, vagyis nem megosztott VII. kerület összlakossága az 1925. évi népszámlálás adatai szerint 193.000 lélek volt, míg a XIV. kerület létesítése után megmaradó VII. kerület lakossága 143.000 lélek lesz. A megmaradó VII. kerület sűrűn beépített zárt városrész, mely előtt nagyobb arányú fejlődési lehetőség vagy változás nem áll, miért is az elöljáróság végleges helyiségszükségletének megállapításánál nagyobb mértékű későbbi szaporulatra nem kellett számítani.

A szükséges helyiségek nagyságának és mennyiségének megállapításánál is ebből a szempontból indult a főváros ki. E végből a polgármesteri I., XI. és XIII. ügyosztályokkal, továbbá a VII. ker. elöljáróval és a kerületi elöljárók értekezletének elnökével helyszíni eljárást tartottak, ahol is a polgárság jogos igényeinek, az egyes ügykörök forgalmának, a személyzet létszámának és a közigazgatás zavartalan

menetének szem előtt tartásával, valamint a köteles takarékosság figyelembevételével állapíttatott meg az a helyiségszükséglet, amely az elöljáróság végleges elhelyezésénél okvetlenül szükséges. Tekintettel a székesfőváros nehéz gazdasági és pénzügyi helyzetére csupán szorosan vett adminisztratív teendőket végző hivatalok céljára szükséges helyiségek vétettek számításba, míg a szociális feladatok tökéletesebb ellátására szoruló további helyiségek, mint pl. népkonyha, étkező, melegedő stb. mellőztettek.

Mindezeknek a szempontoknak a figyelembevétele mellett megállapíttatott, hogy a XIV. kerületi elöljáróság felállítása után megmaradó VII. kerületi elöljáróságon 116 tisztviselő és 65 altiszt, összesen 181 személy teljesít majd szolgálatot. A jelenlegi VII. ker. elöljáróságon 174 tisztviselő és 83 altiszt, összesen tehát 257 személy teljesít szolgálatot.

Az elöljáróság helyéül azt a körzetet találta a főváros a legalkalmasabbnak, amelyet az Erzsébet-körút, Király-utca, Izabella-utca, Alsó erdősor és Rákóczi-út határolnak.

A végzett tanulmányok szerint a VII. ker. elöljáróság végleges elhelyezésére vonatkozólag *háromféle megoldási lehetőség* kínálkozik.

A törvényhatósági tanács ülésén a felszólalók a kérdés megoldását általában új székház felépítésében látták. Ép ezért az ügyosztály is elsősorban az új építkezés útján való megoldást tette tanulmány tárgyává.

Gondolva azonban arra, hogy egy ilyen építkezés a székesfővárosra előreláthatólag túl nagy terhet fog jelenteni, szükségesnek találtatott, hogy az építkezés mellett foglalkozzon a főváros azzal a megoldási lehetőséggel is, amely szerint az elöljáróság végleges elhelyezése egy már meglevő kész ingatlan megvétele és megfelelő átalakítása útján történik. Ezért egyrészt megvizsgáltattak azok az önként benyujtott ajánlatok, amelyekben egyes háztulajdonosok az elöljáróság elhelyezése céljaira ingatlanokat ajánlottak fel, másrészt kerestettek olyan ingatlanok, amelyek a kívánt célra megfelelőknek látszottak. Ezeknek tulajdonosai az eladásra vonatkozóan ajánlattételre szólíttattak fel.

Végül foglalkozott az ügyosztály azzal a megoldási lehetőséggel is, hogy az elöljáróságot egy, a székesfőváros tulajdonát képező házban helyezze el. Ennél az elgondolásnál egyedül a VII. ker., Dob-utca 51. sz. ház jöhetett tekintetbe; ez a ház azonban az elöljáróság céljaira még emeletráépítés után sem elegendő nagy s így figyelembe nem vehető volt.

Ezek szerint tehát csupán két megoldási lehetőség marad meg és pedig:

a) A székesfőváros tulajdonát képező VII. ker., Csengery-utca, Hársfa-utca és Dob-utca által határolt telken a megállapított igényeknek megfelelő új elöljárósági székház felépítése.

b) Valamely alkalmas ingatlan megvétele és átalakítása.

Reá kell mutatni arra is, hogy a jelenlegi — VII. ker., Csengery-utca 11. sz. házra vonatkozó — bérleti szerződéssel kapcsolatban visszaalakítási kötelezettség terheli a székesfővárost, a bérlet megszűnése esetén tehát az épület az eredeti állapotban tartozik a háztulajdonos rendelkezésére visszabocsátani. A visszaalakítással és költözködéssel kapcsolatos költségek pedig összesen 117.115 pengőt igényeltek volna.

Az elöljárósági székház építési költségei, telekértéke és egyéb kapcsolatos költségek 1,200.000 pengőt igényeltek volna.

A főváros nehéz pénzügyi helyzetében el kell tekinteni attól a kétségtelenül legideálisabb megoldástól, hogy a VII. ker., elöljáróság részére új székház építtessék,

hanem az olcsóbb megoldási módot kell választani, vagyis az elöljáróság hivatalai részére egy már meglévő kész épületet megvásárolni. Erre a célra a VII. ker., Csengery-u. 11. sz. ház volt a legmegfelelőbb. Az épületben a meg nem osztott VII. kerület egész adminisztrációja is — bár szűkösen — elfért s így *a jövőben is előreláthatóan elegendő lesz a XIV. ker. elöljáróság felállítása után megkisebbedett kerület adminisztratív apparátusának befogadására* már csak azért is, mert a megmaradó VII. kerület előtt — beépített zárt terület lévén, — nem áll lényeges fejlődési lehetőség. A főváros az ingatlant 380.000 pengő vételárért meg is vásárolta.

Az új XI. kerületi elöljáróság épületének átalakítása. Az 1930. évi XVIII. t.-c. értelmében felállítandó új XI. közigazgatási kerület elhelyezése céljára a székesfőváros megvásárolta az I., Verpeléti-út 3. sz. házat, amelyben azelőtt a Székesfővárosi Iparrajziskola és a Gróf Zichy Jenő Múzeum talált elhelyezést.

A székesfőváros törvényhatósági bizottsága 1933. évi december hó 20-án tartott rendes közgyűlésén 374/1933. kgy. számú határozatával már elvileg elhatározta az új XI. közigazgatási kerületi elöljáróság felállítását. Egyúttal a m. kir. belügyminiszterhez felterjesztést intézett, amelyben kérte, hogy a belügyminiszter azt az időpontot, amelytől kezdődően az új kerületi beosztás érvényben lesz, 1934. évi március hó 1-től állapítsa meg.

A belügyminiszter 1934. évi január hó 8-án kelt 83.275/1933—V. B. M. számú rendeletében a közgyűlés említett határozatát jóváhagyta és az érvénybelépés kezdeti időpontját, a felterjesztéssel egybehangzólag, 1934. évi március hó 1-én állapította meg.

A Székesfővárosi Iparrajziskola kiürítette az I., Verpeléti-út 3. számú ház földszintjének északi szárnyában levő helyiségeket, valamint az egész I. és II. emeletet. A tanév befejezése után azonban az épületben elfoglalt többi helyiségeket is ki fogja üríteni és onnan teljesen kiköltözik.

A lefolytatott tárgyalások alapján az új XI. kerületi elöljáróság, valamint az adószámviteli osztály részére végeredményben az I., Verpeléti-út 3. számú ház teljes földszintjére, I. és II. emeletére, valamint a III. emelet egy részére lesz szükség. Épen ezért az átalakítási tervek ennek a végleges elhelyezés szükségletének megfelelően készültek el.

A végleges tervből azonban 1934-ben csupán az iparrajziskola által átadott részek átalakítása volt elvégezhető, tehát az épület földszintje északi részének, valamint a teljes I. és II. emeletnek átalakítása.

A polgármesteri XIII. ügyosztály által elkészített tervek és költségvetés szerint a rendelkezésre álló épületrész átalakításához 60.000 pengőre volt szükség. Ennek a költségeit a közgyűlés megszavazta.

A Városi Színház bérbeadása. A közgyűlés a polgármester előterjesztését a közművelődési és pénzügyi bizottság jelentésével együtt elfogadta és a VIII. ker., Tisza Kálmán-téren fekvő Városi Színház elnevezés alatt ismert színházépületet 1934. évi november hó 1. napjától kezdődően 1940. évi június hó 30. napjáig összes tartozékaival és felszerelésével együtt Föld Aurél budapesti lakos, színigazgatónak bérbeadta.

Egyúttal a közgyűlés a bérösszeget akként állapította meg, hogy az első és második bérleti évben az évi bér 25.000—25.000 aranypengő, a harmadik és negyedik bérleti évben 35.000—35.000 aranypengő, az ötödik és hatodik bérleti évben pedig

40.000—40.000 aranypengő. A bérösszegnek 60%-a színházépület után fizetendő bér, a díszletek, ruhák és kellékek után fizetendő bér pedig 40%-a.

A szerződés irányadó rendelkezéseit a közgyűlés a következőkben állapította meg.

A bérlő a bérösszeg leszállítását sem gazdasági lehetetlenülés, sem a gazdasági viszonyok rosszabbodása, sem pedig másféle okból nem kérheti.

A bérlő a bérlet tárgyát leltár szerint és oly állapotban köteles átvenni, amilyenben azok a birtokbaadás időpontjában találtattak.

A bérlő köteles a színházépületet játszásra alkalmas állapotban a Szent István-heti ünnepi, népművelési és ifjúsági előadások céljaira, valamint a magyar amatőrsport bemutatói és versenyei céljára önköltségi áron átengedni.

A bérlő vállalkozását csak Városi Színház elnevezés alatt folytathatja. A színházépületet csak hangversenyek, opera, operett, valamint zenés prózai és egyéb kulturális célú előadásra, illetőleg bemutatásokra használhatja. A hangversenyek és előadások idényenként számított kétharmad részének magyarnyelvűnek kell lennie. Külföldi operatársulat a m. kir. Operaház évadja alatt egy bérleti éven belül legfeljebb 20 előadáson szerepeltethető.

A bérlő állandó zenekarát, előadó- és művészszemélyzetét — melynek elsőrendűnek kell lennie —, a kar- és színpadi segédszemélyzetet, valamint az igazgatási és műszaki személyzetet kizárólag magyar állampolgárokból, lehetőleg budapesti lakosokból köteles összeállítani.

A színház belsejében a hirdetési jog a bérlőt illeti, ugyancsak övé a színházi étkező tartásának, illetve értékesítésének joga is. A nézőtéri ruhatár a bérlőé, aki köteles azt megfelelő összegre biztosítani és a biztosítási kötvényt a polgármesternek bemutatni.

A bérlő köteles a bérlet tárgyát állandóan üzemképes állapotban, jókarban tartani. Átalakításokat a bérlő csak a bérbeadó engedélyével eszközölhet.

A bérlő bérlettársat csak a bérbeadó engedélyével vehet maga mellé. A szerződés harmadik személyre át nem ruházható.

A bérlő a színházépületet a már fentebb megjelölt célokra, alkalomszerűen albérletbe is adhatja.

A színházépületet viták és félreértések elkerülése céljából tűz vagy villámcsapás által okozott károk ellen a bérbeadó székesfőváros az általa meghatározott biztosítási összeg erejéig saját költségén biztosítja. Ha a színházépület tűz vagy villámcsapás által okozott kár miatt bármely rövid időre is használhatatlanná válik, ezért a bérlő kártérítést a bérbeadótól nem követelhet.

Ha a bérlő ellen folytatott biztosítási vagy kielégítési végrehajtás során a bérbeadó tulajdonát képező ingóságokat foglalnak le, a bérlő ezeket 8 napon belül bírói zár alól köteles feloldatni.

A bérlet tárgyával, magával az épülettel kapcsolatos összes állami és községi adókat és illeték-egyenértéket a bérbeadó főváros fizeti, viszont a bérlő köteles viselni a vállalkozásából eredő és azzal kapcsolatos összes állami és községi adókat, valamint a hatósági díjakat és illetékeket.

A bérlő fizeti a színházépület teljes vízdíját, a tűzcsap után fizetendő díjakat, a kéményseprési díjakat, a villamos áram és gázdíjakat, valamint az ezekkel kapcsolatos mérőkészülékek díjait.

A bérlő a szerződés aláírása előtt 20.000 aranypengő készpénzt vagy ilyen összegről kiállított és a bérbeadó feltétlen rendelkezési jogát biztosító záradékkal ellátott betétkönyvet köteles a székesfőváros központi pénztáránál biztosítékul letenni.

A szerződés megszűnik, ha a bérlő ellen csődöt nyitnak, ha a bérlő maga ellen kényszeregyességi eljárás megindítását kéri, ha a bérlő ellen a színházépület területén árverést tartanak vagy vele szemben ugyanott ingók átszállítását hajtják végre, ha a bérlő meghal, végül ha az épületet tűz vagy villámcsapás által okozott kár miatt hangversenyek, vagy előadások céljára egyfolytában 30 napig használni nem lehet.

Országgyűlési képviselőválasztásoknak a székesfővárost terhelő költsége. Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1925 : XXVI. t.-c. 183. §-a akként rendelkezik, hogy a választók összeírásának előkészítésével, az összeírással, a névjegyzékek elkészítésével és kiigazításával járó, valamint a választási eljárás során felmerülő összes személyi és dologi hivatalos kiadások az államkincstárt terhelik.

Ezzel a rendelkezéssel szemben a belügyminisztérium állandó gyakorlata az, hogy az ezen címen felmerült költségeknek csak bizonyos, kisebb részét téríti meg és pedig csak azokat, amelyekkel kapcsolatos munkálatok költségeit a törvény vagy rendelet kifejezetten mint megtérítendő költségeket jelöli meg.

Nem egy ízben intézett felterjesztésben már rámutatott a főváros arra a tényre, hogy a főváros a szóbanlevő munkálatok ellátásával, átruházott hatáskörben, állami érdekű feladatokat lát el ; de mindeddig nem sikerült a belügyi kormányzat álláspontját megváltoztatni.

Központi és kerületi pénztárak forgalma. A központi pénztárnál a készpénz bevétel 220,780.000 pengőt, a készpénz kiadás 218,310.000 pengőt, vagyis az összes készpénzforgalom 439,090.000 pengőt tett ki. A naplótételek száma 236.581 volt.

A kerületi és adókerületi pénztáraknál a készpénzbevétel 227.684.000 pengőt, a készpénz kiadás 226,667.000 pengőt, vagyis az összes készpénzforgalom 454.351.000 pengőt tett ki s a naplótételek száma 1,420.659 volt.

Kerületi pénztárak 1934. évi forgalma.

Kerület	Naplótétel			Bevétel		Kiadás	
	Bevételi	Kiadási	Összesen	P	f	P	f
I.	81.931	2.483	84.414	9,632.343	67	9,603.535	98
II.	67.764	3.499	71.263	9,769.157	59	9,753.282	04
III.	59.832	4.238	64.070	8,047.655	72	8,036.744	25
IV.	85.938	1.904	87.842	16,052.376	61	16,035.162	60
V/A	94.092	4.913	99.005	43,847.283	51	43,135.929	78
V/B	85.922	3.843	89.765	13,230.093	36	13,213.605	63
VI/A	65.616	3.641	69.257	12,325.911	90	12.320.479	20
VI/B	84.726	4.248	88.974	12,988.886	74	12,965.252	51
VI/C	70.814	641	71.455	7,134.530	64	7,125.679	79
VII/A	70.827	2.210	73.037	8,675.870	93	8,671.622	55
VII/B	77.728	3.896	81.624	8,434.990	73	8,412.760	48
VII/C	121.386	840	122.226	12,179.732	16	12,158.854	15
VIII/A	60.733	766	61.499	8,912.244	99	8,906.173	77
VIII/B	118.191	5.329	123.520	12,398.564	86	12,371.456	95
IX/A	62.210	2.550	64.760	9,382.170	07	9,365.933	66
IX/B	62.862	670	63.532	13,751.306	21	13,741.285	05
X.	69.888	2.494	72.382	10,970.252	24	10,943.871	91
XI.	80.199	5.649	85.848	9,950.767	33	9,906.324	55
Összesen	**1,420.659**	**53.814**	**1,474.473**	**227,684.139**	**26**	**226,667.954**	**85**

Anyagszertár. A székesfőváros tanácsa a központi anyagszertár felállítását 1908-ban határozta el. Tekintettel az anyagbeszerzés központosítása által elért kitűnő eredményekre a tanács 1926-ban kibővítette az anyagszertár hatáskörét, majd a székesfőváros polgármestere 1934. október hó 17.-én kelt rendeletével akként intézkedett, hogy a székesfőváros összes hivatalai, iskolái, intézményei és üzemei — egyes külön felsorolt kivételektől eltekintve — tartoznak a hivatalos anyaglajstromban felsorolt összes anyagokat a székesfővárosi központi anyagszertár útján beszerezni.

A központi anyagszertár beszerzési hatásköre 1204 cikkre terjed ki. A beszerzés a közszállításra vonatkozó jogszabályok figyelembevételével részben nyilvános, részben zártkörű versenytárgyalás útján történik. Különös gondot fordít az anyagszertár arra, hogy a fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek anyagellátásában a kereskedők és iparosok minél szélesebb rétege vehessen részt. Az 1934. évi áruszállításból összesen 581 cég részesedett s ezek közül csupán a papírgyárak és az olajgyárak szállítottak 50.000 pengőn felüli értéket, míg a szállítások zöme 5000 pengőn aluli összegre esik.

A központi anyagszertár a kiszolgáltatott anyagokat önköltségi áron számolja el. Az intézmény önmagát tartja el, a kezelési költség címén felszámított százalékból, melynek értékét a polgármester állapítja meg. Ez a kezelési költség ma az üzemeknél nem kerül felszámításra, a hivataloknál és iskoláknál általában 5%, a házinyomdánál 3%.

Központi garázs. Az elmult év folyamán a központi garázs 10 darab személyautót tartott karban, illetve látta el a központi szolgálatot akként, hogy a főpolgármester, a polgármester, az alpolgármesterek és a tisztifőorvos részére személyhez kötött kocsi állott rendelkezésre, míg a fennmaradó 5 kocsi a polgármesteri I. elnöki ügyosztály engedélye alapján igénylési sorrendben bonyolította le a szolgálati fuvarokat.

A 10 darab személyautó összesen kb 170.000 kilométert tett meg, ami évenkint és kocsinkint 17.000 kilométeres átlagteljesítménynek felel meg. Ez igen jó átlagkihasználást jelent, mert a kocsi használatot szigorító rendeletek értelmében az illetékes ügyosztály csak a legszükségesebb esetben adott engedélyt a szolgálati kocsik igénybevételére.

A központi műhely az előző évhez hasonlóan üzemen kívül volt helyezve s az alváz- és kocsiszekrényjavításokat a magánipar eszközölte.

Házinyomda. A házinyomda a központi városháza földszinti helyiségében van elhelyezve és alkalmazottainak a létszáma körülbelül 400 egyénből áll.

Berendezése 32 darab gyorssajtógépből, 8 darab kézisajtógépből, 22 darab segédgépből, 53 darab könyvkötészeti gépből, 12 darab szedőgépből, 8 darab öntőgépből, 24 darab tömöntő- és galvanizálógépből, 79 darab elektromos mótorból, megfelelő mennyiségű betűanyagból és litografiai kövekből áll. Gépeinek és felszereléseinek az értéke 1,230.000 pengőt tesz ki.

A házinyomda címfestő műhelyének megszüntetése. A m. kir. belügyminiszter 79.484/1933—V. számú, az egyes székesfővárosi üzemek megszüntetése, beolvasztása, üzletkörének korlátozása tárgyában kelt leirata szerint a házinyomda címfestő

műhelyét meg kell szüntetni. Ez okból a polgármester a polgármesteri I .ügyosztálynak a polgármesteri XI. ügyosztállyal egyetértően tett javaslata alapján a székesfőváros hivatalai, intézetei, intézményei és üzemei részére szükséges felírásos festett táblák beszerzését a központi anyagszertár ügykörébe utalta.

Az összes címfestő munkahelyeknek és a padláson levő egyéb mellékhelyiségeknek a munkákkal együtt való átadását 1934. évi május hó 1.-i hatállyal rendelte el a polgármester.

A székesfőváros összes hivatalai, intézetei, intézményei és üzemei a festett felírásos táblák elkészítése iránti megrendeléseiket 1934. évi május hó 1.-től kezdődően a központi anyagszertárhoz tartoznak intézni.

Fővárosi Közlöny szerkesztősége az előző évi keretekben végezte munkáját. Az 1934. évi XII. t.-c. értelmében azonban szükségessé vált, hogy a polgármester újra szabályozza az ülésekről szóló naplóknak terjedelmét. A 184.518/1934—I. számú rendelet intézkedik arról, hogy — miután az 1934. évi XII. t.-c. a szakbizottságok üléseit ismét nyilvánossá tette — a Fővárosi Közlöny újból közölje a szakbizottságok üléseiről szóló naplókat rövid kivonatban. E rendelkezés alól kivételt képez a pénzügyi szakbizottság üléseinek gyorsírói naplója, amelyet a Fővárosi Közlöny a jövőben is teljes terjedelemben fog közölni. A többi szakbizottság üléseinek gyorsírói naplóiból csak azokat a részeket kell teljes terjedelemben közölni, amelyek valamely szabályrendelet tervezet tárgyalását ölelik fel. Fenntartotta azonban magának a polgármester azt a jogot, hogy ha valamelyik szakbizottság különösen fontos ügyet tárgyal, akkor annak teljes terjedelemben való közlését esetenkint elrendelhesse. Egész terjedelemben kell továbbra is közölni a közigazgatási bizottság, valamint a törvényhatósági bizottság rendes és rendkívüli közgyűlésein felvett gyorsírói naplókat.

Miután a Fővárosi Közlöny szerkesztője a székesfővárosnak csak szerződtetett alkalmazottja, a szerkesztőségnek és gyorsirodájának minden más alkalmazottja pedig csak évenkint megújított ideiglenes megbízással van alkalmazva, a státusrendezéssel kapcsolatban tervbevételetett a személyzetnek a végleges tisztviselői státusba való átvétele. A Fővárosi Közlöny státusrendezéséről szóló javaslat az általános státusrendezéssel együtt kerül tárgyalás alá.

Az 1934. évre megállapított költségvetés a Fővárosi Közlöny személyi kiadásait 33.568 pengőben, dologi kiadásait 82.250 pengőben állapította meg. A zárószámadás szerint a leróvás a személyi kiadásoknál 30.341 pengő, a dologi kiadásoknál pedig 95.448 pengő volt.

A Fővárosi Közlöny terjedelme az 1934. évben 1638 oldalt tett ki a mellékletek nélkül. Mellékleteken közölte a hivatalos lap a szabályrendeletek meghirdetését, a szabályrendelet-tervezeteket, a nagyobb közgyűlési előterjesztéseket és a költségvetés pénzügyi bizottsági és közgyűlési vitáját.

Hirdető Vállalat. Célkitűzésének a Hirdető Vállalat negyedévszázados fennállása alatt mindenben megfelelt. A ragasztott plakáthirdetés továbbfejlesztése mellett az új és modern hirdetési ágak egész sorát vezette be, úgyhogy az eredetileg átvett 175 darab többé-kevésbbé rozoga hirdetőoszlop helyett ma a következő hirdetőobjektumokat bocsáthatja a hirdető közönség rendelkezésére:

750 darab nagytípusú és 1400 darab kistípusú fakörüli hirdető oszlopot, 1200 darab favédő rácsot, 28 darab nagytípusú hatszegletes és 117 darab kistípusú négyszegletes megállóhelyet jelző transzparens oszlopot, 150 drb háromszögletű gázreklámlámpát, 200 darab nappal világító reklámpajzsot, 1200 darab hirdetőpadot és kb 20.000 hirdetőtáblát.

Ez a nagymérvű haladás az általános gazdasági fejlődés és a reklám fontosságának felismerése mellett a Hirdető Vállalat által követett céltudatos tarifapolitikának köszönhető. A vállalat minden díjszabása, főként azonban a legelterjedtebb hírdetési mód — a ragasztott plakáthírdetés — díjszabása hazai viszonylatban is a *legolcsóbb* tarifa.

Erdő és mezőgazdaság. A székesfőváros erdő- és mezőgazdasági hivatalának feladata egyrészt a Budapest székesfőváros közönségének tulajdonát képező erdőterületeket a magy. kir. földmüvelésügyi minisztérium által jóváhagyott gazdasági üzemterv szerint kezelni, másrészt a 15.480·31 hektár külterületen a mezőrendőri, vízjogi, építésrendőri stb. teendőket ellátni, különböző statisztikai adatokat összegyüjteni, feldolgozni és a külterületen a köz- és vagyonbiztonságra felügyelni.

Erdőgazdaság. A székesfőváros erdőbirtokának területe az 1934. év végén 2215·3 hektárt tett ki. Ebből 627·8 hektár Budakeszi, 1587·5 hektár pedig Budapest határában fekszik s a területből a dunajobbparti részre 1377·4 hektár, a dunapbalparti részre 210·1 hektár esik. Az erdők túlnyomórészben a községi határok mentén terülnek el és pedig a budai oldalra esők hegyeken, dombokon, a pesti oldalra esők pedig sík területen, helyenkint elkeskenyednek és magánbirtokok által rövidebbhosszabb szakaszokon meg vannak szakítva.

Az 1934. év folyamán a városfejlesztési programm megállapítására kiküldött külön bizottság egyrészt a székesfővárosi erdőterületek bővítése és kiegészítése céljából, másrészt szépészeti, egyészségügyi és üdülési szempontból kijelölte a székesfővárosi erdő- és mezőgazdasági hivatal javaslatára azon területeket, amelyeket a jövendő településből ki kell zárni és erdőterület céljára kell a lehetőség szerint igénybe venni.

A bizottság leszegezte egy külső védő erdősáv szükségességét is, mely a pesti oldalon országos erdősítési akció keretében a mostani közigazgatási határon kivül lenne telepítendő.

Erdőgazdálkodásunkat az 1922. év óta érvényben levő rendszeres gazdasági terv szabályozza. Most készült el az üzemrevízió is, amely a gazdasági terv gazdálkodását vizsgálja felül az elmult 10 évre és egyúttal megállapitja a következő 10 év előirásait.

A favágások egyenkinti szálalás útján foganatosíttattak, akként, hogy az egyes törzseket esetről-esetre a helyszínen erdőmérnökök jelölték ki. A szálalások mintegy 55 hektárra terjedtek ki. A tényleg kihasznált fatömeg 2381·34 m^3-t tett ki, amelyből 44·84 m^3 haszonfa 2336·5 m^3 vegyes tűzifa és ezenkívül 332 m^3 rőzse volt. A vegyes tűzifából 672 m^3 a hivatali személyzet tűzifajárandóságának kielégítésére szolgált, a fennmaradó rész pedig eladásra került.

Nagy gondot fordított a székesfőváros, hogy a részletes előhasználati tervben felsorolt és sürgősen ápolásra szoruló erdőrészletekben a fiatalosok tisztíttassanak,

felszabadítassanak, a középkorú állományok pedig rendszeresen gyérítessenek. Ezen munkálatok kb. 152 hektárra terjedtek ki és 872 rakás fát és rőzsét szolgáltattak, amelyet a környékbeli lakosok vásároltak meg.

A magy. kir. háromszögelő hivatal kérésére a kir. erdőfelügyelőség előzetes engedélyével a háromszögelési pontok átlátási viszonyai miatt a Kamaraerdőn egy új nyiladék vágatott. A kikerült anyag mint rendkívüli fahasználat számoltatott el.

Mellékhasználatként Budapest székesfőváros egész területére kiterjedőleg a vadászatot a »Budapestvidéki Vadásztársulat«, mint bérlő gyakorolta.

Mezőgazdasági közteshasználat és fűsarlózás csak a pesti fásítási övben foganatosíttatott akként, hogy a környékbeli szegényebbsorsú lakosság bérfizetési kötelezettség nélkül, de a facsemeték elültetése, illetőleg ápolása fejében használta azokat a területeket, amelyeket a gaz és gyom egyébként elnyomott volna. Ezzel a rendszerrel igen szép és jólsikerült fiatalosok keletkeztek.

Az erdőterületen lévő bányák és kő-, homok-, agyagkitermelőhelyek közül üzemben volt: Makkos-Mária, Ördögorom, Tündérhegy, volt Geittner és Rausch-féle telek, Kőérberek 121 hrsz., IX. ker., Gyakorló-tér, Rákoskeresztur, Szépvölgy, Epreserdő, Hidegkúti-út, Remetekertváros, Őrmeződülő és Kossuth-telep. Ezekből került ki az erdei utak karbantartásához szükséges kőmurva, homok és kavics. Azonkívül magánosok részére 514 fuvar, az I. ker. elöljáróság részére 463 fuvar adatott el.

Csermakkból elég jó termés volt. Az erdőgazdasági hivatal 17 q-t gyüjtetett össze, ezenkívül 8000 nyárdugványt is szedett s azokat a pesti-fásítási övben elültette.

Az egész erdősítési előírás kivitelezés alá került. Régi vágásterületekből, hézagos fiatalosokból, erdei tisztásokból beerdősítés alá jutott 26·5 hektár. Az erdősítéshez felhasználtatott 210 kg csermakk, 15 kg amerikai diómag és 138.000 fekete-fenyő, tölgy, kőris, juhar, vöröstölgy, akác, gleditsia, csertölgy, diócsemete és nyárdugvány.

Az erdősítésekhez szükséges facsemeték nevelésére a XI. ker. Kőérberek-dűlőben (Kamaraerdő) egy állandó jellegű 46.040 m² területű és két kisebb ideiglenes jellegű csemetekert szolgált. Az 1934. év végén 327.000 darab saját nevelésű erdei csemete állt rendelkezésre az új erdősítésekhez.

A gyümölcsfaiskolában, amely a kamaraerdei erdei csemetekerttel kapcsolatos, mintegy 27.000 vadonc és 10.000 darab nemes oltványt gondoznak. Az 1934. évben 5982 darab nemes gyümölcsfát adott a székesfővárosi erdőgazdaság el.

Az erdei kihágások száma 1235 volt. Ezeknek zöme kisebb erdei értékek eltulajdonításából és kisebb kártételekből keletkezett. Az erdőőri személyzet 44 esetben tett jelentést vadászati és madarászati kihágók ellen. Erdei tűz 23 esetben fordult elő. Ezeknek nagyobb része alomtűz volt. Jelentős tűzkárt a székesfővárosi erdők nem szenvedtek. A tűzkár ellen egyébként az erdők már 1918 óta biztosítva vannak.

A székesfőváros közönsége mindig nagyobb és nagyobb tömegekben keresi fel az erdőket. Ezért állandóan emelni kell a tűziőrök számát is. Nagy gondot fordít a székesfőváros az erdei utak karbantartására is. Az erdei sétautak, melyeknek hossza 80 km, tisztán és rendben tartattak.

Erdőt károsító rovar vagy gomba az 1934. évben jelentékeny mennyiségben nem lépett fel. Gyapjas pille károsítás volt csak észlelhető egész kis mértékben.

Az abnormális időjárás s főleg a nyári csapadékhiány, az új ültetésekben is erősen éreztette hatását.

Mezőrendészet. A székesfőváros a kültelkek őrizetére az 1934. év folyamán állandóan 33 mezőőrt, 5 mezőrendőr-felügyelőt, 16 kisegítő mezőőrt és ezeken kívül 14 ideiglenes szőlőpásztort alkalmazott. A mezőőr-altisztek a hivatal főnökének irányítása és beosztott erdőmérnökök ellenőrzése mellett végzik a törvényben előírt és a vonatkozó szabályzatban külön is részletezett kötelességeiket. A hivatal minden egyes esetben felülbírálta, minősítette és illetékes helyre továbbította a mezőrendőrségről szóló törvény értelmében a személyzet által beküldött jelentéseket.

A mezőrendőri személyzet az év folyamán 4303 esetben tett a székesfővárost sértő kihágásról jelentést, 1167 esetben pedig a magánosokat sértő kihágásról jelentést. Ezenkívül az elöljáróságoktól, kapitányságoktól, központi ügyosztályoktól, valamint egyéb hivataloktól és hatóságoktól az erdő- és mezőgazdasági hivatalhoz érkezett rövid-utasokra 3515 esetben tettek a mezőőrök írásbeli és szóbeli jelentést.

Székesfővárosi kertészet. A kertészet az 1934. év folyamán 29 átalakítási munkát és átalakítást, továbbá 24 utcafásítást végzett. Ezek közül jelentékenyebbek voltak a következők:

I. ker. Tabán parkozásának előkészítése.
I. « Városmajor parkozásának folytatása.
Istenhegyi-úti rézsű parkosítása.
Diósárok-út fásítása.
XI. « Lenke-tér folytatólagos rendezése.
Zólyomi-úti és Sashegyi-úti square.
II. « Csévi-úti templom előtti sétány rendezése.
Hidegkúti Ludovika előtti gyepesítés.
III. « Szentendre-úti kápolna környékének rendezése.
Vérhalom-tér megkezdett rendezése.
Bécsi-út fásítása.
Zápor-utca fásítása.
Szőlő-utca fásítása.
V. « Kossuth-tér Tisza-szobor melletti átalakítása.
VI. « Városligeti Műcsarnok és Regnum M. templom környékének átalakítása.
VII. « Hungária-körút és Thököly-úti kertterület.
X. « Rezső-tér megkezdett parkosítása.
Simor-utca fásítása.

A csökkentett költségvetés mellett új park létesítésére fedezet nem állott rendelkezésre, csupán a meglévő kb. 360 ha-nyi parkterület és a 120.000 sorfából álló fasorok karbantartása volt eszközölhető.

VÁROSÉPÍTÉS ÉS KÖZMUNKÁK

1. Városrendezés, szabályozás és tűzrendészet.

Városrendezési ügyek. Ebben az ügykörben az ügyosztály tevékenysége a nagyobb szabályozási tervek külső felmérési anyagának feldolgozásán és a belső térképezési munkálatokon kívül a magánosok által végrehajtandó építkezések engedélyeinek szabályozási és beépítési szempontból való felülbírálására és a telekosztásokkal kapcsolatos szabályozások, nemkülönben beépítési módok kidolgozására terjedt ki.

Az ügyosztály az egyre súlyosabb gazdasági viszonyokra és az építőipar válságos helyzetére, nemkülönben a munkanélküliségre való tekintettel az 1934. év folyamán is arra törekedett, hogy az építési engedély iránti kérelmek minél gyorsabb elintézést nyerjenek. Nem hagyta azonban figyelmen kívül a székesfőváros jövőbeli városképének esztétikai, közforgalmi, közegészségi és egyéb közérdekű szempontokból a már kialakult és a még kialakítandó szabályozási és beépítési tervekkel való összhangba hozatalát sem.

Ugyancsak a rendkívüli viszonyoknak megfelelő körültekintéssel intézte az ügyosztály a telekszabályozási, telekfelosztási és ipartelep-engedélyezési ügyeket is, miközben a modern városépítési elvek szem előtt tartásával számos kisebb és nagyobb szabályozás, szabályozás módosítás, utcanyitás, tér- és parkkiképzés, valamint beépítési mód terveit dolgozta ki és készítette elő.

Az elmult évben bemutatta az ügyosztály a városrendezési programm kidolgozására kiküldött bizottságnak a Dunával összefüggő városfejlesztési kérdésekre és a stadion elhelyezésére vonatkozó tanulmányát. A rendkívüli adómentesség kérdésének tárgyalásához szükséges adatokat egybegyüjtötte és ebben a kérdésben a városrendezési szempontokról véleményes javaslatot készített. Elkészítette a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál tartott vegyes értekezleten lefektetett elvek alapján a Tabán rendezésére vonatkozó vázlatterveket és ezzel párhuzamosan a tabáni épületek lebontása folytán elvégezhető kiegészítő helyszíni felméréseket és kitűzéseket is eszközölte.

Javaslatot készített az egyes közigazgatási kerületek határainak módosítása ügyében és összeállította a m. kir. pénzügyminisztérium részére a rendkívüli házadómentesség tárgyalásához városrendezési szempontokból szükséges kiegészítő adatokat. Elkészítette a Tabán elnevezésű városrész szabályozására és beépítési módjára vonatkozó terveit, amely tervekhez a városrendezési és magánépítési szakbizottság véleménye után a törvényhatósági bizottság közgyűlése is hozzájárult. Ezt a szabályozási tervet a Fővárosi Közmunkák Tanácsa részben fogadta el és bizonyos észrevételekkel

visszaküldötte, amely észrevételek folytán az ügyosztály számos tanulmányt dolgozott ki és előterjesztést tett a területek szabályozási terveinek módosítására.

Ebben az évben dolgozta ki az ügyosztály a Budapest—Balatoni műút Budapest székesfőváros területére eső szakaszának szabályozási tervét és tett erélyes intézkedéseket folyamatba az utóbbi időben rendkívüli módon elharapódzott engedélynélküli homok- és kavicsbányászás megszüntetése céljából. Feldolgozta továbbá a települési kérdés letárgyalásához szükséges városrendezési statisztikai adatokat és e kérdés megoldására vonatkozólag előterjesztést is tett.

Úgyszintén elkészítette a székesfőváros által a Kormányzó Úr Ő főméltóságának felajánlott 100 darab vitézi telek felosztásával kapcsolatos szabályozás módosítására vonatkozó tervét és javaslatát. Ezeken kívül számos térkép és táblázati kimutatás készült a városfejlesztési programm kidolgozására kiküldött bizottság tárgyalásai számára.

A városrendezési ügykörből megemlítendők még a következő nagyobb jelentőségű szabályozási munkák:

Az I. ker., Gazdagrét-, Hosszúrét- és Sasad-dűlő egy részének szabályozása és beépítési módjának megállapítása.

Az I. ker., Fogaskerekű vasút felső állomása környékének szabályozásmódosítása.

Az I. ker., Érdi-út egy szakaszának szabályozásmódosítása.

Az I. ker., Vár keleti oldalán létesítendő úgynevezett Horthy Miklós-bástyasétány szabályozásmódosítása.

Az I. ker., Széchenyi-hegy egy részének szabályozásmódosítása.

Az I. ker., Kissvábhegyi-út, Pethényi-út és Hieronymi-út közti szakaszának szabályozásmódosítása.

A II. ker., Fenyves-utca és Branyiszkó-út alsó szakaszának szabályozás módosítása.

A II. ker., Kapy-utca és Csalán-utca szabályozásmódosítása.

A II. ker., Margit-körút, Erőd-utca, Görgey Artúr-utca és Jurányi-utca által határolt terület szabályozásmódosítása és beépítési módjának megállapítása.

A II. ker., Mária-tér, Málna-utca, Csalogány-utca és Fazekas-utca által határolt terület beépítési módjának megállapítása.

A II. ker., Törökvész-dűlő egy részének szabályozásmódosítása.

A II. ker., Endrődi Sándor-utca és Balogh Ádám-utca közt tervezett lépcsős gyalogút szabályozása.

A III. ker., Folyondár-utca mentén fekvő 16514. új hrsz. telken át tervezett 8 méteres út szabályozása.

A III. ker., Római-part, Lőpormalom-dűlő, valamint a Vérhalom-dűlő egy részének szabályozásmódosítása.

A III. ker., Vihar-utca, Raktár-utca, Kerék-utca és Kórház-utca által határolt terület szabályozásmódosítása és beépítési módjának megállapítása.

A III. ker., Zöldmáli-út, Pusztaszeri-út és Törökvész-út által határolt terület szabályozásmódosítása.

A III. kerületben fekvő és a Budai Cementgyár Rt. telkeinek szabályozásmódosítása.

A IV. ker., Türr István-utca és Aranykéz-utca sarkán fekvő telek beépítési módjának megállapítása.

A VI. ker., Lehel-utca, Dévai-utca és Szabolcs-utca által határolt terület szabályozásmódosítása és beépítési módjának megállapítása.

A VI. ker., Hajdu-utca, Tahi-utca és a 25 méteres névtelen-út által határolt terület szabályozásmódosítása.

A VI. ker., Lehel-utca, Dévai-út, Szabolcs-utca és Bulcsu-utca által határolt terület szabályozásmódosítása és beépítési módjának megállapítása.

A VI. ker., Korong-utcának a Laky Adolf- és Róna-utcák közötti szakaszára vonatkozó szabályozásmódosítás megállapítása.

A VI. ker., Hajdu-utca és Tahi-utca szabályozásmódosítása.

A VII. ker., Hajtsár-út, báró Jeszenák János-út, Öv-utca és a 12 méteres névtelen-utca által határolt terület szabályozásmódosítása és beépítési módjának megállapítása.

A VII. ker., Hermina-út és Hungária-körút közt lévő 10 méteres út szabályozásmódosítása.

A VII. ker., Álmos-utca és Fogarasi-út, továbbá a Hajtsár-út között fekvő 31917. új hrsz. telek szabályozásmódosítása.

A VII. ker., Róna-utca szabályozásmódosítása.

A VIII. ker., Orczy-út, Rozgonyi-utca, Örömvölgy-utca és Sárkány-utca által határolt terület szabályozásmódosítása és beépítési módjának megállapítása.

A X. ker., Hajtsár-út és Fogarasi-út szabályozásmódosítása.

A XI. ker., Andor-utca mentén fekvő 3993/1. új hrsz. telek egy részének szabályozásmódosítása.

A XI. ker., Budaörsi-út és Rimaszombati-út között fekvő 2806—2810. új hrsz. telkek szabályozás módosítása és beépítési módjának megállapítása.

A XI. ker., Aga-utca és környéke fekszínmagasságának megállapítása.

A Tabán szabályozási tervének megállapítása. A Tabán rendezésének problémája két külön városrendezési műveletre vezethető vissza. Az egyik a Gellért-hegy oldalának a mai Orom-utcától lefelé eső részén, a később gellérthegyi kisajátítási övezetnek elnevezett területen állott dísztelen, düledező és nem kívánatos elemek által lakott viskóktól való megtisztítására irányult, amely célból a főváros már a mult század végén folytatott kisajátításokat. A másik művelet pedig az Attila-körút tervezett kiszélesítése volt, amivel a Fővárosi Közmunkák Tanácsa, mint amelynek a főutak és a sugárutak megépítése az 1870. évi X. t.-c. értelmében feladatát képezi, már a jelen század első évtizedében foglalkozott. Az utóbbi hatóság az ezzel kapcsolatos szabályozás végrehajtásának céljára, tehát lényegében kisajátítási, út- és közműépítési költségekre az akkori kormánytól 2 millió korona állami előleget is kieszközölt.

A székesfőváros törvényhatósági bizottsága belátván, hogy ennek a városrésznek a rendezése egyedül az Attila-körút szabályozásával meg nem oldható, az 1909. évi junius hó 7.-én és folytatólag 9-én tartott rendes közgyűléséből hozott 1363/1909. kgy. számú határozatával kimondotta, hogy a mai Tabán területét — beleértve az Attila-körutat és a Gellért-hegy lejtjét is — kisajátítja és azon új szabályozási terv alapján egy modern, egészséges és szép városrészt épít.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa és a székesfőváros ezután párhuzamosan végezték a kisajátításokat. Ennek eredményeképen a főváros tulajdonába 248 ház került, amelyek egy-két, már szintén bontás alatt levő épület kivételével lebontattak. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa által kisajátított és túlnyomó részben az Attila-körút mentén fekvő házak lebontása szintén folyamatban van. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa tulajdonában van ezenkívül a Döbrentei-tér 4. számú ház. Magántulajdonban vannak a Döbrentei-tér 5., 6. számú bérházak és a Szent Imre- (Rác-) gyógyfürdő. A rendezésből a Szent Imre-gyógyfürdő és az utóbb említett bérházak egyelőre ki vannak kapcsolva. Igen fontos és a kiürítésnek a kellő időben való befejezése miatt sürgős feladat volt a Fővárosi Közmunkák Tanácsa tulajdonába került Attila-körúti ingatlanoknak átvétele a célból, hogy a Tabán egész területe egy hatóság kezébe kerüljön és annak rendezése egységesen legyen végrehajtható. Ez indította azután a törvényhatósági bizottságot arra az elhatározásra, hogy a 99/1931. kgy. számú határozatában kimondja, miszerint a VII. ker., Erzsébet-sugárút megépítéséhez szükséges Károly király-út 15. számú székesfővárosi ingatlant és az I. ker., Hadnagy-utca 4. számú földszintes házat a Fővárosi Közmunkák Tanácsának tabáni telkeivel elcseréli.

Az egységes rendezés tervének elhatározása után 1912-ben elkészült ennek a városrésznek a szabályozási terve. A törvényhatósági bizottság az 1150/1912. kgy. számú határozatával a polgármesteri III. ügyosztály térképtárában őrzött 54—XXI. 3. tt. számú szabályozási és beépítési tervet fogadta el kivitelre, amelyhez a Fővárosi Közmunkák Tanácsa is hozzájárult. Ezen szabályozási terv szerint a rendezés céljára megszerzett 82.000 négyszögöl kiterjedésű területből a szabályozás végrehajtása után a középületeknek fenntartott területeknek leszámításával lakástermelésre mintegy 36.000 négyszögöl területet lehetett volna kihasználni. Az út- és közműhálózat építési költsége az 1912. évben az akkori anyagárak és munkabérek alapulvételével végrehajtott számítások szerint mintegy 3,500.000 aranykoronát tett volna ki, úgyhogy a 21,500.000 aranykoronát kitevő kisajátítási árak mint kamatveszteségek, továbbá az út- és közműépítési költségek összege, tehát az egész befektetett tőke az időközi kamatok nélkül körülbelül 25.000.000 koronát tett volna ki. Ezzel szemben az építkezésre felhasználható 36.000 négyszögöl kiterjedésű terület értéke az út- és közműhálózat kiépítése után az akkori becslések szerint mintegy 18 millió koronát képviselt, vagyis a befektetett tőke a várható bevételt körülbelül 7 millió aranykoronával haladta volna túl.

Ez a jóváhagyott szabályozási terv egészen a legutóbbi évekig változatlanul maradt. Közben azonban egyrészt a Gellért-hegy és a Naphegy lakóinak, másrészt a Tabán mögött elterülő és rendkívüli fejlődésnek indult vidék, úgymint a Sasad, Sashegy, Németvölgy, Orbánhegy, Mártonhegy és Farkasrét lakosságának mind sürgetőbbé vált az a kívánsága, hogy a Tabánon keresztül az Erzsébet-híddal egy, lehetőleg rövid és közvetlen főforgalmi úton kapcsolatot nyerjen. A jóváhagyott szabályozási terv ezt a szükségletet egy szerpentin útvonallal kívánta kielégíteni, amely egyrészt túlságosan hosszú lett volna, másrészt pedig csak a tabáni házak túlnyomó részének lebontása után lett volna megépíthető, ami viszont abban az időben a tabáni házakban lakók elhelyezése miatt nehézségekbe ütközött. Ezért a polgármesteri III. ügyosztály elkészítette a Döbrentei-tértől a Hegyalja-útig vezető úgynevezett tranzverzális-útnak a tervét, amelynek alapján a főváros az utat 1932-ben

meg is építette. A később Hegyalja-útnak elnevezett út szabályozásának megállapításával egyidejűleg a Fővárosi Közmunkák Tanácsa az 1912. évben jóváhagyott tabáni szabályozási tervet elejtette, miután az nem állott összhangban az újonnan épített tranzverzális úttal.

Az elmult évtized folyamán, tehát amikor még a régebbi szabályozási terv érvényben volt, a főváros többízben foglalkozott a szabályozás végrehajtásának gondolatával, ez azonban — akkor is, amikor a pénzügyi megoldás biztosítottnak látszott — mindig meghiusult a Tabán lakóinak kitelepítésével kapcsolatos nehézségek miatt. A háború utáni évek állandó lakáshiánya következtében legelső feladatul az jelentkezett, hogy az ott lakó mintegy ezer család számára lakásokat kell építeni. Ez azonban egymaga csaknem akkora összeget igényelt volna, mint a közművek megépítésének költsége. Most azonban a tabáni lakások gyors kiürítése lehetővé vált a beállott nagy lakásbőség és a lakbérek csökkenése folytán, miért is a főváros a terület kiürítését 1933. májusában megindította és csaknem teljesen be is fejezte.

Időszerűvé tette a Tabán megépítését ezenkívül a nagy ipari munkanélküliség is. A Tabán megépítése az ipar foglalkoztatása szempontjából pedig két okból tekinthető kiválóan alkalmasnak, először azért, mert teljesen elő van készítve és a kiürítés után az út- és közműépítési munkálatok azonnal megkezdhetők, másodszor azért, mert nincsen olyan nagyobb kiadásokkal egybekötve, amelyek nem munkabértermészetűek. A Tabán rendezési munkálatainak rendkívüli előnye épen abban áll, hogy a terület megszerzése jelentéktelen kivételtől eltekintve, már megtörtént és így a befektetendő tőke teljesen az iparnak juttatható, mert abból területszerzés céljára elvonni — legalább is az eddig tervbe vett keretek betartása esetén, — úgyszólván semmit sem kell

Mielőtt a régi, hatályonkívül helyezett szabályozási terv helyébe egy új városrendezési terv előkészítéséhez fogott volna a főváros, tisztázandó volt az a kérdés, milyen szerepet kell a jövendő Tabánnak Budapest életében juttatni, hogy az a főváros organizmusába szervesen beilleszthető legyen, azaz mi legyen a jövendő Tabán rendeltetése és melyek azok a főkövetelmények, amelyek a kialakítandó Tabán jellegét meghatározzák.

Ezt a kérdést a törvényhatósági bizottság által az általános városfejlesztési programm előkészítése végett kiküldött külön bizottság beható megvitatás tárgyává tette, különös figyelmet fordítva az úgynevezett alsó fürdőcsoport és az újjáépítendő Tabán egymással való kapcsolata meghatározásának. A külön bizottság megállapította, hogy a Tabánnak a fürdőváros központjaként való kiépítése azt jelentené, hogy ennek a városrésznek a teljes területét az igen távoli jövő számára kellene fenntartani, mert az újjáépítés csak abban a mértékben haladhatna előre, amilyen mértékben Budapest fürdőélete kialakulna. A külön bizottság a Tabán újjáépítési tervével szemben felállítandó fürdőpolitikai követelmények meghatározása szempontjából elsősorban az orvosszakértők véleményét vette kiindulási alapul, mely szerint a Tabánnak teljes egészében fürdőváros céljaira való igénybevétele nem szükséges. De nem szükséges a Tabán területén fürdőparkot sem létesíteni, mert ezt a célt a Gellért-hegy teljesen kielégítően szolgálja. A külön bizottságnak erre vonatkozó véleménye szerint a Tabán újjáépítésével szemben tehát különleges fürdőpolitikai követeléseket támasztani nem kell és a szabályozási tervben a Szent Imre-fürdő is meghagyható úgy, ahogy van. Szükségesnek tartotta azonban a külön bizottság,

hogy az újjáépítéssel kapcsolatban fokozott egészségi és városesztétikai követelmények érvényesüljenek. Nemcsak a fürdőparkról, hanem az új tabáni épületeknek a fürdőkkel kapcsolatos felhasználásáról sem kell — szerinte — gondoskodni. Ellenben kívánatos, hogy azoknak a telektömböknek a sorsáról, amely telektömbök a Tabánnak az Erzsébet-híd felé eső szélén terülnek el, a főváros az újjáépítési munkálatok legvégén rendelkezzék. A fürdőváros és a Tabán egymáshoz való jövőbeni viszonyának ilymódon történő megállapítása lehetővé teszi azoknak időbelileg egymástól független, azonban egymást mégis kiegészítő kialakítását.

A külön bizottság ezen álláspontjának megfelelően eldöntöttnek tekinthető az a kérdés, hogy a főváros a Tabán területét miképen használja fel. Miután a rendezés keretébe bevonandó terület határai megállapítást nyertek és a terület felhasználásának módja is tisztázódott, a polgármesteri III. ügyosztály még az 1933. évben elkészítette a Tabán új városrendezési tervét, amelyen a terület centrális fekvéséből kifolyólag a sík részeken az egészségügyi és esztétikai követelményeknek messzemenő érvényesítése mellett soklakásos zártsorú épületekkel, a hegyoldalon pedig szabadon álló villaépületekkel beépítendő övezet megállapítását javasolta. Időközben Warga László műegyetemi tanár, a főváros volt városrendezési szakértője, aki a régebben érvényben volt szabályozási tervet is készítette, szintén bemutatott egy városrendezési tervet, amely a polgármesteri III. ügyosztály tervétől úgy az út- és térhálózat, mint a beépítés módozatai tekintetében lényegesen eltért.

A polgármesteri III. ügyosztály által 1933-ban elkészített szabályozási terv végrehajtása esetén a székesfőváros kiadásai körülbelül 7,882.000 pengőt tettek volna ki.

A Warga-féle terv várható kiadásaira vonatkozólag tájékoztatásul azt a megközelítő adatot kapta a főváros, hogy azok körülbelül 9,900.000 pengőt tesznek ki.

A rendezendő területből a polgármesteri III. ügyosztály terve szerint mintegy 30.450 négyszögöl lett volna építési terület, amelyből a meglévő középületek körülbelül 2140 négyszögölet foglaltak volna le. A tervezett középületekre, valamint a tabáni főút és a Hegyaljai-út keresztezésénél fenntartandó területre 4260 négyszögölet leszámítva, az értékesíthető terület nagysága 24.050 négyszögöl lett volna. E terület értékesítése esetén összesen mintegy 7,880.000 pengő bevétel lett volna elérhető.

A Warga-féle tervnél a telekértékesítésből tervező becslése szerint 9,500.000 pengő bevétel volt várható.

A beépítésre szánt és értékesítendő telkeken az ügyosztály terve szerint az udvarok leszámítása után ténylegesen beépíthető terület 37.400 négyzetméter maradt volna, amelyen 572.400 köbméter lakóépület lett volna építhető. Tekintettel arra, hogy előre láthatólag különböző nagyságú lakások fognak épülni, a termelhető lakásmennyiség megbecslése céljából középnagyságú lakásnak háromszobás volt felvéve. Ezen az alapon számítva a Tabán területén mintegy 1220 lakást lehetett volna megépíteni.

A polgármesteri III. ügyosztály 1933. évi április hó 3-án a Tabán szabályozására vonatkozó javaslatát a városrendezési és magánépítési szakbizottság elé terjesztette, amely azt április hó 26-án és 28-án tartott ülésén némi módosításokkal magáévá tette. Az így módosított előterjesztést a törvényhatósági tanács 1933. évi június hó 13-án tárgyalta, azonban úgy határozott, hogy mielőtt a szabályozási terv kérdésében véglegesen állást foglalna, eszmei tervpályázatot ír ki.

A tervpályázat alapjául ugyanazok a megállapítások szolgáltak, amelyeket a törvényhatósági bizottság által a főváros városfejlesztési programmjának megalkotására kiküldött külön bizottság a Tabán területének felhasználására vonatkozólag tett s amelyeket az 1933. évi április hó 3-án beterjesztett hivatalos terv is szem előtt tartott.

A polgármesteri III. ügyosztály a pályázati programm összeállításánál nem tért el a különbizottság felfogásától, a programmot a volt törvényhatósági tanács is behatóan tárgyalta és azon számos módosítást is tett. Hogy azonban a programmtól eltérő gondolatok felvetődése ne váljék lehetetlenné, a pályázati hirdetményben kifejezetten kimondatott, hogy »a követelmények lehető figyelembevétele kívánatos ugyan, az azoktól való eltérés azonban még nem zárja ki azt, hogy a pályamű a pályázatban részt vehessen.« A pályázati hirdetmény ezenfelül a Tabán határain túleső területekre is lehetővé tette szabályozásmódosítások javaslatba hozását. A pályázók nagy része élt is az ezekben lefektetett szabadsággal.

A tervpályázat 1933. évi szeptember hó 30-án lejárván, a tervek elbírálására kiküldött bíráló bizottság 1933. évi december hó 16-án hozta meg döntését. A tervpályázatra beérkezett összesen 63 darab pályamunka közszemlére f. évi január havában két héten át a m. kir. József műegyetem dísztermében ki volt állítva.

A tervpályázat eredményei és általában a Tabán újjáépítésével kapcsolatban a sajtóban és szakkörökben megnyilatkozott különböző felfogások arra indították a fővárost, hogy a felmerült kérdések tisztázása végett a Fővárosi Közmunkák Tanácsa szakértő tagjainak és a főváros illetékes tisztviselőinek részvételével együttes értekezletet hívjon egybe. Ezen beható tanácskozás után megállapítást nyertek azok a fő irányelvek, amelyek a Tabán szabályozási tervének elkészítésénél szem előtt tartandók.

Ezek az irányelvek elsősorban a Tabán területének felhasználására vonatkoznak.

Az a körülmény, hogy két forráscsoport közelében — melyek közül az egyikkel kapcsolatos fürdő a székesfőváros tulajdona — a főváros birtokában levő igen nagy kiterjedésű terület áll rendelkezésre, közelfekvővé tette azt a gondolatot, hogy ezt a területet fürdők, fürdőügyi intézmények céljára kell felhasználni. Különösen tért hódított ez az eszme az utóbbi években megindult erőteljes fürdőpropaganda hatása következtében. Számos oldalról merült fel az a követelés, hogy a Tabán területén teljes egészében úgynevezett fürdőváros-központot kell létesíteni. E kérdéssel a sajtón és néhány egyesületen kívül több illetékes hatóság is foglalkozott. Ezeknek a tanácskozásain kitűnt, hogy a fürdővárosi központ gondolata nem választható el a Dunapart kérdésétől. Összes forrásaink a Dunapart mellett vannak, egymástól azonban oly nagy távolságra, hogy a teljes centralizálás nem vihető keresztül. Felmerül tehát az a kérdés, hogy mely szükségletekről lehet és célszerű egy központi fekvésű helyen és melyekről kell külön az egyes fürdőcsoportok közelében gondoskodni. Kétségtelen, hogy saját vendégeit elszállásolás, gyógykezelés, gyógypark, ivócsarnok tekintetében minden fürdőcsoportnak külön kell ellátnia. Nem képzelhető el, hogy a Császár- és Lukács-fürdő, de még a Gellért-fürdő vendégei is, — legalább is túlnyomó részükben — a Tabánban keressenek szállást, viszont ezeknek a fürdőknek a forrásvizeit sem lenne észszerű ilyen távolságra elvezetni. Ami továbbá a fasoros, illetve fedett sétány elhelyezését illeti, erre nézve a Dunapart a fürdőkhöz viszonyított fekvése,

kilátás és a levegő frissesége szempontjából annyira felette áll vonzóerő tekintetében bármely a város belsejében létesíthető sétánynak, hogy nemcsak a Rudas- és Gellért-fürdő vendégei, hanem még a tabáni fürdőknek közönsége is szívesebben fogja felkeresni, mint egy esetleges tabáni sétányt. Ebben a kérdésben a városfejlesztési külön bizottság, a pályázat bírálóbizottsága és a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál tartott értekezlet egyértelműen arra az álláspontra helyezkedett, hogy a fürdők legfőbb közös szervének a Dunapart tekintendő, miért is kívánatos, hogy annak rendezése és sétánnyá való kialakítása mielőbb megtörténjék.

Ez azonban távolról sem jelenti azt, hogy a Tabán a fürdőváros egyes középponti intézményei elhelyezésére ne szolgáljon. A Tabánban az itteni forrásokhoz tartozó fürdőteleppel kapcsolatos létesítmények mellett elhelyezhetők lennének a nagyobb szórakozóhelyek, színház, kaszinó, kurszalon, hangversenyterem stb. Mindezek létesítése és a tabáni fürdőtelep kialakítása is természetesen függ a főváros fürdőpolitikájának irányától, továbbá a fürdőügyi propaganda eredményességétől. Amennyiben ezek indokolttá teszik, tekintve, hogy a források szomszédságában ilyen bőséges terület másutt nem áll rendelkezésre, lehetővé kell tenni itt egyes nagyobb területek számára szanatóriumok, gyógyszállók stb. elhelyezését is. Azonban még ha mindez megvalósulásra kerül is, akkor sem veheti igénybe a Tabán egész területét, úgyhogy azon még lakóépületek elhelyezésére is bőven marad hely. Különösen nem helyeselhető az a felfogás, hogy a Tabán egész sík területének szabályozási terve úgy oldassék meg, hogy arról a területről a fürdőket nem látogató közönség ki legyen rekesztve.

Az értekezlet megállapítása szerint, továbbá a Tabán és környéke tájképi szépségeinek érvényesülése érdekében gondoskodni kell arról, hogy úgy a főforgalmi utakról és a magaslati pontokról a völgy felé, mint a völgyből a hegyoldalak felé bő kilátás legyen biztosítva. Az úthálózat tekintetében az volt az értekezlet álláspontja, hogy a három főforgalmi irány megtartandó a ténylegesen fennálló közlekedési igények kielégítésére. A beépítésre nézve a völgy fenekén vezető főúttól felfelé eső területekre laza, szabadon álló beépítés irandó elő megfelelő méretbeli és külső kiképzésbeli megkötésekkel, amelyekkel az egységes városkép kialakulását kell biztosítani.

Olyan javaslat, mely szerint a pályázaton díjat nyert vagy megvett tervek valamelyike fogadtassék el kivitelre, vagy csak főbb vonásaiban is a szabályozási terv kidolgozásánál alapul vétessék, az értekezleten nem hangzott el. A tervpályázaton legjobbnak talált terveket a főváros vagy díjazta vagy megvette. A tervek részleteiben igen sok kitűnő és megszívlelésre méltó eszmét tartalmaztak és a kiviteli megoldások is többnyire megfelelőek voltak. A tervek igen nagy része, olyan kérdésben is, ahol a pályázat feltételei szabad kezet engedtek a tervezőknek, a főváros 1933. évi tervével rokon megoldásokat tartalmazott. Vonatkozik ez elsősorban az úthálózatra, amelyet a pályázók legnagyobb része tervébe több-kevesebb eltéréssel beillesztett. Lényeges eltérést mutat e tekintetben az első díjjal jutalmazott terv. A többiekben, amelyek eltértek az ügyosztályi terv úthálózatától, mely egyébként a városfejlesztési külön bizottság elgondolásán alapult, általában nem sikerült a fennálló forgalmi szükségletek kellő kielégítéséről gondoskodni. A tervezőket azonban szemmelláthatóan az építészeti rész érdekelte inkább. Legnagyobb részük a modern építési módok, különösen az észak-déli irányban tájolt homlokzattal bíró sávos épületek rendszerének a híve, amelynek alkalmazásában azonban a legtöbben túlzásba estek.

Az első díjat nyert terv lényegében az ugyanazon szerző által 1933. évben bemutatott terv egy változata. A zártsorú beépítés itt is igen magasra van a hegylejtőkön kiterjesztve, a hegytetőkön alkalmazott sorházépítkezés részben szintén megmaradt, valamint a Hegyalja-útnak az egész tervezetet befolyásoló 7 m-es lesüllyesztése és a Hegyalja-út két végpontja közötti forgalomnak még egy második szerpentin úttal való párhuzamos kiszolgálása is. E terv épúgy, mint az előző, a beépítés módja és mértéke miatt a tájkép szépségeinek érvényesülése szempontjából aggályos, a mellett forgalmi szempontból nem old meg kielégítően minden feladatot. A terepalakulathoz nem alkalmazkodik eléggé s e miatt aránylag költséges.

A harmadik díjat nyert tervvel szemben hasonló aggodalmak hozhatók fel. A zártsorú beépítést szintén felviszi a meredek hegylejtőkre, ami a kilátási viszonyoknak nem kedvezhet. Alapgondolatának folyománya, hogy az alsó útról minden látóvonal egyetlen pontra vezet, ami a hegyvidéknek aránylag kis részét teszi csak láthatóvá, míg felülről lefelé a nyitott vonalak nagy része közömbös pontok felé mutat. Számos útja meredek és ezért a sűrű beépítésű területek megközelítése nem kielégítő, a terephez szintén nem simul eléggé s ezért valószínűleg költséges is.

A második díjat nyert terv a beépítés mérvét illetően épen ellentéte a két elsőnek. Kevés beépíthető és értékesíthető területe van, mivel a Tabán legnagyobb részét egy, bár magában véve szép és érdekes, de a Tabántól idegen és annak sem multjával, sem jövőjével semmi vonatkozásban nem álló célra használja fel. A kilátási viszonyok itt a nagy területek beépítetlenül hagyása folytán kedvezőbbek. Viszont az átmenő forgalom szükségletei, melyek pedig kétségtelenül fennállanak, nincsenek megnyugtatóan kielégítve.

Bár a pályázati tervek egyikét sem javasolta teljes egészében a főváros kivitelre, mégis meg kell állapítani, hogy számos értékes részletmegoldást tartalmaznak.

Ezért az értekezleten elhangzott szakvélemények és az ott kialakult irányelvek figyelembe vételével a polgármesteri III. ügyosztály elkészítette tervét, amelynél igyekezett felhasználni a pályázat tanulságait is. Munkáját megkönnyítette az a körülmény, hogy a házak lebontása folytán szabaddá vált terület valóságos terepalakulata most még jobban érzékelhetővé vált. Most különösen jól látható, hogy a Tabán voltaképen két elég meredek hegylejtőből és egy igen enyhe emelkedésű völgyfenékből áll. Ennek a két különálló és teljesen eltérő jellegű területnek külön úthálózatot kell adni. Az átmenő forgalmi vonalakat, tehát a Hegyalja-utat és a meghosszabbítandó Szent János-utat a lejtők alsó részén kell vezetni, mert ezek nemcsak átmenő vonalak, hanem egyúttal a hegyoldalon emelendő házak megközelítésére is szolgálnak. Az alsó sík területeket pedig külön lokális jellegű utakkal kell ellátni.

Az észak-déli irányú forgalom lebonyolítására ma is a kettős útvonalvezetés a leghelyesebb. E szerint a villamos- és teherkocsiforgalom a 20 méterre kiszélesítendő Attila-körúton nyerne levezetést, míg a Krisztina-körút folytatásába eső 30 méteres főútvonalon széles, fasoros gyalogsétány mellett az Andrássy-úthoz hasonlóan csak az autók és legfeljebb még az autobuszok közlekednének.

Az a bizonyos oldalról felmerült javaslat, hogy a Krisztina-körút folytatásába eső útszakasz elhagyásával az egész észak-déli irányú forgalom a mai Attila-körútra tereltessék és a szabadon álló építkezés már az Attila-körútnál kezdődjék, nemcsak a forgalom, hanem a városkép szempontjából sem fogadható el. Az Attila-körút mai dísztelen homlokzatai tárulnának így a hegyi kilátó pontokról szemlélődő közönség

szemei elé, ami a Tabánnal szemben megkívánt fokozott esztétikai igényekkel semmi esetre sem egyeztethető össze. Ha pedig az Attila-körút délnyugati oldalát zártsorúnak képzelnők el, akkor a 30 méteres főút elhagyása azt jelentené, hogy például a Hűvösvölgy felől a fővárosi erdőn át a Hidegkúti-úton és az Olasz-fasoron a parkká alakítandó vízivárosi temető és a Városmajor mellett, azután a Krisztina-körúton az előbb-utóbb rendezendő Vérmező és a Horváth-kert mellett gyönyörű fasoros utakon elhaladó idegent épen a legérdekesebb szakaszon egy lármás, külvárosias, nem is fásított, aránylag keskeny utcába, az Attila-körútra kellene terelni és a nagy költséggel és gonddal megépítendő Tabán, amelyet pedig idegenforgalmi vonzóerőnek szán a főváros, az idegen szemei elől el volna rejtve.

A Buda déli részére irányuló forgalom a Fővárosi Közmunkák Tanácsának erre vonatkozó tervének megfelelően, amennyiben az megvalósításra kerül, az Erzsébet-híd alatt létesítendő aluljárón át, ellenkező esetben a hídfő előtt haladna tovább.

Az Erzsébet-hídtól a Németvölgy felé, illetve a Naphegyre és Gellért-hegyre irányuló forgalom lebonyolítására szolgáló Hegyalja-út már megállapított vonalvezetését jelentéktelenebb módosítással meg kellett tartani. Míg azonban a polgármesteri III. ügyosztály legutóbbi tervével kapcsolatban a mai útnívónak lesüllyesztését javasolta a Czakó-utca és Sánc-utca vonalában tervezett áthidalással, addig a jelenlegi tervén a mai, kiépített út magasságait fogadta el. Ennek célja egyrészt az, hogy a nemrégiben megépített útburkolat és csatorna megtartható legyen, másrészt pedig az, hogy a főbb forgalmi útvonalak minél hosszabb szakaszairól szabad kilátás legyen nyerhető, ami a magasabb útvonalvezetés mellett kétségtelenül jobban elérhető. A Gellért-hegy és Naphegy lakossága is közvetlenebb összeköttetést nyer ezáltal az Erzsébet-híddal. Az áthidalás elhagyása következtében a Naphegy és Gellért-hegy itteni részének szabályozása bizonyos módosulást szenved.

A Szent János-utca folytatásában tervezett és a Krisztinaváros, illetve a Lánchíd megközelítésére szolgáló 15 méteres út vonalvezetése a Hegyalja-út magasságainak megváltoztatása következtében a megfelelőbb bekapcsolódás lehetővé tétele kedvéért az ügyosztály előbbi tervéhez képest szintén módosult.

A három főútvonal egy, közel egyenlőszárú háromszögalakú területet zár be, amely terület, ha a Hegyalja-út, illetve a Szent János-út aránylag keskeny rézsűjét nem számítjuk, csaknem vízszintes sík területet ad. Ez a sík terület a korábbi ügyosztályi terv szerint zártsorú épületekkel lett volna beépítendő, amivel a terv kivitelének gazdaságosságát kívánta szolgálni. Kétségtelen azonban, hogy ez a beépítési mód a völgyben vonuló főútvonalat, különösen pedig a körút felől a Gellért-hegy és Naphegy parkozott és kertes oldalait eltakarta volna. A parkosításnak vannak azonban határai. Budának épen ez a vidéke a legszerencsésebb abban a tekintetben, hogy a parkokkal, sétányokkal kielégítő mértékben el van látva. Délfelől a Gellért-hegy északkeleti és déli lejtőjét elfoglaló igen nagy park, keleten a Döbrentei-téri park és dunaparti sétány, valamint a királyi várkert, északon a Palota-tér és a Horváth-kert, nyugaton pedig a tabáni és németvölgyi temetőkből alakítandó parkok annyi zöld felületet jelentenek a Tabánra és környékére nézve, ami hasonló belső fekvésű városrészekben még külföldön is ritkán található. Közegészségügyi szempontok tehát nem követelik meg ennek a területnek teljes parkozását, viszont ha azt kívánjuk, hogy a Duna mentén a Ferenc József-hídtól a Lánchídig a budai oldal egyetlen beépítésre alkalmas belső területén ne lakatlan tömb álljon szembe a pesti Belvárossal,

hanem mozgalmas utcák közvetítsék a kapcsolatot a Krisztinaváros felé, lehetővé kell tenni ennek a területnek is legalább bizonyos részein a beépítést. Maguknak az itteni fürdőknek sem az az érdeke, hogy környezetük nagy távolságig épületektől teljesen mentes parkokból álljon. A források kihasználása érdekében, valamint a gyógyulást kereső vidéki és külföldi közönség elhelyezése, ellátása és gyógykezelése szempontjából is szükség van számos különböző jellegű épületre. Mindenesetre szükséges, hogy ezeknek az elhelyezése is előre megállapított terv szerint történjék, úgyhogy kedvező és egységes városkép alakulhasson ki.

A főutak által alkotott háromszög területén ennélfogva olyan úthálózatot kellett tervezni, amely a mellett, hogy a hegyvidékre bőséges kilátást enged, kellő számú épület emelését teszi lehetővé, szem előtt tartván egyúttal azt a követelményt is, hogy az egyes épületek által határolt telektömbök belsejében, a hegyoldali parkokhoz csatlakozóan megfelelő sétára és üdülésre alkalmas parkudvarok álljanak rendelkezésre.

Mindenekelőtt azon a vonalon, ahol a hegylejtők a völgy síkjával találkoznak, amely vonal a terepen legnagyobbrészt már ma is élesen megkülönböztethető, egy 12 méteres körülfutó utat kellett tervezni. Nem lett volna helyes, hogy a Hegyalja-út, illetve a Szent János-út alsó rézsüjére házak építtessenek, amelyek egyrészt gödörszerű elhelyezést kaptak volna, másrészt a főutak kilátását zavarták volna. Ez a körülfutó út szolgálja ki a hegy lábánál álló épületek lakóit. Ezen út és a Krisztinakörút folytatása által körülzárt körszelet alakú területen a terv sugár irányú utcákat vett fel, miáltal sikerült az egész területet úthálózat és beépítés szempontjából szerves esztétikai egységben összefoglalni. A terv a körút mentén a körszelettel közel párhuzamos vonalvezetéssel elliptikus teret alakított ki, amelynek íves vonalára 8 sugár irányban elhelyezett és keskeny oldalával a tér felé néző épület lenne állítandó. Ezek az épületek különböző fürdőügyi és azzal kapcsolatos intézmények céljára szolgálhatnak. Ha ennek a lehetősége utóbb kizártnak fog látszani, akkor ezek az épületek bérházak vagy öröklakásos házak is lehetnek. Hasonlóképen alkalmasak az ezen épületek mögött építhető szabadon álló villaszerű házak is arra, hogy amennyiben a főváros fürdőpolitikája azt megengedi, azokat a külföldi Kurhaus-rendszer mintájára, szintén a gyógyulást keresők elhelyezésére használják fel. Az elliptikus térrel szemben felvett nagyobb tömb középső részén valamely középület, esetleg a kerületi elöljáróság lenne elhelyezendő. Ezen az épületen a sugaras úthálózat három középső tengelyének találkozási pontjában torony volna alkalmazandó, amelyről a látogatók az egész tabáni völgyet, valamint a Gellért-hegy és Naphegy oldalát áttekinthetnék.

A Szent Imre-gyógyfürdő helyén építendő új fürdőépületek számára az új körút és a Hegyalja-úttal párhuzamos 12 méteres alsó út által bezárt szögletben keletkező két épülettömb volna fenntartandó, amelyek területe meghaladja a 3000 négyszögölet. Az erre a területre berajzolt épületek természetesen semmiképen sem kívánnak előírás vagy csak minta gyanánt is szerepelni, épen csak a rajz teljessége kedvéért vétettek fel.

A Tabán tervezett újjáépítése érdekében végzett lebontásokkal kapcsolatban számos oldalról felmerült az az eszme, hogy a Tabánnak egy részletét a jövő számára kellene fenntartani. Erre a célra legmegfelelőbbnek mutatkozik az a házcsoport, amely az Attila-körúti római katolikus templom előtti trapézalakú teret veszi körül, s amely fekvésénél fogva a Tabán úthálózati és beépítési rendszerének egységét és

összhangját legkevésbbé zavarná. Ez a részlet nemcsak az egyes házak jellegzetes korszerűségével, hanem egyúttal a templom előtti egész tér összhatása révén is kiválóan alkalmas arra, hogy a régi időknek a Tabánnal annyira összeforrott kisvárosi hangulatát visszaidézze. Ezért a fenntartandó házakat úgy kellett kijelölni, hogy azok a tér teljes körvonalait megadják. A Döbrentei-tér felől mutatkozó tűzfalat stílszerű átalakítással vagy talán méginkább sűrű fasor ültetésével lehetne a városképből kiküszöbölni. Ezek az épületek a teret délről bezáró ház kivételével jelenleg magántulajdonban vannak, miért is azokra építési tilalom volna kimondandó. Minthogy azonban feltehető, hogy a telektulajdonosok e miatt házuknak a főváros által való megvételét előbb vagy utóbb ki fogják eszközölni, arra az esetre az épületek tabáni múzeum céljára vagy más hasonló célra lennének felhasználhatók.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa szakértő tagjaival tartott értekezlet annak a kívánságának adott kifejezést, hogy a tabáni római katolikus templomnak északkeleti homlokzatát a Döbrentei-utca felől láthatóvá kell tenni. A szóbanlévő telektömb beépítési módját ennélfogva ennek megfelelően tervezte a főváros. A Váralja-utcának az Apród-utcából kiinduló alsó szakaszát a terv oly mértékben javasolja kiszélesíteni, hogy a rendezés végrehajtása után a királyi várpalotának déli oldala az Attila-körútról, sőt már az Erzsébet-híd hídfőjétől teljes szélességében látható legyen.

A Tabán területén fekvő többi teleknek, a Palota-térnek és a Szent János-térnek megoldását a korábbi ügyosztályi tervből át lehetett venni. A Gellért-hegy oldalán levő teknőszerű mélyedésben tervezett hármas terrasz főtengelyét régi irányától kissé eltérve kellett felvenni, amivel egyrészt a többi tengellyel került összhangba, másrészt a mai terepalakulathoz jobban alkalmazkodván, földmunka megtakarítás volt elérhető. A terv a Hegyalja-út és Szent János-utca találkozásánál tervezett vízeséses parkot a tervpályázati bíráló bizottság javaslatának megfelelően nagyobbra vette, ezenkívül a nevezett két út alatt fekvő telektömbök belsejébe is parkokat helyezett, amelyeknek hegyfelőli oldalát a felső parkokhoz való kapcsolódás kedvéért nyitva hagyta. A Naphegy-utca északi szakaszának egyenes meghosszabbításában eredetileg tervbe vett meredek útszakaszt a hegyes útkeresztezések és a telektömbök kedvezőtlen feldarabolásának elkerülése végett el kellett hagyni. A Naphegy-utca forgalmának az Erzsébet-híd felé való levezetése a Naphegy-utca déli szakaszának egyenes meghosszabbításán át kerülő nélkül történhetik.

A Tabán területének beépítése tekintetében a már említett vegyes értekezleten az az egyhangú felfogás nyilvánult meg, hogy a 30 méteres főút délnyugati oldalán a korábbi tervekben kontemplált zártsorú beépítés helyett szabadon álló beépítés irassék elő, amely az épületek elhelyezése és méretei tekintetében olymódon legyen megkötve, hogy úgy a hegyoldalról a völgy felé, mint a 30 méteres főútról a hegyoldalak felé bőséges kilátást, illetve rálátást engedjen meg.

E követelményeknek megfelelően a beépítés módja akként terveztetett meg, hogy a 30 méteres út északkeleti oldalán zártsorú, délnyugati oldalán pedig szabadon álló épületek legyenek emelendők. A szabadon álló építési módnak a körút északkeleti oldalára való átvitele, amely bizonyos oldalról felvettetett, a Gellért-hegy és Naphegy irányából látható városkép szempontjából nem lett volna kedvező, mert az Attila-körútnak nagyrészben már ma is kialakult és előnyösnek nem mondható homlokzatsora lenne látható, míg ha a 30 méteres főútnak ez az oldala zárt sorban volna beépíttendő, akkor a hegyek felőli kilátást a 30 méteres főúton emelendő épü-

letek fogják lezárni, amelyek homlokzati kialakítását egységessé és harmónikussá tenni még lehetséges.

A 30 méteres főút délnyugati oldalán csak szabadon álló épületek emelhetők a terven feltüntetett elhelyezéssel olymódon, hogy magasságuk mintegy 15 méter legyen 3 emelettel. Az ezen épületek mögötti sugár irányú utcákban emelendő házak magassága 11·50 lehet kétemelettel, a 12 méteres körülfutó útra néző épületek magassága pedig 8 méteres 1 emelettel. Ezeknek az épületeknek magasságát a terv a Duna 0 pontja felett abszolút mértékben adja meg. Ezek a magasságok úgy vannak megállapítva, hogy úgy a Hegyalja-útnak, mint a Naphegy-utcának hosszabb szakaszán az épületek fölött a kilátás biztosítva legyen. Ezekre az épületekre kötelezőleg előirandó volna a tetőterrasz és a tetőkert létesítése. A Döbrentei-tér sarkánál fekvő, későbbi rendelkezésre fenntartandó területen emelendő épületek elhelyezése, méretei és magasságai később lesznek megállapítandók, azonban a magassági maximumok tekintetében korlátok felállítása feltétlen szükséges lesz.

Meg kell e helyen emlékezni a Fehérsas-téri elemi és polgári iskola épületéről, amely a bemutatott terv szerint teljes egészében lebontás alá kerül. Bármily érzékeny veszteség legyen is az 1903-ban épült és még igen jó karban levő iskolaépület lebontása, az újjáépítendő Tabánban, ha jó úthálózatot és harmonikus városképet akarunk elérni, nem tartható fenn végleg. Óriási épülettömbje már tömegével idegen test gyanánt hatna az új Tabánban, architekturája olyan, hogy a harmónikusnak tervezett Tabánba nem illeszthető be, ha nem akarjuk az iskola építési stílusát a Tabán új épületeire átvinni. Elhelyezése sem szerencsés, a 30 méteres főút félterületét foglalná el és oldalai olyan ferdén fekszenek a terület logikus útirányaihoz képest, hogy az úthálózatba való beillesztés csak erőszakolt és rossz városképet adó megoldások útján lehetséges. Földszinti padlómagassága gödörszerű mélyedésnek felel meg, amelynek feltétlen szükséges eltüntetése az épület földszintjének magas feltöltésével járna. Az új fürdő közelsége is ajánlatossá teszi az iskola eltávolítását. Mindezeken felül az épület meghagyása esetében még néhány zárt építési tömb beiktatására lenne szükség, ami azt a követelményt, hogy a főút délnyugati oldalán laza, szabadon álló beépítés alkalmaztassék, teljesíthetetlenné teszi. Az iskola eltávolításával a fővárost érő anyagi veszteséget egyébként jelentékeny mérvben ellensúlyozná az általa felszabaduló telek értéke.

A Tabán másik nagyobb épülete, az úgynevezett Bethlen-udvar, bár túlságos magasságával a városképben kétségtelenül zavaróan fog hatni, gazdasági okokból továbbra is fenn fog maradni. Csak nagyon távoli jövőben lehet esetleg a felső emeletsorok eltávolítására gondolni.

A tabáni területnek a Hegyalja-út, illetve a Szent János-utca folytatásában tervezett út feletti részén, a gellérthegyi parktól eltekintve, villaövezet kialakítása volna kívánatos. Az ügyosztály tervén kialakított telkek nagysága általában 250—300 négyszögöl között mozog. E területen emeletsoronkint egy nagyobb vagy két középlakás helyezhető el. Az épületeknek a szomszédtól való távolsága legalább 4 méterben volna előirandó. Az átlagos épületmagasság maximum 12 méter lehetne azzal, hogy a magasság sehol sem haladhatja meg a 14 métert. Tetőzet szempontjából a terület két részre osztható. A Naphegy-utca folytatásától lefelé eső oldalon csak tetőterraszos házak építése, a felső fekvésű villaövezetben pedig csak magastetejű házak építése volna megengedhető.

Középületet a Tabán területén csak a 30 méteres főút mentén, az elliptikus térrel szemben fekvő tömb középrészén volna kívánatos elhelyezni. Ez lehetne a kerületi elüljáróság épülete, amelyen — miként az külföldi városokban a városházán sok helyütt található — kiemelkedő épületrész vagy torony segítségével lehetne a Tabán által nyujtott városképet a nagyközönség számára teljes egészében szemlélhetővé tenni. Bizonyos szempontból középületnek kell tekinteni a Horváth-kertben elhelyezendő színházat és a Palota-tér lezárására szolgáló nagy terraszos épületet is, amelyet a városépítési bizottság szállodának kíván kijelölni. Az épület megépítése — tekintettel a monumentális lépcsőzetre és támfalakra — valószínűleg közpénzen lesz végrehajtandó. Ellentétben ezzel, az elliptikus tér mentén esetleg elhelyezendő szállodák, szanatóriumok, valamint a Döbrentei-térre néző két épülettömb (egyik a görög templom mellett, másik a Zita királyné-út sarkán), amelyek egyes fürdőügyi intézmények elhelyezésére alkalmasak, már magánvállalkozás által is megépíthetők.

A Tabán szabályozásának és beépítési módjának a fentiek értelmében leendő megállapítása után azonban annak végrehajtása még nem történhetik meg azonnal teljes egészében. A Döbrentei-tér 4., 5., 6. számú házak, valamint a mögöttük fekvő néhány kisebb ingatlan ezideig még nincsenek kisajátítva, megoldásra vár továbbá a Szent Imre-fürdő kérdése is. Minthogy ennek folytán a 30 méteres főútnak a Döbrentei-térre való betorkollása, továbbá a Hegyalja-út kiszélesítése és a 12 méteres alsó íves út betorkollása a szabályozási terven feltüntetett végleges alakjában nem valósítható meg, ezért a Tabánnak ezen a részén ideiglenes, helyesebben átmeneti megoldást kell alkalmazni.

Ezen átmeneti megoldás szerint a 30 méteres főút a Horváth-kerttől kezdve egyelőre csak a meghosszabbított Apród-utca sarkáig épülne meg végleges magasságban és ettől a ponttól kezdve egészen a mai Hadnagy-utcáig ideiglenes szintben volna vezetendő. A 12 méteres íves út pedig szintén a Hadnagy-utcával kapcsolandó össze a későbbi rendelkezésre fenntartott terület délnyugati sarkától kezdve. Az úthálózat többi részeinek kiépítése nem ütközik nagyobb akadályba.

Az elmondottak alapján a törvényhatósági bizottság közgyűlése hozzájárult ahhoz, hogy

1. az I. ker., Tabán városrendezési tervét a Fővárosi Közmunkák Tanácsa akként állapítsa meg, amint azt a 8. XXVI/24. tt. számú térrajz feltünteti.

2. Egyúttal a közgyűlés a polgármesternek a városberendezési és magánépítési szakbizottság véleményével egybehangzó előterjesztésére hozzájárult a beépítési módnak és az övezeti beosztásnak a terven, illetve annak melléklapján feltüntetett módon való megállapításához az alábbi kikötések mellett:

a) a zártsorú övezetben az épületek alaprajzi elhelyezése tekintetében a terv fölapján behúzott építési vonalak, az épületeknek az utcai járdától mért magasságaira, illetve azoknak a Duna 0 pontja feletti magasságaira vonatkozólag pedig a terv melléklapján kékszínnek beírt méretek kötelezően irandók elő. Az épületek csak tetőterrasszal építhetők. Az udvari homlokzatokra ugyanazok a szabályok mérvadók, mint az utcai homlokzatokra. Függőfolyosó nem létesíthető. A csatlakozó udvart alkotó egyes udvarok magasságai a telkek kialakításával kapcsolatban előzetesen szabályozandók. A csatlakozó udvar területét raktározási vagy ipari célra használni nem szabad és azt az ingatlantulajdonos kertszerűen tartozik kiképezni

és fenntartani, úgyhogy közlekedő utakra legfeljebb az udvar egynegyedrésze essék. Az udvar területén melléképület nem emelhető.

b) A főút mentén tervezett elliptikus tér és az azzal párhuzamos íves út között fekvő három telektömb területén levő telkeken emelendő épületek elhelyezése, alaprajzának körvonala, a talajtól mért és a Duna 0 pontja feletti magasságai a terv melléklapján kék színnel feltüntetett méretek szerint kötelezőnek tekintendők. Ugyanez áll az udvarok és kertek magassági méreteire is. Az elliptikus tér és a harmincméteres főút sarkán levő két telken egyemelettel nagyobb magasságú épületek emelendők. Az épületek csak tetőterrasszal építhetők; az előírt magasság felett felépítmények legfeljebb 2·40 méter magasságban emelhetők, úgy azonban, hogy összes vízszintes hosszuk egy irányban sem haladhatja meg a három métert. Kiszökellések, zárt és nyitott erkélyek az utcák felé legfeljebb 60 cm-re, a kertek felé egy méterre ugorhatnak ki, de a homlokzat hosszának legfeljebb egynegyed részén. Ugyanezen szabályok kötelezők a Palota-tér és a harmincméteres főút sarkán, a főút délnyugati oldalán fekvő két tömbre, valamint a Palota-tértől északnyugatra a Szent János-út kezdő szakasza mellett fekvő két tömbre is.

c) A villaövezet területén alakítandó telkeken legfeljebb átlag 12 méter magas épületek emelhetők, úgy azonban, hogy az épület magassága egyetlen ponton sem haladhatja meg a környező talajtól mért 14 métert. Az épületek a Szent János-út folytatásában, illetve a Naphegy-utca folytatásában tervezett utak közötti hegylejtőn csak tetőterrasszal építhetők: az előírt magasság feletti felépítmények tekintetében ugyanazok a szabályok mérvadók, mint a *b)* alatti területen. A villaövezet többi részén magas tetejű ház építése megengedhető, a tető azonban az előírt főpárkánymagasságot nem haladhatja meg több, mint négy méterrel. Az egész villaövezetben a telkek alapterületének legfeljebb 25%-a építhető be. Az épületek elhelyezése az illető telektömb felosztásával kapcsolatban szabályozandó olymódon, hogy főhomlokzati síkjuk meg legyen határozva és az épületek legkiállóbb pontja a szomszéd határhoz ne legyen négy méternél közelebb. Minden telken csak egy épület emelhető és a főépületen kívül legfeljebb tíz négyzetméternél kisebb alapterületű mulatóka létesíthető. Az egyes tömbök terepének rendezésére, tehát a kertek és az előkertek talajának magassági méreteire az utca, valamint a szomszédok felől szükséges támfalakra és rézsűkre vonatkozó előírásokat az illető telektömb felosztása alkalmával a városkép érdekeinek szem előtt tartásával kell megállapítani.

d) A Tabánnal szomszédos terület harmónikus beépítésének biztosítása érdekében szükségesnek tartja a közgyűlés, hogy a Fővárosi Közmunkák Tanácsa a Bethlen-udvartól délkeletre eső és a királyi várkert, valamint a Dunapart és a Döbrentei-tér által körülzárt területre mondja ki az ideiglenes építési tilalmat.

e) A beépítési módnak előbb felsorolt külön kikötéseit a telkek kialakítása alkalmával még azok elidegenítése előtt telekkönyvileg is fel kell jegyezni. Szükségesnek tartja a közgyűlés a szóbanlevő terület beépítése előtt a tervről a beépítési módot feltüntető modell elkészítését és egyes részleteknek az építkezés előtt természetben, kulisszák útján való szemléltetését. Szükségesnek tartja azonkívül a harmincméteres főút északkeleti oldalán a görög templomtól északnyugatra fekvő két telektömbnek a későbbi rendelkezésre fenntartott területek közé való felsorolását.

3. Egyalkalommal kimondotta a közgyűlés, hogy a Tabánban kialakítandó telkeknek bármely célra való ingyenes adományozása elől már eleve elvileg elzárkózik.

Erről a határozatáról a törvényhatósági bizottság közgyűlése a Fővárosi Közmunkák Tanácsát az I. ker., Tabán városszabályozási tervének tárgyalása és határozathozatal végett a vonatkozó tárgyalási iratok megküldésével értesítette.

A pénzügyi szakbizottság véleménye alapján ugyancsak elérkezettnek látta az időt a törvényhatóság közgyűlése a Tabán újjáépítésére és annak hangsúlyozása mellett, hogy e városrész kialakulásával elsősorban a Budapest-fürdőváros gondolatát kívánja a megvalósuláshoz közelebb juttatni:

1. felhatalmazta a polgármestert, hogy abban az esetben, ha a Fővárosi Közmunkák Tanácsa a közgyűlés által megállapított és fent ismertetett szabályozási tervet — esetleg kisebb s a terv lényegét nem érintő módosításokkal — elfogadja, a Tabán újjáépítéséhez szükséges út- és csatornaépítési, parkozási, víz- és gázcsőhálózat-, valamint elektromos kábelvezetékfektetési munkálatokat, — amelyek azonban a Döbrentei-tér, továbbá a Hadnagy-utcának és a Hegyalja-útnak legalsó szakaszai által határolt területre egyelőre nem terjednek ki — hajtassa végre;

2. felhatalmazta a polgármestert, hogy az I., Fehérsas-téri iskolaépületet, amennyiben az az oktatás érdekeinek sérelme nélkül nélkülözhetővé válik, vagy pedig pótlásáról megfelelő gondoskodás történik, bontassa le, addig is azonban akként alakíttassa át, hogy a tabáni főútnak az iskola mellett elvonuló szakasza is átmeneti megoldással kiépíthető legyen;

3. mindezen munkálatok költségeire a közgyűlés az erre a célra felveendő függőkölcsön terhére 7,500.000 pengőt engedélyezett;

4. felhatalmazta a polgármestert, hogy a Tabán újjáépítésével kapcsolatban felmerült költségek fedezésére legfeljebb 7·5 millió pengő erejéig függőkölcsönt vegyen fel a következő feltételek mellett: A kölcsön kamatlába a Magyar Nemzeti Bank hivatalos váltóleszámítolási kamatlábát legfeljebb 2%-kal haladhatja meg. A kölcsön visszafizetése legkésőbb az 1939. év végéig eszközlendő. A kölcsön az Ipari Munkaszervező Intézet útján, esetleg a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. közbenjöttével vehető fel. Felhatalmazta ehhez képest a közgyűlés a polgármestert, hogy a kölcsönösszeg erejéig akár Budapest székesfőváros közönsége nevében váltót vagy más okiratot aláírhasson, akár a székesfőváros tulajdonában levő üzemeket ilyenek aláírására felhatalmazza s a kölcsönügylet lebonyolítása céljából szükséges intézkedéseket a székesfőváros közönsége nevében megtehesse;

5. a felveendő kölcsön végleges fedezetéül a székesfőváros tulajdonát képező tabáni telkek eladásából befolyó összegeket jelölte ki a közgyűlés azzal, hogy a hiánynak fedezetéről, úgyszintén mindaddig, amíg a telekértékesítés tekintetében állást nem foglal, a kölcsön egész törlesztőszolgálatáról a székesfőváros 1935—1939. évi költségvetésében fog gondoskodni;

6. felhívta a polgármestert, hogy a székesfőváros tulajdonában levő azoknak a tabáni ingatlanoknak az értékesítésére vonatkozólag, amelyekre valamely községi közintézmény létesítése vagy fejlesztése érdekében nincs és előreláthatólag a jövőben sem lesz szükség, a megvalósítandó fürdőváros érdekeinek szem előtt tartása mellett, alkalmas időben tegyen előterjesztést;

7. felterjesztést intézett a m. kir. pénzügyminiszterhez, amelyben kérte, hogy a m. kir. kormány a Tabán felépítésének és a fürdőváros kialakításának nagy jelen-

tőségére való tekintettel a Tabán területén építendő épületek egész terjedelmére a lehető leghosszabb időre terjedő rendkívüli ideiglenes házadómentességet és egyéb, az építkezések előmozdítására alkalmas, kivételes kedvezményeket engedélyezzen.

A városfejlesztési programm megállapítására kiküldött külön bizottság működése. A dr. Harrer Ferenc elnöklete alatt működő bizottság lelkesen folytatta a városfejlesztési programm elkészítését s e célból a kiváló elnök szakszerű vezetése mellett számos ülésben foglalkozott a kérdéssel, melynek egyik előfeltétele a lakóházépítésnek a város külső kialakításával számbajövő elemei tekintetében való állásfoglalás volt. Gyöngyös újjáépítésének egykori kormánybiztosa e célból először is az idetartozó kérdésekről kérdőívet készített és a kérdésekre vonatkozóan válaszok megadására a polgármesteri III. ügyosztályt kérte fel. Egyben megküldötte a kérdőívet a Magyar Mérnök- és Építész Egylet által alakított városfejlesztési bizottságnak. E bizottság válaszát az ügyosztály előterjesztésében feldolgozta.

A bizottság a kérdőpontokat a polgármesteri III. ügyosztály által készített és a bizottság által nagy elismerésben részesített előterjesztés alapján tárgyalta, majd Bresztovszky Ede, Büchler József, K. Császár Ferenc, Dorner Gyula, Lampel Vilmos, Martin János, Petrovácz Gyula, Sármezey Endre és Schoditsch Lajos bizottsági tagoknak, továbbá a bizottságban a Fővárosi Közmunkák Tanácsa részéről helyet foglaló dr. Zubriszky József és Fodor Sándor min. tanácsosoknak, valamint az elnöknek hozzászólásai alapján a következő egyhangú véleményben állapodott meg:

»A bizottságnak nem lehetett feladata, hogy új építésügyi szabályzatot alkosson, hanem e témakörben azokat az általános irányelveket kívánta felállítani, amelyeket a városfejlesztési programm és a városépítési terv, valamint a városépítési jogszabályok megállapításánál zsinórmértékül veendőnek tart.

A tárgyalások kiinduló pontját az egyes lakás szükségletei alkották, amelyeket a bizottság egészségügyi, szociális és gazdasági szempontokból vizsgált és annak eredményéből vezette le a különböző háztípusokkal, építési telkekkel és telektömbökkel, azok beépítési módjával, az építési övezetekkel, az úthálózattal és az általános területheosztással szemben felállítandó követelményeket, szem előtt tartva természetesen a felmerülő közlekedési, esztétikai és más városrendezési érdekeket is.

Minthogy a bizottság ezalkalommal a lakóházépítésnek a városfejlesztéssel kapcsolatos kérdéseivel kívánt foglalkozni, részletesebben csak a lakóvidék gyanánt kijelölendő terület városrendezési és beépítési problémáit vizsgálta. A lakóvidék kijelölésének kérdése azonban nem lévén elválasztható a főváros területének felhasználása, illetve rendeltetés szempontjából való felosztásától, a bizottság ezt a kérdést is bevonta tárgyalásai keretébe.

Mindenekelőtt szükségesnek tartja a bizottság, hogy általános rendezési terv készüljön, amely magában foglalja az összes területek rendeltetését (felhasználási módját) és egyúttal a fő- és átmenő forgalmi utak, vasúti és központi pályák és vízelvezetési vonalak hálózatát. E tervnek azonban ki kellene terjednie nemcsak Budapest, hanem a szomszédos községek területére is. Szükség van erre két okból. Egyrészt, mivel vannak olyan városfejlesztési szükségletek, amelyek kielégítésére Budapest területén megfelelő hely már nincsen, másrészt pedig a főforgalmi útvonalak, vasúti pályák és közművezetékek továbbvezetéséről a szomszéd községek területén át is

gondoskodni kell. Ennek a szomszéd községekkel egyetértésben készítendő általános rendezési tervnek kell kiküszöbölnie az olyan anomáliákat, mint aminő Újpest szennyvizeinek a pesti Dunaágba való vezetése, a pesti bűzös övezet szennyezett levegőjének a szomszéd városok legsűrűbben lakott részeibe való átbocsátása, a főutaknak keskeny mellékutcákba való torkoltatása stb.

A bizottság felfogása szerint a területek rendeltetésének megállapításánál a földrajzi adottságokat, fejlődési adottságokat és fejlődési tendenciákat kell vizsgálni. Az utóbbiak közül azonban csak azok veendők figyelembe, amelyek összeegyeztethetők azzal az általános alapelvnek tekinthető törekvéssel, hogy a külterjes fejlődés a feltétlen szükséges keretek közé szorítandó. Ennek az álláspontnak indokolására utalunk a törvényhatóság közgyűlésén és bizottságainkban minduntalan elhangzó és a sajtóban is állandóan ismétlődő panaszokra, amelyek a külső területeknek a közművek hiányából eredő tűrhetetlen viszonyait kifogásolják és a felosztás és beépítés alá kerülő újabb és külső vidékek számára közműveket és közlekedési eszközöket követelnek, amelyek megteremtése ma már a legnagyobb pénzügyi nehézségekbe ütközik, sőt legnagyobb részt lehetetlen. A tiszti főorvosi hivatal jelentései is számos alkalommal rámutattak azokra a közegészségügyi veszélyekre, amelyeket különösen a szennyvízelvezetés hiánya, a pöcegödrök gondozatlansága okoz a főváros külsőbb részein. Azok a közlekedési mizériák pedig, amelyek egy-egy esős időszak után a csapadékvizek és útburkolatoknak hiánya miatt járhatatlanná vált utakon mutatkoznak, szintén mindig újabb közműépítési követelésekre vezetnek.

Mivel Budapestnek a többi európai nagyvárosokhoz mérten igen nagy kiterjedésű területét aránylag kisebb számú és anyagilag kevésbbé teherbíró lakossága közművekkel, illetve közintézményekkel előreláthatóan csak nagyon hosszú idő alatt tudja majd ellátni, ebből kétségbevonhatatlanul következik, hogy parcellázás, telepek létesítése nem engedhető meg a főváros egész területén korlátozás nélkül, hanem külön meg kell állapítani azokat a területeket, amelyek a fejlődés számára már megérettek és azokat, amelyeknek feltárása a jövő számára tartandó fenn. Ez a tartalékterület mai felhasználásának megfelelő mezőgazdasági területeknek is nevezhető, határai természetesen a fejlődés által megkövetelt mértékben időnkint módosítandók lesznek.

Rendeltetési szempontból mezőgazdasági területet, zöldterületeket (erdő és erdősítendő részek, ligetek, nagyobb parkok, temetők), gyárterületet és lakóvidéket kell megkülönböztetnünk.

A zöldterületekre nézve szükségesnek tartja a bizottság, hogy azok mennyisége az illető városrész területéhez és lakossága számához viszonyítva állapíttassék meg.

A gyárak területét illetően kívánja a bizottság, hogy necsak az úgynevezett bűzösgyárak tereltessenek külön övezetbe, hanem azok a gyárak is, amelyek üzeme por, füst és egészségtelen égéstermékek keletkezésével vagy tűrhetetlen zajjal jár. Az utóbbi övezetekben, amelyek a bűzös gyári övezetek egy részét alkotnák, csak a gyári üzem szempontjából feltétlenül szükséges lakóházak legyenek engedélyezhetők, építési telkek alakítása pedig kizárassék. Az egyes gyárépületek, eltérően a mai szabálytól, mely zártsorú építést ír elő, úgy városrendezési, mint tűzrendészeti szempontból is szabadon állóan helyezendők el. A gyárövezet számára a bizottság Csepel szigetének a fővároshoz csatolt részét tartja közegészségügyi, ipari és városrendezési szempontból legalkalmasabbnak.

A gyárterület és a lakóvidék együttesen alkotná Budapest beépítési területét. Ez a terület a bizottság felfogása szerint élesen megkülönböztetendő az általános rendezési terv értelmében be nem építendő területektől, tehát a mezőgazdasági és zöld területektől. Az utóbbiakra az általános rendezési terven kívül sem részletes szabályozási terv, sem beépítési terv nem készítendő, ezekre nézve építési telekalakítási tilalom mondandó ki s az építkezés is a mezőgazdasági szükséglet mértékére korlátozandó. A fejlődés számára feltárt területet a gyárterületen kívül a lakóvidék alkotja, amely utóbbi további kisebb részekre, övezetekre osztandó fel.

A lakóházak számára kijelölt terület övezeti beosztásánál a bizottság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a centrális fejlődési rendszert kell előmozdítani, lehetőleg elkerülve külső fekvésű gócok képződését. Ez annyit jelent, hogy a város belső részeiben intenzív beépítést engedjünk meg, míg a külsőbb részeken, különösen a többlakásos bérházak építését úgy az épületek méretei, mint a beépítés sűrűsége szempontjából jelentékenyen korlátozzuk. A bizottság mindenekelőtt megvizsgálta az építkezési gyakorlatunkban előforduló különböző lakóháztípusokat és kimondotta, hogy minden egyes övezet egy-egy lakóháztípusnak megfelelően alakítandó ki, vagyis hogy minden övezetben csak egy lakóháztípus legyen építhető. Biztosítani kívánta ezzel az övezetek egységes jellegét, de kimondotta egyúttal, hogy főbb forgalmi útvonalak mentén csak nagyobb telkek alakítása engedhető meg.

A megállapított lakóháztípusok a következők:

többlakásos zártsorú lakóházak (bérházak),

többlakásos szabadonálló házak (bérvillák),

egylakásos házak (családi házak).

A többlakásos zártsorú lakóházakat két övezetbe sorozta a bizottság: egy belterületi és egy külterületi övezetbe; hasonlóképen két övezetbe osztotta — egy sűrűbb beépítésű és egy lazább beépítésű övezetbe — a többlakásos szabadon álló házakat és végül egy zártsorú és egy szabadon álló egylakásos házak övezetébe a családi házakat. Mindegyik övezetre vonatkozóan megállapította a telektömbök és utcaszélességek célszerű méreteit, a házhelyek kívánatos nagyságát, a beépítési módot és a beépítés mértékét. Ezeknél a megállapításoknál forgalmi, gazdasági, szociális, közegészségügyi és esztétikai szempontok vezették a bizottságot.

A belső többlakásos zártsorú lakóházak övezetében a csatlakozó udvaros beépítési mód szerint kellene építkezni, a legnagyobb épület magassága 22 méter lenne és legfeljebb földszintből és ötemeletből álló házak engedhetők meg azzal, hogy az épület magassága ne legyen nagyobb, mint az utca szélessége. Az építési telkek kívánatos szélességi mérete körülbelül 20 méter, minimuma 15 méter legyen; ez megfelel olyan lakóháznak, mely emeletsoronkint két, közös lépcsőházzal bíró két-háromszobás mellékhelyiséges lakást tartalmaz.

Ugyanezen lakóháztípusnak külső övezetében a megengedhető emeletszám a földszinten kívül legfeljebb három legyen, hasonló belső elrendezéssel, mint az I. övezetben, azonban már nem a csatlakozó udvaros, hanem a szegélyes beépítési mód alapján. Az épületek egymástól való távolságára kedvezőbb megvilágítási, napsütési és szellőzési viszonyok elérése céljából, eltérően az előbbi övezetre előírandó aránytól, az utca vonalának égtáji fekvése szerint különböző arányokat állított fel a bizottság. Északdéli irányú utcákban javasolja az épületek egymástól való távolságának az

épületek magasságával egyenlő nagyra való vételét; átlós irányú utcákban az utca szélessége legalább másfélszerese, keletnyugati utcákban pedig legalább kétszerese legyen az épület magasságának. E különböző arányok felállításánál az a törekvés vezette a bizottságot, hogy a legkedvezőtlenebb fekvésű lakóhelyiségek számára is az év legnagyobb részében naponta bizonyos mértékű közvetlen napsütést kívánt biztosítani. Ez a cél különböző égtáji fekvésű utcákban természetesen különböző napfénybeesési szöget, vagyis az épületmagasságok és távolságok különböző arányát tételezi fel. Ebben az övezetben a bizottság megengedhetőnek találta az úgynevezett sávos építési mód alkalmazását is bizonyos feltételekkel, melyekről később lesz szó.

Ennek az övezetnek egy külön kijelölendő része a vegyes ipari és lakóterület, amelyre az előbbiekhez hasonlóan szegélyes építkezési mód állapítandó meg; ennek területén azonban akár a házakban, akár az udvar területének egy meghatározott részén, kisipari telepek, műhelyek vagy raktárépületek is elhelyezhetők. Az udvar területén az ilyen épület azonban csak földszíntes lehet. Az építési telek mérete itt nagyobbra veendő. Ez az övezet nagyjában a mai II. övezet külső részére, továbbá az V. és VII. övezet egy részére terjedne.

A szabadon álló többlakásos villák belső, sűrű beépítésű övezetében, földszintből és két emeletsorból álló, emeletenkint legfeljebb négy lakást tartalmazó épületek emelhetők, amelyek alapterületének a telek területéhez viszonyított arányszámát a bizottság 25%-ban kívánja maximálni; szükségesnek tartja azonban ezen kívül az épület alapterületének maximumát is megadni 300 négyzetméterben. Az építési telkek területének minimumát 1000 négyzetméterben, szélességi méretét legalább 20 méterben állapítja meg, ami a mai III. övezetre megállapított méretektől nem tér el lényegesebben. Különös gondot fordított a bizottság ennél az övezetnél az épületnek a telek területén való elhelyezésére. Ennek az övezetnek a jellege ugyanis megkívánja az építészeti elemek mellett a természeti elemeknek, tehát a növényzetnek és a terep alakulatának a városképben való érvényesülését. Ezért a bizottság exponáltabb helyeken az épület elhelyezésének egy-egy körzetre kiterjedően megállapított terv alapján való hatósági előírását kívánja; más helyeken is szükségesnek tartja azonban, hogy két szomszédos épület között a távolság nagysága az épületek magasságától, illetve azoknak az utcára merőleges hosszméretétől tétessék függővé, hogy az utca felől a kertterület egyrésze látható legyen. Ezzel a rálátást, vagyis a város képét kívánja védeni a bizottság; szükségesnek tartja ezenkívül a kilátás védelmét is, különösen köztulajdonban levő pontokról. Ez az övezet magában foglalja a mai III. övezet nagy részét, a mai VI. övezetnek azt a részét, ahol már eddig is többlakásos bérvillák épültek, végül a IV. övezetnek azt a részét, ahol 300 négyszögöles telekosztásokat engednek meg az Építésügyi Szabályzat újabb rendelkezései.

A szabadon álló többlakásos villák külső lazább beépítésű övezete voltaképen a főváros budai határában és azon túl fekvő erdős területek kiegészítése kíván lenni. A főváros levegőjének az uralkodó északnyugati széljárás által előidézett felfrissítése csak akkor tekinthető közegészségügyi szempontból kielégítőnek, ha az erdős vidékekről érkező levegő a főváros határában nem szennyeződik be, még mielőtt a sűrűn lakott városrészekbe érne. Ez csak parkok létesítése útján érhető el; minthogy közparkok ilyen nagy területen pénzügyi okokból nem teremthetők meg, biztosítani kell nagykiterjedésű magánkertek keletkezését az erdős részek és a sűrűn beépült városmag között. Ez indokolja az itt előírt nagy telekminimumot, kis beépítési lehe-

tőséggel egybekötve. Az itt emelhető épületek legfeljebb egyemeletesek lehetnek, legfeljebb emeletenkint két lakást tartalmazhatnak s az épület nagysága 300 négyzetmétert nem haladhat meg, a telek területének legfeljebb 15%-a építhető be. A bizottság az építési telkek területét legalább 2000 négyzetméterben, szélességét legalább 25 méterben állapítja meg, ami közel áll a mai IV. övezet 600 négyszögöles részére előírt méretekhez. Ez az övezet a mai IV. övezet nagy részét és a VIII. övezet egy kisebb részét foglalná el.

Az egylakásos vagy közkeletű néven családi ház számára egy zártsorú beépítésű és egy szabadon álló beépítésű övezet kijelölését kívánja a bizottság. Mindkét övezetben csak földszintes vagy egyemeletes házak építhetők, amelyek egy lakásnál többet nem tartalmazhatnak.

A zártsorú egylakásos házak lehetővé teszik a legkisebb telkek alakítását a nélkül, hogy ennek közegészségügyi szempontból hátrányos következményei lennének. Az ebben az övezetben megállapított sorház, ikerház vagy csoportház építési módok helyes égtáji elhelyezés mellett jó napsütési és szellőzési viszonyokat eredményeznek, egységes terv nélkül azonban az egyes házak méretezését és homlokzatának kialakítását az egyéni ízlésnek engedve át, legtöbbször tűrhetetlenül nyugtalan és zűrzavaros városképek keletkeznek. Ezért a bizottság egy-egy építési tömbre előre meghatározott beépítési terv készítését és telekkönyvvezetését tartja szükségesnek, amely esetben a telek szélességét egészen 10 méterig engedi csökkenteni; arra az esetre pedig, ha az épülettömb egyszerre megépül, a felépítés után 6 méter szélességű telkek alakítását is engedélyezhetőnek véli. E szélességi méret a bizottság által minimum gyanánt ajánlott 25 méteres telekmélységi méret egyidejű alkalmazása mellett 150 négyzetméteres, vagyis alig 40 négyszögöles telkek keletkezését teszi lehetővé, ami túlzásba nem vitt telekárak mellett már széles rétegek számára elérhető telekszerzési lehetőséget jelent. Ez az övezet a mai V. és VI. övezet egy részébe volna beilleszthető. Itt természetesen különös súlyt kell fektetni az épületsorok egymástól való távolságára, amit ismét az égtáji fekvés szerint kíván a bizottság szabályozni oly módon, hogy az északdéli irányú házsorok közötti távolság az épületmagasságnak legalább kétszerese, az átlós irányúaknál két és félszerese, a keletnyugati irányúaknál pedig legalább háromszorosa legyen.

A szabadon álló egylakásos házak övezetének célja, hogy a családi lakóház számára, szemben a zártsorú egylakásos ház rendszerével, kevésbbé megkötött és az egyéni igényekhez jobban alkalmazkodó építkezés lehetőségét nyujtsa. Az épület itt is csak földszintes vagy egyemeletes lehet, mindegyik esetben csak egy lakást tartalmazhat. Az építési telek méretei itt természetesen nagyobbak. A bizottság a telek területét legalább 500 négyzetméterben, szélességét legalább 20 méterben, mélységét legalább 25 méterben állapítja meg, a beépítés mértékét pedig a telek területének 30%-ára veszi. Ez az övezet részben a mai VI., részben a mai VIII. övezet területén helyezkednék el.

Az itt felsorolt övezetekben alkalmazandó beépítési módokat a bizottság behatóan megvizsgálta és azokra vonatkozólag úgy általánosságban, mint a részletkérdésekben állást foglalt és elvi határozatokat hozott, amelyek alább következnek:

A zártsorú övezetekben a mai Építésügyi Szabályzat szerint megengedett és általában szokásos beépítési módot, amely szerint a ház udvara minden oldalról teljesen körülépíthető, a bizottság a főváros területéről kizárandónak tartja.

A városnak már beépült területén alkalmazandó csatlakozóudvaros beépítési mód szerint megengedhető szárnyépületek lehetőleg a telek közepére helyezendők T alakban, kettős menettel. Az udvari szárnyak mélységi méretének megállapításánál törekedni kell 45 fokos fénybeesési szögek elérésére, amennyire azt a telek megokolt kihasználása megengedi. A zártsorú többlakásos házak övezeteiben a szegélyes beépítési mód alkalmazását tartja a bizottság legkívánatosabbnak. A kettős menet mélységi mérete a helyi viszonyokhoz mérten 11—13 méter között veendő fel. A belső építési vonaltól eltérésnek helye lehet, de csak oly mértékben, hogy a szegély (kettős menet) szélessége az épület lakóhelyiségeinek átlagos ürmagasságánál legfeljebb négyszer akkora legyen ; az eltérés azonban nem haladhat meg egy métert. Szükségesnek tartja a bizottság minden telektömbben legalább két egymással átlós irányban szemben fekvő légrés nyitását. A légrés szélessége legalább 10 méter legyen, amely két szomszédos telek között egyenlően osztandó fel. A légrés felé az épületek homlokzatszerűen képezendők ki, ablaknyitás megengedhető. A légrésnek földszíntes üzletsorral való beépítését nem szabad megengedni.

A sávos beépítési mód, amelynél csak párhuzamos épületsávok emeltetnek és a belső udvar két oldala teljes szélességben nyitva marad, a bizottság álláspontja szerint csak kérelemre és csak abban az esetben engedélyezhető, ha közel északdéli irányú épületsávok emelése lehetséges. Amennyiben az építésnek ez a módja új utcák nyitását teszi szükségessé, az utca létesítésének összes terheit a tulajdonosok viseljék. Az épületsávok távolsága az udvari oldalon az épületmagasságnak legalább kétszerese legyen. Keresztirányú, vagyis az utcára keskeny oldalukkal néző épületsávok hossza az utcától befelé legfeljebb 40 méter lehet. Főforgalmi utakra keresztsávosan építkezni nem szabad. A keresztsávos építési mód minden vonatkozásban zártsorúnak tekintendő és ekként kezelendő ; szabadonálló beépítési övezetekben nem alkalmazható.

A szabadon álló övezeteknél a már fentebb jellemzett beépítési mód mellett a bizottság az ikerházak és csoportházak kérdésével is foglalkozott. A bizottság kimondotta, hogy ezt az építkezési módot, amely a gyakorlatban sok visszaélésre és kedvezőtlen városképekre vezetett, csak bizonyos feltételek mellett tartja engedélyezhetőnek. E feltételek : az egész épületcsoport egyidejű megépítésének kötelezettsége egységes kiképzéssel, továbbá az egyes épületelemek szerint való telekosztásnak csak az építkezés után való engedélyezése.

Tárgyalta továbbá a bizottság egyes különleges épületek építése körül felmerülő kérdéseket. Az üzletházak és felhőkarcolók elhelyezése közlekedési szempontból és városkép szempontjából bírálandó el. Az ilyen nagy tömegeket befogadó, illetve kibocsátó építményeket nem tartja célszerűnek a város egy kisebb területén tömöríteni. Az építtető maga legyen köteles saját telkéből rendelkezésre bocsátani megfelelő autópark céljára szolgáló területet, hogy a forgalom zavartalansága biztosítva legyen.

A weekend-házak létesítésével kapcsolatban kimondotta, hogy tömeges előfordulás esetében, mint weekend-telepek különlegesen kezelendők. Az ilyen telep csak ideiglenes jelleggel, előre bemutatott beosztási és épülethelyezési tervek alapján, az osztás telekkönyvezése nélkül csak bérparcellák létesítése mellett engedélyezhető, tekintettel arra a veszélyre, hogy azok könnyen állandó lakássá és ezzel nyomortanyává válhatnak.

A bódék, fülkék és hasonló építmények számára kért területfoglalások az engedély kiadása előtt nemcsak közlekedési, hanem városkép szempontjából is elbírálandók.

A rádióantennák, azok tartószerkezetei, zászlórudak létesítése építési engedélyhez kötendő.

Az állattartást a bizottság kizárandónak tartja a lakóövezetekből, saját használatra tartott lovak kivételével, a mezőgazdasági területen pedig a háziállatok számát egy-egy fajból 6—8-ra kívánja korlátozni.

A fent tárgyalt beépítési módoktól függetlenül foglalkozott a bizottság az egyes lakás, illetve lakóház szükségleteiből kiindulva bizonyos méretbeli követelményekkel, különösen a közegészségügy és a városkép szempontjából. A lakóhelyiségek méretei tekintetében a ma megállapítottakon kívül szükségesnek tartja a lakóhelyiségek mélységei méreteinek maximálását is 6·5 méterben, továbbá az egész lakásterület minimumának megállapítását, amire nézve 40 négyzetméter előírását ajánlja. Kötelezővé kívánja tenni továbbá, hogy minden épülő lakás belső árnyékszékkel látandó el. A lakóhelyiségek ürmagasságát többlakásos házaknál legalább 3 méterre kívánja vétetni és csak családi házaknál tart megengedhetőnek 2·80 méteres minimális ürmagasságot.

A lakóházak magasságára, tekintettel az újabban megengedett kisebb ürmagasságokra, új maximumok megállapítását tartja szükségesnek, erre nézve a következő magassági méreteket javasolja: földszintes ház 5·00, egyemeletes ház 8·50, kétemeletes ház 12·00, háromemeletes ház 15·50, négyemeletes ház 18·75, ötemeletes ház 22·00 méter.

Városkép szempontjából exponált helyeken ezeknek a magasságoknak pontos betartását kell megkövetelni. Más helyeken az előírt maximális magasságnál alacsonyabb épület is emelhető ugyan, az eltérés azonban nem lehet több 4 méternél. Kimondotta a bizottság továbbá, hogy az épületmagasságok nem növelhetők a felső emeletsor visszaugrasztásával.

A földszinti padló magasságára nézve azt kívánja a bizottság, hogy az az utcai vonalon álló házaknál legalább 75 centiméterre vétessék, hogy az utcáról való betekintés elkerültessék, előkertes házaknál 30 centiméter is elegendő.

Az udvarmagasság, ha a terep eredetileg is mélyebben feküdt, az utca szintje alatt is maradhat, feltéve, hogy a csapadékvizek elvezethetők. A pince magassága 2·20 méterig legyen csökkenthető, ha az kizárólag házi pincének vagy raktárnak használtatik.

Alagsornak lakás céljára való használata sík területen nem engedhető meg, épúgy bérházakban sem. Családi házban vagy villában az alagsorban csak akkor engedhető meg lakás, ha a terep lejtése folytán az udvarszintje a padlómagasságnál mélyebb.

Félemelet (mezzanin) mindig teljes emeletsornak számítandó.

Mansardot nem a megengedett emeletszám fölé, hanem csak emelet helyett lehet építeni. Lapos tető zártsorban csak akkor alkalmazható, ha az az egész házsorra nézve kötelezővé tehető.

Az építési telkek alakítására nézve a bizottság a következő követeléseket állította fel.

Telekalakításoknál lehetőleg az utca vonalával és egymással derékszöget bezáró, illetve párhuzamosan futó határok elérésére kell törekedni akként, hogy az épület mögött, vagy előtt még lehetőleg közel négyszögalakú kert vagy udvarterület maradjon. Kívánatos, hogy a szabályozási tervvel egyidejűleg a parcellázási terv is megállapítást nyerjen. A telkek méreteinek szabályozására nézve a szabadon álló övezetekben a kertalakítás biztosítása érdekében szükség van a terület nagyságának, a telek szélességi és mélységi méretének, a beépítési aránynak, az épület alapterületének és elhelyezésének kereteit megadni, míg a zártsorú övezetekben a modern építési módokra való tekintettel elegendő a telek szélességi és mélységi méretének és az építési vonalaknak a megadása.

Nyúlványos telek csak a szabadon álló övezetben alakítható. Az üzletszerű visszaélések megakadályozása végett kimondandó, hogy két nyúlványos telek egymás mögött nem alakítható, a belső telken csak egylakásos családi ház építhető, a nyúlvány területe az előírt telekterületbe nem számítható be, szélessége legalább 4 méter legyen. A nyúlványos telek közműterhei ne a nyúlvány homlokzathossza arányában, hanem a közmű igénybevétele arányában vettessenek ki. Minden telken csak egy ház legyen építhető, sőt gazdasági és személyzeti épületeknek is a főépülettel való egybeépítése, illetve a szükséges helyiségeknek azon belül való elhelyezése kívánandó meg.

A bizottság ezenkívül megállapodott néhány általános városépítési elvben, amelyek a városépítési tervet készítő számára kívánnak irányításul szolgálni.

Az építési övezetek koncentrikusan alakítandók ki és ne nyúljanak ki sugárszerűen a főforgalmi útvonalak mentén.

A zártsorú és szabadon álló beépítésű övezetek közös határa lehetőleg utcatengelyben helyezendő el. Erre különösen széles fasoros út alkalmas a zártsorú oldalon előkerttel. Célja ennek az, hogy a villaövezetek ne kerüljenek magas bérházak sorfala mögé.

A közműköltségek csökkentése érdekében a bizottság lehetőnek tartja a lakóutcák szaporítása helyett udvari megoldások alkalmazását.

A kizárólagos lakóutcák szélessége ne legyen 8 méternél kisebb. A lakóutcák egymástól való távolsága körülbelül két normális telek mélységének, vagyis 50—60 méternek feleljen meg. A telektömb másik, hosszirányú mérete 150 méter körül legyen. Ez a hosszméret a zártsorban beépítendő területeken lehetőleg az északdéli irányba essék.

Hogy az utcáknak égtáj szempontjából helyes vezetése és a telektömbök helyes méretezése elérhető legyen, a bizottság szükségesnek tartja városi tagosítási (telekátalakítási) törvény hozatalát. Hogy a közforgalmi érdeket nem szolgáló, csupán magánérdekből nyitandó lakó vagy osztó utcák az összes érdekeltek jogos érdekeinek figyelembevételével hivatalból előre megtervezhetők legyenek, szükségesnek tartja a bizottság a közműépítési járulékokról szóló szabályrendeletek olyan módosítását, hogy az ilyen magánérdekű utcák közműépítési költségei ne a fővárost terheljék.

Az előkertekre nézve kimondotta a bizottság, hogy nem tartja kívánatosnak, hogy az előkertek területe utólagosan az utak kiszélesítése céljára felhasználtassék; szabályozási tervben már előre gondoskodni kell megfelelő számú és szélességű forgalmi utakról. Az előkert alkalmazásának célját abban látja, hogy átmenet legyen létesíthető különböző építési módok között, továbbá, hogy keskeny utcákban a szemben álló épületek nagyobb távolságra legyenek egymástól. Az előkert méretére legalább

5 métert javasol; díszutaknál nagyobbra is megszabható egységesen. Az előkert területén semmiféle építmény nem lehet, legfeljebb a főkapunál üvegszerkezetű bejárat. Rizalit, kiugrás legfeljebb az épülethomlokzat egyharmad hosszában, legfeljebb 30 centiméterre nyúlhasson az előkertbe. Az előkert területének legalább háromötödrésze növényzettel borítandó.

A zártsorú beépítési módok szerint a telektömbök belsejében keletkező közös vagy csatlakozó udvarok területének minél nagyobb összefüggő részét biztosítani kellene közhasználat számára. Ennek a résznek határait a városépítési tervben kellene feltüntetni és jogszabályban kellene biztosítani azt, hogy ezt a belső területet, ha a főváros annak kerti alakítását és kert gyanánt való fenntartását magára vállalja, a tulajdonosok ingyen átengedjék használatra.

Kerülendőnek tartja a bizottság fordulós zsákutcák tervezését. Csak egy torkolattal bíró utcát csak abban az esetben tart a városépítési tervbe felvehetőnek más megoldás hiányában, ha az közös udvarból kijárat céljára szolgál.

Foglalkozott végül a bizottság az építési és telekalakítási tilalom kérdésével. A mezőgazdasági területre vonatkozó általános tilalmon kívül a lakóvidék területén teljes mértékben érvényesítendők az Építésügyi Szabályzatnak azok a rendelkezései, amelyek az építkezést közművekkel el nem látott területen tiltják, vagy korlátozzák; szükségesnek tartja azonban a bizottság, hogy ezen építési tilalmakkal és korlátozásokkal párhuzamos telekalakítási tilalmak és korlátozások is állíttassanak fel.«

Magánépítési ügyek. Az 1934. év folyamán az előző évhez viszonyítva az építkezési tevékenység a székesfővárosban némi hanyatlást mutatott.

Az ügyosztály a városrendezési és magánépítési szakbizottság meghallgatásával számos építési, építésmódosítási, toldaléképítkezési, kerítés-, felvonó-építési, átalakítási, motor-, kazán-, közlőmű-, munkagép-, boltkapuzat-, kirakatszekrény felállítási engedély iránti kérelmet intézett el. Az előterjesztett kérelmek közül csak 36 nagyobb létesítmény engedélyezését kellett elbírálni.

Az építési engedély iránti kérelmeket mintegy 2130 esetben vizsgálta felül az ügyosztály az építkezési telkek rendezettsége szempontjából és kb. 7000 olyan ügyet vezetett keresztül a teleknyilvántartásában, amelyekkel kapcsolatban egyfelől az építkezésekből kifolyólag, másfelől pedig a különálló szabályozásokkal egybekötött osztások következtében a telek állaga megváltozott. Az építési kérelmek egyik fontos kellékét képező hivatalos helyszínrajzokból az építtetők részére mintegy 4000 darab készült el.

A rendkívüli ideiglenes házadómentességre vonatkozó 65.500/1934—VII. a. számú pénzügyminiszteri rendelet az építkezési tevékenységgel beállott csökkenést nem tudta ellensúlyozni, mert az adómentességet igen szűk térre szorította. Számbavehető építkezés e rendelet intézkedése következtében a Lipótvárosban, a Margithídtól északra eső részen, továbbá a II. ker. belső részein különösen a Margit-körút környékén indult meg és folytatódott az 1934. évben. Városkép szempontjából az itt előírt homlokzatkialakítás és főleg a kötelező főpárkánymagasság igen előnyösnek mutatkozik. Előnyös az is, hogy a legutóbbi időben a Belvárosnak egyes — az utcai szabályozási vonalba beugró — de máskülönben is elöregedett épületeinek helyébe

a mai kor igényeinek jobban megfelelő bérházakat emelhet a közönség. Lényegesebb építkezési tevékenység indult meg és folytatódott a Lágymányoson és a Pasaréten, amely helyeken többnyire családi házakat építenek.

Telekpolitikai ügyek. Az ügyosztálynak a telekpolitikai ügykörben kifejtett tevékenységét az 1934. évben rendkívüli mértékben gátolta az a körülmény, hogy erre a célra a költségvetés keretein belül megközelítőleg sem állott a szükséges összeg rendelkezésre. Ezen okból csak a telekpolitikai szempontokból legfontosabb ügyek elintézése történhetett meg. Ezek közül a legfontosabbak:

Megvásárolta a székesfőváros az I. ker., Hóvirág-utca mentén fekvő 8796. új hrsz. 856 négyszögöl kiterjedésű telket;

a III. ker., Nagyszombat-utca mentén fekvő 17592. új hrsz. 112·20 négyszögöl kiterjedésű telket;

a III. ker., Homokos-dűlőben fekvő 19286. új hrsz. 32 négyszögöl kiterjedésű terjedéket;

a III. ker., Táborhegyen létesítendő vízmedence elhelyezése céljára 7379·20 négyszögöl kiterjedésű ingatlant;

a III. ker., Zöldmáli-út mentén fekvő 15810 új hrsz. 1267 négyszögöl kiterjedésű ingatlant;

a VI. ker., Béke-utca mentén fekvő 26258. új hrsz. 300·70 négyszögöl kiterjedésű, valamint az ugyanitt fekvő 26257. új hrsz. 301·80 négyszögöl kiterjedésű ingatlant;

a VII. ker., Mexikói-út megnyitása céljából a 32148. új hrsz. 2360 négyszögöl kiterjedésű ingatlant;

a X. ker., Bonyhádi-út mentén fekvő 39623. új hrsz. 303·70 négyszögöl kiterjedésű ingatlant;

a X. ker., Óhegy-dűlőben fekvő 41199. új hrsz. 1146·80 négyszögöl kiterjedésű ingatlant;

a X. ker., Alsó rákosi rétek-dűlőben fekvő 39529., 39530., 39541., 39823., 39824., 40358., 39533. és 39534. új hrsz. 2629·60 négyszögöl kiterjedésű telkeket;

a XI. ker., Albert-utcában fekvő 3705. és 3706. új hrsz. 243·60 négyszögöl kiterjedésű telkeket, valamint az ugyanitt fekvő 13767/8. és 13767/9. új hrsz. 743·60 négyszögöl kiterjedésű telkeket;

csere útján megszerezte a székesfőváros a VII. ker., Röppentyű-utca mentén fekvő 26225. új hrsz. 303·52 négyszögöl kiterjedésű, a VI. ker., Frangepán-utca, Üteg-utca és Fáy-utca mentén fekvő összesen 3723·80 négyszögöl kiterjedésű telkeket.

Eladta a székesfőváros a III. ker., Raktár-utcában fekvő székesfővárosi telekből kialakítandó 80·40 négyszögöl kiterjedésű területet, továbbá a VII. ker., Szobráncz-utca és Jurisich-utca sarkán fekvő 32528/21. új hrsz. 206 négyszögöl kiterjedésű székesfővárosi telket.

Használatul átengedte a székesfőváros a Buda-Hegyvidéki Református Egyházközség részére templomépítés céljára az I. ker., Németvölgyi-úton felvő 8258/2. új hrsz. telek egy részét 550 négyszögöl terjedelemben, majd ezt a területet 660 négyszögölre bővítette ki, továbbá az Óbudai-Újlaki Ág. Hitv. Ev. Egyházközség részére a III. ker., Selmeci-utca és Pacsirtamező-utca keresztezésénél fekvő közterületből kihasított 410 négyszögöl kiterjedésű terület helyett 511·75 négyszögöl kiterjedésű területet engedett át.

Kijelölte a székesfőváros a Fery Oszkár-utca és Böszörményi-út sarkán fekvő székesfővárosi telek egy részét a XII. ker. elöljárói hivatal elhelyezésére ; a VI. ker., Béke-út és Tahi-út sarkán, továbbá a VI. ker., Fogarasi-út és Álmos-utca mentén, úgyszintén a XI. ker., Andor-utca mentén fekvő ingatlanai egy részét a Kormányzó Úr Ő főméltóságának felajánlandó összesen 100 darab egyenkint átlag 150 négyszögöl kiterjedésű vitézi telek, valamint a XI. ker., Fehérvári-úton fekvő 3885. új hrsz. székesfővárosi telek egy részét templom- és paplak céljára.

Telekpolitikai ügykörben csupán egy nagyobb terület bérbeadása tárgyában tett folyamatba tárgyalást a székesfőváros még pedig a IX. ker., Gyáli-út és Hungária-körút sarkán fekvő 12.404 négyszögöl kiterjedésű székesfővárosi területnek Szcepanowski Gusztáv és érdektársai részére való bérbeadása céljából. A telek strandfürdő céljait fogja szolgálni.

Az 1934. év második felében is lefolytatta az ügyosztály a haszonbéres földek értékesítése céljából a szokásos évi nyilvános földárverést, amelynek során 401 magyar hold és 540 négyszögöl kiterjedésű terület 168 részletben került hasznosításra. Ebből bérbeadott a székesfőváros 165 bérparcellát magyar holdankint átlag évi 67·43 fillér bérösszegért, az előző árverések alkalmával elért 88·08 pengő évi átlagos haszonbérrel szemben. Árverező hiányában 3 bérparcella bérbeadatlan maradt.

Telekszabályozások : A telekszabályozási és osztási ügyforgalom az elmult évhez viszonyítva az 1934. évben lényegesen csökkent. Az elintézett telekrendezési ügyek száma kb. 500-ra tehető és e réven mintegy 1700 új és önálló beépítésre alkalmas telekkönyvi jószágtest keletkezett. Ezekből a következő telekrendezési ügyek érdemelnek említést :

az I. ker., Istenhegyen 45.600 négyszögöl, a Beregszászi-út mentén 7100 négyszögöl, a Diana-út mentén 2500 és 2600 négyszögöl területekkel ;

a II. ker., Virágárok mentén 2500 négyszögöl, a Bogár-utca mentén 2000 négyszögöl, a Pasaréti-út mentén 600 négyszögöl, a Balogh Ádám-utca mentén 5000 négyszögöl területekkel ;

a III. ker., Csatárka-dűlőben 2000 négyszögöl, 4000 négyszögöl, 3800 négyszögöl és 4300 négyszögöl, a Vérhalom-utca mentén 3900 négyszögöl, az Ürömhegy-dűlőben 2000 négyszögöl és 3000 négyszögöl, a Törökvész-út mentén 2500 négyszögöl és 7000 négyszögöl, a Kaszás-dűlőben 3000 négyszögöl és 4300 négyszögöl, a Törökvész-dűlőben 6000 négyszögöl területekkel ;

a VII. ker., Egressy-út mentén 4000 négyszögöl, a Thököly-út mentén 7800 négyszögöl területekkel ;

a IX. ker., Soroksári-út mentén 3000 négyszögöl, a Lónyay-utca mentén 2600 négyszögöl területekkel ;

a X. kerületben 35 méteres névtelen-utca mentén 2000 négyszögöl, a Pilisi-utca mentén 25.000 négyszögöl, a Kereszturi-út mentén 3300 négyszögöl és 40.000 négyszögöl területekkel, a gróf Gvadányi-utca mentén 3800 négyszögöl, a Simor-utca mentén 154.800 négyszögöl területekkel ;

a XI. ker., Andor-utca mentén 5000 négyszögöl, Kelenföldön 2300 négyszögöl, 3600 négyszögöl és 134.000 négyszögöl, a Sasad-dűlőben 7000 négyszögöl és 7700 négyszögöl, a Budaörsi-út mentén 2000 négyszögöl, a Szent Imre herceg-útja mentén 2500 négyszögöl, a MÁV vasútvonal és az Aga-utca között 6340 négyszögöl, a Hentes-

utca mentén 2100 négyszögöl, a Györök-utca mentén 2300 négyszögöl, a Budafoki-út mentén 2600 négyszögöl, az Aga-utca mentén 5000 négyszögöl és végül az Ercsi-út mentén 12.000 négyszögöl területekkel.

A fentemlítetteken kívül út- és csatornaépítésből kifolyólag nagyobb szabályozási munkák voltak az I. ker., Törökbálinti-út kisajátításával kapcsolatban 13.000 négyszögöl területtel és a VI. ker., Andrássy-út folytatását képező útvonal mentén 11.000 négyszögöl területekkel.

A teleknyilvántartás. Az engedélyezett építkezések megkezdésének feltételéül előírt telekkitűzéseket 715 esetben eszközölte az illetékes ügyosztály, egyéb kérelmek folytán pedig 734 telek határvonalait, illetőleg sarkpontjait tűzte ki.

Úgy az építkezések következtében hivatalból megindított telekszabályozásokkal, valamint a parcellázások engedélyezésére irányuló kérelmek alapján eszközölt telekrendezésekkel kapcsolatos telekállag változások folytán az ügyosztály az 1934. évben a tiszti ügyészség részére telekkönyvi keresztülvezetés céljából mintegy 850 db térrajzmásolatot készített, kiszámított 485 utca-sarokpontot, 181 új háromszögelési fixpontot, kicserélt 216 régebben elhelyezett fakarót, amelyeknek helyébe betonba ágyazott vasszekrényes vascsövek kerültek, gyakorlatilag keresztülvitt 59 új utcaelnevezést, amelynek során kifüggesztett 1349 új utcai névtáblát és 336 új házszámtáblát.

A végzett munkálatok közül megemlítendők még a városfelmérési munkálatok is. Ezeket a munkálatokat a székesfőváros még az 1932. évi december hó 1. napján tette folyamatba. A szóbanlévő munkálatok közül az első-, másod- és harmadrendű háromszögelési hálózat, valamint a negyedrendű háromszögelési hálózat kifejlesztésére irányuló munkálatokat a m. kir. háromszögelő hivatal tisztviselő-létszámából e célból kirendelt m. kir. állami mérnökök végezték.

Az 1934. év folyamán ugyancsak folyamatba tétetett az új városfelmérési munkálat egy másik alapmunkálata és pedig az elsőrendű szintezési hálózat elkészítése. Ezen alapmunkálat befejezése után került sorra a negyedik- és befejező alapmunkálat folyamatban levő végrehajtása, a másodrendű szintezési hálózat kifejlesztése, amely alkalmasint az 1935. évben fejeződik be.

A főváros mindent elkövet, hogy az alapmunkálatok mielőbb elkészüljenek és kezdetét vehesse az új városfelmérési munka második munkarésze, a poligonometriai munkálatok végrehajtása, amelynek keretében a székesfőváros magánmérnökök részére is biztosíthat munkaalkalmat.

A Tabán rendezési terveinek elbírálása céljából alakított bizottság az 1933. évi december hó 13-án tartott ülésén a szabályszerűen beérkezett 65 darab pályatervet elbírálta és ezen az ülésen ítélte oda a pályadíjakat is, amelyeknek kiosztása az 1934. év elején megtörtént. Ezzel a Tabán városrész rendezésére vonatkozó tervpályázat kérdése végleg lezárult.

Utak építése és karbantartása. Az útépítési anyagok árának és a munkabéreknek az 1934. évben folytatódó lemorzsolódása az igen szűkre szabott hitelkeret mellett is lehetővé tette a legszükségesebb útépítéseket. Ilymódon került rendezésre az I. ker., Csaba-utca 21.000, a II. ker., Ujlaki-rakpart 35.000, a Margit-rakpart 28.000, a III. ker., Józsefhegyi-utca 72.000, a VI. ker., Hajtsár-út 21.000, a Hungária-körút 31.000, a IX. ker., Gyáli-út 87.000, a X. ker., Fehér-út 51.000 és a XI. ker., Szent

Imre herceg-útja 36.000 pengő költséggel, ezenkívül még néhány kisebb útrendezési illetve átépítési munka, összesen mintegy 1,000.000 pengő értékben.

Fentieken kívül folytatódott a 9,000.000 pengős áruhitelezéses út- és csatornaépítési szükségmunkák végrehajtása, melyek során az 1934. évben a II. ker., Gábor Áron-utca 83.000, a XI. ker., Fehérvári-útnak az államtól átvett szakasza 287.000 és a Sashegyi-út 239.000 pengő költséggel került rendezésre.

A főváros 1934-ben folytatta a burkolatok modernizálását, illetőleg a makadámburkolatnak a város belsejéből való kiküszöbölését. Az 1934. évben átépítés révén a vizes makadám területe 96.005 m²-rel, 5%-kal csökkent. Minthogy azonban a székesfőváros a külső területeken, ahol a beépítettség kisebb mértékű, továbbá hegyvidéki útvonalakon, magas töltéseknél és ott, ahol az ingatlanok burkolási járulékkal nem terhelhetők meg nagyobb mértékben, az 1934. évben 53.627 m² új vizes makadámburkolatot létesített, a makadámburkolatok területének tényleges csökkenése 42.378 m², vagyis 2·14%.

Az utóbbi években végzett nagyobb szabású átépítéseket igen nagyjelentőségű eredménynek kell tekinteni, mert ma már a nagyobbforgalmú utak, továbbá az idegenforgalmi jelentőséggel bíró kivezető főutak mindegyike végleges, szilárd burkolattal van ellátva.

Az útkarbantartási munkálatok a hitelkeret szűkreszabott volta miatt a legszükségesebb javításokra szorítkoztak.

Útügyi Intézet. A székesfőváros Útügyi Intézete, amelyett a 48/1933. kgy. számú közgyűlési határozat és ezt jóváhagyó 79.484/1933—V. sz. belügyminiszteri leirat alapján a székesfőváros polgármestere 9.389/1934—II. pm. számú határozatával a volt Kátrányozó és Bitumenező Telep, valamint a volt Anyagvizsgáló Intézet egyesítése révén létesített, új formájában először az 1934. évben működött. Ez a polgármesteri II. (út- és csatornaépítési) ügyosztályhoz tartozó közigazgatási intézmény két csoportból, az útburkolási és az anyagvizsgáló csoportból áll.

A) Az útburkolási csoport a következő fontosabb munkákat végezte:

1. A kerületi útfenntartási munkák során új beágyazásra kerülő makadámkocsiutaknál közepes forgalom esetén az átitató kátrányozásnál tökéletesebbnek ígérkező félátitatási és az úgynevezett beszóró eljárást próbálta ki. Ez utóbbi burkolási módnak az eddigi megfigyelés szerint a székesfőváros külterületen levő középforgalmi útjai átépítésénél fog jelentős szerep jutni.

2. A belső keverő eljárással létesített burkolatoknál kötőanyag gyanánt több esetben hígaszfalttal történt kísérlet. Ennek az eljárásnak az úgynevezett meleg eljárással szemben az az előnye, hogy a burkolatanyag a munkahelyen beépítés előtt bizonyos időn át tárolható.

3. Haladást tud felmutatni az intézet bitumenes burkolatokban felhasznált ásványi anyagoknál a hézagminimum elvének érvényesítése, valamint a felhasznált kötőanyag százalékának csökkentése terén is.

B) Az anyagvizsgáló csoport rendeltetésének megfelelően építőanyagok vizsgálatával foglalkozott. Az év folyamán végzett jelentősebb munkái a következők voltak:

1. Kidolgozta a székesfővárosi kövező munkáknál felhasználandó hézagkiöntő anyagok módosított feltételeit.

2. Behatóan résztvett a Magyar Racionalizálási Bizottság egyes szakbizottságaiban a különféle építési feltételek kidolgozásának munkájában.

3. Új eljárást dolgozott ki a hazai és külföldi bitumeneknek az abszolút viszkozitás alapján történő minősítésére, valamint azoknak az eddiginél gyorsabb és olcsóbb vizsgálatára s ezt az új eljárását külföldi szaklapokban is közzétette.

4. Szakkérdésekben az államépítészeti hivataloknak és egyéb hatósági szerveknek több esetben szakvéleményt adott.

5. Az anyagvizsgáló csoport az 1934. év folyamán bitumen-, kátrány-, masztixpogácsa-, aszfalt-, bitumenes burkolat-, hézagkiöntőanyag-, út- és alapbeton-, tégla-, kőanyag- és bitumencső-, homok-, dunakavics-, cement-, talajvíz- stb. vizsgálatokat végzett.

Főcsatornák építése. Az 1934. évben az általános tervezéssel kapcsolatban a főváros területén felállított 20 esőmérő állomás utolsó 20 évi adatainak feldolgozása volt folyamatban. Ezen adatok alapján az általános csatornázási tervek revíziója elkészült.

Elkészült továbbá a Hungária-körút—Mexikói-úti főgyüjtőcsatorna és mellékgyüjtőhálózat általános terve.

A már megépült Budafoki-úti és Rákosvölgyi főgyüjtőkkel kapcsolatos városrészek annyira kiépültek, hogy gondoskodni kellett szivattyútelepek létesítéséről.

A) A kelenföldi szivattyútelep. A kelenföldről származó szenny- és csapadékvizet a Budafoki-úti főgyüjtő a kelenföldi csatornaszivattyútelepre vezeti.

A szennyeződéseket ülepítéssel és mechanikai tisztítással távolítják el.

A szivattyútelepen a szenny- és csapadékvizet az 1 darab 75 és 1 darab 150 lit/mp teljesítményű szennyvíz-, valamint 2 darab 1000 lit/mp teljesítményű záporszivattyú a szívótér melletti kerülőcsatornába nyomja be. Innen a háromszorosnál kisebb higítású szennyvíz a Duna sodráig vezető 60 cm átmérőjű 130 fm hosszú vasnyomócsövön, a csapadékvíz és a háromszorosnál nagyobb higítású szennyvíz a 150 cm átmérőjű szabadkiömlőn át ömlik a Dunába.

A szivattyútér fölött van a mótortér, itt nyertek elhelyezést a szivattyúk meghajtására szolgáló 1 darab 8, 1 darab 15 és 2 darab 85 LE teljesítményű assynchron mótorok, a szivattyúk légtelenítésére szolgáló berendezés, indítóellenállások és kapcsolók, valamint a kapcsolótábla. A szükséges elektromos energiát a telepen létesített transzformátorállomás szolgáltatja.

Alacsony vízállás esetén a szenny- és csapadékvíz a kerülőcsatornán át szivattyúzás nélkül ömölhet a Dunába.

A telep építésének és a gépészeti berendezés létesítésének összköltsége 453.000 pengő.

B) Az angyalföldi ideiglenes szennyvíz-szivattyútelep. Az angyalföldről származó szenny- és csapadékvizeket, az angyalföldi főgyüjtőcsatorna a Rákospatak mellett a Dunaparton épült szivattyútelepre vezeti.

Az ideiglenes szivattyútelep a leendő végleges telep területén épült. A csatornahálózat tehermentesítésére a főgyüjtőcsatornából vészkiömlő vezet a Rákospatakba.

A szennyvizek és záporvizek mechanikai tisztítás után a szívótérben elhelyezett 2 darab 50—50 lit/mp teljesítményű szennyvíz-, valamint az 1 darab 1000 és 1 darab 2000 lit/mp teljesítményű záporvízszivattyúhoz érkeznek. A szennyvízszivattyúk a

szennyvizet az 50 cm átmérőjű nyomócsövön keresztül vezetik a Dunába, míg a záporszivattyúk a csapadékvizet a vészkiömlőn át, a Rákospatak közvetítésével nyomják a Dunába.

A szivattyútér felett vannak közvetlenül kapcsolt vertikális tengelyű elektromos motorok elhelyezve. A szennyvízszivattyúk meghajtására 2 darab 14 LE, a záporszivattyúk meghajtására pedig 1 darab 140 LE és 1 darab 280 LE teljesítményű assynchron motor szolgál. Ugyanitt nyert elhelyezést a kapcsolótábla is.

Az elektromos energiát a telepen transzformátorállomás szolgáltatja.

A telep építésének és a gépészeti berendezés létesítésének összköltsége 238.000 pengő.

C) A központi csatornaszivattyútelep új kitorkollási műve. A 40 éve üzemben levő dunabalparti szennyvízszivattyútelep nyomócsövét a Dunapart rendezése miatt főkép pedig a soroksári Duna-ág eliszaposodásának meggátlása végett meg kell hosszabbítani.

A kitorkollási mű és szennyvíznyomócső tervei már jóváhagyást nyertek. A munka vállalatbaadása iránt tartott nyilvános versenytárgyalás alapján a munka a közeljövőben megkezdődik.

Mellékcsatornák építése. A rendelkezésre álló hitelösszeg csekély volta miatt a csatornahálózat kiépítését a főváros csak erősen korlátozott mértékben folytathatta.

Figyelemmel a nagyobb mértékben megindult építkezések folytán legsürgősebben kielégítendő igényekre, a főváros megépítette a csatornát a XI. ker., Zólyom-lépcsőn, az I. ker., Fodor-utca és a II. ker., Gábor Áron-utca felső szakaszán, valamint az új Lipótvárosi-park egy részében, megépítette továbbá az O. F. B. általi parcellázással alakított Róna-utca melletti kertváros részére a Róna-utca—Fogarasi-úti csatornát, ami által lehetővé tette ezen az új telepen az építkezések megkezdését.

A főváros által, továbbá a főváros ellenőrzése mellett magánérdekeltségek által megépített közcsatornák összes hossza 1934. évben kereken 3000 méter volt.

Csatornázási és burkolási járulékok. A csatornázási és burkolási járulékok hátráléka, valamint ezzel kapcsolatosan a polgármesteri II. ügyosztály ügyforgalma állandóan emelkedő tendenciát mutat. A nehéz gazdasági viszonyok következtében ugyanis az ingatlantulajdonosok fizetőképessége és készsége megcsökkent. E miatt nagymértékben veszik igénybe a fizetési halasztásokat és részletfizetési kedvezményeket, másrészt igen sokan minden alap nélkül felszólalással élnek.

Ezeknek a körülményeknek folyományaképp a csatornázási és burkolási járulékok nagy része csak évekkel a kivetés után folyik be s a hátrálékok olyan mértékben szaporodnak, hogy a további növekedés meggátlására a polgármesternek 31.775/1935. II. pm. szám alatt igen szigorú rendeletet kellett kibocsátania.

Az 1934. évben a polgármesteri II. ügyosztály 5500 olyan ügyiratot intézett el, amelyek a csatornázási és burkolási járulékok kivetése ellen benyujtott jogorvoslatokból és a járulékok befizetésénél igénybevett kedvezmények iránti kérelmek hőforrások elbírálásából állottak.

A főváros geológiai felvétele és monografiája. A Duna-balparti városrész hydrogeológiai felvétele a mult évben befejezést nyert és az erre vonatkozó adatokat tartalmazó könyv és geológiai térkép ebben az évben elkészül. Ugyancsak befejezést

nyert a Tabán hydrogeológiai felvétele, különös tekintettel a Tabán területén található hőforrások felkutatására. Az előkészítő munkálatok után megkezdődtek a mélyfúrásai, amelyek még folyamatban vannak.

Árvízvédelem. Az árvízvédelmi intézkedések terén az 1934. évi karbantartási munkálatokon kívül a budai partművek lábazatát rendezte és megerősítette a főváros.

Hegyivizek és belsővizek elleni védőmunkák. Az 1934. évben a főváros a rendes karbantartási munkákon kívül beboltozta az I. ker., Galgóczy-úti árkot a Béla király-út és Csipke-út között 240 fm hosszban, a III. ker., Bécsi-úti árkot a Félegyházi-út és az Árpád-forrás között 140 fm. hosszban ; rendezte és burkolta a II. ker., Ördög-árkot a Kondor-útnál 128 fm hosszban és a X. ker., Illatos-árkot az Üllői-útnál 120 fm hosszban ; átereszeket épített az I. ker., Orbánhegyi-árokban, a XI. ker., Brassói-úton, az I. ker., Denevér-árokban és az I. ker., Kuruclesi-úton.

Az Ördögárok és Diósárok, Németvölgyi-, Orbánhegyi- és Szépvölgyi-árkok, Rákospatak, Istenhegyi árokhálózat és Bécsi-úti árkok rendezési munkái állandóan folyamatban voltak.

A III. ker., Bécsi-út 88/92. sz. városi házak mögött folytatódtak a csuszamlások megakadályozása céljából az 1933. évben megkezdett hegyoldalrendezési munkák.

Dunai rakpartok. Az 1934. évben a főváros folytatta a pesti oldalon a Lánchíd és az Akadémia közötti alsó partfal terméskő-homlokzatának átépítését ; folytatólagosan rendezte és kiépítette a III. ker., Ujlaki-rakpartot.

Hidak, támfalak és lépcsők. Az 1934. évben a főváros területén levő közúti hidak fenntartási munkáin kívül elkészült a VI. ker., Erzsébet királyné-úti Rákospatak híd építésének terve.

Rézsűburkolás és bélésfal készült az I. ker., Józsefhegyi-úton 100 fm hosszban átlag 2 m magassággal, 5000 pengő összegben ; a III. ker., Ujlaki-rakparton pedig kocsiút kiszélesítés végett 115 fm hosszú bélésfal 3400 pengő értékben. Az I. ker., Böszörményi-úton levő támfal 3·5 méterrel beljebb helyeztetett 35 fm hosszban, 4000 pengő költséggel, az I. ker., Hunyadi János-úti fordulóban pedig egy támfal átépíttetett 1500 pengő költséggel. A város különböző helyein korlátok, kerékvetők állíttattak fel kb. 10.000 pengő költséggel.

A Városligetben az Iparcsarnok nyugati kapuzata előtt levő díszlépcsőt és a balluszteres mellvédjét építette át a főváros műkőből 14.000 pengő költséggel.

Parkok és ültetvények. Az utak gondozásával szoros összefüggésben áll a polgármesteri II. ügyosztály kertészeti ügyköre. A fővárosi kertészet a következőképen tagozódik :

A) Városliget. A VI. kerületben levő 90 ha nagyságú park jelentékeny idősebb faállománnyal, pázsitterekkel, szökőkutakkal és tóval.

B) Üllői-úti Népliget. A X. kerületben 112 ha terjedelmű terület, erdőszerű részlettel, fiatal parkfaállománnyal, modern parkozással és mutatványos teleppel.

C) Sétányok. Ide a székesfőváros I—XI. kerületeiben levő összesen 140 kisebb-nagyobb területű park tartozik. Ezeknek összterülete mintegy 340 ha, közülük a legnagyobb az I. ker., Városmajor 13·9 ha területtel. A tulajdonképeni parkok közül

első helyen megemlítendők a Rottenbiller-kert, a Tisza Kálmán-téren, a Ferenc József-téren és az Erzsébet-téren levő parkok, valamint a Pasaréti-út mellett fekvő Drasche-féle ingatlanon a megvalósulás stádiumában levő új park.

D) Utcai fasorok. A fasorokban az élőfák száma kereken 110.000, amelyek 500 utcában vannak elültetve.

E) Központi kertészeti telep. A székesfőváros kertészeti központja (létesült 1880-ban) a VI. ker., Vágány-utca 10. sz. alatt levő 4·3 ha területen nyert elhelyezést. 24 növényháza és 500 ablakos melegágya van. Rendeltetése a nyilvános sétányok, Városliget, Városháza stb. növényszükségletének, főképen virághanyagának, továbbá a különféle díszítésekhez szolgáló növényzet termelése és ápolása. A telep látja el a sétányok és parkok lomb-, komposzt- és korhadt trágyaföldszükségletét is.

F) Népligeti és Bihari-úti faiskola. A népligeti faiskola területe 5·1 ha, a Bihari-úti faiskola területe 10·5 ha, ezek a X. ker., Népligetben nyertek elhelyezést. Feladatuk a sétányok, utak stb. részére szükséges fák, évelő növények, cserjék stb. nevelése és szaporítása. Külön rendeltetése főképen a homokos pesti oldal növényszükségletének ellátása.

G) Jobbparti faiskola. Az I. ker., Városmajorhoz tartozók 2·6 ha területtel. Ellátja a budai fasorok és sétányok fa- és virágszükségletét. Főfeladata a kertészet részére szükséges fenyő-, örökzöld növény- és rózsaszükséglet tenyésztése.

A székesfővárosi kertészet 1934. évben a rendelkezésre álló hitelből jóformán csak a parkok és ültetvények fenntartási munkáinak elvégzésére volt képes. Nagyobb parkok létesítése a megszűkített hitelkeret miatt nem volt lehetséges. Ennek dacára parkozta az I. ker., Hidegkúti-úton a Ludovika Akadémia előtt levő területet, a III. ker., Vérhalom-tér egy részét, a VIII. ker., Fiúmei-útnak a Dologház-utca és Ér-utca között levő szakaszán a járdaszigeteket és a XI. ker., Lenke-tér egy részét. Átalakította a VIII. ker., Rókus-kórház előtt levő parkterületet. Megjegyzendő, hogy a Fiúmei-úti parkozás költségeinek legnagyobb részét a parkterület mellett fekvő ingatlanok tulajdonosai önként vállalták magukra.

Fásította az I. ker., báró Eötvös-utca újonnan épített szakaszát, az I. ker., Királyhágó-utcát, az V. ker., Tutaj-utcát, a VII. ker., Egressy-utat és Egressy-teret és végül a XI. ker., Fehérvári-útnak a MÁV hídtól kifelé eső párosszámú oldalát.

A kertészeti ügykörrel kapcsolatos a parkokban és ligetekben levő területfoglalások és árusok ügye, így a Nemzetközi Vásár részére szükséges terület átengedése is, nemkülönben élelmiszerbódék, trafikbódék, a kocsiról való tejárusítás, mérlegek részére szükséges területek átengedése, valamint a szobrok elhelyezése. A kertészet hatáskörébe tartozik a gyermekjátszóterek létesítése és fenntartása, az egész város területén levő működőlábas padok elhelyezése és karbantartása, parkkerítések létesítése és fenntartása, továbbá parkutak létesítése és fenntartása és végül a kertészethez tartozó épületek karbantartása, új építmények tervezése és kivitelezése.

Tűzrendészet. *A központ tevékenysége.* Budapest székesfőváros tűzrendészetének központi irányítását 1934. évben a polgármesteri XIV. ügyosztály látta el. Az ügyosztály a tűzrendészet fontosságának teljes tudatában céltudatos irányítással igyekezett a polgárság élet- és vagyonbiztonságát a fenyegető veszedelemmel szemben — a megelőző tűzrendészeti intézkedések célirányos alkalmazásával, a hatósági elbírálás

alá kerülő ügyek megfelelő elintézésével és lebonyolításával, továbbá a tűzoltóságnak harci erejével és rajtaütő képességének fokozásával — megóvni.

A megelőző tűzrendészeti tevékenység során, a polgármesteri III. ügyosztállyal karöltve, az építési- és gépfelállítási engedélyek kiadásánál, valamint a másodfokon elbírálás alá kerülő tűzrendészeti ügyek felülbírálásánál állandóan szem előtt tartotta az életbiztonság fontosságát, de egyúttal mérlegelés tárgyává tette a súlyos gazdasági és pénzügyi helyzetet, mely a székesfőváros kereskedelmi és ipari életében is éreztette hatását.

A technika fejlődésével kapcsolatosan a használatba vett ujdonságokat éber figyelemmel kísérte s ott, ahol az ujdonságok vagy az újítások következtében a közönség élete vagy vagyonbiztonságának megóvása vált szükségessé, azt megfelelő rendszabályok életbeléptetésével végre is hajtotta.

A magyar királyi Belügyminiszter által rendszeresített és 1934. évi III. hó 1-én kezdődött »Országos Tűzoltótisztképző Tanfolyam« részére a szükséges helyiségeket, szereket, valamint a hallgatók egyenruházatát és felszerelését rendelkezésre bocsátotta és a tanfolyam kiadásait nagymértékben fedezte. A tűzoltóság tisztikara e hat hónapos tanfolyamon mint előadó és oktató működött közre.

A tisztikar több tagja részt vett az »Országos Légvédelmi parancsnokság« által tartott polgári légvédelmi előadás sorozaton, hogy a megfelelő ismereteket elsajátítva, a polgári légvédelem megszervezésében és kiépítésében hasznos és tevékeny munkásságot fejthessen ki.

A nagyobb embertömegek befogadására szolgáló helyiségek tűzbiztonsága és az azokat látogató közönség életbiztonsága érdekében a hatóságok minden szükséges intézkedést megtettek. A színházvizsgáló bizottság 1934. évben az összes színházakban két ízben tartott eljárást s a tudomására jutott rendellenességek vagy szabálytalanságok azonnali megszüntetése iránt haladéktalanul intézkedett. A színházakra vonatkozó hatósági előírásokat és rendeleteket a tűzoltói kirendeltségek és a tűzoltófőparancsnokság tisztikara állandóan ellenőrizte. A színházi díszletek tűz- és lángralobbanás elleni impregnálásával a színházak tűzbiztonsága nagyban fokozódott. A díszletek impregnálásának ellenőrzését a tűzoltófőparancsnokság tisztikara hajtotta végre.

A tűzoltóság a székesfőváros területén levő gyárakban és ipartelepeken 32 úgynevezett vizestámadási gyakorlatot tartott abból a célból, hogy helyszíni ismereteit kibővítse és a vízszolgáltatási körülményeket kipróbálja és a legénység készültségét fokozza. A gyakorlatokon leszűrt tapasztalatok alapján nem egy esetben szolgált az ipartelepeknek vagy gyáraknak javaslatokkal azok tűzbiztonságának fokozása céljából.

Az ügyosztály a fővárosi tűzoltóság műszaki haladásának és fejlődésének megfelelően szükségessé vált felszereléséről és jelenlegi állagának fenntartásáról állandóan gondoskodott. Új légzőkészülékeket és gázálarcokat szerzett be, pótolta a tömlőkészletet, kiegészítette a szükséges műszaki berendezéseket s a szükséges javításokkal a meglevő állagot fenntartotta.

Tűzoltóság. A székesfőváros tűzoltósága 1934. évbe is hivatásának magaslatán állva teljesítette feladatát. Felszerelésének tökéletesítésére és az eredményes oltás fokozására nagy gondot fordított.

A tűzoltófőparancsnokság tisztikara 2319 különböző hatósági eljáráson vett részt; ellenőrizte a színházakat és a nagyobb embertömegeket befogadó helyiségeket. Szakkérdésekkel és szakirodalommal is foglalkozott s tűzrendészeti kérdésekben és a tűzbiztonság fokozása érdekében készséggel állott tanáccsal és oktatással a közönség rendelkezésére. A tisztikar által megállapított tanterv szerint működő altiszti tanfolyamot 20 hallgató sikerrel végezte el. A hallgatók ismeretkörének bővítése hozzájárul ahhoz, hogy megfeleljenek azoknak a fokozott követelményeknek, amelyeket egyrészt a tűzoltóeszközök állandó tökéletesítése és a fejlődő technikán alapuló működés támaszt, másrészt azok a változások, amelyek az oltás kivitelezésénél felmerülnek.

A legénység állandó gyakorlatozással és elméleti oktatással nyerte el az oltás és egyéb teendők elvégzésére a megfelelő kiképzést. Elvégezte e mellett a szerek jókarbantartásához és tisztogatásához tartozó munkát is, szabadnapján pedig ellátta a színházi és egyéb felügyeleti védelmi szolgálatot.

2. A főváros közművei.

Székesfővárosi Vízművek. A székesfőváros vízművei az 1934. év folyamán is zavartalanul működtek. Az összes vízfogyasztás 69,387.191 köbméter volt, amiből a vízmérőkről leolvasott fogyasztásokra 57,577.348 m^3 esett. A fogyasztás 182·8 liter napi fejadagnak felel meg. A maximális napi fogyasztás augusztus 23-án volt, 255.693 m^3 fogyasztással. Ez a fogyasztás 245·9 liter napi fejadagnak felel meg.

Vízdíjakból az üzemnek 10,805.756·15 pengő bevétele volt, 462.040·61 pengővel több mint az 1933. évben.

Az 1933. év őszén üzembe helyezett szűrőberendezés az 1934. év folyamán rendszeresen és kifogástalanul működött. A szűrő teljesítménye az üzemi tapasztalatok szerint napi 20.000 köbméterig minden nehézség nélkül fokozható.

A szűrőberendezés által tisztított víz kémiai és bakteriológiai szempontból olyan sajátságokkal rendelkezik, amelyek az elegyvíz minőségét előnyösen befolyásolják. Ugyanilyen hatása van a rendszeres kúttisztításoknak és sterilizáló eljárások alkalmazásának is. A víz minőségének javulása következtében a vízmérő szűrőjén igen kevés, hártyaszerű vas- és mangánvegyületek rakódnak le.

Ennek a közgyűlési határozatnak végrehajtása tárgyában kiadott 163.579/1934. pm. sz. rendelet olyan terjedelmes feladatokat rótt a számvevőségre, hogy ezeknek a feladatoknak ellátása végett külön számvevőségi osztály felállítására volt szükség.

Ezért szerveztetett meg a központi szamvevőség XIII. ügyosztálya és utaltattak ügykörébe a fentemlített végrehajtási utasítás értelmében

a) az öregségi és rokkantsági, özvegységi és árvasági, valamint a betegség- és balesetbiztosítással kapcsolatban szükséges adatok központi nyilvántartása;

b) a biztosításra kötelezett alkalmazottaktól levont járulékok kezelése;

c) a járulékok folyosításával, megszüntetésével és változásával,

d) valamint a járuléktartalékok megállapításával és átutalásával kapcsolatos teendők és mindezeken felül

e) a Székesfővárosi Alkalmazottak Segítő Alapja mellett működő Munkásnyilvántartó Hivatal teendői is.

Az ügyosztály 1934. évben csak a nyilvántartás céljára szükséges adatgyüjtést végezte, tényleges működését azonban csak 1935. évben kezdi meg.

A székesfővárosnál jelenleg alkalmazásban álló és az ügyosztály nyilvántartásába tartozó alkalmazottak létszáma ezidőszerint körülbelül 14.000 fő. A családtagokkal együtt az öregség és rokkantság szempontjából nyilvántartottak száma megközelíti a 60.000 főt. Ez a létszám állandó, fokozatos emelkedést mutat.

A munkavállalókat az ügyosztály úgy öregség és rokkantság, mint betegség és baleset szempontjából nyilvántartásba veszi. Minden munkavállaló törzslapot kap és azt az ügyosztály mindaddig vezeti, míg a munkavállaló munkaviszonya, illetve a munkavállaló, vagy hozzátartozóinak járadéka végleg meg nem szűnik.

A vonatkozó adatok feljegyzését a törzslapokon a hivatalok és intézetek által beszolgáltatott heti- és havijegyzékek másolataiból megfelelő könyvelőgépek segítségével végzik, sőt a közeljövőben már ezeket a hetijegyzékeket is megfelelően csoportosított címíró lemezek útján a számvevőség fogja kiállítani, úgyhogy ezeken a munkaadók részéről már csak a járandóságok, levonások és egyéb adatok bejegyzésére lesz szükség.

A munkavállalókról vezetett törzslapokon az öregségi és rokkantsági járulék félévenkint kerül összesítésre, mikor is a munkavállaló egyéni könyvecskéjébe a levont járulékot és munkaadói hozzájárulást a számvevőség bevezeti, úgyhogy a munkavállaló állandóan ellenőrizheti felgyülemlett járadéktartalékának összegét.

Egyébként a számvevőség munkateljesítménye az 1934. évben a következő volt:

A munka megnevezése	Darabszám
Ügyirat	29.539
Utalvány (pervideát)	33.341
Kereseti kimutatás	2.135
Élelmezési és kiszállási díj jegyzék	1.786
Heti- és havijegyzék	3.523
Polgármesteri határozat és rendelet (felzet)	21.390
Szerződés	464
Szabály	72
Bírói letiltás	6.005
Engedményezés	2.883
Csődkörözvény	3.693
Hitelnyilvántartói feljegyzés	153.460
Számfejtés (naplótétel)	506.717

Az 1934. év folyamán az összes kutakat búvár segítségével kitisztították és a gyakorlati tapasztalatok figyelembevételével szükség szerint sterilizáló eljárásnak vetették alá.

A Vízművek összes kútjainak vizét, továbbá az aknák és a medencék vizét is, higiéniai és üzemi szempontból rendszeresen vizsgálták. A vizsgálatok száma az év folyamán 1032 volt. A víz minőségét különösen a lebegő alkatrészek szempontjából a hálózat különböző helyein rendszeresen ellenőrizték és e célból szűrési próbákat végeztek, összesen 372 esetben, különösen azokon a helyeken, ahol az elmult évek

során a közönség köréből a legtöbb panasz érkezett. A szűrési próbák eredményei szerint a lebegő alkatrészek mennyisége ugyanazon körzetben az előző évihez viszonyítva egyhatodra csökkent és a nyári periódusban sem tett ki 10 liter szűrt vízre számítva 5 miligrammot.

A csőhálózaton az 1934. évben az alábbi lényegesebb munkálatokat végezték.

Lefektették a rákosvölgyi főnyomóvezetéket, 670 fm 300 mm-es és 2280 fm 250 mm-es csövet, a római fürdőtelep vízellátásának megerősítésére (körvezeték létesítése) 380 fm 200 mm-es, 620 fm 150 mm-es és 800 fm 100 mm-es vezetéket.

A temetők vízellátásának fokozására a Harmat-utcában a 168 fm 275 mm-es vezetéket kicserélték 500 mm-es csőre és az Apaffy-utcában 688 fm 300 mm-es vezetéket helyeztek el.

Az Erzsébet-királyné úton (Hermina-út és Mexikói-út között) 400 mm-es vezetéket fektettek 320 fm hosszban.

Tabánt a vízellátásból kikapcsolták.

Bevezették egyelőre kísérletképen:

a) a csavartokos öntöttvascsöveket, ezekből lefektettek 3964 fm-t;

b) neolum-csövet, ilyenből 6 db összeköttetést készítettek 42 fm hosszban,

c) vörösrézcsövet, ebből 15 db összeköttetést készítettek 45 fm hosszban.

Ezenkívül folytatták az elosztóvezetékek fejlesztését.

A csőhálózat hossza úgy a fő-, mint az elosztóvezetékeket számítva 1934. december 31-én a Duna jobb partján 466.446 fm, a balpartján 673.826 fm, összesen 1,140.272 fm, vagyis a csőhálózat az 1934. évben 1140 kilométerre növekedett.

A közcsőhálózat hosszának növekedésével arányosan változott a hálózat tartozékát képező zárcsapok és tűzicsapok száma is. Az 1933. év végéig beépített 7464 db tűzicsap 7580-ra, az 5130 zárcsap pedig 5253 darabra növekedett. Az év folyamán a 7580 db tűzicsap közül 739 db, azaz 9·75 százalék, az 5253 db zár közül 234 db, azaz 4·45 százalék szorult javításra.

Az 1934. évben az ingatlanok vízzel való ellátása céljából 967 db csatlakozóvezetéket készítettek el. Az összes csatlakozóvezetékek száma 1934. év végén 28.741 db volt.

Az év folyamán 113 közcsőtörés és 6 ólomtömítés lazulás fordult elő.

A kevésbbé beépített területen lévő házak lakóinak vízellátására összesen 197 db közkutat tartottak fenn.

A lófogatú teherhordókocsik mosására és a lovak itatására szolgáló helyeken, azonkívül az autobuszvégállomásokon felszerelt csapolók száma az 1934. év végén 43 db volt.

A vízellátás terjedésével a vízmérők száma is növekedett. Ezeknek a száma 1934. év végén 32.883 volt.

Budapest 1934. évi vízellátási viszonyai az 1933. évi adatokkal összehasonlítva, a következők:

	1933	1934
Vízzel ellátott ingatlanok száma	25.447	26.250
Napi fejadag literben	173	182
Fürdőszobák száma	93.319	98.597
Vízzel öblített székek száma	237.425	245.523
Kifolyócsapok száma	277.498	285.372

A fürdőszobák melegvízkészítésére szolgáló berendezéseknek statisztikai adatai 1933., 1934. évben a következők:

	1933	1934
Szén vagy fatüzelésű fürdőkályhák száma	70.084	72.483
Gázfürdőkályha	5.836	6.072
Gázvízmelegítő	2.543	4.078
Autogejzer	8.785	9.471
Elektromos víztároló	201	294
A vízcsőhálózatra kapcsolt összes berendezések száma	787.192	825.428

Megújítási és beruházási munkálatok. Ezek közé tartoznak a szivattyútelepeken végzett újítások, a budai II. víztermelőtelep és a káposztásmegyeri tartalékalagutak építése.

A káposztásmegyeri főtelepen az 1933. év november 16-án megkezdett VII., VIII., IX. és X. jelű gépcsoportok szerelése május 5-ig tartott, mikor is az új szivattyúkat Diesel-motor meghajtással üzembe vették. A szivattyúk közül a VII. és X. jelű 30.000 m³/nap, a VIII. és IX. jelű 15.000 m³/nap teljesítményű s mindegyik 70 méter összemelőmagasságra dolgozik.

A 30.000 m³/nap teljesítményű szivattyú meghajtása vagy a szivattyúk tengelyével oldható kapcsolóval összekötött 1—1 háromfázisú, 5000 voltos, 450 lóerős Scherbius-szabályozású elektrómótorral, vagy pedig az áram kimaradása esetére tartalékul szolgáló, a szivattyúkkal kúpkerékművel kapcsolható, egy-egy hathengeres, 4 ütemű, kompresszornélküli 480 lóerős Diesel-motorral történik. A 15.000 m³/nap teljesítményű szivattyúkat ugyancsak egy-egy, a szivattyútengelyekkel oldható kapcsolóval összekötött, háromfázisú, 5000 voltos, 250 lóerős, ellenállásos szabályozású elektromótor vagy pedig kupkerékművek útján egy-egy 3 hengeres, 4 ütemű, kompresszornélküli, 240 lóerős Diesel-motor hajtja meg.

Az I. számú kazánháznak ugyancsak 1933. évben megkezdett transzformátorházzá való átépítését novemberben befejezték. Kapcsolóberendezésének szerelése május 25-én kezdődött és az Elektromos Művek tulajdonát képező 30, illetőleg 5 kilovoltos része november 20-ára készült el. A Vízművek tulajdonát képező 5 kilovoltos rész szerelésének befejező munkája az 1934. év végén még folyamatban volt.

A VII., X. jelű gépek kezelőtábláinak és szabályozó berendezéseinek szerelését a Ganz és Társa-gyár december 10-én kezdte meg.

Áramkimaradás esetén a világítás biztosítására egy tartalék Diesel-motoros generátort helyeztek üzembe. E gépcsoport egy Jendrassik-féle, kompresszornélküli, négyütemű, 72 lóerős Diesel-motorból és egy vele közvetlen kapcsolt 55 KVA teljesítményű, 50 periodusú, 380 voltos, háromfázisú generátorból áll.

Szeptember 20-án kezdték meg a II. számú gépházban levő »RII« jelű Röck István-gyár által szállított 12 atm. gőznyomású, hármas expanziójú, 400 lóerős, 40.000 m³/nap teljesítményű, 70 méter összemelőmagasságra dolgozó fekvő Worthington-gőzszivattyú lebontását, mely 1904 óta volt üzemben. Október 16-án az előbbivel teljesen azonos rendszerű és teljesítményű »RI« jelű gépcsoport lebontása került sorra. Ez szintén 1904 óta volt üzemben. Helyükbe a már üzemben lévő V. és VI. jelű gépcsoportokkal teljesen azonos gépek kerülnek. Az év végén az alapozási munkálatoknál tartottak. Az új gépek elhelyezésével kapcsolatban szükségessé vált

az V. és VI. jelű szivattyúknak a gépházon keresztülmenő 900 mm átmérőjű szívóvezetékébe egy »T« darabnak és két tolózárnak a beépítése, amit december 1-én el is végeztek.

Az áttekinthetőség és az üzembiztonság érdekében ellenőrző terem építése mutatkozott szükségesnek. E még folyamatban lévő munkálatot november 19-én kezdték meg.

Az I. számú átemelőtelepen a mult évben már üzemen kívül helyezett 1 db Babcock-Wilcox rendszerű 260 m² fűtőfelületű, 12 atm. üzemnyomású kazánt, mely 1904 óta dolgozott, április 10. és május 19-ike közti időben lebontották; úgyszintén lebontották az ideiglenes kazánházat, valamint a kéményt, a rajta elhelyezett víztartályig.

A II. sz. átemelőtelepen a mult évben utolsónak lebontott »C« jelű gőzgép helyére kerülő két gépcsoport szerelésével elkészülve, a szivattyúkat május 23-án Dieselmótor meghajtással üzembe helyezték. A gépek a már üzemben lévőkkel teljesen azonosak. A szivattyúk vertikális elrendezésűek s naponkint 50.000 m³ vizet 12·5 összemelőmagasságra emelnek. Meghajtásuk vagy egy-egy 150 lóerős vertikális elrendezésű, 5000 Voltos, 50 periódusú, háromfázisú, Scherbius-szabályozású elektromótorral vagy kúpkerék útján egy-egy háromhengeres, 4 ütemű, ugyancsak 150 lóerős Dieselmótorral történik.

Áramkimaradás esetén a telep házi áramszükségletének fedezésére egy Dieselmótort és vele kapcsolt generátort helyeztek január 15-én üzembe. A Láng L. gépgyár által szállított gépcsoport, melynek szerelését még a mult évben kezdték el, 1 db álló elrendezésű 4 ütemű kompresszornélküli, 50 lóerős Diesel-mótorból és 1 db háromfázisú, 400 volt kapocsfeszültségű, 40 KVA teljesítményű generátorból áll.

A gőzüzem megszüntével feleslegessé vált III. számú kazán bontását január 5-én, majd február 26-án az I. és II. számú kazánokét is megkezdték. Az egyenkint 99·99 m² fűtőfelületű, 10 atm. üzemnyomású, síkrostéllyal bíró Tischbein-kazánok 1902 óta voltak üzemben. Lebontásuk után, április 16-án hozzáfogtak a kazánháznak transzformátorházzá való átépítéséhez. Ezzel kapcsolatosan a mellékhelyiségek is átalakításra kerültek s új vízvezetéket, továbbá mosdó- és öltözőhelyiségeket létesítettek. A transzformátorház átépítésének előrehaladtával szeptember 4-én a berendezés szerelését is megkezdték.

A házi vízellátás fedezésére 2 db egyenkint 40 m³/óra vízszállítású, 40 m összemelőmagasságra dolgozó centrifugálszivattyút szereltek fel. Meghajtásuk közvetlen kapcsolással, egy-egy 7·5 lóerős 380 Voltos, 50 periódusú elektromótorral történik.

A Diesel-mótorok hűtővizének fedezésére 4 db víztartályt szereztek be.

A jobbparti vízellátási zóna változásai. A buda-újlaki telep megújításának befejező munkálatai, valamint az ezzel az építkezéssel összefüggésben felmerülő telekrendezési munkák — kisebb megszakításokkal — egész éven át folytak és teljes befejezést nyertek.

A krisztinavárosi telep megújításával kapcsolatban az új gépház létesítésével feleslegessé vált mótorházat október hóban lebontották. Az építkezéssel összefüggő kisebb befejező munkák — megszakításokkal — október végéig tartottak.

A budai II. víztermelőtelep építése. A belügyminiszter 149.174/930.—IV. és 222.206/1930.—IV. sz. leiratával jóváhagyta a polgármesternek — a közgyűlés

által 1088/1930. kgy. sz. alatt elfogadott — Budapest székesfőváros vízműbővítését tárgyaló 107.609/1930.—XII. pm. sz. előterjesztését. Az előterjesztés értelmében a székesfőváros kimondja, hogy a vízellátást szolgáló műveit a jelentkező szükségletnek megfelelően fejleszti és pedig olymódon, hogy egyrészt a budai oldalon új víztermelőtelepet létesít, másrészt pedig meglévő telepeit bővíti.

A jóváhagyott fejlesztési programmba, vagyis az 1930. évi függőkölcsönből e célra engedélyezett 17,845.822·50 pengő terhére eszközlendő beruházási munkálatokhoz tartozik a budai II. víztermelőtelep létesítésén kívül a káposztásmegyeri szűrőháznak már teljes befejezést nyert építése, valamint a megyeri I. és II. átemelőtelep tartalékalagutjainak készítése.

A határozat értelmében a teljes fejlesztési programmból, a budai II. víztermelőtelep létesítésével kapcsolatban az alábbi halaszthatatlanul sürgős munkálatokat engedélyezte a közgyűlés:

a) a budai új vízmű megépítése, egyelőre az I. sz. csőkútcsoport 82 kútjával, a hozzájuk tartozó műtárgyakkal, nyomócsővel és alagúttal, valamint a budai gépház létesítése összesen 8,677.000 pengő költség keretén belül;

b) az óbudai rakparton 800 mm-es nyomócsőnek fektetése 3,762.500 pengő költséggel;

c) az újlaki gépháztól a krisztinavárosi telepig tervezett 800 mm-es csőnek fektetése 1,540.000 pengő költséggel.

A beruházó kölcsönből a budai II. víztermelőtelep létesítése céljára tehát összesen 13,979.500 pengő összeg esett.

A végleges részlettervek elkészítése végett hozzáfogtak a szükséges előmunkálatok megtételéhez.

A Szentendrei-sziget nyugati partvonalán, a tervezett kútvonalban 50, a folyammederben 28 próbafúrást eszközöltek; egyben 11 db próbakutat süllyesztettek le a talajréteg vízhozamának megállapítása céljából.

Az előmunkálatok végső befejezése után a nyert adatokból kitűnt, hogy az öt évvel ezelőtt végzett kutatások eredményétől eltérően a víz minősége már nem volt kifogástalan. Ennek okát abban a körülményben lehetett megtalálni, hogy a Duna folyamnak a Szentendrei- és Lupa-sziget közé eső mederszakaszán nagy elfajulási folyamat ment végbe.

Az eredeti tervezet szerint az új budai II. víztermelőtelep 3 csőkútcsoportból állott volna. A meder elzátonyosodott szakasza az I. és II. kútcsoportokkal szemben terül el, az itt építendő kutak tehát ugyanolyan kedvezőtlen viszonyok közé jutnának, mint amilyeneket a megyeri (trianoni) szorító-gát okozott az ottani kutaknál. Ezért a főváros az 1930. év júliusában a földművelésügyi minisztertől a szentendrei Dunaág szabályozási tervének olyirányú megváltoztatását kérte, hogy a folyam sodra a Lupa-sziget és a Szentendrei-sziget közé tereltessék, a most elzátonyosodásra hajlamos meder állandó mosása céljából.

A földművelésügyi minisztérium a kérést indokoltnak találva, azt tanácsolta, hogy a főváros lépjen érintkezésbe a kir. József Műegyetem hídépítési tanszékével a kérdésnek modellkísérlettel való tisztázása céljából.

A tervezett kútcsoportokból — mint időszerű és akadálytalanul végrehajtható feladat — megmaradt tehát a legészakibb, vagyis a III. számú kútcsoport kiépítése,

mely kútsor a koronauradalom déli határától dél- és észak felé eső, 3400 fm hosszú kifogástalan, zátony- és iszaplerakódás nélküli partvonalon épülne meg s teljes kiépítettsége esetén 174 kútja napi 60.000 m³ víz termelésére lenne alkalmas.

A tervezett három csőkútcsoport megépítési sorrendjének megváltoztatásához és ezzel kapcsolatban az I. és II. kútcsoportok vizének jövőbeli szállítására is megfelelően méretezett gravitációs vezetéknek megépítéséhez a főváros vezetősége hozzájárult.

Az új budai vízmű megvalósítását súlyosan akadályozta az a körülmény, hogy a Vízművek nem vehette birtokba a Szentendrei-szigeten fekvő ama területeket, amelyek a telep megépítése és egyszersmind a káposztásmegyeri vízmű kibővítése céljából nélkülözhetetlenek.

A székesfőváros tiszti ügyészsége az érdekeltekkel — a szigeti községek lakóival és a koronauradalommal — tárgyalásba bocsátkozott a kérdéses területeknek egyesség útján való megszerzése céljából. Minthogy a községek lakóival folytatott tárgyalások eredménnyel nem jártak, a főváros kénytelen volt a kisajátítási eljárás megindítását kérni.

A kisajátítási jog engedélyezésének előfeltétele volt, hogy a szóbanforgó területen építendő vízműre vonatkozó vízjogi engedélyt a főváros megszerezze. Az ideiglenes engedélyt az elsőfokú vízjogi hatóság 102.007/23—II. sz. alatt meg is adta, azonban a határozatot az érdekeltek megfellebezték, az tehát a másodfokú vízjogi hatóság, vagyis a m. kir. földművelésügyi miniszter elé került, aki 1934. október 8-án 44.503/1934.—V. A. sz. alatt hozott végsőfokú határozatával a fellebbezéseket — egynek kivételével — elutasította és az ideiglenes vízjogi engedélyt megadta.

A budai új vízmű kiépítésének késedelméhez a koronauradalom megvételével kapcsolatos tárgyalások elhúzódása is hozzájárult. Végre az 1934. évi augusztus hó 23-án a belügyminiszter jóváhagyta a 861 kat. hold és 11 négyszögöl területű koronauradalom megvételére, továbbá 11 kat. hold 11 négyszögöl kiterjedésű, Békásmegyer község határában fekvő ingatlanok megvételére vonatkozó 143. sz. közgyűlési határozatot.

A koronauradalom területét a hozzátartozó Duna-területtel együtt 1934. december 1-én vette a főváros birtokba.

Buda vízellátásának ideiglenes kisegítésére alkalmas megoldásnak találták a Szentendrei-sziget déli sarkán lévő, jelenleg a balparti vízellátást szolgáló 10 aknakút 24.000 m³/nap mennyiségű vizének, a szükségnek megfelelő mennyiségben a jobbpartra való átvezetését, a szentendrei Dunaág alatt építendő bujtató segítségével.

Ez a Buda vízellátásának gyors kisegítésére vonatkozó tervezete a Vízműveknek azonban egyáltalában nem ideiglenes jellegű, mert szervesen kapcsolódik be a budai II. víztermelőtelep végleges tervezetébe, annak egy részét képezi, költség szempontjából pedig nem jelent számottevő külön megterhelést.

Minthogy a 10 kút vize ilymódon — esetleg átmenetileg — kikapcsolódik a balpart vízellátásából, gondoskodni kell annak egyidejű pótlásáról is. A tervezet szerint ennek pótlása úgy történik, hogy:

1. A II. sz. átemelőtelep körzetébe tartozó kútcsoportokat 2 aknakúttal szaporítanák, ami 4000 m³/nap vízhozamot jelent.

2. a II. sz. átemelőtelep szigeti kútjainak területéhez északon csatlakozó 46 kat. holdnyi partsávon kisebb, önálló vízművet létesítenek 18.000 m³/nap teljesítménnyel.

Ezzel a kettős tervezettel tehát összesen 22.000 m³/nap vízmennyiséggel pótolnák a balparttól elvett 10 kút vízhozamát.

E munkálatokkal egyidőben — az eredeti tervezetben szerepelt I. sz. csőkútcsoport kiépítése helyett — a terv szerint megkezdik a végleges új budai vízmű III. csőkútcsoportjába tartozó kutak telepítését.

A csőkútcsoport vize szifonvezetékek útján gyüjtőaknába fog kerülni, ahonnan a gyüjtőaknák mellett építendő gépházak szivattyúi emelik át befogadómedencék közvetítésével a 7040 fm hosszú és egész hosszában összesen 1 m eséssel bíró kettősgravitációs-csatornába, amelybe a II. és I. káposztásmegyeri átemelőtelepek vonalában egy-egy zsilipmedence létesül a végből, hogy szükség esetén a III. csőkútcsoport vizének egyrésze a balpartnak is átadható legyen.

A gravitációs csatorna a III. csőkútcsoport vizét a szentendrei Dunaág bujtatójáig és azon keresztül az új budai vízműtelep befogadómedencéjéig vezeti, az új budai II. gépház szivattyúi pedig a jobbpart csőhálózatába nyomják a vizet.

Az említett kétféle vízműbővítési megoldás — amely együttesen 82.000 m³/nap vízszaporulatot jelent — a Duna mindkét partján lévő városrész vizszükséglete biztosításának célját szolgálja mindaddig, amíg a tervezett budai II. víztermelőtelep teljes egészében kiépül és még később a pócsmegyeri és tahitótfalui partterületek is bekerülnek a vízellátásba.

A tartalékalagutak. A káposztásmegyeri I. és II. átemelőtelep tartalékalagútjának és tartozékainak a munkálatait az alagutakat építő Zsigmondy-Palatinus Rt. és Káldor-Mattyasovszky egyesült vállalkozók 1933. évi augusztus hó 14-én az új marófélgömbös pajzs befogadására szolgáló, pajzskamra megépítésével elkezdték. Az új pajzs szerelésének befejezése után, 1934. január hó 3-án üzempróbát tartottak s 4-én a pajzskamra salakbeton — homlokfalának lemarásával elkezdték az alagút előrehajtását és a pajzs által lemart ürnek a Káldor és Mattyasovszky cég által gyártott kövekkel való kifalazását.

A munka megindítása pneumatika alkalmazása nélkül történt, azonban a január 20-án bekövetkezett vízbetörés a vállalatot pneumatikus munkára való áttérésre kényszerítette. Ezért a vállalkozók az alagút végaknájában, az aknába beömlött víz kiszivattyúzása után, egy diafragma födémet építettek be, amelynek védelme alatt az alagút tovább építéséhez szükséges pneumatikus kamra-rendszert az akna legalsó részén beépítették. Március hó 16-án újból megindultak az alagút előrehajtásával, pneumatika alkalmazása mellett igyekezve beépíteni az egyes gyűrűket, azonban a 14-ik formakőgyűrű beépítése után a már lekagylózott és megrepedt köveknek oly nagymérvű összemorzsolódása és hátrafelé való elmozdulása következett be, hogy a további munkálatokat a vállalkozóknak április 11-én be kellett szüntetniök ; a formakőgyűrűk ugyanis a további présnyomásokat nem bírták volna ki. A vállalkozók a továbbiakban egy, a présnyomásokat elhárító vasbeton hüvelyt alkalmaztak az alagút kritikus szakaszán és május 22-én az alagút építését újból folytatták, kísérletképen az egyes formakövekre felragasztott brikett kátránylemezeket használva.

E lemezek hivatva lettek volna a présnyomásokat a kőfelületeken egyenletesen elosztani és ezzel a kövek repedését megakadályozni.

Az ezután következő formakőgyűrűk beépítése a pajzs marógömbjének a használata nélkül kézierővel való vájás mellett történt. A törések azonban — habár kisebb mértékben — a kövekre ragasztott elliptikus brikett szuroklemezek alkalmazása ellenére is bekövetkeztek, miért is a vállalkozó a munkálatokat az eddig használt nagyméretű kövekkel 1934. augusztus hó 13-án beszüntette.

Az ezután megindult tárgyalások eredményeképen a vállalat szeptember hó 14-én a munkát újból megkezdte az összerepedezett és törött gyűrűknek a kibontásával, amelyek helyére egy erősített szelvényű vasbeton monolith-hüvelyt épített.

A vállalat ezután kisméretű formakövekkel kívánta tovább építeni az alagutat. Ez az építési mód szükségessé tette a pajzs némi átalakítását és egy kőgyártó barakk építését. 1934. évi október hó 26-án kezdte meg a vállalkozó a kisméretű formakövek gyártását és ezeknek felhasználásával november 2-án az alagút tovább építését a marógömb működtetésével. November 24-én, tehát 22 nap alatt beépítettek 53 formakőgyűrűt, amely 17·68 méter alagúthossznak felel meg, az egy napra eső teljesítmény tehát körülbelül 80 cm hosszú. Az 53 gyűrű beépítése után beszüntették az előrehajtást abból a célból, hogy a régebben épített monolith-béléshez csatlakozva az új formakövekkel épült szakaszt 16·22 méter hosszon ugyancsak monolith-béléssel lássák el. E munkával együttesen épült meg az új, 6 méter hosszú zsilipkamra diafragma fala is. November 27-én most már magában az alagútban a vállalat a 29·12 méter alagutszakasznak torkrét-eljárással való vakolását kezdte meg. Az elkészült torkrét-vakolatot potland-cementhabarccsal simították le. December 4-én ismét megindultak az előrehajtással és december 19-ig 104 db formakőgyűrűt falaztak be, amely az előző monalith-bélésű alagutszakaszokat is beleszámítva 48·12 méter alaguthossznak felel meg, az akna belső síkjától számítva. Ez alatt az idő alatt az előrehaladás átlagos napi teljesítménye már 1·2 méter volt.

A vállalat az előrehajtást december 22-ig folytatta. Közben az első alagútszakasz vakolatának javítása is folyamatban volt. Az eddig felsorolt munkálatok a már előbbiekben említett s a már aknában lévő zsilipkamra rendszer használata mellett történtek. December 22-én, miután az új zsilipkamra falai már kellő szilárdságot értek el, a vállalat az üzemet az új zsilipkamrára kapcsolta át és megkezdte a régi zsilipkamra rendszert és diafragma-födém kibontását, villany és légvezetékek átszerelését, kétsorú vágány fektetését, vagyis mindama munkálatokat, amelyek az új zsilipkamra rendszerre való áttéréshez szükségesek voltak. December 27-én a már elkészült monolith-béléshez csatlakozóan 18·55 méter hosszban a formakőfalazat vasbeton-monolith-bélését készítették el.

1934. december 31-én a vágóél állása (marás) 53·49 méter, a falazat hossza pedig 48·99 méter (106 gyűrű), a balparti akna belső falsíkjától mérve. A kisméretű formaköveken számbavehető repedések és lekagylózások nem keletkeztek.

A II. számú tartalékalagút munkahelyén a vállalkozók az előző év végén megkezdett pajzskamra építését folytatták és március 31-én fejezték be.

*

Az előzőkben ismertetett munkálatokon kívül a székesfőváros Vízművei természetesen elvégezték mindazokat a munkálatokat, amelyek az üzem fenntartása, zavartalan működése és a vízellátás kifogástalan biztosítása érdekében elengedhetetlenek voltak.

Székesfővárosi Gázművek. Pest szab. kir. város gázvilágítására a Mayer Kapfererrel és Stefáni Lajossal 1855-ben kötött szerződés alapján 1856-ban épült meg az első gázgyár a lóvásártéren (ma Tisza Kálmán-tér). Követte ezt a budai terület gázellátása 1866-ban, míg Óbuda (a mai III. kerület) utcái 1871-ben kapcsoltattak be a csőhálozatba. Az Általános Osztrák Légszesztársasággal, majd az Osztrák-Magyar Általános Légszesztársasággal többször megújított szerződés 1910. december 15-én lejárt, amikor a székesfőváros a Gázműveket megváltotta és saját kezelésébe vette.

A városi kezelésbevétel idejében a Tisza Kálmán-téren kívül a Margit-körúton, a Ferencvárosban és Újpesten épült gyárakban termelték a gázt. Ezek a gyárak termelőképességük végső határáig igénybe voltak véve, másrészt a termelésük nem volt gazdaságos, miért is a székesfőváros elhatározta, hogy a gáztermelés súlypontját egy újonnan építendő nagy gázgyárba helyezi át. Ez az új gázgyár Óbudán a Homokos dülőben a Weiss-, Bernauer- és Schön-féle tervek alapján épült fel és 1913. október 16-án helyeztetett üzembe. Ekkor a Tisza Kálmán-téri, Margit-körúti és újpesti gyárak üzeme megszűnt, míg a ferencvárosi gyárak üzemét 1919-ben, illetve 1923-ban szüntették be. A székesfőváros kezelése alatt épültek még — az óbudai gázgyáron kívül — a Révész-utcai 60.000 köbméteres, a Tomcsányi-utcai 150.000 köbméteres és a Margit-körúti 18.000 köbméteres új gáztartók; végrehajtatott továbbá a főváros egész területére kiterjedő új távnyomó és elosztó csövek fektetése is.

A háború és a forradalmak lezajlása után a Gázművek nagy erővel látott hozzá az üzemi berendezések kibővítéséhez és modernizálásához.

1920-ban berendezkedett a gázgyártás melléktermékeként adódó és eddig egyáltalán nem értékesített barnaszénkátrány feldolgozására. 1921-ben pedig — minthogy Nyugat-Magyarország elszakításával az ország egyetlen ammóniákgyárát elvesztette — cseppfolyós és kénsavas ammóniák, valamint szalmiákszesz termelésére.

1925-ben megépítette az óránkint 120 tonna teljesítőképességű szénőrlő és keverő berendezést, amely lehetővé teszi az olcsóbb aknaszenek nagyobb arányú felhasználását és megjavítja a koksz minőségét is.

1927-ben, — a fokozódó gázszükséglet kielégítése, valamint a gáz hőértékének javítása érdekében, — az eredetileg napi 250.000 köbméter gázgyártására épült üzemet a Gázművek egy napi 180.000 köbméter teljesítményű vízgázgyártó berendezéssel bővítette ki, amelynek révén az óbudai gázgyár teljesítőképessége napi 430.000 köbméterre emelkedett.

A Gázművek 1934-ben egy benzolgyártó berendezést létesített, amellyel körülbelül évi 160—180 vagón benzol termelhető.

Mindezen berendezéseken kívül a termelés fokozottabb kihasználása és gazdaságossága érdekében a gázgyár a gázgyártási technika minden hasznos újítását igyekszik felhasználni. Így többek között átépítette a kátránylepároló berendezését, aminek folytán a legújabb német és angol útépítő előírásoknak megfelelő kátrányt tud előállítani.

A gázleadás a gázgyár első üzemi évében 1,688.807 m³ volt, a székesfőváros kezelésébe történt átvétel időpontjában pedig mintegy 63,000.000 m³, majd 1917-ben fokozatosan 105,650.600 m³-re emelkedett. 1931-ben Kispest városa is bekapcsolódott a gázfogyasztók sorába, gázfogyasztása 1933-ban 238.000 m³ volt. A gázleadás 1933-ban 89,820.200 m³, a gázfogyasztók száma pedig 109.512 volt.

Az 1934. évben a bevétel 33,615.671·92 pengő, a kiadás pedig 32,340.590·41 pengő volt. Az 1934. évi tiszta nyereség tehát 1,275.081·51 pengő. Az elmult év nyeresége 302.185·02 pengővel kevesebb az 1933. évben elért 1,577.266·53 pengő nyereségnél, de 346.578·51 pengővel haladja meg az 1934. évre 928.503 pengővel előirányzott üzleti felesleget.

Az 1934. évben elért üzleti felesleg az elmult évhez viszonyítva is kedvezőnek mondható, annak ellenére, hogy a gázfogyasztásban újabb visszaesés állott be, aminek ellensúlyozása érdekében a gázgyár propaganda akcióját kénytelen volt lényegesen kibővíteni.

Még kedvezőbb az elért üzleti eredmény az előirányzattal összehasonlítva, mert 37·33 %-kal nagyobb üzleti felesleget mutat ki annak ellenére, hogy a gáztermelés az 1934. évre előirányzott mennyiséggel szemben 4·11%-kal esett vissza.

Az 1934. évben 88,216.500 köbméter gázt termelt az üzem, vagyis 1,596.700 köbméterrel (1·78%-kal) kevesebbet, mint az előző évben, a gázleadás pedig 89 820 200 köbméterről 1,590.700 köbméterrel (1·77 %-kal) 88,229.500 köbméterre csökkent.

A magánfogyasztás az 1933. évi 75,442.493 köbméterről 75, 480.048 köbméterre, vagyis 0·05%-kal (1933-ban 4·83%-kal) csökkent), a fogyasztók száma 109.512-ről 111.360-ra, vagyis 1848-cal, tehát 1·69%-kal (1933-ban 0·56%-kal), a felszerelt bérleti gázfogyasztó készülékek száma 137.364 darabról 10.869 darabbal 148.233 darabra, azaz 7·91%-kal emelkedett.

A magánfogyasztásnak 1933. évi 4·83%-os csökkenésével szemben az 1934. évben mutatkozó 0·05%-os emelkedése csak látszólagos, mert a magángázfogyasztásnak az 1934. évre való megállapítása a leolvasási idő eltolódása folytán hosszabb időtartamra vonatkozik, mint az 1933. évben.

A mérőnkinti átlagos fogyasztás az 1933. évi 696 köbméterrel szemben 1·70%-kal kevesebb, vagyis 684 köbméter volt, az átlagos háztartási fogyasztás pedig 543 köbméterről 506 köbméterre, azaz 6·81%-kal esett vissza.

Az ipari fogyasztás (konyhák, üzemek, kereskedők, üzletek, irodák, gyárak és nyomdák gázfogyasztása) az előző évhez viszonyítva 2,021.458 köbméterrel, azaz 19·29%-kal emelkedett. Az ipari fogyasztásnak ez a kedvező alakulása a tervszerű árpolitika következménye, amellyel az egyes iparágak melegszükségletének, valamint az eddig használt tüzelőanyag beszerzési költségeinek figyelembevételével, további iparágakra és az ipari fogyasztók szélesebb rétegeire terjesztetett ki a részükre már az előző években is biztosított és a fogyasztás arányában növekvő árengedmény.

A gázfogyasztásnak most már évek óta tapasztalható fokozatos visszaesését új fogyasztók szerzésére és új fogyasztóterületek megnyerésére irányuló, akviziciós tevékenységgel igyekezett ellensúlyozni az üzem. Propaganda-tevékenység e téren elért eredményei már az elmult években is mutatták azt, hogy kizárólag ennek az akviziciós akciónak fokozatos kibővítése akadályozta meg a gázfogyasztásnak sokkal nagyobb arányú visszaesését.

Megállapítható, hogy a fogyasztás visszaesése olyan állandó jellegű folyamat, amely szoros kapcsolatban áll a gazdasági viszonyok leromlásával és a fogyasztó rétegek teherbíróképességének állandó csökkenésével. Épen ezért a fogyasztás további visszaesésének meggátlása, esetleg a mai fogyasztás emelése kizárólag olyan eszközökkel érhető el, amelyek a gázfogyasztók részére anyagi megterheltetés nélkül, sőt anyagi előnyök mellett a nagyobb fogyasztás lehetőségét biztosítják.

Az üzem eddigi egységes gáztarifája erre a háztartási gázfogyasztásnál lehetőséget nem nyujtott, csupán az ipari gázfogyasztásnál tudott egyes iparágakban olyan árengedményeket biztosítani, amelyek az ipari fogyasztók bizonyos rétegeinél a gázfogyasztás emelésére vezettek. Ez a kedvezmény sem terjedt ki az ipari fogyasztók összeségére.

Ennek a kérdésnek egységes és gyökeres megoldása csak egy új, tervszerűen felépített gáztarifa bevezetésével érhető el. Épen ezért a gáztarifa kérdésével az elmult év folyamán behatóan foglalkozott a gázgyár, annyival is inkább, mert erre utasítást is kapott.

Tekintettel arra, hogy a tarifamódosítás kérdésénél sok olyan körülményre kellett tekintettel lenni, amelyekről csak a fogyasztóknál való helyszíni eljárás útján szerezhetett a gázgyár adatokat, az adatok összeírását 1934. március elején megkezdette és még ugyanabban a hónapban be is fejezte. Az összegyüjtött adatokat kártyalyukasztó rendszerű gépekkel dolgoztatta fel.

A statisztikai adatok gyüjtésénél különös figyelmet fordított az üzem arra, hogy a fogyasztók szociális helyzetére vonatkozólag szerezzen be oly megbízható adatokat, amelyekre az új gáztarifánál feltétlenül gondot kell fordítani. Kiterjeszkedett tehát a fogyasztók foglalkozásán kívül a lakások nagyságára, az egy háztartáson belül élő családatagok számára, valamint a lakások komfortjára is. Ezeknek a szempontoknak szem előtt tartásával igen figyelemre méltó adatokat nyert abban a tekintetben, hogy a gázfogyasztás az egyes foglalkozási rétegekben és az egyes lakáskategóriákban hogyan alakul. Az adatgyüjtés kiterjedt arra is, hogy egyes fogyasztók háztartási és ipari melegszükségletüket milyen arányban látják el gázzal, illetve más tüzelőanyaggal.

Az összegyüjtött adatokat táblázatokba foglalta az üzem, amelyekben az adatokat a fentebb ismertetett szempontok szerint úgy csoportosította, hogy azok az új gáztarifa felépítéséhez kiinduló pontul szolgálhassanak. Ezeknek az adatoknak a birtokában elkészült az új gáztarifára vonatkozó tervezet és az már az illetékes körök elé terjeszthető.

Az új fogyasztók szerzésére és az új fogyasztási lehetőségek megteremtésére irányuló propaganda akcióját az elmult évek méreteit meghaladó mértékben tovább fejlesztette az üzem. Ennek az akciónak a keretén belül továbbra is biztosította a bekapcsolódó fogyasztók számára, a felszerelt készülékek száma és kapacitása arányában a vezeték szerelési költségeihez már az előző években is nyujtott hozzájárulást.

A pénzügyminisztérium még az 1933. évben 178.000/1933—VII/a számú rendeletével a házakban végzendő átalakítási munkákra jelentékeny adókedvezményeket engedélyezett, ami a háztulajdonosok részére a tatarozási munkákat lényegesen megkönnyítette. Felmerült az a gondolat, hogy az így meginduló, előreláthatólag nagyobb arányú tatarozási munkálatokba a gázgyár is bekapcsolódjon.

Ennek az új irányú akciónak a megindítása céljából előterjesztéssel fordult a polgármesterhez, aki 1934. február 11-én kelt 31.965/1934. XII. sz. határozatával megengedte, hogy a tatarozási akcióba bekapcsolódó háztulajdonosoknál a gázbevezetési költséget, valamint a felszerelt gázfogyasztókészülékek eladási értékét teljes összegükben kiszámlázhassa az üzem, ezzel szemben a háztulajdonosoknak lakásonkint évi 200 köbméter gázfogyasztás garantálása mellett a bekapcsolt fogyasztó helyek és felszerelt gázfogyasztókészülékek arányában bizonyos jutalékot adhasson.

A háztulajdonosok a nekik eladott készülékek értékét, valamint a vezetékek számlázott költségeit négy évig terjedő részletekben, tehát annyi idő alatt fizethetik meg a Gázműveknek, amennyi idő alatt ezeknek a költségeknek bizonyos része adókedvezményben visszatérül. A háztulajdonosok részére megállapított jutalékokra a Gázművek előleget folyósít, annak végleges elszámolása pedig a lakások garantált gázfogyasztásának elszámolására megállapított időpontokban történik.

A polgármester 71.816/1934. XII. sz. felhatalmazása alapján ezt a jutalékos akviziciós akcióját az új építésű házakra is kiterjesztette az üzem, amelyeket a tatarozási adókedvezmény nem érint.

A háztulajdonosok részére biztosított jutalék tulajdonképen attól a körülménytől függött, vajjon az érdekelt háztulajdonosok beakvirált házai a garantált évi gázfogyasztást fel tudják-e mutatni, mert a garantált mennyiség el nem érése esetében a jutalékra való igényük aránylagosan csökken.

Miután az ily módon elszámolandó jutalék összege előre megállapítható nem volt, másrészt minthogy azt a háztulajdonosoknak kizárólag az elérendő gázfogyasztás arányában kívánta az üzem biztosítani, jogosnak látszott az a feltevés, hogy az elvégzett szerelési munkákról és eladott készülékekről kiállított számláik teljes összegét fogják a háztulajdonosoknak a tatarozási adókedvezmény alapját képező munkák értékébe beszámítani.

A pénzügyi hatóságok azonban a tatarozási adókedvezménynél a költségalapból, vagyis a munkálatok számlázott költségéből a munkálatokkal szerzett új gázfogyasztás meghatározott mennyiségétől függő jutalékot leszámítják.

Minthogy a háztulajdonosok a munkálatokat abban a feltevésben végeztették, hogy azok költsége az adókedvezménynél teljes összegben beszámításra kerül, a pénzügyi hatóságokkal tárgyalásokat folytatott a gázgyár olyan állásfoglalás érdekében, amely az eredeti elgondolást juttatta volna érvényre. Ezek a tárgyalások azonban eredményre nem vezettek. Az adott helyzetben a Gázművek a háztulajdonosokkal szemben arra a méltányos álláspontra helyezkedett, hogy magára vállalja azt a hátrányt, ami őket az adóügyi hatóság álláspontja miatt a jutalékért különben érné.

A Gázművek az üzleti etikai szempontok mérlegelésén kívül az átvállalást annál is inkább tehette, mert az akvizíciós akció nem várt sikerének, a többfogyasztás révén elért kedvezőbb üzleti eredményei ezt lehetővé teszik.

A jutalékos akvizíciós akcióval kapcsolatban 1,107.216·45 pengő értékű munkát számlázott az üzem ki, illetve ilyen összegű hitelt nyujtott az akcióban résztvevő háztulajdonosoknak. Az akciónak ezt a tőkeszükségletét a polgármester 147.797/1934. XII. sz. felhatalmazása alapján saját üzemi tőkéjéből fedezte a Gázművek.

Az 1934. évi november hó 11-én kiadott 167.000/1934—VII/a sz. P. M. rendelet a tatarozási adókedvezmény mértékét leszállította, annak igénybevételi idejét pedig az eddigi négy év helyett öt évben állapította meg. Ugyancsak ez a rendelkezés

kétséget hagy fenn a tekintetben, vajjon az eladott gázfogyasztókészülékek értéke az adókedvezmény alapjául szolgáló munkálatok értékébe beszámítható-e. Minthogy a rendelet e tekintetben világosan nem intézkedett, előterjesztést tett az üzem a polgármesterhez és kérte, hogy a rendelet félreértésre alkalmat adó pontjainak helyesbítése iránt a m. kir. pénzügyminiszternél járjon közbe.

Tekintettel egyrészt arra, hogy a háztulajdonosoknak adott jutalék összegét az adókedvezmény alapját képező értékből le kell vonni, másrészt mivel ezidőszerint még kétséges, hogy az új tatarozási rendelet szerint az eladott készülékek ára a kedvezményre jogosító alapértékbe beszámítható-e, ennélfogva ezen jutalékos akviziciós akció minden valószínűség szerint igen szűk keretek közé fog visszaszorulni.

Az akviziciós akciók keretében az 1934. év folyamán 6440 lakás kapcsoltatott be a hálozatba, minthogy azonban ezeknek a munkálatoknak nagyobb része az év vége felé végeztetett el, 950 lakásban az 1934. évben még nem volt gázfogyasztás. A ténylegesen bekapcsolt 5490 fogyasztóhelyen 7401 darab gázfogyasztókészülék került felszerelés alá. Mivel az egész házakra kiterjedő akviziciós tevékenységen kívül egyes fogyasztók megakvirálása folyamán további 8441 darab készülék helyeztetett el, az összes felszerelt készülékek száma 15.842 darab.

Az egyes készülékek fogyasztására az 1931. évi statisztikai összeírás alkalmával megállapított átlagfogyasztások figyelembevételével ezeknek a felszerelt új készülékeknek egy évi fogyasztása — az átlagfogyasztásnak 1931 óta bekövetkezett visszaesését is számításba véve — körülbelül 3,900.000 köbméterre tehető. Tekintettel arra, hogy a készülékek az 1934. évben különböző időpontokban kerültek felszerelésre, átlagban négy hónapig voltak üzemben és erre az időre számított 1934. évi fogyasztásuk kb. 1,300.000 köbméter volt.

Az akviziciós akcióval kapcsolatban eszközölt befektetésekből ténylegesen a gázgyárt terhelő kiadás 573.655·02 pengő volt, amely összegnek 20 évre számított 6%-os évi annuitása 50.011·30 pengőt tesz ki.

Ennek a befektetésnek a jövedelmezőségét illetőleg kimutatható, hogy az 1934. évben elfogyasztott 1,300.000 köbméter gázból (á 20 fillér) 260.000 pengő bevétele volt az üzemnek, amit az annuitásnak, a készülékek karbantartásának, a termelési és egyéb költségeknek négy fogyasztási hónapra számított összege, kereken 66.000 pengő terhel, úgy hogy a bevételi többlet 194.000 pengő.

Ha a felszerelt készülékek fogyasztását teljes évre számítjuk, úgy az egész évi 3,900.000 köbméter fogyasztásból — a fenti alapon számított költségek levonásával — kereken évi 500.000 pengő bevételi többlet remélhető. A befektetett összeg évi annuitásából egy köbméter többletgázfogyasztásra 1·28 fillér esik.

Az 1930 óta folytatott propaganda-akció során kereken 65.000 új gázfogyasztókészüléket adott el, illetve adott bérbe a gázgyár. Ezeknek a készülékeknek évi fogyasztása — feltételezve, hogy azok számában időközben változás nem állott be — kb. 16,550.000 köbméterre tehető, amely mennyiség az 1934. évben értékesített gáznak közel 21%-a. Ezek az adatok teljes mértékben igazolják a propagandaakció szükségességét, mert ezek nélkül a gázleadásban a valóságos visszaesést messze meghaladó csökkenés következett volna be.

Igen nagy jelentőséget kell tulajdonítani ezen akciónak abból a szempontból is, hogy az újonnan létesített gázberendezésekkel megelőzött vagy kiszorított az üzem más energiaszolgáltatásokat és állandó jellegű fogyasztási lehetőségeket teremtett

arra az időre, amikorra a gazdasági viszonyok megfognak javulni. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy az akcióval úgy a szerelőiparban, mint a készülékgyártóiparban jelentős munkaalkalmakat teremtett és ezzel hozzájárult az általános munkanélküliség enyhítéséhez.

A magánszerelőknek kiadott munkák értéke az 1933. évi 900.461 pengőről 1,377.828 pengőre emelkedett. Az emelkedés a jutalékos akviziciós akció bevezetésének a következménye.

A Bádogos- és Szerelőmesterek Ipari Szövetkezetével az 1934. évre kötött megállapodással szemben a szerelőiparosok kifogásolták, hogy a Gázművek részéről történő foglalkoztatásuk bizonyos akviziciós tevékenység előzetes igazolásától tétetett függővé, aminek következtében a szerelőiparosok jelentős része munkához nem juthatott. Minthogy a szerelőiparosság körében már évek óta dúló egyenetlenség és elégedetlenség amúgy is hátrányosan befolyásolta a Gázművek akviziciós tevékenységét, ezért az üzem előterjesztést tett a polgármesterhez, hogy a Szövetkezettel kötött s az elmult év végén lejárt külön megállapodás helyett a jogosított szerelőiparosok összességére kiterjedő új munkakiadási rendszert léptethessen életbe.

A szénszállítás szempontjából kritikus 1933. év után a gázszénszükséglet biztosítása fokozatosan kedvezőbbé vált s végül sikerült olyan helyzetet teremteni, hogy a gázszénellátás kérdése elintézettnek tekinthető.

A cseh szén szállítására vonatkozó szerződés 1934. június hó 15-én járt le. Az üzem régi szállítója az újabb megállapodás kötése érdekében az elmult év első hónapjaiban zavartalanul és kielégítő mértékben folytatta a szállításokat. Amint a dunai hajózás megkezdődött, beérkeztek azok az angol, török, bolgár és lengyel szénszállítmányok is, amelyek a korán bekövetkezett tél következtében a Duna különböző kikötőiben teleltek át és folytathatók voltak az 1933. évben megkezdett német szállítások is, amelyek kizárólag víziúton történő szállításokra köttettek.

A folyamatos szállítások, a mindjobban növekedő tartalékkészletek és a régi gázszénkötések lejáratának közeledése igen kedvező helyzetet teremtettek az üzemre nézve a következő időszak szénszükségletének biztosítása tekintetében. A tervszerűen felépített lépések, amelyeknél minden, a gázgyárra kedvezően kiaknázható körülmény felhasználtatott, a tárgyalások eredményes lebonyolítását tették lehetővé.

A csehországi szenet szállító cég már az 1933. év utolsó hónapjaiban kezdeményező lépéseket tett az 1934. év derekán lejáró szerződésének meghosszabbítása érdekében. A tárgyalások megkezdésének előfeltételeként kikötötte az üzem, hogy a cég a szerződés lejártáig zavartalanul köteles folytatni a szállításokat, tekintet nélkül arra, vajjon a szén ellenértékét az üzem transzferálni tudja-e vagy sem. A cég kötelező kijelentése birtokában folytatta a gázgyár az év elején megkezdett tárgyalásokat, amelyeknek eredményeképen sikerült az üzemre nézve árban és egyéb feltételekben kielégítő és a cégre nézve kötelező megállapodást biztosítani. Ez a megállapodás azonban a m. kir. kereskedelemügyi kormány állásfoglalása miatt nem volt életbeléptethető.

Ennek folytán 1934. év június hó 15-ével megszűnt a cseh gázszén behozatala, de megszűnt ezzel egyidejűleg annak a lehetősége is, hogy a gázszénszükséglet biztosításánál egyedül a cseh bányák kénye-kedvére legyen az üzem utalva, bár a szállító cég részéről a gazdasági elzárkózás és kötött devizagazdálkodás idejében is mindenkor a legmesszebbmenő előzékenység volt tapasztalható.

Az 1933. év végén az üzem csehszéntartozásának értéke 17 millió csehkorona volt. A szerződés lejártakor ez az összeg kereken 26 millióra emelkedett, az elmult év végéig azonban a tartozás kereken 13,500.000 csehkoronára csökkent. A tartozás kiegyenlítésével járó felárak az 1934. év folyamán tovább emelkedtek és előre nem látható magasságot értek el. Mindezideig azonban a Gázműveket nagyobb károsodás nem érte, mert egyrészt az év folyamán a csehkorona igen jelentős árfolyamcsökkenést szenvedett, másrészt mert a cseh szénszállító cég a felárak $^2/_3$-át az egész év folyamán magára vállalta s ezzel jelentős anyagi áldozatot hozott a szén ellenértékének kiegyenlítése érdekében.

A cseh gázszénszállítások tekintetében a bányával folytatott tárgyalásokkal egyidejűleg megindultak a magyar-német kereskedelmi tárgyalások is. Ezek során a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium közölte a gázgyárral azt a kívánságát, hogy a szénbeszerzés súlypontját Csehországból Németországba helyezze át. Már a mult évben említést tettünk azokról a tárgyalásokról, amelyeket Ruhr-vidéki szenek beszerzése tekintetében folytatott az üzem és amelyek alapján megállapíthatók, hogy a Ruhr-vidéki szenek csak abban az esetben használhatók fel, ha azoknak vasúton történő szállítása olyképen lesz biztosítható, hogy a Ruhr-szenek ab óbudai ára versenyképes lesz a cseh szenek áraival. Amikor a kereskedelemügyi kormány kívánsága az üzem tudomására hozatott, az érdekelt államok vasutai között tárgyalások indultak meg, amelyek eredményeképen két különböző irányban is sikerült egy olyan kedvezményes tarifát elérni, amely lehetővé tette a Ruhr-vidéki bányákkal az érdemleges tárgyalások megkezdését. A Rheinisch-Westfälisches Kohlen-Syndikat megbizottjával lerögzített általános feltételek alapján sikerült a tárgyalásokat eredményesen befejezni és három szindikátusi céggel megállapodást létesíteni egyenként 50.000 tonna, összesen 150.000 tonna Ruhr-szénnek vasúton történő szállítására nézve. A megállapodásokkal eredetileg 1935 június hó 15-ig, majd egy későbbi pótegyezmény alapján 1935. augusztus hó 15-ig biztosította az üzem gázszénszükségletének zömét.

A csehszéntartozások kiegyenlítésénél szerzett kedvezőtlen tapasztalatok alapján sikerült azt is kikötni, hogy a Ruhr-szén ellenértékének kifizetésére szolgáló márkaösszegek átszámítása az államközi megállapodásban megállapított fix árfolyamon, tehát felár felszámítása nélkül történjék.

Az elmult félesztendő tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a Ruhr-vidéki igen jó minőségű gázszenet a legpontosabban, a szállítási rendelkezések szerint kapta meg a gázgyár és annak ellenértékét is eddig minden zavaró momentum nélkül transzferálhatta.

Gázszénnek vasúton való szállítása a hajón való szállítással szemben kétségtelenül előnyösebb, azonban ennek ellenére sem szabad a hajószállítás kérdését a jövőben figyelmen kívül hagyni, mert a vízi szállítási lehetőségek feltárásával volt csak lehetséges a Ruhr-vidéki szenek kedvező vasúti tarifáinak kiharcolása.

Az elmult évben hivatalos helyről ismét felmerült az az óhaj, hogy a magyar-török külkereskedelmi kapcsolatok érdekében újabb török szénmennyiségek átvételére kössön a gázgyár megállapodást. Bár erre a szénmennyiségre szükség nem volt, mégis mivel sikerült a Ruhr-szén eredeti átvételi határidejét két hónappal kitolni, a m. kir. kormány külkereskedelmi elgondolásainak megvalósítása érdekében újabb 25.000 tonna kisázsiai gázszenet vásárolt a gázgyár, az eddiginél kedvezőbb árak és feltételek mellett.

A szénkészletek lehetővé tették, hogy az elmult évben egyik-másik vidéki gázgyárat kisegítse az üzem és ennek folyományaként a pécsi és a bajai gázgyárnak török és német szénből több uszályrakományt engedett át.

A kokszüzlet forgalma minden tekintetben kielégítő volt, mindössze az év utolsó hónapja nem váltotta be a várakozásokat. Az év első negyedében kisegítésképen a vízgázgyári kokszkészlet egy részét is igénybe kellett venni, hogy a kereslet kielégíthető legyen. Az év utolsó két hónapjában is hozott az üzem forgalomba vízgázgyári kokszot és pedig azért, mert a kereskedelmi kormány nem teljesítette a kokszimportőrök ama kérését, hogy külföldről további mennyiségeket hozhassanak be. E helyett ag ázgyárban tároló készlet egy részének felszabadításához járult hozzá a kormány.

Az 1933. évben kivetett szénadó az elmult évben is változatlanul fennállott. Az a körülmény, hogy a koksz a szénadó tekintetében — amely tulajdonképen a szénvagyont volt hivatva megterhelni — a legmagasabb kategóriába soroltatott, az egyéb tüzelőanyagokkal való verseny szempontjából igen hátrányosan érinti a koksz értékesítését, sőt még súlyosbítja a helyzetet az, hogy az 1933. év folyamán a brikettek és félkokszterméke tetemes városi kövezetvámkedvezményben is részesültek.

A háztartási célokra behozott külföldi koksz mennyisége az 1933. évi mennyiségnél is kevesebb volt.

Magyarország fűtőkokszszükséglete az 1931. évi 216.500 tonnáról 1934-ben 144.700 tonnára, vagyis kereken 71.800 tonnával csökkent. A Gázművek fütőkokszforgalma 144.000 tonnáról 117.100 tonnára, vagyis 26.900 tonnával, a behozott külföldi koksz pedig 72.500 tonnáról 27.600 tonnára, vagyis 44.900 tonnával esett vissza. Ennek a kereken 72.000 tonna koksznak a helyét majdnem teljes egészében a barnaszéntermékek foglalták el. Hazai közgazdasági szempontokból kétségtelenül kívánatos volt a külföldi koksz importjának a korlátozása s annak hazai termékekkel való pótlása. A közölt számadatokból azonban a következőket kell megállapítani: ha a gáztermelés nem is emelkedik, a kokszstermelés a benzolgyártás következtében növekedni fog s kb. 140.000 tonnára tehető az a kokszmennyiség, ami forgalomba hozható. Ha mármost figyelembe vesszük azt, hogy a folyó év elején üzembe helyezett Pécsi Kokszolómű a következő fűtési évadban kb. 70.000 tonna kokszot szándékozik termelni, úgy nyilvánvaló, hogy a hazai kokszpiacon kb. 40.000—50.000 tonna felesleges mennyiségű koksz fog rendelkezésre állni, amelyet ha belföldi piacon értékesíteni nem lehet, olcsó áron külföldre kell kivinni. A feleslegessé váló mennyiségek exportálása úgy a Gázművek, mint a Pécsi Kokszolómű rentabilitására súlyos kihatással lehet és a Gázműveknél nemcsak a gázeladási árak leszállítását teheti lehetetlenné, hanem azok felemelését is maga után vonhatja.

A külföldi kokszbehozatalnak a hazai bányászat érdekében történt túlzott visszaszorítása folytán a kokszstüzelésre berendezett központi fűtéses házak jelentékeny része a hazai szén fogyasztására tért át, ami előreláthatóan megnehezíti úgy a Gázművek, mint a Pécsi Kokszolóművek termelésének megfelelő elhelyezését, ez pedig hazai közgazdasági szempontokból komoly károkat jelenthet. A külföldi koksz túlzott visszaszorítása tehát a jövőben súlyos gondokat fog okozni úgy a gázgyárnak, mint a Pécsi Kokszolóműnek és kérdés, vajjon sikerül-e a hivatalos körök

részéről a koksz számára ugyanazt a hathatós felsőbb támogatást biztosítani, mint amelyben a hazai szenek, brikettek és félkokszterméket mindenkor részesültek.

Ha a döntésre illetékes felsőbb hatóságok azokat az intézkedéseket, amelyek a kokszfogyasztás általános csökkentésére, a tüzelőanyagpiac kokszfelvevőképességének lényeges visszaesésére vezettek, sürgősen meg nem változtatják, úgy a koksz értékesítése terén néhány igen nehéz esztendőnek néz az üzem elébe és igen súlyos következményekkel kell számolni.

A kátránytermékek forgalma megfelelően alakult és különösen a kőszénkátránytermékek forgalmának növekedése kedvezőbb volt a megelőző évinél; az útépítőkátrány és nyers kőszénkátrány eladás növekedett s ez utóbbiban igen jelentékeny exportszállításokat bonyolított le az üzem.

Az elmult év februárjában üzembehelyeztetett a benzolgyár és -- a toluolt kivéve — kezdetét vette a benzoltermékek rendszeres előállítása. Az üzem — a természetéből folyó gyártási szünetek leszámításával — az egész év folyamán állandóan foglalkoztatva volt. A toluol előállítását még nem kezdhette meg a gázgyár, mert ennek gyártásához szükséges nyers toluol az év folyamán elegendő mennyiségben még nem állott rendelkezésre, épen ezért elmaradt a megfelelő üzemrész garanciális átvétele is.

Az első — még nem teljes — üzemévben 13.490 métermázsa nyers benzolt termelt az üzem, tehát máris lényegesen többet, mint amennyi az utolsó esztendőkben az import volt. Amíg egyfelől kívánatos volna, hogy a külföldi benzoltermékeknek most már feleslegessé vált importja megszűnjék, másfelől szükséges ama hazai benzoltermékek kivitelének a megkönnyítése, amelyeknek teljes mennyiségben való belföldi elhelyezése — legalább egyelőre — biztosítva nincs. A kristálybenzol, a toluol- és xylolszükségletet csak részben tudja a gázgyár fedezni, úgyhogy ezekben az anyagokban az import szüksége egyelőre még fennáll.

Kívánatos volna a m. kir. kormány beavatkozása abban az irányban, hogy a vasúti motoros járműveknél, továbbá autobuszoknál megfelelő terület tartassék fenn a benzol és a belföldi termelésű szénbenzin számára, mert a könnyebb motorhajtó anyagok hazai termelésének előmozdítása szempontjából nem látszik túlságosan előnyösnek a nyersolajmótorokra bizonyos arányon felül való áttérés.

Ammoniáktermékek forgalma kielégítő volt és a termelt mennyiségeket — részben külföldi szállítások révén — sikerült értékesíteni.

A gáztávfűtésre vonatkozólag eddig két tervezet került a főváros illetékes tényezői elé. Az egyik tervezet az Elektromos Művek Váci-úti áramfejlesztőjének kazánházában termelendő gőzt vezetné el az egyes épületekbe, a másik tervezet pedig egy központi telepen magyar szénből fejlesztett generátorgázt kíván külön csőhálozat útján a központi fűtések és ipartelepek kazánjainak fűtésére szállítani.

Az utóbbi elgondolásnak — ha az műszakilag és gazdaságilag minden tekintetben helytálló lesz — nagy jövője lehet a fővárosnak fürdővárossá való fejlesztése szempontjából, mert a kénben gazdag magyar barnaszenek mindnagyobb mértékben való felhasználása — közvetlen eltüzelésük mellett — közegészségügyi szempontokból komoly károkat okozhat.

Minthogy a gázgyári gáznak központi tüzelési célokra való felhasználása mindinkább előtérbe lép, a szükséges gyakorlati tapasztalatok megszerzése érdekében a Rákóczi-út 18. számú ház központi fűtését gáztüzelésre alakította át az üzem,

úgyszintén gáztüzelésre rendezte be a Rudasfürdő kazánházát is. A Rákóczi-úti épület gázfűtése már működik, míg a Rudasfürdő berendezése még csak ezután kerül üzembe.

Az 1934. évi XII. t.-c. a Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. egyes rendelkezéseit mélyrehatóan megváltoztatta. Az új törvény 21. §-a az 1930. évi XVIII. t.-c. 89. §-a alapján működő üzemigazgatóságokat megszüntette és ezek helyébe üzemi választmányokat szervezett. A székesfőváros törvényhatósága 1934. évi június hó 18-án tartott közgyűlésén hozott határozatával a Gázművek üzemi választmányának tagjaiul Becsey Antal, Bresztovszky Ede, Nagy Andor, dr. Nagy László törvényhatósági bizottsági tagokat, továbbá dr. Némethy Károly és dr. Ripka Ferenc külső szakértőket választotta meg. A polgármester a Gázművek üzemi választmányának elnökévé Becsey Antalt, elnökhelyettessé pedig dr. Nagy Lászlót jelölte ki.

Általános igazgatási költségek. Az alkalmazottak részére az 1934. évben kifizetett járandóságok végösszege 3,032.994·63 pengő, amely összeg 13.664·61 pengővel több az 1933. évben teljesített kiadásoknál, de 135.321·37 pengővel kevesebb az 1934. évre előirányzott költségeknél.

A dologi kiadások összege 711.485·17 pengő, amely összeg 224.529·43 pengővel haladja meg az 1933. évi tényleges kiadást és 224.791·17 pengővel több az 1934. évre előirányzott hitelösszegnél.

A többletkiadás az 1933. évi kiadással szemben 178.469.93 pengő, az 1934. évi előirányzattal szemben pedig 178.761·38 pengő volt.

Az új gáztarifa előkészítése céljából végzett statisztikai felvételek körül a tényleges kiadás 31.501·30 pengőt tett ki, amely fenti cím alatt számoltatott el. E munkálatok a statisztikai hivatal bevonása nélkül készültek el.

Személyzeti ügyek. Az alkalmazottak keresete az 1933. évi 6,539.801·28 pengőről 6,357.364·36 pengőre csökkent. Ebben az illetményszámlán könyvelt tisztviselői és irodai havidíjas illetmények 2,142.988·44 pengővel szerepelnek, ami az 1933. évi 2,176.300·40 pengővel szemben 33.311·96 pengő csökkenést mutat. A munkabérekre 4,214.375·92 pengő esett, ami az 1933. évi 4,363.500·88 pengővel szemben 149.124·96 pengő csökkenést jelent.

A személyzet létszáma — összehasonlítva az 1933. évi január hó 1-én és az 1934. évi január hó 1-én volt létszámmal — az év végén a következő:

	1933. jan. 1.	1934. jan. 1.	1934. dec 31.
1. Tisztviselők, irodai havidíjasok, pénzbeszedők, főmesterek és gyakornokok	371	413	407
2. Havidíjas mesterek, ellenőrök, pénzkezelők és altisztek	299	329	292
3. Heti-, napi- és órabéres munkások	1.673	1.533	1.600
4. Ideiglenes munkások	41	45	48

A tisztviselők, irodai havidíjasok, pénzbeszedők, főmesterek és gyakornokok létszáma a fenti kimutatás szerint hattal csökkent az év folyamán történt nyugállománybahelyezések és elhalálozások folytán. Ez a csökkentett létszám azonban az üzem fejlődése és a súlyos gazdasági viszonyok folytán rendkívüli mértékben felszaporodott és megnehezült adminisztrációs teendők ellátására nem elegendő,

miért is az irodai és műszaki személyzet, valamint a pénzbeszedők állományát az üzletmenet zavartalan rendjének fenntartása érdekében sürgősen ki kell egészíteni. A fogyasztók számának, a gázmérők és a bérleti készülékek állományának az utóbbi években bekövetkezett jelentékeny szaporodása, a tömeges lakásváltoztatások, a gázfogyasztás fejlesztését célzó propagandamunka kifejlesztése, a pénzbeszedésnek és a behajtási eljárásnak nagy nehézségei, végül a felettes hatóság fozokottabb ellenőrzésével kapcsolatban bekívánt kimutatások, statisztikák és írásbeli jelentések nagy tömege olyan munkatöbbletet ró az üzemre, amit a mai személyzet a legnagyobb erőfeszítéssel sem képes elvégezni. Ez a helyzet nem állandósítható, mert ilyen túlfeszített munkával nem lehet az ügyeket a kellő pontossággal és megbízhatósággal elvégezni.

Mindezekhez járul még az is, hogy az irodai és pénzbeszedő személyzet állományában többen vannak olyanok, akik előrehaladott koruknál vagy törődöttségüknél fogva már nem képesek a megkívánt munkateljesítményre. Nyugállományba-helyezésüket már évek óta halogatja az üzem azért, hogy ezeknek a kiérdemesült alkalmazottaknak az új nyugdíjszabályzat alapján kedvezőbb nyugellátást biztosíthasson.

Mindezeket egybevetve: ha a személyzet mai tarthatatlan túlterhelését meg akarja a főváros szüntetni és nem akarja kockáztatni az üzem eddig elért üzleti eredményeit, a személyzetet sürgősen ki kell egészíteni olyan mértékben, mint azt az üzemi szolgálat kereskedelmi szelleme és mértéke megkívánja.

A havidíjas mesterek és altisztek száma 37-tel fogyott az év folyamán, aminek az évközi elhalálozásokon kívül az a magyarázata, hogy ebből a csoportból az elmult évben 35 kiöregedett, munkaképtelenné vált alkalmazott nyugállományba helyeztetett a nélkül, hogy helyük havifizetéses alkalmazottakkal pótoltatott volna.

A heti- napi- és órabéres munkásalkalmazottak létszáma 67-tel több, mint az előző év végén volt. Ennek egyrészt az a magyarázata, hogy az altiszti csoportból nyugdíjazottak helyére munkásállományú alkalmazottak vétettek fel, másrészt, hogy a gázmérők és bérleti tárgyak állandó szaporodása folytán előállott munkatöbblet ellátására kénytelen volt az üzem az ezzel foglalkoztatott személyzetet szaporítani. Az újonnan felvett alkalmazottak túlnyomó részét a megszüntetett székesfővárosi üzemektől és műhelyektől vette át a gázgyár.

Az ügykezelés egyszerűsítése terén is igyekezett az üzem lépést tartani a korszerű haladással. Állandóan tanulmányozza az e téren folyó külföldi és belföldi törekvéseket, amelyekből törekszik megvalósítani mindazt, ami üzemviszonyai között célszerű. Ebből a célból egy külön munkacsoport létesült, amelynek feladata, hogy az előkészítő munkálatok elvégzése után az ügykezelést állandóan figyelemmel kísérje és annak egyszerűsítése érdekében a szükséges intézkedéseket végrehajtsa.

A havifizetéses alkalmazottak csoportjában az évente szokásos egyéni előléptetéseket a kötelező takarékossági intézkedések miatt a mult évben nem hajtotta végre az üzem. Csupán 12 főiskolai képesítésű ideiglenes havidíjast véglegesített tisztviselő minőségben.

A régebbi gyakorlatnak megfelelően karácsonykor készpénzsegélyben részesültek az alkalmazottak, a felsőbb fizetési fokokba tartozók kivételével. Ez a segély a havifizetésűeknél csökkentett törzsfizetésük 15 és 20 százalékának, a munkásoknál pedig két napi munkabérüknek felelt meg.

Rendkívüli segély címén — születés, betegség vagy egyéb, főleg családi körülmények által megokolt esetekben — összesen 9290 pengőt osztott ki alkalmazottai között az üzem, amiből a tisztviselő, havidíjas és altiszti csoportba tartozó alkalmazottak 60 esetben, a munkások 132 esetben, a nyugállományúak 55 esetben részesültek.

Munkásalkalmazottak gyermekei közül az elmult évben ismét 250 gyermek nyaralt az üzem költségén, a székesfővárosi gyermeknyaraltatási akció útján, a Zsófia Gyermekszanatórium Egyesület balatonszabadi üdülőtelepén. Az üdültetési akció ezúttal is jól bevált és a gyermekek egészségükben megerősödve tértek vissza.

Az alkalmazottak részére a Tisza Kálmán-téren és az óbudai gázgyárban felállított közös konyhák 1934-ben is üzemben voltak. Összesen 29.349 adag ebéd került kiszolgáltatásra önköltségi áron, ami 52 fillért tett ki ebédenkint.

A Tomcsányi-utcai telepen és az óbudai gázgyárban levő tenniszpályákat, valamint az újpesti Népszigeten felállított csónak- és fürdőtelepet az alkalmazottak és családtagjaik a mult év folyamán is nagyszámban látogatták.

A nyugállományban levők száma 1934. évi december hó 31-én: 163 nyugdíjas alkalmazott és 70 özvegy, 134 nyugbéres alkalmazott és 80 özvegy, 85 kegydíjas alkalmazott, 123 kegydíjas özvegy és 5 árva. Nyug- és kegydíjkiadások az 1933. évi 899.493·61 pengőről 1,015.514·29 pengőre emelkedtek. A többlet oka az, hogy a nyug- és kegydíjasok száma az elmult évben 53-mal szaporodott.

A nyugellátásra nem jogosult székesfővárosi alkalmazottak öregségi és rokkantsági ellátására vonatkozó szabályrendelet 1934. év tavaszán életbelépett. Azóta a szolgálatképtelenné vált és nyugellátásra nem jogosult alkalmazottak — amennyiben a szóban levő szabályrendeletben kikötött feltételeknek megfelelnek — kegyellátás helyett rokkant járadékban részesülnek, amelynek összegét a polgármester segéllyel egészítette ki, — tekintettel arra, hogy a rokkantjáradékok lényegesen alatta maradnak az eddig szokásban volt kegydíjaknak. A Gázműveknél az említett szabályrendelet alapján ezidőszerint hét volt alkalmazott részesül ilyen ellátásban.

Termelési költségek. Az elmult évben 88,216.500 köbméter gáz termeltetett. Ez a mennyiség 1,596.700 köbméterrel (1·78%-kal) kevesebb az 1933. évben termelt 89,813.200 köbméternél és 3,783.500 köbméterrel (4·11%-kal) maradt alatta az 1934. évre előirányzott 92,000.000 köbméter gázmennyiségnek.

A gáztermelés az egész évben akadálytalanul folyt és az év folyamán — állandó és egyenletes nyomás mellett — változatlanul 4000 kalória fűtőértékű gázt szolgáltatott. A termelt gázt az elmult évben kizárólag kőszén- és generátorgáz keverékéből állította elő az üzem.

Az egyes gázfajtákból termelt mennyiséget és a keverés arányát az alábbi táblázat tünteti fel:

	1933.		1934.	
	m³	%	m³	%
Kőszéngáz	59.993.100	66·80	64,105.900	72·7
Generátorgáz	27,884.500	31·05	24,110.600	27·3
Vízgáz	1,935.600	2·15	—	—
Összesen	**89,813.200**	100	**88,216.500**	**100**

Az egyes gázfajták mennyiségének változása a következő volt:

a kőszéngáztermelés ..... 4,112.800 m³-rel, vagyis 6·85%-kal emelkedett,
a generátorgáztermelés ..... 3,773.900 « « 13·50%-kal csökkent,
a vízgáztermelés ..... 1,935.600 « « 100·00%-kal csökkent.

Termelési költségek címén 11,277.946·11 pengő kiadás merült fel, amely összeg 178.868·18 pengővel haladja meg az 1933. évi tényleges kiadásokat, viszont 665.406·89 pengővel kevesebb az 1934. évre előirányzott összegnél. Az 1933. évvel szemben felmerült többletkiadást a benzolgyárnak az év folyamán történt üzembehelyezése okozta, az előirányzattal szemben mutatkozó csökkenés viszont az előirányzottnál kisebb termelés folytán állott elő.

Egy köbméter kevert gáz nyers termelési költsége az 1933. évi 12·36 fillérről 12·78 fillérre emelkedett, ami a nagyobbarányú kőszéngázgyártás következménye. Az 1934. évi előirányzattal szemben azonban a nyers termelési költség 0·2 fillérrel csökkent annak ellenére, hogy az 1934. évi költségelőirányzatban a benzolgyártással kapcsolatos kiadások még nem irányoztattak elő.

A gáz nyers termelési költsége az 1933. és az 1934. években — egy köbméter termelt gázra átszámítva — a következőképen alakult:

	1933. fillér	1934. fillér
Üzemi havidíjasok illetménye	0·51	0·51
Munkabérek	1·45	1·45
1 m³ gázt fejlesztő anyag költsége	7·38	7·64
A gázfejlesztő kemencék fűtési költsége	0·91	0·91
A gőzkazánok fűtési költsége	0·23	0·25
Üzemanyagköltség	0·37	0·49
Villamosvilágítás és erőszolgáltatás	0·27	0·30
Karbantartás	1·02	1·—
Vegyes termelési költségek	0·22	0·23
	12·36	12·78

A gázfejlesztőanyag költségének emelkedése részben a vízgyártás teljes elmaradására, részben pedig a benzolgyártás következtében felmerült negyobb kőszéngázszükségletére vezethető vissza.

A gáztermeléshez — ugyancsak a nagyobb kőszéngáztermelés következtében — az 1934. évben 187.803 tonna gázfejlesztőanyagot (kőszén, barnaszén, koksz) használt fel az üzem, vagyis 6656·4 tonnával többet, mint a megelőző évben. A tonnánkénti átlagos kőszéngáz kihozatal az 1933. évi 362 köbméterről 364 köbméterre emelkedett, a kőszéngáz átlagos felső fűtőértéke azonban 5082 kalóriáról 5012 kalóriára csökkent. Az értékszám a fenti adatoknak megfelelően az 1933. évi 1714-ről 0·76%-kal 1701-re esett vissza annak következtében, hogy az 1934. év folyamán különböző bányavidékekről (cseh, török, angol, német, lengyel) származó szenek dolgoztattak fel, amelyeknek keveréke azonban nagyjában egyenértékűnek mondható az 1933. év folyamán feldolgozott nagyobbrészt csehországi származású szén minőségével.

A kemencék fűtésének és a kamrák melegentartásának költsége nem változott, jóllehet az 1934. évben nagyobb mennyiségű kőszéngázt termelt a gázgyár, mint az 1933. évben. A felhasznált tüzelőanyag mennyisége, kőszénre számítva, az 1933. évi 18·5%-ról 17·4%-ra csökkent. A kemencék fűtésére használt generátorgáz mennyisége az elgázosított kőszén mennyiségének emelkedése következtében természetszerűleg növekedett. 1933-ban 60,912.100 köbméter, 1934-ben pedig 63,107.900 köbméter generátorgázt használt el a gázgyár a kemencék fűtésére. Ez a növekedés 3·65%-nak felel meg, míg a gáztermelésre felhasznált kőszén mennyisége 6·2%-kal emelkedett.

Ez a kedvező eredmény részben a gazdaságosabb alápfűtésre, részben pedig a jobb generátorgáz-kihozatalra vezethető vissza, amely utóbbi az 1933. évi 1982 köbméterről 2057 köbméterre emelkedett.

A melléktermékek eladásából eredő bevétel — egy köbméter termelt gázra átszámítva — az 1933. évi 9·08 fillérről 9·98 fillérre emelkedett. Az 1934. évi eredményben azonban már az év folyamán megindult benzolgyártásból származó bevétel is kifejezésre jut, amelynek — egy köbméter termelt gázra átszámított — 0·53 fillér értékének figyelmen kívül hagyásával az 1933. évvel szemben még mindig 0·37 fillérrel kedvezőbb eredmény mutatkozik.

Egy köbméter termelt gáz tiszta termelési költsége az 1933. évi 3·27 fillérről 2·80 fillérre esett vissza. Az 1934. évi költségelőirányzat szerint egy köbméter gáz tiszta termelési költségét 3·50 fillérrel irányozta elő a gázgyár és így a tiszta termelési költségnél a költségvetéssel szemben 617.515·50 pengőt takarított meg.

A szénkészlet volt 1933 december 31-én	159.240·59	q
1934. évben érkezett	2,671.359·—	«
Összesen	**2,830.599·59**	q
Felhasználtatott:		
Gáztermeléshez	1,877.770·—	q
Generátor alápfűtéshez	305.983·—	«
Gőzkazánok fűtéséhez	33.711·10	«
Mozdonyok fűtéséhez	2.407·—	«
Kátrányüzemhez	7.668·—	«
Különféle fűtéshez	99·60	«
Eladva	15.363·60	«
Összesen	**2,243.002·30**	q
Készlet 1934 december 31-én	587.597·29	q

A legnagyobb és legkisebb gáztermelés és gázeladás 1934-ben:

	1934.		Az évi termelés, illetve leadás %-a	1933.		Az évi termelés, illetve leadás %-a	Különbözet 1934-ben	
	nap	m³		nap	m³		m³	%
Legnagyobb napi termelés	febr. 7-én	305.200	0·35	dec. 5-én	326.100	0·36	— 20.900	— 6·41
Legkisebb napi termelés	aug. 4-én	152.500	0·17	aug. 16-án	142.200	0·16	+ 10.300	+ 7·24
Legnagyobb napi leadás	febr. 9-én	317.200	0·36	dec. 22-én	327.300	0·36	— 10.100	— 3·09
Legkisebb napi leadás	júl. 22-én	126.400	0·14	aug. 20-án	135.500	0·15	— 9.100	— 6·72

Városi Irodák. A Városi Irodák teljesítménye az elmult évhez képet is emelkedést mutat, ami részben a még mindig igen nagymérvű lakásváltoztatásokból adódik, másrészt az intenzív propagandának tudható be, ezenfelül pedig lényegesen hozzájárult teljesítményük fokozásához a tatarozási adókedvezmények kapcsán, a házak modernizálási munkálatainál, a lakások konyháinak és fürdőszobáinak gázzal való ellátása is.

A Városi Irodák munkateljesítményéről az alábbi adatok nyujtanak képet:

	1934.	1933.
Elvégzett munkák száma	328.499	325.982
ebből:		
a) üzemzavarok elhárítása	28.616	34.314
b) gázmérők körüli munkák	75.388	67.729
c) vezeték-, készülék- és egyéb szerelések	224.495	223.939
a felszerelt vezetékek hossza	198.352 m	130.751 m
felszerelt készülékek száma	52.369	46.212
bérbeadott készülékek állománya az év végén	148.233	137.364
felszerelt gázmérők állománya az év végén	115.086	113.252
magánszerelők felülvizsgálása	8.587	6.089
Akvizíciós akció.		
Eljárás alá került házak száma	775	326
« « « lakások száma	9.747	4.383
Megakvirált házak száma	423	190
Megakvirált lakások száma	7.909	3.492
Bekapcsolt lakások száma	6.440	2.665
Pénztári forgalom.		
Tételszám	194.473	208.701
Összeg	18,280.024·57 P	19,844.420·53 P
Havifizetéses személyzet (tisztviselők, mesterek és altisztek) száma	88	90
Óra-, napi- és hetibéres alkalmazottak száma	391	391
Ebből: szerelőmunkások száma	63	63

Az összes elvégzett munkák száma a megelőző évvel szemben 2517 darabbal (0·8%-kal), az üzemzavarok elhárításának leszámításával fennmaradó hasznos munkák száma 8215 darabbal (3·3%-kal), a gázmérők körüli munkák száma 7659 darabbal (11·3%-kal), vezeték-, készülék- és egyéb szerelési munkák száma 556 darabbal emelkedett. A felszerelt vezetékek hossza 67.601 folyóméterrel (51·6%-kal) emelkedett és 11.009 darabbal (8%-kal) több bérbeadott készülék szereltetett fel, mint az előző évben.

Az elhárított üzemzavarok száma 5698-kal (16·6%-kal) csökkent. Ez az örvendetes csökkenés egyrészt a száraz gázmérőállomány növekedésével, másrészt az elrozsdásodott és elavult vezetékek évek óta folytatott kicserélési munkálataival függ össze, de nem kismértékben befolyásolta az üzemzavarok csökkenésének mértékét az aránylag enyhe tél is mert ez évben a befagyott gázvezetékek és gázmérők száma aránytalanul csekély volt.

A gázmérők körüli munkák növekedését főként a lakásváltoztatások nagy száma okozza. Az akviziciós akció eredményeként az újonnan felszerelt mérők száma 10.691 darabról 13.070 darabra, közel 3000 darabbal nőtt. A gázmérő cserék növekedését az öt évenkint újra hitelesítésre kerülő száraz mérők számának fokozatos emelkedése okozza. Az üresen álló lakásokból 1934. évben leszerelt mérők száma 11.196 drb volt (1933-ban 10.024 drb), az emelkedés 1191 drb. Ezzel szemben a leszerelt mérők számának 1933. évi növekedése még 3694 darabot tesz ki. Ez kedvező jelnek tekinthető abból a szempontból, hogy a város belterületén megüresedő lakásoknak az előző években mutatkozó nagymérvű szaporodása megállott.

A vezeték-, készülék- és egyéb szerelési munkáknál jelentkező emelkedés az akviziciós akció eredményességére vezethető vissza.

A felszerelt vezetékek hosszában jelentkező ugrásszerű emelkedés, valamint az újonnan felszerelt készülékek számának lényeges növekedése ugyancsak az akviziciós tevékenységgel függ össze.

Az elmult év folyamán 15.448 darab főzőt, 9736 vasalókészletet, 3698 darab sütőt, 11.937 darab gáztűzhelyet, 3084 gázfűtőkályhát és gázradiátort, 2472 darab kis vízmelegítőt, 4043 darab nagy vízmelegítőt és fürdőkályhát, 270 darab kombinált kokszgáztűzhelyet, 1575 darab kokszfűtőkályhát és 106 darab egyéb készülékeket szerelt fel az üzem. Ezekből a készülékekből eladatott 239 darab főző, 36 darab vasalókészlet, 2074 darab gáztűzhely, 660 darab gázfűtőkályha, 630 darab kis vízmelegítő, 670 darab nagy vízmelegítő, 145 darab kokszfűtőkályha és 106 darab egyéb készülék, összesen 4560 darab gázkészülék.

Az eladott készülékek túlnyomó részét a tatarozási akció kapcsán a háztulajdonosok vásárolták.

1934. év végén a fogyasztóknál felszerelt bérleti készülékek száma a következő volt: 41.688 főző, 33.502 vasalókészlet, 9633 sütő, 37.853 gáztűzhely, 925 kokszgáztűzhely, 7222 fali-fűtőkályha, 42 gázradiátor, 4869 kis vízmelegítő, 9147 nagy vízmelegítő, 3044 kokszfűtőkályha és 308 álló gázfürdőkályha, összesen 148.233 darab készülék, 10.869 darabbal (7·91%-kal) több, mint az előző évben. Ennek megfelelően a fogyasztókészülékek kölcsöndíjából eredő bevétel az 1933. évi 1,104.391·12 pengőről 1,169.283·59 pengőre emelkedett.

A kizárólag hazai gyártmányú bérleti készülékek beszerzésére 424.242·45 pengőt adott ki az üzem, az előző évi 898.275·87 pengővel szemben.

Az 1933. év végén a fogyasztóknál felszerelt 38.962 gáztűzhellyel szemben az 1934. év végén 37.853 bérbeadott tűzhely volt. Ez a csökkenés abban találja magyarázatát, hogy a fogyasztók — kereseti képességük romlása folytán — a magasabb (havi 1·60 pengő) bérleti díjú gáztűzhelyeket a lényegesen alacsonyabb díjú (havi 24 fillér) főzőkre cseréltetik ki, amit az a körülmény is igazol, hogy a felszerelt bérleti főzők száma az 1933. évi 34.966 darabról 41.688 darabra emelkedett.

Ez a most már néhány év óta állandósulni látszó jelenség nemcsak a nagyszámú bérleti gáztűzhelyek raktározása miatt okoz súlyos gondokat, hanem jelentékenyen csökkenti a bérleti bevételeket is. Ezenfelül a befektetett tőkék felesleges növelését is jelenti, mert a nagy számban tárolt tűzhelyek mellett jelentékeny mennyiségben főzőket kell újonnan beszerezni. A gáztűzhelyek átlagos havi gázfogyasztása 50 köbméter, míg a főzőké csak 26·4 köbméter. A fogyasztásokban mutatkozó ez a nagy különbség feltétlenül kihat a gázértékesítésre is, úgyhogy mindent el kell követni a gáztűzhelyek és a vízmelegítők fokozottabb terjesztése érdekében, hogy ezáltal a háztartásokban nagyobb gázhasználat biztosíttassék. Ezt az egyes készülékek bérleti díjai között fennálló aránytalanságok kiküszöbölésével reméli az üzem elérni.

Az erőteljes propaganda akció eredményeképen a felszerelt vasalók, sütők, fűtőkályhák, kis és nagy vízmelegítők és álló fürdőkályhák száma is emelkedett.

Az üzleti forgalom elsősorban a jutalékos akvizició bevezetése következtében az 1933. évi 2,887.826 pengőről 3,898.827 pengőre (1,011.001 pengővel = 34%-kal) emelkedett, a pénztári forgalom azonban 1,564.396 pengővel (8·5%-kal) volt kisebb az 1933. évinél. A pénztári forgalom csökkenése nagyrészt a gázfogyasz-

tási számlák új inkasszó-rendjének tudható be, amely szerint a pénzbeszedők a befolyt összegeket túlnyomórészben postatakarékpénztár útján szolgáltatják be.

A magánszerelőipar foglalkoztatása ebben az évben nemcsak az elmult évit haladta meg, de felette áll az összes előző években kiadott munkák értékének. Az 1933. évben 900.461 pengő, 1934. évben pedig 1,377.828 pengő értékű munkát juttatott az üzem a magánszerelőiparnak.

A magánipar élénkebb foglalkoztatását a jutalékos akvizició bevezetésén kívül az akviziciós akció erősebb fellendülése okozta.

Az egyes években a magánszerelőiparnak kiadott szerelési munkák értéke a következő volt:

1926. évben	.....	64.000 P
1927. «	.....	159.692 «
1928. «	.....	86.932 «
1929. «	.....	221.214 «
1930. «	.....	837.496 «
1931. «	.....	729.220 «
1932. «	.....	1,232.047 «
1933. «	.....	900.461 «
1934. «	.....	1,377.828 «
1926—1934. években összesen	.....	**5,608.890** P

Az 1934. évben kiadott munkák közül 575.598 pengő értékű olyan munkát végeztek a magánszerelők, amelyek a gázszolgáltatási szabályrendelet értelmében a Gázműveknek vannak fenntartva, 192.417 pengő értékű pedig az a munka, amely a gázgyár tulajdonát képező bérleti készülékekkel függött össze. A magániparnak juttatott összes munkák 56%-a, 768.015 pengő értékben tehát a Gázművek részére fenntartott munka volt.

A kiadott munka 207 iparos között oszlott meg, akik közül 143 tagja volt és 64 nem volt tagja a szerelők ipari termelő szövetkezetének.

A magánszerelőiparosok a vállalt munkákkal 682 munkásalkalmazottat foglalkoztattak 365.000 munkaórán.

Az akviziciós tevékenység az egyre erősebben jelentkező gazdasági válság ellenére nagyobb mértéket öltött, ami nagyrészt a tatarozási adókedvezmények nyomán megindult nagymérvű házmodernizálási munkáknak tudhatók be.

Az akviziciós akció során 775 ház 9747 lakásában járt el az üzem. Ebből tényleg megakvirált 423 házban 7909 lakást, 233 házzal, 4417 lakással többet mint az 1933. évben. A megakvirált lakások közül új fogyasztóként bekapcsoltatott 5783 lakás, későbbi bekapcsolódásra lehetőség teremtetett 1596 lakásban és nagyobb gázfogyasztás 817 lakásban tétetett lehetővé. Az akviziciós akciók eredményességét hátrányosan befolyásolta az üres lakások nagy száma, mert a megakvirált házak csaknem mindegyikében voltak üresen álló lakások, amelyek ennek következtében a fogyasztásba azonnal nem voltak bekapcsolhatók.

A házakviziciós munkák összértéke 1,767.688·77 pengő volt, amely összegből a Gázműveket véglegesen 387.697·01 pengő befektetés terheli.

Az elmult évben is erőteljesen folytatta a gázgyár azt a tevékenységet, amely részben egyes fogyasztók megnyerésére, részben pedig arra irányult, hogy meglevő fogyasztóknál nagyobb teljesítményű készülékek felszerelésével a gázhasználat

lehetőséget emeltessék. Ennek során 12.051 esetben 81.411 folyóméter vezetéket szerelt fel az üzem 440.186 pengő értékben, az 1933. évben 10.528 esetben elkészített 66.009 folyóméter vezeték 386.310 pengő értékével szemben.

Az akviziciós akció és jutalékos akvizíció, továbbá a fogyasztók egyénenkénti akvirálása révén az elmult évben 19.960 (1933-ban 14.020) esetben 159.824 folyóméter (1933-ban 109.751 folyóméter) vezetéket készített az üzem 1,957.360·73 pengő (1933-ban 856.767·28 pengő) értékben.

A háztartási fogyasztás emelésére irányuló törekvések mellett különös gondot fordított az ipari fogyasztás fokozására is. Ennek érdekében még az 1932. évben megszervezte az üzem ipari csoportját, melynek személyzeti létszámát a szükségletnek megfelelően kiegészítette. (Jelenlegi létszám 6 mérnök és műszaki tisztviselő, 1 kezelő, 1 mester, 3 szakmunkás és 3 segédmunkás.)

Az ipari csoport működése során 355 esetben szerzett új ipari nagyfogyasztót, illetve racionalizálás útján megtartotta vagy a gázhasználat fokozására bírta rá a régi fogyasztókat.

Új és rendkívül nagyjelentőségű terület kinálkozik a gázhasználat részére a központi fűtéseknek és etage-fűtéseknek gáztüzeléssel való megoldásánál. Kísérletképen a VII., Rákóczi-út 18. sz. ötemeletes bérház központi fűtését alakította át gáztüzelésre az üzem, mégpedig teljesen önműködő szabályozással. Ugyancsak több kisebb villa, illetőleg bérház lakásának etage-fűtését rendezte be gázra. Az eredményekről azonban csak az 1934—1935. fűtési évad befejezése után lehet számot adni. Mármost megjegyezhető azonban, hogy a berendezések a szilárd tüzelésekkel szemben a legbiztonságosabban és teljesen kezelés nélkül, automatikusan működnek és azok üzeme ideálisnak mondható.

Az ipari csoport 23 különféle üzemben végzett racionalizálási munkálatokat, amelyekkel sikerült az összes nagyobb üzemeket, amelyeknél a gázfogyasztás nem volt gazdaságos, megfelelő utbaigazítással és a gazdaságtalan használat okának megszüntetésével eltéríteni azon szándékuktól, hogy más tüzelőanyag használatára térjenek át.

A gyárak látogatása során sikerült az ipari csoportnak 54 esetben a meglevő gázra berendezett üzemeknél további bővítéseket kieszközölni, ami egymaga 96.000 köbméter gázfogyasztás-növekedést jelentett.

A fogyasztók szerzésére irányuló közvetlen propaganda-tevékenységen felül folytatta az üzem a gázterjesztésnek egyéb régen bevált módszereit is és pedig a gyakorlati főzéssel egybekötött előadásokat és főzőtanfolyamokat, amelyek a gázpropaganda szempontjából hasznos eszközöknek bizonyultak.

Az 1933. év tavaszán a VI., Vilmos császár-út 3. sz. I. emeletén berendezett helyiségek a háziasszonyi egyesületek s a közönség részéről annyira keresettek és látogatottak voltak, hogy azokat az év folyamán ki kellett bővíteni. A már régebben megnyított előadótermen kívül még egy második előadóterem rendeztetett be, főleg műszaki természetű előadások és összejövetelek céljaira. Ezenkívül egy teljesen modern és a kor színvonalán álló tanfolyam-konyhát rendezett be az üzem a megfelelő étkező-, mosogató-, öltöző-, kamra- stb. helyiségekkel együtt. Az 1934. évben a gázgyár 88 gyakorlati főzőelőadást tartott 7560 hallgató részvételével. Az 1933. évben tartott főzőelőadások száma 99 volt, mintegy 10.000 részvevővel. A csökkenés oka az,

hogy az 1934. év nyarán az átalakítási, illetve bővítési munkák tartama alatt előadások tarthatók nem voltak.

A Katolikus Háziasszonyok Országos Szövetsége, a Népművelési Bizottság, Dr. Soós Aladár egyetemi magántanár kórházélelmező tiszti tanfolyama, továbbá a Gázművek és a Népművelési Bizottság együttes főzőtanfolyamainak száma 22 volt 423 résztvevővel. Az utóbbi úgynevezett garçon-tanfolyamoknak — a napközben elfoglalt nők és férfiak részére — olyan nagy sikerük volt, hogy azokról nemcsak a hazai, de a nagyobb külföldi lapok is megemlékeztek.

A propaganda-helyiségeken kívül, másutt tartott propaganda szakelőadások közül említésre méltóbbak a Dolgozó Asszonyok, valamint a Magyar Racionalizálási Bizottság háztartási ankétján, továbbá a Nemzetközi Áruminta Vásáron és a Házi Tüzelőberendezések Kiállításán tartott propaganda előadások, melyeknek száma 65 volt 10.255 hallgatóval.

A propaganda-előadások száma összesen 175 volt 18.236 hallgatóval.

A propagandatevékenységet szolgálta az elmult évben készült propaganda hangos reklámfilm, melyet egyes alkalmakkor mozgóképszínházakban vetíttetett az üzem, állóképes vetített hangos bemondó-reklámmal pedig egész évben propagálta a gáz használatát. Budapest Székesfőváros Hirdető Vállalatának transzparens-oszlopait állandóan igénybevette a gázgyár. A napi- és szaksajtóban számos ismertető és útmutató cikk jelent meg, kiállításokon egyéb megfelelő alkalmakkor pedig aktuális röpcédulákkal hívta fel a közönség figyelmét a gázhasználat előnyeire.

A szakmunkások létszáma a megelőző évvel szemben változatlan maradt, úgyszintén nem emelkedett az óra-, napi- és hetibéres alkalmazottak száma sem. Az elszámolt munkaórák száma az 1933. évi 912.460 órával szemben 11.777-tel (1·3%-kal) 900.683 órára csökkent. A csökkenést a nagyobb számban foglalkoztatott magánszerelőkön kívül főleg az aránylag enyhe tél s az üzemzavarok számának csökkenése okozta.

A forgalom gyorsabb lebonyolítása érdekében az elmult években beszerzett gépjárművek igen jó szolgálatot tettek, azonban a mótortriciklik nagymérvű elavulása folytán szükségessé vált állandó javítások miatt azok teljesen nem voltak kihasználhatók, úgyhogy gyakran kellett bértricikliket igénybe venni. Ezért egy magánvállalattal olyan megállapodást kötött az üzem, hogy elavult mótortriciklijei átvétele mellett megfelelő számú, teljesen kifogástalan jó tricikliket bocsát rendelkezésre a szükséges üzemanyaggal (benzin, olaj stb.) együtt. A kocsik használatáért csak a megtett kilométerutakat téríti meg az üzem, ami számítás szerint a régi mótortriciklik költségeit nem haladja meg. Az így rendelkezésre bocsátott gépjárművek 215.954 km utat futottak be, 63.180 km-rel, vagyis 41%-kal többet, mint a megelőző évben.

A Városi Irodák összes kiadása az 1933. évi 3,598.290 pengőről 1,509.789 pengővel 5,108.079 pengőre növekedett, főként a jutalékos akvizició bevezetése folytán.

A kiadások alakulását az 1933. és 1934. években a következő oldalon levő kimutatás szemlélteti.

A zárószámadás a Városi Irodák bevételeként 2,536.805·31 pengőt mutat ki az 1933. évi 1,870.468·28 pengővel szemben, a bevételek összege tehát 666.337·03 pengővel emelkedett.

	1934. évi kiadások	1933. évi kiadások	Az 1934. évi kiadás az 1933. évivel szemben	
			több	kevesebb
Illetmények	402.000·57	382.329·37	19.671·20	—
Mesterek és altisztek	138.844·18	149.153·54	—	10.309·36
Regie-munkabérek	254.748·24	267.207·18	—	12.458·94
Alkalmazottak adója	43.437·80	43.308·48	129·32	—
Segélyek, jutalmak, remuneráció	60.038·82	57.144·60	2.894·22	—
Irodai különmunkák	4.621·13	1.440·—	3.181·13	—
Betegsegélyző és balesetbiztosítási járulékok	44.798·40	48.764·91	—	3.966·51
Öregségi és rokkantsági járulékok	6.436·72	7.420·—	—	983·28
Dologi kiadások	214.686·16	252.815·22	—	38.129·06
Felek részére teljesített munkák:				
Gázmérőkkel kapcsolatos munkák	382.342·74	327.431·57	54.911·17	—
Bérleti tárgyakkal kapcsolatos munkák	667.503·15	657.864·29	9.638·86	—
Csőhálózaton teljesített munkák	414.952·44	552.480·31	—	137.527·87
Fogyasztási vezetéken teljesített munkák	108.988·86	105.098·06	3.890·80	—
Akvizíciós munkák	2,332.744·15	713.354·79	1,619.389·36	—
Telepek részére teljesített munkák	20.013·37	21.041·55	—	1.028·18
Eladott anyagok és áruk	11.923·16	11.436·73	486·43	—
Összesen	**5,108.079·89**	**3,598.290·60**	**1,714.192·49**	**204.403·20**

A Városi Irodáknál a bevételek és kiadások egybevetése után 2,571.274·58 pengő kiadási többlet jelentkezik. Ez az összeg 843.452·21 pengővel haladja meg az 1933. évi tényleges kiadási többletet és 764.595·58 pengővel nagyobb az e címen az 1934. évre előirányzott 1,806.679 pengőnél. A Városi Irodák kiadási többletének emelkedése az 1934. évben első ízben bevezetett jutalékos akvizíció következménye, amelynek ellenében azonban a költségelőirányzattal szemben lényeges, 675.757·55 pengő megtakarítás jelentkezik a bérleti gázfogyasztó-készülékek beszerzésénél.

Gázszerelési Tárgyak Műszaki Telepe. A Városi Irodák az elmult évben a gázszerelési tárgyak műszaki telepétől 31.353 mérőt igényeltek az 1933. évi 24.988 darabbal szemben. Az igényelt mérők közül 6912 darab saját javitású nedves, 22.940 darab száraz, 1491 darab automata, 10 darab pedig olajos mérő volt. A kiszállított mérőkből 5446 darab a törvényes rendelkezések folytán újrahitelesítésre került mérők pótlására szolgált. A Városi Irodák által felülvizsgálásra beküldött mérők száma az 1933. évi 24.136 darabról 28.872 darabra, vagyis 4736 darabbal emelkedett. Ez a szaporulat onnan ered, hogy az idén kellett először szárazmérőket leszerelni hitelesítési idejük lejárta miatt.

Javítás végett munkába vettek 34.437 darab mérőt, 6905 darabbal többet, mint 1933-ban. A munkábavett mérők közül a Gázművek költségére 14.043 darab (1933-ban 10.492 darabot) javíttatott meg. A jótállási kötelezettség alatt álló mérőkből 10.155 darabot (1933-ban 8591 darabot) részben a gyáraknak küldött vissza az üzem javításra, részben pedig azok költségére javíttatott meg. A forgalomból kivont mérők száma 7472 darab nedves és 11 száraz (1933-ban 8413 darab) a mérőparknak 5·95%-a. Hasonlóan az előző évekhez, 1934-ben is kivonattak a forgalomból a kisteljesítményű 3—5 lángú, úgyszintén azok a nedves gázmérők, amelyeknek javítási költsége nem állott arányban a hasonló teljesítményű új száraz gázmérők beszerzési árával.

Kizárólag hazai gyáraktól 12.748 darab száraz és automata mérőt vásárolt az üzem, 3753 darabbal többet, mint a megelőző évben. Az emelkedés annak a következménye, hogy a szárazmérők ötévenkint ismétlődő újrahitelesítése miatt nagyobb raktárkészletet kell tartani.

Gázmérőállomány az előző évi 120.923 darabról 126.188 darabra, tehát 5265 darabbal növekedett. Az állományban 60.215 darab (47·8%) nedves, 65.973 darab (52·2%) pedig száraz, automata és olajos gázmérő, melyek száma ez évben haladta meg először a nedves mérőkét.

A munkábavett mérőkön felül a Műszaki Telep 12.111 darab száraz és 1507 darab automata, összesen 13.618 darab (1933-ban 9423 darab) új beszerzésű mérő átvételi vizsgálatát végezte.

A munkábavett 34.437 darab (1933-ban 27.532 darab) mérőből 5529 darab a szállító cégektől javítva, illetve kicserélve visszaérkezett, 14.072 darab a fogyasztóktól leszerelt száraz, automata és olajos, 14.836 darab pedig nedves mérő volt. Javítás és kicserélés céljából a szállító cégeknek az év folyamán 4557 darab mérőt (1933-ban 4873 darab) küldött vissza a gázgyár.

Az elmult évben az előző évi gyakorlatnak megfelelően rendszeresen végeztetett a gázberendezések helyszíni felülvizsgálata. Az ellenőrző csoport az elmult évben 47.630 esetben kereste fel a fogyasztókat. Az ellenőrző csoport szakmunkásainak létszámát kénytelen volt az üzem a száraz gázmérők, de egyúttal a bérleti vízmelegítő készülékek számának emelkedése miatt is 25-ről 33-ra emelni. A felemelt létszám mellett sem tudtak azonban az év folyamán az eredeti elgondolásnak megfelelően minden egyes gázfogyasztót évente legalább egyszer felkeresni, mert ezen csoport végezte el a bérleti tárgyaknak új átszámozását is.

Száraz gázmérőállomány közepes mérési hibája a mértékhitelesítési törvényben megengedett ±2% hibahatár helyett csak +1·27 % volt. Az 1934. év végén 8329 darab gázmérő volt raktáron, 4244 darabbal több, mint az 1933. évben. Ennek oka az, hogy a mult év végén az újrahitelesítésre nagy tömegben beérkezett mérőket újakkal kellett pótolni.

A gázmérőkkel kapcsolatos munkákon felül 7881 darab takaréktűzhelyet (1933-ban 7707 darabot) 175 darab kombinált tűzhelyet (1933-ban 357 darabot), 257 darab gázkoksztüzelésű tűzhelyet (1933-ban 238 darabot), 1009 darab kokszfűtőrészt (1933-ban 616 darabot), 3505 darab sütőt (1933-ban 1219 darabot), 8798 darab főzőt (1933-ban 7442 darabot), 17.600 darab vasalót (1933-ban 14.043 darabot), 7303 darab vasalóhevítőt (1933-ban 9069 darabot), 2378 darab ötliteres vízmelegítőt (1933-ban 1128 darabot), 1543 darab 10 literes vízmelegítőt (1933-ban 1355 darabot), 140 darab 15 literes vízmelegítőt (1933-ban 11 darabot), 30 darab álló fürdőkályhát (1933-ban 7 darabot), 1591 darab fali fütőkályhát (1933-ban 842 darabot) és 17 darab radiátort (1933-ban 10 darabot) vett jókarbahelyezés céljából munkába az üzem. Ezenkívül átvett és kipróbált a szállító cégektől érkezett új bérleti tárgyakból: 3720 darab újjáalakított régi takaréktűzhelyet (1933-ban 5509 darabot), 518 darab újjáalakított sütőt (1933-ban 2782 darabot), 850 darab kokszfütőrészt (1933-ban 1274 darabot), 7158 darab főzőt (1933-ban 6795 darabot), 268 darab vasalót (1933-ban 1140 darabot), 1200 darab vasalóhevítőt (1933-ban 1070 darabot), 1368 darab 10 literes vízmelegítőt (1933-ban 1505 darabot), 100 darab 15 literes vízmelegítőt (1933-ban 535 darabot), 200 darab fali fütőkályhát (1933-ban 1432 darabot) és 63 darab

biztonsági füstgáz csappantyút (1933-ban 12 darabot). E telep próbálta ki és vette át a jutalékos akció kapcsán vásárolt gázkészülékeket és pedig 1933 darab fehérzománc tűzhelyet, 400 darab zománcfőzőt, 90 darab fehérzománc kokszfűtőrészt, 650 darab 5 literes, 744 darab 10 literes, 400 darab 15 literes vízmelegítőt és 942 darab fali fűtőkályhát. Mindezeket a készülékeket kizárólag hazai cégektől vásárolta az üzem. Átvett még a fentieken kívül általános és tömörségi vizsgálatok alapján 47.056 darab gázcsapot (1933-ban 36.975 darabot).

Az elmult év folyamán 144.079·58 pengő kiadás merült fel azzal kapcsolatban, hogy 3720 darab elavult típusú bérleti takaréktűzhelyet és 518 darab sütőt, amelyek használata a háztartásokban gazdaságtalannak bizonyult, újjá kellett átalakítani. Ezt a munkát is teljes egészében a magánipar végezte el.

A Gázszerelési Tárgyak Műszaki Telepén létesített kísérleti helyiségekben és laboratoriumban 468 nagyobb és számos kisebb kísérletet és vizsgálatot végeztek és ugyanitt az alkalmazottak műszaki oktatásban is részesültek.

Az adatok szerint a Műszaki Telep a megelőző éveket igen lényegesen meghaladó forgalmat bonyolított le, aminek következtében az itt alkalmazott órabéres munkások létszámát az 1933. évi 206-ról 237-re kellett emelni. A 31 főnyi szaporulatból azonban 11 alkalmazott esik az ellenőrző szakcsoportra, 2 pedig a tanoncokra.

A Műszaki Telep kiadásaira előirányzott 951.212 pengővel és az 1933. évi elszámolt 969.757·22 pengővel szemben 1934-ben 1,058.421·62 pengő számoltatott el. A kiadások emelkedése a fent vázolt nagyobb munkateljesítményen kívül abból is származik, hogy az elavult típusú gázfogyasztókészülékek újjáalakítására és a bérleti gázfogyasztókészülékek javításához szükséges anyagokra, úgyszintén a gázmérők hitelesítésére több kiadás merült fel.

Csőhálózat. Gázfőcsőhálózatot az elmult évben a költségvetési hitelkereten belül továbbfejlesztette az üzem. Elsősorban a külső városrészek új útvonalain fektetett le új főcsöveket, egyrészt hogy a város belső területéről kitelepült lakókat gázfogyasztóként visszanyerhesse, másrészt hogy új fogyasztókat kapcsolhasson be.

Tervszerűen vizsgálta a gázgyár a csőhálózat terhelését és ahol a nyomás nem volt kielégítő, a régi szűk főcsöveket erősebbekre cserélte ki. Fektetett még útépítésekkel vagy útburkolat átépítésekkel kapcsolatban, továbbá felek kérésére is új főcsöveket és elkészítette a felek által rendelt csatlakozóvezetékeket is.

Rendszeresen vizsgálta a csőhálózatokat tömörség szempontjából s a mutatkozó hibákat haladéktalanul kijavította, miáltal kiküszöbölte az esetleg veszedelmessé válható gázömléseket.

Hálózatbővítés szempontjából a következő jelentősebb munkákat végezte el az üzem:

a) A XI. ker. Kelenföld gázcsőhálózatát, melynek kiépítése nem tartott lépést a vidék rohamos fejlődésével, a Budafoki-úton fekvő gázfőnyomócsőből kiágazó és a MÁV összekötővasút mentén, majd a Karolina-úton összesen 2737 méter hosszban lefektetett, részben 300, részben 200 milliméter ∅-jű nyomócsővezetékkel erősítette meg és azt a Karolina-út és Szent Imre herceg-útja sarkán nyomásszabályozó közbeiktatásával kötötte be a hálózatba.

b) Újpest város déli részén, melynek gázcsőhálózatát az itt levő nagyipari telepek (Chinoin stb.) túlterhelik, a Váci-úti gázfőtápcsőből kiágazólag az újpesti Szent Gellért- és Tél-utcán összesen 1736 méter hosszban 200 milliméter ∅-jű gázfőcsövet fektetett le.

c) Az I. ker., Városmajor-utcában az Endresz György-tér és Csaba-utca között a régi, túlterhelt 80 milliméter ∅-jű gázfőcsövet 485 méter hosszban 150 milliméter ∅-jűre váltotta ki.

A főcsővektetéseknél mindenkor előzetes vizsgálat tárgyává tette a gázgyár a befektetés jövedelmezőségét és csak oly útvonalakon fektetett új gázfőcsövet, ahol a gázfogyasztásból származó bevétel az új befektetés amortizációját és a fenntartási költségeket lehetőleg 1—2 éven belül fedezni fogja.

Az új főcsőfektetéseket és főcsőkiváltásokat az alábbi táblázat mutatja:

Megnevezés	Főcső-kiváltás	Új főcső-fektetés	Megszűnt főcső	Összes főcsőfektetés	Főcső-szaporulat
	méter				
1. Üzemérdekből fektetett új főcsövek	25	10.102	—	10.127	10.102
2. Üzemérdekből kiváltott főcsövek	1.922	334	—	2.256	334
3. Útépítéssel kapcsolatban fektetett főcsövek	—	450	—	450	450
4. Útépítéssel kapcsolatban kiváltott főcsövek	73	—	—	73	—
5. Felek számlájára végzett csőhálózatbővítés	—	1.184	—	1.184	1.184
6. Felek hozzájárulásával végzett csőhálózat-bővítés	68	68	—	136	68
7. Fenntartási számlára végzett csőhálózat-bővítés	353	50	182	403	132
Összesen	**2.441**	**12.188**	**182**	**14.629**	**12.006**

Az 1. és 2. alatti munkálatokat egyrészt üzemérdekből a nyomás fokozása, a túlterheltség és üzemzavarok megszüntetése érdekében hajtotta végre a gázgyár, másrészt pedig oly fejlődésnek indult útvonalakon, ahol megfelelő számú új fogyasztó bekapcsolásával a gázleadásnak a csőfektetés költségével arányban álló növekedését remélhette.

A 3. és 4. alatti főcsőfektetésekre, illetve kiváltásokra azért volt szükség, mert későbbi időpontban való végrehajtásuk a már elkészült útburkolat bontását és helyreállítását tette volna szükségessé, ami e munkák költségét jelentékenyen emelte volna.

Az 5. alatti új csőfektetéseket és csőkiváltási munkálatokat kizárólag felek megrendelésére végezte az üzem és az ezzel kapcsolatos kiadások teljes összegükben megtérültek.

A 6. alatt feltüntetett munkák költségének egy részét az érdekelt telektulajdonosok viselték, másik részét azonban a várható fogyasztás reményében a gázgyár vállalta magára.

Az új vagyonbecsléssel kapcsolatban a csőhálózatot rendeltetés szerinti három csoportra és pedig *főcsőhálózatra, csatlakozóvezetékekre* és *közvilágítási lámpák földi vezetékeire* osztotta fel a gázgyár.

A csőhálózat eme három csoportjának 1933. évi december hó 31-i állagát a következő táblázat mutatja.

Átmérő m/m	Főcsőhálózat	Csatlakozó vezetékek	Közvil. lámpa vezetékek	Összesen	
	hossza méter				köbtart. m³
25	—	1.136	3.233	4.369	2·145
40	34.155	114.691	101.947	250.793	315·247
50	177.084	32.880	1.044	211.008	414·419
60	189	112	—	301	0·909
80	185.532	18.984	—	204.516	1.028·020
100	203.221	2.671	—	205.892	1.617·076
125	15.927	118	—	16.045	196.904
150	111.213	216	—	111.429	1.969·118
175	18.248	10	—	18.258	439.160
200	25.255	24	—	25.279	794.165
225	2.917	—	—	2.917	115.983
250	28.497	—	—	28.497	1.398·844
275	305	—	—	305	18·116
300	28.099	—	—	28.099	1.986·206
350	1.229	—	—	1.229	118.244
375	7.391	—	—	7.391	816·336
400	5.889	—	—	5.889	740.035
500	18.766	—	—	18.766	3.684·704
600	11.774	—	—	11.774	3.329·016
700	11.533	—	—	11.533	4.438·475
800	7.637	—	—	7.637	3.838·776
900	1.416	—	—	1.416	900.821
1000	723	—	—	723	567·844
1200	3.308	—	—	3.308	3.741·348
Összesen ... fm	**900.308**	**170.842**	**106.224**	**1,177.374**	.
Összesen ... m³	**32.007·825**	**332·302**	**131·784**	.	**32.471·911**

Az 1933. és 1934. évi csőfektetésekről, a továbbá csőhálózatnak ezekre az évekre vonatkozó adatairól alanti táblázat nyujt tájékoztatást:

		1933. évben	1934. évben
Új főcsőfektetések hossza	m	11.847	12.188
Megszünt főcsövek hossza	m	287	182
Főcsőszaporulat hossza	m	11.560	12.006
Főcsőkiváltások hossza	m	3.030	2.441
Főcsőhálózat hossza	m	900.308	912.314
Főcsőhálózat térfogata	m³	32.008	32.225
Növekedés hosszban	%	1·263	1·334
Növekedés térfogatban	%	0·404	0·677

Az újonnan fektetett és kiváltott főcsövek hossza az 1933. évi 14.877 méterről 14.629 méterre, vagyis 1·67%-kal, ezen munkákra fordított kiadások összege pedig az 1933. évi 268.871·15 pengőről 267.774·58 pengőre csökkent.

Az elmult évben készült csatlakozóvezetékek száma az előző évhez képest lényeges emelkedést mutat, ami az erőteljes propaganda-tevékenység eredménye.

Az 1930—34. években készített csatlakozóvezetékek száma a következő volt:

	1930.	1931.	1932. évben	1933.	1934.
Bérházak részére	549	485	553	337	419
Családi házak (villák) részére	182	297	340	284	309
Üzletek részére	32	53	42	27	38
Ipari üzemek részére	26	36	28	33	27
Összesen készült ...	**789**	**871**	**963**	**681**	**793**

Az 1934-ben készített új csatlakozóvezetékek száma 112-vel volt több, mint 1933-ban. A 793 csatlakozóvezetékből felek megrendelésére 511 (1933-ban 613), az akviziciós akcióval kapcsolatban 282 (1933-ban 68) készült el. A csatlakozóvezetékek közül 355 új épületek, 438 pedig régi házak részére szereltetett fel.

Az 1934. évben készült 793 csatlakozóvezeték összes hossza 20.746 méter volt, az 1933. évben készült 681 csatlakozóvezeték 17.876 méter hosszával szemben. Az emelkedés tételszámban 16·45%, hosszúságban 16·06%. A csatlakozóvezetékekből 8333 méter = 40·17% akviziciós alapon, 12.413 méter = 59·83% a felek közvetlen rendelésére készült. Az új csatlakozóvezetékek 52·83%-a bérházakra, 38·97%-a a családi házakra és villákra, 4·79%-a üzletekre és 3·41%-a ipari üzemekre jutott.

Egy csatlakozóvezeték átlagos hosszúsága az 1933. évi 26·25 méterrel szemben 26·16 méter. Egy folyóméter csatlakozóvezeték az 1933. évi 12·46 pengő költséggel szemben 12·13 pengőbe került, ami a földmunkaköltségek egységárainak csökkenésére vezethető vissza.

Az elmult évben készített csatlakozóvezetékek átlagos átmérője 60·2 milliméter volt az 1933. évi 57 milliméterrel szemben. Az előző évekhez hasonlóan minden új csatlakozóvezetékbe elzárószerkezetet szerelt be a gázgyár, úgyszintén azokba a régi csatlakozóvezetékekbe is, amelyek javításra kerültek.

Alábbiakban csoportosítjuk az 1929—1934. évek folyamán készült gázcsatlakozóvezetékeknek kerületenkinti megoszlását. E szerint az

I. és XI.	VII.	II.	VI.	VIII.	V.	III.	X.	IX.	IV.	kerületben
1.285	802	626	456	326	294	289	235	202	100	darab

csatlakozó vezeték készült.

Az adatokból kitűnik, hogy a város fejlődése az I. és XI., VII., II., valamint VI. kerületek külső részei felé irányul. A gázbekapcsolások száma a szóbanforgó területeken még lényegesen emelhető volna, a főcsőhálózat mindazokra a területekre kiterjesztetnék, ahol az építkezés és fejlődés nagyobb méreteket öltött. Különösen az I. és XI., II., valamint III. kerületek hegyvidékén van számos olyan útvonal, amelyeken a gázcsőnek a lefektetése igen fontos üzemi érdek volna, mert különben a gázgyár elesik annak lehetőségétől, hogy az ott letelepülőket gázfogyasztóknak megszerezhesse. A költségvetés szűkreszabott keretei azonban nem nyujtanak lehetőséget arra, hogy a csőhálózat az elmult éveknél nagyobb arányokban bővíttessék.

Az új vagyonbecslés folyamán újból megállapította az üzem a csatlakozóvezetékek számát, azoknak közterületre eső hosszát.

1933. évi december hó 31-én a csatlakozások száma 23.097 és azok közterületre eső hossza 170.842 méter volt. Az üzembenlevő csatlakozóvezetékek száma 1934-ben 569-cel 23.666-ra, a közterületeken levő csatornavezetékek hossza 2189 méterrel 173.031 méterre növekedett. A közvilágítási lámpavezetékek hossza 1933. évi december hó 31-én 106.224 métert tett ki, amely az 1934. évben az üzemen kívüli gázlámpák leszerelése és vezetékeiknek megszüntetése folytán 1257 méterrel, 104.967 méterre csökkent.

1933. évi december hó 31-én a közterületen lévő gőzcsőhálózat (főcsövek, csatlakozóvezetékek és lámpavezetékek) hossza 1,177.374 méter volt és 1934-ben 12.938 méterrel 1,190.312 méterre növekedett.

Az utolsó öt évben a csőhálozaton keletkezett csőtörések, csőkorróziók és karmantyúlazulások okozta gázömlések számát az alábbi adatok tüntetik fel:

	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
		é v b e n			
Gázömlések a főcsőhálózaton	70	84	93	90	78
« a főcsőhálózat vízgyüjtőin ...	103	50	98	63	39
« a csatlakozóvezetékeken	107	64	244	269	223
« a lámpavezetékeken	314	283	299	273	170
Összesen	**594**	**481**	**734**	**695**	**510**

Az 1934-ben megszüntetett gázömlések száma az előző évhez képest 185-tel, azaz 26·6%-kal volt kevesebb.

A gázömlések jelentékeny részét — 362 esetben — a régi szigetelés nélkül készült kovácsolt vasgázcsövek átrozsdásodása okozta. Újabban a gázcsöveket bitumenes jutacsíkkal vagy bitumenes körülöntéssel szigeteli az üzem, ami az átrozsdásodás ellen biztos védelmet nyujt.

A csővizsgáló őrségek egész éven át vizsgálták a főcsőhálózatot, csatlakozó- és lámpavezetékeket, továbbá az ezekkel érintkező közműveket (csatornákat, vízelzárócsapokat, telefon-, világítási vagy villamosvasúti kábelek aknáit). Nagy gondot fordított az üzem különösen azon városrészek csőhálózatának vizsgálatára, ahol nagyobb mennyiségben régi alá nem pincézett házak állanak, mert az itt keletkező gázömlések súlyosabb kimenetelű baleseteket okozhatnak.

A mozgóőrségek a csőhálózatot több, mint háromszor, összesen 3,844.510 méter hosszban vizsgálták végig. Az 510 gázömlésből 284-et (55·7%-ot) a csővizsgáló őrségek 226-ot (44·3%-ot) pedig a lámpakezelők, a városi irodák személyzete, rendőrök és magánosok jelentettek be.

A csőhálózaton észlelt eldugulások száma az előző évi 317-ről 29-cel (9·1%-kal) 346-ra emelkedett.

Az 1933. évi 3103 darabról 268 darabbal (8·6%-kal) 3371-re emelkedett az összes munkák tételszáma, míg a munkák értéke 722.121·40 pengőről 177.361·63 pengővel (24.56%-kal) 899.483·03 pengőre növekedett. A növekedés oka a felek részére végzett munkáknak az előző évhez képest történt emelkedése.

A végzett munkákból a gázművek terhére 61·09%, a felek számlájára pedig 38·91% számoltatott el. A csőhálózat fenntartása címén a veszteség-nyereség számlában 585.891·69 pengő kiadás szerepel. Minthogy azonban a felek 413.486·07 pengő értékű munkát megtérítettek, a csőhálózat fenntartásának tényleges költsége az 1933. évi 175.038·24 pengő kiadással és az 1934. évre előirányzott 235.837 pengővel szemben 172.405·62 pengő volt.

A csőhálózat nettó fenntartási költségének csökkenése elsősorban annak következménye, hogy az 1934. év folyamán nagyobb arányú és nagyobb kiadást jelentő gázömlések és üzemzavarok nem fordultak elő.

Fővárosi intézmények, intézetek, üzemek és alkalmazottak tüzelőanyagellátása. A 69.917/1932—XII. sz. polgármesteri rendelet értelmében — a BSzKRT, Elektromos Művek és Vízművek kivételével — az összes fővárosi intézmények szénszükségletének beszerzéséről és szétosztásáról az elmult évben is a gázgyár gondoskodott, sőt az intézmények ellátásán kívül a fővárosi alkalmazottakat is ellátta tüzelőanyaggal.

Az 1934. évi június hó 1-től 1935. évi május hó 31-ig terjedő időszakban a fővárosi intézmények részére szükséges kazánszén- és brikettmennyiségek beszerzése céljából 1934. évi május hó 28-án tartott versenytárgyaláson az ajánlattevő bányák egy része is a szállítási feltételektől eltérő kikötéseket tett. A jobb minőségű brikettek szállítására pedig olyan ajánlatokat nyujtott be, amelyek egységárai az egyes kisebb mennyiségeket felhasználó állami intézmények részére adott ajánlati áraknál magasabbak voltak. A bányák a versenytárgyalási döntést megelőző tárgyalások során kikötéseik nagyobb részétől elállottak, minek folytán a fűtési évadban szükséges mintegy 30.390 tonna kazánszén, valamint a fővárosi alkalmazottak és fővárosi intézmények ellátására szükséges mintegy 10.000 tonna kályhafűtőszén szállítására kötés létesült. A brikett-árak mérséklésére irányuló tárgyalások azonban eredményre nem vezettek, miért is a mintegy 24.000 tonna mennyiségre tehető kályha- és kazánfűtő brikett szükségletet a gázgyár nem kötötte le.

Bár a kazánszenek beszerzési árában általában változás nem volt, a legtöbb fővárosi intézmény részére az árakat métermázsánkint 1—20 fillérrel csökkentette az üzem, amire a szállítási költségeknél elért megtakarítások adtak lehetőséget. Az árakat csupán a pilisvörösvári szénnél volt kénytelen métermázsánként 9—13 fillérrel felemelni, mert ennek a szénnek a beszerzési ára emelkedett, egyrészt magasabb bányaára következtében, másrészt pedig a MÁV ama rendelkezése miatt, hogy a vasúti iparvágánnyal rendelkező bányák szenüket csakis vasúton szállíthatják, tehát közútakon nem fuvarozhatnak.

A tűzifapiac az elmult évben lényegesen megváltozott és pedig a hazai fatermelők érdekében állami támogatással alakult Erdőbirtokosok és Fakereskedők Faforgalmi Részvénytársaságának az árakra gyakorolt döntő befolyása miatt. Ez a vállalat ugyanis a hazai fatermelők által felajánlott tűzifát a miniszteri rendelettel megállapított árakon tartozik átvenni, minek folytán a tűzifa beszerzési ára az előző évhez képest métermázsánkint 40—60 fillérrel (15—20%-kal) emelkedett. Ez okból kénytelen volt az üzem 1934. évi április hó 20-tól a bükk- és a cser-tűzifa eladási árát métermázsánkint 30 fillérrel, majd 1934. évi szeptember hó 15-től a bükk-tűzifa árát további 10, a cser-tűzifa árát pedig 20 fillérrel felemelni.

A székesfőváros alkalmazottainak tüzelőanyagellátása változatlanul a 232.061—1933—XII. számú rendeletében foglaltak alapján történt. A szállításokban fennakadás nem volt és úgy a fővárosi intézmények, mint az alkalmazottak szükségletét hiánytalanul és késedelem nélkül elégítette ki az üzem.

A székesfővárosi intézmények és alkalmazottak részére beszerzett és kiadott tüzelőanyagok mennyisége a következőképen alakult:

	Tűzifa puhafával együtt	Szén	Brikett	Lignit	Összesen
		métermázsákban			
1933 december hó 31-i készlet .	99.581·95	1.501·40	9.276·30	308·—	110.667·65
Beszerzés	239.188·25	443.739·58	225.793·—	9.682·70	918.403·53
Összesen	**338.770·20**	**445.240·98**	**235.069·30**	**9.990·70**	**1,029.071·18**
Eladás	253.560·20	443.194·98	224.379·30	9.920·70	931.055·18
1934. december hó 31-i készlet ...	85.210·00	2.046·00	10.690·00	70·00	98.016·00

A fentieken kívül a gázgyár saját üzemei szükségletére 476.345 métermázsa hazai szenet vásárolt.

A beszerzett tüzelőanyagokból és saját termelésű kokszból kiszállított a gázgyár :

	Alkalmazottak részére a gázgyári telepről	Alkalmazottak részére ab termelő	Intézetek stb. részére a gázgyári telepről	Intézetek stb. részére ab termelő	Összesen
	métermázsákban				
Tűzifát puhafával együtt	176.899·25	—	59.673·35	16.987·60	253.560·20
Hazai szenet	73.331·00	900·00	71.917·85	297.046·13	443.194·98
Hazai brikettet	26.958·80	—	150.972·30	46.448·20	224.379·30
Lignitet	20·00	—	6.811·90	3.088·80	9.920·70
Kokszot	26.876·45	4.684·00	—	53.940·00	85.500·45
Összesen	**304.085·50**	**5.584·00**	**289.375·40**	**417.510·73**	**1,016.555·63**

Ezenkívül az inségakció céljára még összesen 15.316 métermázsát szállított az üzem.

Az összes kiszállítás tehát kitesz 1,031.871·63 q-t.

Az 1934. évben 15.633·69 métermázsával több tűzifát szállított a gázgyár, mint az előző évben ; az alkalmazottak részére 32.554·15 métermázsával többet, a fővárosi intézmények részére ellenben 16.920·46 métermázsával kevesebbet szállított.

Hazai szénből 22.629·74 métermázsával kevesebbett adott el. Az alkalmazottak részére 11.301 métermázsával többet, míg a székesfővárosi intézmények részére 33.930·74 métermázsával kevesebbet szállított.

A brikett eladás 15.278·40 métermázsával csökkent és pedig az alkalmazottak ellátásánál 175·90 métermázsával, a székesfővárosi intézmények részére történt szállításoknál pedig 15.102·50 métermázsával.

Lignitből 20.385·90 métermázsával kevesebbet adott el az üzem. Ugyancsak csökkent a fővárosi alkalmazottak és a fővárosi intézmények részére eladott koksz mennyisége is 17.953·55 métermázsával.

A tüzelőszertelepről a fővárosi intézmények részére 15.844 tételben, a székesfővárosi alkalmazottak részére pedig 43.793 tételben, összesen tehát 59.637 tételben szállított tüzelőanyagokat a gázgyár.

A szállításokat 1525 fuvarban saját autóival, 9204 fuvarban idegen lófogatú fuvarral, összesen 10.729 fuvarban bonyolította le.

A tüzelőszertelep kikapcsolásával közvetlenül is szállított tüzelőanyagot az üzem és pedig 419 vasúti kocsiban és a vasúti pályaudvarokról 6002 lófogatú fuvarban.

Tüzelőanyagok beszerzésére és az elosztási költségekre 3,067.604·04 pengőt adott ki a gázgyár, amivel szemben tüzelőanyagok eladásából 3,176.238·88 pengő bevétele volt. A bevételi többlet tehát 108.634·84 pengő (1933-ban 171.226·95 pengő). Minthogy a tüzelőanyagokat önköltségi árakon adta tovább, a mutatkozó bevételi többlet nem jelent ennél az üzletágnál nyereséget, mert az kizárólag és teljes összegében azoknak a kiadásoknak a fedezésére szolgál, amelyek a tüzelőbeszerzést és elosztást arányosan terhelik.

Közvilágítás és városi épületek gázfogyasztása. A közvilágítás céljára az 1934. évben 8,407.499 köbméter gáz használtatott fel, amelynek ellenértékéért 1,177.049·86 pengő kiadást számolt el a gázgyár. A gázfogyasztás az előző évi 8,646.098 köbméterrel szemben 238.599 köbméter (2·84%), értékben 33.403·86 pengő megtakarítást jelent.

A városi épületek ingyenes világításához 53.191 köbméter gázt szolgáltatott az üzem 7.446·74 pengő értékben, szemben az 1933. esztendőben erre a célra leadott 6401·64 pengő értékű 45.726 köbméterrel és az 1934. évre 8400 pengő értékben előirányzott 60.000 köbméter gázmennyiséggel.

Közvilágítás fenntartása. Az elrendelt takarékossági intézkedéseknek megfelelően az elmult év folyamán ismét csökkentetett a többlángú gázlámpák lángszáma olymódon, hogy a 9—6 lángú bogyóégős lámpák átlag 3 lánggal, a 4 lángú bogyóégős lámpák átlag 2 lánggal és a 3—2 lángú Invert lámpák pedig átlag 1 lánggal tartattak üzemben.

A takarékosság elvének szem előtt tartásával 1934. évben csupán 15 darabbal szaporodott a közvilágítási gázlámpák száma, kizárólag oly helyeken, ahol közbiztonsági okokból erre szükség volt.

A gázlámpák száma 11.509, az összes gázlángok száma 44.103, az üzemben tartott lángok napi átlagszáma 29.755 volt.

A gázlámpákon kívül még 1374 darab elektromos lámpát is kezelt az üzem 870 kapcsolóval. Ezekből a lámpákból 1017 darab az Elektromos Művek hálózatából és 357 darab pedig a villamosvasúti hálózatból kapta az áramot. A gázgyár által kezelt elektromos lámpák száma ismét csökkent és pedig 453 lámpával és 400 kapcsolóval, mert az Elektromos Művek tovább folytatták a gázgyár által kezelt egyes kapcsolású lámpáknak központi kapcsolásúra való átalakítását.

Összesen 12.883 darab gáz- és elektromos lámpát kezelt a gázgyár az előző évi 13.321 lámpával szemben, tehát 438 darabbal, vagyis 3·29%-kal kevesebbet. A közvilágítási gázlámpák átlagos évi fogyasztását 751·57 köbméterről 728·68 köbméterre, míg a lángonkinti átlagos fogyasztást 303·23 köbméterről 282·56 köbméterre sikerült csökkenteni.

Az utcai gázlámpák évi átlagos üzemanyag költsége ismét csökkent éspedig az 1930. évi 5·52, az 1931. évi 4·45, az 1932. évi 3·37 és az 1933. évi 2·96 pengővel szemben 2·74 pengőre. A megtakarítást az újfajta gazdaságosabban működő lámpák felszerelésével sikerült elérni. A további megtakarítások érdekében a még meglévő régi típusú lámpákat fokozatosan — a lehetőséghez képest — ki fogja az üzem cserélni.

A közvilágítási gázlámpák fajtánkinti számát, a felszerelt és átlagosan üzemben tartott gázlángok számát, valamint azok égési idejét az alábbi táblázat mutatja:

Megnevezés	Lámpák száma			Lángok száma				Égési órák száma	
	1934	1933	1934-ben üzemben volt átlag	1934	1933	1934-ben üzemben volt átlag		1934	1933
	december 31-én			december 31-én		összesen	lámpánként		
Auer-lámpa	2.995	3.853	3.243	2.995	3.853	3.243	1.000	12,607.061	15,592.967
4 lángú bogyóégős lámpa	5.660	4.691	5.375	22.640	18.764	13.310	2.476	44,976.756	38,100.624
6 « « «	46	83	82	276	498	382	4·658	1,006.545	1,142.986
9 « « «	1.833	1.870	1.857	16.497	16.830	11.363	6·119	30,308.179	29,856.401
1 « « «	14	14	14	294	294	294	21·000	1,130.317	641.304
21 « 300 gyf. «	621	681	636	621	681	636	1·000	2,452.415	2,687.915
2 « 600 « «	240	214	222	480	428	301	1·356	911.070	928.886
3 « 1000 « «	100	88	109	300	264	226	2·073	547.666	552.720
Összesen ..	**11.509**	**11.494**	**11.538**	**44.103**	**41.612**	**29.755**	—	**93,940.009**	**89,503.803**

Gázfogyasztás és értékesítés. Az elmult évben 88,229.500 köbméter gázt adott le az üzem, 1,590.700 köbméterrel vagyis 1·77%-kal kevesebbet, mint 1933-ban. A leadott gázmennyiség felhasználását az alábbi táblázat tünteti fel:

	1934.		1933.		Különbözet 1934-ben	
	m³	Az összes leadás %-a	m³	Az összes leadás %-a	m³	%-ban
Közvilágítás	8,407.499	9·53	8,646.098	9·63	— 238.599	— 2·76
Városi épületek	2,326.448	2·63	2,417.772	2·69	— 91.324	— 3·78
Magánfogyasztás	75,480.048	85·55	75,442.493	83·99	+ 37.555	+ 0·05
Saját fogyasztás	934.651	1·06	988.620	1·10	— 53.969	— 5·46
Értékesített gáz	**87,148.646**	**98·77**	**87,494.983**	**97·41**	**— 346.337**	**— 0·40**
Termelés és leadás közötti különbözet	1,080.854	1·23	2,325.217	2·59	—1,244.363	— 53·52
Összes gázleadás	**88,229.500**	**100·00**	**89,820.200**	**100·00**	**—1,590.700**	**— 1·77**

Az értékesített gáz 87,148.646 köbméter volt, vagyis az összes leadott gáz 98·77%-a. Az előző 1933-as évben 87,494.983 köbméter gázt értékesített a gázgyár, a leadott gázmennyiségnek 97·41%-át. A termelés és leadás közötti különbözet az 1933. évi 2·59%-ról 1·23%-ra, tehát 53·52%-kal csökkent. A közvilágításra felhasznált gáz mennyisége az 1933. évi 8,646.098 köbméterről 8,407.499 köbméterre, vagyis 2·76%-kal csökkent. Ugyancsak csökkent 3·78%-kal a városi épületek fogyasztása, valamint a saját fogyasztás is 5·46%-kal.

A magánfogyasztás az 1933. évi 75,442.493 köbméterről 75,480.048 köbméterre, vagyis 0·05%-kal emelkedett (1933-ban 4·83%-kal csökkent), míg a fogyasztók száma ugyanezen idő alatt 109.512-ről 111.360-ra, vagyis 1848-cal, tehát 1·69%-kal növekedett. (1933-ban 0·56% volt a szaporulat.)

A mérőnkinti átlagos fogyasztás az 1933. évi 696 köbméterrel szemben 684 köbméter volt, vagyis 1·72%-kal (az 1933. évben 5·05%-kal) kevesebb, mint az előző évben. Az átlagos háztartási fogyasztás pedig 543-ról 506-ra, tehát 6·81%-kal (1933. évben 7·34%-kal) csökkent.

A háztartási gázfogyasztás csökkenése az előző évvel szemben 1,602.483 köbméter, azaz 2·82%. (1933. évben a csökkenés 2,679.688 köbméter, 4·51%volt.)

Az ipari fogyasztás növelése érdekében az egyes iparágak melegszükségletének, valamint az eddig használt tüzelőanyagok beszerzési költségeinek figyelembevételével tervszerűen további iparágakra is kiterjesztette a gázgyár az ipari fogyasztók részére engedélyezett fokozat szerinti árengedményt. Az 1933. évben 617 ipari fogyasztónak nyujtott átlagosan 12·88%-os árengedményt 202.483·32 pengő összegben. Ezzel szemben az 1934. évben már 175-tel (28·36%) több, vagyis 792 ipari fogyasztó részesült összesen 268.688·07 pengő összegű, átlagosan 13·92%-os árengedményben.

Ennek az árpolitikának kedvező eredménye az ipari gázfogyasztás alakulásánál jelentkezett, mert a mult esztendővel szemben a konyhaüzemek, kereskedők (üzletek, irodák stb.), gyárak és nyomdák gázfogyasztása összesen 2,021.458 köbméterrel, azaz 19·29%-kal emelkedett. A kisiparosok, valamint a magánkórházak és szanatóriumok gázfogyasztása azonban 138.110 köbméterrel, 4·3%-kal csökkent.

Az 1931. évben a gázgyári hálózatba bekapcsolt Kispest város részére 273.774 köbméter gázt adott le az üzem, 35.762 köbméterrel, vagyis 15·03%-kal többet, mint az 1933. évben.

A városi épületek és kórházak fogyasztása 98·789 köbméterrel, 4·2%-kal csökkent, míg a városi iskolák fogyasztása 7465 köbméterrel, 16·32%-kal emelkedett.

Ugyancsak csökkent az állami intézetek és intézmények, a Műegyetem, a Tudományegyetem és klinikái, valamint a MÁV gázfogyasztása is összesen 193.609 köbméterrel, vagyis 7·86%-kal.

A közjótékonysági intézetek fogyasztása az 1933. évi 729.649 köbméterről 638.148 köbméterre, a nyujtott kedvezmény értéke pedig 49.633·14 pengőről 42.171·80 pengőre csökkent.

A Svábhegyen 1933. július 1-ig 35 filléres gázegységár volt érvényben, amely körülmény a gázhasználat kiterjesztésének lényeges akadálya volt. A polgármester 230.904/1933—XII. pm. sz. határozatával a 35 filléres egységárat fenti időponttól kezdve 20 fillérre szállította le. A svábhegyi fogyasztók fogyasztása az 1933. évi 115.512 köbméterrel szemben az 1934. évben 36.885 köbméterrel, azaz 31·93%-kal 152.397 köbméterre emelkedett.

A fogyasztóknak kölcsönbe adott bérleti gázfogyasztó készülékek száma az 1934. év folyamán újból lényegesen emelkedett. A felszerelt bérleti készülékek száma

1933 december 31-én	137.364 drb volt,
1934 december 31-én	148.233 drb,
A szaporulat tehát	**10.869** drb (**7·91%**)

A magánfogyasztásnak az 1933. évi 4·83%-os csökkenésével szemben az 1934. évben mutatkozó 0·05%-os emelkedése csak látszólagos. Az átlagos háztartási gázfogyasztásnak 6·81%-os csökkenését az ipari fogyasztás jelentékeny emelkedése átmenetileg ellensúlyozza ugyan, de csak azért, mert a gázfogyasztásnak az 1934. évre való megállapítása a leolvasási idő eltolódása folytán hosszabb időtartamra vonatkozik, mint az 1933. évben.

A polgármester 1934. június hó 9-én kelt 87.633/1934. XII. ü.-o. sz. határozatával hozzájárult a folytatólagos leolvasási, számlázási és inkasszó-rendszer bevezetéséhez. Az engedély alapján az 1934. augusztus 16-án kezdődött mérőleolvasással áttért az üzem az új rendszerre, amely szerint a mérők leolvasása minden hóban 16-án kezdődik és a következő hó 15-én fejeződik be, ellentétben a régi rendszerrel, mely szerint a mérők leolvasása minden hó 16-ika és 30-ika között történt meg.

Az 1934. évi december havi fogyasztás megállapítása is már az új leolvasási rendszer szerint 1934. december 16-tól 1935. január 15-ig bonyolódott le, míg az előző évben az már december 31-ével befejeződött.

A régi rendszer szerint a december 31-ike előtt leolvasott mérőkön az év utolsó napjáig, tehát még ugyanabban a naptári évben mutatkozó fogyasztást már a következő naptári év javára volt kénytelen az üzem kiszámlázni a januári mérőleolvasások alapján. Ez a különbség körülbelül 7 fogyasztási nap fogyasztásának felel meg. Ilyenformán az 1933. évi gázleadás ötvenketted részének megfelelő és még 1933. év decemberi havában leadott 1,516.324 köbméter gázmennyiséget az 1934. év javára számolta el a gázgyár.

A folytatólagos rendszer bevezetésével ez a különbség megszűnt, mert az 1934. december 31-ike előtt leolvasott mérők 1934. évre nem számlázott fogyasztását az 1935. január 1-től 15-ig leolvasott mérők 1935. évi, de még 1934. évre számlázott fogyasztása kiegyenlíti. Következésképen az 1933. évről áthozott 1,516.324 köbméter gázmennyiséggel, az előző évvel való helyes összehasonlítás szempontjából, az 1934. évi magánfogyasztást csökkenteni kell. Ennek figyelembevételével az 1934. évi tény-

leges magánfogyasztás 73.963·724 köbméter, amely mennyiség 1,478.769 köbméterrel azaz 1·96%-kal marad alatta az 1933. évi magánfogyasztásnak.

A leolvasási idő eltolódása folytán az 1933. évről áthozott 1,516.324 köbméter gázmennyiséget az 1934. évi termelés javára számolta el a gázgyár, minek következtében természetesen az 1933. évre kimutatott leadási különbözet ezzel a mennyiséggel csökkent. A termelés és leadás közötti különbözet ezek szerint nem a fentebb kimutatott 1,080.854 köbméter, hanem 2,597.178 köbméter, ami az összes gázleadásnak 2·94%-a és amely mennyiség az 1933. évvel szemben 271.961 köbméterrel, illetve 0·35%-kal emelkedett.

Az immár évek óta tartó gazdasági válságnak a gázfogyasztás kialakulására gyakorolt hatását vizsgálva bizonyos mértékben kedvező jelenségnek kell tekinteni azt a körülményt, hogy a magánfogyasztás az 1932. évi 2·33%-os és az 1933. évi 4·83%-os csökkenés után az 1934. évben csupán 1·96%-kal esett vissza.

A fogyasztás csökkenése, amely főleg a magánháztartások átlagos fogyasztásának további visszaesése folytán állott elő, a gazdasági viszonyok leromlásán felül abban is találja magyarázatát, hogy a fogyasztók a nagyobb bérleti díjú és nagyobb fogyasztási lehetőséget nyujtó bérleti takaréktűzhelyeket nagy számban cseréltetik át kisebb bérleti díjú és kevesebb fogyasztású főzőkészülékekre.

Az elmult év folyamán ismét sok fogyasztót veszített el a gázgyár azáltal, hogy a nagy számban történt lakásváltoztatások során üresen maradt lakásokban sok mérőt kellett üzemen kívül helyezni.

A lakásváltozásokkal kapcsolatban az elmult évhez viszonyítva kevesebb, mindössze 19.643 (1933-ban 22.457) bejelentés történt, amelyek elintézése során 23.176 (1933-ban 27.563) kiszállást foganatosított az üzem.

A főváros területén kiadatlan bérhelyiségek száma:

	1933. augusztus hóban	1934. augusztus hóban
Lakás	12.097	11.721
Lakás üzlettel	34	39
Üzlethelyiség	2.675	2.355
Raktár	1.156	1.179
Egyéb helyiség	514	561
Összesen	**16.476**	**15.855**

A fenti adatok figyelembevételével a kiadatlan 15.855 bérhelyiség mintegy 57%-ában, vagyis körülbelül 9000 bérhelyiségben van gázvezeték, viszont az utóbbi helyiségek 84%-ában kb. 7500 bérhelyiségben gázfogyasztás is volt.

Az üzemen kívül helyezett gázmérők száma 1933. évi december hó 31-én 8495 volt, az összes felszerelt mérők 7·48%-a és bár az 1934. év folyamán 8235 darab lezárt mérőt leszerelt a gázgyár, 1934. évi december hó 31-én még mindig 6356 lezárt mérő (a felszerelt mérők 5·52%-a) szerepelt a felszerelt mérők nyilvántartásában.

A lakásváltozások nagy száma, valamint a fokozottabb akviziciós tevékenység következtében 81.752 (1933-ban 77·547) gázmérő és 84.609 (1933-ban 81.434) bérleti készülékváltozást kellett a nyilvántartásokban átvezetni.

A gázfogyasztási számlák beszedésénél nagy nehézségekkel kellett megküzdeni, bár e tekintetben az 1934. év folyamán nem súlyosbodott a helyzet, sőt bizonyos tekintetben az előző évvel szemben kedvezőbb inkasszóeredmények mutatkoztak.

	1933. évben	1934. évben	
A pénzbeszedők által visszaadott számlákra kényszerbehajtás útján fizetett	31.799	36.151	fogyasztó
Halasztást kapott	31.318	23.953	«
Kényszerbehajtás előtt fizetett	54.728	53.193	«
Nemfizetés miatt a gázszolgáltatásból kikapcsoltatott	9.005	7.468	«
Kényszerbehajtások száma összesen	**126.850**	**120.765**	tétel.

Amíg az 1933. évben összesen 118.510·40 pengő összegű gázfogyasztási számlatartozás miatt 4687 fogyasztót perelt az üzem, addig az 1934. évben körülbelül 20%-kal kevesebb, azaz 3751 fogyasztónak kellett körülbelül 25%-kal kisebb összegű, vagyis 89.037·62 pengő tartozásért ügyvédi felszólítást küldeni, illetve ellenük a peres eljárást igénybe venni.

Ugyancsak ilyen arányban csökkent a behajthatatlanság címén leírt gázfogyasztási követelések összege is.

Az inkasszónál elért kedvezőbb eredményeket főleg a folytatólagos inkasszórendszernek 1934. évi szeptember havában való bevezetésével érte el az üzem, mert ezzel a rendszerrel lehetővé vált a pénzbeszedők munkaidejének az eddiginél gazdaságosabb kihasználása.

Az új rendszer az elhasznált gáz értékének kihitelezési idejét is megrövidítette azzal, hogy a leolvasás és a számlabemutatás időpontját egymáshoz közelebb hozta. Ennek kedvező eredménye mutatkozik azoknál a fogyasztóknál, akiknél nemfizetés miatt a gázszolgáltatást meg kell szüntetni, mert a perlésre vagy leírásra kerülő összeg nagysága a kihitelezési idő lerövidülése folytán lényegesen csökken.

A behajthatatlan követelések összegének csökkenéséhez nagy mértékben járult hozzá az, hogy több száz késedelmesen fizető fogyasztó részére — miként az előző évben — automata gázmérőket szerelt fel a gázgyár, amely intézkedéssel elejét vette annak, hogy ezeknek a fogyasztóknak tartozása peresítésre kerüljön, mert a kihitelezés megszüntetésével egyidejűleg módot adott a felgyülemlett tartozásnak részletekben való kiegyenlítésére.

1934. évi december hó 31-én 2231 automata-mérő volt felszerelve, amelyeken át összesen 811.778 köbméter gázt adott el a gázgyár.

Az 1934. évben 39.946 (1933-ban 41.241) esetben adott az üzem haladékot fogyasztóinak gázfogyasztási számláik kiegyenlítésére. Bár az elmult évvel szemben a haladékot igénybevevők számában bizonyos csökkenés mutatkozik, még mindig nagymértékben érezhető a fogyasztók jelentős százalékánál nemcsak a fizetési képesség, de a készség hiánya is.

A gázleadás 1934-ben és 1933-ban a következőképen alakult. (L. a következő oldalon.)

Az elmult évben a legkisebb gázleadás július hónapban 5,708.600 köbméter, a legnagyobb január hónapban 8,627.700 köbméter volt.

A gáz ára az egész éven át köbméterenként 20 fillér, vagyis 17·24 aranyfillér volt, szemben a békebeli 20 aranyfilléres egységárral. A tényleges bevétel azonban 1 köbméter gázra számítva az 1933. évi 17·58 fillérrel szemben 17·78 fillér volt. Az emelkedés oka az, hogy — bár az ipari fogyasztóknak adott nagyobb arányú árengedmények következtében a gázbevétel csökkent — az új számlázási rendszer folytán az 1933. évről áthozott 1,516.324 m³ gázmennyiség értékével az átlagos köbméterenkinti bevétel emelkedett.

	1934.		1933.		Különbözet 1934-ben	
	m³	az összes leadás %-a	m³	az összes leadás %-a	m³	%-ban
Január	8,627.700	9.78	8,914.000	9·92	— 286.300	— 3·21
Február	7,932.100	8·99	7,876.400	8·77	+ 55.700	+ 0·71
Március	8,437.400	9·57	8,405.800	9·36	+ 31.600	+ 0·38
Április	7,317.200	8·29	7,766.100	8·65	— 448.900	— 5·78
Május	7,053.900	7·99	7,399.900	8·24	— 346.000	— 4·68
Június	6,638.300	7·52	6,462.300	7·19	+ 176.000	+ 2·72
Július	5,708.600	6·47	5,699.600	6·34	+ 9.000	+ 0·16
Augusztus	5,733.000	6·50	5,614.300	6·25	+ 118.700	+ 2·11
Szeptember	6,887.300	7·81	6,975.300	7·77	— 88.000	— 1·26
Október	7,970.300	9·03	7,936.100	8·84	+ 34.200	+ 0·43
November	7,842.000	8·89	7,907.000	8·80	— 65.000	— 0·82
December	8,081.700	9·16	8,863.400	9·87	— 781.700	— 8·82
Összesen	**88,229.500**	**100·00**	**89,820.200**	**100·00**	**—1,590.700**	**— 1·77**

A gázbevétel az 1934. évben 15,688.730·03 pengő volt, 96.652·20 pengővel kevesebb, mint az 1933. évben és 363.844·97 pengővel kevesebb az előirányzott bevételnél.

Az 1933. évvel szemben a magánfogyasztásból származó bevétel 64.293·44 pengővel, a közvilágítás elszámolt bevételének értéke 33.403·86 pengővel csökkent a városi épületek világításának bevétele ellenben 1045·10 pengővel emelkedett.

Az egyes évek gázleadása a gázműveknek községi kezelésbe vétele óta a következőképen oszlott meg:

Év	Összes gázleadás		Magánfogyasztás		Városi fogyasztás		Közvilágítás		Saját fogyasztás		Termelés és leadás közötti különbözet	
	m³	Különbözet + —	m³	Különbözet + —	m³	Különbözet + —	m³	Különbözet + —	m³	Különbözet + —	m³	%-ban
1911	68,265.750	+ 8·31	51,257.170	+ 7·16	2,967.324	+28·14	9,716.603	+ 8·05	732.199	+ 4·43	3,592.454	5·26
1912	78,870.000	+15·53	58,783.783	+14·67	3,617.621	+21·91	10,938.179	+12·57	925.364	+26·38	4,605.053	5·84
1913	83,209.000	+ 5·50	59,928.113	+ 1·95	3,707.529	+ 2·48	13,491.992	+23·35	1,179.837	+27·50	4,901.529	5·89
1914	83,689.100	+ 0·58	60,881.874	+ 1·59	3,965.006	+ 6·94	12,438.348	— 7·81	1,426.707	+20·92	4,977.165	5·95
1915	91,728.900	+ 9·60	66,966.815	+10·00	4,889.981	+23·33	13,812.825	+11·05	1,382.342	— 3·11	4,676.937	5·10
1916	96,621.000	+ 5·33	73,527.838	+ 9·82	5,441.666	+11·28	11,957.944	—13·43	1,374.274	— 0·58	4,319.278	4·47
1917	105,650.600	+ 9·35	84,642.102	+15·11	5,542.173	+ 1·84	9,083.623	—24·03	1,297.705	— 5·57	5,084.997	4·81
1918	95,816.300	— 9·31	79,012.704	— 6·65	4,501.763	—18·77	5.577.935	—38·59	1,118.849	—13·79	5,605.049	5·85
1919	58,712.500	—38·72	48,082.099	—39·15	2,529.702	—43·81	2,411.961	—56·76	739.943	—33·87	4,948.795	8·43
1920	71,310.000	+21·46	59,668.184	+24·11	2,603.334	+ 2·91	1,330.330	—44·84	821.274	+10·99	6,886.878	9·66
1921	85,832.300	+20·36	71,556.259	+19·92	3,227.791	+23·98	1,845.440	+38·72	1,249.144	+52·10	7,953.666	9·27
1922	93,340.500	+ 8·74	79,365.172	+10·91	3,479.388	+ 7·77	2,343.628	+27·00	960.765	—23·09	7,191.547	7·70
1923	92,933.600	— 0·44	77,113.478	— 2·83	3,118.664	—10·37	3,003.144	+28·14	905.186	— 5·78	8,793.128	9·46
1924	95,826.300	+ 3·11	81,601.705	+ 5·82	3,020.222	— 3·15	3,893.947	+29·66	918.695	+ 1·49	6,391.731	6·67
1925	89,238.600	— 6·87	77,267.561	— 5·31	2,638.167	—12·65	5.053.154	+29·76	897.663	— 2·29	3,382.055	3·79
1926	88,216.900	— 1·14	76,288.369	— 1·27	2,328.167	—11·75	5,477.458	+ 8·40	853.542	— 4·91	3,269.364	3·70
1927	90,042.700	+ 2·07	77,018.041	+ 0·96	2.279.083	— 2·18	6.895.673	+25·89	893.174	+ 4·64	2,956.729	3·28
1928	90,573.400	+ 0·59	76,403.457	— 0·80	2,059.738	— 9·62	8.420.696	+22·11	875.652	— 1·96	2,813.857	3·11
1929	95,688.700	+ 5·65	80,301.442	+ 5·10	2.259.857	+ 9·71	9.266.288	+10·04	892.373	+ 1·91	2,968.740	3·10
1930	96,659.200	+ 1·01	81,132.357	+ 1·03	2,314.060	+ 2·40	9,455.199	+ 2·04	814.928	— 8·68	2,942.656	3·04
1931	97,232.100	+ 0·59	81,170.655	+ 0·05	2,445.463	+ 5·68	9.909.066	+ 4·80	902.848	+10·79	2,804.068	2·88
1932	94,725.800	— 2·58	79,275.386	— 2·33	2,390.331	— 2·25	8,834.210	—10·85	889.180	— 1·51	3,336.693	3·52
1933	89,820.200	— 5·18	75,442.493	— 4·83	2,417.772	+ 1·15	8.646.098	— 2·13	988.620	+11·18	2,325.217	2·59
1934	88,229.500	— 1·77	75,480.048	+ 0·05	2,326.448	— 3·78	8,407.499	— 2·76	934.651	— 5·46	1,080.854	2·94

Melléktermékek értékesítése. Melléktermékek értékesítéséből 8,806.543·16 pengő volt a bevétel, amely összeg 76.293·16 pengővel haladja meg az 1934. évre előirányzott 8,730.250 pengőt és 647.432·72 pengővel nagyobb, mint volt az 1933. évi tényleges bevétel. A melléktermékekből eredő bevétel az összes kiadások 27·23%-át (1933-ban 26·63%-át) fedezte.

Koksz. Az 1934. évben 140.817 tonna kokszot termelt az üzem, 8926 tonnával, vagyis 6·77%-kal többet, mint az 1933. évben. A termelés emelkedése a benzolgyártás folytán előállott nagyobb kőszéngáztermelés következménye.

A termelt kokszból 106.819 tonna darabos és dió, 20.300 tonna dió II. és 13.698 tonna darakoksz volt.

A gázgyártásnál felhasznált és több bányavidékről származó szénfajták különbözősége a termelt koksz osztályozásánál bizonyos változásokat okozott és tekintve, hogy az elmult évekkel ellentétben a kereslet a kisebb szemnagyságú kokszfajták iránt emelkedett, ezeknek a kokszfajtáknak pótlásáról utólagos töréssel kellett gondoskodni.

Az 1934. évben 126.679 tonna saját termelésű kokszot adott el a gázgyár, a forgalom tehát az előző évvel szemben 5·08%-kal emelkedett. Eladott ezenkívül a vízgázgyártás céljára az előző években beszerzett és az óbudai gyárban tároló külföldi kokszból is az átmeneti kokszhiány megszüntetése céljából 2484 tonnát.

A koksz értékesítéséből 7,058.312·32 pengő volt a bevétel, amely összeg 466.687·68 pengővel kisebb az 1934. évre előirányzott bevételnél, de 290.734·99 pengővel haladja meg az 1933. évi tényleges bevétel összegét. Az 1934. évi előirányzattal szemben jelentkező csökkenés annak tudható be, hogy az előirányzottnál ténylegesen kevesebb gáz termeltetett. Az 1933. évvel szemben azért jelentkezik többletbevétel, mert a benzolgyártás megindítása következtében kőszéngáztermelését és ezzel kokésztermelését is fokozta az üzem.

Budapest kokszfogyasztása az 1931—34. években a következő volt:

	1931.	1932.	1933.	1934.
		t o n n a		
Külföldről érkezett (ipari koksszal együtt)	66.058·0	89.264·3	41.130·2	33.437·0
Forgalomba hozott saját termelésű koksz	131.945·9	114.447·0	102.258·0	106.073·0
Forgalomba hozott külföldi (üzemi) koksz	—	7.924·8	—	2.484·2
Összesen	**198.003·9**	**211.636·1**	**143.388·2**	**141.994·2**

Amiként a táblázatból megállapítható, Budapest kokszfogyasztása, amely az 1933. évben — az előző évekkel szemben — nagyarányú csökkenést mutatott, az 1934. évben az elmult esztendővel összehasonlítva lényegesen nem változott.

A koksz értékesítése szempontjából az 1934. év teljesen kielégítő volt, sőt ha a decemberi abnormálisan enyhe időjárás nem csökkenti a fogyasztást, még kedvezőbb eredményről lehetett volna beszámolni, mert a forgalom november hó végéig lényegesen túlhaladta az előző és hasonló időszak forgalmát. A december havi gyenge forgalom miatt az évvégi készlet az előző évihez viszonyítva jelentéktelen mennyiséggel emelkedett.

Detail-forgalom az 1933. évi 26.250·02 tonnával szemben — hasonlóképen a decemberi enyhe időjárás miatt — 24.015·62 tonnára csökkent.

A hazai szénbányáknak és a tüzelőberendezéseket előállító gépiparnak a széntüzelés terjesztése érdekében kifejtett együttes tevékenysége az elmult évben is hátrányosan éreztette hatását, ami a központi fűtéses házak és egyéb nagyfogyasztók kokszkeresletének visszaesésében jelentkezett. Bár ezzel a versennyel a jövőben is számolni kell, mégis remélhető, hogy a pécsi kokszolómű megindulásával, illetve annak folytán, hogy — a speciális bánya- és kohókokszot igénylő szükségletet kivéve — a hazai kokszszükséglet fedezésére elegendő belföldi termelésű koksz fog

rendelkezésre állani, a hazai széntermelésnek — az ország tüzelőanyaggazdálkodása és külkereskedelmi mérlegének javítása érdekében — a hazai termelésű koksz hátrányára történt támogatása meg fog szűnni.

A nagyfogyasztók száma némileg emelkedett annak révén, hogy olyan fogyasztókat is sikerült a vevőkörbe bevonni, akik azelőtt kizárólag külföldi kokszot vásároltak. A cukorgyárak az elmult évben már csak korlátolt mértékben kaptak külföldi koksz behozatalára engedélyt s így szükségletük egy részét a gázgyárnál szerezték be. Tekintettel a gázgyári koksszal elért kedvező üzemi eredményekre, remélhető, hogy a cukorgyárak külföldi kokszbeszerzése a jövőben teljesen meg fog szűnni. Ugyanígy hihető, hogy a vas- és fémfeldolgozó ipar, valamint a gépgyárak is a belföldi koksszal pótolható szükségletüket az üzemnél fogják beszerezni.

A vidéki eladási szervezetek további kiépítése révén az üzem vidéki vevőkörét nemcsak megtartotta, hanem tovább is fejlesztette, minek következtében sikerült a vidéki szállítások mennyiségét is emelni.

Nagy gondot fordított az üzem arra is, hogy a koksz elhelyezésére Budapest környékét is megnyerje felvevő piacnak, annyival inkább, mert ezideig itt bizonyos helyzeti előnyök folytán a külföldi koksz jobban tudott érvényesülni.

A viszonteladók útján forgalomba hozott koksz mennyisége tovább emelkedett, ami a külföldi kokszbehozatal korlátozásának természetszerű következménye volt. A viszonteladókat szükségletük arányában fennakadás nélkül látta el koksszal a gázgyár.

A külföldről behozott fűtőkoksz mennyisége az elmult évben is csökkent. Az év utolsó hónapjában felmerült ugyan a kívánság az importőrök részéről, hogy további mennyiségeket hozhassanak be, a kereskedelmi kormány azonban ezt a kívánságot ilyen formában nem teljesítette, csupán a gázgyárban raktáron lévő üzemi kokszból bocsátott 3000 tonnát értékesítés céljából az importőrök rendelkezésére. Ebből a kokszmennyiségből azonban az importőrök az év végéig aránylag jelentéktelen mennyiséget, mindössze 394·8 tonnát vettek át. Bár az importált fűtőkoksz mennyisége csökkent, a kokszbehozatal mégis meghaladja az 1932—33. években behozott mennyiségeket. Ez az emelkedés azonban kizárólag a nehézvasipar erősebb foglalkoztatásának és az ebből származó nagyobb kohókokszszükségletnek tudható be.

A gázgyárban és telepein a forgalom lebonyolítására 24 hajó (1933-ban 18), 1530 vasúti kocsi (1933-ban 1343), 6217 autó (1933-ban 7014), 54.373 kocsi (1933-ban 71.932) fordult meg. A rendelések tételszáma 132.642 volt.

A kokszstermelést és a koksz értékesítését az alábbi adatok tüntetik fel:

	Darabos	Kocka	Dió	Dió II.	Dara	Összesen
	métermázsa					
Készlet 1933. dec. 31-én ...	32.691·57	—	47.009·97	3.173·61	27.235·29	110.110·44
Termelés	366.354·85	21.560·00	680.277·30	203.003·50	136.981·45	1,408.177·10
Összesen	**399.046·42**	**21.560·00**	**727.287·27**	**206.177·11**	**164.216·74**	**1,518.287·54**
Készlet 1934. dec. 31-én ...	24.743·87	9.152·20	68.870·37	5.305·65	32.412·14	140.484·23
Értékesítve	**374.302·55**	**12.407·80**	**658.416·90**	**200.871·46**	**131.804·60**	**1,377.803·31**
Ebből:						
saját felhasználásra	1.902·45	—	42.482·00	4.599·30	62.025·40	111.009·15
eladásra	372.400·10	12.407·80	615.934·90	196.272·16	69.779·20	1,266.794·16
Ebből kicsinybeni eladás ...	**17.379·60**	—	**139.823·60**	**82.191·50**	**761·50**	**240.156·20**

Az eladott külföldi kokszot is figyelembevéve eladott a gázgyár:

Saját termelésű kokszból	1,266.794·16 q-t
Külföldi kokszból	24.842·20 «
Összesen tehát	**1,291.636·36** q-t

A koksz eladási ára az év folyamán általában változatlan volt, csupán a telepeken elárusításra kerülő darabos, dió és dió II. osztályozású koksz árát szállította le október hó 1-től kezdődőleg métermázsánkint 10—10 fillérrel.

A néhány év előtt létesített tüzeléstechnikai csoportról az elmult évek során át mindinkább beigazolódott, hogy annak felállítása és megszervezése hézagot pótló, feltétlenül szükséges intézkedés volt. Ez a csoport különösen hasznos szolgálatot tett a kokszfogyasztás fenntartása és fejlesztése érdekében. Tevékenysége egyre újabb és újabb területekre terjedt ki és kokszpropaganda szempontjából ma már nélkülözhetetlen. Ennek a csoportnak a munkájára az 1935. évben még fokozottabb mértékben lesz szükség, mert a koksz értékesítésénél előreláthatólag újabb nehézségekkel kell számolni. Épen ezért ezt a csoportot tovább kell fejleszteni és a kokszstüzelés kérdésével foglalkozó kísérleti állomás felállításával nagyobb feladatok megoldására is képessé tenni.

Kátrány és kátránytermékek. A kőszénkátránytermelés 69.850·57 q volt az 1933. évi 69.962·78 q-val szemben. Szénre átszámítva, a kőszénkátránytermelés 3·97% (1933-ban 4·22%). Az évvégi 3.002·11 q-ás készlet az 1933. évi 16.408·81 q-nál 13.406·70 q-val kevesebb és az utóbbi évekhez viszonyítva a legkisebb.

A termelésből 64.782·17 q-t feldolgozatlanul mint nyers kátrányt értékesített az üzem, 18.463 q-t pedig feldolgozva termékei alakjában adott el.

A kőszénkátrányból könnyűolajat, közép- és nehéz olajokat, naftalint, antracént, útépítőkátrányt, szurkot és porkátrányt állított elő a gázgyár, ez utóbbit most elsőízben.

A nyers kátrányeladásból 52.681·94 q jut a belföldi forgalomra, s ennek legjelentékenyebb részét, 49.119·94 q-t, ismét a kátrányt feldolgozó ipar vette át. Ez a mennyiség megközelíti az utolsó 10 év legnagyobb forgalmát. Ez a kedvező helyzet azonban nem azáltal állott elő, mintha a fedéllemezgyártásban a viszonyok megjavultak volna, mert e téren még mindig erős küzdelmet kell vívni a petrolszurokkal szemben, hanem főleg ama tevékenység eredménye, amelynek révén a kátránytermékek részére újabb elhelyezési lehetőségeket sikerült biztosítani az üzemnek. A kátránygyárak ez évben jelentékeny mennyiségű telítőolajat és szurkot szállítottak az Államvasutak részére. Ez év folyamán szállított elsőízben a belföldi kátrányipar az Államvasutak részére olyan nehéz kőszénkátrány-telítőolajat, aminőt az Államvasutak még a legutolsó években is kizárólag külföldről szereztek be.

A hazai kátránytermékek elhelyezése szempontjából igen fontos az, hogy az Államvasutak, mint az ország egyik legnagyobb kátránytermék felvevője, honnan szerzi be szükségletét. E téren nem tekinthetjük a helyzetet a belföldi kátrányipar szempontjából teljesen kielégítőnek, mert az ásványolajipar még mindig túlerős versenytársa a védelemben nem részesülő hazai kátránytermelésnek, ami a kátránytermékek megfelelő belföldi elhelyezését megnehezíti. Kívánatos volna, ha ennek a nemzetgazdasági szempontból is igen káros helyzetnek a megváltoztatásához az Államvasutak a maga részéről is hozzájárulna, mert ellenkező esetben a hazai

kátrányfeldolgozóipar igen válságos helyzetbe kerülhet. A gázgyár az elmult évekhez hasonlóan az 1934. évben is jelentős anyagi áldozatokat hozott a kátrányfeldolgozóipar foglalkoztatásának fenntartása érdekében, ezeket az áldozatokat azonban már nem áll módjában fokozni.

Az Államvasutaktól telítőolaj és szurok szállítására nyert megbízás teljesítése céljából az érdekelt iparnak feldolgozás végett az 1934. évben 39.513·70 q (1933-ban 13.280 q) kőszénkátrányt szállított az üzem. Ezen közvetett szállításokon kívül — barnaszénkátrány termékeken felül — közvetlenül is szállított az Államvasutak részére saját termelésű kőszénkátrány termékeket.

Az elmult évvel szemben jelentékenyebb mennyiségű kőszénkátrány használtatott fel útépítőanyagok előállítására. Bár a makadámkátrány gyártása az 1933. évi mennyiséget meghaladja, mégsem éri el az 1929—1932. évek termelését, főként azért, mert az egyéb, különösen a cementes útburkolatok versenye erősen érezhető. Remélhető hogy a tervbevett újabb útépítéseknél a kátrányos makadámburkolat az eddiginél nagyobb mértékben fog érvényre jutni.

Fejlődésben van a kátrányos porolajnak alkalmazása és gyártása. Az állami közútakon végzett munkálatok megfelelő eredménye után most már a főváros részéről is fokozottabb érdeklődés nyilvánul meg a kátrányos porolajozás iránt, s az elmult év folyamán részben a Székesfővárosi Útügyi Intézet, részben pedig magáncégek is készítettek próbaútszakaszokat kátrányos porolajjal. Ezen próbák eredménye alapján feltételezhető, hogy a jövőben sikerülni fog az útépítéseknél és útkarbantartásoknál számottevőbb mennyiségű kátrányos porolajat elhelyezni.

A kőszénkátrányszurok-termelésnél az elmult évben jelentékenyebb csökkenés mutatkozik. E termék iránt megközelítőleg sem nyilvánult meg az a kereslet, mint a megelőző esztendőkben s ezen felül a külföldi behozatal is meghaladta azt a mennyiséget, amely a belföldi termelés mellett a hazai szükséglet ellátására elegendő lett volna. Tekintettel azonban arra, hogy nyers kátrányeladásunk jelentékenyen felülmulta az előző évek forgalmát és az a kátránymennyiség is emelkedett, ami útépítőkátrányra és porolajra dolgoztatott fel, a kőszénkátrányszurok előállítására különösebb súlyt nem helyezett az üzem.

A nagyobb külföldi behozatal a hazai barnaszénkátrányszurok-termelés elhelyezését hátrányosan befolyásolta, úgyhogy belföldön igen jelentékeny készletek tárolnak eladatlanul. A hazai üzemek termelőképességét is figyelembevéve, a belföldi ipar termelésének elhelyezése érdekében szükséges, hogy az 1935. év folyamán külföldi szurokra csak az esetben adassanak ki behozatali engedélyek, ha a belföldi termelésű áru elhelyezése biztosítottnak tekinthető.

A kőszénkátrány-könyűolaj terméket megfelelően értékesítette az üzem és nyers naftalinban is kielégítő forgalmat bonyolított le. A kismennyiségű antracén terméket a belföldi ipar még nem tudta felvenni, de a fuvar költségek miatt annak külföldi értékesítésére sem lehet számítani.

A kőszénkátránytermelés értékesítését kedvezően befolyásolta az, hogy a termelés jelentékeny hányadát az elmult években az utódállamokban sikerült elhelyezni. Ez a kereken 12.100 q-t kitevő export jelentékenyen hozzájárult a nyers kőszénkátrány forgalom emelkedéséhez. Kilátás van arra, hogy a kőszénkátránytermelés esetleges feleslegét, — amivel annál is inkább számolni kell, mert az 1935.

évben a pécsi kokszolóműben termelendő kőszénkátrány is forgalomba kerül, — a jövőben is ezen az úton értékesítheti az üzem.

Az elmult évben 35.131·50 q barnaszénkátrányt termelt a gázgyár az 1933. évi 34.376·90 q-val szemben. Szénre átszámítva a barnaszénkátránytermelés az 1933. évi 7·83%-kal szemben 8·30% volt.

Barnaszénkátrányt nyers állapotban nem adott el a gázgyár, mert egész termelését feldolgozva, termékek alakjában hozta forgalomba. Középtermékei közül a nyersolaj és parafinolaj ez alkalommal sem kerültek forgalomba.

Barnaszénkátrányolaj forgalma — különösen az Államvasutak részére történt szállítások elhúzódása miatt — némileg alatta maradt a megelőző év forgalmának. A készletek az előző évvel szemben emelkedtek, mert az Államvasutak őszi megrendeléseire a szállításokat csak december hó folyamán kezdhette meg az üzem és így a szállítások teljes lebonyolítása az 1935. évre tolódott át.

Fűtő- és mötorhajtó-olaj értékesítése szempontjából a helyzet alig változott. Az értékesítést megnehezítette az a körülmény, hogy az ásványolajokra kivetett kincstári részesedésből sok esetben lényeges engedményeket biztosított a pénzügyi kormányzat. Remélhető azonban, hogy a nehezebb mötorhajtó-olajok iránt mindinkább növekedő érdeklődés a kátrányolajok értékesítésére is kedvező befolyást fog gyakorolni, különösen, ha a főváros üzemei és az Államvasutak által beszerzett Ganz—Jendrassik-féle motorok üzemanyagszükségletének ellátásánál a kátrányolajok felhasználását is sikerül biztosítani. Az általános piaci helyzetnek megfelelően a barnaszénkátrányolaj ára csökkenő irányzatot mutat.

A barnaszénkátrányszurok-termelését csaknem teljes mennyiségében értékesítette a gázgyár.

A barnaszénkátrányszurok termelés elhelyezése érdekében kívánatos lenne, ha a hazai szénbányák brikettező üzemeikben elsősorban olyan szurkot használnának fel, amelyet az általuk szállított szenekből gyárt a gázgyár.

A kőszén- és barnaszénkátrány termelését és értékesítését a következő táblázat mutatja:

	Kőszén-kátrány	Barnaszén-kátrány métermázsa	Összesen
Készlet 1933 december 31-én	16.408·81	1.563·00	17.971·81
Termelés 1934. évben	69.850·57	35.131·50	104.982·07
Összesen	**86.259·38**	**36.694·50**	**122.953·88**
Készlet 1934 december 31-én	3.002·11	2.740·00	5.742·11
Értékesíttetett	**83.257·27**	**33.954·50**	**117.211·77**
Ebből lepároltatott	18.463·00	33.954·50	52.417·50
Marad	**64.794·27**	—	**64.794·27**
Ebből saját szükséglet	12·10	—	12·10
Eladás	**64.782·17**	—	**64.782·17**

A kőszén- és barnaszénkátrány termékekért 966.709·10 pengő folyt be az 1933. évi 1,117.638·44 pengővel és az 1934. évre előirányzott 961.650 pengő bevétellel szemben.

Ammóniáktermékek. A gázvíz termelés 19.510 köbméter volt az 1933. évi 16.460 köbméterrel szemben. A termelt gázvízből kénsavas ammóniákra 3877 köb-

métert, (1933-ban 7483 köbmétert) folyékony ammóniákra 5363 köbmétert (1933-ban 1668 köbmétert) és szalmiákszeszre 9436 köbmétert (1933-ban 9042 köbmétert), összesen tehát 18.676 köbmétert dolgozott fel az üzem.

Kénsavas ammóniákból 13.511·92 métermázsát termelt a gázgyár az előző évi 14.449·11 métermázsával szemben. Az évvégi készlet 914·35 métermázsa volt, (1933-ban 2469·88 métermázsa) ami az utolsó évek legalacsonyabb készlete. A kénsavas ammóniák értékesítési körülményeiben lényeges változás nem következett be. Eladott a gázgyár 15.067·45 métermázsa kénsavas ammóniákot (1933-ban 25.051·82 métermázsát), amelyből a belföldi forgalomra 3367·45 métermázsa esik; ebből mezőgazdasági (műtrágyázási célokra) 1725·50 métermázsát, ipari célokra pedig 1641·95 métermázsát szállított. Külföldre az 1933. évi 21.742 métermázsával szemben 11.700 métermázsát adott el; a forgalom csökkenése tehát kizárólag az export-szállítás visszaesésének tulajdonítható. Az export-szállítások azonban mégis kielégítőknek mondhatók, mert a termelési felesleget teljes mennyiségében sikerült elhelyezni. A megelőző év nagyobb forgalmában az előző évekről felgyülemlett nagyobb készletek értékesítése is szerepel. A Romániába irányuló exportot nemcsak fenntartotta, henem növelte is az üzem és ha előre nem látható nehézségek nem következnek be, úgy romániai export állandósulására lehet számítani.

Szalmiákszesztermelés és értékesítés az eddigi keretek között mozgott és kielégítő volt. Az elmult évben került először forgalomba a péti nitrogén- és műtrágyagyár által termelt szalmiákszesz, amiben eddig az országban a gázgyár egyedüli termelő volt. Tekintettel arra, hogy most már két megfelelő kapacitású üzem működik az ország területén, feltételezhető, hogy a szalmiákszesz importja teljesen meg fog szűnni és ez a körülmény lehetővé fogja tenni a termelés zavartalan elhelyezését; szükség lesz azonban a szalmiákszesz-kivitel további kiépítésére is.

Az ország cseppfolyós ammóniák szükségletét eddig kizárólag a gázgyár látta el. Az elmult évben kisebb mennyiségekkel a péti nitrogén-és műtrágyagyár is megjelent a piacon. Ennek dacára a forgalom kedvezően alakult és felülmúlta a megelőző év forgalmát.

Az ammóniáktermelést és annak értékesítését az alábbi adatok mutatják:

	Kénsavas ammóniák	Cseppfolyós ammóniák	Szalmiákszesz
	métermázsa		
Készlet 1933. december 31-én	2.469·88	67·50	219·44
Termelés az 1934. évben	13.511·92	399·64	3.283·12
Összesen	**15.981·80**	**467·14**	**3.502·56**
Készlet 1934. december 31-én	914·35	76·52	98·74
Eladás	**15.067·45**	**390·62**	**3.403·82**

Az ammóniáktermékekből összesen 317.266·67 pengő folyt be, 43.372 pengővel több, mint az 1933. évben és 73.666·67 pengővel több, mint az előirányzat szerinti bevétel.

Benzoltermékek. A benzolgyárat az 1934. év tavaszán helyezte üzembe a gázgyár. A gyártás folyamán keletkező elsődleges termék a nyers benzol, amelynek további feldolgozása révén állítják elő ezidőszerint a mótorbenzolt, az úgynevezett 90-es benzolt és a nyers solventnaftát. A melléktermékként keletkező különböző előpárlatok,

desztillációs maradékok nem képezik ugyan a rendes kereskedelmi forgalom tárgyát, mégis sikerült azokból kisebb tételeket értékesíteni. Kristálybenzol és xylol előállításával egyelőre nem foglalkozik a gázgyár.

Az elmult csonka gyártási esztendőben 13.490·27 métermázsa nyers benzolt termelt az üzem, amely azonban kereskedelmi forgalomba nem került, (mindössze egy vagónt megközelítő mennyiséget adott el a gázgyár) hanem azt csaknem teljes egészében további termékeire dolgozta fel. A nyers benzolból 10.103·68 métermázsa mótorbenzolt állított elő, amelynek egy része mint kész termék került eladásra, a másik részét részben már az elmult esztendőben tovább dolgozta fel, részben pedig az 1935. év elején meginduló toluol desztilláció közbeeső termékeinek előállítására, illetőleg az e közben másik főtermékként jelentkező 90-es benzol gyártására fogja felhasználni. A német benzolra vonatkozó (Benzol-Verband, Bochum) előírásoknak megfelelő 90-es benzolból 1835·69 métermázsát termelt eladásra a gázgyár.

A mótorbenzol és 90-es benzoltermelés tehát már az első üzemesztendőben fedezte az országnak az 1929—1933. években 7000 és 9000 métermázsa között váltakozó teljes szükségletét, amit eddig kizárólag külföldről kellett behozni. Kereskedelmi repülőgépeink, úgyszintén az Államvasutak mótoros járműveinek benzolszükséglete immár teljes mértékben ellátható, a külföldi áruknál is jobbminőségű benzollal. A külföldi repülőgéptársaságok is a gázgyárból vásárolnak repülőbenzolt.

A 90-es benzol elsősorban kémiai célokra, a gumi-, továbbá a lakk- és festőiparban nyer alkalmazást.

A gázgyári benzolnak a teher- és különösen a személy-gépkocsiknál való alkalmazásának kérdése ezideig még nem alakult ki teljesen, részben, mert gyártmányait másutt helyezte el, részben pedig mivel a gyártás különböző fázisaihoz megfelelő mennyiségű nyersanyagokat kellett összegyüjteni. A kezdeményező lépések eziránybán is megtörténtek és ezekből már ma is megállapítható, hogy az automobilizmus számára nem kerülhet olyan mennyiségű benzol forgalomba, ami akár a benzin, akár a motalkó értékesítésének lehetőségét zavarná. Ezt a kérdést az érdekelt ásványolaj szakmával együttesen kívánja a gázgyár megoldani. Hisszük, hogy erről a részről kellő megértéssel fog az üzem találkozni, ami a termékek együttes, benzol-benzin keverék formájában való értékesítését is lehetővé fogja tenni. Ezzel megnyilnék a lehetőség arra is, hogy elsősorban a Magyarországra érkező külföldi gépkocsik ezt a részükről megszokott, a tiszta benzinnél vagy benzin-motalkó keveréknél kedveltebb üzemanyagot legalább is Budapesten és esetleg néhány határmenti gócponton felvehessék. Ennek a kérdésnek végleges megoldása fogja végeredményben meghatározni azt, hogy a termelés milyen hányadát tudja az üzem belföldön értékesíteni.

A benzoltermékek iránt igen nagy érdeklődés nyilvánult meg különösen a szomszédos államok részéről. Az év utolsó hónapjában útnak indította Romániába a gázgyár első szállítmányát, ami hihetőleg állandó üzleti összeköttetésekre fog vezetni. Erre annyival inkább szükségünk lesz, mert számolni kell azzal, hogy benzoltermékeinket, különösen pedig a 90-es benzol egy részét a hazai piacon nem tudván elhelyezni, exportálnunk kell s erre a szomszéd államok piacain ezidőszerint az értékesítési körülmények nem kedvezőtlenek.

A benzoltermékek termelését és értékesítését a következő táblázat mutatja:

	Nyers benzol	Mótorbenzol	90-es benzol
Készlet 1933. december 31-én	—	—	—
Termelés 1934. évben	13.490·27	10.103·68	1.835·69
Összesen	**13.490·27**	**10.103·68**	**1.835·69**
Készlet 1934. december 31-én	273·00	3.330·00	439·00
Értékesítve	**13.217·27**	**6.773·68**	**1·396·69**
Ebből lepároltatott	13.119·40	3.279·80	138·—
Eladás 1934. évben	**97·87**	**3.493·88**	**1.258·69**

Benzoltermékekért az elmult csonka üzemi évben 464.255·07 pengő folyt be.

A *melléktermékek forgalmának* alakulását az 1930—1934. években az alábbi összehasonlító táblázat tünteti fel:

	1930.	1931.	1932.	1933.	1934
		T o n n a			
Koksz	100.972·2	156.842·4	126.546·3	120.554·4	126.679·4
Kőszénkátrány	5.348·3	4.572·2	4.132·1	3.878·5	6.478·2
Útépítőkátrány és kátrányos porolaj	1.811·1	1.783·5	1.914·5	761·2	1.177·8
Kevertolaj és nyers naftalin	465·2	375·3	393·1	338·3	270·6
Kőszénszurok	—	—	80·0	743·2	199·5
Könnyűolaj	39·2	40·1	58·4	65·5	43·7
Barnaszénkátrány	92·7	—	—	—	—
Nyers Dieselolaj	231·0	31·1	—	—	—
Raff. Dieselolaj	153·2	545·0	35·1	442·7	273·5
Kreozotdúsolaj	228·5	270·1	210·9	289·0	272·3
Paraffinolaj	1·9	—	—	—	—
Présolaj	271·4	280·0	178·6	265·3	303·3
Paraffinpikkely	33·2	61·3	52·9	33·5	57·6
Barnaszénszurok	1.084·6	2.270·3	1.654·8	1.735·8	1.045·9
Cseppfolyós ammóniák	37·9	38·9	35·6	20·3	39·1
Kénsavas ammóniák	1.011·3	889·1	655·5	2.505·2	1.506·7
Szalmiákszesz	340·8	352·2	306·4	348·4	340·4
Használt gázolaj	138·8	176·9	223·2	201·3	183·8
Használt gáztisztítóanyag	—	3.594·4	1.227·1	2.222·9	414·0
Benzolgyári termékek:					
Nyers benzol	—	—	—	—	9·8
Előpárlat	—	—	—	—	14·2
Motorbenzol	—	—	—	—	349·4
90-es benzol	—	—	—	—	125·8
Nyers solventnafta	—	—	—	—	12·2
Desztillációs maradék	—	—	—	—	114·1

Gázmérők és bérleti gázberendezési tárgyak kölcsöndíja. A gázmérők kölcsöndíjából 981.457·69 pengő bevétel folyt be, 47.605·89 pengővel több, mint az 1933. évben és 55.457·69 pengővel több, mint amilyen bevétel ezen a címen előirányoztatott. Ennek a bevételi tételnek az emelkedése egyrészt a fogyasztók számának szaporodásával, másrészt azzal a körülménnyel függ össze, hogy a propaganda-akció során felszerelt nagyobb teljesítményű gázfogyasztókészülékekhez nagyobb kölcsöndíjú gázmérőket szerelt fel az üzem.

A Gázművek üzleti feleslege és a fővárosnak való szolgáltatás. — 1911—1934.

Folyószám		Az 1911—1924. években [1])	1925.	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
		korona	évben pengő									
1	Befektetett tőke	68,152.460·78	74,082.060·57	75,614.512·47	77,125.849·93	78,757.108·17	82,132.031·42	83,402.679·44	85,443.248·42	87,840,849·63	88.806.623·69	[2])53.781.532·13
2	A befektetett tőke törlesztése	5,955.087·43	747.757·33	778.087·07	809.647·57	842.488 90	876.662·95	903.147·90	939.785·42	977.909·93	1,017.581·78	1,058.863·86
3	A befektett tőke kamatja .	33,616.172·63	1,007.860·05	2,371.019·66	2,708.657·72	2,675.816·40	2,641.642·33	2,584.482·53	2,547.845·01	2,509.720·50	2,470.048·65	2,428.766·57
4	Utcai közvilágítás	10.062,237.284·20	1,193.885·74	1,340.965·64	1,602.304·47	1,654.621·24	1,827.713·34	1,955.416·45	2,037.902·96	1,773 924·89	1,853.922·96	1,761.541·43
5	Városi épületek gázvilágítása	805,845.077·70	57.275·59	34.614·72	26.705·98	24.153 56	24.493·84	14.770·78	15.324·80	12.018·69	9.473·14	10.435·94
6	Cső- és lámpaáthelyezés ...	19,450.340·47	6.988·70	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Az üzem által saját bevételeiből eszközölt új beruházások	16.602,681.336·64	2,340.185·54	2,332.451·90	1,911.337·46	1,871.258·24	1,642.800·56	1,963.555·—	1,939.110·08	2,265.402·42	1,197.147·02	980.276·41
8	Önbiztosítási alap	1.580.737·421·—	172.645·90	80.000·—	100.000·—	—	80.000·—	—	—	—	—	—
9	Értékcsökkenési és felújítási alap	—	—	—	600.000·—	884.432·—	800.000·—	500.000·—	700.000·—	282.000·—	—	—
10	Árkülönbözet a kedvezményes áron szolgáltatott gáz után	3.262,566.915·40	349.642·33	343.006·50	351.831·—	362.658·20	386.726·10	396.503·90	417.085·70	425.411·30	424.890·70	412.452·80
11	Készpénzbeszolgáltatás a városi Központi pénztárhoz	4.230.539.118·12	365.920·—	277.600·—	433.100·—	356.720·—	556.720·—	500.000·—	1,020.000·—	2,579.954·80	1,577.266·53	1,275.081·51
	4—11. tétel összesen	36.564,057.493·53	4,486.543·80	4,408.638·76	5,025.278·91	5,153.843·24	5,318.453·84	5,330.246·13	6,129.423·54	7,338.712·10	5,062.700·35	4,439.788·09

[1]) Az egyes évek zárószámadása alapján. — [2]) Az 1934. évben felvett új vagyonbecslés szerint a befektetések 1934. dec. 31. tényleges értéke az értékcsökkenések figyelembe vételével.

A bérleti gázberendezési tárgyak kölcsöndíja címén 1,169.283·59 pengő bevételt számolt el a gázgyár, 64.892·47 pengővel többet, mint az 1933. évben, de 46.716·41 pengővel kevesebbet az 1934. évre előirányzott bevételnél. Az 1933. évvel szemben mutatkozó bevételi emelkedés a felszerelt bérleti gázfogyasztó-készülékek számának növekedésével függ össze, míg az előirányzattal szemben jelentkező csökkenés oka egyrészt az, hogy a fogyasztók egy része a nagyobb kölcsöndíjú takaréktűzhelyet a kisebb kölcsöndíjú főzőre cseréltette át, másrészt hogy a jutalékos akvizició során eladott s nem bérbeadott készülékeket szerelt fel az üzem.

Szolgáltatás a székesfőváros részére. A gázművek a székesfőváros részére jelentős összegeket szolgáltatnak évről-évre. Erről valamint az üzem üzleti feleslegéről az előző oldalon levő adatok számolnak be.

Elektromos Művek. Az üzem árambevételei az előző évvel szemben 1,141.608 pengővel emelkedtek; ebből azonban még nem lehet arra következtetni, hogy az Elektromos Művek a nehéz gazdasági helyzet nyomása alól már felszabadult volna. Az árambevételi többlet ugyanis a céltudatos intézkedések következtében és kizárólag az erőátviteli fogyasztás emelkedéséből származik; ez a fogyasztás azonban nem tekinthető állandó jellegűnek, mert az ipari termelés ingadozásainak van kitéve.

A fogyasztók száma az elmult években a következőképen alakult:

	Fogyasztók száma	Az előző évhez viszonyítva
1932. évben	236.798	+5.533
1933. «	235.076	—1.722
1934. «	243.053	+7.977

a fogyasztók száma tehát 7977-tel szaporodott és az év végén 243.053-at tett ki.

Az évi termelés 289,322.958 kw-óra volt és az előző évhez képest 31,185.721 kw-óra többletet mutat.

Az Elektromos Művek fejlődését a következő táblázat adatai mutatják:

	1932	1933	1934	1933—1934-re %-ban
A fogyasztók száma	236.798	235.076	243.053	+ 3·40
A termelt kilowattórák száma	238,085.355	258,137.237	289,322.958	+12·08
Az eladott kilowattórák száma közvilágítással együtt	188,895.390	210,122.398	237,366.269	+12·96
Hatásfok	79·33%	81·39%	82·04%	+ 0·80
Árambevétel pengőben	39,901.747	40,005.928	41,147.536	+ 2·85
Bekapcsolt motorikus kilowattok	131.017	136.827	138.684	+ 1·35
Bekapcsolt világítási kilowattok közvilágítás nélkül	141.650	145.855	154.954	+ 6·24
Bekapcsolt közvilágítási kilowattok	2.989	3.017	3.043	+ 0·86
Maximális terhelés kilowattban	71.500	73.400	71.050	— 3·20
Eladott világítási kilowattórák száma közvilágítással együtt	77,777.214	75,959.784	74,360.860	— 2·11
Eladott egyéb kilowattórák száma	111,118.176	134,162.614	163,005.409	+21·50

A fentebbi összeállítás szerint 1933. évvel szemben: a termelt kilowattórák száma 12·08%-kal, az eladott kilowattóráké 12·96%-kal emelkedett; az árambevétel pedig csak 2·85%-kal szökött fel. Ennek oka a világítás fogyasztásának csökkenése, másrészt a nappali igénybevétel növekedése.

A kilowattóránkinti átlagos értékesítés a fogyasztók részére számlázott árammennyiségnél az 1933. évi 19·98 fillérről, 1934. évre 18·16 fillérre esett le.

Az egyes fogyasztócsoportok átlagos évi fogyasztása a következőképen alakult:

a) *Háztartások.*	1930. évben	1934. évben
Fogyasztás kwórában	33,921.200	28,319.727
Fogyasztók száma	175.564	187.916
Egy háztartás fogyasztása kwórában	193	151
A csökkenés %-ban	—	21·76%
b) *Erőátviteli fogyasztás.*		
A berendezés nagysága kilowattban	120.090	138.684
Fogyasztás kwórában	72,725.785	118,628.534
Egy berendezett kilowattra esik	605 kwó	855 kwó
Növekedés %-ban	—	41·32%
c) *Üzletek, műhelyek és raktárak világítási fogyasztása.*		
Fogyasztás kwórában	24,253.059	19,087.669
A fogyasztók száma	40.935	47.337
Egy fogyasztóra átlagban esett	592·5 kwó	403 kwó
A fogyasztókinti átlag apadása	—	31·98%

Világítási fogyasztás havonkinti (közvilágítás nélkül) alakulása a következő volt:

	1933. évben kilowattórában	1934. évben kilowattórában
Január hóban	8.793	7.841
Február «	8.284	7.614
Március «	6.542	6.867
Április «	5.477	5.587
Május «	4.817	4.674
Június «	4.125	4.088
Július «	3.587	3.599
Augusztus «	3.050	2.973
Szeptember «	3.452	3.365
Október «	4.260	4.230
November «	5.697	5.482
December «	7.434	7.156
Összesen	**65.518**	**63.476**
Erőátvitel és melegszolgáltatás	93.278	110.628
Egyéb fogyasztás	40.884	44.377
Árambevétel	40,005.927·70 P	41,147.535·55 P

A fogyasztók hátrálékos tartozásainak alakulása. A fogyasztók tartozása a zárlat alkalmával 1933. évben 3,341.859·44 pengő, 1934. évben 3,366.841·77 pengő volt. Ez az emelkedés jelentéktelen. A behajtás eredményét kielégítőnek kell tekinteni, ha figyelembe vesszük, hogy a számadási évben 1,141.608 pengővel többet számláztak, mint az 1933. évben.

Az egyes fogyasztási csoportok tartozásai a következőképen alakultak:

	Hátrálék		
	1932.	1933.	1934.
	év végén millió pengőben		
Magánfogyasztók csoportja (háztartások, üzletek, műhelyek, kisebb gyárak, vendéglők, irodák stb.)	0·570	0·237	0·212
Nagyfogyasztók csoportja (nagyobb gyárak, kávéházak, színházak, mozik, szállodák, nagyvendéglők stb.)	1·041	1·163	1·225
Állami fogyasztók csoportja	1·256	1·182	1·288
Fővárosi fogyasztás	0·104	0·224	0·221
Perelt és megszüntetett fogyasztók csoportja	0·427	0·535	0·421

A hátrálékok tehát általában csökkentek, a nagy fogyasztókat és az állami fogyasztókat kivéve, ahol emelkedés tapasztalható. A nagyobb fogyasztók hátráléka az általános gazdasági romlásnak tulajdonítható, míg az állami fogyasztók csoportjának tartozása főképen az állami színházak és az állami gépgyár hátrálékaiból származik.

Egyes olyan iparvállalatok, amelyek évenkint 150.000 kw-óránál többet fogyasztanak a következők:

	1930. évben	1934. évben
	millió kilowattórában	
I. Gépipar	8.265	7.585
II. Textilipar	4.953	6.469
III. Téglagyárak, cementipar	2.245	1.220
IV. Hűtőipar	1.044	1.111
V. Nyomdák	1.501	1.090
VI. Kábelgyárak	1.679	1.503
VII. Ruggyantaipar	2.678	3.190
VIII. Vegyipar	1.022	2.903
Összesen	**23.387**	**25.071**

Ez az 1930. évvel szemben 7·20%-os emelkedésnek felel meg.

Az erőátvitel és melegszolgáltatás összehasonlításánál számításba kell venni a környékbeli ipartelepek és a vasutak fogyasztását is. Ilymódon az erőátviteli fogyasztás 1930. évben 88,748.527 kw-óra, 1934. évben 144, 934.701 kw-óra. Az emelkedés tehát 1930. évről 63·31%.

A hálózathoz a számadási évben az alant felsorolt iparágak voltak kapcsolva, összesen 138.684·20 kw igénybevétellel; ehhez járul még a környékbeli telepek igénybevétele 20.800 kw-tal, tehát összesen 159.484·20 kw.

	Motor-darabszám	Kilowatt
Aranyművesek	48	73·78
Autóipar	520	2.382·46
Bőripar	104	336·46
Cipészipar	170	448·87
Dohánygyárak	238	722·70
Ékszer- és ezüstipar	133	361·83
Élelmiszeripar	2.493	11.098·36
Építkezések	105	1.525·10
Fa- és bútoripar	1.146	5.150·52
Fehérneműtisztítók	324	941·62
Felvonók	3.158	14.055·59
Festékőrlőműhelyek	59	278·74
Gyógyszertárak és gyárak	108	367·10
Hivatalok és tanintézetek	1.288	4.023·20
Kórházak és szanatóriumok	728	2.039·12
Malomipar	59	1.085·96
Mozgók és filmipar	329	889·39
Nyomdák	2.164	5.596·36
Papíripar	352	4.276·88
Pénzverdék	126	792·40
Posta és távirda	483	1.628·62
Serfőzők és sörraktárak	130	1.113·85
Szállodák és kávéházak	549	1.285·26
Színházak és szórakozóhelyek	354	2.084·55
Tégla- és cementipar	230	4.663·20
Templomok és zárdák	91	264·76
Textilipar	3.394	17.316·33
Üvegipar	101	312·89
Vas- és fémipar	4.443	30.178·41
Vegyészeti ipar	483	3.439·71
Városi üzemek	245	11.769·52
Különfélék	1.763	8.180·66
Együtt	**25.918**	**138.684·20**
Környékbeli telepek		20.800·—
Összesen		**159.484·20**

Közvilágítás. Tereken és parkokban kábelről táplált automatikus kapcsolóórával ellátott kandelábereket állítottak:

I.	kerületben	3	lámpahelyet	3	izzólámpával
V.	«	3	«	3	«
VI.	«	1	«	2	«
VIII.	«	11	«	11	«
Összesen ..		**18**	lámpahelyet	**19**	izzólámpával

Útközepes közvilágítási lámpákat szereltek fel:

I.	kerületben	32	lámpahelyet	63	izzólámpával
II.	«	20	«	40	«
III.	«	5	«	10	«
IV.	«	2	«	4	«
V.	«	3	«	5	«
VII.	«	19	«	19	«
VIII.	«	22	«	44	«
Összesen ..		**103**	lámpahelyet	**185**	izzólámpával.

A főváros külterületein részben külön e célra épült szabadvezetékekre, részben pedig meglévő szabadvezetékeken oszlopkaros lámpahelyeket szereltek fel:

I.	kerületben	258	lámpahelyet	259	izzólámpával
II.	«	98	«	98	«
III.	«	153	«	153	«
VI.	«	42	«	42	«
VII.	«	95	«	95	«
IX.	«	38	«	38	«
X.	«	241	«	241	«
Összesen ..		**925**	lámpahelyet	**926**	izzólámpával.

A BSzKRt oszlopokra pásztorbot-toldókat szereltek fel 9 darab lámpahelynél 9 db izzólámpával.

Központos gyujtás és oltás. Az 1934. évben is folytatták a közvilágítási lámpák kapcsolásának központosítási munkálatait.

A Terézváros és Lipótváros belső területein lévő 75 darab önműködő kapcsolóórának a Horn Ede-utcai alállomásból történő központos kapcsolására a Posta és Távirdaigazgatóságtól kábeleket béreltek. Ilymódon 75 darab óráról táplált 1717 izzólámpa központos kapcsolását valósították meg. Ugyancsak kábeleket béreltek a József- és Ferencváros belső területein lévő 86 darab kapcsolóóra kapcsolására is, melyek segítségével az ezekről táplált összesen 1978 darab izzólámpa központos kapcsolása a Kazinczy-utcai állomásból lehetővé válik. Ez utóbbi munkálatok már jórészt befejeződtek, úgyhogy a berendezés az 1935. év első felében üzembe kerül.

Az I., II. és III. kerületben folytatták a földszintes házsorokkal szegélyezett útvonalak falikarjainak központosítását olymódon, hogy az egyes kapcsolású falikarokat falon menő kábelek segélyével összekötötték és egyes csoportok lámpahelyeit önműködő kapcsolókarokkal kapcsolják. Az 1934. év során felszereltek összesen 234 darab ilyen falikaros lámpahelyet 234 darab izzólámpával.

Az 1934. évben újból közelebb jutottak a közvilágítás teljes automatizálására irányuló törekvések megvalósításához. Nevezetesen az 1933. év végén a teljes lámpaszám 90%-át kapcsolták automatikusan, az 1934. év végén pedig már 91·5% kapcsoltatott ilymódon.

Központosan 1933. év végén 867 db izzólámpát kapcsoltak, tehát a teljes lámpaszám 3·8%-át, viszont az 1934. év végén 2584 izzólámpát, tehát a lámpaszám 11%-át.

Az elektromos közvilágítási berendezés az 1934. év végén a következőkből állt:

60 wattos lámpa	.....	303 db
75 « «	.....	10.199 «
100 « «	.....	8.822 «
150 « «	.....	91 «
200 « «	.....	2.661 «
300 « «	.....	767 «
500 « «	.....	328 «
750 « «	.....	425 «
1.000 « «	.....	172 «
Egyéb fényerősségű lámpa	.....	159 «
Összesen	.....	**23.927** db

(Ebből 434 db lámpa a BSzKRt kezelésében).

Az 1934. évi közvilágítási lámpaszaporulat az előző részletezések szerint a következőkből alakult:

Tereken felállított kandeláberek	18	lámpahely	19	izzóval
Útközepes lámpák	103	«	185	«
Szabadvezetékes lámpák	925	«	926	«
BSzKRT pásztorbotok	9	«	9	«
Központosított falikarok	234	«	234	«
Egyenletesebb fényelosztás elérésére egylámpás lámpatesteket kicseréltek kétlámpásra. Ebből származó többlet	—	«	74	«
BSzKRT hálózatán felszerelve	—	«	94	«
Összesen	1.289	lámpahely	1.541	izzóval

Az 1934. évben leszereltek kézikapcsolású lámpahelyeket 483 db-ot 483 izzóval, egyéb okokból 66 db-ot 73 izzóval.

Összesen leszereltek 549-et 556 izzóval, vagyis a tiszta szaporulat 740 lámpahely 985 izzóval.

Díszvilágítást 1934. évben összesen 140 esetben teljesítettek. Új díszvilágítási berendezések az évben nem épültek.

Új beszerzések és beruházások. Új fogyasztók részére szükséges hálózatbővítésre az előirányzat 1,284.400 pengőt tett ki, amellyel szemben 1,007.474·54 pengő kiadás merült fel. Az új fogyasztók csatlakozási kiadásainak mértéke nagyrészben attól függ, hogy az újonnan jelentkezők milyen távolságra vannak a hálózattól.

A számadási évben a hálózatra kapcsolt tűzhelyek száma 478 darab, a forróvíztárolók száma 485 darab volt, a folyó évben a tűzhelyek 294 darabbal, a forróvíztárolók 31 darabbal szaporodtak. A tűzhelyek szaporulatának jelentékeny részét a fogyasztók a magánipar útján szerezték be.

Új beszerzések és beruházások címén 1933. évben 945.942 pengő kiadás merült fel.

Az 1934. évi kiadás az 1933. évivel szemben kereken 61.000 pengő többletet mutat; figyelembe kell azonban venni, hogy 1933. évben tűzhelyek és forróvíztárolók beszerzésére 193.000 pengőt számoltak el, afolyó évben pedig ily címen kiadás nem merült fel, a többlet tulajdonképpen 254.000 pengő. Ennek az az oka, hogy 1934. évben új fogyasztók jelentékeny számban csatlakoztak a hálózathoz.

A beruházási programm keretében elvégzett munkák:

Az 1926. 1927. 1928. években előirányzott rész teljesen elkészült.

Az 1929. év programmjából készen van: a kelenföldi 30 Kw-os kapcsolóállomásnak erre az évre felvett része; a kábelfektetések, az óbudai transzformátorállomás, a Kárpát-utcai átvevő állomás, a 8. sz. gépegység és 2 db nagynyomású gőzkazán; továbbá szerelés alatt áll 2 db egyenáramú átalakító.

Az 1930. év programmjából elkészült a kábelfektetés egyrésze, a kelenföldi 30Kw-os kapcsolóállomás épülete és berendezése, egy db áramátalakító gépcsoport és a Kazinczy-utcai transzformátorállomás épülete és berendezése; építés alatt áll a Simor-utcai transzformátorállomás.

A közvilágítási berendezések befektetése új létesítmények következtében 228.228·15 pengővel növekedett. A közvilágítási lámpák száma 986-tal szaporodott, és 1934. év végén összesen 23.927 darab volt üzemben.

KÖZEGÉSZSÉGÜGY

1. A főváros közegészségügyi intézményei.

Közkórházak. Az 1932. év január 1-én lépett életbe az államkincstár és a székesfőváros között 12 évre kötött megállapodás, melynek értelmében a szegénybetegek ápolási költségeinek fedezésére a kormány évi 7 millió pengőt engedett át a székesfővárosnak a betegápolási adóból. Ezt a megállapodást a főváros azzal a szándékkal kötötte meg, hogy a kórházi ápolási díjak ügye ilyen módon végleges rendezést nyer és hogy a kórházak költségvetésében ezentúl nem fog többé hiány mutatkozni. Ez a feltevés azonban nem vált be. Az 1932. évi zárószámadás adatai szerint ugyanis előreláthatóan tekintélyes hiány fog mutatkozni. A zárószámadásban 4,641.940 pengő 46 fillér az ápolási díjhátralék, aminek jelentékeny része behajthatatlan, ennélfogva hiányként fogja a főváros háztartását terhelni. A számszéki igazgató az 1932. évi hiányt 2,165.724 pengőre becsülte a zárószámadást kísérő jelentésében.

Az 1934. évi költségvetésben már eleve számításba vette a főváros a behajthatatlan ápolási díjakat és csak annyi ápolási díj bevételt irányozott elő, amennyire a tapasztalat szerint számítani lehet. Ennélfogva az előrelátható hiány ebben az évben már a költségvetésben mutatkozik.

Csökkent még a kórházi bevételek előirányzata azzal is, hogy a belügyminiszter törölte a törvényhatóságok hozzájárulása címén fölvett 700.000 pengőt az 1933. évi költségvetésből és ennélfogva ezt nem is irányozta már elő bevételként a főváros.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1933. évi 178. kgy. sz. határozatával újból megállapította a közkórházi orvosi személyzet létszámát és akkor szervezte meg azokat az állásokat, amelyekre szükség volt. Az 1933. évi 179. kgy. sz. határozat pedig megállapította a gazdasági, lelkészi, altiszti, ápoló- és munkás-személyzet létszámát. Az 1934. évi közkórházi költségelőirányzat ezekhez a határozatokhoz alkalmazkodott.

Az 1934. évi január 1-étől kezdve a kórházak maguk hajtják be az ápolási díjakat. Ettől az ápolási költségnek gyorsabb felszámítását és behajtása remélhető. A mai behajtási osztály csak addig marad meg, amíg a hátrálékot feldolgozza. A hátrálék feldolgozását a lehetőséghez képest siettetni fogja a főváros, hogy ez a kérdés végre lekerüljön a napirendről.

A közkórházi orvosi, gazdasági és egyéb személyzet létszámának megállapítása. Magy kir. belügyminisztérium 238.601/1933. számú rendeletével a törvényhatósági bizottságnak 1933. évi május hó 24-én és folytatva 26-án, 31-én, valamint június kedéseknek függőben tartásával és ezektől feltételezetten — az 1930. évi XLVII.

hó 2. napján tartott közgyűlésében 178/kgy. szám alatt hozott határozatát azzal a változtatással hagyta jóvá, hogy a központi igazgató, mint igazgató-főorvos egyúttal valamely kórházcsoportot is ellátni tartozik. Ekként a külön be nem tölthető orvosi állások közé a központi igazgató által betöltött igazgató-főorvosi állást is besorozta s egyúttal leszögezte, hogy minden kórházcsoport igazgató-főorvosa a saját szakának megfelelő kórházi osztályt főorvosi minőségben ellátni tartozik.

Mindezek alapján a székesfővárosi közkórházi orvosi személyzet létszámát, helyesebben orvosi állásait — a Maglódi-úti Horthy Miklós szeretetotthonnak közkórházként való igénybevételével, valamint ezen kórház terveinek jóváhagyásával, továbbá a jelzett szeretetotthon létesítési költségeivel kapcsolatban teendő intézt.-c. 16. §-ának rendelkezései alapján a m. kir. pénzügyminisztériummal egyetértőleg a következőképen állapította meg:

Központi igazgatás.

1 közkórházi központi igazgató, 1 orvos-titkár.

Központi ágynyilvántartó.

1 orvos-titkár, 2 alorvos.

Szent Rókus központi közkórház.

Igazgatás:

1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.

I. Belbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

II. Belbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

I. Sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 4 segédorvos.

II. Sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 4 segédorvos.

Szülő- és nőbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

Szembetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Fülbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Orr- és gégebetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Urológiai sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Prosectura:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Központi laboratórium:

1 laboratóriumvezető főorvos vagy végleges alorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Röntgen-laboratórium:

1 laboratóriumvezető főorvos vagy végleges alorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Kún-utcai fiókkórház.

I. Bőr- és nemibetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

II. Bőr- és nemibetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Nőibetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Gyöngyösi-úti szülőosztály.

1 vezető-főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház.

Belbetegosztály:

1 vezető-főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Szent István-közkórház.

Igazgatás:

1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.

I. Belbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

II. Belbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

III. Belbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

I. Sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

II. Sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

III. Sebészeti osztály :
1 alorvos, 1 segédorvos.

I. Szülő- és nőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

II. Szülő- és nőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Gyermekosztály :
1 főorvos, 1 végleges alorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Szembetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos.

Fülbeteg-osztály :
1 alorvos.

Orr- és gégebetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos.

Bőr- és nemibetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

Idegbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Prosectura :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Központi laboratórium :
1 laboratóriumvezető főorvos vagy végleges alorvos.

Röntgen-laboratórium :
1 laboratóriumvezető főorvos vagy végleges alorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Fizikoterápiai intézet :
1 laboratóriumvezető főorvos vagy végleges alorvos, 1 alorvos.

Horthy Miklós-közkórház.

I. Belbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

II. Belbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

III. Belbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Tüdőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Sebészeti osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Röntgen-laboratórium :
1 laboratóriumvezető főorvos vagy végleges alorvos.

Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztály.

1 vezető-főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

Szent László-közkórház.

Igazgatás :
1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.

Orvosi személyzet :
3 belgyógyász-főorvos, 1 gyermekgyógyász-főorvos, 1 fülgyógyász-főorvos, 1 sebész-főorvos, 1 prosector-főorvos, a központi és a Röntgenlaboratóriumhoz egy-egy laboratóriumvezető főorvos vagy végleges alorvos, az orr- és gégebeteg szakma ellátására egy végleges alorvos, 7 alorvos, 11 segédorvos és a szükséghez képest kisegítő orvosok.

Új Szent János-közkórház.

Igazgatás :
1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.

I. Belbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

II. Belbeteg- (Wodianer) osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Sebészeti osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

Szülő- és nőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Gyermekosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Szembetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Fülbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Orr- és gégebetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Orthopädiai osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Elme- és idegbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

Urológiai sebészeti osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

I. Tüdőbeteg-osztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

II. Tüdőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

III. Tüdőbetegosztály :
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Fertőző sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Prosectura:
1 főorvos, 1 alorvos.
Központi laboratórium:
1 laboratóriumvezető főorvos vagy végleges alorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Röntgen-laboratórium:
1 laboratóriumvezető főorvos vagy végleges alorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Szent Margit-fiókkórház.

Belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Szülőosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.
Röntgen-laboratórium:
1 laboratóriumvezető-főorvos, vagy végleges alorvos.

Továbbá bármely kórház bármely osztályán alkalmazható 15 adjunktus.

Az orvos-titkári állásokat 3 főorvosi és 3 végleges alorvosi, a laboratóriumvezetői állásokat pedig 6 főorvosi és 5 végleges alorvosi állásban szabta meg.

Ehhez képest a közkórházi orvosi személyzet létszáma a következő:

Közkórházi központi igazgató	1	Alorvos-titkár	3
Igazgató-főorvos	4	Végleges jellegű alorvos	2
Osztályos főorvos	57	Adjunktus	15
Prosector-főorvos	4	Alorvos	71
Laboratóriumvezető főorvos	6	Segédorvos	106
Laboratóriumvezető végleges alorvos	5		
Főorvos-titkár	3	Az állások száma összesen	277

A felsorolt állások — azoknak kivételével, melyek a rendeletben foglalt rendelkezések szerint be nem tölthetők — üresedés esetén csak a normállétszám keretein belül, a központi igazgatói, az igazgató-főorvosi, az orvos-titkári, a laboratóriumvezetői, valamint az adjunktusi állások üresedése esetén pedig az ezekre vonatkozó különleges rendelkezéseknek betartásával tölthetők be.

A törvényhatósági bizottság ugyanezen közgyűléseiben 179/1933. kgy. szám alatt hozott határozatával, a polgármester javaslatára, amelyhez a törvényhatósági tanács hozzájárult, kimondotta, hogy a székesfővárosi közkórházak gazdasági, római katolikus lelkészi, altiszti, ápolói és munkásszemélyzetének létszámát a következőképen állapítja meg.

Végleges személyzet.

a) *Gazdasági személyzet.*

Kórházi főfelügyelő	4
« felügyelő	5
« I. oszt. főtiszt	9
« II. « «	9
« I. « tiszt	9
« II. « «	6
Élelmezési szakfelügyelő	1
Számvevőségi számtanácsos	3
« főtiszt	5
« tiszt	4
Végrehajtó felügyelő	1
Segédhivatali igazgató	1
Főkezelőnő	1
Kezelőnő	3
Gépész	7
Ideiglenes hivatalnok	39
Gazdasági létszám összesen	107 fő

b) *Római katolikus lelkészi személyzet.*

Szent István-közkórház:

Lelkész	1
Segédlelkész	1

Horthy Miklós-közkórház:

Lelkész	1

Szent László-közkórház:

Lelkész	1

Új Szent János-közkórház:

Lelkész	1
Segédlelkész	1
Lelkészi létszám összesen	6 fő

c) *Altiszti személyzet.*

Altiszti létszám összesen	50 fő

Ideiglenes személyzet.

a) *Ápolószemélyzet.*

Szent Rókus központi közkórház ..	173
Kún-utcai fiókkórház	25
Gyöngyösi-úti szülőosztály	7
Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház	33
Szent István-közkórház	224
Horthy Miklós-közkórház	77
Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztály	19
Szent László-közkórház	182
Új Szent János-közkórház	266
Szent Margit fiókkórház	17
Összesen	**1.023** fő

b) *Ideiglenes szolgák és segédmunkások.*

Szent Rókus központi közkórház ..	102
Kún-utcai fiókkórház	16
Gyöngyösi-úti szülőosztály	5
Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház	18
Szent István-közkórház	146
Horthy Miklós-közkórház	61
Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztály	15
Szent László-közkórház	133
Új Szent János-közkórház	148
Szent Margit fiókkórház	13
Összesen	**657** fő

c) *Műszaki és gépüzemi személyzet.*

Szent Rókus központi közkórház ..	11
Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház	5
Szent István-közkórház	32
Horthy Miklós-közkórház	9
Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztály	3
Szent László-közkórház	24
Új Szent János-közkórház	41
Szent Margit fiókkórház	3
Összesen	**128** fő

d) *Mosónők és varrónők.*

Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház	9
Szent István-közkórház	39
Szent László-közkórház	27
Új Szent János-közkórház	33
Összesen	**108** fő

Ezt a határozatot a m. kir. belügyminisztérium *azzal a változtatással hagyta jóvá*, hogy a negyedik kórházi főfelügyelői állás a normállétszám megállapítása során felvétetvén, a szervezése tárgyában teendő újabb előterjesztés mellőzendő, továbbá hogy az eddig szerződéssel alkalmazott és a közigazgatási VI. fizetési osztálynak megfelelő illetményekben részesülő élelmezési szakfelügyelőnek a közkórházi gazdasági személyzet létszámába folytatólagosan való alkalmazásához nem járul hozzá. Egyúttal az 1930 : XLVII. t.-c. 16. §-ában kapott felhatalmazás alapján a székesfővárosi közkórházak gazdasági, kezelési, róm. kat. lelkészi, altiszti, ápolói és munkásszemélyzet normállétszámát akként határozta meg, hogy :

a gazdasági és kezelési személyzet új létszáma	106
a róm. kat. lelkészi személyzet új létszámát	6
az altiszti személyzet új létszámát	50
az ápolói személyzet új létszámát	1.023
az ideiglenes szolga- és segédmunkásszemélyzet új létszámát	652
a műszaki és gépüzemi személyzet új létszámát	121
a mosó- és varrónői személyzet új létszámát	108

főben állapította meg azzal, hogy nagy járvány esetére a Szent László-közkórházban az ápolói személyzet pótlásáról szükség szerint kisegítő ápolók alkalmazásával kell gondoskodni.

Szent Rókus kórház. Az 1934. év folyamán befejezést nyert a kórházi épület I. em. helyiségeinek (volt orvosi lakások) átépítése és ezzel kapcsolatosan —a Stáhly-utcai gazdasági épületből — a gondnoksági hivatal áthelyezése.

A kórház-épületben a régi gondnoki lakás egy részében falbontásokkal járó építkezés folytán az Orvos Társulati tanácsterem, másik részében az 1933. évben felállított székesfővárosi közkórházi fogászat kapott végleges és megfelelő elhelyezést. A szülészeti osztályon a szülészeti és nőgyógyászati ambuláncia tatarozása befejeztetett. Betegruharaktár részére egy souterrainhelyiség építtetett át, ugyancsak befejezést nyert a betegruha fertőtlenítőhelyiség építkezése és felszerelése is.

A kórház udvarának a parkozása, szökőkút és díszes kivitelű kút építkezésével nyert megoldást.

Az ápolónők és a többi személyzet részére két egybenyíló és egy különálló souterrain ebédlő építkezésének befejezésével az alkalmazottak — szociális szempontból is — minden tekintetben megfelelő és rádióval felszerelt otthonhoz jutottak.

Szükségessé vált egy robbanásmentes gyógyszertári áruraktár készítése tűzveszélyes gyógyszerek tárolására.

A személyzetnek a Csokonai-utcai gazdasági épületbe való átcsoportosítása folytán nyert helységek építkezésének befejeztével, 6 orvos kapott lakást a Stáhly-utca 7 sz. gazdasági épületben. Stáhly-utca 7. sz. gazdasági épület gránitköves udvara parkoztatott s a műszaki raktár átépítése, felszerelése befejezést nyert.

Stáhly-utca 9—11. sz. gazdasági épületben (prosectura udvar) az úttest megépítése kocsijárat részére és parkozása ugyancsak befejezést nyert.

A szokásos évi tatarozási munkálatok, valamint az osztályok gyógyeszköz felszerelésének kiegészítése, úgy a Gyöngyösi-úti, mint a Madarász-utcai kórházban megtörtént.

1934. évi január hó 22-én nyittatott meg a 197.490/1933—X. számú polgármesteri határozattal engedélyezett 98 ággyal bíró Alföldi-utcai nőbetegosztály, mely később szülészeti osztállyá fog átalakulni.

Új Szent János közkórházban a polgármester 194.021/1933—X. sz. határozatával a szegény betegek részére a közkórházhoz tartozó volt vámépületben egy várószobából, egy rendelőből, laboratóriumból és megfelelő mellékhelyiségekből álló nemibeteg rendelő létesült, amely működését 1934. január 15-én megkezdte.

Szent István közkórházban a főváros az 1934. év folyamán a prosectura emeletét átalakította és laboratóriumi célokra szerelte fel. Befejezte a bőr- és nemibetegosztály tatarozását. A III. belbetegosztályon egy betegszállító felvonót szereltetett fel.

A gépüzemben egy B. W. láncrostélyos, 12 és ½ légkörfeszültségű kazán állíttatott fel a régi 2 Bánó és Szücs-féle kazán helyett.

A Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztályon röntgen-laboratórium létesült.

A Horthy Miklós kórház tüdőbetegosztályán diathermiás készülék szereltetett fel. A belbetegosztályon egy Siemens-féle forgótekercses elektrokardiograph készülék állíttatott be. A röngten-laboratórium egy therapiás mennyezetállvánnyal és egy diapozitívkészítő készülékkel egészült ki. Filmkamara épült, növényház létesült, a személyzeti lakások pedig tataroztattak, vízvezetékkel és villanyvilágítással láttattak el.

Tisztifőorvosi hivatal. Mint a központi közigazgatás szakhivatala az 1934. évben ellátta a szakelőadói tisztet a polgármesteri hatáskörben elintézendő ügyekben,

végezte szaki irányítását és ellenőrzését az I. fokú közigazgatás egészségügyi ágazatának kezdeményezte mindazon intézkedéseket, amelyeknek szükségét Budapest mindennapi élete, szociális és gazdasági helyzete megköveteli.

Figyelemmel kísérte az általános gazdasági helyzetet, a klimatikus viszonyokat (hőingadozás, légáramlatok, csapadék), a népesedés alakulását (születés és halálozás egymáshoz való viszonya), a tanköteles korban levők egészségi állapotát, a foglalkozásnak a szervezetre gyakorolt hatását, a lakás- és népélelmezési viszonyokat, a város vízellátását, köztisztasági állapotát (szemét, szennyvizek eltávolítása), illetve ezeknek a közegészségügyi helyzetre gyakorolt hatását.

Hevenyfertőző bántalomban a tiszti főorvosi hivatal nyilvántartása szerint megbetegedett: 11.605, meghalt: 293 egyén. A megbetegedések és halálozások túlnyomó része a 15 éven aluli korúakra vonatkoznak.

Az idült fertőző megbetegedések közül első helyen kell megemlékezni a tuberkulózisról, mely egymaga több embert fertőz és több életet követel, mint az összes hevenyfertőző betegségek együttvéve. A megbetegedések pontos száma ismeretlen. A tuberkulózis halálesetek száma: 1671, ami az 1933. évi 1815 és az 1932. évi 2354 esettel szemben a helyzet enyhülését jelenti.

A másik veszedelmes idült fertőzőbetegség a lues (népiesen vérbaj) a rendelő intézetek és szakorvosok jelentései szerint terjedőben van. Reméljük, hogy a fertőzöttek erélyes kezelése véget vet az esetek szaporodásának és a sok gyötrelemmel járó, elhúzódó utóbajoknak, bár az intézményes eljárás hiánya miatt ez nagy nehézséggel jár.

Az elmebetegek száma változatlanul nagy, amit egyéb okok mellett a gazdasági válság okozta anyagi gondok, nélkülözés, lelki meghasonlás terhére kell írni. Ezen betegek gondozásának megkönnyítésére IX., Ráday-utca 33. szám alatt a második Idegbeteggondozó és Tanácsadó Állomást nyitotta meg a székesfőváros.

A szegénybetegek orvosi ellátása terén az igényjogosultak számát illetőleg a a helyzet nem változott, nem javult. A szegények orvoslásával megbízott orvosok (kerületi orvosok, ideiglenes kerületi orvosok stb.) 40.529 új szegénybeteget vettek kezelésbe. A gyógyszerköltség összesen 364.261·57 pengőt tett ki, amiből 66.977·75 pengőt insulin, 16.500·59 pengőt pedig gyógyászati segédeszközök (szemüveg, járógépek, támasztó-füzők, művégtagok, faláb, mankó stb.) beszerzésére fordítottak.

A betegek ellátása terén a helyzet javult, amennyiben több helyen a követelményeknek mindenben megfelelő új orvosi rendelőt létesítettek és helyeztek üzembe.

A gyógyintézeteket illetőleg a helyzet az azelőtti évekhez viszonyítva lényeges eltérést nem mutat.

Az iskolaköteles nemzedék egészségügyi állapotára fényt vetnek a székesfőváros iskolaorvosi intézményébe bekapcsolt gyermekekre és ifjakra vonatkozó alábbi adatok.

Az iskolaorvosi intézmény, mint a székesfőváros legnagyobb méretű egészségvédelmi szerve, a székesfőváros közegészségügyi viszonyainak javítását az óvodás és tanköteles gyermekek orvosi gondozása, felügyelete útján és az egészségügyi ismeretekre való tanítással, az egészségre vonatkozó neveléssel szolgálja. Ma már ismeretes, hogy a tanulók nagy százaléka tüdőbajos vagy tüdőbajra hajlamos, megdöbbentő sok a szervi szívbajos, a szervi fogyatékos, gátolt légzésű, alkati gyengeségben szenvedő, rosszfogazatú, lelki abnormitásban szenvedő stb. A tanulósereg nagy százalékának teherbíróképessége kisebb, mint a tanterv kívánalmainak súlya. Kétség-

telen tehát, hogy az iskolába válogatás nélkül beterelt gyermeksereg minőségi szelekciójára, a fejlődő szervezet állandó ellenőrzésére, a rátaltak szociálhigienés ellátására, a tanulóifjúság egészséges életmódra való nevelésére szükség van. Az intézmény arra hivatott, hogy céltudatos munkájával a közegészségügyet kedvezően befolyásolva javítsa és az esetleges leromlást mérsékelje. Feladatainak megoldását, az általános egészségvédelem keretében, annak a ma már általánosan elismert ténynek a szükségessége parancsolja, hogy úgy a közeli, mint a távoli jövőben felszínre kerülő nehéz terheket elviselni, a problémákat megoldani csak lelkileg és testileg egészséges nemzedék lesz képes.

Tevékenységére élénk fényt vetnek az alábbi adatok:

Az orvosi működés keretében a 63 iskolaorvosi körzetben (ebből 3 körzet iparos- és kereskedőtanonciskolás körzet) 92.500 tanuló orvosi felügyeletét látták el az iskolaorvosok. Iskolaszakorvosi felülvizsgálatot (az 1933/34. tanév II. felének és az 1934/35. tanév I-ső felének adatait összegezve) 26.126 gyermeknél tartottak szükségesnek. Ezek közül:

Szemészetre	7.843
Fülészetre	1.925
Orr-, gégegyógyászatra	2.375
Belgyógyászatra	6.716
Ideggyógyászatra	2.016
Bőrgyógyászatra	2.011
Testegyenészetre	1.864
Röntgenre	1.375

gyermeket küldtek.

A tüdőbeteggondozó intézetek szakvizsgálatát 11.712 gyermeknél vették igénybe.

Aktív tuberkulózisa 447, inaktív tuberkulózisa 5974 tanulónak volt.

A gyermekek közt előfordult fertőző megbetegedések száma 4238 volt, ebből:

Vörheny	1.328
Diftéria	615
Kanyaró	1.008
Bárányhimlő	1.047
Szamárhurut	150
Tífusz	69
Vérhas	21

Fertőző trachomája 28, nem fertőző 72 tanulónak volt.

Szervi szívbaja volt 2957-nek.

Epilepsziát 109, choreát 136 gyermeknél észleltek.

Golyvát 4614 tanulónál állapítottak meg.

Gyógytornára járt 5200 tanuló.

Torna, kézimunka, rajz, ének alól felmentettek 5375 tanulót.

Szülők számára 463 ismeretterjesztő előadást tartottak. Elsősegélyben részesítettek 7377, kórházba szállíttattak 210 tanulót.

Az iskolaszakorvosok közül a négy szemészszakorvosnál jelentkezett összesen 8938 új beteg. Ezek közül fénytörési rendellenességet 5267, kancsalságot 876, szemtekerezgést 42, a szemhéj betegségeit 633, a kötőhártya betegségeit 1349, a szaru-

hártya-, szivárványhártya-, szemlencse stb. betegségeit 319 gyermeknél észlelték. Szemüveget rendeltek 3468, műtétet ajánlottak 50 esetben.

A két fülszakorvos a jelentkezett 1962 új beteg közül középfülbántalmat talált 1423 tanulónál. A külső fül betegsége 274, a belső fül betegsége 88 tanulónál fordult elő. Műtétet ajánlottak 35, kórházi felvételt 29 esetben.

A két orr- gégeszakorvos összesen 2556 új beteget vizsgált meg. Az orr és melléküregeinek betegségét 894 gyermeknél, az orrgarat és torok kóros elváltozásait 1310-nél a gége és légcső betegségeit 225-nél állapították meg. Műtétet ajánlottak 968 esetben.

A három belgyógyászszakorvosnál összesen 6611 új beteg jelentkezett. 762 gyermeknél funkcionális, 1490-nél konstitucionális és 2266-nál organikus eredetű elváltozásokat vagy betegséget találtak. Fénykezelésben részesítettek 160 tanulót: 1240 esetben, műtétet 55, kórházi felvételt 29 esetben tanácsoltak.

A két idegszakorvos összesen 2332 beteget vizsgált meg. 1223 gyermeknél funkcionális, 221-nél organikus eredetű zavarokat vagy betegséget találtak. Endokrin eredetű zavar 31, oligophrenia 632, pszichopátia 117 esetben fordult elő. Kislétszámú osztályokba való áttelepítésre javasoltak 348, kisegítőosztályokba 40 és gyógypedagógiai intézetbe 126 tanulót. Kórházi felvételt ajánlottak 13 esetben.

A bőrgyógyászszakorvos összesen 2165 új beteget vizsgált meg. Fénykezelésben részesített 194 gyermeket összesen 1334 esetben, fertőző természetű bőrbetegséget 862 tanulónál észlelt.

A két testegyenészszakorvos összesen 1969 új beteget vizsgált meg és látott el tanáccsal. Műtétet ajánlottak 82 esetben, azonkívül a gyógytornaellenőrző szakorvossal a törzserősítő tornaórák irányítását és ellenőrzését látták el.

A röntgenszakorvos összesen 3594 új beteget vizsgált meg (beleszámítva az iskolafogorvosok által küldött betegeket is). Ebből 2101 átvilágítást, 926 felvételt, 133 besugárzást és 434 fogfelvételt készített, illetve eszközölt.

Az iskolafogorvosok (21) az iskolákban összesen 17.674 tanulót vizsgáltak meg. Ezek közül fogbetegnek találtak 14.642-t. Épfogú volt 1914. Magánorvoshoz utasítottak 1333, iskolafogorvosi kezelésre 13.309 tanulót. A vizsgálókban elsőízben 12.137, ismételten 57.381 tanuló jelentkezett. Tömésben részesült 25.407 tanuló, az összes tömések száma 39.069. Konzultációt végeztek 76.075, műtétet 46 esetben.

A szociális tevékenységet illetőleg az iskolaorvosi intézmény szoros együttműködésben van a kerületi tiszti orvosokkal, az anya- és csecsemővédő intézetekkel, a tüdőbeteggondozó intézetekkel, az idegbeteg tanácsadóval, a bakteriológiai és fertőtlenítő intézetekkel. Az iskolaorvosok kiválasztották az ingyenebédre (16.000), az ingyentejtáplálásra (16.000), a szünidei nyaraltatásra (9300) az erdei-iskolai elhelyezésre (800), a törzserősítő, ú. n. gyógytornára (5200), a mesterséges napfényre (quarzlámpa) szorulókat. Kiválasztották, előkészítették és törzslapozták a diftéria elleni védőoltásokban részesülteket (1930. év januárjától összesen 40.000 tanulót), ellenőrizték az akcióskonyhák és a működésben lévő iskolafürdők higienikus állapotát és használatát, kiválasztották továbbá a testileg vagy szellemileg fogyatékos (rosszullátó, nagyothalló, gyengetörzsű, rosszultáplált, gyengetehetségű stb.) gyermekeket s a szükséges esetekben a megfelelő irányban eljártak. Az iskolafogorvosi vizsgálókban 2000 darab fogkefét osztottak ki szegénysorsú gyermekek között s ezzel a száj- és fogápolás előnyeit nagymértékben propagálták.

A tiszti főorvosi hivatal iskolaorvosi vonatkozásban az intézmény szakirányítása és ellenőrzése mellett 252 ügydarabot intézett el.

Az iskolaorvosi kar bevonásával két értekezletet tartottak.

Az iparegészségügyi ártalmak leküzdése terén a székesfőváros és az OTI között szorosabb munkaközösség jött létre. A helyzet azonban még mindig sok kívánni valót hagy maga után, mert a nehéz gazdasági viszonyok miatt, higienikusabb műhelyviszonyok (pinceműhelyek megszüntetése, kifogástalan felszerelés, öltöző, mosdó, étkező stb. létesítése) teremtése ezidőszerint igen nagy akadályokba ütközik.

Az iparostanoncoknak az iskolaorvosi intézménybe való fokozatos bekapcsolását iparegészségügyi szempontból örvendetes jelenségként könyvelhetjük el.

Lakásegészségügyi téren változatlanul kifogás alá esik az állapot. A sok üresen álló lakással szemben nem kevesbedett meg az egészségtelen pince, kunyhó- és zsúfolt vagy egyéb szempontból egészségellenes lakások száma. Még súlyosbítólag hat az a körülmény, hogy télen a hiányos fűtés a hurutus megbetegedéseket elősegíti.

A néptáplálási viszonyok szomorú képet mutatnak. Az agrár Magyarország fővárosában — hasonlóan a vidéki városokhoz és falvakhoz — nagyon sokan nélkülözik a megfelelő minőségű és szükséges mennyiségű táplálékot. Ennek különösen a gyermekekre gyakorolt káros hatása évtizedek mulva is érezhető lesz.

A székesfőváros ivóvíz-ellátása örvendetes állapotot tükröztet vissza. A minőség úgy vegyi, mint bakteriológiai szempontból kifogástalan.

A szennyvíz, ürülék és szemét eltávolítása a higiéne szempontjából a körülményekhez képest megfelelő berendezéssel és módon történik.

Az orvosi, szakorvosi, szülésznői, gyógyszerész-gyakorlat mozzanatait illetőleg a következő számokból alkothatunk képet magunknak.

Gyakorlatot kezdett 270 orvos, 12 szülésznő. Lakást változtatott 503 orvos, 20 szülésznő. Abbahagyta gyakorlatát 132 orvos, 28 szülésznő. Újból kezdett gyakorlatot 61 orvos, 13 szülésznő. Meghalt 33 orvos. Szakorvosi cím engedélyezése iránt 408 esetben adtak be kérvényt. 1934-ben a gyakorló orvosok összes száma: 3993, a szülésznőké: 190 volt.

Gyógyszertári jogért 40, a jog átruházásáért 23, bérbeadásáért 6, áthelyezésért 8, gyógyszervegyészeti gyár létesítése iránt 6, gyógyszervegyészeti laboratóriumi engedélyért 11, opiumüzemi engedélyért 42 esetben folyamodtak.

Budapesten az 1934. évben 3 új személyes jogosítványú gyógyszertár nyílt meg. Gyógyszerész-gyakornok tartási engedélyt 17 gyógyszertártulajdonos kért. A gyógyszertárakban alkalmazott gyógyszerész-személyzet változását illetőleg 389 bejelentés történt.

Közalkalmazottak szolgálatképességi állapotának elbírálása céljából a tiszti főorvosi hivatal 1522 személyt vizsgált meg, akik közül állami volt: 385, székesfővárosi 1137, ez utóbbiakból közigazgatási: 532, közoktatási: 605. A nyugdíjszerű ellátásban nem részesíthető, de az 1928. évi XL. t.-c. értelmében öregségi és rokkantsági járadékra igényjogosultaknál 125 esetben történt a munka és keresetképességi állapotra irányuló vizsgálat.

A közszolgálati pályára való alkalmasság tekintetében végzett orvosi vizsgálatok száma meghaladta a másfél százat.

A tiszti főorvosi hivatal 1934. évi munkateljesítménye aktaszerűleg 3124 iktatott és 9996 nem iktatott ügydarab képében nyert lebonyolítást. Ha ehhez hozzáadjuk a székesfővárosi alkalmazottak szolgálatképességi, alkalmassági, munka- és keresőképességi állapotának megvizsgálására vonatkozó ügyiratokat, akkor kereken 15.000-re tehető a tiszti főorvosi hivatalt foglalkoztató ügyek száma.

Ezt a munkát a tiszti főorvosi hivatal a tiszti főorvosnak, illetve távollétében a tiszti főorvoshelyettesnek vezetése alatt 3 beosztott tiszti orvos, 1 kezelőfőtiszt, 1 kezelőnő, 3 kezelési szakú ideiglenes hivatalnok és 3 altiszt részvételével bonyolította le.

2. A közegészségügyi igazgatás egyéb szervei.

Tüdőbeteggondozó intézetek. A gondozóintézetek hálózatának kiépítését a főváros az 1932. évben befejezte. A hálózat utolsó szerve a II. ker., Tölgyfa-u. 10. szám alatti intézet létesítése volt, amely intézet 1932. október 1-én kezdte meg működését. Azóta a székesfőváros területén 10 intézet látja el a tüdőbeteggondozás munkáját.

Minden intézetnek teljesen körülírt működési körzete van, amelyen belüli lakosság gondozására szolgál. Minden intézet tökéletesen fel van szerelve a tüdőgümőkór diagnosztikájának minden eszközével s az intézetek belső orvosi diagnosztikai munkáját az intézetek külső, családgondozási és családvédelmi prevencióját a gondozónővérek végzik. Időnkint a család minden tagját átvizsgálják az intézetek a tuberkulózis megelőzésének, elhárításának célzatával.

Az egyes intézetek működési körzetében lévő népességszám az 1930. évi népszámlálási adatok alapján a következő:

Központi intézet (V., VI., XIII. ker.)	243.108	lakos
Pauler-u. 22. (I., XII. ker.)	67.794	«
Tölgyfa-u. 10. (II. ker.)	52.047	«
Szentendrei-u. 21 (III. ker.)	60.465	«
Rózsák-tere 2. (VII. ker.)	135.675	«
Kistemplom-u. 6. (VIII. és IV. ker.)	166.291	«
Mester-u. 33—35. (IX. ker.)	99.617	«
Mázsa-tér 9. (X. ker.)	65.756	«
Kökörcsin-u. 5. (XI. ker.)	48.155	«
Újvidék-u. 5. (XIV. ker.)	67.276	«

Az intézetek betegforgalmát illetőleg utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

A Központi intézettel kapcsolatosan 1931-ben napközi fekvőcsarnokot létesítettek 30 beteg számára, amely a nyári hónapokban, május 1-től szeptember hó 30-ig van üzemben és nyujt lehetőséget arra, hogy az intézet által kiválogatott és ilyen gyógymódot igénylő betegeknek a fekvőkúrára és azzal kapcsolatos kezelésre lehetőséget nyujtson, amivel a kórházakat is tehermentesíti.

Jelenleg az intézeteknek 1 igazgató-főorvosa, 8 vezető-főrorvosa, 1 gége-rendelőfőorvosa, 10 adjunktusa, 10 alorvosa és 40 gondozó nővére van.

Székesfővárosi Közegészségügyi és Bakteriológiai Intézet. Az intézet 1934-ben is igen nagyszámú, a heveny fertőző betegségekre vonatkozó vizsgálatot végzett. Szigorú ellenőrzés alatt tartotta a fővárosi vízmű által termelt ívóvizet, többször megvizsgálta a fővárosi ásványvízüzemek által mindig kifogástalanul forgalombahozott ásványvizeket, fürdők és uszodák vizét; sorozatos vizsgálatokban foglalkozott a Dunavíz higiénéjével; számos tej- és fagylaltvizsgálatot végzett; azonkívül állandóan vizsgálja Budapest levegőjét korom és portartalomra vonatkozólag.

A diphtheria védőoltásokat is zavartalanul folytatta.

Az intézeti munka a korszerű higiéne követelményeinek megfelelően az újabb és tökéletesebb methodika bevezetésével további fejlődést mutatott fel. A színvonal megtartása az intézet tagjainak csupán áldozatos és odaadó munkássága révén volt biztosítható, annál is inkább, mert a kiterjedtebb munkakört az intézet személyzete a régi taglétszámmal látta el.

Ez év folyamán végzett összes vizsgálataink száma 88.875, melyből 12.778 a higiéniai és 76.097 a bakteriológiai osztályra esett.

Az 1934-ben végzett vizsgálatok a következők:

Torok-, orrváladék	40.769
Széklet	19.360
Vizelet	831
Vér bakteriológiai vizsgálata	6.164
Vér serológiai vizsgálat	6.927
Egyéb bakteriológiai, górcsövi, haematológiai, parasitológiai, kórvegytani vizsgálata	2.106
Víz	11.716
Élelmiszer	215
Levegő	787
Összesen	**88.875**

Az intézet munkakörének nagyságát a multhoz hasonlítva szembetűnően mutatja az alábbi táblázat:

Év	Vizsgálatok száma
1900	9.600
1904	10.110
1914	12.927
1924	29.310
1934	88.875

Írásban kiadott leletei és szakvéleményei száma 15.600 volt.

Ez év folyamán az intézet udvarán felépült az új állatház, ahol az intézet állatállománya teljes egészében elhelyezést nyert. Ezen beruházással megszűnt az a tarthatatlan helyzet, mely a többszázra menő kísérleti állatok elhelyezése körül oly sok gondot okozott. Az állatház beosztása az állatok faj szerinti elválasztását, továbbá kísérletezés, illetve fertőzés alatt álló állatoknak az egészségesektől való elkülönítését teszi lehetővé. Az állatházban a boncoló-laboratorium részére külön helyiség áll rendelkezésre. Az állatállomány létszáma kb. 1500, melyből évente 700 kerül kísérletre.

Fertőtlenítő Intézet. Az intézet munkájának mennyisége igazodik a fővárosban előforduló fertőző betegségek számához. Amint a fertőző betegségek száma több, a fertőtlenítések száma is emelkedik. Az utóbbi években a fertőző megbetegedések száma az előző időkhöz képest általában több volt s 1928-tól kezdve 18.000 és 24.000 között mozgott.

1934-ben a fertőző betegségek száma 14.925-re esett le, s így az 1933. évi 18.608-cal szemben 3683-mal kevesebbet tüntet fel.

Összehasonlítva a fertőző megbetegedések és fertőtlenítések számának alakulását, kiderül, hogy míg 1934-ben a megbetegedések száma apadt, a fertőtlenítéseké emelkedett, mert 1933-ban 8538-at, 1934-ben pedig 9128-at tett ki. A szaporulat 590. A fertőző megbetegedések száma 1934-ben 1933-hoz képest 19·78%-kal csökkent, a fertőtlenítések száma pedig 6·46%-kal emelkedett.

A fertőtlenítő intézet a legtöbb lakásfertőtlenítést vörheny, diftéria, hastífusz és vérhas miatt végzi, mely betegségek a fővárosban endémiásan állandóan előfordulnak. 1934. évben mind a négy betegség nagyobb számmal fordult elő, mint 1933-ban, ami a fertőtlenítések számának emelkedését magyarázza.

	Megbetegedés		Fertőtlenítés	
	1933	1934	1933	1934
Vörheny	4.502	4.778	3.924	4.155
Diftéria	2.695	2.716	2.426	2.591
Hastífusz	924	1.046	615	650
Vérhas	444	638	364	642
Összesen ...	**8.565**	**9.178**	**7.329**	**8.038**

A négyféle megbetegedés és fertőtlenítés számának emelkedését 1933-ról 1934-re a következő számok mutatják:

	Megbetegedés számának emelkedése	Fertőtlenítés emelkedése
Vörheny	276	231
Diftéria	21	165
Hastífusz	122	35
Vérhas	194	278
Összesen	**613**	**709**

A fertőtlenítések száma a megbetegedések számánál általában kevesebb azért, mert a megbetegedések számában a környékről a fővárosi kórházakba beszállítottak is szerepelnek, másrészt gyakran előfordul, hogy egy-egy lakásban a fertőtlenítés egyszerre megbetegedett több személy miatt történik meg.

A kötelező fertőtlenítések alá eső megbetegedések miatti fertőtlenítések száma 8705, az összes fertőtlenítések 95·15%-a, tehát a nem kötelező és állategészségügyi fertőtlenítésekre 4·85% esik, ami az 1932. évi 3·12%-nál több, s az 1933. évi 5·18%-nál kevesebb.

A környező községekből és városokból a fővárosba szállított fertőző betegek száma 1934-ben 3317 volt, vagyis az összes megbetegedések 22·22%-a, szemben az 1933. évi 16·27%-kal.

A már említett, Budapesten endemiás és leggyakrabban előforduló négy betegség közül

		Vörheny	Diftéria	Hastífusz	Vérhas
Budapesti		3.604	2.094	605	423
Vidéki		1.174	622	441	215
Összesen		**4.778**	**2.716**	**1.046**	**638**
Vidéki az összes esetek százalékában	1934-ben	24·57	22·90	42·16	33·69
	1933-ban	22·94	25·12	41·23	33·10

A környékről — nem mindig kellően izoláltan — a fővárosba szállított betegek száma állandóan sok, a hastífuszban 1934-ben a 42%-ot is meghaladta, ami a főváros közegészségügyi viszonyaira kedvezőtlen hatással lehet.

A környékről e négy betegségben szenvedőt 1930-ban 1720-at, 1931-ben 1961-et, 1932-ben 2732-t, 1933-ban 2238-at, 1934-ben 2452-t szállítottak a fővárosi kórházakba.

Az adatok a Fertőtlenítő Intézet munkáját e négy betegségben a következőképen világítják meg:

	Vörheny	Diftéria	Hastífusz	Vérhas
Budapesti beteg	3.604	2.094	605	423
Lakásfertőtlenítés	4.155	2.591	650	642
A különbség	+551	+497	+45	+219

vagyis a lakásfertőtlenítések száma mind a négy betegségben meghaladja a budapesti megbetegedések számát, ami a lakásokon kívül munkahelyek; kórházi rendelők és kórtermek stb. fertőtlenítésével magyarázható.

A fertőző betegségek terjesztésében úgy a betegeknek vidékről nem kellően izolált kórházba szállítása, mint a főváros területén egyes helyeken a lakásokban való ápolása szerepet játszhatik. Ezt a körülményt, különösen a könnyebben terjedő vörhenyre és diftériára vonatkozólag megvizsgálva, a következő adatok találhatók. A Fertőtlenítő Intézet feljegyzései szerint otthon ápolt vörheny és diftéria miatt kerületenkint a következő lakás-fertőtlenítések történtek.

Kerület	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	Összesen	Budapesti megbetegedés	%
Vörheny	129	79	45	13	94	115	171	88	42	50	43	869	3.604	24·10
Diftéria	36	27	36	10	40	56	83	45	33	34	21	421	2.094	20·10

A vörhenyben otthon ápolt betegek utáni fertőtlenítések száma a megelőző 1933. évi 22·71%-kal szemben 1934-ben 24·10%-ra emelkedett, mert az otthoni ápolások száma több volt, viszont a diftériában ez a szám valamivel, 20·22%-ról 20·10%-ra csökkent. Otthonában a legtöbb beteget az I. VI. és VII. kerületben ápolták.

A vörhennyel és diftériával szemben a felnőttek általában kevésbbé fogékonyak, de a könnyebb terjedési lehetősége kmellett, amint azt a Fertőtlenítő Intézet betegszállító adatai mutatják, néhányan mégis megbetegszenek.

	16 éven felüliek megbetegedése Budapesten 1934. évben	Budapesti megbetegedés	%
Vörheny	296	3.604	8·21
Diftéria	280	2.094	13·37

Vörhenyben 1934-ben a budapesti megbetegedések 8·21%-a volt 16 éven felüli, vagyis az előző évi 8·24%-nál valamivel kevesebb, diftériában pedig 13·37%, az előző évi 12·53%-nál 0·84%-kal több.

A 16 éven felüliek megbetegedése is azon kerületekben fordult elő nagyobb számban, amelyekben a vörheny és diftéria megbetegedés és otthoni ápolás is több volt.

E négy kötelező fertőtlenítés alá eső és gyakrabban támadó betegségen kívül a többi betegség általában kevesebb fertőtlenítésre adott okot. Ilyen fertőtlenítés 1931-ben a kötelező munkák 4·3%-át, 1932-ben 8·17%-át, 1933-ban 9·77%-át tette ki, s ez 1934-ben 7·66%-ra szállott alá. Gümőkór miatt 520, tetvesség miatt 58, gyermekbénulás miatt 29, gyermekágyi láz miatt 5, járványos agy- gerincagyhártyalob miatt 13 lakás fertőtlenítést kellett 1934-ben végezni. A felsorolt munkákon kívül voltak nem kötelező, állategészségügyi fertőtlenítések is és olyanok, amelyeket egyes fertőző betegségek fellépésének gyanuja miatt rendeltek el és pedig nem kötelező 75, állategészségügyi 9, kérdéses 333, vagyis összesen 417.

A lakásfertőtlenítések, betegszállítások és ellenőrzések végzésében a gépkocsik 1934-ben 242.020 km utat tettek meg. Budapesten a fertőző betegek szállítása a Fertőtlenítő Intézet kötelessége s ez 1934-ben 6935 esetben történt meg, ami az 1933. évi 7463-mal szemben 7·08% csökkenésnek felel meg. A 6935 fertőző betegszállításból kötelező fertőtlenítés alá eső betegség miatt 5556, azaz 80·11%, nem kötelező, kérdéses fertőző megbetegedés miatt 1379, vagyis 19·89% történt.

Legnagyobb számmal a fertőző betegszállításokban a vörheny (2776), ezután a diftéria (1770), a hastífusz (524), és a vérhas (410) szerepel.

Nem kötelező fertőtlenítés alá eső betegség miatt 1934-ben a következő betegszállítások végeztettek:

Kanyaró miatt	160
Szamárhurut miatt	59
Bárányhimlő miatt	55
Orbánc miatt	456
Járványos fültőmirigylob miatt	54
Influenza miatt	585
Kérdéses betegség miatt	10
Összesen	**1.379**

Ez utóbbi betegszállítások költségei, amennyiben azok teljesítését nem a hatóság tehát a kerületi elöljáró, rendeli el, megtérülnek, de kórházakból, gyógyintézetekből az ilyen betegszállítás díjtalan.

A legtöbb betegszállítás az I., VI., VII., VIII., IX., kerületekből történt.

A Fertőtlenítő Intézet kórházakból, gyógyintézetekből igen sok fertőző beteget szállít el a fertőző kórházakba. Ilyen betegszállítás kötelező fertőtlenítés alá eső betegségben 740, nem kötelező fertőtlenítés alá eső betegségben 360, összesen 1100 történt, ami az összes betegszállítások 15·86%-a, s az 1933. évi 9·31%-nál jóval több.

Sem a fertőtlenítések, sem a betegszállítások végrehajtásában 1934-ben semmi akadály nem merült fel.

A fertőzöttség gyanujában lévő és megférgesedett, tetvesedett egyéneken, főleg a hajléktalanok menhelyeinek lakóin 1934-ben a Fertőtlenítő Intézet 36.550 esetben végzett egyéni fertőtlenítést, az 1933. évihez képest kevesebbet.

A Fertőtlenítő Intézettel kapcsolatos megfigyelő intézetben (quarantaine) 188 Oroszországból hazatért hadifogoly és hozzátartozója volt megfigyelés alatt 2256 napig, tehát az 1933. évi 120 egyénnel szemben 68-cal több.

Az Országos Fertőtlenítői Tanfolyam 1934-ben évben is szünetelt, mert a tanfolyam ellátására szükséges hitelösszeg nem állott rendelkezésre. A honvédelmi miniszter a m. kir. honvéd egészségügyi altisztképző tanfolyam hallgatói részére saját költségén 2 kurzus megtartását rendelte el s így a tanfolyamon 1934-ben 34 honvéd altiszt vett részt.

A fertőtlenítésekkel összefüggő és főleg egyes újabb féregirtószerekkel végzett kísérleti féregirtások száma 1934-ben 199 volt.

A fertőtlenítéseket, betegszállításokat, megfigyeléseket, féregirtásokat végző tisztviselői, gépészi, fűtői, fertőtlenítői, gépkocsivezetői személyzet létszáma a békebeli 192-vel szemben 1934-ben is 103 volt.

A Fertőtlenítő Intézet működési köre a 427/1930. kgy. sz. szabályrendelettel egyelőre megállapítatott s így a munkák teljesítésében a rendszeresség s ennek folytán nyugodt biztonság fejlődött ki. A járványmentesség miatt a tevékenységben zavar nem fordult elő.

Az intézet felszereléseinek kiegészítésében elkészült a hosszú időn keresztül nélkülözött csille rendszerű kazántöltő berendezés és megfelelő széntároló, ami a kazánok fűtésében, kezelésében lényeges könnyebbséget okoz.

Köztemetők. A kerepesi-úti temetőben folytatódott a kiürítés alatt lévő parcellák rendezése, míg a X. ker. újköztemetőben folytatódott a temetőhöz csatolt új területen az egyengetés, új utak kijelölése és a terület rendezése.

A Farkasréti temető házi kertészetében a növényház átalakítási munkálatai, továbbá a halottasház előtti térség egy részén útburkolási munkálatok végeztettek el. A III. ker., óbudai újköztemetőben egy új szivattyús kút épült és a házi kertészetnél lévő kút villanymotorral szereltetett fel. Ugyancsak az elmult évre esik a Tabán-Krisztinavárosi temető kiürítési munkálatainak a befejezése.

3. Köztisztaság.

Köztisztasági Hivatal. Budapest székesfőváros területén az úttest tisztogatását, az úttestről és a járdákról lekerülő szemét összegyüjtését, eltakarítását, az utak pormentesítését (vízzel való locsolását, olajozását stb.), valamint a leesett hónak eltávolítását a székesfőváros köztisztasági hivatala végzi. Ugyancsak a hivatal látja el az így összegyüjtött utcai szemétnek, a csarnokokból kikerülő vásárcsarnoki szemétnek és a lakóházakból kihordott háziszemétnek elfuvaroztatását és a kiszállított szemétnek az átemelő állomás útján Pestszentlőrincz határában lévő szeméttelepre való kiszállítását.

A köztisztasági hivatal kezelésében levő útterület 7,232.000 m².

A köztisztasági hivatal teendőit a köztisztasági igazgató vezetése alatt 25 tisztviselő, 7 havidíjas hivatalnok, 155 altiszt, 50 elsőosztályú, 150 másodosztályú előmunkás és 2035 főnyi munkásszemélyzet látja el. A javítóműhelyekben összesen

mintegy 300 főnyi garázsalkalmazott, gépvezető, szakmunkás és betanított munkás teljesít szolgálatot.

Az utak, utcák, terek pormentesítése részben vízzel való locsolás, részben pedig olajozás útján történt. A vízzel való locsolást 92 drb lóüzemű, különböző típusú locsolókocsi, 40 darab locsolóautó, 2 motoros és 2 lóüzemű aszfaltmosógép végezte. A locsolás kezdete március 10, az utolsó locsolási nap november 30-ika volt. Az autóknak ezen feladat elvégzésénél igénybe vett munkateljesítménye 454.350 kocsikilométer volt; a lóüzemű locsolókocsik fuvarteljesítménye pedig 20.309 napifuvart tett ki. A mosógépek 154 munkanapon át dolgoztak, amely idő alatt az elvégzett munkateljesítmény 7212 kocsikilométerre emelkedett. A locsoláshoz 1934. év folyamán 1,587.941 köbméter vízvezetéki vizet használt el a hivatal, amelyből a gépkocsik 892.961 köbmétert, a lóüzemű locsolókocsik pedig 694.980 köbméter vizet öntöttek ki.

Olajjal 768.580 m² makadám útterületet pormentesített a köztisztasági hivatal, vállalati úton, amelyből a dunajobbparti kerületekre körülbelül 480.000 m² a balparti (pesti) kerületekre pedig 280.000 m² terület esett. Egy négyzetméter útterület átlagos olajozási egységára 18·5 fillér volt. Az egységárban a felhasznált anyag árán kívül a munkahelyre való szállítás költségei és a felrakással járó munkabérek is bennfoglaltatnak. A központi pénztár útján kifizetett munkabérek összege 146.030 pengőt tett ki.

Az 1934/35. téli évszakban a leesett hó vastagsága összesen 100 cm. volt. A hivatal a kezelése alatt álló útterületről 7,232.000 köbméter havat távolított el A hómunkálatok 36 napon át tartottak, 77 munkaturnusban, egyenkint 8 órai munkaidővel. Ebből éjjeli turnus volt 16, nappali turnus pedig 61. A hómunkálatoknál az 1080 főnyi rendes munkáslétszámon felül 58.800 rendkívüli hómunkást foglalkoztatott a köztisztasági hivatal, 3·50 pengő munkabérrel. A hóeltakarítási munkálatokra kifizetett munkabérek főösszege, a rendes úttisztító munkások részére folyósított hópótlékokkal (túlóra bérekkel) együtt 246.000 pengő volt.

A gépkocsik munkateljesítménye a hómunkák során 26.961 kocsikilométert tett ki. Ebből hóekézésre esett 1122 km, hóseprésre 16.404 km, hófuvarozásra 9014 km, hintőanyag szállítására és egyéb munkákra pedig 421 km.

A köztisztasági hivatal igazgatósága a VIII. ker., Kún-utca 8. szám alatti főtelepen van. Ugyancsak itt vannak elhelyezve a főjavítóműhelyek, a központi raktár, továbbá a garázsok egy része is. A II. számú főtelep VI. ker., Bulyovszky-utca 34—36. sz. egyemeletes épületben van és kizárólag autógarázs céljait szolgálja, kisebb javítóműhelyekkel, altiszti és tiszti lakásokkal. A III. számú főtelep a Csapláros-utca 8—10. sz. alatt van ugyancsak garázzsal, a jobbparti kerületekben foglalkoztatott gépek elhelyezésére és kisebb javításokra berendezve. A IV. számú főtelep az I. ker., Felhő-utca 4. sz. alatt fekszik, garázzsal és istállóval, továbbá a Svábhegyen és általában a budai hegyvidéken foglalkoztatott munkások részére szükséges munkáslaktanyával, altiszti lakással és irodahelyiséggel.

A köztisztasági hivatal céljait szolgálják még a III. ker., Pacsirta-utca 4. szám alatti telek és épület, amelyen kerületi iroda, raktár, 18 munkás részére laktanya is be van rendezve. Munkáslaktanya van még a II. ker. Gyorskocsi-utca 21 szám alatt, továbbá a Bulyovszky-utcai és Csapláros-utcai telepeken a permanens szolgálatot végző alkalmazottak elhelyezhetésére.

Ezenkívül van még a hivatalnak 18 kerületi raktára és irodája, szétszórtan a főváros egész területén. A hivatal 119 épület felett rendelkezik, amelyekből egy kétemeletes, 9 egyemeletes és 109 földszintes.

Az intézmény felszerelése a modern követelményeknek mindenben megfelel. A köztisztasági hivatal szolgálatában levő gépjárművek a következők: 40 drb locsolóautó, 2 darab aszfaltmosógép, 14 darab seprőgép (16 darab vontatható pótkocsival), 2 teherautó, 4 szemétgyüjtő autó és 5 darab szolgálati autó, összesen 67 darab. Ezenkívül 130 darab lóerővel vont különféle rendszerű locsolókocsival is rendelkezik a hivatal a kültelki utak vízzel való öntözésére és az olajozási munkálatok lebonyolítására.

A köztisztasági hivatal állítja a rendelkezésére álló lóállományból a locsolókocsikhoz és szemeteskocsikhoz szükséges előfogatokat és átmenetileg — a nélkülözhető lóállomány arányában — ellátja a főváros egyéb ágazataiban szükséges fogatok állítását is. Központi fuvarozótelepe a IX. kerület Ecseri-utca 6, 7, 8, 9 és 12 számok alatt van. Kiterjedése 12.865 négyszögöl, amelyen iroda és tiszti lakóépület, 15 istálló, garázs, raktárhelyiségek, különféle javítóműhelyek és ezeken kívül az ott szolgálatot teljesítő altiszti és munkásszemélyzet részére munkáslakásokat magukban foglaló lakóépületek is állanak. Fiók fuvartelepek vannak még a II. ker., Kisrókus-utcában, a III. ker., Csapláros-utcai telepen és a VII. ker. Erzsébet királyné-úti telepen is.

A fuvarozótelep lóállománya 1934. év végén 590 darab lóból állott a szemétfuvarozás és egyéb fuvarozási munkálatok elvégezhetésére, ehhez az állatállományhoz 167 darab szemeteskocsi alváz, 254 darab vaskocsiszekrény és 243 darab különféle igáskocsi áll a telepek rendelkezésére. A köztisztasági hivatal fuvartelepe 1934. év folyamán kifuvarozott 208,145.000 kg háziszemetet, 48,180.000 kg. utcai szemetet, 3,267.000 kg csarnoki szemetet és 705.000 kg csatornaiszapot és pöcegödörürüléket. A pormentes szemétfuvarozó-autók által kiszállított háziszemét mennyisége 9,950.000 kg volt.

A szeméttelep Pestszentlőrinc határában fekszik és a főfuvarteleppel, illetve a telepen lévő átemelőállomással normál nyomtávú vasút köti össze.

A szemétszállító vasútnak a fuvartelepen lévő állomásán van az átemelő berendezés, ahol a villamosüzemű portáldaruk segélyével öntik át a szemetet a lóüzemű szemeteskocsikból a vasúti kocsikba és az úgynevezett alagúti rakodó, amelyen viszont az automobilüzemű szemétfuvarozó gépek tartalmát, a magánosok által kifuvaroztatott üzleti szemetet és az oldalas kocsikban kiszállított szemetet öntik át a vasúti vagónokba.

A szemét kiszállításához 5 darab vasúti mozdony és 81 darab vasúti kocsi áll a hivatal rendelkezésére, amelyek a főváros tulajdonát képezik. A mozdonyok és vasúti kocsik karbantartását és javítását a telep javítóműhelye végzi.

A szeméttelep céljait szolgáló ingatlanok a következők: 40 hold föld, a belső telepen egyemeletes és földszíntes lakóházak és 2 őrház; a külső telepen emeletes és földszintes lakóházak, gyárépület, 2 őrház és egyéb gazdasági épületek, kazánház, gépház, mozdonyház és irodaépület; továbbá raktárak, istállók és a szemétosztályozó. A szemét felületes kiválogatása a külső telepen történik és az itt kiszedett, használható és értékesíthető anyagokat, mint: csont, rongy, fém és vasanyagok, egész üvegek, cserépüvegek és bádoganyagok, a hivatal nyilvános árverés útján értékesíti.

A szemeteltávolítás (kifuvarozás) és értékesítés mai, elavult rendszerének megváltoztatására az előmunkálatok megtétettek. A szemétfeldolgozásnál rövidesen szükségessé válik egy szemétégető kísérleti telep megépítése, mert a mai lerakodóhelyeken, a beépített területek közelsége miatt a további szemétlerakás hosszabb időre már nem biztosítható. A szemétégető telepek felállítását ugyanis meg kell előznie a kísérleti telep felépítésének és berendezésének annak megállapítására, hogy a különböző évszakokban keletkező szemétmennyiség milyen eredménnyel égethető el.

A meglévő szeméttelepen, de a fuvarozó telepen is, az elmult években a hivatal főleg a meglévő berendezés karbantartására szorítkozott, mert a gazdasági helyzet jobbrafordulásával sem a szemétkifuvarozás mai rendszere, sem pedig a szemételhelyezés mai módja továbbá már fenn nem tartható és mindkettő modernizálásra szorul az automobilfuvarozás (pormentes szemétszedés) és szemétégetés bevezetése útján.

4. Budapest székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai.

A székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai. A székesfőváros tulajdonában lévő fürdő- és forrásvállalatok üzeménél részben fejlesztés, részben vásárlás folytán 1934. évben jelentős vagyonszaporulat állott be.

A Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló fejlődése szempontjából nagy jelentőségű az év folyamán a télikert helyén létesített pezsgővizű fedett uszó-csarnok. Az uszócsarnok fényűző kivitele és technikai berendezései (pezsgő víz, mesterséges napfény, nyitható tető) folytán hivatva van a szálló vendégeinek és a főváros legjobb közönségének igényeit is kielégítő uszócsarnokul szolgálni azon időszakban, midőn a hullámfürdő nem használható. Az uszócsarnok az év utolsó három hónapjában, a hullámfürdő zárása után attól függetlenül is igen jól bevált és állandóan kedvező látogatottságnak örvendett.

A Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló gyógyjellegének kidomborítása és kihasználása szempontjából ugyancsak nagyjelentőségű az üzem orvosi szolgálatának újbóli szabályozása, mely 1934. év utolsó hónapjában történt meg. Az üzem mindenkori orvosi vezetője, mint igazgató főorvos az összes fővárosi gyógyfürdők és források orvos főnöke, ki azok orvosi és gyógyszemélyzetének szolgálati beosztását és munkáját vezeti és ellenőrzi. Az orvosi szolgálat szabályozása kapcsán a meglévő, de részben elavult gyógyászati eszközök kicserélése és a legmodernebb fizikoterapiás gyógygépek beszerzése, a gyógyászati helyiségek átalakítása és egy kisebb szanatóriumi osztály berendezése is elhatároztatott, azonban csak 1935. évben fog végrehajtásra kerülni.

Nagyjelentőségű a törvényhatósági tanácsnak 224.254/1933—XI. sz. határozata, mellyel a Rudasgyógyfürdő átépítését és 60 szálló szobával modern gyógyszállóvá való kifejlesztését határozta el. Ezen határozat alapján a polgármester felhívta Hültl Dezső és Pogány Móricz műépítészeket, hogy átépítési terveiket 1935. január hó 15-ig nyujtsák be. Az építkezés megvalósítása az 1935. év feladata lesz.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése 162/1934. kgy. határozatával megvásárolta a Szent Imre-gyógyfürdőt és gyógyforrásokat a hozzátartozó ingatlanokkal

együtt. A vásárlás belügyminiszteri jóváhagyása az év végéig vissza nem érkezett s így annak birtokba vétele csak 1935. évben fog megtörténni.

A Szent Imre-gyógyfürdő megvásárlása révén Budapest Székesfőváros közönségének tulajdonába kerültek a gellérthegyi forráscsoport összes forrásai s ezáltal a fürdőváros résznek tervezett tabáni területeken a forráskutatás akadályai elhárultak.

Az üzem egyes intézményeinek főbb statisztikai adatai, összehasonlítva az 1933. év forgalmi adataival, a következők:

a) **Szent Gellért-gyógyfürdő.**

Személyforgalom.	1933	1934
Termálfürdők	107.238	101.049
Termálkádfürdők	21.441	20.219
Iszapkezelés	22.357	20.940
Vízgyógykezelés	13.104	11.938
Egyéb gyógytényezők, villany, szénsav, sósfürdő stb.	16.560	21.324
Hullámfürdő	51.588	76.885
Pezsgőfürdő	—	12.855 (3 hónap eredménye)
Összesen	**232.288**	**265.210**

b) **Szent Gellért-szálló.**

Személyforgalom.	1933	1934
Érkezett vendégek száma	10.170	11.248
Foglalt szobák száma	54.814	57.421
A vendégek közül:		
belföldi	3.021	3.174
külföldi	7.149	8.074
Összesen	**75.154**	**79.917**

c) **Rudasgyógyfürdő.**

Személyforgalom.	1933	1934
Gőzfürdő	62.823	64.460
Kádfürdők	28.036	30.173
Rádium-fürdő	1.221 (3 hó)	9.658
Népfürdő	25.500	5.984 (3½ hó)
Úszócsarnok	101.943	110.217
Összesen	**219.523**	**220.482**

d) **Széchenyi-gyógyfürdő.**

Személyforgalom.	1933	1934
Termálfürdő	99.677	94.548
Termál népfürdő	266.804	254.695
Termál kádfürdő	13.272	14.139
Egyéb gyógymódok	2.531	2.446
Strandfürdő	105.535	108.269
Összesen	**487.819**	**474.097**

e) **Ásványvízüzem.**

Az ivóforrások személyforgalma.	1933	1934
Hungária-forrás	621.882	613.377
Attila kénesforrás	51.458	112.767
Juventus rádiumforrás	41.338	140.245
Összesen	**714.678**	**866.389**

	1933	1934
Harmatvíz forgalma literekben	3,729.513	4,187.878

A Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló télikertjében létesítendő uszoda építése. Az 1933. évi december hó 4-én 223.469/1933—XI. sz. alatt előterjesztést tett a polgármester a törvényhatósági tanácshoz a Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló télikertjében egy téli uszócsarnok létesítése iránt.

Előterjesztése megtételének indoka az volt, hogy az 1937. év folyamán a bekövetkezett és azóta is tartó gazdasági válság folytán a gyógyfürdők látogatottsága oly nagy mértékben megcsappant, hogy a Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló intézményének létérdeke megköveteli azt, hogy az elmaradt fürdőbevételek pótlásáról gondoskodás történjék. A gazdasági válság következtében kieső fürdőbevételeket ugyanis takarékossági intézkedésekkel kiegyensúlyozni tovább nem lehet, már csak azért sem, mert a kiadási tételeknek legtöbbje (kölcsönök kamatösszege, szén, elektromos áram, vízdíj, közterhek, biztosítási díjak stb.) kisebb forgalom vagy olcsóbb szállodai és fürdődíjszabás mellett is változatlanul fennállanak. Keresni kell tehát olyan megoldást, amellyel a fürdőintézmény a bevételeit megfelelő mértékben emelhesse.

A nagyközönségnek a fürdőkkel szemben támasztott igényeit figyelve, már évek óta tapasztalható, hogy a közönség a gőzfürdők kultiválása helyett inkább a testedző szórakozásokat biztosítani tudó uszodák felé hajlik. Igazolja ezt a jelenséget a fürdőstatisztika is, amely azt mutatja, hogy amíg a gőzfürdők és kádfürdők forgalma csökken, addig az uszodák látogatottsága — a gazdasági válság ellenére is — emelkedést mutat.

Ez a jelenség késztette a fővárost arra az elgondolásra, hogy a hullámfürdőnek tekintélyes számú és aránylag tehetős törzsközönségét valószínűen sikerülni fog a hűvösebb és a téli időkben is megtartani, ha egyrészt erre a törzsközönségre, másrészt a szállodában megforduló nagyszámú idegenre számítva a Szent Gellért-fürdő télikert helyiségében egy jól fűthető, finom tónusú és minden kényelmet nyujtó úszócsarnok létesül. Külön attrakciója lenne ennek az uszodának a berendezése a légbuborékfürdő (pezsgőfürdő), amit úgy tervez a főváros, hogy a medence sekély részén a fenéken elhelyezett porozus burkolólapokon át a közelben levő inhalatórium légkazánjából komprimált levegőt vezet be, amely a vizet állandó pezsgésben tartja. Az ilyen légbuborékfürdő nem csupán rendkívül üdítő hatású, hanem sok esetben komoly gyógytényezőnek is tekinthető.

A végzett és a törvényhatósági tanács által is helyesnek elfogadott jövedelmezőségi számítások szerint ez a téli uszoda évente körülbelül 43.500 pengő nettó bevételt eredményezne, ami a beruházásokhoz szükséges 200.000 pengő amortizálását körülbelül 5—6 év alatt lehetővé teszi.

A törvényhatósági tanács az 1933. évi december hó 14-én hozott 1016/1933. th. tan. sz. határozatával a fenti elgondolás alapján tett előterjesztést el is fogadta és elhatározta, hogy a Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló épületében az ott meglevő télikert helyén Sebestyén Artúr műépítész által készített és a magasépítési szakbizottság által is elfogadott tervek szerint fedett uszodát létesít, egyúttal ennek megépítésére 200.000 pengő hitelkeretet engedélyezett. Ugyanebben a határozatában hozzájárult a törvényhatósági tanács ahhoz is, hogy a fedett uszoda létesítésének e költségeihez szükséges 200.000 pengő összeget a Budapest székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai üzeme 6 év alatt visszafizetendő függőkölcsönként a Budapest Székesfőváros Községi Takarékpénztár Rt-tól a székesfőváros közönségének garanciája mellett fölvehesse.

A közgyűlés a polgármester előterjesztését megszavazta.

A Rácfürdő (Szent Imre-gyógyfürdő) megvásárlása. Rácfürdő (Szt. Imre-fürdő) megvétele a székesfőváros fürdőpolitikájának egyik igen régi programmpontját képezi.

A fürdő megvásárlását már eredettől fogva az tette kívánatossá, hogy a székesfőváros a Rudas-, valamint a Szt. Gellért-gyógyfürdők forrásainak kihasználásában a Rácfürdő miatt korlátozva volt. A Rácfürdő hévforrásai ugyanis hidrológiailag összefüggenek a Rudasfürdő és a Szt. Gellért-gyógyfürdő forrásaival és részükre közös védőterület van megállapítva. A védőterületnek ez a közös volta azt eredményezte, hogy ha a főváros saját gyógyforrásaival kapcsolatban bármely intézkedést vagy újítást (forrásmélyítés, bővítés, új fúrások telepítése) kívánt eszközölni, úgy ez a Rácfürdő tulajdonosai részéről — a saját forrásaik védelme érdekében természetszerűen támasztott ellenzés miatt — mindig akadályokba ütközött.

De kívánatos volt a főváros részéről a fürdő megvétele s a megvétellel a két fürdőüzem egyesítése abból a szempontból is, hogy ezáltal a Rudasfürdőnél régebben tapasztalt termálvízhiányon segíthessen és ezzel egyszersmind egy közös kazán- és gépüzem révén úgy a Rudas-, mint a Rácfürdő üzemét gazdaságosabbá tehesse. Ezzel megvalósíthatónak gondolta egyúttal a Rudasfürdő mellett a városképet elektelenítő kazánház lebontását is.

Amíg azonban a multban inkább forrás- és fürdőtechnikai könnyítések és gazdasági szempontok érdekében volt kívánatos a Rácfürdő megszerzése, addig ma már ez a Tabán rendezésének és ezzel karöltve a gellérthegyi forráscsoportnál tervezett elgondolások megvalósításának vált egyik sarkalatos pontjává. Ugyanis úgy a balneologusok, mint a városrendezés illetékes faktorai körében teljesen kijegecesedett ma már az a vélemény, hogy egy nemzetközi viszonylatban is megfelelő színvonalú gyógyfürdőtelep kialakítására elsősorban a gellérthegyi forráscsoport van predesztinálva és itt is főként a Rudas- és Rácfürdő (Tabán) környéke.

A Rácfürdő megvételének kérdésével a tulajdonosok részéről tett ajánlat kapcsán legutóbb az 1929. év folyamán foglalkozott a főváros. A tulajdonosok akkor 4,250.000 pengőt kértek a fürdőintézményért és a hozzá tartozó I. Horgony-u. 7. és Döbrentei-tér 1. számú épületekért. Az ebben a tárgyban tett ügyosztályi javaslat kiemelte akkor a fürdőintézmény megszerzésének szükségességét. Szükségesnek találta pedig a fürdő megvásárlását elsősorban is a forrásvíz-gazdálkodás szempontjá-

ból hátrányos közös védőterület megszüntetése érdekében, továbbá üzemgazdaságossági és balneológiai szempontból. Városrendezési tekintetek is indokolták a megvételt és pedig »ama törekvések érdekében, amelyek Budapest fürdőváros jellegének kidomborítására és a főváros fürdőinek fejlesztésére irányultak és amelyekre nézve már akkor is az a vélemény alakult ki, hogy az a legalkalmasabban a Tabán területén oldható meg.« A vételár magas volta miatt azonban a fürdőintézmény megvásárlása nem mutatkozott rentábilisnak, mert annak hozama egy — erre a célra felveendő kölcsön — 8%-os amortizációját nem fedezte volna. Különben is a tulajdonosok az időközben lejárt opciót nem hosszabbították meg és így a vételi ajánlat a pénzügyi bizottságnál és a közgyűlésnél érdemleges tárgyalás alá nem került.

A Tabán rendezésének és kiépítésének kérdése újabban homloktérbe kerülvén, a Rácfürdő fővárosi tulajdonba vételének ügye most már ebből a szempontból is aktuálissá vált, annál is inkább, mert a tulajdonosok ezúttal 1,800.000 pengő vételárral újabb opciós ajánlatot tettek a fővárosnak a Szt. Imre-gyógyfürdő (Rácfürdő) és a hozzátartozó I., Horgony-u. 7. és Döbrentei-tér 1. számú épületek eladására nézve.

Az öt év előtt tett ajánlathoz képest lényegesen csökkent vételár indokolttá tette, hogy a fürdő megvásárlására beérkezett opciós ajánlattal és ezzel kapcsolatban az egész kérdéssel újból behatóan foglalkozzék a főváros. A polgármester ezért megvizsgáltatta a fürdőintézmény épületeit, kazán- és gépészeti, valamint egyéb berendezéseit egyrészt használhatóságuk, másrészt pedig értékük szempontjából. Vizsgálat tárgyává tétette továbbá az intézmény jövedelmezőségét is. A végzett tanulmányok adatai alapján megállapítható volt, hogy a vételre felajánlott *fürdőintézmény állagában* az öt év előtti állapothoz képest jelentősebb változás nem következett be. Csupán a gépészeti berendezéseknél történtek bizonyos beruházások és pedig az, hogy a régi szivattyú és elavult szivattyútelep helyébe egy modern villamos centrifugál szivattyút szereltek fel.

A felépítmények állapota tekintetében sem következett be nagyobb mértékű leromlás.

Az ingatlanok értékét illetőleg a következő eltérések mutatkoznak az öt év előtti állapothoz képest. Az 1929. évben a műszaki ügyosztályok a vételre felkínált ingatlanokat a következőképen értékelték:

	Telek	Épület	Gépberendezés
	értéke pengőben		
Hadnagy-u. 8—10. törzsépület	551.050	576.000	18.000
Döbrentei-tér 1.	21.056	57.600	1.200
Horgony-u. 7.	86.350	—	—
Összesen	**658.456**	**633.600**	**19.200**
		1,311.256	

Az ingatlanoknak jelenlegi értékelése ezzel szemben a következő:

	Telek	Épület	Gépberendezés
	értéke pengőben		
Hadnagy-u. 8—10. törzsépület	352.672	676.000	8.200
Döbrentei-tér 1.	18.048	40.800	7.860
Horgony-u. 7.	48.356	—	—
Összesen	**419.076**	**716.800**	**16.060**
		1,152.936	

A telkek értékének csökkenése a telekárakban bekövetkezett általános dekonjunktúra szimptomája. Az ingatlanok értékének megállapításánál a műszaki ügyosztályok tisztán műszaki becslést végeztek, tehát a telkeket pusztán, mint építési telkeket értékelték, a felépítményeknél pedig tisztán az építészeti értéket vették figyelembe. Nem voltak tehát tekintettel arra, hogy ott értékes gyógyforrások fakadnak és az épületekben egy működő és jövedelmező fürdőüzem folyik.

A Rácfürdő értékelésénél azonban sem az építési telekérték, sem pedig a felépítmények és berendezések értéke a döntő, hanem az, hogy a Rácfürdő értékes termái a főváros tulajdonába kerülnek és ezáltal a gellérthegyi források kihasználása tekintetében szabad kezet kap a főváros.

A források belső értéke tekintetében természetesen változás nincs, ellenben növekedett a források hírneve Mache tanárnak, a bécsi Technikai Főiskola fizikai intézete professzorának ama megállapítása következtében, hogy a Rácfürdő forrásaiban a rádium és torium a szilárd alkatrészek molekuláiban kötve jelen van és amely megállapodás szerint a Rácfürdő forrásaiban kétszer annyi rádiummennyiség talál- ható, mint amennyit Bad-Gastein legdúsabb forrásairól megállapított.

Arra a kérdésre nézve, hogy a Rácfürdő forrásainak birtoklása mily értékkel bír a fővárosra nézve, — számszerű becslést végezni nem lehet. Ez egy teljesen inponderabilis, számszerűleg ki nem fejezhető érték, ami nagy mértékben függ a források kihasználásának módjától, a jövő fejlődés lehetőségétől és számos egyéb, előre nem látható körülménytől. Egész más értéket képvisel ugyanis a gyógyforrás akkor, ha körülötte egy nagy nemzetközi fürdőélet fejlődik ki, vagy amikor a forrás vizét nemcsak a fürdőmedencék töltésére veszik igénybe, hanem azt az ivókúrák bevezetésével, palackozással avagy oly módon hasznosítják, hogy az ezután eszközlendő fúrások után bizonyára jelentkező termálvízfelesleget a gyógyfürdő mellett keletkező szállodákba, penziókba is bevezetik, miként az pl. Gasteinben, Achenben és Wiesbadenben is történik. Mindezekre pedig minden lehetőség megvan. A Rácfürdő környékén a Tabánban oly kiterjedésű területek állanak ma a főváros rendelkezésére, hogy itt az elképzelhető legmesszebbmenő fürdőfejlődési programm is megvalósítható.

A Rácfürdő megvételének ügyével kapcsolatosan nem hagyható figyelmen kívül a fürdőintézmény *jövedelmezőségének* a kérdése sem. Az intézmény az 1928. évben, az első ajánlat megtételének idejében 406.143 pengő bruttó bevétel és 237.608 pengő bruttó kiadás mellett 168.535 nyers üzleti felesleget mutatott ki.

Ez a nyers üzleti felesleg körülbelül megfelel a kért 4,250.000 pengő vételár 4%-os hozadékának.

Az általános gazdasági leromlás, — amely a másodrendű szükségletet képező fürdőkultúrában még fokozottabb mértékben jelentkezik — a fürdő bruttó bevételeit az 1933. évi eredményszámla szerint 197.726 pengőre csökkentette, amellyel szemben a takarékossági intézkedések ellenére is 152.169 pengő kiadás mutatkozott, úgyhogy a fürdőintézmény 45.557 pengő nyer, üzleti felesleget eredményezett.

Ez a nyers üzleti felesleg a kért 1,800.000 pengő vételár 2·36%-os hozadékának felel meg.

A jövedelmezőség szempontja az intézmény megvásárlása kérdésében azonban — épúgy, amint a telkek és felépítmények becsértékének mérve — nem lehet döntő fontosságú, mert a fürdő megvásárlását nem a jövedelmezőség, hanem egészen más szempontok teszik kívánatossá.

Kívánatossá teszi pedig a Rácfürdő megvásárlását — hogy:

a) a gellérthegyi források kihasználása tekintetében szabad kezet nyerjen a főváros;

b) a Tabán kiépítésével kapcsolatban az a rendezési terveknek akadályul ne szolgáljon, hanem az itten tervezett fürdőprogramm keretébe korlátozás nélkül beilleszthető legyen és ezáltal

c) módjában állhasson a fővárosnak a Rudas-gyógyfürdő balneológiai rendeltetése tekintetében az eddigiektől eltérő elgondolásokat és terveket végrehajtani;

d) a Rácfürdő megvételének elmulasztása esetén *a Tabánnak bármely módon való rendezése elsősorban is a Rácfürdő tulajdonosait juttatná igen nagy anyagi előnyhöz, a nélkül, hogy ugyanakkor azok a már felmerült és még felmerülő költségekben bármilyen csekély mértékben részesednének.*

Mindezekhez járul még, hogy a Rácfürdő megvételének ügye tehát *most* aktuális, még mielőtt a Tabán rendezéséhez hozzáfognának. Ha a fürdőt egy *későbbi* elhatározás alapján akár szabad megegyezés, akár kisajátítás útján kívánnák megszerezni, úgy lényegesen magasabb árat kellene azért fizetni. Az intézmény megvételének elodázása tehát ma azt jelentené, hogy a főváros véglegesen lemond a Rácfürdő megvételéről.

A polgármester maga részéről nem vállalta a felelősséget azért, hogy a fürdő megvételének elhalasztása miatt a fővárost később jelentékenyen magasabb költség terhelje.

A Rácfürdőt két termális forrás táplálja, a nagy és a kis forrás. Az 1926/1927. évben a bányakapitányság közbenjöttével végzett hivatalos mérések szerint a források napi vízhozama volt: nagy forrás 724—1016 köbméter, kis forrás 108—180 köbméter 42 C°—43·4 C° hőfokú termálvíz.

A vízmennyiség és annak hőfoka, mint az általában a budai hévvizeknél tapasztalható, a Duna vízállása szerint igazodik. Az átlagos vízhozam kb. 800+120=920 *köbméterre tehető.*

A nagy forrás az I. oszt. női gőzfürdő pihenőhelyisége mellett, a kis forrás pedig a férfi gőzfürdő öltözőhelyisége alatt van. A források betonaknába vannak foglalva. A forrás az Országos M. Kir. Kémiai Intézet és a Központi Vegyikísérleti Állomás által végzett analizis szerint összetételben nagyjában hasonló a gellérthegyi forráscsoport többi termáival. Az Országos Kémiai Intézet vegyelemzése egyébként a következő:

A víz: színe tiszta, világos, szaga nincs, íze rendes, üledéke nagyon kevés, lúgossági foka 9·8. Egy liter víz: összes szilárd maradéka 1370 milligramm, szerves anyagainak oxidálására szükséges kemeleon 6·6 milligramm. Chlortartalma 142·0 milligramm. A vízben szulfát 297·0 milligramm 1 literben, nitrát nincs, nitrit nincs, ammónia nincs, vas nyomok. Keménységi fok (német fokok) összesen 33·04, változó 27·41, állandó 5·63. A beküldött vízminta 1 literben van grammokban.

Vegyületek.

Calciumhydrocarbonat $Ca(HCO_3)_2$	0·6820 gr
Magnesiumhydrocarbonat $Mg(HCO_3)_2$	0·1150 «
Calciumsulfat $CaSO_3$	0·1320 «
Magnesiumsulfat $MgSO_4$	0·0135 «
Káliumsulfat K_2SO_4	0·0610 «
Natriumsulfat Na_2SO_4	0·2369 «
Natriumclorid Na_2Cl	0·1007 «
Magnesiumchlorid $MgCl_2$	0·1070 «
Vashydrocarbonat $Fe(HCO_3)_2$	0·0064 «
Siliciumdioxid SiO_2	0·0348 «
Összesen	1·4893 gr

Ionok.

Calcium ion	0·2072 gr
Magnesium ion	0·0491 «
Kalium ion	0·0274 «
Natrium ion	0·1167 «
Ferrum ion	0·0022 «
Hydrocarbonat	0·6137 «
Sulfat ion	0·2977 «
Chlorid ion	0·1405 «
Silicat ion	0·0348 «
Összesen	1·4893 gr

Ugyancsak vegyelemezte a források vizét az 1928. év folyamán a székesfőváros vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézete is. Ezen elemzés szerint 1 liter vízben van grammokban :

	A gépházban levő forrás	Kisforrás
Összes szilárd alkotórész	1·4060	1·3800
Calcium (Ca)	0·1997	0·1997
Magnesium (Mg)	0·0583	0·0581
Hydrocarbonat (HCO_3)	0·5796	0·5673
Sulfat (SO_4)	0·4641	0·4431
Chlor (Cl)	0·1681	0·1652

A víz hőmérséklete fenekén mérve 42·4 C°—41·6 C°

Egyébként mindkét elemzés csak ú. n. technikai elemzés, amely csak a vízben foglalt főbb alkotórészeket tünteti fel és a ritkább alkotórészeket (ú. m. stroncium, jód, bróm, foszfát és litium) figyelmen kívül hagyják.

Az elemzés szerint a Rácfürdő két forrása azonos összetételű, a meghatározott alkotórészek lényegében megegyeznek az Országos Kémiai Intézetben talált eredményekkel, azzal a különbséggel, hogy jelenleg a víz valamivel töményebb, különösen a szulfátok és cloridok mennyisége nagyobb.

A Rácfürdő forrásainak hőfoka is megegyezik a Rudas-gyógyfürdő forrásainak hőmérsékletével.

Radióaktivitása a kir. magyar Pázmány Péter tudományegyetem rádium-intézetének 1927. évben végzett vizsgálata szerint 9·8 Mache egységnek felel meg. (Szent Gellért 10·26 Mache, a Rudasfürdő Rákóczi-forrás 25·6 Mache, Mátyás-forrás 14·4 Mache, Hungária-forrás 16·83 Mache.) E szerint a hévvíz a közepesen rádióaktív földes-meszes hévvizek közé tartozik.

A Rácfürdő intézménye a 252.513/1934—XV. belügyminiszteri rendelettel *gyógyfürdő jelleget* nyert. Egyébként az már évszázadokkal ezelőtt is a budai alsó hévvizek egyik kiváló fürdője volt. Wernher György doktor 1551-ben megjelent »Hypomnemation de admirandis Hungariae aquis« c. munkájában »Kupolás fürdőnek« és »Király« fürdőnek nevezi, mely Mátyás királynak kedvenc fürdője volt és amelyet a királyi várral fedett folyosó kötött össze. 1860-ban a fürdőt dr. Heinrich János vette meg, aki a pusztulófélben levő épületet, egyes részek meghagyásával, Ybl Miklós tervei szerint, nagy áldozatkészséggel újraépítette. Az újonnan létesült fürdő korának egyik legszebb fürdőépülete lett, amelynek építészeti kiképzéséről és belső berendezéséről régebbi szakkönyvek a legnagyobb elismeréssel nyilatkoznak és azt mintaszerűen ismerik el.

A későbbi idők kevésbbé szerencsés átalakításai, az utca szintjének nagymérvű felemelése, a régi fürdőrészek meghagyása érdekében túlságosan összetömörített és némikép zavaros alaprajzi megoldás ma már sok tekintetben kifogás alá esik, de kétségtelen, hogy a fürdőnek egyes részletei, különösen a férfi gőzfürdő zuhanyterme és medencecsarnokai, valamint a női gőzfürdő medenceterme térhatás és architektonikus kiképzés tekintetében kiváló alkotások.

A Rácfürdő gőzfürdői általában véve kielégítik azokat az igényeket, amelyeket a gőzfürdőket látogató budapesti közönség támaszt. A férfi gőzfürdő és az ú. n. elite női gőzfürdő helyiségei szépek és tágasak, különböző hőfokú medencékkel és zuhanyokkal bőven el vannak látva és a rendelkezésre álló több különböző helyiségben a közönség kellőképen megoszlik.

Fürdőtechnikai szempontból kifogás alá esik az, hogy az előfürdők és lemosók nincsenek olyképen alkalmazva, hogy a közös medencék csak letisztított testtel legyenek elérhetők. Nem előnyös az öltöző kabinoknak túlzsúfolt, kevéssé áttekinthető elhelyezése. Nehezen járó betegek részére a különböző nivó magasságok folytán elkerülhetetlen lépcsők nehezítik meg a fürdő használatát. Kétségtelen nagy előnye a fürdőnek, úgy üzemgazdaságossági, mint balneológiai szempontból az is, hogy a meleg medencék vize (a magasabb szinten levő II. női gőzfürdő kivételével) szivattyúzás nélkül közvetlenül a forrásokból ömlik át.

A Rácfürdő megvételének kérdésében a székesfővárosnak, mint szomszédos fürdőtulajdonosnak szempontjából nagy jelentőséggel bír az a körülmény, hogy a Rácfürdő hévforrásai hidrológiailag összefüggnek a gellérthegyi forráscsoport többi vizével és beleesnek a Szent Gellért-gyógyfürdő és a Rudas-gyógyfürdő melegforrásainak belső védőövezetébe. A fürdő megszerzése tehát a főváros szabad forrásvíz gazdálkodásának a szempontjából bír nagy jelentőséggel, mert az eddigi helyzetben a főváros tulajdonában levő ellérthegyi források kihasználása (forrásmélyítés, tisztítás, új fúrások telepítése) a közös védőövezet következtében a Rácfürdő tulajdonosai részéről támasztott nehézségek miatt mindig akadályokba ütközött.

A Rácfürdő megvásárlásával az itteni termálvízfelesleg felhasználásával megoldható a Rudas-fürdő intézményénél — különösen alacsony Duna-vízállás mellett — nagyritkán mutatkozó termálvízhiány kérdése, különösen pedig a Rudasfürdő uszodájának vízellátása. A Rácfürdővel kapcsolatban elhelyezhető volna továbbá a székesfővárosi ásványvízüzem végleges és folyton növekedő forgalmat is kielégíteni tudó töltőhelyisége, végül a Rácfürdő épületében volnának elhelyezhetők a Rudasfürdő igazgatósági helyiségei.

Abban a kérdésben, hogy a Rácfürdő milyen értelemben volna a főváros gyógyfürdőinek kiegészítésére felhasználható, a tiszti főorvos nyilatkozott. A tiszti főorvos a Rácfürdőt a mai megépítettségében nem tartja arra alkalmasnak — még igen mélyreható átalakítások után sem —, hogy egy úgynevezett fürdőkórház vízgyógyintézeti részét vagy függvényét képezze; kiemelte viszont azt, hogy a Rácfürdő hévízfeleslege a Rudas-fürdő közegészségi viszonylatában figyelemreméltó előnyöket biztosíthat. A Rácfürdő ma is túlsúlyban mint tisztálkodási fürdő működik és kérdésesnek találta a tiszti főorvos, hogy a Szt. Gellért- és Rudas-gyógyfürdőkhöz közelfekvő eme fürdőnek más rendeltetésre való felhasználása célravezető volna-e és az ahhoz fűzött reményeket általános orvosi, balneológiai és pénzügyi szempontból beváltaná-e?

Az elmondottak figyelembevételével a közgyűlés a polgármester előterjesztésére a Szent Imre- (Rácz-) fürdőnek és az ezzel kapcsolatos — különösen ezen gyógyfürdő gyógyforrásaira vonatkozó — jogoknak Budapest székesfőváros közönsége részére 1,800.000 pengő vételárért adásvétel útján teher- és igénymentesen való megszerzését elhatározta és felhatalmazta a polgármestert, hogy az adásvételi szerződést Budapest székesfőváros közönsége nevében megkösse és az ezzel kapcsolatban szükségessé váló intézkedéseket megtegye.

KÖZGAZDASÁG

Közgazdaság.

Ipari közigazgatás. Ami az ipari közigazgatást illeti, szükségesnek tartjuk kiemelni annak egyik speciális ügyágát, az iparhatósági telepengedélyek kérdését, vagyis azoknak az ügyeknek elintézése körüli eljárást, amelyeknél olyan ipartelepekről van szó, »amely ipartelepek felállítása fekvésük vagy az üzlet minősége által a szomszéd birtokosokat avagy lakókat vagy egyáltalában a közönséget háborgathatják, megkárosíthatják vagy veszélyeztethetik« s amely ipartelepek a most említett körülmények folytán a törvény értelmében csak iparhatósági telepengedély alapján állíthatók fel és tarthatók üzemben. Az ipari közigazgatásnak speciális eljárást igénylő ügyeit képezik ezek a telepengedélyezési ügyek, egyrészt, mert a főváros területén létesíteni kívánt ipartelepeket be kell illeszteni a városrendezési elgondolásokba, másrészt, mert gondosan el kell hárítani mindazokat a veszélyeket, amelyeket közegészségügyi, tűzbiztonsági, műszaki, munkásvédelmi stb. szempontból jelenthet egy-egy ilyen ipartelep a szomszédos lakókra vagy a telepen dolgozó munkásokra.

Az 1884. évi XVII. t.-c.-be iktatott ipartörvény írja elő azokat az eljárási szabályokat, amelyeket a telepengedélyezési eljárás alkalmával az iparhatóságoknak követniök kell s ez a törvény teszi kötelességévé a hatóságoknak azt, hogy az ipartelepek felállításának engedélyezése alkalmával tegyék meg mindazokat az intézkedéseket, amelyek a közszempontok megvédését biztosítani hivatottak. De az 1884. évi XVII. t.-c. idevonatkozó rendelkezésein kívül hatékonyan érvényesíteni kell az iparhatóságoknak a telepengedélyezési eljárások alkalmával az Építésügyi Szabályzat által a bűzös üzemek létesítésére vonatkozólag előírt korlátozó rendelkezéseket is. Az Építésügyi Szabályzat 418. §-a ugyanis taxative felsorolja a bűzös üzemeket, a 417. §. pedig kimondja, hogy bűzös üzemet csak a VII. építési, vagyis az úgynevezett bűzös övezetben lehet létesíteni.

Belejátszik ezenfelül a telepengedélyek elbírálásába a technika fejlődése is. A hatóságok állásfoglalásuk alkalmával nem zárkózhatnak el ama tény elől, hogy újabb és újabb gyártástechnikai eljárások alkalmazása révén ma már bűzmentesen tudnak előállítani olyan termékeket, amely termékek a multban csak bűzös eljárás útján voltak előállíthatók. Minthogy pedig a jogszabályalkotás nem tudja követni az élet tempóját, előállt az a helyzet, hogy az Építésügyi Szabályzat bűzös üzeműnek minősít olyan ipartelepet is, amely pedig ma már bűzmentes eljárással dolgozik. Ilyen például a keményítőgyártás. Keményítőt az Építésügyi Szabályzat életbelépése idején — 1914-ben — csak bűzös eljárás útján tudtak előállítani, ma azonban az úgynevezett Martin-féle eljárás alkalmazásával s a tisztasági követelmények leg-

messzebbmenő betartása mellett bűzmentesen tudnak készíteni s ennek ellenére az Építésügyi Szabályzat rendelkezése értelmében a keményítőgyárak ma is bűzös üzemeknek tekintendők.

Ebben az esetben tehát szembenáll a jogszabály parancsa a való helyzettel.

De itt vannak még a közgazdasági szempontok is, amelyeknek követelményei nemkülönben figyelembeveendők a telepengedélyezési eljárásnál. Kisebb mértékben játszanak szerepet ugyan ezek a szempontok az I. fokú iparhatóságok állásfoglalásainál, de már súlyosabban esnek latba a telepengedély iránti kérelmek II. fokú elbírálásánál s természetesen még hatékonyabban a kormányhatóság döntéseinél. Igen nagy közgazdasági, de egyben politikai jelentősége is van ugyanis úgy a főváros, mint a kormányzat szempontjából annak, hogy megfelelő számú és nagyságú ipartelep létesüljön a főváros területén, hogy a fővárosban élő munkásság ott munkát találjon.

Az ipar gyakorlásával kapcsolatos kérdések elbírálásával szemben lényegesen tágabb intézkedési kör illeti meg, de ennélfogva nagyobb felelősség is terheli az iparhatóságokat a telepengedélyezési ügyek elbírálásánál és pedig a fentebb említett többféle szempont figyelembevételén kívül azért is, mert míg az 1884. évi XVII. t.-c. módosításáról szóló 1922. évi XII. t.-c. talán túlságosan bő rendelkezést tartalmaz az iparjogosítványok megszerzése s az ipar gyakorlása tekintetében, addig teljesen érintetlenül hagyta az 1884. évi XVII. t.-c.-nek az iparhatósági telepengedélyek alapján létesíthető ipartelepek felállítására és üzemben tartására vonatkozó rendelkezéseit, amely rendelkezések pedig részben már elavultak, részben pedig csak keretét alkotják annak a jogkörnek, amelyen belül az iparhatóságok eljárhatnak. Ennek következménye az, hogy az idetartozó kérdések több vonatkozásában, törvényes rendelkezés híján a kialakult joggyakorlat képezi alapját az iparhatóságok eljárásainak. Így joggyakorlaton alapszik például a telepengedélyek átruházása, jogerős telepengedélyek feltételeinek a közszempontok által megkívánt módosítása, a jogorvoslatra jogosult érdekeltek meghatározása stb.

Mint a fentiekből kitűnik tehát, a közszempontok megvédése, a közgazdasági érdekek előmozdítása, a telepengedélyért folyamodók érdekeinek lehető megsegítése, munkaalkalmak teremtése voltak azok a szempontok, amelyeket a telepengedélyek iránti kérelmek másodfokú elbírálása során a polgármester érvényesíteni törekedett.

De messzemenően igyekezett a polgármester arra is, hogy az I. fokú iparhatóságok többé-kevésbbé divergáló joggyakorlata egységes irányban alakuljon ki, ami épen azért bír nagy jelentőséggel, mert, mint a fentebb előadottakból megállapítható, a telepengedélyhez kötött ipartelepek felállítása és üzemben tartása körül felmerülő igen sok kérdésben a törvény nem tartalmaz rendelkezést s így ennek folytán a joggyakorlat van hivatva a törvény hiányait pótolni.

A főváros anyagi érdekeinek megvédése érdekében fontosnak tartotta a polgármester az egységes joggyakorlatot kialakítani abban az irányban is, hogy a telepengedélyek ne végleges, hanem ideiglenes jelleggel, vagyis meghatározott időre adassanak ki. Fontos anyagi érdekei fűződnek ehhez a joggyakorlathoz a fővárosnak, mert a törvény rendelkezései értelmében a végleges jellegű iparhatósági telepengedély alapján létesült ipartelep csupán kisajátítás útján szüntethető meg. Már pedig úgy a városrendezési, mint egyéb szempontból számos esetben felmerülhet a szüksége annak, hogy valamely útbaeső ipartelep eltávolíttassék, s ha ezen cél elérésére a főváros-

nak minden esetben kisajátítás eszközéhez kellene fordulnia, ez olyan tetemes anyagi áldozatot róna a fővárosra, amelyet még a mainál sokkal kedvezőbb helyzetben sem tudna teljesíteni. Példa erre a IX. kerületi Spódium-gyár kitelepítése, amelyre az Élelmiszernagyvásártelep zavartalan működéséhez fűződő közegészségügyi érdekek szempontjából van szükség, s amelynek kitelepítése, épen a végleges telepengedély folytán, jelentős anyagi áldozatot fog a fővárostól megkívánni.

Az ilyen esetek elkerülése céljából alakult ki az a joggyakorlat, amely szerint a telepengedélyek ideiglenes jelleggel, vagyis meghatározott időre adatnak ki s ennek folytán a telepengedélyek érvényének lejártakor módjában áll a fővárosnak elbírálni, hogy városrendezési vagy egyéb szempontból nincs-e akadálya a szóbanforgó ipartelep további üzembentartásának, s ha igen, úgy a telepengedély meghosszabbítására irányuló kérelmet elutasítani. Ezzel az eljárással a kisajátítás folyományaképen előálló anyagi áldozatok elkerülhetők.

Az ipari közigazgatás könnyebbététele. Az ipari közigazgatás könnyebbététele ügyében a kereskedelemügyi miniszter úr a közigazgatási bizottsághoz a következő leiratot intézte :

»A Miniszterelnök Úr másolatban megküldötte nekem a székesfőváros közigazgatási bizottságának az 1934. év első felére vonatkozólag hozzá felterjesztett 1119/1934. kbg. számú jelentését, amelynek tárcám hatáskörébe tartozó javaslata az, hogy az ipari közigazgatás könnyebbététele érdekében új ipartörvény készíttessék. Ezt a javaslatot a székesfőváros polgármestere a közigazgatási bizottsághoz intézett jelentésében a következőkkel indokolta :

A mai helyzetben, amikor ipari életünket egyrészt az 1884. évi XVII. t.-c. még hatályban lévő szakaszai, másrészt pedig az 1932. évi XII. t.-c., ezek mellett pedig a részletkérdések tárgyában kiadott többszáz rendelet, sőt ezeket a rendeleteket is még hatálytalanító vagy módosító rendeletek szabályozzák, sőt az ipari élet egyes ágazataira vonatkozólag (például sütőipar) még ezenfelül külön törvény is intézkedik, a közigazgatási szolgálatot teljesítő hivatalnokok oly nagymértékben nehézkes és már áttekinthetetlenné szövődött joganyaggal állanak szemben, hogy a gyors és eredményes ügyintézés jóformán lehetetlenné van téve. Súlyos kárát látja ennek az érdekelt közönség is, mert a legegyszerűbb ügyek intézésénél is kénytelen tanácsadói segítséget igénybe venni. Viszont a törvényes rendelkezések hézagossága a vitás kérdések egész tömegét okozza, ez a körülmény pedig nagyobb levelezésre, iratváltásra ad okot, ami az ügyek elintézésénél időveszteséggel, a késedelem pedig az amúgy is végső vergődésben élő kisiparnak anyagi kárával jár.

Ezt az indokolást a magam részéről is helytállónak tartom és még ki kell egészítenem azzal, hogy az ipar és kereskedelem terén létező jogi helyzet áttekinthetőségét nemcsak az e tekintetben aránylag legkevesebb nehézséget okozó törvények nagy száma, hanem a különben nagy anyagot kitevő és nehezen áttekinthető számos rendeleten felül elsősorban a kormányzati hatóságok által hozott konkrét döntéseknek az 1884. évi XVII. t.-c.-ben foglalt ipartörvény megalkotása óta eltelt 50 év alatt keletkezett rendkívül nagy tömege akadályozza. Ehhez képest az ipari és az ezzel kapcsolatos kereskedelmi közigazgatás könnyebbé és gyorsabbá tételének részemről is igen fontosnak tartott szempontja tulajdonképen nem volna kielégíthető egy egységes új ipartörvény alkotásával, mert a hasonlíthatatlanul nagyobb terjedelmű

rendeleti jogszabályanyag és a számtalan konkrét határozat, amelyekben az ipari joggyakorlás megnyilvánul, új ipartörvény alkotása esetében is racionalizálásra, egyszerűbbé és áttekinthetővétételre szorulna. Ezért a helyesnek felismert cél megvalósítására az a mód a leghelyesebb, hogy a törvények és rendeletek, de legelsősorban a határozatok, amelyek az ipari és kereskedelmi ügyekre vonatkoznak, áttekinthető szerkezetben összegyüjtetnek és kiadatnak, ahol az összefogó jogszabályok és határozatok egybekapcsolandók, az elavultak ellenben mellőzendők lesznek. Az anyag ilyen gondos összegyüjtése és közzététele alapján lehet majd további egyszerüsítéshez hozzáfogni, vagyis először a gyakorlatban élő ipari jog kódexét kell összeállítani. Ezt a fontos munkát, amely sok-sok ezernyi határozatnak, rendeletnek és törvénynek az összegyüjtését, megrostálását és megfelelő rendszerbefoglalását igényli, már néhány hét előtt folyamatba tettem, úgyhogy az így összeállítandó gyüjtemény előreláthatólag jövő év június hó 1-én nyomtatásban meg fog jelenhetni s így a legelső és legfontosabb lépés meg fog tétetni azon cél irányában, melyet a bevezetőleg említett közigazgatási bizottsági javaslat szem előtt tart. Köszönettel venném, ha a székesfővárosnak e szakban működő tisztviselői e munkában segítségemre lennének, amire szívesen fogok módot nyujtani.»

Az alkalmi fényképészek működésének megrendszabályozása. A Budapesti Fényképészek Ipartestülete panasz tárgyává tette az alkalmi fényképészeknek az iparra nézve káros működését. Szerintük a templomok előtt esküvők, áldozások, bérmálások stb. alkalmából, de temetéseken is ma már annyira elburjánzott a fényképezés és a kegyeleti aktusokkal kapcsolatban megrendelések gyüjtése, hogy az a jelenlévők kegyeleti érzését is mélyen érinti. A gyüléseken és lakomákon is az odatolakodó fényképészek egymással való versengése az ünnepségek lefolyását zavarja, a megjelent közönséget pedig hihetetlen molesztálásoknak teszi ki. Minthogy a tapasztalatok szerint az alkalmi fényképezés terén igen nagy rendellenességek fordulnak elő, a polgármester szükségesnek találta, hogy erre nézve az illetékes kormányhatóság figyelmét felhívja. Felterjesztést intézett tehát a kereskedelemügyi miniszter úrhoz és abban kérte, hogy a templomok előtt, nyilvános üléseken, lakomákon csak olyan fényképésziparosok eszközölhessenek felvételeket és gyüjthessenek képekre megrendeléseket, akiket az érdekeltek, illetve az ülések rendezői oda felvételek eszközlése végett előzetesen meghívtak.

Termelői borkimérések ügye. A közigazgatási bizottság ülésén elhangzott indítvány alapján a bizottság a pénzügyminiszter úrhoz felterjesztést intézett, amelyben sürgős intézkedéseket kért egyrészt arra nézve, hogy az újabban nagymértékben elszaporodott termelői bormérések és borkóstolók üzlethelyiségei a közegészségügyi követelményeknek megfelelően rendeztessenek be, másrészről a magas közterheket viselő vendéglősök és korcsmárosok érdekében megakadályoztassanak azok a visszaélések, amelyeket egyes szőlősgazdák azáltal követnek el, hogy kiméréseikben nemcsak saját termésű, hanem másoktól vásárolt borokat is árusítanak.

A gáz- és villanyszerelési munkálatokhoz megkívánt szakképzettség szabályozása. A gáz- és villanyszerelési munkákhoz kívánt szakképzettség szabályozása ügyében a polgármester még a mult évben felterjesztést intézett a kereskedelemügyi miniszter úrhoz és abban kérte, hogy a villamos és gázfogyasztó berendezések helytelen szerelésé-

ből és javításából származható súlyos anyagi károk és az emberek testi épségét fenyegető veszélyek elhárítása végett ezen munkálatok végzésére nézve az ipari képesítés általános kereteit meghaladó fokozottabb követelmények igazolása nyerjen megállapítást. A részletesen megindokolt felterjesztés mindezideig válasz nélkül maradt. Mivel a kérdés szabályozása halasztást nem szenvedhet, mert a helyhatósági engedéllyel nem rendelkezők súlyos és a főváros által helyrehozhatatlan kárt okozhatnak, a polgármester újból felterjesztést intézett a kereskedelemügyi miniszter úrhoz és abban a javaslatba hozott intézkedések megtételét kérte.

A kifőzőipar munkakörének megállapítása. A kifőzőipar szabályozása ügyében a polgármester újabb jelentést intézett a kereskedelemügyi miniszter és abban a közigazgatás rendjének biztosítása érdekében kérte, hogy ez a régóta vajúdó kérdés az előző felterjesztésekben javaslatba hozott módon mielőbb rendeleti úton szabályozást nyerjen.

Az I/3. sz. és XII/1. sz. kéményseprő munkakerületek határainak módosítása. A budapesti kéményseprő munkakerületek legutolsó beosztása az 1932. év elején történt. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága az 59/1932. kgy. sz. határozatával a kéményseprő munkakerületeket az 1922. évi XII. t.-c. 64. §-ában foglalt annak a rendelkezésnek figyelembevételével állapította meg, amelynek értelmében a munkakerületi beosztásnál figyelemmel kell lenni arra is, hogy a kéményseprő iparos és családja tisztességes megélhetésén kívül, legalább két állandó segédnek alkalmazása és tisztességes javadalmazása, valamint az üzem fenntartása biztosítva legyen. Ezalkalommal az akkor még fennálló Tabán az I/3. számú kéményseprő munkakerülethez tartozott. Időközben azonban a főváros a Tabán nagy részét lebontotta, aminek következtében a szóbanlévő munkakerület kéményeinek a száma mintegy 1100-zal és bevétele mintegy évi 1800 pengővel csökkent. A szóbanlévő munkakerületben működő kéményseprő iparos munkakerületének kiegészítését kérte. Ennek a kérelemnek a teljesítése nemcsak méltányos, hanem az idézett törvény értelmében jogos is volt. A szóbanlévő munkakerület kiegészítésére úgy fekvésénél, mint kéménylétszámát tekintve, a vele szomszédos XII/1. sz. kéményseprő munkakerület volt a legalkalmasabb, amely munkakerületben működő kéményseprő iparos beleegyezett abba, hogy a munkakerületéből mintegy 1300 kémény az I/3. sz. munkakerülethez csatoltassék. Az I/3. sz. munkakerületnek ily módon való kiegészítéséhez úgy a tűzoltófőparancsnokság, mint a Budapesti Kéményseprők Ipartestülete hozzájárult. A közgazdasági és ipari szakbizottság véleményének a meghallgatása után a székesfőváros törvényhatósági bizottsága az 1934. évi október hó 24.-én tartott közgyűlésben az I/3. sz. és a XII/1. sz. munkakerületek határainak a fenti előterjesztés értelmében való módosítását elhatározta.

Borravaló-kérdés. A borravaló-rendszer megszüntetése és a százalékos-rendszer bevezetése ügyében a kereskedelemügyi miniszter értekezletet hívott egybe, amelyen a székesfőváros kiküldötte is részt vett. A tárgyalás anyagát alkotó tervezet ezt a kérdést az 1922. évi XII. t.-c. 57. §-a alapján rendeleti úton kívánja szabályozni olyképen, hogy a kiszolgálás díjazása a fogyasztás árának bizonyos százalékában állapíttassék meg. Az ankét a rendelettervezetet — mellyel szemben a kereskedelemügyi miniszter még nem foglalt véglegesen állást — letárgyalta. A munkaadói

érdekeltségek általában a rendelet kibocsátása ellen nyilatkoztak és a mai rendszer fenntartását kérték, ezzel szemben a székesfőváros kiküldöttje és a munkavállalók érdekeltségei, úgyszintén egyes fogyasztói csoportok képviselői is a százalékos-rendszer bevezetését javasolták. A miniszter e kérdésre vonatkozó rendeletének kibocsátásánál az ankéton elhangzottakat figyelembe kívánja venni.

A tüzelőszerszállítmányok ellenőrzése. A tüzelőszerek szállításának ellenőrzése ügyében ismételten átirattal fordult a polgármester a m. kir. rendőrség budapesti főkapitányához, amelyben a szállítmányok súlyának szigorú ellenőrzését kérte. A főkapitány értesítése szerint a tüzelőszerszállítmányokat állandóan külön detektívcsoport ellenőrzi, és a legkisebb súlycsonkítás esetén az illető cég és annak alkalmazottai ellen kihágási eljárást indít meg. A szigorúan foganatosított ellenőrzés következményeképen több tüzelőszerkereskedő ellen az eljárást súlycsonkítás címén a rendőrség már folyamatba tette.

Távbeszélő tarifa leszállítása. A közigazgatási bizottság határozatának megfelelően a kereskedelemügyi miniszterhez felterjesztést intézett és abban a nagyközönség, de különösen a kereskedelem és ipar mai megfogyatkozott fizetési képességével összhangban nem álló távbeszélő tarifának az érdekeltek szempontjából számbajövő arányú leszállítását, valamint a több — a háború utáni időkben bevezetett — díjtételnek (belépési díj, soronkívüli felszerelési díj) teljes eltörlését kérte. Ez az intervenció eredményesnek mutatkozott és a kereskedelemügyi miniszter 1934. évi december hó 21-ig átmenetileg lényegesen leszállította az egyes telefondíjakat, amennyiben többek között a fővárosban eddig fizetett 120 pengő belépési díjat 20 pengőre, az állomások átírását pedig 10 pengőről 2 pengőre mérsékelte.

A ferencvárosi kikötő vámmentessége. A székesfőváros nagy anyagi áldozattal megépítette a IX. ker. Csepel-rakparton, a soroksári Dunaág legészakibb részén levő ferencvárosi helyi kikötőt, amelyet — bár már évek óta áll a dunai szállítmányozás rendelkezésére — mégis a legminimálisabb mértékben vesz a közönség igénybe.

Az érdeklődés hiányának legfőbb okát abban a tényben lehet keresni és megtalálni, hogy a ferencvárosi helyi kikötő a hozzá közelfekvő, de ezidőszerint még a főváros területén kívül lévő csepeli vámmentes kikötővel szembeni városi vám szempontjából hátrányos helyzetben van.

Nevezetesen a csepeli vámmentes kikötőbe az áruk vámmentesen érkeznek s csak abban az esetben kell utánuk a vámdíjjegyzék II. Részében a tengelyen szállított árukra megállapított díjtételű városi vámot fizetni, ha azokat a székesfőváros területére szállítják. Ezzel ellentétben a főváros területén a ferencvárosi helyi kikötőbe érkező áruk városi vám kötelezetten érkezvén, utánuk a vámdíjjegyzék I. Részében megállapított magasabb díjtételű városi vámot kell a kikötéskor lefizetni.

A vámdíjjegyzék I. Részében megállapított díjtételek és a II. Rész díjtételei közötti különbség, valamint azon körülmény folytán, hogy a ferencvárosi helyi kikötőbe érkezett minden áru után, tehát azután is, amelyet kirakás után idegen határba visznek is ki, városi vámot kell fizetni, a polgármesteri VII. ügyosztály véleménye szerint a ferencvárosi helyikikötő forgalmassá nem tehető mindaddig, amíg a ferencvárosi helyikikötő városi vám szempontjából a csepeli vámmentes kikötővel egyenlő elbánásban nem részesül.

Erre való tekintettel azt a kérelmet terjesztette a főváros elé, hogy a ferencvárosi helyi kikötőbe érkező szállítmányok után csak akkor kelljen a városi vámot leróni, amikor azokat a főváros területére közúti járműveken beszállítják. Ezzel a kérelmével kapcsolatban utal egyben arra is, hogy felelősséget vállal aziránt, hogy a ferencvárosi helyikikötőbe érkező és onnan a főváros területére szállításra kerülő áruk csak a városi vám lefizetése után hagyják el a ferencvárosi helyi kikötő területét.

A közgyűlés a pénzügyi szakbizottság, törvényhatósági tanács és a polgármester javaslatára a városi vámokról szóló 127/1899. kgy. számú közgyűlési határozatot a felhozottaknál fogva részben módosította és ehhez képest kimondotta, hogy mindazok az áruk, amelyek vasúton vagy hajón a ferencvárosi helyikikötő körülhatárolt területére érkeznek, a városi vám egyidejű lefizetése nélkül, de a városi vám fizetésének kötelezettsége mellett raktároztatnak be.

Nem kell a városi vámot beszedni azok után az áruk után, amelyeket közvetlenül innen vasúton vagy hajón idegen határba szállítanak.

Be kell szedni azoknak az áruknak a városi vámját, amelyeket a ferencvárosi helyikikötő körülkerített területéről a főváros területére szállítanak ki és ugyancsak be kell szedni azoknak az áruknak a városi vámját is, amelyeket innen a főváros útjain, tengelyen szállítanak idegen határba.

Ha az árukat a ferencvárosi helyikikötőből vasúton vagy a városi vámok beszedésével megbízott hajózási társaságok hajóin szállítják a főváros területére, az esedékes városi vámot a szállítási vállalatok, ha más úszóműveken szállítják, a dunaparti adóhivatali kirendeltségek, ha pedig tengelyen szállítják, úgy az elszállítással egyidejűleg a ferencvárosi helyikikötő vezetősége szedi be.

A városi vámköteles áruk vámdíját minden esetben a vámdíjjegyzék I. Rész szerint métermázsánkint kell beszedni.

A ferencvárosi helyikikötőben teljes városi vámmentességgel betárolt azok az áruk, amelyeket a székesfőváros területéről vagy a székesfőváros területén keresztül idegen határból tengelyen szállítottak be, a székesfőváros területére való visszaszállításukkor vámmentesek, amenyiben pedig a visszaszállítás vasúton vagy hajón történik és a szállítási vállalat vagy a dunaparti adóhivatali kirendeltség a városi vámot illetéktelenül mégis beszedné, úgy az érdekelt félnek igénye van az illetéktelenül beszedett vám visszatérítésére. Ezt az igényt a vám beszedésétől számított *6 hónapon belül* lehet érvényesíteni, de csak abban az esetben, ha a vámmentességet a ferencvárosi helyikikötő vezetősége úgy a feladóvevényen, mint a szállítólevélen igazolja. Az ily visszatérítési igényeket, ha a kérdéses szállítmány után a városi vámot a szállítási vállalat szedte be, az illető szállítási vállalatnál, ha pedig a dunaparti adókirendeltség szedte be, a székesfőváros polgármesterénél kell érvényesíteni.

Minthogy ez a határozat az 1930 : XVIII. t.-c. 42. §-ának 1. bekezdése *c)* pontja szerint minősülő intézkedést tartalmaz — azt az idézett törvény 93. §-ának 1. bekezdése rendelkezéséhez képest — kormányhatósági jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszterhez fel kellett terjeszteni.

Tekintettel azokra a nagyfontosságú közgazdasági érdekekre, amelyek a ferencvárosi kikötő mielőbbi eredményes működésének lehetővételéhez fűződnek, ki-

mondotta a közgyűlés, hogy határozatát a kormányhatóság utólagos jóváhagyásának reményében azonnal életbelépteti és végrehajtásával a székesfőváros polgármesterét egyidejűleg felhatalmazta.

Járdák elfoglalásánál követendő egységes eljárás. Az utcai járdáknak kávéházak, vendéglők, cukrászdák és köztekintetből kifogás alá nem eső más üzletek által való elfoglalása és használása tárgyában kiadott 602/1898. kgy. számú szabályrendelet 3. §-a szerint »az elfoglalandó terület szélessége rendszerint a járdának $^2/_3$-ában állapíttatik meg.«

Mivel e szakasz alkalmazásánál a kerületi elöljárók különböző gyakorlatot folytattak, a közlekedési és közforgalmi szempontok egységes elvek szerinti irányítása céljából a Fővárosi Közmunkák Tanácsával egyetértésben az 1933. évi október hó 12.-én kelt 74.655/1933. V. számú rendelet kiegészítéseképen 75.131/1934. számú rendeletében a polgármester a következőket rendelte el:

»A 602/1898. kgy. számú szabályrendelet 3. §-a szerint elfoglalható $^2/_3$ résznyi járdaterület legmagasabb mértéke csak a járda azon része után számítható, amely a járdán álló köztárgyak (fák, hirdetőoszlopok, lámpaoszlopok stb.) által elfoglalt terület leszámítása után fennmarad.

Utasítom a polgármesteri V. ügyosztályt, hogy — ahol ezt a közlekedési és közforgalmi érdekek kívánják — gondoskodjék az elfoglalt járdaterületen át való szabad gyalogos közlekedés biztosításáról.

Szigorú miheztartás végett felhívom a kerületi elöljáró urak figyelmét az idézett a 602/1898. kgy. számú szabályrendelet 9. §-ában foglalt, alább következő rendelkezésére:

A járdafoglalási használati díj, illetőleg bér az engedély iránt való kérvény beadásával egyidejűleg fizetendő be a kerületi pénztárba. Ha a használati díj egyidejűleg, illetőleg előzetesen be nem fizettetik, a kérvény minden megokolás nélkül visszautasíttatik.«

A gyárak és veszélyes üzemek ellenőrzése. Az egyik vegyészeti gyárban történt szerencsétlenség kapcsán a közigazgatási bizottság felterjesztést intézett a kereskedelemügyi miniszterhez, amelyben kérte, hogy az iparfelügyelőség megfelelő utasítást nyerjen arra nézve, hogy a gyárakat és veszélyes üzemeket saját hatáskörében is igyekezzék évenkint egyszer esetleg a szükséghez képest többször is, lelkiismeretes gondossággal megvizsgálni és az üzemtulajdonosokat, ha kell, az iparhatóság útján az észlelt hiányok pótlására szorítani. Amennyiben pedig az ellenőrzésnek fokozott mértékben való gyakorlása az iparfelügyelők létszáma mellett nem volna keresztülvihető, úgy kérte, hogy a budapesti iparfelügyelőséghez beosztott személyzet létszáma megfelelően szaporíttassék. Kérte továbbá, hogy a személyzet orvosi képesítéssel rendelkező szakközeggel is kiegészíttessék.

Ugyanezen célból a polgármester felkérte az Országos Társadalombiztosító Intézetet, hogy mindazon esetekben, amikor az egészségre ártalmas anyagokat feldolgozó budapesti ipari üzemekben megtartott vizsgálatai során arról szerez meggyőződést, hogy az üzemekben olyan rendellenességek és mulasztások fordulnak elő, amelyeknek megszüntetése a foglalkozási ártalmak lehető kiküszöbölése és általában a biztosítottak egészségvédelme érdekében szükségesnek mutatkozik, megkereséseivel

a székesfővárosi tiszti főorvosi hivatal útján forduljon az ügyek elintézésére hivatott kerületi elöljárósághoz, mint elsőfokú iparhatósághoz, amelyeket egyidejűleg a polgármester felhívott arra, hogy az Országos Társadalombiztosító Intézet ilyen irányú megkereséseit soron kívül intézzék el.

A sütőipari éjjeli munkatilalom ellenőrzése. A sütőipari munkák szabályozásáról szóló 1923. évi XV. t.-c. állapítja meg a sütő- és a cukrásziparban az éjjeli munkatilalmat. Az idézett törvény szerint az az idő, amelyben e két ipart illetőleg minden előállítási munkának szünetelnie kell, a székesfőváros területén este 9 órától reggeli 5 óráig tart. Tekintettel azokra a tarthatatlan állapotokra, amelyek abból keletkeztek, hogy a sütőiparosok egy tekintélyes része a nagyobb haszon elérése céljából nem tartotta be az éjjeli munkatilalomra vonatkozó törvényes rendelkezéseket, a kereskedelemügyi miniszter mulhatatlanul szükségesnek tartotta az ezen törvényes rendelkezések betartásának intézményes ellenőrzését s ezzel a feladatkörrel annakidején a székesfővárost bízta meg. A főváros ezen miniszteri felhatalmazás alapján alakította meg azokat a bizottságokat, amelyeknek kötelességévé tétetett a sütőipari éjjeli munkatilalom betartásának ellenőrzése. Ezek az ellenőrzések az elmult évek gyakorlatának megfelelően az 1934. évben is a törvény által megállapított tilalmi idő alatt, vagyis este ½10 órától 12 óráig vagy éjjel 12 órától 2 óráig, vagy pedig éjjel 3 órától reggeli 5 óráig tartatnak meg.

A székesfőváros területén kiadható házalási engedélyek. A hadirokkantak és más hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. t.-c. 33. §-a és a törvény végrehajtása tárgyában 9300/1933. H. M. eln. hg. sz. alatt kiadott utasítás 260. pontja értelmében a tövényhatóságok kötelelesek a kiadható házalási engedélyek számát az 1934. évi március hó 31-ig szabályrendelettel megállapítani és e szabályrendeletet az 1934. évi június hó 30-ig jóváhagyás végett a kereskedelemügyi miniszterhez felterjeszteni.

A kereskedelemügyi miniszter 50.471/1933. VIII. a számú rendelete értelmében a házalási engedélyek számát egyrészt a letelepedett kereskedelem, másrészt pedig a házalási engedélyekért folyamodó hadigondozottak jogos érdekeinek figyelembevételével úgy kell megállapítani, hogy a kerületi elöljárók által a multban tényleg kiadott és ezidőszerint is érvényben levő házalási engedélyek számához a házalással ezután foglalkozni óhajtó hadigondozottak számát hozzá kell adni.

E rendelkezések értelmében mindenekelőtt megállapította a főváros, hogy a kerületi elöljárók az utolsó év folyamán mindössze 109 házalási engedélyt adtak ki, illetve hosszabbítottak meg. Meghallgatta ezután a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és a Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetségét, mint a hadigondozottak testületi képviseletére és gazdasági érdekeinek védelmére hivatalosan elismert érdekképviseletet, amely bejelentette, hogy a budapesti hadigondozottak közül előreláthatólag 57 fog a közeljövőben új házalási engedélyt kérelmezni.

Célszerűségi szempontok indokolttá teszik, hogy a házalási engedélyek évenkinti meghosszabbítása minden engedélyesre vonatkozólag ugyanazon időben történjék. Épen ezért az engedélyek megújításának idejéül a január hónapot jelöli ki a rendelet, amikor a házalási tevékenység kevésbbé élénk. E határidő végén az elsőfokú iparhatóság megállapítja, hogy hány engedély üresedett meg — amikor is azokat a régi

engedélyeseket, akik nem jelentkeznek, olybá veszi, mint akik engedélyüket meghosszabbítani nem kívánják — s a megüresedett helyek kiadása iránt megfelelő közhirrététel után intézkedik.

Tekintettel arra, hogy a törvényhatóság a kiadható házalási engedélyek számát a törvény rendelkezései alapján előre megállapítja, szükséges, hogy a házalási engedélyek kiadása — s általában a házalással kapcsolatos ügyek intézése — egy kerületi elöljáró kizárólagos illetékességi körébe utaltassék.

A közgyűlés az idevonatkozó szabályrendeletet az alábbi szövegezéssel állapította meg:

1. §.

Budapest székesfőváros területén legfeljebb kétszáz házalási engedély adható ki.

2. §.

(1) A házalási engedélyeket évről-évre (3. §.) újra kell kiadni.

(2) Az új kiadásánál elsősorban az előző évben házalási engedéllyel rendelkezőket kell kielégíteni.

(3) Az 1. §-ban megállapított létszámon belül még fennmaradó vagy bármely okból később megüresedő házalási engedélyeket mindaddig, amíg a házalók ötven százaléka nem hadigondozott, másnak, mint hadigondozottnak kiadni csak akkor szabad, ha a házalókra vonatkozó jogszabályokban előírt feltételeknek megfelelő hadigondozott nem jelentkezik.

(4) A mennyiben több alkalmas hadigondozott jelentkező van, mint ahány kiadható engedély, az engedélyre a hadigondozottak az 1933. évi VII. t.-c. 27. §-ának 13. bekezdésében, illetőleg az ezen törvény 9300/1933. H. M. sz. végrehajtási utasításnak 206. pontjában meghatározott sorrendben tartanak igényt, sorrendi egyenlőség esetén pedig a jelentkezés sorrendje az irányadó.

3. §.

(1) A házalási engedélyek megújításáért minden évben január hó 1—31-e között kell az elsőfokú iparhatóságnál (4. §.) jelentkezni. Aki az előző évi engedélyesek közül e határidőn belül nem jelentkezik, annak engedélye megüresedettnek tekintendő.

(2) Az új kiadásnál vagy bármely okból később megüresedett engedélyeket az elsőfokú iparhatóság a hirdetőtábláján esetről-esetre közhírré teszi, valamint egyidejűleg a hadigondozottak érdekképviseletére a honvédelmi miniszter által hivatalosan elismert társadalmi alakulat budapesti központjával is közli. Az engedélyek kiadása ügyében az elsőfokú iparhatóság a közhírrétételtől számított tizenöt nap után határoz.

(3) A házalási engedélyeket mindig csak a legközelebbi január hó 31-én lejáró érvénnyel lehet kiadni.

4. §.

A házalási engedélyek kiadását, valamint a házalás üzésével kapcsolatos többi ügyek intézését a polgármester — a kereskedelemügyi miniszter előzetes hozzájárulásával — egy kerületi elöljárónak, mint elsőfokú iparhatóságnak kizárólagos illetékességi körébe utalhatja (1930. évi XVIII. t.-c. 55. §. (3) bek.)

5. §.

Ez a szabályrendelet a kormányhatósági jóváhagyás után a székesfőváros hivatalos lapjában történt kihirdetését követő tizenötödik napon lép életbe.

6. §.

Ezt a szabályrendeletet a székesfőváros polgármestere hajtja végre.

A közgyűlés egyúttal elhatározta, hogy a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez felterjesztést intéz, amelyben bejelenti, hogy Budapest székesfőváros területén a házalást nem szabályrendelet, hanem az 1853. évi október hó 3-án kiadott és az 1878. évi XX. t.-c. XV. cikkelye értelmében még jelenleg is hatályban levő 7525. sz. cs. kir. kereskedelemügyi miniszteri rendelet tiltotta el, miért is ennek a tilalomnak olyan módosítása, hogy az a hadigondozott házalókra ne vonatkozzék, a kormányhatóság hatáskörébe tartozik.

A zsibárusipar gyakorlásáról szóló 490/1897. kgy. sz. szabályrendelet módosítása. A zsibárusiparnak Budapest székesfőváros területén való gyakorlását ezidőszerint a 490/1897. kgy. sz. szabályrendelet szabályozza. Minthogy az ipartörvény módosításáról szóló 1922. évi XII. t.-c., a közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. t.-c. és a székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. megalkotása következtében a szabályrendelet egyes rendelkezései hatályukat vesztették, a szabályrendelet módosítása és az említett törvényekkel való összhangba hozatala vált szükségessé. Ezekhez járult és a módosítás szükségességének időszerűséget adott a hadirokkantak és egyéb hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. t.-c., amelynek 30. §-a a zsibárusiparral kapcsolatban a törvényhatóságokra különböző kötelezettségeket ró.

Mindezekre való tekintettel a szabályrendelet módosításának tervezetét az adminisztráció elkészítette és abban a fenti rendelkezések figyelembevétele mellett egyéb, célszerűségi szempontból szükségesnek mutatkozó változtatásokat is javaslatba hozott.

A tervezet az iparengedély elnyerésének feltételeit, valamint az iparűzési jog elvonásának és megszűnésének eseteit nem sorolja fel. Ezeket ugyanis az 1922. évi XII. t.-c. tartalmazza, amelynek rendelkezéseivel a szabályrendelet nem ellenkezhetik.

A módosító tervezet legfontosabb új rendelkezése kétségkívül az, amely a székesfőváros területén kiadható zsibárusiparengedélyek számát előre megállapítja.

A fentebb már említett 1933. évi VII. t.-c. 30. §-a ugyanis a zsibárusipart egyrészt azok közé az iparok közé sorozta, amelyeknél a kiadható iparengedélyek számát a törvényhatóságok szabályrendeletileg előre megállapíthatják, másrészt ezen túlmenőleg kimondotta, hogy a törvényhatóságok a törvény hatálybalépésétől számított három hónap alatt kötelesek megállapítani a kiadható zsibárusiparengedélyek számát. Ez a határidő a rokkanttörvény végrehajtása tárgyában kiadott 9300/1933. H. M. eln. hg. számú utasítás 260. pontja értelmében az 1934. évi március hó 31-én jár le.

A törvény ezen rendelkezésére való figyelemmel a kiadható zsibárusiparengedélyek számára vonatkozólag meghallgatta az ügyosztály az érdekeltség véleményét. A Budapesti Keresztény Ószeres, Zsibárus és Ipari Piaci Árusok Ipartársulata annak lehetővé tétele végett, hogy a gazdasági válság által sujtott rétegek ezen szakmában megélhetési lehetőséget találhassanak, a zsibárusiparengedélyek számának nagyobbmérvű emelését s annak 650-ben való megállapítását javasolta. A Budapesti Zsibáruskereskedők Ipartársulata szerint tekintettel arra, hogy a jelenlegi zsibárusiparűzők száma nem éri el a 300-at, a szakma igényeinek, valamint a rokkanttörvény szellemének is megfelelne, ha a kiadható engedélyek száma 350-ben állapíttatnék meg. Ehhez a felfogáshoz csatlakozott a Budapesti Ószeres Ipartársulat is, amely azért ellenezte az engedélyek számának nagyobbmérvű növelését, mert ez a zsib-

árusiparhoz közvetlenül kapcsolódó és vele együtt érdekelt ószeresipar kereseti lehetőségeit is súlyosan érintené.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara egyetemes gazdasági szempontokra hivatkozva az utóbb ismertetett felfogáshoz csatlakozott és tekintettel egyrészt arra, hogy a már működő zsibárusok nehéz megélhetése a létszám lényeges szaporítása ellen szól, másrészt figyelemmel arra, hogy a zsibárussal határos szakmák (bizonyos legkezdetlegesebb kereskedések, valamint kézműiparágak) a széles néprétegek ruházkodási stb. szükségleteit kielégíteni látszanak, a létszámnak olyan megállapítását kívánta, amely a tényleg működő zsibárusok számát legfeljebb 5—10 százalékkal haladja meg.

Az 1933. év július havában megtartott hivatalos összeírás alkalmával 286 zsibárus jelentkezett, mint aki iparát gyakorolja. Minthogy azonban azokkal szemben, akik a jelentkezést elmulasztották — törvényes rendelkezés hiányában — büntető szankciót kilátásba helyezni nem lehetett, valószínű, hogy az érvényben lévő zsibárusengedéllyel rendelkezők száma ennél magasabb és pedig 350 körül mozog. Ezt valószínűsítik az iparlajstromok adatai is, amelyekből azonban a létszámot, különös tekintettel az 1922. évi XII. t.-c. 71. és 72. §-aiban foglalt rendelkezésekre, kétséget kizárólag nem lehet megállapítani.

Mindezeket mérlegelve a kiadható zsibárusiparengedélyek számának 350-ben való megállapítását hozta az ügyosztály javaslatba. Figyelemmel volt e javaslatnál egyrészt a zsibárusok nehéz megélhetési viszonyaira, másrészt arra a körülményre, hogy a székesfővárosi zsibárupiac befogadóképessége korlátolt (a Teleki-téren 206, a Haller-téren — ahol különben is a kihalási rendszer van bevezetve — 33 árusítóhely), viszont közegészségügyi és közrendészeti szempontból nem kívánatos, hogy a főváros többi részein, különösen a város belsejében ilyen üzletek nagyobb számmal működjenek.

Hogy azonban a hadigondozottak jogos érdekei minden eshetőségre biztosítva legyenek, 35 engedély fenntartatott a hadigondozottak részére arra az esetre is, ha az érvényben lévő zsibárusiparengedélyek száma meghaladná a 350-et. Tekintettel arra, hogy a zsibárusipar gyakorlásához — szemben az ószeresiparral — nagyobb tőkeerő szükséges, nem valószínű, hogy a hadigondozottak nagyobb számban fognak jelentkezni erre az iparra. Megerősíti ezt az a tapasztalat, hogy addig is, amíg a szám tekintetében semmiféle korlátozás nem állt fenn, a zsibárusiparban elhelyezkedni kívánó hadigondozott csak elvétve akadt, továbbá a HONSz közlése, mely szerint tagjai közül ezidőszerint összesen csak 10 szándékozik a zsibárusiparengedélyt megszerezni.

Az érvényben lévő ipari jogszabályok úgy a zsibárus-, mint az ószeresiparnál tiltják az új áruk árusítását. Maguknak a zsibárus és ószeres szavaknak a köztudatba átment fogalma is önként értetődőleg kizárja ezen iparok tevékenységi köréből az új áruk forgalombahozatalát. Egyébként maguk az érdekeltek sem tettek ebben a tekintetben sohasem kifogást.

Egészen más a helyzet annak elbírálásánál, vajjon az értékükben csökkent, kiselejtezett, úgynevezett partie áruk adásvétele az említett iparok üzletkörébe tartozónak tekinthető-e vagy sem. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara szerint a zsibárus és az ószeres iparengedélyek alapján a kialakult gyakorlat szerint nemcsak a fogyasztóközönség kezein használaton átment árukat árusíthat, hanem azonfelül

mindennemű, a kereskedelem kezén értékcsökkenést szenvedett, minőségében csökkent, kiselejtezett és úgynevezett partie árukat (pl. naptól fakult vagy divatjamult áruk, sorozatoknak nehezen eladható számai stb.), valamint gyártási hibában, tehát eredetileg selejtes (Ausschuss) árukat, sőt hulladékanyagokból előállított, különösen silány és olcsó árucikkeket is.

Kétségtelen hogy írott jogszabályaink a selejtezett stb. áruk adásvétele tekintetében kifejezetten tiltó rendelkezéseket nem tartalmaznak. És talán részben ennek tulajdonítható, hogy különösen a világháború óta mindinkább gyakorlatba jött ezekben a szakmákban a selejtes áruk árusítása. A kereskedelmi és iparkamara állásfoglalása szerint ezen az adott helyzeten változtatni ma már nem lenne méltányos, mert a selejtes stb. áruk árusításának eltiltása a zsibárus- és ószeresiparosokat Budapesten létalapjukban támadná meg. Minthogy pedig egyrészt a vásárlóközönség érdekében kívánatos, de másrészt a legális kereskedelmi érdekek szempontjából is fontos, hogy a valamely külső behatás vagy egyéb okok következtében értékükben csökkent árukat a zsibárusok és ószeresek révén forgalomba lehessen hozni, szükségesnek látszott az ószeresek üzletkörét a budapesti helyi viszonyoknak és helyi szükségleteknek, illetve az ezek alapján itt kialakult és általánosan bevett szokásnak megfelelően szabatosan meghatározni.

A képesítéshez kötött iparok jogos érdekeit megvédendő, a tervezet 4. §-a — az 1922. évi XII. t.-c. 47. §-ában foglalt rendelkezések megfelelően — megtiltja a zsibárusoknak, hogy az általuk vásárolt tárgyakon átalakításokat vagy javításokat végezzenek, ha ez a munka valamely képesítéshez kötött ipar munkakörébe tartozik; az ilyen átalakítást vagy javítást a zsibárusoknak csak az illető munka végzésére jogosult iparosokkal szabad végeztetniök. Az ennél a szakmánál fokozott mértékben érvényesítendő közegészségügyi szempontok biztosítása érdekében kimondja azonban a tervezet, hogy ez a rendelkezés nem vonatkozik olyan tevékenységekre, amelyek kizárólag az áru tisztántartására vagy rendbehozatalára szorítkoznak (ruhák mosása, vasalása, cipők kitisztítása stb.).

A közgyűlés a módosított szabályrendeletet a következő szövegezéssel állapította meg:

1. §.

Budapest székesfőváros területén a zsibárusipar csak az arra jogosító iparengedély alapján az 1884. évi XVII. t.-c.-ben, az 1922. évi XII. t.-c.-ben, az idevonatkozó miniszteri rendeletekben s az ebben a szabályrendeletben megállapított rendelkezések korlátai között gyakorolható.

2. §.

(1) A székesfőváros területén legfeljebb négyszáz zsibárusiparengedély adható ki.

(2) Mindaddig, amíg a kiadott zsibáriusiparengedélyek száma négyszázra le nem apad, a zsibáriusipar gyakorlására újabb iparengedélyt kizárólag csak az 1922. évi XII. t.-c.-ben előírt feltételeknek megfelelő hadigondozott részére szabad kiadni; az így kivételesen kiadható újabb iparengedélyeknek a száma azonban nem haladhatja meg az ötvenet.

(3) Attól az időponttól kezdve, amikor a zsibárusiparengedélyek száma — beleértve a (2) bekezdés alapján kiadott engedélyeket is — négyszázra leapadt, a bármely okból megüresedő zsibárusiparengedélyeket mindaddig, amíg a zsibárusiparban az engedélyesek ötven százaléka nem hadigondozott, másnak, mint hadigondozottnak kiadni csak akkor szabad, ha az (5) bekezdésben megjelölt határidőn belül alkalmas hadigondozott nem jelentkezik.

(4) Amennyiben több alkalmas hadigondozott jelentkező van, mint ahány kiadható engedély, az engedélyre a hadigondozottak az 1933. évi VII. t.-c. 27. §-ának 13. bekezdésében, illetőleg az ezen törvény 9300/1933. H. M. sz. végrehajtási utasításának 206. pontjában meghatározott sorrendben tarthatnak igényt, sorrendi egyenlőség esetén pedig a jelentkezés sorrendje az irányadó.

(5) A megüresedő zsibárusiparengedélyeket az elsőfokú iparhatóság (3. §) a saját, valamint a székesfővárosi zsibáruspiac hirdetőtábláján közhírré teszi, valamint egyidejűleg a hadigondozottak érdekképviseletére a honvédelmi miniszter által hivatalosan elismert társadalmi alakulat budapesti központjával is közli. Az engedélyek kiadása ügyében az elsőfokú iparhatóság a közhírrétételtől számított tizenöt nap után határoz.

3. §.

(1) A zsibárusiparengedélyek kiadását, valamint a zsibárusipar üzésével kapcsolatos több ügyek intézését a polgármester — a kereskedelemügyi miniszter előzetes hozzájárulásával — egy kerületi elöljárónak, mint elsőfokú iparhatóságnak kizárólagos illetékességi körébe utalhatja (1930 évi XVIII. t.-c. 55. § (3) bek.).

(2) Az elsőfokú iparhatóság a zsibárusiparengedélyek kiadásáról, az iparűzési jog elvonásáról, megszűnéséről s általában a zsibárusipar álladékában beállott minden változásról a m. kir. rendőrség budapesti főkapitányságát, a székesfővárosi zsibárupiac vezetőségét és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarát értesíteni tartozik.

4. §.

(1) A zsibárus minden olyan használt, illetve külső behatás következtében láthatólag minőség- vagy értékcsökkenést szenvedett tárgy, továbbá minden olyan feldolgozás útján értékesíthető hulladék megvételére és eladására jogosult, amellyel való kereskedés külön engedélyhez kötve nincs.

(2) Oly használt tárgyakkal való kereskedéshez, amelyeknek értéke a használat idejével emelkedik, vagy amelyeknek műbecsük vagy tudományos értékük van, zsibárusiparengedély nem kell, azonban a zsibárus iparengedélye alapján ilyen áruk vételével és eladásával is foglalkozhatik.

(3) A zsibárus az általa vásárolt tárgyak átalakítását vagy javítását, amennyiben ezeknek a munkáknak a végzése valamely képesítéshez kötött ipar munkakörébe tartozik, csak az illető munka végzésére jogosult iparossal végeztetheti.

(4) A (3) bekezdésben foglalt rendelkezés nem vonatkozik a közegészségi célokat szolgáló olyan tevékenységekre, amelyek kizárólag az áruk tisztántartására vagy rendbehozatalára szorítkoznak (ruhák mosása, vasalása, cipők tisztítása stb.).

5. §.

Zsibárusüzlet nem nyitható azokon az útvonalakon (utcákon és tereken), amelyeknek külső képét a használt árukkal való kereskedés rontaná s amelyeket a székesfőváros törvényhatósági bizottsága a zsibárusüzleteknek egyes terekről és utcákról való kizárása tárgyában 1200/1893. kgy. sz. alatt alkotott szabályrendeletben már kijelölt vagy a jövőben ki fog jelölni.

6. §.

(1) A zsibárusipart csak olyan helyiségben szabad folytatni, amelyet bármely más ipar gyakorlására szolgáló helyiségtől minden oldalról egymagasságban szilárd falazat vagy ajtó választ el.

(2) A zsibárusipar gyakorlására szolgáló üzlethelyiségben a zsibárusipar üzletkörén kívül eső árukkal, még külön iparűzési jogosítvány alapján sem szabad kereskedni.

7. §.

A zsibárusüzletek elé — a zsibáruspiaci árusítóhelyek kivételével — árukat(minta darabokat) kirakni vagy kifüggeszteni nem szabad.

8. .§

A zsibárusok iparengedélyüket üzletüknek (árusítóhelyüknek) a vevők fogadására szolgáló részében szembeötlő helyen kifüggeszteni tartoznak.

9. §.

(1) A zsibárusüzletek az iparhatóság és a m. kir. rendőrség ellenőrzése alatt állanak.

(2) Az ellenőrzés tekintetében az 1922. évi XII. t.-c. 60. §-ában, továbbá a 78.000/1923. K. M. sz. rendelet 128. §-ában foglalt rendelkezések irányadók. A zsibárus köteles az ellenőrző hatósági közegek kívánatára az üzletében levő tárgyakat (árukat) is előmutatni s a szükséges felvilágosításokat és útbaigazításokat az igazságnak megfelelően megadni.

10. §.

(1) A zsibárus nyilvántartási könyvet köteles vezetni azokról a tárgyakról, amelyeket húsz pengőért vagy ezt meghaladó összegért vásárolt. A nyilvántartási könyv kellékei tekintetében a 78.000/1923. K. M. sz. miniszteri rendelet 125. §-ában foglalt rendelkezések irányadók.

(2) A zsibárus köteles az (1) bekezdésben megjelölt tárgyakat a könyvbe a vásárlás sorrendje szerint bevezetni s abban a vétel napját, a nap szakát és az el adó nevét, valamint a vásárolt tárgy minőségét, alakját, anyagát vagy bármely feltűnőbb tulajdonságát, amelyet a tárgyat keresés esetén könnyen fel lehet ismerni, a vételárral együtt feltüntetni. Köteles továbbá az ilymódon nyilvántartott áruk eladását is a könyv megfelelő rovatába bejegyezni.

(3) A használaton kívül helyezett nyilvántartási könyvet a zsibárus szabályszerűen lezárni, a lezárás keltével ellátni, az elsőfokú iparhatóságnál láttamozás végett bemutatni és az utolsó bejegyzés keltétől számítva legalább két éven át sértetlenül megőrizni tartozik. Az üzlet szüneteltetése vagy megszüntetése esetében a könyveket két éven át leendő megőrzés céljából az elsőfokú iparhatóságnál kell elhelyezni.

11. §.

(1) A zsibárus köteles az elveszett vagy jogtalanul eltulajdonított tárgyakról a hatósági közegek vagy magánegyének által vele közölt jegyzékeket időszerínti sorrendben megőrizni, vásárlásainál az ezekben a jegyzékekben foglalt tárgyakat figyelemmel kísérni és azoknak megvételre való kínálása esetén a legközelebbi rendőrközeget értesíteni, az esetleg már megvett tárgyat pedig a rendőrségnek elismervény ellenében beszolgáltatni.

(2) Ha a zsibárusnak bárhol olyan tárgyat kínálnak, amelyről tudja vagy gyanítja, hogy valamely büntetendő cselekményből származik, erről a körülményről a legközelebbi rendőrközeget azonnal értesíteni tartozik.

12 .§.

(1) A zsibárus üzletében az adás-vevésnél csak büntetlen előéletű egyéneket alkalmazhat, illetve foglalkoztathat.

(2) A zsibárus köteles az adás-vevésnél alkalmazni vagy foglalkoztatni kívánt egyént alkalmazásbavétele, illetve foglalkoztatásának megkezdése előtt az elsőfokú iparhatóságnál a megbízhatóságának igazolására szolgáló hatósági erkölcsi bizonyítvány felmutatása mellett bejelenteni és részére igazolványt szerezni. Ezt az igazolványt, amelyet kétévenkint meg kell újítani, a zsibárus a hatósági közegek kívánatára felmutatni, az alkalmazás, illetve foglalkoztatás megszűnése esetén pedig az elsőfokú iparhatóságnak nyolc napon belül visszaszolgáltatni köteles.

(3) A zsibárus szolgai teendők végzésére csak cseléd- vagy munkakönyv mellett felfogadott büntetlen előéletű egyéneket alkalmazhat.

(4) A zsibárus az üzletében alkalmazott, illetve foglalkoztatott egyének működését állandóan a leggondosabban ellenőrizni köteles.

13. §.

(1) Az a zsibárus (üzletvezető, az elhalt zsibárus iparát folytató házastárs, illetve gyám), aki e szabályrendelet rendelkezései ellen vét, amennyiben cselekménye vagy mulasztása súlyosabb

büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és száz pengőig terjedhető pénzbüntetéssel, annak behajthatatlansága esetén az 1928. évi X. t.-c. 8—12. §-ai alapján kiszabandó elzárással büntetendő.

(2) Az előző bekezdés alá eső kihágás büntetése öt napig terjedhető elzárás, ha azt olyan egyén követte el, aki ily kihágás miatt jogerős ítélettel már meg volt büntetve és büntetésének kiállása óta két év még nem telt el.

14. §.

(1) Az ennek a szabályrendeletnek 11. §-ába ütköző kihágások miatt az eljárás:

a) elsőfokon a m. kir. rendőrség kerületi kapitánya vagy helyette a belügyminiszter által megbízott tisztviselő,

b) másodfokon a m. kir. rendőrség budapesti főkapitánya,

c) harmadfokon a belügyminiszter hatáskörébe tartozik.

(2) Az ennek a szabályrendeletnek 4—10. és 12. §-aiba ütköző kihágások miatt az eljárás:

a) elsőfokon a kerületi elöljáró vagy helyette a törvényhatósági bizottság közgyűlése által megbízott tisztviselő,

b) másodfokon a polgármester.,

c) harmadfokon a kereskedelemügyi miniszter előadójának részvételével a belügyminisztériumban szervezett kihágási tanács hatáskörébe tartozik.

15. §.

Ez a szabályrendelet a kormányhatósági jóváhagyás után a székesfőváros hivatalos lapjában történt kihirdetést követő tizenötödik napon lép életbe.

16. §.

Ennek a szabályrendeletnek iparrendészeti rendelkezéseit a székesfőváros polgármestere, közrendészeti rendelkezéseit pedig a m. kir. rendőrség budapesti főkapitánya hajtja végre.

A zsibáruvásártelep használatáról szóló 625/1898. kgy. számú szabályrendelet módosítása. A székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 102. §-a értelmében a székesfőváros szabályrendeleteit át kell dolgozni és azokat a törvény rendelkezéseivel összhangba kell hozni. Ennek megfelelően tehát a zsibáruvásártelep használatáról szóló 625/1898. kgy. sz. szabályrendeletet is módosítani kell.

Függetlenül azonban a törvény ezen rendelkezésétől, a régi szabályrendelet egyébként sem felel már meg a követelményeknek és annak módosítását más szempontok is szükségessé teszik.

Így mindenekelőtt a régi szabályrendeletnek egyes rendelkezései már a multban is jogbizonytalanságra s ebből származó felesleges vitákra adtak alkalmat. Nevezetesen a régi szabályrendelet azáltal, hogy a telepen árusító zsibárusokat tévesen bérlőknek, az általuk lerótt szolgáltatást pedig boltbérnek nevezi, azt a hitet keltheti, mintha a főváros és a zsibárusok között a zsibárupiaci árusítóhelyek használatából kifolyólag magánjogi viszony állana fenn. Holott — miként azt a hatásköri bíróság egy konkrét ügyben hozott 1923. Hb. 6/7. számú határozatában részletesen megvilágította — »*a fedett őszerescsarnok és a zsibárusbódék épen úgy, mint a nyilt piacok, a nyilvános árusítás céljára kijelölt közterületek, amelyeket magánszemélyek magánjogi címen birtokukban nem tarthatnak és magánjogi értelemben ki nem bérelhetnek. Az őszerescsarnokban és a zsibárusbódékban lévő árusítóhely épen úgy nem üzlethelyiség, mint ahogyan a nyilt piacon kijelölt árusítóhely sem az. Az egyes kijelölt árusítóhelyeken árusító egyének és a közigazgatási hatóság között tehát magánjogi értelemben vett bérleti viszony sem a fedett*

őszerescsarnokban és a zsibárusbódékban, sem a nyilt piacon kijelölt árusítóhelyek tekintetében létre nem jön. Az árusító ennélfogva az árusítóhelyért a fedett őszerescsarnokban és a zsibárusbódékban épen úgy, mint a nyilt piacokon a helyes meghatározás szerint nem bért fizet, hanem a szolgáltatás jogi természetének megfelelően közszolgáltatást ró le.« A hatásköri bíróság ezen állásfoglalásából is kitűnőleg a zsibárupiacon bérlet eddig sem volt, miért is a szabályrendelet átdolgozásánál a főváros és az árusítók között fennálló viszony közigazgatási jogi természetét további félreértések elkerülése végett megfelelően ki kell domborítani.

Nem felel meg a fennálló jogviszonyok természetének a régi szabályrendelet azon rendelkezése sem, amely szerint a zsibárusfülkéket általában árverés útján kellett a legtöbbet ígérőnek használatba adni. Ettől eltekintve más nyomós indokok is a mellett szólnak, hogy szakítani kell a zsibárusfülkék értékesítésének ezzel a módjával. Összebeszélések és egyéb módon folytatott visszaélések következtében az árverések tartásánál — a tapasztalatok szerint — a kevésbbé tőkeerős, de egyébként arra érdemes zsibárusok nem voltak képesek árusítóhelyhez jutni. A mostani rendszernek a további fenntartása, amelynél kizárólag csak a vagyoni erő vagy a többi árverezőkkel fennálló kapcsolatok döntik el, ki kapjon árusítóhelyet, egyenesen antiszociális lenne.

Az árverés útján történő értékesítés ellen szól továbbá a hadirokkantak és más hadigondozottak ellátásáról alkotott 1933. évi VII. t.-c.-nek az a rendelkezése is, amely szerint a zsibárusiparengedélyek ötven százalékát, ha kellő számú alkalmas hadigondozott van, a jövőben az ilyen hadigondozottaknak kell kiadni. Bár ez a rendelkezés szorosan véve csak az iparengedélyek kiadására vonatkozik, tekintettel arra, hogy a zsibárusipart a székesfővárosban elsősorban a zsibárupiacon folytatják, a hadigondozottaknak nyujtott törvényes kedvezmény Budapesten kevés gyakorlati értékkel birna, ha nem egészítené ki olyan rendelkezés, amely a hadigondozottaknak a zsibárupiaci árusítóhelyek elnyerése tekintetében is hasonló előjogot biztosít.

Mindezekre való tekintettel a tervezet, amelyet az elöljáróban említett szabályrendelet módosítására kidolgozott az ügyosztály, az árusítóhelyek odaítélésénél szakít az árverésnek a közigazgatási jogviszony természetével ellenkező, de különben is antiszociális rendszerével és a helyfoglalási engedélyek kiadását — ugyanúgy, mint a székesfővárosi összes többi piacaikon és vásárcsarnokaiban — a zsibárupiacon is a hatóság mérlegelésére bízza, megállapítván azonban egyúttal azokat a szempontokat is, amelyeket a hatóságnak a helykiadásnál érvényesíteni kell. Ezek szerint a tervezet a kiadható helyfoglalási engedélyek ötven százalékát úgy a jelentkező zsibárusok, mint az őszeresek közül elsősorban a hadigondozottaknak kívánja biztosítani, a hadigondozottak után pedig előnyben részesíti azokat, akik a zsibárupiacon való árusításra létfenntartásuk biztosítása végett rá vannak szorulva és ezek közül is elsőbbséget ad azoknak, akik a zsibárus-, illetve őszeresipart kifogástalanul régebben gyakorolják. Meg kell itt jegyezni, hogy a hadirokkanttörvény végrehajtási utasítása szerint mindaddig, míg az engedélyesek 50%-a nem hadigondozott, zsibárus-, illetve őszeresiparengedélyt másnak, mint hadigondozottnak csak akkor szabad kiadni, ha hadigondozott jelentkező nincs. A zsibárupiaci helyfoglalási engedélyek kiadásánál azonban tekintettel kell lenni az árusítóhelyhez még nem jutott régi zsibárusok, illetve őszeresek méltányos érdekeire is és a helyfoglalási engedély elnyerésének lehetőségétől ezeket sem lehet teljesen elzárni.

Az egyenlő versenyfeltételek biztosítását és ezáltal a gazdaságilag gyengébb árusítóknak, a kisembereknek a védelmét célozzák még a szabályrendeletnek azok a rendelkezései is, amelyek kimondják, hogy a zsibárupiacon ugyanaz a személy csak egy helyfoglalási engedélyt kaphat, hogy az árusítóknak a piacon kívül a főváros területén más üzlethelyiségük (boltjuk, műhelyük, irodájuk) nem lehet és hogy a társas alakulatok — a közkereseti társaság bizonyos esetétől eltekintve — helyfoglalási engedélyt nem kaphatnak.

A régi szabályrendelet 7. §-ának második bekezdése lehetővé tette, hogy a hatóság az árusítóhelyeket a zsibárus elhalálozása esetén házastársa, fel- vagy lemenő, illetve oldalrokonai részére árverés tartása nélkül is átengedhesse. A tervezet ezt a rendelkezést összhangba hozza az ipartörvény módosításáról szóló 1922. évi XII. t.-c. 6. és 7. §-ának azon szabályaival, amelyek az iparos elhalálozása esetében özvegye, illetve kiskorú gyermekei és unokái részére az ipar gyakorlása tekintetében különböző jogokat biztosítanak. Ezért a tervezet 7. §-a a zsibárusfülkék használatát újabb helyfoglalási engedély nélkül biztosítja azok részére, akik az iparűző elhalálozása után az ipartörvény alapján az ipar gyakorlására jogosultak.

Az érvényben lévő szabályrendeletnek azt a rendelkezését, amely megengedi, hogy a zsibárus árusítóhelyének egy részét másnak használatba adja (10. §), a tervezet mellőzi. Ez a rendelkezés ugyanis üzérkedésre adott alkalmat, de a zsibárus és a főváros között fennálló közigazgatási viszony természetével is ellenkezik az, hogy az árusító az árusítóhelyet vagy annak egyes részeit másnak használatába bocsáthassa. Amennyiben az üzletmenet nem tenné szükségessé valamely fülke egész területének használatát, mindig meglesz a lehetősége annak, hogy a hatóság az árusítóhelyet az illető zsibárus kérelmére megossza s annak igénybevenni nem kívánt részét más árusítónak használatba adja, miáltal az egyes árusítókra eső helypénz aránylagosan csökken.

A szabályrendelet módosításának tervezete is természetesen mindkét fél részére egyformán biztosítja azt a jogot, hogy a zsibárupiaci helyhasználatot megszüntethesse, nevezetesen, hogy az árusító a helyfoglalási engedélyről lemondhasson, illetve a főváros azt visszavonhassa ; a tervezet megállapítja továbbá azokat az eseteket is, amikor a helyfoglalási engedélyt bizonyos közelebbről megjelölt okok következtében vissza *kell* vonni. Szükséges ennél a kérdésnél annak a hangsúlyozása, hogy ezek a rendelkezések a régi árusítóknak semmiféle szerzett jogát nem érintik, mert a főváros *korlátlan* helyvisszavonási joga teljes mértékben megvan (régi szabályrendelet 11. §-a) és ezzel a jogával a főváros eddig is élt ; a tervezetnek a helyfoglalási engedély visszavonására vonatkozó rendelkezései ily módon tehát csak az eddigi jogállapotnak és a követett gyakorlatnak a fenntartására irányulnak.

A főváros és az árusítók között fennálló közigazgatási viszony természetének megfelelően az árusítóhelyek használatáért fizetendő összeget is, a viszonyok gondos mérlegelése mellett, a hatóságnak kell előre megállapítania. Épen ezért a tervezet 9. §-a a helyfoglalásért fizetendő helypénzek összegének megállapítását az 1930. évi XVIII. t.-c. 42. §-a 1. pontjának megfelelően a törvényhatósági bizottság közgyűlésének hatáskörébe utalja.

Meg kell itt jegyezni, hogy bár az árusítóhelyek elnyerése a multban túlnyomórészben árverés útján történt, a törvényhatósági bizottság közgyűlése eddig is több ízben — különösen pénzünknek értékváltozásai alkalmából — egyoldalú elhatározással

szabályozta az árusítóhelyekért fizetendő ellenszolgáltatás összegét, amikor is az egyes árusítóhelyeket nagyságuknak és forgalmi helyzetüknek megfelelően több csoportba sorozta és az azonos csoportba sorozottak után fizetendő helypénzt egyenlő összegekben állapította meg. Ebből folyólag az árveréseken esetenkint különböző összegekben kialakult helypénzek az egyes csoportokon belül minden megállapítás után azonos szintre kerültek, úgyhogy ezidőszerint a 206 zsibárusfülke használója közül összesen csak 11 ró le az általánosan megállapított helypénznél — amely az árverésnél kikiáltási árként szolgál — magasabb összegű szolgáltatást.

A helypénzeknek a törvényhatósági bizottság közgyűlése által történő általános megállapítása ellen a törvényi rendelkezések értelmében fellebbezésnek van helye a belügyminiszterhez, a polgármesternek az egyes árusítóktól követelhető helypénzek szedése ügyében hozott határozatai ellen viszont panasszal lehet élni a közigazgatási bírósághoz.

A közgyűlés a polgármester előterjesztése, a közgazdasági és ipari szakbizottság véleménye és a polgármesternek a szakbizottság véleményére tett észrevételei alapján elhatározta, hogy figyelemmel az 1930. évi XVIII. t.-c. 102. §-ában foglalt rendelkezésre, úgyszintén arra, hogy a zsibáruvásártelep használatáról szóló 625/1898. kgy. számú szabályrendelet a követelményeknek ezidőszerint nem felel meg, a szabályrendeletet módosítja.

A közgyűlés a módosított szabályrendeletet a következő szövegezéssel állapította meg:

I. Helyfoglalási engedély

1. §.

(1) A zsibárupiacon az árusítás a zsibárusfülkékben, az ószerescsarnokban és a kocsival járó ószeresek beálló helyén (a következőkben röviden: kocsipiac) történik.

(2) A zsibárusfülkékben csak azok árusíthatnak, akiknek a zsibárusipar, az ószerescsarnokban és a kocsipiacon pedig csak azok árusíthatnak, akiknek az ószeresipar gyakorlására jogosító iparengedélyük s ezenfelül az elárusítóhelyek használatára jogosító helyfoglalási engedélyük van.

2. §.

(1) A zsibárusfülkékben lévő árusítóhelyek használatára csak állandó, az ószerescsarnokokban és a kocsipiacon lévő árusítóhelyek használatára állandó vagy ideiglenes helyfoglalási engedély adható.

(2) Állandó helyfoglalási engedélyt csak annyit lehet kiadni, ahány árusítóhely van. Az árusítóhelyek terjedelmét és ennek megfelelően a kiadható állandó helyfoglalási engedélyek számát a polgármester állapítja meg.

(3) Ideiglenes helyfoglalási engedélyt akkor és arra az időre lehet kiadni, amikor és ameddig valamely ószeres, akinek állandó helyfoglalási engedélye van, árusítóhelyét nem foglalja el.

3. §.

(1) A helyfoglalási engedélyt a vásárigazgatóság adja ki.

(2) A megüresedő helyfoglalási engedélyeket a jelentkező zsibárusok, illetve ószeresek közül elsősorban — és ha kellő számú hadigondozott jelentkező van, legalább ötven százalékban — hadigondozottaknak kell kiadni. Amennyiben több hadigondozott jelentkező van, mint ahány kiadható engedély, az engedélyre a hadigondozottak az 1933. évi VII. t.-c. 27. §-ának 13. bekezdésében, illetőleg az ezen törvény 9300/1933. H. M. sz. végrehajtási utasításának 206. pontjában meghatározott sor-

rendben tarthatnak igényt, sorrendi egyenlőség esetén pedig az iparengedély kiállításától eltelt idő irányadó.

(3) A nem hadigondozott jelentkezők közül a helyfoglalási engedélyek kiadásánál előnyben kell részesíteni azokat, akik a zsibárupiacon való árusításra létfenntartásuk biztosítása végett rá vannak utalva és ezek közül is elsőbbség illeti azokat, akik a zsibárus-, illetve ószeresipart kifogástalanul régebben gyakorolják.

(4) Közkereseti társaság csak abban az esetben kaphat helyfoglalási engedélyt, ha annak minden tagja megfelel az ebben a szabályrendeletben a helyfoglalási engedély elnyerésére megállapított feltételeknek. Más társas alakulat helyfoglalási engedélyt nem kaphat.

(5) Minden zsibárus, illetve ószeres csak egy helyfoglalási engedélyt kaphat.

4. §.

(1) Nem kaphat helyfoglalási engedélyt az:

a) aki ragályos vagy szembetűnő undorító betegségben szenved;

b) akinek a székesfőváros területén üzlethelyisége (boltja, műhelye, irodája) van;

c) akitől a helyfoglalási engedélyt a 8. § (2) bekezdésének *d)* pontjában foglalt rendelkezések alapján visszavonták;

d) aki az 5. § (5) bekezdésében említett kötelezettségnek nem tett eleget;

e) aki valamely zsibárupiaci árusítóhely használatából kifolyóan helypénzzel hátrálékban van.

(2) Az (1) bekezdés *c)* pontjában megjelölt kizáró ok hatálya két év, a *d)* és *e)* pontjaiban megjelölt kizáró okok hatálya pedig öt év elteltével megszűnik. A *d)* és *e)* pontokban megjelölt kizáróokok hatálya akkor is megszűnik, ha az illető a *d)* pontban említett magatartásával a székesfővárosnak okozott kárt (elmaradt hasznot) megtéríti, illetve a helypénzhátrálékát kiegyenlíti.

5. §.

(1) Ha a zsibárusfülkékben valamely árusítóhely megüresedik, a vásárigazgatóság ezt a körülményt haladéktalanul közhírré teszi (24. § (3) bekezdés), valamint egyidejűleg a hadigondozottak érdekképviseletére a honvédelmi miniszter által hivatalosan elismert társadalmi alakulat budapesti központjával is közli.

(2) A helyfoglalási engedély elnyerésére irányuló írásbeli kérelmet a közhírrététel első napjától számított tizenöt napon belül a vásárigazgatóságnál személyesen kell benyujtani. A kérvényhez a zsibárus ipar gyakorlására jogosító iparengedélyt (az iparengedély kiadását kilátásba helyező iparhatósági határozatot), ha pedig a 3. §-ban megállapított, előnyt biztosító körülmények valamelyike fennforog, az annak igazolására szolgáló okmányokat is mellékelni kell.

(3) Ha gyanu merül fel aziránt, hogy a 4. § (1) bekezdésének *a)* pontjában megjelölt kizáró ok fennforog, a vásárigazgatóság hatósági orvosi bizonyítvány bemutatására szólítja fel a kérelmezőt, aki a felhívásnak három napon belül eleget tenni tartozik.

(4) A vásárigazgatóság a helyfoglalási engedély kiadása ügyében a (2), illetve (3) bekezdésben megjelölt határidő lejártát követő nyolc napon belül dönt.

(5) A helyfoglalási engedélyt a vásárigazgatóság csak akkor adja ki, ha a helyfoglalási engedély kiadására vonatkozó határozat végrehajtható és a zsibárus a végrehajtó határozat kézbesítésének napját követő hó végéig járó helypénz (9. §) megfizetését tizenöt napon belül igazolja.

(6) Ha a helyfoglalási engedélyt elnyerő zsibárus az előző bekezdésben megállapított kötelezettségének tizenöt napon belül nem tesz eleget, a helyfoglalási engedély azonnali hatállyal érvényét veszti és a vásárigazgatóság a helyfoglalási engedély kiadása ügyében a többi folyamodók kérvénye alapján három napon belül új határozatot hoz.

6. §.

(1) Az ószerescsarnokban és a kocsipiacon levő árusítóhelyek használatára jogosító helyfoglalási engedélyt az ószeresnek a vásárigazgatóságnál személyesen, szóbelileg kell kérelmeznie s egyidejűleg iparengedélyét és rendőrségi igazolványát, ha pedig a 3. §-ban megállapított előnyt biztosító körülmények valamelyike fennforog, az annak igazolására szolgáló okmányokat is be kell mutatnia. Az 5. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezést az ószeresekkel szemben is alkalmazni kell.

(2) A kérelmeket és az igazolt adatokat a vásárigazgatóság nyilvántartásba veszi és üresedés esetén a helyfoglalási engedély kiadása ügyében azoknak figyelembevételével dönt. A vásárigazgatóság ilyen határozata jogerőre emelkedés előtt (előzetesen) végrehajtható.

7. §.

(1) A helyfoglalási engedély a zsibárus és az őszeres iparűzési jogának visszavonása, elvonása és megszűnése esetén (1922. évi XII. t.-c. 69—72. §-ai), továbbá az 5. § (6) bekezdésében megjelölt esetben azonnali hatállyal érvényét veszti.

(2) Az őszeres ideiglenes helyfoglalási engedélye azonnali hatállyal érvényét veszti akkor is, ha az az állandó helyfoglalási engedéllyel bíró őszeres, akinek árusítóhelyét az ideiglenes engedély birtokosa elfoglalta, az árusítást újból megkezdi. Ha azonban az állandó helyfoglalási engedély birtokosa oly időben jelentkezik, amikor az ideiglenes helyfoglalási engedéllyel bíró őszeres a helypénzt már megfizette, az ideiglenes helyfoglalási engedély csak az aznapi árusítás befejezésével veszti érvényét és az állandó helyfoglalási engedély birtokosa árusítóhelyét csak a következő napon foglalhatja el.

(3) A zsibárus, illetve őszeres halála után árusítóhelye új helyfoglalási engedély kiadása nélkül annak használatában marad, aki az 1922. évi XII. t.-c. 7. és 8. §-aiban foglalt rendelkezések alapján iparát folytatja, feltéve, hogy az árusítóhely igénybevételére irányuló szándékát a halált követő harminc napon belül a vásárigazgatóságnál írásban bejelenti. Ha a bejelentés eddig az időpontig nem történik meg, a helyfoglalási engedély a zsibárus halálát követő hónap utolsó napján, illetve az őszeres halálát követő harmincadik napon érvényét veszti.

8. §.

(1) A helyfoglalási engedélyt a vásárigazgatóság bármikor visszavonhatja.

(2) A helyfoglalási engedélyt vissza kell vonni:

a) ha a zsibárus, illetve az őszeres a helypénzt a 9. §-ban megállapított határidőben nem fizeti meg;

b) ha megállapítást nyer, hogy a zsibárusnak, illetve az őszeresnek a főváros területén üzlethelyisége (boltja, műhelye, irodája) van;

c) ha az őszeres, akinek a vásárigazgatóság az őszerescsarnokban meghatározott árusítóhelyet jelölt ki, — igazolt betegség vagy a vásárigazgatóságtól nyert előzetes engedély esetétől eltekintve — egyhúzamban hat hónapon át, vagy megszakításokkal ugyan, de harminc egymást követő árusítási nap közül összesen legalább tíz napon át az őszerescsarnokban kijelölt árusítóhelyén nem árusít;

d) ha a zsibárust, illetve az őszerest az ebbe a szabályrendeletbe ütköző cselekmény vagy mulasztás elkövetése miatt két éven belül három ízben jogerős határozattal rendbírsággal (26. §) sujtották.

(3) A helyfoglalási engedély visszavonása, ha a visszavonás a (2) bekezdésben foglalt rendelkezések alapján a visszavonás okának megjelölése mellett történik, a zsibárussal történt írásbeli közlését követő tizenötödik napon, illetve az őszeressel történt írásbeli közlését követő napon, egyébként a zsibárussal történt írásbeli közlését követő hónap utolsó napján, illetve az őszeressel történt írásbeli közlését követő harmincadik napon lép hatályba. Az őszeres ideiglenes helyfoglalási engedélyének visszavonása mindenkor az elvonás szóbeli közlésének napján, az árusítás befejezésével lép hatályba.

(4) A vásárigazgatóságnak a helyfoglalási engedély visszavonására vonatkozó határozata olyan esetben, amikor a visszavonás a (2) bekezdésben foglalt rendelkezések alapján vagy pedig ideiglenes helyfoglalási engedéllyel bíró őszeressel szemben történt, a (3) bekezdésben megállapított határnapokon jogerőre emelkedése előtt (előzetesen) végrehajtható.

(5) A helyfoglalási engedély visszavonása esetén a zsibárus, illetve az őszeres a székesfővárostól kártérítést nem igényelhet.

(6) A zsibárus és az őszeres helyfoglalási engedélyéről bármikor lemondhat. A zsibárus lemondása csak írásban történhetik és a vásárigazgatóságnál történt benyujtását követő hónap utolsó napján lép hatályba. Az őszeres lemondása a vásárigazgatóságnál történt szóbeli bejelentések napján lép hatályba.

II. Helypénz.

9. §.

(1) A zsibárupiaci árusítóhelyek használatáért helypénzt kell fizetni, amelynek összegét a törvényhatósági bizottság közgyűlése állapítja meg. A törvényhatósági bizottságnak a helypénz megállapítása ügyében hozott határozatát csak a kormányhatóság jóváhagyása után lehet végrehajtani (1930. évi XVIII. t.-c. 42. §-ának 1. pontja és 93. §-ának (1) bekezdése).

(2) A kocsipiacon árusító hadigondozott őszeresek a helypénznek csak a felét fizetik.

(3) A zsibárusfülkék használatáért járó helypénzt havonkint előre, a hó első nyolc napján kell megfizetni. A fizetés módozatait a polgármester szabályozza.

(4) az őszerescsarnokban és a kocsipiacon a helypénzt naponkint, mindjárt az árusítóhely elfoglalásakor, járva-kelve árusítása (11.§. (2) bekezdés) esetén pedig az árusítás megkezdése előtt kell megfizetni. A helypénzt a vásárigazgatóságnak a díjbeszedéssel megbízott közegénél kell megfizetni, aki a díj lerovásakor a fizetés napját feltüntető bárcát szolgáltat ki. A bárcát másnak átengedni, vagy más által váltott bárcát használni tilos.

(5) A zsibárusok által fizetendő helypénz egy naptári hónapra, az őszeresek által fizetendő helypénz pedig egy naptári napra szól. Arra a hónapra, amelyben a zsibárus helyfoglalási engedélyének kiadása ügyében hozott végrehajtható határozatot kikézbesítették (5. §. (5) bekezdés), a helypénznek csak a hónap hátralévő napjaira eső aránylagos részét kell megfizetni; a hátralévő napokat a kézbesítés napjától — ezt a napot is beleértve — kell számítani.

(6) A székesfővárosnak jogában áll az árusítók által a zsibárupiacra hozott árukat s egyéb ingóságokat a ki nem fizetett helypénz fejében visszatartani s azokból követelésére nézve magát közigazgatási úton kielégíteni.

(7) A lefizetett helypénz visszatérítésének nincs helye akkor sem, ha a zsibárus a hónap, illetve az őszeres a nap folyamán az árusítást akár önként, akár más okból (7., 8. és 26. §.) megszünteti vagy szünetelteti.

III. Piaci rend.

10. §.

(1) A zsibárupiacon árusítók (családtagjaik, alkalmazottaik) a piaci rend fenntartása érdekében tett hatósági intézkedéseket pontosan teljesíteni, a vásárigazgatóság és az annak alárendelt közegek figyelmeztetésének és felhívásának eleget tenni és magukat az ellenőrző közegek vizsgálati eljárásának alávetni tartoznak.

(2) A zsibárupiacon árusítók (családtagjaik, alkalmazottaik) kötelesek mindazokat a rendelkezéseket, amelyeket a törvények, miniszteri rendeletek és a székesfőváros szabályrendeletei az áruk forgalombahozatala, az árukkal való bánásmód, az eladás módja, valamint a mértékek és súlyok használata tekintetében előírnak, pontosan megtartani.

11 §.

(1) A vásárigazgatóság a helyfoglalási engedély kiadása alkalmával az árusítóhelyet pontosan kijelöli.

(2) Egyes őszereseknek a vásárigazgatóság a szükséghez képest megengedheti, hogy nem meghatározott árusítóhelyen, hanem őszerescsarnoknak erre kijelölt részében járva-kelve árusíthassanak. A vásárigazgatóság elrendelheti, hogy a kocsipiacon kijelölt árusítóhelyeket az őszeresek a piacra való beérkezésük sorrendjében foglalják el.

(3) A piaci rend biztosítása érdekében a vásárigazgatóságnak bármikor jogában áll más árusítóhelyet kijelölni az őszeres részére, aki addigi árusítóhelyét a vásárigazgatóság által meghatározott időben elhagyni tartozik.

(4) Más vagy nagyobb területet elfoglalni avagy más területen járva-kelve árusítani, mint amelyet a vásárigazgatóság az árusító részére kijelölt, tilos.

(5) Az árusítóhelyet másnak egészben vagy részben átengedni, használatba adni vagy mással elcserélni tilos.

12. §.

(1) A zsibárupiacon csakis a zsibárus-, illetve ószeresipar üzletkörébe tartozó tárgyak árusíthatók.

(2) Egészségügyi szempontból kifogásolható, bűzterjesztő vagy a köz- és tűzbiztonságra veszélyes tárgyat s általában olyan tárgyat, amellyel való kereskedés külön engedélyhez van kötve, vagy amelynek vásári árusítása az ország egész területén tilos, a zsibárupiacon árusítani vagy raktáron tartani nem szabad.

(3) Azt hogy az ószeresipar üzletkörébe tartozó áruk közül melyeket szabad az ószerescsarnokban és melyeket a kocsipiacon árusítani, a polgármester állapítja meg.

13. §.

(1) A zsibárusfülkékben és az ószerescsarnokban az árusítás hétköznap reggel 7 órától délután 6 óráig, szombaton délután 7 óráig, a kocsipiacon hétköznap déli 12 órától május hó 1-je és szeptember hó 15-ike között délután 5 óráig, szombaton délután 6 óráig, szeptember hó 16-ika és április hó 30-ika között pedig délután 4 óráig történik.

(2) A törvényes ipari munkaszüneti napokon, továbbá a Szent Gergely-naptár szerinti karácsony ünnep első napján és újév napján az árusítás szünetel.

14. §.

(1) Az árusítást a zsibárus családtagjainak vagy legfeljebb két alkalmazottnak segítségével, az ószeres pedig csak személyesen végezheti.

(2) A vásárigazgatóság megengedheti, hogy az ószeres helyett, igazolt betegsége esetén átmentileg, de legfeljebb hat hétig családtagja végezze az árusítást.

15. §.

(1) A zsibárupiacon árusítók (családtagjaik, alkalmazottaik) egymás között és a vevőközönséggel szemben tisztességtudó, illedelmes magatartást kötelesek tanusítani.

(2) A vevők után kiáltozni, útjukba állni, őket csalogatni, húzogatni vagy más árusoktól elhívni, a közlekedési utakat elállni, csoportosulni s általában a közrendet és közcsendet zavarni tilos.

16. §.

(1) A zsibárusok iparengedélyüket árusítóhelyüknek szembeötlő helyén kifüggeszteni tartoznak.

(2) Az ószeresek kötelesek rendőrségi igazolványukat maguknál tartani, a helypénz megfizetését igazoló bárcát (9. §.) és a rendőrségi igazolványuk számának megfelelő számlapot pedig az árusítás egész tartama alatt szembetűnő helyen viselni.

17. §.

(1) A zsibárusok és ószeresek kötelesek árusítóhelyükön családi és utónevüket, valamint állandó lakásukat feltüntető táblát szembeötlően elhelyezni.

(2) Egyéb feliratokat az árusítóhelyre alkalmazni csak a vásárigazgatóság engedélyével szabad.

18. §.

(1) Mintadarabokat a zsibárusfülkék előtt rendszerint legfeljebb egy méter szélességben lehet kirakni. Az elfoglalható terület hosszúságát, valamint abban a kivételes esetben, ha az elhelyezendő tárgy szélessége az egy métert meghaladja, az elfoglalható terület szélességét is a helyzethez képest a vásárigazgatóság állapítja meg. Mintadarabokat vagy egyéb tárgyakat éjjelre kinthagyni tilos.

(2) Az őszerescsarnokban az árukat csak a vásárigazgatóság által meghatározott magasságig szabad kirakni.

(3) A kocsipiacon az árusítás kézikocsikról történik; az árukat a kézikocsikról lerakni általában tilos. A vásárigazgatóság indokolt esetben megengedheti, hogy az őszeres egyes nagyobb tárgyakat lerakhasson.

19. §.

(1) A zsibárusok és őszeresek kötelesek árusítóhelyüket saját eszközeikkel állandóan tisztán tartani s az összegyüjtött szemetet naponkint a piacnak erre a célra kijelölt helyére szállítani.

(2) Az őszeresek kötelesek távozásuk előtt árusítóhelyüket mindennap teljesen kiüríten és azt tiszta állapotban hátrahagyni.

20. §.

(1) Az őszerescsarnok és a kocsipiac világításáról a székesfőváros gondoskodik. Áramszünetelésből és áramszolgáltatási zavarból kifolyólag vagy tökéletlen áramszolgáltatásért, bármely okból származzék is, sem felmerült kárért, sem elmaradt haszonért a székesfőváros nem szavatol.

(2) A zsibárus fülkék világítására csak elektromos áramot szabad használni. A világításról — ideértve a fogyasztói vezetékberendezések készítését, az áramfogyasztó- és kapcsolókészülékek s az árammérők felszerelését, úgyszintén mindezeknek a kezelését, karbantartását és pótlását is — a zsibárusok saját költségükön maguk gondoskodnak.

(3) A zsibárusfülkék villamos vezetékeit páncélcsőbe kell fektetni, a kapcsolókat és biztosítékokat pedig szigetelő alátétlemezre kell szerelni. Az elektromos berendezések felszerelését, kapcsolását és mindennemű javítását csak hatósági engedéllyel bíró villanyszerelő iparos végezheti és pedig a Magyar Elektrotechnikusok Egyesülete szerelési szabályzata szerint. Az elektromos világítási berendezésen változtatásokat eszközölni csak a vásárigazgatóság engedélyével szabad.

21. §.

(1) Az árusítóhelyeken — a (2) bekezdésben említett kivételtől eltekintve — tilos főzni, ételt melegíteni, fűteni vagy melegedésre parazsas edényeket használni.

(2) A vásárigazgatóság megengedheti, hogy a zsibárus árusítóhelyén saját költségére elektromos- vagy gázkályhát, illetve elektromos- vagy gáztűzhelyet állíthasson fel és ezt a tűzbiztonsági rendszabályok megtartása mellett használhassa. A tűzbiztonsági rendszabályokat a tűzoltóság meghallgatása után esetről-esetre a vásárigazgatóság állapítja meg.

22. §.

A zsibárusok és őszeresek teljes kártérítéssel tartoznak minden kárért, amit a piac létesítményeiben s berendezéseiben akár maguk, akár családtagjaik vagy alkalmazottaik szándékosan vagy gondatlanságból okoznak.

23. §.

A székesfőváros a zsibárupiacon elhelyezett áruknak és egyéb ingóságoknak részben vagy egészben való megsemmisüléséért, elvesztéséért vagy értékcsökkenéséért — akár tűzvész vagy más elemi erő, akár emberi behatás (betörés, lopás, rongálás stb.) következtében állott elő — felelősséget nem vállal s e címen a székesfővárossal szemben semminemű kártérítési stb. igény nem támasztható.

IV. Hatóságok.

24. §.

(1) A zsibárupiac vezetésével és kezelésével járó ügyeket a vásárigazgatóság intézi. A vásárigazgatóság a közvetlen ellenőrzést és felügyeletet a zsibárupiaci kirendeltsége útján gyakorolja, amelynek határozata (intézkedése) a hatályosság és az ellene használható jogorvoslat szempontjából a vásárigazgatóságéval azonos tekintet alá esik.

(2) Azt, hogy a vásárigazgatóság hatáskörébe tartozó ügyek közül a kirendeltség a vásárigazgatóság nevében melyeket intézhet el, a polgármester szolgálati utasításban szabályozza.

(3) A vásárigazgatóság a zsibárupiaci árusítás rendjére, valamint a helyfoglalási engedélyek kiadására vonatkozó határozatokat (intézkedéseket) a zsibárupiac hirdetőtábláján való kifüggesztés útján közli az érdekeltekkel; a kifüggesztés időtartama tizenöt nap.

(4) Olyan esetekben, amikor e szabályrendelet értelmében valamely határozatot a zsibárussal vagy ószeressel írásban kell közölni, a határozat kézbesítésének helyéül mindenkor az illetőnek zsibárupiaci árusítóhelye tekintendő; ha a kézbesítést ott bármely okból nem lehet teljesíteni, a kézbesítés a zsibárupiac hirdetőtábláján való kifüggesztés által történik.

25. §.

(1) Mindazokban az ügyekben, amelyek e szabályrendelet rendelkezéseiből kifolyólag elsőfokon a vásárigazgatóság hatáskörébe tartoznak, a vásárigazgatóság határozata (intézkedése) ellen fellebezésnek van helye a polgármesterhez.

(2) A polgármesternek az egyes árusítóktól követelhető helypénzek szedése ügyében hozott határozatai ellen panasznak van helye a közigazgatási bírósághoz (1896. évi XXVI. t.-c. 34. §. 2. pontja és 1933. évi XVI. t.-c. 27. §. (1) bekezdése).

V. Rendbírság. Büntető rendelkezések.

26. §.

(1) Azt a zsibárust vagy ószerest (üzletvezetőt, az elhalt iparos iparát folytató házastársat, illetve gyámot), aki vagy akinek a zsibárupiaci árusítóhelyén segédkező családtagja, illetve alkalmazottja ezen szabályrendelet rendelkezéseit megszegi vagy azoknak kijátszására irányuló cselekedetet követ el, ha a cselekmény vagy mulasztás súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, a vásárigazgatóság elsőízben írásban meginti, ismétlődés esetén pedig húsz pengőig terjedhető rendbírsággal sujtja s ezenfelül súlyosabb esetekben tizenöt napig terjedhető időre az árusítástól is eltilthatja.

(2) A rendbírság lerovásának módozatait a polgármester szabályozza. A bírságpénzeket a székesfővárosi szeretetotthonok javára kell fordítani. A 9. § (6) bekezdésében foglalt rendelkezés a rendbírság behajtására is vonatkozik.

(3) A vásárigazgatóságnak az árusítást eltiltó határozatai jogerőre emelkedés előtt (előzetesen) végrehajthatók.

27. §.

(1) Az, aki a zsibárupiac területén helyfoglalási engedély nélkül árusít vagy valamely tárgyat eladásra kínál, amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és öt napig terjedhető elzárásbüntetéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdésben megállapított kihágások miatt az eljárás elsőfokon a kerületi elöljáró vagy helyette a törvényhatósági bizottság közgyűlése által megbízott tisztviselő, másodfokon a polgármester, harmadfokon pedig a kereskedelemügyi miniszter előadójának részvételével a belügyminisztériumban szervezett kihágási tanács hatáskörébe tartozik.

28. §.

Azt, aki a zsibárupiac területén közbotrányt okoz, a vásárigazgatóság a rendőrségnek jelenti fel

VI. Életbeléptetés.

29. §.

Ez a szabályrendelet a kormányhatósági jóváhagyás után a székesfőváros hivatalos lapjában történt szabályszerű kihirdetését követő kilencvenedik napon lép életbe.

Az ószeresipar gyakorlásáról szóló 511/1921.—669/1930. kgy. számú szabályrendelet módosítása. Az ószeresiparnak Budapest székesfőváros területén való gyakorlását ezidőszerint az 511/1921. kgy. számú szabályrendelet szabályozza. Az ipartörvény módosításáról szóló 1922. évi XII. t.-c. megalkotása következtében ezt a szabályrendeletet összhangba kellett hozni a törvény rendelkezéseivel, miért is a törvényhatósági bizottság közgyűlése a 669/1930. kgy. sz. határozatával a szabályrendeletet módosította. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter azonban a szabályrendeletnek ezt a módosítását a m. kir. belügyminiszterrel egyetértőleg jóváhagyhatónak nem találta és felhívta a székesfővárost, hogy a szabályrendelet módosítását az általa az említett határozat szövegében eszközölt pótlások figyelembevétele mellett újból tárgyalja le és ennek eredményéhez képest azt jóváhagyás végett újból terjessze fel.

De a szabályrendelet módosítását a m. kir. kereskedelemügyi miniszter kívánságain felül szükségessé tették még a közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. t.-c. 59. §-ában, a székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 102. §-ában, valamint a hadirokkantak és egyéb hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. t.-c. 30. §-ában foglalt rendelkezések is. Sőt az utóbbi törvény végrehajtása tárgyában kiadott 9300/1933. H. M. eln. hg. számú utasítás 260. pontja megállapítja, hogy az abban előírt szabályrendeleti intézkedésnek az 1934. évi március hó 31-éig kell megtörténnie.

Mindezekre való tekintettel a szabályrendelet módosításának tervezetét elkészítette a főváros illetékes ügyosztálya és abban a fenti rendelkezések figyelembevétele mellett egyéb, célszerűségi szempontból szükségesnek mutatkozó változtatásokat is javaslatba hozott.

Mielőtt a zártszám tekintetében állást foglalt volna, az adminisztráció meghallgatta az érdekeltségeknek és pedig a Budapesti Keresztény Ószeres, Zsibárus és Ipari Piaci Árusok Ipartársulatának, valamint a Budapesti Ószeres Ipartársulatnak a véleményét. Mindkét ipartársulat egyhangúlag megállapodott abban, hogy az ószeresiparengedélyek száma ezerben legyen meghatározandó. Ezt az egyöntetűen javasolt számot a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara is magáévá tette, mert — amint szakvéleményében írja — »elfogadhatónak látja azt a szakmai kettős megállapítást, hogy egyfelől az ószeresiparengedélyek mai száma magasabb a mesterségüket valóban gyakorló ószeresek reális számánál, másfelől azt, hogy a foglalkozás mai művelőit sem tudja eltartani, miért is gyakorlatias módon inkább lehet kihalás útján való számcsökkentést, semmint létszámemelést javasolni«.

Az 1933. év július havában elrendelt hivatalos összeírás alkalmával 1337 ószeres jelentkezett, mint aki iparát gyakorolja. Minthogy azonban azokkal szemben, akik a jelentkezést elmulasztották — törvényes rendelkezés hiányában — büntető szankciót kilátásba helyezni nem lehetett, valószínű, hogy az ószeresiparengedéllyel rendelkezők tényleges száma ennél jóval magasabb és pedig, amint az érdekeltség állítja, körülbelül 1600.

A közgyűlés a polgármester előterjesztése, a közgazdasági és ipari szakbizottság véleménye és a polgármesternek a szakbizottság véleményére tett észrevételei alapján elhatározza, hogy figyelemmel a m. kir. kereskedelemügyi miniszter 150.184/1931. XIX. számú leiratában, valamint az 1930. évi XVIII. t.-c. 102. §-ában, az 1933. évi VII. t.-c. 30. §-ában és ez utóbbi törvény végrehajtási utasításának 260. pontjában

foglalt rendelkezésekre, az ószeresipar gyakorlásáról szóló 511/1921—669/1930. kgy. számú szabályrendelet módosítja.

A közgyűlés a módosított szabályrendeletet a következő szövegezéssel állapította meg:

1. §.

(1) Budapest székesfőváros területén az ószeresipar csak az arra jogosító iparengedély alapján az 1884. évi XVII. t.-c.-ben, az 1922. évi XII. t.-c.-ben, az idevonatkozó miniszteri rendeletekben s az ebben a szabályrendeletben megállapított rendelkezések korlátai között gyakorolható.

(2) Az ószeresipar az iparengedély alapján a székesfőváros egész területén gyakorolható.

2. §.

(1) A székesfőváros területén legfeljebb ezer ószeresiparengedély adható ki.

(2) Mindaddig, amíg a kiadott ószeresiparengedélyek száma ezerre le nem apad, az ószeresipar gyakorlására újabb iparengedélyt kizárólag csak az 1922. évi XII. t.-c-ben előírt feltételeknek megfelelő hadigondozott részére szabad kiadni; az így kivételesen kiadható újabb iparengedélyeknek a száma azonban nem haladhatja meg a kétszázat.

(3) Attól az időponttól kezdve, amikor az ószeresiparengedélyek száma — beleértve a (2) bekezdés alapján kiadott engedélyeket is — ezerre leapadt, a bármely okból megüresedő ószeresiparengedélyeket mindaddig, amíg az ószeresiparban az engedélyesek ötven százaléka nem hadigondozott, másnak, mint hadigondozottnak kiadni csak akkor szabad, ha az (5) bekezdésben megjelölt határidőn belül alkalmas hadigondozott nem jelentkezik.

(4) Amennyiben több alkalmas hadigondozott jelentkező van, mint ahány kiadható engedély, az engedélyre a hadigondozottak az 1933. évi VII. t.-c. 27. §-ának 13. bekezdésében, illetőleg a 9300—1933. H. M. számú végrehajtási utasítás 206. pontjában meghatározott sorrendben tarthatnak igényt, sorrendi egyenlőség esetén pedig a jelentkezés sorrendje az irányadó.

(5) A megüresedő ószeresiparengedélyeket az elsőfokú iparhatóság (3. §) a saját, valamint a székesfővárosi zsibárupiac hirdetőtábláján közhírré teszi és egyidejűleg a hadigondozottak érdekképviseletére a honvédelmi miniszter által hivatalosan elismert társadalmi alakulat budapesti központjával is közli. Az engedélyek kiadása ügyében az elsőfokú iparhatóság a közhírrétételtől számított tizenöt nap után határoz.

3. §.

(1) Az ószeresiparengedélyek kiadását, valamint az ószeresipar űzésével kapcsolatos többi ügyek intézését a polgármester — a kereskedelemügyi miniszter előzetes hozzájárulásával — egy kerületi elöljárónak, mint elsőfokú iparhatóságnak kizárólagos illetékességi körébe utalhatja (1930. évi XVIII. t.-c. 55. § (3) bek.).

(2) Az elsőfokú iparhatóság az ószeresiparengedélyek kiadásáról, az iparűzési jog elvonásáról, megszűnéséről, az ószeresipar álladékában beállott minden változásról a m. kir. rendőrség budapesti főkapitányságát, a székesfővárosi zsibárupiac vezetőségét és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarát értesíteni tartozik.

4. §.

(1) Az ószeres köteles iparengedélyét az annak kiadásától számított nyolc napon belül két arcképével együtt a m. kir. rendőrség budapesti főkapitányságánál bemutatni, amely sorszámmal ellátott arcképes igazolványt állít ki részére, másik arcképét pedig nyilvántartás végett visszatartja. Az igazolvány kiadásával egyidejűleg a rendőrség az igazolvány sorszámát feltüntető számlapot is kiszolgáltat az ószeres részére.

(2) Az igazolványkönyveket és számlapokat a székesfőváros bocsátja a rendőrség rendelkezésére. Alakjukat a rendőrség meghallgatásával, úgyszintén az értük a székesfővárosnak fizetendő térítés összegét — amely csak az előállítási költségek fedezésére szolgál — a polgármester állapítja meg. Az igazolványkönyveknek e szabályrendelet szövegét is tartalmazniok kell.

(3) Ha az iparhatóság méltánylást érdemlő esetekben (például az adásvevésre való testi vagy szellemi alkalmatlanság vagy képtelenség miatt stb.) hozzájárult ahhoz, hogy az ószeres iparát üzletvezető alkalmazásával gyakorolhassa (1922. évi XII. t.-c. 54. §. és 78.000/1923. K. M. számú rend. 122. §.), az ószeres köteles az iparhatóság erre vonatkozó határozatát az annak kiadásától számított nyolc napon belül a m. kir. rendőrség budapesti főkapitányságának bemutatni, egyidejűleg a saját rendőrségi igazolványát és számlapját visszaszolgáltatni és az üzletvezető részére az (1) bekezdésben megállapított módozatok mellett igazolványt és számlapot szerezni.

(4) Ha az elhalt ószeres iparát házastársa vagy kiskorú gyermekei, illetőleg unokái javára kívánják gyakorolni (1922. évi XII. t.-c. 7. és 8. §) és az erre irányuló bejelentést az iparhatóság tudomásul vette, az életben maradt házastárs, illetve gyám — ha pedig az ipar csak üzletvezető alkalmazásával folytatható, úgy az üzletvezető — köteles az (1) bekezdésben megállapított módozatok mellett rendőrségi igazolványt és számlapot szerezni.

(5) Az ószeres (az iparát folytató házastárs, illetve gyám) köteles iparűzési jogának visszavonása, elvonása és megszűnése esetén, az üzletvezető pedig alkalmazásának megszűnése esetén rendőrségi igazolványát és számlapját a m. kir. rendőrség budapesti főkapitányságának három napon belül visszaszolgáltatni. Ugyanez a közelezettség terheli mindezek halála esetén azt, akinek a rendőrségi igazolványuk és számlapjuk a birtokába jutott.

(6) Ha az ószeres (az iparát folytató házastárs stb.) a rendőrségi igazolványát vagy számlapját elveszti, ezt a körülményt három napon belül tartozik a m. kir. rendőrség budapesti főkapitányságánál bejelenteni, amely újabb arcképes igazolványt és az új igazolvány sorszámát feltüntető számlapot szolgáltat ki részére, a régi igazolványt és számlapot pedig érvényteleníti.

(7) A rendőrség az igazolványok és számlapok ki- és visszaszolgáltatásáról, valamint érvénytelenítéséről a székesfővárosi zsibárupiac vezetőségét is mindenkor értesíti.

5. §.

Az ószeres köteles iparának gyakorlása közben a számlapot szembetűnő helyen viselni, a személyére kiállított rendőrségi igazolványt pedig magánál hordani és a hatósági közegek kívánatára, vagy a vele üzleti összeköttetésbe lépő felek felszólítására felmutatni.

6. §.

Az ószeres köteles iparának gyakorlása közben a közönséggel és a hatósági közegekkel szemben mindenkor tisztességtudó, illedelmes magatartást tanusítani.

7. §.

(1) Az áruk összevásárlása végett a házakat felkeresni május hó 1-je és szeptember hó 15-e között reggel 8 órától délután 6 óráig, szeptember hó 16-a és április hó 30-a között pedig reggel 8 órától délután 4 óráig szabad.

(2) A törvényes ipari munkaszüneti napokon a házakat vásárlás céljából felkeresni tilos.

8. §.

(1) Az ószeres — a 13 §. (2) bekezdésében meghatározott kivételtől eltekintve — csakis lakásban és üzlethelyiségben, valamint zálogházi és más árveréseken vásárolhat.

(2) Pálinkamérésekben, korcsmákban, kávémérésekben, kávéházakban, vendéglőkben s általában szeszes italok fogyasztására szolgáló üzlethelyiségekben, továbbá zálogüzlethelyiségekben az ószeresnek kizárólag csak az üzlettulajdonostól (üzletvezetőtől) szabad vásárolnia.

9. §.

(1) Az ószeresnek tilos felhívás nélkül lakásba vagy más helyiségbe benyitni vagy emeletre felmenni.

(2) Az ószeresnek nem szabad vásárolnia olyan lakásban, amelynek bejáratán piros figyelmeztető lap jelzi, hogy a lakásban ragályos beteg van.

10. §.

(1) Az ószeres minden olyan használt, illetve külső behatás következtében láthatólag minőség- vagy értékcsökkenést szenvedett tárgy, továbbá minden olyan feldolgozás útján értékesíthető hulladék megvételére és eladására jogosult, amellyel való kereskedés külön engedélyhez kötve nincs.

(2) Az ószeres az általa vásárolt tárgyak átalakítását vagy javítását, amennyiben ezeknek a munkáknak a végzése valamely képesítéshez kötött ipar munkakörébe tartozik, csak az illető munka végzésére jogosult iparossal végeztetheti.

(3) A (2) bekezdésben foglalt rendelkezés nem vonatkozik a közegészségi célokat szolgáló olyan tevékenységekre, amelyek kizárólag az áruk tisztántartására vagy rendbehozatalára szorítkoznak (ruhák mosása, vasalása, cipők kitisztítása stb.).

11. §.

Az ószeres iparának gyakorlása közben keménykötésű jegyzőkönyvet tartozik magánál hordani, amelynek rovataiba minden feltűnő vagy nagyobb értékű megvásárolt tárgyat (gépalkatrészek, rézüst, mozsár stb.) be kell írnia, hogy az keresés esetén a bevezetés alapján könnyen felismerhető legyen. Be kell írnia jegyzőkönyvbe továbbá a vétel helyét és napját, a nap szakát és az eladó nevét is.

12. §.

Az ószeres iparának gyakorlása közben teljesen jókarban levő zsákot vagy ponyvalapot (kendőt, terítőt stb.) tartozik magánál hordani, amelybe az összevásárolt kisebb terjedelmű tárgyakat azonnal be kell raknia. Az ószeresnek a zsákot vagy batyút bekötve kell hordania s annak tartalmát kívánatra a hatósági közegeknek meg kell mutatnia.

13. §.

(1) Az ószeres a vásárolt tárgyakat kizárólag a székesfővárosi zsibárupiacon adhatja el.

(2) A zsibárupiacon az ószeres nemcsak eladni, hanem az ószeresektől vagy zsibárusoktól venni is jogosult.

14. §.

Ha az ószeresnek bárhol olyan tárgyat kínálnak, amelyről tudja vagy gyanítja, hogy büntetendő cselekményből származik, erről a körülményről a legközelebbi rendőrközeget azonnal értesíteni tartozik.

15. §.

(1) Az ószeres — az üzletvezető alkalmazásának eseteitől (1922. évi XII. t.-c. 7., 8. és 54. §) eltekintve — az adásvevésnél alkalmazott vagy családtag közreműködését nem veheti igénybe. A zsibárupiac vezetősége megengedheti, hogy az ószeres helyett igazolt betegsége esetén átmenetileg, de legfeljebb hat hétig családtagja végezze az árusítást.

(2) Az ószeres kizárólag az áruk szállítására szolgáló kézikocsijának húzására egy büntetlen előéletű, tizennyolcadik életévét betöltött egyént (alkalmazottat vagy családtagot) alkalmazhat. Az ószeres köteles a kocsihúzóul alkalmazni kívánt egyént alkalmazásba vétele, illetve foglalkoztatásának megkezdése előtt az elsőfokú iparhatóságnál a megbízhatóságának igazolására szolgáló hatósági erkölcsi bizonyítvány felmutatása mellett bejelenteni és részére igazolványt szerezni. Ezt az igazolványt, amelyet két évenkint meg kell újítani, az ószeres a hatósági közegek kívánatára felmutatni, az alkalmazás, illetve foglalkoztatás megszűnése esetén pedig az elsőfokú iparhatóságnak nyolc napon belül visszaszolgáltatni köteles.

16. §.

(1) Az az ószeres (üzletvezető, az elhalt ószeres iparát folytató házastárs, illetve gyám), aki e szabályrendeletet rendelkezései ellen vét, amennyiben cselekménye vagy mulasztása súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és száz pengőig terjedhető pénzbüntetéssel, annak behajthatatlansága esetén az 1928. évi X. t.-c. 8—12. §-ai alapján kiszabandó elzárással büntetendő.

(2) Az előző bekezdés alá eső kihágás büntetése öt napig terjedhető elzárás, ha azt olyan egyén követte el, aki ily kihágás miatt jogerős ítélettel már meg volt büntetve és büntetésének kiállása óta két év még nem telt el.

17. §.

(1) Az ennek a szabályrendeletnek 4., 5., 6., 11., 12. és 14. §-aiba, valamint a 7. §-ának (2) bekezdésébe ütköző kihágások miatt az eljárás:

a) elsőfokon a m. kir. rendőrség kerületi kapitánysága vagy helyette a belügyminiszter által megbízott tisztviselő,

b) másodfokon a m. kir. rendőrség budapesti főkapitánya,

c) harmadfokon a belügyminiszter hatáskörébe tartozik.

(2) Az ennek a szabályrendeletnek 8., 9., 10., 13. és 15. §-aiba, valamint a 7. §-ának (1) bekezdésébe ütköző kihágások miatt az eljárás:

a) elsőfokon a kerületi elöljáró vagy helyette a törvényhatósági bizottság közgyűlése által megbízott tisztviselő,

b) másodfokon a polgármester,

c) harmadfokon a kereskedelemügyi miniszter előadójának részvételével a belügyminisztériumban szervezett kihágási tanács hatáskörébe tartozik.

18. §.

Ez a szabályrendelet a kormányhatósági jóváhagyás után a székesfőváros hivatalos lapjában történt kihirdetését követő tizenötödik napon lép életbe.

19. §.

E szabályrendeletnek életbeléptetését követő kilencvenedik nappal a jelenlegi rendőrségi igazolványok és számlapok érvénye megszűnik; e határidő alatt minden őszeres köteles a 4. §-ban előírt új igazolványt és számlapot kiváltani.

20. §.

Ennek a szabályrendeletnek iparrendészeti rendelkezéseit a székesfőváros polgármestere, közrendészeti rendelkezéseit pedig a m. kir. rendőrség budapesti főkapitánya hajtja végre.

A hadigondozottak részére biztosított kedvezmények. A hadigondozottak érdekképviselete részéről panasz tárgyává tették, hogy az 1933. évi XII. t.-c.-nek, valamint a végrehajtása tárgyában kiadott 9300/1933. számú honvédelmi miniszteri rendeletnek azok a rendelkezései, amelyek a hadigondozottak részére az ipar és kereskedelem terén bizonyos alkalmaztatási kedvezményeket biztosítanak, még nem mentek át eléggé az alkalmazásra kötelezett ipari és kereskedelmi vállalatok köztudatába. Szükségesnek tartotta ezért a polgármester, hogy ezen rendelkezésekre az érdekelt üzemek és vállalatok figyelmét falragaszok útján nyomatékosan felhívja.

A népművészeti beccsel bíró háziipari textilmunkák utcai árusítása. Rendezni kellett a népművészeti beccsel bíró háziipari textilmunkák utcai árusításának régóta vajudó kérdését is. Ugyanis közforgalmi okokon felül, nemzeti és idegenforgalmi érdekek is fűződtek ahhoz, hogy az árusítás csak erre a célra kijelölt helyen és kellő felügyelet mellett történjék és ott csakis népművészeti beccsel bíró, jellegzetesen magyar és házilag készített textilmunkák, valamint népművészeti értékű hímzéssel ellátott, népművészeti jellegű ruházati cikkek kerüljenek forgalomba. A kérdés egyébként rendezést igényelt azért is, mert a matyóasszonyok példáját követve, utóbb már nagyon sok helybeli és más vidéki árusok is nagy számban keresték fel a fővárost,

és a meghallgatott szakértők szerint a kellő ellenőrzés hiánya folytán nagyon sok selejtes és tömegárut hoztak forgalomba. Erre való tekintettel a belügyminiszternek a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértően intézett felhívására a polgármester a különböző hatóságok és az érdekképviseletek bevonásával értekezletet, majd többször helyszíni szemlét tartott, amelyeken a kereskedelemügyi miniszter kiküldöttje is részt vett. Az értekezlet állásfoglalása szerint az árusítást egy nagyforgalmú, könnyen hozzáférhető helyen, mint sajátos népművészeti piacon kell megengedni, erre a célra a legalkalmasabbnak a Deák Ferenc-téren az Anker-palota, vagy az evangélikus templom előtti részeket tartotta. Minthogy azonban ilyen árusítási helyeknek piacszerű berendezését az 1934. évben megfelelő költségvetési fedezet hiányában már nem lehet elkészíteni, a polgármester kérte a kereskedelemügyi minisztert, hogy addig is, amíg ez berendezhető lesz, az árusítás a jelenlegi helyen, vagyis a VIII. kerületi Blaha Lujza-téren, a Tinódi-szobor körüli járdaterületen történjék. A kereskedelemügyi miniszter az előterjesztéshez hozzájárult, ilymódon a jelzett helyen az ideiglenes árusításra szóló engedélyt a polgármester megadta. Kikötötte azonban, hogy csak 35 helyre és csak azok részére adható helyfoglalási engedély, akik az illető község elöljárósága által kiállított helyhatósági bizonyítvánnyal igazolják, hogy az általuk forgalomba hozott cikkeket maguk vagy családtagjaik vagy pedig a falubeliek készítik, háziiparilag. Vállalkozók kézimunkáit sem bizományosi, sem alkalmazotti minőségben árusítani nem szabad.

A közszállítások ügye. Az ipar fejlesztéséről szóló 1931. évi XXI. t.-c.-ben foglalt rendelkezések értelmében szükségessé vált úgy az állami hivatalok, intézmények részére történő szállításoknál és beszerzéseknél követendő eljárást szabályozó Közszállítási Szabályzat, mint a törvényhatóságok, városok és községek közszállításait szabályozó Közszállítási Szabályrendelet módosítása. Az említett törvény ugyanis lényegesen kiterjesztette a hazai beszerzés kötelezettségét és lehetővé tette a közszállításoknál a kézműipar fokozottabb érvényesülését.

A kereskedelemügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértőleg 1934. évi július hó 14-én 50.000/1934. K. M. számú rendeletével újból szabályozta a közszállítások rendjét. A Közszállítási Szabályzat címe alatt megjelent rendelet úgy az államnak, mint a törvényhatóságoknak és községeknek, valamint az állam, a törvényhatóságok és községek intézeteinek, intézményeinek, vállalatainak, üzemeinek közszállításaira és beszerzéseire egyaránt vonatkozik. Az új Közszállítási Szabályzat 1934. évi október hó 1-én lépett életbe.

A szabályzattal kapcsolatosan mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a gazdasági élet alakulása folytán a közszállítások rendjének szabályozása fontosságát tekintve, messze meghaladja az egyszerű adminisztratív intézkedések mértékét. Az ország kereskedelmének és iparának szempontjából a közszállítások kétségkívül mindenkor nagy fontossággal bírtak. Az újabb időkben azonban az állam, a főváros és a többi közületek szükségleteinek kielégítése a szoros értelemben vett ipari és kereskedelmi érdekeken túlmenő jelentőséget nyert. A közpénzekből végeztetett legkülönbözőbb munkák és beszerzések a mellett, hogy a közületek életszükségleteinek kielégítését célozzák, egyúttal a nemzeti jövedelem-eloszlás, a tőkeáramlás, egyszóval a gazdasági vérkeringés szabályozására is alkalmas eszközül szolgálnak. Ennélfogva a közületek által végeztetett munkánál vagy a részükre történő beszerzéseknél nem elég-

séges a követendő eljárás és a legolcsóbb ajánlat elfogadásának előírása, mert nem feltétlenül a számszerűleg legolcsóbb ajánlat egyszersmind a legelőnyösebb is, hanem lehetővé kell tenni a szigorúan anyagias számítás háttérbe-szorítását magasabb közgazdasági, főleg ipar- és társadalompolitikai megitélésekből, amidőn a drágább ajánlat elfogadása esetleg inkább szolgálja a helyes iparfejlesztéshez és az igazságosabb jövedelem-eloszláshoz fűződő, a modern állami és társadalmi életben egyre fontosabbá váló szociális szempontokat. A közszállítások rendjének újabb szabályozásánál tehát nemcsak azt kellett biztosítani, hogy a közületek — a magángazdálkodástól eltérően — szükségleteiket a lehető legjobban és legolcsóbban szerezhessék be, hanem a közpénzekből eszközölt munkáknál, szállításoknál az említett egyetemes szempontok mérlegelését, elbírálását, illetve honorálását is lehetővé kellett tenni. Ezért a Közszállítási Szabályzat rendelkezéseinek megállapításánál a közpénzek felhasználásának szigorú körülírásán kívül, a közszállításoknál a közgazdasági életet alakító, befolyásoló hatására is figyelemmel kellett lenni. Az Új Közszállítási Szabályzat e szempontok figyelembevételét kétségkívül lehetővé teszi. A szabályzatnak azok a rendelkezései, amelyek a fővállalkozó pályázati lehetőségének megszorítását, a kisiparosoknak a közszállításokban való fokozottabb részvételét, a területileg korlátozott versenytárgyalás megtartásának lehetőségét, a legkisebb munkabérek megjelölésének kötelezettségét, stb. szabályozzák, mind olyan intézkedéseknek tekinthetők, amelyek ugyan a verseny korlátozását eredményezik, de az előbb említett szempontok érvényre-jutását biztosítják. Az ipari és szociálpolitikai szempontok erőteljes hangsúlyozását jelenti különösen a szabályzat 47. §-a, amidőn véglegesen elejti a legolcsóbb árajánlat figyelembevételének kötelezettségét és kimondja, hogy az elfogadott árajánlatnak reálisnak kell lennie. Maga az a lehetőség, hogy a beszerzést végző hatóság az árajánlatokat a reálitás szempontjából is vizsgálhatja, módot nyujt különösen a munkabérek alakulásának ellenőrzésére, sőt a magasabb munkabérekkel dolgoztató pályázók ajánlatainak figyelembevételével a közszállításoknál is érvényesíthetővé teszi a szociálpolitikai szempontokat. Ki kell még emelni a szabályzatnak azt a rendelkezését, mely szerint a kereskedelemügyi miniszter olyan kartelleket, amelyek a közgazdaság vagy a közjó érdekére káros működésüket abbahagyni a hatósági felszólítás ellenére sem hajlandók, a közszállításokból kizárhatja. A szabályzat ezen intézkedése (83. §. 9.) tehát büntető szankcióként szerepel a káros működést kifejtő kartellek ellen.

Minthogy a szabályzat 1934. évi október hó 1-én lépett életbe, annak hatása a folyó évben még nem vált érezhetővé, de máris megállapítható, hogy a szabályzat a szoros értelemben vett igazgatási intézkedéseken felül, a közszállításoknak a gazdasági életre gyakorolt hatását is messzemenőleg figyelembe véve, lehetővé teszi oly közgazdasági, társadalom- és szociálpolitikai szempontok érvényesítését, amelyek a közpénzekből eszközölt szállításoknál és munkáknál feltétlenül indokoltak és szükségesek. A közszállítások körének kibővülése folytán ez a kérdés a termelő osztályoknak egyre szélesebb rétegeit érinti, amelyeknek a közszállításokba való bekapcsolása egyrészt magasabb nemzetpolitikai elgondolásból, másrészt a közpénzek egészségesebb áramlásának biztosítása érdekében kívánatos. A szabályzat célkitűzése az, hogy a közületek nagy gazdasági erejét, amely a közszállításoknál jelentkezik, úgy kell elosztani, hogy annak jótékony érvényesülését az ország gazdasági tényezői közül minél többen érezzék. E cél elérését szolgálják a szabályzatnak azon rendelkezései, melyek bizonyos munkálatokat és szállításokat a kis- és kézműipar számára tartanak

fenn, továbbá e pályázók részére biztosított különböző előnyök stb. Az erre vonatkozó rendelkezések a gazdasági erők szabad érvényesülésének kétségkívül gátat emelnek s tágabb teret nyujtanak arra, hogy a közhatóságok a közszállításoknál a tisztán gazdasági szempontokon kívül a mai állami életben nagy súllyal latba eső társadalompolitikai és szociálpolitikai szempontokat is érvényesítsék.

Ebből a megitélésből tehát az új Közszállítási Szabályzat lényeges eltérést s bizonyos értelemben vett haladást jelent a közszállításoknál eddig érvényesült szempontokkal szemben. Az új Közszállítási Szabályzat életbeléptetésével kapcsolatosan természetesen szükségesnek bizonyulna, hogy azok a termelő osztályok, különösen a kis- és kézműiparosok, amelyek eddig a közszállításokban nem vehettek részt, megfelelően felkészüljenek a közszállításokban való részvételre, illetve termelésük rendjével alkalmazkodjanak a közszállításoknál jelentkező igények kielégítésére.

A tűzifa forgalmának megkötöttsége. A kormány még 1933. évben tervbe vette a tűzifa szabad forgalmának megszüntetését. A székesfőváros közigazgatási bizottsága, úgyszintén a székesfőváros polgármestere még 1933. év végén és 1934. év elején felterjesztéssel fordult a földmüvelésügyi miniszterhez és állást foglalt a tűzifa-forgalom megkötöttsége ellen, és rámutatott arra, hogy az Erdőbirtokosok és Faforgalmi Rt. útján lebonyolított tűzifaforgalom milyen súlyos terheket jelentő drágulást fog eredményezni a megélhetési nehézségekkel küszködő városi lakosságnak és e végből a tűzifa ára emelésének meggátlása érdekében erélyes intézkedést sürgetett. Ezekre a felterjesztésekre, amelyeket Hajdú, Borsod, Gömör és Kishont vármegyék törvényhatósági bizottságainak hasonló tárgyú felterjesztései is támogattak, a földmüvelésügyi miniszter a következő leiratot küldte le: »Értesítem a törvényhatóságokat, hogy a magyar erdőgazdaság érdekképviselete már régen annak a kívánságának adott kifejezést, hogy a külföldi tűzifa behozatala a hazai erdőgazdasági termelés érdekeinek megfelelően bonyolíttassék le, továbbá, hogy a hazai tűzifa árvédelme a tűzifapiac megfelelő szabályozásával biztosíttassék. Ennek a célnak elérése érdekében a kormány a külföldi tűzifa behozatali jogát az 1934. évi január hó 1-től 1937. évi július hó 31.-éig terjedő időre az »Erdőbirtokosok és Fakereskedők Faforgalmi Rt-nak« adta, azzal a kötelezettséggel azonban, hogy a részvénytársaság minden, a magyar erdőbirtokosok és fatermelők által egy megállapítandó határidőn belül önként felajánlott tűzifát az Országos Fagazdasági Tanács javaslata alapján a kereskedelemügyi miniszter úrral egyetértően általam megállapítandó áron megvásárol, azt a meghatározott időn belül átveszi és a kereskedők útján hozza forgalomba. Kötelezte magát arra is, hogy a felajánlott tűzifára megfelelő hitelt (előleget) nyujt és a legmesszebbmenő állami ellenőrzésnek aláveti magát. A kérdés monopóliumszerű rendezéséről tehát szó nincsen, de nem is volt sohasem, hanem egy olyan megoldásról, amely a magyar erdőgazdaságokat érintő gazdasági válság kivédését van hivatva szolgálni, úgyhogy az erdőbirtokosoknak és fatermelőknek szabad rendelkezési jogát ez az intézkedés ne érintse, viszont a kereskedelem és a fogyasztó érdekeivel se legyen ellentétben. Rá kívánok végül mutatni arra, hogy a kereskedelemügyi miniszter úrral egyetértőleg általam megállapított az az ár, amelyen a részvénytársaság a magyar termelésű tűzifát az erdőbirtokosoktól vagy a fatermelőktől átvenni köteles, tulajdonképen a legalacsonyabb ár lesz, de szabadon adhatja bárkinek magasabb áron is. A minimális ár a mai legmagasabb árnál kedvezőbben lesz megszabva.

Az eladó erdőbirtokos ugyanis biztosítva van abban a tekintetben, hogy van egy szerv, amelytől ezt az árat feltétlenül megkapja s így nem lehet kitéve annak, hogy esetleges szorult helyzetét kihasználják. Aki tehát ezt a magyar erdőgazdaság rentabilitását biztosító kérdést másként kezeli, a tényekkel tudatosan ellenkezőt állít és nem szolgálja sem a magyar erdőbirtokosok, sem pedig a köz érdekeit.«

A leiratban foglalt megállapítással szemben, sajnos, a tűzifa forgalmának az »Erdőbirtokosok és Fakereskedők Faforgalmi Rt« útján való lebonyolítása ennek a fontos életszükségleti cikknek drágulását idézte elő. Ugyanis a tűzifa forgalmát szabályozó s a folyó évi február hó 6-án kelt 10.800/1933. számú földmívelésügyi miniszteri rendelet megjelenése óta a tűzifa fogyasztói ára körülbelül 25%-kal emelkedett, mert például a bükkhasábfa fogyasztói irány-ára március hó 1-től 5·80 pengő, míg ugyanezen áru a fa forgalmának szabályozása előtt 4·40 pengő, 4·60 pengő volt. Bár el kell ismerni a hazai erdőgazdaságokat érintő gazdasági válság enyhítésének szükségességét, mégis ennek keresztülvitele úgy volna célirányos, ha ezen fontos termelési ág megsegítése nem eredményezné egyúttal a főváros lakosságának újabb megterhelését. De egyébként is a tűzifa fogyasztói árának drágulása feltétlenül ezen cikk fogyasztásának további csökkentését idézné elő, ami nem lehet érdeke a hazai erdőgazdaságoknak sem. Az ügy fontosságára való tekintettel a polgármester a kérdést állandóan figyelemmel kiséri s a kormánynál megfelelő lépéseket tesz a főváros fogyasztóközönsége érdekeinek megvédésére.

Bankszerű fedezetnélküli kisipari és kiskereskedelmi hitelakció. A m. kir. kormány 1933. év folyamán egyes városok kisiparosai és kiskereskedői részére bankszerű fedezetnélküli hitelakciót szervezett. A hitelakció célja a kisipari és kiskereskedelmi termelés elősegítése. A hitelakciót a kormány úgy szervezte meg, hogy minden egyes város részére külön hitelalapot létesített, amely egyrészt az állam által rendelkezésre bocsátott tőkéből, másrészt pedig az illető városoknak e célra megszavazott és rendelkezésre bocsátott összegekből alakult. A székesfővárosban a hitelakció először 100.000 pengővel, majd az 1934. évben történt 20.000 pengős hozzájárulással 120.000 pengő összeggel létesült. Ezt az összeget az állam és a főváros egyenlő arányban adta össze. A hitelakcióból a kölcsönök folyósítása 1934. év február havában kezdődött és az év végéig 926 tételben összesen 105.480 pengő került kihelyezésre. Ezen összegből az év végéig 36.192 pengő folyt törlesztés címén vissza. A kölcsönöket a szakmai érdekképviseletek véleménye és a polgármester javaslata alapján a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarában szervezett Intézőbizottság folyósítja, a kölcsönök kifizetését, visszafizetését, általában nyilvántartását a Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt. végzi, illetve vállalta magára. A hitelakció által folyósított kistételű kölcsönök nyilvántartása, behajtása stb. igen nagy munkát ró az intézetre, amelyet azonban racionális szervezeténél fogva eredményesen tud megoldani. A hitelakció kibővítését, tekintettel a visszafizetések kedvező arányára, az érdekeltségek állandóan szorgalmazzák.

A budapesti élelmiszerüzletek zárórája. A Keresztényszociálista Húsiparimunkások Országos Szövetsége beadvánnyal fordult a kereskedelemügyi miniszterhez, amelyben az élelmiszer szakmában a zárórának az esti 8 órával szemben esti 7 órában való megállapítását kérte. A kereskedelemügyi miniszter felhívta a polgármestert, hogy véleményt mondjon arra nézve, hogy a közfogyasztás és az idegenforgalom szempontjából kívánatosnak tartja-e a maga részéről a zárórának a bead-

ványban kért szabályozását. Minthogy pedig az üzleti záróráról szóló 1913. évi XXXVI. t.-cikket kiegészítő 1921. évi XXXVII. t.-c. szerint az üzletek zárórája miniszteri rendelettel csak abban az esetben állapítható meg, ha a munkaadók és alkalmazottak illetékes szakegyesületei között errenézve megállapodás jött létre, ezért a kereskedelemügyi miniszter felhívta a polgármestert arra is, hogy a kérdést a munkaadók és az alkalmazottak illetékes mérvadó szakegyesületeivel tárgyalja le, valamint a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarát is hallgassa meg. Ebben az ügyben a polgármester a Baross Szövetségnek, a Budapesti Hentesek Ipartestületének, a Budapesti Mészárosok Ipartestületének, a Budapesti Sütők Ipartestületének, a Budapesti Fűszerkereskedők Országos Egyesületének és az Országos Tejgazdasági Szövetségnek, mint a munkaadók érdekképviseleteinek, másrészről a Magyarországi Húsipari Munkások Szövetségének, az Élelmiszermunkások Országos Szövetségének és a Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetségének, mint a munkavállalók érdekképviseleteinek, és végül a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának a véleményét meghallgatta. A beérkező válaszokból megállapítható volt, hogy mind a munkaadók, mind a munkavállalók érdekképviseletei — egy munkaadói érdekképviselet kivételével — általában hozzájárultak az élelmiszerüzletek zárórájának este 7 órában való megállapításához, sőt azt szociális és közegészségügyi szempontból kívánatosnak tartották, mert a korábbi záróra alkalmat nyujt az iparosnak, kereskedőnek és alkalmazottjának a fárasztó munka után az önművelésre és az üdülésre. A munkaadók érdekképviseletei azonban hozzájárulásuk általános feltételeként egyértelműleg kikötötték, hogy a záróra korlátozása mindazokra a nyilt árusítási üzletekre kiterjedjen, amelyek kizárólag, vagy túlnyomóan élelmiszerárusításra vannak berendezve. Az élelmiszerszakma munkaadóinak érdekképviseletei közül az Országos Tejgazdasági Szövetség az egyetlen, amely az esti 7 órai zárórát, illetve annak a tej- és tejterméküzletre való kiterjesztését ellenezte, azzal az indokolással, hogy ezek az üzletek a legnagyobb forgalmat éppen este 7 és 8 óra között bonyolítják le.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara az élelmiszerüzletek zárórájának szóbanlevő korlátozását nem tette magáévá, azzal az indokolással, hogy a város belső részein levő élelmiszerüzletekben a közönség épen este 7 és 8 óra között vásárol. A polgármester a kormányhatósághoz intézett felterjesztésében rámutatott arra, hogy a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, valamint az Országos Tejgazdasági Szövetség által felhozott ellenvetések nem szolgálhatnak elegendő indokul arra, hogy a zárórának az élelmiszerszakmában dolgozó munkaadók és alkalmazottak túlnyomó többsége által kivánt korlátozását megakadályozzák, mert nem fog nehézségekbe ütközni a közönséget rászoktatni arra, hogy élelmiszer-bevásárlásait este 7 óra előtt eszközölje. Annak bizonyítására, hogy az esti 7 órai zárórát maguk a munkaadók is mennyire kívánatosnak tartják, a polgármester a felterjesztésében rámutatott arra a körülményre, hogy a főváros több részén az élelmiszerkereskedők a 7 órai zárórát a gyakorlatban már meg is valósították. Az élelmiszerüzletek zárórájának a kérelem szerint való korlátozása épen ezért a közfogyasztás szempontjából nem lenne hátrányos, mert a közönség élelmiszerszükségletének beszerzésére este 7 óráig elegendő idő áll rendelkezésre, az idegenforgalom szempontjából viszont úgyis inkább csak a helyben való fogyasztásra berendezett üzletek jönnek számításba.

Mindezek alapján, tekintettel a szóbanlevő kérdésnek szociális szempontból való nagy jelentőségére, a polgármester javasolta a kormányhatóságnak, hogy a nyilt

élelmiszerüzletek záróráját kisérletképen egyelőre csak egy téli idényre, vagyis 1934. évi október hó 15-étől az 1935. évi március hó 15-éig terjedő időre este 7 órában állapítsa meg, azzal a feltétellel, hogy a munkaszüneti napokat megelőző napokon a záróra ezen idő alatt is este 8 óra legyen.

A hadigondozott utcai árusok árusítási ideje. A hadirokkantak és más hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. t.-c. 30. §-ának 5. pontja értelmében a hadigondozott utcai árusok részére a helyi viszonyoknak megfelelő mértékben a zárórán túl tartó árusítás kedvezményét az illetékes másodfokú iparhatóság biztosítani köteles. Minthogy az idézett törvény 35. §-ának 2. pontja szerint a törvény hatálybalépésével a jogszabályoknak azok a rendelkezései, amelyek a törvény rendelkezéseivel megegyeznek vagy ellenkeznek, hatályukat vesztik, a székesfőváros hatóságának idevonatkozó rendelkezései is érvényüket vesztették, miért is a zárórán túl tartó árusítás kedvezményének a hadigondozott utcai árusok részére való biztosítása céljából új intézkedésre volt szükség.

Ennek megfelelően a polgármester az 1913. évi XXXVI. t.-c. 1. §-ában, illetve a törvény végrehajtására vonatkozó 6550/1913. K. M. számú rendelet 5. §-ában nyert felhatalmazás alapján a 32.246/1934—XV. számú véghatározatában megengedte, hogy a székesfőváros területén mindazok a hadigondozottak, akik az 1933. évi VII. t.-c. 9300/1933. H. M. eln. számú végrehajtási utasításának VI. fejezetében megállapított kedvezményre igényt tarthatnak, hétköznapokon :

1. péksüteményt, perecet, gyümölcsöt, déligyümölcsöt, cukorkát, csokoládét, száraz cukrászsüteményt, mézeskalácsot, fagylaltot, gesztenyét, sült burgonyát és tököt, főtt és pattogattot kukoricát, szeszt nem tartalmazó üdítő italokat éjféli 12 óráig,
2. tormáskolbászt (meleg virslit) az ehhez szükséges kenyérrel éjfél után 4 óráig,
3. léggömböt éjfél után 1 óráig,
4. virágot esti 9 óráig árusíthatnak.

Egyidejűleg az 1933. évi VII. t.-c. 30. §-ának 5. pontja alapján elrendelte, hogy a zárórán túl tartó árusítás kedvezményére jogosult hadigondozott árusok árusítási helyén a hadigondozott-minőséget táblán fel kell tüntetni.

Kihágási ügyek. A polgármesteri V. (1934-ben XV.), ipari, kereskedelmi és közlekedési (1934-ben közgazdasági és ipari) ügyosztály ügykörében az év folyamán 2684 kihágási ügy iktattatott, melyeknek elintézése 3087 intézkedést tett szükségessé. A felmerült ipari kihágási ügyek túlnyomó része jogosulatlan iparűzéssel elkövetett, úgynevezett kontárkihágás. A 44 budapesti ipartestület túlnyomó része rendszeres szervezetet épített ki a kontárok felkutatására s azok minél szigorúbban való elbírálása végett nemcsak az I. fokú tárgyaláson vesznek részt kellő adatokkal felszerelve, hanem a felmentő vagy enyhének talált I. fokú ítéletekkel szemben számos esetben kellően alátámasztott fellebbezéseket terjesztettek elő. A kontárkihágási ügyek nagy száma a munkanélküliségre, a nyomasztó gazdasági helyzetre vezethető vissza. Állás és kereset nélkül maradt iparossegédek vállalnak önállóan munkát s ezzel szemben az egzisztenciáját féltő iparos-társadalom mind szervezetebben lép fel. A kontárkihágási eljárások gyorsítása érdekében a polgármester körrendeletet adott ki, amelyben elrendelte, hogy az eljáró rendőri büntetőbírák az ilyen ügyekben kibocsátott idéző-leveleket és határozatokat, valamint azoknak vétíveit »Kontárügy. Soronkívül!« jelzéssel lássák el, a kezelőszemélyzetet és a kézbesítő közegeket pedig utasította,

hogy az ilyen jelzéssel ellátott idézőleveleket és határozatokat soronkívül továbbítsák, illetőleg kézbesítsék.

Az érdekelt közületek, elsősorban az ipartestületek részéről elhangzott, mind sürgetőbb kívánságra a polgármester 1934. évi július 1-ei hatállyal, 96.132/1934. I. számú rendelkezésével, úgynevezett központosított kontárbíróságot állított fel. A IV., VIII., IX. és X. ker. elöljáróságok területén a jogosulatlan iparűzéssel elkövetett kihágások tekintetében az ügyintézést az 1930. évi XVIII. t.-c. 55. §-ában biztosított jogánál fogva a polgármester a többi kerületi elöljáró kizárásával a VIII. kerületi elöljáró kizárólagos illetékességi körébe utalta.

Számos kisebb-nagyobb elvi jelentőségű kérdés képezte még az év folyamán szabályozás tárgyát, melyek közül lényegesebbek a következők.

Szinte gyakorlattá vált, hogy az elitéltek a jogerősen befejezett rendőri büntető (kihágási) ügyekben ismételten kegyelmi kérelmet terjesztettek elő, nyilvánvalóan azzal a célzattal, hogy ezáltal ügyeik végrehajtását minél messzebbi időre tolhassák ki. A belügyminiszter 4359/1934. kih. számú leiratában arról értesítette ezzel a kérdéssel kapcsolatban az érdekelt hatóságokat, hogy olyan jogszabály, amely a kegyelmi kérelmek előterjesztésének megismétlését megtiltaná, nincs. Az alsófokú rendőri büntetőbíróságok tehát az ismételten előterjesztett kegyelmi kérelmeket sem jogosultak visszautasítani, hanem azokat minden egyes esetben kötelesek az illetékes miniszterhez kellő előkészítés után felterjeszteni. Magától értetődik, hogy sem a kegyelmi kérelem előterjesztésének ténye, sem a felterjesztés a jogerős büntető ítélet végrehajtását nem gátolja.

A kontárkodás egyik legsúlyosabb ága a házmesterek által folytatott jogosulatlan iparűzés. Szinte rendszerré vált, hogy a háztulajdonosok a házaikban előfordulható mindennemű ipari munkát háznestereikkel végeztetnek el. A háztulajdonosok csak olyan házmestereket vesznek fel, akik a kőműves, bádogos, lakatos, víz-, gáz- és villanyszerelő, szobafestő stb. iparban járatosak s nem ritka az olyan háztulajdonos sem, aki az egyik házában alkalmazott például kőműves iparban járatos házmesterével végezteti a Budapesten levő többi házaiban is az összes előfordulható kőművesipari munkálatokat. A házmesterek által jogosulatlanul végzett ipari munka megfelelő szabályozása végett a polgármester a kereskedelemügyi miniszterhez 121.776/1934. szám alatt kellően indokolt felterjesztést intézett. A felterjesztés odairányult, hogy megfelelő kormányintézkedéssel a háztulajdonosok és a kézműves iparosság között ebben a kérdésben felmerült ellentétek kiküszöböltessenek és pedig oly módon, hogy pontosan körülirassanak azok az ipari munkakörök, amelyek a házak rendeltetésének megfelelően elkerülhetetlenül felmerülnek és amely munkakörbe tartozó munkák a ház üzembentartásának biztonsága és folyamatossága érdekében, de a nagyobb károsodások megelőzése érdekében is a házmesterek által végezhetők legyenek.

A kontárkihágási ügyek elbírálásának meggyorsítása céljából a polgármester felhívta a kerületi elöljárók figyelmét arra is, hogy az azonos természetű és egyazon szakmához tartozó kihágási ügyek a lehetőség szerint egy-egy napra csoportosítva és olyan megfelelő sorrendi beosztással tárgyaltassanak, hogy a tárgyalásra megidézett ipartestületi szakképviselőknek és a tanuknak ne kelljen feleslegesen és hosszadalmasan várakozniok.

Pestvármegye központi járásának főszolgabírája azt panaszolta, hogy egyes kerületi elöljáróságok a főváros környékén lakók kihallgatása végett őt keresik meg,

holott ezek a felek a IV. ker., Semmelweis-utca 6. szám alatt levő főszolgabírói hivatalhoz épen annyi fáradtsággal és költséggel juthatnak el, akár az egyes kerületi elöljáróságokhoz. A rendőri büntetőbíráskodás kívánatos egyszerűsítése érdekében épen ezért a polgármester utasította az I. fokú rendőri büntetőbírákat, hogy mindazokban az esetekben, amikor megítélésük szerint a megidézendők épen annyi vagy még kevesebb fáradtsággal és költséggel kereshetik fel az egyes kerületi elöljáróságokat, mint a járási székhelyeket, a jövőben mellőzzék az idegen rendőri büntetőbíróságok, különösen pedig a Pest vármegye központi járás főszolgabírája útján való kihallgatásokat.

Ipartestületek. Az ipartestületekről és az ipartestületek országos központjáról szóló 1932. évi VIII. t.-c. 32. §-a szerint az ipartestületek felett a hatósági felügyeletet a székesfőváros területén a polgármester gyakorolja. A felügyelő hatóságnak kötelessége, hogy az ipartestületeket a feladataik ellátásában támogassa, továbbá, hogy az ipartestületek szerveinek és közegeinek működését figyelemmel kísérje, valamint, hogy az ipartestületek ügy- és vagyonkezelését évenkint legalább egyszer megvizsgálja. Az előírt jogának és kötelességének a felügyelő hatóság az 1934. évben is pontosan megfelelt és az erre a célra szervezett bizottságok útján a székesfőváros területén levő 44 ipartestület ügy- és vagyonkezelését megvizsgálta. Amennyiben a bizottságok valamely ipartestület ügy- és vagyonkezelésénél szabálytalanságot vagy kifogásolni valót találtak, úgy a felügyelő hatóság a vizsgálat eredményéhez képest a szükséges intézkedéseket azonnal megtette. Így következett be, hogy a felügyelő hatóság előterjesztésére a kereskedelemügyi miniszter az 1932. évi VIII. t.-c. 32. §-ában biztosított jogánál fogva a Budapesti Bádogosok, Gáz-, Vízvezeték- és Központi Fűtés-Szerelők Ipartestülete önkormányzati szerveit feloszlatta. A miniszter úr véget kívánt vetni annak az évek óta dúló meddő harcnak, amely az ipartestületi tagok különböző csoportját egymással élesen szembeállította és az ipartestület eredményes működését megbénította. A polgármester a miniszteri leirat értelmében az ipartestület vezetésére felügyelő hatósági küldöttet rendelt ki, akinek feladatát képezte az is, hogy az ipartestületi tagok között a békét helyreállítsa és az önkormányzati szervek újjáalakítását előkészítse.

Panasszal fordultak a kereskedelemügyi miniszterhez, hogy a Sütők Iparvédő Egyezménye (pékkartell) a pékipari termékeknek a kartell által megállapított áron alul való árusítását erőszakkal megakadályozta. Ennek következtében a kereskedelemügyi miniszter felhívta a polgármestert, vizsgálja meg, hogy milyen összefüggés van a Sütők Iparvédő Egyezménye és a Budapesti Sütők Ipartestülete között, továbbá, hogy az ipartestület nem fejt-e ki olyan tevékenységet működése terén vagy azonkívül, amely tevékenység az ipartestületekről és az Ipartestületek Országos Központjáról szóló 1932. évi VIII. t.-c. 8. §-ának abba a rendelkezésébe ütközik, amelynek értelmében tagjait termékeik és munkájuk értékesítésében nem korlátozhatja.

Az ipartestület ellen lefolytatott vizsgálat eredményeképen — a m. kir. kereskedelemügyi miniszter rendelkezésére — a panaszolt ügyben törvénybe ütköző módon eljárt egy ipartestületi elöljárósági tagot ezen tisztségétől, továbbá egy ipartestületi tagot az ipartestülettől a pékek ellenőrzésére kapott megbizatása alól, valamint az ipartestület egy alkalmazottját az ipartestületnél viselt állásától a polgármes-

ter felfüggesztette és ellenük fegyelmi eljárást indított. Utasította egyidejűleg azokat az ipartestületi alkalmazottakat, akik a kartellnél is vállaltak állást, hogy ezen kettős alkalmaztatásukat 8 napon belül szüntessék meg, mert ellenkező esetben a fegyelmi eljárást ellenük is meg fogja indítani.

A fenthivatkozott törvény 57. §-a értelmében a meglevő ipartestületek az alapszabályaik helyébe a törvény rendelkezéseinek megfelelően új alapszabályokat tartoztak alkotni. A budapesti ipartestületek eme törvényes előírásnak megfeleltek és az új alapszabályaikat megalkották, a bemutatott alapszabályokat a felügyelő hatóság — egy kivételével — jóvá is hagyta.

A kereskedelemügyi miniszter az 1934. évi augusztus hó 18-án kelt 54.178/1934—XVIII. sz. leiratával az ipartestületi békéltetőbizottsági ügyrendmintát a polgármesterhez, mint a budapesti ipartestületek felügyeleti hatóságához, leküldötte. Ezen miniszteri leirat értelmében felhívta a polgármester a budapesti ipartestületekhez kirendelt iparhatósági biztosokat, hogy az ipartestület kebelében működő békéltető bizottság iparos és segéd tagjait az ipartestület békéltetőbizottsági alapszabályoknak — az 1932. évi VIII. t.-c. rendelkezései figyelembevételével készített — s a miniszter által kibocsátott ügyrendminta alapján való újjáalakítása céljából, mielőbb hívja össze és a megalkotandó ügyrend egy példányát annakidején a polgármesterhez mutassák be.

Úgyszintén a felügyelőhatóság 44 budapesti ipartestület által beterjesztett évi zárszámadásokat, vagyonmérlegeket és költségelőirányzatokat — a helyszínen történt megvizsgálás után megerősítette.

Igen jelentékeny munkát jelentett az év folyamán a felügyelő hatóságnak az ipartestületi választások ellen benyujtott felszólalásoknak, továbbá az ipartestületi tagdíjkivetések ellen beadott felszólamlásoknak a felülbírálása, valamint az ipartestületi szervek által hozott határozatok és intézkedések ellen előterjesztett panaszoknak az elbírálása.

Ipartársulatok. Az 1884. évi XVII. t.-c. 153. §-a értelmében az ipartársulatok feletti felügyeletet az elsőfokú iparhatóságok gyakorolják. Az ipartársulatok központi nyilvántartóját azonban a miniszteri leiratok, illetőleg az elöljáróságok jelentései alapján a polgármesteri V. ügyosztály vezeti. Az ügyosztálynak a feladatát képezi ezen a téren továbbá az is, hogy a kereskedők, illetve iparosok által alakított ipartársulatok alapszabályait, valamint a meglevő ipartársulatok módosított alapszabályait átvizsgálja és jóváhagyás végett az illetékes miniszterhez felterjessze.

A kereskedelemügyi miniszter az elmult hónapban a Kiskereskedők és Kisiparosok Hitelnyilvántartó Egyesülete működését felfüggesztette és hatósági biztos kiküldését rendelte el. A miniszter ezen intézkedésével véget kívánt vetni az egyesület kebelében hónapok óta dúló belső egyenetlenségnek, mely az egyesület alapszabályszerű működését megbénította. A polgármester a miniszteri rendelkezésnek megfelelően az egyesület élére hatósági biztost rendelt ki, aki az egyesület vezetését átvette és azt — az önkormányzati szervek hatáskörében — az újonnan megejtendő választásokig vezette.

Az 1934. év folyamán az alább felsorolt ipartársulatok alapszabályai nyertek jóváhagyást:

Budapesti Üzleteknek Dolgozó Szabók Szövetsége.
Gyári Képviselők és Utazók Szövetsége.
Festékkiskereskedők Gazdasági Egyesülete.
Faszénnagykereskedők Országos Szövetsége.
Kereskedők és Iparosok Takarék és Önsegélyző Egyesülete.
Keresztény Magyar Vándoriparosok Társulata.
Kéktaxi-iparosok Segítő Csoportja.
Magyar Ásványolajfinomítógyárak Egyesülete.
Magyar Kalapkereskedők és Iparosok Szövetsége.
Magyar Kárpitos-, Gombkötő-, Paszományos,- Paplanos-, Kárpitdíszítő Kisiparosok Egyesülete.
Magyar Központifűtés-, Gáz-, Vízvezetékszerelő-Vállalkozók Egyesülete.
Magyar-Román Kereskedelmi Kamara.
Magyarországi Drótosok és Ablakosok Ipartársulata.
Magyarországi Gabonaexportőrök Egyesülete.
Magyarországi Nyomdatulajdonosok Országos Egyesülete.
Szakképzett Órások Magángazdasági Egyesülete.

Dunapartok. A főváros a dunai rakpartokat pályázati hirdetmény útján évenkint szokta hasznosítani. Az 1934. évben díjfizetés ellenében a Duna balpartján 4862 folyóméter kiépített és 1222 folyóméter nyers rakpartot, a Duna jobbpartján 2647 folyóméter kiépített és 2937 folyóméter nyers rakpartot adott használatba. Ezeken kívül vannak még a díjfizetés nélkül közérdekből használatra, így a vízjogi törvény értelmében a szabad-kikötők és a veszteglőhelyek, továbbá a fővárosi uszodák, mentőállomások, az óbudai hajóátkelés és a sétahajók kikötése, a fővárosi kőterek stb. céljára átengedett partrészek. A látszólag hosszú partokból a pályázók kérésének kielégítése nagy gondot okoz, úgyhogy a hatóság a törvényben előírt szabadkikötők fenntartására vonatkozó kötelességének is alig tud eleget tenni. Különösen mind nagyobb nehézségekbe ütközik a vizisportnak — másrészről örvendetesen tapasztalható — rohamos fejlődése következtében a csónakházak elhelyezése.

A városfejlesztési programm megállapítására kiküldött bizottság megállapította a Dunapartok felhasználásának irányelveit. Ezek közül a fontosabbak: A Duna balpartjának a Margit-hídtól a Horthy Miklós-hídig tartó szakasza a közraktárak megszünte után egyedül a személyhajók és az ezek által lebonyolított áruforgalom részére lesz fenntartandó. A hajók a legbelsőbb partszakaszokon levő személyhajó állomásokon csak átmenetileg tartózkodhatnak és törzsállomásuk a Ferenc József-híd és a Horthy Miklós-híd között lesz, újabb személyhajó-állomások pedig csak ezen a szakaszon engedélyezhetők. Hasonlóképen a Duna jobbpartjának a tervezett óbudai-hídtól a Gellért-térig terjedő szakasza is csak személyhajók kikötésére szolgálhat. A balparton a Horthy Miklós-hídtól, a jobbparton pedig a Gellért-tértől délre fekvő partszakaszok a teheráru-forgalom részére tartandók fenn. Ugyancsak ezt a célt fogja szolgálni a tervezett óbudai-híd felett a balpart, valamint az óbudai Dunaág alsó szakasza, míg ez utóbbinak a felső szakasza, továbbá az Esztergomi-vasúti hídtól északra eső part sportcélokat hivatott szolgálni.

A dunai rakpartok hasznosításánál az említett városrendezési szempontok teljes egészükben csak akkor lesznek majd figyelembe vehetők, ha a szükséges kiépített

partszakaszok rendelkezésre fognak állni. Azonban ezek a szempontok lehetőségig már most is figyelembe jönnek, így a főváros az 1934. év őszén a Császárfürdő előtt levő rakpartról a kavics- és homokrakodókat, valamint a kőteret az óbudai Dunaághoz helyezte át.

A dunai rakodópartok használati díja. A főváros a dunai rakodópartok használati díját évről-évre szokta megállapítani. A polgármester az 1934. évi XII. t.-c. 8. §-ának *b)* 3. pontjában megállapított hatásköre alapján a dunai rakodópartok egyes szakaszainak használati díját az 1934. évre a következőképen állapította meg.

A Duna balpartján

a) *nyerspart:*

Újpesti öböltől Bodor-utcáig fm. ...	8·— P
Bodor-utcától Dráva-utcáig fm.	12·— «

b) *kiépített part:*

Dráva-utcától Margit-hídig fm.	40·— P
Margit-hídtól Lánchídig fm.	60·— «
Zárt rakodópart fm.	80·— «
Lánchídtól Petőfi-térig fm.	60·— «
Petőfi-tértől Ferenc József-hídig fm.	50·— «
Ferenc József-hídtól az Összekötő vasúti hídig fm.	35·— «

A Duna jobbpartján

a) *nyerspart:*

Békásmegyer határától az Újpesti vasúti hídig fm.	1·— P
Újpesti vasúti hídtól Zichy-utcáig fm.	8·— «
Andor-utcától a főváros déli határáig fm.	8·— «

b) *kiépített part:*

Zichy-utcától Lukácsfürdőig fm.	12·— P
Lukács-fürdőtől Margit-hídig fm.	20·— «
Margit-hídtól Csalogány-utcáig fm. ..	30·— «
Csalogány-utcától Erzsébet-hídig fm.	40·— «
Erzsébet-hídtól Bertalan-utcáig fm. .	30·— «
Bertalan-utcától Andor-utcáig fm. ...	8·— «

A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság, a Bajor Lloyd hajózási Rt., a Continentale Motorhajózási Rt., a Csehszlovák Dunahajózási Rt., a Délnémet Dunagőzhajózási Rt., az Első Dunagőzhajózási Rt. és a Csernátony Budapest—Rákeve—Dömsöd Hajózási Vállalat — figyelemmel arra, hogy a rendkívül kedvezőtlen gazdasági viszonyok következtében a teher, de különösen a személyhajózásból eredő jövedelmeik erősen megcsappantak és járataikat csak a legnagyobb nehézségek útján tudják fenntartani — kivételesen az 1934. évre a folyóméterenkint megállapított egységárakból a Dráva-utcától a Lánchídig terjedő balparti szakaszon, — beleértve a lánchídi zárt rakpartot is — valamint a Margit-hídtól az Erzsébet-hídig terjedő jobbparti szakaszon 15%, a Lánchídfőtől az Összekötő vasúti hídig terjedő balparti szakaszon pedig 25% bérengedményt kaptak.

Az evezős- és sportegyesületek vizisport céljára a dunai rakpartot — az előző évekhez hasonlóan — legfeljebb 50 fm-ig úrijog elismerési díj ellenében kaptak, míg az ezenfelüli partrészt fm-kint megállapított díjak szerint kellett fizetniök.

Hordójelző Hivatal. A székesfőváros az 1907. évi V. t.-c. 25. §-a alapján hordójelző hivatalt köteles fenntartani, amelynek feladata a felek által jeleztetni kívánt hordóknak a szabályszerű jelzésekkel való ellátása. A hivatkozott törvény 24. §-a értelmében ugyanis bort, sört, valamint egyéb szeszes italokat tartalmazó hordók csak akkor hozhatók forgalomba, ha azokon az ürtartalom és az üres hordók súlya törvényes mértékben megjelöltetett. Míg azonban a mértékek, mérőeszközök hitelesítését — amely munkákat az állami mértékhitelesítő hivatalok végzik — két évenkint meg kell újítani, addig a hordókat csak azokban az esetekben kell újra jeleztetni,

amidőn valamely körülmény (például javítás, az abroncsok meghúzása, kopás stb.) a hordón jelzett ürtartalmat 2%-on túl megváltoztatja. Korlátozzák továbbá a Hordójelző Hivatal munkáját és ezáltal bevételét azok a miniszteri rendelkezések is, amelyek értelmében egyrészt a raktározás céljára szolgáló hordókat nem kell jeleztetni, másrészt a külföldről kivitel végett behozott boroshordók — a termelők és kereskedők, illetőleg kereskedők egymás közötti szállításainál — forgalomban tarthatók a nélkül, hogy belföldön jelzés alá tartoznának.

A Hordójelző Hivatalnak a főváros dunajobbpartján egy fiókhivatala is volt, ahol hetenkint egyszer végeztek hordójelzéseket. Minthogy a budai fiókhivatalban végzett munka az összes hordójelzéseknek csak elenyésző hányada, így az 1932. évben mintegy 2%-a volt, továbbá tekintettel a Hordójelző Hivatal személyzetének nagyobbmértékű csökkentésére, amelynek következtében a hordójelző altiszteknek a fiókhivatalba való kirendelése a központi hivatal munkáját gyakran megakasztotta, a budai fiókhivatal további fenntartása nem látszott célszerűnek, miért is a fiókhivatalt a közgazdasági és ipari szakbizottság javaslatára a polgármester 1933. évi december hó 31-ével megszüntette. Ennek dacára a Hordójelző Hivatal gazdálkodásában az 1934. évben is hiány mutatkozott. A hivatal az 1934. év folyamán 19.250 db közönséges hordót jelzett, mégpedig ezek közül 17. 783 db-ot a hivatalban, 1467 db-ot a helyszinén, továbbá 71.260 db söröshordót, valamennyit a helyszinén, összesen tehát 90.510 db hordót. Ezek után jelzési díj fejében 26.155·73 pengőt, raktári díj fejében pedig 127·77 pengőt, összesen tehát 26.283·50 pengőt szedett be.

Nemzetközi Vásár. Tervszerű előkészítés után május hó 4. és 14. között folyt le 1934-ben 11 napos időtartammal a Nemzetközi Vásár. A vásár elnöksége nagyvonalú programmot készített elő a vásár 29 éves fennállása alkalmából, hogy bemutassa nemcsak nevében, de szervezetében is a magyar ipar, kereskedelem és idegenforgalom ezen intenzív eszközét. A vásár 1934-ben egyébként is ünnepelt, mert épen 10 esztendő telt el azóta, hogy az idegenforgalom és a magyar közgazdasági élet intenzívebb kiszolgálása céljából nemzetközivé fejlesztettett ki. Az a gondos vezetés, amellyel az elnökség a vásár mindenegyes ügyét a legaprólékosabb részletekig figyelemmel kísérte és irányította, eredményezte azt, hogy a középeurópai új orientációk idején megtartott vásár sikerrel küzdött meg az érvényben lévő kötött gazdasági és vámpolitikai rendszerből folyó nehézségekkel és beilleszkedett abba a konstellációba, amelyet a külpolitika legújabb alakulása eredményezett.

Többször felmerült már az a kérdés, hogy a Budapesti Nemzetközi Vásár fenntartásának és megrendezésének költségei meghozzák-e a gazdasági élet számára a megfelelő gyümölcsöt. A vásár megrendezésének költsége az utolsó 10 év alatt, vagyis abban az időben, amelyben a vásár nemzetközi jelleget öltött, 5,374.661 pengőt tett ki, amely összeg fedezetet talált egyrészt a kiállítók helydíjából, másrészt a látogatók belépőjegyéből származó bevételekből. Az utolsó 10 évben a Nemzetközi Vásárnak 11.940 kiállítója volt és 4,463.000 látogatója. Ebből a tekintélyes számból belföldi látogatókra 294.803 fő esett, akikből körülbelül 65.000 kereskedő, 70.000 iparos és 30.000 mezőgazda volt. Ugyanezen idő alatt a vásár külföldi látogatóinak a száma 118.580-at tett ki, akik között körülbelül 30.000 kereskedő, 25.000 iparos és 5000 mezőgazda szerepelt. Jelentős számban vettek részt a bel- és külföldi látogatók sorában az intellektuellek is, valamint a szabadfoglalkozásúak csoportja. A látogatók

fennmaradó hányada nagyrészben a családtagokból adódott. A lefolyt 10 év alatt a Nemzetközi Vásáron összesen mintegy 75 millió pengő értékű üzlet jött létre a magyar ipar és kereskedelem részére. Az idegenforgalom terén pedig a vásár e 10 évi tartama alatt az idevonatkozó becslések szerint 25 millió pengő forgalmat eredményezett a magyar idegenforgalmi iparok számára. Ezek a számok azt mutatják, hogy a lepergett utolsó 10 év alatt a Budapesti Nemzetközi Vásár rendkívüli 100 millió pengő forgalmat jelentett a magyar gazdasági életben és egyidejűleg több, mint 2·5 millió rendkívüli munkanapot biztosított közvetlenül is hazánk ipari munkássága számára. A vásár tehát forgalomélesztő hatása mellett a többtermelés fokozása és a munkanélküliség csökkentése terén is fontos tevékenységet fejtett ki.

A Budapesti Nemzetközi Vásár 10 éves teljesítményének több, mint a fele az utolsó 4 esztendőre esik, mert különösen ez alatt az idő alatt kezd a vásár eredményeinek kialakulása rendszeres és évenkint megismétlődő lüktető ritmust nyerni és olyan határozott irányt venni, amely a siker szempontjából a legjobb propaganda a mindenkori jövő vásárok rendezése tekintetében.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara által, úgyszólván mindennemű közületi anyagi támogatás nélkül megrendezett Budapesti Nemzetközi Vásár körülbelül 5%-os rezsivel bonyolította le a magyar gazdasági élet javára azt a nagyszabású forgalombresztő és forgalomfokozó teljesítményt, amely eredmény még a legracionálisabban vezetett magánüzemek körében is csak a legészszerűbb vezetés tanujeleként jelentkezik. A vásár rendkívül gazdaságos üzemvezetésében döntő jelentősége van annak a szellemnek, amely a Kamara elnökségét áthatja és amely a közpénzekkel való gazdálkodás tekintetében minden vonatkozásban és így a vásár összes ügyeinek intézése tekintetében is, jelentkezett és amely nemcsak az elvi előkészítésre terjedt ki, hanem részletekbemenően figyelemmel kísérte és irányította a végrehajtást is. A Kamara vezetőségének és a vásár elnökségének ez a tervszerű és gondos munkája tette lehetővé a vásár nagyszabású fejlődését ugyanaz alatt a 4 év alatt, amelyben a világgazdaság válsága kritikus mértékűvé súlyosbodott és évekre krónikussá vált. Az érdem annál nagyobb, mert abban az időben történt a nagyszabású kibontakozás, amely időben Európa számos államában és hazánkban is bevezetődött a kényszergazdálkodás és az egész világon a külpolitika olyan alakulást vett, mely a nemzetgazdasági piacok helyzetét a fennálló bajokon jóval túlmenően állandóan csak súlyosbítja. Hogy a vásár előre szervezett, megfontolt munkájának a súlyos akadályok ellenére szinte kierőszakolt sikere nem véletleneken múlott, hanem célirányos munka eredménye volt, legjobban bizonyítja az, hogy ugyanerre a 4 esztendőre esik az anyagilag agyontámogatott külföldi vásárok zömének visszafejlődése, amire a reflektor élességével világít rá az a tény, hogy az árumintavásárok megmaradásának és fejlődésének vonalát a gazdasági és földrajzi adottságokon kívül a megfelelő vezetés és szervezés döntően befolyásolják.

A Budapesti Nemzetközi Vásár e 10 év leforgása alatt a nagyközönséggel szemben kifejtett nagyszabású ipari felvilágosító, oktató és üzletközvetítő munkáján kívül utalni kell a vásárnak arra a jelentőségére is, amellyel a vidéki városok ünnepi heteinek és kiállításainak rendezése tekintetében rendelkezik és amelyeken többékevésbbé felismerhető volt az a hatás és iskola, amelyet a Budapesti Nemzetközi Vásár számukra, mint példaadást, jelentett.

Ugyanúgy utalni kell arra a fáradságos és számos foglalkozási ágat és generációt felölelő nevelő munkára is, amelyet a vásár a nívós kiállításokra való kiképzés tekintetében nemcsak az egyes szakmákban, a kisiparban, a kereskedelemben és az idegenforgalmi ágazatokban végzett, hanem ebben a munkában felölelte az árumintavásárokon közreműködő, különböző vállalkozók, munkások egész seregét a tervező és díszletező szakférfiaktól kezdve a reklám- és hírdetési szakma mellett, az ács és egyéb vállalkozókon keresztül a felvilágosító és tolmácsszemélyzetig, amelyeknek kioktatása, begyakorlása és egymással való összetanítása a vásár vezetőségének egyik legfőbb törekvése volt.

A Budapesti Nemzetközi Vásár különben a vásár igazgatójának delegálása útján intenzíven részt vett az Idegenforgalmi Tanács országos munkájában, a kontárság elleni küzdelemben, a kamarai kerület vidéki városaiban rendezett idegenforgalmi jelentőségű akciók elősegítésében, a fiatal tehetségeknek a gazdasági életben való elhelyezésében, a keleti piacokkal való kapcsolatok fenntartásában és ápolásában, mint a Kamara egyik osztálya a devizaforgalommal kapcsolatos teendők átmeneti ellátásában és még számos más, de általában mindig olynemű munkában, amely részben a magyar ipar, kereskedelem és idegenforgalom kollektív propagandájával, részben pedig oly munkálatokkal volt kapcsolatos, amelyeknél a munka gyors üteme elengedhetetlen előfeltétel volt.

A vásár utolsó 10 éves fejlődésének néhány jellemzőbb adata egyébként a következő:

Év	Kiállítók száma	Kiadott nettó terület m²-ben
1925	822	8.998
1926	785	9.514
1927	739	8.998
1928	1.178	15.125
1929	1.347	16.572
1930	1.479	18.296
1931	1.312	16.797
1932	1.232	13.076
1933	1.464	16.679
1934	1.582	19.103

A kiállító magyar és külföldi cégek számszerinti megoszlása, valamint az egy kiállítóra eső elfoglalt nettó terület m²-ben a következőképpen alakult:

Év	Kiállító: Külföldi	Kiállító: Belföldi	Összes	Egy kiállítóra eső elfoglalt nettó terület m²-ben
1925	141	681	822	10·94
1926	138	647	785	12·11
1927	168	571	739	12·17
1928	311	867	1.178	12·84
1929	260	1.087	1.347	12·30
1930	283	1.196	1.479	12·37
1931	90	1.222	1.312	12·80
1932	40	1.192	1.232	10·61
1933	45	1.419	1.464	11·39
1934	93	1.489	1.582	12·07

A vásárlátogatók számának alakulását a következő adatok mutatják:

Év	Látogatók száma	Év	Látogatók száma
1925	248.398	1930	530.000
1926	281.299	1931	550.000
1927	334.937	1932	507.210
1928	400.671	1933	566.000
1929	448.838	1934	595.614

A vidéken és külföldön eladott vásárigazolványok számának alakulását az 1925. és 1934. évek közötti időben a következő számok mutatják:

Év	Külföldön eladott vásárigazolványok száma	Belföldön eladott vásárigazolványok száma	Összesen
1925	6.948	12.981	19.929
1926	8.202	19.312	27.514
1927	10.454	20.295	30.749
1928	12.817	24.387	37.204
1929	13.589	27.801	41.390
1930	13.616	29.807	43.423
1931	12.922	30.551	43.473
1932	14.687	37.802	52.489
1933	12.224	45.210	57.434
1934	13.641	46.657	60.298

A vásár szerepét Budapest idegenforgalmának az alakulásában az alábbi adatok mutatják:

Év	Budapest egész évi idegenforgalma		Ebből a vásár 10 napos idegenforgalma	
	külföldi	belföldi	külföldi	belföldi
1924	58.669	121.051	4.071	8.958
1925	69.014	171.139	6.948	12.981
1926	77.297	170.309	8.202	19.312
1927	94 869	166.001	10.454	20.295
1928	109.591	160.015	12.817	24.387
1929	110.876	139.179	13.589	27.801
1930	116.249	125.207	13.616	29.807
1931	99.171	103.720	12.922	30.551
1932	93.763	96.830	14.687	37.802
1933	101.936	90.752	12.224	45.210
1934	110.457	91.656	13.641	46.657

Arra a kérdésre, hogy mit fizet és milyen ellenértéket kap a kiállító a vásáron m^2-kint a kiadott nettó terület alapján, az alábbi statisztikai táblázatok adnak világos feleletet:

Év	A kiállító fizet a vásárnak helydíjban m^2-kint pengőben	A vásár összkiadásai	Különbözet a kiállító javára
1925	17·00	29·76	+ 12·76
1926	16·73	32·32	+ 15·59
1927	16·97	37·06	+ 20·09
1928	11·73	29·26	+ 17·53
1929	14·20	39·52	+ 25·32
1930	14·48	42·19	+ 27·71
1931	13·59	39·46	+ 25·87
1932	14·04	44·41	+ 30·37
1933	12·59	38·23	+ 25·64
1934	14·29	35·60	+ 21·31

Év	Az összes helydíj-bevételekből egy kiállítóra esik	A vásár összkiadásaiból egy kiállítóra esik pengőben	Különbözet a kiállító javára pengőben
1925	186·07	325·87	+ 139·80
1926	202·81	391·77	+ 188·96
1927	206·66	451·30	+ 244·64
1928	150·61	375·72	+ 225·11
1929	174·70	486·30	+ 311·60
1930	179·15	521·90	+ 342·75
1931	174·30	506·02	+ 331·72
1932	149·02	471·39	+ 322·37
1933	143·42	435·26	+ 291·84
1934	172·57	429·82	+ 257·25

Az adatok világosan mutatják, hogy a vásár fenntartási költségeinek csak egy hányada terheli a vásár kiállítóit. A kiállító javára kimutatott különbözet fedezetet talál a kiadott vásári igazolványok és a belépődíjak bevételeiből.

Az 1934. évi Budapesti Nemzetközi Vásár számolva a kormány külpolitikai orientációjával tervszerűen illeszkedett bele az olasz, osztrák és bolgár kepcsolatok elmélyitésébe és a vásár igazgatójának a helyszínen folytatott tárgyalásai útján sikerült biztosítani a barátságos olasz, bolgár és osztrák nemzet hivatalos részvételét a vásáron, valamint a szomszédos államok kiküldöttein kívül a török hivatalos körök nagyszámú delegációjának a vásárra való kiküldését is.

A vásárt május hó 4-én Magyarország Kormányzója személyesen nyitotta meg a m. kir. kormány összes tagjainak és a székesfőváros vezetőségének a jelenlétében. A megnyitáson résztvettek a Budapesten akkreditált diplomáciai karok tagjai is. Megtekintették a vásárt úgy a kir. hercegi család, mint az országgyűlés mindkét háza és igen nagyszámban a magyar gazdasági és közélet notabilitásai. A külföldi vendégek közül a nagy számú és nagyobbára állandó bevásárlókon kívül megjelent a török képviselőház népes küldöttsége, az olasz gazdasági érdekképviseletek által kiküldöttek, a jugoszláv hivatalos delegáció, akiken kívül számosan keresték fel a vásárt a német, olasz, ausztráliai, indiai és egyiptomi előkelőségek és gazdasági vezérférfiak közül.

A belföldi piacok és a vidék gazdasági életének informálása és részben irányítása szempontjából az idén is különös jelentősége volt a magyar városok polgármestereinek és mérnökeinek, valamint az iparfelügyelőknek a vásárt tanulmányozó csoportos látogatása is.

A vásár kiállítóinak a száma az 1933. évvel szemben 1464-ről 1582-re, vagyis 8%-kal szaporodott. Az általuk elfoglalt nettó terület pedig 16.679 m²-ről 19.103 m²-re, vagyis 15%-kal emelkedett. Ez a jelenség elsősorban azt bizonyítja, hogy a vásáron résztvevő cégek nagyobb területet foglaltak el, mint az elmult évben, másrészt a gazdasági válság enyhülésének igen biztató jele. A vásár kiállítóira vonatkozó részletes adatok egyébként a következők:

a) *Belföldi.*	Kiállítók száma	Elfoglalt terület m²
Vas-, gép- és elektromosipar	169	2.792
Élelmiszer- és borcsoport	157	2.413·5
Butor- és kárpitosipar	107	2.400
Textil, ruházat, divatrevű	122	2.298
Kézimunka, háziipar, iparművészet és háztartás	284	1.394
Vegyészet és gyógyszer	77	910

	Kiállítók száma	Elfoglalt terület m²
Norinbergi és játék	92	508
Kerámia, porcellán, üveg	35	487
Papír, irodaszer	35	344
Cipő, bőr, bőrdíszmű	41	265
Óra, ékszer	25	201
Autó	20	671
Építőipar	38	550
Idegenforgalom	41	533
Weekend, sport	24	322
Grafika, ujságok	22	214
Bankok	14	238
Baromfi	142	263
Vegyes kisipar	15	104
Vegyes egyéb	25	492
Közüzemek (gáz, villany, posta stb.)	4	588
Belföldi összesen	**1.489**	**17.987·5**
b) *Külföldi.*		
Olaszország	45	640
Bulgária	17	120
Ausztria	1	72
Francia vasutak (idegenforgalmi propaganda standjai)	1	48
Németország (idegenforgalmi propaganda standjai)	1	15
Lengyelország (idegenforgalmi propaganda standjai)	2	15
Brüsszeli vásár (idegenforgalmi propaganda standjai)	1	12
Észtország (idegenforgalmi propaganda standjai)	1	12
Lettország (idegenforgalmi propaganda standjai)	1	12
Vegyes külföld	23	170
Külföldi összesen	**93**	**1.116**
Mindössze	**1.582**	**19.103·5**

Nemcsak a kiállítók számának és az általuk elfoglalt terület nagyságának, hanem a vásár látogatóinak szempontjából is csúcsteljesítményt jelent az 1934-es év, amelyben a vásárra összesen 46.657 vidéki látogató érkezett, akik közül vásárigazolvánnyal érkezett 38.967 látogató, vásári különvonattal pedig 7.690. A külföldi látogatók száma 13.641 volt, akik országok szerint a következőképpen oszlottak meg:

a) Európa:	A látogatók száma	A látogatók %-os megoszlása
Cseh-Szlovákia	5.422	39·75
Románia	4.308	31·58
Ausztria	1.359	9·96
Jugoszlávia	1.037	7·60
Németország	332	2·434
Olaszország	263	1·93
Franciaország	89	0·65
Lengyelország	62	0·45
Svájc	61	0·45
Bulgária	53	0·39
Nagy-Britannia	46	0·34
Németalföld	42	0·31
Lettország	40	0·29
Svédország	39	0·29
Görögország	38	0·28

	A látogatók száma	A látogatók %-os megoszlása
Dánia	31	0·23
Belgium	15	0·11
Spanyolország	11	0·08
Norvégia	10	0·07
Litvánia	8	0·06
Finnország	6	0·044
Danzig szab. város	3	0·022
Észtország	2	0·015
Luxemburg	2	0·015
Izland	1	0·007
Portugália	1	0·007
b) Európán kívüli országok:		
Törökország	217	1·59
Egyesült-Államok	70	0·51
Brit-India	32	0·235
Egyiptom	13	0·095
Ciprus	6	0·044
Kanada	6	0·044
Irak	3	0·022
Guatemala	3	0·022
Holland-India (Jáva)	2	0·015
Palesztina	2	0·015
Szíria	2	0·015
Ausztrália	2	0·015
Délamerikai államok	1	0·007
Mexico	1	0·007
Összesen	**13.641**	**100·00**

A vásár kedvezményes utazási igazolványával érkezett tehát 1934. évben 60.298 vásárlátogató szemben az 1933. évi 57.434 látogatóval. A közel 5%-os emelkedés túlnyomó része a külföldi vásárlátogatókra esett, akiknek száma az 1933. évi 12.224-ről 13.641-re emelkedett, vagyis több, mint 10%-kal szaporodott. Természetesen az 1934. évi Nemzetközi Vásárra is érkeztek oly kül- és belföldi látogatók, akik vagy a kistávolság vagy állandó magyar vízumuk miatt vásárigazolványt nem váltottak. Az idegenforgalmi hivatal véleménye szerint a vásár vidéki és külföldi látogatottsága meghaladta a 82.000-et, ami az 1933. évi látogatottsággal szemben 22%-os emelkedést jelent. A vásár területén működő útlevélkirendeltség 32 állam látogatói részére összesen 9020 esetben adott ki utólagos vízumot az 1933. évi 8039 vásárlátogató részére kiszolgáltatott utólagos vízumokkal szemben, akik 24 állam területéről érkeztek. A szaporulat az utólagos vízumoknál is meghaladta a 10%-ot. A kiadott utólagos vízumok országok szerint a következőképen oszlottak meg:

Cseh-Szlovákia	4.294	Dánia	29
Románia	3.363	Litvánia	28
Jugoszlávia	824	Hollandia	17
Törökország	125	India	16
Lengyelország	86	Görögország	15
U. S. A.	60	Belgium	11
Svédország	36	Spanyolország	10
Franciaország	32	Kanada	8
Bulgária	30	Anglia	8

Norvégia	6	Ausztrália	1
Svájc	5	Brazilia	1
Danzig	3	Chile	1
Finnország	3	Ciprus	1
Luxemburg	2	Haiti	1
Egyiptom	2	Mexico	1
Afrika	1	Összesen	9.020

Érdekes, hogy a külföldi vásárigazolvánnyal érkező 13.641 utas közül ezek szerint 4621-nek nem volt szüksége utólagos vízumra, amiben az állandó vízumok mellett az utóbbi időben jelentkező vízumkönnyítések eredményei tükröződnek vissza.

A vásár külföldi látogatottságában különösen nagy szerepet játszottak a vásár külföldi különvonatai, amelyek sorában első helyen kell megemlékezni a közel 200 főből álló, török különvonat utasairól, akik között a török képviselőház hivatalos küldöttsége is helyet foglalt. Rendkívüli különvonatok érkeztek Olaszországból is, ahonnan az olasz gazdasági élet vezetőinek kalauzolásában több százan keresték fel a vásárt. Nagy vonzóerőt gyakorolt e tekintetben a vásárral egyidőben megtartott, nagysikerű olasz-magyar gazdasági konferencia, amelynek előkészítését a Kamara Éber Antal elnöklete mellett végezte. Vásári különvonatok, ill. csoportok érkeztek ezenkívül Bulgáriából, Cseh-Szlovákiából, Lengyelországból, Németországból, Görögországból, Egyiptomból, Londonból és Párizsból is.

A vásár 11 napos időtartama alatt összesen 595 ezer látogatásra jogosító jegy került kibocsátásra, szemben az 1933. évi 566 ezerrel. Vagyis a vásár összlátogatottsága a rossz viszonyok dacára 6%-kal emelkedett. Ezek a számok élénken bizonyítják, hogy a magyar iparnak a vásárban gyökerező akció-rádiusza, valamint a vásárnak állandó, speciális jellegű propagandája az évek során egy különleges vásárlátogató, réteget nevelt, amelyet a közvetlenül a vásár előtt és után megrendezett utazási kedvezménnyel egybekötött események sem tudtak a vásártól elvonni, csak úgy, mint ahogy nem csökkent a vidéki látogatottság a vidékiek utazási kedvét kedvezőtlenül befolyásoló hetekig tartó szárazság dacára sem.

Hogy a vásár a székesfőváros igdegenforgalmát milyen hatalmas mértékben növeli, beszédesen igazolja a BSzKRT és a Székesfővárosi Autobuszüzem utasforgalmának alakulása, amely épen május hónapban kulminált. Megállapítható, hogy a BSzKRT utasforgalma május hónapban 26,944.090 utast, az autobuszüzem utasforgalma pedig 2,334.990 utast tett ki s ezen a címen a közlekedési üzemek összes bevétele 5,056.828 pengő bevételt ért el, vagyis a vásári hónapban lényegesen többet, mint az év bármely hónapjában. Ezzel a forgalommal még az augusztus havi Szent István-hét utasforgalma és bevétele sem vetekedhetik. A vásár által minden téren okozott nagy forgalomemelkedés még a Margit-sziget forgalmában is jelentkezik. Ugyanis a Margit-sziget látogatóinak a száma 1934. év május havában kulminált 141.009 személlyel, vagyis a vásár alatt volt a legnagyobb, dacára annak, hogy akkor még a szigeti strandélet meg sem kezdődött.

A vásár által támasztott nagy idegenforgalmat úgy a MÁV, mint az egyéb közlekedési vállalatok mintaszerűen bonyolították le, a nagyszámú látogatók budapesti elhelyezését pedig a szokásos rutinnal és körültekintéssel, panaszszó elhangzása nélkül a székesfőváros idegenforgalmi hivatala végezte.

A Nemzetközi Vásár közbejöttével létrejött üzletek három csoportba sorozhatók: belföldi üzletekre, a Magyar Nemzeti Bank által, a vásár alkalmából engedélyezett,

kedvezményes exportlehetőség igénybevételével lebonyolított exportüzletekre és olyan exportüzletekre, amelyek ezen kedvezmény igénybevétele nélkül jöttek létre. A főváros detailüzleteiben történt vásárlások és a láthatatlan export természetesen mint az idegenforgalom járulékos haszna jelentkezik.

A Nemzetközi Vásárból kifolyólag létrejött belföldi üzletek mérvének becslésszerű megállapítása az összes külföldi vásároknál is nagy nehézségekbe ütközik, mert egyrészt az üzletek egy része nem a vásár területén, hanem az illető cégek városi irodáiban bonyolódik le, másrészt pedig azért, mert az üzletek bevallásánál a cégek bizonyos tartózkodást tanusítanak. A vásárral kapcsolatos, az immár két éve engedélyezett 10%-os MÁV áruszállítási kedvezmény statisztikai eredményei képezik az egyik konkrét bázisát a létrejött üzletek felbecslésének. Ezen a téren igen nagy arányú fejlődés mutatkozik az elmult évvel szemben, mert míg 1933-ban a beérkezett kérelmek alapján a MÁV 254 vagón áru kedvezményes szállítását engedélyezte, addig az 1934. évben ez a szám már 2867·5 vagónra emelkedett. Ezen üzleti forgalom létrejöttében különösen nagy szerepe volt a néhány év óta rendszeresített, úgynevezett szakmai napoknak. A vásár ugyanis annak érdekében, hogy a kiállító cégnek és a vásárt felkereső kül- és belföldi bevásárlók üzletkötéseit elősegítse, naponta más-más szakma találkozóját rendezte meg egy, erre a célra rendelkezésre bocsátott helyiségben. Ez az évekkel ezelőtt kezdeményezett szakmai találkozó az 1934. évben különösen az építőipari napon mutatott fel igen nagy forgalmat, amely egészen tőzsdejellegű volt. A MÁV 10%-os fuvardíjkedvezményének igénybevételével a Nemzetközi Vásáron kötött üzletekből eredő szállítások árucsoportok szerint az 1934. évben a következőképen alakultak:

Fali tégla	35.145 q
Mész	52.850 «
Cement	93.285 «
Tetőcserép	73.010 «
Vasáru	21.876 «
Gipsz	6.050 «
Pala	3.045 «
Vasbútor, zománcedény és vasbádogedény	255 q
Gépek	267 «
Cserép, kályha, csempe és fajenclapok	240 «
Üveg és porcellán	621 «
Szalámi	80 «
Kátrány, bőr és falszigetelő	30 «
Összesen	**286.754** q

A vásáron létrejött belföldi üzletek értékének becslésszerű megállapításához némi támpontot nyujt az a körülmény, hogy a MÁV 10%-os kedvezményével lebonyolított áruszállítások értéke szakértői becslés szerint több, mint 3 millió pengőre rúg. Miután azonban az üzletek túlnyomó része olyan cikkekből adódott, amelyek kisebb térfogatuknál és értékesebb voltuknál fogva vagóntételekben szállításra kerülni nem szoktak és így a MÁV kedvezményét nem is kérték, a belföldi üzletek értéke 7—8 millió pengőre tehető.

A vásár üzleti forgalmáról egyébként kielégítő képet nyujtanak a vásár területén működő postahivatal adatai is, amelyek szerint a vásár tartama alatt a levélpostaforgalom a 35.000 darabot elérte, a vásár területéről lebonyolított telefonbeszélgetések száma pedig közel járt a 23.000-hez.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

A devizakorlátozások életbeléptetését követő első vásár alkalmával a Magyar Nemzeti Bank megértő támogatásával a vásár vezetősége úttörő munkát végzett akkor, amikor az árupengő elleni export lehetőségét az áruk igen nagy számára nézve megteremtette és ennek folytán számos új piacot tárt fel a magyar export számára. Az ország devizagazdálkodásában időközben bekövetkezett változások folytán ez a kedvezmény természetszerűleg veszített értékéből, mert a kompenzációs lehetőségek, valamint az árupengő elleni exportnak más alkalmakkor történt engedélyezése a forgalom egy részét elterelte a vásárról. Az 1934. évi vásár alkalmával mindezek dacára a vásár területén a Magyar Nemzeti Bank és a M. kir. Külkereskedelmi Hivatal által fenntartott közös kirendeltségnél összesen 2,322.399 pengő értékű igazolt exportüzlet került bejelentésre. Ezen üzletek országok és áruk szerint a következőképen oszlottak meg:

Ország	Áru	Érték pengő
Afrika:		
	Felsőbőr	340·—
Albánia:		
	Felsőbőr	4.510·—
	Füstölthús (szalámi)	3.750·—
	Gyógyszer	9.245·—
	Talpbőr	6.729·—
	Összesen ...	**24.234·—**
Amerika:		
	Füstölthús (szalámi)	20.928·—
	Gyógynövények	30.200·—
	Háziipari cikkek	59.500·—
	Talpbőr	18.900·—
	Összesen ...	**129.528·—**
Anglia:		
	Árpakása	23.800·—
	Bab	6.800·—
	Báránybőr	156.917·70
	Disznószőr	12.400·—
	Felsőbőr	47.706·75
	Furnérlemez	72.690·50
	Szalámi (füstölthús)	6.143·58
	Gépek, csövek	1.380·—
	Gyógyszer	929·—
	Kefe	16.200·—
	Kender	113.500·—
	Keserűvíz	35.420·—
	Sajt	5.500·—
	Talpbőr	72.778·01
	Viktória borsó	13.000·—
	Összesen ...	**585.165·54**
Ausztrália:		
	Gyógyszer	2.978·85
Bulgária:		
	Bútorzárak	630·—
Brazília:		
	Gyógyszer	3·200·—

Ország	Áru	Érték pengő
Cuba:		
	Gyógyszer	950·—
Csehország:		
	Báránybőr	70.744·32
	Felsőbőr	420·—
	Fornérlemezek	3.400·—
	Illatszerek	155·—
	Likőr	7.200·—
	Malomkő	3.000·—
	Szérum	7.690·—
	Összesen ..	**92.609·32**
Dánia:		
	Gyógynövény	4.500·—
	Gyógyszer	600·—
	Háziipari cikkek	3.100·—
	Összesen ...	**8.200·—**
Délamerika:		
	Gyógyszer	3.825·—
Egyiptom:		
	Füstölthús (szalámi)	3.027·—
	Gyógyszer	1.084·—
	Írószerek	7.200·—
	Összesen ...	**11.311·—**
Epuador:		
	Gyógyszer	158·80
Finnország:		
	Viktória-borsó	12.600·—
Hollandia:		
	Bab	12.300·—
	Bőrdíszmű	278·30
	Bútorok	12.800·—
	Báránybőr	19.200·—
	Enyv	25.000·—
	Füstölthús (szalámi)	10.875·—
	Kender	33.555·20
	Mák	33.900·—
	Nyúlbőr	28.000·—
	Viktória-borsó	18.700·—
	Összesen ...	**194.608·50**

Ország	Áru	Érték pengő
India:		
	Szalámi	488·—
	Gyógyszerek	566·35
	Írószerek	6.400·—
	Kefe	18.100·—
	Összesen ...	**25.554·35**
Jugoszlávia:		
	Kefe	5.968·—
Kína:		
	Gyógyszer	443·—
Lengyelország:		
	Szalámi (füstölthús)	38.060·—
	Gyógyszer	26.714·60
	Nyúlbőr	72.750·—
	Összesen ...	**137.524·60**
Litvánia:		
	Gyógyszer	38·20
	Írószerek	16.500·—
	Összesen ...	**16.538·20**
Málta:		
	Felsőbőr	2.160·—
	Talpbőr	1.035·—
	Összesen ...	**3.195·—**
Mexico:		
	Gyógyszer	41.902·50
	Irószerek	12.300·—
	Összesen ...	**54.202·50**
Norvégia:		
	Kender	61.640·40

Ország	Áru	Érték pengő
Olaszország:		
	Írószerek	21.776·60
	Bútorok	9.600·—
	Csiríz és glutin	9.600·—
	Csokoládé és cukorka	9.600·—
	Fornérlemezek	3.420·—
	Gyógyszerek	5.550·—
	Háziipari cikkek	1.200·—
	Összesen ...	**60.746·60**
Palesztina:		
	Bútorok	5.700·—
	Felsőbőr	3.610·—
	Szalámi	17.338·58
	Írószerek	8.500·—
	Kénsavas ammoniák	25.800·—
	Talpbőr	15.530·—
	Zománcozott edény	19.600·—
	Összesen ...	**96.078·58**
Románia:		
	Gépek és csövek	671.715·—
Svédország:		
	Szalámi	1.750·—
	Gépek és csövek	2.000·—
	Kender	13.466·—
	Villamos reklámkészülék	53.000·—
	Összesen ...	**70.216·—**
Szíria:		
	Felsőbőr	2.900·—
	Szalámi	3.881·—
	Írószerek	28.500·—
	Játékáru	957·60
	Talpbőr	12.000·—
	Összesen ...	**48.238·60**
	Mindössze ...	**2,322.399·84**

A fenti üzletek százalékos megoszlása a vásáron kiállító egyes szakmák között a következő volt:

Vas- és gépipar	32·5%
Szőrmekészítő-ipar, bőr és bőráru	23·2%
Textilnyersanyagok	9·7%
Őstermelés	8·3%
Vegyészeti ipar	6·7%
Élelmiszeripar	5·6%
Háziipar, különféle áruk stb.	5·0%
Fa-, bútor- és játékáru	4·7%
Irodaszer	4·3%

Az egyes szakmákon belül létrejött üzletek a vásáriroda adatgyüjtése szerint a következőképpen alakultak:

A *vas- és gépiparban* a vidék mezőgazdasági és építőipari vasárukat, Románia Diesel-motorokat vásárolt. Ankerműves kapcsolóórákban történtek eladások vidékre, míg a hazai szövőgyárak szövőszékfordulatszámláló berendezéseket kerestek. Kály-

hákat jelentős tételekben a vidék vásárolt. Permetezőket Csehország és Románia vásároltak ; kisebb tételek keltek el a magyar gyártmányú kerékpárokban és varrógépekben a vidék részére. Húsipari gépekben komoly belföldi kötések jöttek létre. Több nyomdagép és számos fürdőkád kelt el. Hangszerekben román, francia, holland és lengyel vásárlások történtek. A fagylaltgépek iránt megnyilvánuló óriási érdeklődés egy részét azonnali szállítási feltétel miatt, effektuálni nem tudták. Szódavízüvegkupakokat Románia, automatamérlegeket a belföld és külföld egyaránt keresett. Szivattyús kutak iránt a vidék, apróvasutak iránt a belföldön kívül Románia mutatott érdeklődést. Alpakka és nemesfémárukban szintén volt kereslet. Elektromos hűtőszekrényeket Románia, butorzárakat Bulgária vásárolt.

Az *építőipar* részére a Vásár vezetősége külön szakmai találkozót tartott, melyen a gyárosokon kívül a vidéki építőanyagkereskedők is megjelentek. Cserépben, eternitben, műpalában, márványmozaikban és gipszárukban volt jelentős kereslet ; a mészhabarcs, cement és különleges tégla forgalma több száz vagónra rúgott. Rendkívül élénk volt a piac weekend-házakban. A 160 tárgyalásból a fele már fixnek tekinthető. Kielégítő kereslet volt olcsóbb csónakokban és egyéb sportcikkekben, amelyeket Románia, Jugoszlávia és Ausztria vásárolt a vidéken kívül.

A *textilipari csoport* jelentőségéhez mérten nagyjelentőségű üzleteket kötött a vásáron. Különösen crèpe de Chine-ben, mousseline-okban, műselyemanyagokban, amelyeket Törökország és Bulgária is keresett a nagyszámú vidéki vásárlókon kívül, míg pamutárukban Tel-Aviv felé volt export. Fresco és tropical anyagokat a vidék vásárolt.

A *szűcsiparban* cseh és német kivitel volt. Kikészített bárányból negyedmillió pengőn felül ment külföldre, elsősorban Angliába, Hollandiába, Svédországba és Csehországba. Rendkívüli sikere volt a magyar textilgyárak és divatszalonok, valamint a fővárosi nagyáruházak divatbemutatóinak.

A *bőripar* köréből angol és jugoszláv érdeklődés nyilvánult magyar kesztyűk iránt. Több, mint félmillió pengő értékű bőráru köttetett le külföldre. Talpbőrt Palesztina, Albánia és Anglia, felsőbőrt Tripolisz és Anglia, nubukot Sziria, Palesztina és Malta vásárolt.

A *bútoriparban* jelentős exportüzletek jöttek létre Olaszország és Palesztina felé hálószobákban, Csehország, Jugoszlávia, Spanyolország és Egyiptom pedig fahinták és kertibutorok iránt érdeklődött. Egyedül Olaszországba 72 szobabutor került kivitelre.

Az *autószalon* sikerrel zárult, különösen újtípusú osztrák és olasz kiskocsikban volt forgalom.

A *porcellán- és üvegipar* exportja Amerika felé irányult, elsősorban művészi porcellánfigurákban. Keresték a speciális pécsi kerámiai cikkeket és jelentős megrendelések futottak be öblösüvegárukban is.

Az *élelmiszer és italok* csoportjában szalámit Lengyelország, Anglia, Amerika, Cyprus, Egyiptom, Hollandia, Svédország vásároltak. Keserűvíz Angliába, júhturó Ausztriába került eladásra. Mézeskalácsban Amerika tett próbarendeléseket, a diabetikus készítményeket Németország vásárolta, a jódos tojások iránt Anglia, Németország, Románia és Olaszország érdeklődött.

Papír- és írószerekben élénk exportforgalom bonyolódott le. Dobozokat Sziria és Albánia, egyéb írószereket Csehország, Litvánia, Palesztina és Olaszország vásároltak.

A *vegyiiparban* patkányirtószereket Hollandia, enyvet Mexicó, gyógyszereket Dél-Amerika, Lengyelország, India, Egyiptom, Anglia, Kina és Dánia vásároltak.

A *háziipar és kisipar* köréből kerámiai cikkeket lengyel, olasz, angol és hindú látogatók vásároltak. Műhimzéseket franciák; babákat Amerika, Ausztria és Románia; blúzokat Hollandia és Amerika vásároltak.

A *külföldi csoportok* úgy propaganda, mint üzlet tekintetében kielégítő eredménnyel zárultak, s épen úgy sikerrel járt a *közüzemek* propagandakiállítása is.

A normális exportlehetőségek igénybevételével lebonyolított üzletek nagyságára vonatkozólag s ezek közé tartozik az úgynevezett láthatatlan export is, konkrét adatok nem állanak rendelkezésre és ezen a téren csak becslésekre vagyunk utalva. A vásár által támasztott ezen irányú forgalom értékét hozzávetőleg 5 millió pengőre tehetjük.

A Nemzetközi Vásár idegenforgalmi jelentősége igen nagy. Ha feltesszük, hogy a vásárt felkereső 82.000 idegen átlag csak 2 napig tartózkodott a főváros területén és a napi ellátásra és szállodaköltségre fejenkint csak 12 pengőt számítunk, ez máris 1,640.000 pengőnek felel meg. Ha pedig egyéb kiadásokra, mint szórakozás, közlekedés, bevásárlások stb. továbbbi 12 pengőt számítunk, úgy ez közel újabb 2 millió pengőt jelent. Vagyis a 82.000 idegen összesen 3·6 millió pengő forgalomhoz juttatta a főváros iparának és kereskedelmének azt a részét, amely bekapcsolódhatik az idegenforgalomba.

Az elmondottak szerint az 1934. évi Nemzetközi Vásár forgalomfejlesztő hatását és nemzetgazdasági hasznát a következő tételek mutatják:

A vásárrendezés költsége	0·7	millió pengő
Kedvezményes export	2	« «
Egyéb export	5	« «
Belföldi üzletek	6	« «
Idegenforgalom	3·6	« «
A vásárral kapcsolatos munkák által teremtett különleges munkaalkalmak munkabére	1	« «
Összesen	18·3	millió pengő

Vagyis az 1934. évi vásár közgazdasági haszna közel 20%-kal értékelhető magasabbra az 1933. évi adatoknál.

A Nemzetközi Vásár az 1934. év folyamán is kétségtelenül a magyar gazdasági életnek és idegenforgalomnak legnagyobb gazdasági jelentőségű eseménye volt. Tulajdonképeni haszna természetszerűleg csak becslés szerint állapítható meg. De ha számszerű kalkulációból teljes egészében nem is konstatálható a Nemzetközi Vásár gazdasági szerepe a magyar nemzet életében, megállapítható ez abból a hatalmas lüktető erőből, amely az anyagi eredményeken túlmenően minden tavasszal optimizmust, életet és egy szebb gazdasági jövőbe vetett hitet hirdet Magyarországon.

A Nemzetközi Vásár zárószámadási adatai egyébként a következők:

Kiadások: Az iroda dologi kiadásai 6369·35 pengő. Az iroda személyi kiadásai 121.445·71 pengő. Propagandaköltségek 246.346·09 pengő. Építési, berendezési és szervezési költségek 290.974·58 pengő. Adók 13.089·40 pengő. Értékcsökkenési leírások és tartalékok 38.624·30 pengő. Ügyviteli többlet 851·55

pengő. *Bevételek:* Helydíjbevétel 269.947·81 pengő. Vásárigazolvány és belépőjegybevétel 373.955·18 pengő. Különféle bevételek 44.860·95 pengő. Székesfővárosi hozzájárulás 28.937·04 pengő.

Aktíva: Pénztár 307.097·33 pengő. B.N.V. letétjei 2060 pengő. Irodaberendezés 4855·33 pengő. Területberendezési anyagok 1 pengő. Iparcsarnoki amortizációs befektetés 126.527·96 pengő. Adósok 74.004·28 pengő. *Passzíva:* A kamarai vásárszámla egyenlege 399.505·73 pengő. Hitelezők 69.824·81 pengő. Tartalékok 44.363·81 pengő. Ügyviteli többlet 851·55 pengő.

Úgy az eredményszámla, mint a mérleg az 1934. évi augusztus 31-i állapotot tünteti fel, mert ekkor zárul a vásár gazdasági éve.

Kisipari Hitelintézet. Az 1934. évben a hitelszolgálat nehezebbé vált. A súlyos gazdasági helyzetben ugyanis az intézet altruisztikus hivatásánál fogva úgy a kölcsönfolyósításánál, mint a kinnlevőségek behajtásánál kényszerítve volt arra, hogy tekintettel legyen ügyfeleinek érdekeire egyrészt, másrészt a közvagyon megóvásának szempontjait is szolgálnia kellett. Ennek dacára a régi hitelszolgálatot fennakadás nélkül látta el, sőt a kormány által meghirdetett tatarozási hitelakcióba is bekapcsolódott. Ezen kívül a Kereskedelmi és Iparkamara kezdeményezésére megindított, egészen kis tételű kisipari és kiskereskedelmi kölcsönök lebonyolítására is rendelkezésre állott. Ez utóbbi kölcsönökhöz felerészben a kormány, felerészben pedig a székesfőváros, valamint az intézet hitelellátásának körébe vont Budafok, Csepel és Pestszentlőrinc nagyközségek járultak hozzá.

Hogy ennek a kistételű hitelellátásnak elvállalása mily szolgálatot jelent a köz szempontjából, az igazán akkor ítélhető meg, ha figyelembe vesszük, hogy a magángazdasági normális hitelszolgálatban 3000 pengő tételátlagú hitelek sem mutatkoztak rentábilisnak; a fedezetlen hiteleknél ezzel szemben a legnagyobb hiteltétel 200 pengő, a tételátlag pedig ezidőszerint 116 pengő.

Ez az új hitelszolgálat nemcsak munkában, hanem rezsiköltségben is jelentékeny teherként jelentkezik.

Hogy úgy a régi, mint az új feladatok alapján mily mértékben szolgálta az intézet a kisipari és kiskereskedelmi hitelellátás ügyét, azt a következő adatok mutatják:

Hitelszolgálat:

1.406	tételben	2,037.590·31	pengő	újabb kisipari,
498	«	348.302·62	«	újabb kiskereskedelmi,
1.014	«	117.970·—	«	bankszerűen nem fedezett személyi kölcsönök
35	«	262.500·—	«	tatarozási,
2.953	**tételben**	**2,766.362·93**	**pengő**	**összegű újabb hitel folyósíttatott.**

összesen:

1934. december hó 31-én a kisipari és kiskereskedelmi hitelellátás céljaira a következő tőkék állottak rendelkezésre:

Saját tőke:

Részvénytőke	1,600.000·—	pengő
Tartalék	791.713·98	«
Hiányszavatossági tartalék	221.246·51	«
Behajthatatlan és kétes követelések tartaléka	135.030·75	«
Ingatlanok értékcsökkenési tartaléka	30.000·—	«
Felszerelések megújítási tartaléka	30.000·—	«
Összesen	**2,807.991·24**	pengő

Kisipari hitelkeret:

A Pénzintézeti Központnál	2,400.000·—	pengő
A Községi Takarékpénztárnál	5,400.000·—	«
Összesen.....	**7,800.000·—**	pengő

Kiskereskedelmi hitelkeret:

A Pénzintézeti Központnál Budapest részére	1,377.884·45	pengő
A Községi Takarékpénztárnál	200.000·—	«
Budapest székesfőváros betéte	1,000.000·—	«
A Pénzintézeti Központnál vidék részére ...	273.281·65	«
Összesen.....	**2,851.166·10**	pengő

A kisiparosság és kiskereskedelem *állandó hitelellátását* tehát ..... 13,459.157·34 pengő szolgálta. Ehhez az összeghez hozzászámítva a bankszerűleg nem fedezett személyi hitelek céljaira rendelkezésre álló összegeket:

Budapest részére	100.000·—	pengő
Budafok «	10.000·—	«
Csepel «	1.800·—	«
Pestszentlőrinc részére	10.000·—	« 121.800·— «
Valamint a tatarozási hitelakció céljaira szolgáló		400·000·— «
Rendelkezésre állott összesen		**13,980.957·34** pengő

Községi Takarékpénztár. Az Európa-szerte uralkodó és heves megrázkódtatásokban kitörő politikai feszültség s ezenkívül az úgy Európában, mint a tengerentúli államokban egyre hullámzó gazdasági válság nem teremthetett megfelelő légkört a közgazdasági élet és a pénzpiac javulása számára, sem a külföldi államokban, még kevésbbé a súlyos adottságok folytán amúgy is nehéz helyzetben lévő hazánkban. Mindezek dacára — ha talán bizonyos tartózkodással is — megelégedéssel lehet rámutatni nemcsak arra a negatívumra, hogy az eddigi évek során át folyton csak elmélyülő válság az elmult 1934. évben nem fokozódott, hanem arra is, hogy a lassú javulásnak némi, egyelőre inkább talán csak a jövőt illetőleg biztosító előjeleit lehetett tapasztalni.

Az államháztartás egyensúlyi helyzetének helyreállítására irányuló törekvések céljukhoz közelebb jutottak, úgyszintén az ország külkereskedelmi mérlegének aktív voltát is sikerült az elmult év során fenntartani. A mezőgazdaság helyzete — dacára az előző évvel szemben összehasonlíthatatlanul kedvezőtlenebb terméseredményeknek — nem rosszabbodott, sőt részben a magasabb búzaár hatása folytán, részben a gazdasági életet ugyan sok tekintetben súlyosan érintő, de a kényszerhelyzetben elkerülhetetlenül foganatosított megfelelő kormányintézkedések következményeképen bizonyos fokig nyugalmi állapotba jutott. Az adott viszonyokhoz képest kedvezően megkötött külkereskedelmi szerződések bizonyos exportlehetőségeket teremtettek meg a mezőgazdasági termények részére is, ami véget vetett az elmult évek során már úgyszólván a termelés megbénulásához vezető állapotnak. Az ipari munkanélküliség az év folyamán fokozatosan csökkent s általában, különösen az év utolsó negyedében, a forgalom lassú emelkedése állapítható meg. A hitelszervezetnek is sikerült a nehéz időkben és nagy megpróbáltatások között megőrzött ellenállóképességét továbbra is fenntartani.

Mindezek a tünetek arra engednek következtetni, hogy a még mindig fennálló gazdasági válság nem mélyül tovább és hogy az a páratlan áldozatkészség, amelyet a társadalom minden rétege tanusított s mindazoknak a terheknek és kényszerű korlátozó intézkedéseknek vállalása, amelyekkel a gazdasági válság e súlyos éveiben számolni kellett, nem volt hiábavaló. Bizonyára ennek a megérzésnek lélektani hatása-

képen ismerhető fel az a kedvező jelenség, hogy a válság elhúzódása és a korábbi években állandó elmélyülése folytán természetszerűleg beállott általános bizalmatlanságot, a közvéleményben lassan-lassan újra ébredő bizalom kezdi felváltani.

Ez az állapot természetesen a székesfőváros életében is éreztette kényszerű hatását és ha a székesfőváros vezetőségének céltudatos és előrelátó pénzügyi politikája e nehéz viszonyok ellenére is megfelelő egyensúlyi helyzetet tudott fenntartani, úgy erre a körülményre a jóleső megnyugváson kívül elsősorban azért kell rámutatni, mert ez könnyűvé tette az intézet számára azt, hogy rendelkezésére állhasson a székesfőváros részére szükséges átmeneti hitelek nyujtásával. Ezek a hitelek, amelyek rövid lejáratra voltak, nem haladták meg az előző esztendő mértékét.

Az elmult év üzleteseményeiről szólva elsősorban rá kell mutatni arra, hogy a székesfőváros által 1930. év folyamán igénybevett rövidlejáratú dollár- és fonthitel az elmult év folyamán is rendelkezésére állott a székesfővárosnak a viszonyokhoz képest kedvező kamatfeltételek mellett. Ez a hitel részben az eredeti dollár, illetőleg font pénznemben állott fenn, részben pedig sikerült az elmult évben aranyalapot megtartó pénznemre átalakítani, ami által a székesfőváros részére jelentékeny összegű megtakarítás volt elérhető.

A Boráros-téri Horthy Miklós-híd építésének meggyorsításához szükségessé vált hitelt 1,500.000 pengős keretben a kereskedelmi kormány rendelkezésére bocsátotta a takarékpénztár, mert úgy érezte, hogy hivatásának felel meg, ha a főváros közlekedése és egész gazdasági élete szempontjából oly nagy fontosságú Duna-híd megépítését elősegítheti és ezzel egyben megfelelő munkaalkalmak megteremtéséhez is hozzájárul.

Ugyanezen elgondolásoktól, valamint egy nagyobb vonalú városfejlesztési terv fontosságának átérzésétől vezéreltetve, az Andrássy-út tervezett meghosszabbításának céljaira a Fővárosi Közmunkák Tanácsának nagyobb hitelt bocsátott rendelkezésre.

Ugyancsak közérdekű feladatot szolgálva, az elmult üzletév folyamán is megfelelő részesedést vállalt az elhelyezésre került államkölcsönökben.

Az elmult év folyamán is egyik jelentősebb feladatát képezte a székesfővárostól nyert külön megbízás alapján a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt felszámolásának továbbfolytatása. A felszámolás munkája úgy a künnlévőségek behajtása, mint egyéb vagyontárgyak értékesítése terén a megfelelő eredménnyel folyt tovább. Minthogy a székesfőváros az elmult évben sem döntött még a vásártéri üzlet jövendő sorsát illetőleg, a felszámolás keretében és a Vásárpénztárnak e célra rendelkezésre álló tőkéjéből kellett gondoskodni ezévben is arról, hogy a fővárosi vásárterek forgalmát lebonyolítsa és a vásártéren üzletet kötő kereskedőknek és iparosoknak megfelelő hiteleket nyujtsa, amit az elmult év folyamán is zavartalanul látott az intézet el.

Az intézet tevékenységi körét részben az állatvásári forgalom kapcsán, részben ettől függetlenül más termelési ágakban és piacokon is kiterjesztette külkereskedelmi üzletek pénzellátására is, amivel jelentékeny mértékben nyujtott segítséget az egyes termelési ágaknak, valamint a főváros kereskedelmének és iparának is.

Általánosságban ugyanazt, a viszonyok mérlegelésével és lehető gondos előrelátással irányított, óvatos s a takarékpénztári elveknek és különleges hivatásának megfelelő üzletpolitikát folytatta, mint az elmult években. Amíg egyfelől ez a kon-

zervatív üzletpolitika tette lehetővé mobilitásának nemcsak megőrzését, de fokozását is, addig másfelől ennek elismerésében találta meg annak a bizalomnak zálogát is, amely bizalom mind fokozódóbb mértékben fordult az intézet felé.

A takarékkönyvekre és folyószámlára elhelyezett betétek összege a mult évi 62·9 millióval szemben csaknem 9%-os emelkedéssel 68·3 millióra növekedett. Ez az emelkedés kizárólag magánosok betéteiből áll és minthogy az egyéb jellegű betétek csökkentek, az emelkedés ezen a téren tulajdonképen meghaladja a 21%-ot. Újabb bizonyítéka ez annak a mind szélesebb körben megnyilatkozó és egyre fokozódó bizalomnak, amely a főváros lakossága részéről a takarékpénztárral szemben megnyilvánul.

Az iskolai takarékossági akciót ez évben is megfelelő eredménnyel folytatta az intézet.

A Budapest székesfőváros rendelkezésére álló községi folyópénzek és különleges rendeltetéssel bíró egyéb betétek összege a mult évi 13·6 millióval szemben 12·9 millióra csökkent. E tételben szerepel a székesfőváros megbízásából a Vásárpénztárnak költségmentesen nyujtott hitel fedezetéül szolgáló s e célra külön lekötött betét összege is. Ez a betét megfelelő összeggel csökkenni fog, mihelyt a vásárpénztári üzlet további sorsának végleges rendezéséhez még szükséges intézkedések a székesfőváros részéről megtörténhetnek.

A hitelezők tétele lényegtelen változással az előző évi 12·2 millióval szemben 12·1 millióra csökkent.

A készpénz és zsiróköveteléseK összege a mult évi 2·7 millióról 3·4 millióra, a pénzintézeteknél és bankcégeknél fennálló követelések összege pedig 6 millióról 8·1 millióra, vagyis e két tétel együtt az előző évi 8·7 millióról 11·5 millióra emelkedett.

Az elmult üzletévben is nagy gondot fordított az intézet a váltóleszámítási üzletágára. Egyfelől mobilitási szempontból volt különös figyelemmel erre az üzletágra, másfelől igyekezett a gazdasági életnek nemcsak a hitelek lehető fenntartásával, hanem a lehetőséghez képest újabb hitelek nyujtásával is segítségére lenni. A váltótárca állománya az előző évi 47·9 millióról 49 millióra emelkedett.

Az értékpapírokra folyósított kölcsönök tétele 1·2 millióról 1 millióra csökkent. A hitelek úgy a fedezetül szolgáló anyag gondos megválogatottsága, megosztottsága, valamint bonitása szempontjából kifogástalanok. A jelzálogilag biztosított kölcsönök tétele 5·0 milliós összegről 5·2 millióra emelkedett. A Budapest székesfőváros intézményeinek nyujtott hitelek összege 10 millióról 10·3 millióra emelkedett, amiben nehány kisebb összegtől eltekintve a Szent Gellért-fürdő által épített új pezsgőfürdő megépítésére nyujtott hitel jelentkezik. Egyéb fedezett hitelek és folyószámlaadósok tétele a mult évi 5·0 millióról szintén 5·2 millióra emelkedett.

A hosszúlejáratú törlesztéses kölcsönök állománya az előző évi 21·4 millióról 20·9 millióra csökkent.

Megelégedéssel kell rámutatni arra, hogy az év végén fennálló hátrálékos annuitások összege dacára annak, hogy a fővárosi ingatlanok értéke és jövedelmezősége az elmult évben jutott el az eddig ismert legmélyebb pontra, most sem haladta meg a normális mértéket.

A forgalomban levő zálóglevelek összege az év végén a mult évi 14·1 millióval szemben 13·1 millió. Az esedékessé vált zálóglevél szelvények kamat-

szolgáltatására szolgáló összegeket a transzfermoratórium rendelkezéseinek megfelelően a Külföldi Hitelezők Alapjába az elmult év folyamán is befizette az intézet.

Az intézet tárcájában levő értékpapírok tétele a mult évi 6·2 millióról 5·8 millióra csökkent. Takarékpénztári jellegének megfelelően most is főleg fix kamatozású értékpapírokat tartott tárcájában az intézet.

A parcellázási tevékenységet az ingatlanpiacon a mult évben is uralkodó és eddig még nem tapasztalt pangás természetesen kedvezőtlenül befolyásolta, mindennek dacára megfelelő áron tudta több bérház- és családiháztelkét értékesíteni.

Idegenforgalom. A székesfőváros idegenforgalmának fejlődése a világháború befejezése utáni időben az 1930. évi kulminálás után 1932-ben érte el a mélypontot. Azóta egyre növekvő irányzatot mutat és 1934-ben már meghaladta az 1930. évi csúcspontot. Idegenforgalmunkban az utasok száma 4·8%-kal, az utasok által eltöltött éjjelek száma 8·9%-kal haladta meg az előző évit. A külföldiek száma 8·5%-kal, az itt töltött éjjeleké 11·7%-kal, ha pedig az elszakított területről érkező utasokat nem vesszük figyelembe, az utasok száma 4·9%-kal, éjjelezéseik jelzőszáma pedig 18·4 százalékkal több, mint az előző esztendő idevonatkozó adata. Az idegenforgalom alakulásának a képe tehát általánosságban nem kedvezőtlen, különösen nem, ha figyelembe vesszük, hogy a budapesti idegenforgalom legfőbb tápláló csatornájában a felmerült politikai események hatása alatt nagy apadás állott elő.

Az utazások számát tekintve kétségtelen haladás következett be, azonban kevésbbé kedvező a kép, ha mélyebben tekintünk a számadatok mögé. Az utasok között igen nagy volt a cserevonatokon érkező és a keveset költő utasok száma. Ha eltekintünk egyes kisebb keleti országok utasainak rendkívüli idegenforgalmi akciók eredményeként mutatkozó érkezési többletétől, szembetűnik a Hollandiából és Bulgáriából érkező idegenek számának körülbelül 40%-os növekedése és az angolok 34%-os szaporodása. A németországi idegenek számának a gyarapodása helyreállította azt a csökkenést, ami a Németországból érkezett idegenek számában az utolsó évek folyamán jelentkezett. Visszaesett azonban az elcsatolt területekről eredő idegenforgalom, ami arra vall, hogy lazulnak az anyaországgal a kötelékek, úgyszintén csökkent a svájciak, jugoszlávok és az Észak-Amerikából jövő utasok száma.

Az az idegenforgalmi haladás, amely az 1934. év folyamán jelentkezett, legelsősorban Fabinyi Tihamér kereskedelmi miniszter átható erejű, koncentrikus idegenforgalmi politikájának az eredménye. Valamennyi kereskedelmi miniszter között ő látta meg legélesebben az idegenforgalom gazdasági jelentőségét, ennek a kérdésnek ezernyi kis és nagy vonatkozását és sűrítette össze egy egységes átgondolás szövetévé. Figyelme kiterjedt a propaganda kardinális kérdéseitől kezdve a kiskúnhalasi csipkeház alapításáig mindenre, aminek csak köze van az idegenforgalomhoz és a legfőbb aktívum, hogy ma már joggal beszélhetünk idegenforgalmi politikáról oly értelemben, amint példának okáért iparfejlesztő politikáról beszélünk. Létrejött a párizsi és newyorki idegenforgalmi iroda és úgylátszik, megvalósulás előtt áll a londoni iroda terve is. A vízumkérdés terén megvalósult az angol állampolgárok ideiglenes vízummentessége, amelynek eredményességét mutatja, hogy a vízummentesség 5 hónapja alatt az Angliából ide irányuló idegenforgalom növekedése 51·5%, míg az összes idegenforgalom mindössze 15·2%.

Az idegenforgalmi pengő terén a Nemzeti Bank igen liberális és az idegenforgalom fejlődésére jótékonyhatású rendszert léptetett életbe és bár visszaélések hatása alatt a Nemzeti Bank kénytelen volt jelentékeny módon megszorítani az év elején életbeléptetett fizetési feltételeket: a fennálló idegenforgalmi pengőrendszer mégis jelentős haladást mutat a multtal szemben, mert lehetővé tette, hogy a külföldi utasok a bankforgalomban való eladásoknál ne károsodjanak.

A belső idegenforgalom fejlesztése érdekében rendszeresített filléres gyorsvonatok teljesítménye 23·26%-kal haladta meg az előző évit. A szállított utasok száma 214.413 volt, ami 9%-kal több, mint az előző évben.

Budapest szállóiban és penzióiban az 1934. év folyamán 202.113 idegen 604.271 éjjelt töltött el. Ezek az adatok az előző év eredményeivel szemben emelkedést jelentenek. Az érkezők számában mutatkozó többlet 9425, vagyis 4·8%, az itt töltött éjjelek számában mutatkozó szaporulat pedig 49.337, vagyis 8·9%. Ha ezt az eredményt részleteire bontjuk, azt látjuk, hogy a csonkamagyarországi 91.656 vendég 219.333 éjjelt töltött a főváros területén, ami a belföldi érkezőknél 904-gyel (1%) és a belföldiek éjtszakáinál 9022-vel (4·3%) való emelkedést jelent. Ez az emelkedés bár csekély mérvű, fontos jelenség, mert a belső idegenforgalom 1925. óta csökkenőben volt. Jelentékenyen nagyobb emelkedés mutatkozik a külföldről érkező vendégek forgalmában, akik közül 110.457 idegen 384.938 éjjelt töltött Budapesten, az 1933. évi 101.936 vendéggel és 344.623 éjjellel szemben. Vagyis a többlet az idegenek számában 8·39%, az éjjelek számában pedig 11·7%. Ez a külföldiek forgalmában mutatkozó 40.000 éjjelnyi többlet önmagában véve csaknem annyi, mint a téli vagy tavaszi hónapok egyikének vagy másikának összes éjjele, s ami 11·7%-os emelkedési arányt mutat külföldi viszonylatban is. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy idegenforgalmunk egyik fő gyüjtőcsatornájában, Bécsben 1933-ról 1934-re 16%-kal csökkent a külföldről érkezők és 32%-kal az éjjelek száma. Olaszország külföldi idegenforgalmában 24%-os hiány mutatkozik és erősen visszaesett Svájc és Franciaország idegenforgalma is és e jelenségekkel szemben lényeges idegenforgalmi fellendülést csak Németországból jelentenek.

1934-ben az idegenek itt tartózkodásának átlagos ideje Budapesten 2·99 nap volt, az 1933. évi 2·87 napos, az 1932. évi 2·77 napos és 1931. évi 2·66 napos átlagos tartózkodással szemben. A belföldi vendégek tartózkodásának átlagos ideje 2·39 nap volt 1934-ben (1933-ban 2·31 nap, 1932-ben 2·29 nap), az elcsatolt területről származó vendégek 3·60 napig tartózkodtak átlagosan a fővárosban (1933-ban 3·47 napig, 1932-ben 3·24 napig), a távolabbi külföldről érkezett vendégek 3·43 napig (1933-ban 3·33, 1932-ben 3·31 napig.). Ezzel az utolsó eredménnyel közelebb jutottunk Bécs statisztikájához, amely a szállókban és penziókban megszállott külföldi vendégek átlagos tartózkodási idejét 1934-ben 3·71 napban állapítja meg, az 1933. évi 3·76 nappal szemben.

Ha az átlagos tartózkodási időben megnyílvánuló eredményt elemeire bontjuk, azt látjuk, hogy az 1934. évi szállodákban és penziókban megszállott vendégek közül 423 (0·2%) utazott el éjjelezés nélkül, 1 napig tartózkodott Budapesten 74.289 (36·7%), 2 napig 48.685 (24·1%), 3 napig 29.623 (14·7%), több napig 49.093 (24·3%). A több napig tartózkodó vendégek e csoportjában 3618 (az összes idegenek 1·75%-a) volt azoknak a bel- és külföldieknek összes száma, akik 14 napnál hosszabb ideig tartózkodtak Budapesten.

Az átlagos tartózkodási idő emelkedésében megnyílvánuló javulást pontosan figyelemmel kísérhetjük, ha az idegenek e csoportjainak százalékszerinti megoszlását néhány esztendőn keresztül összehasonlítjuk. Az ídézett csoportok aránya 1931-től 1934-ig a következőképen alakult:

	0	1	2	3	több
	napig tartózkodott Budapesten (%)				
1931. évben	0·2	47·3	19·9	12·4	20·2
1932. «	0·2	41·7	23·1	14·0	21·0
1933. «	0·1	39·0	24·4	14·3	22·2
1934. «	0·2	36·7	24·1	14·7	24·3

Ebből az összeállításból nyílvánvaló, hogy az éjjelezés nélkül továbbutazók jelentéktelen számának változatlansága mellett az egynapos időzések arányszáma a megvizsgált négy esztendőn keresztül fokozatosan csökkent, a kétnapos vendégek száma 1933-ig emelkedett, azóta csökkenőben van, a háromnapos és többnapos tartózkodások százalékaránya pedig fokozatosan emelkedett: ami együttesen a tartózkodási átlag javulását jelenti.

Nemzetiségük szerint vizsgálva a külföldi vendégeket, az érkezettek számát tekintve a 15 legfontosabb külföldi nemzet az alábbi sorrendben következik egymás után

	Érkezők	Eltöltött éjtszakák	Napi átl. tartózkodás	Emelkedés (+), ill. csökkenés (—) az érkezők számában 1933-hoz képest %-ban
	száma			
1. Ausztria	24.989	72.384	2·89	+ 9·0
2. Cseh-Szlovákia	21.260	67.171	3·15	+ 0·5
3. Németország	13.481	49.784	3·69	+ 27·5
4. Románia	12.600	50.679	4·02	— 1·0
5. Olaszország	6.113	21.383	3·49	+ 17·0
6. Anglia	5.660	24.269	4·28	+ 33·0
7. Franciaország	4.464	16.618	3·72	+ 15·0
8. U. S. A.	3.595	15.835	4·40	— 18·0
9. Svájc	3.230	11.563	3·57	— 26·0
10. Jugoszlávia	3.035	11.828	3·89	— 18·0
11. Lengyelország	2.719	7.775	2·85	+ 120·0
12. Hollandia	1.976	8.682	4·39	+ 38·0
13. Bulgária	985	3.813	3·86	+ 55·0
14. Belgium	823	2.648	3·21	+ 40·0
15. Svédország	700	2.585	3·69	+ 20·0

Különös nyomatékkal kell itt rámutatni az angolok számának 33%-os emelkedésére, ami a magyar vízumkötelezettségnek Angliával szemben való időleges felfüggesztésére vezethető vissza. Világosan ráeszmélhetünk erre akkor, ha az alábbi táblázaton keresztül, havonta részletezve, hasonlítjuk össze az 1933. és 1934. évi angol idegenforgalmát:

	Érkezők száma	
	1933.	1934.
	évben	
Január	102	114
Február	86	103
Március	153	135
Április	161	215
Május	300	771
Június	338	602
Július	351	871

	Érkezők száma 1933. évben	1934. évben
Augusztus	1.354	1.274
Szeptember	829	1.047
Október	306	246
November	156	158
December	108	124
Összesen	**4.244**	**5.660**

Ez a táblázat azt mutatja, hogy az angol vendégek száma, amely a két összehasonlított esztendő első négy és utolsó három hónapjában egymás között csaknem egyforma volt, 1934. év májusától szeptember végéig, tehát pontosan az alatt az idő alatt, amíg az ideiglenes vízummentesség érvényben volt, szembeötlően emelkedett. (Augusztus hónap 1933-ban a cserkész-jamboree miatt volt látogatottabb.)

Amint az országok összehasonlításából látható, a legtöbb vendég, az egész külföldi eredetű idegenforgalomnak 22·6%-a, Ausztriából érkezett s a legtöbb idegenforgalmi napot is az osztrákok töltötték el nálunk. Itt kell megjegyezni, hogy az osztrák vendégek között 22.030 bécsi volt, 248 jött Burgenlandból s 2711 Ausztria egyéb részeiből. Átlagosan a leghosszabb ideig tartózkodtak Budapesten az Amerikai Egyesült-Államokból érkezett vendégek. A tartózkodás idejében az amerikaiak után (4·40, az előző évben 4·22 nap) a hollandok (4·39, az előző évben 3·94 nap), az angolok (4·28, az előző évben 4·08 nap) és a románok (4·02, az előző évben 3·89 nap) következnek. Ha az elcsatolt területi vendégeket nem vesszük figyelembe, a külföldi vendégek érkezésének sorrendje a következőképen alakul: 1. Ausztria, 2. Németország, 3. Olaszország, 4. Anglia, 5. Cseh-Szlovákia, 6. Franciaország, 7. U. S. A., 8. Svájc, 9. Lengyelország, 10. Románia, 11. Hollandia, 12. Bulgária, 13. Jugoszlávia, 14. Belgium, 15. Svédország.

Az 1933. esztendőhöz képest emelkedés mutatkozik a következő nemzetiségű érkezők számában: osztrákok, csehek, németek, olaszok, franciák, angolok, hollandok belgák, svédek, lengyelek, bolgárok. Emelkedett ezeken kívül a kisebb látogatószámú külföldiek közül a danzigiak, lichtensteiniek, portugálok, luxemburgiak, spanyolok, norvégek, litvánok, lettek, oroszok, görögök, törökök, japánok, valamint az afrikaiak és ausztráliaiak száma is. Számbelileg és abszolút értelemben is fontos az osztrákok, csehek, angolok, franciák, hollandok bolgárok, belgák és svédek számának emelkedése, mert az utolsó két évtizedben még egy évben sem járt annyi osztrák, csehszlovák, angol, francia, holland, bolgár, belga és svéd vendég Budapesten, mint 1934-ben. Külön kell rámutatni itt a lengyelek számának 120%-os emelkedésére is.

Ezzel szemben csökkent 1933-hoz képest a románok, USA-beli amerikaiak, svájciak, jugoszlávok, monakóiak, dánok, finnek, esztek, egyéb amerikaiak és ázsiaiak (japánok nélkül) száma. Az amerikaiak száma az 1925. év látogatottságának színvonalára esett vissza. A svájciak számának csökkenése csak 1933. évvel szemben jelent veszteséget, amikor viszont a svájciak számában szokatlan, 89%-os emelkedés könyvelhető el. A jugoszlávok sajnos, soha még olyan kevesen nem érkeztek Budapestre, mint 1934-ben. E csökkenések okát nem idegenforgalmi propagandánk elégtelen voltában vagy Budapest idegenforgalmi vonzóerejének bizonyos irányokban való hanyatlásában kell keresni, hanem politikai (jugoszlávok) és gazdasági (svájciak és amerikaiak) okokban.

Ha az 1934. év idegenforgalmát hónapok szerint megosztva vizsgáljuk, a következő táblázat ad mindenre kiterjedő képet az idegenforgalom hullámzásáról:

Hónap	Összes idegenforgalom Budapesten szállókban és penziókban		Ebből				Átlagos éjjelek
			belföldiek		külföldiek		
	érkezők	éjjelek	érkezők	éjjelek	érkezők	éjjelek	
Január	11.486	33.655	6.635	15.895	4.851	17.760	2·93
Február	11.117	31.061	6.690	14.811	4.427	16.250	2·79
Március	16.250	44.234	8.640	19.112	7.610	25.122	2·72
Április	13.716	37.354	6.603	14.421	7.113	22.933	2·72
Május	24.471	72.247	9.683	23.298	14.788	48.949	2·95
Június	17.428	49.997	7.066	15.871	10.362	34.126	2·86
Július	18.553	53.680	6.799	16.207	11.754	37.473	2·89
Augusztus	24.594	76.572	8.335	20.259	16.259	56.313	3·11
Szeptember	21.011	66.927	8.392	20.535	12.619	46.392	3·18
Október	17.898	53.250	8·536	20.692	9.362	32.558	2·91
November	12.520	40.997	7·182	19.106	5.338	21.891	3·27
December	13.069	44.297	7.095	19.126	5.974	25.171	3·39
Összesen	**202.113**	**604.271**	**91.656**	**219.333**	**110.457**	**384.938**	**2·99**

A szálló- és penzióbeli vendégek összes forgalma, beleértve a belföldiek és külföldiek forgalmát, úgy az érkezők számában, mint az éjjelezésekben augusztusban volt tehát a legerősebb (az évi idegenforgalom 14%-a), sorban ezután május következett, majd szeptember, július, október, június és március. Az idegenek tartózkodásának átlagos ideje a téli hónapokban, decemberben és novemberben volt a legjobb, sorban ezek után szeptember, augusztus és május következett.

Az érkezők között január, február, március, november és december hónapokban több volt a belföldi, mint a külföldi. Áprilistól októberig pedig állandóan több külföldi érkezett, mint belföldi.

Az éjjelezések számából kivétel nélkül minden hónapban több esett a külföldiekre. Májustól szeptemberig a külföldi éjtszakák száma havonta több, mint kétszerese (augusztusban csaknem háromszorosa) a belföldi éjtszakák számának.

A belföldiek forgalmában május a vezető hónap s utána március második helyen, október harmadik helyen, szeptember negyedik helyen és augusztus ötödik helyen következik.

Ismét megváltozik ez a sorrend a külföldiek forgalmában, akik augusztusban jöttek a legtöbben (16.259 érkezés, 56.313 éjtszaka, az egész külföldi idegenforgalom 14·7%-a). Sorban ezután második helyen május (14.788 érkező), harmadik helyen szeptember (12.619 érkező), negyedik helyen július (11.754 érkező) következik.

Idegenforgalmi eredményekkel is megvilágítottan ezek a számok azt jelentik, hogy az 1934. évi idegenforgalom augusztusban volt a legerősebb.

Nagy vonzóerőt gyakorolt a Budapesti Nemzetközi Vásár úgy külföldi, mint belföldi vendégekre, akik közül ez utóbbiak a Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmából jöttek legszámosabban Budapestre (az egész belföldi forgalom 10%-a). Csak növeli a vásár idegenforgalmi sikerét és nagy jelentőségét, ha figyelembe vesszük még a magánlakások vásári forgalmát, valamint a vásár alkalmával befutott filléres vonatok tekintélyes számú belföldi közönségét is, amely a hivatalos statisztikában nem szerepel.

Megállapítható különben az is, hogy 1934-ben a külföldiek szemmel láthatólag erősebb forgalma márciustól október végéig tartott s az összes külföldi vendégeknek mintegy $^4/_5$ része érkezett ezekben a hónapokban s a január-február, november-december hónapokra együttesen a külföldi forgalomnak alig $^1/_5$ része esett. Ez évben tehát a március elejétől október végéig terjedő idő volt az idegenforgalom főszezonjának tekinthető, ami a multtal szemben az idegenforgalmi évad meghosszabodását jelenti.

Az 1934. évi idegenforgalom az utolsó évek idegenforgalmi eredményeinek tükrében. Az 1934. év idegenforgalmi adatai akkor mérlegelhetők kellően, ha az utolsó évek idegenforgalmi statisztikájába állítjuk be azokat. A budapesti szállodák és penziók foglaltságában nyilvánuló egész idegenforgalom az 1924. év óta a következőképen alakult:

Év	Érkezők	Éjjelek	Év	Érkezők	Éjjelek
1924	179.720	504.727	1930	241.456	640.728
1925	240.153	602.551	1931	202.891	540.791
1926	247.606	609.030	1932	190.593	528.082
1927	260.870	651.088	1933	192.688	554.934
1928	269.606	712.397	1934	202.113	604.271
1929	250.055	656.274			

Ez a táblázat azt mutatja, hogy 1924-től 1928-ig a vendégek száma és az itt töltött éjjelek száma állandóan és fokozatosan emelkedett. Az 1928. év 269.606 érkezővel és 712.397 éjtszakával nemcsak ennek az időszaknak, hanem a mindenkori forgalomnak is — a háború előttit sem kivéve — a legjobb esztendeje volt. Ettől kezdve a gazdasági helyzet rosszabodásával a forgalom ismét csökkenőben volt egészen 1932. év nyaráig, azonban a csökkenés tempója változott.

Az éjjelek számában jelentkező veszteség 1928-tól 1930-ig 71.669, 1930-ról 1931-re, egy év alatt, csaknem 100.000. Ezzel a megdöbbentő visszaeséssel áll szemben az 1932. évi hiány, amely már mindössze csak 12.709 éjtszaka s az 1933. évi emelkedés (26.852 éjtszaka), amelynek következtében az akkori eredmények az éjjelek számában már nemcsak az 1932. év veszteségét szerezték vissza, hanem meg is haladták az 1931. évi eredményeket. Az 1934. évben az éjtszakák számának emelkedése csaknem kétszerese (49.337 éjtszaka) az 1933. évi többletnek, az érkezők számában mutatkozó nyereség pedig (9425) közel négy és félszer nagyobb az előző évinél (2095). A fejlődés tempója tehát örvendetesen gyorsuló s ez a tény azt bizonyítja, hogy Budapest idegenforgalmi vonzóereje a mai nehéz időkben is évről-évre fokozottabban teszi meg a maga hatását, ha komoly propagandával és céltudatos munkával megkeressük azokat a lehetőségeket, amelyek az idegenforgalom emelésére vezetnek.

Részleteiben vizsgálva az idegenforgalom évtizedes statisztikai alakulását, a következők láthatók:

Csonka-Magyarországról Budapestre érkezett:

1924-ben	121.051	személy	1930-ban	125.207	személy
1925-ben	171.139	«	1931-ben	103.720	«
1926-ban	170.309	«	1932-ben	96.830	«
1927-ben	166.001	«	1933-ban	90.752	«
1928-ban	160.015	«	1934-ben	91.656	«
1929-ben	139.179	«			

A Csonka-Magyarországról eredő idegenforgalom 1925. év óta fokozatos csökkenést mutat fel az 1933. évi mélypontig. Az érkezők 1925. évi számához képest 80.387 személy, a belföldi vendégek 44%-a hiányzott már addig, s a külföldről jövő idegenek számának erősen kellett emelkednie, hogy ezt a nagy csökkenést úgy, ahogy ellensúlyozza. 1934-ben végre megfordult ez az irányzat és ha az emelkedés még csekélynek is látszik, mégis reményt nyujt arra, hogy e téren is kedvezőbb fejlődés küszöbén állunk.

A belföldi vendégek számában rejlő visszaesés okait elsősorban gazdasági viszonyok romlásában jelöltük meg. Időközben azonban az egyes nagyobb magyar vidéki városokkal való közlekedési viszonyok is oly mértékben változtak, hogy a vidéki közönség szállóban való megszállás szüksége nélkül látogathatott el egy-egy napra a fővárosba.

Az elcsatolt területekről származó idegenforgalom 1924. óta a következő hullámzó változást mutatja :

Év	Ausztria	Csehország	Szerbia	Románia	Fiúme	Összesen
1924	261	11.116	3.729	7.944	168	23.218
1925	283	10.474	4.708	8.966	149	24.580
1926	171	11.988	5.840	10.413	169	28.581
1927	199	13.698	6.575	13.808	180	34.460
1928	239	14.197	7.065	16.228	237	37.966
1929	236	14.222	6.425	16.476	223	37.582
1930	223	15.372	4.403	15.656	219	35.873
1931	222	13.464	4.434	11.653	205	29.978
1932	246	14.972	3.833	11.081	215	30.347
1933	227	17.459	2.692	10.445	244	31.067
1934	248	16.415	2.060	10.011	268	29.002

Az 1933. évi eredmény e téren az 1926. és 1927. év eredményei között fekszik, de az 1927—1930. esztendőkkel szemben csökkenést mutat fel. Az a körülmény, hogy az elcsatolt területekről érkező vendégek számában a jelenlegi nagyon nehéz viszonyok között nem tapasztalható erősebb visszaesés, arra mutat, hogy Budapest, a régi magyar főváros, a Kárpátok koszorúján belül lakó testvéreinket ma is a régi erővel vonzza még magához s az elszakított magyarok évről-évre eléggé állandó tömegekben keresik fel ma is Budapestet, minden politikai elszigeteltség és minden gazdasági depresszió ellenére.

A távolabbi külföldi idegenforgalom 1924. év óta az érkezések számában a következő képet mutatja :

1924	35.451	1930	80.376
1925	44.434	1931	69.193
1926	48.716	1932	63.416
1927	60.409	1933	70.869
1928	71.625	1934	81.455
1929	73.294		

Ebben a rovatban 1930-ig egyenletes és fokozatos emelkedés tapasztalható s eddig az időpontig az 1920. évi idegenforgalom csaknem hatszorosára emelkedett. Ez a fejlődés örvendetesen folytatódott még az 1931. év első felében is, azonban ebben az esztendőben az ismert gazdasági jelenségek hatása alatt már természetesen vissza-

esésről kell beszámolnunk. Az 1932. év első felében is tovább tartott a hanyatlás, amit azonban örvendetesen megállított a külföldi forgalom 1933. évi emelkedése. Az 1933. év külföldi eredetű forgalma hatalmas emelkedést hozott s ezt teljessé teszi az 1934. esztendő emelkedése, amely abszolút eredményt jelent nemcsak 1920 óta, hanem akkor is, ha a boldog békeidők megfelelő legjobb eredményeivel próbáljuk összehasonlítani, mert a nyolcvanas esztendők legkedvezőbb évében, 1885-ben, 35.477, a kilencvenes évek legjobb esztendejében, 1895-ben 59.159, s a kilencszázas évek ismeretlen adatai után a kilencszáztízes békeévek legjobbjában, 1912-ben, 56.146 tényleges külföldi kereste fel Budapestet. A távolabbi külföldről még soha sem jött annyi vendég Budapestre, mint 1934-ben.

Az összes külföldi vendégek érkezése és éjjelezése az elmult években a következőképen alakult :

Év	Érkezések	Éjjelezések	Év	Érkezések	Éjjelezések
1924	58.669	210.757	1930	116.249	363.701
1925	69.014	221.328	1931	99.171	307.047
1926	77.297	239.769	1932	93.763	306.097
1927	94.869	286.767	1933	101.936	344.623
1928	109.591	341.210	1934	110.457	384.938
1929	110.876	340.203			

Amint e számoszlopokból látszik, az érkezők rovatában az összes külföldi vendégek száma 1924-től 1930-ig megkétszereződött. Ezt az értékes eredményt az utóbbi évek súlyos gazdasági viszonyai 1932-ig lényegesen megcsonkították ugyan, azonban az 1933-ban elkezdődött s 1934-ben erőteljesen folytatódó nagy fellendülés ismét a legjobb reményekre jogosíthat. Érdekes párhuzamot mutat a budapesti idegenforgalom e hullámzásával Prága külföldi forgalma, amely 1930-ban volt tetőpontján 106.587 külföldi látogatóval. E szám 1933-ig 63.563-ra esett vissza s bár a fellendülés ott is megkezdődött, az idei érkezők száma (67.800) még messze elmarad az 1930. évi eredmények mögött.

A külföldiek által Budapesten töltött éjtszakák száma nemcsak arról tanuskodik, hogy megtérült az elmult esztendők vesztesége, hanem arról is, hogy 1934-ben — az eddig legjobb 1930. év eredményét is túlszárnyalva — a külföldi idegenforgalom legjobb esztendejéhez érkezett el.

Fejlődésről számolhatunk be 1934-ben akkor is, ha az idegenforgalom összetételét figyelve, a belföldi és külföldi vendégek forgalmának egymáshoz való arányát vizsgáljuk. Az évi összes idegenforgalomhoz viszonyítva e két idegenforgalmi kategória érkezőinek száma a következőképen alakult :

Év	Magyarországról jött	Külföldről jött
	százalék	
1926	68·81	31·19
1927	63·63	36·37
1928	59·36	40·64
1929	55·67	44·33
1930	51·85	48·15
1931	51·12	48·88
1932	50·80	49·20
1933	47·10	52·90
1934	45·35	54·65

A két idegenforgalmi kategória éjjelezéseinek a száma ugyanezen idő alatt a következő aránylagos eltolódást mutatja fokozatosan a külföldi forgalom javára:

Év	Egy-egy esztendő összes idegenforgalmi éjtszakájából jut % belföldiekre	külföldiekre
1926	61·0	39·0
1927	56·0	44·0
1928	52·0	48·0
1929	48·0	52·0
1930	43·5	56·5
1931	43·0	57·0
1932	42·0	58·0
1933	37·9	62·1
1934	36·2	63·7

Ez az összeállítás azt bizonyítja, hogy a külföldi eredetű idegenforgalom súlyban és jelentőségben egyre gyarapodik s aránylagosan egyre fontosabb része lesz az egész idegenforgalomnak. Következésképen az idegenforgalmi propagandával is állandóan és kitartóan a külföld felé kell fordulni és az idegenforgalmi berendezkedésekben is arra kell törekedni, hogy mihelyt a várt jobb viszonyok bekövetkeznek, elsősorban a külföldi vendégek igényeinek megfelelő kielégítésére legyen a főváros felkészülve.

Budapest idegenforgalmi vonzóerejéről megalkotott kép nem lehet teljes, ha nem vesszük számításba azokat a vidéki kirándulókat, akik filléres vonatokon (48 filléres vonat 50.550 utassal), valamint bizonyos különleges alkalmakkor (Nemzetközi vásár, Szent István-nap, Országos Katolikus Kongresszus, Nemzeti Munkahét stb.) nagy számban tartózkodtak egy-egy napig, reggeltől estig Budapesten. Ha az érkezettek számából levonjuk azoknak a vidékieknek a számát, akik hivatásuknál fogva naponta bejárnak a fővárosba, ezeket a meg nem szálló, egynapos kirándulókat mintegy 220.000 személyre tehetjük.

Az 1934. év teljes budapesti idegenforgalma ezek szerint a következőképen összegezhető:

Szállodákban és penziókban megszállt bel- és kölföldi	202.113	vendég	604.271 napra
Magánlakásokban megszállt külföldi (becslés)	77.660	«	465.960 «
Magánlakásokban megszállt belföldi (becslés)	82.490	«	494.940 «
Belföldi kiránduló megszállás nélkül (becslés)	220.000	«	220.000 «
Budapestre érkezett összesen	**582.263**	vendég	**1,785.171** napra

Dacára az idegenforgalom kedvező alakulásának, a vendéglátóipar helyzete lényegesen nem javult. Az utasok számának növekedése nem kárpótolhatta a vendéglátó iparokat, mert az utasok általában keveset költöttek. A nemzetközi idegenforgalom, ha az utasok számát nézzük, nem is jelentékenyen kevesebb, mint 1930-ban, viszont a világ idegenforgalma által megforgatott pénzmennyiség az 1930. évinek csupán egynegyed része a Népszövetség fizetésmérlegstatisztikája szerint. Ez a szám egymagában véve is eléggé jellemzi azt a válságos helyzetet, amelyben a vendéglátó iparunk van.

Az 1934. év idegenforgalmi eseményei. A január havi idegenforgalom kiemelkedő eseménye a Fédération Internationale des Unions Intellectuelles tagjainak budapesti közgyűlése volt. A kongresszuson az európai kultúrnemzetek szellemi vezetői közül több, mint százan vettek részt s a kongresszus üléseivel az egész európai sajtó inten-

ziven foglalkozott. Január havában látogatta meg a fővárost a román gyermekvédő szövetség 70 tagja, valamint a Budapesten vendégszerepelt kanadai jéghockey-csapat.

A február hónap mindenkor egyike az év idegenforgalmi tekintetben legkevésbbé mozgalmas hónapjainak s ez esztendőben a februári idegenforgalom kialakulását még külön is károsan befolyásolták az ismeretes bécsi és ausztriai véres események, amelynek következtében a más esztendőkben az ezidőtájt Bécsen keresztül érkező külföldi vendégek elmaradtak. Mindazonáltal fokozott forgalom jelenthető a nevezetesebb farsangi események (különösen a február hó 1-én megtartott, idegenforgalmi szempontból is jelentős Operabál) és az e hónap folyamán megtartott nemzetközi sportesemények (nemzetközi vívóakadémia, nemzetközi műkorcsolyázóverseny és gyorskorcsolyázóverseny, nemzetközi síversenyek a Mátrában és Budapesten) alkalmából. A nevezetesebb külföldi személyiségek sorában e hónapban Dollfuss osztrák kancellár és Suvich olasz külügyi államtitkár szerepeltek, akiknek itt időzése idegenforgalmi propaganda szempontjából is különös fontossággal bírt annál a nemzetközi érdeklődésnél fogva, amely mindkettőjük útját kísérte.

Március első napjaiban az idegenforgalom megélénküléséről számolhatunk be. Ekkor időztek itt az Interparlamentáris Unió külföldi delegátusai és velük egyidőben a lengyel diákok egy tanulmányi csoportja. Ezt követőleg Klieber osztrák nemzetgyűlési képviselő vezetésével osztrák idegenforgalmi szakférfiak látogattak el Budapestre, akik itt értékes tanácskozásokat folytattak az osztrák-magyar idegenforgalmi kapcsolatok kimélyítéséről. Már a Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár közeledtét jelezte az olasz mezőgazdák egy tekintélyes csoportjának budapesti látogatása, valamint a lengyel földművelésügyi miniszter itteni tartózkodása.

Március hó 22-től 26-ig, az Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár idején megteltek a budapesti szállók a kiállítás belföldi és külföldi vendégeivel és elérkezett a mindenkori idegenforgalmi évad első kimagasló eseménye. Az Idegenforgalmi Hivatalt már a vásár megnyitását megelőzőleg hat héttel foglalkoztatni kezdték a vásárral kapcsolatos szállásigénylések, amelyeknek száma természetesen napról-napra emelkedőben volt, egész a vásár befejeztéig. A várható nagy forgalomra való tekintettel az Idegenforgalmi Hivatal ezúttal is fellállította pályaudvari kirendeltségeit s éjjel-nappal tartó inspekciós szolgálatot rendszeresített a hivatalban. A vásár alkalmából március hó 25-én több filléres vonat is érkezett Budapestre és különösen örömmel kell beszámolni arról, hogy a belső forgalom, amely eddig évről-évre csökkenőben volt, a mult esztendőhöz viszonyítva emelkedő irányzatot mutatott fel. Természetesen várakozáson felüli szép eredményt hozott a vásár megszállt területi és külföldi forgalma is.

Április hó első napjai a húsvéti ünnepek mozgalmas idegenforgalmi eseményeivel teltek el. Ez évben fokozott mértékben ismétlődött meg már ez alkalommal is az a legutolsó esztendőkben tapasztalt idegenforgalmi jelenség, hogy az idegenforgalmi évad alatt, a vasár- és ünnepnapokon s különösen a kettős ünnepek alkalmából, weekend-jellegű idegenjárás észlelhető a közelebbi külföldről. Ehhez képest az 1934. évi husvéti ünnepek alkalmából eddig még sohasem észlelhető nagy idegenforgalomról számolhatunk be. Ez időben ugyanis Bécsből és Ausztriából mintegy 1300 osztrák vendég érkezett Budapestre és a főváros határában, a Bécsi-úti vámnál 40 autobusz és ezenkívül 334 autó és motorkerékpár érkezését számolták meg. A távolabbi külföldről a következő csoportok érkeztek: Müncheni Magyar Idegenforgalmi Iroda:

délnémet vadászok 360 személy, Berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda: berlini, drezdai és boroszlói csoportjai 810 személy, CIT-IBUSZ velencei cserevonata 350 személy, két svájci társascsoport 142 személy, IBUSZ francia geográfusok 25 személy. Mindezek következtében az egyéni utasok figyelembevételével is, közel 4—500 személyre volt tehető a Húsvét alkalmából Budapesten tartózkodott külföldiek száma.

A húsvéti forgalom alkalmából várható torlódás elkerülésére, a nagyszámban érkező külföldiek elszállásolásának megkönnyítésére Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala a húsvéti ünnepek alkalmából inspekciós szolgálatot tartott fenn, amely a nagyszombatról húsvétvasárnapra virradó éjtszaka is permanenciában volt.

A húsvéti forgalmat követőleg április 6-án Temesvárról érkezett egy különvonat az ottani Központi Bank rendezésében, majd a lengyel vívók s az Európa boxbajnokság résztvevői tartózkodtak Budapesten. Ugyanerre az időre estek a Rotary International igazgatósági tanácsának budapesti ülésezései is, amely alkalommal ennek az előkelő nemzetközi egyesületnek mintegy 32 vezető tagja tartózkodott több napon keresztül a fővárosban. Április hó második felében a török diákok itteni tartózkodásáról, a Tisza-szobor leleplezésével kapcsolatos belső forgalomról, az április 24-én érkezett 100 olasz vasutasról s az április 28-i gráci filléres vonat (400 személy) utasainak, az Osztrák Touring Club tagjainak (kb. 150 kocsi) és a Dunagőzhajózási Társaság wieni különhajójának (kb. 300 személy) érkezéséről kell megemlékezni. Április 29-én a nemzetközileg is igen látogatott Budapesti Concours d'Elégance volt az idegenforgalom egyik fontos eseménye.

Május hónapban már a hó első napjaiban érezhető volt az esztendőről-esztendőre mind nagyobb sikerrel megrendezett Budapesti Nemzetközi Vásár idegenforgalmi vonzóereje s május hó 4-től 14-ig, a vásár tartama alatt, Budapest nemzetközi forgalma örvendetes mozgalmasságot mutatott. Az egyre-másra érkező népes külföldi csoportok közül külön kell megemlékezni a török parlamenti képviselők s kísérőik 150 tagú társaságáról, a bolognai motorosokról, az olaszok cserevonatáról, Anastase Béros görög csoportjáról, egy 120 tagú bolgár csoportról, a müncheni Magyar Idegenforgalmi Iroda társascsoportjáról, a vásárra érkezett lett csoportról és a vásár utolsó napjaiban érkezett 300 tagú lengyel csoportról.

A Budapesti Nemzetközi Vásárral egyidőbe esett az olasz-magyar kereskedelmi és idegenforgalmi értekezlet, s a Nemzeti Utazási Irodák Szövetségének (AGOT) kongresszusa, amelyre Európa legfontosabb hivatalos utazási irodáinak vezetői gyűltek össze Budapesten. A vásár mozgalmas programmja mellett idegenforgalmi szempontból különösen vonzó eseményt jelentett a május hó 10-én rendezett angol-magyar futballmérkőzés, valamint Bem tábornok szobrának május 16-i leleplezése mellett a JUBILEHE Országos Magyar Bélyegkiállítás, s a BSE fényképkiállítása a székesfővárosi Vigadóban.

A nagyarányú idegenforgalomnak zavartalan lebonyolítását Budapest Székesfőváros idegenforgalmi Hivatala minden eszközzel igyekezett biztosítani. A hivatal felkérte a MÁV igazgatóságát, a M. kir. Államrendőrség főkapitányságát, a BSzKRT és Autobuszüzem igazgatóságát az idegenekkel érintkező személyzet megfelelő kioktatására s külön hirdetésekkel hívta fel az érkezők figyelmét Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának kirendeltségeire és központi inspekciós szolgálatára. A hivatal személyzete a vásár egész tartama alatt éjjel-nappal inspekciós

szolgálatot tartott, ellenőrizve és irányítva az ez alkalomra a Keleti, Nyugati és Déli pályaudvarokon felállított elszállásoló kirendeltségek, valamint a vásár területén működött kirendeltségek tevékenységét, munkáját a bécsi hajók érkezésénél, valamint a Bécsi-úti vámnál szolgálatban volt kirendeltségek tették teljessé.

A hivatal és kirendeltségei a vásár egész időtartama alatt állandóan nyilvántartották a szállóbeli, penziói és szanatóriumi elszállásolás lehetőségeit s közvetítették a külön ez alkalomra összegyüjtött és szakszerűen felülvizsgált magánszobák kiadását is. Ily módon sikerült elérni azt, hogy bár a vásár tartama alatt az összes rendelkezésre állott szálláshelyek állandóan foglaltak voltak, az érdeklődő idegenek elszállásolásában mégsem mutatkozott semmi fennakadás és azok is, akik előzetes lakásigénylés nélkül érkeztek Budapestre, minden nehézség nélkül, igényeiknek megfelelő szálláshoz juthattak. A vásár tartama alatt a következő vidéki városokból érkeztek filléres vonatok Budapestre: Kőszeg, Szombathely, Sopron, Győr, Pécs, Kaposvár, Hódmezővásárhely, Szeged, Szentes, Gyula, Békéscsaba, Mezőtúr, Mezőberény, Gyoma, Nyíregyháza, Sátoraljaújhely, Sárospatak, Tokaj, Szerencs, Miskolc, Eger, Gyöngyös, Veszprém, Székesfehérvár.

A továbbiakban a holland egyetemi hallgatók csoportja, az osztrák rendőrtisztek motorkerékpáros csoportja, egy 34 tagú újabb olasz csoport, a Pesti Hírlap angol autóstársasága, a felsőausztriai, alsóausztriai és salzburgi automobilisták csoportjai, s a zürichi Kuoni iroda svájci csoportja élénkítették az idegenforgalmat, amely a pünkösdi ünnepekkel ismét különösen mozgalmas dátumhoz érkezett. Különösen kiemelendő ez alkalommal a már korábban említett autós csoportok érkezésén felül is az egyre erősebben fejlődő autós idegenforgalom. Május hó 18-tól 21-ig — pünkösd idején — csak a Bécsi-úti vámhoz 450 külföldi gépjármű érkezett 1897 utassal, amely jelentős számból a május hó 19-én déltől 20-án délig terjedő 24 óra alatt 31 autobusz, 291 magánautó és 18 motorkerékpár érkezett meg, több, mint 1500 pünkösdi vendéggel. Ennek az eredménynek az elérésében nagy szerepet játszik a m. kir. kormány által az elmult évben bevezetett előjegyzési kedvezmény s a székesfőváros által kezdeményezett Szent Kristóf-plakett propaganda, amelynek eredményeként az Idegenforgalmi Hivatal inspekciós szolgálata az ünnepek alatt alig győzte fogadni és plakettel ellátni a főváros bécsi irodájának utalványával érkező külföldi gépjárműtulajdonosokat. A bécsi iroda propagandája nyomán a pünkösdi ünnepekre mintegy 1000 személy látogatott el Bécsből és Ausztriából Budapestre. Ezenfelül a pünkösdi ünnepek alatt érkezett az EST-lapok és a Globetrotter utazási iroda párizsi különvonata több mint 200 utassal, az IBUSZ svájci különvonata 116 utassal, a berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda különvonata 560 utassal stb.

Különösen nagy jelentősége volt a Pesti Hírlap francia képviselő- és ujságíró csoportja látogatásának, mert ez alkalommal hosszú idők után először történt meg, hogy a francia parlament minden pártárnyalatát képviselő politikusok csaknem egy hétig tanulmányozták Budapestet és Magyarországot.

Az Idegenforgalmi Hivatal előrelátva a szállók és penziók pünkösdre várható nagy foglaltságát, ismét felállította pályaudvari kirendeltségeit, amelyek a hivatal éjjel-nappal működő inspekciós szolgálatával együtt állandó permanenciában voltak az érkező idegenek szállásigényeinek megfelelő kielégítésére. Ennek az intézkedésnek elismerten kedvező hatása mutatkozott a fent vázolt rendkívüli forgalom zavartalan lebonyolításában.

A pünkösdi ünnepek után a Pesti Hírlap 425 személyes angol vonata s a norvég autósok 15 kocsiból álló társasága jelentették a következő idegenforgalmi eseményeket, de ezekkel egyidejűleg már meg is kezdődött a Nemzetközi Ifjúsági Testnevelési Kongresszus ülésezése, bevezetőjéül az ismét nagy külföldi tömegeket vonzó tornász-világbajnoki mérkőzéseknek. A világbajnokság résztvevőinek első csoportjai a Berlini, illetve Müncheni Magyar Idegenforgalmi Irodák rendezésében, május 27-én és 28-án már befutottak, a Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala május hó 31-re ismét pályaudvari kirendeltséget és hivatalos inspekciós szolgálatot szervezett, hogy a várható óriási méretű idegenforgalom minden tekintetben megelégedésre legyen lebonyolítható.

Június hónap első napjait a még május hó végén kezdődött s június hó 3-ig tartott tornászvilágbajnokság eseményei tették mozgalmassá. Június első napjaiban még a fővárosban tartózkodtak a május hó végén érkezett két berlini különvonat utasai, úgyhogy június hó első hete zsúfolásig megtölötte az összes fővárosi szállodákat. Június hónap kimagasló eseménye idegenforgalmi szempontból is a Mezőgazdasági Kongresszus volt, amely június 13-tól 20-ig tartott. A kongresszusra több, mint 600 előkelő külföldi vendég érkezett a fővárosba. Úgyszólván egy európai ország képviselői sem hiányoztak a résztvevők közül, akiknek soraiban ott voltak Amerika, Egyiptom, Japán, Kina stb. delegátusai, de nagyszámú megbízottal vettek részt a szomszédos államok is. A kongresszus nemzetközi viszonylatban a magyar fővárost heteken keresztül az érdeklődés középpontjába állította. A kongresszus jelentőségét külön kiemelték azok a megtisztelő látogatások, amelyekben ez idő alatt Európa vezető államférfiai részesítették a fővárost. Ez idő alatt látogatta meg Budapestet kétízben is a tragikus körülmények között elhúnyt Dollfuss osztrák kancellár, Fey osztrák közbiztonsági miniszter, továbbá Jutila finn földművelésügyi miniszter számos fontos vezetőszemélyiség kíséretében, akiknek látogatása nemcsak idegenforgalmi, hanem politikai szempontból is kimagasló eseménye volt a június hónap külföldi idegenforgalmának.

Június hó első felében érkezett Budapestre 330 német vasutas, viszonozva a Magyar Vasutasok Országos Szövetsége május havában történt látogatását. E csereakció a magyar és német vasutasok hagyományos barátságának továbbápolásán kívül idegenforgalmi célokat is szolgált. Ugyanez alatt az idő alatt látogatták meg a fővárost magyarországi tanulmányútjuk során a finn és eszt vendégek nagyobb csoportjai. Ezt követőleg egy 20 tagból álló ujságírócsoport érkezett Bécsből Budapestre, ahonnan a balatoni fürdők és gyógyhelyek megtekintésére utazott. Június hónap közepén látogatott Budapestre az angol okleveles gyarmatárukereskedők 65 tagú csoportja. Háromnapos budapesti tartózkodásuk alatt megtekintették a főváros új nagy élelmiszerexportvásárát, valamint a fővárosi élelmezési ipar nagy telepeit. Ez volt az első eset, hogy azok az angol kereskedők, akik a magyar élelmiszereket Angliában közvetlenül hozzák forgalomba, Magyarországra ellátogattak. Június hónap második felének kimagasló idegenforgalmi eseménye volt a német ujságírók 20 tagú csoportjának látogatása, akik a Magyar Nemzeti Szövetség meghívására érkeztek a fővárosba és akiknek látogatásával kapcsolatban a németországi sajtó élénken foglalkozott a magyar fővárossal. Ugyancsak június hónap folyamán érkezett Budapestre az olasz CIT 100 tagú, erdőmérnökökből álló csoportja, a berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda német társascsoportja, valamint a Globe Tours 120 tagból

álló svájci, francia, angol társasága. Mint kimagasló egyéni látogatásról, meg kell emlékezni a hónap végén Kaya japán császári herceg és felesége budapesti tartózkodásáról.

Július hónapban a svéd autósok látogatása indította meg az idegenforgalmat. Ezt követőleg egy olasz társaság, majd a lengyel orvostanhallgatók egy csoportja látogatta meg Budapestet. Ezután egy 22 tagból álló bolgár ujságírócsoport érkezett Budapestre dr. G. Eremoff főszerkesztő vezetésével. A következő héten a német Uránia Egyesület 100 tagja tartózkodott Budapesten, majd július 11-én a Pesti Hírlap angol cserevonatának utasai érkeztek meg. Egybeesett ezzel az érkezéssel a litván katonai repülők budapesti fogadtatása s a nemzetközi mótorcsónakverseny, amelyre a külföld híres versenyzői is megérkeztek. Július 17-én a Münchener Lehrer-Gesangverein és a Reichs Symphonie Orchester 650 tagú társasága látogatott el Budapestre. Július hó 20-án a Pesti Hírlap és az IBUSZ cserevonatakciójának egyik legnagyobb jelentőségű eseménye zajlott le : a 420 utassal érkező francia különvonat fogadtatása, amely különösen a mostani nehéz gazdasági és politikai helyzetben igen nagy idegenforgalmi és politikai propagandajelentőségű volt. Egyidejűleg a francia gyarmati Aero Club elnöke háromszemélyes repülőgépével érkezett meg Budapestre, majd a Hickie Borman angol utazási iroda 120 tagú társasága, az eszt tanitók 35 tagú és a lengyel diákok 80 tagú csoportja következett. Július hó utolsó napjaiban a norvég válogatott tenniszezők érkezése, az osztrák írók és hírlapírók látogatása s a milánói szabadegyetem 45 tagjának négynapos budapesti időzése fejezték be az idegenjárást.

Mint minden esztendőben, úgy ezidén is, az augusztus hónap mozgalmas idegenforgalmi eseményeket hozott. A hónap első napjaiban 250 angol vendég érkezett Budapestre a Pesti Hírlap cserevonatával, ezt követőleg az amerikai egyetemi tanárok és főiskolai hallgatók látogatásáról számolhatunk be, majd a délafrikai búrok mintegy 50 tagú csoportjáról és az amerikai International School of Arts 50 művésznövendékének magyarországi időzéséről.

Augusztus 7-én este a sziámi uralkodópár érkezett nagy kísérettel Budapestre. Tekintettel arra az érdeklődésre, amivel e látogatást a világsajtó kísérte, a látogatásnak az idegenforgalmi propaganda szempontjából igen nagy jelentősége volt. Hasonló fontossággal bírt Schuschnigg osztrák kancellár szegedi és budapesti látogatása is. A hónap közepén érkezett Budapestre a Pesti Hírlap és IBUSZ 200 főnyi olasz cserevonata, a Müncheni Magyar Idegenforgalmi Iroda 400 személyes holland hajója, majd egy újabb Pesti Hírlap cserevonat Olaszország felől angol, francia és olasz utasokkal. E vonaton érkeztek az olasz lövészek, akik Commendatore Battistini vezetésével a MOVE által rendezett céllövőversenyen vettek részt, majd az olasz atléták, a Berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda által hozott német ujságírók és az Est-lapok és a Globetrotter utazási iroda 192 tagú francia-angol utastársasága.

E csoportok érkezése már a Szent István-heti idegenforgalom keretébe esett, éppúgy, mint a Dean & Dawson utazási iroda 200 tagú angol csoportjának látogatása, a Turáni Társaság finn és eszt vendégeinek érkezése, az ausztriai diákszervezetek 280 tagú csoportja, a debreceni és keszthelyi Nyári Egyetem hallgatóinak 180 tagú csoportja stb.

A Szent István-hét az egyéni utasoknak is nagy tömegeit vonzotta Budapestre. A fővárosi vámkirendeltségek jelentése szerint közvetlenül Szent István napja előtt

41 külföldi rendszámú autobusz és több, mint 500 külföldi rendszámú luxusautó érkezett a fővárosba. A Magyar Királyi Államvasutak igazgatóságának megállapítása szerint a budapesti pályaudvarokon Szent István-heti kedvezménnyel összesen 241.400 utas (a budapesti pályaudvarok rendes napi forgalmával együtt) érkezett, közel 47.000 személlyel több, mint az elmult esztendőben. Hajón körülbelül 12.000 személy érkezett ez alkalommal s ugyancsak nagy tömegek jöttek Budapestre a környékről a helyiérdekű vasutakon. Különösen örvendetes tény, hogy a Szent István-heti idegenforgalom az idegenforgalmi iparok mellett a budapesti kereskedelem számára is jelentős üzleti forgalmat jelentett.

Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának már július közepétől kezdve minden munkásságát a Szent István-heti előkészületek munkálatai kötötték le. A hivatal ez évben is felállította a szokásos pályaudvari kirendeltségeit és tolmácsszolgálatot rendszeresített a Szent István-napi körmenet idején a Várban. Maga a hivatal a Szent István-hét egész időtartama alatt éjjel-nappal működő, permanens inspekciós szolgálatot tartott.

A Szent István-hét egyházi és társadalmi eseményei mellett a székesfőváros három olyan programmpontról gondoskodott, amelyek a Szent István-hét fényét voltak hivatva emelni : a »Gyöngyös Bokréta« előadásairól, az augusztusi 19-i virágos csónakfelvonulásról és a Szent István-nap estéjén megrendezett tüzijátékról.

A »Gyöngyös Bokréta« című magyar dal-, tánc- és népviseleti bemutató ezúttal már negyedszer került bemutatásra Paulini Béla rendezésében a Magyar Bokréta Szövetség falusi csoportjainak részvételével. Az első esztendő alig tíz Bokrétája után ez évben már 38 Bokréta-csoport szerepelt az ország minden tájáról.

Visszatérő jelenség, hogy az esztendőnkint megrendezett nemzetközi kongreszusok közül a tavasziak május hó végén és júniusban, az őszies pedig szeptember hónapban tartják üléseiket Budapesten. Az 1934. évi szeptember hava a szokásos nemzetközi kongresszusok tekintetében igen komoly eredményeket hozott, nemcsak az itt időzött kongresszusok sokaságát, tagjainak nagy számát és itt tartózkodási idejüknek aránylagos hosszúságát illetőleg, hanem a különböző kongresszusokra érkezett külföldi személyiségek egyéni súlyát tekintve is. Időrendben legelsőnek az Egyetemet és Főiskolát Végzett Nők Világszövetségének tanácsülését kell megemlíteni, amelyre a világ minden tájáról érkeztek résztvevők. Szeptember 4-én nyilt meg a Távbeszélő Nemzetközi Tanácsadó Bizottság tizedik ülésszaka Budapesten. A Bizottság ülésein 25 ország 115 képviselője vett részt, mindegyik e fontos szakma egy-egy nemzetközileg is elismert, kitűnő képviselője. Szeptember 6-tól 10-ig ülésezett Budapesten a Nemzetközi Jogi Egyesülés az Akadémia termeiben s üléseinek magas jogi színvonalával az egész nemzetközi jogi világ figyelmét Budapestre irányította. E kongresszussal időben egybeesett a Nemzetközi Hang- és Beszédgyógytani Kongresszus, majd azt követőleg az Olasz Fül- és Gégeorvosok budapesti konferenciája. Mindkét értekezleten a leghíresebb külföldi szakorvosok vettek részt. A Laringológiai Kongresszus sikerét és Budapest idegenforgalmi vonzóerejét igazolja, hogy e kongresszusra az előzőleg kilátásba helyezett számnál háromszorta több olasz orvos érkezett ide, s hogy a kongresszus páratlan sikerének hatása alatt a Collegium Otolaringologicum, tehát a szakma nemzetközi testülete, máris elhatározta, hogy legközelebbi konferenciáját 1935-ben Budapesten fogja megtartani.

E kongresszusokkal egyidejűleg különben is mozgalmas volt Budapest idegenforgalma. A hónap első napjaiban még Budapesten tartózkodtak a német drogisták, a Magyar Nemzeti Diákszövetség meghívására érkezett angol diákok, s az A. D. van der Zee holland ezredes vezetésével érkezett tíznapos holland tereplovaglás résztvevői. Egy 12 tagú eszt diákcsoport, a Phönix biztosítótársaság francia csoportja, a Pesti Hírlap francia különvonata, a szeptember 12-én érkezett svájci kirándulótársaság tagjai és az északi orvosok egy tekintélyes csoportja követték ezt az idegenforgalmat. Szeptember 13-án egy svájci lovascsoport érkezését jelezték. Ugyanaznap jött az IBUSZ-EST francia csoportja, majd szeptember hó 14-én 700 osztrák vasutas érkezett Budapestre, akiket a magyar vasutasok hívtak meg hazánkba. Szeptember 15-én érkeztek meg a magyarországi pilotapiknik résztvevői, a The Automobil Club Association és a Royal Aero Club tagjai, akik saját repülőgépeiken tették meg az utat Angliából Magyarországba. Szeptember 18-án egy 50 svájci politikusból alakult csoport érkezett meg, majd egy 160 tagú olasz csoport, néhány angol képviselő és egy 20 tagú svéd csoport következett.

Szeptember 22-től 25-ig nagy belső forgalom színhelye volt Budapest. Az Országos Katolikus Nagygyűlés alkalmából mintegy 28.000 katolikus hívő érkezett ide az ország minden tájáról. Szeptember 25-én a francia képviselők és ujságírók egy kisebb, de igen jelentős csoportjának érkezéséről számolhatunk be. Szeptember 27-én a M. Kir. Operaház 50 éves jubileumi ünnepségei, szeptember hó 29-től kezdődőleg pedig az őszi terménykiállítás és a Nemzeti Munkahét jelentettek idegenforgalmi szempontból is igen fontos eseményeket. Szeptember végén látogatták meg Budapestet a lengyel gyógyszerészek.

Október hó első hetében a Nemzeti Munkahét változatos eseményei és az Országos Termény- és Gyümölcskiállítás dominálták az idegenforgalmat. A Nemzeti Munkahét felvonulásai, kongresszusai, művészi és társadalmi eseményei változatos programmal szolgáltak az itt időző külföldieknek, akik előtt a Terménykiállítás a maga nagyszerű megrendezettségében kitűnően dokumentálta a magyar mezőgazdaság fejlettségét s agrártermékeink versenyképességét. A Társadalmi Egyesületek Szövetségének hivatalos jelentése szerint A Nemzeti Munkahét megnyitó ünnepségén 25 városi és vármegyei törvényhatóság, 52 város, 2875 község és 2435 egyesület küldöttsége vett részt. A Nemzeti Munkahét és Terménykiállítás külföldi idegenforgalma mintegy 3000 személyre volt tehető. Ezek között a külföldiek között meg kell emlékezni az osztrák országos mezőgazdasági kamara, a Verein Österreichischer Geflügelhändler, a Verein Wiener Eierhändler, valamint a Verein Österreichischer Ochshändler tagjainak látogatásáról, a Dunagőzhajózási Társaság 500 főnyi bécsi utascsoportjáról, a Verband Dresdner Gasstätten-Inhaber és a Vereinigung Deutscher Industrieller tagjainak utazásáról, egy 120 tagú és egy 25 tagú olasz csoportról, egy 58 tagú bolgár társaságról, a berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda boroszlói és drezdai csoportjáról, a lengyel agrárszervezetek vezetőinek látogatásáról, az osztrák bírák és ügyészek budapesti látogatásáról stb. Ugyancsak megtekintették a Terménykiállítást a szeptember hó végén Soullier francia képviselő vezetésével érkezett francia képviselők és ujságírók is.

Október 7-én nagy idegenforgalmat vonzott Budapestre Bécsből és Ausztriából a magyar-osztrák válogatott labdarugómérkőzés. Ez alkalomra az IRUT-Phönix utazási iroda 5 autobusszal, az Albrecht & Tomischek utazási iroda 2 autobusszal,

az Austrobus 2 autobusszal, a Zuklin & Co. 2 autobusszal, a Barry & Co. 2 autobusszal és a Reisebüro Trenkler 1 autobusszal hozta az érdeklődőket Budapestre. A mérkőzés alkalmából ezenfelül mintegy 110 külföldi rendszámú autó érkezett Budapestre. A következő napokban időzött Budapesten Russ német közoktatási miniszter, majd Mayer Graef tanár, a világhírű esztétikus. Október 12-én a lengyel dalosok 250 tagú csoportja érkezett Budapestre. E látogatást követte a magyar-osztrák művészi fényképkiállítás megnyitása, majd az európai nőegyesületek erkölcsvédelmi tanácskozása, amely október 15-től 18-ig tartott. Október 18-tól 21-ig tartattak meg Budapesten az őszi galamblövőversenyek, ezt követte a bécsi filharmónikusok, az osztrák vasutasdalosok, egy olasz és egy eszt diákcsoport, egy előkelő egyiptomi vadászcsoport és végül Vauguin Károlynak, az osztrák szövetségi vasutak elnökének látogatása. Az autós idegenforgalom szempontjából fontos esemény volt a transzkontinentális autóút budapest-kecskeméti útszakaszának e hó közepén történt ünnepélyes megnyitása.

November hónap általában nem szokott nagyobb eseményeket hozni a budapesti idegenforgalom számára, ebben az évben az IBUSZ és a CIT vadászvonata meghazudtolta ezt a régi tapasztalatot. E vonaton 200 előkelő olasz vadász érkezett Budapestre, ahonnan azután az ország különböző részeibe kerültek, csoportokra oszolva. Ilyen vadászó csoportok látogatták meg a többi között Gödöllőt, Kelebiát, Kutast, Mezőhegyest stb. November első felében a magyar Divat- és Anyagkiállítás, amelyet az Iparművészeti Múzeumban rendeztek meg, jelentett érdekes látványosságot a külföldi vendégek számára. November hó 20-án a búzaértekezlet résztvevői jöttek Budapestre, hogy itt a világgazdasági krízis egyik legnehezebb problémájáról, a búzaértékesítés kérdéséről tanácskozzanak. A tanácskozások végeztével a kongresszus tagjai az országban is tanulmányútat tettek. A novemberi idegenforgalmat a világítás-technikusok november hó 20—30-i látogatása zárta le.

Az 1934. év decemberében Schuschnigg osztrák kancellár és báró Berger-Waldenegg osztrák külügyminiszter, valamint Ausquini olasz korporációs államtitkár politikai jellegű látogatása mellett, amelyekről — e látogatások idegenforgalmi propagandavonatkozására való tekintettel — meg kell emlékezni, az idegenforgalmi látogatások sorát Lady Snowden budapesti időzése nyitotta meg, majd a Bonfini-szobor leleplezése alkalmából Fradella ascoli polgármester látogatása és december hó 21-én Mary Fournier, Boudouin-Bouignet asszony látogatása következett. Ez elszigetelt idegenforgalmi események után az érkezők számában is jelentős forgalmat hoztak a karácsonyi ünnepek. Ez alkalommal a bécsi Überland 2 autobusszal, Schenker & Co. 3 autobusszal, Barry & Co. 5 autobusszal, Austrobus 2 autobusszal, Albrecht & Tomischek 2 autobusszal, Reisebüro Staffa 1 autobusszal, közel 400 személyt hozott Ausztriából, ugyanakkor egy nagyobb romániai társascsoport is időzött Budapesten. Ezúttal először számolhatunk be arról, hogy a karácsonytól újévig terjedő hét is jelentős idegenforgalmat mutatott fel.

Az Idegenforgalmi Hivatal munkássága az 1934. évben. Az Idegenforgalmi Hivatal tevékenységének köre, az általános jellegű idegenforgalmi teendőkön kívül, különösen az idegenforgalmi propagandára és az idegenforgalmi információs szolgálatra terjed ki, amihez még egyes a székesfővárost hivatalosan is érintő események alkalmából, a szükséges reprezentatív teendők előkészítése is hozzájárul.

Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának propagandatevékenysége az 1934. évben is igyekezett felölelni a modern propaganda minden formáját és felhasználta mindazokat a lehetőségeket, amelyek számára megnyiltak. Sajnos, a hivatal ismételten csökkentett propagandaköltségvetése és különösen azok a nehézségek, amelyek a külföldi fizetések teljesítése körül érvényben vannak, a propaganda irányára, mértékére és módjaira is károsan éreztették befolyásukat. Épen ezekre a nehézségekre való tekintettel a propaganda legfőbb eszköze ebben az évben is az a prospektusmennyiség volt, amely az Idegenforgalmi Hivatal rendelkezésére állott és a szétküldésnek az a mindenkor különös figyelemmel megválasztott módja, amely az expedicióra került holt prospektusanyagot mindig e legmegfelelőbb kezekbe juttatva, propagandahatásában élővé és eredményessé tette.

Az Idegenforgalmi Hivatal propagandakészlete 1934-ben mintegy 800.000 új prospektussal és 4000 plakáttal gyarapodott, úgyhogy a propaganda céljaira különböző nyelvű és különböző formájú kiadványok összeszámításával 53 fajta rendes és 32 fajta rendkívüli prospektus, propagandairat, Budapestet ismertető füzet és könyv állott rendelkezésre.

A legnagyobb példányszámú propagandairat 1934-ben is a »Budapest a Duna királynője« című nyolcoldalas szóróprospektus volt, amelynek ez évben svéd, norvég, dán, holland, lengyel nyelvű példányai jelentek meg új kiadásban, amely a litván nyelvű kiadás megjelenésével immár 21 nyelven állt rendelkezésre.

A »Budapesti térkép és vezető« című terjedelmes képes prospektus 1934-ben német és angol nyelven jelent meg új kiadásban.

Új kiadás készült a bécs—budapesti vonal jó összeköttetéseit propagáló »nyilas prospektusból« is francia és német nyelven.

Külön kell megemlékezni a hivatal 1934. évi eseménynaplójáról, amely német, francia, angol, és olasz nyelven jelent meg két kiadásban. Az első kiadás a külföldi utazási irodák informálására készült és azok között került szétosztásra. A második kiadást a hivatal budapesti és bécsi információs szolgálata révén az érdeklődő közönség kapta kézhez. Az eseménynapló a budapesti idegenforgalmi események mellett természetesen terjedelmesen foglalkozott a magyar vidék idegenforgalmi programmjával is és a szerkesztésével járó adatgyüjtő munka nagyban elősegítette a vidéki idegenforgalmi tervek kellő időben való kialakulását, s egyben a vidéki idegenforgalmi dátumok egymás közt való összeegyeztetését is. E munkája során az Idegenforgalmi Hivatal értékes és megértő támogatásra talált a m. kir. kereskedelmi minisztérium idegenforgalmi szakosztályánál és a Magyar Városok Idegenforgalmi Központjánál.

Válogatott egyéni címekre került kiküldésre az 1934. évi színes »Gyöngyös Bokréta« prospektus, — amit a Bokrétacsoportok bécsi látogatására külön nyomtatott 20.000 darab prospektus, valamint a Szent István-heti általános prospektus előzött meg, — végül pedig az 1935. évi díszes idegenforgalmi naptár.

Az Idegenforgalmi Hivatal tervszerű és az egész világot behálózó rendszeres prospektusexpedíciója során az 1934. évben 63.440 küldemény ment el, összesen 17.658 kg. súlyban 612.779 darab prospektust juttatva el a legjobb külföldi helyekre. Ehhez a nyomtatványmennyiséghez járulnak még a hivatal budapesti és bécsi szóbeli és írásbeli információs szolgálata által szétosztott nyomtatványok, az egyes

budapesti kongresszusok előkészítésére azok rendezőségének átengedett, valamint az egyes külföldi kiállításokra kiküldött prospektusok, az olasz tengeri hajókon osztogatott prospektusok stb.

1934-ben a hivatal propagandaanyagával a következő külföldi kiállításokon és vásárokon stb. vett részt: bécsi tavaszi vásár, bécsi magyar fotokiállítás, milánói vásár, brüsszeli vásár, chicagoi világkiállítás, bécsi őszi vásár, frankfurti szakácsművészeti kiállítás stb. Belföldön a hivatal propagandaanyaga a Budapesti Nemzetközi Vásár idegenforgalmi pavillonjában került bemutatásra.

Mindezeken felül állandóan nagymennyiségű propagandaanyaggal látta el az Idegenforgalmi Hivatal az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács külföldi levelezőit, a Magyar Királyi Államvasutak határkirendeltségeinél működő idegenforgalmi tiszteket, valamint a különböző budapesti napilapok által külföldről rendezett társasutazások előkészítőit.

1934-ben a propagandaanyagot 4400 darab új budapesti és magyarországi, reprodukcióra alkalmas fényképfelvétel, számos klisé, 500 darab (5 sorozat à 100 kép) vetíthető üvegdiapozitív egészítette ki. A fényképanyag felfrissítését ismét egy újabb, az év őszén lejáró budapesti idegenforgalmi fényképpályázattal igyekezett a hivatal megújítani és ez a kísérlet nagy sikerrel és értékes eredménnyel járt.

Mindezeken kívül az 1934. év folyamán a következő helyeken kerültek budapesti, illetve magyarországi propagandaplakátok kifüggesztésre:

300 darab kartonplakát az osztrák nemzeközi vonalakon közlekedő vasúti kocsikban,
100 « kartonplakát a bécsi szomszédos forgalomban közlekedő vasúti kocsikban,
110 « nagy nyílas bécsi-budapesti plakát az osztrák vasúti és hajóállomásokon,
112 « nagy nyílas bécs-budapesti plakát a aécsi postahivatalokban,
300 « képes idegenforgalmi propagandahírdetés az olasz vonalakon közlekedő nemzetközi vasúti kocsikban,
30 « képes propagandahírdetés az észak- és délamerikai vonalakon közlekedő tengeri hajókon.

1934-ben is üzemben tartotta a hivatal Bécsben a Szent István székesegyház előtt, a Neuer Markton és a Stock im Eisen Platzon elhelyezett, budapesti átvilágított képekkel díszített vitrinjeit, valamint a müncheni, milánói és drezdai vitrinjét.

Az 1934. év folyamán is igen sok külföldi ujságírót és ujságot látott el az Idegenforgalmi Hivatal budapesti képekkel és cikkanyaggal. Az így megjelent sajtóközlemények gyüjteményében 1934. évről a hivatal 23 nemzet 356 jelentős sajtóorgánumának neves írók tollából megjelent 918, jórészben több sikerült fényképfelvétellel illusztrált közleményét őrzi. Ezeknek az ellenszolgáltatás nélkül leközölt cikkeknek propagandaértékét kellőképen fel sem lehet becsülni, megjelenésük mindenesetre fontos esemény volt Budapest számára és bizonysága annak az érdeklődésnek, amely a külföldön, az Idegenforgalmi Hivatal propagandatevékenysége nyomán Magyarországgal és Budapesttel szemben egyre erősödik.

Az Idegenforgalmi Hivatal propagandatevékenységének mintegy kiegészítője a hivatal rendszeres és egész Magyarországra kiterjedő körültekintően megszervezett információs szolgálata. A hivatal 1934-ben is nyilvántartást vezetett Budapest

szállodáiról, éttermeiről kávéházairól és szórakozóhelyeiről, azok árairól, Budapest látványosságairól és idegenforgalmi eseményeiről. E nyilvántartást kiterjesztette egész Magyarországra s kiegészítette mindazokkal a tudnivalókkal, amelyek az ideutazni szándékozó vagy a már ideérkezett külföldi szempontjából fontossággal bírnak. Ilyen körülmények között akár írásban, akár személyesen fordultak a külföldiek a hivatalhoz, minden kérdésükre azonnal a legelőzékenyebben és legrészletesebb választ kaphatták meg.

Bár a hivatal üzletszerű idegenforgalmi tevékenységet nem folytat s adott alkalmakkor egyes idegenforgalmi események üzletszerű lebonyolítását mindenkor az arra hivatott utazási irodáknak engedte át, információs tevékenysége során természetesen számos elszállásolási ügyet is lebonyolított.

Egyes mozgalmasabb idegenforgalmi időszakokban a hivatal, az elmult évek gyakorlatához képest, a Keleti, Nyugati és Déli pályaudvarokon, a hajózás ideje alatt a dunai hajók budapesti állomásán és a nyári és őszi hónapokban az autósok részére a Bécsi-úti vámnál útbaigazító és elszállásoló kirendeltségeket is állított fel, hogy a nagyszámban érkező külföldiek megérkezését megkönnyítse. Ilyen kirendeltség és ezzel egyidőben az Idegenforgalmi Hivatalban éjjel-nappal készenlétben álló inspekciós szolgálat működött az Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár idején, húsvét hetében, a Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmából, a pünkösdi ünnepek idején, a Tornász Világbajnokság tartamára, valamint a Szent István-hét napjaiban.

Az Idegenforgalmi Hivatal 1934. évi reprezentativ jellegű tevékenysége a gazdasági viszonyok parancsolta takarékosság szem előtt tartása mellett, szerényebb keretek között mozgott. Résztvett a hivatal az év folyamán Budapestre érkezett valamennyi nagyobb csoport pályaudvari fogadtatásának megrendezésében és szükség esetén előterjesztést tett arra, hogy egyes jelentősebb csoportokat vagy személyiségeket a székesfőváros egy-egy megfelelő reprezentánsa üdvözölje. Különögonddal foglalkozott ezenfelül az 1934. év folyamán Budapesten ülésezett kongresszus sok előkészítésével.

Budapesti Idegenforgalmi Iroda Bécsben. Az Idegenforgalmi Hivatal propagandatevékenységét és információs szolgálatát nagymértékben kiegészítette a »Budapesti Idegenforgalmi Iroda Bécsben« tevékenysége. Az iroda négyesztendős munkásságát nemcsak Budapestért végezte. Megalapításának első percétől kezdve a magyar vidékért is dolgozott és lelkesen szolgálta az egész ország és különösen a Balaton idegenforgalmi érdekeit.

Az iroda Bécsben kizárólag propagatív és információs munkát végez. Működésének ez a természete határozta meg elhelyezkedését a bécsi Kärntnerstrasse legforgalmasabb részén, ahol a legtöbb idegen jár és ez szabta meg külső megjelenésének módját, amely egyben az iroda egyik leghatásosabb propagandaeszköze. Ízléses márványportálja és kivilágított diapozitívekkel díszített kapubejárata magához vonzza az utca járókelőit, bécsieket és külföldieket egyaránt. Az iroda személyzete állandóan gondoskodott arról, hogy a képek mindenkor változatos és időszerű bemutatót adjanak Budapest idegenforgalmi értékeiről és bizonyos mértékig a magyar vidékről és rónáról is. Ugyanezt a célt szolgálták azok az átvilágított fényképekkel díszített

vitrinek is, amelyek Bécs egyes pontjain arra voltak hivatva, hogy a közönség figyelmét Budapestre irányítsák.

100 osztrák vasúti és hajóállomáson, 112 bécsi postahivatalban, 300 nemzetközi osztrák vasúti kocsiban és 100 helyközi bécsi vasúti kocsiban láthatók állandóan azok a budapesti plakátok, amelyek évközben a budapest-bécsi nagyszerű közlekedési lehetőségekre hívták fel a közönség figyelmét, egyes fontosabb időpontokban pedig Budapest nagy idegenforgalmi eseményeit, a Budapesti Nemzetközi Vásárt, a júniusi ünnepi hetet, a Szent István-hetet stb. hírdették. Hasonló szövegű hírdetés vonta magára az utazó közönség figyelmét az osztrák hivatalos menetrendkönyv s az osztrák zsebmenetrendkönyv borítólapján, a Dunagőzhajózási Társaság kézikönyvében, A Légiforgalmi Társaság menetrendjein és az autósok és motorosok kezébe kerülő legfontosabb nyomtatványokon, hogy így minden közlekedési eszköz utasainak figyelme Budapest felé forduljon.

Ezt az állandó propagandahatást kiegészítette és élettel töltötte meg az a nagyarányú propagandatevékenység, amelyet az iroda propagandanyomtatványaival végzett. Az anyag szétosztásánál természetesen elsősorban az utazási irodák és a szállodák jöttek tekintetbe. Az iroda vezetője személyes érintkezést tartott fenn valamennyi bécsi utazási irodával és valamennyi szálloda vezetőségével. Ennek volt a következménye, hogy a legtöbb iroda állandóan helyet biztosított plakátjainak és prospektusainak kirakatában és hogy az utazó közönség úgy az utazási irodákban, mint a szállodákban mindenkor elegendő prospektushoz tudott jutni.

A külföldiek által látogatott vendéglőkben, kávéházakban és mulatóhelyeken propaganda számolócédulák vezették be a magyar idegenforgalmi propagandát és nagy értéket jelent az a 25.000 darab számolócédula, amit a salzburgi ünnepek alatt az ottani szállodákban és a külföldiek által látogatott játékkaszinókban helyeztek el.

A társasutazások előkészítésének, megindításának egyik legjobb lehetőségét azok a vetitettképes propaganda előadások szolgálták, amelyeket az iroda Bécsben és Ausztriában tartott Budapestről. Ezen előadások révén Bécs társadalmának minden rétegét igyekezett az iroda áthatni és Bécs és Ausztria minden társadalmi körében toborzott Budapest számára barátokat.

Az Idegenforgalmi Iroda állandó összeköttetést tartott fenn a bécsi és osztrák sajtóval. Információval, cikkanyaggal, képekkel és klisékkel látta el a hozzá forduló bel- és külföldi ujságírókat, hogy felkeltsék hazánk iránt az érdeklődést.

Az irodától általános utazási információt kértek az 1934. év folyamán 9432-en, Budapestről kért felvilágosítást 10.288 egyén és a vidékről, különösen a Balatonról kér felvilágosítást 3853 idegen.

Az iroda előzékenyen áll rendelkezésére azoknak a látogatóknak is, akik a szükséges vízumokat óhajtják megszereztetni. Az elmult évben számos vasúti jegyet, hajójegyet, autobuszjegyet, kedvezményes jegyfüzetet szerzett be a hozzá fordulók számára és a Mezőgazdasági Vásár, Nemzetközi Vásár, júniusi ünnepi hét, Szent István-hét stb. alkalmával számos utazási és vízumkedvezményre jogosító igazolványt szerzett be egyéni kívánságra és bocsátott rendelkezésre minden ellenszolgáltatás nélkül.

Nemzetgazdasági szempontból különös jelentőséget mutat a bécsi iroda tevékenysége akkor, ha a magyar-osztrák szomszédi forgalom kialakulását tesszük vizsgálat tárgyává a bécsi iroda megalapítása óta. A rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint:

	1932.	1933. évben	1934.
Magyar volt Bécsben	42.976	42.085	36.737
Osztrák volt Budapesten	16.940	22.712	24.741
Látogató Bécs javára	26.036	19.373	11.996

Ez a számsor azt mutatja, hogy az iroda tevékenységének megkezdése óta egyre növekszik a Budapestet meglátogató osztrákok száma és egyre csökken az a különbözet, amely a Bécsbe látogató magyarok és a Budapestre látogató osztrákok számának összehasonlításánál Bécs javára mutatkozik.

KÖZLEKEDÉS

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

Közlekedés.

Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság. A szakirodalom és a közlekedési vállalatok hivatalos közleményei megegyeznek abban, hogy a vasutak igénybevétele elsősorban a működési területen fennálló mindenkori gazdasági helyzetnek a függvénye. A túlnyomórészt személyszállítást lebonyolító közlekedési intézményeknél a gazdasági helyzetnek a *települési viszonyokra* és a *munkapiacra* gyakorolt befolyása van kihatással a mindenkori igénybevételre (utaskilométerszám), mert az ilyen vállalatok utazóközönsége túlnyomórészt az elhelyezkedett munkavállalókból és azok hozzátartozóiból adódik.

Budapesten és környékén az ipari munkáslétszám 1934-ben figyelemreméltó mértékben növekedett. (A budapesti és környéki ipari munkáslétszám júniusban 25.463-mal, decemberben 17.240-nel volt nagyobb az előző évinél.)

A munkapiac javulása azonban még nem éreztethette hatását számottevő mértékben a jelentési időszakban és így a vonatsűrűség növelésén kívül főképen az igen hatásos propagandával életbeléptetett kisszakaszos tarifareform volt az igénybevétel (utaskilométerszám) és a forgalmi bevétel növekedésének előidézője.

A kerekszámban 6%-kal megnövekedett igénybevétel folytán a BSzKRt *forgalmi teljesítménye* is megnövekedett és 80,410.399 kocsikilométer értékben 4·9%-kal volt nagyobb, mint az 1933. évi 76,669.843 kocsikilométer teljesítmény.

A viteldíjmérséklés következtében az egy kocsikilométerre eső bevétel az előző évi 57·5 fillérről 56 fillérre tovább csökkent (—2·7%, 1929-ben 68·2 fillér, 1930-ban 65·6 fillér, 1931-ben 61·2 fillér, 1932-ben 58·7 fillér.)

A kisszakaszrendszer által befolyásolt távolsági utasok (24 filléres átszállójegyes és bérletjegyes) átlagos utazási hosszúsága 1934-ben a rövid távolságú utaskategóriába történt átvándorlás következtében megnövekedett. Amilyen arányban növekedett ebben az utaskategóriában az átlagos utazási hosszúság, ugyanilyen arányban *csökkent az utaskilométerenkinti bevételek* átlaga, aminek következtében az *utaskilométerenkinti bevétel és utaskilométerenkinti önköltség* egymáshoz való viszonya ebben az utaskategóriában megromlott.

A kereskedelmi szellemben vezetett üzemvezetés célja a legkisebb áldozattal a legnagyobb eredményt biztosítani. Ez a célkitűzés — a gazdaságosság elvének gyakorlati alkalmazása — a BSzKRt-nál *minimális önköltségek mellett az optimális bevételek elérését jelenti.* Ebből a szempontból vizsgálva az 1934. évi eredményeket, figyelemreméltó jelenségeket kell megállapítani. Mindenekelőtt azt, hogy az adott körülmények között gyakorlatilag elérhető *minimális önköltségek* megközelítése

tekintetében is bizonyos vonatkozásban jelentős eredményeket ért el a vállalat, amennyiben a megnövekedett teljesítmény dacára sikerült az anyagfogyasztást és raktári állományt számottevő mértékben csökkenteni és ennek következtében a dologi kiadások e hányadát — az üzembiztonság és folytonosság megfelelő színvonalának veszélyeztetése nélkül apasztotta.

A dologi kiadásoknál keletkezett csökkenés kipótolta azt a kiadási többletet, amely *a fajlagos* (kocsikilométerenkinti) áramfogyasztás *kedvezőtlen alakulása* következtében keletkezett és fedezetet nyujtott a *megnövekedett forgalmi személyzeti kiadások* többköltségére is.

Időjárás tekintetében az 1934. év folyamán három időszak volt rendellenes: *a tavaszi időszak* rendkívül korán kezdődött és hosszantartóan meleg, nyárias jellegű volt, az igen enyhe *őszi időszak* egészen december végéig tartott, viszont a június, július és augusztusi *nyári hónapokban* az időjárás kedvezőtlenül alakult.

Az időjárás hatása a kiránduló jellegű vasutak igénybevételénél és bevételénél mutatkozott. A Svábhegyi Fogaskerekű Vasútnál — a nagyarányú (körülbelül 30%-os) tarifamérséklés mellett — a kedvező időjárású koratavaszi hónapokban számottevő bevételi többlet keletkezett (+27 és +57%), ezzel szemben a kedvezőtlen időjárású nyári hónapokban bevételi kiesés volt. Hasonlóképen alakult a helyzet a HÉV kiránduló jellegű vonalcsoportjainál is.

Az 1934. évben a bevételek összege 45,053.463 pengő volt az 1933. évi 44,097.065 pengővel szemben, vagyis az emelkedés 2·17 százalékot tesz ki. A bevételek alakulásának ez a biztató irányzata csak részben vezethető vissza az általános gazdasági viszonyok árnyalatokban mutatkozó enyhülésére, hanem ama mélyreható tarifális reformunknak az eredménye, amely a közönség csökkent anyagi teherbírásával számot vetve a lakosság széles rétegei számára lehetővé tette az olcsóbb utazást.

A kisszakasz-rendszernek az 1933. év augusztusában történt életbeléptetése óta első ízben állnak rendelkezésre egy teljes üzleti év adatai s ez adatokból kitűnik, hogy a közönség körében a népszerű újítás révén nemcsak az utasforgalmat sikerült igen jelentékeny mértékben fellendíteni, illetőleg a megromlott kereseti viszonyok következtében elvesztett utazóközönség egy részét ismét visszanyerni, hanem a vasútvállalat személyszállítási bevételeinek immár évek óta fokozódó csökkenését is megállítani, sőt a bevételeket — bár szerény mértékben — növelni.

A kisszakaszrendszer életbeléptetésében elsősorban az a törekvés vezette a vállalatot, hogy a villamos vasutat a közönség számára minél olcsóbbá tegye, még akkor is, ha az utasforgalom megnövekedése nem jár számottevő pénzügyi eredménnyel, mert főképen a székesfőváros közforgalmának lebonyolítása terén reá háruló közérdekű feladatokat tartotta szem előtt. A kellő időpontban életbeléptetett és helyesen megválasztott olcsó viteldíj azonban a bevételek alakulására is kedvező befolyást gyakorolt, a kisszakaszrendszer tehát úgy az utazóközönség, valamint a vasútvállalat szempontjából előnyös tarifa-reformnak bizonyult.

Bár az utasforgalomnak az előző évekhez képest mutatkozó örvendetes fejlődése csak a rövid távolságra utazók számának növekedésében nyilvánult meg, mindamellett a vasút teljesítménye az igénybevétel arányában fokoztatott, úgyhogy a naponta üzemben tartott kocsik átlagos számát az 1933. évi 1250-ről 1306-ra, a kocsikilométer-teljesítményt pedig 76,669.843 kocsikilométerről 80,410.399-re emelte a vállalat, mindenkor figyelemmel lévén az üzem gazdaságos vitelére.

A visszaesés folyamatának megállítása a mai súlyos gazdasági helyzetben és a változatlanul nyomasztó kereseti viszonyok között minden bizonnyal számottevő eredmény, mégsem téveszthető szem elől az a körülmény, hogy a bevételek még mindig 26·06 százalékkal maradnak alatta az 1928. évi maximális bevételeknek, valamint az, hogy egyrészt a forgalom javítása érdekében áruhitel útján eszközölt jelentékeny beruházások, másrészt a vállalat érdekkörébe tartozó közlekedési vállalatok hitelszükségletének kielégítése folytán igen nagy terhek hárultak az üzemre, amelyek a társaság pénzügyi egyensúlyának további fenntartása tekintetében nehéz feladatot jelentenek.

A bevételek kielégítő alakulása mellett továbbra is változatlanul fenntartotta az üzem mindazon takarékossági rendszabályokat, amelyeket a bevételek apadásának ellensúlyozására már az előző években életbeléptetett; az üzem gazdaságosságának fokozására irányuló racionalizálási munkálatokat a szolgálat minden ágára kiterjesztette, a dologi és személyzeti kiadások további csökkentésének határát azonban a forgalom biztonságának és akadálytalan lebonyolításának, valamint a vasúti vagyon megóvásának követelményei szabják meg.

A hálózat, járműállomány és egyéb vasúti berendezések jókarban tartása és korszerű fejlesztése terén reá háruló feladatokat a vállalat pénzügyi helyzete által nyujtott lehetőségek között az elmult évben is megoldotta és a kitűzött munkaprogrammot végrehajtotta.

A járműállományt illetőleg utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

Forgalom. Az 1934. év folyamán három menetrend szerint bonyolította le a BSzKRt a forgalmat. Miután a hirdetett menetrendek *keretmenetrendek* voltak, ennélfogva nem tartalmazták a tényleges vonatsűrűséget.

A tényleges teljesítmény a keretmenetrendekben foglaltnál lényegesen nagyobb; a vonatok száma 24·80%-kal, a vonatkilométerek száma 24·1%-kal és a személyszállítási kocsikilométerek száma 30·2%-kal volt több a keretmenetrendekben hirdetett teljesítménynél.

Az összes utaskilométerteljesítmény kerekszámban 1 milliárd 410 millió volt, tehát 9·6%-kal több, mint 1933-ban. Miután a kocsikilométerteljesítmény csak 4·9%-kal emelkedett, a férőhelykihasználás 4·5%-kal javult 1933-hoz viszonyítva.

A menetrendszerinti átlagos bruttó kocsisebesség 1934. évre vonatkozólag 12·86 kilométer/óra (1933-ban 12·91) a tartózkodási idő betudásával.

A végállomásokon eltöltött tartózkodási idő leszámításával az utazási sebesség a tramway vonalakon a következőképen alakul: este 20 óráig 14·033 km/óra, 20 óra után 15·401 km/óra, átlagban 14·163 km/óra. A földalatti vasútnál a motorok kicserélése következtében a régi 14·041 km/óra átlagsebesség 20%-kal növekedett meg és új átlagos értéke 17·148 km/óra (nappal 20 óráig 17·008, este 20 óra után 18·425 km/óra).

A vonatok 1%-a volt távkapcsolású és 59%-a pótkocsis vonat.

Az utasforgalom az elmult évben jelentékeny mértékben megnövekedett. A kisszakasz rendszeresítése folytán az egyes jegyfajták fogyasztásában természetszerűen bizonyos eltolódás következett be, az utasforgalom számadatait tehát egyes

vonatkozásokban csakis mérlegelve lehet az előző év hasonló adataival egybevetni. Megállapítható, hogy a kisszakasz-utasok legnagyobb része egy kisszakasztávolságra utazik, kevesebben tesznek meg két kisszakasztávolságot, míg három kisszakaszra az utasoknak aránylag kis része utazik. A számításokból kiadódó középarány szerint 3 befolyt kisszakasz-érme átlagosan két utas között oszlik meg; ezzel a számítással arra az eredményre jutunk, hogy az utasok számának növekedése 1934-ben az 1933. évhez képest, amelynek második felében már mutatkozott a kisszakaszrendszernek az utasforgalmat növelő hatása, 73,128.379 volt. Mivel az utasforgalomnak az 1933. évhez mért emelkedése főképen a rövid távolságra utazók számában jutott kifejezésre, az utasok számának 29·2 százalékos emelkedése nem jelentette egyúttal az utaskilométerek (egy-egy utas által megtett egykilométeres utazások) számának, tehát a férőhely-szükségletnek ugyanilyenarányú növekedését.

Az utaskilométerek száma 1934-ben az előző évhez képest 11 százalékos emelkedést mutat. A forgalomban levő kocsik számának illetőleg a kocsikilométerteljesítménynek az utaskilométerek számához kell igazodnia. Minthogy pedig a mult év első felében, amidőn a kisszakaszrendszert még nem terjesztette ki a vállalat egész hálózatára a járművek férőhelyeinek kihasználása nem volt kielégítő, az utaskilométerek számának 11 százalékos emelkedésével szemben a forgalomban tartott kocsik számát mindössze 5·8 százalékkal, a kocsikilométerteljesítményt pedig csak 4·9 százalékkal kellett növelni, mert az üzemgazdasági szempontokra való figyelemmel csupán ott fokoztatott a teljesítmény, ahol erre az utasok számának abszolút mértékben való emelkedése folytán szükség volt.

Ilymódon sikerült a járműveik átlagos igénybevételét az 1933. évi 15·9 utasról 16·7 utasra felemelni s e mellett még mindig nagyobb utazási kényelmet nyujthatott az üzem, mint a külföldi nagyvárosok közúti vasútjai, ahol a kocsik átlagos teltsége 20—22 utas.

Részben a teljesítmény növelése, részben pedig a személyzeti létszám természetes apadása következtében beállott hiány pótlása céljából az elmult évben 458 forgalmi alkalmazott felvétele vált szükségessé, a kisszakaszrendszer életbeléptetésével tehát új munkaalkalmakat is teremtett a főváros és hozzájárult a munkanélküliség enyhítéséhez.

A lefolyt esztendőben a viszonylatvezetésben csupán annyi változás történt, hogy a Berlini-tér és Megyer között közlekedő »B« jelzésű viszonylatot a mult év április 30-ika óta Megyerről csak az újpesti Szent István-térig járatta az üzem, hogy az egyvágányú külső pálya ritkább közlekedését elválassza a nagyforgalmú Lehel-utcai vonaltól és a Szent István-tér és a Berlini-tér között a »J« viszonylat járatait sűrithesse.

A rövid távolságra utazók várakozási idejének megrövidítése érdekében a kisszakaszrendszer életbeléptetése óta különös gondot fordított a BSzKRt a kocsik egyenletes járatására. A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a hosszú viszonylatok mai rendszere mellett a közlekedés egyenletessége és gyorsasága nehezen biztosítható, mert a hosszú útvonalon a közlekedést gyakrabban megzavarhatják a villamosvasút hibáján kívül előálló akadályok s e mellett az egyazon útvonalon találkozó különböző viszonylatok vonatainak elmaradása, majd csoportos járása sem küszöbölhető ki. Egyenletes közlekedés csak olyan rendszer mellett érhető el, amely rövid,

tehát gyakran rendezés alá kerülő és kevésszámú viszonylatokon alapul. Elegendő, ha a 46-os reláció mintaszerű közlekedésére, valamint arra utalunk, hogy a külföldi nagyvárosokban is kevesebb számú, rövidebb viszonylattal törekednek biztosítani a forgalom egyenletességét és gyorsaságát. Kívánatosnak mutatkozik tehát a hálózaton a közlekedést minden útvonalon lehetőleg egy-egy, de legalábbis kevésszámú rövid viszonylattal lebonyolítani. A forgalomra vonatkozólag utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

Viteldíjszabás. A viteldíjszabás az elmult évben nem változott, egyes útvonalakon azonban a kisszakaszhatárokat az utazóközönség jobb kiszolgálása céljából megfelelően módosítani kellett. (L. a Statisztikai Évkönyv idevonatkozó adatait.)

Az elmult évben előkészítette az üzem a helyi érdekű vasutak személydíjszabásának leszállítására és viteldíjainak ebből kifolyólag szükségessé váló reformjára, valamint a viszonylatvezetésnek a forgalom gyorsabbá és egyenletesebbé tételét célzó módosítására irányuló javaslatokat.

A hálózat fejlesztése. A földalatti vasút vonalán a felépítmény teljes felújítása és a régi, könnyebb síneknek erősebb vágányokkal való kicserélése az elmult évben befejezést nyert s ezzel a földalatti vasút pályája legalább húsz évre ismét tökéletesen üzemképes állapotba helyeztetett. Ez a munka szoros összefüggésben állott a földalatti vasút járműveinek gyökeres modernizálásával s a rekonstruált pályatest a nagyobb menetsebesség kifejtésére alkalmassá vált. A pálya egész hosszában hegesztett sínek dilatációs készülékekkel vannak felszerelve s így a járművek a nagyobb sebesség mellett is zökkenés nélkül haladhatnak.

Az Erzsébet-hídon folytatta az üzem az előző évben megkezdett újítási munkálatokat. Ezzel kapcsolatban a pesti hídfőnél levő megállóhelyet az Eskü-térre helyezte át és ott megfelelő járdaszigetet létesített. A megállóhely áthelyezése sokat javított a közlekedés szempontjából túlterhelt hídfőtorkolat forgalmán.

A farkasréti és zugligeti vonalon az eddig alkalmazott sínek helyett kísérletképen mangán vanádium ötvözetű síneket fektetett le az üzem, amelyek az erős lejtésű pályán a mágneses sínfék okozta nagyobb igénybevételnek is jól ellenállanak és kisebb mértékben kopnak.

A Boráros-téri híd építésével kapcsolatosan megváltoztatta a BSzKRt a hurokvágány-elrendezést, a Közraktár-utcában levő csonkavágányt pedig a hozzátartozó kitérővel együtt elbontotta. Ugyancsak elbontotta a lipótvárosi vonalat a Lipótkörúttal összekötő vágányokat is.

Az Eskü-téri járdaszigeten kívül a Maglódi-úton, a Margit-körúti autobusz megállóhelyen, továbbá Kispesten és a Szent Imre herceg-úton összesen hét járdasziget, Pestszentlőrincen az Üllői-úton négy járdasziget épült.

A hálózat kiegészítése és módosítása terén a közel jövőben a vállalatra háruló feladatok megoldására előkészülve, elkészítette az üzem a Boráros-téri új híd építésével kapcsolatos, továbbá a Calvin-tér rendezésével és a Margit-híd forgalom szabályozásával összefüggő, a pesti és budai hídfő környékén szükségessé váló vágányépítések terveit.

A pálya-, illetve vonal- és vágányhosszak 1934. évi december hó 31-i állagára vonatkozó statisztikai adatok a következők:

A vonal megnevezése	Pálya, illetve vonalhossz			Vágányhossz				
	egy-	két-	összesen	fővágányoknál	állomások, vágány-összeköttetések és mellékvágányoknál	forgalmi telepi vágányoknál	vizsgáló gödörrel felszerelt vágányoknál	összesen
	vágányú vasútnál							
	méterekben							
BSzKRt.	10.736	130.673	141.409	274.660	13.765	18.335	12.741	[1]) 319.501
BÚR.:								
a) saját vonalai	4.763	11.371	16.134	27.492	2.556	4.216	407	[2]) 34.671
b) iparvágányok	—	—	—	—	7.891	—	—	7.891
Budapestvidéki	—	6.976	6.976	13.652	284	566	64	[3]) 14.566
Szentlőrinci	337	14.366	14.703	29.110	2.518	885	1.436	33.949
Földalatti	—	3.692	3.692	7.371	660	195	304	8.530
Fogaskerekű	3.915	—	3.915	3.915	987	300	146	5.348
Budai Hegypálya	—	95	95	95	95	—	—	190
1934. év december 31-én összesen	19.751	167.173	186.924	356.295	28.756	24.497	15.098	424.646
1933. év december 31-én volt összesen	19.958	166.389	186.347	356.980	29.891	24.583	15.098	426.552
Változás az 1934. évben összesen	—207	+784	+577	—685	—1.135	—86	—	—1.906

Trolleybusz. Az óbudai temetőhöz vezető útvonalon 1932. decemberében üzembehelyezett trolleybuszjáratok jól beváltak s a közönség megkedvelte ezt a modern közlekedési eszközt. A trolleybusz az elmult évben 79.773 kocsikilométerteljesítmény mellett 439.226 utast szállított, 135.582 utassal többet, mint 1933-ban; a kocsikilométerenkinti utasszám az 1933. évi 3·74-ről 5·51-re emelkedett. Bár az utasforgalom 44·7 százalékkal növekedett, az 1934. évi bevétel — 52.707 pengő — csak 4114 pengővel, azaz 8·47 százalékkal volt több, mint az előző évben, miután e vonalon igen mérsékelt díjszabás lépett életbe.

Az első teljes év üzemi adatai a következők:

Év	Teljesített		Rendelkezésre álló férőhely	Szállított utasok száma	Férőhely-kihasználás %	Bevétel pengőben	Egy kkm-re jut	
	menet	kocsikm					utas	bevétel
1934.	29.546	79.773	1,418.208	439.226	30·97	52.298	5·51	0·656

Az 1934. év folyamán a BSzKRt tulajdonába került három trolleybuszt az óbudai kocsiszínben garazsirozta az üzem, ahol e célból külön kocsiszínt létesített. Ugyanitt végezte el a fenntartással kapcsolatos összes munkálatokat. E munkálatokról az alábbi kimutatás nyujt képet:

A javítások neme	A javítások száma
Revizió	6
Kapcsolójavítás	18
Áramszedő «	10
Ellenállás «	2
Szigetelés «	4
Kompresszor automata javítás	45
Tömlőjavítás	10
Átalakítási munka	4

[1]) Ebből a MÁV tulajdona 1.580 m vágányhossz.
[2]) Ebből a Budapestvidéki vasút tulajdona 168·20 m vágányhossz.
[3]) Ebből a BÚR vasút tulajdona 178·68 m vágányhossz.

A rendszeres munkálatokon kívül kiterjedt kísérleteket folytatott a BSzKRt a görgő és csúszó áramszedőkkel, áramszedőkiugrást jelző berendezéssel, valamint a kocsik világításával kapcsolatban.

A trolleybuszvonal üzleti hossza 2·7 km és a vonal mentén a megállóhelyek száma hét.

Az üzemben szerzett tapasztalatok alapján a kocsik szerkezetén néhány módosítás történt. Az áramszedő-görgők túlságosan gyors kopása miatt a villamoskocsikon levő áramszedőkhöz hasonló csúszólemezes áramszedőkkel végez a vállalat kísérleteket. Az áramszedő kiugrását mutató fényjelző készüléken felül a kocsivezető gyorsabb figyelmeztetése és így a trolleybuszközlekedés biztonságának elősegítése céljából külön hangjelzőberendezés is felszereltetett.

Felsővezeték. Kábelhálózat. A felsővezetékhálózat rendszeres fenntartási munkálatain kívül az elmult évben kezdetét vette a felsővezetéktartó-oszlopok több évre elosztott kicserélése és a régi oszlopok helyébe 480 új oszlop állíttatott fel. Az új várócsarnokokat és járdaszigeteket világítási berendezéssel látta el az üzem és teljesen átalakította a pesti főműhely és a földalatti vasúti kocsiszín világítási és erőátviteli berendezését is.

Az egyenáramú kábelhálózatot az Üllői-úti áramtáplálás megerősítésére a kispesti alállomásból kiinduló 2, egyenkint 2400 m hosszú kábellel egészítette ki, a BÚR-vasút táplálási körzetében pedig ugyancsak az áramtáplálási viszonyok javítása végett vörösréz légkábeleket szerelt fel. A Bécsi-úti trolleybuszvonal részére tápkábelek létesültek, a zuglói kocsiszín világítása céljára légkábel szereltetett fel.

Az üzemi távbeszélő hálózat a szükségletnek megfelelően bővült. A székházban levő automata telefonközpontot annak kibővítése mellett pedig olyképen alakította át a BSzKRt, hogy a Budapesti Helyi Érdekű Vasutak és az Autobuszüzem kiszolgálását is elláthassa s ezáltal a BHÉV és az Autobuszüzem külön kezelési szolgálatát megszüntethette. A BHÉV üzemi távbeszélő hálózatát több helyen összekötötte a BSzKRt hálózatával, hat autobusz-végállomást pedig üzemi telefonnal látott el s így az ott levő állami távbeszélő állomásokat, mint nélkülözhetőket megszüntette.

Áramellátás. Az 1934. évben az összes energiaszükséglet 87,183.685 kwóra volt. A Révész-utcai áramfejlesztőtelep a mult év folyamán nem volt üzemben, csupán a telep üzemképes állapotának fenntartása céljából tartott melegen felváltva két-két kazánt az üzem és a gépeket havonta egyszer járatta. Az ennek során termelt 14.000 kwóra energiát leszámítva, az üzemhez szükséges villamos energiát vásárolta a vállalat és pedig a Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársaságtól 86,279.975, Budapest Székesfőváros Elektromos Műveitől 6.800 kwóra nagyfeszültségű, a Budapesti Helyiérdekű Vasutaktól a pestszenterzsébeti vonalak ellátására cseretáplálás alapján 882.910 kwóra egyenáramú energiát, idegen fogyasztóknak viszont 6,886.394 kwó energiát adott el. Vontatási célokra 65,101.661 kwó energiát használt fel: a BSzKRt hálózatán 64,648.011 kwórát, a Svábhegyi Fogaskerekű Villamos Vasút üzemében 358.000 kwórát, a Bécsi-úti trolleybusz vonalán 95.650 kwórát, végül a műhelyek kocsiszínek, telepek, irodák és a pálya világítására, valamint munkagépek hajtására 3,452.031 kwórát. Az áramátalakítási és energiaátviteli veszteség 11,817.263 kwóra volt.

A 87,183.685 kwórát kitevő összes energiamennyiséggel a következőképen gazdálkodott az üzem:

1. idegen feleknek eladott 6,812.730 kwóra (7i82%) áramot,
2. vontatási célra 65,601.661 kwórát (74i67%) használt és pedig

a) a BSzKRt-nál 64,661.277 kwórát,

b) a Svábhegyi Fogaskerekű Vasútnál 344.734 kwórát és

c) a Bécsi-úti trolleybusznál 95.650 kwórát.

3. Műhelyek, kocsiszínek, telepek és irodák világítására, pályavilágításra és munkagépek hajtására 2,850.430 kwórát,

4. átalakítási és energiátviteli veszteség 12,418.864 kwóra (14·24%) volt.

A vontatási üzemben az egyenáramú enrgiafogyasztás a következőképpen alakult:

1. *A BSzKRt és FAV vonalain.* A kocsikilométerenkinti fajlagos áramfogyasztás 64,661.277 : 81,460.864 = 0·794 kwóra.

(1933-ban 0·787 kwóra, 1932-ben 0·757 kwóra.)

A fajlagos (kocsikilométerenkinti) áramfogyasztás emelkedéséből eredő többköltség a 14%-os átalakítási veszteséggel és kwóránkint 4·2 filléres alapon számítva 1933-hoz viszonyítva 0·02 fillér és 1932-höz viszonyítva 0·17 fillér.

A vonatkilométerenkinti áramfogyasztás $\frac{64,661.277}{50,390.214} = 1·283$ kwóra.

A tonnakilométerenkinti fogyasztásnál a tonnakilométerenkinti teljesítmény a következő két tételből tevődik össze:

a) a járművek önsúlyából és kilométerteljesítményéből adódik 802,395.539 tonnakilométer (holtsulytonnakilométer),

b) az utasok súlyából (75 kg) és az utaskilométerteljesítményből számított hasznos tonnakilométer, amely 105.691.022-t tesz ki.

Összes tonnakilométerteljesítmény (a+b) 908,086.561, s így a tonnakilométerenkinti fogyasztás $\frac{64,661.277}{908,086.561} = 71$ wattóra, amelyhez ha 14·2% átalakítási veszteséget hozzáadunk, úgy 81 wattóra forgóáramú fogyasztás adódik tonnakilométerenkint.

2. *A fogaskerekű vasút vonalán.* Vonatkilométerenkinti áramfogyasztás $\frac{344.734}{114.516} = 3·010$ kwóra.

A tonnakilométerre eső fogyasztás meghatározásánál

a) a járművek önsúlyából s azok teljesítményéből adódik 2,728.147,

b) az utasok súlyából s az utaskilométerből számított hasznos tonnakilométer 162.811, összes tonnakilométer 2,890.958 s e szerint a fogyasztás $\frac{344.734}{2,890.958} = 119$ wattóra, mely forgóáramra átszámítva (+15%) 137 wattórát tesz ki.

3. *A trolleybusz vonalon.* A kocsikilométerenkinti fajlagos áramfogyasztás $\frac{95.650}{79.773} = 1·199$ kwóra, vagyis 51%-kal több, mint a tramway üzemnél, mivel az úttesten közlekedő járműnek lényegesen nagyobb gördülési ellenállást kell legyőzni, mint a síneken közlekedő járműveknek.

A földalatti vasút üzemi feszültségének 350 Voltról a hálózatnak általános 550 Volt üzemi feszültségére való felemelésével kapcsolatban a 350 Volt üzemfeszültségű, 750 kw teljesítőképességű Bulyovszky-utcai áramátalakító állomás üzemét a mult év december 13-án megszüntette az üzem és a földalatti vasút áramellátását a Kertész-utcai és a Damjanich-utcai áramátalakító állomások között osztotta meg.

Beruházások. Az áramtermelő, illetve áramátalakítóberendezést a lefolyt évben több beruházással tökéletesítette a vállalat.

A BHÉV központi igazgatása részére emelt új hivatali épülettel megnövekedett a világítási áramszükséglet, melynek fedezése céljából a Kertész-utcai áramátalakító állomáson a világítási konverterek kisegítésére új, 50 kVA teljesítőképességű világítási transzformátorberendezés létesült.

A Kertész-utcai áramátalakító állomáson az üzembiztonság fokozása céljából szükségessé vált munkálatok megkezdődtek s így a nagyfeszültségű kapcsolóberendezés átalakítása és második gyüjtősín felszerelése az év elején nyertek befejezést. Ugyanezen az áramátalakító állomáson két elavult túlfeszültség ellen védő berendezést Bendmann-rendszerű berendezéssel cserélt ki az üzem.

A Villányi-úti áramátalakító állomáson üzembiztonsági okokból, de különösen a nagy temetői forgalom biztonsága érdekében az egyenáramú elosztóberendezést átalakította a vállalat, két részre bontható kisegítő áramgyüjtősínnel és négy nagyteljesítményű maximál-automatával látta el s a visszavezető kábeleket áthelyezte.

A Damjanich-utcai áramátalakító állomáson az 1933. évben megkezdett átszerelési munkálatokat az elmult évben folytatta az üzem s e munkálatok az év elején be is fejeződtek.

A svábhegyi áramátalakító állomáson az egyenáramú kapcsolóberendezés üzembiztonsági okokból szükséges átalakítása foganatba vétetett.

Magasépítés. Az Autobuszüzem és a BHÉV átvétele folytán az igazgatósági épület irodahelyiségei kiegészítésre szorultak. Az ügyvitel szorosabb kapcsolatának megteremtése céljából a BHÉV központi igazgatása részére az igazgatósági épület Kertész-utcai szárnyához csatlakozó négyemeletes irodaépület emeltetett. Az építés az 1933. évben kezdődött meg és az elmult évben nyert befejezést, úgyhogy az épület 1934. április havában rendeltetésének át is volt adható. Ezenfelül ugyancsak a BHÉV központi igazgatása számára az új szárnyépület mellett a Kertész-utca 16. számú ház első emeletén is kellett irodahelyiségeket bérelni, amelyeket erre a célra megfelelően átalakíttatott az üzem. Ugyancsak irodahelyiségekké alakíttatott át a székház Akácfa-utcai földszintjén levő bérletjegypénztár s ennek számára az alagsorban létesült megfelelő helyiség.

A modern, üvegezett várócsarnokok számát az elmult évben tízzel szaporította az üzem ; ilyen várócsarnok épült a farkasréti vonal végállomásán, a zuglói szárnyvonal Vezér-utcai végállomásán, az Új Szent János-kórháznál, a Fiúmei-úton az Országos Társadalombiztosító Intézet épülete előtt, az Aréna-úton, a Műcsarnok mellett, a Bécsi-úton a városi házak előtt, a Ferenc-körút és a Mester-utca sarkán, a Margit-körút és Henger-utca sarkán, végül a Szent Gellért-téren az autobusz megállóhelyén. Pestszenterzsébeten az Erzsébet-téren téglafalazatú épület emeltetett várócsarnokkal, személyzeti tartózkodóval és indítóhelyiséggel. Személyzeti pihenő létesült a Csóka-utcai személyzeti lakóházban, továbbá a BÚR-vasút forgalmi telepén

és az újpesti forgalmi telepen s a tatarozási és átalakítási munkálatokat az elmult évben is felhasználta a vállalat a személyzet részére újabb zuhanyfürdők és mosdók berendezésére, így a Hungária-úti forgalmi telepen négy fülkével ellátott zuhanyfürdő, a városligeti végállomáson zuhanyfürdő és mosdó épült.

Gondot fordított az üzem a tűzvédelmi szolgálat fejlesztésére is. A telepek személyzetét az elmult évben is rendszeres elméleti és gyakorlati kiképzésben részesítette s a székesfővárosi tűzoltósággal karöltve szabályszerű gyakorlatokat, a telepeken pedig rendszeres tűzrendészeti szemléket tartott. Az elmult évben a telepeken előfordult kisebb tűzesetek oltását az üzem saját személyzete végezte el, sőt több esetben idegeneknek is segítséget nyujtott. A célravezető intézkedéseknek köszönhető, hogy a tűzkár összege az 1934. évben 1000 pengőnél kevesebb volt.

Járműfenntartás. Vontatás. Az elmult év elején a vontatási szolgálat a forgalmi szolgálat keretéből a gépészeti szolgálati ághoz csatoltatott s ezáltal a járműfenntartási tevékenység egységes irányítása alá került és a fontosabb járműfenntartási munkák fokozatosan a főműhelyekben összpontosíthatók voltak.

A Kelenföldi és Aréna-úti főműhelyek főjavítási teljesítménye az előző évi teljesítménynél kisebb volt, részben azért, mert a főműhelyek az elmult év folyamán jelentékeny beruházási munkákat végeztek, részben mert az egyéb javítások száma igen nagy mértékben, 95 százalékkal emelkedett. Ezenkívül elvégeztek a főműhelyek 248 fővizsgálatot, amely azelőtt a kocsiszíni segédműhelyekben történt.

A főműhelyek munkájának tekintélyes részét alkotja a kocsimótorok karbantartása. Az újratekercselések száma az 1933. évi 498-cal szemben 452-re, vagyis 9·5 százalékkal csökkent. A kocsikba ugyanis fokozatosan egyre több új, nagyobb teljesítőképességű mótort épített be az üzem, amelyek az igénybevételnek jobban megfelelnek s így karbantartásuk kevesebb munkával jár. Az elmult évben 250 új, modern kocsimótor és 30 új áramkapcsolóberendezés felszerelését végezték el a főműhelyek s ennek eredményeképen a karbantartási munkák terén további lényeges megtakarítások lesznek elérhetők. Az új mótorokhoz 320 új áramkapcsolóberendezés beszerzése lett volna szükséges, mivel azonban a régi kapcsolókat az üzem saját tervei alapján a főműhelyekben sikerült nagyobb teljesítményre átalakítani, a nagy költséget jelentő beruházás elkerülhető volt.

Az elmult évben nyert befejezést a földalatti vasút járműveinek már az 1933. évben megkezdett teljes rekonstrukciója. Mindenekelőtt a kocsik ajtónyílásainak kiszélesítését és kétszárnyú tolóajtókkal való felszerelését végezték el a főműhelyek; ez az újítás megkönnyítette az utasok be és kiszállását s így a kocsik rövidebb ideig vesztegelnek a megállóhelyeken. Követte ezt a munkát a földalatti vasút régi, 1896 óta szakadatlanul üzemben levő kocsimótorjainak kicserélése. A nagyobb teljesítőképességű, modern szellőzött mótorok, amelyekhez a főműhelyekben 38 új alváz készült, nemcsak az utazási sebességnek mintegy 20 százalékkal való növelését tették lehetővé, hanem egyszersmind a földalatti vasút üzemi feszültségének 350 Voltról 550 Voltra való felemelését és a földalatti vasút áramellátását szolgáló Bulyovszky-utcai áramátalakító állomás megszüntetését is. Minthogy a kocsik modern villamosberendezésének karbantartása sokkal kevesebb munkát igényel, a földalatti vasúti kocsiszín személyzetének létszáma is nagymértékben csökkenthető volt és az itt felszabadult alkalmazottak más munkáknál voltak foglalkoztathatók.

Az utazási sebesség növelése a vállalat állandó törekvése s ennek előfeltételeit azáltal teremti meg, hogy a régi, elavult, kisteljesítményű kocsimótorokat modern, nagyteljesítményű motorokkal cseréli ki, aminek gyorsabb indítás és nagyobb sebesség az eredménye, egyúttal tökéletesebb fékszerkezettel szereli fel a járműveket, mivel a sebesség fokozása gyorsabb és hatásosabb fékezést tesz szükségessé. A legalkalmasabbnak bizonyult az elektromágneses sínfék, amely a sínek állapotától függetlenül, nedvességtől, fagytól síkos pályán is megbízható fékhatást fejt ki. Az eddig alkalmazott elektromágneses sínfék a motorok rövidzáró áramával vagy üzemárammal működött, az új rendszerű sínfék azonban nemcsak a pálya, hanem a kocsimótorok állapotától is független, mivel működéséhez az indítás alkalmával amúgyis felemésztendő árammal tölthető akkumulátor szolgáltatja a szükséges energiát, a fék tehát akkor is biztosan működik, ha az üzemáram kimarad. A mágneses sínfék a kézifféktől és a motorféktől függetlenül vagy azok bármelyikével együtt, külön készülék nélkül, a légfék fogantyújának bármely fékállásban történő egyszerű lenyomása által hozható működésbe. Ilyen fékberendezés még sehol nincs alkalmazásban, e téren tehát úttörő munkát végzett a vállalat.

A főműhelyekben a javítási és karbantartási munkálatokkal kapcsolatban végzett fontosabb munkák közül kiemelhetők:

13 szentlőrinci vasúti kocsi szekrényének új tetőgyámokkal történt kimerevítése,

38 villamos tehermozdonyra kézi homokszóróberendezésnek,

299 kocsira zárlámpaüvegnek,

108 kocsira világítási főbiztosítéknak,

az összes kocsikra új menetlevéltartónak készítése és a főjavítások alkalmával történt felszerelése.

Átalakítás alá került a főműhelyekben 18 kocsi légfékje és 58 kocsi fékszerkezete, 20 kocsi perron ajtó lefelé nyíló perronajtókkal cseréltettek ki, 20 kocsi kézi homokszóróberendezése pedig átszereltetett.

A főműhelyek járóműforgalma az 1933. évben 1361, míg az 1934. évben 1513 jármű volt. E 11 százalékos emelkedés és a fentebb vázolt nagyobbarányú beruházási munkák ellenére a munkamenet racionalizálása révén kevesebb munkaerőre volt szükség. Az 1933. év január hó 1-én a főműhelyek személyzetének létszáma 1033 fő volt, 1934 december 31-én pedig már csak 952 fő. A létszámot nem elbocsátás útján csökkentette az üzem, hanem olymódon, hogy az elhalálozás, nyugdíjazás folytán megüresedett helyeket nem töltötte be, számos alkalmazottat pedig forgalmi szolgálatra helyezett át.

A vontatási telepek az elmult év folyamán a szentlőrinci vasút régi járműveinek és a Svábhegyi Fogaskerekű Villamos Vasút kocsijainak főjavítását látták el, valamint kisebb fenntartási munkákat végeztek. A vontatási szolgálat kispesti műhelyében 35 motor- és 11 pótkocsi főjavítása és fényezése, továbbá 28 motor- és 11 pótkocsi fényezésének felújítása készült el. A vontatási telepek az elmult évben 1969 fővizsgálatot és 6184 úgynevezett kisvizsgálatot, 22.783 egynapos és 231 kétnapos javítást végeztek. A vontatási szolgálat beható kísérleteket folytatott az alkatrészek célszerű javítása és a fontosabb üzemanyagok minél gazdaságosabb felhasználása céljából is.

Anyaggazdálkodás. Csaknem megalakulása óta nagyjelentőségű megoldandó feladatnak tekintette a BSzKRt a racionalis anyaggazdálkodás szükséges és elegendő

feltételeinek megállapítását és azok gyakorlati megvalósításának intézményes biztosítását. E nagy horderejű és a dologi kiadások szempontjából átfogó jelentőségű feladat egyre szövevényesebbé lett az átvett intézményeknél fennállott adottságok, a vállalat terjedelmének folytonos növekedése és a bekapcsolodó új üzemágazatoknak — anyaggazdálkodási szempontból — eltérő műszaki jellege következtében.

Köztudomású tény az, hogy a BSzKRt több olyan közlekedési vállalatból alakult, amelyeknél az anyaggazdálkodás alapvető irányelvei: a beszerző, a felhasználó és a kezelőszolgálati helyek mikénti tagozódása, a készleten tárolható mennyiség megszabása, az elszámolás pénzügyi és üzemgazdasági szempontokból helyes feltételeinek biztosítása, stb. különbözők voltak és ennek következtében az anyagok és egyéb ingóságok megnevezése, igénylése, beszerzése, a házikészítmények előállítása és értékelése, a raktári kezelés, az elszámolás és a nyilvántartás adminisztrációja sem voltak egységesen megszervezve és végrehajtva. Az anyaggazdálkodás — mint ügyviteli terület — alá volt rendelve az egyes szolgálati helyek öncélúságának.

Ugyanazon anyagféleségnek több helyen történő beszerzése és egymással kapcsolatban nem álló tárolási rendszere következtében nem lehetett az igényléseket, a készletet, a beszerzést és a tényleges felhasználást egybevetni és ennek következtében nem lehetett *csak a feltétlenül szükséges mennyiségekre* és féleségekre szorítkozó *racionális anyagbeszerzést* intézményesen biztosítani.

Az egyesített vállalatokból kialakult intézmény közüzemi jellege és egyetemes érdekei szempontjából ez a helyzet nemcsak az elvileg kívánatos racionalis összműködés hiánya miatt, hanem azért sem volt fenntartható, mert a közületi gazdálkodásnál elsőrangú fontossággal bíró számadási, nyilvántartási, ellenőrzési és önköltségszámítási szempontok követelményeit sem lehetett az átvett rendszerekkel kielégíteni.

Mindezeknek a körülményeknek a felismerése tette szükségessé egy a tudományos üzemvezetés jól bevált elvein alapuló racionális és az eddig fennállott fogyatékosságokat kiküszöbölő anyaggazdálkodási rendszer megszervezését és életbeléptetését. Az új Anyaggazdálkodási Szabályzat és annak Végrehajtási Utasítása az anyaggazdálkodás szétágazó területének minden részletére kiterjedő gondos és szakszerű előkészítőmunkát igényelt, amelynek kapcsán olyan keretek felállításáról kellett gondoskodni, amelyek a szükségképen beálló változások mindenkori beillesztését is lehetővé teszik.

Ezen előkészítő munka során meg kellett állapítani mindazokat az egységes és általános érvényű irányelveket, amelyek *valamennyi* szolgálati ágra és helyre vonatkozóan egységesen szabályozzák a racionális anyagigénylés, a beszerzés, a felhasználás, a tárolás, az elszámolás és a nyilvántartás részleteit. Ezzel kapcsolatban el kellett készíteni a körülbelül 40.000 tételből álló anyag-, alkatrész- és szerszámlajstromokat, valamint meg kellett állapítani és jellemezni körülbelül 15.000 munkafolyamatot. Meg kellett továbbá szervezni az anyagbeszerzés, az anyagforgalom és fogyasztás összes lehetséges eseteinek nyilvántartási és elszámolási adminisztrációját.

Annak mérlegelése és elbírálhatása céljából, hogy az anyaggazdálkodás keretében betartattak-e a pénzügyi szempontból legfontosabb takarékossági követelmények, a legtökéletesebbnek tekinthető nyilvántartási rendszert vezette be a BSzKRt, amely egyszersmind az elszámolás bonyolult műveletét is tökéletes pontossággal hajtja végre és alapot szolgáltat az ellenőrzés hatályosabbá tételére. Az ezen rendszer alapján

elkészített kimutatásokból az anyaggazdálkodásban érdekelt szolgálati ágak pedig részletes adatokat kapnak működésük eredményeinek műszaki és pénzügyi szempontból való kihatásai tekintetében.

Rá kell mutatni e helyen még arra, hogy világszerte felismerték az anyagok, alkatrészek, szerszámok és egyéb állandó fogyasztás tárgyát képező ingóságok sokféleségének megszüntetéséből származó jelentős műszaki és pénzügyi előnyöket. Az üzemnél használatos ilyen tárgyak féleségének nagy száma (negyvenezer, leltári tárgyak nélkül) indokolja az olyan célkitűzést, amely e téren — a szabványosítás terén — hasznos eredményeket remél és kíván elérni. A lehetőségek e tekintetben a vállalatnál még nagyobb mértékben fennállanak s e racionalizálási eljárásnál követendő helyes és minden jogos érdeket tekintetbe vevő irányelveket az új anyaggazdálkodási rendszer eredményei fogják szolgáltatni.

Megállóhelyek száma. A megállóhelyek száma az előző évekhez képest alig változott. A BSzKRt 864, a BÚR-vasút 88, a Budapestvidéki vasút 39, a Szentlőrinci vasút 90, a Földalatti Vasút 21, a Fogaskerekű Vasút 8 és a sikló 2 megállóhellyel rendelkezett. Vagyis az összes megállóhelyek száma 1112-őt tett ki.

Az átlagos ülőhelyszám alakulása. A motorkocsiknál az átlagos ülőhelyszám 27-et, a pótkocsiknál 22-őt, általában a kocsiknál 25-öt tett ki. Az 1120 motorkocsiegységnél az ülőhelyek száma 30.200 volt, a 642 pótkocsinál pedig az ülőhelyek száma elérte a 13.893-at, vagyis teljes telítettség mellett az összes kocsikon 44.093 ülőhely állott az utazóközönség rendelkezésére. A motor- és pótkocsik ülőhelyeire vonatkozó statisztikai adatok egyébként a következők:

a) *Motorkocsik:*

Vasút	Kocsitípus	Kocsiegység	Ülőhely kocsinkint	Ülőhely összesen
BKVT.	V.	80	33	2.640
	N.	90	27	2.430
	Q.	130	21	2.730
	F. I.	30	34	1.020
	H. 3.	20	17	340
	S.	130	27	3.510
BVVV.	J.	5	20	100
	J.	4	24	96
	B. b.	20	26	520
	D.	20	20	400
	E.	10	20	200
	F. G. H.	180	28	5.040
	K. L. 1914.	125	27	3.375
BÚR.	G.	6	16	96
	D. 80.	15	22	330
	TS. 100.	15	27	405
Földalatti	—	20	26	520
BLVV.	11—20, 155—164.	20	30	600
	151—154, 181—184.	8	31	248
	21—40 és 1000.	80	34	2.720
	70—87.	18	24	432
BSzKRt.	3200—3239.	40	27	1.080
	3500—3529.	30	24	720
	3300—3323.	24	27	648
	Összesen	**1.120**		**30.200**

b) *Pótkocsik:*

Vasút	Kocsitípus	Kocsiegység	Ülőhely kocsinkint	Ülőhely összesen
BKVT.	R.—R. 3.	301	20	6.020
	R. 4.	10	28	280
	Q.	60	21	1.260
	J.	20	18	360
BVVV.	A.	12	14	168
	O. P.	45	27	1.215
	MNCB.	81	20	1.620
BÚR.	1895/1910.	15	16	240
	1896.	10	20	200
BLVV.	Pótkocsi	11	20	220
	120—131.	12	30	360
BSzKRt.	5700—5714.	15	30	450
	5600—5649.	50	30	1.500
	Összesen	642		13.893

Forgalmat zavaró körülmények. A vasútüzemtől független forgalmi akadályok alakulásáról az 1934. évben az alábbi táblázat nyujt tájékoztatást:

Az akadály megnevezése	Esemény száma	Időtartam óra	Időtartam perc
Havazás, esőzés	3	3	27
Közúti járművek elakadása	115	26	07
Tűzeset	2	—	18
Felvonulás, körmenet és temetés	156	48	47
Forgalmi akadályt okozó fel vagy leugrás, baleset	207	30	27
Összeütközés idegen járművel	500	81	32
Öngyilkosság vagy öngyilkossági kísérlet	15	3	11
Egyebek	15	5	18
Összesen	1.013	199	07

A vasútüzemből folyó forgalmi akadályok száma 231 volt, ezek közül a legtöbbet (105) kocsimeghibásodás idézte elő. A vasútüzemből folyó forgalmi akadályok időtartama összesen 51 óra 4 percet tett ki az 1934. év folyamán. Egyébként az idevonatkozó adatok a következők:

Az akadály megnevezése	Esemény száma	Időtartam óra	Időtartam perc
Áramvételezési akadály (Központi felsővezeték és kábelzavar)	29	6	42
Tengelytörés	12	5	20
Összeütközés saját járművel	45	10	15
Kisiklás	35	10	31
Kocsimeghibásodás	105	17	28
Egyebek	5	—	48
Összesen	231	51	04

Balesetek. A balesetek száma az előző évhez képest lényegesen emelkedett és 869-ről 1081-re szökött fel. Ebből halállal végződő baleset 15 volt, súlyos sérülés 347 esetben, könnyű sérülés pedig 719 esetben következett be. A balesetek legnagyobb részét (377) menet közben való fel és leugrás idézte elő. Összeütközés következtében 269 baleset keletkezett, elütés következtében pedig 173. Kisiklás 98 esetben fordult elő. A kisiklást 13 esetben hibás váltó, 19 esetben kocsik helytelen kezelése és 14 esetben helytelen váltóállítás idézte elő.

Az 1934. év folyamán a BSzKRt ellen 468 esetben indítottak baleseti eljárásból kifolyólag kártérítési pert, az Autobusz ellen 62 esetben. Kifizetett a BSzKRt kártérítésként az 1934. év folyamán 258.015 pengőt, perenkívüli kártérítés fejében pedig 58.036 pengőt. Az autobuszművek által baleseti okból kifolyólag kifizetett kártérítés összege a beszámolás tárgyát képező esztendőben 56.358 pengő volt. Az idevonatkozó statisztikai adatok egyébként a következők:

A balesetek számának alakulása és súlyossága.

Év	Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen
1933.	14	297	558	869
1934.	15	347	719	1.081

A balesetjogi eljárások és a kifizetett kártérítések.

	1933.	1934.
BSzKRt baleset és kóreset	3.335	3.826
Autobusz baleset és kóreset	541	603
Előzetes szakértői vizsgálat	487	760
BSzKRt új per	423	468
Autobusz új per	262	62
BSzKRt kárigény	607	551
Autobusz kárigény	253	149
BSzKRt kártérítés perben	209.779·53 P	258.015 P
BSzKRt perenkívüli kártérítés	66.800·23 «	58.036 «
Autobusz összes kártérítés	34.496·85 «	56.358 «

A balesetek oka.

A baleset oka	1933. évben Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen	1934. évben Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen
Menetközben fel és le-ugrás	3	92	233	328	—	94	283	377
Kiesés	—	17	38	55	—	19	35	54
Elütés	10	73	61	144	12	100	61	173
Összeütközés	1	77	118	196	2	87	180	269
Lógás	—	5	5	10	—	8	12	20
Egyéb ok	—	33	103	136	1	39	148	188
Összesen	**14**	**297**	**558**	**869**	**15**	**347**	**719**	**1.081**

Kisiklások.

A kisiklás oka	1933. években	1934. években
Hibás váltó	19	13
Vágánytágulás	—	1
A kocsik helytelen kezelése	14	19
Helytelen váltóállítás	18	14
Tengelytörés	—	1
Nyomkoszorú csorbulás	—	1
Fékhiba	—	—
Idegen személy hibája	—	—
Összeütközés	11	8
Nem volt megállapítható	—	9
Aláváltás villamos váltónál	22	21
Egyéb ok	22	11
Összesen	**106**	**98**

Összeütközések.

Az összeütközés története	1933.	1934.
Saját vasúti járművel	152	243
Más vasúti járművel	2	5
Autobusszal	49	77
Mentőautóval	4	2
Magán személyautóval	248	308
Taxival	138	150
Teherautóval	374	323
Mótorkerékpárral	28	39
Kerékpárral	111	123
Lovaskocsival	1.003	1.147
Kézikocsival	41	60
Egyéb járművel	98	120
Összesen	**2.248**	**2.597**

Hirdetésügy. A hirdetési üzlet menetét minden rendelkezésre álló hirdetési mód kiaknázásával, újszerű hirdetési ötletekkel és mozgékony üzletszerű tevékenységgel igyekezett az üzem fellendíteni s a rossz gazdasági viszonyok ellenére is sikerült az előző üzletévi bevételeket, bár csak kisebb mértékben, felülmúlni. E téren lényegesen kedvezőbb eredmény csupán a gazdasági helyzet javulásával remélhető.

Talált tárgyak. A villamos kocsikon az 1934. évben talált tárgyakról és értékekről az alábbi adatok számolnak be:

A talált tárgy megnevezése	Összesen	Igazolt tulajdonosa által átvéve	A rendőrséghez beszolgáltatva
Óra, ékszer	230	52	178
Pénztárca, kartáska	2.454	876	1.578
Látcső, fényképezőgép, fényképezőgépállvány, körző, műszer, hangszer, szemüveg, nagyítóüveg stb.	448	190	258
Irattáska, rajszer, könyv, füzet, irat, rajz, nyomtatvány, kép, fénykép, papír	3.011	1.492	1.519
Piperecikk, illatszer	11	5	6
Rádió és rádióalkatrészek	19	13	6
Kulcs,	191	25	166
Ernyő, bot	2.557	1.533	1.024
Kesztyű, harisnya	5.114	1.193	3.921

A talált tárgy megnevezése	Összesen	Igazolt tulajdonosa által átvéve	A rendőrséghez beszolgáltatva
Kalap, sapka	1.060	284	776
Ruhanemű	1.578	587	991
Cipő, papucs	254	130	124
Bádog, üveg, porcellánedény és evőeszköz	675	231	444
Kézitáska, láda, doboz	2.019	1.435	584
Kosár, szatyor	720	291	429
Szerszám, zsák, hátizsák, takaró, ponyva	425	212	213
Csomag	747	405	342
Dohány, szivar, cigaretta	38	15	23
Élelmiszer	545	7	538
Különféle	6.335	5.170	1.165
Mindösszesen	**28.431**	**14.146**	**14.285**

Készpénz:

Igazolt tulajdonosuk által átvéve	10.584·89 P	
A rendőrséghez beszolgáltatva	3.006·29 «	
Összesen	**13.591·18 P**	+ 1.075 db kisszakaszérme.
A találónak adott jutalmak összege	600·66 P	

Tűzvédelem. A magas építmények fenntartásával kapcsolatban a tűzvédelemre is különös gondot fordított az üzem és saját kiválasztott személyzetének szakszerű begyakorlása, valamint a tűzvédelmi felszerelések fejlesztése által igyekezett a tűzveszélyt csökkenteni. Ennek köszönhető, hogy az elmult évben ezer pengőnél kevesebb volt a tűz okozta kár.

Anyagvizsgálati laboratórium. Az anyagvizsgálati laboratórium az üzem által felhasznált különböző anyagokból az 1934. évben összesen 797 vizsgálatot végzett, amelyből a BSzKRt-ra 597, a HÉV-re 43 és az Autobuszüzemre 157 esett.

Az anyagvizsgálatra vonatkozó fontosabb statisztikai adatok egyébként a következők:

Az anyagvizsgálat minősége	Vizsgálatok száma évben 1933.	1934.
Teljes szállítmányi anyagvizsgálat	624	618
Résszállítmányi anyagvizsgálat	25	28
Mintaanyagvizsgálat	156	96
Analízis	5	5
Üzemviteli és panaszellenőrző vizsgálat	70	50
Különleges és helyszíni munkálat	5	5
Összes	**885**	**802**
Laboratóriumi anyagkészítmények	36	29

Az alkalmazottak létszáma. A vasútvállalatnak és a kezelésében levő vasutak vasútüzemi alkalmazottainak létszáma 1934. évi január hó 1-én 9690, december hó 31-én pedig 9779 fő volt. A vasútüzemi alkalmazottakon kívül nem-vasútüzemi szolgálatban, továbbá az idénymunkák keretében még összesen 738 egyénnek nyujtott a BSzKRt munkaalkalmat. Az 1934. év december hó 31-én az üzem kezelésében levő Budai Hegypályának (Sikló) 11 alkalmazottja, az ugyancsak kezelésére bízott Székesfővárosi Autobuszüzemnek pedig 1069 alkalmazottja volt. Elkészült az új illetményszabályzat és statusrendezés tervezete is.

Nyugdíjügy. A nyugdíjalap 1934. évi bevétele 3,246.659·09 fillért tett ki, a kiadások pedig 3,148.681·63 pengőre rúgtak, a nyugdíjalap tehát a lefolyt esztendőben 97.977·46 pengővel gyarapodott s állaga 1934. évi december hó 31-én 31,241.856·97 pengő volt. A nyugdíjalap vagyonából 185.024·76 pengő értékpapírokba van befektetve, 31,056.832·21 pengő pedig a vasútvállalattal szemközt, mint követelés áll fenn.

Nyugdíjalapnak az elmult év végén 7360 tagja és 1629 nyugdíjasa volt. A megváltott vasutak nyugdíjasainak és kegydíjasainak száma az 1933. évi 678-ról 664-re apadt, végellátásaik összege pedig az 1933. évi 581.205·68 pengőről 518.468·85 pengőre csökkent. Ezenfelül az 1934. évben még 201 nyugellátásra igényjogosultságot nem szerzett, munkaképtelenné vált alkalmazottnak, illetőleg az elhaltak hátramaradottainak összesen 80.740·69 pengő kegydíjat folyósított a vállalat.

Jóléti intézkedések. Az Országos Társadalombiztosító Intézet által alkalmazottainknak betegségük idejére fizetett s már ismételten leszállított mértékű táppénzt az elmult évben is az illetmények 75—100 százalékáig egészítette ki az üzem, ami a vállalatra egyre fokozódó terhet jelent. Az 1934. évben 7515 alkamazott részére ezen a címen összesen 329.033 pengőt fizetett ki. A betegség első 3 napjára pedig, amely időre az OTI táppénzt nem nyujt, 49.119 pengőt forditott a vállalat.

Az 1934. év folyamán megbetegedett 7688 BSzKRt alkalmazott közül 7515 részesült táppénzkiegészítésben és pedig az összilletmény

75%-ára való kiegészítésben	1	alkalmazott
80%-ára « «	99	«
85%-ára « «	8	«
90%-ára « «	78	«
95%-ára « «	10	«
100%-ára « «	7.319	«
Összesen	**7.515**	alkalmazott (97·75%)
táppénzkiegészítésben nem részesült	173	« (2·25%)

Táppénzkiegészítő segély címén kifizetett összeg a BSzKRt alkalmazottak részére 329.033·09 pengőt, Fogaskerekűvasúti alkalmazottak részére 614·54 pengőt és a Budai Hegypálya alkalmazottak részére 401·50 pengőt tett ki.

Az autobuszüzemi alkalmazottak táppénzkiegészítést általában nem kapnak, csupán 144 üzemi balesetet szenvedett alkalmazott részesült összesen 7883·57 pengő táppénzkiegészítő segélyben.

A betegség első három napjára — amely időre az OTI nem ad táppénzt — a vállalat 49.119·75 pengő táppénz összegének megfelelő segélyt fizetett ki.

Fizetési előlegben részesült:

BSzKRt.-nál 541 »A« tábl. alk.	117.232 P	összeggel
« 7216 »B« « «	482.361 «	«
Autobuszüzemnél 28 tisztviselő	5.595 «	«
« 532 egyéb alkalmazott	38.869 «	«

Rendkívüli segélyben részesült:

BSzKRt.-nál 231 »A« tábl. alkalmazott	25.481 P	összeggel
« 1976 »B« « «	38.038 «	«
Autobuszüzemnél 28 tisztviselő	2.830 «	«
« 83 egyéb alkalmazott	2.360 «	«

Jubiláris jutalom címén 130 alkalmazott részére 26.243·32 pengőt utalt ki a vállalat.

A B. táblázatbeli alkalmazottaknak túlórák szerinti foglalkoztatására vonatkozó legfontosabb adatokat az alábbi táblázat adja:

Szolgálati ág	Kifizetett alapilletmény (pengőben)	Kifizetett túlórabér (pengőben)	A túlórabér az alapilletmény hány %-a	Százalékos megoszlás	Túlórák száma (számított érték)
Forgalom:					
rendes	8,194.864·38	86.932·39	1·06	6·22	149.882
kocsi		617.734·06	7·54	44·24	1,187.950
Pályafenntartás	903.254·63	275.870·63	30·54	19·75	353.680
Felsővezeték	205.122·67	71.370·03	34·79	5·11	81.102
Telefon és kábelhálózat	140.132·90	16.656·35	11·89	1·19	26.438
Magasépítmény fenntartás	381.159·65	26.929·49	7·07	1·93	48.087
Főműhelyek, tanműhely	1,573.059·72	34.286·14	2·20	2·45	52.748
Vontatás	1,862.657·70	22.934·02	1·23	1·64	40.251
Autószín	121.546·96	37.072·39	30·50	2·65	51.489
Áramellátás	328.129·01	11.775·70	3·59	0·84	16.823
Székházgondnokság	211.248·53	30.130·84	14·26	2·16	52.861
Vegyes	235.021·07	34.010·08	14·47	2·44	52.849
Fogaskerekű	94.527·49	24.828·32	26·27	1·78	38.197
Budai Hegypálya	20.200·35	12.742·18	63·08	0·91	11·080
Autobuszüzem	1,978.385·72	93.422·44	4·72	6·69	95.328
Összesen	**16,249.310·78**	**1,396.695·06**	**8·60**	**100·00**	**2,258.765**

Karácsonyi segély fejében a következő összegeket utalta ki az üzem:

BSzKRt.:
»A« táblázati alkalmazottak részére ..... 24.229·70 pengőt,
»B« « « « ..... 230.940·— «
Összesen ..... **255.169·70** pengőt.

Fogaskerekű vasúti
»A« táblázati alkalmazottak részére ..... 190·20 pengőt,
»B« « « « ..... 1.399·— «
Összesen ..... **1.589·20** pengőt.

Budai Hegypálya:
»A« táblázati alkalmazottak részére ..... 80·— pengőt,
»B« « « « ..... 134·20 «
Összesen ..... **214·20** pengőt.

Autobuszüzem:
tisztviselői részére ..... 2.855·60,pengőt,
egyéb alkalmazottak részére ..... 25.752·20 «
Összesen ..... **28.607·80** pengőt.

Gyermeknyaraltatás.

A költségvetésben megállapított hitel, amely szerint a BSzKRt gyermekek részére ..... 49.500 P
az autobuszüzemi gyermekek részére ..... 4.950 «
összesen ..... **54.450** P

állapíttatott meg, lehetővé tette, hogy 1100 gyermek nyaralhasson és így — mivel a bejelentett gyermekek közül néhányat szüleik rokonaikhoz küldtek vidékre — az orvosilag javasolt gyermekek közül egy sem maradt itthon.

A nyaralásra küldött 1100 gyermek közül 1000 a BSzKRt, 100 pedig az Autobuszüzem alkalmazottainak gyermekei közül került ki. A gyermekek 1%-a az »A« táblázatbeli szülők gyermeke.

A végrehajtóbizottság folyó évi április 10-én hozott határozata szerint az 1100 gyermek közül 900 a Budapest Székesfővárosi Gyermeknyaraltatási Akció keretében, 200 pedig az Országos Zsófia Gyermekszanatórium Egyesület telepén nyaralt egyenkint 28 napig és pedig:

A székesfőváros	Sajóvelezdi-telepén július hóban	150 leány
« «	Sajóvelezdi-telepén augusztus hóban	150 fiú
« «	Bánhorváti-telepén július hóban	100 leány
« «	Bánhorváti-telepén augusztus hóban	100 leány
« «	Balatonberényi telepén július hóban	100 fiú
« «	Balatonberényi-telepén augusztus hóban	300 fiú
Az Országos Zsófia Gyermekszanatórium Egyesület	Balatonalmádi-telepén július hóban	200 leány

A fent említett 54.450 pengős hitelből 52.775·33 pengő használtatott fel.

Az *1933. évben* ugyancsak 1100 gyermeket nyaraltatott a vállalat egyenkint 30 napig s a gyermeknyaraltatás költségeire 59.713·02 pengőt fordított, tehát 6.637·79 pengővel többet, mint 1934. évben.

Karácsonyi gyermekfelruházás. A karácsonyfa-ünnepély keretében 435 gyermeket (197 leányt, 238 fiút) ajándékozott meg az üzem ruházati cikkekkel, mégpedig a leányokat télikabáttal, a fiúkat ruhával, azonkívül mindegyiket cipővel, harisnyával, kesztyűvel és sapkával. Ezenkívül 30 nagyobb fiú zsebóra ajándékban is részesült. A gyermekfelruházási akciónál csakis a sokgyermekes alkalmazottak vétettek figyelembe.

A gyermekfelruházás költsége 9622·36 pengőt tett ki, amely összeg 546·37 pengővel több, mint az 1933. évi hasonló célú kiadás.

Tüzelőszerellátás. Az alkalmazottak évek óta a Székesfővárosi Gázművek útján annak tüzelőszertelepéről szerezhetik be a tüzelőszeranyagot, ami azért is előnyös rájuk nézve, mert az árut nem készpénzben fizetik, hanem a tüzelőszer árát az alkalmazottak helyett a vállalat fizeti ki a Gázműveknek és azután 6 havi részletekben vonja le kamatmentesen az alkalmazottak illetményéből. Az alkalmazottak ezen akció alapján az alábbi mennyiségben vásároltak tüzelőszert:

	1933. évben vagón	1934. évben vagón
szén és brikett	465	375
koksz	105	93
tüzifa	473	426
összesen	**1.043**	**894**

Egyenruhaellátás. Az egyenruházati szakosztály az 1934. évben a BSzKRt forgalmi és műszaki személyzete részére járandóságként a következő egyenruházati cikkeket szolgáltatta ki:

Megnevezés	Forgalmi személyzet részére	Műszaki és egyéb személyzet részére	Összesen
	darab		
Téli posztóköpeny	3.058	67	3.125
Téli posztózubbony	6.199	115	6.314
Téli posztónadrág	6.243	116	6.359
Nyári vászonzubbony	6.107	176	6.283
Nyári vászonnadrág	6.080	399	6.479
Nyári munkazubbony	21	569	590
Nyári munkanadrág	20	352	372
Téli munkazubbony	23	89	112
Téli munkanadrág	23	89	112

Ezenkívül a forgalmi személyzet részére kiadott a BSzKRt 5572 pár új cipőt 83.580 pengő értékben és díjtalanul kijavított 4427 párt 13.325 pengő értékben, vagyis a kiszolgáltatott és javított szolgálati cipők értéke 96.905 pengőt tett ki.

A műhelyi személyzet 773 pár új cipőt vásárolt 15 pengő egységár mellett 11.595 pengő értékben, méltányos havi levonások mellett.

Az Egyenruházati Szabályzat bevezetésével életbeléptetett használt egyenruhák vásárlásának kedvezményét az elmult évben is nagy mértékben vette igénybe az egyenruhával el nem látott műszaki személyzet. Az ide vonatkozó statisztikai adatok a következők:

417 db	téli posztóköpeny	à	9·—	pengő	
3.111 «	téli posztózubbony	«	3·—	«	és
			2·50	«	
3.245 «	téli posztónadrág	«	2·—	«	és
			1·70	«	
2.014 «	nyári vászonzubbony	«	1·50	«	
2.112 «	nyári vászonnadrág	«	1·—	«	
37 «	nyári munkazubbony	«	1·50	«	és
			1·20	«	
38 «	nyári munkanadrág	«	1·—	«	és
			0·80	«	
28 «	téli munkazubbony	«	1·50	«	és
			1·20	«	
29 «	téli munkanadrág	«	1·—	«	és
			0·80	«	

Az eladások összes értéke 22.779 pengőt tett ki.

Az autobuszüzem személyzete részére 1934. évben járandóságként a következő ruházati cikkek kerültek kiadásra:

382 darab téli posztóköpeny, 218 darab téli posztózubbony, 223 darab téli posztónadrág, 689 darab nyári vászonzubbony, 710 darab nyári vászonnadrág, 105 darab nyári munkazubbony, 89 darab nyári munkanadrág, 41 darab téli munkazubbony és 53 darab téli munkanadrág.

Ezenkívül a forgalmi személyzet részére kiadatott 601 pár új szolgálati cipő 9015 pengő értékben és kijavíttatott 487 pár cipő 1465 pengő értékben. Vagyis a cipőszolgáltatások összes értéke 10.480 pengőt tett ki, szemben az egyenruházati költség 66.699 pengőjével.

A belügyminiszter ide vonatkozó rendelete alapján szabóműhelyét megszüntette az üzem és a jövőben a ruhakészítési munkálatokat külső vállalkozókkal fogja elvégeztetni.

Az alkalmazottak gondozása. A vállalat nagy gondot fordított az elmult évben is alkalmazottainak szellemi, művelődési és egészségügyi viszonyainak megóvására. E célból az alkalmazottak testi üdülését szolgáló sporttelepet tartott fenn, amelyet nagy számban látogattak a sportegyesület és a leventeegyesület tagjai. A sporttelep hasznosítása céljából a pályát és a tornacsarnokot nyilvános versenyek és mérkőzések céljaira is bérbeadta a vállalat és ezáltal csökkentette a telep fenntartására szükséges költségeket, amelyek 1930. évben 26.000 pengőt, 1931. évben 20.927 pengőt, 1932. évben 16.100 pengőt, 1933. évben 15.849 pengőt, 1934. évben 15.120 pengőt tettek ki.

A sporttelepen rendezték az olasz—magyar és a cseh—magyar atlétikai mérkőzést, valamint az országos atlétikai bajnokságokat, a tornacsarnokban pedig a box csapatbajnokság versenyei zajlottak le.

A nagyobb befogadóképesség elérhetése céljából az elmult évben megkezdődött a sporttelep állóhelyes körlépcsőjének nagyobbítására szükséges, úgynevezett földfeltöltés is.

A sporttelepen a kitűnően felszerelt gyermekjátszótér látogatottsága is állandóan növekszik. Így 1930. évben 74 gyermek, 1931. évben 190 gyermek, 1932. évben 285 gyermek, 1933. évben 301 gyermek, 1934. évben 329 gyermek kereste fel és ott testnevelési tanárnő felügyelete alatt játszadoztak és szórakoztak.

A BSzKRt kebelében működő sportegyesület tagjainak száma az 1934. év végén 2665 volt, akik közül 348 az »A« táblázatbeli és 2317 a »B« táblázatbeli alkalmazottak köréből került ki.

Az elmult évben 12 szakosztályban fejtette ki működését az egyesület és pedig atlétikai, birkózó-, céllövő-, evezős-, íjász-, kerékpáros-, labdarúgó-, ökölvívó-, sportrepülő-, tenisz-, torna- és vívószakosztályban.

Ezek működésének fontosabb adatait az alábbiakban foglalhatjuk össze :

Atlétikai szakosztály : tagjainak száma 78. Résztvett 35 nemzetközi, országos és egyéb versenyen, amelyeken 31 első, 49 második, 39 harmadik és 23 negyedik, összesen 142 díjat nyertek. Magyarország 400 méteres gátfutó-bajnokságát Héjjas István, a szakosztály tagja nyerte, ezenkívül az országos kosárlabda-bajnokságot a szakosztály kosárlabda-csapata nyerte meg.

Birkózó szakosztály : tagjainak száma 85. Résztvett 35 országos és egyéb versenyen s ezeken tagjai 8 első, 10 második, 14 harmadik és 4 negyedik, összesen 36 díjat nyertek.

Céllövő szakosztály : folyó évben alakult meg, tagjainak száma 500, kik közül az október 20-án rendezett házi versenyen 380-an vettek részt.

Evezős szakosztály : tagjainak száma 69. Ismételten rendezett 2—3 napos evezős túrákat és összesen 22.500 km evezős teljesítményt ért el. Ünnepélyes keretek között tartotta meg július hónapban öt új hajója keresztelőjét.

Íjász szakosztály : tagjainak száma 25, kik hat versenyen vettek részt s ezeken 17 első, 5 második és 5 harmadik, összesen 27 díjat nyertek ; ezenkívül Szántó Lajos Magyarország bajnokságát nyerte meg 40 méter távon.

Kerékpáros szakosztály: tagjainak száma 54. Résztvett két versenyen. A szakosztály tagjai az országúti bajnokságban hatodik, a pályabajnokságban kilencedik helyezést értek el.

Labdarúgó szakosztály: tagjainak száma 1940. Az 1933—1934. évi amatőr bajnokságban a szakosztály csapata az I. o. amatőrbajnokság negyedik helyét nyerte el és a magyar kupa döntőjében Soroksár I. o. professzionista csapatával szemben csak a harmadszor is megismételt mérkőzésen maradt alul. A szövetségi díjban a második csapat a második helyet, az ifjúsági csapat a harmadik helyet érte el s a MILL csapat immár negyedszer védte meg veretlenül a bajnoki címet.

Az állomások közti bajnokságot az autobusz p. u. csapata nyerte a BUR p. u. csapatával szemben.

Ökölvívó szakosztály: tagjainak száma 121. Résztvett számos országos és egyesületközi versenyen. A szakosztály tagjai 71 első, 3 második, 2 harmadik és 2 negyedik, összesen 78 helyezést értek el. A szövetségi díjnak veretlenül történt elnyerésével a szakosztály az I. o. csapatok közé jutott.

Sportrepülő szakosztály: tagjainak száma 63. 447 »A«, 29 »B« és 9 »C« repülést végeztek. A szakosztály tagjai közt 2 »C« vizsgás, 4 »B« vizsgás és 8 »A« vizsgás tag van.

Tenisz szakosztály: tagjainak száma 96, kik a folyó évben 13 versenyen vettek részt s ezeken 17 első, 10 második, 17 harmadik és 9 negyedik, összesen 53 díjat nyertek.

Torna szakosztály: a szakosztály tagjainak száma 54, kik az év folyamán rendszeres gyakorlatokon vettek részt s ezen kívül a nyári hónapokban a Császárfürdő női uszodájában számukra hetenkint kétszer úszótanfolyam volt.

Vívó szakosztály: tagjainak száma 25. A szakosztály több országos versenyen vett részt s a Földvári György-féle emlékversenyen harmadik helyezést ért el.

A vállalati alkalmazottak körében működő önképzőkör tagjainak a száma 3712-t tett ki és ebből 409 volt »A« táblázatbeli alkalmazott.

Az egyesület kötelékében az elmult év folyamán is működött a dalszakosztály 92 taggal. A zeneszakosztály 45 taggal, úgy fúvós, mint szimfónikus összeállításban többször szerepelt a nagy nyilvánosság előtt. A képzőművészeti szakosztálynak 50 működő tagja volt. A könyvtár állománya 3794 kötet volt s a kölcsönzött kötetek száma meghaladta az 1300-at.

Munkástovábbképzőtanfolyam. A munkástovábbképzőtanfolyam az elmult évben is fennállott és 33 kezdő, 24 haladó és 43 különleges szaktanfolyami hallgatója volt.

Leventeegyesület. A leventeegyesület taglétszáma 191 volt, akiknek kiképzését 2 főoktató végezte.

Orvosi vizsgálatok és a személyzet megbetegedései. A BSzKRt főorvosi hivatala az 1934. év folyamán összesen 12.574 orvosi vizsgálatot végzett, amelyből időszaki felülvizsgálat 6287 volt, vegyes orvosi vizsgálat, orvosi javaslatok, szolgálatképtelenség megállapítása, könnyebb szolgálatra való beosztás, szolgálati átminősítés stb. 3787 volt.

A személyzet körében megbetegedés 8906 esetben fordult elő a betegségi biztosításra kötelezett »B« táblázatbeliek körében. A megbetegedett egyének száma 5277 egyént tett ki. A betegségi napok száma 188.290 volt. A könnyebb természetű

1—3 napig tartó betegségi esetekben a betegségi napok száma 2957-et, a 4—28 napig tartó betegségi esetekben a betegségi napok száma 66.258-at, a 29—300 napig tartó betegségi esetekben 115.378-at, 300 napon túli esetekben 3697 betegségi napot tett ki. Vagyis egy-egy megbetegedésre átlag 21 nap, egy-egy megbetegedettre pedig átlag 36 nap esett.

Üzemi baleset következtében 912 főnyi személyzet sérült meg. Ezek közül a forgalomra 236, a vontatásra és járműfenntartásra 510 és a pályafenntartásra 113 főnyi személyzet megsérülése esik.

Pszichotechnikai vizsgáztatás, felvétel, kiképzés és oktatás. A BSzKRt pszichotechnikai intézete pszichotechnikailag 1058 egyént vizsgált meg a beszámolás tárgyát képező esztendőben, akik közül forgalmi szolgálatra 455 egyén vétetett fel.

Ellenőrnek 164 egyén, kalauznak 400 egyén, kocsivezetőnek pedig 322 egyén képeztetett ki. A kiképzettek közül kocsivezetői hatósági vizsgát tett 280 alkalmazott és egyéb különleges gyakorlati kiképzésben 608 kocsivezető részesült.

Ismétlőoktatásban 2748 kalauzt és 1664 kocsivezetőt részesített a vállalat. Különleges gyakorlati ismétlő oktatásban pedig 725 kocsivezető részesült, vagyis 5137 alkalmazott oktattatott ki. Pótoktatásban 15 ellenőrt, 329 kalauzt és 168 kocsivezetőt, vagyis összesen 512 egyént részesített a vállalat.

Öregségi és rokkantsági biztosítás. Az 1928. évi XL. törvénycikk alapján létesített Öregségi és Rokkantsági Alapnak 1934. évi december hó 31-én 2424 tagja volt és az elmult évben rokkantjáradék fejében összesen 4397·48 pengő került folyósításra.

Autobusz. Az 1932. július 1-ével a BSzKRt kezelésére bízott Székesfővárosi Autobuszüzem vitelére nézve a Székesfőváros és a BSzKRt között kötendő szerződést a Székesfőváros törvényhatósága 1934. évi december hó 19-én 392/1934. közgy. szám alatt kelt határozatával elfogadta és kormányhatósági jóváhagyásra felterjesztette.

Az üzem gazdaságos fejlesztése érdekében már az elmult években számos célravezető intézkedés történt: az autobuszüzem igazgatásának beolvasztása, az anyagbeszerzés együttes és ennélfogva előnyösebb biztosítása mellett az üzemi költségek csökkentésére is nagy gond fordíttatott. E célból a benzinmotorokról fokozatosan áttért a BSzKRt a gazdaságosabb üzemű gázolajmótorok használatára.

A BSzKRt az üzemkezelésében lévő autobuszüzem gazdaságos vezetésére különös gondot fordított és több intézkedésével eredményt ért el. Ezek közül a legfontosabb az együttes és ennélfogva racionális anyagbeszerzés, továbbá a benzinmótorokról a gazdaságosabb üzemű nyersolajmótorokra való fokozatos áttérés.

Az autobuszüzem az 1934. évben 6,538.813 hasznos kocsikilométert teljesített, 24,660.907 utast szállított és 6,340.404 pengő bevételt ért el. Ezen adatokat összehasonlítva az előző éviekkel, a következő változás adódik: a hasznos kocsikilométerek száma 11%-kal, a szállított utasok száma 16%-kal és a személyszállítási bevétel 4%-kal volt több az 1933. évinél.

A rendszeres forgalmat átlagban napi 108 járművel 18 rendes viszonylatban bonyolította le a vállalat. Rendkívüli alkalmakkal különleges viszonylatok, illetve járatok beállításával történt gondoskodás a jelentkező utastömeg gyors és akadálytalan elszállításáról.

Az autobuszüzem kocsiparkja 1934. évi december hó 31-én 134 autobuszból, a BSzKRt és az autobuszüzem gépjárműveinek állománya együttesen 46 üzemi célokat szolgáló egyéb mótoros járműből és két pótkocsiból állott. Az autobuszok a Szent Domonkos-utcai központi gépkocsiszínben, az egyéb járművek a Baross-utcai garázsban nyernek elhelyezést.

A járműállomány az elmult évben hét autobusszal szaporodott. Ezek közül három, nagyjában a régi háromtengelyű kocsikkal azonos kivitelű, de gázolajmótorral felszerelt járművet vásárolt az üzem, négy autobuszt pedig, melyek közül 2 két-, 2 pedig háromtengelyű, olyképen állított elő, hogy négy tartalék alvázat gázolajmótorokkal szerelt fel és az alvázakra acélvázas kocsiszekrényeket készített. A régi kocsik sorából 3 elhasznált, régi autobusz kiselejteztetett. Beszerzett még négy hazai gyártmányú szerkocsit és egy személyszállító kocsit, 6 járművet és pedig: egy személyautót, két szerkocsit, egy vontatókocsit, egy háromkerekű szállítókocsit és egy motorkerékpárt üzemen kívül helyezett s részben már ki is selejtezett.

Az üzemen kívül helyezett hat jármű helyett beszerzett öt új járművel a szolgálat igényei fennakadás nélkül kielégíthetők, sőt a kisszakasz-érmék szállítása is lebonyolítható volt.

Autobuszforgalom. Az 1934. évi forgalmat négy tájékoztató menetrend szerint bonyolította le az üzem. A személyszállítási kocsikilométer-teljesítmény 640.235 km-rel, azaz 11%-kal volt több az előző évi teljesítménynél. A szállított összes utasok száma 24,660.907 volt, vagyis 4·17%-kal több az előző évinél.

Kimutatás a forgalmi és üzemeredményekről az 1921. szeptember hó 24-től 1934. december 31-ig terjedő időben.

É v	Menetek száma	Hasznos kkm.	A menetrend-szerinti forgalomban mozgosított férőhelyek száma	Szállított utasok száma	100 mozgósított férőhelyre eső utasszám	Forgalmi bevétel	Egy hasznos kkm-re eső	
							bevétel	utas
1921. (csonka év)	13.899	51.426	437.556	287.542	65·72	30.032	0·584	5·59
1922.	81.152	301.018	2,560.082	1,821.415	71·15	117.623	0·391	6·05
1923.	101.438	374.203	3,230.180	2,041.722	63·21	211.804	0·566	5·46
1924.	158.639	538.537	5,053.332	3,551.748	70·29	732.302	1·360	6·60
1925.	235.484	706.557	7,565.295	4,971.642	65·72	1,327.299	1·879	7·04
1926.	271.730	851.962	9,049.370	5,929.377	65·52	1,579.544	1·854	6·96
1927.	429.672	1,303.350	14,446.565	7,146.184	49·47	1,853.083	1·422	5·48
1928.	628.486	2,037.406	21,414.828	8,934.284	41·72	2,331.343	1·144	4·39
1929.	879.520	3,667.694	33,304.125	13,624.736	40·91	3,743.509	1·021	3·71
1930.	1,233.145	6,304.395	51,000.975	23,454.149	45·99	6,519.104	1·034	3·72
1931.	1,201.098	6,354.576	49,623.724	22,714.494	45·77	6,330.339	0·996	3·57
1932.	1,055.708	5,803.888	45,113.736	22,004.902	48·78	6,293.020	1·084	3·79
1933.	1,026.787 [1]	5,916.832	44.845.249 [2]	23,673.770	52·73 [3]	6,119.607	1·034	4·—
1934.	1,218.956	6,557.067	52,670.136	24,660.907	46·82	6,365.160	0·971	3·76

A fontosabb 1934. évi változások a forgalom lebonyolítása és a viteldíj tekintetében a következők voltak:

a) Január hó 1-én *új viszonylat lépett életbe 11-es jelzéssel* a Margit-körút sarkától a Keleti Károly-utcán, Bimbó-utcán, Mész-utcán, Bimbó-utcán, Alsó Törökvész-

[1]) Az 1933. és 1934. évi teljesítményben a különjárati teljesítmények is bennfoglaltatnak.

[2]) Az 1933. és 1934. évi utasszám az összes szállított utast jelenti, míg az 1921—1932. évi adatok a táskajegyekkel szállított utasok számát tüntetik fel.

[3]) Az 1933. és 1934. évi adat az összes személyszállítási bevételt, míg az 1921—1932. évek a táskajegy-bevételeket jelentik.

úton, Vérhalom-utcán, Vérhalom-téren, Vérhalom-utcán, Szemlőhegy-utcán, Bimbó-utcán, Mész-utcán, Bimbó-utcán és Keleti Károly-utcán át részben körforgalomban, továbbá *19-es jelzéssel* (július hó 15-től) az Alkotás-utcán, Enyedi-utcán, Németvölgyi-úton és Orbánhegyi-úton át az Istenhegyi-útig.

b) *Változások a vonalvezetésben:* A 2-es jelzésű autobuszok május 26-tól a Mészáros-utca—Pálya-utca—Győző-utca útvonal *helyett* a Mészáros-utca—Győző-utcán át közlekedtek;

a 4-es jelzésű autobuszok menetiránya május 26-tól módosult. E viszonylat november hó 19-től a Csend-utcától a Budaörsi-úton át a Károly király-laktanyáig hosszabbíttatott meg.

A 23-as jelzésű autobuszok június hó 15-től két hétig kivételképen a Hüvösvölgytől az ötös viszonylat végállomásáig közlekedtek.

A 24-es viszonylat január hó 8-tól május hó 31-ig kivételképen az Andrássy-úttól az Aréna-úton át az Ajtósi Dürer-sorig közlekedett.

A 6-os és »K« jelzésű viszonylatokat a csekély utasforgalom miatt az év bizonyos szakában szüneteltette az üzem és pedig az előbbit július hó 11-től augusztus hó 21-ig s az utóbbit október hó 1-től április hó 30-ig.

Az üzemidőt éjjel ½12 óráig hosszabbította meg a vállalat az alábbi viszonylatokon: 11-es viszonylaton (január 13-tól), 16 és 16/A viszonylaton (november 1-től), 17-es viszonylaton (november 24-től), 18-as viszonylaton (december 5-től).

A 20-as, 24-es, 25-ös, 26-os és az »A«, valamint »O« jelzésű vonalakon június hó 1-től a következőkben feltüntetett viteldíjmérséklést hajtotta végre az üzem:

A jegy neme	Régi ára	Új ára
Szakaszjegy	24 fillér	16 fillér
Belterületi vonaljegy	30 «	24 «
« «	40 «	36 «
Külterületi átszállójegy	50 «	40 «
Margitszigeti átszállójegy	40 «	32 «
Lóversenytéri átszállójegy	100 «	60 «

A férőhelykihasználás növelése céljából július hó 1-től új 16 filléres szakaszok léptek életbe az 5-ös vonalon a Júlia-utca—Hadapród-utca között, a 8-as vonalon a Sán-utca—Zólyomi-út és a Breznó-út—Farkasréti-temető között, a 9-es vonalon a Fiúmei-út—Calvin-tér között, a 10-es vonalon a Gellért-tér—Baranyai-út és a Baranyai-út—Hengermalom-utca között, a 14-es vonalon az Orczy-út—József-körút és a Krisztina-tér—Alma-utca között, a 15-ös vonalon a Lipót-körút—Ferdinánd-tér között, a 16-os vonalon a Szent Háromság-tér—Széna-tér között, a 18-as vonalon a Ferenc József-laktanya—Thököly-út és a Thököly-út—Aréna-út között.

A megállóhelyek száma 1934. december hó 31-én 519 volt, vagyis az elmult évhez viszonyítva változatlan.

Az Autobuszüzem utasforgalma és bevételének megoszlása jegynemenkint az 1934. évben a következő volt:

A jegy megnevezése	Utas összesen	Utas %-ban	Bevétel pengőben összesen	Bevétel pengőben %-ban
Kisszakasz 6 és 10 filléres	531.724	2·2	76.443·21	1·2
Szakaszjegy 16 fillér	288.449	1·2	46.151·84	0·7
« 24 «	7,886.300	31·9	1,892.712·—	29·7
Vonaljegy 30 «	5,431.541	22·—	1,629.462·30	25·6
Vonaljegy	139.121	0·6	55.648·40	0·9
Átszállójegy 32 fillér	7,055.830	28·6	2,257.865·60	35·5
Átszállójegy	526.946	2·1	256.944·80	4·0
Napijegy 2·— pengő	392.652	1·6	87.256·—	1·4
Kedvezményes jegyek	2,390.603	9·7	37.920·—	0·6
Különjárat	17.741	0·1	24.756·23	0·4
Összesen	**24,660.907**	**100·0**	**6,365.160·38**	**100·0**

A belső-égésű motorokkal felszerelt járművek garazsirozása és fenntartása. E járművek közül az autobuszok a Szent Domonkos-utcai központi gépkocsiszínben, az egyéb gépjárművek a Baross-utcai gépkocsiszínben vannak elhelyezve.

Az autobuszok fenntartási munkálatait az autobusz főműhely, az autobusz garázsműhely, míg az egyéb gépkocsik fenntartási munkálatait a Baross-utcai műhely végzi el.

A Szent Domonkos-utcai garázs, valamint a vele kapcsolatos műhely és vonalműszaki szolgálat feladata az autobuszok garazsirozása, tisztántartása, kenése, üzemanyaggal való ellátása, a revízióknál észlelt kisebbmérvű karbantartási munkálatok rendszeres elvégzése és a forgalmi személyzet által bejelentett meghibásodások kijavítása. Ez utóbbi javítási munkálatokat — amennyiben az lehetséges — a vonalműszaki szolgálat a helyszínen eszközli, hogy ezáltal is minél jobban biztosítható legyen a forgalom zavartalan lebonyolítása. Ezen munkálatok közül a fontosabbakat az alábbi kimutatás tünteti fel:

A javítás neme	Nappal	Éjjel
Napi kocsirevízió	—	39.289
Havi «	1.429	—
Futójavítás	2.225	9.321
Hűtőjavítás	19	675
Gumitömlő javítás	825	—
Gumi-abroncscsere	1.376	—

A Miskolci-úti autobusz-főműhelyben történik az összes belső-égésű motorral felszerelt járművek törzsegység javítása, az autobuszok rendszeres főjavítása és fényezése, átalakítása, valamint az összeütközések következtében előálló nagyobb sérülések kijavítása. A főműhely rendszeres munkálataira vonatkozó adatok a következők:

A javítás megnevezése	Autobusz	Személykocsi	Szerkocsi	Összesen
Nagyjavítás	34[1])	—	—	34
Baleseti javítás	39	—	3	42
Kisebb (részleges) javítás	77[2])	1	5	83
Átalakítás (Mercedes-Benz alkatrészek beépítése)	2	—	—	2
Új kocsiszekrény építés	1	—	—	1
Javítások összesen	**153**	**1**	**8**	**162**

[1]) 1 HÉV autobusz.
[2]) 3 HÉV autobusz.

A *rendszeres* munkálatokon *kívül* az alábbiakban felsorolt rendkívüli munkálatokat végezte el a garázsműhely és az autobusz főműhely:

a) Részben a garázsműhelyben, részben a főműhelyben végeztettek el az alábbi rendkívüli munkálatok:

1. 49 Mercedes—Benz rendszerű autobusz felszerelése Ganz—Jendrassik-féle nyersolaj-mótorral. E mótortípussal felszerelt autobuszok száma 102-re emelkedett.

2. 7 Mercedes—Benz rendszerű kocsinak 6 hengeres és 1 Rába L. H. O. rendszerű kocsinak 4 hengeres Mercedes—Benz—Láng-féle nyersolajmótorokkal való felszerelése, az utóbbinak hegyi típusra való átalakításával együtt.

b) Csak a garázsműhelyben végzett különleges munkálatok:

1. Fokozottabb szellőzés céljából homlokfali szellőző nyílás készítése 32 kocsin, aminek következtében valamennyi Mercedes—Benz-rendszerű autobusz el van ilyen szellőztetővel látva.

2. A főkapitányság kívánsága folytán 83 kocsin megállást jelző úgynevezett stoplámpa felszerelése, ami által az összes autobuszok stoplámpával vannak felszerelve.

3. 22 kocsi félfényezése.

c) Csak a főműhely által végzett rendkívüli munkálatok:

1. Négy autobuszalváz építése régi és új tartalékalkatrészekből.

2. Hegyi típussá való átalakítása 10 N2/2 alváznak, kocsiszekrénnyel együtt.

3. Vágó-féle olajnyomásos servófék beépítése próbaképen 4 kocsiba.

4. Alba-rendszerű synchron sebességváltó beépítése 3 N. A. G. típusú autobuszba.

5. A járműpark egységesítése céljából a 295. és 300-as rendszámú próbakocsinak Mercedes—Benz-rendszerű mótorokkal való felszerelése, továbbá ez utóbbira próbaképen új, kísérleti kocsiszekrény építése.

6. Különféle nyersolajmótor- és csapágy-kísérlet.

7. 38 kocsi teljes fényezése.

Az autobuszjárműállomány 3 régi próbakocsi leállításával, 4 új alváz építésével és 3 háromtengelyű 6 hengeres Mercedes—Benz—Láng-féle nyersolajmótorral felszerelt kocsi beszerzésével 134-re emelkedett.

Az üzemhez tartozó helyiségek felszerelésének kiegészítése céljából az alábbi munkálatokat végezte az üzem:

1. A gumiabroncsok gazdaságosabb kihasználása céljából két újítást vezetett be; berendezkedett azoknak Gumasit-tal — egy különleges hidegen kötő anyaggal — való javítására, továbbá elkészítette és üzembe helyezte a saját tervei szerint készült abroncsfelületet maró készüléket.

2. A nyersolajmótorok alkalmazásával kapcsolatban a gépkocsiszín hatásosabb szellőztetése céljából a kocsiszín menyezetére 15 exhaustort szereltetett fel, továbbá 5 kalorifert friss levegő szívására alakított át, miáltal jelenleg már mind a 15 kalorifer friss levegő beszívással működik.

3. Szellőzőberendezéssel látta el azonkívül a fényezőműhelyt, valamint a II. emeleti helyiségeket.

4. A kézi salakfelvonót elektrifikálta; 2 darab 100 mm átmérőjű nyomótolattyút szereltetett fel, új olajtartányt épített be a hozzátartozó vezetékekkel együtt, azonkívül 700 m hosszúságú fékpróba-aknát létesített.

Az autobuszüzem forgalma, viszonylatok szerint. Az autobuszüzem 1934. évi forgalmát a különböző viszonylatokban a menetek száma, hasznos kocsikilométerek, átlagos menetidő, évi üzemidő s a kocsiórák száma tekintetében az alábbi kimutatás adatai mutatják:

Az autobuszüzem 1934. évi forgalma, viszonylatok szerint.

Viszonylat száma	hossza km.	Menetek száma	Hasznos kocsikilométer	Átlagos menetidő percekben	Évi üzemidő percekben	1934. évi kocsiórák száma
1	6·4	110.929	751.451·5	28	361.170	51.766h 52'
2	5·2	81.155	435.763·8	18	355.680	24.346h 30'
3	4·0	95.976	386.039·4	17	362.980	27.193h 12'
4	4·5	64.540	223.552·9	15	355.680	14.217h —'
5	9·4	109.099	1,025.810·0	36	366.645	65.459h 24'
6	2·6	13.010	33.826·0	10	63.600	2.168h 20'
7[1])	2·7	29.814	80.496·8	7	262.800	3.478h 18'
8	4·6	67.623	316.265·2	17	359.330	19.159h 51'
9	6·5	75.375	498.111·3	24	352.410	30.150h —'
10	2·7	43.668	124.419·3	10	337.515	7.278h —'
12	6·6	130·344	897.527·4	26	364.060	56.482h 24'
14	8·7	67.127	589.122·6	30	353.870	33.563h 30'
15	5·1	103.323	537.631·8	24	372.090	41.329h 12'
16	3·8	34.531	145.295·7	16	328.380	9.208h 16'
16/A	3·0	42.924	134.912·9	12	329.400	8.584h 48'
17	3·6	20.714	77.326·4	14	303.345	4.833h 16'
18	2·5	27.279	68.197·5	8	311.750	3.637h 12'
11	2·0	80.354	162.896·6	8	365.535	10.713h 52'
19	1·4	42.036	58.850·4	7	199.190	4.904h 12'

Az autobuszüzem járműállománya. Az autobuszüzem járműállománya az 1934. évi december 31. állapot szerint 17 próbakocsi és 117 Mávag, Mercedes és Benz kocsi volt. Ezek a kocsik jármű- és mótortípus szerint a következőképen oszlanak meg:

Járműtípus	Mótortípus	Járműegység
	a) *Próbakocsik:*	
Büssing	MB porlasztós	1
Fross—Büssing	MB «	1
Mávag	saját «	4
N. A. G.	« «	1
Rába LHO	MB «	5
Rába LHO	Láng «	1
Rába, nagy	MB «	1
A. E. C.	MB «	1
D. A. A. G.	MB «	1
Mercedes—Daiml.	MB «	1
	Próbakocsik összesen	17
	b) *Mávag, Mercedes, Benz kocsik:*	
N 2/2	Ganz	23
N 2/2	MB porlasztós	1
N 2/2	Láng	1
N/2	Ganz	14
N/2	Láng	1
N 2/6	Ganz	38
N 2/6	Láng	5
N 2/6	MB porlasztós	4
N. I. 56.	Ganz	27
N. I. 56.	Láng	3
	Mávag—Mercedes—Benz kocsik összesen	117

[1]) 1933. XII. 16-tól kezdve trolleybuszüzem.

A fent részletezett járművek anyagfogyasztására vonatkozó adatok a következőképen alakultak az utolsó négy esztendőben:

Az üzemanyag megnevezése	Fogyasztás kilogrammban 1931.	1932.	1933.	1934.
Motalkó	2,913.953	2,771.186	2,703.135	1,315.157
Gázolaj	14.397	34.763	184.693	1,217.073

Az autobuszüzem személyzeti viszonyai. Az autobuszüzem személyzeti létszámának megoszlásáról az alábbi kimutatás nyujt tájékoztatást:

Az alkalmazottak megnevezése	1933.	1934.
Tisztviselők	49	47
Revizorok és irnokok	22	22
Főműhely	157	145
Garázs	189	195
Vonal-műszaki szolgálat	27	30
Forgalom	563	597
Egyéb alkalmazottak és irodai altisztek	16	33
Összesen	**1.023**	**1.069**

Az autobuszüzem személyzeti létszámába az 1934. év folyamán 69 egyén lépett be és onnan 23 egyén lépett ki, akik között 21 napibéres alkalmazott, 2 pedig tisztviselő volt. A vállalat kötelékéből önként 1 alkalmazott, nyugdíjazás következtében 1 alkalmazott, végkielégítéssel 1 alkalmazott, elhalálozással 1 alkalmazott és végellátás nélküli elbocsátással 19 alkalmazott lépett ki.

Balesetek. Az elmult év folyamán összesen 93 baleset fordult elő, szemben az 1933. évi 82 balesettel. A balesetből halálos kimenetelű 1 volt, súlyos 15 és könnyű természetű 77. A balesetek legnagyobb számát (24) összeütközés idézte elő. Elütés következtében 16 és felugrás miatt 8 egyént ért baleset. Egyébként a balesetekre vonatkozó fontosabb adatokat az alábbi táblázat szolgáltatja:

A baleset oka	1933. Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen	1934. Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen
Gázolás	—	1	—	1	1	1	—	2
Elütés	—	8	8	16	—	7	9	16
Felugrás	—	1	10	11	—	1	7	8
Leugrás	—	—	5	5	—	1	4	5
Felszállás	—	1	9	10	—	—	7	7
Leszállás	—	—	4	4	—	—	4	4
Kiesés	—	—	—	—	—	—	2	2
Nekiszaladás	—	—	—	—	—	—	1	1
Öngyilkosság	—	—	—	—	—	—	—	—
Összeütközés	—	4	22	26	—	3	21	24
Egyéb	—	1	8	9	—	2	22	24
Összesen	—	**16**	**66**	**82**	**1**	**15**	**77**	**93**
Egy millió számított utasra esik		3·86				3·77		
Egy millió teljesített kocsikm-re esik		13·88				14·18		

Összeütközés az 1934. évben 35 esetben fordult elő, vagyis egy millió kocsikilométerre 5·35 összeütközés esett 50 pengőn felüli kárral, szemben az előző évi 6·60 balesettel. Az autobusz autobusszal 1 esetben, személyautóval 6 esetben, teherautóval 4 esetben, villamos kocsival 14 esetben, fogatosjárművel 3 esetben és egyéb tárggyal 7 esetben ütközött össze.

A Svábhegyi Fogaskerekű Vasút. A Svábhegyi Fogaskerekű Vasútra vonatkozólag csak azokat az adatokat foglaljuk össze, amelyek különleges voltuknál fogva különálló felsorolást igényelnek.

A vasút 1934. évi forgalmára vonatkozó fontosabb adatok a következők:

	Vonatszám	Vonat-kilométer	Mozdony-kilométer	Kocsi-kilométer
Személy	35.098	114.516	114.516	127.594
Regie, teher és próbamenetek	1.694	3.060	3.060	6.229
Összesen	**36.792**	**117.576**	**117.576**	**133.823**

Az üzemi eredményekre vonatkozó fontosabb adatok az üzem kezelésbevételétől kezdve, vagyis 1926-tól, gőz- és villamos üzem szerint elkülönítve a következők:

	1926.	1927.	1928.	1929. VII. 2.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
	Gőzüzem			Villamos üzem					
Utasszám	500.913	689.503	653.767	744.973	728.972	629.015	565.910	589.630	748.555
Vonatszám	13.902	17.192	19.000	33.818	40.922	36.538	35.936	35.582	35.098
Bevétel	258.915	323.712	318.352	366.566	356.386	308.920	254.288	250.108	237.239
Vonatkihasználás	24·—%	28·6%	22·7%	14·7%	12·—%	11·3%	10·2%	11·—%	14·2%

A tarifában az 1934. év folyamán történt változásokat az alábbi kimutatás adja:

Jegytípus	Régi ára pengőben II. o.	Régi ára pengőben III. o.	Új ára pengőben II. o.	Új ára pengőben III. o.	Megjegyzés
Menettérti jegy	1·36	1·04	0·90	0·70	1934. április 1-től
Lejtmeneti jegy	0·68	0·52	0·40	0·30	1934. április 1-től
Hegymeneti jegy	1·04	0·88	0·60	0·50	1934. április 1-től
Gyermek tértijegy	—	—	0·30	0·24	1934. április 1-től
Adalak—Svábhegy hegy- v. lejtmenet	—	0·40	—	0·20	1934. április 1-től
Városkút—Művész-út hegy- v. lejtmenet	—	0·40	—	0·20	1934. április 1-től
Városmajor—Erdei-iskola csak hegymenetben	—	—	—	0·30	1934. április 1-től
Havi bérletjegy	30·40	24·00	12·00	10·00	1934. április 1-től
Hetijegy felnőttek részére	—	—	3·20	2·50	1934. április 1-től
Hetijegy tanulók részére	—	—	—	1·68	1934. jan. 20-tól
Hetijegy tanoncok részére	—	—	—	1·68	1934. dec. 1-től

Miként a táblázat adataiból kitetszik, a Fogaskerekű Vasút viteldíjait a forgalom fellendítése érdekében a BSzKRT az elmult év április hó 1-vel 25-től 66%-ig terjedő mértékben leszállította. Ez a nagyarányú viteldíjmérséklés az utasforgalom fejlődésére igen kedvező hatással volt, amennyiben a szállított utasszám 26·95%-kal emelkedett, pénzügyi kihatása azonban még nem érvényesült. Az olcsó viteldíjakkal mindenesetre hozzáférhetőbbé tette a vállalat a főváros lakossága részére a budai hegyvidék egyik legszebb részét s remélhető, hogy a kiránduló forgalom továbbra is fejlődni fog.

A Fogaskerekű Vasút üzemének fenntartása csakúgy, mint az előző években jelentékeny áldozatokkal járt. A Fogaskerekű Vasút villamosítására fordított 2·5 millió beruházási tőke kamatait nem számítva, az üzemviteli hiány, a vasút átvétele, tehát 1926. év óta, 1,561.237 pengő 52 fillért tett ki és az 1934. évben elérte a 166.002 pengő 93 fillért. A székesfőváros annak idején a téli üzemből előálló hiányt évről-évre megtérítette a magántársaságnak. Ilyen megtérítésben a BSzKRT nem részesült, hanem az üzem deficitjét a maga egészében a sajátjából fedezte.

Ennek dacára a Fogaskerekű Vasút pályáján az 1934. évben számos munka végeztetett. Új létesítményként egy 18 m hosszú támfal készült a Városmajor-állomásnál, egy 5 m. hosszú perronszegély a Városkút-állomásnál. Újítási munkálat volt a 23·6 kg-os Vignol vágányzat megújítása mintegy 423 folyóméter hosszban. A fenntartási munkálatok közül kiemelendő a 23·6 kg-os Vignol vágány és Riggenbach rendszerű fogasrúdcsere 450 folyóméter hosszban, egy db. csúszó íves és 10 db fogasrudas kitérőcsere, a Mátyás király-úti keresztezésnél 25 m² burkolatcsere, továbbá hídtám és bélésfalak hézagolása 120 folyóméter, továbbá szabványárok hézagolása mintegy 250 folyóméter hosszban.

A vágányok hosszát burkolatnemek szerint az alábbi adatok mutatják:

Vizsgálógödrös pálya	146 fm
Tolópadra szerelve porondban	36 «
« « cementben	34 «
Kőburkolatban	48 «
Szabad pálya	4.901 «
Porondban	42 «
Cementben	20 «
Vaslemez	2 «
Deszkapalló	119 «
Összesen	**5.348** fm

A Budai Hegypálya. A Budai Hegypálya üzemének vitelét 1932. évi január 1. napjával vette át a BSzKRT. Mindenekelőtt a pályatestet és a vágányzatot újította fel és a Hegypálya alsó állomási épületét hozta teljesen jókarba, majd a járműveket rekonstruálta. A több, mint 6 évtized óta állandóan üzemben levő felső kötélkorong ágyazása szintén javítást igényelvén, az az 1934. évben kiemeltetett és egyengetés útján új csapágyakkal visszaszereltetett. Ezzel kapcsolatban a csapágyak olajozása is célszerűbb megoldást nyert. A kötélkorong javításával együtt a felfüggesztő kötelek is kicseréltettek és mindezen munkálatok révén sikerült a Hegypálya üzemének biztonságát tökéletesen helyreállítani.

A Hegypálya üzemeredményeinek alakulására vonatkozó fontosabb adatok 1929-től 1934-ig terjedő időben a következők.

	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
Utasszám	1,164.354	597.613	527.209	434.854	453.235	443.133
Menetszám	77.803	65.793	65.501	61.426	59.781	59.404
Bevétel	113.683	64.876	49.826	42.094	43.182	41.411
Férőhelykihasználás	83·1%	50·5%	44·7%	39·3%	42·1%	41·4%

A vonatmenetszám az 1934. évben 59.404 volt szemben az 1933. évi 59.781 menettel. Ennek megfelelően a férőhelyek száma 1934-ben 1,069.272-őt tett ki az 1933. évi 1,076.058-cal szemben. A férőhelykihasználás tehát az 1934. évben 41·4% volt, míg az 1933. évben 42·1%.

A menetdíjak az 1933. és 1934. év folyamán a következők voltak:

Menettérti jegy	0·16 P
Füzetjegy (10 lapos)	1·60 «
Füzetjegy (10 lapos) várbeli szegénysorsú lakosok részére	0·88 «
Havi bérletjegy korlátlan használatra	3·52 «

Pénzügyi eredmények. Bevételek. Az 1934. évi üzleti eredmények alakulásáról az alábbiak nyujtanak tájékoztató képet.

a) Közúti villamos vasutak. A szállítási bevételeik havonkinti alakulását a bevételek szempontjából legkedvezőbb 1928. évtől kezdve az alábbi táblázat tünteti fel.

Az 1934. üzletévben személyszállítási bevételek címén	45,053.463·10 P
teheráruszállítási bevételek címén	169.965·62 «
különféle bevételek címén	2,075.764·73 «
Összesen	**47,299·193·45** P
bevételt értek el az 1933. évi	45,798.200·93 P
összbevétellel szemben, a bevételek tehát az előző évhez képest	1,500.992·52 «
emelkedést mutatnak, melyből a személyszállítási bevételre	956.397·37 «
a teheráruszállítási bevételre	15.210·36 «
a különféle bevételekre	529.384·79 «
esett.	

A gazdasági helyzetnek az év első felében mutatkozott átmeneti javulása a teheráru szállítási bevételek emelkedésében is kifejezésre jutott.

A különféle bevételeknél mutatkozó többlet a Horthy Miklós-úti peagevonal megújítási részköltségeinek a Budapesti Helyiérdekű Vasutak által történt megtérítéséből a növekedő áramszolgáltatási díjbevételekből, a házbér- éshírdetési díjbevétel emelkedéséből, továbbá a nagyobb kamatjövedelemből és a vállalat tárcájában levő vasúti címletek sorsolás útján történt beváltásából eredő árfolyamkülönbözetből származik.

Hónap	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.
	Pengő						
Január	4,768.891	4,792.942	4,637.286	4,383.322	3,807.048	3,300.190	3,392.619
Február	4,501.027	3,930.684	4,293.572	3,932.200	3,428.780	3,040.332	3,089.832
Március	4,911.625	4,950.324	4,923.589	4,526.016	3,861.505	3,603.668	3,772.942
Április	5,081.180	5,068.702	4,967.733	4,571.328	4,033.631	3,698.381	3,857.132
Május	5,452.189	5,661.025	5,335.290	5,240.336	4,601.798	4,103.957	4,270.946
Június	5,182.248	5,336.240	5,169.826	4,828.445	4,091.366	3,793.367	3,833.000
Július	5,065.342	5,104.523	4,660.803	4,431.043	3,861.119	3,738.285	3,686.381
Augusztus	5,108.267	5,191.280	4,907.411	4,502.772	3,902.462	3,721.414	3,741.241
Szeptember	5,149.255	5,296.820	4,838.402	4,400.456	3,998.618	3,738.365	3,854.894
Október	5,489.625	5,350.383	4,964.132	4,585.018	4,134.615	4,031.513	4,101.836
November	5,111.771	5,071.969	4,750.115	4,247.768	3,813.491	3,737.027	3,716.810
December	5,107.123	5,025.990	4,747.603	4,109.757	3,706.596	3,590.566	3,735.830
Összesen	**60,928.543**	**60,780.882**	**58,195.762**	**53,758.461**	**47,241.029**	**44,097.065**	**45,053.463**
Csökkenés az 1928. évhez képest	—	0·24%	4·49%	11·77%	22·47%	27·62%	26·06%
Az előző évhez képest: csökkenés	—	0·24%	4·25%	7·62%	12·12%	6·66%	—
emelkedés	—	—	—	—	—	—	2·17%

b) Svábhegyi Fogaskerekű Villamos Vasút. A Svábhegyi Fogaskerekű Villamos Vasút összes üzleti bevételei az 1934. évben 245.054·70 pengőt, az előző évben pedig 260.284·54 pengőt, az 1934. évben tehát 15.229·84 pengővel tettek ki kevesebbet.

A bevételi csökkenést az utasforgalom 27 százalékos emelkedése ellenére a tarifa igen nagymérvű mérséklése és a téli sport szempontjából kedvezőtlen időjárás okozták.

c) Budai Hegypálya. A Budai Hegypálya összes üzleti bevételei az 1934. évben 42.059·50 pengőt, míg az előző évben 43.926·37 pengőt, vagyis az 1934. évben 1866·87 pengővel kevesebbet tettek ki.

A bevételek csökkenését egyfelől az autobusz versenye, másfelől a pályának és a járműveknek megújításához szükséges volt hétnapi üzemszünet indokolják.

d) Autobusz. Az autobuszforgalomban az 1934. évben 6,453.862·30 pengő bevételt ért el a BSzKRt az előző évi 6,188.255·02 pengővel szemben, az üzleti bevétele tehát 265.607·28 pengővel emelkedett, mely többletből a szállítási bevételekre 246.588·35 pengő (4·4%) és a különféle bevételekre 19.018·93 pengő esik.

Kiadások. A Fogaskerekű Villamos Vasút és a budai hegypálya kezelési hiányának levonásával az 1934. évben a központi villamos vasutak összes üzleti kiadásai 47,111.022·15 pengőt tettek ki, míg az 1933. évi üzleti kiadások 45,637.731·61 pengőre rúgtak, vagyis az üzleti kiadások az 1934. évben 1,473.290·54 pengővel emelkedtek.

Az összes üzleti kiadásokból 69·7% a vasútüzemi kiadásokra, míg 30·3% az egyéb üzleti kiadásokra esik.

A vasútüzemi (személyi és dologi) kiadások a következők: *Személyi kiadások:* 24,300.746·98 pengő. *Dologi kiadások:* 8,581.131·67 pengőt, az 1934. évi vasútüzemi kiadások összesen 32,881.878·65 pengőt tettek ki az 1933. évi 31,505.373·64 pengővel szemben, vagyis az 1934. éviben a vasútüzemi kiadások 1,376.505·01 pengővel növekedtek.

A vasútüzemi kiadásokat az alábbi összehasonlító táblázatokban is részletezzük:

a) *A kiadások természete szerint:*

Megnevezés	1934.		1933.	
	kocsikilométerteljesítmény (személy és egyéb)			
	81,540.637		77,721.959	
	összesen pengő	kocsi-kilo-méterenkint fillér	összesen pengő	kocsi-kilo-méterenkint fillér
Személyi kiadások	24,300.746·98	29·8	23,532.793·02	30·3
Dologi kiadások	8,581.131·67	10·5	7,972.580·62	10·2
Összesen	**32,881.878·65**	**40·3**	**31,505.373·64**	**40·5**

b) *Szolgálati ágankint:*

Megnevezés	1934.		1933.	
	kocsikilométer-teljesítmény (személy és egyéb)			
	81,540.637		77,721.959	
	összesen pengő	kocsi-kilo-méterenkint fillér	összesen pengő	kocsi-kilo-méterenkint fillér
Általános üzemvitel	2,662.196·07	3·3	2,479.687·22	3·2
Pályafenntartás	4,488.754·64	5·5	4,372.638·64	5·6
Áramellátás	4,526.540·13	5·5	3,688.343·78	4·7
Vontatás	3,465.754·92	4·3	3,647.484·09	4·7
Forgalom	13,968.491·55	17·1	13,090.888·54	16·8
Járműfenntartás	3,770.141·34	4·6	4,226.331·37	5·5
Összesen	**32,881.878·65**	**40·3**	**31,505.373·64**	**40·5**

Mint az az *a)* alatti kimutatásból is kitűnik, az 1934. évben az előző évhez képest a személyi kiadásoknál 767.953·96 pengővel (3·26%), a dologi kiadásoknál pedig 608.551·05 pengővel (7·63%) többkiadás merült fel.

A személyi kiadásoknál felmerült többkiadást az illetménycsökkentésben részesült legkisebb fizetésű nem vasútüzemi alkalmazottak nehéz életviszonyainak megkönnyítése érdekében 1933. évben rendszeresített napibérpótléknak és az 1933. évi július hó 1-én végrehajtott rendkívüli előléptetésnek most már az egész éven át érvényesült pénzügyi kihatása, továbbá az 1934. évi január hó 1-én végrehajtott automatikus előléptetés, a kötött lakásforgalom felszabadítása folytán a lakáspénzeknek illetményszabályzatszerű felemelése és a nagyobb kocsikilométerteljesítménnyel járó forgalmi túlórák okozták.

A dologi kiadások közül az áramellátási költségnél 805.622·10 pengő, az egyenruhaköltségnél 233.187·24 pengő többletkiadás merült fel, viszont a nagyobb teljesítmény ellenére az üzemi anyag- és fenntartási költségeknél 291.701·70 pengő, a menetjegyek, irodaszerek és nyomtatványoknál 81.045·59 fillér és az egyéb üzleti kiadásoknál 57.511 pengő megtakarítást ért el a vállalat.

Az áramellátásnál felmerült többletkiadásnak az a magyarázata, hogy az áramszükséglet a nagyobb kocsikilométerteljesítmény következtében, valamint azért, mert 1934-ben több áramot adott el a BSzKRt az előző évhez képest, másfelől a vásárolt áramot az előző évi ideiglenes egységárral szemben már az áramvételezés tárgyában a székesfővárosnak a Magyar Dunántúli Villamossági Rt.-gal kötött szerződésben megállapított egységárral számolta el az üzem, végül a korábbi években vételezett áram ellenértéke utáni számottevő szerződési illeték e tárgyévet terhelte.

Noha a vasútüzemi kiadások az előző évhez képest 1,376.505·01 pengővel emelkedtek, mégis a kocsikilométerenkinti önköltség az előző évi 40·5 fillérrel szemben az 1934. évben a nagyobb kocsikilométerteljesítménynél fogva csak 40·3 fillért tett ki.

Az üzemviteli megállapodások alapján a BSzkKRt kezelésében tartott villamos vasutak brutto bevételeinek emelkedése folytán a Budapest—Újpest—Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Részvénytársaság, a Ferenc József Földalatti Villamos Vasút Részvénytársaság és a Budapest Szentlőrinczi Helyi Érdekű Villamos Vasút Részvénytársaság részesedése is összesen 13.279·03 pengővel nagyobb volt.

A Fogaskerekű Villamos Vasút kiadásai az 1934. évben ..... 411.057·63 P-t,
az 1933. évben pedig ..... 401.118·76 «
vagyis az 1934. évben ..... 9.938·87 Pvel

többet tettek ki, mert a fogaskerekű vasúti alkalmazottak nyugdíjjárulékainak megfelelő vállalati nyugdíjjárulékhozzájárulás az 1934. évben e vasút üzleti számláján számoltatott el.

A fogaskerekű vasút 1934. évi üzleti kiadásai 166.002·93 pengővel haladták meg az üzleti bevételeket. Ez a kezelési hiány a bevételek csökkenése és a kiadások növekedése következtében 25.168·71 pengővel nagyobb az előző évinél. A kezelési hiány a közúti villamos vasutak bevételeiből fedeztetett.

A Budai Hegypálya összes üzleti kiadásai kitettek
az 1934. évben ..... 64.227·87 P-t,
az 1933. évben ..... 65.946·65 «
az 1934. évben tehát a kiadások ..... 1.718·78 P-vel
csökkentek

A Budai Hegypálya üzleti kiadásai az 1934. évben 22.168·37 pengővel haladták meg a bevételeket. Ez a kezelési hiány, amely az előző évi körül mozog, szintén a közúti villamos vasutak bevételeiből fedeztetett.

Az Autobuszüzem összes üzleti kiadásai az 1934. évben kitettek ..... 6,453.862·30 P-t,
az 1933. évben kitettek ..... 7,342.167·40 «
az 1934. évben tehát ..... 888.305·10 P-vel
kevesebb kiadás merült fel.

Ez a csökkenés legnagyobb részében azért következett be, mert a székesfőváros az üzemviteli szerződés értelmében vállalt kötelezettségei teljesíthetése érdekében a vállalatot az üzembe fektetett tőkéjének kamatterhétől mentesítette.

Az üzleti a kiadásokból az üzemi kiadások 4,810.826·56 pengőt tesznek ki, amelyből a tisztviselői illetményekre ..... 246.790·74 P
az egyéb alkalmazottak illetményeire ..... 2,398.317·25 «
az üzemi anyagfogyasztásra ..... 1,230.938·14 «
a fenntartási költségekre ..... 527.683·92 «
az egyenruha költségekre ..... 65.959·32 «
a menetjegyek, irodaszerek és nyomtatványok költségeire ..... 54.733·67 «
a telekbér, épületbér, fűtés, világítás és vízdíj, biztosítási és egyéb üzemi kiadásokra, továbbá a közös üzletviteli költségekre ..... 286.403·52 «
Összesen ..... **4.810,826·56** P

esik. E címeken az 1933. üzletévben 4,979.700·66 pengő, vagyis 168.874·10 pengővel többkiadás merült fel.

Az előző évhez képest a tisztviselői illetményeknél 4140·56 pengő és az egyéb alkalmazotti illetményeknél 99.479·67 pengő, a személyi kiadásoknál tehát összesen 103.620·23 pengő emelkedés mutatkozik. A többletkiadást az 1933. év folyamán végrehajtott rendkívüli előléptetésnek 1934-ben már az egész éven át érvényesült pénzügyi kihatása, a kocsikilométerteljesítmény növelése következtében szükségessé vált személyzeti létszámnak 46 fővel történt emelése és az üzemidő meghosszabbítása okozta túlóradíjak növekedése indokolják.

A 637.052-vel nagyobb hasznos kocsikilométerteljesítmény ellenére a benzinmotoroknak gázolajmotorokra való kicserélése folytán az üzemanyagfogyasztási költségeknél 430.745·44 pengő megtakarítás éretett el.

Ezzel szemben azonban a nagyobb igénybevétel és a járművek fokozódó avulása folytán a fenntartási költségeknél 59.584·94 pengővel, a gépkocsivezetőknek bundával és téli keztyűkkel, valamint az új alkalmazottaknak egyenruhával való ellátása következtében az egyenruhaköltségeknél 10.677·79 pengővel, végül a közös üzletviteli költségek egy részének viselése folytán s más kisebb címeken az egyéb üzemi kiadásoknál 87.988·38 pengő többkiadás merült fel.

Az alkalmazottak betegség, baleset, rokkantság esetére való biztosítása, továbbá jóléti és egyéb címeken felmerült kiadások a következők voltak:

Betegpénztári járulék ..... 64.783·98 P
Alkalmazottak balesetbiztosítási díja ..... 55.642·34 «
Öregségi és rokkantsági járulék ..... 52.346·43 «
Baleseti kártérítések és járadékok ..... 56.225·82 «
Passzív kamatok ..... 26.631·52 «
Egyéb kiadások ..... 6.914·52 «
Összesen ..... **262.544·61** P

E címeken az előző évhez képest 65.538·06 pengővel volt többkiadás.

A BSzKRt kezelése alatt álló vasúti üzemek. A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság a fennálló megállapodás értelmében az elmult évben is kezelte a Ferenc József Földalatti Villamos Vasút, a Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút és a Budapest-Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasúti vállalatokat.

Ferenc József Földalatti Villamos Vasúti Rt. A vasút üzemének vitelére nézve a BSzKRt-tal a vasút engedélyidejének lejártáig kötött megállapodás értelmében vasúti szállítási és egyéb bevételeinek a társaságot megillető 10 százaléka az 1934. évben 86.019 pengőt tett ki, úgyhogy az 1934. évi üzleti eredmény 86.058 pengő volt az előző évről áthozott nyereséggel együtt. A kiadások végösszege 85.978 pengőt tett ki.

A vasúti beruházások értéke a 38 év óta szakadatlanul üzemben volt régi kocsimótoroknak a technika mai színvonalán álló, nagyobb teljesítőképességű motorokkal való kicserélése és az új áramkapcsolóberendezések felszerelése révén 554.373 pengővel növekedett. E nagyarányú beruházásokkal a Földalatti Vasút gyökeres modernizálására irányuló munkálatok befejezést nyertek és miután a pályatest és a vágányzat felújítása szintén elkészült, a vasút hosszú évtizedekre ismét tökéletes üzemképes állapotba helyeztetett. Az új kocsimótoroknak beépítése, a mellett, hogy módot nyujtott az utazási sebesség 20 százalékkal való növelésére, egyszersmind azt is lehetővé tette, hogy a vasút eddigi 350 Volt üzemi feszültsége 550 Voltra, vagyis az üzemvivő BSzKRt hálozata általános üzemi feszültségének magasságára emeltessék, a vasút áramellátását szolgáló Bulyovszky-utcai áramfejlesztőtelep pedig üzemen kívül helyeztessék.

A vasút 1934. évi teljesítménye 978.578 kocsikilométer, a szállított utasok száma pedig 3,481.969 volt.

Budapest—Újpest—Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Rt. A vasúti szállítási és egyéb bevételeknek a társaságot megillető 10 százaléka az 1934. évben 259.819 pengőt tett ki, úgyhogy az 1934. év eredménye az 1933. évről áthozott 401 pengő nyereséggel, továbbá a ház- és telekbérekből származó bevételekkel együtt 282.804 pengőt ért el. Ebből a részvénytőke törlesztésére 79.560 pengőt, az újabb vasúti beruházások törlesztésére 109.391 pengőt és egyéb társasági kiadásokra pedig 89.330 pengőt fordított a vállalat.

A vasúti beruházások értéke 320.767 pengővel emelkedett. E beruházások legnagyobb részét a régi kocsimótorok helyébe beépített modern, nagyobb teljesítőképességű, új motorok és új áramkapcsolóberendezések tették ki.

A kocsikilométerteljesítmény az 1934. évben 4,494.524 kocsikilométer volt, amelyből a főváros határán kívül fekvő vonalakra 1,781.998 kocsikilométer esett.

Budapest—Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasúti Rt. A lefolyt év üzleti eredménye az előző évről áthozott nyereségmaradvánnyal együtt 444.029 pengő volt, a kiadások pedig 443.850 pengőt tettek ki. Az újabb vasúti beruházások értéke az 1934. évben 40.739 pengővel emelkedett. E beruházások túlnyomó részét a síneknek heggesztése és dilatációs készülékekkel való felszerelése alkotta.

A vasút az 1934. évben 6,952.487 kocsikilométert teljesített, amelyből a főváros határán kívül eső vonalakra 4,026.403 kocsikilométer esett. A szállított utasok száma 24,738.291 volt.

A székesfővárosi Autobuszüzemnek a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. üzemkezelésébe való átadása. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága a Budapesti Közúti Vaspálya és a Budapesti Villamos Városi Vasút megváltása tárgyában az 1922. évi november hó 27-én tartott rendes közgyűlésén hozott 1772/1922. kgy. számú határozatával többek között utasította a székesfőváros tanácsát, hogy a székesfőváros tulajdonában és kezelésében lévő Budai Hegypálya üzemének, a Svábhegyi Fogaskerekű Vasút üzemének és a Székesfővárosi Autobuszüzemnek a BSzKRt üzemkezelésébe való átadása iránt intézkedjék. Az autobuszüzemnek a BSzKRt üzemkezelésébe való átadása utóbb ideiglenesen felfüggesztetett ugyan, azonban a székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése a felfüggesztő határozat keletkezése óta ismételten állást foglalt a BSzKRt és az Autobuszüzem egyesítése mellett, de hasonló álláspontját juttatta kifejezésre a m. kir. belügyminiszter is.

Figyelemmel egyrészt a Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 89. §. 2. bekezdésében foglalt azon rendelkezésére, mely szerint a rokoncélú és hasonló természetű üzemeket lehetőleg egy üzemigazgatóság alá kell vonni; másrészt pedig tekintettel arra a körülményre, hogy az autonómia illetékes szervei minden felmerült alkalommal a közlekedési vállalatok egyesítését szorgalmazták, ezért a BSzKRt és az Autobuszüzem egyesítésének kérdését mindenekelőtt a székesfőváros törvényhatósági tanácsának döntése alá bocsátotta a polgármester és még az 1932. év január havában előterjesztést is tett az egyesítésre vonatkozólag.

A székesfőváros törvényhatósági tanácsa az 1932. évi január hó 7-én tartott ülésén 6/1932. tvh. szám alatt hozott határozatával elvben elhatározta a székesfőváros tulajdonában lévő közlekedési vállalatok egyesítését, egyidejűleg pedig felhatalmazta a polgármestert arra, hogy az Autobuszüzemet a BSzKRt üzemkezelésébe átadhassa.

E felhatalmazás alapján az 1932. évi június hó 10-én kelt, 51.176/1932—V. számú határozattal 1932. évi július hó 1-től kezdődőleg a székesfővárosi Autobuszüzem a BSzKRt üzemkezelésébe átadatott. Ezen időponttól az Autobuszüzemet — az üzemviteli szerződés megkötéséig, illetve 1933. év végéig a főváros községi háztartásának a számlájára — a BSzKRt kezelte. 1934. évi január hó 1-től kezdve azonban — az üzemvitelből folyó minden kötelezettség, tehát az esetleges üzemviteli hiány is a BSzKRt-ot terheli, viszont a községi háztartás sem támaszt követelést az Autobuszüzem fejlesztésére fordított tőke törlesztése és kamata címén.

Rá kell mutatni a közhasználatú gépjárművállalatokról szóló 1930. évi XVI. t.-c.-ben és ennek végrehajtási utasításában foglalt azon különleges rendelkezésre is, amely szerint a közhasználatú gépjárművállalatok vagyona, — amennyiben közüzem — a hatóság többi vagyonától elkülönítve kezelendő. Ezen rendelkezésnek akkor lehet az 1930. évi XVIII. t.-c. rendelkezéseivel összhangban eleget tenni, ha a BSzKRt az Autobuszüzemről külön számadást vezet. Ilymódon az egyesített kezelés mellett is, de a közúti-vasúti és az Autobuszüzemi számlák elkülönített vezetésével az utóbbi rentabilitása és fejlesztése tekintetében is lehetőség nyílik a pontos tájékozódásra.

Az egyesítés tehát úgy az 1930. évi XVI., mint pedig az 1930. évi XVIII. t.-c. rendelkezéseinek megfelelően akként volt végrehajtandó, hogy a székesfőváros közönsége, mint a székesfővárosi Autobuszüzem tulajdonosa a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt-gal a fennálló területhasználati szerződés 3. §-ának 2. bekezdé-

sében foglalt megállapodás értelmében az üzem kezelése, hasznosítása és üzemvitele tárgyában szerződést köt. Az egyesítésnek ez a módja egyébként a törvényhatósági bizottság közgyűlésének is már akkor az akaratnyilvánítása volt, amikor a BSzKRt-ot életrehívta s vele a neki átadott közúti vasúti vagyon kezelésére vonatkozólag jogviszonyt létesített.

A BSzKRt és az Autobuszüzem egységes kezelésére vonatkozó szerződés megkötésével kapcsolatban különösen az Autobuszüzem fejlesztésére fordított beruházótőke megtérítése, illetve az ennek terhére beszerzett vagyontárgyaknak térítés nélkül való használatbaadása kérdésében, továbbá az 1930. évi XVI. t.-c. és annak végrehajtása tárgyában kiadott 57.000/1931. K. M. számú rendeletben az üzem fejlesztésére vonatkozó kötelezettség átvállalása tekintetében, valamint az autobuszüzemi alkalmazottak jogviszonyainak rendezése ügyében kell állástfoglalni.

Az Autobuszüzem kocsiparkja az 1927—1929. évek folyamán szereztetett be és így a forgalmi kocsik immár 5—7 éve állandóan forgalomban vannak. A külföldi gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a forgalomban tartott autobuszok átlag 6—7 évi állandó használat után kiselejteztetnek, mert új kocsik beszerzése az üzemvitel szempontjából gazdaságosabb, mint a már elhasznált és csak tetemes költséggel karbantartható járművek üzemben tartása.

Amennyiben a kocsipark élettartamát a külföldi számításokhoz mérten bíráljuk el, az Autobuszüzem kocsiparkjának felújításáról, ép a motorok elhasználódása folytán már a közeljövőben kellene gondoskodni. Tekintettel azonban arra a körülményre, hogy a BSzKRt a már régebben üzemben lévő kocsik motorjait nyersolajmotorokkal cseréli fel — eltekintve a nyersolajmotorok jelentékenyen kisebb üzemköltsége folytán mutatkozó megtakarításoktól — a kocsipark felújításának időpontja előreláthatólag mintegy 8—10 évvel kitolódik. Ennek következtében az Autobuszüzem mai kocsiparkjának teljes felújítása nem esik egy időre a BART által ezidőszerint üzemkezelésben tartott pestkörnyéki autobuszközlekedés ellátásának, a BART-al erre vonatkozólag kötött szerződés lejártakor (1936. évi december hó 31.) való átvállalásával.

Ezek szerint a BSzKRt-nak a nyersolajmotorok beszerzése folytán 1936. év végéig a pestkörnyéki autobuszközlekedés átvállalása következtében — a mai csökkent forgalmi igények figyelembevételével — kb. 45 új autobuszt kell beszereznie. A BSzKRt-nak pedig az előbb említett időpontot követő években a mai forgalmi kocsik teljes felújítása végett további 130 új autobusz beszerzéséről kell majd gondoskodnia. Vagyis az elkövetkező 8—10 év leforgása alatt — a mai vonalhálózat és menetsűrűség feltételezése mellett is — összesen mintegy 175 új autobusz beszerzésével kell számolni.

Ezen előbb említett súlyos anyagi terhekkel járó kötelezettségeken felül gondoskodni kell az autobuszközlekedés megfelelő további fejlesztéséről is. Ennek terheit azonban ezidőszerint nem lehet meghatározni; ugyanis az mindenkor a főváros fejlődésétől, a gazdasági viszonyok alakulásától és a forgalmi igények mérvétől függ.

Az Autobuszüzem fenntartásával járó költségeken, közterheken és üzemfejlesztésen kívül meglehetősen súlyos kötelezettség hárul a BSzKRt-ra az autobuszüzemi személyzet átvételével is.

Az Autobuszüzemnél alkalmazottak szolgálati jogviszonya véglegesen rendezve nincs, miért is oly megoldás látszik kívánatosnak, hogy az alkalmazottakat a BSzKRt

vegye át, részükre megfelelő szolgálati, illetmény- és nyugdíjszabályzatot készítsen, mégpedig olymódon, hogy ezáltal az autobuszüzemnél alkalmazottakkal szemben a fővárost semmiféle kötelezettség (nyugellátás stb.) ne terhelje.

Annak a biztosíthatása érdekében, hogy a BSzKRt az üzemvitellel kapcsolatos kötelezettségeinek eleget tehessen, a főváros olymódon nyujthat lehetőséget, ha az Autobuszüzem létesítésére és fejlesztésére fordított beruházást oly vagyonnak tekinti, amelynek kamatoztatásától eltekint és a befektetett tőke amortizálásáról is lemond, — amire az 1930. évi XVIII. t.-c. 87. §-ának 6. bekezdésében foglalt rendelkezés módot nyujt — vagyis ha a székesfőváros a vasúti vagyonhoz hasonlóan — tulajdonjogainak a fenntartásával — csupán kezelésre adja át a vagyontárgyakat a BSzKRt-nak és kötelezettségévé teszi az átadott vagyon állandó megóvását, a gyümölcsöztetés helyett pedig — a fejlesztés révén — annak a gyarapítását is.

A székesfőváros által felvett 1927. évi 20 millió dolláros kölcsönből az Autobuszüzem fejlesztésére a t. Közgyűlés 12,200.000 pengőt engedélyezett. Ebből az összegből az Autobuszüzem 1933. évi december hó 31-éig bezárólag tényleg 11,882.113·45 pengőt vett igénybe.

A főváros a polgármester ezen elgondolásait elfogadva meg is kötötte a szerződést a BSzKRt-gal az autobuszüzem kezelése, hasznosítása és üzemvitele tárgyában az alábbi feltételek mellett.

1. §.

A székesfőváros a BSzKRT-nak kezelésre, használatra és üzemvitelre átadja, a BSzKRT pedig a székesfővárostól kezelésre, használatra és üzemvitelre átveszi a tényleges helyzetnek megfelelően az 1934. évi január hó 1. napjától kezdődő és 2013. év január hó 1. napján reggel 5 órakor végződő időtartamra a székesfőváros tulajdonát képező Autobuszüzemet a szerződéshez csatolt leltár szerint a hozzátartozó ingatlanokkal — ideértve a VII. ker., Istvánmező-dűlőben, a Szent Domonkos-utcában 2806/1 és 2806/2 hrsz. alatt fekvő mintegy 6104 négyszögöl terjedelmű s a székesfőváros tulajdonát tevő azt a telket is, amelyen a központi garage és az igazgatósági iroda épült és amelyet a 612/1929. kgy. sz. közgyűlési határozat az Autobuszüzemnek használatra átengedett, — továbbá az utóbb említett leltárba foglalt építményekkel, gépekkel, forgalmi eszközökkel, irodai- és menetfelszereléssel, fogyasztási anyagkészlettel oly kötelezettség és korlátozás mellett, hogy az átvett vagyon ennek a rendelkezései szerint állandóan és kizárólag csakis közlekedési üzemi célokra szolgálhat és azt a BSzKRt — a székesfővárossal egyetértve kiselejtezendő leltári tárgyaktól eltekintve — ezen szerződésnek bármely módon való megszüntetése esetén minden megtérítés nélkül, ingyen és tehermentesen és a rendes elhasználás folytán hasznavehetetlenekké vált járóművek, egyéb leltári tárgyak és felszerelések, valamint fogyasztási anyagok kivételével üzemképes, használható, jó állapotban a székesfőváros birtokába visszadni köteles. Ezen rendelkezés azonban nem érinti a székesfővárosnak az alapszerződés 27. §-ában vállalt ama kötelezettségét, hogy a beruházási tőke még törlesztetlen részét a székesfőváros fizeti ki.

A BSzKRt köteles az Autobuszüzemet ennek a szerződésnek egész tartama alatt állandóan üzemben tartani.

A vagyontárgyak és berendezések épségéért, üzemképességéért és használhatóságáért a székesfőváros semmi néven nevezendő felelősséget nem vállal és azokat olyan állapotban adja át a BSzKRt-nak, amilyen állapotban azok a székesfőváros polgármesterének az 51.176/1932—V. számú határozata folytán foganatosított leltározás alkalmával az 1932. évi június hó 30. napján találtattak.

A rendes elhasználódás folytán hasznavehetetlenekké vált autobuszüzemi járművek, leltári tárgyak és felszerelések, akár a székesfővárosi Autobuszüzem fejlesztésére fordított beruházókölcsönből, akár pedig a 7. § alapján az újítási alap terhére szereztettek be, a székesfőváros hozzájárulása után értékesitendők, az értékesítésükből folyó bevétel teljes egészében az újítási alap javadalmazására fordítandó.

2. §.

Az 1. §-ban körülírt és a BSzKRt-nak használatra és kezelésre átadott vagyon után a BSzKRt a székesfőváros részére sem tőketörlesztést, sem kamatfizetést nem teljesít, ehhezképest a székesfőváros mentesíti a BSzKRt-ot mindazon terhek alól, amelyek az Autobuszüzemet a 891/1929. kgy. számú közgyűlési határozat alapján a fejlesztésre fordított beruházókölcsön tőketörlesztése és kamata címén a községi háztartással szemben terhelik, felmenti továbbá az átvett fogyasztási anyagkészlet értékének megtérítése alól.

Ezek ellenében a BSzKRt átvállalja mindazokat a terheket, tartozásokat és minden néven nevezendő kötelezettségeket, amelyek a székesfővárost, mint a székesfővárosi Autobuszüzem tulajdonosát bármily címen és bárkivel szemben terhelik, valamint magára vállalja mindazon kötelezettségek teljesítését, amelyek a székesfővárosi Autobuszüzem kezelésével és fenntartásával kapcsolatban a jövőben még felmerülnek.

A BSzKRt-ot megilletik a tulajdonjog kivételével mindazok a jogok, — az Autobuszüzem személyzete feletti rendelkezési jogot is beleértve — amelyek a székesfővárost a székesfővárosi Autobuszüzem tekintetében bármily címen és bárkivel szemben megilletik.

3. §.

Az 1950. évi december hó 31-ig az Autobuszüzem esetleges tiszta nyeresége kizárólag az Autobuszüzem fejlesztésére fordítandó. 1951. január hó 1-től kezdve a székesfőváros a tiszta nyereségből részesedést követelhet.

4. §.

A BSzKRt az Autobuszüzemnél az átvételkor ténylegesen szolgálatban álló alkalmazottakat átveszi. Ezek szolgálati jogviszonyai tekintetében egyelőre az 1930. évi XVI. t.-c. 44. §-ában foglalt rendelkezések az irányadók. A BSzKRt ezen alkalmazottak részére szolgálati-, illetmény- és nyugdíjszabályzatot készít és a szabályzatokat legkésőbb 1936. évi december hó végéig jóváhagyás végett a székesfővároshoz bemutatja.

A székesfővárost az alkalmazottak a BSzKRt részéről való átvételéből kifolyólag a székesfővárosi Autobuszüzem alkalmazottaival szemben semmi néven nevezendő kötelezettség (nyugellátás stb.) nem terhelheti.

5. §.

A BSzKRt kötelezettséget vállal arra, hogy a kezelésre átadott Autobuszüzem kocsiparkját állandóan üzemképes és jó állapotban tartja, azt a szükséghez képest felújítja és szaporítja ; továbbá arra, hogy a mindenkori jogos forgalmi igényeknek megfelelően akár a saját elhatározásából, akár a székesfőváros felhívására újabb vonalakat létesít és az üzemfejlesztéssel kapcsolatban szükségessé váló egyéb minden néven nevezendő beruházást (garázs, javítóműhely stb.) foganatosít.

A BSzKRt kötelezettséget vállal továbbá arra, hogy a Budapesti Autobusz Közlekedési Részvénytársasággal kötött szerződés szerint — 1936. évi december hó 31.-ig — üzemkezelésre átadott vonalakat, az említett szerződésnek bármi okból való megszűnése esetén, legkésőbb azonban a szerződésnek lejártakor, vagyis 1937. évi január hó 1-ével saját kezelésébe veszi és ezen időponttól fenntartja, miért is e célból a kocsiparkot, amennyiben a forgalmat a rendelkezésre álló kocsikkal ellátni nem lehetne, meglehetősen bővíti és az azzal kapcsolatban szükségessé váló mindennéven nevezendő egyéb beruházást is (garázsépítés, javítóműhely stb.) végrehajtja.

6. §.

A BSzKRt az Autobuszüzemről külön számadást vezet és az 1930. évi XVI. végrehajtási utasításnak 24. §. 2.—3. pontjában foglalt rendelkezések szerint ezt a vagyont a kezelésére átadott többi fővárosi vagyontól elkülönítve kezeli.

A BSzKRt kötelezi magát arra, hogy szabadjegyeket senki részére és semmiféle jogcímen nem ad ki és hogy hivatalos eljárások céljaira 100 darab és ezenfelül a törvényhatósági bizottság taglétszámának megfelelő számú utazási igazolványt a székesfőváros polgármesterének díjtalanul rendelkezésére bocsát.

7. §.

A BSzKRt kötelezettséget vállal arra, hogy az engedélyes székesfőváros közönsége részére kiadott engedélyokiratokba foglalt összes feltételeket fenntartás nélkül teljesíti és hogy a közhasználatú gépjárművállalatokról szóló 1930. évi XVI. t.-c. és annak végrehajtása tárgyában kiadott 57.000/1931. K. M. számú és a később e tárgyban kiadandó rendeletekben foglalt összes feltételeknek mindenben fenntartás nélkül eleget tesz.

A BSzKRt kötelezettséget vállal arra, hogy újítási alapot létesít és ezen újítási tartalékalapot kizárólag az 57.000/1931. K. M. számú rendelet 20. § 2. bekezdésében foglaltak figyelembevételével fogja felhasználni.

A székesfőváros ezen érdekeinek hatékonyabb biztosítása végett köteles a BSzKRt az autobuszüzemi újítási tartalékalapot évenkint az általa tényleg beruházott tőke után oly mértékben javadalmazni, amint azt az üzleti eredmények és az adótörvények, illetve hatóságok adómentesen megengedik.

A BSzKRt kötelezettséget vállal arra, hogy a székesfőváros részére a jövőben az 1930. évi XVI. t.-c. alapján kiadandó vagy a székesfőváros által megszerzendő és közhasználatú gépjárművállalat fenntartására, kiterjesztésére jogosító engedélyokirat alapján az üzemkezelést ezen szerződés tartama alatt ellátja olymódon, hogy annak ellátásával felmerülő összes költségét a bevételek ellenében kizárólag ő viseli.

8. §.

Amennyiben a BSzKRt az 5. es 7. §-ban az Autobuszüzem fejlesztésére vonatkozólag elvállalt kötelezettségének nem tenne eleget, jogában áll a székesfővárosnak az üzemfejlesztési munkálatokat a BSzKRt helyett annak költségére és veszélyére végrehajtani és annak költségeit a BSzKRt-tól azonnal igényelni.

9. §.

A BSzKRt kötelezettséget vállal arra, hogy az ezen szerződés alapján fenntartott gépjárművállalat vonalvezetésének, menetsűrűségének, menetrendjének az illetékes hatóság által elrendelt módosítást, a megállóhelyek, a végállomások áthelyezését, megszüntetését és általában a hatóságnak a forgalomra vonatkozólag a BSzKRt meghallgatása után elrendelt mindennemű utasítást fenntartás nélkül végrehajtja.

Amennyiben a hatósági jogkört e kérdések bármelyikének tekintetében — ideértve a viteldíjak meghatározását és megváltoztatását is — nem a székesfőváros hatósága gyakorolja, a szükségesnek vélt módosítások iránt a BSzKRt csak a székesfőváros polgármesterének előzetes hozzájárulásával tehet előterjesztést.

10. §.

A BSzKRt a használatra átengedett autobuszüzemi ingatlanokat és az azon létesítendő összes épületeket és beruházásokat, továbbá az 5. és 7. § alapján a jövőben létesülő vagy megszerzendő vagyontárgyakat kizárólag csak üzemi célokra használhatja és azokat sem egészben sem részben a székesfőváros előzetes engedélye nélkül másnak használatra, illetve bérbe nem adhatja.

11. §.

A BSzKRt a használatra átengedett területen csak a székesfőváros polgármesterének engedélyével és a szükséges helyhatósági építési engedély megszerzése után építhet. Az autobuszüzemi használatra átengedett területen meglevő és a jövőben létesítendő autobuszüzemi épületek, beruházások, továbbá a jövőben az Autobuszüzem céljára megszerzendő ingatlanok és egyéb vagyon-

tárgyak és ezen szerződésnek bármily okból való megszüntetése esetén ingyen és tehermentesen, minden megtérítés vagy kártérítés, azonban az alapszerződés 25. §-ában, illetve a 27. § 1. pontjában irt törlesztési kötelezettség érintése nélkül a székesfőváros birtokába mennek át. A használatra átengedett ingatlanok után fizetendő mindennemű állami és községi adók, illetékek és mindennemű közterhek a BSzKRt-ot terhelik.

A használatra átengedett ingatlanok mentén elvonuló gyalogjárók tisztántartásáról a BSzKRt saját költségén köteles gondoskodni.

12. §.

A BSzKRt ezen szerződésnek tárgyát képező Autobuszüzem terhére és rovására a székesfőváros előzetes beleegyezése nélkül kölcsönt nem vehet fel.

Ez a kikötés a BSzKRt-tot nem gátolja az alapszerződés 64. § 3. bekezdésében biztosított jognak az Autobuszüzemre nézve való gyakorlásában.

13. §.

A BSzKRt kötelezettséget vállal arra, hogy az Autobuszüzem vagyontárgyait az alapszerződés 57. §-ában foglalt rendelkezések figyelembevételével tűz és más elemi kár ellen saját költségén biztosítja.

14. §.

Az alapszerződés 58. és 59. §-ának a területhasználati díjra vonatkozó rendelkezései az Autobuszüzemre nem nyernek alkalmazást.

15. §.

Az ezen szerződés által nem szabályozott kérdésekben, különösen a kezelés, az üzemvitel, a fenntartás, a felmondás, a felbontás, a beruházások, a térítés, az ellenőrzés, a nyugdíjalap stb. tárgyában a szerződő felek között Budapesten 1922. évi december hó 27. napján létrejött szerződés rendelkezései az irányadók azzal a kiegészítéssel, hogy a székesfőváros ugyanezen szerződés 68. § *b)* pontjában és a 69. § 1., 3., 4., 5. és 6. pontjában foglalt esetekben jogosult ezt a szerződést akár az előbb említett szerződéssel együtt, akár attól függetlenül felmondani, illetve felbontani; a szerződés felmondása, illetve felbontása esetén az Autobuszüzem üzemkezelésével kapcsolatban a székesfőváros sem elmaradt üzemi haszon címén, sem pedig az ezen szerződés 7. §-ában jelzett újítási tartalékalap átengedése ellenében a BSzKRt-nak térítést nem fizet.

16. §.

Ennek a szerződésnek tárgyát képező összes és mindennemű — jelenleg érvényben lévő, vagy a jövőben behozandó — állami- és községi adók, illetve illetékek, illetékegyenértékek stb., kizárólag a BSzKRt-ot terhelik olymódon, hogy a székesfővárosr ezen a címen, sem az üzletvitelből kifolyólag semmiféle költség vagy kiadás ne terhelje, másrészt pedig olymódon, hogy a zékesfőváros az őt illető követeléseket hiány nélkül megkapla.

Ennek a szerződésnek okirati és jogügyleti illetéke a BSzKRt-ot terheli.

A Budai Hegypályának a BSzKRt üzemkezelésébe való átadása. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága a Budapesti Közúti Vaspálya Társaság és a Budapesti Városi Villamos Vasút megváltása tárgyában, az 1922. évi november hó 27-én tartott közgyűlésen 1772/1922. kgy. számú határozatával utasította a székesfőváros tanácsát, hogy a székesfőváros tulajdonában és kezelésében lévő Budai Hegypálya üzemének, a Svábhegyi Fogaskerekű Vasút üzemének és a székesfővárosi Autobuszüzemnek a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. üzemkezelésébe való átadása iránt intézkedjék.

A közgyűlési határozat keletkezése óta úgy a közgyűlés, mint az önkormányzat állandóan napirenden tartották e közlekedési vállalatok egyesítésének kérdését, így a Budai Hegypályának a BSzKRt üzemkezelésébe való átadását legutóbb a pénzügyi bizottság az 1930. évi május hó 16. napján tartott ülésében sürgette, az üzemek 1929. évi zárószámadásának tárgyalása alkalmával pedig külön javaslatot is tett annak mielőbbi megvalósítása iránt.

A székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. életbeléptetése újabb fordulatot jelentett a közlekedési vállalatok egyesítése tekintetében, ugyanis ezen törvénycikk 89. §-a 2. bekezdése határozott rendelkezést tartalmazott arra vonatkozólag, hogy a rokoncélú és hasonló természetű üzemeket lehetőleg egy üzemigazgatóság alá kell rendelni. Ezen törvényes rendelkezés végrehajtását a m. kir. belügyminiszter a székesfőváros 1931. évi költségvetésének jóváhagyása alkalmából megsürgette.

A Budai Hegypályának a BSzKRt üzemkezelésébe való végleges átadásának mikéntje tárgyában a székesfőváros közönsége már állástfoglalt. Az 1922. évi december hó 27-én kötött szerződés 3. §-ának 2. bekezdése ugyanis akként rendelkezik, hogy a BSzKRt által a jövőben fenntartandó egyéb közlekedési vállalatokra nézve a részletes feltételek külön szerződésben fognak megállapíttatni. Tehát az üzemvitel szerződés útján egyesíthető.

A közgyűlés a jelen volt és szavazásra jogosult törvényhatósági bizottsági tagok névszerinti szavazása után elfogadta a polgármesternek a közlekedési és a pénzügyi bizottság által is pártolt előterjesztését és ehhez képest a Budai Hegypálya üzemkezelésére a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársasággal az alábbi szerződést kötötte meg:

1. §.

A székesfőváros a BSzKRt-nak kezelésre, használatra és üzemvitelre átadja, a BSzKRt pedig a székesfővárostól kezelésre, használatra és üzemvitelre átveszi a tényleges helyzetnek megfelelően 1933. évi január hó 1-től kezdődőleg és 2013. évi január hó 1. napján reggel 5 órakor végződő időtartamra a székesfőváros tulajdonát képező Budai Hegypályát az idecsatolt leltár szerint a hozzátartozó ingatlanokkal, építményekkel, gépekkel, forgalmi eszközökkel, irodai és menetfelszereléssel, fogyasztási anyagkészlettel oly kötelezettség és korlátozás mellett, hogy az átvett vagyon ennek a szerződésnek rendelkezései szerint állandóan kizárólag csakis közlekedési üzemi célokra használható és azt a BSzKRt — a székesfővárossal egyetértve kiselejtezendő leltári tárgyaktól eltekintve — ezen szerződésnek bármi módon való megszűnésekor, minden megtérítés nélkül, ingyen és tehermentesen és a rendes elhasználás folytán hasznavehetetlenekké vált járóművek, egyéb leltári tárgyak és felszerelések, valamint a fogyasztási anyagok kivételével üzemképes, használható jó állapotban a székesfőváros birtokába visszaadni köteles. Ezen rendelkezés azonban nem érinti a székesfővárosnak az alapszerződés 27. §-ában vállalt ama kötelezettségét, hogy a a beruházási tőke még törlesztetlen részét a főváros fizeti ki.

A BSzKRt köteles a Budai Hegypályát ennek a szerződésnek egész tartama alatt állandóan üzemben tartani, hacsak a BSzKRt ezen kötelezettsége alól a 6. §-ban meghatározott esetben és módon felmentést nem nyert.

A vagyontárgyak és berendezések épségéért, üzemképességéért és használhatóságáért a székesfőváros semminéven nevezendő felelősséget nem vállal és azokat olyan állapotban adja át a BSzKRt-nak, amilyen állapotban azokat a székesfőváros polgármesterének 164.843/1931—V. sz. határozata folytán foganatosított leltározás során az 1931. évi december hó 31. napján éjfélkor találták.

A székesfőváros a Budai Hegypálya eddig előállott tartozásainak és üzleti veszteségeinek fedezése végett felmenti a BSzKRt-ot az átvett fogyasztási anyagkészlet értékének megtérítése alól és tudomásul veszi, hogy a BSzKRt a Budai Hegypálya átvételével kapcsolatban birtokába

jutott 11.862·61 pengő pénzkészletet a Budai Hegypálya tartozásainak részbeni törlesztésére fordította, ezt az összeget tehát a BSzKRt a Budai Hegypálya üzemének visszaadása esetén a székesfővárosnak megtéríteni nem tartozik.

Ezek ellenében a BSzKRt átvállalja mindazokat a terheket, tartozásokat és mindennéven nevezendő kötelezettségeket, amelyek a székesfővárost, mint a Budai Hegypálya tulajdonosát bármily címen és bárkivel szemben terhelik, valamint magára vállalja mindazon kötelezettségek teljesítését, amelyek a Budai Hegypálya kezelésével és fenntartásával kapcsolatban a jövőben még felmerülnek.

A BSzKRt-ot megilletik a tulajdonjog kivételével mindazok a jogok — a személyzet feletti rendelkezési jogot is beleértve — amelyek a székesfővárost a Budai Hegypálya tekintetében bármily címen és bárkivel szemben megilletik.

2. §.

A BSzKRt a Budai Hegypályánál az átvételkor ténylegesen szolgálatban álló alkalmazottakat átveszi olymódon, hogy ezen alkalmazottak szolgálati viszonyából kifolyólag a székesfővárost a jövőben semmiféle és semmi néven nevezendő (nyugellátás stb.) kötelezettség nem terheli.

3. §.

A BSzKRt kötelezi magát arra, hogy szabadjegyeket senki részére és semmiféle jogcímen nem ad ki és hogy hivatalos eljárások céljaira 50 darab és ezenfelül a törvényhatósági bizottság taglétszámának megfelelő számú utazási igazolványt a székesfőváros polgármesterének díjtalanul rendelkezésére bocsát.

4. §.

A BSzKRt a Budai Hegypálya üzemét az üzemkezelésre neki ugyancsak átadott villamos vasutakkal együttesen és ezzel közös elszámolás mellett tartozik folytatni.

5. §.

A BSzKRt kötelezettséget vállal arra, hogy a Budai Hegypálya üzemének állandó és zavartalan fenntartása érdekében szükséges minden néven nevezendő költségeit kizárólagosan viseli és a Budai Hegypálya üzemének a jövőben esetleg szükségessé váló fejlesztését, kibővítését a székesfőváros kívánságának megfelelően saját költségére végrehajtja.

A székesfőváros ezen érdekeinek hatékonyabb biztosítása végett köteles a BSzKRt a Budai Hegypálya újítási tartalékalapját évenkint az általa tényleg beruházott tőke után oly mértékben javadalmazni, amint azt az üzleti eredmények és az adótörvények, illetve hatóságok adómentesen megengedik.

Abban az esetben, ha a BSzKRt a Budai Hegypálya üzemének kibővítésére vonatkozó kötelezettségét nem teljesítené, úgy a székesfőváros jogosult az illető munkálatokat a BSzKRt helyett annak költségére és veszélyére elvégeztetni és annak költségeit a BSzKRt-tól azonnal igényelni.

Ha a székesfőváros az előző bekezdésben említett jogával él, az a BSzKRt szerződésellenes magatartásának egyéb jogkövetkezményeit nem érinti.

6. §.

Abban az esetben, ha a szerződés időtartama alatt a székesfőváros megállapodása szerint a Budai Hegypálya üzembentartása a forgalmi igények módosulása folytán közforgalmi célokat már nem szolgál, vagy üzeme gazdaságosan fenn nem tartható, jogosult a BSzKRt, mint az engedély hasznosítója, a Budai Hegypálya üzemét az illetékes hatóság engedélye alapján részlegesen vagy teljesen, ideiglenesen vagy véglegesen megszüntetni.

7. §.

A székesfőváros a tulajdonát képező Budai Hegypálya köz- és magánterületét a BSzKRt-nak ezen szerződés tartamára térítés fizetése nélkül használatra átengedi.

Az előző bekezdés alapján átadott magánterületet az ezen szerződéshez hozzáfűzött és ennek kiegészítő részét képező helyszínrajz tünteti fel.

A BSzKRt a használatra átadott területet és az azon létesítendő összes épületeket és beruházásokat kizárólag csakis a kezelésre átadott Budai Hegypálya üzemi céljaira használhatja és azokat sem egészben, sem részben a székesfőváros előzetes engedélye nélkül másnak használatra, illetve bérbe nem adhatja.

A BSzKRt a használatra átadott területen csak a székesfőváros polgármesterének engedélyével és a szükséges helyhatósági építési engedély megszerzése után építkezhet. A Budai Hegypálya céljaira használatra átadott területen meglevő, valamint a jövőben létesítendő épületek és egyéb beruházások az ezen szerződésnek bármi okból való megszűnése esetén ingyen és tehermentesen, minden megtérítés vagy kártérítés, azonban az alapszerződés 25. §-ában, illetve a 27. § 1. pontjában írt törlesztési kötelezettség érintése nélkül a székesfőváros birtokába mennek át.

A használatra átengedett terület és az azon létesítendő épületek után fizetendő minden állami és községi adó, illeték és mindennemű közterhek, — beleértve a burkolási és csatornaépítési járulékot is — a részvénytársaságot terhelik.

Ha a BSzKRt a Budai Hegypályát a székesfővárostól kieszközlendő engedély alapján villamosüzemre átalakítani avagy azt az üzem fejlesztése érdekében kibővíteni kívánná, a székesfőváros a tulajdonát képező Budai Hegypálya átalakításához, berendezéséhez és kibővítéséhez szükséges köz- és magánterületeit a BSzKRt-nak ezen szerződés tartamára minden megtérítés nélkül átengedi.

A használatul átengedett terület mentén elvonuló gyalogjáró tisztántartásáról a részvénytársaság saját költségén köteles gondoskodni.

8. §.

A BSzKRt ennek a szerződésnek a tárgyát képező üzlet terhére és rovására a székesfőváros előzetes beleegyezése nélkül kölcsönt felvenni jogosítva nincsen.

Ez a BSzKRt-tot nem gátolja az alapszerződés 64. § 3. bekezdésében biztosított jogainak a Budai Hegypályára nézve való gyakorlásában.

9. §.

Az alapszerződés 58. és 59. §-ának a területhasználati díjra vonatkozó rendelkezései a Budai Hegypályára nem nyernek alkalmazást.

10. §.

Az ezen szerződés által nem szabályozott kérdésekben, különösen a kezelés, az üzemvitel, a fenntartás, a felbontás, a beruházások, a térítés, az ellenőrzés stb. tárgyában — szerződő felek között Budapesten, 1922. évi december hó 27. napján létrejött szerződés rendelkezései irányadók azzal a kiegészítéssel, hogy a székesfőváros ugyanezen szerződés 68. §-ának *b)* pontjában és a 69. § 1., 3., 4., 5. és 6. pontjában foglalt esetekben jogosult azt a szerződést akár az előbb említett szerződéssel együtt, akár attól függetlenül felmondani, illetve felbontani; a szerződés felmondása, illetve felbontása esetén a Budai Hegypálya üzemkezelésével kapcsolatban a székesfőváros az elmaradt üzleti haszon címén a BSzKRt-nak térítést nem fizet.

11. §.

Ennek a szerződésnek tárgyát terhelő vagy az azzal kapcsolatos összes és mindennemű — jelenleg érvényben lévő vagy a jövőben behozandó — állami és községi adók, illetve illetékek, illetékegyenértékek stb. kizárólag a BSzKRt-ot terhelik olymódon, hogy a székesfővárost sem ezen a címen, sem az üzletvitelből kifolyólag semmiféle költség vagy kiadás ne terhelje, másrészt olymódon, hogy a székesfőváros az 1922. évi december hó 27. napján kötött alapszerződés 59. §-a alapján a mindenkori részesedést hiány nélkül megkapja.

Budapesti Helyiérdekű Vasutak. A vasút forgalmában az előző évekhez képest a beszámolás tárgyát képező esztendőben emelkedés állott elő, amennyiben a szállított utasok száma 1·6%-kal emelkedett és ennek megfelelően 1·27%-kal nőtt a személykocsikilométerteljesítmény is. A személyszállítási bevételek az 1933. évhez képest még mindig 0·7%-nyi kiesést mutatnak, ez a kiesés azonban csökkenő irányzatú, mert az 1933. évi személyszállítási bevétel kiesése az előző évhez képest még lényegesen nagyobb volt (7·5%).

Az 1934. évi fontosabb üzemi adatok százalékos változását a három előző évhez viszonyítva az alábbi táblázat mutatja:

Megnevezés	1932.	1933. az 1931. évhez	1934.	1933. az 1932. évhez	1934.	1934. az 1933. évhez
		százalékban + több,		— kevesebb		
Személykocsi km. .	— 7·10	— 14·13	— 13·04	— 7·57	— 6·39	+ 1·27
Utasok	— 9·52	— 13·17	— 11·80	— 4·03	— 2·52	+ 1·58
Személyszállítási bevételek	— 12·20	— 18·80	— 18·06	— 7·52	— 8·15	— 0·68

A vasút személyszállítási kocsikilométerteljesítménye a mutatkozó igénybevétellel mindenkor pontosan párhuzamosan változott. A személyszállítási mótortonnakilométerek, a villamos mozdonytonnakilométerek, gőzmozdonytonnakilométerek és Diesel mozdonytonnakilométerek teljesítményeiben lényegtelen emelkedés, az összes személyszállítási tonnakilométerekben pedig, amely összegben a vonójárművek teljesítményei is bennfoglaltatnak, végeredményben valamivel több, mint 0·6%-os növekedés mutatkozik.

Az érkezett és indított vonatok számát, nem különben a járművek állományát és a személyzet számának alakulását az 1934. évben a Statisztikai Évkönyv idevonatkozó táblázatain mutatjuk be.

Az üzemi eredményeket, tehát a személyvonatok által befutott vonatkilométerekre, a tehervonatok által teljesített nettó tonnakilométerekre vonatkozó adatokat, továbbá a szállított teherárukat nettó tonnában, a közlekedett személyvonatok számának alakulását, a továbbított személykocsikilométereket, a szállított utasok számát, az utasok által megtett személykocsikilométerek számát, nemkülönben az egy vonatra eső és az egy személykocsikilométerre eső utasszámot az 1934. évre vonatkozólag a Statisztikai Évkönyv megfelelő adatai tüntetik fel.

A HÉV vonalainak hosszára, valamint pályaudvaraira vonatkozó fontosabb statisztikai adatokat illetőleg utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

Utasszám. Az utasok számát a HÉV mindig a megváltott jegyek alapján állapítja meg, vagyis a tényleg fizető utasok számát mutatja ki. Az 1934. évben, a két nyári és két őszi (október, november) hónapot kivéve az utasok számában emelkedés mutatkozik. A nyári hónapok utaskiesésének valószínű oka a kedvezőtlen időjárás, viszont az őszi hónapokban a hosszantartó szép idő miatt a napi utasok jelentős része gyalog vagy kerékpáron ment munkahelyére. A legfeltűnőbb a december havi eredmény, amely az előző évivel szemben 6·7%-os utasszaporulatot mutat. A közel 123.000 utastöbblet nagyobb része, körülbelül 75.000 utas, a ráckevei vonalon mutatkozik, amely körülmény a csepeli gyár munkáslétszámának emelkedésével van összefüggésben. A gödöllői vonalon is közel 30.000 utastöbblet jelentkezett decemberben, amely többlet főleg a sashalmi, rákosszentmihály-belterületi és mátyásföldi viszonylatban jelentkezett. Évi végeredményben az 1934. évben 360.000 utassal szállított

többet a HÉV, mint az előző esztendőben, ami 1·6%-os emelkedést jelent. A szállított utasok számára vonatkozó adatok egyébként a következők:

a) *1933. évben:*

Hónap	Gödöllői	Ráckevei	Szentendrei vonal	Tétényi és Törökbálinti	Összesen
Január	529.605	584.617	236.941	410.283	1,761.446
Február	478.633	528.442	218.656	373.376	1,599.107
Március	554.420	610.488	250.473	404.798	1,820.179
Április	615.351	621.617	263.985	422.818	1,923.771
Május	645.977	644.044	291.024	435.671	2,016.716
Június	623.462	634.224	304.610	415.246	1,977.542
Július	624.056	650.900	336.622	377.497	1,989.075
Augusztus	633.603	669.167	312.491	363.343	1,978.604
Szeptember	630.289	656.040	289.089	420.005	1,995.423
Október	649.277	730.249	284.101	436.613	2,100.240
November	593.439	697.023	246.031	432.924	1,969.417
December	577.903	606.687	245.543	391.743	1,821.876
Összesen	**7,156.015**	**7,633.498**	**3,279.566**	**4,884.317**	**22,953.396**

b) *1934. évben:*

Hónap	Gödöllői	Ráckevei	Szentendrei vonal	Tétényi és Törökbálinti	Összesen
Január	547.580	604.009	233.858	379.359	1,764.806
Február	521.539	546.506	220.870	367.335	1,656.250
Március	598.553	649.585	262.837	401.752	1,912.727
Április	609.394	662.990	282.186	408.654	1,963.224
Május	650.778	704.451	325.719	426.480	2,107.428
Június	614.832	661.324	318.137	397.073	1,991.366
Július	600.209	681.456	339.473	358.120	1,979.258
Augusztus	614.936	690.596	318.544	344.162	1,968.238
Szeptember	641.599	680.491	305.465	415.934	2,043.489
Október	649.634	737.199	278.819	414.009	2,079.661
November	576.806	672.950	256.412	399.609	1,905.777
December	604.242	680.810	257.622	401.799	1,944.473
Összesen	**7,230.102**	**7,972.367**	**3,399.942**	**4,714.286**	**23.316.697**

Az utasszállítási teljesítmények azonban még e számokon túlmenően is nőttek, mert az év folyamán az utasok által megtett átlagos út nagyobb volt, úgyhogy az utaskilométerteljesítmény 2·04%-kal emelkedett az 1933. évhez képest. Igen jelentős szerepe van az emelkedésben a gödöllői viszonylatnak, ahol példának okáért egyedül október hónapban 3.200 cserkész 192.000 utaskilométert tett meg.

Az utasok és a lakosság számaránya. Az alábbi táblázat a HÉV vonalai által érintett községek lakosainak lélekszámáról, az állomásokon és a hozzájuk tartozó megállóhelyeken fel- és leszállott fizető utasok számáról és az egy lakosra eső évi utazások számáról (évi utas osztva lakosok számával) nyujt felvilágosítást.

a) *Gödöllői vonal.*

Község	Lélekszám	Utasok	Egy lakosra esik utazás évente
Budapest területe	—	1,450.366	—
Sashalom	11.792	1,691.842	143
Rákosszentmihály	14.083	1,610.141	114
Pestújhely	11.340	39.766	4
Rákospalota	42.949	118.574	3
Mátyásföld	2.943	639.863	217
Cinkota és Ilonatelep	5.506	256.668	47
Csömör és Árpádtelep	3.727	398.378	107
Kistarcsa	3.326	401.270	121
Kerepes	3.159	157.616	50
Mogyoród	2.385	31.812	13
Gödöllő	11.056	433.806	39
Összesen	**112.266**	**5,779.736**	**51**

b) *Ráckevei vonal.*

Község	Lélekszám	Utasok	Egy lakosra esik utazás évente
Budapest területe	—	561.255	—
Pestszenterzsébet	67.907	4,468.512	66
Csepel	22.901	1,118.523	49
Soroksár	14.387	922.403	64
Dunaharaszti és Milleniumtelep	8.040	369.121	46
Szigetszentmiklós	4.808	212.862	44
Tököl és Horthyliget	5.378	104.438	19
Szigetcsép	1.576	40.659	26
Szigetszentmárton	1.031	75.737	28
Szigetújfalu	1.636		
Ráckeve	6.565	98.857	15
Összesen	**134.229**	**7,411.112**	**55**

c) *Szentendrei vonal.*

Község	Lélekszám	Utasok	Egy lakosra esik utazás évente
Budapest területe	—	1,400.436	—
Békásmegyer és Csillaghegy	8.447	740.847	88
Budakalász	2.833	344.075	121
Pomáz és Szent Istvántelep	5.433	443.692	82
Szentendre	7.210	470.892	65
Összesen	**23.923**	**1,999.506**	**84**

d) *Tétényi és törökbálinti vonal.*

Község	Lélekszám	Utasok	Egy lakosra esik utazás évente
Budapest területe	—	929.186	—
Albertfalva	3.331	626.057	188
Budafok	19.691	1,992.729	101
Nagytétény és Baross Gábortelep	7.160	578.914	81
Budaörs	9.006	298.886	33
Törökbálint	4.485	288.514	64
Összesen	**43.673**	**3,785.100**	**87**

e) *Általában.*

Vonal	Lélekszám	Utasok	Egy lakosra esik utazás évente
Gödöllői	112.266	5,779.736	51
Ráckevei	134.229	7,411.112	55
Szentendrei	23.923	1,999.506	84
Tétényi és Törökbálinti	43.673	3,785.100	87
Összesen	**314.091**	**18,975.454**	**60**

E táblázatban az utasok a községek utasszolgáltató hatása szerint vannak csoportosítva, vagyis mátyásföldi utasnak számít a mátyásföldi megállóhelyeken felszálló és ott leszálló utas is. A megállóhelyek utasai azon községeknél szerepelnek, amelyekhez az illető megállóhely közigazgatásilag tartozik, p. o. a csillaghegyi utasok Békásmegyernél. Budapesti utasnak csak azok az utasok számíttatnak, akik Budapest területén szállottak fel és ugyancsak Budapest területén szállottak le, más szóval, akik a székesfőváros határain kívül nem vették igénybe a HÉV vonatait.

A táblázatban Budapest lakosainak száma nem volt a négy vonalra érdemlegesen felosztható és így az utasok és lakosság viszonyszáma nem volt megállapítható.

Ha a táblázat adatait az 1933. évre összeállított táblázattal összevetjük, akkor megállapíthatjuk, hogy a községek egy-egy lakójára eső évi utasok számában helyen-

kint lényeges változások állottak be. Szaporodott az évi utazások száma Sashalmon (+ 14, +10·85%), Kistarcsán (+ 30, +32·97%), Kerepesen (+ 12, +31·58%), Pestszenterzsébeten (+ 6, + 10%), Csepelen (+7, + 16·67%), Soroksáron (+ 5, + 8·47%) és Pomázon (+ 7, + 9·33%), csökkent viszont Mátyásföldön (—6, —2·69%) Mogyoródon (—7, —35·0%), Gödöllőn (—7, —15·22%), Dudaharasztin (—16, —25·81%), Albertfalván (—23, —10·90%), Nagytétényen (—8, —8·99%), Budaörsön (—3, —8·33%) és Törökbálinton (—10, —13·51%).

Nyilvánvaló, hogy az eltérések oka az, hogy a munkáslakta községek lakóinak utazása a munkábajárás és munkakeresés következtében szaporodott, viszont a termelőlakta községek lakóinak utazása az ismert élelmiszerfelhozatalt korlátozó rendeletek hatásaként csökkent.

Személy- és vonójárművek. A közlekedett személyvonatok mennyisége közel 1%-kal esett és megfelelően kisebb a személyvonatkilométerteljesítmény is. A személyvonatok száma a következőképen alakult:

Gödöllői vonalon	81.780
Ráckevei vonalon	137.370
Szentendrei vonalon	33.231
Tétényi és törökbálinti vonalon	81.349
Összesen	**333.730**

A vonójárművek teljesítményei a következőképen alakultak az 1934. évben:

Személyvonati motorkilométerek összes száma	4,375.737
Személyvonati villamosmozdonykilométerek száma	145.719
Személyvonati gőzmozdonykilométerek száma	146.509
Személyvonati Diesel-mozdonykilométerek száma	40.875
Személyvonati összes mozdonykilométerek száma	**333.103**
A tehervonati gőzmozdonykilométerek száma a tolatásokkal együtt	28.433
Tehervonati villamosmozdonykilométerek száma a tolatásokkal együtt	231.904
Tehervonati Diesel-mozdonykilométerek száma a tolatásokkal együtt	5.283
Tehervonati összes mozdonykilométerek száma a tolatásokkal együtt	**265.620**

A személyszállítási bevételek. A személyszállítási bevételek erős ingadozást mutatnak. Március hónapban közel 4%-os, május hónapban 5·5%-os többbevétel jelentkezett, június és július hónapokban 4—4·5%-os, november hónapban pedig 4%-os bevételcsökkenés fordult elő. A bevételek alakulása hónapok szerint egyébként a következő:

	1933. évben, pengő	1934.
Január	459.201	454.326
Február	408.974	413.008
Március	476.027	494.797
Április	516.367	516.525
Május	541.918	571.853
Június	558.679	536.014
Július	603.503	576.126
Augusztus	595.233	579.762
Szeptember	556.446	558.265
Október	554.403	544.120
November	510.707	490.395
December	491.121	494.838
Összesen	**6,272.579**	**6,230.029**

A bevételek alakulására lényeges befolyást gyakorolt az időjárás alakulása. A rendkívül meleg és hosszantartó, esőmentes tavaszi hónapokban a bevételek számottevő mértékben emelkedtek, viszont a kedvezőtlen időjárású nyári hónapokban csökkentek. A késő őszi hónapok enyhe időjárású időszakában a napi utasok jelentékeny része még gyalog vagy kerékpáron ment munkahelyére és e kiesést nem egyensúlyozta ki a vasárnapi kirándulóforgalom megnövekedése következtében elért bevételi többlet. A bevételeknek és az utasok számának változásában mutatkozó aránytalanságot vizsgálat tárgyává tette a HÉV és az alábbi táblázatban adjuk az idevonatkozó eredményeket.

Az utas által vásárolt jegyfajta	1. Gödöllői vonal		2. Ráckevei vonal		3. Szentendrei vonal		4. Tétény-Törökbálinti vonal		5. Összes vonal		6. Különbség több + kevesebb	7. Ráckevei vonal nélkül		8. Különbség több + kevesebb
	1932.	1934.	1932.	1934.	1932.	1934.	1932.	1934.	1932.	1934.		1932. VI.	1934. IX.	
Menetjegy	19·01	16·20	31·25	32·09	21·05	18·67	19·39	16·49	23·07	21·93	—1·14	19·57	16·84	—2·73
Menetjegy térti érvénnyel	2·54	4·31	0·78	2·06	3·12	5·09	1·01	1·25	1·78	3·05	+1·27	2·20	3·55	+1·35
Menettértijegy	9·86	6·69	0·90	0·68	6·96	4·79	7·52	5·74	6·22	4·21	—2·01	8·49	5·97	—2·52
Önköltségi és vasutas-kedvezményesjegy	2·99	3·97	1·14	0·84	2·91	2·51	3·30	3·51	2·49	2·61	+ 0·12	3·07	3·50	+ 0·43
Munkás hetijegy	17·57	11·04	5·55	3·93	12·87	8·34	17·92	9·90	13·31	8·04	— 5·27	16·60	10·09	— 6·51
Havi bérlet	17·57	19·89	4·57	6·91	13·47	15·56	20·67	22·30	13·70	15·44	+ 1·74	17·58	19·69	+ 2·11
Füzetjegy helyi forgalomban	3·82	4·92	0·39	0·58	1·33	1·84	2·30	3·82	2·07	2·79	+ 0·72	2·79	3·89	+ 1·10
Munkás-füzetjegy	—	10·66	—	2·14	—	5·97	—	9·40	—	6·86	+ 6·86	—	9·22	+ 9·22
Ürjegyek	0·49	0·46	0·45	0·42	0·65	0·51	0·20	0·15	0·44	0·39	— 0·05	0·44	0·38	— 0·06
Térti ürjegyek	0·15	0·42	0·15	0·12	0·06	0·21	1·00	0·74	0·32	0·35	+ 0·03	0·39	0·47	+ 0·08
BSzKRT Átszálló menetjegy	4·53	3·70	25·70	22·18	10·47	8·52	5·41	3·97	11·99	10·63	— 1·36	6·15	4·87	— 1·28
Átszálló tértijegy	8·40	7·37	2·09	1·38	15·43	15·02	9·09	10·18	7·78	7·10	— 0·68	10·24	9·95	— 0·29
Átszálló hetijegy	1·58	1·83	1·90	2·48	2·01	2·24	0·81	0·98	1·58	1·94	+ 0·36	1·44	1·66	+ 0·22
Átszálló havijegy	5·25	4·86	3·07	4·40	2·61	2·06	5·35	5·81	4·20	4·48	+ 0·28	4·68	4·53	— 0·15
BSzKRT Által eladott átszállójegyek	5·58	3·63	21·37	19·44	5·71	7·74	5·59	4·72	10·32	9·70	— 0·62	5·61	4·84	— 0·77
Egyéb jegyek: (Éves bérlet, központi hetijegy, stb.)	0·66	0·05	0·69	0·35	1·35	0·93	0·44	1·04	0·73	0·48	— 0·25	0·75	0·55	— 0·20
Összesen	100·00	100·00	100·00	100·00	100·00	100·00	100·00	100·00	100·00	100·00	—	100·00	100·00	—

Az 1932. évi június hava előtti időszakot azért kellett összehasonlítás alapjául választani, mert 1932. év júniusában lépett életbe a munkásfüzetjegy-kedvezmény, mely az engedélyokiratban foglalt kötelezettségeken túlmenően módot nyujt a munkásoknak arra, hogy az engedélyokiratban legalább 40 százalékban megállapított menetdíjkedvezményt ne hetikártya alakjában, vagyis egymást követő hét napon belül kelljen igénybe venniök, hanem füzetjegyek alakjában egy hónapon belül használhassák azt ki. (1935. évben a füzetjegyek érvénye két hétre szállíttatott le.)

A táblázat 6. függélyes rovatából nyilvánvalóan kitűnik, hogy a közel hét százalékos munkásfüzetjegyigénybevétel-növekedéssel szemben, a menetjegyek és menettértijegyekkel utazók számában (1·14+2·01 =) 3·15 százalékos igénybevételi csökkenés állott elő, vagyis hogy az azelőtt rendes polgári díjszabást fizetők száma csökkent és a kedvezményt igénybevevők száma nőtt. Még feltűnőbb a különbség a 8. függélyes rovat adatainak egybevetésénél. Itt ugyanis a réckevei vonal adatai kikapcsoltattak, mert e vonalon a 24 filléres átszállójegyekkel kapcsolatban egész más a jegyfrekvenciamegoszlás, mint a többi vonalon. Ez egyébként az egyetlen

vonal, amelyen nem bevételkiesés, hanem 60.000 pengő bevételemelkedés volt. A ráckevei vonal adatainak így indokolt kikapcsolása után a munkásfüzetjegyek igénybevételénél 9·2 százalékos emelkedés, a munkáshetijegy igénybevételénél 6·5 százalékos csökkenés, a menet- és menettérti jegyekkel utazók számában pedig (2·73+2·52 =) 5·25 százalékos kisesés mutatkozik, tehát az utasok (9·2—6·5 =) 2·7 százaléka váltott teljes árú menetjegyek helyett munkáskedvezményes jegyet. A gödöllői, szentendrei, tétényi és törökbálinti vonalakon 1934. évben közel 15·5 millió utas utazott; ezeknek 2·7 százaléka 418.000 utas. Az utasok átlagban 8 kilométert utaztak a vonalakon. E távolságra a III. o. mentjegy ára 60 fillér, a munkáskedvezménnyel egy út ára körülbelül 22 fillér, engedmény 38 fillér, ami a fent kiszámított 418.000 utasnál 159.000 pengő különbséget tesz ki a bevétel terhére az *1932. évhez viszonyítva.*

A fenti megállapítások kiegészíthetők még a forgalmi szakszolgálat következő adataival:

	Kiadott munkás-		
	hetijegy	füzetjegy	Összesen
1932. szeptember	16.082	4.339	20.421
1933. «	12.033	9.808	21.841
1934. «	11.714	11.751	23.465

Mint látható 1934. szeptember hónapban 1624 jeggyel több munkáskedvezményes jegyet adtak ki, mint 1933-ban. Egész évben tehát körülbelül 20.000 ily jeggyel több adatott ki, mint az előző évben és ha egy jegyre átlag 13 utazást számítunk, akkor 260.000 utassal több utazott 1934-ben munkáskedvezménnyel, mint 1933-ban, úgyhogy a fentebb kiszámított 38 filléres díjtételveszteség számításbavételével 1933. *évvel szemben* is közel 100.000 pengő bevételkiesés magyarázható a munkásfüzetjegy bevezetésével és így az utasszaporulat dacára előállott bevételi kiesés számszerűleg is indokoltnak tekinthető.

A kocsikilométerenkinti személyszállítási bevételnél az 1933. évi eredménnyel szemben 1·82%-os visszaesés mutatkozik. Az idevonatkozó adatok a következők:

	1933.	1934.
	évben pengő	
Gödöllői vonal	0·64	0·64
Ráckevei vonal.....	0·46	0·46
Szentendrei vonal	0·59	0·57
Tétényi és Törökbálinti vonal	0·54	0·52
Összesen	**0·55**	**0·52**

Az utasonkinti bevétel 27·3 fillérről 26·7 fillérre csökkent, viszont az utaskilométerenkinti bevételnél 2·49%-os visszaesés tapasztalható.

Emelkedést mutat az utasok által megtett átlagos távolság és az utasok száma vonatonkint is, míg a vonatok által megtett átlagos távolság változatlanul 11·42 kilométer volt.

A részletesebb adatokat az alábbi táblázat mutatja:

Megnevezés	Gödöllői	Ráckevei	Szentendrei vonalon	Tétényi és Törökbálinti	Összesen
			a) *1933. évben.*		
Személybevétel utasonkint pengőben	0·31	0·21	0·33	0·28	0·27
Személybevétel 100 utaskilométerenkint pengőben	3·40	2·65	3·44	3·58	3·21
Személybevétel vonatonkint pengőben ..	27·77	11·21	32·95	16·66	18·63
Személybevétel vonatkilométerenkint pengőben	2·19	1·19	2·18	1·38	1·63
Egy utasra eső utaskilométerek száma ..	9·22	7·82	9·58	7·82	8·51
Utasok száma vonatonkint	88·69	54·09	99·95	59·47	68·16
Egy vonatra eső vonatkilométerek száma	12·67	9·43	15·12	12·11	11·42
			b) *1934. évben.*		
Személybevétel utasonként pengőben	0·31	0·21	0·32	0·27	0·26
Személybevétel 100 utaskilométerenkint pengőben	3·25	2·65	3·30	3·55	3·13
Személybevétel vonatonkint pengőben ..	27·12	11·95	32·43	15·88	18·67
Személybevétel vonatkilométerenkint pengőben	2·13	1·27	2·15	1·32	1·64
Egy utasra eső utaskilométerek száma ..	9·45	7·77	9·60	7·73	8·55
Utasok száma vonatonkint	88·41	58·04	102·31	57·95	69·87
Egy vonatra eső vonatkilométerek száma	12·76	9·38	15·06	12·03	11·42

Teherszállítás. A teherforgalom az év első felében tekintélyes emelkedést, az év második felében, különösen pedig november és december havában, nagymérvű kiesést mutat. Ez a kiesés elsősorban az útépítések elmaradásával, a szentendrei kőbánya üzemének korai leállításában (körülbelül 6700 tonna kiesés december havában), másodsorban az enyhe tél okozta tüzelőszállítmányok elmaradásában és abban leli magyarázatát, hogy a tüzifabehozatalt szabályozó kormányrendelet megjelenése előtt a kereskedők már az 1934. év elején hozatták meg az 1934/35. tüzelési évadra beszerzett tüzifaszükségletüket. Az évi eredményt tekintetbe véve tonnában 2·78%-kal, nettótonnakilométerben 6·98%-kal teljesített a HÉV kevesebbet, mint az előző évben és a teherszállításból eredő bevétel 4·37%-kal volt kevesebb.

A teherszállítási bevételek alakulása hónapok szerint a következő volt:

	1933. évben, pengő	1934.
Január	36.634	41.555
Február	32.934	41.846
Március	41.392	48.909
Április	40.168	48.895
Május	45.157	48.774
Június	45.832	47.594
Július	47.135	42.931
Augusztus	57.526	48.985
Szeptember	59.938	53.840
Október	66.280	61.607
November	62.431	45.534
December	51.204	30.501
Összesen	**586.631**	**560.971**

A vasút összbevétele általában az 1933. évhez képest csökkent. Ugyanis üzleti hosszkilométerre eső összbevétel 3941 pengőt tett ki, vagyis 31 pengővel (0·78%) volt kevesebb, mint 1933-ban. Vonalankint vizsgálva a csökkenést azt látjuk, hogy a tétényi és törökbálinti vonal 225 pengővel, a gödöllői vonal 97 pengővel, a szentendrei vonal 26 pengővel jövedelmezett kevesebbet kilométerenkint, mint 1933-ban. Ezen adatokkal szemben a ráckevei vonal üzleti hosszkilométerenkint 87 pengővel többet hozott.

Személyzeti létszám. A tisztviselők létszámában az 1933. évhez képest 7·4%-os csökkenés, a »B«, »C« táblázatbeli alkalmazottak számában 12·2%-os emelkedés, a napi- és órabéresek létszámában pedig 9·4%-os csökkenés mutatkozik. Az összes alkalmazottak létszáma az 1933. évi 1799 főről 1808-ra emelkedett.

Alkalmazottak. Az alkalmazottak száma vonatkilométerenkint változatlan volt, amint változatlan volt a kocsikilométerenkinti alkalmazottszám is. Az alkalmazottak számát a bevételhez viszonyítva megállapítható, hogy ezer pengő havi összbevételre 2·74 külszolgálati és 0·30 központi alkalmazott esik. Egy tisztviselő esik 10·95 nem tisztviselő alkalmazottra. Az összes alkalmazottak száma üzleti hosszkilométerenkint pedig 11·90, vagyis 1·02%-kal több, mint az 1933. üzleti évben volt.

Energiagazdálkodás. Az energiagazdálkodás három részre tagozódó eredményeit az alábbi táblázat mutatja :

a) *Villamosüzem :*

Megnevezés	1933.	1934.	Különbség (több +, kevesebb —) egységben	%-ban
Termelt áram kilowattóra	—	—	—	—
Vásárolt áram kilowattóra	17,400.035	17,563.324	+ 163.289	+ 0·9
Összesen kilowattóra	**17,400.035**	**17,563.324**	**+ 163.289**	**+ 0·9**
Veszteség				
vasúti áram átalakításnál kilowattóra	1,313.510	1,316.570	+ 3.060	+ 0·2
primerkábelnál kilowattóra	141.930	126.559	— 15.371	— 10·8
eladott áram átalakításánál kilowattóra	127.000	129.638	+ 2.638	+ 2·1
Eladott áram kilowattóra	6,057.745	6,400.952	+ 343.207	+ 5·7
Vasúti célra felhasznált áram (vontatási, állomási és más világítási, kocsifűtési, műhelyi stb.) kilowattóra	11,342.290	11,162.372	— 179.918	— 1·6
Fogyasztott normálszén tonna	—	—	—	—
Fogyasztott normálszén kgr/kwóra	—	—	—	—
Felhasznált áram kwóra/utas	0·49	0·48	— 0·01	— 2·0
Felhasznált áram kwóra mozdony (motor) kilométer	2·40	2·35	— 0·05	— 2·1
b) *Gőzüzem.*				
Fogyasztott normálszén tonna	2.310	2.298	— 12	— 0·5
Fogyasztott szén kgr/mozdonykm.	13·02	13·13	+ 0·11	— 0·8
c) *Dieselüzem.*				
Fogyasztott gázolaj kgr.	29.013	30.552	+ 1.539	+ 5·3
Fogyasztott gázolaj kgr/mozodnykm.	0·65	0·66	+ 0·01	+ 1·5

A vásárolt áram mennyisége azért növekedett, mert az eladott mennyiség a mátyásföldi áramszolgáltatással és a BSzKRt cseretáplálással több lett. A vasúti áram és az eladott áram átalakításánál előállott veszteségnövekedést a BSzKRt

cseretáplálással kapcsolatos áramátalakítás okozta, amelyet a budafoki transzformátor üzembehelyezésével némileg csökkentett a HÉV. A primer kábeleknél előállott veszteségcsökkenés a budafoki kábelnek 1934. augusztus havában történt üzembehelyezésének a hatása.

Járművek kihasználása. A járművek kihasználásában az 1933. évvel szemben alig volt eltérés. A személyforgalomban 2 gőz-, 4 villamos-, 1 Dieselmozdony, 68 motor- és 161 pótkocsi volt üzemben, vagyis összesen 236 jármű, ami az egész állománynak 61·3%-a. Félreállítva 1934. évben 74 jármű volt (1933. évben 80 jármű), 28 jármű pedig főjavításra szorult, öttel több, mint az előző évben. A járművek összes száma 385 volt, amelyből 8 gőzmozdony, 26 villamosmozdony, 1 Dieselmozdony volt. A motorok száma 108-at, a pótkocsik száma pedig 242-t tett ki.

Balesetek. A balesetek száma lényegesen kisebb, mint az előző évben. Személyi balesetekből az 1933. évben 6·27, az 1934. évben 5·28 esett egy millió utasra, 37·46, illetve 32·25 egy millió vonatkilométerre. Az összeütközések száma is lényegesen kevesebb volt, mint az előző évben. Az 1933. évben 22·11 esett egy millió vonatkilométerre, 1934. évben pedig már csak 17·30. A kisiklások száma egy millió vonatkilométerenkint 13·01-ről 16·26-ra emelkedett, beleértve az ipartelepeken történt 19 kisiklást is.

A balesetek megelőzése céljából az elmult év folyamán a HÉV egy baleset-nyilvántartó térképet fektetett le, amelybe az előforduló baleseteket a következő csoportosítás szerint jegyezte be:

1. Elütések.
2. Elgázolások.
3. Összeütközések.
4. Utolérések.
5. Le- és felugrásokból eredő sérülések.
6. Kisiklások.
7. Vonatból való kiesésből eredő sérülések.
8. Le- és felszállásokból eredő sérülések.

A baleseteknek ilyen módon való nyilvántartása lehetővé teszi a vasútvonalak azon pontjainak megállapítását, amelyeken ismételten történnek balesetek és ez a nyilvántartás módot nyujt arra is, hogy vizsgálat tárgyává tétessék, vajjon az ismétlődő baleseteket a vonalvezetés, kedvezőtlen lejt- vagy kilátásviszonyok avagy más olyan körülmények okozzák-e, amelyeknek elhárításával a baleseteknek a jövőbeni ismétlődését meg lehet akadályozni.

A balesettérképről leolvasható feltűnőbb adatok a következők:

1. Budapest—Kerepesi-út, valamint Budapest—Vágóhíd állomáson 4—4 összeütközés támadt a tolatások folyamán, melyek főleg a szóbanforgó állomások szűk helyi viszonyaiban és a sűrű forgalomból folyó fokozott tolatási szolgálatban lelik indokolásukat. Budapest—Kerepesi-út állomáson ugyanis a rendes hétköznapi forgalomban 69 induló vonat részére kell szerelvényt összeállítani, mely vonatmennyiség bizonyos napokon (lóverseny, kirándulóforgalom stb.) 100-ra is emelkedik, Budapest—Vágóhíd állomáson pedig 176 fordítandó vagy összeállítandó vonat kerül tolatás alá.

2. Budapest—Vágóhíd állomáson 6 kisiklás fordult elő (ezek közül 3 a 4-es váltón, mely jelenség részben a fent előadott fokozott tolatási szolgálatban, részben a bekövezett váltók fenntartási nehézségeiben leli magyarázatát.

3. Figyelemreméltóak a Zsivora-utcánál (3), Mátyásföldön (4), Vágóhíd állomáson (3), Pestszenterzsébeten az Apponyi-út sarkán (3), Csepelen a 22—24. sz. szelvények között (3), a Jutagyár környékén 55—58. sz. szelvények között (3), Soroksár—Ferenc József-téren (3) és Budafok belterületén a 60—69. sz. szelvények között (4) történt elütések (részben járókelők, részben közúti járművek), melyek közül a budafoki balesetek mind a jobbvágányon történtek és nyilvánvalóan a pályának a nagyforgalmú és szűk közúton való elhelyezésében lelik magyarázatukat.

4. Filatorigát állomáson 7 kisiklás történt, végül

5. Budafok forgalmi telepen 3 kisiklás fordult elő.

A végrehajtó szolgálat vezetői e nyilvántartás adatai birtokában meg fogják keresni a módját annak, hogy e csoportos balesetek ismétlődését a minimumra redukálják.

A közlekedő vonatoknál és tolatásoknál előfordult balesetekre vonatkozó fontosabb statisztikai adatok egyébként a következők:

Megnevezés	Kisiklások	Összeütközések (ellenirány)	Nekimenések (utolérés)	Átszelések	Horzsolások	Összesen
Balesetek összes száma	62	3	3	—	17	85
a) *Balesetek helye szerint.*						
Nyílt vonalon	4	1	—	—	—	5
Állomásokon	[1])58	2	3	—	17	80
Személyvonatoknál	11	3	3	—	6	23
Tehervonatoknál	16	—	—	—	—	16
Tolatásnál	35	—	—	—	11	46
b) *Járműsérülés szerint.*						
Tetemes járműsérülések	—	—	—	—	—	—
Jelentéktelen járműsérülések	7	3	3	—	15	28
Járműsérülés nélkül	55	—	—	—	2	57
c) *Balesetek oka szerint.*						
Felépítményeken előforduló okok:						
síntörés	1	—	—	—	—	1
hiba a váltón	2	—	—	—	—	2
egyéb hiba	[2])17	—	—	—	—	17
Járművek hibái:						
tengelytörés	—	—	—	—	—	—
a kocsifutóművön előford. ok	—	—	—	—	—	—
hőn futás	—	—	—	—	—	—
egyéb hiba	1	—	—	—	—	1
Szabálytalan szolgálattétel:						
jelzők figyelembe nem vétele	—	—	—	—	—	—
fékezési hiányosság	—	1	2	—	2	5
aláváltás	3	—	—	—	—	3
helytelen váltóállítás	16	—	—	—	1	17
sebességtúllépés	—	—	1	—	—	1
helytelen vonatmenesztés	—	—	—	—	—	—
egyéb szabálytalanság	4	2	—	—	14	20
Kocsimegfutamodás	—	—	—	—	—	—
Vonatszakadás	—	—	—	—	—	—
Pályavétség	—	—	—	—	—	—
Egyéb ok	18	—	—	—	—	18

[1]) Ebből 19 ipartelepeken. — 2. Ebből 4 nyomtávbővülés.

A közúti járművek összeütközése folytán előfordult balesetek a következőképen alakultak :

Megnevezés	Személy-gépkocsi	Teher-gépkocsi	Auto-busz	Motor-kerékpár	Traktor	Szekér, kocsi	Egyéb jármű	Összesen
Balesetek összes száma	8	11	1	1	1	36	2	60
a) *Balesetek helye szerint.*								
Nyílt vonalon	8	11	1	1	1	36	2	60
Állomásokon	—	—	—	—	—	—	—	—
Személyvonatoknál	7	11	1	1	1	36	2	59
Tehervonatoknál	1	—	—	—	—	—	—	1
Sorompóval ellátott útátjáróknál	—	—	—	—	—	—	—	—
Sorompó nélküli útátjáróknál	5	9	—	1	1	22	1	39
b) *Balesetek oka szerint.*								
Sorompó nyitvahagyása	—	—	—	—	—	—	—	—
Sorompó közé zárás	—	—	—	—	—	—	—	—
A kocsis vagy soffőr hibája	8	11	1	1	1	36	2	60
c) *Balesetek következményei szerint.*								
Vonatkisiklás	—	—	—	—	—	—	—	—
Vonatsérülés	5	6	1	1	1	16	—	30
Sem kisiklás, sem sérülés	3	5	—	—	—	20	2	30
Közúti jármű jelentékeny megsérülése	3	3	1	—	—	4	—	11
Közúti jármű jelentéktelen megsérülése	5	8	—	1	1	27	1	43
A közúti járművekhez tartozó személyek közül :								
megsérült	—	—	—	—	—	4	—	4
meghalt	—	—	—	—	—	1	—	1

A balesetek áldozatai a nyílt vonalakon a következő statisztikai képet mutatják :

Megnevezés	Balesetek közlekedő vonatoknál és tolatásoknál	Közúti járművek elütése folytán	Hajtány-elütések, kazán-robbanások és egyéb balesetek	Egyes személyek elgázolása, elütése	Összesen
a) *Megsérült személyek.*					
Utasok száma	20	—	—	3	23
ezek közül megsérült hibáján kívül	5	—	—	—	5
ezek közül megsérült önhibájából	15	—	—	3	18
Idegen személyek száma	6	4	—	5	15
ezek közül megsérült hibáján kívül	—	1	—	—	1
ezek közül megsérült önhibájából	6	3	—	5	14
Vasúti alkalmazottak	2	—	—	—	2
b) *Meghalt személyek.*					
Utasok száma	—	—	—	—	—
ezek közül meghalt hibáján kívül	—	—	—	—	—
ezek közül meghalt önhibájából	—	—	—	—	—
Idegen személyek száma	1	1	—	4	6
ezek közül meghalt hibáján kívül	—	—	—	—	—
ezek közül meghalt önhibájából	1	1	—	4	6
Vasúti alkalmazottak	—	—	—	—	—

A balesetek áldozatait az állomásokon az alábbi táblázat adatai tüntetik fel:

Megnevezés	Balesetek közlekedő vonatoknál és tolatásoknál	Közúti járművek elütése folytán	Hajtányelütések, kazánrobbanások és egyéb balesetek	Egyes személyek elgázolása, elütése	Összesen
a) *Megsérült személyek.*					
Utasok száma	37	—	—	2	39
ezek közül megsérült hibáján kívül	1	—	—	—	1
ezek közül megsérült önhibájából	36	—	—	2	38
Idegen személyek száma	6	—	—	11	17
ezek közül megsérült hibáján kívül	—	—	—	—	—
ezek közül megsérült önhibájából	6	—	—	11	17
Vasúti alkalmazottak	13	—	—	4	17
b) *Meghalt személyek.*					
Utasok száma	1	—	—	—	1
ezek közül meghalt hibáján kívül	—	—	—	—	—
ezek közül meghalt önhibájából	1	—	—	—	1
Idegen személyek száma	1	—	—	2	3
ezek közül meghalt hibáján kívül	—	—	—	—	—
ezek közül meghalt önhibájából	1	—	—	2	3
Alkalmazottak száma	—	—	—	—	—

Végül az alábbiakban adjuk az összehasonlító baleseti viszonyszámokat:

	1933. évben	1934. évben
A személyi balesetekből egy millió utasra esik	6·27	5·28
A személyi balesetekből egy millió vonatkilométerre esik	37·46	32·25
Összeütközésekből egy millió vonatkilométerre esik	22·11	17·30
Kisiklásokból egy millió vonatkilométerre esik	13·01	16·26

A Helyi Érdekű Vasutak autobuszforgalma. A Szentendrei—Horthy Miklós-telepi autobuszvonal üzemi eredményeit az alábbi táblázat mutatja:

Hónap	Menetek száma				Hasznos kocsikilométerek			
	1933.	1934.	Különbség egységben	Különbség %-ban	1933.	1934.	Különbség egységben	Különbség %-ban
Január	598	464	— 134	— 22·40	9.775	8.554	— 1.221	— 12·49
Február	412	400	— 12	— 2·91	7.318	7.027	— 291	— 3·98
Március	490	454	— 36	— 7·35	8.321	8.038	— 283	— 3·40
Április	420	424	+ 4	+ 0·95	7.497	7.503	+ 6	+ 0·08
Május	482	434	— 48	— 9·96	8.664	7.731	— 933	— 10·77
Június	580	796	+ 216	+ 37·24	9.780	11.656	+ 1.876	+ 19·18
Július	664	988	+ 324	+ 48·80	10.831	13.232	+ 2.401	+ 22·17
Augusztus	682	1.028	+ 346	+ 50·73	11.053	13.713	+ 2·660	+ 24·07
Szeptember	630	874	+ 244	+ 38·73	10.355	12.229	+ 1.874	+ 18.10
Október	470	660	+ 190	+ 41·28	8.156	10.811	+ 2.655	+ 32·55
November	422	702	+ 280	+ 66·35	7.566	11.398	+ 3.832	+ 50·65
December	550	802	+ 252	+ 45·82	9.657	13.019	+ 3.362	+ 34·81
Összesen	**6,400**	**8.026**	**+ 1.626**	**+ 25·41**	**108.973**	**124.911**	**+ 15.938**	**+ 14·63**

Hónap	Utasok				Szállítási bevételek P			
	1933.	1934.	Különbség egységben	Különbség %-ban	1933.	1934.	Különbség egységben	Különbség %-ban
						1933. OTI 810	+ 810	—
Január	6.016	6.140	+ 124	+ 2·06	5.330	5.859	+ 529	+ 9·92
Február	5.481	5.199	— 282	— 5·15	5.519	4.463	— 1.056	— 19·13
Március	7.008	6.517	— 491	— 7·01	5.846	5.036	— 810	— 13·86
Április	4.960	4.739	— 221	— 4·46	4.620	4.895	+ 275	+ 5·95
Május	4.903	5.019	+ 116	+ 2·32	3.981	4.330	+ 349	+ 8·77
Június	7.075	7.318	+ 243	+ 3·43	6.184	5.024	— 1.160	— 18·76
Július	8.327	9.936	+ 1.609	+ 19·32	5.864	6.648	+ 784	+ 13·37
Augusztus	8.416	11.254	+ 2.838	+ 33·72	6.981	7.269	+ 288	+ 4·13
Szeptember	7.058	9.201	+ 2.143	+ 30·36	5.883	6.385	+ 502	+ 8·53
Október	6.040	8.359	+ 2.319	+ 38·39	4.367	5.159	+ 792	+ 18·14
November	5.778	7.728	+ 1.950	+ 33·75	5.204	5.910	+ 706	+ 13·57
December	7.177	8.366	+ 1.189	+ 16·57	5.400	5.981	+ 581	+ 10·76
Összesen	**78.239**	**89.776**	**+ 11.537**	**+ 14·75**	**65.179**	**67.769**	**+ 2.590**	**+ 3·97**

Az Aquincum—Római fürdői autobuszvonal üzemi eredményeit a következő tábla tartalmazza:

Hónap	Menetek száma				Hasznos kocsikilométerek			
	1933.	1934.	Különbség egységben	Különbség %-ban	1933.	1934.	Különbség egységben	Különbség %-ban
Január	—	—	—	—	—	—	—	—
Február	—	—	—	—	—	—	—	—
Március	—	—	—	—	—	—	—	—
Április	—	—	—	—	—	—	—	—
Május	325	924	+ 599	+ 184·31	726	2.033	+ 1.307	+ 180·03
Június	1.431	2.366	+ 935	+ 65·34	3.148	5.205	+ 2.057	+ 65·34
Július	1.697	3.088	+ 1.391	+ 81·97	3.733	6.794	+ 3.061	+ 82·00
Augusztus	2.038	3.230	+ 1.192	+ 58·49	4.481	7.097	+ 2.616	+ 58·38
Szeptember	1.101	2.777	+ 1.676	+ 152·23	2.422	6.109	+ 3.687	+ 152·23
Október[1]	51	1.276	+ 1.225	—	112	2.238	+ 2.126	—
November	—	958	+ 958	—	—	1.341	+ 1.341	—
December	—	994	+ 994	—	—	1.392	+ 1.392	—
Összesen	**6.643**	**15.613**	**+ 8.970**	**+ 135·03**	**14.622**	**32.209**	**+ 17.587**	**+ 120·28**

Hónap	Utasok				Szállítási bevételek P			
	1933.	1934.	Különbség egységben	Különbség %-ban	1933.	1934.	Különbség egységben	Különbség %-ba
Január	—	—	—	—	—	—	—	—
Február	—	—	—	—	—	—	—	—
Március	—	—	—	—	—	—	—	—
Április	—	—	—	—	—	—	—	—
Május	1.322	8.902	+ 7.580	+ 573·37	277	936	+ 659	+ 237·91
Június	6.819	22.684	+ 15.865	+ 232·66	1.548	2.573	+ 1.025	+ 66·21
Július	11.924	36.220	+ 24.296	+ 203·76	2.261	3.965	+ 1.704	+ 75·36
Augusztus	11.568	34.492	+ 22.924	+ 198·17	2.053	3.623	+ 1.570	+ 76·47
Szeptember	3.897	20.718	+ 16.821	+ 431·64	717	2.177	+ 1.460	+ 203·63
Október	227	4.451	+ 4.224	—	45	444	+ 399	—
November	—	2.415	+ 2.415	—	—	242	+ 242	—
December	—	2.641	+ 2.641	—	—	264	+ 264	—
Összesen	**35.757**	**132.523**	**+ 96.766**	**+ 270·62**	**6.901**	**14.224**	**+ 7.323**	**+ 106·12**

Az 1934. évben a Szentendre—Horthy Miklós-telepi vonalon 1626 menettel (25·41%) és 15.938 kocsikilométerrel (14·63%) többet teljesített a vasút, mint az

[1]) Október 8-tól az autobusz Rómaifürdő és Hungária strand között közlekedett.

1933. évben. Ugyanezen idő alatt 11.537 utassal (14·75%) többet szállított és 2590 pengővel (3·97%) több volt a bevétele. A forgalom emelkedésére nagy hatással volt az 1934. évben június 1-én életbeléptetett viteldíjszabás, amely a régi díjszabással szemben körülbelül 20%-kal alacsonyabb viteldíjakat léptetett életbe, valamint az 1934. év június hó 1-én életbeléptetett új menetrend, amely valamennyi vonathoz létesített autobuszcsatlakozásokat. Az Aquincum—Rómaifürdő vonalon a forgalmat májusban vette fel az üzem és az év végéig tartotta fenn.

A temetői forgalom lebonyolítására október 28-án és 31-én, valamint november 1-én és 2-án Aquincum állomás és az óbudai új temető közt autobuszjáratok közlekedtek. E járatokkal 558 kocsikilométeren 903 utast szállított az üzem és 108 pengő bevételt ért el.

Az autobuszvonalak energiagazdálkodására és a járművek[1]) olajfogyasztására vonatkozó adatokat az alábbi táblázat tünteti fel:

Üzemanyag	1933.	Fogyasztás kgr. pro. 100 hasznos kocsikm.	1934.	Fogyasztás kgr. pro. 100 hasznos kocsikm.	Különbség (több +, kevesebb—) pro 100 kocsikilométer
Motalko[2])	30.529·0	24·7	38.750	24·5	—0·20
Gázolaj	—	—	—	—	—
Motorolaj	657·5	0·53	740	0·47	—0·06
Amerikai motorolaj	—	—	—	—	—
»C« olaj	62·1	0·05	72·5	0·05	—

A géperejű bérkocsik számának felemelése és ezzel kapcsolatban a gépjárművel közterületen űzött bérkocsi- (autotaxi)-ipar gyakorlása tárgyában alkotott szabályrendelet egyes rendelkezéseinek módosítása. Az 1931. évi szeptember hó 26-án 95.655—1931—V. szám alatt kelt határozatban a Budapesti Géperejű Bérkocsi Ipartársulat indokolt kérelmére a főváros hozzájárult ahhoz, hogy az ipartársulat a tagjai által akkor forgalomban tartott 640 gépkocsin felül a javítás alá kerülő gépkocsik pótlására — hasonlóan a többi géperejű bérkocsivállalatokhoz — e létszám addigi 5%-a helyett 10%-nak megfelelő, vagyis 64 tartalékgépkocsit tarthasson üzemben.

E tartalékgépkocsik, illetve a szükséges tartalékviteldíjjelzők mikénti felhasználása tekintetében az ipartársulati tagok hozzájárulása alapján az idevonatkozóan kidolgozott »Szabályzat« előírásainak megfelelően az ipartársulat vezetősége rendelkezett.

Később a főváros tudomására jutott, hogy az ipartársulat vezetősége a tartalékgépkocsikat, illetve viteldíjjelzőket igénybevevő ipartársulati tagoktól — azok hozzájárulása alapján — külön használati díjat szedett s az így befolyó összegekből fedezte az utcai »Drost«-rendszerű telefonállomások felszerelésével és karbantartásával járó költségeket, valamint az ipartársulati adminisztráció kiadásait.

Minthogy a tartalékgépkocsik, illetve viteldíjjelzők ilymódon való igénybevétele, úgyszintén az ipartársulat kiadásainak ilyképeni fedezése egyrészt az 1884. évi XVII. t.-c.-ben foglalt régi ipartörvény még hatályban álló 151. §-ának rendelkezéseire,

[1]) Az adatok 50—70 lóerős autobuszok átlagos fogyasztására vonatkoznak. — [2]) A »Motalko« 1933. évben 0·736—0·745 fajsúlyú, 1934. évben 0·750—0·760 fajsúlyú benzinnek 99°-os szesszel való 20%-os keveréke.

valamint általában az ipartársulati kiadások mikénti fedezése szempontjából támasztható követelményekre való figyelemmel kifogásolható volt s azonkívül visszaélésekre is módot nyujthatott, ezért az 1930. évi XVI. t.-c. 4. §-a, illetve az 1922. évi XII. t.-c. 36. §-a alapján újból megalkotott géperejű bérkocsi-szabályrendelet a javítás alá kerülő géperejű bérkocsik pótlásának módját a következőképen szabályozta. (Szabályrendelet 34. §-a.)

»Minden géperejű bérkocsit a rendszámtáblán kívül külön sorszámmal kell ellátni. A sorszámot a polgármester állapítja meg s az azt feltüntető jelzést a m. kir. rendőrség budapesti főkapitánysága a géperejű bérkocsi viteldíjjelzőjére szereli fel. Ha valamely géperejű bérkocsit javítás céljából a közforgalomból kivonnak s a géperejű bérkocsi engedélyese annak pótlására egy, a feltételeknek mindenben megfelelő másik gépkocsit kíván forgalomba helyezni, a m. kir. rendőrség budapesti főkapitánysága a javítás alá kerülő gépkocsiról a viteldíjjelzőkészüléket a sorszámmal együtt levenni s azokat erre a gépkocsira felszerelni tartozik.«

Minthogy a szabályrendelet e §-ának végrehajtása esetén az ipartársulatnak a tartalékgépkocsik, illetve viteldíjjelzők eddigi hasznosításából származó jövedelmei megszűntek volna s ennek következményeképen az előbb említett s nem nélkülözhető kiadásokat az ipartársulat a megállapított tagdíjakból fedezni nem tudta volna, az ipartársulat kérelmére a m. kir. kereskedelemügyi miniszter idevonatkozóan a fővároshoz intézett leirata alapján a szabályrendelet előbb idézett §-ának végrehajtását a polgármester 1933. évi december hó 31-ig felfüggesztette.

Az ipartársulat vezetősége ez átmeneti idő alatt a szabályrendelet idézett §-ának életbelépése esetén megszűnő előbb említett bevételeinek pótlása céljából megkísérelte az ipartársulat közgyűlése útján a tagsági díjaknak megfelelő mértékben való emelését, ehhez azonban a közgyűlés az iparosok rendkívül súlyos anyagi helyzetére való tekintettel, nem járult hozzá.

Ezt a körülményt az ipartársulat vezetősége közvetlenül a m. kir. kereskedelemügyi miniszternél bejelentette és egyidejűleg azt a kérelmet terjesztette elő, tegye lehetővé a hatóság, hogy az ipartársulat részére a már említett kiadások fedezése céljából a tartalékgépkocsikból, illetve viteldíjjelzőkből eddig befolyó jövedelmek továbbra is biztosíttassanak.

E kérelemre a m. kir. kereskedelemügyi miniszter utasítása alapján a minisztérium illetékes osztályában beható tárgyalások indultak meg, melyek folyamán az ipartársulat felhívásra elkészítette és bemutatta az ipartársulatnak a telefonkészülékek fenntartására, valamint az ipartársulat adminisztrációjára fordított kiadásairól szóló kimutatást.

Figyelemmel arra, hogy az ipartársulat fenntartásához az ipartársulati tagok egzisztenciális érdeke fűződik, figyelembevéve továbbá azt, hogy az ipartársulat feloszlatása esetén a hatósági ellenőrzés, úgyszintén az ipari közigazgatás zavartalan lebonyolítása a legnagyobb nehézségekbe ütköznék, a tárgyalásokon olyan megállapodások jöttek létre, amelyek az ipartársulat további működését s a fennmaradáshoz szükséges költségek fedezetét biztosítani látszanak.

E megállapodások értelmében:

1. az ipartársulat alapszabályai olyképen módosítandók, hogy ezáltal lehetővé tétetnék az, hogy az ipartársulat, mint jogi személy üzhesse a géperejű bérkocsiipart

s így az ebből származó jövedelmek a társulati célok megvalósítására, illetve a társulat kiadásainak a fedezésére legyenek fordíthatók;

2. az alapszabályoknak ilyképeni módosítása után a forgalomban tartható géperejű bérkocsik száma szabályrendeleti úton az eddigi 1450-ről 1480-ra emeltessék fel s ez újabb 30 géperejű bérkocsi üzembehelyezésére és forgalombantartására az ipartársulat, mint jogi személy kaphasson engedélyt.

Ezekután az ipartársulat kérelmezte, hogy a géperejű bérkocsik létszáma az eddigi 1450-ről 1480-ra emeltessék fel, továbbá, hogy az ez ügyben hozandó közgyűlési határozat kormányhatósági jóváhagyása után a főváros az ipartársulat, mint jogi személy részére 30 géperejű bérkocsi forgalomba helyezésére jogosító iparengedélyt adjon ki.

Az előadottakra való tekintettel a törvényhatósági bizottság a kérelem teljesítéséhez hozzájárult s az idevonatkozó szabályrendelet megfelelő pontjait a következőkben módosította:

3. §.

A gépjárművel közterületen űzött bérkocsiiparnak Budapest székesfőváros területén való gyakorlására kiadható iparengedélyek, vagyis a forgalomba állítható géperejű bérkocsik számát a székesfőváros törvényhatósági bizottsága állapítja meg.

Ezt a létszámot a közgyűlés ezidőszerint 1480-ban határozza meg.

A forgalomba állítható géperejű bérkocsiknak az előző bekezdésben megállapított számát újból szabályozó (módosító) közgyűlési határozatot, mint szabályrendeletmódosítást, végrehajtás előtt jóváhagyás végett a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez kell felterjeszteni.

Az erre vonatkozó jóváhagyott közgyűlési határozat ennek a szabályrendeletnek függelékét fogja alkotni és ehhez a szabályrendelethez hozzáfűzendő.

A forgalomba állítható géperejű bérkocsik legalább 10%-ának nagytípusú gépkocsinak kell lenni.

4. §.

Iparengedély úgy természetes, mint jogi személyeknek adható, amennyiben azok a törvényes követelményeknek megfelelnek.

A szabályrendelet 3. §-ának rendelkezései szerint megállapított géperejű bérkocsilétszám keretén belül természetes személyek közül iparengedélyre elsősorban azoknak a volt lófogatú bérkocsiiparosoknak van igényük, akik annakidején három lófogatú rendszám előzetes beszolgáltatása ellenében térhettek át a géperejű bérkocsiiparra.

A fennmaradó iparengedélyekre elsősorban a géperejű bérkocsiiparosok nagykorú, gépjárművezetői igazolvánnyal rendelkező gyermekei, azután hadirokkantak és frontharcosok, hadiözvegyek és hadiárvák, volt hadifoglyok és az 1919. évi ellenforradalomban elhaltak özvegyei tarthatnak igényt.

Amennyiben ily igénylők nincsenek, másoknak az iparengedélyt a jelentkezésük sorrendje szerint kell kiadni.

Jogi személyek részére a szabályrendeletben megállapított összes géperejű bérkocsilétszámnak legfeljebb 57%-a adható ki.

50. §.

A szedhető viteldíjakat az 1922. évi XII. t.-c. 67. §-ának utolsó bekezdése, illetőleg az 1934. évi XII. t.-c. 25. § 1. bekezdésének *a)* pontja értelémben a székesfőváros törvényhatósági bizottsága állapítja meg. A törvényhatósági bizottság határozatát végrehajtás előtt jóváhagyás végett a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez fel kell terjeszteni.

KÖZMŰVELŐDÉS

1. A főváros iskolaügye általában.

A községi iskolák száma és a tanulólétszám. Az 1934/35. iskolaévben fenntartott iskolák számát és az évvégi tanulólétszámot az alábbi táblázatok mutatják:

a) *Törvényes kötelezettség alapján fenntartott iskolák.*

Az iskola neme	Az iskolák száma	A tanulók átlagos száma osztályonkint	A tanulók létszáma
1. Kisdedóvók	86	45	11.131
2. Elemi iskolák	121	30—31	46.214
3. Ismétlőiskolák	28	30—31	4.909
4. Iparostanonciskolák, fiú	18	30	9.145
5. Iparostanonciskolák, leány	9	30	3.463
6. Kereskedőtanonciskolák	3	38	1.156
7. Polgári iskolák	53	38	22.604
	318	.	**98.622**

b) *Törvényes kötelezettség nélkül fenntartott iskolák.*

Az iskola neme	Az iskolák száma	A tanulók átlagos száma osztályonkint	A tanulók létszáma
1. Reáliskolák	2	38	1.095
2. Leányközépiskolák	4	40	1.981
3. Nőipariskolák	6	20—21	519
4. Felső kereskedelmi iskolák	10	35	3.313
5. Női kereskedelmi szaktanfolyam	3	41	373
6. Drogista továbbképző tanfolyam	1	.	10
7. Középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyam	1	.	37
8. Női gazdasági és háztartási iskola	1	16	43
9. Háztartási irányú továbbképző-tanfolyam	1	56	99
10. Kertészképző iskola	1	16	60
11. Felső mezőgazdasági iskola	1	31	122
12. Felsőbb zeneiskola	1	.	309
13. Zenetanfolyamok	51	.	1.573
14. Pedagógiai Szeminárium	1	.	.
15. Rökk Szilárd-utcai gyógypedagógiai iskola (nagyothallók)	1	12	61
16. Miklós-téri gyógypedagógiai intézet (gyengetehetségű)	1	16	65
17. Iparrajziskola	1	.	433
	87	.	**10.093**

c) *Napköziotthonok.*

	A csoportok száma	A tanulók létszáma
1. Kisdedóvókkal kapcsolatos napköziotthonok ..	111	4.203
2. Elemi iskolákkal kapcsolatos napközi otthonok	302	13.000
	413	**17.203**

Törvényes kötelezettség folytán tehát fenntart a főváros 318 iskolát, 98.622 tanulóval, törvényes kötelezettség nélkül pedig 87 iskolát, 10.093 tanulóval. A székesfővárosi községi iskolák tanulóinak összlétszáma 405 iskolában 108.715 volt.

Az elemi iskolákkal és óvódákkal kapcsolatosan 413 napköziotthon-csoport működött, 17.203 gyermeklétszámmal.

A törvényes kötelezettség alapján fenntartott iskoláknál 2833 végleges és 424 ideiglenes, a törvényes kötelezettség nélkül fenntartott iskoláknál 549 végleges és 59 ideiglenes, végül a közoktatási ügyosztály hatáskörébe tartozó intézményeknél és hivataloknál 329 végleges és 373 ideiglenes tanerő működött. Ez a létszám a napköziotthonoknál működő végleges és ideiglenes tanerők számát is magában foglalja. A székesfővárosi községi iskoláknál és egyéb közoktatási intézményeknél működő tanerők összlétszáma az 1935. év végén ezek szerint 4567 volt.

Iskolaépületek száma. A tanítás céljára 188 saját és 7 bérelt, vagyis összesen 195 épület állott rendelkezésre. Ezekből:

Óvodaépület	47
Elemi iskolai épület	98
Polgári iskolai épület	26
Iparostanonciskolai épület	5
Reáliskolai épület	2
Leányközépiskolai épület	2
Felső kereskedelmi iskolai épület	7
Iparrajziskolai épület	1
Pedagógiai szemináriumi épület	1
Gazdasági és kertészképzőiskolai épület	3
Felsőbb zeneiskolai épület	1
Gyógypedagógiai internátusi épület	2
Összesen	**195**

188 saját épületből:

Kőépület	153
Barakképület	35
Összesen	**188**

Ezeken felül két kőépületet (II., Toldy Ferenc-utca 9. sz. és VIII., Baross-utca 62. sz.) teljes egészében idegen iskolák részére engedett át használatra a székesfőváros.

Iskolaépítési programm. A folytatólagos iskolaépítési programmból a következő iskolák készültek el:

1. a XI., Horthy Miklós-úton elemi leányiskolai épület;
2. a XI., Sopron-úti elemi iskola és kisdedóvódaépület;
3. a II., Fenyves-úton elemi iskolai épület;
4. a X., Üllői-úti elemi iskola és a X., Ceglédi-úti

kisdedóvoda kibővítése toldaléképületekkel.

Az iskolaépítkezések befejeztével és az iskolák megfelelő átcsoportosításával sok bérlet feleslegessé vált. Ennek folytán felmondotta a főváros a XI., Kelenföldi-út 19. számú, a XI., Kelenföldi-út 17. számú, a III., Tanuló-utca 9—11. számú, a III., Serfőző-utca 12. számú, a III., Templon-tér 1. számú, a III., Korona-tér 1. számú, az I., Hidegkúti-út 65. számú és a IX., Mester-utca 46. számú elemi, illetve háztartási iskola céljaira bérelt épületeket vagy helyiségeket.

Ezeken kívül felszabadult még több iskolai barakképülete is, amelyeket másutt felállítva, új iskola céljaira vagy már meglévő iskola kibővítésére fel lehetett használni. Így a XI., Hengermalom-úti iskola barakképületeiből 2 tantermet és 1 tornatermet a VII., Hungária-úti polgári leányiskola, 4 tantermet a VII., Külső Egressy-úti elemi iskola bővítésére használt fel a főváros, egy 4 tantermes barakképületet a Gyermeknyaraltatási Akció részére utalt ki, egy 2 tantermes óvodaépületet pedig a XIV., Törökőr-dülőben, a Pillangó-utca környékén állított fel új óvoda létesítése céljából. A XI., Kelenföldi barakképületek közül az egyik 4 tantermes barakkot a VI., Lőcsei-úti elemi iskola, a másik 4 termes barakkot pedig a VII., Miskolczi-úti elemi iskola bővítésére fordította. A VIII., Tisza Kálmán-téri kisdedóvoda áthelyezése folytán megüresedett barakképületet a IX., Ipar-utcában fogja felállíttatni, az Ipar-utcai irányító polgári iskolaépületből kihelyezett kisdedóvó elhelyezésére. Addig is azonban, amíg a barakk itt felépül, az óvodát ideiglenesen az Orsz. Katolikus Nővédő Egyesület tulajdonát képező IX., Bokréta-utcai épületben helyezte el. A »Szilágyi Erzsébet« leánygimnázium felépültével a várbeli elemi iskola és óvoda barakképületei feleslegessé válnak, mert az elemi iskola és az óvoda a gimnázium régi épületébe kerül. A felszabaduló barakképületekből két barakkot a VII., Telep-utcai elemi iskola kibővítésére használ fel, az óvoda barakképületét pedig a X., Bihari-úton fogja új kisdedóvónak felállítani. A III., Tanuló-utcai barakképületet a VII., Egressy-úti kertészképző iskola telepén állítja fel és az ide áttelepített felsőmezőgazdasági iskola elhelyezésére használja. A főváros a X., Kada-utcai 8 tantermes barakképületet a Balatonvidéki gyermeknyaraltatás céljaira engedte át. A X., Juranics-utcai barakképület a VI., Lőcsei-úti és a VII., Külső Egressy-úti kisdedóvók kibővítésére fog szolgálni.

Az új iskolaépítési programm a 21 millió pengős beruházó kölcsönből iskolaépítésekre engedélyezett 2,800.000 pengő keretében állapíttatott meg. E programm alapján a főváros az 1935. évben befejezte a XI., Sopron-úti, Bánát-utcai elemi iskola és óvodaépület építését, továbbá megkezdte:

az I., Koronaőr- és Mészáros-utcák sarkán a »Szilágyi Erzsébet« leánygimnázium új épületének építését;

a IX., Mester-utcai irányító polgári iskola kibővítését, emeletráépítéssel;

a felszabaduló barakkoknak a fenti tervezet szerinti áthelyezését;

folytatta a X., Népligetben létesített iskolai sporttelep építési munkálatait, amelyek befejezésükhöz közelednek;

1936-ban sorra kerül a X., Százados-úti polgári leányiskola részére új épület emelése;

a X., Templom-téri polgári fiú- és leányiskola részére megfelelő külön épület emelése;

és végül a X., Harmat-utcában új elemi iskolai épület építése.

Iskolaátcsoportosítások, megszüntetések, új létesítések. Az iskolaépítésekkel, továbbá az iskolai bérlemények felmondásával kapcsolatosan a következő iskola-átcsoportosításokat, megszüntetéseket, illetve bővítéseket hajtotta végre a főváros:

A Tabán rendezésével kapcsolatosan megszüntette az I., Fehérsas-téri elemi és polgári fiúiskolát. A polgári fiúiskolát beolvasztotta részben az I., Városmajor-utcai és az I., Attila-utcai iskolákba, az iskola egy részét pedig, mint szórványt, az I., Czakó-utcai iskolaépületben helyezte el. Ugyanitt felmondotta a szakfelügyelői szolgálati lakást és ide helyezte el az ugyancsak a Tabán rendezésével kapcsolatban lebontásra került Hadnagy-utcai épületből az óvodát. A Czakó-utcai épületben ezek szerint tehát jelenleg kisdedóvoda, elemi és polgári fiúiskola van elhelyezve.

Lebontatta a VIII., Tisza Kálmán-téren, közterületen állott óvodai barakk-épületet és az óvodát a Tisza Kálmán-téri polgári leányiskola igazgatói szolgálati lakásából létesített helyiségekben helyezte el.

Megszüntette a IX., Ipar-utcai irányító polgári iskola épületében elhelyezett óvodát és helyette, a VIII., Tisza Kálmán-téri barakk óvodaépület felhasználásával ugyancsak az Ipar-utcában új óvodát létesít.

Az újonnan épült XI., Sopron-úti és XI., Horthy Miklós-úti, valamint a II., Fenyves-utcai elemi iskolák megnyitásával kapcsolatosan megszüntette a XI., Hengermalom-úti és Kelenföldi elemi barakkiskolákat.

A legutóbbi időkben tervbevette az iparostanonciskolák átszervezését önálló iskolákká és az évek folyamán négy önálló fiúiparostanonciskolát létesített (VI., Bajnok-utcai, VII., Nyár-utcai, VII., Dohány-utcai és VIII., Szentkirályi-utcai) két tanoncotthonnal. A főváros a mult évben ezt az átszervezést folytatta a leány-iparostanonciskoláknál és a VII., Dembinski-utcai iskola épületét önálló leány-iparostanonciskola céljára fordította. Ugyanitt megnyitotta az első községi leány-tanoncotthont 40 leánytanonc részére.

Megszüntette a VII., Peterdy-utcai polgári leányiskolát és ennek helyébe tette a fentebb említett leánytanonciskola létesítésével kiszorult Dembinski-utcai elemi leányiskolát. Ugyancsak ide olvasztotta be a VII., Hernád-utca 3. számú elemi iskolát, hogy annak helyiségeit viszont az ugyanabban az épületben zsúfoltan elhelyezett polgári fiúiskola céljaira engedhesse át.

A III. kerületi iskolai bérlemények felmondásával, továbbá a községi felsőmezőgazdasági iskolának a VII., Egressy-úti kertészképző iskola telepére történt áthelyezésével kapcsolatosan megszüntette a III., Templom-utcai elemi iskolát és a tanulókat a környékbeli elemi iskolákba utalta át. A III., Kórház-utcai iskola-épületből az elemi iskolát a III., Kiscelli-utcai iskolaépületbe, a polgári fiúiskola helyiségeibe telepítette át, viszont innen a polgári fiúiskolát a Kórház-utcai épületbe vitte, amely így most teljes egészében a polgári iskola célját szolgálja.

A III., Kiskorona-utcai iskolaépületnek a felsőmezőgazdasági iskola által kiürített helyiségeiben, kellő átalakítás után a III., Templom-utcai elemi iskolát helyezte el.

Az önálló leányiparostanonciskola létesítéséből kifolyólag megszüntette a főváros a VI., Érsek-utcai, VII., Dembinski-utcai és a VIII., Tisza Kálmán-téri leányiparostanonciskolákat.

Átcsoportosította elemi fiú- és leányiskolákká a VII., Murányi-utcai elemi leányiskolát és a VII., Elemér-utcai elemi fiúiskolát.

A főváros a mult évben megnyitotta a városszéli telepítés kapcsán a X., Külső Jászberényi-úton épült városszéli elemi iskolát 3 tanteremmel, amelyet a közjótékonysági ügyosztály építtetett fel a közoktatás céljaira.

A folyó évben több igazgatói, illetve óvónői szolgálati lakást mondott fel a főváros abból a célból, hogy a helyiségekből tantermeket létesítsen és ezáltal az iskolák tanteremhiányán segítsen. Igy felmondotta a X., Szápáry-utcai igazgatói lakást, amelynek helyiségeit a diákszálló céljaira használta fel. Kiürítette a XI., Fehérvári-úti (Váli-utcai) polgári leányiskola-épületben levő felügyelő-igazgatói, igazgatói és óvónői szolgálati lakást, amelyekből öt tantermet létesített, éspedig négyet a polgári leányiskola, egyet pedig a polgári fiúiskola céljaira. Megszüntette és két tanteremmé alakította át a VI., Váci-út 21. számú elemi iskola igazgatói szolgálati lakását. Továbbá a Pedagógiai Szeminárium főigazgatói szolgálati lakásából részben tantermek létesültek, részben pedig a kisdedóvó bővült ki. A VIII., Tisza Kálmán-téri polgári leányiskola igazgatói szolgálati lakásának megszüntetésével nyert helyiségekbe — mint már előbb említettük — a barakkóvodából ide áttelepített kisdedóvoda helyeztetett. A VII., Dembinski-utcai szakfelügyelői lakás helyiségei az újonnan létesített önálló leányiparostanonciskola és tanonc-otthon céljait szolgálja.

A főváros a XI., Sopron-úti új iskola építésével kapcsolatosan óvodai gyermek-otthont nyitott meg és ezzel az óvodai gyermekotthonok száma 37-re emelkedett.

A II., Toldy Ferenc-utcai nagyothallók intézetét a főváros itt megszüntette és helyette a VIII., Rökk Szilárd-utcai elemi iskolaépületben nyilvános osztályokat nyitott, internátus nélkül. A felszabaduló II., Toldy Ferenc-utcai épületet diákszálló és cserkészotthon céljaira fordította és ebbe a diákszállóba olvasztotta be a VI., Váci-úti diákszállót is.

Szintúgy tervbevette a főváros a X., Simor-utcai diákszálló megszüntetését is és helyette a X., Szápáry-utcai barakkiskola-telepen bővíti ki a diákszállót. Ilyenformán a jövőben a székesfővárosnak csak két diákszállója lesz, mégpedig a II., Toldy Ferenc-utcában és a X., Szápáry-utcában.

A községi iparrajziskola racionalizálási munkálataival kapcsolatosan megszűnt annak a XI., Verpeléti-út 3. számú épületben elhelyezett része. Ezen épületet a XI. kerületi elöljáróság foglalta el és az ott levő műhelyek megfelelő módon lecsökkentve az iskola IX., Török Pál-utcai törzsépületében kaptak helyet.

Az iskolaorvosi intézmény továbbfejlesztése érdekében a főváros a VII., Dohány-utcai iskolaépületben szívvizsgáló és sportszakorvosi rendelőt nyitott.

A X. ker., Népligetben tervezett nagyszabású iskolai sporttelep munkálatai tovább folynak.

Az I. ker., Maros- és Szamos-utcák sarkán a községi iskolák ifjúsága részére három teniszpálya épült.

Az I., Böszörményi-úti polgári leányiskola mellett levő iskolai jégpályát a főváros megszüntette és helyette az I., Németvölgyi-úti elemi iskola területén létesített modern berendezésű iskolai jégpályát.

Közoktatási alkalmazottak különmunkái. A székesfővárosi községi iskolákban előforduló iskolai különmunkáknak a közoktatási alkalmazottak között való arányos felosztása, illetőleg díjazása, továbbá a tanulmányi kirándulásokon, valamint a közoktatási ügyosztály és a KISOK által rendezett mérkőzéseken és sporteseményeken kötelezőleg megjelenő székesfővárosi községi iskolákba járó tanulókat kísérő közoktatási alkalmazottak költségeinek megtérítése és a tanulmányi kirándulási előlegek felhasználása és elszámolása ügyében az 1932. évi május hó 17-én kelt 22.077/1932—VII. számú, 1932. évi október hó 22-én kelt 184.505/1932—VII., az 1933. évi február hó 11-én kelt 102.542/1933—VII. és végül az 1933. évi április hó 4-én kelt 105.484/1933—VII. számú rendeletek egyidejű hatályon kívül helyezése mellett az 1933. évi május hó 8-án kelt 37.896/1933—V/a 2. ü. o. számú vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeletben foglaltak szem előtt tartásával új intézkedések léptek életbe 1934. évi január hó 19-én. Az idevonatkozó 9491. számú polgármesteri rendelet a következő :

1. §. A tantestületi értekezletek jegyzőkönyveinek vezetésével az igazgató az elemi, a polgári és középfokú iskolákban azt a közoktatási alkalmazottat bízza meg, aki a legkevesebb iskolai munkával van megterhelve.

Amennyiben ez a közoktatási alkalmazott a jegyzői teendők ellátására bármi okból kijelölhető nem volna, az igazgató az elemi iskoláknál a tantestületi jegyzői teendők ellátásával a csekélyebb óraszámmal működő I—II. osztályos tanítók, illetve tanítónők közül, a polgári és középfokú iskoláknál pedig a kevesebb iskolai munkával megterhelt közoktatási alkalmazottak közül egyet bíz meg.

A jegyzőkönyvnek másodpéldányait azonban az igazgató kijelölése szerint szükség esetén több közoktatási alkalmazott köteles elkészíteni.

2. §. A szertárosi teendők ellátására az igazgató az elemi iskoláknál az arra alkalmas közoktatási alkalmazottat jelöli ki, a polgári és középfokú iskoláknál pedig a szertárak vezetésére mindig valamelyik szaktanárt szólítja fel.

3. §. Az iskola igazgatója a tanári, illetőleg tanítói könyvtár, az ifjúsági és segélykönyvtár, az önképzőkörök és egyéb ifjúsági egyesületek vezetésére az arra alkalmas közoktatási alkalmazottat kéri fel.

4. §. Az osztályfőnöki, szertárosi, könyvtárosi és jegyzőkönyvvezetői teendők ellátásáért, valamint az önképzőkörök és egyéb ifjúsági egyesületek vezetéséért a székesfővárosi községi iskolákban külön díjazás nem jár.

Ennek megfelelően ezekért a teendőkért sem az iskolai előlegek, sem az iskoláknál kezelt más összegek terhére díjazások nem folyósíthatók.

Az igazgató azonban a fentebb felsorolt teendők közül többet ugyanazon közoktatási alkalmazottakra csak kivételes esetben háríthat.

5. §. A székesfővárosi községi cserkészcsoport vezetőség kötelékébe tartozó és a községi iskolai cserkészcsapatoknál vizsgázott és igazolt cserkésztiszti minőségben szereplő székesfővárosi közoktatási alkalmazottaknak a cserkésztiszti teendők ellátásáért költségvetési évenként meghatározandó összegű jutalom jár.

6. §. A tanulmányi célokat szolgáló fél- és egésznapos, akár Budapest területére, akár Budapest közvetlen környékére terjedő, 24 órát meg nem haladó, de mindenesetre belföldi, kirándulási tervezetbe felvett, vagy tanulmányi értekezleteken megállapított kirándulásokat vezető és minden 20—20 tanuló után egy-egy kísérő közoktatási alkalmazott költségmegtérítésben, illetőleg díjazásban részesül.

7. §. Mivel a tanulmányi kirándulások céljaira folyósított igazgatói előlegnek, mint kirándulási alapnak, mely a tanulók által befizetett beírási díjak bizonyos hányadát képezi, célja elsősorban az, hogy annak felhasználásával a szegényebb tanulók részesülhessenek a kirándulások alkalmával felmerülő költségek egészbeni, vagy részbeni megtérítésében, ezért a tanulmányi kirándulások céljára folyósított előlegeket elsősorban erre a célra kell felhasználni.

Az igazgatók feladata ezért a kirándulásokon a szegénysorsú tanulókat a legjobb belátásuk szerint az alább közölt keretek között segélyezni és gondoskodni arról, hogy az iskolai tanítást kiegészítő tanulmányi kirándulásokon lehetőleg az iskola valamennyi osztályának egészséges tanulói résztvegyenek.

8. §. A kirándulási előlegből, mint kirándulási alapból a közoktatási alkalmazottak önálló tanulmányi útjának segélyezése tilos, mert költségmegtérítésre, illetve díjazásra csakis a tanulókat vezető és kísérő, továbbá a kirándulásokat előkészítő közoktatási alkalmazottak tarthatnak igényt.

9. §. Az elemi iskolák IV—VI. osztályában, valamint az iparostanonc, kereskedőtanonc és továbbképző iskolákban évenként csupán egy nagyobb őszi, vagy egy nagyobb tavaszi kirándulás után részesülhetnek a vezető közoktatási alkalmazottak díjazásban.

10. §. A 24 óránál tovább tartó, tehát két, vagy több napos belföldi és külföldi tanulmányi kirándulást vezető és kísérő közoktatási alkalmazottak a kirándulás teljes költségét: utazási költséget, ellátási költséget és minden egyéb közös kiadást a kirándulásokon résztvevő tanulókra hárítják át.

Ennek megfelelően az egy-egy tanulóra eső költségösszeget már előre úgy kell megállapítani, hogy abban a vezető és kísérő közoktatási alkalmazottak költségei is bennfoglaltassanak. A vezető közoktatási alkalmazottakon kívül minden 20 tanuló után csak egy kísérő közoktatási alkalmazott költsége számítható be.

A vezető és kísérő közoktatási alkalmazottak fentebbi módon felszámított költsége azonban a kiránduláson résztvevő egyes tanulók költségénél nagyobb nem lehet.

Amennyiben a kísérő közoktatási alkalmazottaknak a tanulókkal való közös elszállásolása, vagy étkezése nem lehetséges és a kirándulás folyamán egyéb előre nem látható és el nem kerülhető váratlan kiadások merülnének fel, ezek a többletkiadások a kirándulási előleg terhére elszámolhatók.

11. §. Az olyan szegénysorsú és jó előmenetelű tanulóknak fenti értelemben megállapított kirándulási részvételi költségei (különösen a hazai egynapos kirándulások alkalmával), kik ezt a költséget szegénységüknél fogva sem egészben, sem részben megfizetni nem képesek, egészben vagy részben a kirándulási előlegek terhére számolandók el.

12. §. Az iskolaigazgatóknak a kirándulások költségeire félévenként rendelkezésre bocsátott előlegek fedezetéül a középfokú iskoláknál a tandíjszabályzat értelmében a befolyt beírási díjaknak e célra szolgáló 10%-a, a polgári iskoláknál pedig annak 50%-a szolgál. A kirándulási előlegek kimerülésük után nem ismételhetők meg.

13. §. A tanítási időn belül, tehát reggel 8 órától délután 1 óráig, vagy pedig a délután tanító iskolákban délután 2 órától 7 óráig rendezett kirándulások alkalmával a kirándulást vezető és kísérő közoktatási alkalmazottak kizárólag közlekedési költségeiknek és azon készkiadásaiknak megtérítésében részesülnek, melyek a kiránduláson résztvevő minden egyes tanuló részéről felmerülnek. Ha azonban a kirándulás

az 5 órai tanítási időn túlterjed, minden megkezdett óráért a vezető és kísérő közoktatási alkalmazottaknak a fentvázolt költségeken felül a 15. §-ban megállapított óradíj (napidíj) jár.

14. §. Hasonlóképen óradíjra (napidíjra) tarthatnak számot a kirándulástvezető és kísérő közoktatási alkalmazottak minden megkezdett óra után, utazási költségük és fentebb körülírt készkiadásaik megtérítésén felül, a tanítási időn kívül, vagy bármely tanítási szünetben, illetőleg vasár- és ünnepnapokon rendezett fél, vagy egésznapos kirándulás alkalmával.

15. §. A tanulmányi kirándulásokat vezető és kísérő közoktatási alkalmazottak óradíjai a következők:

a) Az elemi, iparos- és kereskedőtanonc iskoláknál, valamint a továbbképző iskoláknál 40 fillér;

b) a polgári iskoláknál 50 fillér;

c) a középfokú iskoláknál 60 fillér.

16. §. A székesfővárosi községi polgári, reál, leány-, közép- és felsőkereskedelmi iskoláknál működő testnevelési tanárok, ha a polgármesteri VII. ügyosztály, vagy a KISOK által rendezett tornaversenyeken és sporteseményeken rendeletszerűleg, kötelezőleg megjelennek és ilyen alkalommal oda székesfővárosi községi iskolákba járó tanulókat kísérnek, vezetnek, vagy ellenőriznek, a 13. és 14. §-ban megjelölt esetekben a 15. §-ban megállapított óradíjban részesülnek. Tekintettel azonban arra, hogy a testnevelési tanárok játékdélutánokon, vagy KISOK délutánokon is kötelesek megjelenni, ha a verseny, illetőleg sportesemény ez utóbbiak idejére esik, akkor részükre csupán az ezek alkalmával eltöltött többletidő után folyósítható óradíj. A közlekedési költségük és esetleges egyéb készkiadásuk a 10. §-ban meghatározott keretek között minden esetben megtéríthető.

17. §. Minden 20 tanuló kísérete után egy-egy testnevelési tanár részesülhet óradíjban.

18. §. A testnevelési tanárokat megillető költségmegtérítés és óradíj az egyes községi iskolák részére utalványozott kirándulási előleg terhére, annak 10%-a erejéig folyósítható.

A székesfővárosi községi iskolákban fizetendő díjak. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1934. évi június hó 15-én kelt 68.726/1934—VI. ü.-o. számú leiratának második bekezdésében foglalt utasítás alapján a 122.953/1933—VII. szám alatt a polgármesteri VII. ügyosztály által előterjesztett és a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter fentebb hivatkozott számú leiratában már előzetesen jóváhagyott szabályzat értelmében a székesfővárosi községi iskolákban fizetendő felvételi és tandíjakat az 1934/35. iskolaévre ezen tervezet szerint állapította meg és a szabályzattervezet életbeléptetése iránt az idő rövidsége miatt az alábbiakban intézkedett.

A szabályzat-tervezet *A)* kimutatásában feltüntetett felvételi díjon felül:

A) *polgári iskoláknál:* 1. a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület céljára 50 fillért,

2. a Magyar Vöröskereszt Központja számára, az Ifjúsági Vöröskereszt céljaira 20 fillért,

3. a polgári iskolai tanárok gyermekeinek internátusa céljaira 50 fillért,

4. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében (a 93.787/1932. VII. számú polgármesteri rendeletben lefektetett elvek szerint) 50 fillért,

és 5. a Fansz oktatóosztálya által létesítendő kultúrház céljaira 50 fillért kell minden beiratkozó tanulónak fizetnie.

B) *Reáliskoláknál és leányközépiskoláknál:* 1. a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület céljaira 1 pengőt,

2. a Magyar Vöröskereszt Központja számára az Ifjúsági Vöröskereszt céljaira 20 fillért,

3. a 93.787/1932—VII. számú rendeletben megállapított elvek szerint az évvégi értesítők előállítási költségeinek fejében 2 pengőt,

4. az évvégi bizonyítványt és a félévi értesítőt a jövőben helyettesítő tanulmányi értesítőkönyv előállítási költségeinek megtérítése fejében 60 fillért,

és végül 5. a Fansz oktatóosztálya által létesítendő kultúrház céljára 1 pengőt kell minden beiratkozó tanulótól bevételezni.

C) *Felső kereskedelmi iskolánál:* 1. a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület céljaira tanulónkint 1 pengőt,

2. a Magyar Vöröskereszt központja számára az Ifjúsági Vöröskereszt céljaira tanulónkint 20 fillért,

3. a felső kereskedelmi iskolai tanárok háza céljaira tanulónkint 80 fillért,

4. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében a 93.787/1932. VII. sz. rendeletemben foglalt kikötések mellett 2 pengőt.

és végül 5. a Fansz oktatóosztálya által létesítendő kultúrház céljaira 1 pengőt kell minden beiratkozó tanulótól bevételezni.

D) *Nőipariskoláknál:* 1. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében a 93.787/1932—VII. sz. rendeletben foglalt kikötések mellett 50 fillért.

2. a Fansz oktatóosztálya által létesítendő kultúrház céljaira pedig ugyancsak 50 fillért kell minden beiratkozó tanulótól bevételezni.

E) A felső mezőgazdasági iskolánál fizetendő díjakra vonatkozólag az 1926. évi december hó 18-án kelt 93.566/1926—VII. számú határozattal külön intézkedés történt.

Az itt felsorolt díjakon felül azonban a Fansz oktatóosztálya által létesítendő kultúrház céljaira 1 pengőt a beiratkozó tanulóktól szintén be kell vételezni.

F) *Kereskedelemi szaktanfolyamoknál:* 1. a felső kereskedelmi iskolai tanárok háza céljára tanulónkint 80 fillért,

2. az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében a 93.787/1932. VII. sz. polgármesteri rendeletben foglalt kikötések mellett a beiratkozó tanulóktól 2 pengőt,

és végül 3. a Fansz oktatóosztálya által létesítendő kultúrház céljára 1 pengőt kell minden beiratkozó tanulótól bevételezni.

A 122.953/1933—VII. számú szabályzat-tervezet *A)* kimutatásában megállapított felvételi és tandíjakon, valamint a fentebb felsorolt különdíjakon felül a tanulókra sem a beíráskor, sem a tanévfolyamon semmiféle címen díjak, vagy járulékok nem róhatók ki.

A Fansz oktatóosztálya által létesítendő kultúrház javára szedendő összeget a székesfőváros központi pénztárának 9000. számú postatakarékpénztári csekkszámlája javára kell befizetni és az így befolyt összegnek a székesfővárosi Községi Takarék pénztárnál további rendelkezésig gyümölcsöző leendő elhelyezése iránt a számvevő ség a központi pénztár útján intézkedik.

A székesfővárosi községi iskolákban fizetendő felvételi díjak és tandíjak összegszerű megállapítása. *Reáliskolák.* Teljes mentességben részesíthető tanulók %-ban kifejezett arányszáma 3%.

I. (jeles) fokozatú kedvezményes tandíj 26 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 10%-a.

II. (jó) fokozatú kedvezményes tandíj 52 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 20%-a.

III. (elégséges) fokozatú kedvezményes tandíj 80 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 50%-a.

A teljes tandíj összege 106 pengő. Fizeti legalább a tanulók 17%-a.

Felvételi díj összege 10 pengő.

A reáliskoláknál a magántanulók által fizetendő évi tandíj 150 pengő.

Felső mezőgazdasági iskola. Teljes mentességben részesíthető tanulók százalékban kifizetett arányszáma 5%.

I. (jeles) fokozatú kedvezményes tandíj 24 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 10%-a.

II. (jó) fokozatú kedvezményes tandíj 48 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 20%-a.

III. (elégséges) fokozatú kedvezményes tandíj 72 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 10%-a.

A teljes tandíj összege 96 pengő. Fizeti legalább a tanulók 55%-a.

Felvételi díj összege 10 pengő.

Felsőbb zeneiskola, középfokú tagozat. Női kereskedelmi szaktanfolyamok. Gyakorlati női háztartási és kertgazdasági iskola. Háztartási irányú továbbképző tanfolyamok. Kertészképző iskola. Teljes mentességben részesíthető tanulók %-ban kifejezett arányszáma 4%.

I. (jeles, kitűnő*) fokozatú kedvezményes tandíj 24 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 20%-a.

II. (jó, jeles*) fokozatú kedvezményes tandíj 48 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 26%-a.

III. (elégséges, jó*) fokozatú kedvezményes tandíj 72 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 10%-a.

A teljes tandíj összege 96 pengő, fizeti legalább a tanulók 40%-a.

Felvételi díj összege 10 pengő.

A *-gal megjelölt érdemjegyek a felsőbb zeneiskola érdemjegyei.

Zenetanfolyamok. Teljes mentességben részesíthető tanulók %-ban kifejezett arányszáma 4%.

I. (kitűnő) fokozatú kedvezményes tandíj 18 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 20%-a.

II. (jeles) fokozatú kedvezményes tandíj 36 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 26%-a.

III. (jó) fokozatú kedvezményes tandíj 54 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 15%-a.

A teljes tandíj összege 72 pengő. Fizeti legalább a tanulók 35%-a.

Felvételi díj összege 10 pengő.

Leányközépiskolák. Felső kereskedelmi iskolák. Teljes mentességben részesíthető tanulók %-ban kifejezett arányszáma 5%.

I. (jeles) fokozatú kedvezményes tandíj 40 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 5%-a.

II. (jó) fokozatú kedvezményes tandíj 80 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 25%-a.

III. (elégséges) fokozatú kedvezményes tandíj 120 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 15%-a.

A teljes tandíj összege 160 pengő. Fizeti legalább a tanulók 50%-a.

Felvételi díj összege 20 pengő.

A magántanulók által fizetendő évi tandíj 170 pengő.

Felsőbb zeneiskola, felsőfokú tagozat. Teljes mentességben részesíthető tanulók %-ban kifejezett arányszáma 4%.

I. (kitűnő) fokozatú kedvezményes tandíj 40 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 20%-a.

II. (jeles) fokozatú kedvezményes tandíj 80 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 26%-a.

III. (jó) fokozatú kedvezményes tandíj 120 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 15%-a.

A teljes tandíj összege 160 pengő. Fizeti legalább a tanulók 35%-a.

Felvételi díj összege 20 pengő.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyama. I. (jeles) fokozatú kedvezményes tandíj 62 pengő. Fizeti legalább a tanulók 5%-a.

II. (jó) fokozatú kedvezményes tandíj 124 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 15%-a.

III. (elégséges) fokozatú kedvezményes tandíj 186 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 20%-a.

A teljes tandíj összege 248 pengő. Fizeti legalább a tanulók 60%-a.

Felvételi díj összege 25 pengő.

Drogista továbbképző tanfolyam. Teljes mentességben részesíthető tanulók %-ban kifejezett arányszáma 4%.

I. (jeles) fokozatú kedvezményes tandíj 16 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 10%-a.

II. (jó) fokozatú kedvezményes tandíj 32 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 16%-a.

III. (elégséges) fokozatú kedvezményes tandíj 48 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 15%-a.

A teljes tandíj összege 64 pengő. Fizeti legalább a tanulók 55%-a.

Felvételi díj összege 6 pengő.

Polgári iskolák. Teljes mentességben részesíthető a szabályzat 25. §-a alapján a tanulóknak legfeljebb 25%-a.

(Mentességet elsősorban a jeles, másodsorban a jó előmenetelű tanulók nyerhetnek.)

I. fokozatú kedvezményes tandíj 8 pengő. Ebben a kedvezményben a fiúiskolákban legfeljebb a tanulók létszámának 20%-a.

A leányiskolákban legfeljebb 10%-a részesíthető azok közül a jó vagy legalább elégséges előmenetelű tanulók közül, akiknek a felsőbb osztálybalépés szempontjából

figyelembeveendő tantárgyakból nincs több elégséges osztályzatuk, mint amennyi jeles és jó együttvéve.

II. fokozatú kedvezményes tandíj 16 pengő. Ezt a díjat a legalább elégséges előmenetelű tanulók fizetik, mégpedig a fiúiskolákban legfeljebb a tanulók 20%-a.

A leányiskolákban pedig a tanulók összlétszámának legfeljebb 15%-a.

III. fokozatú kedvezményes tandíj összege 32 pengő. Ezt a tandíjat a legalább elégséges előmenetelű tanulók közül azok fizetik, kik ezt a tandíjat megfizetni képesek, de ebben a kedvezményben részesített tanulók százalékban kifejezett arányszáma

a fiúiskolákban legfeljebb 20%,

a leányiskolákban legfeljebb 35% lehet.

A teljes tandíj összege 48 pengő. Fizeti legalább a tanulók 15%-a.

Ha a mentesség vagy a kedvezményfokozat férőhelyei (vagy azok egy része) megfelelő folyamodók hiányában nem tölthetők be, a következő magasabb díjtételű fokozat férőhelyeinek száma a nála alacsonyabb díjtételű fokozat üresen maradt férőhelyeinek számával növelhető.

Felvételi díj összege 3 pengő.

A magántanulók által fizetendő évi tandíj összege 56 pengő.

Nőipariskolák. Teljes mentességben részesíthető tanulók %-ban kifejezett arányszáma 15%.

I. (jeles) fokozatú kedvezményes tandíj 12 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 10%-a.

II. (jó) fokozatú kedvezményes tandíj 24 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 25%-a.

III. (elégséges) fokozatú kedvezményes tandíj 36 pengő. Fizeti legfeljebb a tanulók 30%-a.

A teljes tandíj összege 48 pengő. Fizeti legalább a tanulók 20%-a.

Felvételi díj összege 6 pengő.

Elemi iskolák. Beírási díj címén a 3. §. értelmében tanulónkint fizetendő összeg 1 pengő.

B) *A székesfőváros községi iskoláiban fizetendő egyéb díjak.* A díjak neme:

Elemi iskolai magánvizsgálat díja 35 pengő.

Bizonyítványmásodlatok kiállítási díja:

elemi, ismétlő-, iparos- és kereskedőtanonciskolákban 2 pengő 50 fillér.

A többi iskolákban 3 pengő 50 fillér.

Érettségi bizonyítványok másolatának kiállítási díja 3 pengő 50 fillér.

Elveszett elemi, iparos-, kereskedőtanonc-értesítőkönyvecskék helyett kiadott másodpéldányok:

kiállítási díja 1 pengő 50 fillér,

ármegtérítés 1 pengő 50 fillér.

Elveszett középiskolai tanulmányi értesítőkönyvek másodlata:

ahány osztályról szól, annyiszor 3 pengő 50 fillér,

ármegtérítés 2 pengő.

Elveszett ellenőrzőkönyvecskék helyett kiadott másodpéldányok:

kiállítási díja 1 pengő,

ármegtérítés 1 pengő.

Végbizonyítvány díja a középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán 3 pengő 50 fillér.

A beírások alkalmával fizetendő értesítő díjak összege:

polgári iskoláknál 50 fillér,

reáliskoláknál, leánygimnáziumoknál, leányliceumoknál, felső kereskedelmi iskoláknál és a középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamánál 2 pengő.

A középiskolai értesítőkönyvecskék díja 60 fillér.

A székesfővárosi községi diákszállók rendtartási és pénzkezelési szabályutasítása. A székesfővárosi községi diákszállók rendtartására és pénzkezelésére vonatkozólag 1934. évi március hó 15-étől kezdődő hatállyal a következő rendelkezések léptek életbe:

I. A diákszállók igénybevétele. A diákszállókban csak olyan hazai vagy külföldi diákcsoportok nyerhetnek elhelyezést, amelyek tanulmányútra jönnek a fővárosba és a diákszállókban való elhelyezésüket a polgármesteri VII. (közoktatási) ügyosztály vezetőjétől vagy a diákszállók központjától előzetesen írásban kérelmezték.

Egyes személyeknek, valamint nem diákokból alakult csoportoknak a diákszállókban való elszállásolása csak a közoktatási ügyosztály vezetőjének előzetes engedélyével történhetik.

II. A diákszállók díjszabása. 1. A teljes napi ellátás díja 3 (három) pengő, amelyért a következő szolgáltatások járnak:

a) éjszakai szállás,

b) reggelire 3 deciliter forralt tej 2 darab péksüteménnyel és 2·5 dkg vaj,

c) ebédre a Városházi Étkező aznapi »normál« étlapjából választott 3 fogás egy darab kenyérrel,

d) vacsorára 12 dkg húsétel körítéssel és egy darab kenyérrel (kis vacsora),

e) kívánságra kalauzolás,

f) két darab villamosjegy.

Külföldi csoportok villamosjegyet nem kapnak, hanem e helyett a *d)* pontban említett vacsora helyett 15 dkg húsételt, két darab kenyeret és megfelelő körítést kapnak (nagy vacsora). Ugyanez a vacsora jár a hazai csoportoknak is, ha a villamosjegyeket nem igénylik.

2. Az ellátáson felül a csoport minden egyes tagja után a rendelkezésre bocsátott 2 darab lepedő mosatási díja fejében 70 fillér jár, amely összegért azonban csak egy alkalommal igényelhető tiszta lepedő.

Ha az elszállásoltak két darab lepedőt hoznak magukkal és azokat használják, mosatási díjat nem fizetnek.

3. Abban az esetben, ha az elszállásolt csoportok nem igényelnek teljes ellátást, az ellátás egyes részleteiért a következő díjakat kell felszámítani:

a) reggeli	—·40 P
b) ebéd	1·05 «
c) kis vacsora	—·63 «
d) nagy vacsora	—·95 «
e) két darab villamosjegy	—·32 «
f) szállás	—·60 «

III. A diákszállók központi vezetője. A diákszállók központi vezetőjének teendői a következők:

1. A központhoz érkezett, valamint a közoktatási ügyosztály vezetője részéről hozzá irányított kérelmek alapján intézi a diákszállókba való beutalásokat. A beutalásokról állandó nyilvántartást vezet és a megtörtént beutalásokról a szállók vezetőit, valamint a szállást kérőket szállásutalványon, illetve szállásutalvány-másolaton értesíti.

2. Az elszállásolt csoportok részére kívánságuk szerint megfelelő napirend-tervezeteket állít össze, gondoskodik ennek lebonyolításáról, megszerzi az intézmények megtekintéséhez szükséges engedélyeket, gondoskodik továbbá az ifjúságot érdeklő színielőadásokhoz kedvezményes belépőjegyekről, kedvezményes villamosjegyekről, valamint a csoportok élelmezéséről. Kívánságra kalauzt bocsát a csoport rendelkezésére.

3. Az egyes szállók elszámolását felülvizsgálja, azok adatainak valódiságát állandóan ellenőrzi. Mint felelős számadó egyrészt átveszi a diákszállók vezetőitől a szállók bevételét és azokat havi kimutatás mellett a központi pénztárba befizeti, másrészt teljesíti a szállók üzemével kapcsolatban felmerülő kiadásokat az erre a célra rendelkezésre bocsátott hivatali előlegből. A hivatali előlegből kell fedezni a csoportok élelmezését, villamosjegyjárandóságát, a szállóvezetők díját, az altisztek különmunkadíját, a mosatási díjakat, a kalauzok napidíját és ellátását, valamint a szállók és a központ kisebb vegyes kiadásait. Más kiadásoknak a hivatali előlegből való fedezése csak a közoktatási ügyosztály vezetőjének előzetes hozzájárulásával történhetik.

Az előleg felhasználásáról költségvetési tételek szerint felfektetett előlegnaplót kell vezetni, amelyet az év végén történő szabályszerű lezárás után, a felmentvény megadása végett az okmányokkal együtt a polgármesterhez be kell mutatni.

4. Kezeli a diákszállók központi leltári számadását.

IV. A diákszállók vezetői. Az egyes diákszállók vezetőinek teendői a következők:

1. A szállók felszereléséről pontos leltárt vezetnek,
2. ügyelnek a szállók és a felszerelés rendbentartására,
3. intézik a szállókba érkezők fogadását és elhelyezését,
4. gondoskodnak a szállók házirendjének pontos betartásáról,
5. a központtól érkező szállásutalvány-másolatokról iktatót vezetnek,
6. a beutalt csoport felelős vezetőjével való megbeszélés után a csoport ellátási igényléseiről a központnak jelentést tesznek; a jelentést, amennyiben a csoport vezetőjével való megállapodás a központ hivatalos órái alatt történik, azonnal, egyébként a következő napon reggel 9 óráig kell távbeszélő útján megtenni; a jelentés adataiért a szállók vezetői anyagilag is felelősek;
7. a beutalt csoport részéről fizetendő díjakat a fenti II. pontban megállapított díjszabás szerint kiszámítják és a tartózkodás egész idejére *előre bevételezik*; az esedékes összeget a használatban levő bevételi könyvben kell számfejteni; a bevételi könyv azonos számozású lapjai közül az első a könyvben marad, a másodikat elismervényképen a csoport felelős vezetőjének kell kiadni, míg a harmadik lapot, amelyet mint ellenelismervényt a csoport felelős vezetőjével is alá kell iratni, a központtal való elszámoláshoz kell csatolni; alá nem írt ellenelismervényt a központ nem fogadhat el;

8. a díjak befizetése után a szállóvezetők kiadják a csoportoknak a befizetett napokra szóló ebéd- és vacsorautalványokat és a megfelelő számú villamosjegyeket; a Városházi Étkező részére kiállított étkezési utalványokon feltüntetett személyek számának a bevételi lapon feltüntetett ebédek és vacsorák számával egyeznie kell; az esetleg igénybe vett kalauz részére külön étkezési utalványt kell kiállítani; az ebéd-, vacsorautalvány-könyv mindkét szelvényét pontosan ki kell tölteni és az egyik szelvényt a központtal való elszámoláshoz kell csatolni;

9. a diákszállók személyzetének az alábbi VI. pontban megszabott külön munkadíjait számfejtik és az erről szóló elismervényeket, valamint a kiszolgáltatott reggeli árának elszámolását a központtal való elszámoláshoz csatolják;

10. a központtal minden hét végén kötelesek elszámolni, az elszámoláshoz az előző pontokban említett okmányokon kívül csatolni kell a szállásutalványokat is, amelyeket azonban az elszámolás megejtése után a szállóvezetők visszakapnak.

V. Az altisztek. A diákszállókban szolgálatot teljesítő altisztek kötelesek gondoskodni a szállók tisztaságáról, az ágyak rendbentartásáról, a reggeli elkészítéséről és felszolgálásáról, átveszik továbbá 2 és 3 óra között a Városházi Étkezőben a vacsorát, amelyet a szállókba elszállítanak és felszolgálnak, végül gondoskodnak a használt lepedők mosásáról.

A vacsora szállításához, valamint a heti elszámolásoknak a központba való vitele alkalmával az altisztek két-két villamos jegyet kapnak a szálló vezetőjétől.

VI. A diákszállók személyzetének különmunkadíjai. 1. A szállók vezetőinek különmunkadíja a náluk megszállt csoportok bevételi lapjain összegezett szállások után egyenkint 8 fillér,

2. az altisztek különmunkadíja:

a) reggeli elkészítéséért és felszolgálásért személyenkint 2 fillér,

b) vacsora szállításáért és felszolgálásáért személyenkint 2 fillér,

c) takarításért személyenkint 4 fillér,

d) lepedők mosatási díja egyenkint 25 fillér.

Az *a)—d)* pontok alapján esedékes munkadíjak kiszámításának alapjául a bevételi lapon feltüntetett adatok szolgálnak.

3. A kalauzok 4 pengő napidíjat és ellátást kapnak. A napidíjat a központ fizeti.

Az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal. Az iskolaköteleseket nyilvántartó központi hivatal, valamint a kerületi törzskönyvi hivatalok feladata a székesfőváros területén élő tanköteles korú gyermekek iskoláztatásának az 1921. évi XXX. törvénycikk alapján történő ellenőrzése. Az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal az 1934/35. tanév folyamán 106.556 tankötelest tartott nyilván, a megelőző iskolaévi 105.581 tankötelessel szemben. A júniusi beiratások alkalmával 67.511 tanköteles gyermek iratkozott be, 39.045 pedig a szeptemberi pótbeírások során nyert felvételt. A beirottak közül 783 tankötelest hivatalból írtak be. Ezeket szüleik sem a rendes, sem a pótbeírások alkalmával nem iratták be semmiféle iskolába. A beírt tankötelesek között 148 magántanuló volt.

Az 1934—35. iskolaévben iskolai kihágásért a nyilvántartó hivatalok bejelentése alapján 2166 esetben indult meg kihágási eljárás, amelynek következményeképen 15.797·88 fillér bírság folyt be. A büntetés 458 esetben egy-két napi elzárás, 175 esetben pedig két hétnél hosszabb időre szóló elzárás volt.

Testnevelés. Az iskolai testnevelés fejlesztése érdekében tovább folyt az egységes tanterv kidolgozása. Az elmult iskolai évben a szakfelügyelők az érdekelt testnevelési tanárokkal egyetértésben megkezdték a felsőkereskedelmi iskolákba bevezetendő egységes tanterv kidolgozását.

A székesfőváros nagy súlyt helyez arra, hogy tovább képezze a testnevelő tanárait és ezért részükre továbbképző tanfolyamokat szervezett, amivel egyúttal elősegítette a különleges képesítést igazoló oklevelek megszerzését is. Az elmult tanévben a testnevelő tanárok tenisztanfolyamon vettek részt és közülük többen megszerezték a teniszoktatói, továbbá más szaktanfolyamok sikeres elvégzésének eredményeül a síoktatói, vívómesteri és úszómesteri okleveleket.

A leány polgári, leányközép és női felsőkereskedelmi iskolákban a székesfőváros szolgálatában álló okleveles tánctanárnők a rendszeresített tánctanfolyamokon fokozottabb mértékben foglalkoztak a táncoktatással. A leányközépiskolák és női felsőkereskedelmi iskolák tanulói részére két vívótanfolyamot rendezett a főváros. A tanfolyamokon közel harmincan vettek részt. Résztvettek a leánytanulók a X. ker., Népligetben rendezett tenisztanfolyamon is.

A székesfővárosi fiúközépiskolák és fiúfelsőkereskedelmi iskolák tanulói közül a Budapesti Polgári Lövészegyletben közel 200 tanuló a céllövészetben, a Pannónia Evezős Clubban közel 40 tanuló az evezőssportban nyert kiképzést. Rendezett a főváros ezenfelül sítanfolyamot, ökölvívó és birkózó tanfolyamot, tenisztanfolyamot, melyeken 40—80 közép- és középfokú iskolai tanuló vett részt.

Télen és tavasszal a Nemzeti Sportuszodában úszótanfolyamokat tartott a főváros a polgári, közép- és felsőkereskedelmi iskolák mindkét nembeli tanulóifjúsága részére. Ezeken a tanfolyamokon mintegy 600 diák tanult meg úszni.

A nyár folyamán a Millenáris uszodában és a Levente Dunauszodában voltak ilyen úszótanfolyamok.

Megrendezte a főváros a mult iskolaévben a középiskolai Téli Vizipóló-Kupa mérkőzéseit is, melyeken az összes budapesti középiskolák vizipóló csapatai vettek részt és a győzelmet a székesfővárosi iskola szerezte meg.

A polgári fiúiskolák részére rendszeresített »II. Rákóczi Ferenc« vándorzászlóért folyó összetett torna, atletikai és úszóversenyeket rendezett a főváros és a vándorzászlót ez alkalommal a X., Álmos vezér-téri polgári fiúiskola nyerte el.

Tovább folytatta a főváros az iskolai játszóterek építésére irányuló munkálatait. A már meglévő II., Marczibányi-téri, III., Hunor-utcai és X., Simor-utcai játszótereken kívül elkészült a X., Népligetben építés alatt álló diákstadion gyeppályája, futópályája és földtribünje és befejezést nyert az I., Városmajori parkban 3 iskolai teniszpálya építése is, ami lehetővé teszi a környező fővárosi iskolák tanulóinak ezirányú kiképzését.

Cserkészet. A községi iskolákban a tanulók cserkészmunkája a székesfővárosi községi cserkészcsoport ellenőrzése és irányítása mellett folyik.

Az 1935. évben a székesfővárosi községi cserkészcsoport kötelékébe összesen 36 tényleg működő, leigazolt, 4 tényleg működő igazolás alatti és 3 különféle okokból ideiglenesen nem működő cserkészcsapat tartozott.

A taglétszám a ténylegesen működő cserkészcsapatoknál: 2500 körül mozgott. Ez lesz körülbelül a jövő évi táborozási létszám is.

A csapatok iskolákszerinti megoszlása a következő:

a) tényleg működő cserkészcsapatok:

Reáliskoláknál	2
Felső kereskedelmi iskoláknál	2
Polgári fiúiskoláknál	12
Iparostanonciskoláknál	2
Elemi fiúiskoláknál	18
Összesen	36

b) igazolás alatt működő cserkészcsapatok:

Felső kereskedelmi iskolánál	1
Polgári fiúiskolánál	1
Elemi fiúiskolánál	2
Összesen	4

c) ideiglenesen nem működő csapatok:

Reáliskolánál	1
Elemi fiúiskolánál	2
Összesen	3

A székesfővárosi cserkész-csoport egy teljes rajjal vett részt a lengyelországi Jamboreen. A csapat működése úgy a külföldiek előtt, mint a táborparancsnokság előtt teljes elismerést aratott. Ők gondoskodtak a ki és beutazáskor a teljes magyar tábor 500 főt meghaladó részvevőinek a főzésről. Hasonlóképen az egész kéthetes táborozás alatt ők főztek a magyar tábor vezetőségének. E mellett a székesfővárosi idegenforgalmi hivatal 10.000 darabból álló propaganda-füzeteit külön idegenforgalmi propaganda-sátorban lengyel és külföldi részvevők között osztották ki. Propaganda-munkájuk eredménye volt az ősz folyamán Budapestet meglátogató kisebb-nagyobb cserkészcsoportok idejövetele.

A csapatok tagjai résztvettek a svédországi öregcserkész Jamboreen és a vizi-cserkészek által rendezett passau—budapesti evezőstúrán.

A csapatok, három cserkészcsapat kivételével, két héttől négy hétig tartó időközben nyári nagytáborban voltak.

Megrendezték a szokásos korcsolyaversenyüket február hó folyamán. Az eddigi önálló lövészversenyüket a június hóban rendezett cserkészkerületi céllövőversennyel egyidőben rendezték. Résztvettek az 1. Cserkész-kerület által rendezett minden nagyobb megmozduláson, így: a Cserkész-napon és az őszi cserkész-játékon.

A 31. sz. Kossuth öregcserkész-csapat irányítása mellett jól sikerült kiállítást rendeztek, külföldön járt cserkészek gyüjteményéből. A Katonai Mária Terézia Rend felszólítására 6 rendlovag sírjának díszítését vállalták, Mindszent és Halottak napjára. Segédkeztek a T. T. C. guggerhegyi autóversenyén. Ezenkívül számos esetben, ünnepélyek, felvonulások, tisztelgések alkalmával segédkeznek, részint mint rendezők, részint mint díszőrség a rendezőségnek vagy a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesületnek.

A csoportvezetőség az egyöntetű munkát úgy biztosítja, hogy az évente két-háromszor tartandó parancsnoki, illetve tisztiértekezleten közös megbeszélés után, a szerint irányítja a csapatokat, ahogy azt a kiképzés nemzetvédelmi vagy kulturális szempontból megkívánja. Egyes esetekben a fiúk érdeklődésének lekötése végett,

külön versenyeket rendez. Az olyan sportágaknál, melyekből a Cserkész Szövetség vagy Kerület rendez versenyt, csak előkészítő, selejtező versenyeket rendez, hogy ezáltal a székesfővárosi cserkész-csoport szorosabb összetartozandóságát szem előtt tartva, a középiskolák cserkészeit az egész magyar cserkészet egységébe állítsa be.

Diákszállók. A főváros 1907 óta tart fenn diákszállókat oly tanulók számára, akik vidékről vagy külföldről csoportosan, tanáraik veztésével a főváros megtekintése céljából tanulmányútra jönnek Budapestre.

Az 1934. évben a főváros 4 iskolájában volt diákszálló, és pedig:

I. számú	a X., Szápáry-utca 23. sz. alatt	50	férőhellyel
II. «	a X., Simor-utca 25. sz. alatt	75	«
III. «	III., Áldás-utca 1. sz. alatt	75	«
VI. «	IV., Váci-út 57. sz. alatt	53	«

Az egyes diákszállók egyszerűen berendezettek, tiszták és féregmentesek. A diákszállókban az 1934. évben 309 napon át 2902 személy 6774 szállással nyert elhelyezést.

A diákszállók forgalmát az utolsó öt esztendőben az alábbi táblázat tünteti fel:

Év	A diákszállókat igénybe vette napon át	személy	szállással	Elfogyott reggeli	cbéd	vacsora
1930	152	2.672	5.705	3.197	2.833	3.298
1931	247	4.316	6.672	4.876	3.518	3.571
1932	140	2.059	3.518	3.217	2.171	2.855
1933	276	1.833	4.117	1.244	820	538
1934	309	2.902	6.774	3.331	1.480	1.202

Tanulmányi kirándulások. A tanulmányi kirándulásokat a főváros 1934-ben abból a célból szervezte, hogy az egyes kirándulásoknak egységes pedagógiai elvek szerint, előrelátó tervszerűséggel való lebonyolítása a tanulóifjúság részére hasznos eredményeket hozzon.

A kirándulások április, május és szeptember, október hónapokban vannak. Eddig 25 hazai és 1 külföldi (Bécs) kiránduló vonat, illetve hajó indult. A részvevő tanulók száma 1934. év tavaszán 2843, 1934. év őszén 3730, 1935. év tavaszán 5865, 1935. év őszén 4660 volt. Ezeken a kirándulásokon a székesfőváros középfokú és polgári iskolái vesznek részt, de más középiskolák is sűrűn csatlakoznak.

Abból a célból, hogy a tanulók a kirándulásra már előre elkészülhessenek, minden kirándulásra külön képes útiterv készül, amelyet az iskolák a részvevő tanulók között még a kirándulás napja előtt szétosztanak.

Ifjúsági előadások. A székesfőváros az 1934—35. esztendőben is több ifjúsági előadást rendezett.

A Nemzeti Színházban a magasabb osztályok számára összesen 4 előadást rendezett, mely alkalommal a következő darabok kerültek színre:

1934. november: Katona József: Bánk-bán.
1934. december: Szofoklesz: Antigone.
1935. január: 4 kép Rákóczi életéből.
1935. február: Shakespeare: A velencei kalmár.

A Városi Színházban 8 hónapon át összesen 24 előadást rendezett a főváros az alsóbb osztályosok nevelő szórakoztatására. A Városi Színházban a következő darabok kerültek előadásra:

1934. október: Móricz Zsigmond: Nem élhetek muzsikaszó nélkül.
1934. november: Zilahy Lajos: Zenebohócok.
1934. december: Farkas Imre: Iglói diákok.
1935. január: Schiller: Tell Vilmos.
1935. február: Jókai—Hevesi: Az új földesúr.
1935. március: Herczeg Ferenc: A fekete lovas.
1935. április: Mikszáth Kálmán: A Noszty-fiú esete Tóth Marival.
1935. május: Follinusz Aurél: Náni.

2. A főváros iskolaügye iskolanemek szerint.

Kisdedóvodák. A székesfőváros a kisdedóvodákat az 1891. évi XV. t.-c. alapján tartja fenn. A kisdedóvókban a kisdedek 3 éves koruktól 6 éves korukig szerető gondozásban részesülnek, hasznos tudnivalók, játékok elsajátításával testi és lelki képességeiket céltudatosan és harmónikusan fejlesztik.

A nehéz gazdasági helyzetre való tekintettel a székesfőváros különös súlyt helyezett arra, hogy mindazon óvodákban, ahol a szülők szociális helyzete azt megkívánja, napköziotthonok nyiljanak, ahol a szülői felügyelet nélkül levő gyermekek kellő gondozásban és nevelésben részesülnek. De a székesfőváros még ezen túlmenőleg is igyekszik az arra rászoruló óvodás gyermekeket ellátni és gondozni és ezért arra törekszik, hogy minél több óvodát úgynevezett gyermekotthonná alakítson át. A gyermekotthonokban a gyermekek reggeltől estig tartó gondozásban és ellátásban részesülnek, tehát nemcsak az óvodai foglalkoztatásban vesznek részt, hanem élelmet és szükség esetén ruházatot is kapnak, azonkívül fürdetik őket és szakszerű egészségügyi felügyelet alatt állanak. Az élelmezés és felruházás költségeit részben a polgármesteri IX. ügyosztály adja, részben az iskolanővéri intézmény társadalmi úton teremti elő.

Az 1934—35. tanévben 86 óvoda és ezekben 79 napköziotthon működött. A kisdedóvókban 256 óvónő és 188 dajka teljesített szolgálatot. A gyermekek létszáma 11.131 volt, a napköziotthonokban pedig 4203 gyermek részesült gondozásban. A 86 óvoda közül az 1934—35. tanévig 37-et szervezett át a főváros gyermekotthonná. A gyermekotthonokban összesen 4975 gyermeket gondoztak.

Elemi iskolák. A székesfőváros közönsége az 1934—35. iskolaévben 121 elemi iskolát tartott fenn, amelyekben összesen 1537 osztály működött. Ezek közül 95 osztály kislétszámú volt, amelyekbe 1472 tanuló járt.

Az osztályok létszáma az 1934—35. tanévben a következő:

I.	osztály	4.432	fiú	4.303	leány
II.	«	4.715	«	4.473	«
III.	«	5.135	«	4.810	«
IV.	«	5.215	«	4.846	«
V.	«	1.957	«	1.673	«
VI.	«	1.628	«	1.496	«
VII.	«	657	«	370	«
VIII.	«	312	«	192	«
	Összesen	**24.051**	fiú	**22.163**	leány.

Az 1934—35. iskolaév végével a III., Templom-utcai, a VII., Dembinski-utcai, a VII., Hernád-utcai és a IX., Mester-utcai elemi iskolák megszüntek és tanulóit a környező elemi iskolák vették fel. A VII., Dembinski-utcai elemi leányiskola a VII., Peterdy-utcai iskolaépületben nyert elhelyezést.

Az elemi iskolákban a tanítás ingyenes. Beírási díj 1 pengő, amelynek megfizetése alól az iskola igazgatója korlátlan számban adhat felmentést.

Az elemi iskolákban a hitoktatást az egyes vallásfelekezetek hitoktatói, az énektanítást pedig szakképzett énektanítók látják el. Az önként jelentkezők számára német tanfolyamok állnak rendelkezésre, ahol a tanulókat mérsékelt díjazás ellenében oktatják.

Hogy az elemi iskolai oktatás a pedagógia fejlődésével lépést tarthasson, a végleges tanítószemélyzet minden egyes tagja ötévenkint a székesfővárosi Pedagógiai Szemináriumban tartott továbbképző tanfolyamon köteles résztvenni.

A székesfővárosi elemi népiskolák helyi tananyagbeosztása és utasítása. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1925-ben 1467. elnöki számú rendeletével, az általános tankötelezettség életbeléptetése, vagyis 1868 óta, a harmadik tantervet bocsátotta közre. E tantervek mindenkor tükrözték azokat a kívánalmakat, amelyeket a kor szelleme és az iskola hivatása a népiskolával szemben támasztott.

A legutóbbi Állami Tanterv részletes utasítások nélkül lépett életbe. A végrehajtást irányító gyakorlati utasítások 1932-ben 2495. elnöki szám alatt léptek életbe.

Ez a Tanterv és Utasítás a népiskolák számára a neveléstudomány és gyermeklélektan legújabb megállapításainak mérlegelésével készült s ma az ország tanítósága munkájának irányítója.

Célgondolata, hogy a nevelő, oktató munka nyomán a népiskolás gyermek a hazának vallásos, erkölcsös, értelmes és öntudatosan hazafias polgárává váljék, az általános műveltség alapelemeit bírja s képes legyen ismereteit a gyakorlati életben értékesíteni. Az összhangzatos emberképzés és jellemnevelés anyagát, nevelő erejű hatásait pedig a tanítónak a gyermek közvetlen szemléleti köréből, az otthon, az iskola és a lakóhely életéből kell merítenie.

A budapesti tanítónak a fővárosi élet nevelő, oktató szempontból értékes adatait kell tehát felhasználnia. Budapest székesfőváros élete ebben a tekintetben különlegesen sajátos jellegű. E sajátság a méretek nagyságában, a lakosság összetételében, az életformák sokaságában, a nagyvárosi berendezésekben, a mult és jelen kulturális és gazdasági vonatkozásaiban, gazdagságában jelentkezik. E művelődési értékek (templomok, szobrok, múzeumok, történelmi emlékek, közművek, ipartelepek, országos ünnepségek, stb.) között él a fővárosi gyermek s ezért ezeknek a tényeknek, adatoknak, életmegnyilvánulásoknak felhasználásával készült a székesfőváros népiskoláinak tananyagbeosztása és utasítása, az Állami Tanterv és Utasítások célkitűzésének, helyes értelmezésének és alkalmazásának biztosítására. A székesfővárosi népiskolák helyi tananyagbeosztásának és utasításának elkészítésével a Pedagógiai Szeminárium gyakorlóiskolájának tanítótestülete nyert megbízást. A tanítótestület a munkát, a szakfelügyelői kar közreműködésével, elkészítette és az tervezet alakjában tanulmányozásra, illetőleg a gyakorlati életben való helytállóságának elbírálására a tanítótestületeknek küldetett meg. A tanítótestületek egy évi tapasztalatuk eredményeképen észrevételeiket közölték s ezek figyelembevétele és feldolgozása után a munka végleges szövegezést nyert.

Az új rendszerű folyóírás az elemi iskolában. A székesfőváros 10 népiskolájában, a gyorsírásügyek kormánybiztosságának megkeresésére, érdekes kísérletek folynak az írástanítás terén, immár ötödik esztendeje. Általános tapasztalat ugyanis, hogy a ma használatos betűk szövevényes alakjuk miatt nem alkalmasak a gyakorlati életnek megfelelő folyóírás kialakítására. Igazolja ezt az a körülmény, hogy elenyészően kevés azoknak a felnőtteknek a száma, akiknek írásában a népiskola tanította betűalakok és kötések felismerhetők volnának. Jogos tehát az a törekvés, hogy a népiskola már a folyóírás érdekében válassza meg az írástanítás rendszerét.

A végzett kísérletek igazolják, hogy a kívánt folyóírás kialakításához a legalkalmasabbak a régi román, egyszerű, úgynevezett kőírásos betűalakok. Ezeket a betűket gömbvégű, árnyéknyomokat nem hagyó tollal, síma papírra vetik. A betűk leegyszerűsített alakját a tanuló könnyebben jegyzi meg, az említett toll kezelhetősége jobban megfelel fejlődő csont- és izomrendszerének, a vonalazás béklyóiból felszabadítottan térérzéke fejlődik, íráskészsége fokozódik, keze felszabadul s írása valóban a kifejezés eszközévé válik.

Erdei és szabadlevegős elemi iskolák. A székesfőváros erdei elemi iskolája az I., Diósárok-út 40. sz., a szabadlevegős elemi iskola pedig az I., Diana-út 4. sz. alatt van. Ezen iskolák célja a székesfőváros elemi iskoláiból az illetékes iskolaorvos által kiválasztott gyenge vagy leromlott szervezetű és csontrendszerű, tüdőbajra hajlamos, továbbá előzetesen kiállott betegség következtében testileg legyengült gyermekeknek jó és bőséges táplálékot, tiszta jó levegőt, napfényt és pihenést nyujtani, hogy ily módon megerősödve, további kedvező fejlődésük biztosítva legyen oly módon, hogy ezek mellett az elemi iskolai tanulmányaikat megszakítás nélkül és zavartalanul folytathassák.

Az erdei és szabadlevegős elemi iskolába beutalt gyermekek beutalási ideje rendszerint az iskolaév egy-egy harmadára szól, vagyis szeptembertől karácsonyig, karácsonytól húsvétig, húsvéttól július 31-ig. A beutalás időtartama indokolt esetben egy alkalommal meghosszabbítható.

Az I. ker., Diósárok-út 40. sz. alatti iskolába 50 fiú és 44 leány, az I., Diana-út 4. sz. alatti szabadlevegős elemi iskolába pedig 50 fiú és 45 leány tanuló vehető fel. A felvett tanulók havi 60 pengő ellátási díjat fizetnek, indokolt esetben az ellátási díj fele, vagy pedig az egész ellátási díj elengedhető. A tanulók állandó orvosi felügyelet alatt állnak és naponta ötször étkeznek. Az iskolaidőn kívül, a nap legnagyobb részét a tanulók szabad levegőn való sétával, játékkal, pihenéssel töltik el.

A két intézetben az 1934. év folyamán összesen 551 gyermek állott gondozás alatt.

A kislétszámú osztályok. Az elemi iskolákkal kapcsolatosak a kislétszámú osztályok. Az elemi iskola osztályaiból bármelyik tanuló akkor osztható be kislétszámú osztályba, ha legalább egy iskolaéven át elemi iskolába járt és ott az átlagos felfogású és képességű gyermekek színvonalának jelentékenyen alatta maradt, tehát oly gyenge tehetségűnek bizonyult, hogy a normális tanítói és nevelői eljárás alkalmazása mellett osztályismétléssel sem remélhető, hogy a kiszabott népiskolai anyagot kielégíthetően elsajátíthatja. Az áttelepítést bizottság végzi. Az áttelepítő bizottság tagjai a m. kir. tanfelügyelő, a kislétszámú osztályok szakfelügyelője, a székesfővárosi ideggyógyász-szakorvos, az áttelepítést kérő iskola igazgatója, a kislétszámú osztályok tanítóinak a képviselője, végül az áttelepítést kérő iskola orvosa és gondozónővére. A kislétszámú

osztályok célja az, hogy a szellemi és érzéki fogyatékosságban szenvedő tanulókat fogyatékosságuk figyelembevételével különleges képesítésű szakemberek eredménnyel tanítsák.

Az 1934—35. iskolaévben 95 kislétszámú osztály volt, 1478 tanulóval.

A kislétszámú osztályok felett a felügyeletet a székesfővárosi m. kir. tanfelügyelő gyakorolja, a kislétszámú osztályok látogatásával megbízott szakfelügyelője utján.

Gyógypedagógiai intézmények. 1. A nagyothallók »Dr. Török Béla« intézete. Ez az intézet a II., Toldy Ferenc-utca 64. sz. alatti iskola épületében volt elhelyezve és célja az iskolaköteles korban levő nagyothalló gyermekek oktatása. Az 1934. évben a tanulók száma 61 volt. Ezt az intézetet a főváros az 1934—35. iskolaév végén megszüntette és helyette a VIII., Rökk Szilárd-utcai elemi iskolaépületben nyitott a nagyothalló tanulók részére osztályokat, internátus nélkül.

2. A III., Miklós-tér 5. sz. intézet, internátussal kapcsolatos. Célja a 12-től 18 éves korban levő mindkét nembeli szellemi fogyatékosok oktatása és ipari foglalkoztatása. Az elméleti oktatáson kívül a növendékek az intézet vászon-, szőnyegszövő, cirokseprő, kefekötő és agyagipari műhelyében nyernek gyakorlati kiképzést. A növendékek száma 65.

Továbbképző (ismétlő) népiskolák. Az ismétlő népiskolákat a székesfőváros közönsége az 1868. évi XXXVIII. t.-c. rendelkezései alapján tartja fenn, ezek gazdasági, háztartási és háziipari irányúak. Az oktatószemélyzetük túlnyomó része iparostanonciskolai rendes tanító, de működnek itt főhivatású ideiglenes, a fiúosztályokban pedig mellékhivatásként elemi iskolai tanítók is.

A gazdasági népiskolák célja: a tanulókkal a mezőgazdaság, kertészet, gyümölcstermelés, szőlőművelés, erdőgazdaság, állattenyésztés és egyéb gazdasági ágak elemeiből szükséges tudnivalókat elméletileg és gyakorlatilag megismertetni, továbbá a tanulókat a gazdaságban szükséges kézügyességekre megtanítani.

A gyakorlati tanítás egyrészt felszerelt munkatermekben, másrészt pedig gazdasági gyakorlótelepen történik.

A háztartási népiskola célja a háztartás körébe tartozó tudnivalók ismertetése, az ipari irányú ismétlő-iskoláké pedig, hogy a tanulókkal az egyes iparágakban az elemi ismereteket elméletben és gyakorlatban megismertesse és a bennük levő hajlamot bizonyos ipari foglalkozás iránt a kézügyesség fejlesztése mellett növelje.

Az ismétlőiskolák tanulóinak létszáma az 1934/5 tanév végén 4909 volt. Ebből a gazdasági és háziipari irányú továbbképző (ismétlő) fiúiskola tanulóinak száma: 1933, a háztartási irányú leánytovábbképző iskola tanulóinak száma 2976 volt.

A tanulók iskolai kötelezettsége 3 évig tart, felvételi díj, tandíj ezen iskolákban nincsen.

Iparostanonciskolák. Az 1922. évi XII. t.-c. 94. §-ának rendelkezése folytán mindazok, akik iparos pályára készülnek és ezért tanoncul szegődnek, tanoncidejük tartama alatt nemre való tekintet nélkül tanonciskolába járni kötelesek. Ezek az iskolák általánosak és szakirányúak.

Az általános irányú iskolákban, illetve osztályokban olyan iparágak tanoncai nyernek oktatást, amelyekben a tanoncok létszáma oly csekély, hogy részükre külön szakirányú iskola, illetve osztály nem létesíthető. A szakirányú iskolákban egy-egy

iparág, esetleg rokoniparágak tanoncait gyüjtik össze. Mindkét irányú iskolában a tanoncok elméleti és rajzoktatásban részesülnek.

Úgy az általános, mint a szakirányú iskolák négyosztályúak. Az első osztályba azok lépnek, akik az elemi iskola IV. osztályát végezték el. A kisebb előképzettségűek számára előkészítő osztályok állanak rendelkezésre, a közép- vagy polgári iskola III.—IV. osztályát végzetteket a II., a közép- vagy polgári iskola V—VI. osztályát végzetteket a III. osztályba, az ennél nagyobb képzettségűeket pedig a továbbképző (IV.) osztályba kell sorozni.

Teljeskorúságukat elért tanoncok az iskola látogatása alól felmentetnek.

A tanítási idő heti 9 óra, ebből az I—III. osztályokban heti 5 óra, a IV. osztályokban heti 4 óra elméleti, heti 3 óra, illetőleg heti 4 óra rajztanítás, hetenkint 1 óra pedig hitoktatás.

A tanulók felvételi díjat és tandíjat nem fizetnek. A mesterek kötelesek tanoncaikat a tanuláshoz szükséges könyvekkel és tanszerekkel ellátni. Igazolt szegénység esetén az olvasókönyvet és tanszereket a székesfőváros adja.

Az 1934—35. tanévben a székesfővárosnak 18 fiú- és 9 leányiparostanonciskolája volt.

A fiúiparostanonciskolákba beírt tanulók száma: 12.428 a leányiparostanonciskolákba beírt tanulók száma: 5297 volt az 1934/35. tanévben.

A vallásoktatást a fiúiparostanonciskolákban az egyes hitfelekezetek lelkészei látják el.

A tanoncok beiskoláztatásának a kérdését a főváros a legszigorúbban kezeli és ennek köszönhető, hogy e téren az állapotok lényegesen javultak.

A fiúiparostanonciskolák közül négy, és pedig a VI., Bajnok-utca 18. sz., a VIII., Szentkirályi-utca 12. sz., a VII., Nyár-utca 9. sz. és a VII., Dohány-utca 65. sz. alatti iskolák önálló épületben vannak elhelyezve, ahol a tanítás egész napon át délelőtt és délután folyik. Ezen iskolákban a tanoncok egyszer délelőtt és egyszer délután nyernek oktatást.

Iparrajziskola. A községi iparrajziskola szervezetében 1931-ben jelentős változás történt azzal, hogy azokat a szakosztályokat, melyek képesítéshez kötött ipar oktatását végzik, kormányhatósági jóváhagyással ipari szakiskolákká minősítették.

Az ipari szakiskolák három évfolyamúak, melyek elvégzése után a növendékek munkakönyvet válthatnak és egy évi szakbavágó gyakorlat után önállósíthatják magukat. Ugyancsak jogosítványt nyert az intézet »Mesterképző tanfolyam« tartására, melynek elvégzése az ipar önálló gyakorlására és a mesteri cím használatára jogosít. A községi iparrajziskola keretében hat ilyen ipari szakiskola működik, úgymint az agyag-, díszítőfestő-, fa-, könyvkötő-, ötvös és sokszorosítóipari szakiskola.

Az iskola főképen gyakorló iparosok továbbképzésére szolgál, tekintettel arra, hogy Csonka-Magyarország a külföldi gyáripar tömegtermelésével szemben csak a legtökéletesebb minőségű termeléssel veheti fel a versenyt. Ezért olyan műiparosnemzedék nevelésére van szükség, mely tökéletes technikai felkészültséggel rendelkezik.

Az iskola évvégi tanulólétszáma: 433.

Kereskedőtanonciskolák. A kereskedőtanonciskolák új szervezetét az 1922. évi XII. t.-c. 118. §-a alapján kiadott 60.000/1928. számú rendelet szabályozza. E rendeletnek 55. §-a előírja, hogy minden község, ahol a nőikereskedőtanoncok száma meg-

haladja a negyvenet, köteles külön női kereskedőtanonciskolát létesíteni. E rendelkezés alapján 1930. évi szeptember hó 1-től kezdődőleg külön női kereskedőtanonciskolát nyitott a székesfőváros, mely iskola jelenleg a VIII., Vas-utca 11. sz. alatt nyert elhelyezést. A fiúkereskedőtanoncok számára a VII., Wesselényi-utca 38. sz. alatti iskolaépületben központi kereskedőtanonciskolát létesített a székesfőváros, ahol egésznapos tanítás folyik. Ezenkívül a drogista kereskedőtanoncok számára szolgál a VIII., Vas-utcai drogista kereskedőtanonciskola.

Így az 1934/35. iskolai évben 3 kereskedőtanonciskola volt. A növendékek létszáma: 1156. Ebből 1078 fiú és 78 leánytanuló.

Polgári iskolák. A polgári iskolák tanulóinak létszáma az 1934/35. iskolaév végén 22.604 volt. A polgári iskolák száma 53, az osztályok száma 602 volt.

Az iskolaév folyamán megszűntek az I., Fehérsas-téri, a III., Kiscelli-utcai, a VII., Peterdy-utcai és a IX., Kén-utcai polgári iskolák. A főváros a Fehérsas-téri iskolát részben az I., Városmajor-utcai, Attila-utcai és a II., Medve-utcai polgári fiúiskolákba olvasztotta be, a közvetlen környéken lakó tanulók részére pedig az I., Czakó-utcai elemi iskola épületében kisebb polgári fiúiskolát nyitott. A III., Kiscelli-utcai polgári fiúiskolát a Kórház-utcai iskolaépületben helyezte el, a VII., Peterdy-utcai polgári leányiskolát pedig részben a VI., Felsőerdősori, részben pedig a VII., Aréna-úti polgári leányiskolába olvasztotta be.

Több polgári iskola új tantermekkel bővült, nevezetesen a VI., Váci-úti polgári leányiskola a megüresedett elemi iskolai igazgatói szolgálati lakásból átalakított helyiségekkel, a VII., Hungária-úti polgári leányiskola két barakk-teremmel és tornateremmel, a VII., Egressy-úti polgári leányiskola a megüresedett igazgatói szolgálati lakásból átalakított tantermekkel, a VII., Hernád-utcai polgári fiúiskola az elemi iskola helyiségeivel, a IX., Mester-utcai irányító polgári iskolák egy előadóteremmel, végül a XI., Váli-úti és Fehérvári-úti polgári fiú- és leányiskolák az igazgatói és óvónői szolgálati lakásokból átalakított 5 tanteremmel.

A modern pedagógia a polgári iskolai oktatásban is új módszereket követel. Az erre vonatkozó törekvések alapgondolata az, hogy a tanulóknak az egyoldalú emlékezetterhelés helyett tartóshatású, az egész embert mélyebben átalakító foglalkozást kell biztosítani. Ma, amikor a cselekedtető oktatás nagy jelentősége már alig vonható kétségbe, a korszerű elveket gyakorlatban is meg kell valósítani és továbbfejleszteni. A túlzástól és szélsőségtől mentes, józan cselekedtető oktatás a nemzeti gondolatnak is erős pillére. A székesfőváros, a polgári iskola sajátos jelentőségének tudatában állította fel a IX., Mester-utcai irányító polgári fiú- és leányiskolát. Feladatául jelölte meg, hogy a törvény intencióihoz híven a hivatalos tanterv, utasítás és rendtartás szellemében a megváltozott viszonyok támasztotta jelenkori pedagógiai és didaktikai eljárással tanulóit a székesfővárosi lakosság értékes tagjaivá nevelje, az iskolán kívül álló tanárságnak pedig módot nyujtson arra, hogy az iskola munkáját megfigyelhesse és tanulmányozhassa.

Az irányító polgári iskolának eddigi eredményes munkássága a hozzáfűzött várakozásokat teljes mértékben beváltotta és az a pedagógiai körökben is a legteljesebb elismerésre talált.

Reáliskolák és leányközépiskolák. A székesfőváros két reál- és négy leányközépiskolát tart fenn. Az 1934. évi XI. t.-c. megteremtette a gimnázium elnevezéssel az egységes középiskolát. Ezzel tehát megszűnik a reáliskolai és leányliceumi elnevezés, mert az összes középiskolák a gimnázium elnevezést kapták. A törvény rendelkezése alapján kiadott 3000/1935. vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet szerint az új tanulmányi rend valamennyi középiskola első osztályában 1935. évi szeptember hó 1-én életbelépett. E szerint az elméleti tantárgyak között a latin, görög, német és egy második élő idegen nyelvet: angolt vagy franciát vagy olaszt tanítják. A leányközépiskolákban (gimnáziumokban) pedig a gyakorlati tárgyak közé a kézimunkát is felvették. A reáliskolák tanulóinak létszáma az 1934/35. iskolaév végén 1095, a leányközépiskolák tanuló létszáma pedig 1981 volt.

Felsőkereskedelmi iskolák. A felsőkereskedelmi iskolák célja, hogy a kereskedelmi pályákra készülő tanulóknak a szükséges általános műveltséget megadja és őket jövendő pályájukon nélkülözhetetlen szakismeretekkel ellássa. A székesfőváros 10 felsőkereskedelmi iskoláját az 1934/35. iskolaévben 3313 tanuló látogatta.

Kereskedelmi szaktanfolyamok. A székesfőváros kétféle kereskedelmi szaktanfolyamot tart fenn. A négy középiskolát végzett leányok részére a II., Jurányi-utcai, a VII., Wesselényi-utcai és a IX., Mester-utcai felsőkereskedelmi iskolákkal kapcsolatosan, egyéves női kereskedelmi szaktanfolyamot és a középiskolát végzettek részére a VIII., Vas-utcai felsőkereskedelmi iskolával kapcsolatosan ugyancsak egyéves kereskedelmi szaktanfolyamot. A kereskedelmi szaktanfolyamok tanulóinak létszáma az 1934/35. iskolaévben 373 volt.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamának az 1934—35. iskolaévben 37 hallgatója volt.

Nőipariskolák. A nőipariskolák feladata, hogy a középiskola négy osztályát sikerrel végzett leánytanulók számára a női kézimunkák különféle ágában való kiképzést lehetővé tegye. Ezekben az iskolákban a növendékek közismereti és elméleti tárgyakon kívül külön szakosztályokban fehérvarrásban, fűzőkészítésben, női és gyermekruhavarrásban, továbbá mű- és aranyhímzésben nyernek kiképzést. A szakosztályok elvégzése után szakvizsga alapján végbizonyítványt nyernek, amely munkakönyv váltására, egyévi szakbavágó gyakorlat igazolása után pedig iparigazolvány váltására jogosít.

A Lágymányos lakosságának kívánságára a főváros az 1934/35. iskolaévben a XI., Fehérvári-úti polgári leányiskolában új nőipariskolát létesített, amelyet fokozatosan négy osztályú nőipariskolává fog fejleszteni. Az 1934/35. iskolaévben a 6 nőipariskolának 519 tanulója volt.

Női gazdasági és háztartási iskola. Budapest székesfőváros vezetőségének kultúrprogrammja nemcsak az ipari pályák, hanem a kertészeti, gazdasági és háztartási ágakkal foglalkozók részére is alkalmat nyujt a tökéletes kiképzésre. Az iskola célja, hogy Csonka-Magyarország, de főleg Budapest polgárainak leányai részére oly ismereteket nyujtson, amelyeket elsajátítva, jó gazdaasszonyok váljanak belőlük s e mellett önálló kenyérkereseti pályán is elhelyezkedhessenek.

Az iskolába felvehetők a középiskola négy osztályát végzett 15—20 éves leányok. Az intézet három évfolyamán a tanulók létszáma 45, akik közül 25 bennlakó.

Az intézet munkaprogrammja felöleli a főzés, növényi és állati termékek feldolgozása és konzerválása, a fehérnemű és nőiruha szabása és varrása, tejkezelés, virágkötészet és díszítés, baromfitenyésztés, sertéstenyésztés és hízlalás, méhészet, állattartás, a korai és szabadföldi kerti termények, valamint az üvegházi és szobanövények termesztése és ápolása, gyümölcsfák nevelése és gondozása terén szükséges elméleti és gyakorlati kiképzést.

A felsorolt gazdasági ágak közül főkép a baromfitenyésztés nagyjelentőségű, amely Csonka-Magyarország mai helyzetében sokaknak nyujt biztos megélhetést és szép jövővel kecsegtet.

Az intézet már több ízben, így legutóbb az 1934/35. évben is résztvett az Országos Tenyészállatkiállításon és a Nemzetközi Baromfikiállításon, amelyeken első díjat nyert, mely az intézet szakszerű és példás munkálkodásának bizonysága.

A gyakorlati oktatás az intézet 20 holdas gazdasági, kertészeti és baromfitelepén, a szabás-varrás oktatása 15 varrógéppel felszerelt munkatermekben folyik.

Kertészképző iskola. Az elmult iskolaévben a kertészképző iskolába 65 tanuló iratkozott be, a jelentkezőknek azonban csak a felét lehetett felvenni, egyrészt azért, mert jelenleg több férőhely nincsen (a növendékek mind bentlakók), másrészt pedig azért, mert az iskolának nem célja, hogy nagyszámú kertészt neveljen, hanem, hogy kevesebb, de annál képzettebb kertészt bocsásson ki az életbe.

A kertésztanonciskolának az 1934/35. tanévben 35 növendéke volt.

Az iskola megnyitása óta (1926. szeptember 1.) 71 képesített kertész került ki az intézetből, akik közül 65 állandó alkalmazáshoz jutott.

Az intézet az elmult évben is folytatta a virághagyma termesztési kísérleteket, amelyeknél 18 tulipántörzsfajt, 210 tulipánfajtát és változatot, 30 nárciszfajtát és változatot használt fel..

A 9 évi kísérlet eredménye 50.000 darab I. rendű virágzóképes tulipánhagyma, 1,000.000 darab egyéves I. rendű fiókhagyma, 1,600.000 darab egyéves II. rendű fiókhagyma és 39 keresztezésből keletkezett 100.000 darab hagymamagonc, továbbá 10.000 darab I. rendű virágzóképes nárcisz anyahagyma, 32.000 darab egyéves I. rendű fiókhagyma és 44.000 darab egyéves II. rendű nárcisz fiókhagyma. Ezek az eredmények tették lehetővé a külföldi hagymák mellőzését, sőt ezekből a hagymákból való erőteljes export kialakulását.

Felső mezőgazdasági iskola. Ez az intézmény 1926-ban létesült abból a célból, hogy a főváros földművelő és kertészkedő lakosságának gyermekei szakszerű kiképzés után atyjuk foglalkozásához térjenek vissza. Az iskolát a főváros a vidéken már szép sikerrel működő hasonló intézetek mintájára szervezte, azzal a különbséggel, hogy a főváros különleges helyzetét és igényeit is szem előtt tartotta. Míg ugyanis a vidéki felső mezőgazdasági iskolák a középfokú extenzív kiképzést szolgálják és céljuk a nagytömegű földműves társadalom gyermekeinek kiképzése, addig a fővárosban az őstermelés legintenzívebb ágának, a kertészkedésnek elsajátítására kell a kiképzést célul kitűzni. Ennek megfelelően állapították meg az iskola tantervét, amelyben a kert- és szőlőművelés, a zöldségtermesztés, a gyümölcstermesztés, továbbá a virágkertészet és hajtatás magasabb óraszámmal szerepelnek, mint a hasonló vidéki iskolák tantervében. Az iskola négy évfolyamú és elsősorban az vehető fel, aki a közép-, vagy polgári iskolák negyedik osztályát jó eredménnyel végezte, továbbá

igazolja, hogy szüleinek saját földje van vagy megfelelő módon biztosítanak részére olyan földterületet, amely tanulmányainak befejezése után megélhetését lehetővé teszi. Az iskola tanterve a középiskolai közismereti tárgyakon kívül a következő tárgyakat öleli fel: gazdasági földrajz, építési és géprajz, talajismeret és növénytermesztés, kert- és szőlőművelés, rét-, legelő- és erdőművelés, állattenyésztés, gazdasági üzemtan, könyvvitel és levelezés. Az elméleti oktatás a III., Kiskorona-utca 10. sz. alatti iskola épületében folyik, ahol a szükséges összes szertárak is rendelkezésre állanak.

A tangazdaság a III., Bécsi-úton van, területe 22 kat. hold. Az intézet tanulóinak száma 122, akik közül a IV. osztályt 16 végezte sikerrel. A végzett növendékek érettségi vizsgálatra is bocsáttattak.

Az érettségi vizsgálatnak célja megállapítani, hogy a vizsgálatra jelentkező tanulókban megvan-e a képzettségnek és gyakorlati készségnek a mértéke, mely tőlük a felső mezőgazdasági iskolai tanterv értelmében megkövetelhető és őket a gyakorlati irányú további tanulmányok és foglalkozások folytatására képessé teszi. Az érettségi vizsgálatot 16 tanuló állotta ki sikerrel. Az intézet tanári testülete egy igazgatóból, 2 okleveles gazda és kertészből, valamint 9 tanárból áll.

Ének- és zeneoktatás. A főváros iskolai zenei nevelése kettős irányú: *a)* az emberi hangot a valamennyi iskolatipusnál beállított énekórán, *b)* az instrumentális muzsikát pedig az 51 iskolával kapcsolatos zenetanfolyamokon és felsőbb zeneiskolában ápolja.

Az énekoktatás az elemi, polgári és középiskolákban tantervileg kötelező, a felsőkeresedelmi és nőipariskolákban azonban a főváros kísérletképen — fontos nevelési, kedélyképző és művelődési elemet látva a korszerű karéneklésben — az illetékes tényezők meghallgatásával vezette be a karénekórát. Ez a próbálkozás egyrészt változatosabbá teszi a szaktárgyak nehéz egyformaságát, másrészt az utóbb említett iskolatípusok ünnepélyanyagát is nagymértékben kibővíti. Az iskolai énekoktatás színvonaláról a polgári iskolák hangversenye (1935. május 4.) és a középiskolák dalosünnepsége (1935. június 6.) adott szemléltető képet. Az előbbit a Magyar Énekoktatók Országos Szövetsége, az utóbbit pedig a Középiskolák Dalosverseny Bizottsága rendezte.

Az instrumentális zeneoktatás kezdő fokát képviselő 51 zenetanfolyamon 1200 zongoranövendék és 456 hegedűnövendék tanul. Ez a szám a multhoz képest némi csökkenést jelent, amit nem kis mértékben a gazdasági viszonyok idéztek elő. A felsőbb zeneiskolában a növendékek száma (309) állandó, mert a művészi irányú iskola akadémiai tanfolyamaival, amelyeken miniszteri biztos jelenlétében vizsgáznak a növendékek, előkészít a Zeneművészeti Főiskola tanárképzőjére.

Az ének- és zeneoktatással kapcsolatosan szükséges hangszerek javításáról és a költségvetés megszűkült keretei között a nagyon szükséges utánpótlásokról, valamint a feltétlenül beszerzendő tanítási segédeszközökről (szakkönyvek, folyóiratok, énekgyüjtemények stb.) a főváros állandóan gondoskodik.

Pedagógiai Szeminárium. A Pedagógiai Szeminárium a székesfővárosi elemi iskolai oktatószemélyzet továbbképzésére szolgál és az iskolai munka minőségének javítását, az oktatás színvonalának emelését célozza. A kezdő tanítót bevezeti az

iskolai munkába, képzettségének hézagait pótolja, — a már alkalmazásban levő tanítókat pedig segíti abban, hogy állandóan haladhassanak és lépést tartsanak a pedagógiai tudományágak fejlődésével.

Céljának megfelelően a Pedagógiai Szeminárium az 1934/35. iskolaévben több tanfolyamot tartott, amelyeken egyrészt a kezdő, másrészt a már működő tanerők nyertek gyakorlati és elméleti továbbképzést.

A Pedagógiai Szeminárium mellett gyakorló- (minta-) elemi iskola működik.

A Pedagógiai Szeminárium tanfolyamára való kijelölés módozatai. A Pedagógiai Szeminárium a székesfőváros közoktatási politikájában kettős hivatást tölt be. Gondoskodik egyfelől a már végleges állásban levő oktatóknak továbbképzéséről, biztosítja másfelől a szükséges utánpótlást.

Az elmult iskolaév tapasztalatai alapján azonban arra megállapításra jutott a főváros, hogy a székesfőváros szolgálatában álló helyettes tanítónők létszáma bőségesen elég a felmerülő helyettesítések ellátására és az utánpótlás lehetőségének a biztosítására, annyira, hogy a helyettesek jórésze az egész tanév folyamán csak ritkán jut helyettesítésekhez és így keresethez.

E megállapítás következményeképen részben a már megbízott helyettes tanítónők jogos érdekeinek megóvása céljából, részben azért, mert több foglalkoztatási lehetőségre a közel jövőben nincs kilátás, szükségesnek tartotta a főváros, hogy mindaddig, míg a helyettes tanítónők létszáma a természetes utánpótlás révén a valóságos szükséglet mértékére le nem apad, a Pedagógiai Szeminárium működését is hasonló elvek alapján revízió tárgyává tegye. Épen azért a Pedagógiai Szeminárium működési körét a jövőre csupán a már állásban levő közoktatási alkalmazott tanítónők továbbképzésére korlátozta s az 1934/35. iskolaévtől kezdődően a további rendelkezésig a Pedagógiai Szeminárium továbbképző tanfolyamának tanítónő-hallgatóit is kizárólag azok közül a tanítónők közül kell kijelölni, akiknek már székesfővárosi szolgálatuk van.

A Fővárosi Pedagógiai Könyvtár. 1933. év nyarán a Pedagógiai Szeminárium épületében helyiséget cserélt, mert régi, I. emeleti helyiségei a növekvő súlyt nem bírták el s a falak megrepedésétől kellett tartani. A jelenlegi elrendezés szerint a könyvtár a földszinten két olvasóteremmel, 3 kisebb kutató szobával, egy munkaszobával és egy igazgatói irodával rendelkezik; a hatalmas, 30 méter hosszú raktárterem az alagsorban nyert elhelyezést. A helyiségek csendesek és világosak, az olvasóközönség szempontjából mindenképen megfelelőek volnának, de a folyton növekvő olvasótábort csak nehezen fogadják be. A raktárterem pedig zsúfolásig megtelt, úgyhogy már a legközelebbi év új anyagának alig nyujthat helyet. Így a jelenlegi állapot sem tekinthető véglegesnek.

1934-ben a könyvtári tisztviselők száma 11, az altiszti és takarítószemélyzeté 4, amit az állandóan és rohamosan növekvő könyvállományon és forgalmon kívül a késő esti órákba behúzódó munkaidő okol meg.

A kényszerű takarékosság megnehezíti az elkerülhetetlenül szükséges új művek beszerzését. Így az 1935. évben csupán 2380 kötet birtokába jutott a könyvtár vétel útján, holott a céltudatos, szakszerű fejlesztés többezer halaszthatatlanul fontos munka azonnali megvásárlását tette volna kívánatossá.

Az 1934. évi gyarapodás eredet szerint a következő:

Vétel	2.380 kötet	26·30%
Ajándék	136 «	1·50%
Hivatalos példány	12 «	0·10%
Tagsági illetmény	6 «	0·06%
Cserepéldány	4 «	0·04%
Iskolai értesítő	6.522 «	72·00%
Összesen	**9.060** kötet	**100·00%**

A könyvtár különböző gyüjteményei a következő arányban gyarapodtak:

Törzsgyüjtemény (pedagógiai és rokonszakok, tud. kézikönyvtár)	1.249 kötet	13·7%
Folyóiratok	520 «	5·8%
Ifjúsági irodalom	398 «	4·4%
Iskolai színdarabok kollekciója	347 «	3·8%
Tankönyvgyüjtemény	11 «	0·1%
Múzeumi anyag	13 «	0·2%
Iskolai értesítők gyüjteménye	6.522 «	72·0%
Összesen	**9.060** kötet	**100·0%**

A törzsgyüjtemény egyes tudományszakjain a következő arányban oszlott meg a gyarapodás:

1. *Főszakok:*

filozófia	32 kötet
pszichológia	90 «
pedagógia	442 «
	564 kötet

2. *Mellékszakok:*

általános (bibliográfia, lexikon stb.)	32 kötet
szociológia	23 «
kultúrtörténet	67 kötet
történelem	95 «
természettudományok	63 «
földrajz és néprajz	110 «
alkalmazott tudományok	40 «
művészet	32 «
nyelvészet	37 «
irodalomtudomány	186 «
	685 kötet

A kurrens folyóiratok száma 306 volt. Ebből

magyar	154	50·4%
német	107	34·9%
francia	17	5·6%
angol	22	7·2%
olasz	5	1·6%
latin	1	0·3%
Összesen	**306**	**100·0%**

A folyóiratok fenntartása tagadhatatlanul igen nagy anyagi terhet ró a könyvtárra, hiszen a mostani egész évi költségvetésnek mintegy negyven százalékát emészti fel, de épen a mai nehéz viszonyok között, amikor a könyvbeszerzés lehetősége nemcsak a magánosok előtt, de már a könyvtárak elől is szinte egészen el van zárva, a folyóirat az egyetlen összekötő kapocs a hazai és külföldi tudományos világ között. Beszüntetni őket annyi, mint egészen elszakadni a nyugat szellemvilágától. A közönség érdeklődése valóban olyan nagy is irántuk, hogy az olvasótermi forgalomhoz az otthoni használatra kikölcsönzött kötött évfolyamokat is hozzászámítva, az egész esztendő összforgalmának teljes harmincnyolc százalékát teszi ki.

A forgalom 1934-ben a következő volt:

Olvasótermi használatra kiadva	97.776	kötet
Kölcsönzés a könyvtáron kívül	24.244	«
Összesen	**122.020**	kötet
Helybenolvasók száma	15.299	lélek
Kölcsönzők száma	10.979	«
Összesen	**26.278**	lélek

A napi átlagforgalom 96 olvasó és kölcsönző és 442 kötet.

Az olvasótermet 28.408 órán át használta az olvasóközönség.

1934. december 31-én a Fővárosi Pedagógiai Könyvtárnak 1886 beírt állandó olvasója, illetve kölcsönzője volt, akik között természetesen legnagyobb számmal a tanszemélyzet szerepel. (1698 lélek, 90·2%). Az egyéb foglalkozásúak lélekszáma 188 (98%) volt, túlnyomórészben orvosok és üzemi tisztviselők, akik hivatásból, vagy állásukból kifolyólag foglalkoztak pszichológiai tanulmányokkal. Idegen foglalkozású, diplomátlan olvasója mindössze 6 (0·3%) volt a könyvtárnak.

A könyvtárt legelsősorban a székesfőváros működő tanerői látogatják, 55·8%-os arányban. A fővárosi tisztviselők, hatósági és tisztiorvosok arányszáma 1·7%; a jelen tanév szemináriumi hallgatói és az utolsó három esztendő volt szemináriumi hallgatói, akik állásra várva, önképzés céljából olvasnak, együttesen 12%-ot adnak; velük együtt összesen 69·5% a székesfőváros kötelékébe tartozó könyvtárlátogatók száma és csupán 30·5% tartozik az állam vagy egyéb idegen iskolai hatóság körébe.

Az év folyamán végzett fontosabb munkák közül megemlítendő egy iskolai színdarabokból álló gyüjtemény feldolgozása és beállítása az ünnepélyek rendezésének megkönnyítésére, — a kéthetenkint közzétett folyóirat-címjegyzék, amelyik tárgykörök szerint csoportosítva tárja a kutató elé az értékesebb tudományos cikkeket és végül »Az Elemi és Középfokú oktatás Vezér- és Segédkönyvei« című nagy katalógus, amely 735 oldalas vaskos kötetben foglalja össze mindazokat a műveket, amelyeket a tanár és tanító a tanítás sikerének érdekében haszonnal forgathat.

A külföldi pedagógiai kapcsolatokat Magyarország részéről a Magyar Tudományos Akadémia felkérésére az Instutit International de Coopération Intelectuelle útján a Főváros Pedagógiai Könyvtára tartja fenn.

3. Iskolai gyermekvédelem.

A napköziotthonok. A székesfőváros igen nagy gondot fordít az elemi iskolákkal kapcsolatos napköziotthonok működésére. Napköziotthon valamennyi elemi iskolában működik, a legtöbb iskolában több csoporttal is. A napköziotthon célja az, hogy azoknál a tanulóknál, akiknél a szülői felügyelet hiányzik vagy az valamely okból nem kielégítő, a családi otthont pótolja. Ennélfogva a napköziotthon minden téren igyekszik a szülői házat pótolni és így megmenteni a magukra hagyott gyermekeket az utcán való csavargástól és annak veszélyeitől.

A napköziotthonok működése rendszerint d. u. 1 órától 6 óráig tart, amennyiben a helyi körülmények mást kívánnak, úgy a napköziotthon foglalkozási ideje a helyi kívánalmakhoz idomul. Így azokban az iskolákban, ahol váltakozó tanítás folyik,

— vagyis a tanulók egy része délután jár az iskolába — a napköziotthon délelőtt is nyitva van.

A napköziotthonok vezetői elemi iskolai tanítók és tanítónők, akiknek felügyelete alatt a gyermekek elkészülnek a következő napi feladataikkal. A megmaradó idő egy részét hasznos és szórakoztató könyvek olvasásával, meséléssel, játékkal, sétával és különféle kézimunkákkal töltik el. Amennyiben az idő kedvező, a játékidőt a szabadban töltik el.

A napköziotthon tanulói az iskolában kapnak ebédet és uzsonnát.

Az 1934/35. iskolaévben az elemi iskolákban 297 napköziotthon-csoport működött és mindegyik csoportban 30—40 gyermek nyert gondozást.

Az elemi iskolai napköziotthonok áldásos működése nemcsak az iskolaévben tart, hanem a nyári szünetben is folytatódik. Igen sok gyermeknek a szülei a szünidő folyamán is egész nap otthonuktól távol vannak és az így magukra hagyott gyermekeket a napköziotthon összegyüjti, gondjukat viseli. De nemcsak gondjukat viseli, hanem helyes szórakoztatásukról is gondoskodik. A nyári napköziotthonok d. e. 9 órától este 6 óráig vannak nyitva és a tanulók az egész időt a szabadban töltik.

A nyári napköziotthonok tanulói Zugligetbe és Hűvösvölgybe egésznapos kirándulásokat tesznek. A kirándulások alkalmával a helyszínen bőséges ebédet kapnak. A napköziotthonok ezenkívül összegyüjtik az iskolaév végén megbukott tanulókat és azokat a vizsgákra előkészítik.

Tanoncotthonok. A székesfőváros 1932. évben létesítette a VII. ker., Kazinczy-utca 23. sz. alatti, 1933. évben a VI. ker., Bajnok-utca 18. sz. alatti és 1934. évben a VII. ker., Hernád-utca 46. sz. alatti tanoncotthonokat. Ezek közül az otthonok közül a VII. ker., Kazinczy-utcai és a VI. ker., Bajnok-utcai otthonok fiútanoncok számára, a VII. ker., Hernád-utcai pedig leánytanoncok részére létesíttetett. A férőhelyek száma a fiúotthonokban 50—60, összesen 110, a leánytanoncotthonokban pedig 40.

A tanoncotthonokba csak beszerződtetett tanulók vétetnek fel, a szerződésük tartamára. A tanulók ellátásukért, vagyoni viszonyaiknak megfelelően havonta 12 pengőt (egész díj) vagy 6 pengőt (fél díj) fizetnek, vagy pedig ingyenes ellátásban részesülnek. A tanulók az otthonban szállást, reggelit és vacsorát kapnak, gondos felügyeletben, vallásos és hazafias nevelésben részesülnek.

Tankönyvakció. A fővárosközségi iskolák szegénysorsú tanulóit az 1934/35. iskolaévben is igen számottevő tankönyvsegélyben részesítette. Sajnos azonban ebben az évben sem lehetett minden kérésnek eleget tenni. Az ingyen tankönyv és tanszer beszerzését szolgáló költségvetési tétel évről-évre csökken vagy a legjobb esetben változatlan marad, ezzel szemben a nyomorúság állandóan nő, minden évben több és több gyermek fordul az iskolához tankönyvekért és tanszerekért.

A főváros e nehéz körülmények között különösen két szempontra fektet súlyt. Elsősorban arra törekedett, hogy a *nélkülözhetetlen* tankönyvekkel és tanszerekkel minden tanuló el legyen látva, másodsorban a szegényebb városrészek iskoláit az elmult tanévben is fokozottabb mértékben támogatta. A községi iskolák 95.702 tanulója közül 74.558 tanulónak minden tankönyve és térképfüzete megvolt, 87.879 tanuló tanszerekkel is teljesen el van látva, csak mintegy 13.122 volt azoknak száma, akiknek részben voltak meg tankönyveik és 6934 volt az el nem látottak száma.

Budapest székesfőváros 1934/35. iskolaévi tankönyvsegély-akciója.

Iskolafaj	Tanulók létszáma	A tanulók közül				Tankönyvekből						Régi készlet és új beszerzés együtt			Kiosztatott az 1934/35. tanévre darab	A tanulók közül tankönyvvekkel			Egy tanulóra eső tankönyvsegély			Hány elemi iskolai tanulónak van meg a nélkülözhetetlen tankönyve		Tanszerekkel (toll, irón, füzet, rajzszer, slöjdanyagok, stb.)	
						készlet az előző évekből			Új beszerzés 1934/35. évre																
		tankönyveket kért	Összlétszám %-a	a főváros tankönyvsegélyben részesített	Összlétszám %-át	drb	Értéke		drb [1])	Értéke		drb	Érték			teljesen el van látva	részben el van látva	nincs ellátva	darab száma	Értéke		tanulók száma	összlétszám %-a	el van látva	a főváros által ellátott
							P	f		P	f		P	f						P	f			tanuló	
Elemi iskolák	46.340	29.579	63·8	29.046	62·7	72.604	62.990	—	24.132	32.554	08	96.736	95.544	08	96.059	40.929	5.185	—	3·5	3	20	46.340	100	44.281	18.572
Továbbképző (ism.) iskolák	4.909	4.732	96·4	3.298	67·2	3.298	6.750	—	—	—	—	3.298	6.750	—	3.298	3.629	—	1.441	1	2	04	—	—	4.854	2.882
Iparostanonciskolák .	12.608	9.350	74·2	5.626	44'6	5.626	11.252	—	—	—	—	5.626	11.252	—	5.626	6.855	—	4.991	1	2	—	—	—	11.514	488
Kereskedőtanonciskolák	1.156	450	38·9	279	24·1	—	—	—	370	907	—	370	907	—	370	424	308	132	1·3	3	20	—	—	—	—
Polgári fiúiskolák ...	10.795	9.272	85·9	8.252	76·5	28.803	25.000	—	3.933	10.797	90	32.736	35.797	90	32.736	7.232	3.857	194	3·9	4	30	—	—	8.777	640
Polgári leányiskolák .	11.809	10.369	87·8	9.808	83·1	31.819	30.000	—	3.743	10.483	31	35.562	40.483	31	35.562	9.361	2.823	134	3·6	4	10	—	—	11.334	40
Közép- és szakiskolák	7.986	4.880	61·1	4.539	56·8	17.807	25.000	—	2.329	8.640	09	20.136	33.640	09	20.136	6.128	949	42	4·4	7	50	—	—	7.119	—
Összesen	**95.603**	**68.632**	**71·8**	**60.848**	**63·6**	**159.957**	**160.992**	—	**34.507**	**63.382**	**38**	**194.464**	**224.374**	**38**	**193.787**	**74.558**	**13.122**	**6.934**	.	.	.	.	.	**87.879**	**22.622**

[1]) Az ingyenes % példányokkal együtt.

Az elemi iskoláknál a nélkülözhetetlen tankönyve (Abc, olvasókönyv, térképfüzet) minden tanulónak kivétel nélkül megvolt.

Azt, hogy a főváros a legszegényebb sorsú tanulóifjúságon kíván mindenekelőtt segíteni, leginkább az bizonyítja, hogy a 30, szegénysorsú tanulók által látogatott kültelki iskola a rendelkezésre álló ingyenes tankönyveknek és térképeknek 45%-át kapta, majdnem annyit, mint a többi 83 elemi iskola együttvéve.

A tankönyvsegélyben részesülő tanulók %-ban kimutatott száma az elemi iskoláknál csak igen átlagos értékű, mert az elemi iskola felsőbb fokozatain — ezekben az osztályokban találjuk a legszegényebb gyermekeket — a tanulók 98%-a a fővárostól kap teljesen ingyenesen tankönyveket és tanszereket. Ezekben az osztályokban az egy tanulóra eső tankönyvsegély darabszám szerint is és a pénz összegét tekintve is az átlagösszeg négyszerese, ötszöröse.

Az elemi iskolák VII. és VIII. osztályaiban rendszeres tankönyvek nincsenek, a magyar irodalom és ifjúsági irodalom legjobb termékeinek beszerzésével és használatával pótolják egyelőre a tankönyveket. Az elemi iskolák VII. és VIII. osztályainak minden tanulóját kivétel nélkül a székesfőváros látja el ilyen könyvekkel. Egy-egy tanulóra átlag 7—8 db könyv jut.

A tankönyvek árát a vallás- és közoktatásügyi minisztérium állapítja meg. Az utóbbi években minden módon igyekeztek az árakat leszorítani. A polgári és középiskolák alsóbb osztályaiban a legdrágább könyv ára sem lehet több 4 pengőnél.

A székesfőváros az elemi iskoláknál a bolti árakból 15—25% árengedményt kap, ezenfelül a kiadók minden eladott 10 db tankönyv után még egy ingyenpéldányt is kötelesek a fővárosnak beszolgáltatni.

A polgári és középiskoláknál általában nincsenek kötelező tankönyvek és ennek hiányában a főváros és a tankönyvkiadók között nincsenek hasonló megállapodások sem. Ezek az iskolák a tankönyvpiacon található — természetesen engedélyezett — sokféle tankönyvből szabadon válogatnak és ezért ezeknél az iskoláknál a beszerzést illetőleg kedvezőtlenebb a helyzet. A főváros a polgári és középiskolák tankönyvei beszerzésénél csak 15% árengedményt ér el. Az engedményt tulajdonképen azzal biztosítja, hogy a tankönyveket központilag, tömegesen szerzi be.

A főváros a szegénysorsú tanulók támogatására mindig a jobb papíranyagra nyomtatott, drágább tankönyveket vásárolja, mert az olcsó kiadású tankönyvek egy esztendő alatt tönkremennek, míg az előbbiek három, négy, sőt öt éven át is eltartanak. Egyes iskoláknak a gondos kezelés folytán igen jelentékeny készleteik vannak az előző évekről. Egy tankönyv élettartamát általában 3 évre teszik, hosszabb időn túl egészségi okokból sem helyes a könyvet a használatban megtartani.

Oly módon is iparkodott a főváros az iskolákon segíteni, hogy azoktól az iskoláktól, ahol a tanulók létszáma csökkent vagy egyéb okból felesleges tankönyvek maradtak, a felesleges anyagot a nélkülöző iskolákhoz utalta át. Ilymódon közel 4000 db tankönyv cserélt gazdát, mintegy 26 iskola szegénysorsú tanulói között.

Iskolaorvosi intézmény. Az adminisztrációnális tekintetben a közoktatási ügyosztály hatáskörébe tartozó iskolaorvosi szolgálat az 1934/35. tanév második felében 287 közoktatási intézet 94.932 tanulójára terjedt ki.

Az iskolaorvosok az iskolaév elején elvégezték az általános vizsgálatokat, amelyek alapján kiválasztották a szembetegeket (trachomavizsgálat), a torna, rajz

és kézimunka alól felmentendő tanulókat, az év folyamán pedig az illetékes idegszakorvossal együtt megejtették a kislétszámú osztályokba áttelepítendő tanulók vizsgálatát, nemkülönben a gyógytornára küldött gyermekek vizsgálatát is.

Ők jelölték ki az étkeztetési akció ebédjében, nyaralásban, tej- és csukamájolajellátásban részesülő, gyengén fejlett, szegénysorsú tanulókat. A szülők számára egészségügyi tárgyú előadásokat tartottak, a gyermekek ipari pályaválasztásánál a szülőknek tanácsot adtak és az egészségtan-tanítást ellátták.

Az iskolák az egészségügyi ellátás szempontjából 63 iskolaorvosi körzetbe tartoznak, amelyek mindegyikében 1 iskolaorvos és 1 iskolai gondozónővér látja el a szolgálatot. Egy körzetre átlag 1500 tanuló esik.

Az iskolaorvosi intézmény egész személyzete az 1934/35. iskolaévben 64 iskolaorvosból (egy közülük szakfelügyelői teendőkkel van megbízva), 39 iskolaszakorvosból, 64 iskolai gondozónővérből és 21 asszisztensből állott.

Az iskolaorvosok rendelőszobái az iskolákban a földszinten, a bejárathoz közel nyernek elhelyezést. Mindegyik rendelőnek külön várószobája van, a helyiségek fekvése, megvilágítása, szellőzése, falai, padlója a higiéne követelményeinek mindenben megfelelnek. Berendezésük mintaszerű.

A székesfővárosi iskolaszakorvosi vizsgálók száma 23. Ezekben 4 szem-, 2 fül-, 2 orr-, torok-, gége-, 2 ideg-, 2 bel-, 1 szív-, 1 bőrgyógyász, 3 testegyenész, 1 röntgenszakorvos és 21 fogorvos látja el a szolgálatot 21 iskolaszakorvosi asszisztensnő segítségével.

A szakorvosi vizsgálók a főváros különböző pontjain a megközelíthetőség könnyítése érdekében lehetőleg körzeteik központjában nyertek elhelyezést.

A szakorvosok a hatóságilag igazolt szegény szülők gyermekeit gyógykezelésbe vették és részükre ingyen gyógyszert és gyógyászati segédeszközöket (szemüveg, talpbetét stb.) is rendeltek.

A tüdőbeteg gyermekek vizsgálatát a 10 székesfővárosi tüdőbeteggondozó intézet végezte.

A fogorvosok az év elején megvizsgálták az elemi iskolák I. osztályos tanulóit és kiválasztották azokat, akik kezelésre szorultak. A már kezelt tanulókat ellenőrző viszgálat alá vették. Fogkezelésben csak az igazolt szegénysorsú tanulók részesülhettek.

Az iskolaorvosok kötelező elfoglaltsága. Az iskolaorvosok kötelező elfoglaltsága heti 24 óra. Ha azonban valamely körzetben az egészségtanórák száma hatot meghalad, az iskolaorvos az egészségtanórák ellátásán felül még legalább heti 18 órában tartozik az iskolaorvosi teendőket ellátni.

Az iskolaszakorvosok elfoglaltságára nézve továbbra is a 138.022/1927—VII. számú tanácsi határozatban foglaltak maradnak érvényben.

Az iskolaegészségügyi és gyermekvédelmi szolgálatra vonatkozó rendelkezések. A közoktatási ügyosztálynak a közjótékonysági ügyosztállyal és a tiszti főorvossal egyetértőleg tett előterjesztésére a székesfőváros községi iskoláinál működő iskolaegészségügyi közegek részére 12.644/1925—VII. szám alatt kiadott rendelkezések, valamint az iskolanővérek szolgálati viszonyának szabályozása tárgyában hozott 58.943/1927—VII. számú tanácsi határozat egyes rendelkezéseinek módosításaképen, 1934. évi április hó 15-étől kezdődő hatállyal a következő intézkedések léptek életbe:

Az iskolaorvosi körzetekben az iskolaorvosok mellé beosztott iskolanővérek kivétetnek az iskolanővéri központ, illetve vezető iskolanővér irányítása alól és »iskolai gondozónővér« elnevezés alatt a szorosabban vett iskolaegészségügyi szolgálat ellátása tekintetében a tiszti főorvosi hivatal, egyéb tekintetben az iskolaigazgatók utasításait tartoznak követni.

Az iskolanővéri központ, illetve a vezető iskolanővér közvetlen irányítása alatt maradó iskolanővérek továbbra is kizárólag szociális, karitatív és erkölcsvédelmi tevékenységet fejtenek ki.

Tekintettel arra, hogy az iskola életének minden megnyilvánulásáért az iskola igazgatója a felelős, az összes iskolai gyermekvédelmi szervek, tehát az iskolaorvosok, gondozónővérek és iskolanővérek munkájának az iskola életrendjébe való bekapcsolódását az iskola igazgatója irányítja. Az iskolaigazgatóknak ez az irányító és ellenőrző szerepe természetesen nem terjed ki az iskolaorvosoknak orvosi tevékenységére.

Az iskolai gyermekvédelmi szervek észleleteinek, jelentéseinek és javaslatainak lerögzítésére minden iskola igazgatója naplószerű nyilvántartó könyvet vagy füzetet tartozik felfektetni, amelybe a bejegyzéseket a szükséges intézkedések megtétele végett az egyes iskolai gyermekvédelmi szervek eszközlik.

Az iskolai gondozónővérek teendői és kötelességei a következők :

a) az iskolaorvosnak a vizsgálatok megtartásánál a szükséges mérések elvégzésében, valamint a nyilvántartások vezetésében és a többi írásbeli munkálatokban segédkeznek ;

b) mindazon esetekben, amikor az iskolaorvos által megállapított betegség ellenére a tanuló hanyagság, tudatlanság vagy szűkös anyagi körülmények következtében nem részesül megfelelő gyógykezelésben, a szülőket (gondviselőket) az iskolaorvos utasítására lakásukon felkeresik, őket az orvosi tanácsok követésére jóindulattal ráveszik s ha anyagi helyzetük indokolttá teszi, az iskolanővéri központ útján a szükséges gógyszerek és gyógyeszközök megszerzését is lehetőleg elősegítik ;

c) az iskolaigazgató vagy az iskolaorvos utasítására felkeresik a tanuló családi otthonát, valahányszor a tanuló tisztátlan, hiányos ruházatú, vagy rosszul táplált és észleleteiknek megfelelően tapintatosan felvilágosítják a szülőket (gondviselőket) a tisztátlanság hátrányairól, valamint általában az egészséges életmód, a helyes testápolás és a lakás higiénéje tekintetében tanácsot adnak, a hiányos ruházkodás és táplálkozás megszüntetése érdekében pedig az iskola igzgatójának jelentést tesznek ;

d) ha a szülők (gondviselők) kereseti elfoglaltságuk, betegségük, vagy más nyomós okok miatt nem tudnák gyermekeiket iskolaszakorvosi vizsgálóba, vagy hatósági orvosi rendelésre elvinni, a szülők (gondviselők) és az iskolaigazgató engedélye alapján a tanulókat oda elvezetik, hogy ilymódon kellő gyógykezelésben részesüljenek ;

e) az iskolaigazgató utasítására az iskolaszakorvoshoz elkísérik a tanulóikat, ha azonnali szakorvosi vizsgálat szüksége forog fenn, vagy pedig a tanuló egészségi állapota vagy kora az elkísérést különösen indokolttá teszi : az orvostól vagy rendelőintézettől a tanulót a vizsgálat, illetve kezelés után az iskolába visszakísérik és az orvosi utasításokat a szülővel (gondviselővel) alkalmas módon közlik ;

f) az iskolaigazgató által megadott esetekben felkeresik a be nem iratkozott tanköteles, valamint az oktatásról elmaradó, különösen pedig az igazolatlanul, vagy

gyakrabban mulasztó tanulók családi otthonát (munkahelyét) és megállapítják a be nem iratkozás, illetve elmaradás okait ;

g) az iskolaigazgató utasítására felkeresik a tanuló családi otthonát (munkahelyét) minden olyan esetben is, amikor a környezet megismerése tanulmányi és nevelésügyi szempontból szükséges, úgyszintén amikor a tanuló érdekében erkölcsi támogatásra van szükség és a helyszíni tapasztalataik alapján a megfelelő intézkedés végett az igazgatónak jelentést tesznek ;

h) az iskolaorvos utasítására az iskolaegészségügyi szolgálat ellátása érdekében szükséges adatgyüjtést a tanulók családi otthonában (munkahelyén) elvégzik ;

i) az eljárásaik alkalmával végzett környezettanulmányaikról, valamint egyéb tapasztalataikról és benyomásaikról munkanaplójukban feljegyzéseket vezetnek és azokról az iskolaorvosnak, valamint a 3. pontban szabályozott módon az iskola igazgatójának jelentést tesznek.

Az iskolanővéri központ, illetve a vezetőiskolanővér irányítása alatt maradó iskolanővérek a szorosan vett szociális és karitatív szolgálat ellátása tekintetében a közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály, egyéb tekintetben a közoktatási ügyosztály, illetve az iskolaigazgatók utasításait tartoznak követni.

Az iskolanővérek munkaköre részletesen a következő :

a) *A szociális és karitatív munkakör :*

A szociálpolitikai és közjótékonysági ügyosztály jótékonysági és gyermekvédelmi akcióinak (étkeztetés, felruházás, nyaraltatás stb.) az iskolás gyermekeket érintő részében való közreműködés ;

szegény tanulók szemüveggel és ortopéd cikkekkel való ellátása ;

intézeti elhelyezéseknél (bicskei átmeneti leányotthon, Mahunka-üdülőtelep és árvaházak), a gyermekotthonok gondozására szoruló növendékek felvételénél az iskolaigazgató, illetve nagyobb s a közjótékonysági és ssociálpolitikai ügyosztály által előre jelzett szétosztásoknál a közoktatási ügyosztály vezetője útján *javaslatot tesznek* a közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztálynak.

b) *Erkölcsvédelmi munkakör.*

A csavargó, hazudozó, bűnöző iskolásgyermekek gondozása, a gyermekbíróság, gyermekrendőrség, vagy nevelési tanácsadók elé állítása, esetleg az árvaszék útján elhagyottá nyilvánítása és menhelyi elhelyezése.

c) Az arra ráutalt gyermek kivizsgálása és tanoncotthonban, erdei és szabadlevegős iskolában való elhelyezése tárgyában a közoktatási ügyosztálynak javaslatot tesznek.

d) Eljárnak a szakorvosi vizsgálókhoz utalt szegénytanulók villamosjegyeinek beszerzése és az iskolaigazgatók igénylése alapján történő szétosztása tárgyában.

Az iskolanővérek a segélyre és támogatásra szoruló gyermekekről iskolánként külön állandó jellegű nyilvántartást (katasztert) készítenek, amelyet a kerületi elöljáróságok hasonló jellegű nyilvántartásával egyeztetnek. Az egyeztetés érdekében a kerületi elöljáróság szegényügyi nyilvántartásába betekinthetnek, viszont az iskolaigazgatók közbenjöttével a közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály kiküldöttei az iskolanővérek nyilvántartásának adataiba, munkanaplóiba stb. szintén betekinthetnek.

A szociális, karitatív és erkölcsvédelmi ügykörben tett javaslataik és intézkedéseik csakis az iskolanővéri kataszter adatai alapján történhetnek.

Az iskolanővérek a körzetükbe tartozó iskolákat hetenkint felkeresik, iskolalátogatási beosztásukat előzetesen el kell készíteni és a körzetükbe tartozó összes iskolák vezetőivel közölni, hogy tevékenységük sürgős esetekben soronkívül is igénybevehető legyen; az iskolanővérek indokolt esetekben az iskolaigazgató által kijelölt időben egyes osztályokat is meglátogathatnak.

Az iskolanővérek munkájukról naplót készítenek, amelyet az iskolaigazgató időnkint láttamoz.

Iskolanővéri intézmény. Az 1921. évben létesítette a székesfőváros tanácsa az iskolanővéri intézményt azzal a rendeltetéssel, hogy a tanulók családi viszonyait, anyagi helyzetét stb. kipuhatolja s a reászoruló gyermekeknek a szükséges anyagi és erkölcsi segítséget megszerezze. Az intézmény feladatköre valamennyi iskolai gyermekvédelmi munkaágra kiterjed s úgy az erkölcsi, anyagi, jogi, mint az egészségügyi védelem terén szerepe van, sőt a beiskolázatlan iskolaköteles korú gyermekek felkutatása is részben feladata.

Az iskolanővérek munkaköre, vázlatosan ismertetve a következő:

Az osztálytanító, igazgató vagy iskolaorvos felhívja az iskolanővér figyelmét egy-egy védelemre szoruló gyermekre, mire az pártfogásába veszi. A gyermek helyzetéről külső eljárással (környezettanulmány) szerez alapos tájékozódást és ehhez képest eljár a nyujtandó segítség megszerzése dolgában hatóságnál, bíróságnál, egyházaknál, jótékony egyesületeknél stb.

Az iskolanővéri központ az iskolanővérek egységes irányítását végzi. E célból havonkint tartott üléseken adja meg általános irányú rendelkezéseit és ugyanakkor számonkéri az iskolanővérek munkateljesítményeit. A központi szolgálat gondoskodik az akciós javak szétosztásáról, társadalmi segítséget szerez, pénzsegélyeket folyósít és ellátja az adminisztrációt.

Hathatós támogatója az iskolanővéri intézménynek a Kormányzóné Ő Főméltósága, aki az anyagi eszközök előteremtésében az intézménynek állandóan segítségére van. A karácsonyi felruházások, a tanulók ruha- és cipősegélye, számtalan erkölcsi támogatás, stb. tanuskodik Ő Főméltósága nemes gondolkodásáról és jóságos szívéről.

Az 1934. évi létszám: 33 iskolanővér, akik mellé a polgármester 32 okleveles tanítónő, szellemi szükségmunkást állított be.

Az iskolanővérek az 1934/35. iskolaév folyamán 13.324 környezettanulmányt végeztek.

1. Az intézmény erkölcsi támogatásban részesített 1415 gyermeket. Ezek közül

családi gondozásban részesült	667	gyermek
nevelési tanácsadót igénybe vette az iskolanővéri intézmény	83	esetben
árvaszéket igénybevette	30	«
gyermekrendőrséget igénybevette	133	«
fiatalkorúak felügyelőhatóságát igénybevette	123	«
Horthy Miklósné-otthonba elhelyezett	112	gyermeket
menhelybe elhelyezett	98	«
magánintézetbe elhelyezett	167	«
idegen családokhoz kihelyezett	2	«

2. Anyagi támogatást nyujtott 15.751 esetben, 125.595 pengő értékben, és pedig:

Horthy Miklósné akcióból pénzsegélyt	43	esetben	845	P	értékben
előljáróságtól pénzsegélyt	42	«	185	«	«
iskolanővéri központtól pénzsegélyt	638	«	6.210	«	«
cipőt a székesfővárostól	6.348	«	88.904	«	«
télikabátot a székesfővárostól	814	«	15.957	«	«
élelmiszersegélyt a fővárostól	21	«	115	«	«
kedvezményes tejutalványt	7.845	«	13.379	«	«

3. Mulasztók ellenőrzése 1780 esetben történt a következő eredménnyel:

notórius mulasztókból beiskolázott	179 gyermeket
betegség miatt nem iskolázható	33 gyermek
hatóságilag büntetve mulasztásért	758 «
elköltözött vagy meghalt	810 «

4. Egészségügyi támogatásban részesített az intézmény 34.735 tanulót, mégpedig:

erdei iskolába helyeztetett	306	gyermeket			
Mahunka-Otthonba helyeztetett	354	«			
kórházba helyeztetett	10	«			
gyógyszersegélyt kapott	5	gyermek	12	P	értékben
szemüveget kapott	1.336	«	2.824	«	«
ludtalpbetétet kapott	383	«	3.136	«	«
egyenesítő-fűzőt kapott	17	«	878	«	«
járógépet vagy műlábat kapott	14	«	719	«	«
cipőtalpalást kapott	15.783	«	50.747	«	«
cipőfejelést kapott	2.304	«	28.203	«	«
ruhaneműt kapott	6.256	«	32.006	«	«
fehérneműt kapott	7.962	«	17.940	«	«
orthopäd cipőt kapott	5	«	171	«	«

Az iskolanővérek gyermekbírósági tárgyaláson 344 esetben jelentek meg. Az ügyek intézése közben 3209 hivatalos utat tettek meg, 165 esetben vettek részt szakelőadásokon, 55 esetben szülői értekezleteken.

4. A közoktatásügy szolgálatában álló intézmény.

Székesfővárosi községi tanszerbeszerző, tanszernyilvántartó és tanszerjavító intézet. VII., Nagydiófa-utca 8. sz. A 33.199/1934—VII. sz. rendelet szabályozza az Intézet feladatait, azokat lényegesen kibővíti, megállapítja szervezetét, személyzetét, a személyzet munkakörét, a tanszerigényléseket, a központi beszerzést, kiszolgálást, adminisztrálást, a tanszerek leltárnyilvántartását, azok használatát és gondozását, a javítások rendjét, a cserét, a tárgyak készítését s végre pedagógus szakelőadók beosztása segítségével fontos pedagógiai feladatokat tesz le az intézet kezébe.

Az intézet központilag szerzi be az iskolák tanszerszükségletét s e központosított beszerzés révén olcsóbban, tervszerűen és szakemberei segítségével a legszakszerűbben végzi el feladatát. A központi beszerzés, kiosztás és az iskolai készleteknek a leltárak alapján való ismerete lehetővé teszi a feleslegeknek más iskolákba való átutalása révén

a gazdaságosság elvének ma oly fontos teljes érvényesítését. E mellett a hazai tanszeripar fejlesztésének ügyét is szolgálja, mivel a tanszerkereskedő cégek az intézet útmutatásait és szaktanácsait igen gyakran eredményesen veszik igénybe. Új modellek, új szemléltetőeszközök kipróbálását, a megvásárlandók és kijavítottak megvizsgálását az intézet szakemberei az intézet laboratóriumaiban és műhelyeiben végzik.

Az intézet egyik főfeladata a használat folytán elkopott vagy elromlott taneszközöknek házilag való javítása, ami önmagában is lényeges költségmegtakarítást jelent, mert a tönkrement tárgyak alkatrészei újra bedolgoztatnak. Ezenkívül sok tárgy a külső ipar által meg sem javítható.

A javítás munkáját az asztalos (3), műszerész (7), állati preparátor (2), gyüjteménykészítőműhelyek (1), végzik, melyekben összesen 13 ember dolgozik.

Az intézet végzi az összes iskolákhoz kiszolgáltatott tárgyak leltári nyilvántartását s ily módon nemcsak a készleteket ismeri, hanem a leltári felelősségre vonást is megteremtve megvédik a székesfővárost a tárgyak elkallódásától és az indokolatlan beszerzésektől.

Az intézet által 1934. évben iskoláknak kiadott tanszerek.

Megnevezés	Óvodáknak	Elemi iskoláknak	Polgári iskoláknak	Továbbképző-iskoláknak	Iparostanonc-iskoláknak	Kereskedő-tanonciskoláknak	Reáliskoláknak	Leányközép-iskoláknak
	pengőben							
Új beszerzés	2.340·—	23.800·—	23.100·—	793·50	36.000·—	450·—	3.400·—	1.007·—
Raktárról kiadva .	125·—	4.659·82	6.388·09	—	3.034·01	—	122·—	119·—
Összesen	**2.465·—**	**28.459·82**	**29.488·09**	**793·50**	**39.034·01**	**450·—**	**3.522·—**	**1.126·—**

Megnevezés	Felső kereskedelmi iskoláknak	Kereskedelmi szaktanfolyamoknak	Iparrajziskolának	Pedagógiai Szemináriumnak	Kertészképző-iskoláknak	Női gazdasági iskoláknak	Felső mezőgazdasági iskoláknak	Gyógypedagógiai intézetnek
	pengőben							
Új beszerzés	8.250·—	365·—	1.080·—	1.095·40	1.350·—	261·—	630·—	630·—
Raktárról kiadva .	767·—	—	400·—	—	—	—	143·—	9·10
Összesen	**9.017·—**	**365·—**	**1.480·—**	**1.095·40**	**1.350·—**	**261·—**	**773·—**	**639·10**

Ez a munka a kiadott normál tanszerlajstromok kiadásával tökéletesen vihető keresztül. Az üzemvizsgálóbizottság megállapítása szerint az intézet nem üzem, hanem a polgármesteri VII. ügyosztálynak olyan szakhivatala, mely a tanszerköltségvetés előirányzatát szakszerűen leadminisztrálja s jórészt olyan tudományos és pedagógiai munkát végez, amelyet csak erre a munkára speciálisan kiképzett iparosok és pedagógusok láthatnak el. Ennek a megállapításnak eredménye a már fentebb említett 33.199/1934—VII. sz. rendelet az intézet kifejlesztéséről és munkakörének bővítéséről. A normáljegyzékek megállapítják az iskolafajonkint és tantárgyankint a taneszközök számát, típusát, a rendelkezésre álló leltárak pedig a készleteket tüntetik fel. Ezek segítségével a bevásárlásokba s az egész tanszerellátásba a legnagyobb tervszerűség vihető bele.

Az új szabályzat fontos pedagógiai feladatokat is ró az intézetre, nevezetesen a szertárak ellenőrzését, a tárgyak gondozásának, használatuk módjának nemcsak anyagi, hanem pedagógiai szempontból vett ellenőrzését is. A szemléltetés, kísérletezés módjában támogatja az intézet a tanerőket s tanáccsal, útmutatással szolgál a tanszerekre vonatkozó kérdésekben. Hivatása továbbá a tanszerpiacon megjelenő újdonságok megvizsgálása s azoknak, amennyiben hasznosak, a tanításba való bevonása. Így az eddig kizárólag beszerző és adminisztráló intézet fontos pedagógiai irányító tényezővé lépett elő.

Az intézet műhelyei az 1934. évben 2545 db taneszközt javítottak.

5. Iskolánkívüli Népművelési Bizottság.

A Bizottság életében történt nevezetesebb mozzanatok. A hároméves munkaterv 1934/35. tanévre eső részének végrehajtása kapcsán az alábbi intézkedések és munkák foganatosíttattak:

Az előző években megszervezett népművelési munkafajok pedagógiai elmélyítése és a *76.800/933. sz. Vkm. rendeletben kifejtett nemzetnevelési célkitűzéseknek és irányelveknek erőteljesebb érvényesítése érdekében*

a) a népművelési felügyelő bevonásával az analfabéta-, helyesírás-, fogalmazás- és számolási tanfolyamok oktatóival, továbbá az iparostanonciskolákkal kapcsolatos leventeegyesületek elnökeivel (iskolaigazgatók), mint az előadássorozatok vezetőivel háromízben tartatott *módszeres értekezlet és megbeszélés;*

b) az analfabéta-, helyesírási, fogalmazási és számolási tanfolyamok oktatói részére vezérfonalul *minta-tanmeneteket* készíttetett a Bizottság, melyek minden érdekelt tanfolyamvezetőnek miheztartás végett megküldettek;

c) a fiú- és leányiparostanoncifjúság részére rendezett ismeretterjesztő előadások tárgyait és gondolatmeneteit az ügyvezető titkár dolgozta ki és miután a népművelési felügyelő felülbírálta, az előadássorozatok vezetőivel tartott értekezleten tárgyaltatott meg annak végrehajtása. Az előadássorozatok kijelölt tárgyait ismertnevű *szakemberek dolgozták fel előadásvázlat, gondolatmenet formájában*, amelyek nyomtatásban küldettek meg miheztartás végett az előadóknak. Az előadássorozatok tárgyai úgy állíttattak össze, hogy azok a *nemzeti műveltség mélyítését, a jellem és állampolgári nevelést*, a gyakorlati értékű ismeretek közlését, továbbá a hivatásszeretet mélyítését szolgálták;

d) hasonló keretek között és céllal *tartott értekezletet* az ügyvezető titkár a népművelési tanfolyamok és népművelési telepek keretében szervezett tanfolyamok vezetőivel és előadóival;

e) továbbképző tanfolyamot rendezett a Bizottság az iskolánkívüli gyermekfoglalkoztatás keretében működő önkéntes munkaerők részére;

f) a nyári hónapokban pedig az analfabéta-, helyesírási, fogalmazási és számolási tanfolyamok oktatói, továbbá munkásnők számára rendezett tanfolyamok oktatói és a munkásnőegyesületek vezetői részére rendezett Hévízszentandráson, illetve Balatonlellén *továbbképző tanfolyamokat;*

g) általában a Bizottság a felügyelet és ellenőrzés kapcsán minden lehetőt elkövetett, hogy az előadók megfelelő kiválasztásával és azok a *tananyag és a tanítási eljárásukkal a nemzeti közösség, összetartás gondolatát, a jellemképzést és állampolgári nevelést* szolgálják ;

h) az analfabetizmus elleni küzdelem fenntartása és továbbépítése érdekében egyfelől a fentebb említett intézkedéseket és munkálatokat foganatosította, másfelől a *tanfolyamok számát 33-ról 38-ra emelte ;*

i) a leventeegyesületekben megszervezett nevelő és oktatómunka elmélyítése érdekében az 1. pont alatt említett intézkedéseket tette s a leventemozgalomnak a népművelési mozgalomhoz való kapcsolatának erőteljesebb kiépítése érdekében vállalta az *alkalmi ünnepségek megrendezését* és a *leventéket is bevonta* az Operaházi, Nemzeti színházi bérletakcióba, a vasárnap délutáni népszerű zenekari hangversenyekre és az irodalmi estekre *ingyenes jegyeket juttatott a leventéknek ;*

j) az iskolánkívüli gyermekfoglalkoztatás kiépítése terén nagyarányú haladást jelentett az 1935. évi »*Nemzeti Gyermekhét*«, melynek keretében a mult évi 21 játszótér helyett 25 játszótéren 29.504 gyermek szórakozott, az Operaház, a Népművelés Meseszínháza és a mozik stb. gyermekelőadásain pedig 7943-an vettek részt s hogy szociális vonatkozásban 19.340 uzsonna, 11.432 élelmiszercsomag és 17.000 ajándék osztatott ki. Az egész tanév folyamán pedig a *Népművelés Meseszínháza* 10 előadást tartott ;

k) a *női népművelés* kiépítése érdekében a leányegyesületek vezetőivel 5 ízben tartott a Bizottság *vitaszerű megbeszélést*, amelyeknek keretében az iskolánkívüli *nőnevelés újabb irányait és törekvéseit* ismertették a felkért előadók. Ugyancsak *megbeszélést tartott* a Bizottság a különböző felekezetek keretében működő leányegyesületekkel külön-külön is, amely alkalommal egy-egy mozgalom csoportvezetői hivattak egybe. Az alább említett újabb népművelési telepek közül a Kőbányai és Horthy Miklós-út népművelési telepeken speciális női hivatásra nevelő tanfolyamok is szervezettek. Ezenfelül *támogatta a Bizottság* a leány- és nőegyesületek vezetőképző tanfolyamait.

l) Az *iskolánkívüli munkásoktatás* megszervezése érdekében az alább felsorolt speciális szakmai képzést szolgáló népművelési telepeken kívül a Népegészségügyi Múzeumban munkások részére az *egészségügy és szociálhigiéne* köréből külön *ingyenes tanfolyamokat* rendezett a Bizottság, a perifériákon pedig négy ízben *mozgókép-színházakban* egészségügyi és ismeretterjesztő előadásokat tartott.

m) Az 1934/35. tanévben a VI. kerületben (Bajnok-utca) az *órásiparosok*, a VII. kerületben (Nyár-utca) a *kárpitosok*, a VIII. kerületben (Szentkirályi-utca) az *elektrotechnikusok, műszerészek és vasmunkások* részére általános és szakmai irányú népművelési telepet, a X. kerületben (Szent László-tér) *iparosok, kereskedők, nők* és az *értelmiség* részére hivatásbeli és általános irányú népművelési telepet, a XI. kerületben (Horthy Miklós-út) *speciális női* és az *általános műveltséget* szolgáló népművelési telepet állított fel a Bizottság. Ezek mellett még az előző pont alatt említett egészségügyi ismereteket nyujtó népművelési telep szerveztetett meg, mint új intézmény a folyó tanévben. A mult évben megindított III. kerületi (Kiskorona-utca) kert- és mezőgazdasági irányú, IV. kerületi (Reáltanoda-utca) idegen nyelvek, VI. kerületi (Bajza-utca) gyakorlati háztartási, VII. kerületi (Dohány-utca) műszaki,

VIII. kerületi (Vas-utcai) kereskedelmi irányú, Vas-utcai női művelődési és a X. kerületi (Rákosfalvi) gyakorlati irányú népművelési teleppel együtt *összesen 13 népművelési telep* működött a tanév folyamán a főváros területén.

n) A hároméves munkatervnek fentebb ismertetett és megvalósított fontosabb mozzanatain kívül a *szerbek által megszállt területről kiüldözött magyarság* körében végzett népművelő tevékenység (előadások, tanfolyamok, alkalmi ünnepségek, kirándulások, gyermekfoglalkoztatás) említendő meg, mint az idei munkaév kiemelkedőbb mozzanata.

o) Ugyancsak említésre méltó az ú. n. »*Városszéli telepítés*« lakossága körében megindított népművelő tevékenység, (tanfolyamok, előadások, kirándulások, megbeszélések).

p) A Bizottság által rendezett *alkalmi ünnepségek* sorából kiemelkedik a Szabadegyetem keretében rendezett *Kalevala*-ünnepség és Széchenyi István halálának 75 éves fordulója kapcsán rendezett ünnepély, továbbá a leventék részére a Pesti Vigadóban, a tűzoltó legénység részére pedig a Pedagógiai Szeminárium nagytermében rendezett *Rákóczi emlékünnepély*. Megemlítjük azt is, hogy az iparostanonciskolákkal kapcsolatos leventeegyesületek a Bizottság rendezésében kivétel nélkül külön-külön *Széchenyi István, II. Rákóczi Ferenc* és *Székely Bertalan* emlékünnepélyt rendeztek.

r) A nemzeti kultúra és a népművészet mélyítése érdekében két ízben »*Nagykarácsony éjtszakája*« címen rendezett népi színjáték előadás élénk visszhangot keltett a főváros társadalmában, mint a napisajtóban.

s) Megemlítésre méltó a családtalanok, magánosok részére rendezett »*Népművelés Karácsonyestje*«, melyet a rádió is közvetített és bensőséges hangulatával a vallásos elmélyülésre adott serkentést.

t) A Székesfővárosi Zenekarral rendezett hangversenyek műsoraiban tudatosan és tervszerűen adott helyet a magyar zeneszerzőknek. E mellett több magyar hangversenyt is rendezett. Külön említésre méltó a szerbek által megszállott területről kiüldözött magyarok megsegítésére rendezett »Magyar hangverseny«. A vasárnap délutáni hangversenyen kívül 6 esti hangversenyt is rendezett a Bizottság »Népek zenéje« címen, amely bérletsorozatban az angol, a finn, a francia, a lengyel, az olasz és a spanyol népek zenéjéből adott keresztmetszetet. A hangversenyek fővédnökségét mindenkor a megfelelő nemzet budapesti követe vállalta. Az angol, francia, olasz és spanyol követ az erkölcsi támogatáson kívül közbenjárásukkal egy-egy jeles művészük közreműködését is biztosították. A nyári szabadtéri és a téli Vigadói hangversenyek mellett kísérletet folytatott a Bizottság a Székesfővárosi Képtárban rendezendő sétahangversenyek meghonosítására is.

u) Az irodalmi műveltség mélyítése érdekében rendezett előadásokon, tanfolyamokon és irodalmi esteken kívül a hallgatóság kívánságára egyfelől a Székesfővárosi Nyilvános Könyvtárral létesült szorosabb kapcsolat olymódon, hogy az előadások és tanfolyamok hallgatói az olvasódíj fizetésében 50%-os kedvezményt kaptak, másfelől a havi munkatervben nyitott »Irodalmi tanácsadó« rovattal. E rovat tárgyilagos ismertetőt adott a legutóbb megjelent irodalmi értékű és ismeretterjesztő jellegű könyvekről. Célja az volt, hogy a népművelés különböző tanfolyamainak hallgatói és a »Tanulmányi Csoport« tagjai olvasmányaikat ne az utcai könyvárusítók-

nál vagy kereskedelmi reklám alapján szerezzék be. A Bizottság ezzel az akcióval nemcsak az irodalomnak, de a népművelési akció résztvevőinek is szolgálatot vélt tenni. mert hiszen ebből részükre nemcsak erkölcsi haszon származik, hanem jelentős megtakarítás is időben és anyagiakban egyaránt. A vallás és közoktatásügyi miniszter nem engedélyezte ebben a formában az akciót és úgy rendelkezett, hogy az »Irodalmi tanácsadó«-ban az általa kiadott népkönyvtári címjegyzékben szereplő könyveken kívül csak azok a könyvek ajánlhatók olvasásra, amelyeket a szabadegyetemi tanfolyamok előadói előadásaik kapcsán az előadások kiegészítéseül olvasásra ajánlanak.

v) A képzőművészeti irányú nevelés terén bevezetett műtermi látogatások kapcsán a vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendelte, hogy csak azoknak a művészeknek a műtermei látogathatók meg, amelyeket a Képzőművészeti Főiskola igazgatósága megtekinteni javasol.

z) Miután a Tanulmányi Csoport tagjai szinte nap-nap után azzal a kéréssel fordultak a Bizottsághoz, hogy »tanulmányi jelleggel« külföldi tanulmányi utakat is rendezzen, a Bizottság a munkatervbe a külföldi tanulmányi utakat is beiktatta. A vallás- és közoktatásügyi miniszter rövid úton közölte, hogy a külföldi tanulmányi utak rendezését nem tekinti a magyar népművelés feladatának és ennek kapcsán elrendelte, hogy a havi munkaterveket kinyomatásuk előtt jóváhagyás végett be kell mutatni.

x) A vallás- és közoktatásügyi miniszter a belügyminisztériummal egyetértően a fővárosi népművelés keretében szervezett népművelő jellegű »Tanulmányi Társaság« intézmény elnevezését »Tanulmányi Csoport«-ra változtatta, szervezetét és működését pedig tudomásul vette.

y) A Szabadegyetem II. félévét a nemzeti öntudatot mélyítő előadássorozat vezette be, melynek egyes előadásai a nemzeti élet aktuális kérdéseiről szólottak. E sorozat előadói Ravasz László püspök, dr. Imre Sándor, dr. Illés József, dr. Nékám Lajos egyetemi tanárok és dr. Némethy Károly tanácsnok voltak.

Népművelési és közműveltségi előadások. A munkaterv első célkitűzése az volt, hogy olyan kérdések tárgyaltassanak, amelyek a hallgatóság figyelmét a családi, az egyéni és a hivatásbeli élet erkölcsi kérdéseire terelik. E gondolatkörben három előadás tartatott: »több lelket családodba«, »több lelket munkádba« és »több lelket szórakozásaidba« címen. Ezek az előadások bő alkalmat nyujtottak arra, hogy a hallgatók a családi, a hivatásbeli és az egyéni élet erkölcsi hiányait, fogyatékosságait maguk fejtsék ki és vonják le a követendő tanulságokat. A következő gondolatkör: »a munkásleány, illetve munkásnő a magyar kultúra szolgálatában« volt. E gondolatkör keretében az ipar- és népművészet vonatkozásai és kapcsolatai; a magyar iparpártolás és a magyar dalkultúra ápolásának kérdése tárgyaltatott. A harmadik gondolatkör: a családi és ipari egyészségügy témaköréből indult ki és a közegészségügyi kérdések kapcsán a munkásvédelmi intézmények ismertetésével zárult. Az előadásoknak, megbeszéléseknek negyedik csoportja a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva többnyire szakmai kérdést vetett fel.

A szülők és anyák körében ebben az esztendőben egyetlen nagy kérdés tárgyaltatott: »a családi élet hatása a gyermek sorsára« címen. Ezt a tárgyat dr. Imre Sándor

és dr. Bognár Cecil egyetemi tanárokkal dolgoztatta ki a Bizottság és küldte meg nyomtatásban minden előadónak.

Hasonlóképen járt el a Bizottság a cselédek, a kispolgári leányok és a kereskedelmi alkalmazottak részére rendezett népművelési előadások kapcsán is.

Említésre méltók még a munkásság részére rendezett egészségügyi ismeretterjesztő filmelőadások. A VI., IX. és X. kerület kültelkein bérelt mozgóképszínházhelyiségekben négy előadás tartatott. Sajnálattal kell megállapítani, hogy a Népegészségügyi Múzeum filmanyaga csak egy olyan előadásra nyujtott lehetőséget, amely a főváros munkásságának is tanulságos lehet. A kereskedelmi életben is alig volt található megfelelő film.

A népművelési és közműveltségi előadások száma évről-évre emelkedett: 1931/32-ben 5571, 1932/33-ban 6045, 1933/34-ben 6644 és 1934/35-ben 7387 volt.

Az 1934/35. tanévben tartott 7387 népművelési és közműveltségi előadás az egyes társadalmi rétegek között így oszlott meg:

Társadalmi rétegek	Telepek száma	Előadások száma	Hallgatók száma
Leányiparostanoncok	14	227	2.900
Munkás- és kispolgári lányok	53	1.862	4.600
Cselédek és munkásnők	33	1.750	2.100
Szülők és anyák	264	533	37.662
Iparostanoncok és segédek	141	1.796	14.500
Kiskereskedők és kereskedelmi alkalmazottak	18	237	3.500
Munkások	24	553	2.500
Értelmiség	10	207	6.000
Fogházak	3	222	5.000
	560	**7.387**	**78.762**

A mult évben a 271 telep, illetve csoport körében tartott 6644 előadást kb. 40.400-an hallgatták. A folyó tanévben az 560 csoport részére tartott 7387 előadásnak 78.762 hallgatója volt. A hallgatóságnak eme szembeszökő emelkedése onnan ered, hogy a Nemzeti Gyermekhét alatt a szülők részére tartott előadásokat a beérkezett jelentések szerint 35.262-en hallgatták.

Az előadások megoszlása kerületenkint:

I.	598	IX.	751
II.	632	X.	770
III.	467	XI.	294
IV.	354	XII.	69
V.	389	XIII.	321
VI.	674	XIV.	356
VII.	903	Egész Budapest	73
VIII.	736	Összesen	**7.387**

Az előadások ellenőrzése kapcsán szerzett tapasztalatokat egybevetve az előadások vezetőinek jelentéseivel megállapítható, hogy a hallgatóság száma és érdeklődése nemcsak kielégítő, de növekvő és mélyülő tendenciát mutatott.

Műsoros délutánok, műsoros esték. Műsoros délutánok és estek száma a mult esztendőben 205 volt, melyek közül a Bizottság 22-t, a társadalmi egyesületek pedig 183-at rendeztek.

A folyó tanévben a műsoros délutánok és estek száma 203, melyek közül 7-et a Bizottság, 196-ot a társadalmi egyesületek rendeztek.

Analfabéta tanfolyamok. 1932/33-ban 28 tanfolyam működött 398 hallgatóval, 1933/34-ben 33 tanfolyam 402 hallgatóval és 1934/35-ben 38 tanfolyam 493 hallgatóval.

Bár a Bizottság a hároméves munkaprogramm alapján a tanfolyamok számát évről-évre szaporítja, a hallgatóság száma nem emelkedett arányosan, mert az analfabéták száma nemcsak a tanfolyamok kapcsán, hanem a halálozások révén is évről-évre csökken. A Bizottság hároméves munkatervéhez híven nem is annyira a tanfolyamok számának emelésében, mint inkább az analfabéta oktatás módszerének tudományos vizsgálatában és kialakításában kereste feladatait.

Általában megállapítást nyert, hogy a budapesti analfabéták korra nézve legnagyobbrészt (51%) 35 éven felüliek, 25—35 év közötti 28%, 18—25 év közötti 21%. A tanfolyamok eredményességét nagymértékben csökkenti az a körülmény, hogy a hallgatóknak több mint a fele öreg már a tanuláshoz.

A tanfolyamok eredményességét csökkenti az a körülmény is, hogy a hallgatók zöme (kb. 80%) a faluról felszivárgott olyan nincstelen elem, amely szellemi fejlettség tekintetében nem üti meg a magyar paraszt szellemi színvonalát. Az analfabéta tanfolyam hallgatói sorában igen sok a szellemileg fogyatékos.

Csökkenti a tanítás eredményességét e tanfolyamokon az a körülmény is, hogy a hallgatók legnagyobb része alkalmi munkából él s így munkavállalás esetén rendszerint lakását is változtatva, a tanfolyamról elmarad. Az alkalmi munkavállalásban keresendő annak az oka is, hogy a tanfolyamot különben rendesen látogató hallgatók egyrésze rendszerint megkésve érkezik az órákra. E gátló tényezők kiküszöbölésére a Bizottságnak nincsen ingerenciája.

A tanfolyam hallgatóit a Bizottság ezidén is ellátta könyvekkel és irkákkal. Az előző években beszerzett 376 darab ABC könyvet ajándékképen osztotta ki a Bizottság a hallgatóknak. Drózdy Gyula ABC könyvéből a Bizottság 1000 darabot vásárolt, a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól pedig 210 darabot kapott. Az 1210 példányból 64-et osztott ki ajándékképen, így a tanév befejeztével a leltári állományban 1146 darab szerepel. Irka, füzet a mult évről 40 darab maradt és 600 darabot ajándékozott újabban az Országos Közművelődési Tanács. A 640 irkából 597 darab kiosztatott ingyen s így a leltári állomány 47 darab füzet.

Az alábbi kimutatások az 1934/1935. évi analfabéta tanfolyamokra vonatkozó fontosabb adatokat tüntetik fel.

Kerület	Tanfolyamok száma	Órák száma	Beiratkozott férfi	Beiratkozott nő	Beiratkozott összesen	A tanfolyamot befejezte férfi	A tanfolyamot befejezte nő	A tanfolyamot befejezte összesen
I.	1	100	4	16	20	4	9	13
II.	1	100	14	4	18	8	4	12
III.	4	382	47	48	95	28	27	55
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	2	168	4	38	42	2	20	22
VI.	4	424	53	63	116	26	31	57
VII.	2	164	8	34	42	7	24	31
VIII.	5	492	61	63	124	32	29	61
IX.	5	486	18	113	131	12	57	69
X.	6	542	69	63	132	32	41	73
XI.	2	200	4	32	36	2	24	26
XII.	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII.	4	362	16	71	87	11	47	58
XIV.	2	160	13	29	42	4	12	16
Összesen	**38**	**3.580**	**311**	**574**	**885**	**168**	**325**	**493**

Kerület	Az analfabéta tanfolyamot végzett hallgatók															
	kora					vallása								anyanyelve		
	15—18	19—24	25—35	35—	összesen	róm. kat.	református	ág. ev.	gör. kat.	gör. kel.	izraelita	egyéb	összesen	magyar	német	tót	egyéb
I.	—	1	7	5	13	9	3	—	1	—	—	—	13	13	—	—	—
II.	—	—	6	6	12	11	—	—	1	—	—	—	12	11	—	—	1
III.	1	10	15	29	55	40	11	2	1	—	1	—	55	44	5	2	4
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	5	17	22	19	1	—	2	—	—	—	22	20	1	1	—
VI.	1	25	6	25	57	42	9	—	1	1	3	1	57	55	1	—	1
VII.	—	2	7	22	31	17	4	2	4	—	3	1	31	31	—	—	—
VIII.	—	9	29	23	61	37	18	—	4	—	2	—	61	61	—	—	—
IX.	1	8	18	42	69	45	14	2	7	1	—	—	69	66	1	1	1
X.	1	18	18	36	73	57	11	2	3	—	—	—	73	68	2	—	3
XI.	2	4	10	10	26	16	7	—	2	—	1	—	26	24	1	—	1
XII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII.	4	9	20	25	58	49	5	1	2	—	1	—	58	56	1	1	—
XIV.	2	2	4	8	16	10	3	2	1	—	—	—	16	15	—	—	1
Összesen	**12**	**88**	**145**	**248**	**493**	**352**	**86**	**11**	**29**	**2**	**11**	**2**	**493**	**464**	**12**	**5**	**12**

Alapismeretterjesztő tanfolyamok. Az alapismeretterjesztő tanfolyamok száma az előző három évhez mérten (36, 41, 48) jelentős emelkedést mutat s elérte a 88-at.

A 88 alapismeretterjesztő tanfolyam közül csak 6 volt olyan, amelynek tan- és órarendjében több tárgy, nevezetesen: fogalmazás, helyesírás, olvasás gyakorlás és olvasmánytárgyalás, továbbá számolás szerepelt. A többi 82 tanfolyam közül 48 tanfolyamon a helyesírás tanítása, 15 tanfolyamon a fogalmazás tanítása és 19 tanfolyamon a számolás tanítása volt a főcél. Természetes, hogy a helyesírás tanításánál a fogalmazás tanítása és fordítva: a fogalmazás tanításánál a helyesírás tanítása nem mellőztetett s ezenfelül gond fordíttatott olvasmányok kapcsán a szóbeli fogalmazásra s így az olvasmánytárgyalásra is. Ami a helyesírási és fogalmazási tanfolyamokon elmaradt, az a számolás tanítása. Erre külön tanfolyamok szolgáltak, amelyek a nagyobb óraszám folytán nemcsak jobb eredményre vezettek, hanem lehetőséget adtak az előadónak arra is, hogy a példák kapcsán erkölcsi ismereteket és a nemzeti életet megvilágító statisztikai számokkal a nemzeti művelődést is szolgálják.

Az alapismeretterjesztő tanfolyamok kerületi megoszlását az alábbi táblázat tünteti fel.

Kerület	Tanfolyamok száma	Órák száma	Beiratkozott			Végigjárt		
			férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen
I.	2	80	10	31	41	9	26	35
II.	3	142	34	27	61	28	21	49
III.	14	548	208	123	331	133	67	200
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	2	80	7	24	31	3	23	26
VI.	8	340	87	91	178	54	67	121
VII.	7	300	68	117	185	50	99	149
VIII.	13	580	123	166	289	90	118	208
IX.	14	560	130	199	329	109	147	256
X.	10	400	93	126	219	61	85	146
XI.	4	160	39	39	78	27	32	59
XII.	2	80	40	5	45	30	1	31
XIII.	6	266	56	75	131	44	51	95
XIV.	3	92	49	16	65	26	6	32
Összesen	**88**	**3.628**	**944**	**1.039**	**1.983**	**664**	**743**	**1.407**

Népművelési telepek. A népművelési telepek egyelőre fővárosi iskolákban kaptak hajlékot. A népművelési telepek keretében folyó munkák elmélyítésének korlátokat szab a megfelelő helyiségek és a felszerelések hiánya, szervezeti kialakulásuknak pedig a rendelkezésükre bocsátható tantermek csekély száma és igénybevételüknek legnagyobbrészt az esti órákra való korlátozottsága. Nem egy eset volt, hogy a telep fejlődése és a felmerült kívánságok, szükségletek kielégítése érdekében még egynéhány tanteremre lett volna szükség, amelyeket azonban az iskola vezetősége a legnagyobb jóakarat mellett sem engedhetett át.

Így a Bizottságnak engedményeket kellett tenni első elgondolásával szemben, nevezetesen, hogy egy-két kerület központi fekvésű épületében a kerület egész társadalmának művelődési igényeihez igazodó előadások, tanfolyamok, szemináriumok, munkaközösségek sokféleségét összpontosítsa. Főként az említett ok miatt volt kénytelen a népművelési telepeket a lakosság többségének életviszonyaihoz és művelődési igényeihez alkalmazkodva specializálni. Így alakult ki az óbudai kert- és mezőgazdasági, a belvárosi nyelvi, a Vas-utcai elméleti női és a kereskedelmi irányú, a Szentkirályi-utcai ipari irányú, a Bajza-utcai női gyakorlati, a Dohány-utcai műszaki stb. telep. Az újabb telepek között vannak egyesek, amelyek speciális iránya még nem alakult ki. Ilyen például a kőbányai és lágymányosi népművelési telep, amelyekről egyévi munka után még azt sem állíthatjuk, hogy gyökeret vertek volna vagy legalább megértésre találtak volna a kerület lakói körében.

A Bizottság állandóan figyeli, tanulmányozza a telepek működését, meghallgatja az előadók tapasztalatait, kikéri a hallgatóság véleményét, óhajai, kívánságai elmondására szólítja fel, hogy az élet diktálta követelményeket, igényeket összhangba hozhassa a népművelés általános és a nemzeti közösség egyetemes érdekeit szolgáló célkitűzéseivel.

A népművelési telepek egyelőre főképen a vallás és közoktatásügyi minisztérium által előírt népművelési és közműveltségi, művészeti és kedélyképző, gyakorlati és nőnevelési tanfolyamokat ölelik fel. A népművelés fejlődésének menete szolgál magyarázatul arra, hogy ilyen tanfolyamok nemcsak a telepeken működnek, hanem egyesületek keretében is, sőt olyan helyeken is, ahol nagyobb tömegek zárt formában együttélnek (városszéli telep, menekültek barakktelepei) vagy együtt dolgoznak (gyárak).

A népművelési telepek kifejlesztésének elengedhetetlen feltétele a társadalom megértő támogatása, érdeklődése. Nem bizonyultak elegendőnek az ujsághírek, rádióbemondások és a plakátok sem. Akiknek érdeklődését a közreadott hírek és hirdetmények oly mértékben felkeltették, hogy egyes telepek egyes tanfolyamaira beiratkoztak, egyfelől az egész népművelési munkából csak az őket érdeklő kis részt látták meg, másfelől a tanfolyamok befejeztével elvesztek a népművelési mozgalom számára. Ki kellett tehát gondolni olyan intézményt, amely egyfelől a népművelési telepek tanfolyamait és hallgatóit a mozgalom számára megtartja, másfelől, amely egyúttal más művelődési eszközök igénybevétele útján (tanulmányi kirándulások, múzeum-műteremlátogatás, hangversenyek, bérleti színházi előadások, irodalmi est, matiné) a népművelési telepek és általában a népművelési mozgalom részére újabb és újabb egyéneket nyer meg, köt le és vezet állandóan a művelődés útján.

Így született meg a *Tanulmányi csoport*, amely összetartja azokat, akik a népművelés különböző tanfolyamainak egyikét-másikát látogatták vagy a szabadidő

eltöltésének nemes, tanító és nevelőértékű formáit keresik. Ennek a mozgalomnak épen abban rejlik a nagy nemzetépítő ereje, hogy kiküszöböli a társadalmi kasztszellemet és egyetlen alapnak a művelődési készséget tekinti. Felbecsülhetetlen értéket képvisel ez az intézmény, amely egymás mellé tudja ültetni minden kényszer nélkül a munkást a munkaadóval, az iparost a tisztviselővel, a háztartási alkalmazottat a háziasszonnyal, a szegényt a gazdaggal a nélkül, hogy bárki is keresné és kutatná, hogy szomszédja melyik társadalmi réteghez tartozik.

Fontos érdek volt az is, hogy a népművelési mozgalomhoz csatlakozott egyének minél teljesebben lássák azt a munkát, amely a népművelés lobogója alatt folyik. Így született meg a *Havi Munkaterv* kiadásának gondolata, amely a fentebbi cél szolgálatán túl a Tanulmányi Csoporthoz csatlakozott egyénekben újabb és újabb kérdések iránt kelt érdeklődést. Olyan emberek, akik egy-egy kirándulás, hangverseny vagy színházi előadás miatt csatlakoztak a Tanulmányi Csoporthoz, számtalan esetben hozták tudomásunkra, hogy sohasem határozták volna el magukat egy-egy tanfolyam látogatására, ha a havi munkatervet nem kapják kézhez.

A székesfőváros területén az elmult tanévben a következő helyeken szervezett a Bizottság népművelési telepet:

1. III., Óbuda, Kiskorona-utca 10. Községi felsőmezőgazdasági iskola, általános és mezőgazdasági.
2. IV., Belváros, Reáltanoda-utca 7., községi reáliskola, általános és nyelvi.
3. VI., Terézváros, Bajza-utca 33., községi polgári leányiskola, női gyakorlati.
4. Terézváros, Bajnok-utca 18., községi iparostanonciskola, órásipari.
5. VI., Terézváros, Eötvös-utca 3., Társadalomegészségügyi Múzeum, egészségügyi.
6. VII., Erzsébetváros, Nyár-utca 9., községi iparostanonciskola, kárpitosipari.
7. VII., Erzsébetváros, Dohány-utca 32., községi polgári iskola, műszaki.
8. VIII., Józsefváros, Szentkirályi-utca 12., községi iparostanonciskola, általános ipari.
9. Józsefváros, Vas-utca 10., Orsz. Stefánia Szövetség, elméleti női.
10. Józsefváros, Vas-utca 11., községi felső kereskedelmi iskola, kereskedelmi.
11. X., Kőbánya, Szent László-tér 1., községi polgári leányiskola, általános.
12. Rákosfalva, Szentmihályi-út 11., Kultúrház, általános.
13. Városszéli telep, általános.
14. XI., Szent Imre város, Horthy Miklós-út 27., községi női felső kereskedelmi, általános.

Egyes népművelési telepek megszervezése kapcsán a Bizottság gondot fordított a telepek munkájának rendszeres kiépítésére, pedagógiai és művelődéspolitikai szempontból való irányítására, úgyszintén a telepek benépesítésére. Ahol a lehetőség megvolt, a telep mellett megalakítottuk a kerületi Népművelési Bizottságot, amelynek elnöke a kerületi elöljáró, tagjai pedig a kerület kulturális és gazdasági életének irányítói lettek. Kerületi Népművelési Bizottság alakult Kőbányán és a Szent Imre városban. E kerületek népművelési telepeinek munkaterveit a kerületi bizottságok tárgyalták s a helyi viszonyok igényeiből eredő javaslatokkal fordultak a Bizottsághoz. Vállalták a telepen hirdetett tanfolyamok benépesítésében való hathatós segítségnyujtást. A Szent Imre város kerületi bizottsága nem bizonyult életképesnek, ami a kerület népművelési telepének életében éreztette hatását. Ezért a Bizottság a jövő tanévben más módon fogja megkísérelni a telep tanfolyamainak benépesítését.

Népművelési tanfolyamok. Főcélja a kisebb műveltségű felnőtt ember igényeihez mérten olyan ismereteket nyujtani, amelyek egyfelől az iskolázatlanságból eredő hiányokat pótolva a nemzeti öntudat és műveltség alapjait vetik meg, erkölcsi és állampolgári ismeretek közlésével, az emberi és nemzeti kötelességek teljesítésére való készséget ébresztik fel s végül a gyakorlati élet igényelte ismeretek közlésével az egyéni boldogulást mozdítják elő. Rá kell mutatnunk arra, hogy a kisebb műveltségű városi lakosság életkörülményei és szociális viszonyai miatt az ilyen összetett céllal működő népművelési tanfolyamok alig találnak megvalósulási lehetőséget. E tanfolyamok szorgalmi ideje a népművelési mozgalom első éveiben legalább 300 óra volt, ami a hallgatóknak 30 héten át heti 10 órai elfoglaltságot jelentett. A gazdasági viszonyok romlásával a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a szorgalmi idő tekintetében évről-évre engedményeket tett, úgyhogy ma már 60 órai szorgalmi idővel is tudomásul veszi a tanfolyamok felállítását. A szorgalmi idő eme nagyarányú redukciója magával hozta a tanfolyamok célkitűzéseinek részekre bontását is, minélfogva a tanfolyamon tanítandó ismeretkörök nem egy év alatt, hanem több évre elosztottan kerülnek előadásra. Több éves tanfolyam az utcáról toborzott hallgatókkal, akik úgy kor, mint nem, foglalkozás és előképzettség tekintetében teljesen heterogének, nem tartható fent. Ezért népművelési tanfolyamokat a Bizottság csak olyan egyesületek és intézmények keretében rendez, amelynek tagjai kor, foglalkozás és előképzettség tekintetében nem mutatnak jelentős eltérést, és amely szervezet a tagjait, vagyis e tanfolyamok hallgatóit több éven át tudja lekötni.

Az 1934/1935. évi népművelési tanfolyamokat az alábbi adatok ismertetik:

Tanfolyam helye	Társadalmi ismeretek	Hivatástan	Egészségtan	Nemzeti élet és művelődés	Honismeret	Írás, fogalmazás	Számtan, mértan	Természettudományi ism.	Ének	Összesen
Gyorskocsi-u. 27.	5	—	—	15	10	15	15	—	—	60
Gyorskocsi-u. 27.	5	—	—	15	10	15	15	—	—	60
Szentendrei-út	—	—	10	10	12	10	20	20	—	82
Bajnok-u. 18.	—	—	—	17	10	—	10	15	8	60
Kazinczy-u. 23.	5	5	—	10	—	20	20	—	—	60
Damjanich-u. 48.	15	15	25	32	8	—	12	18	25	150
Homok-u. 9.	20	—	—	60	—	—	20	20	—	120
Kőbányai-út 31.	20	20	—	80	—	20	20	20	—	180
Kada-u. 34	20	20	20	20	—	—	20	—	20	120
Váci-út 57.	13	11	20	25	—	—	—	47	—	116
Egressy-út 13.	—	—	8	52	—	—	—	—	—	60
Összesen	103	71	83	336	50	80	152	140	53	1.068

Tanfolyam helye	A népműveléss tanfolyamokra beiratkozottak																
	kora					vallása								anyanyelve			
	15–18	19–24	25–35	35–.....	összesen	róm. kat.	református	ág. ev.	gör. kat.	gör. kel.	izraelita	egyéb	összesen	magyar	német	tót	egyéb
Gyorskocsi-u. 27.	19	17	10	5	51	40	6	2	—	—	3	—	51	49	—	1	1
Gyorskocsi-u. 27.	11	13	7	5	36	29	5	1	—	—	1	—	36	31	2	—	3
Szentendrei-út	5	—	18	17	40	31	9	—	—	—	—	—	40	40	—	—	—
Bajnok-u. 18.	21	14	—	—	35	30	4	—	1	—	—	—	35	35	—	—	—
Kazinczy-u. 23.....	21	21	2	—	44	31	5	1	3	—	3	1	44	44	—	—	—
Damjanich-u. 48.	31	5	—	—	36	—	—	—	—	—	36	—	36	36	—	—	—
Homok-u. 9.	24	47	4	1	76	44	11	4	—	—	17	—	76	76	—	—	—
Kőbányai-út 31.	—	7	20	14	41	29	6	3	1	1	—	1	41	40	—	—	1
Kada-u. 34.	28	18	14	1	61	60	1	—	—	—	—	—	61	61	—	—	—
Váci-út 57.	14	26	24	—	64	41	11	8	1	1	2	—	64	64	—	—	—
Egressy-út 13.	—	1	15	12	28	22	3	2	1	—	—	—	28	28	—	—	—
Összesen	174	169	114	55	512	357	61	21	7	2	62	2	512	504	2	1	5

Közműveltségi tanfolyamok. A közműveltségi tanfolyamok a népművelési tanfolyamok felbontásából létesültek. Azóta már bizonyos módosulásokon mentek keresztül. Az első kísérletek alkalmából valóban a népművelési tanfolyamok egyes tárgyai, illetve ismeretkörei, mint önálló tanfolyami egységek szerveztettek meg, amelyek azonban nem bizonyultak életképeseknek. A népművelési mozgalom bármily nagyvonalú és széleskörű fejlődést mutat is, még nem jutott el odáig, hogy a kisebb műveltségű emberek körében ilyen önálló tanfolyamokat életképesen megszervezni tudjon. E munka sikertelensége nem azon múlik, mintha a Bizottság nem ismerné fel e tanfolyamok fontosságát és jelentőségét s azon sem, hogy mintha nem volna meg eme tanfolyamok meghonosítására irányuló törekvése. E tanfolyamok sikertelenségének főként az az oka, hogy a mai szervezete és kislétszámú munkaerő mellett, továbbá költségvetési fedezet hiánya miatt és nem utolsó sorban az ilyen tanfolyamok sikeres működéséhez szükséges olvasókönyvek és egyéb taneszközök hiányában a Bizottság ma még nem is foghat hozzá a siker reményével e tanfolyamtípus szélesebbkörű megszervezéséhez. Így a közműveltségi tanfolyamok cím alatt azok a tanfolyamok szerepelnek, amelyek az emberi lélek erkölcsi, nemzeti irányú vagy az általános műveltséget mélyítő nevelését, oktatását szolgálják. E tanfolyamokon a hallgatóság a társadalmi rétegezettség tekintetében vegyes. Egyesek azonban jóformán tisztán az értelmiség (belvárosi telep) mások, tisztán a munkásság (Eötvös-utca, Rottenbiller-utca) műveltségi szintjéhez alkalmazkodtak.

Művészeti és kedélyképző tanfolyamok. E tanfolyamok közül a művészeti tanfolyamok a népművelési telepek körében, a kedélyképző tanfolyamok pedig az egyesületek keretében szerveztettek meg. Számuk jelentéktelen. Ugyanis a művészeti irányú nevelést a kisebb műveltségűek részére a Bizottság az egyesületek körében főként egyes előadások kapcsán végzi; a művelődés útján járó társadalom részére pedig a Szabadegyetem keretében hirdet művészettörténeti tanfolyamokat. A kedélynevelés kérdését sem hanyagolja el a Bizottság, mert az alsóbbfokú tanfolyamok legtöbb órája énekkel kezdődik és végződik s ezenfelül számos torna-, tánc- és mozdulatművészeti tanfolyam áll a kedélynevelés szolgálatában. Önálló művészeti

és kedélyképző tanfolyamokat a népművelési telepek és egyesületek keretében csak ott és akkor szervezett a Bizottság, ha a speciális helyi viszonyok vagy a nagyobbmérvű érdeklődés indokolta.

Gyakorlati tanfolyamok. Az 1934/35. tanévben 348 gyakorlati tanfolyam működött a fővárosi népművelési mozgalom keretében. A tanfolyamok összes óraszáma 10.158, a beiratkozott hallgatóké pedig 8877. Ha ezeket a számokat a népművelés többi tanfolyamainak óra- és hallgatóinak számával egybevetjük, azt látjuk, hogy a gyakorlati tanfolyamok száma az összes tanfolyamoknak 50%-a és hogy 226 híján ugyanannyi hallgató hallgatta a gyakorlati tanfolyamokat, mint a népművelés összes többi tanfolyamait. Ezek a statisztikai számok fedik a Bizottság tapasztalatait, nevezetesen, hogy a gyári és kisipari munkás, továbbá a kisiparosok és kiskereskedők elsősorban olyan ismeretek után érdeklődnek, amellyel egyéni boldogulásukat előmozdítani tudják.

A Bizottság a Népművelési Telepek előadóinak bevonásával állapítja meg az egyes telepek évi munkatervét, de figyelembe veszi a hallgatóság részéről érkezett kívánalmakat is. Időközönkint módszeres értekezletet tart a Bizottság az előadótestületekkel és ugyanakkor arra törekszik, hogy az egyes népművelési telepeken belül a tanfolyamok egymásfölé építettséget mutassanak, hogy a hallgatókat minél több éven át tarthassa meg. A több éve működő népművelési telepeken szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy akik egy-egy ilyen speciális irányú telepet 2—3 éven át látogattak, végleg megnyerettek a népművelési mozgalom részére, átmennek a Szabadegyetemre és szorgalmasan látogatják a népművelés egyéb művelődési intézményeit.

Számos ipartestület kereste fel a Bizottságot, hogy tagjai részére külön népművelési telepet állítson fel a Bizottság. Az órások és kárpitosok kérését teljesíteni tudta a Bizottság, de a többiét a tanév előrehaladottságára való hivatkozással el kellett hárítania.

A főváros mezőgazdasági lakosságának nyujtott szakismereteket az óbudai, kőbányai és a rákosfalvai népművelési telepeken a Bizottság.

Serkentőleg hat a mezőgazdasági irányú tanfolyamok hallgatóira az a körülmény, hogy a tanfolyamvezetők a hallgatók gazdaságában, kertjében rendeznek tanulmányi kirándulásokat és a tanfolyamhallgató birtokán mutatnak rá a található hibákra vagy adnak elismerést, ha mintaszerűt látnak.

Az ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági irányú tanfolyamok mellett igen nagy az érdeklődés a nyelvi tanfolyamok iránt is. Csak örülni lehet annak, hogy ma már a kiskereskedők és iparosok is érzik az idegennyelvi ismeretnek szükségét. Talán fellendülő idegenforgalmunkkal van kapcsolatban. Sajnálattal kell megállapítani azonban, hogy még az értelmiség sem ébredt tudatára annak, milyen fontos lenne e nemzet jövője szempontjából a szomszédos államok nyelvének elsajátítása. Az iskolák nem adnak a szerb, tót, horvát és oláh nyelv megtanulására alkalmat s így alig van egynéhány ember az országban, aki figyelemmel kísérheti a szomszéd államok kulturális előretörését és mindennemű ténykedését.

A fentebb említett 348 gyakorlati tanfolyam közül 176 a népművelési telepeken volt és pedig: 88 kert-, mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi irányú, melyeknek 1379 óráját 1777-en hallgatták és ugyancsak 88 nyelvi tanfolyam, amelynek 1325 óráját 1696-an látogatták.

Nemcsak a népművelési telepeken, de egyesületekben is rendezett a Bizottság gyakorlati irányú tanfolyamokat. És pedig 4 egyesület keretében 23 tanfolyam 1720 órában 682 hallgató részére. Ezeknek a tanfolyamoknak költségeit részben vagy egészben a Bizottság fedezte.

Nőnevelési tanfolyamok. A női népművelés szempontjából az első és legfontosabb feladatnak látszott azokról gondoskodni, akiknek iskoláztatása túlságosan korán fejeződik be és így erkölcsi és szellemi műveltségük hiányosságainak pótlása és fejlesztése egyaránt jelentős úgy az egyes szóbanforgó egyének, mint a nemzeti közösség szempontjából.

A 12—14 éves mindennapi iskolából kimaradt, de a gyári munkában még el nem helyezkedett, továbbá a 14—17 éves gyári, ipari munkásnők, kisipari alkalmazottak kiterjedt és a kulturális gondozás szempontjából igen elhanyagolt rétege az, amellyel erőteljesebben foglalkozni a folyó évi munkaterv egyik legfontosabb célkitűzése volt. A leánytársadalom eme rétegét két módon kísérelte meg a Bizottság beszervezni:

a) elsősorban egyesületek útján,

b) másodsorban a munkahelyén.

Épen ezért arra törekedett a Bizottság, hogy egyfelől a meglévő leányegyesületek újabb csoportjainak alakulását előmozdítsa, másfelől, hogy a leányokat foglalkoztató nagyobb munkaadók figyelmét és áldozatkészségét e nagyjelentőségű kérdés iránt felkeltse.

Mindkét esetben arra törekedett a Bizottság, hogy ezeknek a leányoknak a részére olyan tanfolyamokat szervezzen, amelyek a hivatásuk betöltéséhez szükséges etikai, egészségügyi, háztartás-gazdasági jogi alapismereteken túl a családi életben nélkülözhetetlen gyakorlati ismereteket megadják és az egyoldalú testi munkájuk ellensúlyozásához szükséges és kedélyformáló alkalmakat megteremtik. E tanfolyamok óraszámának 37%-a elméleti és 63%-a gyakorlati volt.

A folyó esztendőben a 12—14, illetve a 14—17 éves munkásnők részére 12 tanfolyamot állított fel a Bizottság. A mult évben 9 volt. A tanfolyamok óraszáma költségvetési okok miatt nem emelkedett lényegesen, 923-ról 990-re, de örvendetes emelkedést mutat a hallgatóság száma.

A hallgatók végzettsége:

Elemi iskola	292	57 %
Polgári iskola	123	25 %
Háztartási iskola	32	6 %
Iparostanonc iskola	40	7 %
Szakiskola	6	1·3%
Ismétlő iskola	15	3 %
Kereskedelmi iskola	4	0·7%
Összesen	512	100·0%

A hallgatók foglalkozása:

Ipari alkalmazott	184	50·3%
Kereskedelmi alkalmazott	17	5 %
Háztartási alkalmazott	131	35 %
Gyári munkás	24	6·8%
Gyári felügyelő	1	0·3%
Napszámos	5	1·4%
Nevelőnő	2	0·6%
Ápolónő	2	0·6%
Összesen	366	100·0%

Amint látható, túlságosan éles képzésbeli, tehát műveltségbeli különbség a hallgatók között nem volt. Nem érdektelen a foglalkozási statisztika sem e tanfolyam hallgatóiról, mely azt mutatja, hogy a hallgatók 50·3%-a ipari alkalmazott, 35%-a háztartási alkalmazott s a fennmaradó százalék kereskedelmi alkalmazottak, napszámosok között oszlik meg, de a hallgatók sorában két ápolónő és két gyermekleány is volt.

Folyó esztendőben a főzőtanfolyamok száma 17-re emelkedett. A főzőtanfolyamok természetesen nem csupán a főzés gyakorlati elsajátítását biztosítják, hanem a vele kapcsolatos számtalan egészségügyi, gazdasági stb. ismereteket is.

A főzőtanfolyamok szervezési nehézsége elsősorban az alkalmas felszerelés és helyiség hiánya. Az iskolák, amelyek berendezett főzőhelyiségekkel rendelkeznek, a késő esti órákban nem állanak rendelkezésre. Másik akadály, hogy a legszélesebb társadalmi rétegek, akiknek táplálkozási metódusait javítani valóban nemzetgazdasági feladat, nem rendelkeznek azokkal az anyagi eszközökkel, hogy el tudják viselni ilyen főzőtanfolyam anyagi terheit (t. i., ha a tanfolyam teljesen ingyenes is, az anyagmegtérítés költségei a hallgatóságot terhelik).

A főzőtanfolyamok között szerepelnek az egészen egyszerű alapismeretek, a polgári konyha korszerű ételei, a dolgozó nő gyorsan elkészíthető, a táplálkozástan mai követelményeinek megfelelő ételek elkészítése, valamint a diétás főzés alapismeretei, mindig a család speciális szükségleteire való tekintettel.

Ugyancsak a ma érdeklődési körének előterében álló kérdés a női testnevelés. A harmonikus lélek- és testképzés, a szellemi és testi munka ártalmait ellensúlyozni tudó ritmikus gyakorlatok, a közösségi szellemet és érzést fejlesztő játékok, mozdulatkórusok, tömegtáncok értéke népművelési szempontból is jelentékeny. Ezért törekedett a Népművelési Bizottság tanfolyamainak jóformán valamennyi tagozatába belevonni a hangsúlyozottan női tornát, amely a nő speciális biológiai és fiziológiai adottságát és feladatát tartja szem előtt. Ez a törekvés sikerrel járt ebben az esztendőben, vagyis a női tornatanfolyamok száma emelkedett. Folyó esztendőben a tavalyi 7 tanfolyammal szemben 10 tanfolyamot szervezett a meg a Bizottság. Megemlíthető itt is, hogy a hallgatók száma 84-ről 152-re emelkedett, amely szám arra a tényre enged következtetni, hogy ezeknek a tanfolyamoknak a hatása valóban kielégítő.

A felsoroltakon kívül speciális női művelődési szükségletet elégít ki a Népművelési Bizottság felügyelete, ellenőrzése és támogatása mellett működő Női Szociális Iskola, amelynek két tagozata van : a Kisanyák iskolája és a hozzákapcsolódó Nevelőnők esti iskolája, valamint a Gyárgondozónői tanfolyam.

A Bizottság mindenkor kihangsúlyozta a női gyakorlati telepek tanfolyamaival kapcsolatosan, hogy nem szakmai képzésről van szó, a feladat kizárólag az, hogy a hallgatók olyan gyakorlati ügyességet sajátíthassanak el, melynek birtokában saját és családjuk szükségleteit, ha nem is teljesen, de legalább kisebb mértékben kielégíthetik és ezeknek az apróbb munkáknak elkészítésében jóízlés segítse őket.

Külön kell beszámolnunk a két speciális női népművelési telepről, a Vas-utcai egészségügyi, pedagógiai (elméleti) irányú és a Bajza-utcai gyakorlati irányú női népművelési telepekről. A Vas-utcai telep célkitűzése a korszerű és a nők számára nélkülözhetetlen egészségügyi elméleti és gyakorlati ismeretek, valamint a nevelési ismeretek nyujtása, a női társadalmat érdeklő aktuális események megbeszélés formájában történő megvilágítása. Későbbi cél : centrummá válni a különböző irányú

női továbbképzési tevékenységek számára, az elszórtan s így energiát fecsérlően megszervezett előadássorozatokat egyesíteni és ezen keresztül lassan az egységesebb női közvéleményt megteremteni. Természetesen ez csak abban az esetben fog megtörténhetni, ha a tanfolyamok szemináriumokkal fognak kibővülni, ahová a volt hallgatók visszatérhetnek gyakorlatra és foglalkozásra, problémáik megvitatására és megtanácskozására. Megint érinteni kell azt a kérdést, hogy ez a felnőttek kultúrigényei szerint berendezett és felszerelt helyiségben valósulhat csak meg.

A Vas-utcai Női Művelődési Telepen a folyó esztendőben ismét megszervezte a Bizottság, állandó érdeklődés mellett, a gyakorlati csecsemőgondozó tanfolyamát, viszont az elmult esztendő gyakorlati csecsemőgondozó tanfolyamainak hallgatói számára beállította a Gyermeknevelés iskolája című tanfolyam első tagozatát, amely a 0—3 éves gyermek fejlődés- és neveléstani elméleti és gyakorlati problémáival foglalkozott. Az volt ugyanis a gyakorlati tapasztalat, hogy nem általános és elvi jellegű és állandósult érdeklődéssel állunk szemben, pl. a nevelés kérdését illetőleg, hanem egyéni, pillanatnyi, életadta körülményekből származó érdeklődéssel. Nem kelt érdeklődést az olyan tanfolyam, amely az általános nevelési ismeretek biztosítását célozza, ellenben érdekli pl. a 0—3 éves gyermek anyját az ilyen életkorú gyermekek nevelése és foglalkoztatása. A Gyermeknevelés iskolája című tanfolyamsorozat lassankint és módszeresen fog a jövőben továbbépülni, a gyermek fejlődés-fokozata szerint, amint az I. félévben már beállította a Bizottság a Gyermeknevelés iskolája című, a 3—6 éves gyermekek kérdéseit felölelő tanfolyamot. Ezt követni fogják a 6—10 és a 10—14 éves életkorú gyermekek nevelési problémáival foglalkozó tanfolyamok.

A székesfőváros szociálpolitikai ügyosztályának egyik legnagyobb érdeklődésre számot tartó munkája az 1933 nyarán megindult városszéli telepítés volt. Jelenleg 176 család települt le a csinos, kétlakásos, színes ajtajú és ablakú házakban, amelyek mindegyikét 300 négyszögöles kert veszi körül.

A telep meglehetősen távol esik a várostól, 30—35 percnyi járásra van az Új Köztemetőtől. Mozgóképszínháza, vendéglője nincs.

Intenzív népművelési munkára a telep így nagyon alkalmas. A Bizottság régi tervét valósította meg, amidőn február hónapban ott is munkához látott.

Elsőnek a mindennapos iskolából kikerült, gyári munkára a törvény értelmében még nem fogható fiatal lányok foglalkoztatása kezdődött el, varró- és énektanfolyam keretében. A mindennapi életben olyannyira szükséges foltozást, beszövögetést, folttisztítást, ruhakarbantartást sajátították el. Az énektanfolyam szórakoztatáson kívül a közösségi érzület kialakítását célozta. Folytatólagosan épült ki a tanfolyam egészségügyi része (fiatal leány egészségügye, — beteg a családban, — lakáshigiéne stb.) s az általános ismeretterjesztő rész (irodalom, történelem, művészet stb.). Későbbi tervek: virágtermesztés, virág- és koszorúkötés stb. tanfolyamok beállítása. Ez a munka is akkor lenne ideálisan folytatható, hogyha a telepen kicsi settlementek szerveztethetnének meg, hová a tanfolyamot végzett leánykák szintén settlementszerű foglalkoztatás keretében járhatnának be. Feltűnő volt a tanfolyam hallgatóinak szinte szenvedélyes ragaszkodása a tanfolyamhoz és az előadókhoz, amit magyaráz az a körülmény, hogy a munkában elfoglalt szülők miatt ezek a fiatal leányok teljesen elhagyatottnak érzik magukat és szórakozási lehetőségük úgyszólván egyáltalán nincs. E miatt, mint arról a környezettanulmányok számtalanszor meggyőztek,

egy-egy leánykára az egész háztartás vezetésének, főzésnek, kistestvér ápolásának súlya hárult és nem lehet meghatottság nélkül visszagondolni arra, amikor a szomszédos házban lakó 12 éves leányka kistestvérével a karján jelent meg a tanfolyamon, amint azt mondotta: »Nem hagyhattam magára a gyereket és amíg a krumpli megfő, legalább meghallgatom a nénit.«

Egészen nagyszabású feladatok hárulnak a Népművelési Bizottság elé egy ilyen teleppel kapcsolatban. A művészi értékű etikai szempontok által irányított szórakoztatástól kezdve a szövetkezeti eszme gondolatának felvetéséig, sőt szövetkezeti termelés megindításáig nyílhat mód és alkalom mindenre, amennyiben kellő anyagi erő és munkaerő áll e célja megvalósításának rendelkezésére.

A Külső Jászberényi-úti Városszéli telepen rendezett női tanfolyamok a következők:

1. Ruhakarbantartás, foltozás, stoppolás	30 óra	16 hallgató
2. Varrás és általános ismeretterjesztő	40 «	16 «
2 tanfolyam	**70** óra	**32** hallgató

Szabadegyetem. A Szabadegyetem egyre mélyebb gyökeret ver a főváros társadalmában, amit a hallgatóság számának évről-évre való emelkedése is igazol. Amíg az előző években csak egyes ismertebb előadók tanfolyamait kereste fel nagyobb számban a közönség, addig az 1934/35. tanévben a hallgatóság a hirdetett tanfolyamokon majdnem egyenlő arányban oszlott meg. A közönség ma már érzi, hogy a Szabadegyetem az állandó továbbművelődésnek hézagpótló intézménye, melynek tanfolyamain kiváló szakemberek adnak tájékoztatást a tudományok mai állása, újabb haladása felől, a tanfolyamok másik csoportja pedig olyan tudományos alapismereteket közöl, amelyek birtokában a rendszeres önművelés bizonyos irányban nem okoz különösebb nehézséget.

Az előadók, a közönség és a Bizottság között állandó kapcsolatot tesz lehetővé a minden tanteremben kihelyezett levelesláda, ahová a közönség a cédulára felírt kérdéseit bedobhatja és a kérdés természete szerint vagy a Bizottságtól vagy az előadóktól kap választ azokra.

A Bizottsághoz intézett kérdések legnagyobb része a tanfolyamok idejére vonatkozik s hol korábbra, hol későbbre kérik azok megkezdését, a többségnek azonban a félhét órai kezdet felel meg legjobban. Ezért a tanfolyamok legnagyobb része ebben az időben kezdődött. A kereskedő, iparostársadalmat érdeklő tanfolyamok időpontját 7 órai kezdettel tűztük ki, viszont olyan tanfolyamok időpontját, amelyeket főként nők hallgatnak, kísérletképen 6 órára tűztük ki. A Szabadegyetem további kiépülése folyamán nem lesz akadálya annak, hogy egy napon két előadás következzék egymás után. Ilyen irányú kérés több is akadt.

A közönség érdeklődése ma már a művészeti tárgyak mellett igen élénk a filozófiai, irodalmi és természettudományi ismereteket tárgyaló tanfolyamok iránt is. Az előző években főként speciális kérdéseket tárgyaló tanfolyamokat látogatott a közönség nagyobb számban. Ebben az évben több tanfolyam volt, amely csak mintegy bevezetésül szolgált egy-egy tudományba vagy tudományágba. A közönség nagy örömmel fogadta ezeket a tanfolyamokat és ennek kapcsán a jövő esztendőtől a bevezető jellegű tanfolyamokat állandósítani kívánja a Bizottság a Szabadegyetemen. Az előjelek azt mutatják, hogy ezek a tanfolyamok évről-évre újabb hallgatóságot

fognak vonzani a Szabadegyetemre, akik azután a további évek folyamán a speciális tanfolyamokon elégítik ki tudásszomjukat.A Szabadegyetemnek végül is olyan népművelési intézménnyé kell fejlődnie, amely a rendszeres továbbművelésre nyujt alkalmat. Ehhez azonban több év szükséges. Előbb széles körben kell ismertté válnia, hogy a sok tanfolyamot kellő számú hallgatóság látogassa. A Szabadegyetem céljának ismeri a nemzeti kultúra terjesztését, de sajnos számolnia kell egyelőre azzal, hogy a nemzet kulturális, gazdasági, társadalmi problémái iránt egyelőre kisebb az érdeklődés, mint az általános kulturális, gazdasági stb. kérdések iránt. A folyó tanévben sikerült például a magyar irodalom iránt nagyobb érdeklődést kelteni.

A Szabadegyetem 1934/35. évi tanfolyamairól, azok látogatottságáról, valamint a bevételek és kiadásokról az alábbi táblázatok nyujtanak tájékoztatást.

1934/35. I. félév.

Előadás címe	Óra	Hallgató	Bevétel pengőben
1. Az ember és világhelyzete	15	52	133·50
2. Epikuros a gyönyör filozófusa	12	25	80·50
3. Bevezetés az esztétikába	15	59	121·40
4. A XVIII. század embere	15	170	400·40
5. A görög föld és istenei	15	67	145·90
6. A magyar dal	13	57	132·10
7. Barokk művészet	15	165	331·80
8. Szemléltetett művészettörténet	19	224	564·70
9. Török művészet	9	71	93·50
10. Spanyol lélek és művészet	15	92	206·80
11. Az átöröklés problémái	15	72	136·30
12. A rákbetegség és gyógyítása	15	49	101·40
13. Bevezetés a szerves kémiába	15	40	127·50
14. Népszerű csillagászat	15	101	240·80
15. Időszerű szociális és egészségügyi kérdések	15	40	67·40
16. Az árusítás technikája	15	28	233·—
Összesen 16 tanfolyam	233	1.312	3.117·—

1934/35. II. félév.

Előadás címe	Óra	Hallgató	Bevétel pengőben
1. Régi magyar művészet	17	57	126·30
2. Népünk művészete	7	22	41·80
3. Rembrandt	7	286	392·20
4. Olasz művészet	7	181	211·25
5. Kínai porcellán	8	76	85·65
6. Wagner	15	217	552·70
7. Az emberi jellem	15	157	403·30
8. Halhatatlanság	71	79	153·40
9. Magyar irodalom	8	61	71·20
10. Szociálpolitika	14	22	68·—
11. Szemészet	7	83	95·95
12. Sebészet	8	186	241·95
13. Átöröklés	15	84	133·80
14. Szerves kémia	15	54	127·50
15. A vállalat tőkeellátása	15	26	71·10
16. Meteorológia	15	22	59·30
17. Egyes előadások	6	175	104·90
Összesen 17 tanfolyam	250	1.788	2.940·30

Gyermekek részére való szórakoztatások, mesedélutánok. Az iskolánkívüli gyermekfoglalkoztatás különböző ágaival az utolsóelőtti évig tisztán a társadalom foglalkozott.

A multévi Nemzeti Gyermekhét adott lehetőséget a fővárosi népművelésnek arra, hogy az iskolántúli gyermekfoglalkoztatás kérdéseivel foglalkozzék.

A multévi Nemzeti Gyermekhéttel kapcsolatosan megszervezett játszótéri foglalkoztatás július és augusztus hónapokban *12 székesfővárosi téren* folytatódott minden másodnap. *A nyár folyamán 302 alkalommal 51 vezető 896 órában 37 csoportban naponta átlagosan 1960 gyermekkel játszott.* Számos fővárosi családban, különösen a kültelkeken, ahol az apa és anya egyaránt kenyérkereső és így egyáltalán nem vagy csak igen keveset tudnak gyermekeikkel foglalkozni, a játszótéri foglalkoztatás szociális és nevelésügyi jelentősége igen nagy.

Egy másik hajtása a mult esztendei Gyermekhétnek, illetőleg a gyermek játszótéri foglalkoztatásának a Népművelés Meseszínházának kiépítése. Célkitűzése: a gyermeket szórakoztatni úgy, hogy e szórakozás fejlődésére nézve értékes legyen. Ellentétben az üzleti célból, üzleti szellemben megszervezett gyermekszínházakkal, a Népművelés Meseszínháza elsősorban *nevelési célokat* tűz maga elé, de igyekszik oly formában nevelni, amely valóban szórakoztat és a gyermeki lélek természetes vágyait kielégíti.

A Népművelés Meseszínházának előadásai keretében apró filmek (egészségügyi, ismeretterjesztő, színes mesefilm stb.) kerülnek bemutatásra; a gyermekek mesét hallgatnak, esetleg vetített képek kíséretében; ennek a célja a népi kultúra kincseinek megismertetése, megszerettetése, végül pedig közös énekeltetés folyik, amely a gyermek cselekvő készségét óhajtja kielégíteni a közös szórakozás keretében.

Szervezéstechnikailag a meseszínházbeli előadások hallgatóit elsősorban a környékbeli iskolákból toborozta a Bizottság. Meg kell említeni a tantestületek vezetőinek és tagjainak mindenkor tapasztalt készséggel segítő támogatását, amely elsősorban tette lehetővé, hogy minden meseszínházi előadás zsúfolt nézőtér előtt folyjék le. *A tél folyamán 8 kerületben 8 előadást rendezett* a Bizottság, amelynek 3922 részvevője volt. A műsor keretében 16 mese, 8 ének hangzott el és 43 kisfilm került bemutatásra.

Tanulmányi kirándulások. Az elméleti előadások és tanfolyamok mellett, amelyek természetüknél fogva elvontak, a nemzeti műveltség és öntudat mélyítése terén szemléltető és élménytnyujtó voltuk miatt is nagyjelentőségűek és messzekihatásúak a tanulmányi kirándulások, mert hiszen a történelmi jelentőségű emlékek megtekintése, a földrajzi és helytörténeti tudást bővítő séták, az országismertető kirándulások és utazások, a főváros és a nemzet kultúráját demonstráló múzeumok, kiállítások, intézmények látogatása tudatosítja a magyar fajhoz való tartozást és elősegítik a lokálpatriotizmus kialakítását is.

A fővárosi népművelés tudatosan és tervszerűen igyekszik kihasználni a tanulmányi kirándulásokban rejlő nevelő, lélekformáló, társadalomalakító, nemzeti öntudatot fejlesztő és ismereteket adó lehetőségeket.

A fővárosi népművelés a Tanulmányi Csoport tagjai részére az 1934/35. tanulmányi év folyamán 262 helyre 410 esetben rendezett tanulmányi jellegű kirándulást,

amelyeken 16.715 személy vett részt. A mult évben a 231 helyre 342 alkalommal rendezett kiránduláson 15.433 ember vett részt.

Az elmult tanévben a budapesti társadalmi egyesületek a Bizottság segélyével tanulmányi kirándulásokat is rendeztek. E kirándulások és az azokon résztvevők a kirándulások fajai szerint a következőképen oszlottak meg:

1. Múzeumok	7	ízben	153	személy
2. Intézmények	9	«	127	«
3. Művészi épületek	4	«	124	«
4. Üzemek, gyárak	3	«	73	«
5. Tanulmányi séták	12	«	201	«
6. Környéki kirándulások	44	«	1886	«
7. Turisztikai kirándulások	34	«	726	«
8. Vidéki kirándulások	32	«	581	«
Összesen	**145**	ízben	**3871**	személy.

Összesítve a Bizottság által és a Bizottság támogatásával rendezett kirándulások adatait, a következő eredményekre juthatunk:

1. Bizottsági kirándulások	262	helyre	412	ízben	16.715	személy
2. Szabad Lyceum kirándulásai	45	«	60	«	2.130	«
3. Egyesületek kirándulásai			145	«	3.866	«
Összesen	**307**	helyre	**617**	ízben	**22.711**	személy.

Népművelési hangversenyek. A Bizottság 1926-tól kezdődően komoly tervszerűséggel és a hangversenyek számának nagymérvű felemelésével, arra törekedett, hogy a Székesfővárosi Zenekarral a legszélesebb néprétegek számára a zenei műveltség megszerzésén és mélyítésén túl nemes szórakozásra, a szabadidő lélekformáló és ezért nevelő értékű felhasználására nyujtson alkalmat.

A rádiónak mindinkább növekedő népszerűsége, a némafilmnek a hangosfilmmel való felváltása s az így elhelyezkedési lehetőség nélkül maradt fiatal muzsikusnemzedék által alakított zenekarok működése s nem utolsósorban az egyre súlyosabb gazdasági viszonyok a vigadói hangversenyeket látogató közönség számát évek óta észrevehetően apasztja.

E körülmények miatt a Bizottság vigadói hangversenyeinek számát 30-ról 15 bérleti hangversenyre csökkentette. A vigadói hangversenyek számának csökkentését a m. kir. Operaházban rendezett előadások is indokolják.

Az elmult évadban 15 vigadói hangversenyre hirdetett bérletet a Bizottság.

A bérleti ciklusban tartott 5 nemzeti hangversenyen kívül 1935. február 27-én nagyszabású finn-hangversenyt rendezett a Bizottság a Kalevala hősköltemény megjelenésének 100. évfordulója alkalmából.

1934. december 22-én este ünnepi Liszt-hangversenyt rendezett a Bizottság a szerb elszakított területről kiüldözöttek javára.

Még egy rendkívüli hangversenyt rendezett a Bizottság az elmult évad folyamán, — 1935. március 29-én este a Zeneművészeti Főiskola nagytermében tartott egy egyházzenei hangversenyt. Ezen az esten Demény Dezsőnek költői szépségekkel telt »C« miséjét mutatta be.

A Bizottság az 1934/45. évadban a Pesti Vigadóban 17, a Zeneművészeti Főiskola nagytermében pedig 1, összesen 18 hangversenyt rendezett. Ebből 10 vasárnap délután és 8 este tartatott.

A nyári ingyenes hangversenyeit ebben az évadban is megtartotta a Bizottság. Városligeti Iparcsarnok előtti zenepavillonban 42, gróf Károlyi palota kertjében 25, összesen 67 hangversenyt tartott.

A Bizottság az 1934/35. évadban rendezett vigadói hangversenyek során összesen 76 szerző 130 művét mutatta be. Ebből 21 szerző volt magyar (28%), a magyar szerzemények száma pedig 49 volt (37·6%). A magyar zeneszerzők szerzeményeinek egy részét a négy önálló magyar hangverseny, — a többi a vasárnap délutáni hangversenyek műsoraiba elosztva adattak elő.

A Bizottság az 1934/35. évadban rendezett nyári hangversenyei során összesen 156 szerző 606 művét mutatta be. Ebből 50 szerző volt magyar (32%), a magyar szerzemények száma pedig 186 volt (30%).

A magyar zeneszerzők szerzeményeinek egy része 9 önálló magyar-hangversenyen, a többi az egyéb műsorokba elosztva adatott elő.

Irodalmi esték. A Bizottság az elmult években rendszeresített irodalmi estjeit ezidén is folytatta, de a csekély érdeklődés és az egyéb munkák torlódása folytán ezidén csak két estet rendezett.

Az első irodalmi est (1934. november 17-én) a »Török és kuruc idők« költészetéből adott szemelvényeket.

Hosszú szünet után, 1935. február 15-én rendezte a Bizottság második és ezévben utolsó irodalmi estjét »Vörösmartytól—Adyig« címmel.

Tudományos filmelőadások. Három évvel ezelőtt kezdte meg a Bizottság a tudományos filmelőadások rendezését. Az 1934. év folyamán négy egészségügyi filmelőadást rendezett, amely közül kettő a tbc. elleni, a másik kettő a veneriás betegségek elleni küzdelem szolgálatában állott.

Műkedvelői előadások. A Népművelési Bizottság 1934. december 1. óta a műkedvelői előadásra szánt színművek ellenőrzésének, illetve véleményezésének a munkáját is végzi.

A Bizottság 1934. december 1. óta 110 esetben mondott véleményt összesen 276 színműről.

Alkalmi ünnepélyek. A nemzeti ünnepségek közül október 6-át és március 15-ét minden évben megüli a Bizottság.

Az alkalmi ünnepségekre bő alkalom nyílott ebben az esztendőben. Gróf Széchenyi István halálának 75. évfordulója, II. Rákóczi Ferenc halálának 200 éves és Székely Bertalan születésének 100 éves fordulója esett erre az évre. Az évfordulók alkalmából ünnepélyeket rendezett a Bizottság.

Széchenyi halálának 75 éves fordulója alkalmával Váradi József tanár tartotta az ünnepi beszédet a Tanulmányi Csoport nagy számban megjelent tagjai részére.

A Bizottsággal karöltve dolgozó egyesületek a Bizottság támogatásával 70 alkalmi ünnepélyt rendeztek.

Színházi előadások. a) *A magyar királyi Operaházban:* Az 1934/35. évadban ismét 8 előadásból álló bérletsorozatot rendezett a Bizottság a Tanulmányi Csoport tagjai részére. A nyolc előadás a következő volt: 1. Puccini: Gianni Schicchi és Strauss R.: József legenda; 2. Verdi: Don Carlos; 3. Mozart: Don Juan; 4. Hubay: Cremonai hegedűs és Leoncavallo: Bajazzok; 5. Bizet: Carmen; 6. Wagner: Nürnbergi mesterdalnokok; 7. Gounod: Faust; 8. Kodály: Háry János.

b) *Nemzeti Színház.* A Népművelési Bizottság Tanulmányi Csoportjának tagjai számára az 1934/35. színházi évben is megrendezte bérletsorozatát a Nemzeti Színházban. A Bizottságnak sikerült az idei bérletsorozat helyárait a tavalyiéhoz viszonyítva lényegesen leszállítani, az előadások számát pedig 8-ról 10-re emelni. A bérlők száma olyan mértékben emelkedett, hogy alig maradt néhány hely a napi vásárlók számára.

A Nemzeti Színház hallgatósága sorából a munkás és munkásifjú elem 25%-ot tett ki, vagyis a hallgatóság negyedrésze az iparos irányú Népművelési Telepek és iparosifjúsági egyesületek révén lett színházlátogató. Az iparosok és kereskedők száma családtagjaikkal együtt 17%, a kereskedelmi és egyéb magánalkalmazottak 16%, a közalkalmazottaké ugyancsak 16%, a tanítók és tanárok száma szintén 16% és az értelmiség egyéb tagjai itt is a további 10%-ot adták.

Népkönyvtárak. A Bizottság kezelésében kétféle könyvtár van. A vallás- és közoktatásügyi miniszter által létesített 6 nagy és 1 középkönyvtár.

Ezeket a könyvtárakat a Bizottság ajánlatára olyan egyesületek kapták, melyek a periférián működnek, tagjaik legnagyobb része egyszerű munkások, akik díjmentesen vehetik igénybe a könyvtárakat. A kivett könyvek és az olvasóközönség száma igazolja azt, hogy a könyvtár megfelelő helyre került.

A hat nagy és egy közép, összesen hét népkönyvtár állománya a beérkezett jelentések alapján 5892 mű, ebből az elmult év folyamán 1660 személy, 5462 könyvet olvasott.

A Bizottság megalakulása óta nagy súlyt helyez arra, hogy olyan helyeken, ahol nincs könyvtár, ott az olvasó közönség szórakozási vágyának kielégítésére vándorkönyvtárat helyezzen el. A forgalom igazolja, hogy a könyveket nagy érdeklődéssel olvassák. A Bizottság vándorkönyvtárait állandóan kiegészíti a vallás- és közoktatásügyi minisztérium által engedélyezett könyvjegyzék figyelembevételével. A vándorkönyvtárak kölcsönzési díját a Bizottság havi 2 pengőben állapította meg, indokolt esetben ezt is elengedi. A vándorkönyvtárak anyagát szívesen olvassák, főleg iparostanoncok. Leányiparostanoncok részére külön vándorkönyvtárat állíttatott össze a Bizottság. A serdülő ifjúság igényeinek kielégítésére is figyelemmel volt a Bizottság.

A beérkezett jelentések szerint 24 egyesület mintegy 1800 tagja kb. 12.000 művet olvasott.

A főváros területén elhelyezett egyesületi és népkönyvtárak felett a Népművelési Bizottság csupán felügyeletet gyakorol.

Népház, kultúrház. A Bizottságnak csak egy kultúrháza van, X., Szentmihályi-út 11. sz. alatt, mely a Bizottság rákosfalvi Népművelési Telepe címen működik.

Kultúrháznak tekinthető még az Országos Központi Kath. Legényegyesület, az Alföldi-utcai Protestáns Iparosképző Egyesület, a Keresztyén Ifjak Egyesülete,

a Kath. Háziasszonyok Orsz. Szövetsége, a Kath. Nővédő Egyesületek Orsz. Szövetsége a Szociális Misszótársulat, a Szociális Testvérek Társasága, a városmajori r. k. egyházközség, az újlaki r. k. egyházközség, a Tisza-utcai r. k. egyházközség, Tomori-úti r. k. egyházközség, a Szent Család r. k. egyházközség, a Regnum Marianum egyházközség, a Herminamezei r. k. egyházközség, a Szent Domonkos r. k. egyházközség, a zuglói r. k. egyházközség, a Mária Terézia-téri r. k. egyházközség, a középferencvárosi r. k. egyházközség székháza, illetve kultúrháza, továbbá a Szabad Lyceum északi főműhelye, nyugati pályaudvari, északi fűtőházi, ferencvárosi telepei. Az egyházközségi kultúrházakban folyó munka többnyire független a Bizottság munkájától.

Népművelési előadók. A Népművelési Bizottság 1934/35. tanévi munkájában 1146 előadó vett részt. Budapesten nem annyira az előadók megnyerése okoz nehézséget, hanem inkább azok helyes kiválogatása. Ezért a Bizottság azoknak az előadóknak az előadásait, akik elsőízben szerepelnek a népművelésben a lehetőséghez mérten meghallgatja és további, illetve jövő tanévben való foglalkoztatásukat a szerzett tapasztalatoktól teszi függővé. Az előadók foglalkozás, illetve képzettség szerint: tanár 287, tanárnő 187, tanító 97, tanítónő 128, orvos 56, kat. lelkész 53, prot. lelkész 32, ügyvéd 22, mérnök 39, állatorvos 3, bíró 9, földbirtokos 2, iparos 9, kereskedő 18, tisztviselő 78, egyéb 126.

Összefoglalás. A Bizottság megadta a lehetőségét annak, hogy a főváros közönségének minden rendű és rangú rétege a Népművelési Bizottság által szervezett vagy fenntartott tevékenységbe bekapcsolódhassék. Lehetővé tette, hogy mindenki találjon olyan népművelési alkalmat, amely az ő továbbművelését szolgálja, mert 13 év alatt kiépítette a szóval folyó népművelési tevékenységnek minden fokozatát, az analfabéta tanfolyamoktól fel a szabadegyetemi tanfolyamokig. Nagy súlyt helyezett az ifjúság iskolánkívüli nevelésére, a gyakorlati irányú tanításra, a művészi nevelésre, a kedélyképzésre és a lokálpatriotizmus fejlesztésére.

Összevetve a Bizottság ezévi tevékenységének adatait, az előző évek tevékenységi adataival, megállapítható, hogy a Bizottság évről-évre szélesebb körre kisugárzó és számszerint is növekedő munkát végez. Megállapítható az is, hogy ez a munka nemcsak számszerűleg nagyobb, hanem tartalomban, nevelőértékben és színvonalban is emelkedik.

A népművelési munka megnevezése:	1932/33.	1933/34.	1934/35.
Népművelési és közműveltségi előadások	6.045	6.645	7.387
hallgatók száma	36.100	40.400	78.762
Műsoros délutánok, esték	136	205	203
hallgatók száma	8.724	9.756	9.534
Tanulmányi kirándulások	407	659	617
hallgatók száma	18.949	23.358	19.706
Műkedvelői előadások	52	54	190
hallgatók száma	2.890	3.000	8.400
Alkalmi ünnepségek	87	86	77
hallgatók száma	692	610	530
Gyermekszórakoztatások, mesedélutánok	811	1.039	1.464
hallgatók száma	20.333	12.000	29.504
Analfabéta tanfolyamok száma	28	33	38
órák száma	2.700	3.114	3.580
hallgatók száma	398	402	493

	1932/33.	1933/34.	1934/35.
Alapismeretterjesztő tanfolyamok száma	41	48	88
órák száma	2.580	2.904	3.628
hallgatók száma	720	838	1.407
Általános ismeretterjesztő tanfolyamok száma	15	14	46
órák száma	1.961	1.537	1.573
hallgatók száma	488	413	1.195
Művészeti és kedélyképző tanfolyamok száma	5	6	9
órák száma	72	73	160
hallgatók száma	154	184	203
Gyakorlati, ügyességi tanfolyamok száma	172	257	348
órák száma	7.841	9.416	10.158
hallgatók száma	4.202	6.701	8.877
Nőnevelési tanfolyamok száma	32	61	121
órák száma	2.035	3.890	5.220
hallgatók száma	657	2.393	2.364
Közérdekű tanfolyamok száma	2	—	—
órák száma	30	—	—
hallgatók száma	59	—	—
Szabadegyetemi tanfolyamok száma	33	31	34
órák száma	447	448	438
hallgatók száma	2.156	2.203	3.213
Irodalmi estek száma	23	17	7
hallgatók száma	5.200	4.750	3.200
Hangversenyek száma	115	104	102
hallgatók száma	150.000	146.000	143.000
Színházi előadások száma	—	16	20
hallgatók száma	—	1.964	4.755

Könyvtárak:	Száma	Kötetek száma	Olvasók száma
Közkönyvtárak	7	5.892	1.660
Vándornépkönyvtárak	32	3.048	12.000
Egyesületi népkönyvtárak	22	60.000	45.000
	61	**68.940**	**58.660**

1932/33. tanévben 25.342 népművelési egységet 272.788 egyén látogatott
1933/34. « 30.227 « « 283.734 « «
1934/35. « 35.069 « « 368.988 « «

A beszámoló-jelentés számadataiból kitűnik, hogy a Bizottság munkaterve reális volt. Ugyanis:

	Tervbevett	Megvalósított
Népművelési és közműveltségi előadások	6.616	7.387
Műsoros délutánok, esték	17	203
Analfabéta tanfolyamok	38	38
Alapismeretterjesztő tanfolyam	88	88
Népművelési és közműveltségi tanfolyamok	49	46
Művészeti és kedélyképző tanfolyamok	8	9
Gyakorlati, ügyességi tanfolyamok	313	348
Nőnevelési tanfolyamok	102	121
Szabadegyetemi tanfolyamok	35	34
Gyermekszórakoztatás, mesedélután	1.286	1.464
Vezetőképző tanfolyamok	5	7
Tanulmányi kirándulások	440	617
Népművelési hangversenyek	72	102
Irodalmi esték	2	7
Műkedvelői előadások	130	190
Alkalmi ünnepségek	8	77
Operai színházi előadások	20	20

6. Tudományos intézetek.

Statisztikai Hivatal. A statisztikai hivatal az 1934. év folyamán is arra törekedett, hogy munkásságával úgy a közigazgatás, mint a tudomány érdekeit szolgálja. E célból állandó jellegű adatgyüjtésein kívül újabb aktuális statisztikai felvételeket is hajtott végre, hogy megfigyelési körének kibővítésével működését a való élettel mindjobban összhangba hozza.

Az 1934. évben jelent meg a hivatal kiadásában a Statisztikai és Közigazgatási Évkönyv XXII. évfolyama. A hivatal az évkönyv anyagának összeállítási munkálatainál ezalkalommal is arra törekedett, hogy az adatközlések folytonossága biztosíttassék s a hivatalos adatgyüjtések eredményeit a lehetőség határain belül azzal a részletességgel tárja az olvasó elé, ami a főváros gazdasági, társadalmi és kulturális viszonyainak tárgyilagos megítélése céljából feltétlenül kívánatos.

Ugyancsak rendszeresen jelentek meg az év folyamán a Statisztikai Havifüzetek 62. és a Városi Szemle XX. évfolyamának számai.

A Statisztikai Közlemények sorozatában az 1934. év folyamán a következő kötetek kerültek nyilvánosságra:

Budapest hatása a kriminalitásra:

A magántisztviselők szociális és gazdasági viszonyai Budapesten;

A szifiliszhalandóság Budapesten és néhány európai városban;

A hadigondozottak Budapesten;

A székesfőváros pénzügyei 1919—1931;

A közületi alkalmazottak szociális és gazdasági viszonyai;

Budapest szobrai és emléktáblái.

Az 1934. évben megjelent Statisztikai Zsebkönyv a multhoz képest lényeges változtatásokat mutat. E mindinkább népszerűvé váló kiadvány szóbanlévő évfolyama ugyanis nemcsak a székesfővárosra vonatkozó főbb adatokat foglalta össze áttekinthetően, hanem összehasonlító adatokat is közölt a magyar városokra és a nagyobb német városokra vonatkozólag is. Említésre méltó az 1934. évi Zsebkönyvnek azokkal a közérdekű adatokkal való bővülése, melyek függelékképen kapcsoltattak a kiadványhoz. E fejezetben a hivatal általában azokra a kérdésekre kívánt feleletet adni, amelyekre a nagyközönség leggyakrabban keres felvilágosítást. A zsebkönyv tartalmának ez irányú kiegészítésével a hivatal arra törekedett, hogy a főváros közállapotainak szélesebb körben való propagálása mellett, olvasótáborának ismeretkörét is bővítse.

Az 1934. évben jelentette meg a hivatal a székesfőváros egyesítésének 60. évfordulója alkalmából készített jubileumi kiadványát. Ez a kiadvány, mely »A székesfőváros multja és jelene grafikus ábrázolásban« címen látott napvilágot, 200 színes grafikus képben adott számot arról a hatalmas fejlődésről, mely Budapestet a testvérvárosok egyesítése óta a világvárosok sorába léptette.

A statisztikai hivatal az 1934. év folyamán is kivette részét a szellemi pályán munka nélkül lévő egyének foglalkoztatásában. Ezalkalommal a téli hónapokban 50 munka nélkül lévő egyént foglalkoztatott, akikkel elvégezte az iparosok és kereskedők szociális és gazdasági helyzetére vonatkozólag az előző évben végrehajtott adatgyüjtés statisztikai feldolgozását. Ugyanezen munkaerők bevonásával végezte el a hivatal az 1933. év folyamán a székesfővárosi kórházakban és gyógyintézetekben

gyógykezelés alatt álló fekvőbetegekre vonatkozó statisztikai adatgyüjtés feldolgozási munkálatait is.

Ebben az évben került befejezésre az a széleskörű adóstatisztikai feldolgozás, amely kiterjedt a székesfőváros valamennyi adófizető polgárára s foglalkozások szerint világította meg a különböző társadalmi rétegek adóteherviselését.

Az 1934. évben kezdte meg a statisztikai hivatal a székesfőváros polgári népességének szociális és gazdasági viszonyaira vonatkozó felvételi és feldolgozási munkálatait. A munka, amely e társadalmi réteg szociális és gazdasági helyzetét a világháború befejezését követő küzdelmes években szemlélteti, a hivatal költségvetésének a nehéz gazdasági viszonyok hatásaként bekövetkezett csökkenése folytán csak az 1935. év folyamán jelenhetett meg.

Ugyancsak a szóbanlévő év végén végezte el a hivatal a kereskedők 1934. évi üzleti forgalmára és évvégi raktárkészletére vonatkozó statisztikai adatgyüjtés előkészítő munkálatait. Az összeírást a statisztikai hivatal irányítása mellett a közigazgatási alkalmazottak sorából e célra kirendelt 310 összeíróbiztos végezte. A hivatal feladatát képezte természetesen a begyüjtött anyag felülvizsgálata és statisztikai feldolgozása is.

Az 1934. év folyamán vette kezdetét a magyar városok háztartására vonatkozó adatgyüjtés.

A magyar városok háztartására vonatkozó adatgyüjtést a hivatal az országgyűlés által jóváhagyott 1934/1935. évi statisztikai munkaterv alapján hajtotta végre. Ez volt az első eset, hogy a székesfővárosi statisztikai hivatal az 1929. évi XIX. t.-c. kötelező hatályát igénybe vette. Az adatgyüjtést a hivatal állandó adatgyüjtéseinek sorába iktatta és évről-évre végrehajtja.

A városi pénzügyek anyagának begyüjtésére a 42.200/1927. B. M. számú rendeletben előírt táblázatok szolgáltak, míg a begyüjtött anyag feldolgozása az 1934. évi belügyminiszterileg jóváhagyott költségvetések alapján történt. Az első évi anyaa begyüjtése, egységesítése és feldolgozása közben felmerülő kezdeti nehézségek miatt g magyar városok 1934. évi háztartási viszonyait felölelő kiadvány közzététele a következő évre halasztódott.

A magyar városok háztartási statisztikáját további füzetek fogják követni, melyek a magyar városok népességi, közigazgatási, gazdasági, kulturális és szociális kérdéseit világítják meg abból a szempontból, hogy azokat a közigazgatás, a tudomány s a gyakorlati élet egyaránt felhasználhassa.

Fővárosi Könyvtár. A Fővárosi Könyvtár gyarapodása az előző évhez hasonló keretek között történt. A költségvetés könyvbeszerzési tételeinek leggazdaságosabb felhasználása mellett 1934-ben a központi könyvtár 7234 kötetet, a fiókkönyvtárak pedig 7526 kötetet szereztek be és így a könyvtár gyarapodása 14.760 kötet volt. A könyvbeszerzés majdnem teljesen a budapesti könyvkereskedelem útján bonyolíttatott le. Idegen nyelvű beszerzések között legtöbb a német nyelvű, aminek oka az ország jelenlegi valutáris viszonyaiban is keresendő. Antikvár könyveket vidéki könyvkereskedésektől is vásárolt a könyvtár.

A könyvek bekötését túlnyomóan a Házinyomda és a könyvtári könyvkötészet útján végeztette el a könyvtár. A Házinyomda ez időszakban 2239 kötetet, a házikönyvkötészet pedig 36 kötetet kötött be. A házikönyvkötészet ezenkívül 9486

könyvjavítást és mintegy 20.000 darab különböző könyvkötési munkát végzett el. A Budapesti- és Szüry Gyüjtemény antik jellegű kötéseivel a magánipar is foglalkoztatáshoz jutott. Magáncégek összesen 605 kötetet kötöttek be.

A kedvezőtlenebb könyvbeszerzési viszonyok következtében a könyvtár forgalma az elmult évhez viszonyítva 67.200 kötetre menő visszaesést mutat. A központi könyvtár és a fiókkönyvtárak összes forgalma ez évben 1,048.238 kötet volt. Ebből a helyben használt kötetek száma 153.645 kötet, a kölcsönvett kötetek száma pedig 894.593 kötet volt.

A 6. számú fiókkönyvtár számára etage-fűtőberendezést rendezett be a főváros. A 8. számú fiók helyiségeinek pedig kiürítése vált szükségessé, mivel a Kórház-utcai iskola a helyiségekre igényt tartott. A fiókkönyvtár számára a Fő-utca 2. szám alatt bérelt a főváros helyiséget és azt megfelelő átalakítással berendezte. A fiókkönyvtár jelen helyén ifjúsági kölcsönzőből, felnőtt kölcsönzőből, olvasóteremből, fiókvezetői szobából és raktárhelyiségekből áll. A 10. számú fiók Hunyadi-tér 3. sz. alatti helyiségei már évek óta alkalmatlannak bizonyultak. E fiókkönyvtár számára az Andrássy-út 52. sz. alatti bérház első emeletén rendezett be új helyiségeket : egy kölcsönzőt, két raktárhelyiséget, egy fiókvezetői szobát és egy olvasótermet a főváros.

A könyvtár 1933. évi működéséről ez évben is Évkönyvben számolt be a könyvtár. A Tanulmányok c. kiadványsorozat 3. füzete is megjelent és Nemzetpolitikai kérdések címmel új sorozatot kezdett meg az Aktuális kérdések irodalma című sorozat keretében.

Az International Comittee of Historical Sciences (Washington) kiadásában megjelenő egyetemes történettudományi bibliográfia számára összeállította a könyvtár az 1933. év magyar történeti irodalmát. A lipcsei Peters-Jahrbuch 1933. évi kötete számára ugyancsak a könyvtár készítette el a magyar zeneirodalom bibliográfiáját. Ezenkívül a hágai döntőbíróság bibliográfiai kiadványa számára rendszeresen megküldötte a nemzetközi jog magyar nyelvű és magyarországi vonatkozású anyagát. Végre a vatikáni könyvtár számára Gentilis bíboros magyarországi működésének irodalmát állította össze.

Aquincumi Múzeum. Az Aquincumi Múzeum belső berendezésében, a kiállítási helyiségekben nagyobb változás nem történt. A csúcs-hegyi római villa díszes stucco darabjaival és egy pár faragott kőemlékkel egészült ki a korábbi anyag.

A múzeum működése ásatások vezetésében nyilvánult meg. Őskori sírokat tártak föl az Andor-utcában és békásmegyeri Puszta-templom mellett. A római emlékek változatos sora jött elő különböző lelőhelyeken. A római limes őrtornyait gazdag leletekkel feltárta a múzeum Szentendre és Római-fürdő között. Ilyen őrtornyok kerültek elő a Derra-pataknál, Budakalászon, Bivalyosnál és a Duna-csónakház területén. Avar-emlékek jöttek elő a Kőszegi-utcában, az első honfoglaláskori lovas sirt pedig a Mexikói-úton ásta ki a múzeum.

Középkori templommaradványokat a Calvin-utcában hozott napfényre. A leleteket most dolgozza fel és konzerválja.

A múzeum megtekintése díjtalan, a látogatók száma 28.701 egyén volt.

Történeti Múzeum. A Székesfővárosi Történeti Múzeum 1934. évi gyarapodása az egyre jobban összezsugorodó költségvetési keretek dacára nagyon örvendetes módon haladt előre. Egyes gyüjteménycsoportok szinte hézagpótló darabokkal

gyarapodtak. Áll ez elsősorban a régi magyar művészettörténet egyik büszkeségére, a pest-budai ötvösművészetre, amely a mult évben 35 új darabbal növekedett, ezek közül egy szép hányad még a XVIII. századból a céhélet első évtizedéből származik. Számszerint az 1934. évi szerzemények a következőképen festenek: 1 darab dombormű, 1 darab kőfaragvány, 3 darab szobor, 1 darab gipszmodell, 35 darab ötvöstárgy, 2 darab emléktárgy, 39 darab iparművészeti és ipari tárgy, 134 darab érem, 9 darab plakett, 6 darab jelvény, 15 darab olajfestmény, 12 darab vízfestmény, 17 darab rajz, 30 darab metszet, 1 darab térkép, 23 darab lithográfia, 56 darab tervrajz, 20 darab könyv, 30 darab nyomtatvány, 6 darab okmány, 62 darab fénykép, 4 darab cégér, 2 darab cégtábla, 4 darab zászló. Összesen 514 darab, 169 naplótétel alatt.

Ezek közül különösen kiemelendő Piesche, az egyetlen, a nemzetközi gyüjtőkörökben is ismert és keresett pesti üvegcsiszolónak 2 darab fínom pohara, az egyik Mozart, a másik a Három grácia ábrázolásával. Mint művészettörténeti adalék kimagaslik Alexy 1855-ben Londonban készült Batthyány Lajos mellképe bronzból. Az elmult évben gazdag ajándékokkal gyarapították a múzeum gyüjteményét: Bedő Rudolf, aki egy ezüstveretű lovaglóostort 1841. évszámmal és Pesth feliratal, egy 1845-ből származó és a dunai jégzajlást ábrázoló fínom vízfestményt és 3 darab tanagra-figurát a Ruszwurm-cukrászdából ajándékozott a múzeumnak; dr. Faludy Géza főorvos, kitől 1 darab nagy és díszes cserépkályhát az 1860-as évekből kapott a múzeum, míg Hiesz Géza szobrászművész odaajándékozta értékes, régi metszet-gyüjteményét.

Nagyobb átrendezések nem történtek és az egyre nyomasztóbban érezhető helyszűke mellett már-már lehetetlenné is vállak. A látogatók száma 10.311 volt.

Halászbástyai Kőemléktár. A Halászbástyai Középkori Kőemléktárnak legnagyobb és történeti és művészileg legfontosabb szerzeménye egy mészkőből faragott és Szent György sárkányviadalát ábrázoló dombormű, a középkori budai Szent György-templom timpanonjából, mely a XVI. század elejéről származik és kétségkívül a magyar reneszánsz szobrászatnak legszebb alkotása. Ezenkívül még megemlítendő egy bronz mozsár, Mátyás király mellképével és a Hunyadi címerrel. Nagyon érdekesek a lebontott Tabán helyén talált gyűrűk: egy ezüst gyűrű a XIV. század közepéről, a Pálos apát pecsétgyűrűje és 2 darab török feliratu pecsétgyűrű 1668-ból. Azonkívül a budai pénzverdéből kikerült középkori pénzgyüjtemény egész sor fontos darabbal gyarapodott. A Halászbástyai Kőemléktár látogatóinak a száma állandóan emelkedik. 1934-ben 14.679 látogatója volt.

Székesfővárosi Levéltár. A levéltár feladata kettős: a *közigazgatás* és a *történettudomány* (várostörténet) érdekeinek a szolgálata. A levéltár azért *szoros tartozéka* a közigazgatásnak, mert a közigazgatás által *termelt* hivatalos iratanyagot őrzi. Őrzés alatt azonban azt kell érteni, hogy ezzel az anyaggal a levéltár magasabb tudományos szempontok és követelmények szerint foglalkozik; akkor is, ha tisztán közigazgatási célokból van szükség az iratanyagra és akkor is, ha tudományos kutatás során kerül az kézbe. Könnyű belátni, hogy a rengeteg iratanyagnak *megfelelő gondozás és rendbentartás* nélkül sem az egyik sem a másik célra nem lehetne hasznát venni. Bár az élő közigazgatás, különösen a székesfővárosé, állandóan újabb és újabb problémák elé van állítva és ilyeneket a szerves fejlődés, főkép pedig az erőteljesen

lüktető élet parancsszavára őmaga is számtalan esetben vet fel: mégis alig van olyan ügy, amelynek *előzménye* vagy *analógiája* nem volna. Megerősíti ezt az a köztudomású tény, hogy »a főváros nemcsak az alkalmazottait illetőleg lép fel *kezdeményezőleg*, hanem az önkormányzata körébe utalt majdnem minden kérdésben a fennálló törvényes korlátok között«. Mind a két esetben a levéltár nélkülözhetetlen fegyvertára a közigazgatásnak. A főváros adminisztrációja kipróbált saját szellemi fegyvereire talál a saját levéltárában. Így lehet könnyen megérteni a németeknél közkeletű meghatározást, hogy a *levéltár jogi és történeti fegyvertár*. Az itt őrzött és rendbentartott fegyver annyira sajátja minden közhatóságnak, hogy törvény szerint (1929 : XI. t.-c.) — szemben a könyvtári és muzeális anyaggal — a közhatóságok őrizetében levő *levéltári anyagot nem lehet közgyüjteménnyé nyilvánítani*. Valóban, a levéltári anyag nemcsak azért valamely közhatóságé, mert a tulajdonát képezi, hanem azért is, mert ő termelte, ő hozta létre. Ezek után még jobban meg lehet érteni a levéltár és az élő közigazgatás közötti szoros kapcsolatot. Ez a kapcsolat annyira szerves, hogy vannak tudós szakférfiak, akik a levéltár alapján készek megítélni valamely hatóság közigazgatását.

A székesfőváros levéltárában ezt az élénk kapcsolatot az 1934. év folyamán a következő konkrét adatok bizonyítják. Közigazgatási célokra »szerelés« néven ismert módon 4612 esetben vettek igénybe levéltári anyagot, jóval hosszabb időbe kerülő u. n. »rövidúti szerelés« kapcsán 819 esetben, kölcsönzés útján névre kiállított térítvényre 650 esetben, a helyszínen vagy telefonon kért és kapott felvilágosítás során 1065 esetben. Többnyire közigazgatási jellegűek azok a felvilágosítások is, amelyeket a levéltár *magánfeleknek* az iratok áttanulmányozása után a helyszínen, enyhén számítva, 1071 esetben adott.

A levéltári anyagnak ilymódon részletezett használatával kapcsolatosan rengeteg *belső hivatali munka* vált szükségessé. Így elsősorban a kétféle szereléssel, valamint a magánfelek és hivatalos közegek részére adott felvilágosításokkal kapcsolatban az u. n. reponálás vált szükségessé, mely 9031 esetben volt rendes, illetőleg egyszerű, az érthetőnél több esetben (kb. 1036) azonban csak hosszú ideig tartó *rendezés* után volt végrehajtható.

Külön megemlítésre tarthat számot az az *alapos rendezés*, amire a III. ügyosztályból hozott iratok szorultak. Ezeknél új számsorozást és beosztást kellett végezni (426 ügydarab); ugyanígy a VIII. és XII. ügyosztályból idekerült iratok (3586 ügydarab). Megtörtént az irattártól átvett 1917. és 1918. évi különcsomók rendezése, leltározása és reponálása is. Sok felesleges munkát ad a levéltárnak az is, hogy az iratok közigazgatási használatánál igen gyakran vagy egyáltalán nem adnak nyomravezető indikálást, vagy pedig hibásan adják azt. Ennek lett az eredménye, hogy a levéltár az iratok kiszolgáltatása előtt 2852 esetben hosszabb-rövidebb ideig tartó szignaturakereséssel volt kénytelen foglalkozni.

Meghatározott rendeltetésű munkát végzett a levéltár a IX. ügyosztály részére, amennyiben alapítványi iratokat kutatott és cédulázott ki rendszeresen hosszabb dőn át (315 darab). Ugyanígy a X. ügyosztály részére összegyüjtötte és katalogizálta a személyjogú gyógyszertárakra vonatkozó iratokat, hosszabb időn át kutatott katonai iratokat a IV. ügyosztály részére (569 darab), a statisztikai hivatal számára pedig megkezdette a háborús élelmiszerellátásra vonatkozó iratok összegyüjtését. Sajnos ez a gyüjtőmunka csak kezdő stádiumban van még. Figyelemreméltó kutatási

tevékenységet fejtett ki a levéltár egyik-másik nagyobb per vitelével kapcsolatosan. Ilyen eset volt 1934-ben a hosszantartó Vallaszky-féle hagyatéki tárgyalás. Itt említhető meg az irgalmasrendre, a kövezetvámra, a Batthyány-utca kövezésére vonatkozó hosszabb kutatás is. Scontro kezelés 891 volt.

Sajnos, a selejtezés 1934-ben jóformán szünetelt. A begyakorlott munkaerőket közben áthelyezték, az év közepén alkalmazott két gyakornokot pedig erre a kényes munkára befogni még nem lehetett. A IV. ügyosztály 1893. évi irataiból csupán 10 iratcsomó ment keresztül selejtezésen; az anyakönyvi iratok (1923. évi) köteles selejtezése azonban megtörtént (24.117 darab). Ugyanígy megtörtént a Központi Választmány 1917. és 1918. évi iratainak selejtezése is.

Sok időt vett el a levéltár kislétszámú személyzetétől a sok *hivatalos* és *hiteles másolat*, amelyek elkészítésénél nem csupán a lemásolásra fordított idő jön számításba.

Az eredeti okmányokat (szerződések, egyességek stb.) a szervezési szabályrendelet értelmében a levéltár tűzmentes páncélszobájában kell elhelyezni. 1934-ben 2351 eredeti okmány érkezett a levéltárba. A szabályrendelet értelmében eredeti okmányokat csak alpolgármester által is láttamozott névre szóló térítvény mellett kölcsönözhet ki a levéltár. Ilyen kölcsönzés 91 volt. Arra való tekintettel, hogy a tűzbiztos páncélszoba csaknem megtelt, az itt őrzött anyagban hosszabb ideig tartó revíziós munkát kellett végezni. E munka rendjén számos kartoték-cédulát össze kellett vonni, illetőleg itt-ott újakat készíteni. Minthogy a polgármester elrendelte a főváros által bérelt ingatlanokra és helyiségekre vonatkozó szerződések összeírását, ezzel kapcsolatban a teljes páncélszobai kartoték-katalógus átnézése vált szükségessé. Ez, valamint a szabályszerűen kikölcsönzött, de vissza nem érkezett páncélszobai okmányok felkutatása hasonlókép hosszabb időt vett igénybe.

Törvényes rendelkezés alapján a levéltár őrzi az összes felekezeti és állami anyakönyvi másodpéldányokat, mégpedig külön erre a célra rendelt tűzbiztos szobában. Az előbbieket 1828-tól 1895. szeptember végéig, az utóbbiakat 1895. október 1-től napjainkig. Az anyakönyvekről szóló törvény értelmében az utólagos bejegyzéseket és kiigazításokat a másodpéldányokba is be kell vezetni. Ezt a munkát külön polgármesteri megbízás alapján három ember végzi a délutáni órákban, tekintettel arra, hogy a hangos diktálással járó munka nem illeszthető be a rendes hivatali idő alatt végzendő munkába. 1934-ben összesen 7748 utólagos bejegyzést és kiigazítást vezetett be a levéltár az őrizetében levő anyakönyvi másodpéldányokba: 7609-et az államiakba és 139-et a felekezetiekbe. Tekintettel arra, hogy a törvény értelmében az anyakönyvi példányok közokiratok, a most vázolt munka temérdek cédulázással, revízióval és összeolvasással kapcsolatos.

Kormányrendelet alapján a levéltár őrzi az egyesületi alapszabályokat is. Ezek külön törzskönyvben lajstromoztatnak és külön kartoték-katalógusuk van. 1934-ben 285 egyesületi alapszabály érkezett a levéltárba. Iránt uk inkább csak alapszabálymódosítás esetén mutatnak érdeklődést, vagy ha az egyesületben belső villongás támad.

A levéltár munkásságának másik nagyjelentőségű ága a *tudományos kutatás* előmozdítása és ezáltal a *honismeret* (várostörténet) *terjesztése, fokozása* és művelésének támogatása. Különös tekintettel arra, hogy itt felette könnyen történik kisiklás a dilettantizmus lejtőjére, a levéltárnak állandóan tudatában kell lennie annak,

hogy az ellene való védekezésnek jóformán ő képezi az egyedüli támaszát. Ennek megfelelően mindent el kell követnie arranézve, hogy a levéltár történeti értékű anyaga *minél használhatóbb*, tudományos kutatásra *minél alkalmasabb* legyen. Itt állandóan *célirányos rendet* és megfelelő *beosztást* kell tartani és biztosítani. Itt az anyagot úgy kell rendezni és elhelyezni, hogy a maga részéről is támogassa a kutatót abban a fontos kötelességteljesítésben, hogy a tudományos kutatás *módszeres követelményeinek* minél teljesebben megfeleljen. A fővárosi levéltár e törekvését már jól ismerik a tudományos kutatók, ezért 1934-ben is lankadatlan érdeklődést tanusítottak a levéltár történeti értékű anyaga iránt. A jelzett évben 348 tudományos kutatót szolgált ki a levéltár 9993 irattal, megfelelő útbaigazítással, irányítással, a *nehezebb latin és német szövegű* iratok lefordításával vagy magyarázatával, egyszóval mindazzal, ami *tudományos támogatásnak* nevezhető.

A tudományos kutatás előmozdítása, nemkülönben a hely minél gazdaságosabb kihasználása érdekében nagyarányú rendezést és átrakást hajtott végre a levéltár. Befejezést nyert a »Pesti Vegyes iratok« rendezése és mutatózása (36 fasciculus), ugyanígy a budai »Miscellanea nova«-ból 9 fasciculus ; rendezés alatt állottak a »Budai szegényházi és kórházi számadások iratai« (15 iratcsomó) és könyvei (140 kötet), a Szegényügyi segélyalap könyvei (106 kötet), a budai pénztári számadások (317 doboz), melyek a rendezés során újabb kilenc dobozra való, másutt talált rokonanyaggal gyarapodtak, a Bürgerliches Versorgungshaus és a Bauter-alapítvány könyvei (24 kötet). Szükségessé vált a tudományos kutatás előmozdítása érdekében a ferencvárosi telekkönyv mutatózása, nemkülönben a Szépítő Bizottmány iratainak revideálása (60 iratcsomó) s az utcanevekről vezetett kartotékkatalógus folytatása.

A hivatali iktató 1934-ben 246. folyószámmal zárult. Az iktatott előterjesztések vagy jelentések között vannak olyanok, amelyek fáradságos hosszabb kutatás és tanulmány után jöttek létre. Ilyenek például : A Mester-utcai női felsőkereskedelmi iskola épületére, a székesfőváros városrészeinek elnevezésére, Klemm Antal sírboltjának fenntartására, Horváth Károly volt pesti főbíró kézirataira, Irányi Dániel hagyatékára, II. Rákóczi Ferenc szivére, a honfoglaló Árpád fejedelem temetkezési helyére s a levéltár státusára vonatkozó hosszabb előterjesztések, illetőleg jelentések.

Dr. Gárdonyi Albert főlevéltáros revideálta a főváros középkori történetére vonatkozó kútfőanyagot, az u. n. Csánky-gyüjteményt és szerkesztette a »Tanulmányok Budapest multjából« című évkönyv III. kötetét.

A levéltár szakkönyvtára 1934-ben 56 művel gyarapodott.

7. Művészeti ügyek.

Művészetpártolás. A székesfőváros a művészetek pártolásával kapcsolatban súlyt helyezett a magyar szobrászművészet felkarolására is és pedig nemcsak olyan vásárlások útján, amelyek a Székesfővárosi Képtár anyagát gyarapították, hanem nagyobbméretű szoborművek megszerzésével vagy közvetlen megrendelésével. Ezzel egyrészt a szobrászművészet egyik legsajátosabb és különleges lehetőségeket rejtő ágazatának ad ösztönzést és munkaalkalmat, másrészt pedig közterületek díszítésére alkalmazván azokat, a város szépítését is jól, művészi eredménnyel szolgálja.

Külön törekvést kívánt a főváros érvényre juttatni akkor, amidőn megkezdte gyermekjátszótereknek művészi, de a gyakorlati vízszolgáltatáshoz felhasznált díszkutakkal való ellátását. Ezeknél már a tárgyválasztásban is a gyermekek érdeklődésének felköltésére alkalmas, szobrászilag kiaknázható mesealakok kerülnek előtérbe, céljuk, hogy a gyermekeket a művészi alkotás állandó szemléletével a szép szeretetére neveljék.

Ilyen játszótéri díszkutak között az elmult évben Telcs Ede: Hüvelyk Matyi kútja került felállításra a Városmajor nagy játszóterén. A Lukácsfürdő előtti parkot Mackó úr és Róka koma megszemélyesítésével Maugsch Gyula műve díszíti.

Az érettebb ifjúsághoz szól az Arany János-pad a Városligetben, Arany János kedvelt sétáló helyén, Reményi József és Weichinger Károly műve, mely Arany hőseinek sorát jeleniti szemünk elé. A Statisztika-kertben Pongrácz D. Szigfrid: Ádám és Éva c. gyermekpárja nyert elhelyezést.

A budai várfal tövében létesült új parkban, a Lovas-út mentén, a hely történeti levegőjének hangulatában Horvay János; »Öreg honvéd«-je állíttatott fel.

A főváros áldozatkészségéből került az 1934. évben felállításra:

Gróf Tisza István szobra a Kossuth Lajos-téren (Zala György és Orbán Antal), Prohászka Ottokár szobra a régi Károlyi-kertben (felsőeöri Fülöp Elemér), Bem József tábornok szobra a Pálffy-téren (Istók János), a svábhegyi hősi emlék a Diana-úton (B. Hadzsy Duci), a 2-es huszárok hősi emléke a Bethlen bástyasétányon (Petri Lajos alkotása).

Budapest székesfőváros mindenkor kötelességének ismerte, hogy a magyar tudományos irodalmat támogassa, munkájában előmozdítsa s ennek során több év óta rendszeresen foglalkozik várostörténeti tanulmányok kiadásával. Fontosnak mondható a közvetlen könyvkiadásnak a székesfőváros részéről való kézbevétele épen ezen a téren, mert a várostörténet, épen a kiadási lehetőségek sokszor elhárithatatlan korlátai miatt, elhanyagolt, mellőzött kutatási ág volt, holott gazdag anyag állott rendelkezésre. Ennek a várostörténeti irodalomnak elősegítése pedig a nagy részben csak alig feldolgozott történeti adattömeg hozzáférhetővé tételét, újabb és újabb jellegzetes, sőt jelentős részletek megismerését vagy határozottabbá válását, a várostörténeti tudás elmélyülését jelenti.

Az 1934. évbben kiadásra került Nagy Lajosnak, az aquincumi múzeum vezetésével megbízott múzeumi őrnek műve: »Az aquincumi orgona« címmel. Az alapos, gondos, minden vonatkozásra, kapcsolatra kiterjedő és biztos kritikával dolgozó munka az antik orgonával foglalkozó további kutatások számára alapvető jelentőségű és a külföldi tudományos körök is rendkívül elismeréssel emlékeztek meg róla.

Kisebb várostörténeti tanulmányokat és beszámolókat foglal egybe a »Tanulmányok Budapest multjából« című sorozatos mű III. kötete, mely a részletkutatások eredményeit óhajtja közzé tenni s evvel is teljesebbé tenni a testvérvárosok multjáról való ismereteinket.

Új, eddig alig művelt tudományágat vezet be Németh Antal dr. műve »Az Ember tragédiája a színpadon«, mely Madách Imre nagy műve színrekerülésének 50 éves évfordulóján jelent meg s az Ember tragédiája változatos színpadi pályafutásán a magyar színművészet egy szakaszának történetét, egy darab magyar művelődéstörténetet vázol.

Új, ezúttal gazdagon illusztrált kiadásban jelent meg Kuzsinszky Bálint: Aquincumi útmutatója német nyelven. Ezzel az ásatások és leletek gazdag sorát összefüggően ismertető és tudományosan értékelő művel az egész világ szakköreinek is hozzáférhetővé vált az Aquincumi kutatások tanulságokban gazdag és ma már nemzetközi elismertetésben részesülő eredménye.

A székesfőváros a magyar írók nyomasztó helyzetén való segítés módozatainak megbeszélésére az illetékes hatóságok, az írói egyesületek, a könyvkiadói érdekképviseletek, a rádió és filmszakma képviselői részvételével értekezletet tartott.

Az összes felmerült kérdések beható megvitatása után az értekezlet azt határozta, hogy megalakítja az írók érdekképviseleti szervét az összes írói egyesületek közös bizottságának formájában és állást foglalt az írók szociális, társadalmi és anyagi megsegítésénél követendő főbb irányelvekben és azok részletes kidolgozását és végrehajtását részben erre a szervre, részben a hatóságokra bízta.

A magyar írók nehéz helyzetének enyhítése érdekében megindított munkának befejezése az 1935. és további évek feladata lesz.

A székesfőváros multjának minél behatóbb megismerése érdekében rendszeres ásatásokat folytat a fejlődéses településtörténeti, valamint topográfiai szempontból fontos épületmaradványok és egyéb lakottsági nyomok feltárására. Ezek a a rendszeres ásatások ma már nemcsak Aquincum castrumának és katonavárosának, Óbuda ősének, fekvését tisztázták, hanem a középkori város kialakulására is újabb fényt vetnek, sőt a legújabb időkben úgy a rómaiakat követő idők lakosaira, mint pedig az őstörténeti első lakókra egyre több adatot nyujtanak.

Az Aquincumi Múzeum állandó ásatásai mellett, melyek az 1934. évben az Aquincumtól északra fekvő, a római birodalom határát (limes) védő őrtornyok (szám szerint 4) maradványait tárták fel sokszor meglepő jó állapotban, nagyobb arányú ásatás folyt a Testvérhegyen, ahol három római gazdasági épület maradványai kerültek napfényre, egy ép állapotban igen ritka sírkerttel. Ezzel a római városhatár lakottságára, valamint a római út irányára kaptunk új adatokat.

A Csúcshegyen két honfoglaláskori sír került elő, érdekes maradványokkal, eddig az első ilyen lelet a főváros területén.

A Calvin-utcában egy régebben már felfedezett épületmaradvány alaposabb átkutatása során sikerült feltalálni egy hatalmas székesegyház alapfalait, melyhez gazdagabb épületcsoport csatlakozott. Hihetőleg ez volt az óbudai prépostság temploma, a székesfőváros területén a legelső templomok egyike. A maradványok többszörös átépítéséről és díszes kiképzéséről tanuskodnak.

A Szép Juhásznénál a Szent Lőrincről nevezett páloskolostor romjainak feltárását kezdte meg a főváros. A magyar alapítású szerzet főrendházának romjainak hollétét sikerült megállapítani, a templom maradványait összefüggően feltárni és a rend épületeinek rendszerét és kapcsolatát megvizsgálni.

A két utóbbi ásatás nagy terjedelme, a város fejlődéstörténetében fontos szerepet betöltő épületcsoportok komoly jelentősége alaposabb kutatásokat tesznek szükségessé, ezekre a következő évben kerül sor.

Az ásatásokból kikerülő leletanyag gondos vizsgálat és konzerválás után a székesfőváros megfelelő gyüjteményeinek kiegészítésére és teljessé tételére szolgál.

A székesfőváros a hazai művészet támogatására a következő alapítványokat és ösztöndíjakat osztotta ki.

Színészeti jutalomdíj. A székesfőváros volt tanácsa 84.679/1929—IX. számú határozatával két egyenkint 2000 pengős ösztöndíjat létesített olyan 35 évesnél fiatalabb színészek támogatására, akik valamely budapesti színpadon önálló szerepben már felléptek és alakításukkal tanujelét adták tehetségüknek és a további komoly fejlődésre is reményt nyujtanak.

Szociális szempontokra való tekintettel a két egyenkint 2000 pengős ösztöndíj 1932 óta négy, egyenkint 1000 pengős ösztöndíjjá változott. A költségvetés csökkentése következtében az ösztöndíj összege többízben változott, míg végre egyenkint 730 pengőben állandósult. A folyó évben is ez az összeg került szétosztásra.

Képzőművészeti főiskolai növendékek ösztöndíja. Az Országos M. Kir. Képzőművészeti Főiskola négy növendéke és pedig két szobrász és két festő részére a székesfőváros évente ösztöndíjat adományoz.

Az ösztöndíjra a főiskola rektora által érdemesnek ítélt főiskolai növendékek pályázhatnak.

Az ösztöndíj a folyó évben egyenkint 600 pengős összegben került szétosztásra.

Ferenc József koronázási jubileumi alapítvány. I. Ferenc József király koronázásának 25 éves jubileuma alkalmából a székesfőváros közönsége 415/1892. kgy. sz. határozatával alapítványt létesített Ferenc József koronázási jubileumi alapítvány címen. Az alapító okirat rendelkezései szerint az alapítvány kamataiból tudományos, irodalmi, művészi, ipari és kereskedelmi ösztöndíjak adandók ki.

A tudományos, irodalmi és művészeti díjak a közművelődési ügyosztály, az ipari és kereskedelmi díjak a polgármesteri V. (ipari) ügyosztály kezelésében állnak.

A tudományos díjat olyan 40 évesnél fiatalabb tudós nyerheti, akinek kijelölt tárgykörben végzett tudományos munkássága jogos reményt nyujt arra, hogy további működése a magyar tudomány nyeresége lesz.

Az irodalmi díjat olyan 40 évesnél fiatalabb író nyerheti, akinek irodalmi működése a pályázat feltételei közt megszabott műfajban a magyar irodalom jogos reménységének tekinthető.

A művészeti díjat felváltva olyan 40 évnél fiatalabb szobrász és festőművész kaphatja, aki alkotásaival tehetségének és fejlődési lehetőségének komoly bizonyságát adta.

A művészeti díjhoz tartozik még a zenei díj, melyet 30 évesnél fiatalabb zeneszerző nyerhet. Instrumentális művész a díjat csak díjazásra érdemes zeneszerző hiányában nyerheti.

Színművészeti akadémia növendékek ösztöndíja. A székesfőváros közönsége 120/1928. kgy. sz. határozatában az Országos M. Kir. Színművészeti Akadémia egy növendékének támogatására ösztöndíjat létesített.

A díjat a főváros a Színművészeti Akadémia igazgatóságának rendelkezésére bocsátja, amely azután a saját belátása szerint adja ki. A díj 1934. évben 300 pengő volt.

Hubay Jenő jubileumi díj. Hubay Jenő jubileumának alkalmával a székesfőváros közgyűlése 708/1914. kgy. sz. határozattal a Zeneakadémia egy kitűnő hegedűszakos növendékének jutalmazására alapítványt létesített.

A díjat a polgármester a Zeneművészeti Főiskola igazgatójának javaslatára ítéli oda. A díj 1934. évben 200 pengő volt.

Liszt Ferenc 50 éves jubileumára tett alapítvány. Liszt Ferenc első pesti szereplésének emlékére a székesfőváros közgyűlése a 980/1899. kgy. sz. határozattal három szegény növendék zenei kiképzésére alapítványt tett, melyet a polgármester a Zeneművészeti Főiskola igazgatójának javaslatára ad ki, zongoraszakos növendékeknek.

Az 1934. évben a díj egyenkint 200 pengőt tett ki.

Akadémiai pályadíj.

Hosszabb idő óta évről-évre juttat a székesfőváros a Magyar Tudományos Akadémiának egy pályadíjat, mely azt évi nagygyűlésein írja ki, lehetőleg más-más tudományágakban, olyan pontosabban körülírt tárgyakra, mely a székesfővárossal, a város multjával, fejlődés- vagy művelődéstörténetével kapcsolatban van.

A pályadíj folyó évben 800 pengő volt.

Székesfővárosi Képtár. A képtári anyag gyarapításánál, mint eddig is, kettős szempont érvényesült: egyfelől a történeti rész továbbfejlesztése, különös tekintettel annak budapesti kapcsolataira, másfelől az 1880-i tanácsi határozattal lefektetett irányelv — a fiatal magyar művésztehetségek istápolása.

A gyarapodás az 1934. évben összesen 141 műtárgy. Ezek a következőképen oszlanak meg: 66 olajfestmény, 10 tempera, 7 pasztell, 20 vízfestmény, 3 rajz, 13 metszet, 19 szobor, 3 plakett.

A fenti programm alapján vásárolt anyagban a következő jeles művészek művei szerepelnek: Bernáth Aurél, Csók István, Molnár C. Pál, Than Mór, Medgyesy Ferenc, Pátzay Pál, Márffy Ödön, Szlányi Lajos, Kukán Géza, Glatz Oszkár, Komáromi Kacz Endre, Szőnyi István, Derkovits Gyula, Bihari Sándor, Egry József, Zádor István, Edvi Illés Aladár, Tornyai János, Varga Oszkár, Csorba Géza, Pesky József, Telepy Károly, Pólya Iván.

A Budapesti Grafikai Gyüjtemény 98 metszettel gyarapodott.

A Székesfőváros a képtár vezetőségével együtt minden számottevő kiállításon mint vásárló szerepelt. Így a Nemzeti Szalónban rendezett Szinyei-Merse Pál Társaság-Céhbeliek, Őstehetségek, Dán Grafikusok, KUT, Paál László Társaság és Csoport, kiállításon, az Ernst Múzeumben a Munkácsy Céh, Derkovits Gyula emlék- és több csoportkiállításon, továbbá a Műcsarnok téli, Gyüjteményes és Nemzeti Képzőművészeti kiállításán. A különböző művészek gyüjteményes kiállításain mint kiállító is résztvett.

Az 1934-ben kiírt festészeti jubileumi »Ferenc József díj« pályázati anyagát a székesfőváros a Fővárosi Képtárban mutatta be, ugyancsak itt állította ki a hazai plakátművészet fejlesztése érdekében kiírt Idegenforgalmi Plakátpályázatra beérkezett műveket is.

Külföldi csoportok közül említésre méltó a Nemzetközi Jogászkongresszus tagjainak látogatása, kiknek fogadás keretében mutatta be a székesfőváros vezetősége a képtárat. Előkelő vendége volt még Julius Meier-Graefe német műtörténész. Nagyobb

csoportokban tekintették meg a képtárat az iskolák és az Iskolánkívüli Népművelési Bizottság előadásainak résztvevői, a képtár tisztviselőinek kalauzolása mellett.

A képtár összes látogatóinak száma az 1934. évben: 3923 fizető, 5388 ingyenes.

Adminisztrációs téren az újonnan alakult intézmény szerves kiépítése rótt feladatokat a vezetőségre. A képtár irodájának megalakulása és berendezése is ez év munkái közé tartozik.

Tárgyalás alá került a képtár kibővítése céljából az épület Kaplony-utcai szárnyának átépítése s evvel kapcsolatban megtörtént az építészeti pályázat kiírása, melynek kapcsán Walder Gyula építész tervét fogadta el a székesfőváros.

8. Székesfővárosi Állat- és Növénykert.

Székesfővárosi Állat- és Növénykert. Az állatállomány a megnyitás évében, 1912-ben 2477 darabból állott és 322.316 aranykorona értéket képviselt. Ez az érték a háborús évek folyamán történt elhullások következtében az 1923. év végéig 177.453 aranykoronára szállott alá, de ettől az évtől kezdve fokozatos emelkedést mutatva, az 1934. év végén ismét 403.441 pengőre emelkedett.

Az állatállomány darabszáma és értéke 1933. és 1934. években a következő volt:

1933. évben: 426 emlős állat,
1.548 madár,
1.489 hal, csúszómászó és kétéltű,
összesen ... **3.463** darab, **396.074** P értékben.

1934. évben: 432 emlős állat,
1.589 madár,
1.491 hal, csúszómászó és kétéltű,
összesen .. **3.512** darab, **403.441** P értékben.

Az igazgatóság a fenntartás költségeiből az 1934. évben 23.078·94 pengőt fordított az állat- és növényállomány felújítására és pótlására.

Az állatkert látogatóinak száma az elmult években a következőképen alakult:

1925. évben 634.000, 1926. évben 690.000, 1927. évben 641.000, 1928. évben 704.000, 1929. évben 602.000, 1930. évben 507.000, 1931. évben 364.000, 1932. évben 343.000, 1933. évben 379.000, 1934. évben 419.164. 1934. évben 1770 darab éves bérletjegyet adtunk ki: felnőtteknek 12 pengő, 10 éven aluli gyermekeknek és tanulóknak 6 pengőért, közalkalmazottaknak 8 pengőért és azok gyermekeinek 5 pengőért.

A belépődíjak 1934. évben a következők voltak: hétköznapokon felnőtteknek 70 fillér, 10 éven aluli gyermeknek 30 fillér; vasárnapokon 50 fillér és 30 fillér, minden hónap első vasárnapján (filléres vasárnap) felnőttnek 40 fillér, 10 éven aluli gyermeknek 20 fillér.

Az akvárium, díszhalkiállítás és pálmaház felnőttnek 20 fillér, gyermeknek 10 fillér. Tanulók csoportos látogatás alkalmával, kísérő tanár vezetésével 20 fillér belépődíjat fizettek.

A tavaszi és őszi hónapokban a tanulóifjúság számára vetítettképes ismeret; terjesztő előadásokat rendezett az állatkert az állatkerti mozgószínház helyiségében - télen jégpályát, nyáron gyermekjátszóteret tartott fenn ; a Fővárosi Könyvtárnak az állatkertben elhelyezett 5. sz. fiókja díjtalanul szolgáltat ki könyvet a bérletjegyes közönségnek. A nyári idényben magas színvonalú hangversenyeket rendezett az állatkert — 1934. évben a Budapesti Szimfónikus Zenekar közreműködésével —, kiváló művészek és művésznők felléptével. Minden évben fényképpályázatot hirdet, amelynek díjazására 5 díjat tűz ki. — Végül mint újítás említhető meg a megszűnt teniszpálya helyén létesített lovasiskola, amely iránt a közönség körében igen nagy érdeklődés mutatkozik.

Az intézmény kiadásában megjelenő »A Természet« c. folyóirat kiváló írógárdája biztosította a lapnak további fellendülését.

KÖZÉLELMEZÉS

Közélelmezés.

A közélelmezés általában. A főváros lakosságának élelmiszerellátása az elmult évben minden tekintetben kielégítő volt. Az élelmiszerfogyasztás emelkedett, az élelmiszerek ára viszont csökkent. Az árufelhozatal mindig bőséges volt és az egyre növekvő kínálat folytán az árak olcsóbbodtak. De kedvezően befolyásolta az áralakulást az élelmiszer-nagyvásártelep is. A nagyvásártelep a nagykereskedelmet külön választotta a kiskereskedelemtől, ami az árak egységes kialakulásához vezetett. Az egységes áralakulás pedig alapvető kelléke a jó és olcsó közélelmezésnek.

Már az eddig szerzett tapasztalatok is azt mutatják, hogy a nagyvásártelep a termelők, a kereskedők és a fogyasztók érdekeit egységesen szolgálja, azért a további fejlesztése minden szempontból kívánatos. Az első teendő tárház építése volna, hogy nagytömegű felhozatal alkalmával a felesleges élelmicikkek megfelelően tárolhatók legyenek. Hasonlóképen szükség volna a vásártelepen hűtőberendezésre. A bővítési programmot azonban pénzügyi akadályok miatt egyelőre még nem lehet megvalósítani.

A mezőgazdasági termények alacsony árait a termelők szervezetekbe tömörülve igyekeztek megjavítani és az államhatalom segítségének bevonásával a termelés és a terményforgalmat megszervezni. Ebből a mozgalomból indult ki egyes fontosabb élelmiszerek forgalmának korlátozása.

Az élelmicikkek forgalmának szabályozására kiadott kormányintézkedések gyakorlati szempontból azonban nem mindig váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Így a tej forgalmának szabályozásáról szóló rendeletek ellen állandó a panasz. A jelenlegi állapottal senki sincs megelégedve, sem a termelő, sem a fogyasztó, sem a kereskedő. A tejkérdés azért újabb rendezésre vár.

A főváros e kérdés szabályozásánál a fogyasztók és termelők egyetemes érdekeinek érvényesítését kívánja. Nem híve a kötött forgalomnak, de változatlanul azt az álláspontot képviseli, hogy csak megfelelő minőségű és higiénikusan kezelt tej kerüljön forgalomba, mégpedig olyan áron, amely mellett a fogyasztóközönség tejszükségletét teljes mértékben kielégítheti, a tejfogyasztás emelkedése révén pedig a gazdák érdekei is kellőképen érvényesülhetnek.

A kormány a gabonaboletttát, ami a városi fogyasztóközönséget súlyosan terhelte, eltörölte. A lisztforgalmi adó azonban továbbra is érvényben maradt, úgyhogy a kenyér és a liszt nem olcsóbbodott.

A burgonya forgalmának megszervezésére megalakult a burgonyaszindikátus. Az árak irányítását így most bizottság intézi, amelyben a termelők és a fogyasztók egyaránt képviselve vannak. A szindikátus elsősorban a termelők súlyos helyzetén

van hivatva segíteni, de a hatóság részéről ellenőrzött áralakulás révén a fogyasztók érdekeit is szolgálja.

A húsellátás szolgálatában álló ipar és kereskedelem a jelenlegi súlyos gazdasági és hitelviszonyok között különösen nagyon nélkülözi a vásárpénztárt. A húsipari szakma kellő ellátása üzleti tőkével Budapest húsellátását növelné és a megnövekedett forgalom a húsárak olcsóbb alakulására is bizonyára kedvező hatással lenne a fővárosban.

A budapesti vásárról a budapesti vágóhídra összesen 19.156 db nagymarha került, vagyis a vásár a fővárosi fogyasztási szükségletnek alig 44%-át fedezte. Ez az arány 1933-ban 52%, az 1932. évben 66% és annakelőtte ennél magasabb volt.

A háború utáni első években a budapesti fogyasztás többszörösét tevő tranzit forgalma is volt a vásárnak, ahova 1922-ben több, mint 200 ezer nagymarhát hajtottak fel. A borjúknál a vásár szerepe még mindig jelentékeny. A vágásra került borjú 81.729 darabot, tehát 73%-ot szolgáltatott az előző évi 88%-kal szemben.

A székesfőváros ferencvárosi kikötője. A székesfőváros területén a legutóbbi időkig megfelelően berendezett kikötő nem volt. Emiatt az áruk ki- és behajózása a kikötőül használt rakpartokon bonyolódott le. A rakpartok rakodás céljára azonban nem voltak megfelelők, miután azok erre a célra rendkívül szűkek, nincs sem vasúti, sem közúti összeköttetésük, nincs megfelelő rakodási felszere lésük és régebben évenkint, esetleg többször is áradásnak, elöntésnek voltak kitéve. Ilyen körülmények mellett a székesfőváros kereskedelme nem tudott bekapcsolódni az annak idején nagyjelentőségű keleti áruforgalom lebonyolításába és így igen nagy áruforgalom került el a székesfőváros területét.

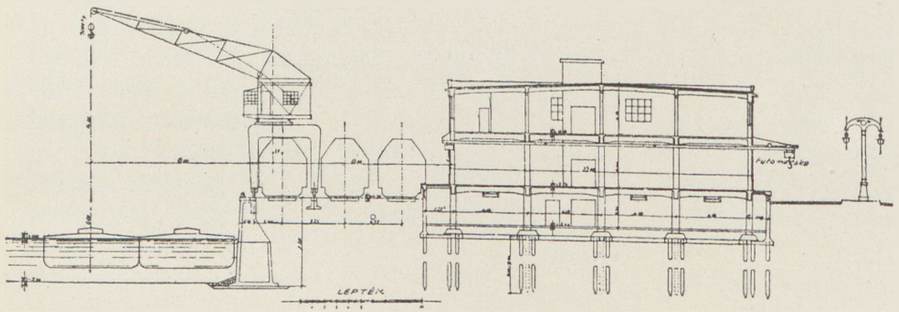
Ez okból a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara 1892-ben, majd később 1894-ben ismételten is sürgette úgy a kormányt, mint a fővárost, hogy a dunai áruforgalomnak a fővárostól való teljes elterelődésének megakadályozása érdekében létesíttessék egy megfelelő tárházakkal, rakodási felszerelésekkel és vasúti vágányzattal ellátott kereskedelmi kikötő.

A kikötő létesítésének elkerülhetetlen szükségességét úgy a kormány, mint a főváros teljes mértékben elismerték és annak megvalósításával mindkét részről behatóan foglalkoztak, melynek során az állam és a főváros között tárgyalások folytak, mígnem az 1911. évben az állam a kikötő megépítésére nézve arra az elhatározásra jutott, hogy a kikötőt a soroksári Dunaágnak az 1904. évi XIV. törvénycikkel elrendelt szabályozási munkálataival kapcsolatban kell megoldani.

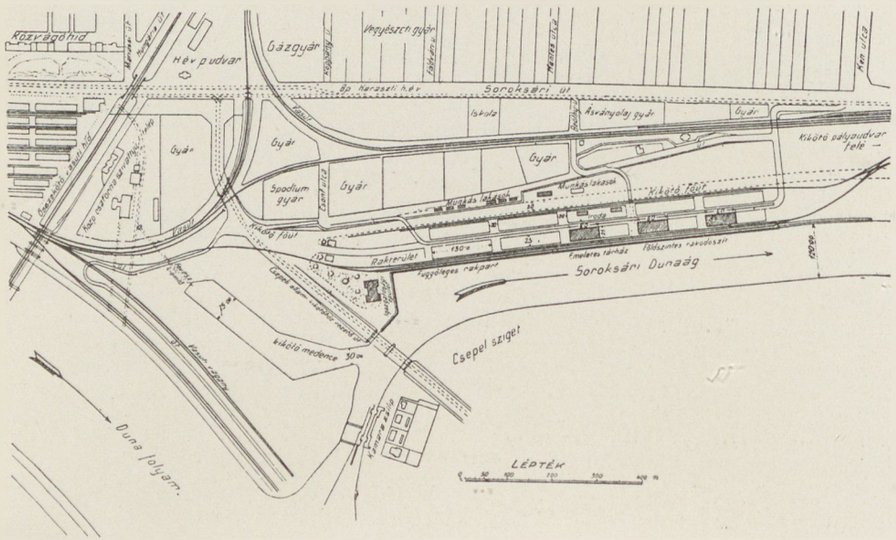
Az állam a soroksári Dunaágat szabályozta, annak balpartját kotrási anyaggal feltöltötte, felső végén hajózó zsilipet épített, megépítette a kikötő pályaudvart és a fővárosi kikötő két parti vágányát.

A székesfőváros az állam által ilymódon rendelkezésére bocsátott parton 1919-től 1929-ig mintegy 4,000.000 pengő költséggel megépítette a 863 fm hosszú függőleges vasbeton rakpartot, épített egy 5000 négyzetméter rakterülettel bíró egyemeletes alápincézett vasbeton tárházat, megépítette a harmadik vasúti vágányt és az emelődaruk vágányzatát, beszerzett négy darab villamos emelődarut, elkészítette a kikötőbe vezető úthálózatot és a kikötő kerítését, ellátta a kikötőt vízvezetéki-, csatorna- és világítási hálózattal létesített külön műhelyt, iroda- és munkás-lakóépületet.

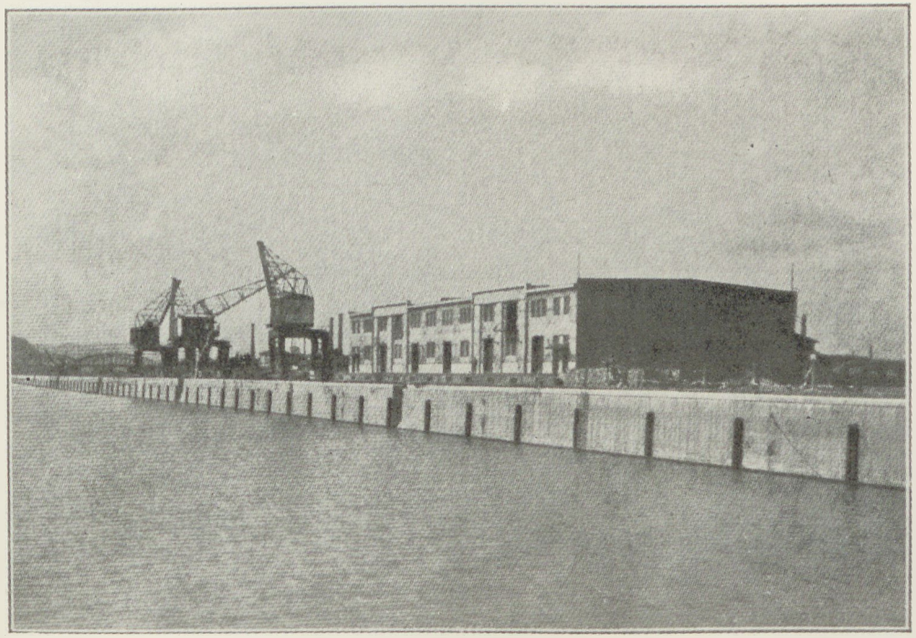
A FERENCVÁROSI HELYIKIKÖTŐ.

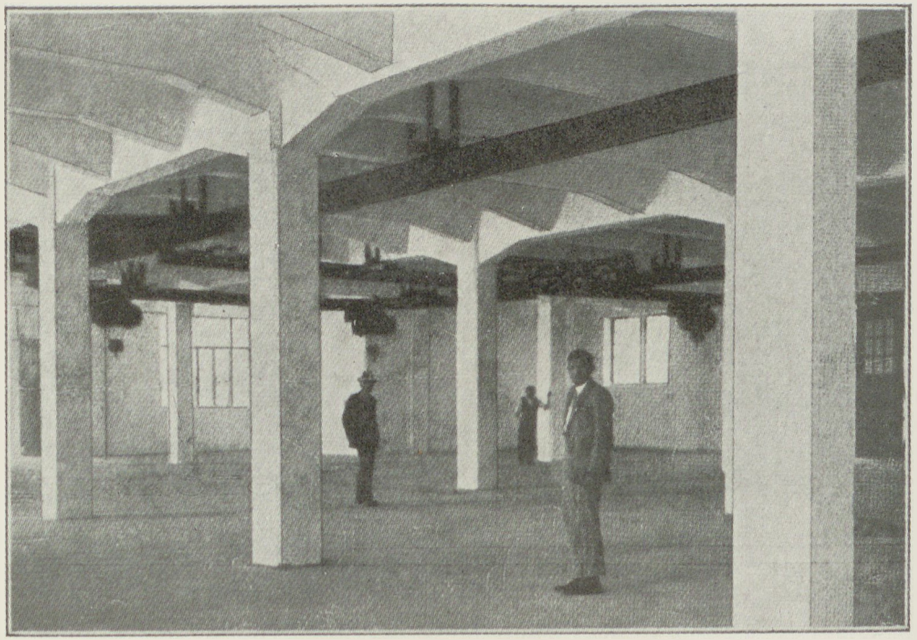
1. Általános elrendezés.

2. Keresztmetszet.

3. Rakpart és az emeletes tárház.

4. A tárház földszintjének belseje futómacskával.

Az állam és a főváros közös költségén létesült végül a fővárosi és az állami kikötőhöz vezető lejáró út, a jelenlegi Kvassay Jenő-út.

A székesfőváros tehát ilymódon egy modern berendezésű kikötőt állított a székesfővárosi kereskedelem rendelkezésére a fővárosnak déli részén, amely eddig a Duna partjának igénybevételétől teljesen el volt zárva, miután a Ferenc József-hídtól déli irányban a Duna bal-, vagyis pesti partját egészen az Összekötő vasuti-hídig a Leszámítoló Bank által kezelt közraktárak és a dunaparti teherpályaudvar tartják még ma is teljesen lefoglalva és így a főváros ezen fejlődésre képes igen jelentékeny része a Duna használatától ezen kikötő létesítéséig teljesen meg volt fosztva. E miatt a főváros ezen részein a kereskedelmi élet sem fejlődhetett úgy ki, mint ahogyan az például a főváros északi részén, hozzáférhető rakodóparttal bíró Lipótvárosra nézve fennáll.

Ezen a hiányosságon akart tehát a székesfőváros elsősorban segíteni a Ferencvárosi-kikötő létesítése által.

A székesfőváros ezen kikötőjének építkezése és berendezése 1928. évi november havában jutott abba az állapotba, hogy áruk ki-, illetve átrakására már használatba volt vehető, amely év utolsó két hónapjában 14.726 métermázsa nagyrészt faáru kirakása eszközöltetett.

A kikötő igénybevétele a következő években erősen megnövekedett ezen városrészben azidőben folyt nagymérvű építkezések következtében, úgyhogy a kikötő áruforgalma 1929. évben 951.000 métermázsát, 1930. évben pedig 1,163.000 métermázsát tett ki. 1931. évtől kezdve a forgalom állandóan csökkenő irányzatot vett fel az építkezések csökkenése és általában a gazdasági helyzet romlása következtében, amennyiben a forgalom 1931-ben 795.000 métermázsára, 1932-ben 654.000 métermázsára, 1933-ban pedig 538.000 métermázsára csökkent. Az 1934. évi forgalom ismét lényeges emelkedést mutatott, amennyiben ebben az évben a kikötőbe érkezett áruk mennyisége 933.000 métermázsát tett ki, amely emelkedést nagyrészt az Ausztriából ismét lehetővé vált nagymennyiségű fenyőszálfának viziúton (tutajok) történő behozatala idézte elő.

A Ferencvárosi kikötő részére kijelölt terület az Összekötő vasúti-hídtól déli irányban a soroksári Dunaág balpartján Pestszenterzsébet határáig terjed. A hossza mintegy 3500 méter. Ebből 825 méter az Összekötő vasúti-hídtól a Dunaág legészakibb pontjáig terjedő északi külső rész. Ettől déli irányban mintegy 1000 méter a kikötő belső kiépített és felszerelt része és mintegy 1700 méter a kikötő külső déli még kiépítetlen (nyers) partterülete, amely terület a kikötő fejlesztésének lehetővé tételére szolgál.

A kikötőbe irányított uszályok a nagy Dunáról a Csepelsziget legészakibb csúcsán elhelyezett úgynevezett kamarazsilippel történő bezsilipelés útján juthatnak be, ugyanígy történik a kikötőből eltávozó uszályoknak a nagy Dunára való kijutása is.

A zsilipet az állam kezeli és annak használatáért minden esetben díj fizetendő, amely a szállított áru neme és súlya és az uszály nagysága szerint változó összegekben van megállapítva, és pedig az uszálytest után darabonkint 2·50 pengőtől 7·50 pengőig, az uszályban szállított és I—V. áruosztályba sorozott áruk után tonnánkint 1 fillértől 14 fillérig terjed.

Az uszálynak a zsilip bejáratától a kikötő rakodópartjáig való beállítása vontatás útján történik. A rakodópartra beállított, áruval megrakott uszályok kirakását a

kikötő vezetősége teljesíti a rendelkezésre álló elektromos emelődaruk segélyével, amelyért a rakodott áru neme szerint könnyebb fajsúlyú (fa) áruk után métermázsánkint 5 fillér, nehezebb fajsúlyú (kő, vas, kavics) áruk után métermázsánkint 4 fillér emelődaru használati díjat szed.

A Ferencvárosi kikötő 1931. évi június hó 15 óta a polgármesteri VIII. (közélelmezési) ügyosztály ügykörébe tartozik és a székesfővárosi javadalmi intézőség kezelése alatt áll.

Vásárigazgatás, nyilt élelmiszerpiacok. Az 1934. év folyamán megszűnt a Lövöldetéri piac, a Budagyöngyén felállított piac pedig modernizáltatott. A Kolosy-téri piacról a nem állandó árusok árusítóhelyeit a főváros áthelyeztette a Szépvölgyi-út, Lajos-utca és Újlaki-rakpart közötti területre. A Döbrentei-téri piac iparcikkárusai a Lenke-úti élelmiszerpiac mellé helyeztettek át. A Ferdinánd-téri iparcikkárusok árusítóhelyeit a főváros kiköveztette és általában rendeztette. A felsoroltakon kívül nagyobb átalakítások vagy modernizálások eszközölhetők nem voltak, mert nem állott rendelkezésre megfelelő költségvetési keret.

Vásárcsarnokok. 1934. évben a vásárcsarnokokba és piacokra együttesen 2,317.086 q élelmiszer érkezett, melyből az összes piacokra 116.083 q esik. Az elmult évi 2,048.248 q — ebből 81.327 q esik az összes piacokra — felhozatallal szemben az 1934. évi eredmény 13%-os emelkedést mutat. Ez főképen az előző évi kedvezőtlen gyümölcstermés eredménye.

Ha a járműveket vesszük figyelembe, azt látjuk, hogy 1934. évben a vasúti felhozatal 9·8%, a gyalogos felhozatal 7% csökkenést mutat. Ezzel szemben hajón 9%-kal, kocsin 23%-kal és autón 53%-kal emelkedett a felhozatal az előző évhez viszonyítva.

Fontosabb élelmicikkekből a felhozatal így alakult:

	1933. év métermázsa	1934. év métermázsa
Baromfi	109.679	117.630
Tojás	50.744	60.596
Vöröshagyma	69.024	85.742
Fejeskáposzta	90.971	89.517
Burgonya	572.730	554.550
Gyümölcs	417.710	504.376
Főzelékfélék	534.075	608.348
Összesen	**1,844.933**	**2,020.759**

A fontosabb cikkek árai évi átlagban az 1934. évben az előző évhez viszonyítva következőképen alakultak:

	1933. év fillér	1934. év fillér	% csökkenés vagy emelkedés
Elsőrendű leveshús	156	154	— 1·29
Sertéshús (comb, lapocka, tarja)	154	151	— 1·95
Sertészsír	143	128	— 10·49
0-ás liszt	38	32	— 15·73
2-es «	36	31	— 13·89
6-os «	31	26	— 16·13

	1933. év	1934. év	% csökkenés vagy emelkedés
	fillér		
Fehér kenyér	48	39	— 18·75
Félbarna kenyér	36	31	— 13·89
Leölt csirke	204	193	— 5·4
« liba kg	148	130	— 12·17
« « «	149	133	— 10·74
Teatojás db	8	7	— 12·50
Teljes tej lit.	32	32	— —
Teavaj (tömb) kg	269	251	— 6·7
Élőponty «	137	134	— 2·19
Bab (fehér, aprószemű) «	21	23	+ 9·5
Borsó (feles) «	53	45	— 15·10
Lencse (hazai) «	53	56	+ 5·6
Vöröshagyma (makói) «	11	11	—
Fejeskáposzta «	14	21	+ 50
Savanyú káposzta «	25	31	+ 24
Rózsaburgonya .. «	11	10	— 9·1
Alma (közönséges) «	53	48	— 9·44

A bab, lencse, káposzta és savanyított káposzta ára emelkedett ; minden egyéb cikk ára csökkenést mutat.

Kormányintézkedés folytán fennmarad annak a szüksége, hogy az 1934. év folyamán a vásárcsarnoki gépüzem részlegesen leépíttessék. Ugyancsak az 1934. év folyamán újból életbe lépett az 51.900/1934. számú polgármesteri rendelet folytán a vásárcsarnoki helypénz, amelynek értelmében bizonyos cikkek, példának okáért déligyümölcs, az alacsonyabb bérfizetési kötelezettségi skálába soroztattak be. Ugyancsak ez a rendelet szüntette meg a Vámház-körúti vásárcsarnoknak központi csarnok jellegét és ennek következtében az előnyösebb fekvésű elárusítóhelyek helypénze 100%-ról 50%-ra mérsékeltetett. Ezen intézkedés következtében élveznek a karzati áruhelyek bérlői is 50%-os helypénzcsökkentést.

A Vámház-körúti vásárcsarnok előtti idénypiacot a főváros annyira leépítette, hogy az 1934. évben már csak a karácsonyfaárusítás történt e helyen és minden egyéb idénycikk a vásárcsarnok belső területére szorult.

Megszüntette a főváros a Közraktár-utcai rakodót is és e célból az úttesten lefektetett sineket felszedette.

A vásárcsarnokokban végzett épületkarbantartási munkálatok értéke meghaladta a 100.000 pengőt.

Szarvasmarhaközvágóhíd és vásár. A szarvasmarhaközvágóhíd és vásár fejlesztése körül az 1934. évben újabb munkálatok kivitelre nem kerültek. A karbantartási munkálatokra a szarvasmarhaközvágóhíd és vásár intézményénél 15.380 pengőt tett ki az engedélyezett költségvetési hitel összege, melynek keretén belül az általános javítási munkák kerültek elvégzésre.

Az 1934. év folyamán felhajtatott 22.648 db nagymarha, ebből 5511 bika, 5588 ökör, 9938 tehén, 1435 növendék és 176 bivaly. Az állatok minőségük szerint a következőképen osztályoztattak : elsőrendű volt : 444 darab, másodrendű : 19.987 darab, silány : 606 darab, növendék : 1435 darab, bivaly : 176 darab.

Országrészek szerint részletezve érkezett:

A Duna balparti megyékből	885 db
A Duna jobbparti «	11.185 «
A Duna-Tisza közéről	5.702 «
A Tisza jobbparti megyékből	545 «
A Tisza balparti «	4.043 «
A Tisza-Maros szögéről	288 «
Összesen	**22.648** db

Az átlagsúlyok az 1933. évi átlagsúlyokkal szemben emelkedtek:

magyar bikánál	17 kg-mal
« ökörnél	5 «
tarka bikánál	35 «
« ökörnél	21 «
« tehénnél	4 «
növendéknél	27 «

csökkentek:

magyar tehénnél	6 «
bivalynál	17 «

Az átlagsúlyok és átlagárak alakulását egyébként a következő adatok mutatják:

Magyar vágómarha	Darab	Összsúly	Évi átlagsúly	Évi átlagár
Bika	226	147.105	651	34
Ökör	2.669	1,546.760	580	39
Tehén	794	332.275	418	37
Bivaly	173	90.005	520	25

Tarka vágómarha	Darab	Összsúly	Évi átlagsúly	Évi átlagár
Bika	5.229	3,988.105	763	47
Ökör	2.896	1,962.035	677	43
Tehén	9.052	5,055.745	559	41
Növendék	1.437	611.195	425	45

A vásárról elszállíttatott vasúton belföldre 2 darab, külföldre 300 darab, elhajtatott vidékre lábon 2796 darab, összesen: 3098 darab.

A borjúvásárra felhajtatott: szopósborjú: 82.023 darab, rúgott borjú: 12 darab, összesen: 82.035 darab.

Országrészek szerint érkezett:

A Duna jobbparti megyékből	22.639 db
A Duna balparti «	2.423 «
A Duna-Tisza közéről	52.630 «
A Tisza balparti megyékből	2.838 «
A Tisza jobbparti «	423 «
A Tisza-Maros szögéről	1.082 «
Összesen	**82.035** db

Ebből a mennyiségből elszállíttatott vidékre tengelyen 306 darab.

Felhajtatott továbbá: juh: 11 darab, bárány: 272 darab, összesen: 283 darab, aprómarha és pedig:

A Duna balparti megyékből	31 db
A Duna jobbparti «	17 «
A Tisza jobbparti «	3 «
A Duna-Tisza közéről	232 «
Összesen	283 db

Ebből a mennyiségből vidékre tengelyen elszállíttatott 3 darab juh. Közvetlen a rakodóról a közvágóhídra, a vágóhídi vesztegvásárra, valamint a főkapun át a vágóhídra érkezett :

	Nagymarha	Borjú	Aprómarha
Rakodóról a vágóhídra	16.459	9.977	20.316
Vesztegvásárra	16	—	130
Főkapun át	7.552	19.954	11.352
Összesen	**24.027**	**29.931**	**31.798**

A vásáron működő bizományosok száma 32 volt.

A szarvasmarhaközvágóhídon levágatott :

Nagymarha	43.670 db
Borjú	111.430 «
Aprómarha	32.141 «

Az 1933. évi mennyiséggel szemben tehát : borjúnál : 15.247 darab volt az emelkedés, nagymarhánál 2461 darab és aprómarhánál 4959 darab volt a csökkenés.

Hússzállítás : Belföldre elszállíttatott : 2842 darab nagymarha, 2457 darab borjú és 453 darab aprómarha.

A szarvasmarhaközvágóhídi nagybani húsvásár forgalma a következő adatokat mutatja :

Nagymarha	32.538 db
Növendék	14 «
Bivaly	174 «
Birjú	83.556 «
Birka	7.573 «
Bárány	3.533 «

A szarvasmarhaközvágóhídon az 1934. év folyamán teljesített húsvizsgálat eredményéről az alábbi adatok nyujtanak tájékoztatást :

A levágott állatok fajtája és neme		Levágatott összesen	Ebből gümőkóros volt absz. számban	Ebből gümőkóros volt százalékban
a) magyar fajta	bika	194	17	8·76
« «	ökör	5.349	1.208	22·58
« «	tehén	1.205	149	12·36
	Együtt	**6.748**	**1.374**	**20·21**
b) nyugati fajta	bika	6.360	802	12·61
« «	ökör	11.037	2.154	19·52
« «	tehén	19.305	5.059	26·20
	Együtt	**36.702**	**8.015**	**21·84**
bivaly		199	21	10·55
	Összesen	**43.649**	**9.410**	**21·56**
c) aprómarha :	borjú	111.053	83	0·07
	juh	27.909	—	—
	bárány	4.200	—	—
	kecske	33	—	—
	Összesen	**143.195**	**83**	**0·07**
	Mindössze	**186.844**	—	—

A közfogyasztástól elvont állatok közül:

Az 1934. év folyamán	Feltételes közfogyasztásra, illetőleg a hatósági hússzékbe utaltatott	Ipari feldolgozásra került, illetőleg megsemmisittetett
Bika	15	—
Ökör	54	2
Tehén	83	2
Bivaly	3	—
Borjú	99	8
Juh	54	—
Bárány	—	—

	Kényszervágott:		*Elhullott:*
Bika	21	Nagymarha	2
Ökör	47	Borjú	1
Tehén	80	Juh	2
Borjú	77	Bárány	1
Bivaly	2		
Juh	4		
Bárány	2		

Megsemmisített állatrészek:

1. Tüdő	14.473	6. Gyomor	81	11. Félfej	171
2. Máj	9.487	7. Bél	443	12. Szegyváz	92
3. Szív	101	8. Tőgy	111	13. Vegyeshús	156
4. Vese	2.525	9. Nyelv	32	14. Terhes méh	1.466
5. Lép	286	10. Bárzsing	14		

Külföldre szállíttatott: 20.503 juh húsa 298.634 kg súlyban (Párizsba) és 8800 kg súlyban zsigerek (Bécsbe).

A központi húsvizsgálóállomáson az 1934. év folyamán teljesített húsvizsgálat eredményéről az alábbi adatok nyujtanak tájékoztatást:

Behozatott	Az érkezett húsokból a vizsgálat során a közfogyasztásból kizáratott, vagyis nyersen hatósági hússzékbe	előkészítve	ipari feldolgozásra utaltatott
458.341 kg marhahús	9.106 kg	5.394 kg	9.790 kg
3.464 « bivalyhús	— «	128 «	126 «
17.905 « növendékhús	913 «	165 «	1.660 «
4,625.741 « borjúhús	1.012 «	347 «	3.214 «
31.081 « juhhús	34 «	— «	350 «
950 « kecskehús	31 «	— «	— «
202.940 « bárány, gödölye	— «	— «	79 «
703.359 « lehúzott sertés	14.724 «	960 «	2.494 «
1,064.088 « szalonnás sertés	2.653 «	1.886 «	1.777 «
242.148 « süldő	3.506 «	24 «	237 «
103.158 « malac	644 «	— «	447 «
Összesen **7,453.175** kg	**32.623** kg	**8.904** kg	**20.174** kg

A székesfővárosi közvágóhidak *bakteriológiai húsvizsgáló laboratóriumába* az 1934. év folyamán 1689 vizsgálati anyag érkezett, ami az előbbi évihez viszonyítva (1933-ban 1541) ismét emelkedést mutat. A feldolgozott anyag következőképen oszlott meg. A lóvágóhídról 13 vizsgálati anyag, az összes vizsgálatoknak 0·77%-a,

a szarvasmarhavágóhídról 333, a vizsgálatoknak 19·72%-a, a sertésvágóhídról 256, a vizsgálatoknak 15·16%-a, a vidékről behozott husokból 408, a vizsgálatoknak 24·15%-a, a piacokon, üzletekben, húsfeldolgozó és húsraktári helyiségekben megejtett vizsgálatok során 585, a vizsgálatoknak 34·63%-a, a székesfővárosi kerületi állatorvosok útján 84, a vizsgálatnak 4·97%-a, vidékről 9, a vizsgálatoknak 0·53%-a és végül a székesfővárosi állategészségügyi telepről 1 vizsgálati anyag került a laboratóriumba kiegészítő vizsgálat, illetve kórmegállapítás céljából.

A lóvágóhídról származó 13 ló közül 4 a bakteriológiai vizsgálat során sterilnek bizonyult, 9-nél pedig az izomzat az ember egészségére ártalmatlan csirákkal volt fertőzve.

A szarvasmarhavágóhídról származó 108 szarvasmarha (a levágott állatoknak 0·248%-a közül 89 (82·40%) csiramentes volt, 7 (6·48%) állat izomzata az ember egészségére ártalmatlan csirákkal elvétve, 5 (4·63%) állaté ugyancsak e csirákkal kisfokban, háromé (2·77%) pedig nagyfokban volt fertőzve. Megállapítást nyert ezenkívül 3 (2·77%) állatnál gümőkór és egynél (0·92%) lépfene.

A 209 megvizsgált borjú közül, a vágóhídon levágottak 0·187%-ában 178 (85·17%) csiramentesnek bizonyult, 21 (10·05%) borjú izomzata az ember egészségére ártalmatlan baktériumokkal elvétve, 2 (0·95%) borjúé ugyanezen baktériumokkal kisfokban és 7 (3·35%) borjúé nagyfokban volt fertőzve. Egy (0·48%) állatnál gümőkór nyert megállapítást.

A vágóhídról vizsgálatra került 2 bivaly húsa steril volt.

A levágott 13 juh közül 12-nek az izomzata, vagyis a vizsgált esetek 92·30%-a csiramentes volt, 1 juhnál (7·69%) kisfokú saprophyta csirás fertőzöttség volt kimutatható.

Egy kecske is vizsgáltatott, melynek húsa csiramentesnek bizonyult.

A sertésvágóhídról 256 sertésből, a levágottak 0·049%-ából kaptunk vizsgálati anyagot. 195 (7·617%) sertés csiramentes volt, 7 (2·73%) sertés húsa az ember egészségére ártalmatlan csírákkal elvétve, 17 (6·64%) sertésé kisfokban és háromé (1·17%) nagyfokban volt fertőzve. Egy sertésnél (0·39%) gümőkórt, 33-nál (12·89%) sertésorbáncot állapítottunk meg, 5 egyébként steril sertésnél sertéspestis nyert megerősítést.

A vidékről érkezett husokon 408 alkalommal vált szükségessé a kiegészítő bakteriológiai vizsgálat, illetve kórmegállapítás. Vizsgálatra került 163 szarvasmarha, 54 borjú, 1 bivaly, 3 juh és 187 sertés. A 163 szarvasmarha közül 119-nek húsa, vagyis 73% csiramentes volt, nyolcé (4·90%) az ember egészségére ártalmatlan csirákkal elvétve volt fertőzve, 20 (12·27%) állatnál részben e csirákkal való közepes fertőzöttség, részben gümőkór volt jelen, s végül 16 (9·81%) szarvasmarha izomzata nagyfokban volt fertőzve saprophyta csirákkal.

A megvizsgált 54 borjú közül 42 (77·78%) steril volt, 2 (3·70%) elvétve, 3 (5·55%) kisfokban és 7 (12·96%) nagyfokban volt fertőzve az ember egészségére ártalmatlan csirákkal.

A vizsgált egy bivaly izomzata fertőzve volt saprophyta csirákkal.

A három megvizsgált juh sterilnek bizonyult.

A 187 sertés közül 144 (77%) csiramentes volt, 9 (4·84%) az ember egészségére ártalmatlan baktériumokkal elvétve, 10 (5·34%) ugyanezen baktériumokkal kisfokban és 13 (6·95%) nagyfokban volt fertőzve. Megállapíttatott azonkívül 11 (5·83%) állatnál sertésorbánc, továbbá megerősítést nyert 10, egyébként steril sertésnél a sertéspestis.

A piacokat, üzleteket, húsfeldolgozó és húsraktári helyiségeket ellenőrző állatorvosok 585 esetben vették igénybe a laboratóriumi vizsgálatokat. Beküldtek összesen 282 baromfit és pedig: 203 tyúkot, 40 kacsát, 26 libát és 13 pulykát. A baromfiak vizsgálata során 172-nél baromfikolerát, kettőnél baromfitífuszt, nyolcnál tuberkulózist és háromnál spirochaetosist, a többinél pedig főleg fülledést, rothadást és különféle szervi megbetegedés állapíttatott meg. 303 esetben kolbász-, hurkafélék, disznósajtfélék, darált és pácolt husok, halak, konzervek kerültek vizsgálatra, melyeknek vizsgálata során 184 eset (60·70%) kifogásoltatott.

A székesfővárosi kerületi állatorvosok által beküldött 84 vizsgálati anyagnál, melyeknek nagyrésze baromfiból és húskészítményből állt, 64 esetben, 76·19%-ban volt ok a kifogásolásra.

Vidékről beküldött anyag 9 esetben került vizsgálat alá. Ezek közül 5 szarvasmarhának izomzata steril volt, 1 juhon lépfene állapíttatott meg, 4 ízben pedig kolbászfélék hústösszetételének fajlagossága határoztatott meg.

A székesfővárosi állategészségügyi telep megkeresésére 1 vizsgálatot végzett az intézet. Ebben az esetben szarvasmarhán lépfene nyert megállapítást.

A laboratórium az év folyamán csak a vizsgálatok végzéséhez feltétlenül szükséges anyagok és apróbb műszerek pótlására szorítkozhatott.

A múzeum 28 kórbonctani állandó készítménnyel szaporodott.

A jéggyár 6,723.112 kg jeget állított elő, ami az 1933. évi forgalommal szemben 1,269.078 kg emelkedést mutat.

A trágyatermelés 14.539 q volt, ami az 1933. évivel szemben 3016 q apadást jelent.

Az elkobzott és az állategészségügyi telepre szállított szerv és hulladék mennyisége 2709 q-át tett ki.

A szarvasmarhaközvágóhídon az 1934. év folyamán 230 mészárosmester, 11 bőr- és faggyúátvevő, 11 beles és pacalosmester, továbbá 35 húsfuvarozó működött. Az állatok feldolgozásával, valamint a melléktermékek tisztításával 207 mészárossegéd 11 bőr- és faggyúmunkás és 28 bél- és pacaltisztítómunkás foglalkozott.

Az állategészségügyi szakszolgálatot 17 végleges és 3 ideiglenes állatorvos és 2 ideiglenes állatorvosgyakornok, a közélelmezési szakszolgálatot 5 végleges és 1 ideiglenes tisztviselő látta el. Ezeken kívül foglalkoztatva volt 1 végleges, 4 ideiglenes tisztviselő, 2 gépész, 39 végleges és 1 ideiglenes altiszt, 17 ipari szakmunkás és 136 tisztogató és egyéb munkás.

Az állatvásárok és közvágóhidak igazgatóságánál, a szarvasmarhaközvágóhíd, valamint a sertésközvágóhíd és vásár egyesített számadásvezetőségénél és pénztáránál 5 végleges, 10 ideiglenes tisztviselő és 2 altiszt látta el a szolgálatot.

Sertésközvágóhíd és vásár. A sertésközvágóhíd és sertésvásár fejlesztése céljából az 1934. évben a 95.399/1934. VIII. polgármesteri számú határozattal különféle karbantartási munkálatokra engedélyezett 28.160 pengő hitelösszeg keretén belül a következő munkálatok nyertek végrehajtást.

Kocsifertőtlenítő helyiség falburkolása, lóvágóhídi elárusító épület javítása, 35 db bélláda beszerzése, zártvásári mérlegházak és szállások javítása, váróaklok létesítésénél különféle munkák, húsvásár előtti hullámlemeztető mázolása, téglafal kerítés építésénél felmerült különféle munkák, vágócsarnok és várószállás tető javítása, vasajtó készítése, magaspálya javítása.

A sertésközvágóhídon termelt és a főváros különböző területein felhalmozódott húsfelesleg és a hússertések feldolgozására és exportálására Poels és Mendel cég konzervüzem létesítésére engedélyt nyert. A régi zsírcsomagoló helyiséget alakították át nevezett üzem céljaira és a hűtő két termét (à 160 m²) feldolgozóhelyiségnek.

A konzervgyártáshoz szükséges gőz- és vízvezetékről a polgármester 171.223/1934. VIII. határozatával gondoskodott, a felmerült munkálatok 4100 pengő költséggel készültek. A húskonzervgyár működését csak az 1935. évi januárjában kezdette meg.

Ugyancsak az 1934. év folyamán cseréltetett ki a hűtőépület egyik földszinti termének beton padozatburkolata sokkal tetszetősebb és könnyebben tisztántartható keramit padozatra. A munkálat 4991·16 pengőbe került.

A sertésvásár 1934. évi forgalmi adatait a következő számok mutatják:

Felhajtatott:

	Sertés	Süldő	Malac
a nyiltvásárra	446.032	6.441	2.509
a zártvásárra	29.956	98	11
közvetlenül vágóhidra	54.881	106	60
Összesen ...	**530.869**	**6.645**	**2.580**

Havonkint részletezve:

Felhajtatott:

Hónap	Nyilt vásárra			Zárt vásárra			Közvetlenül a vágóhidra		
	sertés	süldő	malac	sertés	süldő	malac	sertés	süldő	malac
	darab			darab			darab		
Január	36.802	10	—	173	—	—	2.881	—	7
Február	30.524	64	—	200	—	—	2.649	—	—
Március	34.026	—	—	171	—	—	3.502	—	4
Április	37.457	253	—	229	—	—	3.308	—	—
Május	40.913	48	—	471	—	—	4.744	—	—
Június	34.104	18	—	981	—	—	4.764	—	—
Július	36.847	—	—	1.374	—	—	4.808	—	—
Augusztus	34.259	—	—	7.762	5	—	4.242	—	—
Szeptember	30.655	—	—	8.020	—	—	4.623	—	—
Október	40.785	13	—	6.248	—	—	6.629	3	—
November	39.672	454	—	3.268	—	—	7.336	—	10
December	49.988	5.581	2.509	1.059	93	11	5.395	103	39
Összesen	**446.032**	**6.441**	**2.509**	**29.956**	**98**	**11**	**54.881**	**106**	**60**

A vásárról elszállíttatott belföldre:

	Sertés	Süldő	Malac
		darab	
Január	1.517	—	—
Február	1.157	—	—
Március	1.308	—	—
Április	1.780	—	—
Május	2.125	—	—
Június	1.938	—	—
Július	1.991	—	—
Augusztus	1.777	—	—
Szeptember	1.143	—	—
Október	1.313	—	—
November	1.449	—	—
December	2.479	148	1.556
Összesen	**19.977**	**148**	**1.556**

Külföldre elszállítás nem volt.

A sertésvásáron és közvágóhídon 1934-ben lemérlegelt állatok évi átlagsúlya volt: sertésnél 120·5 kg, süldőnél 41 kg és malacnál 12 kg darabonkint.

Az évi átlagár volt: sertésnél 77, süldőnél 78 és malacnál 89 fillér élősúlykilogrammonkint.

A sertésvásáron 34 bizományos működött.

A sertésközvágóhídon levágatott:

	Sertés	Süldő	Malac
		darab	
Január	37.551	10	7
Február	32.481	64	—
Március	37.976	—	4
Április	33.614	253	—
Május	45.938	48	—
Június	40.985	18	—
Július	39.868	—	—
Augusztus	44.895	5	—
Szeptember	40.735	—	—
Október	51.341	16	—
November	50.497	454	10
December	50.603	5.456	914
Összesen	**506.484**	**6.324**	**935**

Ebből kényszervágás 1131 sertés és 2 süldő.

A levágott összmennyiségből a székesfővárosi községi élelmiszerárúsító üzem 36.605 db sertést szúratott a mult évi 39.518 darabbal szemben.

A sertésközvágóhídi és vásári sertések etetésére kiszolgáltatást nyert 233 q szemestengeri és 2610 q vegyesdara.

A sertésközvágóhídi jéggyár az 1934. év folyamán 2,522.672 kg jeget állított elő a mult évi 2,143.750 kg-mal szemben.

A sertésvásártéri és közvágóhídi trágyatermelés 2466 q-t tett ki a mult évi 4392 q-val szemben.

Az év folyamán elkobzott és az állategészségügyi telepre szállított szerv és hulladék mennyisége 1400 q volt.

A sertésközvágóhídon működött 333 hentesmester, 8 szalonna- és zsírügynök, 16 belesmester és 35 húsfuvarozó.

Az állatok feldolgozásával, valamint a melléktermékek tisztításával 330 hentessegéd, 27 segédmunkás és 54 béltisztító munkás foglalkozott.

Az állategészségügyi szakszolgálatot 9 végleges, 2 ideiglenes hivatalnok állatorvos és 2 ideiglenes állatorvos-gyakornok, a közélelmezési szakszolgálatot 3 végleges és 1 ideiglenes tisztviselő látta el, az egyéb személyzet létszáma pedig a következő volt: 1 végleges tisztviselő, 6 ideiglenes hivatalnok, 2 gépész, 35 végleges altiszt. Az udvari és egyéb munkások száma 194 volt.

A hússzállításra vonatkozó adatok a következők:

Elszállíttatott vasúton:

Hónap	Külföldre				Belföldre			
	Félsertéshús	Szalonnás félsertés	Szalonna	Zsír	Félsertéshús	Szalonnás félsertés	Szalonna	Zsír
	métermázsa							
Január	—	—	—	—	—	—	229	366
Február	—	—	1.600	138	123	—	86	323
Március	—	—	2.963	853	244	—	50	148
Április	—	—	3.022	3.387	—	—	203	258
Május	—	—	3.378	4.363	—	—	96	40
Június	—	—	3.925	4.318	—	—	85	35
Július	—	—	5.802	3.497	13	—	10	121
Augusztus	—	—	6.131	8.298	—	—	78	50
Szeptember	65	—	5.280	7.819	—	—	31	43
Október	—	—	4.524	10.726	332	—	52	—
November	—	—	5.566	6.889	408	—	—	—
December	60	—	5.646	13.209	184	—	—	—
Összesen ...	**125**	—	**47.837**	**63.497**	**1.304**	—	**920**	**1.384**

Elszállíttatott tengelyen vidékre:

	Félsertéshús	Szalonnás félsertés	Szalonna	Zsír
	métermázsa			
Január	398	598	297	107
Február	201	230	89	272
Március	329	164	249	266
Április	359	544	382	199
Május	639	255	245	93
Június	598	449	325	13
Július	482	114	125	72
Augusztus	927	210	97	26
Szeptember	583	150	136	217
Október	1.193	240	220	66
November	1.087	135	104	—
December	1.276	725	98	—
Összesen	**8.072**	**3.814**	**2.367**	**1.331**

E mennyiségből a külföldre történt hússzállítás országok szerint így alakult:

	Félsertéshús	Szalonnás félsertés	Szalonna	Zsír
	métermázsa			
Cseh-Szlovákia	—	—	31.783	11.650
Németország	—	—	15.854	51.847
Olaszország	125	—	—	—
Svájc	—	—	200	—
Összesen	**125**	—	**47.837**	**63.497**

A sertésközvágóhídi húsvásár forgalma 1934-ben kitett:

	Félsertéshús	Szalonnás félsertés	Sózott szalonna	Zsír (hordóáru)
	darab		métermázsa	
Január	16.249	20.816	1.730	1.900
Február	17.480	21.810	2.620	540
Március	19.922	22.970	4.054	550
Április	14.827	18.399	3.810	3.680
Május	25.385	23.164	4.235	3.880
Június	28.024	22.585	4.665	3.785

	Félsertéshús	Szalonnás félsertés	Sózott szalonna	Zsír (hordóáru)
	darab		métermázsa	
Július	29.663	17.700	5.875	3.630
Augusztus	38.872	18.874	7.660	7.095
Szeptember	33.429	17.082	10.775	5.405
Október	48.380	22.177	8.595	7.820
November	49.708	22.116	6.125	6.615
December	51.224	20.104	5.665	12.870
Összesen	**373.163**	**247.797**	**65.809**	**57.770**

A sertésközvágóhídi hűtőben az 1934. év folyamán elhelyezést nyert 89.613 darab félsertéshús, 81.229 darab szalonnás félsertéshús, 256.622 darab oldalszalonna, 195.038 láda és 9000 hordó zsír.

A sertésközvágóhídi nagybani húsvásáron a hentesiparosok által értékesített hús és melléktermékek 1934. évi átlagára kg-kint fillérben kifejezve a következő volt:

Félsertés szalonnás I. rendű	107
« « II. «	102
Félsertéshús 1. rendű	108
« II. «	100
Szalámihús, csontozni való nehéz sertéshús ára	96
Sózott szalonna három darabos	98
« « négy «	96
Kenyérszalonna	100
Szalonna olvasztani való	119
Háj	120
Zsír, hordóáru	125
Sertésbelsőrész	71
Töpörtyű I. rendű	108
« préselt	22
Sertésbél gyomorral darabonkint	83
Sertésvér literenkint	7

A sertésvágóhídon az 1934. év folyamán teljesített húsvizsgálat eredményéről az alábbi adatok nyujtanak tájékoztatást:

Levágatott és megvizsgáltatott:	506.484	sertés
	6.324	süldő
	935	malac
Összesen	**513.743**	darab.

A levágottak közül: gümőkóros volt	9.874	drb	= 1·92%
borsókás «	154	«	= 0·03%

A feltétlen közfogyasztástól elvonatott összesen:

		Ezekből feltételes közfogyasztásra, illetőleg a hatósági hússzékbe utaltatott	ipari feldolgozásra utaltatott, illetve megsemmisíttetett	A kifogásolás leggyakoribb oka	Esetek száma
Sertés	2.388	2.023	301	gümőkór	1.432
Süldő	57	46	11	pestis	590
Malac	7	7	—	sárgaság	176
Sertéshús	179	100	143	orbánc	173
Sertés szalonnája	—	64	—	borsókakór	154

Megsemmisített sertésszervek és egyéb húsrészek:

Tüdő	28.414	db
Szív	1.273	«
Máj	13.165	«
Lép	788	«
Vese	3.837	«
Gyomor	116	«
Bél	3.000	«
Csecsmirigy	9	«
Terhes méh	3.156	«
vegyes hús, szalonna és bőrke	3.109	kg.

A hatósági húspároló és hússzék forgalma 1934. évben.

	Párolás	Olvasztás	Nyershús	Szalonna
	d a r a b			kg
Január	120	120	8	763
Február	101	98	8	818
Március	116	101	9	778
Április	150	144	14	1.562
Május	106	104	12	1.205
Június	142	135	18	1.489
Július	227	240	27	2.412
Augusztus	246	236	19	1.532
Szeptember	175	158	18	1.806
Október	236	228	15	1.369
November	183	174	18	1.645
December	200	148	35	2.862
Összesen	**2.002**	**1.886**	**201**	**18.241**
	71 332 kg súlyban	120.879 kg súlyban	19.110 kg súlyban	

Lóvásár: A heti és országos lóvásári forgalom 1934. évben következő volt: Felhajtatott: csikó 108, hintós 146, nehéz igás 5641, könnyű igás 7560. Eladatott: csikó 23, hintós 10, nehéz igás 995, könnyű igás 2057. Felhajtatott: szamár 53, öszvér 25, alárendelt 9704, vágó 4396. Eladatott: szamár 31, öszvér 23, alárendelt 5587, vágó 4396. Összesen felhajtatott 27.553 db ló, ezek közül gazdát cserélt 13.062 db, tehát 47·48%.

A lovak átlagára a következő volt: csikó 1 éves korig 36 pengő, hintós 373 pengő, nehéz igás 332 pengő, könnyű igás 210 pengő, alárendelt 103 pengő, vágó 64 pengő, szamár 40 pengő, öszvér 55 pengő. Németországba a lóvásáron keresztül körülbelül 600 db lovat szállítottak katonai célokra.

Községi Élelmiszerárusító Üzem. Az üzemi forgalom állandó jellegű, emelkedése megtorpant, egyrész a világgazdasági válság hatása alatt, másrészt az egyes fővárosi üzemek megszüntetése, beolvasztása és üzletkörének korlátozása tárgyában kiadott belügyminiszteri rendelet hatása alatt. Sőt a fogyasztó közönség vásárlóerejének nagymérvű leromlása az 1934. évben már jelentékeny visszaesést eredményezett.

Az elmult év folyamán lépett életbe a belügyminiszteri rendelet értelmében a fővárosi közkórházaknak és közintézményeknek élelmiszerekkel való ellátásának az új rendje. Ennek értelmében a romlandó élelmiszereket továbbra is az üzem,

szállítja, míg a nem romlandó élelmiszerek nyilvános versenytárgyalás útján szereztetnek be.

A fogyasztóközönség részére az elmult évben 52 üzletben végezte az üzem az árusítást.

A beruházások a súlyos gazdasági viszonyok miatt csak a legszükségesebb mértékre voltak korlátozva. Nagyobb beruházás volt az április hó 21-én leégett zsírolvasztóépületnek mintegy 30.000 pengővel való újra építése és modernizálása, valamint a munkásöltözőknek és fürdőhelyiségnek a higiéne követelményeinek megfelelő átalakítása és melegvízszolgáltató berendezéssel való ellátása.

Az üzem 1934. évi forgalma 191.273 q áru volt, 12,452.843 pengő értékben.

Községi Lóhúsüzem. A Községi Lóhúsüzem létesítését a székesfőváros törvényhatósági bizottsága 1905. évi szeptember hó 1-én tartott közgyűlésén határozta el 1056/1905. kgy. sz. határozatával. Az üzem létesítésének az volt a célja, hogy a főváros szegény lakosságának olcsó hússal és kolbászfélékkel való ellátása biztosíttassék. Ez okból az üzem létesítését elhatározó közgyűlési határozat azt is kimondja, hogy a lóhús és a lóhúsból készült hentesáruk (kolbászfélék) önköltségi áron árusítandók; ezek szerint a Községi Lóhúsüzem szociális üzemnek tekintendő, melyből a főváros háztartása jövedelemre igényt nem tart.

Ugyancsak elhatározta a közgyűlés azt is, hogy a lóhúst és az abból készült kolbászféléket közvetlenül a fogyasztók részére az üzem saját kezeléséből hozza forgalomba, mely intézkedésnek az esetleges visszaélések megakadályozása volt a célja, nehogy a lóhús- és az abból készült kolbászfélék, mint marhahús és marhahúsból készült termékek árusíttassanak a fogyasztóközönség részére.

A Községi Lóhúsüzem gyári telepe a sertésvágóhíd déli szomszédságában lévő és eredetileg sertés-szabadvásár céljára létesített, azonban közcélra soha fel nemhasznált 24.710 m² területen nyert berendezést.

Az első berendezés igen szerény keretek között mozgott, ami kitűnik abból, hogy a közgyűlés e célra összesen 5000 aranykoronát engedélyezett. Ez összeg az üzemtelep céljára kijelölt területen már meglevő épületek átalakítására, a telep és az első három elárusítóhelyiség berendezésére használtatott fel.

Forgótőkére ugyancsak 5000 aranykoronát kapott az üzem. Így kezdette el az üzem 1905. évi október hó 1-én a működését a közélelmezési (VIII.) ügyosztály irányítása és a sertésközvágóhíd akkori intézőjének vezetése mellett. Az üzem számviteli teendőit is a sertésközvágóhíd intézősége végezte.

Az üzem fejlődése folytán azután a törvényhatósági bizottság 1908. évi június hó 10-én 1100/1908. kgy. sz. határozatával elrendelte, hogy az üzem vezetése és számvitele a sertésközvágóhídtól különíttessék el és mint vagyonilag elkülönített üzem folytassa működését. Ugyanez a közgyűlési határozat újból hangsúlyozza az üzem szociális rendeltetését és kimondja, hogy az esetleges nyereség vagy az üzem fejlesztésére, vagy pedig a lóhús és lóhúskészítmények eladási árának csökkentésére fordítandó.

Ezen idő óta tehát a Községi Lóhúsüzem a fővárosnak elkülönített vagyonkezeléssel bíró üzeme, mely 1924. évi augusztus hó 22-én mint egyéni cég cégjegyeztetett és szervezete ma már megfelel a kereskedelmi alapon működő hasonló magánüzemek szervezetének.

A megindulás csonka évében, tehát 1905. évi október hó 1-étől december 31-ig összesen 839 darab ló került levágásra és kitermelésre. Az első üzleti évben, tehát 1906-ban a vágási forgalom már 3927 darab volt. Az első időkben tapasztalt idegenkedés leküzdése után a közönség egyre nagyobb keresletet tanusított a lóhús és lóhúskészítmények (kolbászfélék) iránt, úgyhogy 1911-ben már 9540 darab ló került levágásra és feldolgozásra. A forgalom csúcspontját 1930. évben érte el, amikor az üzem 13.024 darab lovat dolgozott fel, melyekből 1,478.340 kg hús és 1,380.762 kg kolbászféle, összesen tehát 2,859.102 kg áru került emberi fogyasztás céljára forgalomba.

Az 1931. évben bekövetkezett gazdasági világválság azonban károsan hatott a községi lóhúsüzem működésére is. Azóta a forgalom évről-évre ismét csökkent, úgyhogy 1934. évben 8484 darab levágott lóból már csak 981.960 kg húst és 634.418 kg kolbászfélét, összesen tehát 1,616.378 kg árut hozott az üzem forgalomba emberi fogyasztás céljára.

Az üzem fejlődésével párhuzamosan az üzem telepét és elárusítóhelyeit is fejleszteni, bővíteni, illetve szaporítani kellett.

Az üzemnek ma már a közegészség és tisztaság követelményeinek mindenben megfelelő, modernül berendezett és felszerelt önálló vágóhídja, kolbászgyára és hűtőberendezései vannak az üzem telepén. Ezeket kiegészítik az irodai épületek, gépház, a szükséges istálló és raktárhelyiségek, az árusítás pedig a főváros különböző helyein berendezett 39 elárusítóhelyen folyik.

Az épületek és berendezések az üzem 1934. évi vagyonmérlege szerint az értékcsökkenés és avulás címén évről-évre eszközölt leírások után ma 182.955 pengő értéket képviselnek. A fejlesztést az üzem a saját erejéből, a községi háztartás megterhelése nélkül eszközölte, sőt az üzem az első beruházás és forgótőke céljára a főváros háztartásától nyert és fentebb említett 10.000 aranykoronát is még a háború előtti béke években teljes értékű aranykoronával a községi alapnak visszatérítette.

A Községi Lóhúsüzem ma is az eredetileg részére kijelölt és szigorú elhatárolt keretek között fejti ki tevékenységét, altruisztikus és szociális rendeltetésétől el nem tért és a főváros népélelmezésének úgy a multban, mint a jelenben is egyik jelentős tényezője.

Az üzem bevételei és kiadásai a legutóbbi 5 évben a következőképen alakultak :

	Bevétel	Kiadás
1930. évben	3,762.727·72 P	3,750.515·10 P
1931. «	3,430.648·— «	3,402.765·88 «
1932. «	2,565.163·27 «	2,561.298·51 «
1933. «	1,989.626·— «	1,968.097·25 «
1934. «	1,440.156·10 «	1,532.491·63 «

A lóhúst az üzem a legutóbbi 5 évben a következő átlagárakon hozta forgalomba :

1929. évben	86·45 f.	évi átlagában
1930. «	80·— «	« «
1931. «	77·— «	« «
1932. «	65·66 «	« «
1933. «	61·01 «	« «
1934. «	64·60 «	« «

Állategészségügyi telep. Az állategészségügyi telep feladata — az 1928 : XIX. t.-c. rendelkezései, valamint az ezeket kiegészítő miniszteri rendeletek és tanácsi határozatok szerint — elsősorban a kóbor és gazdátlan, továbbá a veszett és a veszettség gyanújában álló ebek befogása és kiírtása, a veszettség fertőzésének gyanújában álló, valamint az embert mart ebek zár alá helyezése és megfigyelése. Másodsorban a főváros területén elhullott állatok hulláinak, a kiirtásra rendelt állatoknak a telepre való elszállítása, kiirtása és felboncolása oly célból, hogy a fertőző megbetegedések esetén az állategészségügyi hatóságok a szükséges óvóintézkedéseket megtehessék és esetleges járványok kifejlődésének elejét vehessék.

Hasonlóképen a telep feladata a közvágóhídi, a piaci, a vásárcsarnoki és az üzleti húsvizsgálatok során a közfogyasztástól elvont húsoknak, állati szerveknek, húskészítményeknek és hulladékoknak a telepre való elszállítása és oly módon való feldolgozása, hogy a közgazdasági szempontból értékes anyagok megmentessenek és értékesíthetővé váljanak. Ezek az anyagok : a húsliszt és a zsiradék. Az előbbi mint állati tápszer haletetésre, baromfi- és sertésnevelésre használható, az utóbbi pedig szappangyártás céljára szolgál. Mindkét cél elérését a feldolgozógépek korszerű berendezése biztosítja. Ezek segélyével egyrészt a hullákban lévő kórnemző anyagok, úgymint baktériumok, baktériumspórák, élősdiek stb. a magasnyomású és így magas hőfokú gőzzel történő főzés útján megsemmisülnek, másrészt az így nyert termékek állatetetési és ipari célokra felhasználhatók lesznek.

Az állategészségügyi telep ügykörébe tartozik végül a telepen lévő szappanműhely is, ahol a hullák feldolgozásából kitermelt zsiradékok, továbbá a sertésvágóhídról és sertésvásárról származó sertéshullák, illetve a közfogyasztástól elvont sertéshúsrészek ipari célra használtatnak fel.

A telep forgalma az 1934. évben a következőképen alakult :

1. A telepre hullaként beszállíttatott : 294 ló, 10 csikó, 1 szamár, 24 szarvasmarha, 28 borjú, 10 juh, 9 kecske, 186 sertés, 944 kutya, 243 macska ;

2. kiirtásra beszállított : 343 kutya, 56 macska ;

3 befogtak 913 kóborebet. Ebből kiváltásra került 193, kiirtatott 720 ;

4. ebmarás miatt megfigyelésre beszállíttatott 93 kutya (ezek közül 20 kiváltatott, 73 kiirtatott) és 2 macska.

Fertőző betegséget állapított meg a telep :

a) lépfenét 1 szarvasmarhán,
b) takonykórt 1 lovon,
c) sertéspestist 138 sertésen,
d) sertésorbáncot 1 sertésen,
e) veszettség élőkutyán 3 esetben, górcsövi vizsgálat alapján 12 esetben.

A közfogyasztás alól elvont húsrészek és szervek mennyisége, a beszállítás helye szerint a következő volt :

a közvágóhídakról (szarvasmarha-, sertés- és lóvágóhíd) beszállíttatott 733.979 kg a vásárcsarnokokból 43.520 kg, az állatorvosi egyetemről 64.740 kg, a m. kir. orsz. állategészségügyi intézetből 14.900 kg. Ezenfelül a sertésvágóhídról és sertésvásárról a szappanműhely céljaira még beszállíttatott 155.970 kg-nyi sertéshulla, illetve sertéshúsrész ;

A beszállított hullaanyagból kitermelt az üzem 71.273 kg húslisztet és 13.439 kg zsiradékot.

A szappanműhely az 1934. évben 1621 q súlyú különféle szappanféleséget értékesített 101.980 pengő értékben. A termelt szappan elsősorban a fővárosi intézetek és intézmények speciális igényeinek megfelelő minőségben készült. A főváros háziszükségletén felül termelt szappan a községi élelmiszerárusító üzem és a községi lóhúsüzem elárusító helyei útján jutott el a közönséghez. Az elárusításra kerülő szappan minőség tekintetében elismerten elsőrendű, eladási ára azonban mindenkor mintegy 15%-kal alacsonyabb volt a piaci áraknál.

A székesfőváros javadalmi intézősége. A székesfőváros a vásártartási joga alapján helypénzt szed mindazoktól az árusoktól, akik a főváros piacain, vásárterein, valamint közterületein áruikkal eladás céljából helyet foglalnak. A főváros ezt az évszázados jogát az idők folyamán változóan, hol bérbeadás útján, hol pedig saját házikezelésében gyakorolta. Így a javadalom legutóbb is évtizedeken keresztül 1917. évi március hó végéig bérbe volt adva és annak legutolsó bérlője Glück Mór, Weiser Ede és a »Budapesti olaj- és gépzsírgyár Bák Rafael« társvállalkozók voltak.

1917. március hó 14-én a főváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése 241. kgy. szám alatt úgy határozott, hogy a társvállalkozókkal megkötött javadalmi haszonbérleti szerződést felbontja és hogy a fővárosi javadalmi díjak beszedését 1917. április hó 1-től kezdődőleg házikezelésbe veszi és felhatalmazta a főváros tanácsát, hogy a szükséges intézkedéseket tegye meg.

A főváros tanácsa a közgyűlési határozatnak megfelelően e díjak beszedésére felállította a javadalmi intézőséget, ugyanakkor saját alkalmazásába átvette a volt bérlők személyzetét és ezzel megindította a helypénzeknek a székesfőváros saját alkalmazottai útján való beszedését.

A fizetendő helypénz nagyságára és a beszedés körül követendő eljárás szabályozására nézve addig fennállott rendelkezéseket a közgyűlés 1917. július hó 22-én 825. kgy. szám alatt módosította és arról szabályrendeletet alkotott.

Ezen szabályrendeletben az árusok által fizetendő helypénz *naponkint és négyzetméterenkint:*

a) élelmi cikkeket árusítókra nézve 16 fillérben,
b) iparcikkeket árusítókra nézve pedig 24 fillérben,
c) tehergépkocsi után darabonkint 2 koronában,
d) kétlovas kocsi után 1 koronában,
e) egylovas kocsi után 50 fillérben,
f) taliga vagy targonca után 40 fillérben,
g) kézikocsi után pedig 30 fillérben

állapíttatott meg.

A helypénz összegét a közgyűlés 1918. január hó 23-án hozott 80 kgy. számú határozatával részben megváltoztatta, amennyiben a földön levő áruhelyért vagy állvánnyal, illetve bódéval elfoglalt területért fizetendő helypénzt *négyzetméterenkint és naponkint:*

a) az élelmicikkeket árusítók után 12 fillérre,
b) az iparcikkeket árusítók után pedig 20 fillérre szállította le.

Ez a díjszabás 1925. évi május hó 1-ig volt érvényes, amidőn a fizetendő összegek a 953/1925. kgy. számú határozattal a jelenleg is érvényben levő összegekben állapíttattak meg, mely szerint *négyzetméterenkint és naponkint* jelenleg a következő összegek fizetendők:

a) az állandó bódéval elfoglalt terület után 8 fillér,

b) a földön levő áruval vagy ideiglenes állvánnyal elfoglalt területért 10 fillér, azonban ezeknél a legkisebb fizetendő díj 16 fillér,

c) tehergépkocsi után darabonkint 1·20 pengő,

d) a takarmánnyal megrakott kocsi után darabonkint 1·60 pengő,

e) kétlovas kocsi után darabonkint 96 fillér,

f) egylovas kocsi után darabonkint 64 fillér,

g) nagyobb kézikocsi után darabonkint 20 fillér

h) kisebb kézikocsi után darabonkint 10 fillér.

Ezeket a díjakat szedi be a javadalmi intézőség a 17 nyilt piacon, az országos vásárokon és a koszorúvásárokon, valamint a főváros összes közterületein, nemkülönben a templomi búcsúkon és egyéb alkalmi árusítási helyeken.

Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet. Úgy az intézet ügyforgalma, mint a megejtett vizsgálatok száma az 1934. év folyamán is emelkedő tendenciát mutatott. Az elintézett ügyiratok száma 4828 volt. Élelmiszer- és egyéb vizsgálatot 20.337 esetben végzett az intézet, amiből laboratóriumi vizsgálatra 17.524, a helyszíni vizsgálatokra pedig 2813 jutott. Kifogásoltatott 1839 vegyvizsgálatra benyujtott élelmiszer vagy egyéb tárgy, vagyis összesen 9·04%.

A kerületi elöljáróságok 9505 esetben vették igénybe a Vegyészeti Intézet közreműködését, a vásárcsarnokok pedig 2186 esetben. Az előbbieknél 13·3%-ot ért el a kifogásolt tárgyak száma, a vásárcsarnokoktól vizsgálat céljából beküldött tárgyaké pedig 11%-ot.

Más intézmények részére összesen 13.474 esetben eszközölt vizsgálatot a Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet. Ebből a legtöbb esik a polgármesteri ügyosztályokra (10.459), továbbá a Vízműigazgatóságra (1245) és a Bakteriológiai Intézetre, amely utóbbi 1226 esetben vette igénybe a fővárosnak kiválóan működő intézetét.

SZOCIÁLIS ÜGYEK

Szociális ügyek.

A főváros szociális lakáspolitikája és lakásügyi intézmények. Budapest székesfőváros hatósága a lakáspolitikai problémák vizsgálatát már 50 évvel ezelőtt kezdette meg. 1883-ban intézkedés történt a tömeglakások állandó ellenőrzés alá vonása iránt, majd a lakásrendészet életbeléptetését szükséglakások építkezése stb. követte. A főváros rendszeres és intézményes lakáspolitikai tevékenysége azonban újabb keletű és csak két és fél évtized tapasztalatáról számolhat be.

A törvényhatóság 1909. év tavaszán tárgyalta le Bárczy István dr. polgármester és a tanács által, az összes illetékes szakbizottságok hozzájárulásával előterjesztett s a lakás- és telekpolitika egész rendszerét felölelő elvi és részletes programmot. A lakásszükség ez időtájt rendkívül kiélesedett. Az üres lakások arányszáma 0·15% volt. A magánépítési tevékenység pangott, sőt a közép- és munkásosztály számára szükséges kislakások termelésében úgyszólván teljesen szünetelt s a közhasznú építkezési vállalkozás és szövetkezés, társadalmi és pénzügyi előfeltételek hiányában, még csirájában is alig jelentkezett. A segítésnek nem volt más útja, mint a hatósági építkezés megindítása.

A főváros építkezései 1909. év tavaszán indultak meg és azután a világháború kitöréséig folytak. Ezen első építkezési akciónak során körülbelül 5500 egy—három szobás lakás és 560 szükséglakás létesült.

A székesfőváros a létesült lakásokban a béreket a törvényes önköltségi elv és azon törekvés alapján állapította meg, hogy azok a lakáspiac béreire szabályozólag hassanak. A lakások kiadásánál a sokgyermekes, rossz kereseti viszonyok között élő munkásréteget részesítette előnyben.

A világháború az építkezéseket megakasztotta és csak 1925. év végén, több mint 10 évi kényszerű szünet után indult meg ismét a főváros lakásépítési munkája. 1926-ban 7 bérház épült, több, mint 1000 lakással. 1927. évben a banképítkezések által kereken 2500 lakás, 1929. évben pedig további 300 lakás létesült.

A második építési időszakban (1926—1930-ig) létesült lakások béreinek megállapításánál figyelembe vette a főváros a beruházott tőke amortizálását is és ezért itt a bérek — szemben a háború előtt létesített lakásokkal — magasabb nívón alakultak ki.

Budapest általában a kevésszobájú lakások városa, de a szobák általában nagyobbak, mint a nyugati rendszerű több helyiségekből álló kislakások szobái. A lakókonyha (Wohnküche) és a hálókamra (Alkove) nem tudott nálunk meghonosodni. Nálunk egyszobás lakás a tömegszükséglet főtípusa. A fővárosi egyszobás

lakásokban 16—24 négyzetméter területű szobák vannak, amelyekhez 8—12 négyzetméter konyha, ezenkívül előtér, kamra és W.-C., 6—8 négyzetméterig terjedő padlás és ugyanolyan pince járul. A minimális magasság 2·80 méter. Az ilyen lakás minimális összes térfogata 180—200 köbméter. A kétszobáslakásoké 260—280, a háromszobásoké 330—350, a kivételes négyszobásoké 420—440 köbméter. A kétszobás lakásoknál nagyrészben, a háromszobásoknál mindenütt van külön fürdőszoba és cselédszoba.

A lakásokat a főváros túlnyomóan a középosztály kisebb jövedelmű rétegei (köztisztviselő, kisiparos, kiskereskedő) és a munkásosztály számára létesítette. Kivételesen vannak középtisztviselők, művészek (műteremházak), otthon dolgozó kisiparosok (műhelybérház), üzletbérlők és egyéb speciális lakókategóriák számára épített házak is. A főváros tartózkodott a lakosok kasztszerű összetömörítésétől, de azért egyes házakban és telepeken az önkéntes homogenitás nagyobb foka jött létre, bár ennek hátrányos következményei nem jelentkeznek.

A főváros lakosainak nemcsak pusztán lakásszükségletéről gondoskodik, hanem házaiban és telepein játszótereket, lubickolókat, iskolákat, anya- és gyermekvédelmi intézeteket létesített.

Budapest székesfőváros az említett két építési korszakban összesen 9633 bérleményt (kislakásos bérházakban 6370, kislakásos telepeken 3263) és 1563 szükséglakást létesített.

A szociális célból létesített lakásokon kívül a közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály még 57 bérházat, 84 kisajátított házat, 12 alapítványi és 2 gyámtartalékalapi házat és 960 magánbérházban bérelt szükséglakást kezel s így ezidőszerint kezelésében 14.340 bérlemény áll. Ezek a fővárosban levő összes lakásoknak körülbelül 6%-át teszik ki.

Megnevezés	1 hely	1 szobás	2 szobás	1 szobás, fürdős	2 szobás, fürdős	3 szobás, fürdős	4 szobás, fürdős	5 szobás, fürdős	6 szobás, fürdős	Üzl.	Összes
Kislakásos bérházak	—	3.025	1.108	72	951	562	55	—	—	396	6.169
Kislakásos telepek	—	3.043	157	—	—	—	—	—	—	63	3.263
Bérházak	—	512	310	3	65	40	24	15	2	32	1.003
Kisajátított házak	—	329	136	—	24	27	5	—	—	31	552
Alapítványi és gyámtartalékalapi házak	—	66	57	—	8	14	2	—	—	12	159
Szükséglakások	2.007	26	—	—	—	—	—	—	—	—	2.033
Bérelt szükséglakások	250	690	20	—	—	—	—	—	—	—	960
Összesen	**2.257**	**7.691**	**1.788**	**75**	**1.048**	**643**	**86**	**15**	**2**	**534**	**14.139**

A főváros *bérházait* pénzügyi szempontból szerezte, vagyis építette és ezeknél a házaknál ma is a jövedelmezőség lehető fokozása a célja. A bérházakban is csaknem kivétel nélkül 1—2 szobás kislakások vannak és az épületek is szerény kivitelűek. Külön említendő az V. ker., Lipót-körút 7. és 17., valamint a IX. ker., Mester-utca 1. számú bérház, melyekben 4, 5, sőt 6 szobás lakások is vannak és az épületek is jelentős értéket képviselnek.

A kisajátított házakat a főváros városrendezési, iskolaépítési stb. célból szerezte meg, — régi, csak 1, 2 szobát magukbafoglaló objektumok — s azokat, amint a kisajátítás okául szolgáló cél megvalósulhat, lebontatja.

A kisajátított házak közös, külön csoportja a *Tabán*. A Tabán lebontásának egységes keresztülvitele 1933. évben kezdődött meg, amikor még itt 195 ház állott, mintegy 950 lakással. A házak lebontása az 1934. évben teljes befejezést nyert. Az itt levő kislakásokban lakó tabáni bérlők elhelyezése komoly feladatot jelentett a fővárosnak. A bérlők az elköltözéskor rászorultságuk figyelembevételével költözködési segélyben részesültek, 81 családot pedig szükséglakásokban helyezett el a főváros.

Bár a fővárosnak az a törekvése, hogy összes bérházaiban és telepein fokozódjék a bevétele, a mellett bérházaiban és telepein levő lakásain keresztül bérirányító szerepét is meg kívánja tartani.

Ezt a célt szolgálta a kislakásos bérházak és telepek csaknem összes lakásait érintő és 1934. évi november hó 1-én keresztülvitt béraránosítás.

A béraránosítás keretében a háború után létesült fővárosi lakásoknál csak bérleszállítás történt, míg a háború előtt épített lakások egy részénél a béreket, ahol azok indokolalanul és aránytalanul alacsonyak voltak, magasabb, de még mindig méltányos szintre kellett hozni. A béraránosítás után a kislakások lakbére, mint ez az alábbi kimutatásból is kitűnik, a magánbérházakban levő lakásokéval szemben mérsékeltnek tekinthető.

Kislakásos bérházak évi bérei pengőben.

1		2		1		2		3	
szoba konyhás lakás				szoba, fürdőszobás lakás					
min	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.
282	588	408	702	366	696	522	1.140	858	1.500

A béraránosítás során a kislakásos telepek bérei is újból lettek megállapítva. Itt az összes 1 szobás lakások 30%-ánál a havi bér 17 pengő, 9·5%-ánál 18 pengő, 6·5%-ánál 19 pengő, vagyis az összes lakások 47%-ánál a havi bér a 20 pengőt nem haladja meg. A lakások további 41%-ánál a havi bér nem haladja meg a 23 pengőt és csak a legjobban felszerelt 250 szoba-konyhás lakás éri el a havi 25 pengős bért. A 2 szobás lakások bére egységesen évi 420 és 432 pengő.

A székesfőváros építkezéseinél általában arra törekedett, hogy az olcsóbérű, 1—2 szobás lakások számát szaporítsa. Több évtizedes tapasztalat igazolta, hogy a főváros szegényebb sorsú néposztálya részére szükséges egészséges, telepi lakások építése a magántőke számára nem rentábilis és így ezen lakások létesítése a hatóság feladata. 1934-ben is épített a főváros ilyen telepi lakásokat a Városszéli-telepen.

A hajléktalan családok elhelyezésének kérdése. Szükséglakás-ügyek. Az 1930-as évek óta egyre emelkedett a kilakoltatott és hajléktalanná vált családok száma. A kilakoltatások végrehajtását a lakásügyi miniszteri biztos bonyolította le, munkája azonban csak békéltető eljárásokra és a kilakoltatásoknál adott hosszabb-rövidebb idejű halasztásokra terjedhetett ki, mert az állami és fővárosi szükséglakások zsúfolva voltak, szükséglakás hiányában tehát a családokat a szabadba volt kénytelen kilakoltatni.

A főváros egyik legfontosabb feladatává vált, hogy a kilakoltatott, keresetnélküli családok elhelyezését biztosítsa és a hatósági saját építkezés homlokterébe ismét a szükséglakás építkezés jutott. Azonban a szükségkalásoknak építkezés útján

való termelését nem folytathatta a főváros. A mellett ugyanis, hogy pénzügyi helyzete erre nem adott módot, a tapasztalat is azt mutatta, hogy az építkezés nem is gazdaságos, mert abból az összegből, amelyből 100—120 lakás építhető, lakásbérlés útján több, mint 100 család juttatható hajlékhoz. A főváros ezért elhatározta 1932-ben, hogy a gazdasági válság csökkenéséig a szükséglakás építés helyett a magánbérházakban jelentős számban üresen álló lakások közül bérel szükséglakásként való felhasználás végett lakásokat és ezeket közvetlenül a miniszteri biztos rendelkezésére bocsátja.

Szükség volt ezzel egyidejűleg a már meglevő szükséglakásokban lakók átrostálására, hogy csakis a valóban reászorulók tartsák elfoglalva a szükséglakásokat.

A fővárosnak a szükséglakásai felett való rendelkezési jogot az 1932. év elején megjelent 4780/1932.—M. E. számú rendelet adta meg, amely kimondotta, hogy a szükséglakást a közület és így a főváros is közsegélyként nyujtja az arra rászorulónak és a szükséglakás elvonása iránt a főváros intézkedhetik.

A székesfőváros 1933. év február havában kezdte meg a szükséglakások bérlését. 1933. évben 718, 1934. évben 205, 1934. év végéig tehát összesen 923 lakást bérelt a főváros (239 egy helyiség, 669 szoba-konyha, 15 két szoba-konyha). Az egyes lakások bére átlag havi 25 pengő.

A szükséglakás bérlések, elvonások és önként távozások által megüresedett lakások (fluktuáció) együtt — beszámítva a lakásfelosztást is — 1933-ban összesen 1320, 1934-ben pedig további 804 hajléktalan család elhelyezését tették lehetővé.

É v	Szükséglakás telepen fluktuáció	Bérelt szükséglakásokban			Összesen kiutalt szükséglakás	Ebből a miniszteri biztosnak beköltözésre átengedve
		bérlés	fluktuáció	lakásmegosztás		
1933.	279	718	129	194	1.320	1.061
1934.	259	205	211	129	804	532
Összesen	**538**	**923**	**340**	**323**	**2.124**	**1.593**

A szükséglakásokban úgy a főváros, mint a miniszteri biztos elsősorban többgyermekes családokat utalt be, mint ezt az alábbi kimutatás is igazolja.

É v	Telepi szükséglakásokban		Bérelt szükséglakásokban		Összesen	
	felnőtt	16 éven aluli gyermek	felnőtt	16 éven aluli gyermek	felnőtt	16 éven aluli gyermek
1933.	4.424	2.659	2.351	2.104	6.775	4.763
1934.	4.064	2.972	2.921	2.712	6.985	5.684
Összesen	**8.488**	**5.631**	**5.272**	**4.816**	**13.760**	**10.447**

A bérelt szükséglakások használatáért a főváros egy helyiségnél heti 2 pengő, a szobakonyhás lakásoknál heti 4 pengő használati díjat állapított meg. A használati díjnak körülbelül 30%-a folyik be, ami kedvezőnek mondható, ha tekintetbe vesszük, hogy a lakásokban általában keresetnélküli többgyermekes családok laknak s az állandó keresettel rendelkező családoknak a szükséglakásokat el kell hagyniok.

A szükséglakás-bérlés pénzügyi részére vonatkozóan meg kell említeni, hogy a kormányhatóság a bérelt lakások után befolyó állami adót a főváros részére megtéríti. A belügyminiszter úr e címen 1933. évben 30.000 pengő, 1934. évben pedig 45.000 pengő államsegélyt utalt át a főváros pénztárába.

Ha a bérlésekkel kapcsolatban felmerülő költségből a használati díjfizetéseket és az állami támogatást levonjuk, egy családnak egy éven keresztül szükséglakásban való elhelyezése a székesfővárosnak 1934. évben nem egészen 124 pengő kiadást jelentett.

Minthogy a 4780/1932.—M. E. számú rendelet a szükséglakás nyujtását közsegély egyik formájának minősítette, a fővárosi szükséglakásos telepeken a használati díjakat ezen körülménynek figyelembevételével kellett megállapítani. A főváros 1934. év végével a heti 4 pengőben, 4·50 pengőben és 5 pengőben megállapított használati díjakat leszállította olyképen, hogy a külön fülkés X. ker., Bihari-út 8. és VII. ker., Pillangó-utca 13/b. sz. telepi lakások heti használati díját 3 pengőben, a többi szükséglakását pedig heti 2, és 1·60 pengőben állapította meg.

Külön problémája volt a székesfővárosnak a főváros területén létesült bódé- és kunyhólakások megszüntetése. A hajléktalan családok egy része ugyanis saját maga által épített és lakás követelményeinek meg nem felelő egészségtelen kunyhókban, bódékban húzódott meg és ezekből a bódékból a XI. ker., Lágymányosi Dunasoron, továbbá a IX. ker., ferencvárosi kiserdő területén egész telepek létesültek. Hasonló települések keletkeztek a III., VI., VII. és X. kerületben is. A főváros 1931. nyarán intézkedett ezeknek a telepeknek állandó ellenőrzés alá való helyezése ügyében és a Lágymányoson létesült úgynevezett »Jeruzsálem« telepet és a ferencvárosi kiserdő« telepet a szociálpolitikai ügyosztály felügyelete alá helyezte. 1931. évben Jeruzsálem-telepen 120, a ferencvárosi kiserdőn pedig 700 bódé állott fenn, a főváros területén pedig összesen 1953 bódéban 7852 lélek húzódott meg. A Jeruzsálem-telepi bódék megszüntetése érdekében nagybányai vitéz Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony ínségakciója keretében 1932. évben egy 20 szükséglakásból álló házat épített a XI. ker., Andor-utca mentén fekvő fővárosi telken és ugyancsak e célra hasonló házat épített itt Buday-Goldberger Leó gyáros is. Ezekben a lakásokban 42 család, a telepi szükséglakásokban pedig 20 család nyert elhelyezést. A Jeruzsálem-telepen még megmaradt bódékat az 1933. év folyamán a főváros lebontatta és az elköltözött családoknak lakbérsegélyt utalt ki.

Már nehezebb feladat elé állította a fővárost a ferencvárosi kiserdő területén létesült bódételep. 1933. évben 111, 1934. évben pedig 150 bódét bontott le és az elköltözöttek közül 70 családot szükséglakásokban helyezett el. 1934. év végén 451 bódé állott fenn, amelyben összesen 1406 személy lakott.

Számolni kellett azonban azzal, hogy a kiserdei bódék lebontása rövid időn belül nem vihető keresztül és ezért a főváros 1934. év júniustól a bódélakásokat szükséglakás jellegűeknek nyilvánította és az elfoglalt terület után heti 50 fillér használati díjat állapított meg. 1934. év második felében a bódélakások után előírt használati díjaknak több, mint 50%-a befolyt.

1934. év végén a főváros szükséglakás-telepein használatba volt adva 1500 szükséglakás, a bérelt lakásoknál 1246, a kiserdőtelepen 451, összesen 3197 szükséglakás és ezekben 7836 felnőtt és 6237 (16 éven aluli) gyermek, összesen tehát 14.073 személy lakott.

Végül megemlítjük, hogy a főváros 1930. év óta minden év őszén felterjesztéssel fordult a belügyminiszter úrhoz a téli kilakoltatások felfüggesztése iránt. 1934. év szeptemberében szintén felterjesztette ezt a kérelmet és ez ügyben megkereste a lakásügyi végrehajtások lebonyolításával megbízott miniszteri biztost is.

A főváros lakáspolitikai tevékenységének tengelyében 1934. évben a hajléktalanság enyhítése állt. A szükséglakás-bérlések jelentős enyhülést okoztak e téren, de a lehetőségek ezirányban nem korlátlanok s ezért különösen fontos a szükséglakástermelés és olcsóbérű telepek építése. A városszéli telep létesítésével itt a főváros a helyes megoldás felé haladt.

A fővárosnak a súlyos gazdasági viszonyok között mindent el kell követnie az építkezések fokozására. Itt egyelőre az építési és tatarozási adókedvezmények megadásának a kormánynál való szorgalmazása, az olcsó építési hitel nyujtásának elősegítése és a főváros egészséges fejlődését biztosító végleges városrendezési terv létesítése a főváros feladata.

A gazdasági viszonyok enyhülésével a fővárosnak az egészségtelen bódé- és pincelakások megszüntetésére is törekednie kell. Ez fokozott lakásfelügyelettel és a lakosságnak egészségtelen lakásokból való kitelepítésével érhető el. Még rendes gazdasági viszonyok mellett sem várható, hogy az építkezők a főváros telepeihez hasonló munkáslakások építésére vállalkoznak, ez tehát továbbra is a hatóság feladata marad.

A gazdasági válság enyhülésével az építkezés fellendülése várható. Lehetőség szerint a fővárosnak oda kell hatnia, hogy az újabb építkezések a lakosság helyes területi elosztását idézzék elő. Elő kell segíteni a külterületeken a kertes családi házak létesítését, a belterületen pedig a bontva építést. Ezek az irányelvek nemcsak szociális lakáspolitikának, hanem egy egészséges világváros létrejöttének biztosítékai is.

Városszéli telep. (1934.) A X. ker., Külső Jászberényi-úti városszéli telep első részét a főváros 1933. év nyarán létesítette. Miután a telepítés a hozzáfűzött reményeknek megfelelt és a telepes családok egészségügyi és gazdasági viszonyaira jótékony hatással volt, a 45.621/1934.—IX. sz. polgármesteri rendelet intézkedett, hogy a városszéli telepítés céljára fordítandó 1 millió pengős »MABI« kölcsön még rendelkezésre álló összegéből 300.000 pengők eretén belül további ikerházak létesüljenek. 1934. év június havában 34 ikerház, azaz 68 egyszoba-konyhás lakás, továbbá egy kétszobás orvosi lakás és orvosi rendelő építkezései indultak meg szükségmunka keretében. Az új ikerházak a telep első felének építkezésénél nyert tapasztalatok alapján az 5 legjobban bevált típusban épültek fel. Az új lakásokban és gazdasági épületekben ugyanazok a helyiségek vannak, mint az elsőrész épületeiben, de a konyhák általában nagyobbak. Az új házak pince nélkül épültek, mert a tapasztalat azt mutatta, hogy az építés költségeit lényegesen megdrágító pincéket a lakók általában nem igen veszik igénybe és így szociális szempontból helyesebb a pince elhagyásával megtakarított összegből több lakás építését lehetővé tenni. A telep második felében felépült házakra a X. kerületi elöljáróság 23.891/1934. sz. alatt 1934. év szeptember hó 27-én adta meg a lakhatási engedélyt. A telepen 1934. év decemberében 810 lélek lakott, ezek közül felnőtt férfi 192 lélek, az összlakosság 23·70%-a, felnőtt nő 200 lélek, az összlakosság 24·69%-a, 15 éven aluli gyermek 338 lélek, az összlakosság 41·73%-a, 15 éven felüli gyermek 80 lélek, az összlakosság 9·88%-a volt.

A székesfőváros az új telepesek kertjeit is felszántatta és kertjeinek, valamint az új részre eső utaknak gyümölcs- és lombfákkal való fásításáról épen úgy gondoskodott, mint az első részben. Az új telepesek közművekkel, vízzel, kerítéssel való ellátása teljesen azonos a telep első felében alkalmazott megoldásokkal. Az új telepesek, a régiekkel teljesen azonos feltételek mellett, ugyancsak heti 5 pengő haszonbér ellenében kapják a telepi lakást és a hozzátartozó átlag 300 négyszögöles telket.

Miután a városszéli telepnek egészen speciális gazdasági és szociális rendeltetése van, minél eredményesebb működése érdekében fontos, hogy a telepesek — elsősorban gazdasági irányban — továbbképzésben részesüljenek és hogy közöttük a megértésnek, az egymás megsegítésének a gondolata minél erősebb legyen. Ezek a célok legkönnyebben akkor érhetők el, ha a telepesek egyesületbe tömörülnek, amely egyesület védi a telepesek gazdasági és kulturális érdekeit, gondoskodik különböző irányú továbbképzésükről és ápolja az együttműködés szellemét. Az egyesületnek azonban elsősorban megfelelő helyiségre volt szüksége. A polgármester úr méltányolva ezeket a körülményeket, 71.641/1934—pm. sz. rendeletével hozzájárult ahhoz, hogy a városszéli telepen a MABI kölcsön terhére 20.000 pengő költségösszeg keretén belül egy kultúrház épüljön. Az építkezés 1934. évi október hó elején megindult. A kultúrház a telep főterén áll és az előző évben épült üzletháznak nagyságában és stílusában megfelelő pendant épület. Egy nagy, körülbelül 200 személyt befogadó előadótermen kívül egy kisebb könyvtárszoba is van az épületben, ahol a telepesek, illetőleg az egyesület tagjai olvasgatnak és megbeszéléseket tarthatnak. A Budapesti Városszéli Telepesek Egyesülete 1934. év november hó 18-án tartotta alakuló közgyűlését.

A telepesek kertjeikben ez évben is körülbelül 20-féle zöldségfélét termeltek és a terményekből nemcsak nyári élelmezésük jelentékeny részét tudták fedezni, hanem egyes fajtákból (burgonya, káposzta stb.) téli használatra is eltettek. A zöldségfélék termesztésén kívül a telepes családok élelmezésüket még megkönnyítették azzal, hogy baromfit, sokan nyulat és sertést is tartottak. A baromfitartás igen soknak bizonyos jövedelmet is biztosít, különösen a téli hónapokban friss tojások értékesítésével. A telep felügyelőjének kimutatása szerint a legnagyobb részben saját élelmiszerszükségletük fedezésére felhasznált, kisebb részben pedig eladott zöldségfélék, baromfiak (tojás és nyulak) értéke egy éven belül családonkint átlag meghaladta a 260 pengőt, vagyis az egy-egy lakásra eső évi bér összegét.

Családi kertbérletek. A családi kertbérletek az 1912. évben létesültek. Ezzel a székesfőváros a szegénysorsú lakosságnak alkalmat óhajt adni arra, hogy szabad idejében egészséges módon foglalkozzék és magát konyhakerti terményekkel elláthassa. Az akció az utóbbi évek során bizonyos visszafejlődést mutatott, mert a mezőgazdasági termények árai nagymértékben leszállottak.

Az 1934. évben a megművelésre kijelölt terület összesen 21.185 négyszögöl volt, amelyen 196 család termelt. Egy családra átlag 108 négyszögöl terület jutott. A termelők összes befektetése a munka értékétől eltekintve terményekben 342·71 pengő, felügyeleti díjban 885·36 pengő volt. Egy családra tehát 6·26 pengő, egy négyszögölnyi területre pedig 0·05 pengő költség esik.

A terméseredmények a következők:

Burgonya	22.940 kg	2.064·60 P
Bab	6.230 «	1.869·— «
Borsó	2.870 «	891·— «
Tengeri	69.600 cső	1.392·— «
Paradicsom	8.600 kg	860·— «
Káposzta	7.150 «	572·— «
Hagyma	3.495 «	419·40 «
Zöldség	3.445 «	344·50 «
Egyéb termény	8.833 «	1.324·90 «
Összesen		9.737·40 P értékben.

Egy család terméseredményének értéke tehát	49·68 P
Felmerült költség	6·26 «
Egy család tiszta nyeresége	43·42 P

Fővárosi munkákhoz budapesti munkások alkalmazása. A budapesti munkanélküliség enyhítéséhez fűződő érdekekre való tekintettel az 1932. évi április hó 7. napján 61.882/1932—XII. sz. alatt kelt rendelettel a polgármester akként intézkedett, hogy a főváros által vállalatba adott munkáknál a vállalkozó elsősorban olyan munkásokat köteles alkalmazni, akik hitelt érdemlően igazolják, hogy az alkalmaztatást megelőzően legalább 3 hónap óta állandóan Budapesten laknak. Más budapesti, illetőleg budapestkörnyéki, ilyenek hiányában pedig vidéki munkásokat csak abban az esetben szabad alkalmazni, ha a budapesti munkaközvetítők nem tudnak megfelelő munkást közvetíteni.

Az időközben szerzett tapasztalatok szerint a 3 hónapi helybenlakás kikötése nem bizonyult elégséges eszköznek arra, hogy a munkásságnak az a rétege, amely a főváros talaján nőtt fel s amely a munkanélküliség nyomorát itt már hosszú esztendők óta szenvedi, az esetenkint adódó munkaalkalmakhoz tényleg hozzá is juthasson. A legutóbbi időben nagyarányú munkásvándorlás indult meg a vidékről Budapest felé abban a téves hitben, hogy a főváros mindenkit el tud munkával látni. Ennek eredménye az lett, hogy a beköltözöttekkel a munkanélküliek száma rohamosan emelkedett, a válsággal küzdő magánvállalkozás a jelentkezőket munkához juttatni nem tudta, így a fővárosra hárult az a feladat, hogy a munkanélküliek tízezreit legalább élelemmel lássa el. Az ínségakció keretei mind szélesebbre bővültek s ezzel a főváros szociális terhei hatalmas arányokban megnövekedtek.

A polgárság teherbírása érdekében ennek a folyamatnak gátat kellett vetni. E végből biztosítani kellett azt, hogy a fővárosi közmunkáknál elsősorban a már régebben helybenlakó munkások nyerjenek foglalkoztatást s ezáltal a vidéki munkásságnak a fővárosba való özönlése megszűnjék, mert ezzel a szociális terhek emelkedése is megakadályozható.

Mindezeknek a szempontoknak a mérlegelésével a fővárosi közmunkáknál való foglalkoztatás feltételéül a 61.882/1932—XII. sz. alatt kelt rendelettel 3 hónapban megszabott helybenlakás idejét a polgármesteri II., IX. és XII. ügyosztályok együttes előterjesztésére egy évre emelte fel a polgármester.

Ennek megfelelően elrendelte, hogy a fővárosi munkák vállalatbaadására vonatkozó és a Fővárosi Közlönynek »Hivatalos hirdetések« című rovata élén megjelenő általános ajánlati feltételek utolsó pontját oly értelemben kell módosítani, hogy az

elnyert közmunkáknál elsősorban azok a munkások alkalmazhatók, »akik vagy rendőrségi bejelentőlapjukkal vagy a kerületi elöljáróság ínségigazolványával igazolják, hogy az alkalmazást közvetlenül megelőzően legalább egy év óta állandóan Budapesten laknak. Ha ilyen munkásokat a budapesti munkaközvetítők közvetíteni nem tudnak, csak akkor lehet sorrend szerint rövidebb idő óta Budapesten lakó, azután budapestkörnyéki, végül, ha ilyenek sem találhatók, vidéki munkásokat alkalmazni.«

Ha a vállalatbaadás nem nyilvános, hanem szűkebbkörű versenytárgyalás útján vagy szabadkézből történik, az említett feltételt a vállalkozóval szemben ilyen esetben is érvényesíteni kell s mindenkor figyelmeztetni kell arra, hogy ha ennek a kikötésnek eleget nem tesz, ez a vállalati szerződés vagy megállapodás megszegése esetére megállapított jogkövetkezményeket vonja maga után.

A katonai szolgálatból visszatérő munkások további alkalmazása. A főváros hivatalainál, intézeteinél és intézményeinél eltérő gyakorlat állott fenn a katonai szolgálatból visszatért munkásalkalmazottak újból való alkalmazása tekintetében. Ennek folytán a polgármester 1934. évi február 20-án kelt 31.201. számú rendeletében elrendelte, hogy mindazokat a katonai szolgálatra bevonult munkásokat, akik a katonai szolgálat letelte után régi munkahelyükön szolgálatteljesítés céljából haladéktalanul jelentkeznek, újból alkalmazásba kell venni, feltéve, hogy szolgálatukra szükség van, illetve, hogy betöltésre váró munkahely rendelkezésre áll.

A munkások ilyetén való visszavétele alkalmával az alkalmazást folytatólagosnak kell tekinteni, tehát a szolgálati időhöz a bevonulás előtt eltöltött időt is hozzá kell számítani. A munkabér megállapításánál ugyancsak figyelemmel kell lenni az érdekelt munkásnak a katonai szolgálatot megelőzően elért munkabérére.

Minthogy egyes fővárosi üzemek és műhelyek megszüntetése folytán számos szakmunkás elhelyezéséről kell gondoskodni, ezért az előbb körvonalazott általános szabályozást átmenetileg úgy kell végrehajtani, hogy a katonai szolgálatból visszatérő munkásokkal szemben a műhelyekben feleslegessé vált munkások a felvételnél előnyben részesüljenek abban az esetben, ha ezeknek hosszabb szolgálati idejük van vagy a családtagjaik számánál fogva elhelyezésük indokoltabb.

Statisztikai adatok szolgáltatása a székesfővárosnál alkalmazott munkásokról és azok béreiről. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága a 128/1933. kgy. szám alatt kelt határozatával munkásügyi bizottságot küldött ki abból a célból, hogy a bizottság a munkabérügyeket állandó figyelemmel kísérje és az ezzel összefüggő kérdések rendezésénél közreműködjék. A munkabérügyek fontosságára való tekintettel, az idevonatkozó kérdések helyes és céltudatos megoldása érdekében állandóan szükség van azoknak az adatoknak az ismeretére, amelyek a munkabérek alakulásáról a tényleges helyzetnek megfelelő, tiszta képet nyujtanak.

A polgármesteri XII. ügyosztály már kétízben : az 1932. és 1933. években összeállította a fővárosi munkások béreire vonatkozó adatokat.

A gazdasági helyzet fokozottabb elnehezülése miatt, részben pedig az üzemek működési körének újabb szabályozása következtében a legutóbbi munkabérstatisztika összeállítása óta a munkások számában, de főleg a munkaidőben olyan lényeges változások állottak be, amelyek az újabb adatgyüjtést indokolttá tették. Ezenkívül a munkabér egész kérdésének átfogó vizsgálatához olyan újabb adatok beszerzése is szükséges volt, amelyek az érdekelt alkalmazottak életkörülményeit és kereseti

viszonyait közelebbről meghatározzák s így a kérdés mérlegelésénél számottevő tényezőként szerepelnek.

Mindezek alapján a polgármesteri XII. ügyosztály előterjesztésére a polgármester 85.268/1934. számú rendeletével elrendelte a főváros hivatalainál, intézeteinél, intézményeinél és üzemeinél (ideértve a részvénytársaságokat is) levő bérfizetéses alkalmazottakra vonatkozó megfelelő adatok összeállítását.

Azokról az alkalmazottakról kellett adatokat szolgáltatni, akikre a munkabérek csökkentése ügyében 230.000/1930—XII. szám alatt kelt polgármesteri rendelet hatálya kiterjedt. (Így pl. a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.-nak »B« táblázatbeli alkalmazottai összeírásra nem kerültek).

Az adatszolgáltatást június hó 1-i állapotnak megfelelően kellett elkészíteni.

Az adatszolgáltatás kétirányú volt, úgymint egyéni és összesítő.

Az egyéni adatokat minden munkásról külön-külön az »A« jelzésű nyomtatványok felhasználásával kellett összeállítani.

Az »A« jelzésű nyomtatványok pontos kitöltése után minden hivatal stb. elkészítette a nála összeírt alkalmazottak adatainak összesítő kimutatását, illetve statisztikai feldolgozását is. Erre a célra a »B« jelzésű nyomtatványok szolgáltak.

Az adatszolgáltatás pontossága és egyöntetűsége érdekében a nyomtatványokat nem az összeírás alá kerülő alkalmazott, hanem maga az érdekelt hivatal, intézet, intézmény, üzem töltötte ki.

A nyomtatványok szövege a kitöltés módjára kellő útmutatással szolgált.

A kitöltött nyomtatványokat, mégpedig az *»A« jelzésűeket egy példányban, a »B« jelzésűeket három példányban* kiállítva a polgármesteri XII. ügyosztályhoz kellett beküldeni.

A statisztikai felvétel alapjául szolgáló nyomtatványokat, melyeknek megtervezésébe és elkészítésébe a Székesfőváros Statisztikai Hivatala nem vonatott be, a következő oldalakon mutatjuk be.

Éjjeli menedékhelyek. A tél közeledtével mindig újra és újra felmerül a nagyvárosoknak és így Budapestnek is egyik állandó szociális problémája: a magános hajléktalan egyének elhelyezése. A székesfőváros hatóságát már hosszabb idő óta — de különösen mióta a gazdasági válság komoly méreteket öltött — évről-évre foglalkoztatja ennek a kérdésnek kielégítő megoldása. Bár az 1933—34. év telén a székesfőváros, a Magyar Vöröskereszt Egylet kerületi választmányai és a m. kir. államrendőrség együttesen naponta átlag már 3579 hajléktalan egyén elhelyezéséről tudtak gondoskodni, a téli hónapokban még mindig lehetett kapuk mélyedésében, telefonfülkékben meghúzódó hajléktalanokat látni. Ennek a szociális és közrendészeti szempontból nagyon fontos kérdésnek a megoldására javasolta a szociálpolitikai ügyosztály, hogy a főváros az üresen álló gyárépületek közül vétel útján szerezze meg a legmegfelelőbbet. A leállított gyárak megtekintése után a beérkezett eladási és bérbeadási ajánlatok közül Kovács Artúr épületbontási vállalkozó eladási ajánlata volt a legelőnyösebb. A székesfőváros tulajdonát képező X., Kerepesi-út 29/a. számú telken hat különböző épület van, amelyek közül három épület emeletes. A hajléktalanok elhelyezésére összesen 5600 m² területet lehetett igénybe venni, úgyhogy 800 ágy felállítása után még elegendő nagyságú épületrészek maradtak fenn iroda, konyha, étterem, zuhanyozó és személyzeti lakások céljaira. Kovács Artúr a felépítményeket

A.

A munkaadó (hivatal, intézet, intézmény, üzem, vállalat) megnevezése:

.....

1. A munkás neve: .....
2. « « életkora: .....
3. « « születési helye: .....
4. « « lakhelye (ha vidéken lakik, mióta): .....
5. « « családi állapota (nős, férjezett, nőtlen, hajadon, özvegy, elvált): .....
6. « « háztartásában élő, keresetnélküli, általa eltartandó családtagok száma: .....
7. « « háztartásában élő, keresetnélküli, általa eltartandó egyes családtagok életkora: ...
8. « « « « önállóan kereső családtagok száma: .....
9. « « « « « « « havi kereseteinek együttes összege: ..
10. « « « « « « « közül hányan vannak alkalmazásban a székesfővárosnál....., egyebütt: .....
11. A munka (szakma) pontos és tüzetes megjelölése*): .....
12. Munkájának minősége szerint a munkás: munkavezető, előmunkás, szakmunkás, magasabb képzettségű betanított munkás, közönséges munkát végző betanított munkás, nehezebb munkát végző napszámos, közönséges munkát végző napszámos, női munkás, ifjúmunkás, tanonc (a megfelelő megjelölést alá kell húzni).
13. A munkás órabére: .....napibére: .....hetibére: .....havibére**): .....
14. « « havonta.....órát,.....napot,.....hetet dolgozik.
15. « « szolgálati éveinek száma: .....
16. « « természetbeni járandóságai részletes fölsorolásban, (lakás, fűtés, világítás, élelmezés, ruházat stb.): .....
17. Ezek értéke a bérnek megfelelően (órabéreseknél órabérben, napi, heti, havi béreseknél, napi heti, havi bérben) számítva: .....

Kitöltötte: .....
olvasható aláírás

*) Nem elég az asztalos, lakatos, szerelő stb. meghatározás, hanem meg kell jelölni, hogy épület-, bútor- stb. asztalos, gép-, szerszám- stb. lakatos, vízvezetéki-, gáz-, villanyszerelő; a nem szakmunkásoknál pontosan körül kell írni a munkakört, pl. kocsis, éjjeliőr, utcaseprő, mosogató stb.

**) A négy pont közül a megfelelőt kell kitölteni pl. órabéres munkásnál csak az órabért.

1.
A munkások száma
Férfi
Nő
Összesen

B.

A munkaadó

(hivatal, intézet, intézmény, üzem)

megnevezése:

.....

10.

A munkabérek alakulása szakmák szerint

Fel kell sorolni az egyes szakmákban előforduló összes munkabéreket és a szakmákon belül azonos bérrel foglalkoz- is kap, ott a bér mellett zárójelben színes tintával fel kell tüntetni ennek átszámított értékét is. Ha ez az érték csak vagy havibérek

A munka (szakma) megjelölése az *a b c* sorrendjében (Lásd az »A« lap 11. pontját.)	Óra-, napi-, heti- vagy havibér-e?	A munkabérek és a munkások száma. (A bérek a							

2.		3.		5.	
A munkások megoszlása					
életkor szerint		születési hely szerint		családi állapot szerint	
20 éven alul		Budapest		nős	
				férjezett	
20—30 éves		Vidék		nőtlen	
				hajadon	
30—40 éves		Külföld		özvegy	
				elvált	
40—50 éves					
50—60 éves		4. lakóhely szerint			
60—65 éves		Budapest			
65 éven felül		Vidék			

6. Hány munkásnak kell keresetnélküli családtag eltartásáról gondoskodnia					7. Hány munkásnak háztartásában vannak önállóan kereső családtagok?
1	2	3	4	4-nél több	

8. Az összes munkások kereső családtagjai közül hányan vannak alkalmazásban	
a székesfővárosnál	
egyebütt	

9. A családtagok keresetének a beszámításával hány munkáscsaládnál jut egy-egy családtagra, vagy ha egyedül álló, magára a munkásra **átlag havonkint**			
50 P-nél kevesebb	50 P vagy ennél több, de 80-nál kevesebb	80 P vagy ennél több, de 100-nál kevesebb	100 P vagy ennél több

10.

(Lásd az »A« lap 11. és 13. pontját.)

tatott munkások számát. Ahol a munkás a béren kívül készpénzben vagy természetben egyéb rendszeres járandóságot törtfillér, akkor figyelmen kívül kell hagyni. (Lásd az »A« lap 17. pontját.) Az órabérek fillérekben, a napi-, heti- pengőben.

törtvonal fölött, a munkások száma a törtvonal alatt.)						Legalacsonyabb bér	Legmagasabb bér	A bérek átlaga	A munkások száma összesen	A legalacsonyabb bérrel foglalkoztatott munkások (száma %-ban is)	%	A legmagasabb bérrel foglalkoztatott munkások (száma %-ban is)	%

11.

Az egyes munka- (szakma-) csoportokban fennálló legalacsonyabb és legmagasabb bérek a munka minősége szerint (munkavezető, szakmunkás stb.). (Lásd az »A« lap 11., 12. és 13. pontját.)

A munka (szakma) megjelölése az *a b c* sorrendjében (Lásd az »A« lap 11. pontját)	Óra-, napi-, heti vagy havibér-e ?	A munkások megjelölése a munka minősége							
		Munkavezető	Előmunkás	Szakmunkás	Magasabb képzettségű betanított munkás	Közönséges munkát végző betanított munkás	Nehezebb munkát végző napszámos	Közönséges munkát végző napszámos	Női munkás
		A legalacsonyabb és legmagasabb munkabérek és a munkások törtvonal fölött a munkások száma a							
A munkások száma összesen :									
A legalacsonyabb és legmagasabb bérek külön [1]) az óra-, [2]) napi, [3]) heti- és [4]) havibéreseknél	1								
	2								
	3								
	4								

12.

A munkások megoszlása szolgálati idő szerint

A szolgálati évek száma	0—5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—30	30—35	35—40	40-en felül	A munkások száma összesen	Jegyzet
A munkások száma											

		11/a											
		A munkaidő megoszlása munkanemek (szakmák) szerint											
szerint		Az órabéresek			A napibéresek			A hetibéresek			A havibéresek		
Ifjúmunkás	Tanonc	napi	heti	havi	napi	heti	havi	napi	heti	havi	napi	heti	havi
száma (A bérek a törtvonal alatt.)		munkaóráinak átlaga											

....

a kiállító aláírása és telefonszáma.

45.000 pengőért engedte át a székesfővárosnak és így a felépítmények köbmétere átlagosan nem egészen 2 pengőért jutott a főváros birtokába. Az épületek megvásárlásával, hajléktalanok menhelye céljára való átalakításával és berendezésével járó 150.000 pengő költséget a közgyűlés 386/1934. kgy. sz. határozatával engedélyezte. Az új menhelyekben a hajléktalanok segélyezése a munkaszolgáltatás elve alapján történik, vagyis a munkaképes egyének a hálóhely és az egész napi ellátás értékét havonta 10 napon át végzett 6 órai munkával kötelesek ledolgozni. A munkaképtelenek természetesen munkaszolgáltatás nélkül kapják az ellátást. Az adás-vételi szerződésnek 1934. évi október hó 30-án történt aláírása után a főváros a felépítményeket azonnal birtokába vette és így az Albrecht laktanyának ugyanakkor történt visszabocsátása következtében hajléktalanul maradt 274 menhelylakó az új menhelyen azonnal elhelyezést nyert. A menhely az elhelyezett 274 hajléktalanon kívül az átalakítási munkák elvégzése után még további körülbelül 500 egyén befogadására alkalmas és így a főváros menhelyi férőhelyek számát már 1935. év elején szaporíthatja. Az átalakítási munkák a birtokbavétel után azonnal megindultak és december hó végén befejeződtek.

1934. év végén a főváros és a Vöröskereszt által fenntartott éjjeli menedékhelyeken 2200 férőhely volt.

A főváros 1934-ben összesen 431.198 esetben nyujtott a hajléktalan magánosok részére éjjeli elhelyezést. Ez átlag napi 1181 elhelyezést jelent. Legnagyobb igénybevétel 1934. év decemberében volt 1196 napi átlaggal. A legkisebb júliusban, átlag napi 1143.

A 431.198 alkalommal nyujtott elhelyezésből 379.348-at férfi és 51.850-et nő, 271.156-ot munkaképes és 160.042-t munkaképtelen egyén vett igénybe.

A fővárosi menhelyeken a munkaképesek összes munkateljesítése az év folyamán 76.576 munkanap volt.

Az elhelyezésért jelentkezett hajléktalanok nagy száma következtében a főváros a Vöröskereszt Egylet V., Váci-úti menedékhelyén 150 férőhelyet vett igénybe, melyekre a főváros utalta be a hajléktalanokat. A beutaltak után a főváros napi 20 fillér térítést fizetett a Vöröskereszt Egyletnek.

Az egyes fővárosi menhelyeken és a főváros által beutaltak részére a Váci-úti Vöröskeresztes menhelyen fenntartott ágyak igénybevétele az 1934. évben a következőképen alakult:

Menhely	Férőhely		Férfi			Nő		
	Férfi	Nő	Munkaképes	Munkaképtelen	Összesen	Munkaképes	Munkaképtelen	Összesen
Menház-u. 3.	123	27	32.312	12.136	44.448	6.707	3.106	9.813
Váci-út 98. (Vöröskereszt-menhely)	150	—	53.466	—	53.466	—	—	—
Angyalföldi-út 2.	296	30	58.348	48.966	107.314	5.527	5.392	10.919
Szabolcs-u. 36. (megszűnt 1934. X. 31.) X., Kerepesi-út 29/a (megnyilt 1934. XI. 1.)	274	—	53.261	43.788	97.049	—	—	—
Rottenbiller-u. 16—18.	100	—	23.900	12.297	36.197	—	—	—
Alföldi-u. 9.	114	86	22.233	18.641	40.874	15.402	15.716	31.118
Összesen	**1.057**	**143**	**243.520**	**135.828**	**379.348**	**27.636**	**24.214**	**51.850**

Népszálló. A Népszállót 1912-ben létesítette a székesfőváros, tömegszállásra járó, csekély keresetű munkások jobb elhelyezésének biztosítása végett. A szálló 438 személy befogadására alkalmas, minden lakója külön hálófülkét kap. Társalgója, olvasóterme, ingyen kölcsönkönyvtára van a szállónak s ezenkívül fürdő és fertőtlenítő helyiség áll a lakók rendelkezésére. Az egyre súlyosbodó helyzet kényszerítő körülményei folytán 1934. évben 225 fülkét bérelt ki a Népszállóban a székesfőváros, a hatósági inségenyhítés céljaira rendelkezésre álló hitelösszegek terhére, azoknak a hajléktalanoknak az elhelyezése végett, akik a munkanélküliség következtében maradtak fedél nélkül. Az elhelyezésre szorulókat a VI. kerületi elöljáró utalta be a Népszállóba, akik ezáltal a beutalás tartamára 1934. év június hó végéig ingyenes hajlékhoz jutottak. A gazdasági viszonyokra való tekintettel a főváros a Népszállóban 1934. évi november hó 10-től a napi- és hetijegyek árát, 1934. évi december hó 1-től pedig a havi fülkebéreket leszállította és pedig a rendes fülkék árát napi 45 fillérre, heti 2·75 pengőre, havi 11·50 pengőre, a külön fülkék árát pedig napi 70 fillérre, heti 3·80 pengőre, havi 15·60 pengőre. A leszállítással egyidejűleg az ingyenes beutalásokat megszüntette a főváros. A forgalomra vonatkozólag utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

A székesfővárosi Népszálló konyhájában az inségenyhítő tevékenység a 35. sz. főzőhelyét tartja fenn. Az 1934. évben a Népszálló lakói részére ingyen 49.372 adag ebédet, a Fóti-úti melegedőnek 60.000 levest, a Népszállónak vacsorára és reggelire pedig:

2.594	adag	tésztás vacsorát à	26	fillér
11.789	«	főzelékes vacsorát à	16	«
70.768	«	reggeli levest à	6	«
7.407	«	levest à	6	«
2.587	«	főzeléket à	10	«
756	«	tésztát à	20	«

értékben szolgált ki.

A könyvtárat 1934. évben 8456 látogató és olvasó vette igénybe.

V. kerületi Népház. (V., Vág-utca 12—14. sz.) A Népházat a székesfőváros 1911-ben létesítette és kezelését az V. ker. Általános Közjótékonysági Egyesületre bízta azzal, hogy az egyesület, a társadalom bevonásával a fővárosi szegénygondozó hatóságok munkájába belekapcsolódva a környék szegény lakosságának nyomorát enyhítse. Ezen célnak eléréséért a Népházban különféle intézmények létesültek.

1. Az éjjeli szálló 327 ággyal, amelyből 307 a férfiak, 20 pedig a nők részére szolgál. A férfiak pihenésre térés előtt fürdőt kötelesek igénybe venni. A nők tisztálkodására pedig a délutáni idő áll rendelkezésre. Az év folyamán 1592 egyénnek, összesen 107.159 esetben adott éjjeli szállást.

2. A népkonyha átlag 300 személyt élelmezett s összesen 487.687 adag különféle ételt szolgáltatott ki. A főváros étkeztetési akciója a középosztálybeliek részére fenntartott étkezdékben pedig 30.595 ebédet szolgáltatott ki.

3. A bölcsőde az év folyamán 268 napon volt nyitva, összesen 6976 gondozási nappal. Reggel 6 órától este 7 óráig naponta átlag 26 gyermeket gondozott és élelemmel ellátott.

4. A munkaiskolában a tanév folyamán 39 tizenkettő—tizenöt éves korban levő leánygyermek nyert a VII—VIII. elemi iskola osztályának megfelelő elméleti és gyakorlati oktatást a kézimunkában, valamint a háztartási teendőkben.

5. A Népháznak 50 főnyi zenekara, 36 tagból álló énekkara és 163 főnyi cserkészcsapata van. A német és francia nyelvű tanfolyamokon 1934-ben 40 hallgató vett részt.

Az egyesület működésének elősegítésére 1934-ben 9720 pengő rendes évi segélyt, a bölcsőde részére 1630 liter tejet adott a főváros. Fedezte a Népház fűtésének, világításának és a népkonyha főzéséhez szükséges gáznak költségeit is. Kifizette ezenkívül a Népház átalakítására 1928-ban megszavazott 180.000 pengő utolsó 30.000 pengős részletét is.

Az egyesületnek 1934-ben 8 alapító, 27 pártoló, 780 rendes és 947 segítő tagja volt s ezek az év folyamán összesen 9076 pengő tagsági díjat fizettek be.

Városházi Étkező. A kisjövedelmű fővárosi tisztviselők olcsó ebéddel való ellátása érdekében létesült 1913-ban a Városházi Étkező. Jelentősége azóta fokozódott, mert a kisjövedelmű magánalkalmazottaknak rövid ebédszünet következtében a belvároshoz kötött csoportja részére is szolgáltat ki olcsó ebédet (0·56 és 1 pengő). 1930. év novemberében megnyilt a diétás étkező. A kisjövedelmű, de diétás étkezésre utaltak részére ad különös kedvezményt azzal, hogy 3—4 fogásból álló ebédet szolgáltat ki önköltségi áron (0·70, 1·40, 1·70 pengő.).

Az étkezőben 1934. évben 40.990 húsos normál, 50.459 normál hústalan, 3810 diabetikus (cukorbeteg), 35.560 diétás húsos, 29.500 hústalan diétás ebédet és 8057 előételt szolgáltak ki.

A jótékony egyesületek ellenőrzése. A székesfőváros népjóléti igazgatásáról szóló 1014/1914. kgy. számú szabályrendelet értelmében a társadalmi jóléti tevékenység erkölcsi és anyagi érdekeinek megóvása és biztosítása céljából a polgármesteri IX. ügyosztály a vonatkozó jogszabályok alapján a főváros területén működő társadalmi, népjóléti egyesületekről és intézményekről külön nyilvántartást vezet és működésük felett, mint elsőfokú felügyeleti hatóság, felügyeletet és ellenőrzést gyakorol.

A főváros területén működő minden népjóléti egyesület és intézmény köteles hivatalos helyiségének címét, a vezető tisztikar jegyzékét és alapszabályainak egy példányát, az évi bevételeiről és kiadásairól szóló kimutatást, vagyon-mérlegét, zárszámadását, valamint a működésről szóló évi jelentést a közgyűlést követő 30 napon belül a fővároshoz beküldeni. A beszolgáltatott adatok alapján a polgármesteri IX. ügyosztály ellenőrzi, hogy az egyesület működése az alapszabályoknak megfelel-e és az adatokat felülvizsgálja abból a szempontból is, hogy a népjóléti célokra szánt összegek rendeltetésüknek megfelelően használtattak-e fel.

A főváros 1934-ben 161 jótékonycélú társadalmi egyesületet és intézményt tartott nyilván. Ezek általában egymástól függetlenül, más és más szempontok szerint, sokszor számottevő eredmény nélkül is, ugyanazon munkaterületen dolgoznak, ugyanakkor, amikor a társadalmi jótékonysági munkának más területei elhanyagoltak.

A munkaterületek felosztása, a munka organizálása, a hiányzó együttműködés kialakítása végett a főváros 1934. év végén egy bizottság életrehívását határozta el, amelynek célja egységbe fonni a hatóság és a társadalom szétesőtevékenységét. A bizottság 6 szakosztályt létesített és a szakosztályokban az egyes jótékony egyesületek munkaterületük szerint csoportosultak.

A 161 egyesületből 5 egyesület beszüntette működését, de feloszlatásuk iránt még nem történt intézkedés. A további 156 egyesület a szakosztályok szerint a következőképen csoportosul :

Anya- és csecsemővédelmi szakosztály	10	egyesület
Gyermekvédelmi «	39	«
Ifjúságvédelmi «	22	«
Nővédelmi «	22	«
Felnőttek egészségvédelmi «	15	«
Általános karitatív és szociális szakosztály	48	«
Összesen	156	egyesület.

A polgármesteri IX. ügyosztály által nyilvántartott szociális és jótékonycélú alapítványok statisztikája. A polgármesteri IX. ügyosztály összesen 201 alapítványt kezel és tart nyilván. Ezek az alapító által kitűzött cél szempontjából az alábbiak szerint oszlanak meg:

Árvaházi növendékek ellátását biztosító	alapítvány	98
Árvaház létesítését célzó	«	2
Szeretetotthoni férőhelyet biztosító	«	26
Szeretetotthon létesítését célzó	«	2
Szegények segélyezése céljára tett	«	32
Kiházasítási	«	7
Népkonyha és szegények élelmezését biztosító	«	5
Özvegy nők segélyezését célzó	«	5
Különböző jótékony célt megvalósító	«	10
Egyéb jótékony intézmény létesítésére tett	«	14
Összesen		201

1934. év első felében 27 segélyezési, 2 kiházasítási és 3 népkonyha alapítvány kamatai osztattak ki összesen 8740·04 pengő összegben.

Az év második felében kiosztásra került 5 szeretetotthoni, 1 árvaházi, 1 kiházasítási és 2 különböző jótékonycélt szolgáló alapítvány 5874 pengő összegben. Az 1934. év folyamán tehát 41 jótékonycélú alapítvány kamata osztatott ki, összesen 14.614·04 pengő összegben.

A székesfőváros szegénysorsú beteg lakosai gyógykezelésére ingyen gyógyfürdőjegyek osztása. A székesfőváros szegénysorsú beteg lakosainak gyógykezelésére az 1876. évi XIV. t.-c. 106. §-a alapján ingyen gyógyfürdőjegyeket bocsát rendelkezésre. A fürdőjegyeket a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályai csakis orvosi rendelésre, kizárólag gyógykezelés céljára a valóban ráutalt és igazolt szegény betegek részére ingyen adják ki és a jegyek kiosztásánál tekintetbe veszik a székesfővárosi tüdőbeteggondozó intézet javaslatait is.

1934. évben a főváros gyógyfürdőibe 15.400 db gyógyfürdőjegy osztatott szét, 11.060 pengő értékben. Ezt a jegymennyiséget az egyes kerületi elöljáróságok az alábbi elosztás szerint kapták:

az I. ker. elöljáróság	925	db
a II. « «	1.000	«
a III. « «	1.250	«
a IV. « «	500	«
az V. « «	1.200	«
a VI. « «	2.000	«
a VII. « «	2.000	«
a VIII. « «	2.100	«
a IX. « «	2.000	«
a X. « «	2.250	«
a XI. « «	925	«
a polgm. IX. ügyosztály	250	«
Összesen	16.400	db

Székesfővárosi jogvédő iroda szegények részére. 1934. évben a jogvédő irodához 1175 fél fordult. Az iroda 137 esetben a tényállásról jegyzőkönyvet vett fel, az ügy további ellátását pedig ügyvédhez utasította. 66 esetben beadványt készített, 972 esetben pedig tanácsot adott.

Az előfordult ügyek minőség, tárgykör, illetve az eljárás módját illetően a következőképen csoportosultak:

Lakfelmondási ügy	70
Tartási (gyermek, nő, férj és szülő) ügy	102
Házassági bontóper	215
Segélyezési (hatóságokhoz, a Horthy Miklósné-féle akció, magánosokhoz intézett beadványok) ügy	26
Munkaügy	63
Kártérítési ügy	26
Hagyatéki ügy	48
Végrehajtási ügyek	33
Árvaszéki (gyámi, gondnoki stb. hasonló) ügyek	21
Egyéb peres ügyek	150
Vegyesek (p. o. ingó és ingatlanra vonatkozó adásvételi kölcsön, biztosítási, gyógydíj, illetőségi, honosítási, visszahonosítási, bérleti, ügyvédi költségek tekintetében felmerült, rokkantegyleti, baleseti járadékok iránti, házfelügyelők és segédházfelügyelők járandósága iránti, váltóügyek stb.)	421
Összesen	1.175

A fővárosi népfürdők és Dunafürdők. A nép- és Dunafürdők szociális jellegét az a körülmény biztosítja, hogy vagy teljesen ingyenesen vagy az önköltséget meg nem haladó olcsó díjazás mellett ad fürdési lehetőséget a főváros szegény néprétegének. A főváros szociális igazgatása keretébe a VI. ker., Palotai-úti és a IX. ker., Dandár-utcai fürdők tartoznak. Népfürdőnek tekinthető még a IV. ker., Erzsébet-híd melletti Dunafürdő is, amelynek díjai szintén mérsékeltek. A III., V. és IX. kerületi Dunafürdők, valamint a XI. kerületi lágymányosi ingyenes strandfürdő a nyári hónapokban a szegénysorsú lakosság ingyen fürdőzését teszi lehetővé.

IX. ker., Dandár-utcai népfürdő. 1930. év májusában nyílt meg és 24 kád, 16 gyermekkád és gőzkamrával bíró medence-fürdőből áll. A medence-fürdőt 1934. évben 41.292-en, a kádfürdőt 24.254-en használták, azonkívül 658 gyermek fürdött.

A gőz (medence) fürdő és kádfürdő használatának díja 50 fillér, 10 db jegy (füzetjegy) váltása esetén minden fürdés 40 fillérbe kerül. A gyermekfürdőjegy ára 30 fillér, csoportos fürdés esetén (iskolák, tanoncok) 10 fillérbe kerül.

VI. ker., Palotai-úti népfürdő. 1911-ben létesült, 8 kád és 6 zuhanyfürdővel van felszerelve. 1934-ben a kádfürdőket 3582 férfi és 3286 nő vette igénybe, a zuhanyfürdő nincs használatban. Hetenkint kétszer, reggel 8 órától délután 4 óráig ezen fürdőben a főváros az OTI-val együttesen ingyenes gyermekfürdetést is folytat. Az ingyenes gyermekfürdetéshez az OTI adja a szappant, törülközőt és a szükséges orvosi felügyeletet. 1934-ben a főváros 24.691 gyermeket fürdetett meg ingyenesen.

IV. ker., Erzsébet-híd melletti férfi- és női Dunafürdők. A Dunafürdők május hó 1-től szeptember hó 15-ig reggel 7 órától este 8 óráig vannak üzemben. A férfi fürdőben 227 kabin és 221 szekrény, a női fürdőben 111 kabin és 184 szekrény van. Kabinjegy 60, szekrényjegy 40 fillér volt. A férfi uszodát 1934. év folyamán 59.611 fürdővendég

vette igénybe, a női fürdő forgalma 28.815 személy volt. Havi és idénybérletet a férfi Dunauszodán 409, a női uszodában 101 fürdővendég váltott. A legnagyobb forgalmú nyári napon, 1934. évi július hó 20-án a férfi-Dunafürdőben 1850, a női fürdőben 1050 fürdővendég fordult meg.

A III., V. és XI. kerületi fővárosi ingyenes Dunafürdők és XI. kerületi fővárosi ingyenes strandfürdő. Ezeket a fürdőket 1934. évben 168.755 férfi és 81.556 nő vette igénybe. A strandfürdőben a férfi vetkőzőszekrények száma 840, a nőké 520.

Dunai életmentés. A székesfőváros a m. kir. államrendőrség dunai osztályparancsnokságával karöltve szervezte meg a dunai életmentést. A hidaknál felállított mentőállomások tutajokra épített házikói és motorcsónakjai a székesfőváros tulajdona. A mentőállomások fenntartásához a székesfőváros 20.000 pengő évi átalánnyal járul hozzá.

1934. évben 182 esetben kísérelték meg a mentőőrségek a mentést és 175 esetben az sikerrel is járt.

A dunai életmentés 1934. évi működését az alábbi táblázat mutatja.

Kimutatás a dunai életmentés 1934. évi működéséről.

Megnevezés	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Összekötőhíd:												
sikeres	—	—	—	—	5	6	3	—	3	—	—	—
sikertelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ferenc József-híd:												
sikeres	3	2	1	5	4	7	—	3	3	1	2	1
sikertelen	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—
Erzsébet-híd:												
sikeres	—	2	5	1	2	2	4	6	3	2	2	—
sikertelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lánchíd:												
sikeres	—	1	1	5	1	3	4	7	3	—	2	1
sikertelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Újpesti híd:												
sikeres	—	—	—	2	4	1	15	3	2	—	1	—
sikertelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margithíd:												
sikeres	—	1	2	8	11	1	5	7	2	1	1	2
sikertelen	—	—	1	—	—	—	—	2	1	—	—	—
Összesen:												
sikeres	3	6	9	21	27	20	31	26	16	4	8	4
sikertelen	—	—	1	1	—	—	—	3	1	—	1	—

A 182 öngyilkos foglalkozása a következő volt:

	Férfi	Nő	Együtt
Napszámos	20	2	22
Gyárimunkás	11	1	12
Iparos	35	1	36
Kalauz	2	—	2

	Férfi	Nő	Együtt
Tisztviselő	6	3	9
Háztartási alkalmazott	—	41	41
Mérnök	1	—	1
Pincér	6	5	11
Tanuló	11	—	11
Kereskedő	7	—	7
Kéményseprő	1	—	1
Orvos	1	—	1
Tanonc	5	—	5
Iparművész	1	—	1
Gépkocsikezelő	2	—	2
Bányász	1	—	1
Varrónő	—	6	6
Gyáros	4	—	4
Szolga	2	—	2
Hajóskapitány	1	—	1
Ügyvéd	1	—	1
Takarítónő	—	2	2
Lapkihordó	1	—	1
Zenész	1	—	1
Magánzó	1	—	1
Összesen	121	61	182

KÖZJÓTÉKONYSÁG

Közjótékonyság.

A főváros közjótékonysági és szociális tevékenysége a súlyossá vált megélhetési viszonyok által felvetett új életnehézségek megoldására és áthidalására törekszik. Ennek érdekében kénytelen új utakat keresni, új szervezeteket és intézményeket létesíteni. A szociálpolitika célja az embereknek megfelelő viszonyok közé való visszahelyezése és ezzel a közjótékonyság munkaterületének csökkentése. Amíg azonban ez nem lehetséges, a meglevő bajok gyógyítására van szükség. Ezt a feladatot a helyesen organizált és kiszélesített közjótékonysági tevékenység látja el.

Az ínségenyhítő tevékenység 1934. évi végrehajtási utasítása. 1931. év után a gazdasági viszonyok romlása és a munkanélküliség fokozódása olyan változást idézett elő a közjótékonysági igazgatás terén, hogy mind nagyobb eltérés mutatkozott a kialakult gyakorlat és annak szabályait megállapító 1931. évi végrehajtási utasítás között. Ezért szükségessé vált a közjótékonysági igazgatás egyes részeinek újból való szabályozása.

A székesfőváros polgármestere 1934. évi április hó 7-én új végrehajtási utasítást adott ki a végett, hogy mindazok az intézkedések és rendeletek, amelyeknek helyessége és szükségessége gyakorlati tapasztalatokból szürődött le, a közsegélyezés keretében a kerületi elöljáróságokon tényleg érvényesüljenek is.

Az új végrehajtási utasításban benne foglaltatik az 51.000/1933. B. M. számú rendeletet hatálytalanító s a közsegélyezésre nézve ma is érvényben levő 6000/1931. M. E. számú rendelet 17—24. §-a. Ezen szakaszok szerint a közsegély nélkül megélni nem tudó szegényeket az a község (város) köteles ellátni, amelynek területén azok a segélyezés szükségének beálltakor tartózkodnak, (tartózkodási hely), de kötelezte egyben a »lakóhely« községeket arra is, hogy a szegényellátási költségeket viselni tartoznak abban az esetben, ha a tartózkodási hely által nyujtott segély összege a 20 pengőt meghaladja.

»Lakóhelye« valakinek az a község, ahol segélyezését megelőző 5 év alatt egyhuzamban három évig lakott. (18. §.) A helybenlakást azonban három hónapnál nem hosszabb időnkinti távollét nem szakítja meg. Ha valaki ezen említett öt év alatt három évig egyhuzamban sehol sem lakott, akkor azt a községet (várost) kell lakóhelynek tekinteni, ahol az utolsó öt éven belül a leghosszabb időt töltötte.

Ha azonban valakinek lakóhelye nem volna megállapítható vagy a fentebb említett öt év alatt külföldön tartózkodott, akkor a m. kir. belügyminiszter jelöli ki azt a községet (várost), amely a szegényellátási költségeket viselni tartozik. (20. §.)

A rendelet szerint Budapesten a közsegélyre szorulók ügyeit elsőfokon a kerületi elöljáró, másodfokon a polgármester látja el. (24. §.)

Az új végrehajtási utasítás — amelynek irányelvei és célkitüzései a régivel szemben sem változtak — nyolc fejezetre oszlik.

Az I. fejezet tartalmazza a célkitűzést.

A II. fejezet magában foglalja a 6000/1931. M. E. számú kormányrendeletet, a lakóhely megállapítására, a szegények hazautaztatására és a segélyezési illetékesség megállapítására vonatkozó szabályokat.

A III. fejezet a kerületi elöljárók népjóléti osztályainak szervezését és belső ügymenetét határozza meg, kiemeli az 1092/1916. kgy. számú szegényügyi szabályrendelet 16. §-ának azt a rendelkezését, amely szerint a szegényügyet a többi közigazgatási ágtól elkülönítve kell végezni a kerületi elöljáró utasítása alapján a népjóléti előadónak, illetve ez utóbbi vezetése alatt a kerületi népjóléti osztálynak.

Az új végrehajtási utasítás meghatározta a vöröskeresztes gondozónők belső hivatali és külső gondozónői tevékenységét és kimondta, hogy szolgálati tevékenységük tekintetében a kerületi elöljáró felügyelete és ellenőrzése alatt állnak. Szegényüggyel kapcsolatos minden ténykedésükért a kerületi előljáró, annak helyettese, illetőleg a népjóléti előadó felelős.

Meghatározta az inséges fogalmát. E szerint inségesnek azt az egyént kell tekinseni, akiről lelkiismeretes vizsgálat után megállapítást nyert, hogy sem önerejéből, tem eltartásra köteles és képes hozzátartozóknak segítségéből legelemibb életszükségleteiről sem tud gondoskodni.

Az ínségesek látogatására alkalmazott népjóléti megbízottaknak a végrehajtási utasítás kötelességévé tette, hogy ne csak testi, hanem lelki szempontból is kísérje figyelemmel az ínségesek gondozását.

Az új végrehajtási utasítás részletes és egységes szabályokat tartalmaz az inségesek részéről előadandó kérelmek előterjesztésére, az ezzel kapcsolatosan benyujtott okmányok átvételére, kezelésére, a segélykérelem esetleges elutasítására, a nyilvántartáshoz szükséges gondozási ívek kezelésére, kartotékalapok és ellenőrző igazolványok kitöltésére, a kiadott segélyek feljegyzésére, a központi nyilvántartólapok kitöltésére, kezelésére, stb.-re vonatkozóan.

A végrehajtási utasításnak a segélyek engedélyezésére, kiutalására és elszámolására vonatkozó része megállapítja, hogy segélyeket a költségvetésileg megállapított összegből, továbbá mindazon anyagi eszközökből, amelyek a szegénysegélyezés céljára rendelkezésére állnak, csak az ínségenyhítésre vonatkozó jogszabályok és polgármesteri rendeletek figyelembevételével szabad folyósítani.

A székesfőváros népjóléti igazgatásáról szóló 1092/1916. kgy. számú szabályrendelet rendelkezéseit a segélyezési eljárás módjára és mértékére nézve az új végrehajtási utasítás kiegészítette.

Elrendelte, hogy a kerületi népjóléti osztályok a kerületi orvosokkal és az azok mellett működő gondozónövérekkel szoros együttműködést fejtsenek ki és olyan esetekre, ahol sürgős segítségre van szükség, egymás figyelmét kölcsönösen hívják fel.

Részletesen szabályozza ezen végrehajtási utasítás az iskolanövéri intézmény működését, a gyermekek étkeztetésénél és felruházásánál követendő tevékenységüket. Meghatározza továbbá az Országos Stefánia Szövetségnek a fővárossal való szoros együttműködését, valamint a Magyar Vöröskereszt Egylet szociális osztályának,

a Szociális Missziótársulat fogház- és kórház-missziójának, a jótékony felekezeti és társadalmi szerveknek a hatósági szegénygondozásba való bekapcsolódását. Végül a különböző visszaélések megakadályozására és a hatóságok megtévesztésének kiküszöbölésére büntető rendelkezéseket is tartalmaz.

A munkakészség igazolása ellenében nyujtott segélyezés rendszerének bevezetése. Miután az ellenszolgáltatás nélkül nyujtott segélyezés káros következményei a székesfőváros életében mind szociális, mind gazdasági és erkölcsi téren előbb-utóbb jelentkeztek volna — a főváros 1934. őszén az ínségenyhítő tevékenység kibővítését a munkakészség igazolása ellenében nyujtott segélyezés rendszerére építette fel.

Annak ellenére, hogy elvben a székesfőváros foglalt legelőször állást azon segélyezési rendszer bevezetése mellett, amely szerint munkaképes ráutalt csak munkaszolgáltatás ellenében kaphat közsegélyt, ennek keresztülvitelében úgyszólván az összes nagyobb vidéki városok megelőzték. Ezekben a városokban segélyt vagy csak a teljesített munka után kaphatott az ínséges vagy a kapott segély értékét azonnal le kellett dolgoznia.

A székesfőváros különleges helyzetének ezek a megoldási módok nem feleltek meg és ezért új rendszert a »munkakészség igazolása ellenében nyujtott segélyezés rendszerét« vezette be. Ez a rendszer nem kívánja az ínségessel sem a már kiutalt segély, sem a részére a jövőben adandó segély értékét ledolgoztatni, hanem azt kívánja, hogy a munkaképés inséges munkakészségét bebizonyítsa.

A székesfőváros polgármestere 1934. szeptember hó 26-án kelt 101.184/1934—IX. számú rendeletével 1934. október hó 8-tól kezdődően elrendelte a munkakészség igazolása ellenében nyujtott segélyezés rendszerének a székesfőváros területén való bevezetését. A polgármester az új rendszer megszervezésével és végrehajtásával a közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály vezetőjét és a ker. elöljárókat, a munkálatok műszaki megszervezésével és végrehajtásával pedig az út- és csatornaépítési ügyosztály vezetőjét bízta meg.

A rendelet megjelenése után a polgármester végrehajtási utasítást adott ki a kerületi elöljárók részére, amely szerint:

Az ínségesek mindennap a munka megkezdése előtt egy-egy lóhúsáru, a munka befejezése után egy-egy hentesáru kiváltására jogosító élelmiszerutalványt kapnak.

Az ínségmunkára behívható egyének alsó korhatára betöltött 16 év, felső korhatára betöltött 60 év.

Azokat az ínségeseket, akik iskolai képzettségüknél vagy előző foglalkozásuknál fogva az értelmiségi osztályhoz tartoznak, az ínségmunka keretében lehetőleg irodai, felügyelői, munkavezetői, tehát nem testi munkára — kell beosztani. Nőknek testi munkára való beosztásánál ugyancsak tekintettel kell lenni előző életmódjukra. Nők általában csak akkor hívhatók be ínségmunkára, ha ezáltal családjuk gondozása fennakadást nem szenved.

Nem oszthatók be ínségmunkára azok, akiknek átmeneti vagy állandó munkaképtelenségüket a kerületi tiszti orvos írásban igazolja, továbbá azok sem, akiknek állandó munkájuk van, — feltéve, hogy ez esetben is fennáll a segélyre való reáutaltság — de ebben az esetben az illető család csak akkor részesülhet további segélyezésben, ha a család egy másik tagja rója le a munkaszolgáltatást. Ha ilyen munkára behívható családtag nincs, akkor a családfő méltányosságból három havi haladékot kaphat.

Minden családból csak egy egyént, lehetőleg a családfőt kell behívni ínségmunkára. Olyan családban, ahol a családfő nem munkaképes, a 16—60 év közötti férfi családtagot kell behívni ínségmunkára, ha pedig több férfi családtag van, akkor azt, akit a családfő kijelöl. Ha a családfő nő, de a családban van 16—60 év közötti férfi, akkor lehetőleg a férfit kell felszólítani a munkakészség igazolására. Ha a családtagok mindegyike nő, akkor azt kell behívni, akit a családi és háztartási munkák a legkevésbbé vesznek igénybe.

A végrehajtási utasítás gondoskodott továbbá a munkáltatásnak szociális szempontból való ellenőrzéséről is és elrendelte a munkahelyeken dolgozó ínségmunkások panaszainak meghallgatását, orvoslását és annak megállapítását, hogy nem kívánnak-e az ínségmunkások fizikai erejét meghaladó munkát. Az ellenőrző munkát a IX. ügyosztály vezetője saját közegein kívül a ker. elöljáró hozzájárulásával a népjóléti osztály vezetőjére vagy a körzeti gondozónőkre is bízhatja.

A polgármesteri ügyosztályok, a fővárosi kertészet, a kerületi elöljáróságok mérnöki osztályai az ínségmunkásokat a Központi Szegénynyilvántartó és Ínségmunkáselosztó Hivataltól igénylik. Megjelölik a munka helyét és idejét, továbbá azt, hogy mennyi férfi-, mennyi nő- és mennyi szakmunkásra van szükségük.

A Központi Szegénynyilvántartó és Ínségmunkáselosztó Hivatal az igényelt munkásokat a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályaitól kéri. A ker. népjóléti osztály a kiküldött ínségeseket munkaigazolvánnyal látja el, amelyek kitöltéséről, a kiállított névjegyzékek kezeléséről, a Központi Szegénynyilvántartó és Ínségmunkáselosztó Hivatal adatszolgáltatásáról, valamint az összes adminisztratív teendők végzéséről az utasítás részletesen intézkedik.

A végezendő munkák csak saját kezelésben, vállalkozók kizárásával hajthatók végre és csakis olyan munkák lehetnek, amelyeket a hatóság egyébként vagy egyáltalán nem vagy nem abban a terjedelemben hajtana végre.

A végrehajtási utasítás utolsó szakasza intézkedett az ínségmunkáknak az egyes munkahelyeken való megszervezéséről. E szerint a munkák ellenőrzéséről, felügyeletéről és az adminisztrációs teendők elvégzéséről a ker. előjáróságok mérnöki osztályai, illetőleg a székesfőváros kertészetének igazgatósága gondoskodik. Az ínségmunkások baleset és szavatossági biztosítása a Magyar-Francia Biztosító Társaság útján köttetett meg.

Az új rendszer bevezetésekor a székesfőváros törvényhatósági bizottságának 40 tagja rendkívüli közgyűlés összehívását kérte. A közgyűlésen Miklós Ferenc törvényhatósági bizottsági tag azt az indítványt terjesztette elő, hogy a közgyűlés a munkakészség igazolása ellenében való segélyezés rendszerét három hónapi próbaidőre fogadja csak el.

Hogy az új rendszer az ínségesek szempontjából méltányosabb legyen, a polgármester 170.937/1934. pm. számú rendeletével egyénenkint 8 pengő munkajutalmat engedélyezett mindazoknak az ínségeseknek, akik a 18 napi munkaszolgáltatást lerótták.

Az ínségmunka három havi próbaideje alatt a kerületi elöljárók 1500 drb szvettert, 100 drb struxnadrágot, 1000 pár talpalt bakkancsot, 500 pár talpalt férfi cipőt és 300 pár talpalt női cipőt utaltak ki összesen 13.645 pengő értékben, azoknak az ínségeseknek, akik a 18 napi ínségmunkán felül még egy, illetőleg két napot dolgoztak a fentebb felsorolt ruházati cikkek valamelyikéért.

Azokat az ínségeseket, akik kétszeri behívásra nem jelentkeztek, vagy ha jelentkeztek is, de az ínségmunkát megtagadták, a ker. elöljárók határozatban értesítették, hogy hatósági segélyben nem részesülhetnek, amíg munkaszolgáltatási kötelezettségüknek eleget nem tesznek. Természetesen nem vonatkozik ez a határozat a család iskolaköteles gyermekeire, akik továbbra is részesülnek az iskolai ebédeltetési stb. akciókban.

A munkakészség igazolása ellenében foglalkoztatott ínségmunkások munkateljesítménye az 1934. év folyamán a következő volt:

1. a székesfővárosi kertészet által foglalkoztatott ínségmunkások befásítottak 6 utcát, a dunajobbparti részen 21 helyen és a dunabalparti részen 11 helyen végeztek talajegyengetési munkát;

2. a kerületi elöljárók műszaki osztályai az általuk foglalkoztatott ínségmunkásokkal járható állapotba hozattak 21 utcát, lejtszintbe hozattak 10 utcát, vízlevezető és útszegély ároktisztítást végeztettek 65 utcában, gazirtást végeztettek 105 utcában, gyalogutat salakoztattak 105 utcában, kőanyagválogatást és kőértakarítást végeztettek 9 helyen, sárelhúzást és takarítást végeztettek 50 utcában, hóeltakarítást végeztettek 40 kültelki utcában.

Az ínségmunkások munkateljesítménye természetesen alatta marad a bérért dolgozó munkások munkateljesítményének, miután az inségmunkások jelentékeny része az évek óta tartó munkanélküliség következtében a munkától elszokott.

Az inségmunkások jutalma 80.000 pengőt tett ki.

Ruhán kívül még kaptak 173.201 drb. lóhúsutalványt, 13.856·08 pengő és 161.179 drb. hentesáruutalványt 24.176·85 pengő értékben.

Budapest székesfőváros elöljáróságai által nyilvántartott ínségesek számának alakulása 1934. évben.

Kerület	Január	Február	Március	Április	Május	Június	Július	Aug.	Szept.	Okt.	Nov.	Dec.
I. ...	9.656	4.457	4.329	4.202	3.930	3.609	3.643	3.511	3.482	2.906	3.114	2.921
II. ...	5.088	5.195	5.178	4.997	4.795	4.781	4.719	4.640	4.632	4.486	4.647	4.055
III. ...	16.324	16.346	15.595	15.210	14.630	14.349	13.637	13.572	13.132	12.919	13.445	10.449
IV. ...	1.018	1.020	1.019	948	864	795	711	708	707	664	702	637
V. ...	7.695	7.809	7.714	7.586	7.146	6.833	6.674	6.552	6.486	6.235	6.476	5.720
VI. ...	31.518	31.314	30.083	29.217	28.566	28.116	27.592	25.998	25.557	24.091	22.975	20.829
VII. ...	22.432	23.199	23.191	22.184	20.232	19.761	18.733	17.803	17.429	17.595	16.892	16.686
VIII. ...	24.233	25.055	24.370	23.681	22.165	21.289	20.393	20.272	19.786	19.629	17.597	15.218
IX. ...	17.371	17.556	17.641	17.637	16.535	15.966	15.451	15.100	15.259	15.045	13.751	14.490
X. ...	12.751	12.961	12.705	12.504	11.604	11.892	10.671	10.662	10.423	10.195	8.997	11.199
XI. ...	—	5.217	5.099	4.741	4.594	4.248	3.943	3.889	3.686	3.532	3.456	3.723
Budapest	**148.086**	**150.129**	**146.924**	**142.907**	**135.061**	**131.639**	**126.167**	**122.707**	**120.579**	**117.297**	**112.052**	**105.927**

A székesfővárosnak, a polgármesteri IX. ügyosztály útján folytatott jótékony és szociális tevékenysége keretében nyilt, részben nyilt és intézeti szegénygondozási módot különböztetünk meg. A nyilt és részben nyilt szegénygondozás keretébe sorozott segítési módok jellegzetes vonása, hogy a támogatott egyént a család keretében hagyja. Ezt a segítőmódot nevezzük ma »ínségenyhítő tevékenység«-nek. Magát a nyilt és részben nyilt szegénygondozást pedig csoportokra osztva anya-csecsemő és kisded, gyermekvédelmi vagy felnőtteket támogató tevékenységnek nevezzük. A következőkben az ügyosztály tevékenységét ebben az összeállításban ismertetjük.

Anya-, csecsemő- és kisdedvédelem. Anya-, csecsemő- és kisdedvédelem körébe tartozik a hatósági védelemre és támogatásra utalt terhes anyáknak, valamint a csecsemők és kisdedeknek hároméves korig való segítése. Az anya- és csecsemővédelmet, mint államhatósági feladatot a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter az egész országban az Országos Stefánia-Szövetség hatáskörébe utalta ugyan, de 151.317—1925—IV. számú rendeletével a törvényhatóságokat felkérte, hogy alakítsanak fiókszövetségeket és azokat anyagi erejükhöz mérten támogassák. A székesfőváros tehát az anya- és csecsemővédelmet az Országos Stefánia Szövetséggel karöltve bonyolítja le és pedig olymódon, hogy a védelmi szakmunkát a főváros ellenőrzése mellett a Szövetség intézi, a költségeket pedig a főváros viseli.

A Stefánia-Szövetségnek a fővárosban 20 védőintézete van.

A védőintézetek élén egy-egy főorvos áll, akihez a segítőorvoson kívül egy fővédőnő és a szükséghez mért számú körzeti védőnő van beosztva. A védőintézetek orvosi és védőnői személyzete a következő:

Védőintézetek	Orvosok	Védőnők	Együtt
II., Lánchíd-utca 6.	2	6	8
II., Marczibányi-tér 1.	2	4	6
III., Bécsi-út 88—92.	2	4	6
III., Raktár-utca 41.	2	8	10
V., Csáky-utca 82.	2	4	6
VI., Üteg-utca 18.	2	7	9
VI., Váci-út 159.	2	3	5
VII., Izabella-utca 42.	2	5	7
VII., Peterdy-utca 17—19.	2	6	8
VII., Thököly-út 178.	2	4	6
VIII., Vas-utca 10.	4	10	14
IX., Gr. Haller-utca 8—10.	2	5	7
IX., Soroksári-út 136.	2	2	4
X., Üllői-út 120—122.	2	3	5
X., Füzér-utca 32.	2	4	6
X., Golgota-utca 5.	2	6	8
X., Kolozsvári-út 39.	2	3	5
X., Templom-tér 2. Iskola	2	2	4
XI., Budafoki-út 107.	2	2	4
XI., Lenke-út 93—95.	3	4	7
Összesen	43	92	135

A csecsemőhalálozás okát két nagy csoportba oszthatjuk. Az egyik, a közvetlen okcsoport szoros összefüggésben van a csecsemővel. A másik csoport közvetve érvényesíti káros hatásait.

A csecsemőhalálozás közvetlen okai között legfontosabbak: 1. a veleszületett gyengeség, 2. az emésztőszervek megbetegedései, 3. a légzőszervek megbetegedései. A kiütéses fertőző betegségeknek, mint halálokoknak, a csecsemővédelemnél eddig sem volt különösebb jelentősége, mert a szoptatás a legtöbb fertőző betegség ellen immunissá teszi a csecsemőt.

A közvetett okok között a nyomor, a tudatlanság, egészségtelen lakás, stb. említendők, amelyek ellen közjótékonysági és szociális téren kell felvenni a harcot.

A veleszületett gyengeség ellen eredményesen harcolni csak az anyavédelmen keresztül lehet. A veleszületett gyengeség okozta korai csecsemőhalálozást csak

akkor lehet csökkenteni, ha a terhes nők megfelelő gondozásával érett, egészséges gyermekek születését tesszük lehetővé. Ezért a Stefánia-Szövetség és a főváros nagy súlyt helyez a terhesek és a gyermekágyas anyák gondozására.

A terhesgondozás is két részből áll: egészségügyi és szociális gondozásból. Éles szétválasztás a két részterület között nincs. Az egészségügyi tényked ések nem egyszer szociális eredményekhez vezetnek, a szociális tényked ések pedig egészségügyi eredményekben is kamatoznak. Az egészségügyi terhesgondozás célja a szelekció. Az orvos különválasztja az egészséges terheseket a beteg terhesektől. Gondoskodik arról, hogy az egészséges terhesek egészsége megőriztessék, a beteg terhesek pedig a megfelelő gyógykezelésben részesüljenek. Ennek megfelelően szétválasztják a terheseket a szerint is, hogy mennyiben igérkezik a szülés és azzal összefüggően a gyermekágy és a szoptatás időszaka rendesnek, illetve rendellenesnek, és gondoskodás történik arról is, hogy a rendellenesnek igérkező szülések stb. olyan egészségügyi körülmények között folyjanak le, amelyek az anyának és csecsemőjének a legmesszebbmenő egészségi védelmet biztosítják. A szociális terhesgondozásnak célja és lényege az egészségügyi terhesgondozást gazdasági, erkölcsi és jogi vonatkozásokban kiegészíteni, továbbá a társadalom érdeklődését megfelelő propaganda folytatásával a szociálhigienés anyavédelem iránt állandóan ébrentartani és szociálhigienés vonatkozásban a terhes védelem érdekeinek megfelelő munkaközösségek létrejöttét elősegíteni.

Míg a terhes nők gondozásba-vétele csak jelentkezésük esetén történik meg, a gyermekágyas anyák automatikusan gondozásba vétetnek.

1934. év folyamán a védőintézetekben anyák, csecsemők és kisdedek részére adott orvosi tanácsok száma.

Intézetek	Anyák	Csecsemők	Kisdedek	Összesen
	részére adott orvosi tanácsok száma			
II., Lánchíd-u. 6.	699	2.809	1.814	5.322
II., Marczibányi-tér 1.	300	2.978	1.281	4.559
III., Kórház-u. 35.	529	3.744	1.940	6.213
III., Bécsi-út 88—92.	176	2.297	1.330	3.803
VI., Váci-út 159.	273	2.398	1.643	4.314
V., Csáky-u. 82.	681	5.759	1.754	8.194
VI., Üteg-u. 16/b	392	5.088	2.574	8.054
VII., Izabella-u. 42.	295	2.938	1.031	4.264
VII., Peterdy-u. 17—19.	461	3.386	948	4.795
VII., Thököly-út 178.	544	4.481	2.215	7.240
VIII., Vas-u. 8—10.	1.253	6.029	2.726	10.008
IX., Gróf Haller-u. 8—10.	427	3.692	2.734	6.853
IX., Soroksári-út 136.	314	1.817	980	3.111
X., Füzér-u. 32.	436	2.413	2.182	5.031
X., Kolozsvári-út 39.	374	2.889	1.789	5.052
X., Templom-tér 2.	196	1.839	893	2.928
X., Golgota-út 5.	943	399	2.265	3.607
X., Üllői-út 120—122.	372	2.404	1.949	4.725
XI., Lenke-út 93—95.	253	2.809	2.001	5.063
XI., Budafoki-út Vespag-gy.	114	1.563	630	2.307
Összesen	**9.032**	**61.732**	**34.679**	**105.443**

A kerületi anyakönyvi hivatalok ugyanis kötelesek minden újszülöttről az Országos Stefánia-Szövetségnek értesítést küldeni, amelyet a Szövetség központja az illetékes védőintézetnek ad ki. Ennélfogva a védőintézetek nyilvántartásába

kerül minden anya, újszülöttjével együtt. A védőnő az újszülöttet meglátogatja és szükség esetén védelembe veszi, az anyát megfelelő tanácsokkal látja el, orvosi rendelésre hívja és ha a szülő helyzete úgy kívánja, anyagi támogatásban is részesíti. A védőintézetben megjelenő terhes vagy szoptatós anyát, valamint a behozott csecsemőt az intézet orvosa megvizsgálja, ingyenes orvosi tanáccsal látja el és szükség esetén a csecsemő mesterséges táplálására megfelelő tápszert, tejkészítményt, tejet és gyógyszert utal ki. Ezt a támogatást kiegészítheti ingyen csecsemőkelengye-kölcsönzés, étkeztetés, élelmiszersegély, az anya- és csecsemővédő intézetekben az anya és a gyermek 9—12 hónapig tartó teljes ellátása, jogi tanácsadás stb.

A védőintézetek 1934. évi gondozói munkájára vonatkozólag lásd a Statisztikai Évkönyv megfelelő táblázatát.

Szükség esetén a Szövetség a terhes nőt szülés végett, a beteg csecsemőt és kisdedet pedig megfelelő állandó orvosi felügyelet és gondozás végett egészségügyi intézetbe utalja.

1934. évben 1668 terhes anyát, 2377 csecsemőt és 1374 kisdedet utalt a Szövetség egészségügyi intézetbe.

A védőintézetekben folyó orvosi munkát kiegészíti a védőnők gondozói tevékenysége. A védőnők ugyanis az intézetbe behozott csecsemőket az orvosi vizsgálat előtt lemérik, a gyermek egészségügyi és szociális vonatkozású körülményeinek változását nyilvántartásokba feljegyzik, az anyák panaszait és kívánságait meghallgatják, a gyermekek, illetve anyák életkörülményeit állandóan figyelemmel kísérik, a szükséghez képest látogatják az anyák lakását, ahol ellenőrzik, hogy az orvos utasításainak eleget tesznek-e és mint szakképzett védőnők, a gyermekgondozásban járatlan anyát a szükséges gyakorlati tanácsokkal segítik.

1934. év folyamán a védőnői látogatások száma a következő volt:

Védőintézetek	Gyermek	Gyermekágyas	Csecsemő	Kisded	Ellenőrző	Összes
	látogatás					
II., Lánchíd-u. 6.	811	513	4.106	2.798	243	8.471
II., Marczibányi-tér 1.	578	480	2.638	2.574	253	6.523
III., Kórház-u. 35.	1.082	571	5.029	5.616	184	12.482
III., Bécsi-út 88—92.	581	296	2.212	2.214	187	5.490
VI., Váci-út 159.	498	302	2.412	2.270	182	5.664
V., Csáky-u. 82.	1.092	709	4.399	3.729	185	10.114
VI., Üteg-u. 16/b	1.737	813	6.440	6.001	138	15.129
VII., Izabella-u. 42.	851	1.075	6.011	3.853	196	11.986
VII., Peterdy-u. 17—19.	869	724	6.598	4.365	165	12.721
VII., Thököly-út 178.	763	607	4.295	3.898	193	9.756
VIII., Vas-u. 10.	1.685	1.206	7.353	6.075	182	16.501
IX., Gróf Haller-u. 8—18.	768	725	5.165	4.496	180	11.334
IX., Soroksári-út 136.	360	90	901	1.443	150	2.944
X., Füzér-u. 32.	906	408	3.393	3.995	179	8.881
X., Kolozsvári-út 39.	659	245	2.618	2.686	193	6.401
X., Templom-tér 2.	254	238	2.001	1.554	189	4.236
X., Golgota-u. 5.	1.135	791	6.227	4.227	198	12.578
X., Üllői-út 120—122.	687	300	2.786	3.345	211	7.329
XI., Lenke-út 93—95.	484	423	1.906	1.682	201	4.696
XI., Budafoki-út	299	162	1.416	1.443	157	3.477
Összesen	**16.099**	**10.678**	**77.906**	**68.264**	**3.766**	**176.713**

1934. évben a budapesti védőintézetek védencei közül 324 részben gondozott csecsemő és 70 gyermek, a teljesen gondozottak közül 314 csecsemő és 87 gyermek halt el.

A halálokok megoszlása a következő:

Betegség neme	A részben gondozottak közül elhalt		A teljesen gondozottak közül elhalt	
	csecsemő	gyermek	csecsemő	gyermek
Kanyaró	4	5	15	7
Vörheny	—	3	—	1
Szamárhurut	8	4	7	2
Roncsoló toroklob	5	10	11	14
Vérhas	10	2	11	3
Légzőszervek gümőkórja	2	—	—	2
Egyéb szervek	6	3	5	3
Szifilisz	6	1	3	—
Vérfertőzés	7	—	3	1
Egyéb fertőző betegségek	6	—	8	4
Agyvelő (burok) gyulladás	17	12	13	9
Szervek betegségei	21	4	21	6
Hörghurut	8	—	7	2
Tüdő (hurutos) és mellhártyagyulladás	101	17	118	17
Hasmenés, bélgyulladás	46	7	68	12
Bőr, bőr alatti kötőszövet betegségei	8	1	5	—
Koraszülöttség	5	—	1	—
Veleszületett gyengeség	55	—	14	—
Baleset, gyilkosság	1	1	1	2
Egyéb	8	—	3	2
Összesen	**324**	**70**	**314**	**87**

Az emésztőszervi megbetegedések elleni küzdelem. A korai csecsemőhalálozás közvetlen okai között a második helyen állanak az emésztőszervi megbetegedések. Ez ellen a legbiztosabb védekezés, az anyatejjel való táplálás. Ahol az anyatejjel való táplálás lehetősége nincs meg, ott az anya- és csecsemővédelmi szervezet igyekszik gondoskodni a csecsemő állapotának legjobban megfelelő táplálkozás bevezetéséről és biztosításáról. A Stefánia-Szövetség Budapesten a VIII., Vas-u. 10. szám alatt lévő székházában rendezett be tejkonyhát, ahol a mesterséges táplálásra szoruló csecsemők részére 13-féle tejkészítményt szolgáltatnak ki. A tejkészítményeket a Központi (Hollandi) rendelő főorvosa írja elő. A tápszereket az anyák csak a tejkonyhán vehetik át, ahol szakképzett nővérek készítik el azokat orvosi felügyelet mellett és sterilizált állapotban, külön üvegekbe helyezve, könnyen vihető vaskosarakban adják ki az anyáknak az egy napi csecsemőtápláléknak megfelelő adagot. Az a szülő, akinek módjában áll a tápszer költségeit megtéríteni, köteles azt megfizetni. Az ínségesek a tápszert a főváros költségére díjmentesen kapják, sőt indokolt esetben a főváros a tejkonyhára való utazás villamosköltségét is megtéríti. Az 1934. évben kiadott tejkészítmények mennyisége a következő volt:

Egyharmados tej, cukorral	189.740 gr
Feles tej, cukorral és nyákkal	20.293.470 «
Kétharmados tej, cukorral és lisztlevessel	15,220.460 «
Malátaleves	337.350 «
Fehérleves tej, hordenzynnel	12,991.055 «
Író, liszttel és cukorral	2,365.595 «
Cserny-féle vajleves	956.450 «
Mórleves	1,281.095 «
Feles tejben dara	10,007.950 «
Kétharmados tejben dara	8,014.350 «
Színtejben dara	14,502.785 «
Diétás leves	5,313.400 «
Diétás főzelék	6,641.240 «
Rizsnyák	1,123.970 «
Színtej	6,960.810 «
Összesen	**106,199.720** gr

Ezek szerint 1934. évben 106.199·72 kgr. tejkészítmény került kiosztásra, melyből 102.210·60 kgr.-ért a székesfőváros 61.380·69 pengő térítést fizetett az Országos Stefánia-Szövetségnek, a többiért pedig a tehetősebbek kb. 2500 pengőt fizettek. Mesterséges táplálékban 1189 csecsemő részesült és pedig 105.221 napi adagolásban, ami 286 átlagos napi adagnak felel meg s amelyet 594.851 üvegben adagoltak.

A védőintézetekben 1934. évben a következő tápszereket osztották ki:

Richter-féle tápliszt	7.500 gr
Harmatkása	193.500 «
Tápióka	57.250 «
Zabderce	7.000 «
Zabliszt	13.500 «
Zabpehely	65.500 «
Zamakó	277.250 «
Szitmaltin	207.000 «
Maltosit	3.900 «
Hordenzym	193.200 «
Hordomalt	23.000 «
Ovomaltin	627.250 «
Papion	39.400 «
Csukamájolaj	120.405 «
Caphosein	39.900 «
Kuffler-féle diétás liszt	96.250 «
Összesen	**1,971.805** gr
Sacharin-tea	2.729 adag

Anyák, csecsemők és kisdedek közjótékonysági segélyezése. A fentiekben ismertettük a fővárosnak a Stefánia-Szövetséggel karöltve kifejtett azon tevékenységét, amelyek főként egészségügyi vonatkozásúak voltak. Az alábbiakban azon tevékenységeket ismertetjük, amelyeknek egészségügyi vonatkozásai ugyan nyilvánvalóak, mégis inkább a munkanélküliség fokozódása következtében jelentkező nagyobbmérvű ínség hatásainak elhárítására törekednek és így inkább a közjótékonysági vonatkozásuk domborodik ki.

Vándorcsecsemőkelengye. Készleteit a székesfővárosi Ínségesek Hatósági Foglalkoztatója készíti és kezeli. A csecsemőkelengyéket az Országos Stefánia-Szövetség ajánlására kapják a szegénysorsú anyák 8—10 havi használatra. 1928. évi október hó 1-től a kikölcsönzés ingyenes, sőt a kölcsönkapott kelengyét pontosan és hiánytalanul visszahozó anyák jutalmul 3 drb csecsemőinget és 2 drb kisruhát kapnak ajándékba. Az 1934. évben 3498 drb csecsemőinget és 2332 drb csecsemőruhát kaptak az anyák.

A régi kelengyék molinóból készültek, az újabbak azonban már jobb fehérneművászonból. A kölcsönkelengyék forgalma 1934. évben a következő volt:

	Kiadott kölcsönkelengyék száma	Visszahozott kölcsönkelengyék száma
Januárban	409	334
Februárban	430	314
Márciusban	477	338
Áprilisban	418	324
Májusban	423	298
Júniusban	450	277
Júliusban	472	210
Augusztusban	404	284
Szeptemberben	438	285
Októberben	433	345
Novemberben	416	353
Decemberben	381	316
Összesen	**5.151**	**3.678**

A kölcsönkelengyét 1933. évben igénybevette	4.442	anya
Visszahozta 1933. évben	3.678	«
A kölcsönkelengyét 1934. évben igénybevette	5.151	anya
Visszahozta 1934. évben	3.678	«

A visszahozott kelengyéket alapos mosás és fertőtlenítés után az Ínségesek Foglalkoztatója kijavítja és újból kölcsönadja, úgyhogy a legtöbb kelengyekészlet 3—4-szer is kiadásra kerül. Az akció 1934. évi költsége 41.973·90 pengő volt.

A már többízben kölcsönadott, tehát használt, de kijavított darabokból álló kelengyéket 1933. március 1-e óta visszaszolgáltatás kötelezettsége nélkül, véglegesen kiadják olyan, leginkább albérletben lakó szülőanyáknak, akiknél nem remélhető az, hogy a kelengyét visszaszolgáltatják. 1934. évben 1200 drb., 1933. március 1-től december 31-ig 778 drb. ilyen kelengye került kiadásra. Meg kell jegyezni, hogy a végleg kiadott kelengyék száma a fent kimutatott kölcsönkelengyék számában bentfoglaltatik.

Budapest székesfőváros tejosztó tevékenysége. A főváros a szegénységük miatt legjobban rászoruló terhes és szoptatós anyáknak, a 3 éven aluli kisdedeknek, valamint a tüdőbetegeknek és iskolásgyermekeknek a naponta szükséges tejmennyiséggel való ellátása érdekében az anyák, kisdedek és iskolásgyermekek részére három hétre összesen 50 fillér térítés ellenében, napi ½ liter tejet ad. A fizetés alól 1934. évben három hetenkint mindössze 100 család kapott felmentést. Az anyák, csecsemők és kisdedek részére az Országos Stefánia-Szövetség védőintézetei állították ki a tejutalványokat.

A szegénysorsú terhes és szoptatós anyák, továbbá csecsemők részére 2,332.246 félliteres adag tej, vagyis 1,166.123 liter tej került az 1934. évben kiosztásra, amelyből 9154 terhes anya, 30.187 szoptatós anya, 26.508 0—1 éves csecsemő és 43.215 1—3 éves kisded, vagyis összesen: 109.064 inséges anya- és csecsemő részesült.

Az 1934. évben kiosztott ½ literes tejadagok száma havonkint a következőképen oszlott meg:

Január	229.484 adag
Február	249.161 «
Március	291.881 «
Április	265.768 «
Május	242.445 «
Június	141.609 «
Július	119.824 «
Augusztus	120.739 «
Szeptember	117.680 «
Október	132.169 «
November	184.293 «
December	237.193 «
Összesen	2,332.246 adag

Kiosztásra került továbbá 1934. évben az anyák részére a székesfőváros hatósági főzőhelyeire és étkezőhelyeire érvényes 26.160 drb 7 napos ingyenebédjegy, 1100 drb húsos és 6180 drb hústalan ingyenes napi ebédjegy, vagyis összesen 190.400 adag ingyen ebéd. 42.400 drb lóhúsutalvány (10 dkg lóhúskészítmény és 10 dkg kenyér) 16.340 drb hentesáruutalvány (5—8 dkg hideg hentesáru és 20 dkg kenyér) 47.740 tejutalvány (½ liter tej és 10 dkg kenyér), 781 drb 50 kg-os tüzelőszer és 3800 drb kéthetes ingyenkenyér utalvány (6 kg.-os).

A védőintézetek útján szétosztatott az inséges anyák között 1934. évben 3596 doboz hintőpor.

1934. évben csecsemőmérleget 222 esetben, szülészeti vándorládát pedig 101 esetben kölcsönzött ki a szövetség.

Székesfővárosi bölcsődék és napköziotthonok. A védőintézetek általában a védőnői irodából és modern felszereléssel berendezett orvosi rendelőkből állanak. A 20 védőintézet között 6 olyan van, amelyben 1929. évben a székesfőváros bölcsődét és napköziotthont is berendezett. Ezek a védőintézetek a következők:

III., Bécsi-út 88—92.
VI., Váci-út 159.
IX., Gróf Haller-utca 18.
X., Kolozsvári-út 39.
X., Üllői-út 120—122.
XI., Lenke-út 93—95. sz. alatti fővárosi bérházakban.

Ezekben az intézetekben 1. orvosi rendelő, 2. 0—1 éves csecsemők részére bölcsőde és 3. 1—3 éves kisdedek részére napköziotthon van.

1. *Az orvosi rendelőkben* folyó munkát fentebb már ismertettük.

2. *Bölcsődék 0—1 éves csecsemők részére.* Itt az anyák csecsemőiket reggel munkábamenet előtt helyezik el. A gyermekeket átvétel után megfürösztik és az

intézet ruháiba öltöztetik. Este a munkából hazatérő anya csecsemőjét hazaviszi. Szükség esetén az anyát — a gyermek elvitelekor — mesterséges tápszerrel is ellátják. Az intézetben 8—10 egészséges anya állandó elhelyezést is kap csecsemőjével együtt, ezek szoptatják a csecsemőket és ellátják a szükseges házimunkákat. Az Országos Stefánia-Szövetség által beutalt anya az intézetben lakást, ellátást, ruházatot és ezenfelül havonta 10 pengő segélyt kap.

3. *Napköziotthonok.* A napköziotthonokban az 1—3 éves kisdedeket reggeltől estig gondozzák. A munkába járó anyák gyermekeit — ugyanúgy, mint a bölcsődékben — átvétel után minden reggel megfürösztik, otthoni ruháikat intézeti ruhákkal cserélik fel és óvónők felügyelete mellett foglalkoztatják. A kisdedek teljes ellátásban részesülnek és szükség esetén diétás élelmezést kapnak. A bölcsődék és napköziotthonok vasár- és ünnepnapokon zárva vannak és így az év folyamán kb. 290—300 napon át gondozzák a csecsemőket és kisdedeket. Az intézetekben a gondozásért a tehetősebb szülőktől napi 30, illetve 15 fillért szednek, általában azonban a gondozás díjtalan. Az 1934. évben ilyen címen mindössze csak 3216·60 pengő folyt be.

Az intézetekben a férőhely 1934-ben a következő volt:

Védőintézetek	Dajka-anya	Csecsemő	Kisded	Együtt	Gyermek-férőhely
III., Bécsi-út 88—92.	12	40	65	105	98
VI., Váci-út 159.	8	30	40	70	62
IX., Gróf Haller-utca 8—18.	10	38	50	88	68
X., Üllői-út 120—122.	9	32	50	82	66
X., Kolozsvári-út 39.	6	30	40	70	57
XI., Lenke-út 93—95.	8	30	40	70	59
Összesen	**53**	**200**	**285**	**485**	**410**

A csecsemők és kisdedek napközi ellátása folytán támogatásban részesültek:

Védőintézetek	Segélyben részesült	Quarzkezelésben részesültek száma
III., Bécsi-út 88—92.	308	11
VI., Váci-út 159.	121	15
IX., Gróf Haller-utca 8—18.	282	84
X., Üllői-út 120—122.	224	18
X., Kolozsvári-út 39.	225	29
XI., Lenke-út 93—95.	210	111
Összesen	**1.370**	**268**

A bölcsődékben és a napköziotthonokban 1934. évben a gondozási napok száma az alábbiak szerint alakult:

Védőintézetek	Csecsemők gondozási napjainak száma	Ebből anyával együtt bentlakó csecsemők gondozási napjainak száma	Napközi-otthonokban gondozott kisdedek gondozás napjainak száma
III., Bécsi-út 88—92.	10.940	2.876	15.406
VI., Váci-út 159.	8.096	3.885	8.696
IX., Gróf Haller-utca 8.	11.179	2.708	8.874
X., Üllői-út 120—122.	7.757	3.403	10.896
X., Kolozsvári-út 39.	7.485	2.889	9.474
XI., Lenke-út 93—95.	7.900	2.093	8.284
Összesen	**53.357**	**17.854**	**61.630**

A bölcsődék és napköziotthonok fenntartására 1934. évben 282.428·10 pengőt fordított a székesfőváros, a védőintézetek támogatására pedig 113.352·29 pengőt.

Gyermekvédelem. *Óvodás gyermekek étkeztetése.* A fővárosban az 1933/34. iskolaévben 85 óvoda működött. Az óvodás gyermekek száma kb. 12.000 volt. Azon óvodás gyermekek gondozásának biztosítására, akiket szüleik egyéb irányú elfoglaltságuk következtében sem megfelelően ellátni, sem velük foglalkozni nem tudnak, a főváros gyermekotthonokat és óvodás, napközi otthonokat tart fenn. A fővárosi gyermekotthonok legfőbb pártfogója vitéz nagybányai Horthy Miklósne Főméltóságú Asszony és hathatós segítséget nyujt a Fővárosi Gyermekotthonok Hölgybizottsága is.

Az 1934. évben a következő gyermekotthonok működtek:

1. II., Donáti-utca 46. Szent László Gyermekotthonban, megnyílt 1934. évi október 29-én.
2. III., Vörösvári-út 19. sz. a. óvodában, megszűnt 1934. évi szeptember 1-én.
3. III., Kiscelli-út 78. sz. a. óvodában.
4. III., Szépvölgy-utca 4. sz. a. óvodában, megszűnt 1934. évi szeptember hó 1.-én.
5. III., Lublói-út 1. sz. a. óvodában, megnyílt 1934. évi szeptember hó 1-én.
6. III., Kórház-utca 35. sz. a. gyermekotthonban.
7. VI., Babér-utca 3. sz. a. óvodában.
8. VI., Szekszárdi-utca 34. sz. a. óvodában, megszűnt 1934. évi szeptember hó 1-én.
9. VI., Tatai-út 1553. hrsz. a. óvodában.
10. VII., Hermina-út 21. sz. a. óvodában, megnyílt 1934. május 28-án.
11. VII., Káldi-utca 32. sz. a. óvodában.
12. VIII., Csobáncz-utca 5. sz. a. óvodában.
13. IX., Vágóhíd-utca 13. sz. a. óvodában.
14. X., Maglódi-út 8. sz. a. óvodában.

A gyermekotthonok közül 13-at a hölgybizottság rendezett be, a III., Kórház-utca 35. sz. alattit pedig a székesfőváros tulajdonát képező épületben még 1906-ban, a III. ker., Általános Közjótékonysági Egyesület, melytől 1927. évben vette át a székesfőváros.

A gyemekotthonokban gondozott gyermekek reggelire tejet vagy kávét kenyérrel, tízóraira vajas, lekváros vagy zsíros kenyeret, ebédre ízletes, kétfogásos ebédet, uzsonnára pedig ismét lekváros vagy zsíros kenyeret kapnak. Különös súlyt helyez a főváros az ebédek elkészítésére. Táplálónak és olyannak kell lenniök, amilyent a gyermekek életkora és egészségi állapota megkíván s amilyent a gyermekek szívesen fogyasztanak el.

A gyermekotthonok étrendjét a polgármesteri IX. ügyosztály állítja össze és minden otthonban ugyanazt főzik.

A gyermekotthonokban el nem helyezhető, de hatósági ellátásra szoruló óvodás gyermekek óvodás napközi-otthonokban vannak elhelyezve és részben a gyermekotthonokból, részben pedig a székesfőváros főzőhelyeiről kapják az ebédet.

Az otthonokból (a III. Kórház-utcai gyermekotthon kivételével, mely csak saját növendékei részére főz) mintegy központokból, 1934-ben a következő óvodák kaptak ellátást:

II., Szalag-utca 15. sz.
II., Hattyú-utca 3—5. sz.
II., Zárda-utca 2. sz.
II., Donáti-utca 46. sz. bölcsőde
III., Raktár-utca 1. sz.
III., Vörösvári-út 19. sz.
III., Szépvölgy-utca 6. sz.
III., Timár-utca 13. sz.
VI., Szekszárdi-út 134. sz.
VI., Madarász-telep
VI., Petneházy-utca 83. sz.
VII., Aréna-út 25. sz.
VII., Murányi-utca 27—29. sz.
VII., Stefánia-út 10.
VII., Fűrész-utca 66. sz.
VII., Egressy-út 69. sz.
VII., Lőcsey-út 29973/54. hrsz.
VIII., Kun-utca 3. sz.
VIII., Tisza Kálmán-tér 4. sz.
VIII., Rökk Szilárd-utca 13. sz.
VIII., Szigony-utca 18. sz.
IX., Ranolder-utca 4. sz.
IX., Telepy-utca 15. sz.
X., Simor-utca 37. sz.
X., Füzér-utca 32. sz.
X., Gergely-utca 21. sz.
X., Pongrác-út 19. sz.
XI., Fehérvári-út 10. sz.

A fenti óvodákban a gyermekek a gyermekotthonokkal azonos ellátást (ebédet) kaptak.

Az alábbi óvodák gondozottjai azonban a hatósági főzőhelyekről kaptak ebédet:

I., Mészáros-utca 5. sz.
I., Czakó-utca 6. sz.
I., Fery Oszkár-utca 15. sz.
I., Németvölgyi-út 46. sz.
I., Szentháromság-tér 1—4. sz.
I., Városmajor-utca 59. sz.
I., Labanc-utca 2. sz.
I., Hidegkúti-út 83. sz.
I., Zugligeti-út 61. sz.
I., Diana-út 4. sz.
II., Fillér-utca 19. sz.
III., Áldás-utca 1. sz.
III., Szentendrei-út 8180. hrsz.
IV., Prohászka Ottokár-u. 6. sz.
V., Balaton-utca 8. sz.
V., Pannonia-utca 65. sz.
VI., Kmetty-utca 13. sz.
VI., Szív-utca 6. sz.
VI., Szondy-utca 65. sz.
VI., Lőportár-utca 291. sz.
VI., Váci-út 27. sz.
VI., Gömb-utca 53. sz.
VI., Országbíró-utca 12. sz.
VI., Véső-utca 8. sz.
VI., Janicsár-utca 2. sz.
VI., Lomb-utca 20. sz.
VII., Dob-utca 95. sz.
VII., Dembinszky-utca 25. sz.
VII., Zugló-utca 75. sz.
VII., Kövér Lajos-utca 2245/1. hrsz.
IX., Erkel-utca 10. sz.
IX., Ipar-utca 6. sz.
IX., Gyáli-út 25. sz.
IX., Kén-utca 3. sz.
IX., Kén-utca 1. sz., II. emelet
IX., Soroksári-út 75. sz.
IX., Zita-telep
X., Ceglédi-út 6. sz.
X., Kada-utca 25. sz.
X., Kada-utca 27. sz.
X., Kerepesi-út 33. sz.
X., Százados-utca 6. sz.
X., Auguszta-telep
X., Gergely-utca 21. sz.
X., Templom-tér 8. sz.
XI., Hengermalom-utca 66. sz.
XI., Kelenföldi vasúti állomás.

Az ezen óvodákban lévő napközi otthonokban kiosztott ebédek azonosak a felnőttek részére főzött ebédekkel, azzal a különbséggel, hogy csütörtökön gulyás helyett hústalan gulyáslevesből és tejben rizsből állottak, az adag pedig a felnőttek adagjának fele.

Az óvodásgyermekek ingyenesen vagy térítési díj fejében étkeztek. A gyermekotthonokban és azokból ellátott óvodákban a fizetők 6 napi étkezést heti 40 fillérért kaptak. Vasárnap az otthonokban gyermekek részére nem főztek. A főzőhelyekről étkező óvodásgyermekek heti 24, illetőleg 60 fillér térítési díj ellenében kaptak ebédet

és pedig az ingyenesek részint a hét valamennyi napján, részint csak a hétköznapokon, a fizetők kizárólag hétköznapokon.

Ingyenesen és heti 24 fillér térítési díj ellenében azok az óvodások jutottak ebédhez, akiknek erre vonatkozó jogosultságát az iskolanővérek a szülők helyzetének kivizsgálása után megállapították. Heti 60 fillér térítési díj ellenében minden kivizsgálás nélkül bármelyik óvodásgyermek ebédelhetett.

Az 1934. évben kiosztott napi adagok száma a következőképen oszlott meg:

a) *A gyermekotthonokban és ezekből ellátott óvodákban.*

Fizető gyermekeknek	416.598 adag	
Ingyenétkező gyermekeknek	148.584 «	
Összesen	**565.182** «	

b) *A főzőhelyeken.*

Heti 60 fillért fizető gyermekeknek	61.218 adag	
Heti 24 fillért fizető gyermekeknek	99.924 «	
6 napon át ingyenesen étkező gyermekeknek	60.738 «	
7 napon át ingyenesen étkező gyermekeknek	483.469 «	705.349 adag
Mindössze	**1,270.531** «	

Az óvodás gyermekotthonok konyháin felhasznált élelmiszerek mennyisége és értéke a következő volt:

Kenyér- és tésztafélék:

kenyér	6.529·83 kg
zsemlye (4.504 db)	225·20 «
késztészta	25·19 «
tarhonya	3.129·20 «
csőtészta	5·88 «
morzsa	272·73 «
Összesen	**10.188·03** «

Liszt és tésztaneműek:

0-ás liszt	13.179·91 kg
2-es liszt	5.557·45 «
búzadara	948·95 «
Összesen	**19.686·31** «

Szárazfőzelék:

árpakása	514·28 kg
bab	2.688·76 «
borsó	735·57 «
lencse	1.383·94 «
rizs	3.468·41 «
Összesen	**8.790·96** «

Konzervek:

paradicsom	1.789·46 kg
savanyúkáposzta	1.189·00 «
Összesen	**2.978·46** «

Burgonya 27.725·60 kg

Zöldség és zöldfőzelék:

paraj	3.180·30 kg
sóska	2·00 «
zöldbab	3.156·60 «
zöldborsó	1.561·50 «
fejeskáposzta	2.612·40 «
kelkáposzta	2.154·15 «
tök	2.864·65 «
kalarábé	4.219·90 «
paradicsom	4.056·00 «
vegyes zöldség	5.698·01 «
zöldpaprika	68·60 «
kukorica	1.742·00 «
karfiol	1.139·00 «
kapor	13·80 «
vöröshagyma	1.240·74 «
fokhagyma	31·58 «
Összesen	**33.741·23** »

Gyümölcs:

alma	992·80 kg
szilva	219·00 «
sárgabarack	69·00 «
egres	118·00 «
körte	39·00 «
ribizke	13·00 «
szőlő	82·00 «
Összesen	**1.532·80** kg

Fűszeráruk:

bors	14·41	kg
babér	1·09	«
cukor	7.489·68	«
ecet	200·53	l
fahéj	20·72	kg
kömény	40·00	«
majoranna	2·03	«
mák	271·80	«
paprika	82·59	«
só	2.402·14	«
szilvaíz	827·44	«
vegyesíz	2.063·74	«
csokoládépor	701·36	«
malátakávé	4.093·17	«
Franck-kávé	682·74	«
citrom (37 db)	7·00	«
sütőpor	2·04	«
élesztő	36·76	«
Összesen ...	**200·53**	l
	18.738·71	kg

Tojás, tej és tejtermék:

tojás	15.832	db
tej	102.323·50	l
tejfel	311·30	«
túró	1.496·15	kg
sajt	1·25	«
Összesen ...	**15.832·00**	db
	102.634·80	l
	1.497·40	kg

Húsfélék és zsír:

marhahús	1.381·10	kg
sertéshús	3.088·93	«
borjúhús	330·50	«
tyúkhús	257·55	«
sertésmáj	1.482·05	«
kolbász	638·30	«
csont	1.040·70	«
szalonna	1·00	«
zsír	7.258·65	«
Összesen ...	**15.478·78**	«

Ezen élelmiszerek értéke 99.039·76 pengőt tett ki.

A főzőhelyekről étkező óvodásgyermekek ebédjeihez felhasznált élelmiszerek mennyiségét és értékét a főzőhelyen étkező iskolásgyermekek és felnőttek ebédjeihez felhasznált élelmiszerekkel együttesen a felnőttek ebédeltetésénél közölt táblázatban mutatjuk be.

Ugyancsak ott adunk áttekintést valamennyi óvodásgyermek napi étkezési létszámáról.

Iskolásgyermekek támogatása. Az iskoláskorban lévő 6—18 éves gyermekeket a főváros részben a polgármesteri IX. ügyosztály útján a hatósági ínségenyhítés keretében támogatja, részben pedig a VII. ügyosztály által az iskolák útján pénz-, tankönyv-, tanszer- stb. segélyben részesíti. A nyári szünetben az ínségenyhítés keretén túl a gyermeknyaraltatási akció és a kirándulások fenntartásával segíti a főváros az ínséges gyermekeket.

Itt elsősorban a hatósági ínségenyhítő tevékenység keretében lebonyolított ebédosztási, ruhaosztási és cipőjavítási stb. akciókat tárgyaljuk.

1. *Ebédosztás.* Az iskolásgyermekek szociális viszonyait az iskolanővérek megvizsgálják és a vizsgálat alapján tesznek javaslatot a gyemekek segélyezésére. Az étkeztetésre javasolt szegény gyermekek az ebédet ingyen kapják, a többiek pedig térítés ellenében. A gyermekek létszáma az 1934. évben nem volt korlátozva. Minden jelentkező rászoruló iskolásgyermek részesült ebédben. Miután nem minden iskolában van főzőhely, egyes iskolákból a gyermekeket tanítók vezetik át a főzőhelyre, ahol a gyermekek a felnőttektől elkülönítve fogyasztják el ebédjüket. Kivételes esetben engedélyt kapott egyes iskolák igazgatója arra, hogy edényekben iskolájába vitesse és ott ossza szét az ebédet. Szabály, hogy a tanulóknak ebédjüket a kiosztás helyén kell elfogyasztaniok, nehogy a gyermekektől a nekik szánt táplálékot elvonhassák.

Az iskolásgyermekek között kiosztott ebédadagok száma 1934. évben a következő volt:

6—10 éves korig	térítés ellenében kiosztva	222.631	adag
6—10 «	« ingyenesen kiosztva	2,656.916	«
10—18 «	« térítés ellenében kiosztva	218.072	«
10—18 «	« ingyenesen kiosztva	1,733.926	«
	Összesen	4,831.545	adag

A 6—10 éves gyermekek a felnőttek adagjának $^3/_4$ részét, a 10 éven felüliek teljes felnőtt adagot kaptak.

A 11.436/1932.—IX. sz. polgármesteri rendelet az iskolai gyermekétkeztetés kedvezményét a székesfővárosi iparostanonciskolák mindkét nembeli növendékeire is kiterjesztette. A tanoncok az iskola-igazgató által kiállított igazolvány felmutatása mellett 6 napra szóló hetijegyet 24 fillérért és 7 napra szóló hetijegyet 28 fillérért vásárolhatnak a főzőhelyeken. Ingyenesen tanonc nem kaphat ebédet. 1934. évben az iparostanoncoknak kiosztott ebédadag száma 86.872.

A 6—14 éves gyermekek térítési díja általában 4 fillér volt ebédadagonkint. Minden különös kivizsgálás nélkül is ebédhez juthatott a szülők vagyoni állapotára való tekintet nélkül a heti 90 fillért fizető 6—10 éves és heti 1·20 pengőt fizető 10 éven felüli gyermek.

A gyermekek által fogyasztott ebédek előállításához felhasznált élelmiszerek és tüzelőszerek mennyiségét és értékét a felnőttekével együtt a felnőttek ebédeltetésénél közöljük. A gyermekek napi étkeztetési létszámáról az ugyancsak ott közölt táblázat nyujt felvilágosítást.

2. *Ruhaosztás.* Azok a tanulók, akik hiányos vagy rossz ruháik miatt nem tudtak volna iskolába menni, ingyen ruházati cikkeket kaptak. A kiosztáshoz szükséges ruhák nyersanyagát nyilvános versenytárgyaláson szerezte be a főváros és ebből az Ínségesek Székesfővárosi Hatósági Foglalkoztatója útján készíttette el a tanulók részére szükséges télikabátokat, leány- és fiúzubbonyokat, fiúnadrágokat, szoknyákat és fehérneműeket. A szvettereket a különféle jótékonysági egyesületek műhelyeiben szegény munkásnők kötötték, akik egyébként munkanélküliek lettek volna. Ily módon munkaalkalom nyilt varrni, kötni tudó ínséges nőknek, akik a háztartási teendők elvégzése mellett kenyérkeresethez is jutottak. A kiosztásra került cipőket nagyobbrészt szegény kisiparosoktól, ugyancsak versenytárgyalás útján szerezte be a főváros. A ruhaosztás az iskolaév elején kezdődött és a tavaszi hónapokig tartott. Télvíz idején (februárban) részesült a legtöbb tanuló ruhasegélyben.

Az 1934. évben ruhasegélyben részesült 5966 fiú és 4125 leány. A kiosztott ruhaneműek számát illetőleg utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira. A kiosztott ruhaneműek anyag- és előállítási költsége 1934-ben 136.026·66 pengő volt.

3. *Gyermekcipőjavítás.* Az iskolásgyermekek között kiosztott ruhaneműek nem fedezték a szükségletet. A legnagyobb hiány a cipőknél mutatkozott. Az utóbbi években új cipőket csak azok a gyermekek kaptak, akiknek vagy egyáltalában nem volt vagy már javíthatatlan állapotban lévő cipőjük volt. A talpalással vagy fejeléssel még javítható cipőket a főváros talpaltatta vagy javíttatta meg. A cipőtalpalási segélyben részesülő tanulókat a székesfővárosi iskolanővérek válogatták ki és az iskolához közel lévő cipész kisiparoshoz küldték cipőjük megjavítása végett. A cipőjavításokat ugyancsak a székesfőváros iskolanővérei vizsgálták felül s a cipészek követeléseit csak a szükséges ellenőrzés után egyenlítette ki a polgármesteri IX. ügyosztály házipénztára.

1934. év folyamán összesen 18.336 pár cipőt javított meg a székesfőváros 76.283·93 pengő értékben.

Ezen segélyezéssel a székesfőváros nemcsak az ínséges gyermekek helyzetén javított, hanem 558 cipészkisiparost is keresethez juttatott. Egy-egy cipész átlag 137 pengő értékű megrendelést kapott.

Iskolai tejosztás. A főváros 1933/34-es iskolai évben folytatta a tízórai tejosztást. A gyermekek fele a 2 dl üvegekben adagolt tejért térítést fizetett, az ínségesek gyermekei azonban ingyen kapták.

Az iskolai tejosztás során az 1933/34. tanévben kiosztásra került:

Fizetett tej, napi átlagban	5.491 adag
Ingyentej, napi átlagban	5.117 «
Összesen	**10.608** adag

Az iskolaév alatt 2 dl-es palackokban kiosztott adagok száma:

Fizetett tej	900.550 adag
Ingyentej	839.202 adag
Összesen	**1,739.752** adag

A költségek 128.999·97 pengőt tettek ki.

Gyenge szervezetű iskolás gyermekek az iskolanővéreknek orvosi vizsgálat alapján történt igazolása után 50 fillér térítés ellenében 3 hétre szóló utalványt kaptak, amelyért a kijelölt tejkiosztó főzőhelyek naponta $^1/_2$ liter tejet adtak ki. 1934. évben a székesfőváros ilyen gyermekeknek 84.000 liter tejet osztott ki, melynek költségei 13.440 pengőt tettek ki.

A tejkiosztóhelyeken ki nem váltott tejet a napközi gyermekotthonokban gondozott gyermekek között osztották ki ingyenesen. 1934. évben 7338·50 liter tejet kaptak a napköziotthonok, 1174·16 pengő értékben.

Társadalmi intézményekben gondozott gyermekek részére a székesfőváros 1934. évben 100.242·50 liter tejet utalt ki, melynek nagyrészét az intézmények megtérítették. A főváros költsége 16.038·80 pengő volt.

Felnőtt ínségesek hatósági támogatása. Felnőtt ínségesek a főváros ínségenyhítő tevékenysége keretében az alábbi módokon részesülnek támogatásban:

1. Pénzsegély az elöljárók útján,
2. Ebédosztás,
3. Tejosztás az ínségesek, tüdőbetegek, felnőttek és továbbá a kisszeretetotthonok ápoltjai részére,
4. Élelemiszercsomagosztás,
5. Ingyenkenyérosztás és kenyérfogyasztóhelyek,
6. Jótékonysági élelmiszerutalványosztás,
7. Reggeli és vacsoralevesosztás a ferencvárosi kiserdőben,
8. Ruhaosztás,
9. Tüzelőszeranyagosztás,
10. A téli időszakban melegedőszobák felállítása és azokban levesosztás,
11. Székesfővárosi menhelyek és ideiglenes szükségmenhelyek fenntartása,
12. Hálódíjtérítések a Magyar Vöröskereszt Egyletnek,
13. Népszállóban fülkebérlet és étkeztetés,
14. Székesfővárosi szükséglakások és magánbérházakban bérelt szükséglakások,
15. A kilakoltatott családok részére lakbérsegélyosztás,
16. Ínségesek foglalkoztatójának fenntartása,
17. Szellemi szükségmunka,
18. Ínségmunka,
19. Szegény betegek külön orvosi rendelőinek fenntartása,
20. Gyógyszerek, insulin és gyógyászati segédeszközök,
21. Karácsonyi segély.

1. *Pénzsegély az elöljárók útján.* A főváros a kerületi elöljárók útján az ínségeseket havi, állandó és rögtöni segélyekben részesíti. E célra a polgármesteri IX. ügyosztály költségvetésében előirányzott 550.000 pengő a nyilvántartott ínségesek számarányának megfelelően az alábbi részletezés szerint osztatott szét az egyes kerületi elöljáróságok között:

I. kerület	5%	27.000 P
II. «	7%	38.000 «
III. «	9%	50.000 «
IV. «	3%	16.000 «
V. «	8%	44.000 «
VI. «	13%	72.000 «
VII. «	13%	72.000 «
VIII. «	14%	76.000 «
IX. «	13%	72.000 «
X. «	9%	50.000 «
XI. «	6%	33.000 «
Összesen	100%	**550.000** P

2. *Ebédosztás.* A székesfőváros különféle, természetben adott segélyei közül — az intézeti gondozást leszámítva — a legnagyobb arányú volt és a legcélszerűbbnek bizonyult az ebédosztás. A főzéshez kifogástalan, friss és a tömegfőzésre alkalmas nyersanyagokat használtak fel s azok legnagyobb részét a Községi Élelmiszerárusító Üzem útján szerezték be. A kenyeret és a főtt tészta nyersanyagát a Községi Kenyérgyár szállítja.

A kiosztásra szánt ételeket nem központi konyhában készítik el, hanem a főváros különböző pontjain, a szükséghez képest felállított főzőhelyeken. A főzőhelyek egyúttal kiosztóhelyek is, úgyhogy az ételek minőségét tárolás, vagy szállítás nem rontja és azok a tűzhelyről közvetlenül az étkezőkhöz jutnak.

1934. évben 102 főzőhely volt üzemben. A főzőhelyek helyéről, elhelyezéséről, üzemi idejéről és rendeltetéséről a következő oldalon levő táblázat nyujt részletes felvilágosítást.

A 102 főzőhely megoszlása a következő volt:

69 főzőhely van	székesfővárosi iskolában	=	f. i.
7 « «	egyéb fővárosi épületben	=	e.
1 « «	a főváros által bérelt helyiségben	=	b.
5 « «	állami helyiségben	=	á.
20 « «	magánintézmény helyiségében	=	m.
Egész éven át üzemben volt			58
Egyes időszak kivételével üzemben volt			44

Az iskolaépületekben elhelyezett főzőhelyek felelős vezetője rendszerint az iskola igazgatója, akihez egy gazdasági felügyelőnő és a főzőhely nagyságához képest megfelelő számú étkezési felügyelőnő, főzőnő, illetve kisegítő főzőnő van beosztva. Az egyéb középületben elhelyezett főzőhelyek felelős vezetője egy gyakorlottabb gazdasági felügyelőnő. A magánegyesületek, vagy a különböző felekezeti intézmények helyiségeiben berendezett főzőhelyek vezetését rendesen a helyiséget rendelkezésre bocsátó szerv látja el. Ez utóbbiakban a személyzeti költségek ezt a szervet terhelik, míg az élelmiszert és a tüzelőanyagot — meghatározott létszámon belül — ingyenesen a főváros bocsátja rendelkezésére. Ezekről épen úgy pontos elszámolást készítenek,

Sorszám	A főzőhely neve	A főzőhely elhelyezése	1934. évben üzemben volt az alábbi időszak kivételével	étkeztetés: Gyermek-	étkeztetés: Felnőtt-	étkeztetés: Gyermek- és felnőtt-	Gyermekek és felnőttek ebédjüket elviszik, nem helyszínen fogyasztják el
1.	I., Városmajor-u. 59.	f. i.	VI/25—IX/30.	—	—	—	1
2.	I., Fehérsas-tér 3.	f. i.	VI/25—XII/31.	—	—	1	—
3.	I., Fery Oszkár-u. 15.	f. i.	—	—	—	—	1
4.	I., Attila-u. 103.	f. i.	VI/25—IX/30.	—	—	—	1
5.	I., Labanc-út 31.	f. i.	—	—	—	—	1
6.	I., Hidegkúti-út 83.	f. i.	VI/25—IX/30.	—	—	—	1
7.	I., Diana-út 4.	f. i.	—	—	—	—	1
8.	I., Zugligeti-út 61.	f. i.	VI/25—X/28.	—	—	—	1
9.	I., Krisztina-tér 4.	f. i.	VI/26—X/28.	—	—	1	—
10.	II., Görgey Arthur-u.	f. i.	—	—	—	1	—
11.	II., Donáti-u. 46. (Szt. László-árvaház)	m.	VI/25—XII/31.	—	—	1	—
12.	II., Szász Károly-u. 1.	m.	—	—	—	1	—
13.	II., Marczibányi-tér	f. i.	VI/25—IX/30.	—	—	1	—
14.	II., Batthyányi-u. 8.	f. i.	—	—	—	1	—
15.	III., Ürömi-út 64.	f. i.	—	—	—	1	—
16.	III., Kiscelli-u. 80.	f. i.	—	—	—	1	—
17.	III., Raktár-u. 1.	f. i.	—	—	—	1	—
18.	III., Vörösvári-u. 93.	f. i.	VI/25—IX/16.	—	—	1	—
19.	III., Zichy-u. 9., izr.	m.	—	—	—	1	—
20.	III., Szentendrei-út	f. i.	—	—	—	1	—
21.	III., Keve-u. 41.	f. i.	—	—	—	—	1
22.	III., Tanuló-u. 1.	f. i.	VI/26—X/28.	—	—	—	1
23.	III., Bécsi-út 2194/43.	f. i.	—	—	—	—	1
24.	IV., Irányi-u. 20.	m.	—	—	1	—	—
25.	V., Pannonia-u. 65	f. i.	—	—	—	1	—
26.	V., Sziget-u. 38., izr.	m.	VI/25—X/28.	—	—	1	—
27.	V., Vág-u. 12. Népház	e.	VI/25—XI/26.	—	1	—	—
28.	V., Sas-u. 13.	e.	—	—	—	1	—
29.	VI., Izabella-u. 61.	f. i.	VI/25—XII/31.	—	—	1	—
30.	VI., Angyalföldi-u. 2.	e.	—	—	1	—	—
31.	VI., Váci-út 61.	f. i.	—	—	—	1	—
32.	VI., Váci-út 89.	f. i.	VI/25—IX/16.	—	—	1	—
33.	VI., Tomori-út 70.	f. i.	—	—	—	—	1
34.	VI., Tatai-út 1553.	f. i.	—	—	—	—	1
35.	VI., Szent László-út 59.	f. i.	—	—	—	1	—
36.	VI., Gömb-u. 63.	f. i.	VI/25—IX/30.	1	—	—	—
37.	VI., Aréna-út 150.	e.	—	—	1	—	—
38.	VI., Szinyey Merse-u.	f. i.	—	—	—	1	—
39.	VI., Érsek-u. 6.	f. i.	—	—	—	1	—
40.	VI., Kassai-u. 74.	f. i.	—	—	1	—	—
41.	VI., Frangepán-u. 4.	e.	—	—	1	—	—
42.	VI., Lőcsei-u. 29973.	f. i.	—	1	—	—	—
43.	VII., Wesselényi-u. 38.	f. i.	VI/25—X/28.	—	—	1	—
44.	VII., Őrnagy-u. 7.	f. i.	VI/25—IX/30.	—	—	1	—
45.	VII., Dob-u. 85.	f. i.	—	1	—	—	—
46.	VII., Aréna-út 25.	f. i.	—	—	—	1	—
47.	VII., Hermina-u. 21.	m.	—	—	—	—	1
48.	VII., Angol-u. 25.	f. i.	—	—	—	—	1
49.	VII., Thököly-út 58. Szent Domonkos-rend	m.	—	—	1	—	—
50.	VII., Egressy-u. 69.	f. i.	VI/25—IX/30.	—	—	1	—
51.	VII., Telep-u. 32.	f. i.	—	—	—	—	1
52.	VII., Aréna-út 7.	m.	VI/25—XI/11.	—	—	1	—

Sorszám	A főzőhely neve	A főzőhely elhelyezése	1934. évben üzemben volt az alábbi időszak kivételével	étkeztetés: Gyermek-	étkeztetés: Felnőtt-	étkeztetés: Gyermek- és felnőtt-	Gyermekek és felnőttek ebédjüket elviszik, nem helyszínen fogyasztják el
53.	VII., Hernád-u. 44.	f. i.	VI/25—IX/30.	1	—	—	—
54.	VII., Akácfa-u. 32., izr.	m.	VI/25—XI/31.	—	—	1	—
55.	VII., Wesselényi-u. 13.	m.	—	—	1	—	—
56.	VII., Bethlen-tér 2., izr.	m.	VI/25—IX/30.	—	—	1	—
57.	VII., Aréna-út 55., izr.	m.	VI/25—X/28.	—	—	1	—
58.	VII., Miskolczi-u. 65.	f. i.	VI/25—X/28.	1	—	—	—
59.	VII., Kertész-u. 32., izr.	m.	VI/25—XII/31.	—	—	1	—
60.	VII., Wesselényi-u., izr.	m.	VI/25—IX/16.	—	—	1	—
61.	VII., Külső Egressy-út	f. i.	VI/25—IX/16.	—	—	—	1
62.	VII., Rottenbiller-u.	b.	—	—	1	—	—
63.	VII., Murányi-u. 10.	f. i.	—	—	—	1	—
64.	VII., Kazinczy-u. 23.	f. i.	—	—	—	1	—
65.	VIII., Rökk Szilárd-u.	f. i.	—	—	—	1	—
66.	VIII., Kisstáció-u. 3.	e.	—	—	1	—	—
67.	VIII., Práter-u. 15.	f. i.	VI/25—IX/30.	—	—	1	—
68.	VIII., Erdélyi-u. 6.	f. i.	VI/25—IX/16.	—	—	1	—
69.	VIII., Dugonics-u. 19.	f. i.	—	—	—	1	—
70.	VIII., Tisza Kálmán-tér	f. i.	VI/25—IX/16.	—	—	1	—
71.	VIII., Jázmin-u. 6.	f. i.	VI/25—IX/16.	—	—	1	—
72.	VIII., Sándor-u. 26.	m.	VII/30—XII/31.	1	—	—	—
73.	VIII., Bezerédi-u. 16.	f. i.	VI/25—IX/16.	—	1	—	—
74.	VIII., Mátyás-tér 9., izr.	m.	VI/25—XI/30.	—	—	1	—
75.	IX., Páva-u. 39.	m.	—	—	—	1	—
76.	IX., Erkel-u. 10.	f. i.	VI/25—IX/30.	—	—	—	1
77.	IX., Kinizsi-u. 6.	á.	VI/25—XII/31.	—	1	—	—
78.	IX., Üllői-út 11., izr.	m.	VI/25—XII/31.	—	—	1	—
79.	IX., Kén-u. 11.	f. i.	VI/25—IX/16.	—	—	—	1
80.	IX., Gyáli-út 25.	f. i.	VI/25—IX/16.	—	—	—	1
81.	IX., Tóth Kálmán-u. 35.	f. i.	VI/25—IX/16.	—	—	1	—
82.	IX., Telepy-u. 17.	f. i.	VI/25—IX/16.	1	—	—	—
83.	IX., Ráday-u. 33.	e.	—	—	1	—	—
84.	IX., Knézits-u. 17.	f. i.	—	—	—	1	—
85.	IX., Mária Valéria-telep	á.	—	—	1	—	—
86.	IX., Zita-telep	á.	—	—	1	—	—
87.	X., Auguszta-telep	á.	—	—	—	—	1
88.	X., Simor-u. 29.	f. i.	VI/25—X/28.	—	—	—	1
89.	X., Százados-út 6.	f. i.	—	—	—	—	1
90.	X., Szent László-tér 1.	f. i.	—	—	—	—	1
91.	X., Ihász-u. 27.	f. i.	—	—	—	—	1
92.	X., Maglódi-út 8.	f. i.	—	—	—	1	—
93.	X., Templom-tér 2.	f. i.	—	—	—	1	—
94.	X., Kada-u. 27.	f. i.	—	—	—	1	—
95.	X., Üllői-út 118.	f. i.	—	—	—	—	1
96.	X., Cserkész-u. 7., izr.	m.	VI/25—XII/31.	—	—	1	—
97.	XI., Érdi-u. 2.	f. i.	—	—	—	1	—
98.	XI., Verpeléti-u. 4., izr.	m.	—	—	—	1	—
99.	XI., Váli-út 1.	f. i.	—	—	—	1	—
100.	XI., Lenke-út 3.	á.	VI/25—IX/16.	—	—	1	—
101.	XI., Kelenföldi vas. iskola	f. i.	—	—	—	—	1
102.	XI., Hengermalom-u. 66.	f. i.	—	—	—	—	1
	Összesen			**7**	**15**	**53**	**27**

mint a főváros egyéb főzőhelyein és ezek a főzőhelyek is kötelesek alávetni magukat az általános ellenőrzésnek.

A főzőhelyek személyzete (gazdasági, étkeztetési felügyelőnők, főzőnők és kisegítő főzőnők) nem végleges alkalmazottak, hanem meghatározott havi bérért, a szükség szerinti időre szóló megbizatás alapján teljesítenek szolgálatot. Az alkalmazottak tagjai a MABI-nak és az OTI-nak, ahol a vonatkozó törvényes rendelkezések alapján nemcsak betegség és baleset ellen, hanem öregség esetére is biztosítva vannak. A felügyelők havi 99—150 pengő fizetést kapnak, a főzőnők havi 56 pengőt, a kisegítő főzőnők pedig havi 40 pengőt.

1934. év tavaszán, amikor az ebédeltetésben részesülők száma a legmagasabb volt, 82 gazdasági felügyelőnő, 112 étkeztetési felügyelőnő, 120 főzőnő és 490 kisegítő főzőnő, vagyis összesen 804 személy volt alkalmazva.

Az étkezők előzetesen jelentkeznek a főzőhelyeken, hogy naponta csak annyi ebéd készüljön, amennyit tényleg el is fogyasztanak. A maradékot a kiosztás befejezése után a főzőhelyek közelében várakozó ínségesek között osztják ki.

Az étlapot az ügyosztály négy hétre állapítja meg s azt minden főzőhely köteles betartani. Kivétel a nyári időszak, amikor a zöldfőzelékek ára olyan alacsony, hogy az étkeztetés költségvetése azok felhasználását megengedi. Az étlap azonban ekkor is négy hétre készült, a rendelkezésre álló szárazfőzelékkészlet figyelembevételével, ha azonban a szárazfőzelékek helyett zöldfőzeléket lehet főzni, a központ külön változási értesítőt ad ki. A nem romló nyersanyagokból kb. 4—6 heti mennyiséget tárolnak a főzőhelyek, a gyorsan romló vagy száradó anyagokat, pl. húst, tejet, kenyeret, kalácsot, burgonyát, zöldségféléket stb. naponta szállítják.

Az étrendben hetenkint kétszer van leves, hús főzelékkel vagy körítéssel, kétszer leves és tészta, a többi napokon pedig leves és főzelék. Minden ebédhez 12 dg kenyér jár. Az adagolás a következő : levesből 3—4 dl, főzelékből ugyanannyi, a hús nyersen 12 dkg, a tészta 18—20 dkg.

A téli időszak egyik négyhetes étlapja a következő volt :

I. hét: Hétfő : Rizsleves, borsófőzelék,
Kedd : Árpakásaleves, savanyú burgonyafőzelék,
Szerda : Zöldségleves, ízes metélt,
Csütörtök : Tarhonyaleves, székelygulyás,
Péntek : Lencseleves, mákosmetélt,
Szombat : Zabpehelyleves, lecsó, burgonyaköret,
Vasárnap : Húsleves, főtthús, parajmártás, tarhonyaköret,

II. hét: Hétfő : Rizsleves, babfőzelék,
Kedd : Burgonyaleves, darásmetélt,
Szerda : Bableves, tejes tökfőzelék,
Csütörtök : Lencseleves, rizseshús,
Péntek : Zabpehelyleves, káposztáskocka,
Szombat : Lebbencsleves, lecsó, burgonyaköret debrecenivel,
Vasárnap : Paradicsomleves, párolthús, tejes tökfőzelék.

III. hét: Hétfő : Zabpehelyleves, lencsefőzelék,
Kedd : Árpakásaleves, ízes metélt,
Szerda : Bableves, savanyú burgonyafőzelék,
Csütörtök : Köményleves, párolt káposztával pörkölt,
Péntek : Rizsleves, darásmetélt,
Szombat : Köményleves, lecsó, burgonyakörettel,
Vasárnap : Zöldségleves, vadas hús rizskörettel.

IV. hét: Hétfő: Bableves, mákos metélt,
Kedd: Paradicsomleves, sertéssült párolt káposztával,
Szerda: Húsleves, főtthús, foghagymamártás, rizsköret,
Csütörtök: Rizsleves, székely gulyás,
Péntek: Borsóleves, ízesmetélt,
Szombat: Lencseleves, lecsó burgonyakörettel,
Vasárnap: Zabpehelyleves, párolthús, tejes tökfőzelék.

A főzőhelyek közül IV., Irányi-utca 20. sz., V., Sas-utca 13. sz., V., Vág-utca 12. sz., VIII., Főherceg Sándor-utca 26. sz. és IX., Kinizsi-utca 6. szám alattiakat hatósági támogatásra szoruló intelligens egyének részére, a IX., Ráday-utca 33. sz. alatt lévőt pedig főiskolai hallgatók részére állította fel a székesfőváros. Ezeken a főzőhelyeken ugyanolyan étrend szerint és ugyanolyan adagolás mellett főznek, mint a többi főzőhelyeken, azzal a különbséggel, hogy a lóhús és a lóhúsból készült debreceni helyett marha- vagy sertéshúst használnak és a helyben étkezők terített asztaloknál felszolgálva kapják az ebédjüket.

A felnőttek által fogyasztott ebédek egy részéért térítést kapott a főváros, a többi ebédet teljesen ingyen adta.

Térítés ellenében mindenki étkezhetett, aki a főzőhelyen előzetesen jelentkezett és a kiszolgáltatott jegy árát lefizette. A fizetők legnagyobb részét azok képezték, akik részére magánjótékonykodók, egyesületek, ipartestületek, vagy egyházközségek jegyet vásároltak. Az ebédekért szedett térítési díjak a következők voltak:

Rendes főzőhelyen	7 napos jegy	ára	1·60 P
« «	6 napos jegy	«	1·20 «
« «	húsos napijegy	«	—·48 «
« «	hústalan napijegy	«	—·24 «
Intelligens «	7 napos jegy	ára	2·— «
« «	6 napos jegy	«	1·50 «
« «	húsos napijegy	«	—·48 «
« «	hústalan napijegy	«	—·24 «

Napijegyet csak kevesen vásároltak, mert az ebédet rendszerint csak olyanok vették igénybe, akiknek arra legalább egy hétre szükségük volt. Ezért is volt a heti-jegyeknek kedvezményes áruk.

Az ínségesek ebédjegyeiket a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályaitól, illetve más jótékony szervektől ingyenesen kapták.

1934-ben a felnőttek között kiosztott ebédadagok száma a következő volt:

Fizetett adagok	305.744
Ingyenes adagok	11,868.418
Összesen	**12,174.162**

Gyermek- és felnőttétkeztetési akció összefoglaló ismertetése. 1934-ben a főzőhelyeken kiosztott összes adagok:

Óvodás gyermekeknek kiosztva	705.349
Iskolás gyermekeknek	4,831.545
Tanoncoknak	86.872
Felnőtteknek	12,174.162
Összesen	**17,797.928**

Ezen adagok előállításához felhasznált élelmiszerek mennyisége és értéke a következő volt:

Kenyér- és tésztafélék:

kenyér	1,974.859·20	kg
tarhonya	133.308·75	«
késztészta	581.050·26	«
töltöttkalács	74.059·65	«
zsemlye	56·48	«
zsemlyemorzsa	61·40	«
Összesen ...	**2,763.395·74**	kg

Liszt és lisztneműek:

0-ás liszt	10.825·13	kg
2-es liszt	15·—	«
5-ös liszt	211.550·73	«
búzadara	49.159·98	«
zabpehely	3.550·22	«
Összesen ...	**275.101·06**	kg

Szárazfőzelék:

árpakása	13.632·66	kg
bab	205.694·32	«
borsó	147.453·70	«
lencse	118.971·95	«
rizs	89.872·74	«
szárított gomba	3·—	«
Összesen ...	**575.628·37**	kg

Konzervek:

paradicsom	7.929·54	kg
savanyúkáposzta	533.559·—	«
lecsó	84.140·50	«
ecetes tök	61.673·—	«
Összesen ...	**687.302·04**	kg
Burgonya	**1,864.826·50**	kg

Zöldségfélék, zöldfőzelék:

paraj	415·—	kg
zöldbab	11.161·—	«
zöldborsó	37.627·—	«
fejes káposzta	112.380·—	«
kelkáposzta	106.544·—	«
tök	160.915·—	«
kalarábé	60.072·—	«
paradicsom	45.135·—	«
fejes saláta	15.081·—	«
vegyeszöldség	46.543·96	«
zöldpaprika	1.084·50	«
kapor	1.447·—	«
vöröshagyma	143.853·60	«
fokhagyma	861·87	«
sütőtök	186·—	«
cékla	50·—	«
karfiol	11·—	«
Összesen ...	**743.367·93**	kg

Gyümölcs:

alma	55·—	kg

Fűszeráruk:

bors	789·05	kg
babér	78·03	«
cukor, kristály	43.485·39	«
cukor, por	342·62	«
ecet	17.091·06	lit.
fahéj	209·46	kg
kömény	738·98	«
majoranna	43·61	«
mák	22.359·54	«
paprika	4.437·61	«
só	129.805·09	«
szilvaíz	40.697·39	«
almaíz	961·50	«
vegyesíz	251·10	«
csokoládépor	51·89	«
kakaó	29·68	«
Vánca sütőpor	12·—	«
malátakávé	10·—	«
méz	46·—	«
élesztő	13·50	«
Összesen ...	**17.091·06** lit. / **244.362·44**	kg

Tojás, tej és tejtermékek:

tojás	46.896	db
tej	72.069·10	lit.
tejfel	9·50	«
túró	1.544·50	kg
vaj	2·50	«
Összesen ...	**46.896** db / **72.078·60** lit. / **1.547·—**	kg
Zsír	**239.095·91**	kg

Húsfélék:

lóhús	512.788·42	kg
lókolbász	41.214·95	«
marhahús	19.720·40	«
sertéshús	54.651·88	«
sertésdebreceni	2.422·49	«
borjúhús	33·—	«
nyúlhús	150·—	«
szarvashús	201·—	«
szárnyas	15·—	«
tepertő	2·—	«
füstölt szalonna	16·75	«
sertésmáj	2.308·20	«
csont	206·40	«
Összesen ...	**633.730·49**	kg

A főzéshez, valamint a helyiségek fűtéséhez 12.896 q fát, 13.515 q szenet, 23 q kokszot, 658 q lignitet és 52.614 m³ gázt használtak fel. Az elfogyasztott élelmiszerek értéke 2,725.802 pengő. A tüzelőszer értéke pedig 107.921 pengő volt.

A gyermekvédelemnél említettük, hogy az óvodások, iskolásgyermekek és tanoncok is a főzőhelyekről kapják ebédjüket, a következő oldalon levő táblázatban összefoglalva mutatjuk ki a főzőhelyeken étkező összes egyének napi létszámát, a kiosztott összes ebédadagok számát.

A székesfőváros egyes társadalmi intézetek gondozásában álló igényjogosult ínségeseket 1914. októbertől kezdve olyképen támogatta, hogy ebédjegy helyett megfelelő értékű nyers élelmiszeranyagokat utalt ki az intézeteknek. Ezen nyers élelmiszerekért 17.737·91 pengőt fizetett ki a székesfőváros.

Az ínséges felnőttek az elöljáróság útján kikézbesített egy hétre szóló tejutalványok ellenében ingyenesen napi ½ liter tejet és 10 dkg kenyeret kaptak a tejkiosztó főzőhelyeken. 1934. évben összesen 913.816·50 liter tejet és 182.763·30 kg kenyeret fogyasztottak el.

A székesfőváros a tejért	144.070·82 P-t
A kenyérért	43.863·19 «
Összesen	**187,934·01** P-t

fizetett ki.

A magántársadalmi, úgynevezett kisszeretetotthonok gondozottjai részére a székesfőváros a létszámnak megfelelő félliteres tejadagokat utalt ki ingyenesen. A kiutalt tejmennyiség 36.718 liter, költsége pedig 5.874·88 pengő volt.

A tüdőbetegeket, kiknek igényjogosultságát a székesfővárosi tüdőbeteggondozó intézetek állapították meg, háromhetes tejutalványokat kaptak. Az utalványokért 1 pengőt fizettek és ezért három héten keresztül naponta 1 liter tejet vehettek át a tejkiosztóhelyeken. A tüdőbetegeknek kiosztott 180.195 liter tej 28.831·20 pengőbe került.

5. *Kenyérfogyasztóhelyek és ingyenkenyér.* 1933. év december hó 4-én a székesfőváros a város 6 különböző részén kenyérfogyasztóhelyeket állított fel, ahol a nap délutáni óráiban minden megjelenő ínséges annyi kenyeret kapott, amennyit a helyszínen elfogyasztani képes volt. A kenyérkiosztóhelyeket a főváros 1934. év január hó 22-én bezárta.

A kenyérfogyasztóhelyeken összesen 20.720 kg kenyeret fogyasztottak el 10 dkg-os adagokban, ami 4843 pengőbe került.

Azok az ínségesek, akik ebédjegyhez nem jutottak, továbbá azok, akiknek — nagy családjuk lévén — a kiadott ingyenebédek nem voltak elegendők, a legnehezebb hónapokban, januártól—júniusig ingyenkenyeret kaptak.

Egy-egy ínséges napi ½ kg kenyeret kapott olymódon, hogy a kiosztott két hétre érvényes utalványok hetenkint 3 drb 1—1 kg kenyér átvételére jogosító szelvénnyel voltak ellátva. Így tehát az utalvány tulajdonosa minden második nap 1—1 kg kenyeret kapott. A kenyérutalványokat a kerületi elöljáróságok osztották szét.

A kenyérutalványokat a Budapesti Sütőiparosok Ipartestületével kötött megállapodás alapján minden kerületben a helyi sütőiparosok váltották be.

A beváltott kenyérutalványokért járó térítési összeget az utalványok átszámolása után a Budapesti Sütőiparosok Ipartestületének utalta ki a székesfőváros. 1934-ben összesen 1,285.369 kg kenyeret osztottak ki, melyért a székesfőváros 306.467·29 pengőt fizetett ki.

Időszak		Óvodás gyermekotthonokból		Főzőhelyekről		Összes	Térítésért	Ingyen	Összes	Térítésért tanoncok	Térítésért	Ingyen		Összes	Összes étkezők
		térítésért	ingyen	térítésért	ingyen							Orsz. Stefánia Szöv. kiad. ebédjegyek	egyéb		
		étkező óvodásgyermekek					étkező iskolásgyermekek				étkező felnőttek				
-tól	-ig	napi létszáma					napi létszáma								
I. 1.	I. 7.	961	497	573	1.664	3.695	2.542	14.304	16.846	279	698	521	36.807	38.026	58.846
I. 8.	I. 14.	1.129	478	762	1.700	4.069	3.222	14.329	17.551	285	723	521	36.930	38.174	60.079
I. 15.	I. 21.	1.141	475	842	1.738	4.196	3.397	14.444	17.841	332	803	521	37.028	38.352	60.721
I. 22.	I. 28.	1.115	506	846	1.732	4.199	3.381	14.621	18.002	347	819	521	41.184	42.524	65.072
I. 29.	II. 4.	992	512	832	1.744	4.080	3.206	14.812	18.018	350	824	521	42.150	43.495	65.943
II. 5.	II. 11.	1.039	499	801	1.751	4.090	3.189	14.819	18.008	346	902	521	42.064	43.487	65.931
II. 12.	II. 18.	1.025	460	792	1.780	4.057	3.174	14.914	18.088	350	879	521	42.309	43.709	66.204
II. 19.	II. 25.	1.039	478	761	1.831	4.109	3.182	14.933	18.115	341	890	521	42.759	44.170	66.735
II. 26.	III. 4.	1.112	496	778	1.775	4.161	3.272	15.049	18.321	345	862	521	43.155	44.538	67.365
III. 5.	III. 11.	1.320	497	792	1.613	4.222	3.444	15.208	18.652	339	894	521	43.100	44.515	67.728
III. 12.	III. 18.	1.341	486	795	1.734	4.356	3.484	15 143	18.627	351	877	521	42.639	44.037	67.371
III. 19.	III. 25.	1.350	514	786	1.753	4.403	3.360	15.160	18.520	350	870	521	41.488	42.879	66.152
III. 26.	IV. 1.	1.198	536	516	1.760	4.010	2.504	14.913	17.417	336	829	521	42.291	43.641	65.404
IV. 2.	IV. 8.	1.125	539	493	1.761	3.918	2.428	14.956	17.384	303	779	521	42.020	43.320	64.925
IV. 8.	IV. 15.	1.334	521	731	1.765	4.351	3.080	15.127	18.207	320	819	521	42.003	43.343	66.221
IV. 16.	IV. 22.	1.374	481	736	1.769	4.360	3.111	15.087	18.198	316	840	521	41.268	42.629	65.503
IV. 23.	IV. 29.	1.341	472	740	1.767	4.320	3.073	15.083	18.156	327	821	521	41.416	42.758	65.561
IV. 30.	V. 6.	1.269	459	697	1.763	4.188	2.929	14.972	17.901	304	426	521	40 807	41.754	64.147
V. 7.	V. 13.	1.348	462	667	1.760	4.237	2.965	14.583	17.548	295	395	521	40.244	41.160	63.240
V. 14.	V. 20.	1.286	471	665	1.772	4.194	2.819	14.265	17.084	306	399	521	34.926	35.846	57.430
V. 21.	V. 27.	1.208	497	411	1.742	3.858	2.838	14.202	17.040	290	392	521	35.410	36.323	57.511
V. 28.	VI. 3.	1.289	482	683	1.743	4.197	2.649	13.896	16.545	284	405	521	36.485	37.411	58.437
VI. 4.	VI. 10.	1.410	506	556	1.617	4.089	2.747	13.803	16.550	265	449	521	36.267	37.237	58.141
VI. 11.	VI. 17.	1.443	490	556	1.660	4.149	2.699	13.625	16.324	277	459	521	32.725	33.705	54.455
VI. 18.	VI. 24.	1.392	499	515	1.649	4.055	2.343	13.274	15.617	264	433	521	32.668	33.622	53.558
VI. 25.	VII. 1.	1.326	474	66	1.359	3.225	1.399	8.852	10.251	187	403	521	31.168	32.092	45.755
VII. 2.	VII. 8.	1.250	457	111	1.495	3.313	1.321	8.583	9.904	196	553	521	30.918	31.992	45.405
VII. 9.	VII. 15.	1.203	469	158	1.476	3.306	1.295	8.488	9.783	186	738	521	27.266	28.525	41.800
VII. 16.	VII. 22.	1.172	453	165	1.463	3.253	1.254	8.369	9.623	196	702	521	27.294	28.517	41.589
VII. 23.	VII. 29.	1.070	410	146	1.452	3.078	1.152	8.311	9.463	183	635	521	27.040	28.196	40.920
VII. 30.	VIII. 5.	1.054	401	150	1.457	3.062	1.079	8.269	9.348	248	620	521	26.519	27.660	40.318
VIII. 6.	VIII. 12.	1.101	420	144	1.350	3.015	1.131	8.298	9.429	225	635	521	21.958	23.114	35.783
VIII. 13.	VIII. 15.	1.014	416	123	1.327	2.880	1.091	8.275	9.366	190	448	521	22.151	23.120	35.556
VIII. 20.	VIII. 26.	947	492	86	1.337	2.862	1.031	8.312	9.343	173	493	521	22.258	23.272	35.650
VIII. 26.	IX. 2.	990	422	111	1.330	2.853	1.072	8.215	9.287	188	441	521	21.886	22.848	35.176
IX. 3.	IX. 9.	1.062	440	132	1.321	2.955	1.171	8.290	9.461	186	371	521	21.833	22.725	35.327
IX. 10.	IX. 16.	1.398	455	171	1.376	3.400	1.483	8.359	9.842	163	349	521	21.791	22.661	36.066
IX. 17.	IX. 23.	1.594	448	225	1.330	3.597	1.676	8.953	10.629	164	368	521	22.229	23.118	37.508
IX. 24.	IX. 30.	1.627	443	302	1.286	3.658	1.821	9.404	11.225	185	369	521	22.091	22.981	38.049
X. 1.	X. 7.	1.668	442	430	1.309	3.849	2.511	10.933	13.444	189	389	521	22.484	23.394	40.876
X. 8.	X. 14.	1.669	427	505	1.276	3.877	3.197	13.222	16.419	204	419	521	22.329	23.269	43.769
X. 15.	X. 21.	1.809	400	613	1.309	4.131	3.723	13.036	16.759	198	446	521	22.465	23.432	44.520
X. 22.	X. 28.	1.792	417	631	1.137	3.977	3.928	13.713	17.641	223	435	521	22.246	23.202	45.043
X. 29.	XI. 4.	1.884	484	603	1.329	4.300	4.174	13.851	18.025	233	426	521	26.184	27.131	49.689
XI. 5.	XI. 11.	1.925	504	608	1.307	4.344	3.783	13.997	17.780	237	450	521	26.420	27.391	49.752
XI. 12.	XI. 18.	1.951	507	627	1.291	4.376	4.230	14.160	18.390	288	448	521	26.799	27.768	50.822
XI. 19.	XI. 25.	1.989	491	614	1.258	4.352	4.294	14.301	18.595	285	460	521	26.914	27.895	51.127
XI. 26.	XII. 2.	2.029	487	601	1.329	4.446	4.433	14.579	19.012	299	470	521	28.397	29.388	53.145
XII. 3.	XII. 9.	2.040	509	657	1.350	4.556	4.589	14.912	19.501	304	484	521	28.493	29.498	53.859
XII. 10.	XII. 16.	1.975	540	676	1.288	4.479	4.129	15.224	19.353	321	482	521	32.083	33.086	57.239
XII. 17.	XII. 23.	1.975	546	599	1.269	4.389	4.358	15.432	19.790	307	482	521	32.415	33.418	57.904
XII. 24.	XII. 30.	878	497	278	1.236	2.889	2.793	15.326	18.119	260	382	521	38.500	39.403	60.671
Évi átlag		**1.365**	**477**	**516**	**1.526**	**3.884**	**2.736**	**12.849**	**15.585**	**268**	**584**	**521**	**32.544**	**33.649**	**53.386**

6. *Jótékonysági élelmiszerutalványok.* Az ínségesek számának rohamos emelkedése szükségessé tette olyan természetbeni segélynem bevezetését, amelynél a segélyreszorulók gyors és egyszerű módon juthattak a pillanatnyilag nélkülözhetetlen támogatáshoz. A jótékonykodni óhajtó magánosok is azzal a kívánsággal fordultak a hatósághoz, adjon módot arra, hogy ne pénzbeli, hanem természetbeni adományokkal támogathassák az ínségeseket. Ezen kettős cél elérése érdekében a székesfőváros jótékonysági élelmiszerutalványokat bocsátott ki.

A jótékonysági utalványokat a községi lóhússzékek és a főváros által kijelölt tejcsarnokok és hentesüzletek váltják be.

Háromféle utalványt bocsátott ki a főváros:

a) 8 fillér értékű lóhúsutalványt, melynek ellenében a Községi Lóhússzékben 10 dkg kenyeret és 8 dkg lóhúsból készült kolbászt kap az ínséges. (A beváltó lóhúsmészárszékek száma 39.)

b) 18 fillér értékű tejutalványt, melynek ellenében a beváltó tejcsarnokok és azok fiókjai ½ liter tejet és 10 dkg kenyeret adnak ki. (Tejutalványt 269 tejcsarnok vált be.)

c) 15 fillér értékű hentesáru-utalványt, melynek ellenében a Budapesti Hentesek és Mészárosok Ipartestülete által kijelölt 184 hentesüzlet 20 dkg kenyeret és az alább felsorolt hidegáruk valamelyikét adja az ínségeseknek: 8 dkg kolbászt vagy 7 dkg párisit vagy 7 dkg nyári szalámit vagy 7 dkg tepertőt vagy 6 dkg disznósajtot vagy 5 dkg füstölt szalonnát vagy 20 dkg fekete kolbászt.

Az utalványok legnagyobb részét a kerületi elöljáróságok ingyenesen osztották szét az ínségesek között. Az 1934. évben ingyenesen kiosztottak:

lóhúsutalványt	971.325	darabot,
hentesáru-utalványt	310.069	«
tejutalványt	1,122.456	«

Magánosok is vásároltak jótékonysági utalványokat a polgármesteri IX. ügyosztály házipénztárából, a kerületi elöljáróságoknál és a Községi Élelmiszerárusító Üzem, valamint a Községi Lóhúsüzem üzleteiben. A magánosok 1934-ben az alábbiak szerint vásároltak jótékonysági utalványokat:

lóhúsutalványt	3.260	darabot,
hentesáru-utalványt	93.399	«
tejutalványt	92.015	«

A beváltóhelyek a beváltott utalványokat összegyüjtötték és kifizetés végett a polgármesteri IX. ügyosztály házipénztárához nyujtották be, mely ezekért az év folyamán 295.818·26 pengőt fizetett ki.

Az év folyamán beváltott jótékonysági utalványokra 383.837·90 kg kenyeret, 80.366·80 kg lókolbászt, 72.951·30 kg hentesárut és 201.042 liter tejet adtak ki a fent jelzett üzletek.

7. *Reggeli és vacsora levesosztás.* A IX. ker. Ferencvárosi Kiserdőben lakó ínségesek a melegedőszobák bezárásától, vagyis 1934. évi március hó 16-tól, december hó 31-ig naponta reggel és este 1—1 adag levest és 10 dkg kenyeret kaptak. Fenti idő alatt kiosztott 385.400 adag elkészítéséhez 14.388·68 pengő értékű élelmiszert és 698·92 pengő értékű tüzelőszert használt fel a főváros és így a Ferencvárosi Kiserdőben a levesosztás az 1934. évben 15.087·60 pengőbe került.

8. *Felnőtt felruházás.* Ennek keretében a főváros által beszerzett ruhadarabokon kívül a vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony segítő akciója keretében összegyűlt használt ruhákat is kiosztották.

A Főméltóságú Asszony segítő akcióján kívül a székesfőváros ruhaneműekkel látta el a felnőtteket. A kiosztott ruhaneműek számára vonatkozólag utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

Felnőttek felruházására az 1934. évben 82.948·76 pengőt költött a főváros.

9. *Tüzelőszeranyagosztás.* Az 1934. évben a Főméltóságú Asszony segítő akciójából a székesfőváros ínséges lakossága részére átengedett 1826·05 q fát, 3668·50 q szenet, 6644·00 q brikettet, összesen 12.138·55 q tüzelőanyagot. Mindezeken kívül még 11.017·20 q fát és 13.090·00 q szenet vásárolt a főváros.

Az ínségesek tüzelőszerrel való ellátására a Székesfővárosi Gázművek Igazgatósága 25.000 pengőt adományozott. A tüzelőanyag-kiosztás költségeit a főváros fedezte. A tüzelő kiosztása 50 kg-os utalványokra történt. Beváltásra került 50.802 db 50 kg-os utalvány.

A kiosztásra kerülő, vasúton érkező szenet és brikettet a Gázművek 4. telepén felállított tárolóhelyek vették át, a hasábfát pedig az Inségesek Székesfővárosi Hatósági Foglalkoztatója, mely azt munkanélküli napszámosokkal felapríttatta. Az intézmények és főzőhelyek a tüzelőt közvetlenül a tárolóhelyekről kapták, a családoknak ellenben a város különböző helyein kijelölt 210 fa és szén kiskereskedő mérte ki, kikhez kocsin szállították a tárolóhelyekről a szükséges mennyiséget. A kiskereskedők kijelölése a Szénkereskedők Egyesületével kötött megállapodás alapján történt, tevékenységükért mázsánkint 30 fillér osztási költséget kaptak. A tüzelőszerosztás 1933. év decemberében kezdődött és 1934. év április közepéig tartott. A tüzelőszer átvételére jogosító utalványokat a kerületi elüljáróságok osztották szét. Öregeknek és betegeknek a székesfőváros a kiutalt tüzelőszert haza is szállította. A kiosztott tüzelőszer értéke a felmerült költségekkel összesen 95.723·92 pengő volt, ebből a székesfővárost terhelő költség 60.001·19 pengőt tett ki.

10. *Melegedőszobák.* A melegedőszobák 1933—1934. évi forgalma:

Hely	Hány napon át működött	Napi átlag	Kiosztott kenyér- és levesadagok száma egyenkint	kerületenkint
I., Váli-út 1.	99	221	21.900	42.100
I., Fehérsas-tér 3.	99	202	20.200	
II., Menház-utca 3.	99	559	55.400	55.400
III., Ürömi-utca 64.	99	64	6.340	6.340
V., Pannonia-utca 81.	53	269	14.250	14.250
VI., Fóthy-út 26.	99	518	51.300	109.380
VI., Szent László-út 59.	99	586	58.080	
VII., Rottenbiller-utca 16.	99	527	52.200	74.850
VII., Murányi-utca 10.	53	427	22.650	
VIII., Kisstáció-utca 6/a	99	752	74.500	180.200
VIII., Alföldi-utca 9—11.	99	1.067	105.700	
IX., Ferencvárosi Kiserdő	99	1.468	145.340	181.740
IX., Gróf Haller-utca 3.	99	367	36.400	
X., Ihász-utca 27.	53	194	10.330	25.930
X., Népligeti mutatványos bódé	66	236	15.600	
Összesen	.	.	**690.190**	**690.190**

Melegedőszobákat rendezett be a székesfőváros a téli időszak beálltával. A melegedőszobákban reggel 8-tól este 6-ig tartózkodhatnak az ínségesek és ott naponta kétszer, minden igazolás nélkül, 4 dl köménylevest és 10 dkg kenyeret osztanak ki a jelenlévők között. A melegedőszobák közül 1933. évi december hó 7-én 12-t, 1934. évi január hó 24-én 3-t nyitottak meg, úgyhogy ezen naptól kezdve 1934. évi március hó 18-ig bezárólag 15 melegedőszoba állt az ínségesek rendelkezésére.

A melegedőszobákban kiosztásra került leveshez és kenyérhez a következő élelmiszert és tüzelőanyagot használták fel:

Kenyér	69.019·—	kg
Liszt	11.971·68	«
Zsír	4,831·19	«
Só	3.304·70	«
Kömény	276.06	«
Paprika	137·79	«
Összesen	**89.540·42**	kg élelmiszert és
Fa	303·25	q
Szén	853·55	«
Koksz	110·—	«
Összesen	**1.266·80**	q tüzelőnyagot.

A felhasznált élelmiszer ára 24.580·43 pengő, a tüzelőszereké 5567·51 pengő volt, ezenkívül 4.215·95 pengő egyéb költség merült fel a melegedőszobák fenntartására és az azokból kiosztott élelmiszerekre tehát az 1934. évben összesen 34.363·89 pengőt költött a főváros.

11. *Fővárosi menhelyek és ideiglenes szükségmenhelyek.* A m. kir. Honvédelmi Minisztérium 1932. évi március hó 16-án kelt 1547/1932. számú leirata a VI., Szabolcs-utca 36. szám alatt levő Albrecht-laktanyához tartozó volt Honvéd Állatorvosi Internátus ingatlanát, éjjeli menedékhely céljára, két évi időtartamra a székesfővárosnak átengedte.

A főváros az Albrecht-laktanyában 274 férőhellyel ideiglenes szükségmenhelyet rendezett be és 1932. évi május hó 1-én megnyitotta. A menhely 1934. évi október hó 31-én szűnt meg, mikor helyiségeit a székesfőváros a honvédelmi kincstár rendelkezésére bocsátotta, a menhely lakóit pedig a X., Kerepesi-út 29/a. szám alatt megnyilt új menhelybe telepitette át. Az Albrecht-laktanyában a hálóhelyeket 1934. évben összesen 83.296 esetben vették igénybe. A fenntartási költségek 18.585 pengőt tettek ki. A főváros tulajdonát képező menhelyek ismertetését később adjuk.

12. *Hálódíjmegtérítés a Magyar Vöröskereszt Egyletnek.* A Magyar Vöröskereszt Egylet által fenntartott V., Váci-út 98. sz. alatt lévő éjjeli menedékhelyen gondozott hajléktalanok hálódíjainak megtérítésére 10.520 pengőt fordított a székesfőváros, melynek ellenében 52.600 esetben kaptak a hajléktalanok éjjeli szállást. Naponta átlag 144 egyén vette igénybe a menedékhelyet.

13. *Népszállói fülkebérlet és étkeztetés.* A székesfőváros a VI., Aréna-út 150. sz. alatti Népszállóban január—június hónapokban naponta 80 hajléktalan intelligens férfit helyezett el ingyenesen, akikért 12.626 pengő bérleti díjat utalt át a Népszállónak.

A Népszálló lakóinak a székesfőváros csekély térítési díjért reggelit és vacsorát adott. Reggelire kávét vagy levest, vacsorára levest, főzeléket és tésztát főztek a Népszálló konyháján. Úgy a reggelihez, mint a vacsorához kenyér is járt.

1934. évben 70.762 adag reggelit, 14.383 adag vacsorát, azonkívül 7407 adag levest, 2587 adag főzeléket és 756 adag tésztát fogyasztottak el. Ezen ételek elkészítéséhez 4772·24 pengő értékű élelmiszert és 1457·60 pengő értékű tüzelőszert használtak fel.

14. *Fővárosi szükséglakások és magánbérházakban bérelt szükséglakások.* (A lakásügynél ismertetjük.)

15. *Lakbérsegély.* A szükséglakás hiányában fedél nélkül maradt kilakoltatott családok részére hajlékszerzés költségeire a főváros egyszeri segélyt adott. Ez a segély rendszerint 15—30 pengő volt. Az ínségesnek igazolni kellett, hogy lakást vagy albérleti szobát vett bérbe és hogy egy havi bért kiegyenlített. Az 1934. év folyamán ebből a segélyből 494 család 7982 pengőt kapott.

16. *Inségesek Székesfővárosi Hatósági Foglalkoztatója.* Az 1924. évben felállított Háziipari Foglalkoztató a 159.074/1933—IX. számú polgármesteri rendelettel 1933. évi július hó 1-től kezdve az »Inségesek Székesfővárosi Hatósági Foglalkoztatója« elnevezést kapta. 1934. évben 211.121 m árut dolgozott fel, amelyből 220.999 db ruházati cikket varrt.

A munkásnők száma, kiket a foglalkoztató csak a kerületi elöljáróságok által nyilvántartott ínségesek közül vehetett fel, 1934. évben a következő volt:

I. hóban	176	VII. hóban	159
II. «	170	VIII. «	106
III. «	172	IX. «	137
IV. «	173	X. «	165
V. «	163	XI. «	187
VI. «	156	XII. «	198

Legnagyobb részük otthon végezte a varrást és a kész munkát vitte be a foglalkoztató raktárába. Körülbelül 25 munkásnő, akinek otthon varrógépe nem volt, az erre a célra berendezett műhelyben is dolgozott.

Egy-egy munkásnő átlag hetenkint 6—12 pengőt keresett; 1934-ben a kifizetett munkabérek 32.836 pengőt, a varráshoz szükséges cérna, szalag, gomb stb. beszerzése és a kezelési költségek 54.978·96 pengőt tettek ki, vagyis a Hatósági Foglalkoztató varróüzeme 87.814·96 pengőbe került, mely összeg legnagyobb része a varrásdíjakból megtérül.

1933. év júliusában a Hatósági Foglalkoztató játék és díszműáru készítését is elkezdette. Ezen munkakörben 1934. évben 45 egyént foglalkoztatott, akik 26.082 db festett fa-díszműárut és 899 tömött állatjátékot készítettek.

A játék és díszműáru készítésére (munkabérek, nyersáruk, kellékek) 11.477·35 pengőt fordított a székesfőváros, mely a játékáruk eladásából megtérült.

A Fővárosi Inségesek Hatósági Foglalkoztatója VIII., Dologház-utca 3. sz. alatt lévő raktárait nemcsak a feldolgozásra váró anyagok elraktározására használja fel, hanem ugyanitt tárolta a csecsemőkelengye, valamint a gyermekfelruházás és felnőttfelruházás nyersáru és készáru anyagát. A Hatósági Foglalkoztató személyzete bonyolítja le — költségkimélés szempontjából — a csecsemőkelengye-kölcsönzéssel és a gyermekfelruházással kapcsolatban a gyermekruhák kezelését és szétosztását is.

A székesfőváros a munkanélküliek keresethez juttatása céljából 1934. év július hó 1-től kezdve a hatósági főzőhelyek részére szükséges fát hasábfa alakjában vásárolta meg és azt a munkanélküliekkel apríttatta fel. Ezen munkálatok irányítása szintén a háziipari foglalkoztató feladata volt. 1934. év július—december hóban 5798·50 q hasábfa felaprításáért 2316·30 pengőt fizetett ki szükségmunkabér címén.

17. *Szellemi szükségmunka.* 1934. év január hó 1-től április hó 30-ig összesen 871 szellemi szükségmunkás dolgozott, akik közül 13 orvos a hatósági orvosi teendőknek kisegítő ellátásával volt megbízva és melléjük 10 vöröskeresztes gondozónővér kapott beosztást, míg 848 szellemi szükségmunkás a szegénygondozás terén kapott foglalkoztatást.

Április hó 30-án 110 szellemi szükségmunkás felmentést kapott, míg a megmaradt 761 szellemi szükségmunkás három csoportba osztva, 2—2 hónapi elbocsátás mellett, október hó 31-ig nyert foglalkoztatást.

Az orvosi személyzet, valamint a melléjük beosztott vöröskeresztes gondozónővérek csak egy hónapi felmentést kaptak, minthogy a szegénybeteg-gondozás nevezettek munkáját nem nélkülözhette.

November hó 1-től az év végéig összesen 750 egyén nyert szellemi szükségmunka keretében foglalkoztatást, akik közül 12 a fővárosi iskolanővéri központ rendelkezésére lett bocsátva.

A szellemi szükségmunkások hivatali munkájuk ellenében a 892/1932. th. tanácsi határozattal megállapított közsegélyjellegű havi díjazásban részesültek, és pedig a magános szellemi szükségmunkások 60 pengőben, a nősek 70 pengőben, a gyermekes családfenntartók pedig havi 80 pengőben. Az orvosok díjazását ugyanezen törvényhatósági határozat havi 200 pengő összegben állapította meg, a vöröskeresztes gondozónővérek polgármesteri rendelkezés folytán havi 80 pengő segélyben részesülnek. A szellemi szükségmunka keretében foglalkoztatottak családi állapot, végzettség stb. szempontjából az alábbi részletezés szerint oszlottak meg 1934. év december hó 31-én.

	Nőtlen, ill. hajadon	Házas, ill. férjezett	Elvált	Özvegy	Összesen abs.	Összesen %
Férfi	164	150	7	6	327	46·7
Nő	210	61	51	51	373	52·3
Összesen	**374**	**211**	**58**	**57**	**700**	**100·0**
%	53·4	30·1	8·3	8·2	.	100·0

	Férfi	Nő	Összesen	%
Főbérlő, illetve főbérletben lakó családtag, vagy rokon sz. sz. m.	254	331	585	83
Albérlő	73	42	115	17
	327	**373**	**700**	**100**
A sz. sz. m. segélyen kívül jövedelemmel rendelkező	27	22	49	7
Semmi jövedelme sincs	300	351	651	93
	327	**373**	**700**	**100**

	Férfi	Nő	Összesen	%
Iskolai végzettségek:				
IV. polgári vagy középiskola	48	99	147	21
egyéves kereskedelmi szaktanfolyam	—	146	146	21
óvónői oklevél	—	8	8	1
tanítói oklevél	3	57	60	9
felső ipariskola	13	—	13	2
kereskedelmi érettségi	110	30	140	20
reálérettségi	60	22	82	12
egyetemi hallgató	34	3	37	5
szigorlómérnök	8	—	8	1
szigorlóorvos	2	—	2	—
okleveles gyógyszerész	3	—	3	—
« mezőgazda	9	—	9	1
« közgazda	5	—	5	1
« tanár	6	8	14	2
« mérnök	7	—	7	1
jogvégzett	17	—	17	3
theológus	2	—	2	—
	327	**373**	**700**	**100**
Foglalkozás szerint.				
v. köztisztviselő	18	15	33	5
v. magántisztviselő	198	154	352	50
egyéb önálló v. szabadfoglalkozást űzött	29	5	34	5
ezideig alkalmazásban még nem volt	82	199	281	40
	327	**373**	**700**	**100**
Családfenntartó	146	107	253	35
Családbanélő	125	218	343	50
Egyedüllakó	56	48	104	15
	327	**373**	**700**	**100**
Saját magát eltartó	140	203	343	49
Másodmagát eltartó	66	88	154	22
Harmadmagát eltartó	77	59	136	19
Negyedmagát eltartó	29	23	52	8
Ötödmagát eltartó	15	—	15	2
	327	**373**	**700**	**100**
A sz. sz. m. életkora:				
1865—1870. évek között született	**6**	**1**	7	1
1871—1875. « « «	7	5	12	2
1876—1880. « « «	19	6	25	3·5
1881—1885. « « «	19	17	36	5
1886—1890. « « «	26	36	62	9
1891—1895. « « «	49	54	103	14·5
1896—1900. « « «	48	62	110	15·5
1901—1905. « « «	54	68	122	17·5
1906—1910. « « «	69	70	139	20
1911—1915. « « «	30	54	84	12
	327	**373**	**700**	**100**
Hadirokkant, illetve férje hadirokkant	19	2	21	3
Hadiözvegy	—	10	10	1·5
Hadiárva	9	6	15	2
	28	**18**	**46**	**6·5**

	Férfi	Nő	Összesen
A sz. sz. m.-kal lakó családtagok közül jövedelemmel rendelkeznek	112	165	277
A sz. sz. m.-ok szülő által eltartott gyermekek száma	194	123	317

Az 1934. évben a szellemi szükségmunka keretében foglalkoztatott egyének részére kifizetett segély összege összesen 587.975 pengő volt.

18. *Inségmunka.* Az inségmunkát a munkakészség igazolása ellenében való segélyezés rendszerében ismertettük.

19. *Szegénybetegek külteIki orvosi rendelői.* A székesfőváros a 142.404/1933—IX. számú polgármesteri rendelet alapján a külterületen lakó és gyógykezelésre szoruló nagyszámú szegénybeteg ingyen hatósági orvosi kezelésének megkönnyítésére az I., Lenke-út 93/95., III., Raktár-utca 39. szám alatt, a VI., Palota-úti kislakásos telepen, a IX., Mária Valéria állami lakótelepen, végül a X., Auguszta állami lakótelepen ideiglenes orvosi rendelőt állított fel. A fenntartási költségek 1934. évben 627·50 pengőt tettek ki.

20. *Ingyengyógyszerek, gyógyászati segédeszközök.* Az 1933. évben gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök költsége 491.652 pengő volt. 1934-ben ez az összeg a tiszti főorvosnak és a kerületi elöljáróknak, valamint a tiszti orvosoknak intézkedései és fokozott ellenőrzése következtében (rendelők felállítása, kartotékarendszer bevezetése, szegénységi bizonyítványok ellenőrzése, stb.) 364.261·57 pengőre csökkent a betegek érdekének sérelme nélkül.

Az 1934. évben szegényjogon rendelt gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök költségei az alábbiak szerint oszlanak meg:

1. Közönséges gyógyszerekre			280.368·88 P
2. Insulinra (cukorbetegek részére) 235 személynek 2,947.700 egység			66.977·75 «
3. Gyógyászati segédeszközökre:			
a) szemüveg	637 db	1.705·19 P	
b) művégtag	90 «	5.163·50 «	
c) járógép	64 «	4.059·— «	
d) gyógyfürdő	63 «	3.948·— «	
e) haskötő	92 «	912·— «	
f) sérvkötő	56 «	273·40 «	
g) lúdtalpbetét	80 pár	247·20 «	
h) mankó	7 «	64·— «	
i) egyéb		542·75 «	16.914·94 P
		Összesen	**364.261·57** P

21. *Karácsonyi segély.* A főváros törvényhatósági bizottsága 1934. december hó 19-én tartott közgyűlésében 382/kgy. szám alatt hozott határozatával a munkanélküliség által fokozott ínség enyhítésére karácsonyi segélyképen 250.000 pengőt engedélyezett. A segély szétosztása a kerületi elöljáróságok szegényügyi nyilvántartója alapján az ügyosztály által történt.

Árvaházak, gyermekotthonok. A székesfőváros a család körében el nem helyezhető s intézeti gondozásra szoruló árva és félárva gyermekek nevelését árvaházaiban és gyermekotthonaiban látja el s nevelésük tartama alatt teljes ellátásukról, iskoláztatásukról gondoskodik. Az általános szabály, hogy a növendékek 14 éves korukig

maradhatnak az intézetben, vagyis addig, amíg elemi vagy polgári iskolai tanulmányaikat befejezik. A jó magaviseletű és jó előmenetelű növendékek azonban felsőbb iskolákba is kerülhetnek. A fiúárvaházak növendékei külső iskolákba járnak, az Erzsébet-leányárvaházban azonban az I—VI. osztályú elemi iskolás és a háztartási továbbképző tanfolyam növendékeinek oktatása az intézetben levő iskolákban történik.

Az 1934. évben a fővárosi árvaházakban összesen 581 növendék volt gondozás alatt az alábbi részletezés szerint:

Óvodás	42
Elemi iskolás	294
Polgári iskolás	151
Középiskolás	73
Háztartási tanfolyamot végző	16
Főiskolás	5
Összesen	581

Az árvaházakból középiskolai végzettséggel kikerült növendékek között, sajnos sok az állástalan. A IV. polgári vagy VIII. elemi elvégzése után ipari, kereskedői stb. pályára küldött növendékek viszont mégis inkább el tudnak helyezkedni. Ezért a fővárosnak az a főtörekvése, hogy az árvákat inkább ezekre a pályákra nevelje. Ez nemcsak az árva érdeke, de egyúttal a fővárosé is, amely mentesül attól a jelentékeny költségtől, ami a nagyszámú középiskolás árva nevelésével reá hárul. A cél az, hogy az értelmi pályára csak a valóban tehetséges és alkalmas növendék kerüljön, az a megtakarítás pedig, amely a középiskolai oktatásra alkalmatlan árváknak ipari kiképzés vagy más elhelyezés végett szülői vagy gyámi gondozásba való visszaadásával elérhető, azoknak a kisebb árváknak intézeti gondozására legyen felhasználható, akik egyébként a nagy férőhelyhiány miatt nem kerülhetnek az árvaházakba.

A tanoncpályára lépő fiúárvák elhelyeztetése végett az 1935. évi költségvetésben 25 növendéknek a Szent József tanoncotthonban való nevelésére 9125 pengőt, a leányárvák elhelyezése végett pedig 10 növendéknek a Budai Szent László Otthon és Árvaházban leendő gondozására 3650 pengőt irányzott elő a főváros. A székesfőváros kertészképző internátusában az 1934. évben 3 négy középiskolát végzett volt árvaházi növendék nyert továbbképzést.

A gyakorlati pályákra való képzés és nevelés a leányárváknál bevált, mert az Erzsébet-leányárvaházban a háztartási és gyermekgondozói tanfolyamot elvégzett növendékek részben saját hozzátartozóiknál, részben idegeneknél el tudnak helyezkedni és így létfenntartásukról saját erejükből képesek gondoskodni. Az érettségi bizonyítvánnyal vagy tanítónői diplomával rendelkező árvalányoknál azonban ez az elhelyezkedés kérdése sokkal nagyobb probléma.

A főváros a maga részéről mindent elkövet, hogy ezek helyzetén enyhítsen. Az utóbbi években úgy a fiúárvaházakból, mint a leányárvaházakból kikerült középiskolát végzett növendékek közül a legsúlyosabb helyzetben levőket és azokat, akik erre alkalmasak voltak, saját hivatalaiban, intézeteiben kenyérkereső foglalkozáshoz juttatta. A főváros azonban természetesen nem vállalhatja valamennyi kilépő árvaházi növendék elhelyezését és ezért a kiképzés programmját úgy kell kidolgozni, hogy az intézetből kikerülő árvák a saját erejükből is megtalálhassák boldogulásukat.

A közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály kezdeményezésére megalakult az egyes árvaházakban a volt növendékek egyesülete. Az egyesület szervezete olyan, hogy a főváros volt neveltjeinek sorsát állandóan figyelemmel kísérheti és őket szükség esetén támogatja, ezenkívül megőrizteti velük azt a testvéries szellemet, amely az összetartásban, a nehezebb sorsban élő társak megsegítésében, a hazafias szellem ápolásában nyilvánul meg.

Az átmeneti gondozásra szoruló gyermekek részére a főváros két intézetet tart fenn. E két intézetben a forgalom a következő volt:

	Felvétel	Kihelyezés	Év végén
Hidegkúti intézetben	398	373	25
A bicskei intézetben	582	418	164
Együtt	**980**	**791**	**189**

Az átmeneti gyermekotthonok növendékei intézeti gondozásuk alatt ugyanolyan ellátásban részesülnek, mint az árvaháziak. Az iskolaköteles növendékek közül az elemi iskolások az I., Váli-úti, a polgári iskolai tanulók pedig az I., Fehérvári-úti polgári leányiskolának magántanulói. Oktatásuk és a magánvizsgálatokra való előkészítésük a bicskei intézetben történik. A tanerők a Szent Keresztről elnevezett rend nővérei. A polgári iskolás növendékek a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélye alapján a fenti iskolában teszik le évvégi vizsgájukat, az elemi iskolások pedig a bicskei intézetben külön e célra kiküldött bizottság előtt vizsgáznak le.

Székesfővárosi »József«-fiúárvaház. (VIII., Üllői-út 76. szám.) A »József«-fiúárvaházat József nádor felgyógyulásának emlékére létesítette Pest város tanácsa a közönség áldozatkészségéből, gróf Festetics Antal által adományozott 3675 négyszögöl kiterjedésű telken. Az intézet 1843. május 19-én nyílt meg 10 növendékkel. Szabályai szerint budapesti illetőségű, törvényes, vagyontalan árva vagy félárva 6—10 éves korban levő egészséges fiúgyermekek vehetők fel az árvaházba.

Az 1933/34. tanévben 189 növendéket gondozott az intézet. A növendékek közül 28 teljes árva és 161 növendék félárva.

A szülőkre vonatkozó adatok szerint az elhalt apafoglalkozása:

Értelmi pályán volt	46
Kereskedő volt	36
Iparos volt	81
Rendőr, altiszt	3
Közlekedési alk. szolga	4
Napszámos	12
Egyéb	7

Az 1933/34. tanév végén az árvaházból kilépett 39 növendék.

A székesfővárosi fiúárvaházak »Gróf Zichy Béla« üdülőtelepe. Az 1924/25. évben létesült Fonyód—Bélatelepen (Somogy vm.), amelynek közvetlenül a Balaton partján lévő 4560 négyszögöles telkét gróf Zichy Béla adományozta a »József« fiúárvaháznak. Az üdülő 100 növendék elhelyezésére alkalmas és 1929-ben 2200 négyszögöles sport- és játéktelepped bővült. Az üdültetés májustól októberig tart s az összes fiúárvaházak növendékei négy csoportban egy-egy hónapi időtartamon keresztül nyaralhatnak a telepen.

Székesfővárosi »Erzsébet« leányárvaház (XI., Szent Imre herceg-útja 29.). Az »Erzsébet« leányárvaházat a székesfőváros közönsége létesítette és Erzsébet királynéról nevezte el, aki az árvaház legfőbb védnöke volt és több ízben nagyobb összegeket adományozott az intézetnek. Az árvaház 1861-ben nyílt meg. Az 1931/32. tanév elején költözött jelenlegi helyére, a Congregation de Notre Dame de Sion rendtől megvásárolt intézetbe, amelynek 4519 négyszögöles területe van, kétemeletes modern épülete, 150 növendék befogadására alkalmas. A szabályok szerint budapesti illetőségű szegény szülőknek árva vagy félárva, 3—12 éves korban lévő egészséges leánygyermekei vehetők fel az intézetbe. 1932/33. tanévben az intézet megnyitotta kisdedotthonát. Az intézet növendékei háztartási és gyermekgondozónői kiképzést is nyernek. A gyermekgondozónői kiképzést az Országos Stefánia-Szövetségvégzi.

1934-ben 150 növendéket gondozott az intézet és ezeket az alábbi kimutatás szerint iskoláztatta:

Iskola megnevezése	Növendékek száma	Életkora	Tanulmányi eredmény 1.	2.	3.	4.	5.
Óvoda	19	3— 6	—	—	—	—	—
Elemi iskola	80	6—14	20	27	18	8	7
Polgári iskola	27	10—16	2	24	1	—	—
Felső kereskedelmi	3	14—18	—	3	—	—	—
Tanítóképző	5	14—20	1	2	2	—	—
Háztartási iskola	12	13—18	12	—	—	—	—
Gyermekgondozónő	4	16	4	—	—	—	—
Teljes létszám	150						
Gyógypedagógiai intézetben	1	8					
Kecskeméti tanítónőképző intézetben	1	20	1				

Az utóbbi 2 növendék létszámon felüli. Teljesen árva 20, félárva 132 növendék. Az elhalt apa foglalkozása:

Értelmiség	32
Kereskedő	2
Iparos	50
Rendőr, altiszt	2
Közalkalmazott szolga	7
Napszámos, egyéb	59
Összesen	152

1934. évben az árvaházból kilépett 13 növendék.

Az árvaház üdülőtelepe: Az »Erzsébet« leányárvaháznak Fonyódon (Somogy vm.) 1929-ben 70 ágyas üdülőtelepet létesített a főváros, közvetlenül a Balaton partján vásárolt 1600 négyszögöles telken. Az üdülőtelepen kizárólag a leányárvaház növendékei nyaralnak, csoportonkint felváltva, egy-egy hónapon át.

Mayer Ferenc-fiúárvaház (I., Városmajor-utca 31.). Az árvaházat Mayer Ferenc tábornok alapítványából létesítették, melyhez később még kisebb-nagyobb alapítványokat csatoltak. 1886-ban nyílt meg az intézet és 68 árva befogadására alkalmas. Az árvaház kötelékébe budapesti illetőségű, teljes vagy apátlan félárvák vehetők fel 6—10 éves életkorukig.

A növendékek az árvaházhoz legközelebb fekvő iskolába járnak, délután pedig a felügyelő-tanítók ellenőrzése mellett tanulják meg az iskolai feladatokat. Iskolai tanulmányokon kívül ének- és zeneoktatásban részesülnek, könyvkötést tanulnak, továbbá az árvaház nagy kertjében kertészetben gyakorolják magukat.

Az árvaházban megnyitása óta 711 növendék nyert elhelyezést.

1934. évben 68 növendéket gondozott az intézet.

A növendékek közül 6 teljesen árva és 62 félárva. A szülőkre vonatkozó adatok szerint az elhalt apa foglalkozása:

Értelmi pályán volt	16
Kereskedő	8
Iparos	32
Rendőr, altiszt, közalkalmazott szolga	7
Napszámos vagy más foglalkozású	5

Az 1934. év folyamán 6 növendék lépett ki az árvaházból, ezek közül:

tovább tanul	3
ipari pályára lépett	3

Községi Szeretetház (II., Marczibányi-tér 3.). A Községi Szeretetház a székesfőváros létesítette 1883-ban. Kezdetben javítóintézeti jellege volt. Árvaházi működését 1908-ban kezdte. Szabályzata szerint 6—12 éves korban lévő teljes vagy félárva egészséges fiúgyermekek vehetők fel az intézetbe, vallásra és illetőségre való tekintet nélkül.

Az 1933/34. iskolaévben 71 árvát gondozott az intézet.

A növendékek közül 12 teljesen árva, 55 félárva, 4 növendék pedig elhagyottság vagy más súlyos ok miatt került az intézetbe.

Az apa foglalkozása szerint a növendékek megoszlása a következő volt:

Értelmi pályán	26
Kereskedő	3
Iparos	25
Őstermelő	3
Rendőr, altiszt, szolga	4
Közlekedési alkalmazott	4
Napszámos	4
Egyéb	2
Összesen	**71**

Az intézetben 1933. szeptember havában cserkészcsapat alakult. Az első ünnepélyes fogadalomtétel 1934. június 17-én volt. A csapat létszáma 32 cserkész és 18 cserkészapród.

Az 1933/34. iskolaév végén az intézetből kilépett 10 növendék és az 1934. szeptemberében felvett növendékek száma 10.

Községi Árvaház (Bernfeld Mór-fiúotthon) (VI., Erzsébet királyné-út 6.). A Községi Árvaházat Bernfeld Mór budapesti lakos alapította, keresztény vallású, szegénysorsú (főleg árva) gyermekek teljes ellátása végett. Az intézet 1912-ben nyílt meg.

1933/34. tanévben 40 növendéket gondozott az árvaház s ezeket az alábbi kimutatás szerint iskoláztatta:

Iskola megnevezése	Növendékek száma	Életkora	Tanulmányi eredmény 1.	2.	3.	4.	5.
Elemi iskola	17	8—13	—	10	6	—	1
Polgári iskola	19	10—15	3	10	6	—	—
Felső kereskedelmi iskola	2	16—19	1	1	—	—	—
Gimnázium és reáliskola	2	12—16	1	1	—	—	—
Összesen	**40**	—	**5**	**22**	**12**	—	**1**

A növendékek közül 10 teljesen árva, 28 félárva, 2 elhagyottság vagy más súlyos ok miatt került az intézetbe. A szülőkre vonatkozó adatok szerint az apa foglalkozása:

Értelmi pályán volt	6
Kereskedő	4
Iparos	21
Rendőr, altiszt, közalkalmazott szolga	4
Napszámos vagy más foglalkozás	5

Az 1933/34. tanév folyamán az intézetből 4 növendék lépett ki.

»Horthy Miklósné« árvaház és gyermekotthon (I., Hidegkúti-út 107.). A 3—6 éves korban lévő árvák befogadására alkalmas intézet és átmeneti gyermekotthon létesítésének gondolatát vitéz nagybányai Horthy Miklósné Ő főméltósága vetette fel. Ennek a gondolatnak a megvalósítására a m. kir. kormány az általa megvásárolt ingatlant helyreállítás, átalakítás és berendezés végett árvaház és szeretetotthon céljaira, egyelőre 30 évi használatra, évi 20 aranykorona bér fejében engedte át a fővárosnak. Az intézet 1929-ben nyílt meg.

A gyermekotthonba beutalt gyermekek az orvosi vizsgálati és megfigyelési idő eltelte után hatósági gondozásuk további idejére a bicskei intézetbe kerülnek.

Az intézetbe 145 gyermek helyezhető el.

Ebből árvaházi hely 100 (40 óvodai és 60 elemi iskolai).

Az árvaházi létszám: 1933/34. tanévben 23 óvodás, 57 I—II. elemi iskolás, összesen 80.

A gyermekotthoni rész forgalma 1933/34. tanévben: Felvétetett 398, Bicskére szállított vagy kihelyezett gyermek 373.

1934. december 31-én a gyermekotthonban volt 25 gyermek.

Az árvaházi növendékek közül 4 teljesen árva, 76 félárva.

A szülőkre vonatkozó feljegyzések szerint az apa foglalkozása:

	Az árvaház növendékeinél	A gyermekotthon növendékeinél
Értelmi pályán	17	72
Kereskedő	5	20
Iparos	26	125
Rendőr, altiszt, közalkalmazott szolga	11	20
napszámos vagy egyéb	21	161

»Horthy Miklósné« gyermekotthon (Bicske, Fejér megye). A »Horthy Miklósné« gyermekotthon bicskei intézete ugyancsak 1929-ben nyílt meg. A székesfőváros a m. kir. kormány által felajánlott gróf Batthyány-féle ingatlant 30 évi ingyenes használatra átvette, átalakíttatta és megfelelően berendezte. A tulajdonjog elismerése címén ugyancsak 20 aranypengőt fizet évente a főváros.

Az intézetnek az a rendeltetése, hogy otthont és átmeneti gondozást nyujtson a csecsemőkortól 18 éves korig olyan székesfővárosi gyermekeknek (6—18 éves korig csak lányoknak), akik szüleik betegsége, kórházi gyógykezeltetése, elhalálozása, hajléktalansága, igazságügyi eljárás alá vonása miatt, továbbá kiuzsorázottság, erkölcsi veszélyezettség vagy egyéb körülmények miatt rövidebb-hosszabb ideig erre rá vannak utalva.

Az intézetben 207 férőhely van. Ebből

Csecsemő részére	32 ágy
1— 3 éves kisded részére	20 «
3— 6 « gyermek «	20 «
6—18 « leányok «	125 «
anyák részére	10 «
Összesen	207 ágy

Az intézet forgalma 1934. évben:

	Anya	Csecsemő	1—3 éves kisded	3—6 éves gyermek	6—18 éves leány
Felvétetett	21	68	69	103	321
Kihelyeztetett	16	53	54	79	216
Létszám	5	15	15	24	105

A gondozási idő lejárta után a gyermekeket a Hidegkúti-úti intézetbe szállítják vissza, hozzátartozóik ott vehetik őket át.

»*Mahunka Imre*« *gyermeküdülő* (III., Kavics-utca 9.). A 3—6 éves óvodás gyermekek üdültetését a III., Kavics-utca 9. szám alatt levő »Mahunka Imre« gyermeküdülő látja el. Az épület 923 négyszögöles parkban, kitűnő, pormentes levegőjű helyen üdültetését a III., Kavics-utca 9. szám alatt lévő »Mahunka Imre« gyermeküdülő látja el. Az épület 923 négyszögöles parkban, kitünő, pormentes levegőjű helyen fekszik. Az alapító Mahunka Imréné rendelkezése (alapító oklevél) szerint az üdülőben oly 3—6 éves gyermekek nyerhetnek elhelyezést, akik erre rászorultak és testi fejlődésük megkívánja a gondos ellátást.

Az üdülőben 24 óvodás gyermek részére van férőhely. A gyermekek üdültetése három hétig tart, azonban ezen idő szükség szerint orvosi megállapításra meghosszabbítható.

Az üdülő 1931. év végén nyílt meg, teljesen higiénikus és modern felszereléssel. A gyermekek ruházatot, jóminőségű, bőséges ellátást kapnak, rendszeres orvosi és állandó óvónői gondozás és felügyelet alatt állnak.

1934. évben 13 csoportban 318 gyermek üdült, akik közül 18 gyermek részesült három hétnél hosszabb ideig intézeti gondozásban.

Gyermeküdültetés. A székesfőváros a szegény, gyengeszervezetű, lesoványodott, de egyébként egészséges gyermekek nyári üdültetése végett gyermeküdülőtelepeket tart fenn.

Az üdülőtelepek részben a főváros tulajdonát képezik, részben pedig erre a célra alkalmas bérlemények.

A főváros tulajdonát képező üdülőtelepek.

Budapest, X., Kozma-utca 7—9.	150 ágy
Zamárdi (Somogy vm.)	120 «

Bérletek.

Zalaegerszeg (Zala vm.)	300 «
Balatonberény (Somogy vm.)	300 «
Alpár (Pest vm.)	100 «
Bánfalva (Borsod vm.)	120 «
Sajóvelezd (Borsod vm.)	160 «

Az üdülőtelepekre beutalt gyermekek üdülése 3 hétig tart, ahol naponta ötszöri bőséges étkezésben, orvosi és pedagógiai felügyeletben részesülnek.

1934. évi gyermeküdültetés adatai a következők.

A fővárosi iskolák által ajánltatott	12.376	gyermek
A különböző társadalmi egyesületek által	2.987	«
Összesen	**15.363**	gyermek

Ezek közül:

Fővárosi üdülőtelepen nyaralt	437	gyermek
Vidéken nyaralt	9.186	«
A hazai csereakció keretében nyaralt	265	«
Külföldi csereakció keretében nyaralt	38	«
Összesen	**9.926**	gyermek,

akik összesen 257.088 ellátási napon át üdültek.

A gyermeküdültetés 13 évi működését a következő táblázat szemlélteti:

Év	Üdülésre ajánlott gyermekek száma	Üdülésre ajánlottakból tényleg üdült	Az ajánlottaknak %-a üdült
1922	500	464	92·8
1923	3.000	1.046	34·9
1924	6.050	503	8·3
1925	5.316	742	14·0
1926	6.010	5.998	99·9
1927	14.832	10.899	75·0
1928	17.832	14.844	83·2
1929	19.605	17.852	89·0
1930	20.118	17.863	88·8
1931	21.416	15.360	71·7
1932	13.999	9.356	66·8
1933	13.992	9.259	66·1
1934	15.363	9.926	64·9

A gyermeküdültetés 1934. évi költségei.

Személyi kiadás	102.156	P
Dologi kiadás	286.192	«
Összesen	**388.348**	P

Egy ellátási nap átlagos összköltsége	167·8	fillér
Átlagos élelmezési költség napi	56·4	«

A gyermeknyaraltatás során a kerületi szegénykataszterben szereplő szülők gyermekeit ingyenesen, a havi 200 pengőn aluli jövedelmű szülők gyermekeit havi 20 pengőért, az ennél többet kereső szülők gyermekeit pedig havi 40 pengő lefizetése ellenében nyaraltatta a főváros három héten át.

Az üdülésben nem részesíthető gyermekek részére a Hűvösvölgyben, Sváb-hegyen (Nádor-kút) és a Városligetben (Kollegerszky-kioszk) kiránduló házakat tart fenn a főváros, ahová a nyári napköziotthonba járó gyermekek felügyelőik vezetése mellett egésznapos kirándulásokat tesznek. A kirándulóházakban a gyermekek ebédet és uzsonnát kapnak.

A kirándulóházak működését 1927-től 1934-ig a következő táblázat mutatja.

Év	Hüvösvölgyben		Városkutnál		Városligetben		Összesen	
	ebédben	uzsonnában	ebédben	uzsonnában	ebédben	uzsonnában	ebédben	uzsonnában
	részesült							
1927	11.112	—	—	—	—	—	11.112	—
1928	17.427	6.816	8.389	8.389	—	—	25.816	15.205
1929	19.154	19.154	16.622	16.622	—	—	35.776	35.776
1930	22.608	22.608	10.868	10.868	—	—	33.476	33.476
1931	26.452	26.452	18.005	18.005	5.025	5.025	49.482	49.482
1932	29.563	29.563	20.687	20.687	11.931	11.931	62.181	62.181
1933	37.316	37.316	23.471	23.471	20.815	20.815	81.602	81.602
1934	34.593	34.593	23.344	23.344	24.342	24.342	82.279	82.279
Összesen	198.225	176.502	121.386	121.386	62.113	62.113	381.724	360.001

Szeretetotthonok. A munka- és keresetképtelen, eltartásukra köteles és képes hozzátartozók nélküli szegények gondozása, az intézeti szegénygondozás a székesfőváros szeretetotthonaiban történik.

Az ápolási költség az 1930. évben napi 2·94 pengő volt. Ez az összeg az 1931. évtől kezdődően állandóan csökkent, részben a nélkülözhető szükségletek elhagyása, részben pedig azok olcsóbb ellátása következtében. 1933. évi április hó 1-től kezdődőleg egy ápolt napi ellátási költsége átlag 1·74 pengőbe került.

A szeretetotthonokban az ápoltak teljes ellátásban részesülnek. Ruházatot, mosást, hálóhelyet, napi négyszeri étkezést stb. kapnak. Orvosi ellátásukról, lelki gondozásukról s a lehetőséghez képest szórakoztatásukról (pl. rádió, könyvtár, stb.) is gondoskodás történik.

Az átlagos élettartam emelkedése és a gazdasági viszonyok romlása e téren is új kötelezettségeket rótt a fővárosra. A súlyos gazdasági helyzet ugyanis nemcsak a munkaképes egyének tömegeit sodorta ínségbe, hanem nagymértékben növelte az eltartásra szoruló munkaképtelenek számát is, hiszen azok a magukkal tehetetlen öregek, akik azelőtt rokonaik vagy ismerőseik körében találtak oltalmat, eltartóik elszegényedése folytán a hatóság támogatására, illetőleg eltartására szorulnak.

Bár a főváros 1912-től 1934-ig a fővárosi szeretetotthoni ágyak számát 1355-ről 2780-ra emelte, a gazdasági válság következtében 1934. év elején szinte állandóan 800-ra volt tehető azoknak az öregeknek a száma, akik szeretetotthoni beutalást kaptak már ugyan, de hely hiányában felvételük késedelmet szenvedett. Miután az egyházi karitász-szervek és társadalmi egyesületek által fenntartott kis-szeretetotthonok több, mint 700 szeretetotthoni ápolásra jogosultat helyeztek el otthonaikban és a kis-szeretetotthoni férőhelyek további szaporodására a társadalom áldozatkészségének ilyen irányban való teljes igénybevétele következtében kilátás nem volt, a fővárosnak a saját szeretetotthoni férőhelyeinek szaporításáról kellett gondoskodnia. Ezek voltak azok a szempontok, amelyek eredményeként a főváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése 385/1934. kgy. számú határozatával hozzájárult egy újabb 100 ágyas szeretetotthon létesítéséhez. A szeretetotthon létesítését a kormányhatóság 30.000 pengős államsegéllyel a maga részéről is támogatta. A szeretetotthoni férőhelyek bővítése azonban csak 1935-ben történt meg.

Erzsébet szeretetotthon. (VII. ker., Alsóerdősor 7.) Az »Erzsébet szeretetotthon« 1856-ban létesült. Bővítették az 1860—70. és 80-as években. Az 1934. évben három fiókintézet volt. Az I. sz. fiók VII., Izabella-utca 31. sz. alatt 1902-ben nyílt meg, a Bogdanovics-féle alapítványi házban, a II. sz. fiókintézet céljaira a VIII., Alföldi-utca 6—8. szám alatt lévő fővárosi menhelyet rendezték be 1919-ben és a III. sz. fiókintézet az »Erzsébet« leányárvaház régi épületében, VII., Rottenbiller-utca 50. szám alatt 1932-ben létesült.

Az ápoltak létszáma 1934. évi január hó 1-én: 472 férfi, 1196 nő, összesen 1668. Ezek közül:

			Összesen
50 éven aluli (nyomorék, gyógyíthatatlan beteg)	49 férfi	76 nő	125
50—60 éves	54 «	187 «	241
60—70 «	147 «	409 «	556
70—80 «	192 «	392 «	584
80—90 «	30 «	126 «	156
90— éven felüli	— «	6 «	6
Összesen	**472** férfi	**1.196** nő	**1.668**

Az ápoltak foglalkozás szerinti megoszlása a következő:

Értelmi pályán volt	51
Iparos volt	196
Kereskedő volt	26
Rendőr közl. alkalmazott, altiszt vagy szolga volt	54
Háztartásbeli volt	476
Háztartásbeli alkalmazott volt	287
Napszámos volt	257
Egyéb	321
Összesen	**1.668**

Az intézet kórházi osztályán gondozott ápoltak létszáma:

			Összesen
Belosztályon	65 férfi	192 nő	257
Elme- és idegosztály	102 «	171 «	273
Sebészeti osztályon	28 «	37 «	65
Tüdőosztályon	5 «	18 «	23
Szemészeti osztályon	5 «	12 «	17
Összesen	**205** férfi	**430** nő	**635**

Az intézet 1934. évi forgalmának kimutatása:

			Összesen
Létszám az év elején	472 férfi	1.196 nő	1.668
Az év folyamán felvétetett	112 «	245 «	357
Kilépett vagy elszállíttatott	29 «	51 «	80
Meghalt	66 «	161 «	227
Létszám az év végén	**489** férfi	**1.229** nő	**1.718**

Dunajobbparti szeretetotthon. (II., Széna-tér 3. sz.) A Széna-téri intézet 1932. évi augusztus hó 1-én nyilott meg. Előzőleg a Régi Szent János fiókkórház volt az épületben elhelyezve, a XVIII. században és a XIX. század első felében a Régi Szent János-kórház épületében már volt szegényház. Onnan a szegények 1867-ben kerültek át az Attila-utcai intézetbe.

Az Attila-utcai intézet telke és épületei eredetileg gróf Sándoré voltak, később a székesfőváros tulajdonába mentek át, amely azokat eleinte kaszárnyának használta. 1867-ben szegényházzá alakíttatott át, 1925. évi január hó 1-vel szeretetotthonnak neveztetett el.

A két intézetben az ápoltak létszáma:

			Összesen
1934. január 1-én	263 férfi	276 nő	539
Felvétel az év folyamán	52 «	59 «	111
Kilépett vagy elszállíttatott	35 «	27 «	62
Meghalt	15 «	17 «	32
Létszám az év végén	**265** férfi	**291** nő	**556**

Az ápoltak korszerinti megoszlása a következő:

			Összesen
—50 éven aluliak	2 férfi	8 nő	10
50—60 éves	15 «	13 «	28
60—70 «	89 «	79 «	168
70—80 «	137 «	144 «	281
80—90 «	21 «	43 «	64
90 éven felüli	1 «	4 «	5
Összesen	**265** férfi	**291** nő	**556**

Foglalkozás szerint:

			Összesen
Értelmi pályán volt	13 férfi	8 nő	21
Iparos volt	151 «	24 «	175
Kereskedő volt	22 «	11 «	33
Rendőr, közl. alkalmazott, altiszt vagy szolga volt	16 «	1 «	17
Háztartásbeli volt	— «	168 «	168
Háztartásbeli alkalmazott volt	19 «	48 «	67
Napszámos volt	32 «	13 «	45
Egyéb	12 «	18 «	30
Összesen	**265** férfi	**291** nő	**556**

Az intézet kórházi osztályán ..... 22 férfit
56 nőt
Összesen ..... 78 ápoltat gondoztak

Élelmezés.		Egy napra felhasznált anyag értéke
I. o. (ápoltak) élelmezési napok száma	191.011	45 fillér
II. o. (alkalmazottak) « « «	9.567	89 «
III. o. (tisztviselő) « « «	3.205	98 «
IV. o. (diétás) « « «	5.343	51 «

Kamaraerdei szeretetotthon. (XI., Kőérbereki-dűlő 33. hrsz.) A Kamaraerdei szeretetotthon céljaira a székesfőváros a részben budapesti, részben budaörsi területen, a Kamaraerdőben fekvő Loser-féle nyaralótelepet, majd később a Baróthy-féle nyaralót vásárolta meg és alakította át. Az intézet 1913-ban nyilott meg.

Az 1934. évben pótágyak és ideiglenes fekvőhelyek felszerelése mellett 308 ápolt nyert az intézetben elhelyezést.

					Összesen
Az ápoltak létszáma 1934. január 1-én	210	férfi	96	nő	306
Felvétel az év folyamán	41	«	29	«	70
Kilépett vagy elszállíttatott	24	«	18	«	42
Meghalt	17	«	9	«	26
Létszám az év végén	**210**	férfi	**98**	nő	**308**

Az ápoltak korszerinti megoszlása a következő:

					Összesen
—50 éven aluli	11	férfi	3	nő	14
50—60 éves	12	«	13	«	25
60—70 «	70	«	29	«	99
70—80 «	101	«	35	«	136
80—90 «	16	«	18	«	34
Együtt	**210**	férfi	**98**	nő	**308**

Az ápoltak foglalkozás szerinti megoszlása a következő:

Értelmi pályán volt	13
Iparos volt	108
Kereskedő volt	11
Szolga, rendőr, altiszt volt	14
Háztartásbeli volt	41
Háztartási alkalmazott volt	38
Napszámos volt	65
Egyéb volt	18
Összesen	**308**

Az intézettel kapcsolatos gazdaság az intézethez tartozó földek megfelelő kihasználásával az intézeti főzőkonyha szükségletét részben olcsóbban és jobban látja el, másrészt a még részben munkabíró ápoltak foglalkoztatásával eredményesen működik. Tehenészetet, sertéshízlalót, baromfitenyésztést, valamint gyümölcs és konyhakertet tart fenn.

A gazdaságnak 1934. évi hozama:

38.787 liter tej	14.813·35	kg zöldség és főzelék
11.177 darab tojás	4.055·75	« sertéshús
474·74 kg baromfihús	1.085·93	« borjúhús
3.224·90 kg gyümölcsféle	1.193·80	« marhahús
3.950 kg burgonya		

A termelvények értéke: 22.379·76 P.

Kisszeretetotthonok. A főváros területén 79 kisszeretetotthonban 125 férfi és 637 nő nyert ellátást.

A szorongató ínség hívta életre ezeket az intézményeket, melyek a székesfővárosnak az egyházi és a társadalmi szervezeteknek együttműködésével azoknak az intézeti gondozásra szorult szegényeknek az elhelyezését biztosították, akik a szeretetotthonok zsúfoltsága miatt nem kerülhettek be az intézetekbe. A kisszeretetotthonok a kerületi elöljáróságok ellenőrzése mellett túlnyomóan bérelt lakásokban nyertek elhelyezést. Berendezésüket és felszerelésüket a Magyar Vöröskereszt Egylet adta, fenntartásukról a székesfőváros és az egyházak jótékony szervei gondoskodnak. A székesfőváros a hatósági ínségkonyhák útján való élelmezéssel, tüzelőszerrel és az apróbb kiadások fedezésével járul hozzá a fenntartáshoz, az egyházak jótékonyszervei pedig az otthonok lakbér-, világítási és tisztogatási költségeit viselik.

A kisszeretetotthonok közül 38-at a római katolikus szervezetek tartanak fenn, 41 férfi és 318 nő részére. 17 kisszeretetotthont a református egyházközségek tartanak fenn 22 férfi és 142 nő részére. 2 kisszeretetotthont az evangélikus szervezetek 15 nő részére és 14 kisszeretetotthont az izraelita hitközségek és egyesületek tartanak fenn 51 férfi és 111 nő részére. Végül 9 olyan kisszeretetotthonban, amelyet nem vallási szervek tartanak fenn 11 férfi és 61 nő részesül gondozásban.

A kisszeretetotthonok kerületenkinti megoszlása a következő:

I.	kerületben	6	kisszeretetotthon	14	férfi	és	52	nő	ápolt részére
II.	«	6	«	—	«	«	90	«	« «
III.	«	6	«	—	«	«	54	«	« «
IV.	«	1	«	—	«	«	12	«	« «
V.	«	4	«	—	«	«	39	«	« «
VI.	«	12	«	30	«	«	99	«	« «
VII.	«	15	«	5	«	«	103	«	« «
VIII.	«	14	«	45	«	«	80	«	« «
IX.	«	4	«	9	«	«	37	«	« «
X.	«	6	«	6	«	«	40	«	« «
XI.	«	5	«	16	«	«	31	«	« «

Összesen ....**79** kisszeretetotthon **125** férfi és **637** nő ápolt részére.

A kisszeretetotthonok fűtésére és az élelmiszerek elkészítéséhez az 1934. év folyamán 1037 q szenet, 73 q kokszot, 946 q fát, összesen 2056 q tüzelőt adott a székesfőváros.

A kisszeretetotthonok minden gondozottja naponta reggelire ½ liter tejet és 10 dkg kenyeret kapott, ebédre a hatósági főzőhelyeken készült ebédet kapták kenyérrel, melyet adományozók vagy jótékonysági szervezetek külön adományaiból feljavítottak, az izraeliták pedig rituális ellátást kaptak. Vacsorára általában 9 dkg hentesárut és 20 dkg kenyeret vagy ½ liter tejet, esetleg kávét kaptak a gondozottak.

A kisszeretetotthonok részére a főváros a mosás elvégzésére az 1934. évben 8018 db szappant is adott.

Családi gondozás. Az ugyancsak szeretetotthoni ellátásra minősített szegények közül az 1934. évben a rendelkezésre álló hitelösszeg terhére kivételes méltánylást érdemlő esetekben 46 munka- és keresetképtelen szegény részesült családi gondozásban. A gondozóknak a székesfőváros általában napi 1·40 pengő ellátási díjat utalt ki. Az 1934. évben erre a célra kifizetett összeg 19.617·80 pengő volt.

A természetbeni segélyezések költségei. A székesfővárosnak a polgármesteri IX. ügyosztály útján 1934. évben kifejtett jótékony és szociális tevékenységére fordított költségekről általában az 1934. évi zárszámadás áttekinthető képet ad. Ennek ismétlését nem véljük szükségesnek. Fontosnak tartjuk azonban kidomborítani a székesfővárosnak azt a törekvését, hogy az ínségesek támogatására irányuló nyilt szegénygondozás elsősorban természetbeni segélyezés formájában történjék. Ezért a természetbeni nyilt segélyezéseknek a zárszámadásban szétszórtan kimutatott költségeit, gondozási ágazatok szerint felsorolva, áttekinthető módon alább közöljük.

Meg kell említenünk, hogy a hatósági nyilt szegénygondozás keretében használta fel a székesfőváros az e célra beérkezett adományokat, úgymint 1. vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony segítőakciójából átengedett nagymennyiségű élelmiszert, tüzelőszert és fehérneműt (értéke 35.334·57 pengő), 2. magánosok adomá-

nyából befolyt és élelmiszervásárlásra fordított 37.411 pengő 37 fillért, végül 3. a székesfővárosi Gázművek 25.000 pengő értékű tüzelőszer adományát. Kimutatásunkban ezen értékek nem szerepelnek.

Anya-, csecsemő- és kisdedvédelem.

Tejkészítmény	61.380·69 P
Tej	186.579·68 «
Ebéd	41.488·— «
Ingyenkenyér	4.712·— «
Élelmiszerutalványok	5.843·— «
Tüzelő	910·— «
Élelmezési és fűtési költségek a székesfővárosi bölcsődékben és napközi-otthonokban	72.625·61 «
Csecsemőkelengyekölcsönzés	41.973·90 «
Gyógy- és kötszerek	4.995·45 «
Összesen ...	**420.508·33** P

Gyermeksegélyezés

Óvodás gyermekek étkeztetése	174.279·74 P
Iskolás gyermekek ebédje	867.769·24 «
Tej	159.652·93 «
Ruházat	212.410·59 «
Összesen ...	**1,414.112·50** P

Felnőttsegélyezés.

Ebéd	2,728.045·10 P
Tej	222.640·09 «
Ingyenkenyér	306.598·29 «
Élelmiszercsomagok	65.014·22 «
Élelmiszerutalványok	289.975·26 «
Ruházat	82.948·76 «
Tüzelő	59.091·19 «
Gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök	364.261·57 «
Ingyen kisegítőorvosi rendelők	627·50 «
Gyógyfürdőjegyek	1.215·— «
Összesen ...	**4,120.416·98** P

Hajléktalanok elhelyezése.

Melegedőszobák és azokban, valamint a ferencvárosi kiserdőben levesosztás ...	49.451·49 P
Székesfővárosi menhelyek és ideiglenes szükségmenhelyek	213.402·33 «
A Magyar Vöröskereszt Egylet menedékhelyén elhelyezettekért fizetett hálódíjak	10.520·— «
Népszállói fülkebérlet és étkeztetés	18.855·84 «
Székesfővárosi szükséglakások és a magánbérházakban bérelt szükséglakások	351.270·85 «
Lakbérsegélyek	7.982·— «
Összesen ...	**651.482·51** P
Mindössze ...	**6,606.520·32** P

GYÁMÜGYI KÖZIGAZGATÁS

Gyámügyi közigazgatás.

Az árvaszék, mely a gyámhatósági közigazgatást az általános (tanácsi, illetve polgármesteri) közigazgatástól teljesen elkülönítve, mint önálló önkormányzati hatóság, elsőfokon látja el, tevékenységét az 1934. évben is a szociális igényeknek megfelelően fejtette ki és ezúttal is arra törekedett, hogy a többé-kevésbbé változó szükségleteket a fennálló jogszabályok korlátai és a hivatal régi keretei között, azonban a racionalizálás szempontjainak fokozott érvényesülésével, a lehetőség szerint kielégíthesse.

Ügyforgalom, ügykezelés. Az árvaszék 1934. évi ügyforgalmának adatait az alábbi összeállítás tünteti fel:

Az iktatott beadványok, (kérvények, jegyzőkönyvek, jelentések, stb.) száma (5960-nal több, mint 1933-ban.)	96.505	db
Nem iktatott, úgynevezett rövidúti ügydarabok (tudakozólapok stb.) száma	6.152	«
Az elintézetlen ügydarabok száma 1934. december 31-én	623	«
Az önálló ügyek száma az általános árvaszéki ügykörben	20.178	«
Az önálló ügyek száma a gyermekvédelmi ügykörben	12.651	«
Az önálló ügyek száma összesen (1755-tel több, mint 1933-ban.)	**32.829**	db

Az egyes ügyekben az iktatások (beadvány, jegyzőkönyv, átirat, jelentés) száma átlag 2—4-et tesz ki és így áll elő az összes iktatmányok számaként kimutatott 96.505 darab. Ettől az átlagtól azonban jelentékeny eltérések is vannak, így egyes nagyobb ügyekben az iktatások száma 40—50 darab, sőt a 80 alszámot is meghaladja.

Az iktatott ügydaraboknak jóval több, mint egyharmada (38.370 darab) leírásra került, ami azt jelenti, hogy ezekben az érdekelt felek vagy a hatóságok számára szóló hosszabb-rövidebb határozat, átirat stb. fogalmazására volt szükség. De ezeken felül több, mint 6000 darabot tesz ki az előadók által megírt és eredetben elküldött tudakozólapok száma.

A kiadó ügyforgalma 108.407 darab volt (3807-tel több, mint 1933-ban).

Az irattárba elhelyezésre beérkezett	71.400	db
Az irattárba szerelésre beérkezett	92.801	«
Az irattár forgalma tehát (1934 darabbal több, mint az előző évben.)	**164.201**	db

Az ügyforgalom és a munkamennyiség tehát ismét emelkedett.

Gyámi nyilvántartás. A gyámi nyilvántartásnak a több, mint három évtizedes ügyviteli szabályokon alapuló rendszere a terjedelmében és intenzívitásában megnövekedett gyámhatósági adminisztráció igényeinek és a szükséges statisztikakészítés követelményeinek nem mindenben felel meg s ezért annak célszerű átalakítása szükségessé vált. A teljes ülés az elnök javaslatára a 10/25—933. sz. határozatával elrendelte a kiskorúak és gondnokoltak egyes csoportjai szerint különböző színű, de egységes méretű új nyilvántartási lapok készítését s ezzel kapcsolatban a felesleges vagy tárgytalanná vált régi, úgynevezett törzskönyvi lapok kiselejtezését. A belügyminiszter 230.384. 1934—XIII. sz. alatt az árvaszék elhatározását tudomásul vette és a nyilvántartás átalakításához mintegy kísérletképen hozzájárult.

A gondnokoltak nyilvántartásának átalakítása az 1934. év folyamán megtörtént. A gyámoltak nyilvántartásának revíziója közel 60.000 törzskönyvi lapnak átvizsgálását, a szükség szerint az ügyiratok alapján történő ellenőrzését, új lapokra való átírását jelenti s így ennek elvégzésére a hivatali személyzet egy részének több hónapi külön munkájára van szükség.

Bár a gyámi nyilvántartás gyökeres átalakítása csak most indul meg, az általános revízió a mult évben megtörtént, már ennek során számos tárgytalanná vált lap kiemeltetett, aminek következtében a nyilvántartottak száma kisebb lett s az alábbi kimutatás már nem a régi csoportok, hanem az új lapoknak megfelelő kategóriák szerint van összeállítva, ami által az áttekinthetőbbé is lett.

A gyámi nyilvántartás adatai 1934. év végén:

A) lap:	Vagyonos egészárva	1.800
B) «	Vagyonos félárva	10.800
C) «	Vagyontalan egészárva	3.400
D) «	Vagyontalan félárva	23.000
A) «	Vagyonos gondnokolt	800
B) «	Vagyonos ideiglenes gondnokolt	480
C) «	Vagyontalan gondnokolt	300
D) «	Vagyontalan ideiglenes gondnokolt	6.500
Számadó törvényes képviselők:		
	Gondnok	578
	Gyám	1.082

Itt meg kell említeni, hogy a fenti kimutatás csak a törvényes gyermekekre terjed ki; a házasságon kívül született gyermekekről a gyermekvédelmi osztály külön vezet nyilvántartást.

A racionalizálás ügye és az ügyintézésre vonatkozó általános intézkedések. a) *A racionalizálás eredményei.* A racionalizálás ügyében az 1932. évi június hó 4-én hozott alapvető jelentőségű 12/3—1932. sz. teljes ülési határozat intézkedett. Ezeknek az intézkedéseknek az 1934. évben jelentkező főbb eredményei a következőkben foglalhatók össze:

1. Még az 1931. évben megszervezett árvaszéki tudakozó iroda a hivatalos órák egész ideje alatt a felek rendelkezésére áll; az irodában a fogalmazási kar fiatalabb, de kellően gyakorlott tagjai váltakozva teljesítenek szolgálatot és az odaforduló felek érdemleges jogsegélyben is részesülnek kérelmüknek jegyzőkönyvbe vétele által. A tudakozó iroda évenkint több mint 7000 esetben nyujt szóbeli fel-

világosítást és átlag 600 esetben veszi jegyzőkönyvbe a felek kérelmét. Az iroda működéséről alább részletes statisztikai kimutatás tájékoztat.

2. Az összes iktatmányok száma az 1933. évvel szemben kereken 6000 darabbal emelkedett. Ennek okai a következők: *a)* A gyermekvédelmi osztály ügyforgalma s ennek folytán a gyermekvédelmi iktatások száma több mint 3000-rel növekedett; *b)* a gondnoki nyilvántartás revíziójával kapcsolatban nagyobb számú jelentés iktatása vált szükségessé; *c)* a vagyontalan gondnoksági ügyek nagy részének egy csoportban való egyesítésével ezekben az ügyekben intenzívebb eljárás indult meg; *d)* végül a törvényes kiskorúak tartási és elhelyezési ügyei feltünően szaporodtak; ez az emelkedés a három év előtti ügyszámhoz viszonyítva csaknem 100%-os.

A racionalizálásnak a gyakorlati haszna itt abban jelentkezik, hogy az ügyintézési és kezelési egyszerűsítések állandó alkalmazása mellett a munkatehernek a természetes fejlődéssel és a hatáskör törvényi kiterjesztésével járó növekedése nem történik olyan gyors ütemben, amint az — racionalizálás hiányában — máris bekövetkezett volna és tovább folytatódva, leküzdhetetlen nehézséget okozna.

3. Az árvaszék törvényes kötelességéből folyóan jórészt nem kérelemre, hanem hivatalból intézkedik, hivatalból ellenőrzi és szorgalmazza a számadások beadását, a vagyonkezelés egyéb fontos mozzanatainak igazolását (tűzkárbiztosítás, adófizetés, üzleti mérleg stb.), a házasságon kívül született gyermekek tartásának lehető biztosítását, a tudomására jutott esetekben az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak helyzetének megváltoztatását, a kiskorúakat és gondnokoltakat érintő hagyatékok letárgyalását s az átadó végzés végrehajtását stb. A hivatalból való intézkedéseknek ezt a tömegét az árvaszék természetszerűen csak széleskörű határidőnyilvántartás segítségével láthatja el. A határidőnyilvántartó jelentések (úgynevezett scontró-k) tehát fontos szerepet töltenek be a gyámhatósági közigazgatásban, de ha ezek kivétel nélkül — a régi rendszer alapján — iktatást nyernének, számuk az ügyek szaporodásával párhuzamosan úgy megduzzadna, hogy a kezelési munkaerők egy részét teljesen lekötné, a fogalmazási személyzetet pedig az érdemi munkában jelentékenyen gátolná. Ennek jelei mutatkoztak az 1930—1932. években.

Így 1932-ben a scontró-előírások száma 41.702 volt, a jelentések száma pedig 25.621-et tett ki. A racionalizálásnak egyik főcélja volt ennek az óriási tehernek energikus, de észszerű csökkentése. A racionalizálás e tekintetben teljes mértékben sikerre vezetett. Ugyanis az előírások száma 1933-ban 18.831-gyel, 1934-ben további 5626-tal, a jelentések száma pedig 1933-ban 12.173-mal, 1934-ben további 3653-mal csökkent; két év alatt tehát a csökkenés mindkét vonalon jóval meghaladta a 100%-ot.

4. Az előadók által kibocsátott és az árvaszékhez visszaérkezett tudakozólapok és egyéb nem iktatott ügydarabok száma 1934-ben 6152 volt, ez valamivel kevesebb, mint 1933-ban, de a szám még így is jelentékeny, amiből arra lehet következtetni, hogy ez a célszerű rendszer is átment az életbe és általánosságban bevált. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy a tudakozólapokra épúgy, mint az első ízben kiadott határozati felhívásokra, a megkeresetteknek jelentékeny része nem válaszol, így az előadóknak a tudakozólapok kibocsátását többször meg kell ismételni, ami azt jelenti, hogy az előadók által megírt tudakozások száma több, mint kétszerese a visszaérkezett lapoknak, tehát körülbelül 15.000-re tehető.

5. A leírásra került ügydarabok száma 1934-ben 2285-tel több volt, mint 1933-ban, ami az intézkedések számának emelkedésével van kapcsolatban.

6. Az expediált kiadmányoknál még feltűnőbb az emelkedés. 1933-ban az expediálások száma 16.000-rel, 1934-ben pedig további 4000-rel emelkedett, ami kétségtelen bizonyítéka annak, hogy az árvaszéki intézkedések száma — a gondosan keresztülvitt racionalizálás mellett is — emelkedik.

7. A havi hátrálékkimutatások összevetéséből a munka ütemének rendkívüli gyorsulása állapítható meg. A hátrálékok az 1931. évvel szemben egyhatodrészre csökkentek. További csökkenés már technikai okokból sem érhető el, mert az ügydarabok egyrésze természetüknél fogva azonnal el nem intézhető, mert előkészítést (ügyészi vélemény, számvevőségi kimutatás, hosszabb áttanulmányozás stb.) vagy várakozást igényel.

8. Az iktatás racionalizálása is teljes mértékben bevált. A munkakönyveket az iktatókönyvekkel egyesítettük s most az iktató hét ilyen egyesített könyvet vezet.

Az 1934. évi iktatmányok számát tekintve és 300 munkanapot számítva, egyegy könyvnek vezetőjére naponta átlagosan 46 darab iktatás esik. Ezenkívül az iktató természetesen a feleknek felvilágosítást ad és az iktatókönyvekben a kivezetéseket is végzi. Mindezek figyelembevételével az iktató munkája az év első három hónapjában (a kapcsolások és indikálások nagy száma miatt) igen megerőltető, de a helyettesítéseket is figyelembevéve, az év többi hónapjában is teljesen igénybe veszi az ott beosztott hivatalnokokat, minek folytán az iktatóból ezidőszerint több munkaerő el nem vonható.

Az irattár munkája az iktatott akták számának csökkenése folytán 1933-ban jelentékenyen csökkent, de a személyzet is ennek megfelelően kapott beosztást. Az 1934. évben az iktatmányok száma emelkedvén, némileg emelkedett az irattári személyzet munkája is. Ugyanez áll a leíró személyzetre is.

9. A kezelés racionalizálása lehetővé tette, hogy személyzetszaporítás nélkül az árvaszék a saját munkaerőivel végeztesse a fontosabb helyszíni vizsgálatokat. A nyomozással jelenleg három végleges kezelési hivatalnok foglalkozik. 1932-ben 236, 1933-ban 331, 1934-ben 616 volt a közvetlenül végzett nyomozások száma. A nyomozók munkája tehát állandóan emelkedik s az ügyek gyors és alapos intézését a kebelbeli hivatalnokok szakszerű és gyors helyszíni vizsgálata jelentékenyen megkönnyíti.

b) *A tudakozóiroda 1934. évi működése.* Az alábbi kimutatás szerint az

Hónap	Az iroda a felek kérését jegyzőkönyvbe foglalta							Az iroda szóbeli felvilágosítást adott
	Törvényes kk.			Gyámság és gondnokság	Örökbefogadás	Gyermekvédelmi	Egyéb	
	tartása	láthatása	elhelyezése			ügyekben		
Január	27	1	1	5	7	—	8	823
Február	24	1	4	2	5	1	4	692
Március	11	2	2	2	2	1	11	670
Április	28	1	—	1	5	1	7	672
Május	13	1	3	3	4	—	12	552
Június	21	4	3	2	4	—	10	597
Július	17	1	2	3	6	—	2	503
Augusztus	10	1	1	1	4	1	8	568
Szeptember	19	1	1	3	9	2	4	573
Október	21	1	1	9	9	—	5	608
November	26	1	1	3	8	—	8	693
December	8	3	—	—	2	1	2	268
Összesen	**225**	**18**	**19**	**34**	**65**	**7**	**81**	**7.219**

ügyforgalom az előző évihez viszonyítva némi csökkenést mutat, ez azonban csak látszólagos, mert a gyermekvédelmi ügyekben jelentkező feleket a tudakozóiroda célszerűségi szempontból közvetlenül a betű szerint kijelölt gyermekvédelmi előadóhoz irányítja, aki mindjárt szakszerű felvilágosítást ad, a kérést a szükséges adatokkal együtt jegyzőkönyvbe foglalja és el is intézi. A gyermekvédelmi ügyekben a tudakozóiroda helyett felvett jegyzőkönyvekről és szóbeli felvilágosításokról a gyermekvédelmi osztály kimutatást nem vezet, mert az ott jelentkező felek túlnyomórészt szegény, járatlan emberek, akiktől nemcsak az első alkalommal, de utóbb sem kíván az árvaszék írásbeli kérvényt, hanem kéréseiket állandóan jegyzőkönyvbe foglalja.

c) *A nagyobb ügycsoportok szerint alakított osztályok.* Már az előző évi jelentések is megállapították, hogy a gyámhatósági munkában is helyénvaló az ügycsoportok természete szerint osztályok alakítása, mert ez a rendszer a munkamegosztás elvének érvényesülése folytán elősegíti a tömeges ügyek célszerűbb intézését. Az egyes ülnökök a kisebbszámú bonyolúltabb ügyek személyes intézése mellett, egy-egy ilyen osztály vezetésével vehetnek részt a tömegesebb munka irányításában s ennek során az egycsoportba tartozó ügyek racionálisabb intézésére megfelelő gyakorlatot és rendszert alakíthatnak ki.

Ez a szempont bizonyos mértékig már régebben is érvényesült az árvaszék munkarendjében. Ugyanis hasonló meggondolás alapján állította fel a teljes ülés 24 évvel ezelőtt a gyermekvédelmi osztályt; 1921-ben pedig a házassági és útlevélügyek osztályát és 1932-ben a racionalizáló intézkedések során a törvényes gyermekek tartási ügyeit intéző osztályt szervezte meg.

Az árvaszék munkarendszerének ezt a célszerű átszervezését az elnök továbbfejlesztette és az 1933. év végén az eddigi ügycsoportok mellett a gondnoksági ügyek osztályát állította fel s a tartási csoporthoz utalta a törvényes kiskorúak örökbefogadási ügyeit is.

1. A gyermekvédelmi osztály. Ennek működéséről alább külön számolunk be, mert a gyermekvédelmi ügyek már hosszabb idő óta számban és jelentőségben az árvaszék munkájának egyik legfontosabb részét teszik.

2. A házassági-, útlevél- és vallásváltoztatási ügyek osztálya. A házassági ügyek egy részében a törvény által kívánt formaságok megkönnyítésére vonatkozó és még a háború folyamán életbelépett kormányrendeletek részben ma is hatályban vannak és úgy ezeknek a jogszabályoknak az alkalmazásánál, mint a kiskorúaknak az elszakított területekre és külföldre való utazáshoz szükséges útlevelek megszerzésénél az árvaszék hozzájáruló intézkedésére igen gyakran szükség van.

Ezekben az ügyekben az eljárás megkönnyítése és gyorsítása céljából a fentiek szerint még 1921-ben létesült külön osztály működése lehetővé tette, hogy az érdekeltek szükség esetén még a kérelem előterjesztésének napján kézhezvehessék az árvaszék határozatát.

1932 óta a helyesebb munkamegosztás céljából ennek az osztálynak irányítását ellátó ülnök intézkedési jogkörébe tartoznak az eddig is külön csoportosított vallásváltoztatási ügyek.

Ennek az osztálynak működéséről az alábbi kimutatások tájékoztatnak.

Házassági ügyek.

Az osztály eljárt összesen	549	esetben
és pedig valamennyi ügyben jegyzőkönyvben foglalt kérelem alapján.		
Érdemleges határozatot hozott	422	«
Az érdemleges intézkedések a következőképen oszlanak meg:		
Sürgős gyámrendelés a törvényes képviselet nélkül álló kiskorú részére	107	«
Gyámhatósági engedély megadása a házasság megkötésére az 1915. évi 647. M. E. számú úgynevezett háborús rendelet alapján	85	«
Gondnokrendelés külföldiek házassági ügyében az 1894. évi XXXI. t.-c. 112. §-a alapján	8	«
Ugyanilyen alapon megadatott a gyámhatósági beleegyezés	8	«
Gyámhatósági jóváhagyás megadása az igazságügyminiszternek az 1933. évi február hó 23-án 400/1933. I. M. szám alatt kelt rendelete alapján, mely a külföldiek házasságkötését megkönnyítette	82	«
Az árvaszék a hosszabb idő óta ismeretlen helyen tartózkodó atyának a házasulandó kiskorú felett atyai hatalmát megszüntette, illetőleg az ismeretlen helyen tartózkodó anyát t. és t. gyámi tisztétől elmozdította, a kiskorú részére gyámot rendelt és ezáltal a kiskorúnak az érdekében álló házasságkötést lehetővé tette	47	«
Gyámhatósági jóváhagyás megadása 20 éven aluli kiskorúak házassági ügyében az 1894. évi XXXI. t.-c. 8. §-a alapján	25	«
Az atya által Amerikából megadott szülői beleegyezést, mely a törvényes formáknak nem felelt meg, az árvaszék pótolta	2	«
Az iratokat az osztály a kiskorú illetékes gyámhatóságához áttette	58	«
Összesen	422	esetben

Közbeeső rövidúti intézkedés történt 1060 esetben.

Épen úgy, mint a gyermekvédelmi osztály, a házassági osztály is az Országos Stefánia-Szövetséggel állandó kapcsolatot tart fenn és annak közbenjárását igénybevette a házasságonkívüli születések esetén. A Szövetség segítségével ezekben az ügyekben az osztály 72 kiskorú házasságkötését tette lehetővé, amelynek eredményeképen 54 házasságonkívüli gyermek törvényesíttetett, 6 gyermek pedig örökbefogadtatott.

Az osztály 73 olyan ügyben tartott tárgyalásokat, amelyben a kiskorú a házasságához megkívánt szülői beleegyezést pótló gyámhatósági beleegyezés megadásáért fordult az árvaszékhez. Ezek eredményeképen:

Sikerült az osztálynak a szülőket a kiskorúval kibékíteni s így külön gyámhatósági intézkedésre szükség nem volt, 41 esetben.

Sikerült az osztálynak a kiskorút a tervbevett házasságáról lebeszélni, meggyőzve, hogy az az érdekeinek nem felel meg, 10 esetben.

Az árvaszék megadta a szülői beleegyezést pótló gyámhatósági beleegyezést (H. T. 8. §. utolsó bek.) 13 esetben.

Ez utóbbi esetekben 10 szülő a hozott árvaszéki véghatározatban megnyugodott, mert sikerült az osztálynak meggyőzni őket arról, hogy a megkötendő házasság a kiskorú érdekeivel nem ellenkezik.

A szülők az árvaszék I. fokú véghatározata ellen fellebbezéssel, majd a helybenhagyó II. fokú véghatározat ellen felülvizsgálati kérelemmel éltek s a belügyminiszter a felülvizsgálati kérelmet elutasította 3 esetben.

A kiskorút az árvaszék a szülői beleegyezést pótló gyámhatósági beleegyezés megadása iránt előterjesztett kérelmével elutasította 1 esetben.

A kiskorú által beadott fellebbezés a II. fokú gyámhatóság előtt van.

A szülők bűnvádi eljárást és házasságmegtámadási pert indítottak a kiskorú ellen, mert az a házasságot, általa hamisított beleegyezéssel kötötte meg, de az osztály közbenjárására sikerült a szülőket a kiskorúval kibékíteni és az apa a büntetőfeljelentést, valamint a házasságmegtámadás iránti keresetét visszavonta 1 esetben.

Végül az eljárás még folyamatban van 4 esetben.

Útlevélváltási és kivándorlási ügyek.

Az osztály eljárt összesen 377 esetben és pedig valamennyiben a szülő vagy a kiskorú által élőszóval előterjesztett és jegyzőkönyvbe foglalt kérelem alapján. Érdemleges véghatározatot hozott — útlevélváltáshoz engedélyt adott — 369 esetben.

Ezenfelül tárgyalások során az apát meggyőzte az osztály arról, hogy az utazás a kiskorú érdekében áll és így az apa a szükséges beleegyezést megadta 13 esetben.

Az osztálynak sikerült a kiskorút az atya által ellenzett utazásról lebeszélni 1 esetben.

Az iratok áttétettek az illetékes gyámhatósághoz 4 esetben.

A racionalizálás folytán az osztály rövidúti intézkedést (sürgetés, idézés, értesítés stb.) tett 55 esetben.

Vallásváltoztatási ügyek.

Beérkezett kérelem (kérvény, jegyzőkönyv) 51 esetben.
Véghatározattal kedvező elintézést nyert 51 esetben.

3. A törvényes kiskorúak tartási és örökbefogadási ügyeinek osztálya. A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény értelmében a törvényes gyermekek tartási és elhelyezési ügyei túlnyomórészt és szabályként a gyámhatóság hatáskörébe kerültek. Ennek folytán a tartási ügyek folyton szaporodnak és az árvaszék munkájának mind jelentősebb részét alkotják. Ezeknek az ügyeknek gyors és jó elintézése ugyanolyan szociális szükséglet, mint a házasságon kívül született gyermekek jogvédelme, mivel ez a gyermekkategória szintén az úgynevezett leginkább veszélyeztetett gyermekcsoportok körébe tartozik. A tartási ügyek nagyobb csoportját a szegényebb társadalmi osztályokhoz tartozó gyermekek ügyei teszik. Ezek a tömegesen jelentkező és nagy vonásokban hasonló ügyek egy osztályban, egységes irányítás mellett, célszerűen, jól és gyorsan intézhetők.

A mult évben az új tartási ügyek számának emelkedése folytán szükségesnek látszott ezeknek az ügyeknek, továbbá a törvényes kiskorúak örökbefogadási ügyeinek egy részét egy másik osztályra bízni, úgyhogy ezidőszerint a tömeges tartási és örökbefogadási ügyeket két osztály intézi. Az ügyeknek ez a koncentrálása nemcsak az egységes és gyors elintézés szempontjából bizonyult célszerűnek, hanem azért is, mert a nagyszámú, hasonló természetű ügyekből bizonyos megfigyelések szűrhetők le.

Az egyik osztály iktatás nélkül kezeli a gyermekes házasfelek ügyében hozott s az árvaszéknek megküldött bontóperi ítéleteket. Ezeknek száma 604. Ezekből az ítéletekből kivétel nélkül az állapítható meg, hogy ha a szülők között a gyermekek elhelyezése vagy tartása kérdésében a legkisebb vita felmerül, a kir. törvényszék nem intézkedik. Tehát a gyakorlat szerint a törvényes kiskorúak tartási ügyeinek rendezése teljesen az árvaszéket terheli.

Megfigyelhető volt továbbá, hogy a felbomlott családok túlnyomó részénél a szülőkben nincs áldozatkészség, a tartásdíj kérdésében a küzdelem szinte fillérekre megy, a szülők a saját kiélezett személyi ellentéteiket állítják előtérbe az árvaszék előtt folyó eljárás során is és a gyermekek valódi érdekét elhanyagolják. Az árvaszék kötelességszerűen mindent megtesz az ellentétek tompítására s a kiskorúak érdekeinek érvényesítésére, de ez a munka nagyon erősen próbára teszi az előadók idegeit.

Számos esetben tapasztalható az is, hogy a kisgyermekeivel magárahagyott és súlyos gondokkal küzdő anya nem tud hozzájutni a gyámhatóság által megállapított tartásdíjhoz, mert az atya rosszhiszeműen kibujik a tartási kötelezettség teljesítése alól, a végrehajtást megakadályozza, az alkalmi munkából kilép, sőt olykor

maga a munkaadó bocsátja el az atyát, ha illetményeire végrehajtást rendel el az árvaszék. Kívánatos volna tehát a külföldi jogrendszerekben már meglevő büntetőjogi szankció alkalmazása a tartási kötelességét rosszhiszeműen elhanyagoló szülővel szemben, illetve ily célzatú törvénynek sürgős megalkotása.

Az újonnan beérkezett elhelyezési és tartási ügyek száma :

1930.	évben	473
1931.	«	593
1932.	«	552
1933.	«	638
1934.	«	679 volt.

Ez a kimutatás igazolja, hogy ezeknek az ügyeknek száma a hatáskör kiterjesztése óta állandóan emelkedik.

4. A vagyontalan gondnokoltak ügyeinek osztálya. E legújabban szervezett osztály első feladata az, hogy az ügykörébe tartozó gondnokoltak száma megállapítást nyerjen, továbbá, hogy az ügyintézés egységes és célszerű rendszere kialakíttassék.

E végből az elnök a nyilvántartás erre vonatkozó anyagának revízióját rendelte el. E munkálat során kitűnt, hogy a gyámsági törvény 258. §-a alapján ideiglenes gondnok felügyelete alá tartozó vagyontalan és jövedelemmel nem bíró elmebetegek nyilvántartólapjain feltüntetett adatok a tényleges helyzettel már nagyrészt nem egyeznek meg. Ezért a mult év folyamán a nyilvántartói lapok adatai alapján az osztály megkereste az összes budapesti elme- és ideggyógyintézeteket, nemkülönben az elmeosztállyal rendelkező vidéki kórházakat annak megállapítása és közlése végett, hogy az eredetileg ott ápolt elmebeteg meggyógyult, meghalt vagy még ápolás alatt áll-e. Ezzel az intézkedéssel elértük azt, hogy a beérkezett válaszok alapján 6000 darab régi nyilvántartási lapból körülbelül 3000 darab — a gondnokolt meggyógyulása, vagy elhalálozása folytán — kiselejtezhető volt. A maradványt — mely az időközben felfektetett lapokkal együtt 4000-re emelkedett — a teljes ülés hozzájárulásával új és a jelenlegi gyakorlatnak megfelelő szövegű nyilvántartási lapokra vezettük át. Az átalakított nyilvántartás adatai tehát pontosan egyeznek a tényleges állapottal.

A szóbanforgó elmebetegeknek állandó vagy időnkinti rendszeres és közvetlen gyámhatósági ellenőrzése erre vonatkozó jogszabály hiányában eddig nem volt gyakorlatban. Ezért a végből, nehogy évek mulva a fentebbi helyzet álljon elő, az elnök elrendelte, hogy a vagyontalan és jövedelemmel nem bíró elmebetegeket háromévenkint rendszeresen ellenőrizni kell. Ez oly módon történik, hogy az egész nyilvántartott anyag három egyenlő részre osztandó fel, évenkint az anyagnak más és más része kerül ellenőrzés alá, úgyhogy minden egyes elmebeteg nyilvántartólapja háromévenkint a tényleges állapotnak megfelelően módosítást és kiegészítést nyer. Ezt az ellenőrzést az osztály a gyógykezelő elmegyógyintézetek, illetve családi ápolásban levő elmebetegre vonatkozóan a lakóhely szerint illetékes kerületi vagy községi elöljáróság útján intézi el.

A vonatkozó belügyminiszteri és népjóléti miniszteri rendeletek kötelességévé teszik az illetékes közegészségügyi hatóságnak (Budapesten a kerületi elöljáróknak) a zárt intézetből területükre nem gyógyult állapotban kihelyezett elmebetegek felett a közegészségügyi hatósági felügyelet ellátását. A nevezett közegészségügyi hatóságok

az említett rendeletekben foglalt meghagyásoknak vagy egyáltalában nem vagy csak igen szórványosan tettek eleget. Ennek oka részben az volt, hogy az elbocsátó elmegyógyintézet az illetékes közegészségügyi hatóságot az elbocsátás tényéről — az előírással ellentétben — elmulasztotta értesíteni.

Ezért a vonatkozó rendeletek egyidejű közlése mellett az elnök megkeresést intézett az összes budapesti elmegyógyintézetek igazgatóságához az illetékes közegészségügyi hatóságoknak az elbocsátás tényéről való rendszeres és pontos értesítése, a kerületi elöljárókhoz, mint közegészségügyi hatóságokhoz pedig a közegészségügyi hatósági felügyeletnek fokozott mértékben való teljesítése iránt.

A multban az ideiglenes gondnokság alá tartozó azoknak az elmebetegeknek részére, akiknek hozzátartozói ismeretlenek vagy ismeretlen helyen tartózkodnak vagy gondnoki tisztség viselésére alkalmatlanok, az árvaszék egyik hivatalnokát rendelte ki ideiglenes gondnokul. Ezt a rendszert a teljes ülés megváltoztatta és az erre vállalkozó gyakorló ügyvédek közül egyelőre kisérletképen tizenkettőt jelölt ki, akik a fenti esetekben az ideiglenes gondnoki tisztre kirendelendők. E rendszer bevezetése, vagyis a mult évi július óta 113 ilyen ideiglenes gondnoki kirendelés történt. Ezek között az elmebetegek között csak nagyritkán van olyan, aki valami vagyonnal vagy jövedelemmel rendelkezik. Minthogy ez az intézkedés s a vele kapcsolatos rendszeres felügyelet, ellenőrzés és szakszerű jogsegély az elmebetegek érdekében áll, ezt az árvaszék a jövőben is fenntartani és tovább fejleszteni szándékozik.

Az elmebetegek ingó vagyonának a vonatkozó belügyminiszteri rendelet értelmében való leltározása tárgyában a kerületi elöljáróságok részére az árvaszék a helyes gyakorlatot szabályozó határozatot bocsátott ki. Ezt az intézkedést főként az a körülmény indokolta, hogy a leltározás és becslés szabályai több tekintetben és lényegesen eltérnek a hagyatéki leltározásra vonatkozó rendeletektől.

d) *Egyes ügykörök és elvi kérdések anyagi és eljárási jogi szabályainak kidolgozása.* A munka színvonalának további emelése és az élet igényeihez képest változó, fejlődő joggyakorlat egységes irányának biztosítása érdekében az elsők közt megvalósítandó célul az elnök azt tűzte ki, hogy a fontosabb gyámhatósági ügykörökre és elvi kérdésekre vonatkozó jogszabályok, helyes és célszerű elintézési módok részletes előtanulmányok alapján dolgoztassanak ki. Ezekre a munkálatokra részint az ülnöki kar egyes tagjait kérte fel, de több kérdés kidolgozásával fiatalabb előadókat bízott meg. Ezeket az előterjesztéseket a teljes ülés tárgyalás alá veszi s a helyesnek elfogadott irányelveket határozattá emelve, az ügyviteli szabályok értelmében az egész árvaszékre kötelezővé teszi.

A tartási ügyek egységes intézésének irányelveit még három évvel ezelőtt megszabta a teljes ülés.

A gyermekvédelmi ügyek egyöntetű viteléről az osztály vezetője rendszeresen gondoskodik s ezirányú tevékenységéről a teljes ülésnek időnkint jelentést tesz.

Az 1933. évben állapította meg a teljes ülés a kiskorúak ingatlanának kölcsönnel való megterhelése esetén az előfeltételeket s az egységes eljárás szabályait.

Az 1934. év folyamán az előadók a következő témákat dolgozták ki :

1. A gyám és gondnok költsége, munkadija és jutalma ;
2. szakértők alkalmazása a gyámhatósági eljárásban ;
3. a kiskorúak és gondnokoltak ügyvédvallási és fellebbviteli joga ;

4. a törvényes képviselők, a gyámhatóság tagjai és a gyámhatóságot fenntartó hatóság kártérítési felelőssége;

5. az árvaszék feladatköre a hagyatéki ügyekben;

6. a gyámpénztári tartalékalap rendeltetése;

7. a gyámhatósági eljárás a kiskorúak örökbefogadása esetén.

Ezek közül az előterjesztések közül a teljes ülés a folyó év januárjában az első kettőt letárgyalta és a javasolt irányelveket elfogadván, azokat az összes előadókra kötelező határozatba foglalta.

e) *Az érdemi intézkedések kimutatása ügycsoportok szerint.* Az árvaszék új irányú munkamódszerének helyes kialakítása és továbbfejlesztése érdekében az 1932. év elejétől kezdve az érdemi munkát jobban feltüntető és ellenőrízhető statisztikai feljegyzések történnek.

Ezek alapján a következők állapíthatók meg:

az 1934. évben az árvaszék előtt folyamatban volt önálló ügy 32.829;

az ügyekben az összes iktatások (kérvények, jegyzőkönyvek, átiratok, nyilvántartó jelentések stb.) száma összesen: 96.505;

érdemi határozatot (véghatározatot) hozott az árvaszék 18.719-et.

E szerint tehát az önálló ügyeknek több, mint a felére esik érdemi intézkedés. Ha figyelembe vesszük, hogy az árvaszékhez beérkező ügyeknek nem kis része olyan természetű, amelyekben nincs szükség érdemi intézkedésre (véghatározatra), hanem csak tudomásulvételre, nyilvántartásra, megkeresés folytán vizsgálatra, értesítésre stb., akkor ez az arányszám igen kedvező s azt mutatja, hogy az egyéb ügyekben az árvaszék számbelileg is jelentékeny érdemleges munkát végzett.

A fenti adatoknak és a korábbi jelentéseknek összevetéséből az tűnik ki, hogy míg 1932-ben átlagosan minden hetedik intézkedés volt érdemi, addig 1934-ben minden ötödik.

Törvényes kiskorúak tartási, elhelyezési és láthatási ügyei.

Beérkezett összesen	1.205 db
Tartási ügyben véghatározat	495 «
Elhelyezési ügyben véghatározat	153 «
Láthatási ügyben véghatározat	78 «
Egyesség jött létre	363 «
Egyéb intézkedés (áttétel, megszűnt stb.)	191 «
Folyamatban van	60 «

Hagyatéki ügyek.

Beérkezett összesen	1.493 db
Jóváhagyó véghatározat	1.391 esetben
Pótlásra a kir. közjegyzőhöz	61 «
Áttettük az illetékes árvaszékhez	68 «
Egyéb intézkedés	12 «
Folyamatban van	65 «

Adásvételi és egyéb jogügyletek.

Beérkezett összesen	813 db
Jóváhagyó véghatározat	753 esetben
Jóváhagyást megtagadó véghatározat	21 «
Egyéb intézkedés (pótlás, áttétel)	6 «
Folyamatban	12 «

A fenti 813 ügy nem foglalja magában az örökbefogadási és tanoncszerződéseket s a házasságon kívüli gyermekek tartási egyességeit.

Törvényes kiskorúak örökbefogadási ügyei.

Beérkezett összesen	270	db
A szerződést az árvaszék foglalta jegyzőkönyvbe	188	esetben
A szerződést a felek mutatták be	82	«
A szerződést az árvaszék jóváhagyta	191	«
Kormányhatósági megerősítés történt	157	«
Egyéb intézkedés (áttétel stb.)	54	«
Folyamatban	28	«

Nagykorúsítási ügyek.

Beérkezett kérvények száma	617	db
Nagykorúsító véghatározat	533	«
Elutasító véghatározat	16	«
Egyéb intézkedés (áttétel, kérelem visszavonása stb.)	68	«

A statisztikai adatok alapján még a következők állapíthatók meg:

A gyermekvédelmi ügyek az összes ügyeknek 39%-át, a törvényes gyermekek tartási ügyei 3·7%-át, a hagyatéki ügyek 4·5%-át, a jogügyletek 2·5%-át, a nagykorúsítási ügyek pedig 1·9%-át teszik.

A fentebbi ügycsoportok az árvaszék összes ügyeinek több mint 50-%át teszik ki. Az érdemleges munkával elfoglalt előadókat az elnök nem akarta további statisztikai kimutatások vezetésével megterhelni, ezért az ügyek másik felének részletes megoszlásáról adatok nincsenek. Kétségtelen azonban, hogy ezeknek zömét a gyámság és a gondnokság rendezése, valamint a vagyonkezelési ügyek (évi és időközi számadások elbírálása) teszik.

Ha összehasonlítjuk a fent közölt mult évi statisztikai adatokat az 1933. évre vonatkozó kimutatásokkal, az alábbi megfigyeléseket tehetjük.

A legszembetűnőbb a gyermekvédelmi ügyek számának emelkedése. Ugyanis 1933-ban ezek az ügyek az összes ügyeknek 30%-át tették ki s ez az arányszám a mult évben 39%-ra ugrott fel. Ennek a jelenségnek okaival alább, a gyermekvédelmi osztály működésével kapcsolatban foglalkozunk.

A törvényes gyermekek tartási ügyeinél a százalékos arányszám némi csökkenése mutatkozott. Ez azonban nem jelenti a tartási ügyek kevesbedését, mert ezeknek a száma állandóan emelkedik. Az arányszám csökkenése csupán azzal magyarázható, hogy a tartási ügyek elintézésének jelentékeny meggyorsítása folytán az 1933. évben megindult ügyekből kevesebb jött át 1934-re, mint ahogyan ez az 1932. és 1933. év ügyforgalmának kapcsolatában történt.

A hagyatéki, adásvételi, örökbefogadási ügyek abszolút számainál némi emelkedés jelentkezett az 1933. évi adatokkal szemben, míg a nagykorúsítási ügyek valamivel csökkentek.

f) *Fellebbezések.* Az árvaszéknek 18.719 véghatározata közül a mult évben mindössze 408-at fellebbeztek meg, vagyis az összes érdemi határozatoknak 2·2%-át. Ez az arányszám 1933-ban 2·1% volt, tehát némi emelkedés jelentkezik, aminek az az oka, hogy az árvaszék hatáskörének kiterjesztése folytán a kontenciózus tartási ügyek száma szaporodott.

1932-ben beérkezett	250	fellebbezés
1933-ban «	385	«
1934-ben «	408	«

A fellebbezések száma tehát a fenti okból abszolute is emelkedik.

Az 1934. év folyamán a közigazgatási bizottság gyámhatósági küldöttsége 308 érdemi határozatot hozott s ezzel 378 fellebbezés nyert elintézést; ugyanis több ügyben mindkét szülő fellebbez s ilyenkor a fellebbezéseket egy határozattal bírálja el a másodfokú gyámhatóság.

A 308 határozat közül:

Helybenhagyó	260 db
Megváltoztató	33 «
Részben megváltoztató	4 «
Feloldó	10 «
Fellebbezés visszautasítása	1 «
Összesen	**308** db

A 308 ügy tárgy szerint a következőképen oszlik meg:

Tartás	178 db	Peres ügy	1 db
Elhelyezés	35 «	Gyámság	5 «
Láthatás	20 «	Nagykorúsítás	5 «
Hagyaték	19 «	Igazolási kérelem	1 «
Gondnokság	16 «	Vagyonkezelés	1 «
Házasság	3 «	Gyámpénztári kölcsön	2 «
Vallásváltoztatás	6 «	Atyai hatalom megszüntetése	3 «
Útlevél	1 «	Kisajátítás	1 «
Adás-vétel	3 «	Biztosítási kötvény konvertálás	1 «
Kiutalás	1 «	Pályaválasztás	1 «
Ügygondnokrendelés	5 «	Összesen ...	**308** db

A fenti kimutatásból kitűnik, hogy a fellebbezések túlnyomó része (több mint 75%-a) az elhelyezési és tartási ügyekre esik. Ezekben az ügyekben pedig a fellebbezéseknek alapjául nem az szolgál, mintha az árvaszék döntései objektíve hibásak lennének, hanem rendszerint a szülők túlzott anyagi szempontjai vagy a köztük fennálló személyi ellentétek indítják őket a jogorvoslatok kimerítésére.

Az a körülmény, hogy a másodfokú gyámhatóság véghatározatainak 84%-a helybenhagyó és a feloldások száma igen kevés, arra mutat, hogy az árvaszék intézkedései a kellő színvonalon vannak.

Az 1934. év folyamán beérkezett fellebbezésekből 378 nyert elintézést, az év végén tehát 124 darab hátrálék maradt, ebből a folyó évben a bizottság 68-at elintézett. A nagy hátráléknak az az oka, hogy a közigazgatási bizottság plenáris üléseinek elhúzódása folytán többízben elmaradt a gyámügyi fellebbviteli küldöttség ülése.

Általános jellegű és elvi jelentőségű rendeletek, határozatok. Az 1934. év folyamán a gyámügyi eljárás és az árvaszék ügymenetét érintő több oly kiemelkedő mozzanat (felsőbírósági döntés, kormányrendelet, árvaszéki teljes ülési határozat) merült fel, amely fontosságánál vagy elvi jelentőségénél fogva többé-kevésbbé részletes ismertetést érdemel.

*

A hatásköri bíróságnak 1934. Hb. 6/11. sz. határozata a marasztaló árvaszéki határozatok végrehajtása tárgyában. A hatásköri bíróság dr. Cs. B. ügyvéd, mint a székesfőváros árvaszéke által kiskorú L. I. részére kirendelt ügygondnok, végrehajtatónak a kiskorú végrehajtást szenvedő ellen folyamatba tett végrehajtási ügyében a székesfőváros árvaszéke és a budapesti közp. kir. járásbíróság között felmerült hatásköri összeütközés tekintetében a következőkép határozott: Ebben az ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. Indokolás: A F. T. és fiai cég felperes L. B. alperes ellen kielégítési végrehajtási eljárást tett folyamatba, amelynek során lefoglalt ingókra nézve az alperes kiskorú gyermeke igényt jelentett be. Az ebből folyó érdekellentét következtében az árvaszék a kiskorú részére dr. Cs. B. ügyvéd személyében eseti gondnokot rendelt ki, aki az eljárás befejeztével az árvaszéknél ügygondnoki költségének és díjának megállapítását kérte. Az árvaszék az ügygondnok költségét és díját 15 pengőben állapította meg és felhívta a kiskorút, hogy ezt az összeget a nevezett ügyvédnek 15 nap alatt fizesse meg. Minthogy a kiskorú fizetési kötelezettségének nem tett eleget, az ügygondnok az árvaszéknél kielégítési végrehajtás elrendelését szorgalmazta. Az árvaszék azonban a kérelmet elutasította, hivatkozással 5/1—1920. sz. teljes ülési határozatára. A jelzett határozat szerint ugyanis az árvaszék az 1877 : XX. t.-c. 191. §-a alapján csak az oly marasztaló határozatait hajthatja végre közigazgatási úton, amelyekben foglalt intézkedés, mint gyámhatósági teendő, hatáskörébe van utalva. Az említett teljes ülési határozat egyebek között a hatásköri bíróságnak 1908. évi december hó 7-én 38., 39. és 72. sz. alatt hozott határozatain alapul, amelyek szerint a vagyonjogi követelések, ha törvény vagy más törvényerejű jogszabály más utat ki nem jelöl, általában a rendes bírói úton érvényesítendők. Ez alapon kimondotta az árvaszék teljes ülése, hogy az árvaszék által megállapított szakértői díjak végrehajtása nem tartozik a gyámhatóság hatáskörébe s ez a határozat a gyámhatóság által megállapított ügygondnoki díjakra is vonatkozik, annál inkább, mert a gyámhatóság előtt folyamatban volt eljárásokból kifolyólag keletkezett díjmegállapító határozatok — az árvaszék jogi álláspontja szerint — törvényes rendelkezés hiányában marasztaló határozatoknak nem tekinthetők és így a végrehajtható közokiratok fogalma alá nem esnek. Ez a véghatározat a felebbvitel elmaradása folytán jogerőre emelkedett.

A volt ügygondnok ezután a budapesti közp. kir. járásbírósághoz fordult kérelmével. A járásbíróság 1933. évi december hó 9-én hozott végzésével a végrehajtatót a kielégítési végrehajtás elrendelése iránt előterjesztett kérelmével elutasította, mert az 1877 : XX. t.-c. 191. §-a értelmében az ingóságokra vezetendő végrehajtás elrendelése a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. A volt ügygondnok erre a hatásköri bíróságnál nemleges hatásköri összeütközés esetét jelentette be. Az előkészítő eljárás lefolytatása után a hatásköri bíróság megállapítja, hogy a jelen ügyben az 1907 : LXI. t.-c. 7. §-a első bekezdésének 1. pontja alá tartozó nemleges hatásköri összeütközés esete a közigazgatási hatóság és a rendes bíróság között nem az ügygondnoki díjak megállapítása és az abban való marasztalás tárgyában, mint amely felől a székesfőváros árvaszéke érdemben jogerősen határozott, hanem csupán abban a kérdésben merült fel, hogy az árvaszék jogerős marasztaló határozata alapján a kielégítési végrehajtás elrendelése ingóságokra a közigazgatási hatóságnak avagy a rendes bíróságnak a hatáskörébe tartozik-e. A felmerült hatásköri összeütközést a hatásköri bíróság a közigazgatási hatóság hatáskörének megállapításával szüntette meg a követ-

kező okokból: A hatásköri bíróság gyakorlatában állandóan követett általános szabály, hogy ha csak a törvény vagy más törvényes jogforrás eltérően nem rendelkezik, közigazgatási hatóság határozatának végrehajtása a közigazgatási hatóságnak, rendes bíróság határozatának végrehajtása pedig a rendes bíróságnak a hatáskörébe tartozik. Ez az általános hatásköri szabály összhangban áll az 1881 : LX. t.-c. 1. §-ának *h)* pontjában foglalt azzal a rendelkezéssel, amelyet a Ppé. 31. §-a is fenntartott hatályában és amely szerint a polgári bíróság előtti kielégítési végrehajtásnak alapjául a közigazgatási hatóságnak olyan végrehajtható határozata is szolgálhat, amelyet az érvényben levő jogszabályok bírói végrehajtásra utalnak. Ebből a törvényes rendelkezésből ugyanis a contrario következik, hogy a közigazgatási hatóságnak viszont mindazok a határozatai, amelyeket kifejezett külön törvényes jogszabály rendes bírói végrehajtás útjára nem utal, szabályként maga a közigazgatási hatóság által hajtandók végre. Minthogy pedig a jelen esetben azt a határozatot, amelynek alapján a megállapított ügygondnoki díj és költség erejéig a kielégítési végrehajtás elrendelését kérték, a közigazgatási hatóság hozta, továbbá, minthogy a gyámhatóságnak olyan határozata, amelyben fizetési határidő kitűzése mellett hívja fel a kötelezettet a teljesítésre, kétségtelenül marasztaló határozatnak tekintendő, végül, minthogy olyan kifejezett törvényes rendelkezés, amely a gyámhatóság által hozott jogerős marasztaló határozat végrehajtását ingóságokra vezetendő végrehajtás esetén rendes bírói útra utalná, nemcsak, hogy nincs, de sőt az 1877 : XX. t.-c. 191. §-ának első bekezdése kifejezetten is kimondja, hogy a gyámhatóság a jogerőre emelkedett határozatokat közigazgatási úton hajtja végre s a 191. §. 2. bekezdése értelmében gyámügyekben az ingóságokra vezetendő végrehajtás — az igény és elsőbbségi ügyek kivételével, aminőkről az ügygondnok részéről a gondnokolt ellen folyamatba tett végrehajtási ügyben ezidőszerint még nincsen szó — szintén közadók módjára a K. K. H. Ö. idevonatkozó rendelkezései szerint történik, mindezeknél fogva ebben az ügyben, mellőzve annak a kérdésnek vizsgálatát, vajjon a gyámhatóságnak az ügygondnoki díj megállapítására és abban a gondnokoltnak elmarasztalására volt-e egyáltalában hatásköre, az e tárgyban hozott jogerős közigazgatási határozat végrehajtása kérdésében a rendelkező rész értelmében kellett határozni (1934. évi június hó 25-én tartott nyilvános ülésben).

*

Elvi jelentőségű határozatok kivonata a kir. Kúria gyakorlatából. A kir Kuria gyakorlata szerint a gyámsági törvény 28. §-ának *b)* pontja alá eső gyengeelméjűségnek nem törvényes ismérve, hogy az kóros legyen, hanem általában gyengeelméjűnek tekintendő az, akinek elméje a veleszületett sajátosságai vagy fokozatos gyengülése következtében az értelmi képesség olyan hiányát mutatja, hogy e miatt ügyeit józanul felfogni és ennek következtében vagyonát önállóan kezelni nem képes. Ez a vagyonkezelési képesség azonban mindig a gondnokság alá helyezni kért fél egyéniségére, életviszonyaira és egyéb körülményeire figyelemmel bírálandó el.

(Kúria : 1934. febr. 6. P. III. 4026/1933.)

*

Az államfői kegyelem útján való törvényesítés kiváltság jellegével bír s mint ilyen, a törvényesített gyermek javára csak az atyával és az atyának a törvényesített

gyermek anyjától származó ivadékaival létesít rokonsági kapcsolatot, az atyának más rokonaival azonban nem.

(Kúria: 1934. febr. 28. P. I. 4736/1933.)

*

A család erkölcsi természetéből folyik, hogy a szülők eltartási kötelezettsége a legtermészetesebb és legszigorúbb és így a szülőktől el lehet várni azt, hogy saját szükségleteiknek a szűkölködésig való megszorítása árán is megosszák gyermekükkel mindenüket.

(Kúria: 1933. máj. 2. P. III. 4700/1932.)

*

Jogszabály, hogy a házasságon kívül született gyermek tartásdíja az anya társadalmi viszonyaihoz, a gyermek tartásának és szükséges nevelésének körülményeihez és a tartásra kötelezett vagyoni és jövedelmi viszonyaihoz igazodik. E szabálynál fogva a tartásra kötelezett nagy vagyoni és kedvező jövedelmi viszonyai ellenére sem kötelezhető a szükséges tartás és nevelés költségeit meghaladó összegre.

(Kúria: 1934. febr. 9. P. III. 5156/1933.)

*

A szülőnek abból a kötelességéből, hogy a gyermek vagyonát megőrizni köteles, következik, hogy az atya a gyermekének, a kezelése alatt levő vagyona jövedelméből elsősorban a folyó terheket, közöttük az adókat köteles kiegyenlíteni és amennyiben a jövedelem a folyó terhek kielégítése után nem elegendő a gyermek tartási és nevelési költségének fedezésére, a hiányt az atya, illetve az 1894: XXXI. t.-c. 95. §-a esetében mindkét szülő köteles fedezni. Ennek a további következménye az is, hogyha az atya a gyermek vagyonának a jövedelmét akként használja fel, hogy abból a folyó terhek, így az adók, karbantartási költségek kiegyenlítésére semmit sem fordít, hanem azt egészben más célra használja fel s ezzel kiteszi a gyermek vagyonát annak, hogy a folyó terhek felszaporodása folytán azokat már nem lehet rendszeresen a jövedelmekből fedezni, ezzel a kiskorú vagyonának az állagát veszélyezteti. Ezt az eljárást pedig már a rossz kezelés fogalma alá lehet vonni.

(Kúria: 1934. márc. 13. P. III. 5580/1933.)

*

Hogy a kölcsön felvételénél a gyám érdeke nem volt-e ellentétes a gyámoltak érdekével és ennek folytán nem kellett volna-e az 1877: XX. t.-c. 30. §-ának *a)* pontja értelmében külön eseti gondnokot kirendelni, a kölcsönügylet érvényességét és a kölcsönt nyujtó keresetének jogosságát nem érinti.

(Kúria: 1934. jan. 11. P. III. 6168/1932.)

*

I. Az 1894: XVI. t.-c. 54. és 64. §-ai a gondnoki képviseletnek önálló, a gyámsági törvényben szabályozott esetektől különböző esetéről rendelkeznek, amelyre tehát ebből az okból nem lehet alkalmazni azokat a törvényes rendelkezéseket, amelyek a gondnoki képviseletnek a gyámsági törvényben külön-külön szabályozott esetei közül egyikre vagy másikra vonatkoznak. Nem lehet tehát alkalmazni erre az esetre a

gyámsági törvény 28. §-ának *d)* pontja alapján gondnokság alá helyezett távollevő gondnokának a képviseleti jogkörére vonatkozóan a gyámsági törvény 87. §-ának 2. bekezdésében foglalt korlátozó rendelkezést sem. Alkalmazni kell azonban az 1894 : XVI. t.-c. 54. és 64. §-ain alapuló gondnoki képviseletre is — amennyiben ezeknek és más, ezeket kiegészítő törvényszakaszoknak a különös rendelkezéseivel nem ellenkeznek — a gyámsági törvénynek azokat a rendelkezéseit, amelyek a gondnoki képviselet terjedelmét és korlátait általánosságban, tehát nem csupán a gondnokságnak egyik vagy másik külön szabályozott esetére kihatóan szabályozzák.

II. A gondnoki képviselet alatt állónak a jogairól való lemondás foglaltatik a gondnoknak abban a magatartásában is, hogy perreutasítás esetében a gondnokolt pénzkövetelését lényegesen kisebb összegben vagy más igényét tetemesen kisebb terjedelemben érvényesíti, mint amilyen összegben vagy terjedelemben az a gondnokoltat jog szerint megilletné. Ha tehát a gondnok által képviselt távollevő örökös jogos igényének egy részéről ilyen módon való lemondás ellenszolgáltatás nélkül történik, az ilyen lemondás sem kötelező a távollevő örökösre nézve, még akkor sem, ha a gondnoknak ezt az eljárását a gyámhatóság jóváhagyta.

(Kúria : 1933. nov. 9. P. I. 191/1932.)

*

A m. kir. belügyminiszternek 234.446/1934. B. M. sz. körrendelete kiskorú vagy gondnokolt magyar állampolgárok külföldi követelésének biztosítása ügyében. Tudomásomra jutott, hogy olyan esetben, mikor magyar kiskorúaknak külföldön fekvő ingatlan örökrészét a külföldi örököstársak megváltották, az erre vonakozóan létrejött hagyatéki osztályegyességhez a magyar gyámhatóság jóváhagyásával hozzájárult a nélkül, hogy a vevők a magyar örökösök javára ezek ingatlanjutalékának ellenértékét a hazai gyámpénztárba befizették vagy a kiskorúak követelését egyéb módon biztosították volna. A külföldi örököstársak azután a gyámhatóságilag jóváhagyott osztályegyesség alapján a kiskorúak ingatlanörökségének birtokába léptek és annak tulajdonosaivá váltak, azonban fizetési kötelezettségüknek nem tettek eleget.

Minthogy ilyen esetekben a magyar kiskorúaknak a külföldi vevőkkel szemben keletkezett követelése esetleg csak hosszabb ideig tartó és költséggel járó per útján érvényesíthető és adott esetben a per eredménye bizonytalan, az árvaszék figyelmét felhívom a következőkre :

Olyan esetben, amikor magyar kiskorúak (gondnokoltak) követeléséről van szó, főképen külföldön lévő vagyontárgyakat, különösen ingatlant örökölnek és azt elidegeníteni szándékoznak, az illetékes magyar árvaszék akkor jár el helyesen, ha a szerződésnek vagy a hagyatéki osztályegyességnek gyámhatósági jóváhagyása előtt kiköti, hogy a külföldön lakó bármilyen honosságú adós vagy az átvevő örököstárs a magyar örökösöket megillető ingatlan megváltási összegét (vételárát) az illetékes magyar gyámpénztárba vagy az illető külföldi állam területén működő magyar külképviseleti hatóság pénztárába fizesse be. A hazai árvaszék a szóbanforgó szerződésekhez vagy a hagyatéktárgyalási jegyzőkönyvbe foglalt megállapodásokhoz rendszerint csak a fizetés vagy a követelés megfelelő biztosítása után járuljon hozzá.

A tartozás (vételár) megfizetését helyettesítheti annak megfelelő biztosítása, ha erre a fennálló helyzetben a magyar örökösök érdekeinek kockáztatása nélkül mód kínálkozik, például a megváltó (vevő) külföldi örökös magyarországi ingatlanára jel-

zálog bekebelezése, megbízható pénzintézet által kiállított betétkönyvnek a gyámhatóság vagy valamely m. kir. követség, konzulátus rendelkezésére bocsátása, megfelelő kezesség stb. útján. Hasonlóképen el lehet tekinteni az örökrész megváltási összegének előzetes befizetésétől akkor is, ha a külföldön lakó örökösöknek Magyarországon elegendő vagyona van, amely szükség esetén végrehajtás alá vonható.

*

A m. kir. belügyminiszternek 231.703/1934. B. M. sz. elvi jelentőségű határozata kiskorúak nagykorúsítása ügyében szülők, nagyszülők és rokonok meghallgatására vonatkozóan. Ha a kiskorú atyai hatalom vagy az anya t. és t. gyámsága vagy másnak a gyámsága alatt áll, a nagykorúsítás kérdésében a szülőket és mindkét ágbeli nagyszülőket meg kell hallgatni.

Ha valamelyik ágon sem szülő, sem nagyszülő nem él vagy velük szemben oly okok forognak fenn, amelyek őket a gyámságból kizárják (1877 : XX. t.-c. 142. §.), ebben az esetben az elhalt szülő ágán levő legközelebbi oldalrokonokat kell meghallgatni.

Az anya a végrendeleti gyámnevezés következtében (Gyt. 15. §.), valamint a nagyanya azért, mert a Gyt. 43. §. *a)* pontja értelmében unokája felett gyámságot nem viselhet, nincs megfosztva attól a jogától, hogy gyermeke, illetőleg unokája nagykorúsításához hozzászólhasson.

Bár a Gyt. 4. §-a szerint a legközelebbi rokonokat csak abban az esetben kell meghallgatni, ha szülők és nagyszülők nincsenek, mégis, minthogy a törvény e szakasza alapján való nagykorúsítás célja a kiskorú teljes cselekvőképességének a gyámügyi törvényben megállapított korhatár előtt való megadása, vagyis a nagykorúsított egyénnek személyi és vagyoni tekintetben való teljes önállósítása : az árvaszék a kiskorú érdekében helyesen jár el, ha a rokonokat meghallgatja indokolt esetben olyankor is, amikor a rokonok meghallgatása nem kötelező.

Az 1877 : XX. t.-c. 5. §-a alapján önálló iparűzés céljából való teljeskorúsításnál a rokonok meghallgatása nem kötelező, mert az önálló iparűzéshez a kiskorú kijelentett szándéka az atya vagy gyám beleegyezése és e belegyezésnek a gyámhatóság által való jóváhagyása szükséges. Bár az említett törvényszakasz értelmében a gyámhatóság a kiskorú kijelentett akaratnyilvánítása és egyedül az atya vagy gyám beleegyezése alapján megengedheti, hogy a kiskorú valamely ipart önállóan űzhessen, mégis az árvaszéknek jogában áll a tényállás kiderítése végett a rokonokat meghallgatni (Gyt. 278. §.) Mindenesetre ajánlatos a rokonok meghallgatása, amikor a rokonok a kiskorú érdekeinek védelme céljából szükséges tényállás megállapításához — esetleg az atyával vagy gyámmal szemben is — adatokat tudnak szolgálni.

Az 1877 : XX. t.-c. 6. §-ában felsorolt esetekben a teljeskorúsításhoz a törvény csupán az atya beleegyezését és a kiskorúnak a teljeskorúsításhoz való hozzájárulását kívánja meg, az árvaszék azonban ezekben az esetekben is, ha szükségesnek látja, a jóváhagyás előtt a rokonokat meghallgathatja annak kiderítése végett, vajjon a kiskorúra nézve előnyös-e, hogy vagyonát önállóan kezelje vagy önálló háztartást alapítson és vajjon a kiskorú nem volna-e kitéve harmadik személyek esetleges visszaélésének.

*

A m. kir. belügyminiszternek 232.977/1934—XIII. B. M. sz. körrendelete a magyarországi evangélikus egyház panasza ügyében a gyámhatóságoknak vallásügyi közigazgatási ügyekben követett gyakorlata miatt. A magyarországi ág. hitv. evangélikus egyház részéről panasz tárgyává tették, hogy a gyámhatóságok eljárásában az 1868 : LIII. t.-c. 16. §-ának és 1894 : XXXII. t.-c. 3. és 4. §-ainak alkalmazása körül az utóbbi években törvényellenes gyakorlat kezd kifejlődni.

A panaszok szerint a gyámhatóságok törvényellenes gyakorlata abban áll, hogy

1. olyan esetekben, amikor a kiskorú gyermek egyik szülője meghalt s a másik szülő újból házasságot köt vele egyvallású személlyel, a gyámhatóságok gyakran beleegyeznek abba, hogy az elhalt szülő vallását követő kiskorú az életbenmaradt szülőnek és újabb házastársának közös vallására térjen át ;

2. a gyámhatóságok gyakran beleegyeznek abba is, hogy az örökbefogadott gyermek az örökbefogadó szülő vallására térjen át és

3. a gyámhatóságok ugyancsak több esetben hozzájárulnak ahhoz is, hogy az elhalt szülő vallását követő gyermek az életben maradt másvallású szülő vallásában, tehát a törvényszerinti vallásától eltérő vallásban neveltessék.

Megállapításom szerint az utóbbi időben csak szórványosan fordult elő, hogy egy-egy árvaszék vallási kérdésekben törvényesség szempontjából kifogásolható intézkedést tett. A felmerült panaszoknál fogva mégis szükségesnek tartom, hogy az árvaszék figyelmét felhívjam a következőkre :

A) A fentebb 1. alatt megjelölt panaszra vonatkozólag :

A más-más bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozó házastársak gyermekei, — hacsak a házastársak házasságkötésük előtt az 1894. XXXII. t.-c. 1. §-ának megfelelő megegyezést nem kötöttek, — szüleik vallását nemük szerint követik (2. §) s ettől a szabálytól később eltérésnek csak akkor van helye, ha az egyik házastárs a másik vallására tér át, úgyhogy a házasság egyvallásúak házasságává válik ; ebben az esetben ugyanis az áttért szülő neméhez tartozó gyermek, ha 7. életévét már meghaladta, de 18. életévét még nem érte el, a gyámhatóság beleegyezése mellett a szülők közös vallására térhet át. (4. §.)

Kétség nem férhet ahhoz, hogy a vegyesvallású szülők egyikének halála után életbenmaradt szülőnek és e szülő újabb házastársának közös vallása nem a kiskorú szüleinek közös vallása s így a gyámhatóság ahhoz, hogy a kiskorú erre a vallásra térhessen át, nem adhat beleegyezést azon a címen, hogy a házasság egyvallásúak házasságává vált. A törvény idézett rendelkezéseinek összefüggéséből minden kétséget kizáróan következik, hogy a 4. §. első bekezdésének fentebb szószerint idézett részében »házastársak« alatt a gyermek szüleit, »egyvallásúak házassága« alatt pedig a gyermek közös vallású szüleinek házasságát kell érteni.

Megjegyzem, hogy az 1894. XXXII. t.-c. 4. §-a alkalmazásának elvileg helye lehet a 135.990/1930. és 205.748/1931. B. M. sz. elvi jelentőségű határozatokban körülírt esetekben is.

B) A 2. alatt megjelölt panaszra vonatkozólag :

Vallásügyi törvényeink, amelyek a gyermekek vallási hovátartozását kényszerítő szabályokkal határozzák meg, nem nyujtanak alapot arra, hogy a kiskorú gyermek azért, mert őt más bevett vagy elismert vallásfelekezethez tartozó személy örökbefogadta, az örökbefogadó szülő vallására térhessen át.

Ebben a vonatkozásban a joghasonlatosság elvének alkalmazásáról sem lehet szó, mert kizártnak kell tekinteni, hogy akkor, amikor az 1894 : XXXII. t.-c. 5. §-a a gyermek vallásának megváltoztatását törvényesítés és atyai elismerés esetében szabályozta, ugyanitt az örökbefogadásról nem tett volna említést, ha a gyermek vallásának megváltoztatását vagy megváltozását örökbefogadás esetében megengedni kívánta volna. A joghasonlatosság elvének alkalmazása a szóban levő vonatkozásokban már csak azért is aggályos volna, mert az örökbefogadás nem jár szükségképen az örökbefogadott gyermek felett az atyai hatalom átvételével, továbbá, mert az örökbefogadási jogviszony a felek újabb szerződésével vagy bírói felbontással meg is szüntethető, végül mert a gyermek az örökbefogadó szülők halála esetében visszakerülhet vérszerinti szüleinek hatalma alá.

C) A 3. alatt megjelölt panaszra vonatkozólag kétségtelen, hogy törvényeink és az azok helyes értelmezése alapján kialakult állandó gyakorlat szerint a gyermeket abban a vallásban kell nevelni és oktatni, amely az ő törvényszerinti vallása. A gyámhatóság tehát ahhoz, hogy 7—18 éves gyermek ne az ő törvényszerinti vallásában, hanem más vallásban neveltessék, nem adhat engedélyt, mert ez a törvénnyel ellenkező gyakorlat meghonosítására vezetne és merő ellentétben állana azzal a szigorú állásponttal, amelyet a felekezetközi béke és egyenlőség megóvásának nagyjelentőségű érdeke az egyházpolitikai törvények alkalmazásában megkövetel. Az egyházpolitikai törvények ilyen értelmezésétől való eltérés súlyos bonyodalmak forrása lehet és joggal hívhatja ki annak a vallásfelekezetnek a tiltakozását, amelynek érdekeit sérti az enyhébb értelmezés.

Figyelmeztetem az Árvaszéket, hogy a fentebb 1. és 2. pontok alatt megjelölt esetekben áttérésnek nem lehet helye, a 3. pont alatt megjelölt esetben pedig a gyámhatóság nem adhat engedélyt ahhoz, hogy 7—18 éves gyermek a törvényszerinti vallásától eltérő más vallásban neveltessék.

Előfordulhat ugyan olyan kivételes eset, amikor indokolt lehet, hogy épen a gyermek vallásos oktatása érdekében mellőztessék a hatósági beavatkozás a törvénynek meg nem felelő azzal a szülői (gyámi) magatartással szemben, amely abban áll, hogy a gyermek törvényes képviselője a gyermeket más vallásban neveli, mint amelyben a törvény rendelkezései szerint nevelni kellene. Ez az álláspont azonban csak azokban a kivételes méltánylást érdemlő esetekben lehet indokolt, amikor a gyermeknek a törvényszerinti vallásától eltérően más vallásban való neveltetése bármi oknál fogva már hosszabb idő óta folyamatban van, úgyhogy ennek következtében a gyermekben már határozott vallási felfogás alakult ki, aminek a megzavarása egyházpolitikai törvényeink célzatával is ellenkeznék.

Bármily különös méltánylást érdemlő esetben sem lehet azonban helye annak, hogy a gyermeknek a törvényszerinti vallásától eltérően más vallásban való nevelésére és oktatására a gyámhatóság a törvény rendelkezése ellenére kifejezetten engedélyt adjon.

Ezzel az alkalommal felhívom az Árvaszéket arra is, hogy vallásügyi közigazgatási kérdésekben az érdekelt egyházközség (hitközség) jogorvoslati jogosultságát ne vonja kétségbe, mert az érdekelt egyházközségnek, illetőleg törvényes képviselőjének (lelkészének) ilyen ügyekben jogorvoslatok igénybevételére való jogosultságát fennállónak kell tekinteni.

*

A m. kir. belügyminiszter 240.064/1934—XIV. sz. elvi határozata tanoncszerződés gyámhatósági jóváhagyása ügyében. Felterjesztésére értesítem Igazgató Főorvos urat, hogy megállapításom szerint a székesfőváros árvaszéke a tanoncszerződést, annak az anya által történt aláírása után nyomban jóváhagyta. Hogy a tanoncszerződés megküldésétől annak jóváhagyásáig körülbelül hat hét telt el, az árvaszéket ezért mulasztás nem terheli, mert az ügy gyorsabb elintézésének meg voltak az akadályai. Megemlítem azt is, hogy az 1922 : XII. t.-c. 76. §-a értelmében a tanoncszerződés gyámhatósági elbírálás alá csak akkor kerül, ha a törvényes képviselő a beleegyezést megtagadta. Minthogy pedig általános tapasztalat szerint a tanoncszerződés gyámhatósági jóváhagyására csak a legkivételesebb esetekben van szükség és mert konkrét adatokkal támogatott panasz nem merült fel a tekintetben, hogy a gyámhatóságok a tanoncszerződéseket késedelemmel intézték volna el, ennélfogva ezidőszerint nem látok kölönös okot fennforogni arra, hogy az árvaszéket szükséges lenne egy külön rendeletben figyelmeztetni, hogy a jóváhagyás végett hozzájuk kerülő tanoncszerződéseket soronkívül intézzék el. Ha azonban esetleg később azt tapasztalnám, hogy olyan tanoncszerződések megkötése, amelyekhez a gyámhatóság engedélye szükséges, az árvaszékek mulasztása következtében késedelmet szenved, a megfelelő intézkedéseket meg fogom tenni. Végül, ami az Igazgató-főorvos úrnak azt a kívánságát illeti, hogy a tanoncszerződéseket a gyermekmenhelyek igazgató-főorvosai hagyják jóvá, értesítem Igazgató-főorvos urat, hogy itt megfontolás tárgyát képezi, hogy a javító-nevelő és egyéb gyermekvédelmi intézmény gondviselése alatt álló kiskorúak fölött a gyámság a gyermekvédelmi jogszabályok szerint erre hivatott szervet (hivatal, intézet igazgatóságát vagy más alkalmazottat) illesse. Ha ilyen rendelkezés életbeléptethető lesz, ez lehetővé fogja tenni azt is, hogy a m. kir. állami gyermekmenhelyek kötelékébe tartozó gyermekek tanoncszerződéseit a m. kir. állami gyermekmenhelyek igazgatói kössék meg jogérvényesen.

*

A m. kir. igazságügyminiszternek 33721/1934. I. M. rendelete egyes bírói határozatoknak Budapest székesfőváros árvaszékével való közlése tárgyában. Budapest székesfőváros árvaszéke 1933. évi október hó 14-én tartott teljes ülésében hozott 10/7—1933. számú határozatával kimondotta, hogy az árvaszék a jövőben adandó ügygondnoki stb. megbizatásokat a 31.600/1931. I. M. számú rendelet 1—5. §-ai alapján létesült alaplajstromból készítendő szolgálati lajstromba felvett ügyvédekkel fogja betölteni és e megbízatásokat azzal a feltétellel fogja adni, hogy a kirendelt ügyvéd megbízatása alapján teljesített munkája után megállapított díjának 10%-át ügyvédi jóléti célokra beszolgáltatja az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetnek.

Ezért, hogy az árvaszéki megbízatások arányos megosztását és általában az említett határozatnak végrehajtását megkönnyítsem, a következőket rendelem.

1. §.

A kir. járásbíróságok és kir. törvényszékek a Budapest székesfőváros árvaszéke által kirendelt ügygondnokok részére, a bírósági eljárás során költséget megállapító határozataikat a nevezett árvaszékkel is közlik. Ez a közlés úgy is történhetik, hogy a bíróság az ilyen határozatokat gyüjti és két hónapnál nem hosszabb időszakonkint küldi meg az árvaszékhez.

2. §.

Ez a rendelet kihirdetése napján lép hatályba.
Budapest, 1934. évi szeptember hó 29-én.

*

Az árvaszék 10/2—1934. sz. teljes ülési határozatából a még gondnokság alatt nem álló elmebetegek ügyeinek intézése és ügyeikben való eljárás szabályozása tárgyában. I. Habár az 1877. évi XX. t.-c. 258. §-a értelmében a zárt intézetbe gyógykezelés végett felvett vagyontalan elmebeteg részére, ha azok személye kellő felügyeletben részesül, az ideiglenes gondnok kirendelése esetenkint feleslegesnek is látszik, — az árvaszék teljes ülése szükségesnek tartja, hogy az elmebetegség megállapítása esetén, az árvaszék a vagyonnal és jövedelemmel (nyugdíj, járadék stb.) nem bíró és akár zárt intézetben ápolt, akár pedig onnan házi ápolás végett javulatlanul vagy javultan kibocsátott elmebetegek részére ezentúl is alkalmas ideiglenes gondnokok rendeltessenek ki mindaddig, míg az ily egyének személyi és egyéb vagyoni viszonyai a gondnokság alá helyeztetésüket és a végleges gondnok kirendelését szükségessé nem teszik. Szükség van erre az okból, mivel a vagyontalan elmebetegek időközben vagyonhoz, jövedelemhez juthatnak, már pedig ideiglenes gondnok és kellő felügyelet hiányában sokszor a velük ellentétes érdekű és nem egyszer rossz indulatú hozzátartozók káros befolyása alá kerülhetnek, aminek folytán az ideiglenes gondnokkal sem bíró elmebetegek kizsákmányolás tárgyaivá válhatnak és helyrehozhatatlan kárt szenvedhetnek. Erről az árvaszék részben hivatalból, részben pedig az elmegyógyintézetek vezetőinek észlelete alapján már több esetben tudomást is szerzett.

Ezért a gondnokság alatt nem álló elmebetegek személyi, családi és vagyoni viszonyai az eddigieknél alaposabb, intenzívebb módon és a körülményekhez képest gyakrabban is hatósági vizsgálat alá veendők és az árvaszék nézete szerint, az ideiglenes gondnokság mindaddig, amíg az elmebeteg végleges gondnokság alá nem helyeztetik, fenntartandó.

Kimondja az árvaszék teljes ülése, hogy oly esetekben, amikor az elmebetegnek jövedelmet hozó ingatlana avagy nagyobb értékű ingóvagyona avagy öröklésre kilátása, bekebelezett utóörökösödési joga van avagy nagyobb értékű per megindítására bír jogosultsággal, szükséges az ideiglenes gondnokoltnak végleges gondnokság alá helyeztetése. A pert a Pp. 719. §-ában felsorolt hozzátartozók valamelyike, illetve az árvaszéki ügyész indíthatja meg.

A 87809/1916. B. M. sz. körrendelet értelmében az árvaszéki ügyész a gondnokság alá helyezési per indítására csak akkor utasítható, ha nincs oly hozzátartozó, aki a törvény értelmében a kereset beadására jogosítva van, vagy ha van is ily hozzátartozó, de az az eljárást nem kéri, viszont a per közérdekből vagy az illető érdekében szükséges, továbbá, ha az eset körülményeinek gondos mérlegelése után a per sikere biztosítva látszik.

A gyámsági törvény 258. §-a alapján kirendelendő ideiglenes gondnok személyének megválasztása az árvaszéknek diszkrecionális jogkörét képezi és abban az esetben, ha a hozzátartozók között e tisztre alkalmas egyén nem találtatnék, illetve hozzátartozónak kirendelése célszerűnek nem látszanék, az árvaszék esetenkint az ügyvédi kamara tagjai sorából jelentkező bizonyos számú ügyvédet, mint tömeges gondnokot fog ideiglenes gondnokul kirendelni.

II. A fentiek figyelembevételével az árvaszék teljes ülése a gondnokság alá még nem helyezett elmebetegek ügyében követendő eljárást a következőkben körvonalazza.

Amikor az árvaszék az elmebetegség miatt gyanus személynek elmegyógyintézetbe, kórházba, klinikára stb. történt befogadásáról értesül, a nélkül, hogy a rendszerint hosszabb idő után beérkező szakértő orvosi véleményt, illetve internálási végzést bevárná, az elmebeteg személyi, családi és vagyoni viszonyainak haladéktalan megvizsgálását rendeli el. Ha a rendelkezésre álló adatokból az is megállapítható, hogy nagyobb vagyoni, jövedelmi stb. érdekeltség esete forog fenn, az árvaszék a vizsgálatot saját vizsgáló közegei által, ha pedig sürgősség esete fenn nem forog, úgy a ker. elöljáróság útján eszközölheti.

Ez a vizsgálat a már forgalomba hozott tudakozó lapok felhasználásával történik. E tudakozó lapok rövid úton adandók ki és az azokra adandó jelentések, válaszok szintén iktatás nélkül kerülnek vissza az előadóhoz.

Amennyiben a vizsgálat eredménye azt igazolná, hogy az ideiglenes gondnoki tisztre alkalmas és megbízható családtag vagy rokon van, úgy ennek kirendelése iránt, ellenkező esetben az árvaszék által kijelölendő ügyvédek valamelyikének ideiglenes gondnokul való kirendelése iránt kell intézkedni.

A hozandó véghatározatban az elmebeteget felvevő vagy befogadó gyógyintézet, kórház stb. is megkeresendő oly értelmű értesítés adása céljából, hogy a befogadott egyén betegsége mily természetű, gyógyulása mikorra várható, az elmebeteget kik látogatják és azok a beteggel mily rokoni kapcsolatban vannak.

Az ideiglenes gondnokot kirendelő véghatározat egyúttal biztosító intézkedéseket is foganatosítson. Nevezetesen az illetmények felvételére való felhatalmazás megadása, esetleg az illetményeknek az utalványozó hatóságtól való megtudakolása mellett egyúttal a leltározás felvétele iránt is intézkedjék és pedig szükség esetén a gyámsági törvény 260. §-a értelmében gyámhatósági közeg útján. Amennyiben az elmebeteg egyúttal ingatlantulajdonos is volna, a telekkönyvi hatóságot aziránt kell megkeresni, hogy az elmebetegséget és lehetőleg az ideiglenes gondnok személyét is a telekkönyvben tüntesse fel.

Amennyiben a véghatározat meghozatalakor a leltár már beérkezett volna, úgy annak egyik példánya az ideiglenes gondnoknak kiadandó azzal az utasítással, hogy az év végével ez alapon készítse el az ingókimutatást.

Bonyolultabb vagyonjogi kérdések felmerülése esetén az ideiglenes gondnok felhívandó, hogy a hozzátartozók meghallgatásával az elmebeteg személyi és vagyoni ügyeinek rendezése céljából 15 nap alatt az árvaszékhez javaslatot terjesszen be.

Ha az ideiglenes gondnok illetményt, jövedelmet stb. vesz fel, nem eshet kisebb ellenőrzés alá, mint a végleges gondnok. Ezért a gyámsági törvénynek a számadásra vonatkozó §-ait (115. és következő §-ai) az ideiglenes gondnok esetében is alkalmazni kell. Hangsúlyozza a teljes ülés, hogy az említett törvény 116. §-a szerint oly vagyonkezelésről, melynek jövedelme fejében a gondnokolt eltartása elvállaltatott, számadás nem követelendő. Ennek helye van, ha az ideiglenes gondnok kezeihez befolyó jövedelem összeg csak ép annyira rúg, hogy a tartás és gondozás költségei azt előreláthatólag felemésztik és az ideiglenes gondnok önmaga tartja és gondozza az elmebeteget. Ily esetben az árvaszéknek csak annak ellenőrzéséről kell gondoskodni, hogy az ideiglenes gondnok elvállalt kötelezettségének megfelel-e. Erre a ker. elöljáróság van a gyámhatósági törvény (171. §.) értelmében hivatva.

A vagyontalan ideiglenes gondnokoltak személyi felügyeletének, illetve ellenőrzésének kérdését az árvaszék később fogja alkalmas módon rendezni.

A Gyt. 258. §-a alá eső elmebetegre vonatkozó gyámhatósági eljárás akkor nyer befejezést, ha az elmebeteg meggyógyul vagy meghal, vagy pedig a Gyt. 28. §-a alapján végleges gondnokság alá helyeztetik.

Az elmebeteg meggyógyulása vagy halála folytán az árvaszék a Gyt. 132. és következő §-aiban szabályozott eljárást tartozik lefolytatni. Ha az elmebeteg meghalt, meg kell keresni a hagyatéki bíróságot annak közlése végett, hogy kik az örökösök és hol laknak, egyben fel kell hívni az ideiglenes gondnokot, hogy terjessze be 60 nap alatt végszámadását, vagy pedig a számadásaira vonatkozólag az örökösök által kiállított felmentő nyilatkozatot. Ha pedig az árvaszék az elmebeteg részére időközben mást rendel ki az eddigi ideiglenes gondnok helyébe, akkor a volt ideiglenes gondnok végszámadásra hívandó fel.

III. A vagyonos ideiglenes gondnokoltak nyilvántartását az árvaszék a végleges gondnokoltak nyilvántartásával együtt ugyanolyan nagyságú, de a végleges gondnokoltakétól különböző színű kartotékalapokon eszközli. A kartotékalap szövege tartalmazza: 1. Az elmebeteg teljes nevét, az asszonyoknál a leánykori nevet is; 2. a gondnokolt születési helyét és nevét; 3. a foglalkozását; 4. az ideiglenes gondnok nevét és lakását; 5. az ideiglenes gondnokot kirendelő véghatározat ügyszámát és végül 6. a vagyoni adatokat és a számadási kötelezettségre vonatkozó feljegyzéseket, ez utóbbiakat oly mértékben, amint a végleges gondnokság alá helyezettek kartotékalapjai ilyeneket tartalmaznak.

A vagyontalan ideiglenes gondnokoltaknak eddig összegyüjtött és megőrzött nyilvántartó lapjai egyelőre változatlanul félre teendők és megőrzendők. Ezek rendezése iránt az árvaszék csak a most elrendelt új nyilvántartás beválása esetén fog intézkedni.

A vagyonnal és jövedelemmel nem bíró ideiglenes gondnokoltak nyilvántartását az árvaszék szintén elrendeli és pedig oly módon, hogy a nyilvántartás a többi nyilvántartó lapoktól teljesen elkülönítve és színben is megkülönböztetve viendő a gyámi nyilvántartó által.

Az árvaszék végül szükségesnek tartja azt, hogy az összes elmegyógyintézetek és elmebetegosztállyal rendelkező kórházak megkerestessenek arra vonatkozólag, hogy az elmebetegnek intézetbe történt befogadásáról, átszállításáról az illetékes árvaszéket értesítsék, az elmebetegnek a megfelelő külső, házi ápolásba való adása, avagy javult állapotban való elbocsátása alkalmával úgy az árvaszéket, mint az illetékes kerületi elöljáróságot, az utóbbit mint közegészségügyi hatóságot a közvetlen felügyelet gyakorlása végett értesítsék, különös figyelemmel a m. kir. Belügyminiszter 1900. évi 59.975. számú körrendeletére, a 35.000/1902. B. M. sz. szabályrendelet 47. §-ára, végül az 1300/1932. N. M. M. elnöki számú rendeletre. Eme közvetlen felügyelet gyakorlása végett az árvaszék a kerületi elöljáróságokat illetve azok értekezletét külön átiratban szintén megkeresi.

*

Az árvaszék 10/23—1934. sz. teljes ülési határozatából a gyámhatóságilag megállapított gyámi és gondnoki jutalomdíjak összegének a kir. adófelügyelőkkel való közlése ügyében. Az árvaszék teljes ülése a 14.617/1886. P. M. sz. rendelet és a 11.006/IX.

B. M. sz. körrendelet másolatát valamennyi előadóval az alábbiakban közli és egyben felhívja az előadókat, hogy minden olyan esetben, amidőn a gyámok vagy gondnokok részére a gyámi törvény 79—86. §§-ai értelmében jutalmat állapítanak meg, a jutalom összegét, a fentemlített pénzügyminiszteri rendelet és illetve belügyminiszteri körrendelet értelmében a kir. adófelügyelővel közöljék. »*Másolat:*

Egyenes adók. A gyámhatóságilag megállapított gyámi és gondnoki jutalomdíjak kimutatása tárgyában.

1886. évi 14.617. szám (P. M. rend.).

(Körrendelet valamennyi kir. adófelügyelőkhöz.)

A gyámok és gondnokok részére gyámhatóságilag megállapított jutalomdíjak törvényszerű megadóztatásának biztosítása tekintetében a m. kir. belügyminiszter úr a törvényhatóságok közigazgatási bizottságaihoz az alább következő körrendeletet bocsátotta ki, mellyel a megyei, városi s községi árvaszékeknek kötelességükké tétetik, hogy az említett jutalomdíjak megállapítására vonatkozó jogerőre emelkedett határozatokat rendesen, esetről-esetre az illetékes kir. adófelügyelőkkel közöljék.

Budapest, 1886. évi március hó 16-án.

A m. kir. belügyminiszter úrnak folyó évi március hó 1-én 11.006/IX. szám alatt kiadott körrendelete.

A pénzügyminiszter úr f. évi február hó 18-án 9137. szám alatt kelt átiratában azon indokokból, mert a gyámok és gondnokoknak a gyámhatóság által megállapított jutalomdíjai III. osztályú kereseti adó alá esnek, utasítani kérte az árvaszéket, hogy az általuk megállapított vagy folyóvá tett gyámi és gondnoki jutalomdíjak összegét közöljék az adófelügyelőkkel.

Egyetértőleg a m. kir. pénzügyminiszter úrral felhívom tehát a közigazgatási bizottságot, utasítsa a megyei árvaszéket (esetleg a megye területén levő rendezett tanácsú város árvaszékét, a gyámhatósági jog gyakorlatával felruházott (1877. XX. t.-c. 174. §.) község árvaszékét), hogy a gyámi és gondnoki jutalomdíjak megállapítására vonatkozó határozatokat jogerőre emelkedésük után az illető gyám, vagy gondnok neve, polgári állása, foglalkozása és lakhelyének kitétele mellett, az illető lakóhelye szerint illetékes kir. adófelügyelővel rendesen, esetről-esetre, minden késedelem nélkül közölje.«

Az árvaszék 10/24—1934. sz. teljes ülési határozatából a gyámhatósági iratokba való betekintés céljából ügyvédek részére adandó engedélyek előfeltételeire vonatkozóan. A 128.000—1902. sz. belügyminiszteri rendeletben foglalt Általános Gyámügyi Ügyviteli Szabályzat 180. §-a szerint, amely az 57.600/VI—1903. sz. belügyminiszteri rendeletben foglalt Fővárosi Gyámügyi Ügyviteli Szabályzat 56. §-a szerint a főváros árvaszékére is kötelező, iratok megtekintésére és lemásolására csak azoknak az ügyvédeknek lehet engedélyt adni, akik az érdekeltek részéről meghatalmaztattak.

Ebből következik, hogy minden olyan esetben, amikor az ügyvéd részére adott meghatalmazás a gyámhatósági iratok között már elfekszik, az iratok megtekintésére és lemásolására a meghatalmazott ügyvéd kérelmére, részére minden további nélkül engedély adandó, abban az esetben azonban, amikor a meghatalmazás az iratok között még el nem fekszik, az engedély megadása előtt a szabályszerűen felbélyegzett meghatalmazás az ügyvédtől bevonandó és az iratok közé becsatolandó.

Iratok megtekintése és lemásolása céljából szükséges engedély elnyerése okából tehát nem elegendő a meghatalmazás felmutatása, amely gyakorlat visszaéléseknek nyujthatna teret, s ezért az e szempontból folytatandó helyes irányú egységes gyakorlat intézményes biztosítása érdekében elrendeli a teljes ülés, hogy ezentúl az előadók a szóbanforgó engedély megadása előtt tartoznak az érdekelt személytől eredő meghatalmazást az ügyvédtől bevonni és az iratok közt elhelyezni.

*

Az árvaszék 10/25—1934. sz. teljes ülési határozatából az utalványos felek személyazonosságának igazolása tárgyában. A pénzügyi előadónak jelentése, illetve előterjesztése alapján az árvaszék teljes ülése szükségesnek tartja az utalványos felek személyazonosságának mikénti igazolása tárgyában egyrészt a már évtizedek óta fennálló gyakorlatnak teljes ülési határozattal való megerősítését, másrészt az eddigi gyakorlatnak a racionalizálási elvnek és igényeknek megfelelő kiegészítését, illetve módosítását.

Miért is a személyazonosság igazolásának tárgyában kiadott s a mai napig is hatályában fennálló és 1903. évi december hó 10-én 235.340/1903—VI. sz. alatt kelt tanácsi határozat figyelembe vételével a személyazonosság igazolásának mikéntjét és módját a teljes ülés a következőkben állapítja meg:

1. A fél személyazonosságát a kifizető gyámpénztár irányában a számfejtő nem igazolhatja.

2. A gyámpénztári kifizetések az utalványos felek részére, ha nem merülnek fel olyan körülmények és jelenségek, melyek az utalványos személyazonossága tekintetében kétséget kelthetnek, 2000 pengőig bezárólag rendszerint okmányokkal (útlevél, arcképes igazolvány, születési vagy házassági anyakönyvi kivonat, arcképes leckekönyv) való igazolás mellett történik.

3. Ha az okmányokból a fél személyazonosságára alaposan következtetni nem lehet, akkor a vonatkozó, 2000 pengőig terjedő tételnél, úgyszintén minden esetben, amikor a kifizetésre kerülő érték 2000 pengőt meghalad, a hivatal által nem ismert utalványos személyazonosságát, az eljáró tisztviselő előtt ismeretes, bizalmat érdemlő tanu igazolja, aki a nyugtatványt a személyazonosság igazolásául nemcsakhogy aláírja, hanem a nyugtatványra az aláírással egyidejűleg, — az utóbb említett esetben — rávezeti a személyazonosság igazolásául szolgáló okmány stb. számát és elnevezését (például Kovács János személyazonosságát az A. 235.372/3622 sz. útlevél alapján igazolom).

4. 10.000 pengőt meghaladó érték kifizetésénél két személyazonossági tanú igazolása szükséges.

5. Abban az esetben, ha a fél személyazonosságát megfelelő okmányokkal igazolni nem tudja s a kiskorú vagy az önjogúságát elért utalványost, törvényes képviselőt, t. és t. gyámot az ügy előadója nem ismeri, akkor az ügy előadója az ügyiratokból a személyi és vagyoni adatokra vonatkozóan az utalványost kikérdezi s ha a fél a feltett s csak általa ismert adatkérdésekre megfelelő és kielégítő választ ad, úgy az előadó az utalványos személyazonosságát a 3. pont alatti módon igazolja.

6. Ha azonban a fél személyazonossága még a 4. alatti módon sem volna kétséget kizáróan megállapítható, úgy az előadó az utalványra, véghatározatra rávezeti azt a rövidúti utasítást, hogy »jelen véghatározattal kiutalt összeg X. Y.-nak (lakik:

.....) postán, a postaköltségnek az utalványozott összegből való fedezése mellett elküldendő.«

A központi, mint gyámpénztár az előadó ülnök rövidúti utasításának megfelelni köteles.

Végül 7. Az esetben, ha az előadó az utalványt tartalmazó véghatározat elkészítésénél az iratok áttanulmányozása alkalmával kétségtelenül megállapítja azt, hogy a fél személyazonosságát igazolni nem tudja és nagyobb értékek kiutalásáról van szó, akkor helye van a postai kézbesítésnek.

Minthogy azonban a kiutalásnak ez a módja a fél anyagi megterhelését jelenti, a teljes ülés figyelmezteti az előadókat, hogy ezzel a móddal csak kivételes esetekben éljenek.

*

Az árvaszék 10/31—1934. sz. teljes ülési határozatából a vagyonátruházási illetékekről szóló 8900/1934. M. E. sz. minisztertanácsi rendelet ügyében. A fenti számú minisztériumi rendeletet az árvaszék hivatalos másolatban tájékoztatás és miheztartás végett a teljes ülés tagjaival és a többi előadókkal közli.

Nyomatékosan felhívja az árvaszék az előadók figyelmét arra, hogy a rendelet, amely a Budapesti Közlöny f. év 232. számában jelent meg, már kihirdetésének napján, vagyis az 1934. évi október hó 14-én hatályba lépett.

Kiskorúak és gondnokoltak részére történő ingatlanszerzés esetében különösen fontos a rendelet 2. §-a, amely szerint az ingatlant terhelő mindennemű vagyonátruházási illeték és annak kamata két évig a magánjogi követeléseket telekkönyvi bejegyzés nélkül is megelőzi.

. Ugyancsak figyelembe veendő a gyámhatósági gyakorlatban a 4. §. rendelkezése, mely szerint, ha időközben harmadik személy az ingatlanra tulajdonjogot szerzett, az illeték biztosítására a jelzálogjog bejegyzését csak abban az esetben nem lehet kérni, ha a tulajdonszerző a pénzügyi hatóságtól értesítést kapott arról, hogy az ingatlant a tulajdonszerzés időpontjában illetékhátralék nem terheli. Ebből következően ingatlanvétel esetén, a jóváhagyás megadása előtt a pénzügyi hatóságnak ezt az értesítését a törvényes képviselő útján be kell kívánni.

*

Az árvaszék 10/36—1934. sz. teljesülési határozatából a gyámpénztári tőkebetétek után belügyminiszterileg engedélyezhető segélyek ügyében. A teljes ülés tudomásul vette az ebben az ügyben tett s alább kivonatosan közölt előadói jelentést.

Az elmult években több alkalommal előfordult, hogy a belügyminiszter az 1928. évi XXX. t.-c. 14. §-ában nyert felhatalmazás alapján folyó segélyezés alapjául — különös méltánylást érdemlő esetekben — a hadikölcsönkötvények mellett fix kamatozású értékpapírokat is elfogadott. Ennek alapján, főként arra való tekintettel, hogy a háború végén a kormányhatóság hadikölcsön céljára a takarékbetétek egy részét is lefoglalta, fejlődött ki a folyó évben az a gyakorlat, hogy a gyámpénztárakban 1918. évi október hó 31-e előtt elhelyezett tőkebetétek után is a belügyminiszter több esetben segélyt nyujtott és ezt a gyakorlatot bizonyos előfeltételek fennforgása esetén — a jövőben rendszeresíteni fogja.

A gyámpénztári tőkebetétek után segélyezésben azok a betéttulajdonosok részesülhetnek :

1. akiknek tőkebetétét 1918. évi október hó 31-e előtt helyezték el a gyámpénztárba és a betét összege legalább 1000 koronát tett ki;

2. akiknél határozottan megállapítható az anyagi veszteség azáltal, hogy a betét gyámpénztári őrizetben volt, szükséges az is, hogy

a) 3. 1000—2000 koronáig terjedő betétösszegnél a betéttulajdonos évi jövedelme az 500 pengőt meg ne haladja, e mellett a házastársnak évi 250 pengő és a gyermekeknek fejenkint 100 pengőnél magasabb jövedelmük nincs, illetve a további kereseti értékhatár:

b) 2001—3500 koronáig terjedő betétösszegnél a betéttulajdonosnál 800 pengőt, házastársnál 400, gyermekeknél fejenkint 150 pengőt;

c) 3501—4999-ig terjedő betétösszegnél a betéttulajdonosnál 1200, házastársnál 600, a gyermekeknél fejenkint 200 pengőt;

d) 5000 koronán felüli betétösszegnél pedig a folyamodónál 1500 pengőt, házastársnál 700 pengőt, a gyermekeknél fejenkint 300 pengőt nem halad meg az évi jövedelem.

A segély elnyerése céljából a betéttulajdonosnak a következő ténykörülményeket kell igazolni:

1. a tőkebetét mikor és milyen jogcímen került gyámpénztári kezelésbe;

2. gyámpénztári letétben van-e még;

3. ha kiadatott, mikor és miért szolgáltatták ki?

A szóbanforgó igazolás kiadásához megfelelő szövegű mintalap elkészítése volna szükséges, amelyet részben a számvevőségnek, részben — a szerzés jogcímének igazolása céljából — az árvaszéknek kellene kiállítania.

*

A gyámi pénzek kezelése. A székesfővárosi gyámpénztárban kezelt árvavagyon mennyisége és ezzel kapcsolatban a gyámpénztár forgalma az előző 1933. évi állapottal egybevetve, a következőképen alakult:

A gyámpénztár forgalma az 1934. évben volt:

Bevétel	8,184.741·07 P
Kiadás	7,907.660·32 «
Összesen	**16,092.401·39** P

Az 1933. évben pedig:

Bevétel	7,740.335·93 P
Kiadás	7,814.062·94 «
Összesen	**15,554.398·87** P

A gyámpénztár forgalma tehát a fenti két évet összehasonlítva 538.002·94 pengővel emelkedett, amit az a körülmény idézett elő, hogy a gyámpénztár az 1934. év folyamán értékekben többet vett be, az árvaszék gyámpénztári kölcsönt nem folyósított és a gyámpénztári adósokat a fiztésre teljes erővel szorította.

A gyámpénztárban kezelt vagyon állaga az 1934. év végén a következő volt:

Készpénzben	5,032.533·65 P
Értékpapírokban és ékszerekben	6,957.869·76 «
Összesen	**11,990.403·41** P
Míg az 1933. évben összesen	**12,075.736·67** P-t

tett ki; e szerint a gyámpénztárilag kezelt vagyon 85,333·26 pengővel, vagyis 0·71 %-kal csökkent.

Az 1934. év december hó 31-én készpénzvagyonként feltüntetett 5,032.533·65 pengő a következőképen volt elhelyezve:

Jelzálogkölcsönökben	3,953.914·95 P
Takarékpénztári betétkönyvekben	849.718·14 P

Az 1934-es év súlyos gazdasági viszonyai a gyámpénztár forgalmában is érezték hatásukat. Nagyobb készpénzösszegű hagyaték épúgy, mint az 1933-as évben, alig volt. Így a gyámpénztár készpénzkészlete alig változott. Ha a készpénzvagyonban az 1933. évi készpénzvagyonnal szemben beállott 205.440·02 pengő összegű apadás okát keressük, megint csak a súlyos gazdasági viszonyokban leljük meg a magyarázatot. Mert míg újabb öröklött vagyonok alig folynak be a gyámpénztárba, addig épen a rossz gazdasági és kereseti viszonyok miatt a szülők, gyámok, gondnokok, a kiskorúak, illetve gondnokoltak tartási, gyógykezeltetési stb. költségeinek fedezésére azoknak gyámpénztárilag kezelt tőkéjét voltak kénytelenek nagyobb mértékben igénybe venni.

Az árvaszék az indokolt és méltánylást érdemlő kérelmeknek — a felügyelete alá tartozó személyek jól felfogott érdekében, ha csak részben is, — kénytelen volt eleget tenni.

Ha mégis jelentkezik az 1933. évi zárlattal, vagyis az akkori 689.164·98 pengővel szemben az 1934. évi zárlatnál 160.553·16 pengő készpénztöbblet, az csaknem kizárólag azoknak az 1933. évben megkezdett és az elmult évben még erősebben folytatott intézkedéseknek eredménye, amelyekkel a hátrálékban levő gyámpénztári adósokat az árvaszék minden törvényes eszközzel fizetésre szorította.

Így volt elérhető az elmult év súlyos gazdasági viszonyai közepette, hogy a gyámpénztári adósok az 1934. év folyamán

tőketörlesztés címén	412.038·79 P-t
kamat címén	201.308·64 «
késedelmi kamat címén	30.401·33 «

fizettek be a gyámpénztárba.

Ezzel az 1933. év december hó 31-én 4,363.453·74 pengő összegben fennálló gyámpénztári kölcsönök tőkeösszege 412.038·79 pengővel csökkent, viszont a még 1932. év folyamán megszavazott, de csak 1934. év folyamán folyósított 2500 pengővel emelkedett és így az 1934. év december hó 31-én a gyámpénztári kölcsönökben kihelyezett tőkekövetelés 3,953.914·95 pengőt tett ki.

Az 1934. év folyamán történt tőketörlesztés és kamatfizetés megfelel a rendes évi törlesztési százaléknak, mégis figyelemmel arra, hogy a gyámpénztári adósoknak mintegy 25%-a vállalt kötelezettségének nem tett eleget, ellenük az árvaszék a kölcsönszabályrendeletben megengedett módon eljár.

Az árvaszék összesen 369 gyámpénztári kölcsönt tart nyilván.

Ebből 143 gyámpénztári kölcsönnél az adósok pontosan teljesítették fizetési kötelezettségüket.

Behajtás végett az árvaszék 125 gyámpénztári kölcsönt adott ki az árvaszéki ügyésznek.

81 gyámpénztári kölcsönnél az adósok a hátrálékos összeg rendezésére olyan fizetési igéretet tettek, melyet az árvaszék a perlés mellőzésével kielégítőnek talált.

Az 1934. év végéig az árvaszéki ügyésznek perlés végett kiadott kölcsönügyekben 24 ítéletet nyertünk. Az ügyész 13 bírói egyességet kötött, 59 gyámpénztári kölcsön behajtási ügyében pedig az eljárás még folyamatban van.

Nem elegendő azonban az adósoknak fizetésre való szorítása, hanem az adós fizetőképességének biztosítása céljából annak helyzetén segíteni kell, miért is a polgármesterhez 1933. év folyamán tett előterjesztés alapján a törvényhatóság közgyűlése 160/1934. kgy. szám alatt kelt határozatával a 622/1928. kgy. számú szabályrendelet 51. §-át kiegészítette és pedig akként, hogy a meghatározott időre (tíz évre) szóló gyámpénztári kölcsönök törlesztésének időtartamát az árvaszék az adósok indokolt kérelmére 5—10 évvel meghosszabbíthatja.

Ezt a szabályrendeletmódosítást a belügyminiszter 234.538/1934—XIII. sz. rendeletével jóváhagyta.

Arra vonatkozólag, hogy a szabályrendelet kiegészítése következtében a gyámpénztári kölcsönök tőketörlesztési részleteinek összegszerű csökkenése a gyámpénztár készpénzkészletében milyen változást fog eredményezni, ezidőszerint még nem állapítható meg. A szabályrendeletkiegészítés új keletű, a köztudatba még nem ment át, a törlesztési időtartam meghosszabbítása iránti kérelmek tehát a várható számban még nem érkeztek be.

Kétségtelen, hogy az adósvédelmi intézkedés a tőketörlesztési részletek összegében bizonyos eltolódást fog eredményezni. Ez az eltolódás azonban a gyámpénztár kárára nem történhetik, miért is az adósok kérelmének elbírálásánál az árvaszék természetszerűleg elsősorban a gyámpénztár érdekét, ennek minden körülmények közötti fizetőképességét fogja szem előtt tartani.

Gyámpénztári kölcsönt az 1934. év folyamán sem szavazott meg az árvaszék.

A készpénz az 1934. év első félév végén átlag 6·22%-os, a második félév végén 5·59%-os kamatláb mellett volt elhelyezve, ennek köszönhető, hogy a gyámpénztár a gyámoltak és gondnokoltak készpénzvagyona után az 1934. év első félévben 5·6% és a második félévben 5% kamatot fizetett.

A m. kir. belügyminiszternk a háborús magyar államadóssági címletek elértéktelenedése következtében károsult címlettulajdonosok pénzbeli támogatása tárgyában kelt 265.000/1928. B. M. számú rendelete alapján a hadikölcsönkötvénytulajdonosok segélyezése az 1934. év folyamán tovább folytatódott és ennek az eljárásnak eredményeképen az árvaszék az elmult év folyamán a megállapított segélyösszegekből 194.125·50 pengőt fizetett ki az érdekelteknek.

*

A gyermekvédelmi osztály működése. A gyermekvédelmi osztály működését a mult évben is a fennálló jogszabályok értelmében s az eddigi gyakorlat keretében fejtette ki.

a) *A gyermekvédelmi osztály ügyforgalma.* Az iktatások száma az 1934. évben 24.371 darab volt. Ez a szám a mult évi jelentésben 20.947-et tett ki. Tehát ebben az ügykörben a racionalizálás gyökeres érvényesítése mellett is munkaszaporulat jelentkezett.

A fent közölt számadat természetszerűen nem adja pontos képét az ügyforgalomnak, mert a kimutatásban nem szerepelnek azok, a néhány ezret kitevő rövid úton kibocsátott idézések s helyszíni vizsgálati jelentések, amelyek iktatást nem nyertek.

b) *A házasságon kívül született gyermekek védelme.* A házasságon kívül született gyermekekről 24 év óta vezetett nyilvántartásnak 1921-ben megkezdett felülvizsgálása a mult évben is úgy történt, hogy az árvaszéknek több végleges állásban levő hivatalnoka az egyes anyakönyvvezetőségeknél a polgármesternek, mint anyakönyvi felügyeleti hatóságnak korábbi engedélye alapján megtekintette a nyilvántartott kiskorúak anyakönyveit és azokból a változásokat (törvényesítés, örökbefogadás, atyai elismerés, névváltoztatás, elhalálozás) kiírta s a nyilvántartási lapokra feljegyezte. Ez a munka ezúttal is célszerűnek mutatkozott, mert a megtörtént változásokról az értesítések gyakran nem érkeznek be az árvaszékhez és így a revízió nemcsak a nyilvántartást tette tökéletesebbé, hanem feleslegessé tette a további intézkedéseket, kutatásokat azokban az esetekben, amikor a gyermek elhalt vagy az árvaszék tudtán kívül törvényesíttetett.

c) *A hivatásos gyámság szervezésének ügye.* A jogfolytonosság helyreállítása után az árvaszék 1920. évi március hó 16-án kelt teljes ülési határozatával, az előző évek tapasztalatainak figyelembevételével s a belügyminisztérium intencióinak megfelelően korlátozta s megállapította a hivatásos gyám munkakörét, kikapcsolván abból az önjogú anyák házasságon kívül született gyermekeinek ügyeit s tartási igénynek bírói úton való érvényesítését. Ez utóbbira nézve a kérdés végleges szabályozásáig azt a megoldást volt kénytelen választani az árvaszék, hogy a perek vitelére a gyám az árvaszék teljes ülése által kijelölt 18 gyakorló ügyvédnek ad megbízást. A fenti véghatározat alapján az árvaszék részletes utasítást adott ki a hivatásos gyámság részére, amely annak működését, ügyvitelét és pénzkezelését a végleges rendezésig megfelelően szabályozza.

A hivatásos gyámságnak végleges kialakítására feltétlenül szükség van és pedig nemcsak a gyermekvédelem, hanem a polgárság szempontjából is. Ugyanis évenkint átlag 3000 gyermek születik Budapesten házasságon kívül, ezeknek legalább a fele kiskorú anyától, ami annyit jelent, hogy évenkint 1500 házasságonkívüli gyermek részére kell az árvaszéknek gyámot kirendelni s ha a hivatásos gyámság nem működnék, e terhes gyámságok ellátása mind a társadalom férfitagjaira hárulna. De fontos a hivatásos gyámság a polgárság szempontjából is, mert ez az intézmény még ki nem elégítő szervezete mellett is évenkint 50.000—100.000 pengő gyermektartási díj megítélését tudja biztosítani s ezáltal a fővárost terhelő gyermekmenhelyi gondozási költségeket csökkenteni.

d) *A hivatásos gyámság tevékenysége.* A hivatásos gyámság a jelenlegi keretben rendelkezésére álló szervezet és eszközök tökéletlensége folytán közel sem tudja az intézmény összes lehetőségeit kifejteni.

A személyi felügyeletet, a gyámi kötelességnek ezt a fontos részét a hivatásos gyám helyettesítésében már évek óta az erre hivatott és felkért Országos Stefánia-Szövetség, illetve az azzal kapcsolatban működő helyi szerv; a budapesti anya- és csecsemővédelmi központ látja el.

A védőnők ezt a tevékenységüket olykép fejtették ki, hogy a hivatásos gyámság által elkészített névjegyzékek alapján a kiskorúakat az anya, illetve a gondviselő

lakásán időközönkint felkeresték s a helyszínen szerzett tapasztalataikról három havonkint, illetve intézkedés szüksége esetén külön is, egyénenkint jelentést tettek.

A hivatásos gyám gyámsága alatt álló gyermekek száma 1933. év végén 4309 volt: 1934. év folyamán 1153 házasságonkívüli gyermek részére rendelte ki gyámul az árvaszék a hivatásos gyámot s így az összes gyámoltak száma a mult évben 5462 volt. Évközben azonban 3114 gyámság megszűnt. Ezeket leszámítva a hivatásos gyámnak 1934. évi december hó végén 2348 házasságonkívüli gyámoltja volt. Ezeken felül azonban még más esetekben is kirendeli gyámul az árvaszék a hivatásos gyámot, akikről azonban a gyám egyénenként jelent, illetve ad számadást. Minthogy a házasságon kívül szülő anyák legnagyobbrésze háztartási alkalmazott és helyét gyakran változtatja, az esetek jórészében az anya és gyermeke tartózkodási helyét megállapítani s a gyermek felett a személyi felügyeletet ellátni nem lehetett. Ennek folytán az 1934. év végén az említett társadalmi szervezettől, valamint az e végből megkeresett vidéki helyi hatóságoktól csak 1662 gyermekre vonatkozóan érkezett jelentés. Az ezekről összeállított gyámi kimutatásból a következők állapíthatók meg.

A házasságon kívül szülő anyák a szülés után hosszabb-rövidebb idő mulva nagyszámban elköltöztek Budapestről a gyermekekkel együtt, gyakran abba a községbe vagy városba, ahonnan valók, de igen sokszor a gyám előtt ismeretlen helyre s így e kiskorúak a tartózkodási hely kivételes gyámhatósági illetékessége alapján kirendelt budapesti hivatásos gyám felügyelete alól kikerültek. Ez az oka annak, hogy a hivatásos gyám gyámoltjai közül az év végén anyjával együtt csak 535 tartózkodott Budapesten.

A gyermekmenhelyi szoptatási segélyeket még 1931-ben megszüntették s részben ennek folytán sok nyomorgó anya megvált csecsemőjétől s a menhelybe adta. A menhelyi elhelyezések száma azonban az előző évekhez képest csökkent.

A hivatásos gyám által a személyi felügyeletre vonatkozó jelentések alapján összeállított kimutatás a következő:

I.

Azon gyámoltak száma, akik felügyelet szempontjából jegyzékbe vétettek	Azon gyámoltak száma, akikről jelentés érkezett	Nem érkezett be jelentés vidékről	A gyermek az anya gondozásában van		A gyermek más egyén gondozásában	A gyermek a menhely gondozásában	Anya és gyermeke ismeretlen helyen	A gyermek meghalt
			Budapesten	Vidéken				
1.732	1.662	70	535	169	306	153	319	106

II.

A gyermek egészségi állapota				A szülők kapcsolata		
fejlett, kielégítő	beteges, gyenge	orvosi kezelésben	kórházi ápolásban	a szülők házasságot kötöttek	a szülők közös háztartásban	Apa a gyermeket elismerte
686	116	180	17	74	208	86

A védőnők a Budapesten levő gyámoltak érdekében kiterjeszkedtek mindama körülményekre, amelyek a kiskorúaknak megfelelő gondozására, fejlődésére és neveltetésére befolyással vannak. E mellett számos esetben, amikor a kiskorú anya és a

természetes apa közös háztartásban éltek, sikeresen közreműködtek abban, hogy a szülők házasságot kössenek és a kiskorú utólagos házasság által törvényesíttessék; amikor a házasságra kilátás nem volt, gyakran sikerült a kiskorú örökbefogadása.

A hivatásos gyám 1934-ben is az árvaszék intencióinak megfelelően fejtette ki tevékenységét, az anyákkal s a természetes apákkal közvetlenül tárgyalt, igyekezett gyámoltjainak törvényesítését, örökbefogadását előmozdítani, a tartásdíj dolgában elsősorban egyességre törekedett s csak más megoldás híján adta ki perlésre az ügyet a kijelölt ügyvédeknek.

A hivatásos gyámság pénzkezelése még az 1920. évben kiadott árvaszéki utasításnak megfelelően történt. A számvevőség IX. (gyámi) ügyosztálya a pénzkezelést a gyermekvédelmi osztály vezetőjének részvételével minden hónapban váratlanul megvizsgálta s annak vitele ellen nem emelt kifogást.

A hivatásos gyámság a hozzá beérkezett tartási összegeket a gyermek eltartójának 24 órán belül kifizette, illetve azok címére postán elküldötte. Ha pedig erre lehetőség nem volt, vagy amikor a tartási összeget végkielégítéssel váltották meg, azt a gyám a kiskorú javára 24 órán belül gyámpénztári letétbe helyezte.

A gyámság pénztárába az elmult évben tartásdíjak címén 12.349 pengő 74 fillér folyt be, mely összeg részben a kiskorúak eltartójának fizettetett ki, részben pedig gyámpénztári letétbe helyeztetett. A hivatásos gyámság pénztára nagy forgalmat azért nem bonyolít le, mert a természetes apák a megítélt tartásdíjakat az esetek nagy részében közvetlenül a gyermek eltartójának fizetik ki.

Az egyes kiskorúak tartási ügyében befolyt összegekről a hivatásos gyám is egyenként terjeszt be az árvaszékhez elszámoló jelentést.

e) *Statisztikai kimutatások a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozóan.*

Az 1934. évben házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó általános adatok.

a) **Nem és vallás szerint.**

Összesen	Neme		Anyja			Vallása								Született	
	fiú	leány	kiskorú	teljeskorú	külföldi	róm. kat.	ev. ref.	ág. evang.	unitárius	gör. kat.	gör. kel.	izraelita	baptista	lakásban	szülőintézetben
2.981	1.541	1.440	1.493	1.488	26	2.205	510	147	3	43	3	70	—	299	2.682

b) **Születési hely szerint.**

Születési hely kerületenkint											Születési hely szülőintézetenkint													
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII.	IX	X	XI	Tud. egyetem I. sz. szül. int.	Tud. egyetem II. sz. szül. int.	Rókus-kórház	Bakáts-téri kórház	Szent János-kórház	Szent Margit-kórház	Szent István-kórház	Bábaképző	Bethesda	Gyöngyösi-úti	Zsidó kórház	Poliklinika	Stefánia szöv.	Paula-otthon
249	2	116	—	7	418	42	1.148	737	258	4	266	267	458	212	239	88	440	114	63	232	69	26	143	65

Amint a születések száma általában csökken, a házasságonkívüli születések száma is ezt a tendenciát mutatja. 1920 és 1930 között Budapesten a házasságon kívül születettek száma 3400 körül volt, 1932-ben 3216-ra, 1933-ban 3056-ra és 1934-

ben 2981-re csökkent. Az az arány, hogy a fiúk száma átlag 100-zal több, mint a leányoké, a mult évben is megmaradt, de míg az előző években a kiskorú anyák száma jóval több volt, mint a nagykorúaké, átlag 54%, 1934-ben a megosztás csaknem pontosan 50%-os. A házasságonkívüli szülések túlnyomórészt szülőintézetben történnek s ez az oka annak, hogy a kerületenkénti megoszlás nincs arányban a kerületek lakosainak számával, hanem az egyes kerületekben levő szülőintézetek befogadóképességéhez igazodik.

A nyilvántartásban levő összes házasságon kívül született gyermekek jogvédelme érdekében az 1934. év folyamán történt intézkedések és személyi viszonyaikban ugyanazon idő alatt beállott változások.

Mikor született a gyermek	Az anya kiskorúsága tartamára gyám rendeltetett	Teljeskorú anya gyermeke részére az 1877. évi XX. t.-c. 30. §-a alapján gondnok rendeltetett	Teljeskorú anya a per vitelére az árvaszék útján adott megbízást ügyvéd részére	A szülők házasságra léptek	Gyermek örökbe fogadtatott	Gyermek meghalt			Anya meghalt	Természetes apa meghalt	Illetékes gyámhatósághoz áttétetett
						fiú	leány	összesen			
1912—1933. években	14	10	—	722	336	282	209	491	14	—	32
1934. évben	1.067	—	134	78	15	185	160	345	14	17	564

E kimutatásnak az előző évi adatokkal való összevetése alapján is megállapítható, hogy a házasságok és örökbefogadások száma főként az Országos Stefánia-Szövetség buzgalma s az árvaszék gyermekvédelmi és házassági osztályának, valamint hivatásos gyámságának tevékenysége folytán jelentősen emelkedik, viszont a gazdasági válsággal összefüggő sajnálatos jelenség a csecsemőhalálozás emelkedése.

Az 1934. évben született és ugyanezen év folyamán meghalt gyermekek.

Fiú	Leány	Összesen	1 hónapon aluli korban	1—3 hónapos korban	3—6 hónapos korban	6—9 hónapos korban	9—12 hónapos korban
185	160	345	186	101	43	15	—

A tartásdíjaknak egyességi úton történő rendezése tekintetében az árvaszék és a hivatásos gyámság által az 1934. évben kifejtett tevékenység eredményéről az alábbi kimutatás tájékoztat:

Egyességi statisztika.

Jóváhagyott egyességek száma	Árvaszék előtt	Az érdekelt felek maguk kötötték meg az egyességet, illetve a bíróság előtt köttetett egyesség	Havi tartásdíjakról szóló egyességek száma	Végkielégítési összegekről szóló egyességek száma	A havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva	A végkielégítési összegek végösszege
8	3	5	7	1	1.860 P	800 P

A hivatásos gyám megbízásából, illetve a nagykorú anyák kérésére az árvaszék által kijelölt ügyvédek működéséről pedig ez a kimutatás nyujt képet:

A megbizott ügyvédek működésének eredménye.

A hiv. gyámság, illetve az árvaszék megbízásából működő ügyvédek száma	Kaptak ügyet			Jelentették	Nem indítottak pert, mert				Megindították a pert			Az ítéletek közül elutasító ítélet	A megítélt havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva
	az árvaszék útján	hivatásos gyámságtól	összesen		anya nem akar perelni	anya ismeretlen	apa ismeretlen	apa, anya v. gyermek meghalt	befejezést nyert ítélettel	per folyik	per szünetel		
17	115	404	519	519	85	17	43	13	200	110	19	30	43.597 P

A teljesség kedvéért megemlítendő, hogy a hivatásos gyám, illetve az anyák kérésére az árvaszék által megbízottakon kívül az anyák megbízása folytán 7 ügyben más ügyvédek is eljártak tartási perekben.

Ezek működése folytán az 1934. évben 5 ítélet hozatott s a megítélt havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva 936 pengőt tett ki.

Vagyis összegezve az egészet: a nyilvántartás alatt álló, házasságon kívül született gyermekek részére, az 1934. évben bíróilag megítélt, illetve gyámhatóságilag jóváhagyott egyességgel megállapított havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva kitesz 46.393 pengőt, végkielégítés fejében pedig befolyt 800 pengő.

A súlyos gazdasági válság és a munkanélküliség feltűnően éreztette hatását a tartásdíjak biztosítása terén. A havi tartásdíjak egy évre átszámított összege 1933-ban még kereken 93.000 pengőt tett ki s a mult évben ez a tétel felére csökkent. Igaz, hogy a házasságonkívüli gyermekek száma 75-tel kevesebb volt, de ez magában nem okolja meg a feltűnő visszaesést. Az anyák vonakodása s bizonyítékaik hiánya folytán jóval kevesebb per indult, mint 1933-ban s a bírói ítéletek alacsonyabb tartásdíjakat (havi 10—12 pengő) állapítottak meg. A végkielégítéses egyességek csaknem megszűntek, ez a jelenség is a pénztelenségre vezethető vissza.

f) *Törvényesítési ügyek és házasságonkívüli gyermekek örökbefogadása.* Az utólagos házasság útján való törvényesítést 1934. évben 27 gyermek ügyében kezdeményezte az árvaszék; a törvényesítés anyakönyvi feljegyzése mindegyik esetben megtörtént.

A legfelsőbb kegyelmi törvényesítést 24 gyermek ügyében kérték az érdekeltek s javasolta az árvaszék; ezek közül 23 esetben nyert az ügy kedvező elintézést; az előző években megindított ügyekben pedig 12 gyermek törvényesítése rendeltetett el.

Az 1934. évben előfordult örökbefogadási ügyekről a következő statisztikai táblázatot állítottuk össze.

Hány gyermek örökbefogadása ügyében indult meg az eljárás?	417
A szerződések közül hányat foglalt jegyzőkönyvbe a gyermekvédelmi osztály?	403
Hányat mutattak be a felek elkészítve jóváhagyás végett?	14
A gyermekek közül hány volt külföldi (osztrák, német, cseh, szerb, román, orosz?)	19
Hány nyert gyámhatósági jóváhagyást?	370
Hány nyert kormányhatósági megerősítést?	301
Hány esetben szűnt meg az eljárás különböző okok (gyermek halála, a felek visszalépése, gyámhatósági jóváhagyás megtagadása) folytán?	1
Hány tétetett át az illetékes gyámhatóságokhoz?	47
A megelőző években megindult, de még be nem fejezett ügyek közül hány nyert kormányhatósági megerősítést?	29

Az örökbefogadási ügyeknél az előző évekkel szemben jelentékeny emelkedés mutatkozik. 1931-ben ugyanis csak 283 esetben, 1932-ben pedig 354 esetben indult

meg az eljárás, míg 1933-ban 426 és 1934-ben 417 házasságon kívüli gyermek örökbefogadására kötöttek szerződést.

Az örökbefogadások számának emelkedése azzal magyarázható, hogy a természetes atyák egyrésze tudomást szerezve a kegyelmi törvényesítési eljárás nehézségeiről és hosszadalmasságáról, inkább a könnyebb, bár nem teljesen kielégítő örökbefogadást választja házasságon kívüli gyermeke családjogi helyzetének rendezésére.

Továbbá azok a természetes atyák, akik ugyan utóbb házasságot kötöttek az anyával, de a gyermek fogamzása idejében nem lévén szabad állapotban, e miatt nem törvényesíthetik gyermeküket, — jobb megoldás híján — szintén az örökbefogadást választják.

g) *Az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak védelme.* Az árvaszék a kormányrendeletben nyert felhatalmazás alapján az úgynevezett anyagi elhagyottság rendszerinti megállapítását a kerületi elöljárókra bízta és csak az erkölcsi elhagyottsági ügyek intézését tartotta fenn magának. Azonban kivételesen elbírálja az árvaszék az anyagi elhagyottság kérdését is, ha az kapcsolatos az erkölcsi elhagyottsággal, továbbá azokban az esetekben, amelyekben valamelyik kerületi elöljáró illetékessége nem állapítható meg, mert a kiskorúnak egyik kerületben sem volt jogilag figyelembevehető tartózkodási helye.

Gyermekvédelmi rendszerünk bonyolultsága folytán az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak ügyei szét vannak tagolva és kellően át sem tekinthetők. A bűnöző fiatalkorúak (12—18 év között) védelme a fiatalkorúak bíróságához tartozik; a bűnöző gyermekek (12 éven aluliak), valamint a nem bűnöző, de erkölcsileg egyébként veszélyeztetett többi kiskorúak érdekében véglegesen az árvaszék hivatott eljárni; a 18 éven aluliak kihágási ügyeiben pedig a dunai kerületi kapitányság, mint rendőri gyermekbíróság intézkedik.

Ezek alapján az árvaszékhez csak egy része kerül az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak ügyeinek.

A gyámhatóság igyekezett a szűkre szorított lehetőségek korlátain belül ezt a feladatkörét is ellátni és azokat az eseteket, amelyek menhelyi elhelyezéssel megoldhatók voltak, a budapesti m. kir. állami gyermekmenhely támogatása mellett eredményesen elintézte.

Az árvaszék különböző intézkedéseinek alapjául szolgált számos esetben a fiatalkorúak bíróságának és a fiatalkorúak felügyelőhatóságának, valamint a dunai kerületi kapitányságnak megkeresése, továbbá a székesfővárosi iskolanővéri intézménynek javaslata, az Országos Stefánia-Szövetség előterjesztése, a kerületi elöljárók jelentése, végül a szülőknek és egyéb hozzátartozóknak kérése és panasza.

Minthogy az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak gyámhatósági védelmére csaknem kizáróan a gyermekmenhelyi elhelyezés szolgál, ezzel az ügykörrel kapcsolta össze az árvaszék azokat az egyéb eseteket is, amelyekben nem kifejezett erkölcsi veszélyeztetettség folytán gyermekmenhelyben levő kiskorúak érdekében gyámhatósági intézkedésre (például tanoncszerződés elbírálása, keresményi pénz kezelése stb.) volt szükség.

Az árvaszék által elintézett elhagyottsági ügyekről számszerűleg az alábbi kimutatás tájékoztat:

Az elintézett ügyek száma	1.295	darab
Ezek közül anyagi okból elhagyottá nyilvánító véghatározat	190	esetben
Erkölcsi okból elhagyottá nyilvánító véghatározat	97	«
Elhagyottá nyilvánítást megtagadó véghatározat	15	«
Menhelyből való kiadatást elrendelő véghatározat	98	«
Menhelyből való kiadatást megtagadó véghatározat	18	«
Felterjesztés a gondozási idő meghosszabbítása iránt	95	«
Tanoncszerződés jóváhagyása	27	«
Keresményi pénz kezelésbe vétele	21	«
Intézkedés községi illetőség megállapítása iránt	17	«
Áttétel illetékességből	269	«
A hivatalos gyám kirendelése ügygondnokul	448	«

A m. kir. belügyminiszter úr az 1933. évi október hó 3-án 196.969/XIV—1933. szám alatt az árvaszékhez körrendeletet intézett, amelyben rámutatott arra a tapasztalatra, hogy a házasságon kívül született gyermekek elhagyottá nyilvánítása alkalmával az anyák elhallgatják a bíróság által javukra a természetes atya terhére történt gyermektartásdíj megállapítását és ezeket a tartásdíjakat továbbra is maguk veszik fel. Ez a körülmény rendszerint csak később derül ki, azonban az illető kiskorúak gondozását biztosító állam akkor sem tudja költségeit a gyermektartási költségek terhére megtéríttetni, mert azok az anya részére vannak megítélve és az anyán a tartásdíjat behajtani nem lehet.

Erre való tekintettel a belügyminiszter úr, az államkincstár érzékeny károsodásának megelőzése céljából, az árvaszékek kötelességévé tette, hogy az elhagyottá nyilvánítási eljárás során, amennyiben a természetes atya tartásdíjfizetési kötelezettsége bíróilag megállapítást nyert, a gyermeknek anyagi elhagyottságát csak abban az esetben mondják ki, ha az anya a gyermektartási díjakat, illetve azoknak megfelelő részét szabályszerűen az illetékes állami gyermekmenhely javára engedményezi, amikor is a menhely, mint végrehajtó, az anya helyébe léphet.

Az árvaszék — a belügyminisztérium előzetes hozzájárulása alapján — a fenti körrendeletnek célszerű és a benne foglalt utasítástól részben eltérő végrehajtása iránt a 2/22—1933. sz. teljes ülési határozatával intézkedett.

E határozat értelmében az árvaszék a saját hatáskörében kivételesen megtartott anyagi elhagyatottsági ügyekben az elhagyottá nyilvánító véghatározat keretében, a kerületi elöljárókra bízott ügyekben pedig a véghatározat beterjesztése után, az anya természetes és törvényes gyámsága alatt álló házasságon kívüli kiskorú részére a hivatásos gyámot ügygondnokul kirendelte.

A hivatásos gyámot egyidejűen utasította az árvaszék, hogy a fenti ügyekben gyámi és ügygondnoki minőségében gondoskodjék a kiskorú tartási igényének biztosításáról s ha a tartási per, valamint az ítélet vagy a bírói egyesség alapján kért végrehajtás sikerre vezet, a kezéhez befolyó tartásdíjakból az illetékes állami gyermekmenhely gondozási díjkövetelését elégítse ki.

Ezekkel a rendelkezésekkel a jelenlegi jogszabályok keretén belül a székesfőváros gyámhatósága alá tartozó, házasságon kívül született s anyagilag elhagyottá nyilvánított kiskorúak ügyében az állami gyermekmenhely gondozási díjkövetelése a lehetőség szerint s a menhely, valamint a kincstári jogügyigazgatóság megterhelése nélkül biztosítást nyer.

A szóbanlevő belügyminiszeri körrendelet tehát s az annak célszerű végrehajtását biztosító teljes ülési határozat az árvaszék hatáskörének kiterjesztését és a gyermekvédelmi osztály, valamint a hivatásos gyámság munkájának feltűnő fokozódását vonta maga után. Túlnyomórészt ezzel a rendelettel kapcsolatos intézkedések idézték elő a gyermekvédelmi osztály ügyforgalmának fentebb kimutatott emelkedését. A kerületi elöljárók — a teljes ülés rendelkezése folytán — beterjesztették a házasságon kívüli gyermekek anyagi elhagyottságát kimondó véghatározataikat, amelyeknek száma legalább 1500-ra tehető s ezeket a gyermekvédelmi osztály átvizsgálva, 448 esetben a hivatásos gyámot ügygondnokul rendelte ki. Ez az új tevékenység, amelyet az árvaszék az idézett kormányrendelet végrehajtásaképen fejt ki s amely elsősorban az állami gyermekvédelem érdekét szolgálja, oly mértékben növelte a gyermekvédelmi osztály és a hivatásos gyámság munkáját, hogy azt az előadók csak a legnagyobb erőfeszítés mellett tudták elvégezni.

*

A gyámsági ügy reformja. Az árvaszék a fennálló jogszabályok keretében s a rendelkezésére álló eszközök nyujtotta lehetőség szerint mindent megtesz a kiskorúak és gondnokoltak szellemi, erkölcsi és anyagi érdekeinek megóvására és előmozdítására. Azonban a közel 60 éves gyámsági törvény számos rendelkezése — a megváltozott társadalmi és gazdasági viszonyok között — már nem elégíti ki az igényeket és a vonatkozó jogszabályok egy részének korszerű módosítása nagyban elősegítené a gyámhatósági feladatok megfelelőbb ellátását.

Köztudomás szerint a gyámügy reformja benne van a kormány programmjában és a belügyminisztériumban e tekintetben az előkészítő munkálatok már régebben folyamatban vannak, az árvaszék részéről pedig kimerítő törvénytervezet is készült. De a gyámügyi és gyermekvédelmi szakemberek részéről megnyilvánult annak az óhajtásnak a támogatására, hogy a kormányzat által is helyesnek és időszerűnek tartott gyámügyi reform el ne ejtessék vagy hosszabb időre el ne odáztassék, az árvaszéki elnök a közigazgatási bizottsághoz intézett évi jelentésében rámutatott arra, hogy a gyámsági ügy reformjára anyagi jogi, szervezeti és eljárási szempontból elodázhatatlanul sürgős szükség van.

Anyagi jogi szempontból szükséges a reform, mert a gyámságnak jelenlegi rendszere nem kielégítő. A székesfőváros árvaszékének évek óta igen sok munkájába kerül, hogy valamennyire is elfogadható és elegendő számú gyámot találjon a férfitársadalom sorában. A vagyontalan árvagyermekek gyámságától a férfirokonok is húzódoznak, ha pedig férfirokon nincs, a kerületi elöljárók, mint az árvaszék végrehajtó közegei hivatottak az önjogú kifogástalan férfiak közül a gyámságra alkalmas személyeket javaslatba hozni, akik a gyámi tisztet, mint polgári kötelességet ellátni tartoznak. Azonban a kerületi elöljárók e téren sok nehézséggel találkoznak s az általuk javaslatba hozott személyek nagy része szabadulni igyekszik a gyámságtól és valaminé jogcímen felmentését kéri. A gyámsági törvény szerint az anyán és örökbefogadó anyán felül más nő nem lehet gyám. Ennek a jogszabálynak a megváltoztatása és annak lehetővé tétele szükséges, hogy az árvaszék gyámul nőket is kirendelhessen. A vagyontalan árvák gyámsága ezáltal gyorsan és sikeresen rendezhető lenne, mert a székesfővárosban számos alkalmas, melegszívű, szociális érzékű nő van, akinek munkaképessége, tudása és energiája ezen a téren kihasználatlan marad.

Szükség van továbbá a hivatásos gyámság törvényi szabályozására. Évenkint átlag 3000 gyermek születik házasságon kívül és pedig nagyobbrészt kiskorú anyáktól. Ezeknek a gyermekeknek részére már régóta nem lehet elegendő számú egyéni gyámot találni s ezért az árvaszék, a gyámsági törvény korlátain belül 24 évvel ezelőtt a saját hatáskörében s a legszerényebb keretek között életbeléptette az úgynevezett hivatásos gyámságot s igyekezett azt, mint nélkülözhetetlen szervet fenntartani. Kétségtelen azonban, hogy a hivatásos gyámság a maga működését kellő eredménnyel csak akkor fejthetné ki, ha feladatkörét törvény szabályozná.

De a gyámhatósági felügyelet zavartalan ellátása céljából különösen szükség volna még arra is, hogy az atyai hatalom és a gyámság gyakorlását a gyámhatóság részlegesen korlátozhassa és az erélytelen, közönyös vagy egyéb szempontból nem alkalmas gyámokat — a megbélyegző elmozdítás mellőzésével — felmenthesse.

Szervezeti szempontból kívánatos lenne a jogorvoslati hatóságok korszerű átalakítása és esetleg a közigazgatási bírói védelemnek a gyámügyekre való kiterjesztése.

Eljárási szempontból égetően szükséges az elavult illetékességi szabályok módosítása, az eljárási szabályoknak a polgári perrendtartás rendelkezéseinek figyelembevételével történő részletes szabályozása, a tanuk megesketésének lehetővé tétele, a gyámhatósági végrehajtási eljárás korszerű szabályozása stb.

A háború után szinte világszerte állandósult szomorú szociális, erkölcsi és gazdasági viszonyok a családi életet is válságba sodorták. Minthogy pedig a családi élet veszélyeztetettsége és bomlása súlyosan kihat a társadalom és a nemzet életére és az emberiség kultúrájának legértékesebb eredményeit is romlással fenyegeti, a család védelme érdekében a művelt államok mindenütt mélyreható mozgalmakat indítottak és figyelemreméltó sokoldalú tevékenységet fejtenek ki. Ezen a téren hazánkban is a hatóságok, a vallásfelekezetek és a társadalmi szervezetek felismerték az intenzívebb védelem szükségét és különböző értekezleteken az a felfogás alakult ki, hogy a családvédelem érdekében felette fontos eszköz a családjogi vonatkozású jogszolgáltatásnak egy részét végző hatósági szerv gyors és hatékony működése. Számos oldalról követelik ezért e szervezetnek reformját, elsősorban azt, hogy a gyámhatóságot családvédő hatósággá, esetleg a fiatalkorúak bíróságával kapcsolatban családi bírósággá kell kifejleszteni, illetve átalakítani, annál is inkább, mivel a gyámhatóságnak a fiatalkorúak bíróságával bizonyos vonatkozásban konkurráló hatásköre van és nem egyszer kettős, sőt felesleges munka is folyik. A családi bíróság, mint új intézmény megszervezésének kétségtelenül megvannak a jogpolitikai és pénzügyi nehézségei s a szervezetnek és jogrendszernek ilyen gyökeres átalakítása előreláthatóan hosszabb törvényhozási előkészítést igényel. Annak azonban aligha lehet akadálya, hogy egy rövid gyámügyi novellával a legsürgősebb anyagi, szervezeti és eljárási jogi reform mielőbb megvalósíttassék.

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 55329/1951. sz.

Felelős kiadó: dr. Ilyefalvi I. Lajos.